ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

1er AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 713 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Երէկ հատուած մը հրատարակեր էինք «Հայրենիք»ի Յուլիս 10ի խմբագրականէն, որ պարզելով Լեհերու, Ուկրայնացիներու, Վրացիներու եւ Ազրբէջանցիներու բռնած դիրքը խորհրդային իշխանութեան դէմ, կ'եզրակացնէր.

— «Ո՛րքան գիտենք, չկայ հայ քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ Ուկրայնացիներու, Ադրբէջանցիներու եւ վրացիներու հետ միասին մասնակից դարձած ըլլայ նման դաւադրական աշխատանքներու՝ խորհրդային Միութեան դէմ:»

Աւելի բացորոշ խօսելով, մեր պաշտօնակիցը կ'աւելցնէր.

— «Անկախութեան մենք կը ձգտինք, այո՛, նոյնքան մոլեգին կերպով, որքան վրացիք կամ Ուկրայնացիք. բայց մեր անկախութեան պայքարը մենք չենք ուզեր տանիլ ճանապարհով մը որ կարող է մեր ժողովուրդին գոյութիւնն իսկ վտանգել:»

Այս տողերը կարդացողները պիտի կարծեն թէ նոր ուղեգիծ մը կը հետեւի Դաշնակցութիւնը:

Մինչդեռ իրողութիւն է որ, 1921ի եղերական դէպքերէն յետոյ, մեր բոլոր ժողովներն ու Մարմինները ուրիշ ուղեգիծ չեն ունեցած: Ու մեր գործունէութիւնն ալ, Հայաստանի մէջ, շեղած այդ ճամբէն, հակառակ բոլոր զրպարտութիւններուն: 1921 Փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութենէն յետոյ, ոչ մէկ շարժում թէ ուրիշ դաւադրութիւն չունին ո՛րեւէ պարկեշտ մարդու համար, խորհրդային իշխանութիւնը չի կրնար ցուցնել մէկ փաստ, որ ապացուցանէր թէ Դաշնակցութիւնը փորձած է զէնքով, դաւադրութեամբ տապալել տիրող կարգ ու սարքը:

Իշխանութի՞ւնը կը պակսէր թէ առիթը:

Ո՛չ մէկը եւ ոչ միւսը: Եւ Երեւանի վարիչները, որոնք անհասարակ մատնուեր էին հասարակ սրիկայի մը անարգելու (Խուշոյեան), ու խեղկատակ դատավարութիւն մը սարքեցին, Դաշնակցական դաւադրութիւն մը ապացուցանելու համար», ...լաւ գիտեն այս պարագան:

Հասկցողներուն համար բացատրութեան կարօտ չէ այս ...ազաքականութիւնը: Իսկ չհասկցողներուն եւ սուտ-խենդերուն հետ գործ չունինք:

Այս հիմնական գիծը անխախտ պահելով հանդերձ, մենք աւելի քան ամուր կը մնանք մեր անողոք ընդդիմադիրի, խարազանողի եւ բողոքողի դերին մէջ, իբրեւ թարգմանը հալածուած ժողովուրդի մը զգացումներուն:

Ուրիշ խօսքով, մեր պարտականութիւնն է որ կը կատարենք:

Այս պայքարը օգտ՞ուտ ունեցած է թէ վնաս:

Լրագրական սիւնակներով չէ որ պիտի տրուի այդ հարցումին պատասխանը:

Ամէն պարագայի մէջ, մեր պայքարները աւելի վնասակար եղած, քան կեղծաւոր եւ շողոքորթ փառաբանութիւնները ...խարդախ ապերաններուն, որոնք հայրենասիրութիւն կը համարեն սեւը ճերմակ ներկել, եւ աչք ու ականջ փակել անողոք ...ականութեան առջեւ:

Ընդհակառակն, շնորհիւ այդ փաստացի պայքարներուն, ...սօր հայ համայնավարներուն մէջ ալ կան մարդիկ, որ իշխանաւորներէն, «չինովնիկ»ներէն տարբեր կը մտածեն, եւ ճիշդ ...ոսր համար ալ կը հալածուին, ինչպէս Դաշնակցականները:

Օրինակ՝ վիճելի հողամասերու խնդիրը:

Գաղտնիք չէ որ համայնավարներ անգամ խառնուեր ...Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը Հայաստանին միացնելու առթիւ ...տարուած բողոքներուն եւ ցոյցերուն: Հոգ չէ թէ տարիներու ...պայքարէն յետոյ:

Գաղտնիք չէ որ Դաշնակցութիւնը հրապարակ դրաւ այս ...նդիրը, եւ կ'արծարծէ անդադար: Երբ համայնավարներն ալ ...երգար կը գտնեն այս պահանջը, կը նշանակէ թէ խորապէս ...ողովրդականացած է նշանախօսքը:

Ժողովներու մէջ խօսքեր չենք տեսներ այս մասին: Կամ ...րեւս խորհրդային մամուլը հրատարակութիւն չի տար զանոնք: Բայց գաղտնիք չէ որ, շատ մը հայ համայնավարներ ալ ...ծաղելի, տաղտկալի կը գտնեն Երեւանցիներուն յանկերգը — ...ող չկայ» — եւ թուանշաններով կ'ապացուցանեն առնուազն ...0,000 տարագիրներու տեղաւորման հնարաւորութիւնները:

Եւ այսպէս շարք մը խնդիրներ:

Տակաւին երէկ մատնանշեցինք ընդվզեցուցիչ անարդարութիւն մը, — Թուրք փախստականներու արագ եւ մեթոտիկ տեղաւորումը Հայաստանի մէջ, երբ քիթէ բերնէ կը բերեն քանի հազար հայ տարագիրներու «վիզա»ն անգամ: Երբ պատ կը հիւսուի նոյնիսկ անոնց դէմ, որոնք պատրաստ են իրենց սեփական ծախքով երթալու եւ երկիրը շէնցնելու:

Ինչպէ՞ս կարելի է «անհետացնել ազգային հակամարտութիւնները մեր երկրի Թուրք, հայ եւ ռուս ազգութեանց միջեւ», ...մեծամասնութիւնը (հայ) կը զրկուի, կամ փշրանքներ կը ...անայ, իսկ փոքրամասնութիւն մը (Թուրք եւ ռուս) լիուլի ...վայելէ: Չէ՞ որ զրկանքին հետեւանքը քէն է եւ ատելութիւն: Հանգի՞ստ է տուն մը, երբ տանտէրը ակռայ կը կճրտէ ...մին վրայ, իսկ դրացին կուշտ-կուշտ կը խնդայ պատուհանէն...

Իսկ ասոնք ընթացիկ հոգերն են:

Տակաւին չխօսեցանք բուն իսկ երկրին պաշտպանութեան ...սին, որ կը պահանջէ բացառիկ ուշադրութիւն, մանաւանդ ...ս օրերուն, երբ կարմիր համագումարներն ու մամուլը մէկ ...րան պատերազմ կը նախատեսեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքեւիտալական դաշնագրին առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ, Ամերիկայի «Կոչնակ» շաբաթաթերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, այս խորագրին տակ. (14 Յուլիս).

—«Իտալօ թրքական յարաբերութեանց նոր երեւոյթին հանդէպ ինչ է Անգլիոյ դիրքը: Շատ դժուար է պատասխանել այս հարցումին: Որովհետեւ Ֆորին Օֆիսի ճիւղերն պաշտօնեաները, որ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան բուն ղեկավարներն են, սովորութիւն չունին դուրս տալու իրենց խորհուրդները: Բայց կարելի է ըսել թէ այդ մերձեցումը հաճոյքով կ'ող ջունուի Լոնտոնի դրամատիրական շրջանակներուն մէջ, զանզի Ատով անգամ մըն ալ կը շեշտուի Թուրք հանրապետութեան դէպի արեւմուտք հակումը եւ Խորհրդային Ռուսիայէն ուծացումը, ինչ որ աւելի՛ կը զօրացնէ Թուրքիոյ պահանջատէրներուն գեղեցիկ յոյսերը: Պարտքերու կարգադրութեան խնդիրը երկու երեք տարիէ ի վեր բանակցութեան նիւթ եղած է, եւ կայացած վերջին համաձայնութեան համեմատ՝ տոկոսներու կտրոնները պիտի վճարուին պարբերաբար, այս տարուան դեկտեմբերէն սկսեալ: Պահանջատէրները այն օրուան կը սպասեն արտառոցի: Ուստի անոնք ուրախ պիտի ըլլան, եթէ Թուրքիա յաջողի, նոյնիսկ մեծամեծ զոհողութեանց գնով, փոխառութիւն մը կնքել Իտալիայէն:

Հարկ կը մնա՛յ ըսելու թէ Ենկիւրիի վարիչները ինչո՛ւ հարկադրուած են բռնելու Հռոմէն կարկառուած ձեռքը...: Միամիտ լաւատեսներու գծած վարդագոյն պատկերներուն հակառակ՝ Թուրքիա չարաչար կը տառապի տնտեսական տագնապէն: Ժողովուրդը ո՛չ դրամ ունի, ո՛չ ալ վաստակի բաւարար միջոց: Ամէն կողմ աղքատութիւն կը տիրէ, մինչ ամէն բանի գինը բարձրացած է անհամեմատօրէն: Երկրէն արտաքսուած Հայերու եւ Յոյներու միլիոնաւոր տոլարնոց հարստութիւնը խլելով, կառավարութիւնը պահ մը գոհացուց կուտար բազմաթիւ դժգոհներու, բայց ատոր ալ վերջը եկաւ: Զինուորական եւ քաղաքական յաղթանակներուն խանդավառութիւնը անցած է: Եւ անօթի փորը չի կշտանար պարերով, խաղերով, թատրոններով — որոնք արդէն իսկ քայքայած են հազարաւոր երիտասարդներու ֆիզիքական եւ բարոյական կեանքը: Ժողովուրդը գործ կ'ուզէ իր հացը ճարելու համար, իսկ գործ չի գտնուիր առանց դրամագլխի: Վաճառականութիւն, երկրագործութիւն, արհեստ, ճարտարարուեստ, — ատոնց ամէնքն ալ դրամագլխով միայն կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն: Եւ դրամագլուխ ապահովելու համար է որ կնքուեցաւ Իտալօ-Թուրք Համաձայնութիւնը:»

ՏԷՅՎԻՍԻ ԲԱԺԱԿԸ

Ֆրանսա կրկին յաղթեց Թէնիսի մրցումին մէջ: «Տէյվիսի բաժակ»ը, զոր շահած էր անցեալ տարի, այս տարի եւս կը մնայ Ֆրանսայի մէջ, յաղթած ըլլալով Ամերիկացիներուն: Ֆրանսացի Քոշէ յաղթեց Թիլտընի 9—7, 8—6 եւ 6—3. իսկ Լաքոսթ յաղթեց Հէնսըիի՝ 4—6, 6—1, 7—5 եւ 6—3:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընկերվարականներու համագումարը

Օգոստոս 5ին Պրիւսէլի մէջ կը բացուի Ընկերվարական Միջազգայինի Գ. Համագումարը: Բ.ը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, 1925ին:

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են այս առթիւ:

Մինչեւ Յուլիս 25 ծանուցուած պատգամաւորներու թիւն էր 500: Բոլոր երկիրներն ալ այս անգամ աւելցուցած են իրենց ներկայացուցիչներուն թիւը: Այսպէս, Անգլիա, որ 38 պատուիրակ ունէր Մարսէյլի համագումարին, Պրիւսէլ պիտի ղրկէ 65 հոգի, Ֆրանսա՝ 56, փոխան 33ի, Աւստրիա՝ 67, փոխան 44ի, Գերմանիա՝ 100 (Մարսէյլի մէջ՝ 75) եւյլն.: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ կը մասնակցի ինը պատգամաւորներով:

Ժողովը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ: Օգոստոս 12ին հսկայ ցոյց մը տեղի պիտի ունենայ Լիէժի մէջ, ուր պիտի համախմբուին 100,000 բանուորներ:

Անգլօ-Ֆրանս. նաւային համաձայնութիւն

Անգլիա եւ Ֆրանսա հասան նաւային հասկացողութեան մը որուն մանրամասնութիւնները շուտով պիտի հաղորդուին միւս պետութեանց, այն յոյսով թէ բոլորն ալ կարելի պիտի ըլլայ միացնել նաւային ընդհանուր համաձայնութեան մը շուրջ:

Այս մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն՝ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր վիճաբանութիւն կ'ըլլար Պրիան-Քէլլոկ դաշնագրի մասին:

Ինչպէս կը յիշուի, նաւային զինաթափութեան համար Ժընեւ գումարուած խորհրդաժողովը չէր կրցած դրական արդիւնքի մը յանգիլ: Անկէ յետոյ է որ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ուղղակի բանակցութեան ձեռնարկեցին, ու թէեւ շատ դժուարութիւններու բախեցան, սակայն ի վերջոյ կրցան իրաւախոհութեան մը հասնիլ: Սակայն մինչեւ որ այդ հասկացողութեան գլխաւոր գիծերը միւս կառավարութեանց չհաղորդուին, Չէմպըրլէյն չուզեր մանրամասնութիւններ տալ: Կը բաւականանայ ըսել միայն թէ խնդիրը պիտի քննուի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին մէջ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը յառաջիկայ Սեպտեմբերին պիտի ճշդէ թուականը այն մեծ խորհրդաժողովին, որ պիտի քննէ ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը: Նախապատրաստական յանձնաժողովներ արդէն քննած են մասնագիտական հարցերը եւ ապահովութեան պայմանները:

Քանի մը ամիս առաջ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը տրամադրէր որ Ֆրանսա գոհացում պիտի ստանայ ցամաքային բանակներու մասին, ատոր փոխարէն կ'ընդունէր Անգլիոյ տեսակէտը նաւային ուժերու մասին:

Ֆրանսական թերթերը ուրախութեամբ արձանագրելով հանդերձ այս փաստը, դիտել կուտան թէ ամէն ինչ չէ վերջացած դեռ եւ կրնան ուրիշ տարակարծութիւններ ծագիլ՝ մինչեւ վերջնական համաձայնութեան կնքումը:

ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՄԷԿ ՎԻՐԱՒՈՐ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 16ին, Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ, խիստ անպատուաբեր եւ գազանային կռիւ եւ աճիւ մը տեղի կ'ունենայ երկու զինով խումբերու միջեւ:

Գիշերը ժամը 11ին, երկու խումբի բաժնուած երիտասարդներ, սրճարանի մը մէջ օղիի սեղանին շուրջ նստած, անվերջ կը պարպեն գաւաթները:

Գինովցած խումբերը կը սկսին իրարու հետ կռուելու պատճառներ փնտռել: «Հերոս»ներէն Պետրոս անուն երիտասարդը մօտակայ խանութը կ'երթայ ադանդերի գնուններ լնելու համար եւ հոն գինովութեան հետեւանքով կը սկսի աջ ու ձախ շիշերը խառնել: Երուակներէն մէկը խանութի մէջ հանգիստ նստող Եսայի անուն մարդու մը ոտքին կը զարնուի: Եսայի չափազանց զայրացած, կը յարձակի Պետրոսին վրայ եւ կը սկսի կռիւ մը երկուքին միջեւ:

Կարապետ Ֆընտըգճեան վրայ կը հասնի եւ կը մասնակցի կռիւին: Ուրիշներ կուգան, որոնք եւս մասնակցելով, կը ծաւալի կռիւը եւ բոլոր շրջապատի բազմութիւնը կը ստիպէ միջամտել կռիւին:

Եսայի իսկոյն կը մերկացնէ իր դաշոյնը եւ կը յարձակի իր հակառակորդներուն վրայ: Մահացու վէրքեր կը ստանայ Պետրոսը իր կուրծքէն եւ անշունչ գետին կը փռուի, արեան ծապաղիքներու մէջ: Կռուի մասնակցողներէն Ֆընտըգճեան Կարապետը մահացու կերպով կը վիրաւորէ Կարապետ Աճէմեանը, որ յուսահատ վիճակ մը ունի: Կան նաեւ հինգ վիրաւորներ, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած են:

(Ազդակ)

Խուսափողները ինչ կ'ուզեն

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Նէթթունոյի դաշնագիրները վաւերացնելու մասին նոր դահլիճին որոշումը խրուած կուսակցութեանց գոյութեամբ իր գագաթնակէտին հասցուց: Այս պայմաններուն մէջ, հետզհետէ անկարելի կը դառնայ համաձայնութիւն մը ներկայ կառավարութեան եւ այս կուսակցութեանց միջեւ: Բոլորին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ այն բանակցութեանց վրայ, որոնք տեղի պիտի ունենան Զագրէպի մէջ քանի մը օրէն, խրուած երկու կուսակցութեանց միջեւ:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ որ թերեւս դժուար պիտի ըլլայ այս երկու խմբակցութիւններու միջեւ համաձայնութիւն գոյացնել: Որովհետեւ մինչ Ռատիչի կուսակցութիւնը կը մտածէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԱՅԼԱՍԵՐԻՆ

Այլասերման վտանգին դէմ որքա՛ն պայքար մղուի, այնքան քիչ է:

Յառաջ ահազանգը կը հնչեցնէ ամէն օր եւ անդադար կ'արծարծէ կայծերը՝ թմրած հոգիները շարժման մէջ դնելու, վեհերոտներուն քիչ մը աշխոյժ ներարկելու համար:

Այլասերումը մէկ տեսակ չէ սակայն: վտանգը միայն նորահաս կամ անչափահաս սերունդին չէ որ կը սպառնայ: Կայ դասակարգ մը, որ Ֆրանսա եկած ատեն կազմուած էր արդէն, խելահաս էր ու գիտակից: Սակայն քանի մը տարի չանցած, արդէն իսկ այլասերած է ու ապազգայնացած:

Հայրեր ու մայրեր կան, քիչ շատ ուսում տեսած — այդ պատճառով ալ սոփեստ դարձած —, որ այսօր «չեն գիջանիր» հայերէն խօսիլ սան մէջ, վախնալով որ իրենց պզտիկը մեր մայրենի քաղցր լեզուն կը սորվի, ու կը նախընտրեն իրենց կիսովին թոթոված ֆրանսերէնը խօսիլ՝ աղճատ ու անճոռնի:

Կան ծնողներ, որ իրենց 4—5 տարեկան զաւակին կը սորվեցնեն թէ ինք Հայ չէ այլ...ֆրանսացի: Ու այդ խեղճ մանուկին միտքը կը թունաւորեն այս մատղաշ տարիքէն:

Երբ կը հարցնես թէ ինչո՞ւ այսպէս կ'ընեն, առանց կարմրելու կը պատասխանեն.

— Զաւակս Փարիզ ծնած է և Ֆրանսացի է: Մենք ի՞նչ խեր տեսանք հայութենէն որ...

Եւ կամ՝

— Պզտիկս ֆրանսական դըպրոց կը յաճախէ: Ու եթէ տունը հայերէն խօսի, դպրոցին մէջ հայերէնն ու ֆրանսերէնը իրար կը խառնէ...

Հապա՛ Թուրքիոյ մէջ մենք ինչպէ՞ս կը սորվէինք 3—4 լեզուն մէկ անգամէն, առանց իրար խառնելու...

Եթէ կը կարծէք, որ ձեր երախաները ֆրանսերէն չեն սորվիր, ի զուր մի՛ մտահոգուիք. անոնք փողոցին մէջ իսկ կը սորվին տեղական լեզուն, դեռ դպրոց չգացած:

Իրենք զիրենք «Ֆրանսացի» ծախող ուրիշ Հայեր ալ կան: Բոլորին ծանօթ է հայանուն նպարավաճառ մը, որ գլուխը կտրես հայերէն բառ մը չարտասաներ ու հայութիւնը կ'ուրանայ, եւ սակայն հայ յաճախորդներու շնորհիւ շէնքեր կը շինէ: Մինչ Հայու հետ ամուսնացած ֆրանսուհիներ կան, որ հաճոյքով հայերէն կը սորվին:

Երբ ծնողները սկսած են կորսուիլ, ա՛լ ինչ օգուտ զաւակներէն: Երբ հայր մը կամ մայր մը միտքը դնէ հայ մեծցնել իր զաւակը եւ քիչ մը ճիգ ընէ, ո՛չ մէկ միջավայր կրնայ զայն օտարացնել:

Իսկ երբ տգէտ կամ թերուս ծնողքն է որ դէպի այլասերում կը մղէ իր փոքրիկը, այն ատեն է որ վտանգը անյաղթելի կը դառնայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ շուէտական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է ռուս հեռագրական գործակալութեան զրասենեակի տնօրէն Ալեքսանդրովն ու ռուս առեւտրական պաշտօնեայ Միշէլը, որոնք ամբաստանուած են թէ լրտեսութիւն կ'ընէին ի հաշիւ պոլշեւիկներուն:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՍԻՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 28 Յուլիս (Թղթ. Յառաջի).— Ամէն տեղ երիտասարդութիւնն է որ մղում պիտի տայ ազգային եւ ընկերային կեանքին։

Այսպէս ալ Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ հաւատարիմ իր կոչումին՝ կը կատարէ գործեր, որոնք օրինակելի են։ Ապրի՛ն մեր տղաքը որ կ՚աշխատին աննկուն, առանց սնափառ ակնկալութեանց, առանց նայելու թէ որքա՜ն են զիրենք քաջալերողները կամ ձեռնպահները։ Անոնք գիտեն թէ լաւ գործ մը կատարեն եւ այդ բաւական է որ շարունակեն գալ։ Եւ մինչ կրաւորական եւ պարապ զովեստներ յաճախ կը լսուին, ճշմարիտ քաջալերողներ ալ չեն պակսիր։ Յանիս ամսուընէ սկսած ապահովուած է հաւաքատեղիին 20 մարք (120 ֆրք.) ամսական վարձքը, զոր առանձնած է յայտնի Տոքթ. Հայկ Եաղճեան։ Իսկ նոր բացուած գրադարանի գրքերը, որոնք Հ. Հ. Պերլինի դեսպանատան կը պատկանէին, տրամադրուած են Տոքթ. Կրինֆիլտի կողմէ։

⁂ Այս Չորեքշաբթի իրիկուան (25 Յուլիս) հաւաքոյթը ինչպէս ծանուցուած էր մասնաւոր հրաւէրներով, նուիրուած էր Գրադարանի բացման եւ Մ. Մեծարենցի յիշատակին, անոր մահուան քսանամեակին առթիւ։

Քանըհինգի հասնող ընտրեալ երիտասարդներ եւ քանի մը հայրենակիցներ հաւաքուած են Շթայնփլացի սրահը։ Կը սկսի կենդանի թերթը խմբագրական, գիտական եւ երգիծական մասերով. կը շօշափուին ազգային եւ օրուան հարցեր։ Յետոյ, նորընտիր վարչութեան քարտուղար Գ. Ա. Յարութիւնեան շնորհակալութիւն յայտնելով Գաղթային Միութիւն վարչութեան եւ Տոքթ. Կրինֆիլտի որոնք բարեհաճած էին օժանդակել գրադարանին հիմնումին եւ խոստացած էին նոյնիսկ ապագային ճոխացնել զայն, յայտարարեց գրադարանը բացուած, որմէ «ամէն հայ անհատ ձրիաբար կրնայ օգտուիլ»։

Պզտիկ դադար մը։ Յանկարծ խունկի անուշ հոտ մը սկսաւ բուրել սրահին մէջ... Տղաքը ուզեր էին այսպէս յիշել Մեծարենցը, իր մահուան քսանամեակին առիթով։

Գ. Գ. Ֆրունճեան համառօտակի վերլուծելէ ետք բանաստեղծին հակումները, անոր կոյս սրտին գիշերի սէրը, յետոյ այգի եւ արեւի տրամադրութիւնները, տուաւ կենսագրական նօթեր, մէջընդմէջ բացատրեց առանձին զանազան քերթուածներու ոգին, ոճը եւ ձայնակերութեան պարագաները, կարդալով կարեւոր մասեր «Ծիածան»էն եւ «Նոր Տաղեր»էն։ Արտասանուեցաւ իր կարգին «Գիշերն անուշ է» սքերզը Գ. Տիրայրի, յետոյ «Արեւ»ը Գ. Գ. Կիւլխտանեանի կողմէ։

Բանաստեղծին «Նոր Տաղեր»ուն մէջ երեւան բերած փոփոխութիւնը յիշելով, դասախօսը նկատեց նոր գրողները, որոնք «փայլիքա», «մեքենայ» յորջորջումներով աշխատանքը եւ նուիրումը կ՚ուզեն երգել եւ անոնց դէմ դրաւ Մեծարենցի «Ջրտուք»ը եւ «Հնձուոր»ը։ Խոր տպաւորութեան տակ վերջացաւ ծրագրուած մասը «Իրիկուն»ին վերջին տողերով.

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
հիմայնական, չքնաղ, քաղցրիկ լուսագէս,
Եւ ամէնուն տայի հուրքէս, ոսկիէս։
Սա իրիկունն ըլլայի ես։

* * *

Երիտասարդութեան խնդրանքին վրայ Շահլամեան վարդապետ խօսք առնելով, մեր հանեց ընդհանրապէս գաւառացի բանաստեղծներու եւ մասնաւորաբար Մեծարենցի այն գործերը, որոնք գաւառի շաղախներով շինուած են, այսպէս «Ջրտուք»ը, որուն մէջ, բանաստեղծը, հակառակ երիտասարդ իր տարիքին, շատ լաւ կազմուած կը ներկայանայ։ Եզրակացնելով, Շահլամեան վրդ. ըսաւ.

— «Մեր ամէնէն արժէքաւոր բանաստեղծները գաւառէն են, բայց մեզի ծանօթներէն դեռ շատ շատեր ունեցած ենք որ մոռցուած, անտեսուած կամ լոյս չտեսած անհետացած են։ Մայրէն ի վեր չենք ունեցած հրատարակչականներ, բացի Կովկասէնէն, որ հիմա չկայ այլ եւս, բախտի բերումով այս կամ այն հրատարակիչը բան մը լոյս ընծայած է։ Մեր երիտասարդութիւնը պէտք է յաճախ հետաքրքրուի այս նիւթով եւ աշխատի անցեալի սխալը սրբագրել. ձեռագիրներ հաւաքել եւ հրատարակել։»

Յետոյ, յիշեց Սանասարեանի ուսուցիչներէն այն առեն 26 տարեկան ճեմարանական եւ գերմանագէտ Մշեցի Կորիւն Մկրտիչեան բանաստեղծը, որ 1893ի քոլէրայի դէպքին զոհ գնաց։ Ձեռագիրները մնացած պէտք է ըլլան կամ ընդօրինակուած եւ պահուած Պալաքեան եպիսկ.ի մօտ. բայց 35 տարի անցած են հէք քերթողին մահէն ի վեր եւ դեռ ոչ մէկ հայ կը ճանչնայ զինք։ Մկրտիչեան գերմանական ուղղութեամբ դպրոցական դասագիրքեր պատրաստած էր, գեղեցիկ թարգմանութիւններ ըրած եւ մանաւանդ արժէքաւոր բանաստեղծութիւններ, զորս շատ մը տղաք, Կարնոյ մէջ, գոց գիտէին։ Դասախօսը, ինքն ալ յիշեց հատուածներ «Մշեցի Պանդուխտն» անուն բանաստեղծական կտորներու շարքէն, որոնք կը պատմեն թաթարական արշաւանքի առտենէն հայ մայր մը, որ նախ իր զաւակը կը զոհէ, յետոյ ինքզինքը ժայռէն կը նետէ.

Սար ու ձոր կրակ ընկեր է բորբոք.
Մշուշ է պատեր սարեր ու ձորեր,
Կրա՛կ են ծխեր, կրակ անդոք,
Կը լափէ կանաչ սարերն ու ձորեր։

...կ՚այրին, Թո՛ղ մոխիր ու փոշի դառնայ.
Ինչ որ սայլասուր սուսերը թողուց.
Լափող կրակին թող արդ զոհ դառնայ...
...Ալեւոր գիւղացիք սրի պատառուն
Ջի՛ չալեր մուռնչ երկթեւեան նետին,
Ու կուգայ բերել սեւ իր արեւուն...։

Ու վերջը՝

Հայո՛ց աշխարհ, Հայոց հաւատ,
Հոգիս տուի սուրբ, անարատ,

Կորիւն Մկրտիչեանի նախազգացման մէջ ինքնատիպ պատկերն ալ կուտայ հետեւեալ կտորը.

Աշնան թօշնած թփերու հետ,
Հովը գա՛ն ալ քշեց տարաւ.
Վշտաթարշամ ծաղիկն անհետ
Գետ չը բուրած անհետ կորաւ։
Խոր գերեզման մը փորեցին,
Լացող չեղաւ անոր վրան,
Սիրոյ համար ծնած ոգին,
Անսէր իջաւ ի գերեզման։

Եւ իրաւ ալ այդպէս անհետ կորած է բանաստեղծը։ Նոր սերունդին կը մնայ լոյսին բերել այս եւ նման փաստակաւորները եւ տալ անոնց իրենց արժանի տեղը մեր գրականութեան մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Թուրք Երաժշտանոցին կողմէ Անատոլու ղրկուած պատուիրակութիւնը Զանղրիի մէջ յիսունէ աւելի ժողովրդական երգեր ձայնագրած է։ Այս մարմինը կը շարունակէ իր աշխատանքները, այցելելով բոլոր քաղաքները։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ — ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

Բեւեռային արշաւանքները հինէն ի վեր ներկայացած են իբրեւ կատարեալ արկածախնդրութիւններ, ուր հակառակ ամէն կարգի նախապատրաստութիւններու, վտանգը, անակնկալը, չարաշուք պատահարը կը գրաւէին լայն տեղ. բեւեռագնացութեան հերոսական շրջան մը կար մանաւանդ երբ այս արկածախնդիր ճամբորդներուն պէտք կ՚ըլլար բաժնուիլ բոլորովին աշխարհէն, մէկ, երկու, երեք, նոյն իսկ աւելի տարիներ մեկուսանալ, մխրճուիլ լեռնակուտակ սառոյցներու խորն, ու առանց լուր մը կարենալ առնելու, առանց լուր մը կարենալ տալու, հոն պայքարիլ — ցուրտին, փոթորիկին, սառոյցներու գրոհին, յուսահատութեան դէմ, տուայտիլ քանի մը փարսախ եւս աւելի յառաջ երթալու եւ երբեմն ալ անվերադարձ կորսուելու համար։

Բազմակողմանի պատրաստութեամբ հիւսիսային Բեւեռը հետախուզելու առաջին լուրջ ձեռնարկը ըրած է Նանսէն, որու անունը յիշելու շատ մը մտերիմ պատճառներ ունինք մենք Հայերս։

Սառուցեալ ծովի պայմաններուն տեղեակ, նախընթաց ճամբորդութիւններու փորձառութիւններէն օգտուելով անիկա շինել տուած էր բացառիկ տոկունութեամբ եւ ինքնայատուկ ձեւով նաւ մը՝ Ֆռամը (Յառաջ) որ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններն ունենալով հանդերձ, ընդունակ էր երբեք չազդուելու սառոյցներու ճնշումէն. մինչ ուրիշ նաւեր ամէն կողմէ խուժող եւ կուտակուող սառնալեռներու մէջ սեղմուած, ջարդ ու փշուր եղած էին, Ֆռամը իր կորնթարդ կոնքին պատճառաւ կը սահէր, օդը կը բարձրանար,— սառնակոյտերու վրայ, անոնց հետ վար կ՚իջնէր։

«Ֆռամ»ը տակաւին օժտուած էր գիտական գնուութիւններու յատուկ բազմաթիւ գործիքներով, ի մէջ այլոց ջերմաչափ, ծանրաչափ, խորաչափ եւայլն. սիպերիական երեսուն շուներ կ՚ընկերակցէին իրեն բալխիրները քաշելու համար ի հարկին. իր ուղեկիցներն էին տասներկու եփած, փորձառու եւ մասնագէտ բեւեռախոյզներ, ամէնն ալ Նորվեկիացի։

Նանսէն Քրիստիանիայէն (Օսլօ) մեկնեցաւ 1893ի Յունիսին. ինք պատճառներ ունի ենթադրելու որ ծովային մեծ հոսանք մը Սիպերիայի ափերէն սկսելով կ՚ուղղուի դէպի բեւեռ, կը քերէ կամ աւելի ճիշդ կը քշէ հիւսիսի սառնալեռները եւ ապա կ՚իջնէ դէպի Կրօէնլանտա. ու Նանսէն յախուռն որոշումը տուաւ «Ֆռամ»ը առաջնորդելու մինչեւ սիպերիական ափերը ու ձգելու զայն այդ հոսանքի քմահաճոյքին։

Ամբողջ երեք տարի, մինչեւ 1896ի Օգոստոսը աշխարհը լուր մը չառաւ Նանսէնեան արշաւախումբէն։

Ի՞նչ պատահած էր։

«Ֆռամ»ը արդարեւ մխրճուելով դէպի հիւսիս, ինկած էր հոսանքի մը մէջ։ որու ընթացքը չափազանց թոյլ էր ու դանդաղ, հակառակ Նանսէնի ակնկալութեան. քիչ առեւէն վիթխարի սառնակոյտեր պաշարած էին նաւը. վրայ հասած էր բեւեռային գիշերը, մրրկավար ձմեռը՝ ամիսներով «Ֆռամ»ը կալանաւոր մնացեր էր մռայլ գիշերի մը խորը, մինչ իր շուրջը ովկիանոսը կը սառէր, կը փշրուէր եւ կոյտ առ կոյտ կը լեռնանար...։ «Ֆռամ»ը խաղալիք եղած էր սառած կոհակներուն գիրկը։ 1894 Յունուար 5ին սարսափելի փոթորիկ մը տակնուվրայ կ՚ընէր իր շուրջ սառոյցի վիթխարի զանգուածները. պզտիկ նաւը ամէն կողմէ ճնշումը կը զգար իր վրայ խուժող եւ իր շուրջը բարձրացող սառնակոյտերու, թոռուններու. վտանգ մը անխուսափելի էր. անոնք կրնային յանկարծ փլիլ նաւուն վրայ, թաղել, ծածկել ամէն ինչ. պէտք եղաւ նաւը պարպել, մրրկոտ օր մը պաշար եւ զէնք, շուն եւ մարդ մռայլ գիշերով լքեցին նաւը. ի՞նչ կրնար ըլլալ հետեւանքը — չէին համարձակեր մտածել...

Բայց քանի մը ժամէն փոթորիկին կատաղութեան նուաղանք անցաւ. սառնալեռները տեղի տուին. «Ֆռամ» փրկուած էր։

Եկաւ 1894ի գարունը. նոր ձմեռ մը յաջորդեց անոր. «Ֆռամ» գրեթէ կառչած մնացած էր ովկէանոսի նոյն ամայքին մէջ. յուսահատական դանդաղութիւն մը դէպի հիւսիս արեւմուտք. բեւեռը կը մնար տակաւին շատ հեռու, ինչպէս աշխարհը. բեւեռախոյզներու համբերութիւնը, կորովը ալ յոգնած էր։

1895ի գարունին Նանսէն, յանդուգն վճռականութեամբ մէկ կողմէն հրաման կուտայ նաւուն, սառոյցներու մէջէն վերադարձի ճամբան բռնել, իսկ ինքը իր մէկ ուղեկիցին՝ Եոհանսէնի հետ, երկու բալխիրով, երկու «քայաք»ներով (բեւեռական նաւակ մը) պաշար, զէնք եւ շուներու խումբ մը առած միասին, կը վճռէ մխրճուիլ դէպի հիւսիս, յառաջանալ եթէ կարելի է մինչեւ բեւեռ եւ անկէ իջնել Ֆրանց Եոզէֆի երկիրը... Այս ծրագիրը կը նշանակէր փորձել յուսահատական քայլ մը, խաղալ մահաշուք վտանգին հետ։

1895ի ամառը, ձմեռը եւ նոր յաջորդող գարունը երկու խիզախ ուղեւորները, բեւեռի անեզր տարածութիւններուն մէջ թափառող երկու ուրուականներ յամառեցան յառաջ երթալ. քալել չէր այդ. այլ մշտական աշալուրջ պայքար մը դժուարութիւններու դէմ. սահիլ, թիավարել, արջերու հետ պայքարիլ եւ քալել, սայթաքել, սողոսկել, մագլցիլ եւ քալել...

Իրենց պաշարը կը սպառէր աստիճանաբար, իրենց շուները սպաննեցին մի առ մի. մռայլ գիշերներուն երկու ուղեկորոյսները կը մտնէին նոյն պարկին մէջ. կռնակ կռնակի, զգեստներով, իրենց մարմնի գոլորշիացումները կը խոնաւցնէին իրենց կեղտոտ շորերը, ու ցուրտին այդ զգեստները կը կարծրանային եւ կը քերծէին իրենց մորթը. ճարպի, աղտի, սառոյցի խառը փակած, ծածկած էր զիրենք. մարդկային ձեւը եւ արտայայտութիւնը կորսուած էին, երկարատեւ գիշերուան մէջ յաճախ կը մնային ժամերով պառկած սառնապատ խոռոչի մը խորը, առանց բառ մը փոխանակելու, ունկնդրելով վայրավատին համբոյր հովին, գազաններուն կամ ճաթռտող սառոյցներուն... դաժան էր իրենց հոգին եւ երբ մէկը քունի մէջ կը խոկայ, միւսը աքացիներով կ՚արթնցնէր զայն՝ չկարենալով հանդուրժել անոր հանգիստը կամ մոռացումը։

Բայց եւ այնպէս քալեցին. քանի մը անգամ մահը իրենց շատ քովէն անցաւ, մանաւանդ անգամ մը, երբ ալիքներ սառոյցի ափէն կորզեցին իրենց «քայաք»ները. անոնք էին իրենց փրկութեան միակ լաստերը, անոնցմով միայն պիտի հասնէին հաստատուն ափերու... ու Նանսէն չվարանեցաւ ծովը նետուիլ զգեստով, քայաքներուն ետեւէն։

«Հովը», կը պատմէ Նանսէն, կը փչէր եւ արագօրէն ափէն կը հեռացնէր քայաքները դէպի բաց ծով. Ջուրը սառուցիկ էր և զգեստներս կը դժուարացնէին իմ մարմնիս շարժումները. ինձ անկարելի կը թուէր հասնիլ անոնց։ Բայց կը մտածէի որ այդ նաւակներուն հետ կը կորսուէր փրկութեան ամէն յոյս, ու նաեւ մեր ունեցած չունեցածը։ Նոյնիսկ դանակ մը անգամ չէր մնար մեր քով... խեղդուէի թէ առանց քայաքի ափ դառնայի, արդիւնքը նոյնն էր մեզ համար։

Հետեւաբար, գերագոյն ճիգ մը ըրի. երբ ինքզինքս յոգնած կը զգայի, կռնակիս կը դառնայի... երբ կը շրջէի, ինքզինքս նաւակներու աւելի մօտ կը զգայի, ինչ որ ինձ նոր քաջութիւն մը կուտար...»

Նանսէն կը յաջողի բարձրանալ մէկուն վրայ ու թիավարելով երկուքն ալ վերադարձնել ափ. այլեւս փրկուած էին։

Նանսէնի եւ Եոհանսէնի այդ յախուռն փորձը հետիոտն հասնելու բեւեռ, ձախողեցաւ անշուշտ. հազիւ 86րդ լայնութեան աստիճաններուն հասած էին իրենք...

1896ի Յունիսին արդէն կը գտնուէին Ֆրանց Եոզէֆ կղզեխումբին սահմաններուն մէջ, ուր կը յուսային հանդիպիլ եւրոպացի ձկնորսներու։

«Յանկարծ, Յունիս 17ին, կը գրէ Նանսէն, կարծեցի լսել շան մը հաչիւնի մը ձայները. սարսռացի յուզումէս, լարեցի լսողութիւնս, բայց թռչուններու ձայնէն զատ ոչինչ իմացայ. խաբուեցա՞յ, արդեօք։ Բայց ոչ, անհաւատալի նոր հաչիւններ. այլ եւս ոչ մէկ կասկած։

Անմիջապէս ձայն կուտամ Եոհանսէնին.

— Շուն՛ը... կը կրկնէ ան մեքենաբար քունէն նոր արթնցողի ապշութեամբ։ Անմիջապէս ոտքի կը ցատկէ երթալ մօտիկ ընելու համար։ Անիկա բացարձակապէս թերահաւատ է. կը կարծէ թէ ես պատրանքի մը զոհն եմ, բայց ես վստահ եմ թէ չեմ խաբուած։»

Արդարեւ քանի մը ժամ ետք, Նանսէն ինքզինքը դէմ դիմաց կը գտնէ անգլիացի Ճէքսընի հետ, որ մասնաւոր արշաւախումբի մը իբրեւ պետը եկած էր այդ կղզեխումբին շուրջը ուսումնասիրութեան։

Քիչ վերջ Նանսէն եւ Եոհանսէն, գիրախոսի, կեղտի մէջ անճանաչելի, կը փոխադրուէին անգլիական կայանը, ուր երեք տարուան զրկանքներէն վերջ կը վերագտնեն. այն բարիքները զորս քաղաքակրթութիւնը կ՚ապահովէ. մաքրութիւն, հանգիստ, լոյս, ջերմութիւն եւ վայելք։

1896ի Օգոստոսին անգլիական նաւ մը զիրենք կ՚առաջնորդէր դէպի Նորվեկիա, ուր համատարած խանդավառութիւն ստեղծուած էր իրենց ողջամբ վերադարձի լուրը...

Ու բարեբաստիկ զուգադիպութեամբ գրեթէ նոյն օրերուն Նորվեկիա կը վերադառնար Ֆռամը, որ ամբողջ ճամբու ընթացքին սառոյցներու գրոհին դէմ քայլ առ քայլ ճամբայ բացած, ճամբայ շահած էր եւ եթէ ոչ լի յաջող, բայց յաղթական կը վերադառնար հայրենիք։

Նանսէնի բեւեռային այս արշաւանքը իրեն հետ կը բերէր գնուութիւններու եւ փորձառութեան նոր պաշար մը, եւ մանաւանդ կ՚ամրապնդէր ձախող փորձերէն խախտած այն հաւատքը թէ բեւեռն անմատչելի չէ վերջապէս եւ պէտք է գիտնալ կազմակերպել գիտականապէս եւ նոր մեթոտներով բեւեռագնացութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Երկրի ճերմակ ցեղերու մարդկային համրանքը ամէն տարի հինգ միլիոն կ՚աւելնայ։

⁂ Մարդու մը տարեկան կերած խմածին կշիռը միջին հաշուով հազար քիլոկրամ է։

⁂ Հացէն աւելի եւ անոր տեղ գետնախնձոր կը գործածուի Գերմանիոյ մէջ, այնպէս որ վերջերս գետնախնձորի մառքա մը որոշուեցաւ ընդունիլ։ Հանովրի մէջ կազմուած միութեան մը անդամակցողները որոշ զատուծով գետնախնձոր պիտի ծախեն «Հանովրի գետնախնձոր» անունով։

⁂ Բնակիչ ունեցող ամենաբարձր վայրը պուտտայական վանք մըն է, որ կը գտնուի Թիպէթի մօտ եւ վեց հազար մեթր բարձր է։

⁂ Նորածինները առաջին վեց ամիսներուն ամէնէն շատ կը զարգանան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿ[...]
ԴԱՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹ[...]

ԱՐԱԲ ԴԱՏԱՒ[...]
ԴԱՍ ԿՈՒՏԱՅ ՀԱՅ ԱՂԱՆ[...]

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Յուլ[իս] [...] «Յառաջ»ի) — Նախընթ[...] թակցութեամբս գրած [...] ինչպէս ժողովուրդը՝ [...] որոշեց իր արդար իրաւ[...] ձեռքով ձեռք ձգել, գոց[...] գեղեցիկ գոները եւ փակ[...] Առաջնորդարանի դրան վ[...]

Ապօրէն քաղաք. ժող[...] առթիւ ինը հոգի ամբաստ[...] իբրեւ գործին գլխաւորներ[...] տավարութիւնը տեղի [...] Յունիս 9ին։ Առաջին անգա[մ] [...] ցաքննուեցաւ խուժանապ[...] Դարման, որ զոյգին օր[...] բազիչ ըլլալով. ականատ[...] էր այդ դէպքին եւ [...] անձամբ յանձնած ժ[...] ներկայացուցիչներուն։ Հարցաքննուեցաւ Առժ[...] ժողովի խազամոյ ատեն[...] Արգար Յովհաննէսեան[...] տարարեց թէ «Ազգ. [...] դրութիւնը 1915էն [...] կողմէն ջնջուած ըլլալով [...] կանութիւնը իրաւունք [...] նուն այդ Սահմանադ[...] ընտրութեանց մասնակցե[...]

Դատաւորին այն հ[...] թէ՝ «Մինչեւ հիմա ի՞ն[չ] [...] ներով կը կառավարուէին [...] գային գործերը», Պ. Արգ[ար] [...] տասխանեց թէ՝ «Ազգայ[ին] [...] մանադրութեամբ»։

Դատաւորը — Հաս[...] կ՚ըլլայ որ ձեր Ազգային [...] նադրութիւնը 1915էն [...] կը յայտարարէք, եւ [...] 1928ը նոյն օրէնքներ[ով] [...] ռավարէք ձեր գործերը [...]

Պ. Առնապետը [...] մնացած, այս անելէն [...] յոյսով, կ՚ըսէ.

—«Մինչեւ հիմա [...] տեր մեր Ազգ. Սահ[մանադրու]թեան ջնջման մասի[ն] [...] ստացանք Հրովարտակ[...] թերթը»։

Կարծեմ ասկից աւել[...] եւ տգէտ պատասխան յիշ[...] խնդերն իսկ չեն տար[...]

Յետոյ դատաւորը [...] տուաւ թէ հոս իրաք է [...] չէ։ Տաճկին օսմանեան օր[...] ինչպէս նաեւ Հայոց Ազգ. [...] նադրութիւնը ի զօրու են [...] ւին այս երկրին մէջ. [...] պատերազմի ժամանակ [...] բաւուած ջնջման հրով[...] Թուրքիան յետս կոչած է, [...] սօր Թուրքիոյ մէջ նոյն [...] Սահմանադրութիւնն է [...] բարկուել։

Պ. Առնապետը յայ[...] եկեղեցւոյ գոցուելու օր[...] կեղեցիին մէջէն գրամ[...] մը գողցուած է տարա[...] կողմէն։ Թէեւ դատաւոր[...] կարեւորութիւն չտուաւ [...] բաստանութեան, սակայն [...] լու համար թէ որչափ ա[...] յեբիւրածոյ է ամբաստա[...] նը, ըսեմ որ նախ եկեղեց[...] մեքենայ չունի, եւ ոչ [...] պահելու տեղ։ Գալով [...] դարանին, ժողովուրդը [...] դրան վրայ միայն [...] փականք մը դրաւ, իսկ [...] ները մինչեւ վերջը Առա[ջնորդ] [...] Քաղաք. ժողովին մօտն էր [...] է թէ Առաջնորդարանը երկ[...] մեքենայ ունեցած է։ Ալ[...] ռանց մնացած հանգուցեալ [...] բագրելոց Մալմէէն, որ [...] Փաղթականական Առմ[...] խագահ Պ. Լեւոն Շա[...] Նահր-իւլ-Օմար տանելու [...] իսկ միւսը՝ մինչեւ օր[...]

…գարանի մէջ է. եւ կը գոր-
…ծուի օրուան պէտքերուն հա-
…։ Մէջտեղն են Առաջնորդա-
…ի տնտեսքներն ու գոյքերու
…անագրութիւնը։
…դատաւորը յետոյ առանձին
…կայաքննելով ամբաստանեալ-
…ը, տուաւ իր վճիռը, որուն
…ւոր մասերը իրենց շահեկա-
…թեան համար կը ներկա-
…ցնեմ ստորեւ.—

«Ա.— Այս ամբաստանեալնե-
…ւոյ են եւ ուղղափառ համայն-
…ն կը պատկանին եւ բոլորն ալ
…ելին գաղթականներէն են, ո-
…ք կը մասնակցին եկեղեցա-
…ն ծէսերուն տեղացի ուղղափառ
…յերու հետ միասին, որովհետեւ
…նոյն դաւանանքին կը պատ-
…ին եւ խնդրոյ առարկայ եկե-
…ին ալ կը պատկանի առանց
…թեան թէ՛ գաղթականու-
…ան եւ թէ՛ միւսներուն։

«Բ.— Այս համայնքը ժո-
…վ մը ունի, որ երկու հատուած-
…րու կողմէն ընդհ. քուէարկու-
…ամբ կ'ընտրուի եւ կը կոչուի
…ն ժողով (Գաւառական), որ կը
…կանայ 28 անդամէ, որոնց 4ը
…ականներ են։ Եւ այս մեծ
…ովը ուրիշ ժողով մը կ'ընտրէ
…կը կոչուի փոքր ժողով (քա-
…քական) որ կը կառավարէ եկ-
…ները եւ խնդրոյ առարկայ
…եցին։

«Գ.— Այս մեծ ժողովը մէկ
…կէս տարի առաջ լուծուեցաւ եւ
…նչեւ հիմա գոց է, հետեւաբար
…փոքր ժողովն ալ (քաղաքա-
…ը) վաւերական չէ։

«Դ.— Այն Հայերը որոնց
…ականութեան անունը կը տրուի, պա-
…ն ինչերին այս մեծ ժողովին (Գա-
…ականին) ընտրութիւնը, որպէս
…եւ Լէվրաֆները եւ եկեղեցին գո-
…թիւն ունեցող կրօնական օ-
…քներու համաձայն ըստ ա-
…նոյն կառավարուին, որուն տե-
…ի Հայերը կընդդիմանան եւ
…ից ընտրութեան մասնակցելու
…ութիւնը կը ժխտեն։ Վերեւ
…ուածներէն բացայայտ է որ
…եկեղեցւոյ մատակարարու-
…ը կախուած է այն ժողովէն
…ն անդամները կ'ընտրուին թէ
…ականութեան եւ թէ տեղացի ամ-
…ի համայնքին կողմէն»։

Դատաւորը իր վճռին եզրա-
…ութեան մէջ կ'ըսէ թէ յիշ-
…ամբաստանեալները … եւ է
…ութիւն չունին եկեղեցին
…ելով, արգիլել … եւ է մէկուն
…պաշտամունքի վայրը յա-
…ելէ. այլ պարզապէս ըրած են
…ց խնդրոյն շուտափոյթ լու-
…մը տալու նպատակով, հե-
…աբար բոլորն ալ անպարտ կ'ար-
…ուին»։

Ահա շառաչուն ապտակ մը մերժուած ազանդներուն, որոնք փոխանակ զգոստանալու, վճռաբեկ ատեանին դիմեցին, բայց ան ալ հաստատեց դատաւորներու վճիռը նոյնութեամբ։

** Թէեւ զանազան առօրեայ դատերով ու «ժամանցներով» մեր անարժան հակառակորդները արգիլեցին Կիլանի գաղթակայանին մէջ տօնել մեր մէկ միլիոն զոհերու անմահ յիշատակը. սակայն Հինէյտիի մէջ (անգլիական գլխաւոր զինուորական կայան Պաղտատէն կէս ժամ հեռու) մեզ կարելի եղաւ տօնելու Ապրիլ 24ն ու Մայիս 28ը միագամ։ Հանդէսը լաւ անցաւ։ Եղան արտասանութիւններ ու երգեր։ Օրուան բանախօսները վեր հանելով տօներուն նշանակութիւնը, շեշտեցին թէ պէտք է մենք միշտ բարձր բռնենք անկախութեան դրօշը, կազդուրուինք եւ ապրինք Հայաստանի համար, հոգ չէ թէ ի՛նչ վարչաձեւ կը տիրէ. վարչաձեւերը անցաւոր են, կուգան ու կ'երթան, կանգուն կը մնայ միայն ժողովուրդը, որուն պէտք է ներգուի դառնալ գաղութահայութիւնը, ինչ միջոցներով որ կարելի է։

Հանդէսին ներկայ էին բաւական թուով ասորի գաղթականներ ալ, որոնց համար ասորերէն ճառ մը կարդացուեցաւ օրուան տօներու մասին։

ՊԻՐՃ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՊԱՅՔԱՐԸ ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ.— Պոռնկութեան դէմ պայքարի միջոցները ուսումնասիրող յանձնախումբը աւարտեց իր աշխատանքները։

Համապատասխան զեկուցումներէն եւ անոնց շուրջը ծագած վիճաբանութիւններէն յետոյ, որոշուեցաւ Վրաստանի կենտգործկոմին կից հիմնել Պոռնկութեան դէմ պայքարի խորհուրդ մը, որուն պիտի մասնակցին զանազան միութեանց ներկայացուցիչներ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ.— Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, Վրաստանի քաղաքներու բնակչութիւնը զգալի կերպով աճած է վերջին տարիներս։

Չորս տարուան մէջ, վրացական քաղաքներու բնակչութեան թիւը բարձրացած է 500,000էն 580 000ի, այսինքն աճած է հարիւրին 16 համեմատութեամբ։

Իսկ գիւղական բնակչութիւնը աճած է հարիւրին 7 համեմատութեամբ միայն։

Գիւղական բնակչութեան համեմատաբար նուազ աճումը կը բացատրուի անով որ հողի սակաւութեան պատճառով գիւղացիները սկսած են գաղթել դէպի քաղաք։

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ.— Ռուսատրական ժողկոմատի Վրաստանի լիազոր Ռաֆաէլեան, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է հացի տագնապին մասին.

— Հացի տագնապը առաջ եկաւ այն պատճառով, որ ցորենի մթերման պայքարը թոյլ կերպով մղուեցաւ անցեալ տարի։

«Յուլիս 1էն սկսած է արդէն ցորենի մթերման նոր պայքարը։ Միջոցներ ձեռք առնուած են որպէսզի նոր բերքը տեղին վրայ հաւաքուի ամենալայն չափով, մինչեւ որ Ռուսաստանէն սպասուի ցորենի բաւարար քանակութիւն մը։

«Ներկայիս տեղի կ'ունենան հաց թխելու մեքենական փորձեր։ Հացագործարաններ եւ մեքենական թոնիրներ կը կազմակերպուին. այս միջոցներով կը յուսացուի հացին գինը աժանցնել։

«Համագործակցականներու արտադրած հացին սպառումը ցարդ կը գտնուէր կապալառուներու ձեռքը։ Անոնք սկսեր էին չարաչար գործածել իրենց իրաւունքները եւ գրաւել ալիւրի շահագործումով»։

Աշխատանք կը յուսայ որ կարգ մը անհատներու շուայէն վտարումը կը բարելաւէ կացութիւնը։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ, Յուլիս 28, Օրգ. Ողիմպիական խաղերուն բացումը կատարուեցաւ Ամստերդամի մէջ, Հոլանտայի իշխանին նախագահութեամբ։ Քառասուն հազարէ աւելի բազմութիւն մը ներկայ էր։ Անձրեւը որ ամբողջ առտուն կը տեղար, դադրեցաւ կէսօրուան մօտ եւ բացման պաշտօնական արարողութիւնները սկսան, երբ իշխանը ժամանեց իր հետեւորդներով։

Քառասուն ազգերու մարզական ներկայացուցիչներու տողանցքէն յետոյ, երբ խումբերը կանգ առին իրենց յատկացուած հողին վրայ, լսելու համար օրուան ճառախօսները, Ողիմպիական հանդէսը բացուած հռչակուեցաւ։ Թնդանօթի հարուածներ օդը թնդացուցին ու պահ մը, ճամբորդ-աղաւնիներու շուքին տակ մնաց ամբողջ մարզարանը։ Յետոյ, հոլանտական խումբին դրօշակիրը Հարրի Տընի, որուն շուրջ եկան բոլորուիլ ժամանակից 40 ազգերու դրօշակները, ֆրանսերէն լեզուով երդում կատարեց «հաւատարմութեան եւ ուղղամտութեան»։

Երդումէն յետոյ, բացման արարողութիւնները վերջացան խումբերու տողանցքով, որուն միջոցին, սաւառնակներ կը հերջէին մարզարանին վերեւ։

Ողիմպիականի առաջին օրը սակայն արձանագրեց միջադէպ մը որ թէեւ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ, բայց շնորհիւ երկուստեք ցոյց տրուած բարի տրամադրութիւններուն, շուտով վերջ գտաւ։

Ֆրանսական խումբը մերժեց մասնակցիլ բացման տողանցքին, հետեւեալ պարագաներու բերումով։

Ուրբաթ օր, մարզարանին պահապաններէն մէկը, բանալիով մը զարկեր էր Ֆրանսացի մարզիկի մը։ Ֆրանսացիները կարգ մը պայմաններու կարգին, պահանջ դրեր էին նախ որ պահապանը տեղափոխուի, ինչ որ խոստացուած էր իրենց։

Շաբաթ առտու, երբ ֆրանսական խումբը մարզարան կը մտնէր փորձի համար, տեսաւ որ յանցաւոր պահապանը միշտ իր տեղն էր. ենթադրեց որ պաշտօնական բացումէն առաջ խոստացուած պատիժին պիտի ենթարկուի ան։ Արդ, ժամը 1ին, երբ խումբը մարզարան կը մտնէր, ոստիկան մը կեցուց զանոնք փոխադրող ինքնաշարժը՝ մարզարանին դրան առջեւ և ստիպեց Ֆրանսացիները որ վար իջնեն եւ անցնին պահապանին առջեւէն, որուն վտարումը խոստացուած էր։ Զայրացած Ֆրանսացիները մերժեցին եւ այս կերպով չմասնակցեցան բացման տողանցքին։

Բայց նոյն իրիկուն իսկ, փոխադարձ բացատրութիւններէ յետոյ, միջադէպը փակուած յայտարարուեցաւ ու ֆրանսական խումբի ներկայացուցիչը երդումի արարողութիւնը կատարեց։

Կիրակի օր արդէն բուն մրցումները սկսան եւ տեւեցին 2էն 8ը։ Վեց ժամուան մէջ կատարուեցան 47 փորձեր, այսինքն՝ 400 մեթր ցանկարգել վազքի վեց շարքեր, չորս շարք բարձր ոստում, երկու շարք ծանրութիւն նետել, 100 մէթրնոց վազք՝ 16 շարք, 800 մեթրնոց ութը շարք, եւլն.։

Բարձր ոստումի մրցումները միայն որոնք սկսեր էին ժամը երկուքին, վերջացան հինգ ժամէն։

Ծանրութիւն նետելը տեղի տուաւ վերջնական յաղթանակի համար յամառ մրցումի մը, որովհետեւ, մէկ անգամէն իսկ ամերիկացի Քրիքս, երկաթ գնդակը նետեց 15 մեթր 75, իսկ գերմանացի Հերշֆելտ՝ 15 մ. 72։ Վերջնական մրցումին մէջ էր, որ ամերիկացի Քուըզ կրցաւ գնդակը նետել 15 մ. 87 և խլել մրցանիշը, որ երկու ամիսէ ի վեր կը մնար Հերշֆելտի վրայ՝ 15 մ. 79ով։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, մարզարանին վրայ պարզուեցաւ ամերիկեան դրօշակը։

Բարձրութիւն ցատկելու մէջ, քիչ մնաց որ յաղթանակը շահէր ֆրանսացի Մէնար, որ ցատկեց 1 մ. 94, բայց յետոյ, երրորդ դասուեցաւ։

Տասը քիլոմեթրի փինալը վիճակեցաւ երկու Ֆինլանտացիներու՝ Ռիտոլայի եւ Նուրմիի։ Ռիտոլա ողիմպիական ախոյեան հռչակուած էր 1924ին 30' 23" 1/5ով, իսկ Նուրմի այս տարի՝ 30' 18" 4/5ով։ Մրցումի ամբողջ ընթացքին, Նուրմի իր հակառակորդին՝ Ռիտոլայի հետեւեցաւ քայլ առ քայլ եւ միայն վերջին 100 մեթրին էր որ յաջողեցաւ անկից երկու մեթր առաջ անցնիլ։

Ցանկարգել 400 մեթրի վերջի մրցումը տեղի պիտի ունենայ երկու Ամերիկացիներու, երկու Անգլիացիներու, մէկ Շուէտացիի եւ մէկ Իտալացիի միջեւ։

Առաջին օրուան մրցումներուն վերջաւորութեան մօտ, Ռոժէ Ֆրանսուա՝ միջակ ծանրութիւններու ախոյեան հռչակուեցաւ։ Ֆրանսական դրօշը պարզուեցաւ մեծ կայմին վրայ, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր Ֆրանսական ազգային քայլերգը։

Բ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

« ՀԱՊԱ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ »

Վիէն, 28 Յուլիս.— Այս խորագրին տակ Ցէսինէն հայրենակից մը կը յայտնէր. «Վերջապէս փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ իր Երջ. վարչութիւնը, իսկ գաւառի մասնաճիւղերը ի՞նչ պիտի ընեն»։ (Յառաջ, 24 Յուլիս)

Եւ կ'առաջարկէր որ Վալանս, Լիոն, Ցէսին, Կրընոպլը, Վիէն, հաւաքուին տեղ մը եւ ընտրեն իրենց Երջ. վարչութիւնը, որ վարէ իր մասնաճիւղերը եւ լայն ժողովրդականութիւն ստեղծէ։

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը համամիտ է այս առաջարկին։ Այս առթիւ խորհրդակցական ժողովի մը մէջ, նկատելով որ վերեւ յիշուած վայրերու կեդրոնը Վիէնն է, եւ թէ Վիէնի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած Ողիմպիականի խաղերուն մասնակցելու համար շրջակայ մասնաճիւղերը Վիէն պիտի համնին, որոշեց Երջ. խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս մասնաճիւղերը 19 Օգոստոսին, Ողիմպիական խաղերէն անմիջապէս վերջը։

Կը թելադրենք սոյն մասնաճիւղերուն, որ իրենց պատգամաւորները ընտրեն եւ առանց որեւէ զոհողութեան առջեւ ընկրկելու, նոյն օրը ներկայ գտնուին վերոյիշեալ վայրը։ (Կը խնդրուի որ նախօրօք իմացնեն իրենց որոշումները, հետեւեալ հասցէին.— A. K. Rue Maugiron 13. Vienne (Isère).

Արսէն Խաչեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Երջանային վարչութիւն մը՝ գաւառը ցրուած մասնաճիւղերուն համար, անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս։ Կան կատարուելիք շատ մը գործեր, զորս Երջանային զօրաւոր վարչութիւն մը միայն կրնայ գլուխ հանել։ Անոնք, զոր օրինակ, հայաշատ վայրեր, ինչպէս Սէն Էթիէն, Թօն տը Շէրիք եւլն., ուր քիչ մը ջանքով կարելի է կազմել նոր մասնաճիւղեր, տարածել մարմնակրթանքի սէրը եւ ույժ տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբանին։

Ցետոյ՝ ուրիշ բան մը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ մինչեւ այսօր եղեր է, շատ քիչ բացառութեամբ, զուտ մարզական —կամ աւելի ճիշտ միայն ֆութպոլի— կազմակերպութիւն մը, ուր երբեմն ալ մուտ են գործած շուկայիկ հաշիւներ, իրենց ցաւալի հետեւանքներով։ Հարկ է որ այլեւս վերջ մը գտնէ այս վիճակը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մտնէ այնպիսի ճամբու մը մէջ որ կատարէ մեր պատանիներուն միջեւ դաստիարակիչի այն դերը որու սահմանուած է։ Այս բանին իրագործումը կը սպասենք նաեւ փարիզի Երջ. վարչութենէն։

Արդ՝ մեր կարծիքով, իբրեւ ամենահին եւ ամէնէն աւելի կազմակերպուած մասնաճիւղերէն մէկը, Վիէնի մասնաճիւղն կը մնայ, առանց դժուարութիւններու առջեւ տեղի տալու, կազմակերպել մօտ օրէն *աթլէթիք* խաղերու շրջանային մրցահանդէս մը եւ, հրաւիրելով մօտակայ միւս մասնաճիւղերէն ներկայացուցիչներ, գումարել նոյն օրն իսկ պատգամաւորական ժողով եւ կազմել վարչական մարմին մը։

Վ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆՏԸ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ.— Ցանդուգն գողութիւն մը տեղի ունեցաւ Մըլէօնի բանտին մէջ իսկ։ Առջի գիշեր, երեք անծանօթներ մտան բանտ ու տարին դրամարկղը որ 150,000 ֆրանք կը պարունակէր։

Ոստիկանական քննութիւնները երեւան հանեցին որ բանտին մօտերը կառուցուող շէնքէ մը, գողերը վերցուցեր էին սանդուխ մը, անով բարձրացեր մինչեւ երկրորդ յարկ, սղոցեր էին երկաթ ձող մը ու ներս մտնելէ յետոյ, բոպիկ ոտքերով, գացեր էին մինչեւ դրամարկղին քով, զոր պարաններու միջոցով իջեցուցեր էին փողոց, յետոյ իրենց ինքնաշարժով փախեր էին։

Կէս օրուան մօտ, գործաւոր մը որ հեծանիւով տուն կը դառնար, քաղաքէն եօթը քիլոմեթր հեռու, նշմարեց դրամարկղը, զոր կոտրեր էին ու պարպելէ յետոյ նետեր ճամբուն մէկ անկիւնը։

Կը կարծուի թէ՝ նախկին բանտարկեալներ են, որոնք առիթը ունեցած են լայնօրէն ուսումնասիրելու բանտին ներքին ու արտաքին մասերը։

Ոստիկանութիւնը կը յուսայ շուտով ձերբակալել գողերը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ա՜հ, եթէ գոնէ վրիժառու գա-
…ը ապրէր, ինչպէս պիտի
…նէր իրեն, իրեն պէս թշուա-
…ի մը։ Ա՜հ, եթէ ինքն իրեն
…, բայց նորէն մութը կը կո-
…իր գանկին տակ։ Ո՛չ, ճակա-
…իրը բնաւ չպիտի գթար իրեն։
…Փրոզին չէր կրնար փէլիոն
…ալ. բայց լերան խորհրդաւոր
…երը կը հսկէին անոր վրայ։
…ոն ինքը կուգար Փրոզինի
…ներողամիտ լեռը կը խղճար
…ա կինը։ Գերմարդկային
…քնութիւնները որ Էլին շրջա-
…ած էին իր ծննդեան օրն իսկ,
…պէս այս դժբախտ կինը
…ի փրկէին մղձաւանջէն, իրեն
…հէին փրկարար մահը։ Առտ-
…ային տղան կը մօտենայ.
… հանդարտ, խաղաղ գի-

մացծերով, իր ոսկեգոծ, խարտեաշ, աղուոր մազերով, երբ բարձունքէն դէպի դաշտ կ'իջնար, Էլին պիտի նմանցնէին Ապողոնի, որ իր կապոյտ անողոք աչքերուն խորը կը կրէր իր թշնամիներուն անխուսափելի կործանումը։

Թերեւս նման մտածումներ կը դառնային Էլիի գանկին տակ, երբ լերան բարձունքէն կը դիտէր Լազարինան։ Գաղափարաւոր աւազակախումբին մէջ մտած էր ան։

Էլի այս լեռները կը բաղդատէր փէլիոնի իր լեռներուն հետ՝ հոն ուր հիմա կը գտնուէր. չոր էր, ցամաք, լերկ։ Դաշիկ մը չէր բուսներ հոն։ Կարմիր ժայռը եւ սեւ հողը իրենց գոյները կը լծորդէին այս վայրի կողերուն կարծրութեան վրայ։ Ան ալ անողոք պիտի ըլլար անոնց պէս։ Ան իր գործը կը պահէր փէլիոնին համար։ Ո՜հ, կատարէն մինչեւ ստորոտ՝ ինչ հմայք կար հոն, ի՜նչ բուսականութիւն, ի՜նչ անսպառ հարստութիւն։ Լեռը կուտար, միշտ կուտար։ Ոսկի լեռն էր։ Այն լեռն էր ուր պէտք էր ապրիլ, երբ ազատ Յունաստանը կարենար ինքզինքը յանձնել իր ուժին եւ հանճարին թելադրութիւններուն։ Բայց հիմա, աւա՜ղ։ Չոր լեռներուն վրայ պէտք էր ապրիլ։ Անոնք իրենց ազգասութեան հպարտութեամբը իսկ ինքզինքնին կը պաշտպանէին։ Հարուստ լեռները դաշտերուն պէս են, յաղթականը կը հմայեն ու կը քաշեն, հազիւ թէ դիմադրութիւն մը կ'ընեն անոր։ Ամբողջ երկիրը, հազիւ դեռ ազատութեան վարժուած էր, այնպէս որ երազն ու բանաստեղծութիւնը դեռ չէին կրնար անոր ներշնչել պայքարի անզուսպ եռանդը, ազատութեան սէրն ու ըմբոստումը կեանքի գնով։

Էլի վճռեց ուրեմն քանի Թեսալիան գերի կը մնար, իր Միրթինը խլել հայրենական փէլիոնէն, ուր պիտի վերադառնար ուրախութեան օրերուն։ Այսօր, իրեն եւ իր սիրականին համար իսկ, փայլքարեան կը նախընտրէր մերկ լեռները, որոնք գոնէ թոյլ կուտան ազատօրէն շնչել իրենց կատարներուն վրայ։ Իրօք, գիտենք թէ՝ Թրքական դրամեան տակ, Թեսալիոյ շատ մը լեռնային կէտերուն վրայ յաղթականի ոտք չկոխեց ու շատ մը գիւղեր անկախ մնացին։ Էլի որոշած էր այդ գիւղերէն մէկն ընտրել։

Բայց, երբ աչքերը կ'իջեցնէր Լազարինայի վրայ, ատելի համոզկոտին տեսքը, այս թուրքերուն գրաւչութիւնը կը վրդովէր զինքը։ Վճռեց ուրեմն զանոնք մէջտեղէն վերցնել, շատ պարզ բան, այնպէս չէ՞։ Այս տղան՝ ո՛չ մէկ բանի առջեւ կանգ կ'առնէր։ Զգենք որ արդէն շատ սեղմ կը տրամադրանէր։ Առ այժմ, կ'ուզէր գոհանալ Միրթինը փրկելով փէլիոնէն, առանց վայրկեան մը կանգ առնելու ձեռնարկին դժուարութեան առջեւ։ Ընդմիջապէս իսկ սկսելու էր։ Պէտք էր զայն քաշել մօտակայ վայրերը։ Ո՞ր կը մնար հապա իր տուած երդումը, պահպանումը այն սրբազան օրէնքին, որ պարտադրուած էր Գաղիզափաշի կողմէ եւ որուն համաձայն, հրոսակ մը որքան ատեն կը մնայ խումբին մէջ, պէտք չէ որ կնոջ մը նայի։ Խրոզութիւնը ծանօթ է բոլորին։ Սիրահար հրոսակ մը՝ մեռած մէկը կը նկատուի։ Եւ եթէ տարածուած աւելորդապաշտութեան մը համաձայն, թշնամիին գնդակէն կ'իյնայ, իր ընկերները յանձն կ'առնեն զայն վեր զրկել, որովհետեւ, կը հաւատան թէ՝ իրենց դժբախտութեան պատճառ կրնայ ըլլալ։ Շատ լաւ։ Բայց, հրոսակներու նորէնքն իսկ թելթոյլտուութիւններ ունի։ Եթէ Էլի կարենար քանի մը փայլուն գործեր կատարել, պիտի կրնար դիւրաւ քաշուիլ հրոսախումբէն, բարեկամներ պիտի յարգէին զինքը, մէկ անգամէն, պատուական հրոսակ մը պիտի դառնար եւ պիտի կրնար ազատին չափ իր Միրթինոյն զբաղիլ։ Ցետոյ, պէտք է ըսել թէ տարօրինակ մղումներ կ'ունենար։

— Պատերազմի պահուն բան մըն ալ ըլլի, կ'ըսէր ինքն իրեն։ Գոնէ խաղաղութեան ատեն, կ'ուզեմ բաներ մըն ընել։

Այս խորհրդածութեան վրայ, ճամբայ ինկաւ։ Դէպի ո՞ւր։

Լազարինա երթալու համար։

Այս կերպով էր որ, նոյն իրիկունն իսկ, Էլի ինքզինքը գտաւ պարտիզպան Ղրիզօրի խրճիթին մէջ։

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

Համաձայնութիւնը շուտով գոյացաւ Էլիի եւ գիւղացիներուն միջեւ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Պելկրատի կառավարութենէն պահանջել տեսակ մը «ինքնավարութիւն», միւս կողմէ Փրիպիչեւիչի կուսակցութիւնն էր, որ ուրիշ սերպ կուսակցութեան մը հետ, դեռ քանի մը տարի առաջ միայն կը ջատագովէր կեդրոնացման դրութիւնը:

⁂ Իտալիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ չի կարծուիր որ խրուաթ կուսակցութեանց ընդդիմութիւնը կարենայ արգիլել Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը:

Ընտրական պայքարը Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.— Նախագահական ընտրութեան առթիւ պայքարը կը մղուի բուռն կերպով եւ հանրապետական ու ռամկավար՝ երկուքն ալ կը յայտարարեն թէ յաղթանակը ապահոված են: Երկու կուսակցութեանց վարիչներուն մեծագոյն մտահոգութիւնն է ապահովել քուէները կիներուն, որոնք ընտրողներու կարեւոր մասը կը կազմեն:

Հանրապետականներուն համաձայն, բոլոր Ամերիկուհիները «չոր» են, այսինքն ոգելից ըմպելիներու հակառակ: Ռամկավարները այս կարծիքէն չեն եւ ընդհակառակն կը կարծեն թէ «թաց» են՝ ոգելից ըմպելիներու կողմնակից:

Հանրապետական ծերակուտական Սմութ կը յայտարարէ թէ ռամկավարները հաւատարիմ կը մնան ազատ փոխանակութեան իրենց քաղաքականութեան եւ եթէ Սմիթ նախագահ ընտրուի, Ամերիկա պիտի կործանի:

Սմութի այս յայտարարութիւնները անմիջապէս հերքուեցան ռամկավարներուն կողմէ, որոնք այժմ նոյնքան դէմ են մաքսային դրութեան վերացման, որքան հանրապետականները:

Մինչ կուսակցութեանց պետերը ճառ կը խօսին եւ պայքար կը մղեն, հանրապետականներու թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըր կը հանգստանայ Քալիֆորնիոյ մէջ, ուր ձուկ կ'որսայ և երբեք քաղաքականութեամբ չի զբաղիր:

Հայ մը կը վիրաւորէ Ալճերիացի մը

Փարիզ, Տէօնքէրք փողոց, ծանր կռիւ մը ծագեցաւ հայ որմնադիր Յակոբ Կերպասճեանի եւ Ալճերիացի Ահմէտ Պէն Շայիի միջեւ: Կռիւը պահ մը այնքան տաքցաւ, որ Հայը ինքնիրմէն ելած, տարճանակ մը հանեց գրպանէն եւ կրակեց հակառակորդին վրայ: Գնդակը Ալճերիացիին փորը մտաւ: Շուտով ոստիկաններ հասնելով ձերբակալեցին Յակոբը, որ բանտ տարուեցաւ: Ալճերիացին ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ Լարիպուազիէր հիւանդանոցը:

Հայը 30 տարեկան է եւ որոշ հասցէ չունի, իսկ Ալճերիացին 40 տարեկան բանւոր մըն է:

Փախստականներու կալուածները

Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ ելմտական գործավարութենէն լքեալ գոյքերու վարչութեան հասած հրահանգի մը համաձայն, փոխանակելի Յոյներու կալուածները միայն պիտի տրուին գաղթականներու, իսկ փախստականներու պատկանող կալուածները չպիտի տրուին: Այս տեղեկութեան վրայ նոյն թերթերը կ'աւելցնեն որ մինչեւ հիմա գաղթականներու տրուած կալուածները «լքեալ» գոյքերէ կը բաղկանան եւ միւս կալուածները ծախուելու համար նուազ են:

Հետեւաբար գետեղման անօրէնութիւնը այս վիճակը հաղորդած է ներքին գործավարութեան: Եթէ նոր հրահանգը այս կացութիւնը չուղղէ, գետեղման գործերու դժուարութիւնը պիտի շարունակէ:

Պոլսահայ թերթերը կ'աւելցնեն թէ՝ այս նոր հրահանգին համաձայն փախստական նկատուած Հայոց կալուածներն ալ բնականաբար չպիտի տրուին գաղթականներու, որովհետեւ գործավարութեան հրահանգը ընդհանուր սկզբունք մը կը շօշափէ եւ Յոյն ու Հայ փախստականի յատուկ վիճակ չի կրնար գոյութիւն ունենալ:

Հիճազի երկաթուղին

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հաղորդէ որ Հիճազի երկաթուղիին խորհրդաժողովը բացուեցաւ Յուլիս 29ին Հայֆայի մէջ: Խորհրդաժողովին կը մասնակցին անգլիական, ֆրանսական եւ վէհապի կառավարութեանց ներկայացուցիչները, որոնք պիտի խորհրդակցին Հիճազի երկաթուղագիծը ամբողջովին նորոգելու մասին: Պատերազմի ատեն գնդապետ Լօրանսի արաբական զօրագունդերը մեծ վնաս հասցուցած էին այս գիծին:

Վէհապի կառավարութիւնը կը պնդէ որ իրաւունք ունի իր հակակշռին ենթարկելու ամբողջ գիծը, որովհետեւ անիկա շինուած է շնորհիւ իսլամներու նուիրատուութեանց, հետեւաբար կարելի է իբրեւ «վագֆ» մը նկատել զայն: Կը կարծուի սակայն թէ այս տեսակէտը պաշտպաններ չպիտի ունենայ խորհրդաժողովին մէջ:

⁂ Հիճազի երկաթուղին, որ կ'երկարի Դամասկոսէն Մէտինէ, Յէրա'այէն դէպի Հայֆա ճիւղաւորումով մը, աւարտեցաւ 1908ին եւ ծախք եղաւ մօտ 2,500,000 անգլիական ոսկի, — մղոն գլուխ 3000 ոսկի: Ծախքերը հոգացուեցան հետեւեալ կերպով.— 50,000 ոսկի նուիրեց Սուլթան Համիտ, 250,000 ոսկի գոյացաւ՝ Թուրք պաշտօնեաներու եւ զինուորներու թոշակէն որոշ մաս մը գանձելով, աշխարհի զանազան կողմը գտնուող իսլամներու դրամական եւ այլ նուիրատուութենէն գոյացաւ 1,000,000 անգլիական ոսկի, մնացած մասը հոգաց Թուրք կառավարութիւնը: Գիծը նեղ է՝ 1.05 մեթր: Հարաւային շրջանին մէջ կառախումբերը ժամը 8 մղոն միայն կրնան առնել, իսկ հիւսիսային կողմերը հազիւ ատոր կրկինը: Ներկայիս Հիճազի երկաթուղիին 190 քիլոմեթրը կ'անցնի սուրիական հողէն, 96ը՝ Պաղեստինէն, 280ը՝ Անդրյորդանանէն եւ մօտ 640ը վէհապիներու (Հիճազ) հողէն: Գիծին կէսը միայն կը բանի այժմ, մինչեւ Մաան, մնացեալ մասը կը նորոգուի: 1912ին երկաթուղին Մէտինէ փոխադրեց 48,000 ուխտաւորներ: Թուրքերը այս գիծը շինած էին կրօնականէն աւելի ռազմագիտական նպատակներով:

Երկու տարի բանտ Միւզան Շառնոյի

Փարիզի պատժադատ ատեանը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց գոհարավաճառ Մէյթորինոյի քենին՝ Օր. Միւզան Շառնօն, որուն հակասական խօսքերը կասկած ներշնչած էին Եղեռնադատ Ատեանին: Միւզան կ'ամբաստանուէր ոչ թէ իբրեւ սպանութեան մեղսակից, այլ իբր գողօնապահ քոյց, որովհետեւ Մէյթորինոյի ձերբակալութենէն յետոյ, Թրիւֆէմէն գողցուած կարգ մը քարեր իրենց պաշտօնեաներէն Օր. Միւզան Լանկլուայի յանձնած էր, պատուիրելով որ մարդու բան չըսէ:

Դատարանը իբր վկայ լսեց Օր. Լանկլուան: Միւզան Շառնոյի պաշտպաններն էին Ժան Լավալ եւ Ռէյմոն Իւպէր: Պըզտիկ խորհրդակցութենէ մը վերջ, դատարանը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց Միւզան Շառնօն: Վճիռը լսելուն, Միւզան նուաղեցաւ, ըստ սովորութեան:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Մանրամասնութիւնները վաղը:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Հ. Ե. Ը. Միութեան նուագախումբը եւ գերասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան:

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Դ Ա Շ Տ Ա Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Հ. Յ. Դ.

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի ատիպողական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Café de la Paixի սրահին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Ներկայանալ անզամատոմսով:

Լիոնի Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երէկ և այսօր»:

Մալաքէֆի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Լիոնի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Լը Փիւի, Յ. Է.— 35,
Լա Սիօթա, Ղ. Թ.— 70,
Նանթ, Գ. Ս.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէօթահիացի Տիկ. Նազիկ Բաթբաթեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յար. Բաթբաթեան, 13 14 տարեկան, հօրը անունն է Ստեփան, մօրը՝ Հռոփ: Իմացնել Արման Դըլըճեանի. Chez M. Verin, Tulette (Drôme).

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական: Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է: Կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Մարիծայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր: Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H.No. 60, Charvieu (Isère).

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան: Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել: Կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. Դաշնակցութեան տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն | 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

2 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 714

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Օ՜Ն ԱՆԴՐ, ՅԱՌԱ՜Ջ

Յաճախ դիտած ենք, — ամէն անգամ որ կիրքերը կը մեղմանան եւ քիչ-շատ բնականոն կացութիւն կը տիրէ, խելօք խօսքեր կ'արտասանեն մեր հակառակորդները։

Այս տպաւորութիւնը կրեցինք, կարդալով «Արեւ»ի Յուլիս 24 թուակիր խմբագրականը, «Վերակազմութեան պէտքը»։

Փոթորիկը մեղմացած է եգիպտահայ գաղութին մէջ. Նաւորդ վարչապետ Նահաս փաշայի ծանօթ կարգադրութեամբ։ Իբրեւ վերջին լուր, ըսենք որ երկու կողմերն ալ կը պատրաստուին լրացուցիչ ընտրութեանց։

Երբեմն առժամեայ խաղաղութենէն օգտուելով, Եգիպտոսի Ռամկավար պաշտօնաթերթը կը գրէ իր խմբագրականին գլուխը.

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան երբեք կարեւոր մին է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել, համախմբել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը, ճնարաւոր եղածին չափ օգտագործել մեր բոլոր միջոցները, անհատական թէ հաւաքական, որոնք կը ծգտին համրային բարօրութեան» (Արեւ, 24 Յուլիս)։

Ասոնք միտքեր են, որոնց մասին թուղթ եւ մելան կը վատնենք «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր։ Իսկ մեզմէ առաջ, ուսանողական ժողովներ եւ ամբողջ դաշնակցական մամուլը ժամերով արծարծեր, ջանքեր, ձեռնարկներ կատարեր են։ Դեռ կազմուած դաշնագրի օրերէն բանակցութիւններ կը կատարուէին Պոլսոյ եւ Փարիզի մէջ, դաշնակցական եւ ռամկավար պատուիրակներու միջեւ, նպատակ ունենալով «քով քովի բերել, համախմբել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը»։ Մէջտեղ կար ներկայացուած ծրագիր մը— ստեղծել Գաղթային Ընդհ. Միութիւն, կեդր. Խորհուրդ մը կամ Վարչութիւն մը՝ կազմակերպել գաղութները։

«Արեւ» ընդհանուր գիծերով կը պարզէ գաղութներու վիճակը, տիրող կազմալուծումն եւ հակամարտութիւնը, ուժերու վատնումն ու այլասերման վտանգը, եւ կ'եզրակացնէ.

— «Ազգային վարչական մեքենային վերակազմութեան պէտքը ամէնուրեք զգալի է, առաւել կամ նուազ չափով, բայց ամէն տեղ անտիրելի»։

Ու կ'առաջարկէ մշակել «ազգային ընդհանուր Օրէնսդրութիւն մը, որ իր էական գիծերուն մէջ համաձայն ըլլայ մեր ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներուն ու պատշաճէր իւր տեղական պայմաններուն»։

— «Ահա այս տեսակ օրէնք մը, — ցանկցուած ամէն մէկ գաղութի հովանաւոր պետութեան կողմէ, — ու անոր կիրառութիւնը միայն կրնան առաջքն առնել այն քաոսային վիճակին որ գոյութիւն ունի գրեթէ մեր բոլոր գաղութներուն մէջ, առաւել կամ նուազ չափով»։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը յետոյ կը բացատրէ այսպիսի ձեռնարկի մը արժէքը, իբրեւ «հզօր ազդակ մը պահպանելու մեր ազգային արժէքները՝ Եկեղեցին, Մշակոյթը, Ընտանիքը Հայ Ոգին», եւ անգամ մըն ալ կը շեշտէ.

— «Այսի՛կա է ստեղծուած ազգային նոր կացութեան կարեւոր մէկ պահանջքը»։

Ընթերցողները պիտի յիշեն որ, տարբեր բացատրութիւններով, բայց նոյն ընդհանուր գիծերով, մենք ալ շեշտեր ենք միշտ կը յիշեցնենք այդ պահանջը։ Ու «մենք»ով միայն «Յառաջ»ը չէ որ կը հասկնանք։

Ուրեմն, տարակարծութիւն չկայ սկզբունքի մասին։

Հարցը չխճողելու համար, մենք չենք ուզեր յիշել նախընթաց պարագաները, փորձերն ու ձախողանքները, և այնպէս ընդունինք թէ նոր սեղանի վրայ կը դրուի այս խնդիրը։

Արդ, ի՞նչ կը թելադրէ «Արեւ»ը, խօսքէն գործի անցնելու համար։

Չի բաւեր գեղեցիկ առաջարկներ ընել։ Պէտք է նաեւ արտացնել զանոնք։

Ռամկավար կուսակցութիւնը — կամ գոնէ անոր Եգիպտոսի շրջանը — ունի՞ որոշ ծրագիր, անմիջապէս գործնականացնելու համար իր մտածումները։

Կամ արդեօք նոր ուղեղծի մը արտայայտութի՞ւնն է այս խմբագրականը, թէ պատահաբար մէջտեղ նետուած օդապարիկ մը, «ի պէտս» վարանող ռամկավարներու։

Մենք մեր կողմէ ո՛ր եւ է պայման չունինք, խօսքէն գործի անցնելու համար։

Միայն մէկ դիտողութիւն, — Չենք հանդուրժեր որ այսպիսի ձեռնարկ մը, — գաղութներու կազմակերպութիւնը կամ, «Արեւ»ի բառով, «Վերակազմութեան պէտքը» նկատուի ճակատ մը դարձած Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Այս պզտիկ դիտողութիւնն ալ անոր համար որ, մինչեւ հիմա կազմակերպութեան ձախողման գլխաւոր մէկ պատճառը՝ այդ նախապաշարումն էր։ Կամ գէթ այնպէս կ'արտայայտուէին ձեռնպահներն ու խափանարարները։

Եթէ ռամկավարները թօթափեր են այս կանխակալ կարծիքը, մեզի ուրիշ բան չի մնար, եթէ ոչ կրկնել.

— *Օ՛ն անդր, յառա՜ջ...։*

Եւ ո՛րքան շուտ, այնքան լաւ։ Արդէն շա՛տ ենք ուշացեր։ «Արեւ»ի մատնանշած քաոսը իր աւերը ցանած է ամէն կողմ, եւ թանկագին կորուստներ կ'ունենանք ամէն օր, մեր աչքերուն առջեւ։

Երբ կարելի ըլլայ քով քովի գալ, այն ատեն է որ պիտի երգուի ահաւոր պատկերը ամբողջութեամբ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ դառն խորհրդածութիւնները կ'ընէ դէպքի մը մասին, զոր հաղորդեր էինք երէկ (18 Յուլիս).

— *«Երկու օրէ ի վեր տեղական թերթերը սկսած են գրագիլ դարձեալ Հայերով եւ զանազան բացատրութիւններ կուտան վրա նաքաղաքի մէջ պատահած դէպքերուն։*

Իրականութեան մէջ ալ դէպքը չափազանց ցաւալի է և վայել՝ անկիրթ եւ անուս ժողովուրդներու։

Կատորա՛ծ, կատորա՛ծ, հաւէ՛ք շուտով...։

Իսկոյն կը հաւաքուին շուկայի հերոսներ, օղիի սպասողներ, և դաշոյնները մերկացուցած իրարու դէմ կը ճօճեն, զարկէք հա՛ զարկէք։ Շուտով կը բազմանան շրջականերէն կողմնակիցներ եւ բոլորը իրար անցած՝ անգթօրէն իրար կը կոտորեն։ Դանակները կը շարժին, անմեղ արիւններ կը թափին եւ ոստիկանական միջամտութեան շնորհիւ կը ցրուին կռուողները։ Երիտասարդ մը, կռուաղաշտին վրայ, անշունչ կը մնայ իր ստացած ծանր վէրքերուն հետեւանքով. ուրիշ մը մահամերձ վիճակի մէջ հիւանդանոց կը փոխադրուի եւ երկու օր զարմանուելէ վերջ հոգին կ'աւանդէ, և դեռ հինգ հոգի ալ անորոշ վիճակի մէջ վիրաւոր կը պառկին հիւանդանոցի մէջ։

Մենք բազմաթիւ անգամներ շեշտած ենք այն դժուարին կացութիւնը, որուն մէջ կը գտնուի ներկայիս մեր գաղութը։

Դժբախտաբար կացութիւնը չէ փոխուած. գինետուններու թիւը փոխանակ նուազելու, օրէ օր աւելցած է։ Հակառակ մըղուած սաստիկ պայքարին, հայհոյութիւնն ու թրքախօսութիւնը վրանաքաղաքներու իշխող լեզուն մնացած են։ Կրօնական խալտառակ աղանդները, իրենց բոլոր ախտագործութիւնները կը շարունակեն միեւնոյն թափով։ Զեն դադրած, վերջապէս, կռիւներն ու ծեծկռտուքները։

Ժամանակն է այլ եւս մտնալու մեր թուրքէն որդեգրած զարշելի բարքերը։ Մեր ներքին վէճերն ու անհամաձայնութիւնները կրնան շատ վտանգաւոր պատրուակներ ծառայել թուրք գործակալներուն ձեռքը, որոնք հեւ ի հեւ կը հետեւին մեր քայլերուն եւ գիտեն օգտագործել մեր տկարութիւնները։

Որքան ալ աննշան ըլլան մեր անհամաձայնութիւններն ու վէճերը, աչքեր կան տնկուած մեր վրան, որոնք կ'ուզեն միշտ խոշորացոյցով տեսնել դէպքերը և վարկաբեկել մեզ։»

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ֆրանս. համայնավար կուսակցութիւնը որոշած էր մարզական դաշտահանդէս մը կազմակերպել, որ տեղի պիտի ունենար Օգոստոս 5, կիրակի օր, կարճի անտառին մէջ։ Այս առթիւ, համայնավար կուսակցութիւնը կը թելադրէր որ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, այդ օրը նկատուէր «հակակինուորական ազգային օր»։

Ներքին գործերու նախարարը, որոշած է յատուկ հրամանագրով մը արգիլել համայնավարներու այս ցոյցը եւ կարգը պահպանելու համար, հրահանգներ տուած է Սէն-է-Ուազի նահանգապետին։ Համայնավարները այժմ կը ճանուցանեն թէ ցոյցը ուրիշ տեղ պիտի կատարեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի բողոքը Ռումանիոյ

Չիչէրին հեռագիր մը ուղղելով Ռումանիոյ արտաքին նախարարին, կը բողոքէ որ Կալացի մէջ աճուրդով ծախու հանուած են Նախկին ռուսական բանակին պատկանող կարգ մը գոյքեր։ Ասոնց կարգէն են նաեւ 200 նաւածիգներ եւ ուրիշ գոյքեր, որոնք կը պատկանէին ռուս նաւային ընկերութեան մը, որ պետական դրամագլուխներով կազմուած էր։ Միջազգային իրաւունքի տրամադրութեանց համաձայն, այս գոյքերը կը պատկանին Խորհրդային Միութեան, որ զանոնք կը նկատէ ռումանական կառավարութեան մօտ պահ դրուած, մինչեւ այն վայրկեանը, երբ երկու կողմերու միջեւ յարաբերութիւնները վերսկսին։ Խորհրդային իշխանութիւնը 1921 Օգոստոս 18ին բոլոր կառավարութեանց — մէջն ըլլալով ռումանականը — հաղորդած էր թէ իրեն պատկանող գոյքերու մասին կատարուած ո եւ է գործողութիւն չպիտի ընդունի։

Վերջացնելով, Չիչէրին կ'ըսէ թէ ռումանական կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Խորհրդային Միութեան հասցուած վնասներուն համար եւ թէ ինք ալ նոյն միջոցները ձեռք պիտի առնէ Խորհրդային Միութեան տրամադրութեան տակ գտնուած ռումանական գոյքերուն մասին։

Նոր երկաթուղիներ Թուրքիոյ մէջ

«Անգլօ-իտալական» անուն ընկերութիւն մը Թուրք կառավարութեան առաջարկ բերած էր երկաթուղիէ զուրկ քաղաքներու մէջ գիծեր հաստատելու եւ Վոսփորի տակ Բումէլիի եզերքէն մինչեւ Անատոլուի եզերքը փապուղի մը շինելու։ Կառավարութիւնը այս ձեռնարկը սկզբունքով օգտակար նկատելով հանդերձ, հետեւեալ երեք կէտերը ընկերութեան ուշադրութեան յանձնած է. 1.— Թուրքիոյ մէջ շինուելիք երկաթուղիները պետութեան կը վերաբերին։ 2.— Շինուելիք նոր գիծերը ուղղակի Թուրք կառավարութեան կողմէ պիտի բանեցուին։ 3.— Ընկերութեան շինելիք գիծերուն ծախքերը մասամբ պիտի պատկանին այն հարուստ ազգերուն, որոնք ամէնէն աւելի պիտի օգտուին այս գիծերէն։

«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ՝ «Ընկերութեան առաջարկած երկաթուղիներէն ամէնէն աւելի հարուստ ազգերն են որ առեւտրական եւ տնտեսական կերպով պիտի օգտուին, որով Թուրք կառավարութիւնը ծախքին մեծագոյն մասը չի կրնար ընդունիլ»։

Արեւելեան երկաթուղին եւ Թուրքիա

Արեւելեան Երկաթուղիներու Ընկերութեան եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ բանակցութիւնները ելքի մը յանգած չեն դեռ եւ Ազգ. Ժողովի առաջիկայ նստաշրջանին յետաձգուած են։ Հանրօգուտ գործավարութիւնը բանակցութեան մտած էր Ընկերութեան հետ եւ համաձայնագիր մը ստորագրած հինգ միլիոն ֆրանսական ոսկեդրամ ֆրանքի վրայ։ Այս գումարին վճարումով, կառավարութիւնը Ընկերութենէն իր պահանջը ստացած կ'ըլլար։

Հինգ միլիոնէն երեք միլիոն ֆրանքը նախապէս գանձուած էր արդէն, բայց նախորդ Ազգ. Ժողովը կնքուած համաձայնութիւնը չէր վաւերացուցած կարգ մը կէտեր աննպաստ գտնելով. գլխաւորապէս ընդհ. պատերազմի ընթացքին, կարգ մը վակօններու սեփականութեան և քիլոմեթրի վրայ Ընկերութեան ուզած գումարին վերաբերեալ կէտեր։

Նաւային համաձայնութիւնը եւ Ամերիկա

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի յայտարարութիւնը թէ նաւային համաձայնութիւն մը գոյացած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, լաւ տպաւորութիւն առաջ չէ բերած կարգ մը շրջանակներու, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ։ Երբ 15 պետութիւններ կը պատրաստուին մօտօրէն Փարիզի մէջ ստորագրել պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու դաշնագիրը, այսպիսի համաձայնութիւն մը ծանրապէս կ'ազդէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան վրայ եւ վախ կայ, որ ամերիկեան Ծերակոյտը մերժէ վաւերացնել Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնն ալ բոլորովին անակնկալի եկած Չէմպըրլէյնի յայտարարութենէն, առջի օր կէսօրէն յետոյ հրատարակեց պաշտօնական ցեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ անմիջական համաձայնութիւն չի սպասուիր առայժմ եւ թէ համաձայնութիւն բռուածը «ո՛չ թէ համաձայնութիւն է, այլ անհամաձայնութեան վերջաւորութիւնը»։ Նախարարութիւնը կը զգուշանայ մանրամասնութեանց մէջ մտնելէ, ու կ'ըսէ միայն թէ հասկացողութիւնը իր ներկայ ձեւին մէջ կը վերաբերի միայն մասնագիտական կէտերուն և բացարձակապէս կը համապատասխանէ Ուաշընկթընի նաւային Զինաթափութեան խորհրդաժողովի որոշումներուն։

Այս կարճ ցեկոյցին գլխաւոր նպատակն է փարատել այն վախերը թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա ճակատ կազմած են ամերիկեան տեսակէտին դէմ։ Ըստ ցեկոյցին, նոր համաձայնութիւնը անհրաժեշտ դարձած է, որովհետեւ Ուաշընկթընի խորհրդաժողովէն ի վեր չնախատեսուած պայմաններ ծագած են։ Անգլիա ծրագրած է Ուաշընկթընի կառավարութեան հաւանութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿԻՐԸ ԵՐԿԻՐ ԿԱՐՃ ՄԱԶԵՐՈՎ

Պրազիլիոյ կառավարութիւնը հրապարակ հանեց նոր նամականիշ մը, որ կը ներկայացնէ արդի կինը, կարճ մազերով։

Առաջին անգամ չէ որ կինը կ'երեւան նամակադրոշմներու կամ թղթադրամներու վրայ։ Նախ՝ իբրեւ թագուհի կամ իշխանուհի, յետոյ՝ իբրեւ խորհրդանշան բեղնաւորութեան, աշխատանքի եւ սիրոյ։

Թագուհիները գահընկէց եղան, եւ հետզհետէ կ'անհետանան ե՛ւ իրական կեանքէն, ե՛ւ պատկերներէն, ինչպէս արքաներն ու իշխանները, ինչպէս զօրապետներն ու աշխարհակալները։

Այսօր, Թուրքիոյ մէջ անգամ, արդիական խորհրդանշաններ են որ կը տպագրուին նամակադրոշմներու վրայ, փոխանակ Սուլթաններու եւ խալիֆաներու։

Հողագործը, սերմնացանը, գիտունը, բանաստեղծը, գրագէտը, յեղափոխականը, նաւորդը, «մանի՛ր մանիր իմ Ցախարակ» (Թղթադրամ Հ. Հանրապետութեան), — մէկ խօսքով՝ շարքը այն բոլոր հերոսներուն որոնք մարդկութեան իրական արժէքն ու փառքերը կը ներկայացնեն։

Եւ ահաւասիկ բուն կինը, նամակադրոշմի վրայ։

Գեղուհի մը՝ կարճ, կտրուած մազերով եւ ածիլուած ծոծրակով, իբրեւ ժամանակակից նորութիւն։

Կինը՝ առանց խորհուրդի։

Մի՛ հարցնէք թէ ի՛նչ բանէ ներշնչուած՝ Պրազիլիան հրապարակ հաներ է այս նորօրինակ նամակադրոշմը։

Կ'ուզէ կարճ մազերու շնո՛րհը պատգնել երկիրէ երկիր, թէ նոր հրապարակով մը զարկ տալ կնոջական շարժումին։

Խնդիրը այն է որ, աւելի քան երբեք «ի պատուի» է կինը, նոյն իսկ իր մազերը վրայ տալով։

Ու կ'արշաւէ աշխարհէ աշխարհ, չարաճճի ծիծաղ մը շրթներուն։

Սեւ սաթի գոյն մազերուդ գիսակները,
Քանի տեսնեմ բորբոքում է իմ սէրը...

Հոգ չէ թէ, մկրատն ու ածելին իրենց քմահաճոյքը պտտցուցած ըլլան այդ գիսակներուն վրայ...

Վ.Ա.Հ.Է.

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Մոսկուայի եւ Վարշաւայի յարաբերութիւնները վերջին ծայր ձգտուած են։ Բոլշեւիկ մամուլը կը շարունակէ յարձակողական լեզու գործածել Լեհաստանի դէմ։ Գ. Միջազգայինի համաժողովին մէջ, Բուխարինի՝ խօսած մէկ ճառին առթիւ լեհ դեսպանը բողոքած էր Քարախանի։ Այս վերջինը դիտել տուած է թէ Կոմինտէրնը բոլորովին տարբեր հիմնարկութիւն մըն է և կառավարութիւնը պատասխանատու չէ անոր գործերուն։ Յետոյ յարձակողականի անցնելով, Քարախան մեղադրած է Լեհերը թէ իրենց հողին վրայ ապաստան կուտան ուկրայնական, վրացական եւ կովկասեան կոմիտէններու, որոնք կ'աշխատին կռուիլ բոլշեւիկ վարչաձեւին դէմ։

∴ Լոցի (Լեհաստան) քիմիական մէկ գործարանին մէջ պայթումի մը հետեւանքով 44 հոգի մեռան։

Վիլնայի մէջ 65 հոգի կայծակնահար եղան. 17 հոգի մեռան։

ՊՈԼՍԷՆ նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ վերջին հրդեհէն այրած են միայն...երկու տուն։

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Այս յօդուածը յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին վարիչ անդամներէն մէկը, որ կը ճամբորդէ մասնաւոր պաշտօնով.— ԽՄԲ.

Էնկիւրիի վարիչները շարունակ կը պնդեն ու կը յայտարարեն թէ Քիւրտիստանի շարժումը ազգային բնոյթ չունի, թէ Քիւրտերը նոյնիսկ անընդունակ են ազգայնութեան գաղափարն ըմբռնելու, թէ բոլոր այս շարժումները պարզապէս տեղական աւազակութիւններէ կը բաղկանան, թէ Հանրապետութիւնը ժողովուրդին կատարեալ հաւասարութիւն ապահոված եւ ապակրօնութիւն հաստատած ըլլալով, զօրաւոր հարուած մը տուած է շէյխերու շահերուն, թէ՝ այս ձեւով իրենց անձնական շահերը կորսնցուցած քանի մը աղաներ ու շէյխեր կրօնքի ու խալիֆայի անունով ժողովուրդէն մաս մը տգէտներ իրենց միացուցած՝ զանոնք իրենց գործին կը ծառայեցնեն եւ տեղական սովորական աւազակութիւններ կը յարուցանեն։

Մենք հոս դէպքերը պիտի քննենք ո՛չ իբրեւ թուրքին թշնամի, ո՛չ ալ իբրեւ Քիւրտին բարեկամ։ Կ'ուզենք պարզապէս քաղաքակիրթ աշխարհին յայտնել ճշմարտութիւնը, բացատրել թէ ինչո՛ւ արիւն կը թափեն այս հայրենասէրները, որոնք իրենց անկախութեան և ազատութեան համար կը կռուին եւ իրենց անձնազոհ շարժումներով իրապէս բոլորին գնահատութեան արժանացած են։

Քիւրտ ազգային շարժման պատմութիւնը շատ հին է։ Թուրքերը չորրորդ դարէ ի վեր կը տիրապետեն Քիւրտիստանի։ Թուրքերը պատերազմով չէ որ գրաւած են Քիւրտիստանը։ Հետեւաբար թուրքերը այս երկրին վրայ «յաղթանակի իրաւունք» մը չունին։ Սկիզբը Քիւրտերը դաշնագրով մը միայն Քիւրտիստանէն դէպի Պարսկաստան անցքի իրաւունք մը տուին թուրքերուն։ Սկզբնական շրջանին Քիւրտերը իրենց երկրին մէջ կ'ապրէին բոլորովին ազատ, վայելելով վեհապետական բոլոր իրաւունքները։ Շնորհիւ Քիւրտերուն թոյլտուութեան եւ զանցառութեան, Թուրքերը Պարսկաստանի մէջ յաղթանակներ շահելէ յետոյ է որ կամաց-կամաց եւ խարդախական միջոցներով տեղաւորուեցան Քիւրտիստանի մէջ։ Այդ թուականէն կը սկսի թուրքին Քիւրտը «ձուլելու եւ բնաջնջելու» քաղաքականութիւնը եւ Քիւրտին անոր դէմ «ընդդիմութիւնն ու պայքարը»։

Քիւրտը ո՛չ մէկ ժամանակ ետ կեցած է իր անկախութիւնը պաշտպանելէ։ Չորս դարու պատմութիւնը լեցուն է Քիւրտին զանազան ձեւերով եւ զանազան վայրերու մէջ անկախութեան պայքարներով։ Քիւրտերը նոյնքան կը զգային թուրքական գերիշխանութենէն եւ Թուրքը իրենց հայրենիքին մէջ չմտցնելու համար բովանդակ կամքով ու հաւատքով կը դիմադրէին եւ կը կռուէին. ասոր ամէնէն մեծ ապացոյցն ալ ա՛յն է թէ՝ 1514ին սկսած թուրք աշխարհակալութիւնը հազիւ կարելի եղած է ամբողջացնել 1864ին, այն ալ անկատար եւ տկար չափով։

Քիւրտին աշխարհագրական դիրքը եւ գրաւեալ պետութեան նոյն կրօնքէն ըլլալը անոր դժբախտութեան պատճառ եղած են։ Քիւրտ ազգը շարունակ կեղեքուած է, որովհետեւ միշտ խաւարով շրջապատուեր է, ուղղակի ելք չէ ունեցեր դէպի ծով եւ չէ ուզած հպատակիլ իր հարեւան ժողովուրդներուն։ Հակառակ ասոր, այս ազգը, որ իր անկախութիւնը ամէն բանէ վեր կը դասէ, յաջողած է մինչեւ ներկայ դարս պահպանել իր գոյութիւնը։ Եթէ Քիւրտը կրցած է պահել իր ազգութիւնն ու լեզուն հակառակ ա՛յսքան կեղեքումներու եւ տիրապետութեանց, տակաւ եղած է պարզապէս այս ազգին յատուկ բարեմասնութեանց շնորհիւ։ Շատ քիչ են այն հաւաքականութիւնները, որոնք այսքան երկարատեւ եւ վայրենի տիրապետութեանց դէմ դարերով կուրծք տալով պահպանած են իրենց գոյութիւնն ու լեզուն։

Դժբախտաբար այս կռիւներուն եւ պայքարներուն վերաբերեալ վաւերաթուղթերը պահուած չեն։ Ինչպէս Քիւրտերու պատմութիւնը, նոյնպէս ալ այս կռիւները պատկերացած են ժողովրդական երգերու մէջ։ Այս ուղղութեամբ մեր ձեռքը հասած առաջին վաւերաթուղթն է խնդրագիր մը, զոր կը գտնենք Լութֆիի Պատմութեան մէջ։ Յիշեալ պատմութեան 474րդ էջին մէջ հրատարակուած է 17 բէճէպ 1262 թուակիր խնդրագիր մը, որուն մէջ ժամանակին մեծ-եպարքոսը, նախարարական խորհուրդի որոշումները Աբտիւլ Մէճիտի ներկայացնելու առթիւ կ'ըսէ.

«Ինչպէս ծանօթ է ձերդ վեհափառութեան, Վանի խնդրին մասին տակաւին կարելի եղած չըլլալով անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կատարել, Էրզրումի միւշիր բարձրապատիւ Էսատ փաշայի Էրզրում համնելէն ի վեր այդ խնդրին կարգադրութեան մասին ամէն կարգի տեղական միջոցներ ձեռք առնուած են։ Սակայն հակառակ այս բոլորին, կայսերական հրովարտակին հակառակ գործելու համար միացած են՝ ընդէ Վանեցի Մուսթաֆա պէյ, որ համբաւ հանած է, Խան Մահմուտ, Հէքքեարիի պէյը Նուրուլլահ պէյ եւ Վանէն յայտնի Պէտրխան պէյը։ Ցրուած հրահանգներն ու ազդարարութիւնները բնաւ չեն զգաստացներ յամառ մարդիկը եւ չեն ազդեր անոնց վրայ։ Հնազանդութեան ո՛չ մէկ նշան կը տեսնուի անոնց մօտ եւ խնդիրը հետզհետէ աւելի ծանրանալ կը դառնայ։ Ուստի ձերդ կայսերական դիւրութեան շնորհիւ, բանի ուժ գործածելով, անհրաժեշտ է օր առաջ ասոր ճարը նայիլ...»։

Այս խիստ երկար խնդրագրին մէջ, քիչ մը աւելի վարը, մեծ եպարքոսը իր վախը հետեւեալ կերպով կը յայտնէ.

«Ստացուած տեղեկութեանց եւ այլ պատմութեանց ու լուրերուն նայելով, այս ապստամբութեան եւ դիմադրութեան մէջ Վանեցիները մինակ չեն, այլ յիշեալ Խան Մահմուտը, Նուրուլլահ պէյն ու Պէտրխան պէյը միացած են. կասկած կայ որ Մուշի գայմագամ Շէրիֆ պէյն ալ անոնց հետ կը գործակցի. նոյնպէս՝ յիշեալ Բէօր Հիւսէյինի պէյը Եզիտասէն հոն փախչելով, ներկայիս Վանի մէջ յիշեալ երեւելիներուն կողմէ յարգանքի ու մեծարանքի կ'արժանանայ եւ կ'աշխատի գրգռել ու պղտորել Կարսի եւ Աճարիստանի կողմերը։ Երբ ակնարկ մը նետենք այս վիճակին վրայ, կը տեսնենք որ խնդիրը թեթեւ չէ այլ լուրջ է։ Մանաւանդ անոնց պայմանագրութեան առաջին յօդուածին մէջ գրուած է, թէ յիշեալ Մուսթաֆա պէյ, Խան Մահմուտ, Նուրուլլահ պէյ եւ Պէտրխան պէյ յանձնառու կ'ըլլան աջակցիլ իրարու, երբ կայսերական կառավարութեան կողմէ հրաման կ'ըլլայ պատժել իրենցմէ ո եւ է մէկը։

«Եթէ զանոնք պատժելու համար զրկուելիք զինուորները բաւարար չըլլան եւ ապստամբական շարժումը ծաւալի, այն ատեն, Աստուած մի՛ արասցէ, ասկէ ծագելիք զանազան անպատեհութիւնները կրնան ծաւալիլ բոլոր արեւելեան նահանգներուն մէջ, թերեւս Անատոլուի ներսերն ալ, ու մանաւանդ, անկասկած մինչեւ Սեբաստիա կողմերը։ Չէ բնաւ թէ այսպիսի հաւանականութեան մը պարագային, ինչպէս ս կարելի պիտի ըլլայ ասոր առաջքն առնել։ Եթէ ասոնց դէմ զրկուին բացի կայլէթին մէջ գտնուած 5000 կանոնաւոր զինուորներէն, ուղղուած երկու կամ մէկ գունդ կայսերական կանոնաւոր զինուորներն ու 5—600 հեծեալ պաշը-պօզուքները ամբողջութեամբ, դարձեալ բաւարար չպիտի ըլլայ։ Մանաւանդ որ յիշեալ Պէտրխան պէյը ժամանակէ մը ի վեր շնորհիւ իր խորամանկութեան եւ կեղծ արդարամտութեան, խիստ մեծ ազդեցութիւն շահած է։ Վերջապէս, այս երկու կողմերն ալ մէկ անգամէն հպատակեցնելու համար առնուազն 20,000 զինուորի պէտք կայ։ Խան Մահմուտի, Նուրուլլահի եւ Պէտրխան պէյի վնասակար միտքերը այստեղ եւս ծանօթ են։ Նախապէս ալ որոշուած էր արդէն յիշեալ Պէտրխանը այդ շրջանէն վտարել՝ անմիջապէս որ Անատոլուի կայսերական բանակը իր ամբողջ պատրաստութիւնները լրացնէ։ Շնորհիւ ձերդ կայսերական վեհափառութեան, արեւելեան շրջանները պիտի բարեկարգուին։ Վանեցիներն ու յիշեալ Պէտրխան պէյը ձերդ աշխարհահռչակ քաջութեան շնորհիւ իրենց արժանի պատիժը պիտի կրեն։ Միայն թէ խնդիրը սոսկ Վանի ապստամբութեան մասին չէ, այլ ձեռք առնուելիք միջոցները երկու կողմին համար ալ պիտի գործադրուին։ Ուստի եւ Նախազգուշութիւնը կը պահանջէ որ պատրաստութիւնները երկու կողմէն ալ տեսնուին։

Ու այժմ պէտք է միջոցներ մտածել թէ ինչպէս կարելի կ'ըլլայ կարգադրել, որ յիշեալ Պէտրխանը չկարենայ օգնել Վանի խնդրին, որ ներկայիս արծարծուած է։ Կը կարծենք թէ երբ մէկ կողմէն այդ միջոցները ձեռք կ'առնուին, միւս կողմէն ալ, միեւնոյն ժամանակ, մէկիկ մէկիկ եւ վարպետութեամբ պէտք է մաքրել օրինակ Խան Մահմուտը, Նուրուլլահ պէյը եւ Շէրիֆ պէյը. ասկէն երբ կարգը անոր գայ, գործը կը դիւրանայ...»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Պրաւդա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, Յուլիս 23ի թիւին մէջ կը գրէ.

— «Երիտասարդ բժիշկ Ցրօեան եւ իր բժշկուհի կինը որոշած էին հեռանալ կեդրոնէն եւ անցնիլ երկիր որ եւ է հեռաւոր մէկ անկիւնը, աշխատելու գիւղացիներու մէջ։ Անոնք եկան Սամարկանդ, ուր պայմանագրութիւն կնքեցին Թուրքիստանի Հանրապետութեան Ներկայացուցիչներուն հետ, հոն աշխատելու համար։ Եւ միայն ամիս մը սպասելէ վերջ հրամանագիր մը առին երթալու Օշ քաղաքը, ուրկէ պիտի մեկնէին իրենց պաշտօնատեղին։ Խումբին պետն էր ընկեր Ռամխանցեւը, Թուրքիստանի Ներկայացուցիչը։ Ընկեր Ռամխանցեւը մերժեց իր հետ առնել դեղորայքը, որպէս զի կարենայ իր հետ տանիլ մեծ քանակութեամբ օղի (վոդկա)։ Կառաւանը ճամբայ ելաւ։ Ճամբան բոլոր կայաններու մէջ Ռամխանցեւը «քէյֆ» կը կազմակերպէր, ուր բոլորն ալ կը գինովնային։ Բժիշկը եւ բժշկուհին ալքոլ չէին գործածեր, ուստի խումբին անդամները քէն բռին անոնց դէմ։ Գինարբուք, ծեծ, հայհոյանք, ամբողջ ճամբան։ Կայանի մը մէջ Ռամխանցեւ որոշեց թէ օղիի քանակը բաւարար չէ, ուստի երկու օր կեցնելով կառաւանը, յատուկ մարդ մը ճամբեց Օշ քաղաքը, բերելու բժիշկի ոգելից ըմպելին։ Գուլչէ կայանի մէջ խնջոյքը կը շարունակուի երեք օր երեք գիշեր, որու ընթացքին ներս կը բերուի գեղեցկութեան քոյր մը կը գինովցնեն զայն պատասխանատու պաշտօնեաներ Դէլեաթեւ եւ Ռակեցանով, իսկ վերջը կը բռնաբարեն ամէնուն աչքերուն առջեւ. նախապէս ենթարկելով «բժշկական քննութեան»։ Բժիշկ Ցրօեան եւ իր կինը կը բողոքեն այս խայտառակութիւններու դէմ, սակայն կը ծաղրուին եւ կ'անուանուին «Մատուռականներ»։ Լերան մը գագաթին վրայ բժիշկի կինը կը հուազի եւ չի կրնար շարունակել ճամբան։ Ամբողջ կառաւանը հայհոյելով եւ ծիծաղելով կը թողու զոյգը ճամբուն վրայ եւ կը հեռանայ։ Բժիշկը միայնակ կ'օգնէ իր կնոջը, ուշքի կը բերէ, սակայն կը կորսնցնեն ճամբան եւ միայն հետեւեալ առտուն կը հասնին կայանը։

Մուզկալ կայանին մէջ կառաւանը կը վերջացնէ ոգելից ըմպելին եւ բոլորը գինովցած կը քնանան։ Գիշերը սոսկալի աղմուկ եւ հայհոյանքներով, սարսափահար ձեռքին, Ռամխանցեւ կ'արթնցնէ բժիշկը եւ կը սպառնայ սպաննել։ Ընկերները հազիւ կը զսպեն կատաղած պետը։ Ընդամէ մէկը կը բացատրէ թէ տիկին Ռամխանցեւ հիւանդացած է։ Չորս ժամ բժիշկը կ'աշխատի ուշքի բերելու գինով տիկինը։ Ռամխանցեւ շարունակաբար կը պոռայ.

— «Եթէ կինս մեռնի, քեզ ալ կը սպաննեմ, կինդ ալ»։

Բարեբախտաբար տիկինը առողջացաւ եւ կառաւանը ճամբան շարունակեց։ Ամբողջ ճամբան բժիշկը եւ իր կինը նորէն կ'ենթարկուին վիրաւորանքներու, ծաղրանքի եւ այլն։ Բժշկուհին կ'անուանեն պոռնիկ եւ այդպէս ալ կը կանչեն։

Երբ կառաւանը կը հասնի Օրշ քաղաքը, բժիշկը կը գանգատի դատախազին։ Դատախազը երեք ամիս քննութիւն կը կատարէ, որու ընթացքին շարունակաբար կը գինովնայ Ռամխանցեւին հետ եւ վերջը յայտարարութիւն մը կ'ընէ՝ «Կը հրաժարիմ քննութիւնը շարունակելէ, վասնզի Ռամխանցեւ իմ լաւագոյն ընկերն է»։

Վերջ ի վերջոյ Ցրօեանը կը հասցնեն գրեթէ խելագարութեան։ Ցնցուած բժիշկը հրաժարական կը ներկայացնէ եւ կը մեկնի Խորոգ քաղաքէն. Բայց առաջին կայանի մէջ իսկ դժբախտ բժիշկը կը ձերբակալուի եւ կը վերադարձուի Խորոգ. հոն կ'առաջնորդեն բանտ, ուր կը յաջողի փախչիլ, միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ ամուսինը կ'ազատէ բանտէն։ Բժիշկը ճամբայ կ'ելլէ ձիով եւ 15 օրուան տաժանելի ճամբորդութենէ մը յետոյ կը հասնի Սամարկանդ։»

Այս սոսկալի պատմութիւնը տեղի կ'ունենայ ոչ Հապէշիստան եւ ոչ ալ Մարոքի խորերը, այլ «բանուոր-գիւղացիական ընկերվարական հայրենիքի» մէջ։ Եւ այս բոլոր խայտառակութիւնները կը կոչուին «Հոկտեմբերեան նուաճումներ»։ Տասը տարուան «ընկերվարական շինարարական» աշխատանքներ տուեր են իրենց բարի պտուղները։ Աղջիկ կը բռնաբարեն բազմութեան աչքին առջեւ, համեստ աշխատաւոր բժիշկը մինչեւ խելագարութեան կը հասցնեն եւ կը խորտակեն անհատի մը ամբողջ բարոյականն ու ֆիզիքականը։ Լրբութիւն, արբեցողութիւն, համայնավար պաշտօնեաներու անօրինակ բռնութիւններ— ահա սովորական պատկերը խորհրդային Միութեան առօրեայ կեանքին։

Եւ մտածել, որ մեր ժողովուրդը կ'ապրի հոն, եւ ահա ութ տարի է ենթակայ է Ռամխանցեւներու համայնավար դաստիարակութեան...

Ս. ԵՐԱՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ — ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

Բ.

Նանսէնի արշաւանքը խրախուսիչ ազդեցութիւն մը սփռած էր բեւեռի մոլեռանդութիւնը ունեցող շրջանակներու մէջ։ Այնուհետեւ ձեռնարկները իրարու յաջորդեցին դէպի հիւսիս, մինչեւ որ 1909 Ապրիլ 7ին ամերիկացի նաւապետ Փիրին շատ մը ապարդիւն ճիգերէ ետք, վերջապէս կը հասնի հիւսիսային բեւեռակէտը և հոն սառնակոյտի մը վրայ կը տնկէ իր ազգային դրօշը...

Ինքնախաբէութիւն մը թերեւս, որովհետեւ հիւսիսի այդ հեռակէտը խորունկ ծովու մը ծփացող անկայուն մէկ սառոյցի բեկորն էր, որ մինչեւ այսօր ապահովաբար սահած, տեղափոխուած է տոյալէտ, ինքն ալ, դրօշն ալ միասին։

Քիչ չէին նաեւ այն հետախոյզները, որոնց ուշադրութիւնը յառած էր դէպի հարաւային բեւեռ, որ կը մնար եւ կը մնայ մինչեւ այսօր ալ մեծ մասամբ կոյս եւ առեղծուածային աշխարհ մը։

Մինչեւ 1900 թուականները շատ քիչ ճամբորդներ համարձակութիւնը ունեցած էին դէպի հարաւային բեւեռը, հարաւի սահմանները երկննալու, որովհետեւ եւ մարդաբնակ քաղաքակիրթ ափերէ շատ, շատ հեռու, ալ աւելի անմատչելի արգելքներու ետեւ կը մնար իբրեւ անառիկ գաղտնիք մը։

Յայտնի է որ բոլոր ցամաքամասերը մեծ մասամբ կուտակուած են հիւսիսային կիսագունդի վրայ, իսկ դէպի հարաւային կիսագունդ ցամաքները կը նեղնան, կը հատնին եւ անոնցմէ ասդին կը տարածուի հարաւի լայնարձակ մեծ ովկիանոսը։

Բեւեռային գիշերը հարաւի աստիճաններու վրայ շատ աւելի երկար է քան հիւսիսի կողմերը. արեւի ջերմութիւնը աւելի նուազ եւ տկար, և այդ պատճառաւ սառնակոյտերը դէպի հարաւ կը ներկայանան անհամեմատ աւելի վիթխարի և ալյանդակ ցանցառ ծովերով եւ անոնք կը հասնին մինչեւ բարեխառն գօտիի սահմանները, ինչ որ հիւսիսի կողմերը անծանօթ երեւոյթ մըն է։

1900էն ասդին զանազան արշաւախումբեր (Սքոթ, Նորտէնսքիոլտ, Շարքօ, Շէքըլթըն, Ամունտսէն) այլեւս կասկած մը չթողուցին թէ հարաւային բեւեռի սառոյցներուն տակ կը տարածուի ցամաքամաս մը՝ այնքան մեծ որքան Եւրոպան, իր լեռնաշղթաներով, հրաբուխներով, իր պատառատուն ծովափներով. սառոյցի ուղղաձիգ պատուար մը, 50-60 մեդր բարձր, կը ցցուի այդ ցամաքամասին շուրջը գրեթէ ամբողջութեամբ եւ կը գոցէ մերձեցումի ամէն ճամբաները։

Այսուհանդերձ մարդոց վճռականութիւնը այդ պատուարներն ալ անցած է. 1909ի Յունուարին անգլիացի Շէքըլթըն արդէն 88o աստիճանը անցած էր. նոյն տարին Ամունտսէն կը փորձէր իր նշանաւոր արշաւը, որ զինքը պիտի դարձնէր այլեւս աշխարհահռչակ դէմք մը։

Ամունտսէն, որու անունը այսօր չարագուշակ հարցականի մը առջեւ դրուած է, բեւեռաշխարհի մէջ թրծուած ռահվիրայ եղած է միշտ։

Իբրեւ նաւապետ 1903-906 թուականը Ամունտսէն, առաջին անգամ ըլլալով ճամբորդած է Գրօէնլանտայի և Գանատայի հիւսիսային կողմը սառուցեալ գօտիի շրջանակին մէջ տարածուած կղզեխումբերու բաւիղին մէջէն եւ ինք հաստատած է որ Եւրոպայէն դէպի արեւմուտք, Ամերիկայի հիւսիսային ծովերը քերելով կարելի է հասնիլ միայն Պէհրինկայի նեղուցը, մինչեւ Ասիա, անցք մը որ սակայն
գործնական կարեւորութ
չի ներկայացներ։

1910-11ին Ամունտս
դէպի հարաւային բեւ
արշաւանքին համար իր
մազրուած էր Նանսէնի
«Ֆրամ»ը։ Հարաւային
կայէն մեկնելով
կանգ կ'առնէր հարաւի
եալ մեծ պատնէշին

Ամունտսէն հոն թող
եւ քանի մը ուղեկիցներ
ովին, սահնակներու եւ
խմբակի մը հետ ճամբա
պի հարաւ։

Այդ փոքրիկ կարա
ւանէր անկոխ տարածու
թիւններուն վրայ կը
սառնակոյտերու քառա

Ժամանակին յառաջ
մըն էր իրենցը. Ճանա
բալխիր կը մխրճուէ
ալիքներու տակ.
դէզ կոյտերուն վրայ
ները փոխանակ առաջ
ետ կ'ընկրկէին. ցուրտ
փանցէր մինչեւ մարդ

Դեկտեմբեր 3ին արշ
ըը կը թափանցէր
վտանգաւոր մարգերու
մէկ հարթութիւն, այլ
ճախրատու քենեցու եւ
անձամբերու խառնարան
քայլափոխի չունէր կը
քէին փոսերու մէջ. ամ
ներու վիհմակը կապուած
բաջէն կաշիներով, զիրար
համար։

Քալողներու ոտքին
ռոյցները կը գդրդէին
պարապ խոռոչներու վրայ
չէր իրենց քայլը. Բայց
նենց չէր ինչպէս հիւսիս
սառնակոյտերը. Ամունտ
բակը հաստատուն եւ
յատակի մը վրայ քայլ
ւորութիւնն ունէր։

Դեկտ. 7ին հոն էին,
սած էր իրենցմէ առաջ
բեւեռախոյզը Շէքըլթը

Ու 911 Դեկտ. 14ին
սէն եւ իր խումբը
հարաւային բեւեռակէտ
թերեւս առաջին մարդկ
շատոր էակներէն որ հա
նէին գերագոյն նպա
անծիր տարածութեան
մակ. միօրինակ, որուն
կեցած էին իրենք։

Ահա պատմական
նկարագրուած իր իսկ Ամ
նի կողմէ։

«Անմիջապէս որ
ոինք. փոխադարձ շնորհ
թիւններ ընելէ վերջ, կա
յուզիչ արարողութիւն մը
յին մեր դրօշը բազուկներ
բենիքի այդ խորհրդանիշ
հպարտութեան զգացում
ռեցուց մեր կուրծքերը.
ծումները թռան դէպի
սիրեցեալ մեր երկիրը,
մեր Նորվեկիան։

«Այս դաժան պայք
զոր ապրեցանք, իմ ընկ
ներս հաւասար կարգով
տուին դժուարութիւններ
ըենց կեանքը նոյնքան
րութեամբ դրին այս բա
գին մէջ վտանգի, առա
մէջ հաւասար, ամէնն ալ
սար պէտք է ըլլան այժմ
ուի մէջ։ Ուրեմն մեր դրօ
է որ բարձրացնենք եւ
ոչ թէ մէկիկ մէկ, այլ
խումբը միանգամայն։

«Ուրեմն հինգերնիս
բռնելով ձողը, կը բարձր
դրօշը եւ մէկ հարուածո
կը մխրճենք սառոյցին մէ

— «Սիրելի դրօշակ,
չեմ ես, մենք քեզ կը
երկրագունդի հարաւային
ռին վրայ եւ մեզ շրջապ
դաշտը կը կոչենք Հաակոն

...ւորի հարթավայր, ի պատիւ ...ր յարգելի վեհափառին։

...Ամունտէնի խումբը երեք ...կը մնայ բեւեռի վրայ։

...ընկա 17ին վերադարձի ա...ղը ... կը տուի, հոն կը թող... պզտիկ վրան մը, ուր կը ձգուի ...րվեկիոյ թագաւորին ուղղուած ...մակ մ. արշաւանքի պատմու...թեան վերաբերեալ։

Վերջին անգամ գլխարկները ...կ'իջնեն գրօշին առջեւ եւ ա... պզտիկ խմբակը կը բանէ հիւ... հայրենիքի ճամբան։

Փ. ՍԱՆՍՕՆԱՐ

...ԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...ուսիոյ հանրային կրթու...թեան գործավարութիւնը այս ...կան քործավարութիւնը ... կազմակերպելու վրայ է ...հեղափ... կազմակերպելու վրայ է ...գործունէութեան եւ գրականութեան ...կեան մը. որ պիտի կրէ «Գըլա...ւորւած» կրճատուած անունը։ ...յս նոր հաստատութեան գլխա... գործը պիտի ըլլայ կազմա...կերպել ու վարել բոլոր այն ձեռ...նարկները, որոնց նպատակ ունին ...բարձրացնել ժողովուրդին գեղար...ուեստական կրթութիւնը, գիւ...ղացնել ստեղծումը եւ պաշտպանել ...գրականութիւնը նոր տպագրութիւն...ներու, հսկել թատրոններու եւ սի...նեմաներու խաղացանկին վրայ, ...կազմակերպել թանգարաններու ճո...խացումն, թելադրել եւ իրակա...նացնել այն տեսակ ձեռնարկներ ...որոնք կապ ունին երկրին գեղար...ուեստական եւ գրական կեանքին ...(երաժշտութիւն, ցուցահան...դէսներ, թատերական ներկայա...ցումներ եւայլն)։

Նոյնպէս, խորհրդային Միու...թեան մասնակցող զանազան եր...կիրներու եւ արտասահմանի գրա...կանութեան ու գեղարուեստին ...այս դիւանն է որ պիտի ջա...նայ կապ հաստատել։

Դիւանը պիտի ունենայ զա...նազան ստորաբաժանումներ, — ...գրական, երաժշտական, թատե...րական, շարժապատկերային, ինչ...պէս նաեւ գիւղերու եւ ազգային ...փոքրամասնութեանց յատուկ բաժան...մունքներու, յիշատակարաններու, ...գեղարուեստի եւ արուեստագի...տական աշխատանքի առանձին ...բաժիններ։

...ԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Խորհրդային Միութիւնները ...անգամին առաջ կը տանին ...մրցառութիւնները մարզական ...ազգային մեծ հանդէսի մը, ...տեղի պիտի ունենայ Մոսկուայի ...Օգոստոս 12էն 22։ Հանդէ...սի յայտագիրը բաժնուած է զա...նազան մասերու։

Ա.) Մարզական հաւաքական գոյցեր, որոնց նպատակը պիտի ըլլայ ժողովուրդին մէջ տարածել մարմնակրթանքի սէրը։ Այս նպատակով պիտի կազմակերպուին թափօրներ, վազքեր, լողալու մըրցումներ, ժողովրդական խաղեր, մարզական ժամանցներ եւայլն։

Բ.) Ազատ շարժումներ, շարժումի խաղեր, ազգային մարզանք, մարզանքի զանազան եղանակներ, եւայլն։ Սովետական կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար բանւորական մարզական միութիւններն ալ պիտի մասնակցին այս բաժնին։

Հանդէսին գլխաւոր մասը կը կազմէ սովետական եւ օտար կազմակերպութիւններու մասնագիտական ընդունակութիւններու ցուցադրումը։

Ինքնավար իւրաքանչիւր հանրապետութիւն պիտի ղրկէ իր խումբերը։ Մօտ 5000 սովետական մարզիկներ պիտի մասնակցին այս խաղերուն։ Հրաւիրուած են օտար 20 երկիրներ, որոնց կարգին Գերմանիա, Զուէտ, Նորվեկիա, Զուիցերիա, Թուրքիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Պարսկաստան եւայլն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախ քան հանդէսի նկարագրութիւնը երկու խօսք կազմութենէն առաջին ունեցած գործունէութեան մասին։

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի կեդրոնին կազմութեան առաջին օրէն իսկ, այս օգտաշատ գաղափարին շուրջ հաւաքուեր էին երեւելի մտաւորականներ ու օրիորդներ։ Անոնք ուխտեր էին չընկրկիլ ո՛ր եւ է խոչընդոտի առջեւ եւ առանց նեղմտութեան օգնել հասարակութեան բոլոր արկածեալներու, փրկել հայ մանուկը ու թեթեւցնել հայ կնոջ ծանր բեռը, որ աւելի ծանրացեր էր մշտնջենական աշխատանքով։

Հայ կինը՝ այս օտար ափերուն վրայ լեզու չունի խօսելու եւ իր ցաւը յայտնելու ֆրանսացի բժիշկին, դայեակին կամ հիւանդապահուհիներուն։ Հայ կինը հոս Ֆրանսայի մէջ գրեթէ համր է եւ անկարող իր իրաւունքը պաշտպանելու։

«Եւ ահա կինը՝ կնոջ ու մանուկին համար»։ Չէ՞ որ մայրերն են մանուկներուն առաջին բժիշկը։

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը այս գաղափարէն առաջնորդուած, իրեն անմիջական պարտականութիւն նկատեց օգնել Ֆիլիպէի շարժի աղէտեալներուն եւ ձեռնարկեց մեծ հանգանակութեան մը, որուն արդիւնքը օրը օրին կը յայտարարուէր «Յառաջ»ի մէջ։ Վեց ամիս շարունակ ...

Ֆիլիպէի աղէտեալներուն կլորիկ գումար մը հայթայթելէ վերջ, իրենց անդամներուն թիւը բարձրացած է մօտաւորապէս 75-80ի եւ սկսած են հետաքրքրուիլ իրենց շուրջը գտնուող ազգատ ընտանիքներու հիւանդ զաւակներով։

Կեդրոնական վարչութիւնը իր բացումը տուաւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը Մարսէյլի Salons Massiliaին մէջ։

Ընտրեալ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ։ Սրահին թէ մուտքը և թէ բեմի ճակատը զարդարուած էին հայկական ու ֆրանսական դրօշակներով։

Նուագը՝ «Մեր Հայրենիքով» բացումը կատարեց, որ ունկընդրուեցաւ յոտնկայս։

Ընկեր Յ. Ազայեան կարճ բացման խօսքով մը բացատրեց Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի նպատակը եւ անոր տեւականութեան համար անդամուհիներու ցոյց տուած եռանդը շնորհաւորելէ յետոյ, կոչ ըրաւ Մարսիլահայ իգական սեռին, որպէսզի ձեռք ձեռքի տալով, օգնեն թափառական հայ ժողովուրդի մանուկներուն եւ աղէտեալներուն։

Գեղարուեստական բաժինը անցաւ խիստ հաճելի։ Առաջին տեսարանը կենդանի պատկեր մըն էր՝ «Հայկական Հերոսամարտ»ը։ Հայ ռազմիկներ վիրաւոր կ'իյնան ու Կարմիր Խաչի անդամուհիներ կը փութան օգնութեան, քահանաներ եւ զինուորներ կ'իյնան իրարու ետեւէ, Կարմիր Խաչը կը գործէ եւ յետոյ դիակներու վրայէն ծերունի հայ զինուոր մը կը բարձրացնէ Հայկական եռագոյնը։ Օր. Հայկանուշ Տօզրամաճեան մեներգեց «Հայաստան» ու «Դլէ Եամանը», որոնք խոր տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն վրայ։ Ալիս Եւրոպաշեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Բանուորուհին», կատարեալ յաջողութեամբ։

Մեծ վարկեք մը եղան նաեւ Օր. Գոհարիկի Կովկասեան պարերը։

Այս հանդէսին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ, բացի հայերէ, ֆրանսացի գեղարուեստագէտներ։ Օր. Olivierի ֆանթէզի արտասանութիւնները, ջութակահարներու նուագածութիւնները եւ մեներգները անցան շատ յաջող։

Մանկապարտէզի տասը պզտիկներու պարը եղաւ կատարեալ անակնկալ մը։ Տիկին Սվաճեան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ շատ գեղեցիկ կերպով մարզած էր պզտիկները։

Հանդէսին կիսուն, գեղասանդներ Մարութեան եւ Ազարեան սիրուն անակնկալ մը ըրին. կատակի ձեւով աճուրդի դրին պզտիկ տուփ մը շաքար, որ բարձրացաւ 410 ֆրանքի։ Ցերեկոյթը վերջ գտաւ, Մ. Մարութեանի մէկ արար տրամով «Դերասանին ցնորքը»։

Ս. Միլտոնեան

ԻՆՉՊԷ'Ս ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻՆ

ՕՇ (Ժէռս) 29 Յուլիս.— Մինչեւ հիմա բան չէ գրուած այս տեղի որբերու մասին։ 1923էն ի վեր հոս եկած որբերու քանակը երկու հարիւրը կ'անցնէր, սակայն երթալով պակսեցաւ։ Հիմա 125 հոգի են։ Որբերը հոս փոխադրուեցան հողագործութեամբ զբաղելու համար եւ գիւղին մէջ բաժնուեցան։ Մէկ-երկու տարի աշխատելէ յետոյ, սկսան քաղաք թափիլ, արհեստ սորվելու համար։ Քանի մը հոգի յաջողեցան արհեստի մտնել, իսկ մեծամասնութիւնը կառավարիչին հրամանին վրայ նորէն դարձաւ հողագործութեան, լրացնելու իրենց պայմանագրուած տարին (21)։ Քանի մը տղաք մտիկ չըրին եւ բանտարկուեցան։ Անոնց մէջ կան որ արդէն արհեստաւորներ էին եւ իրենց դժուար կուգար հողագործութիւնը։ Վերջապէս 20 որբեր յաջողեցան արհեստի մտնել եւ մէկ-երկու տարի աշխատելէ վերջը, սկսան բարեկեցիկ վիճակ մը ունենալ։ Լաւ ապագայ խոստացող որբեր կան զանազան արհեստներու մէջ։

Երբ հոս եկանք, մեզ իբրեւ «փաթրոնաժ» կը համարէին, սակայն երթալով վարժուեցան մեզի, շնորհիւ մեր աշխատասիրութեան։ Ակնյայտ եւ ցաւալի է որ այլասերումը ծայր տուաւ։ Մեր տղաքը սկսան մոռնալ Ֆրանսացի բարեկամուհիներու հետ, եւ ամուսնանալ ու ստաբանալ։

Առջի օր սենեակս եկաւ որբ մը զոր չորս տարի առաջ տեսած էի։ Ես հայերէն կը խօսէի, ան ֆրանսերէն կը պատասխանէր։ Հետաքրքրուեցայ թէ ինչո՞ւ հայերէն չի խօսիր։ «Կը հասկնամ, սակայն չորս տարի է որ Հայու երես չտեսայ, հայերէն չխօսեցայ եւ վարժութիւնս կորսնցուցի»։ Սեղան վրայ Յառաջ մը տեսաւ սեղանիս վրայ, «Հայերէն թե՞րթ Ֆրանսայի մէջ» գոչեց...։ Եկած էր պաշտօնական թուղթերը շինելու, Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնանալու համար։ Այս ոչ առաջինն է եւ ոչ ալ վերջինը։ Եթէ այսպէս շարունակուի, բոլորն ալ պիտի այլասերին։

Ուրիշ ցաւալի պարագայ մը, — շատեր օտար օրիորդներու հետ սիրահարուելէ յետոյ, պզջկան հայրը կամ մայրը չուզեր որ իր աղջիկը օտարի հետ ամուսնանայ եւ մեր սիրահար երիտասարդները կը դառնան սիրոյ զոհ։ Դեռ անցեալ տարի մէկը ինքզինքը կախեց իր փողկապով, հիւանդանոցի մէջ։ Ուրիշ մըն ալ, այս օրերս իր մօրը հաւանութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, հիւանդանոց դրին։ Բայց փախաւ եւ այժմ տղաքը բռնեն, գլուխը բաց կը թափառի ազգին անդին, մինչ. նոյն առեն հիւծախտէ բռնուած։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասենք որ Հայաստանի երկաթէ դռները բացուին։ Ո՞վ օրուան կը սպասեն կարմիր դռնապանները...։

Հնորհք

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մասնագիտութեան եւ դըպրոցի ընտրութիւնը ուսանողին «գաւառ» հարցերէն է։ Շատ անգամ ան կը լուծուի հակառակ իր կամքին։

— Եղբայր, գործնական բան մը սորվէ, — սովորական դարձած, ընդոշ ազգարարութիւնը, շատերը կը ձգէ փնտռտուքներու եւ փորձերու ճամբուն վրայ։

Չգիտնալով մէկ կողմ թէ ո՞ր չափով գործնական է, վազել միշտ «գործնական բան» սորվելու ետեւէն եւ ու՞ր կը տանի հրբեմն այդ ճամբան, ես միայն կ'ուզեմ մեր փնտռող ուսանողներուն ուշադրութեանը յանձնել բարձրագոյն դպրոց մը որ բոլոր յատկութիւններն ունի գործնական կոչուելու, — l'Ecole Nationale supérieure du Pétrole et des combustibles liquides.

Հիմնուած 1927ին Office Nationale des Combustibles liquides»ի գործօն մասնակցութեամբ, իր յատուկ ծրագրով եզակի է Եւրոպայի մէջ։

Դպրոցը ունի 3 բաժանմունք՝

1.— Երկրաբանութիւն (Géologie).

2.— Շահագործում (Exploitation).

3.— Տարրաբանութիւն (Chimie).

Շրջանի տեւողութիւնն է իւրաքանչիւր բաժանմունքի համար՝ մէկ տարի։

Կ'ընդունուին ուսանողներ որոնք արդէն աւարտած են, — համապատասխան ընտրած բաժանմունքին — բարձրագոյն դպրոց՝ (երկրաչափներ եւ գիտական փաքիւլթէի շրջանաւարտներ)։

Դպրոցին հասցէն է՝ Strasbourg. 2 Rue Boussingault.

Անոնք որոնք կը մտադրեն հետեւիլ երկրաբանական բաժանմունքի դասընթացքներուն, կարող են պատրաստուիլ տեղւոյն Institut des sciences géologiqueին մէջ։

Ուսման շրջանը երկու տարի է եւ կուտայ էնժէնիէօր-երկրաբանի վկայական։

Սթրազպուրկ Ա. Սաֆակեան

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Գերմանիոյ առաջին տպագրեալ քարտէսը 1491ին լոյս տեսած է։

∴ Էսիսըն մօտաւորապէս հազար արտօնագիրներու տէր է։

∴ Անաթոլ Ժազէֆօ երիտասարդ փախստական Ռուսը, որ Ամերիկայի մէջ 20 երկվայրկեանէն 8 զանազան ձեւի լուսանկարներ մեքենականօրէն առնելու գործիքը (photomat) հնարեց, մէկ միլիոն տոլար ստացաւ այս գիւտին արտօնագրին փոխարէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՌՆԻԼ Կ'ՈՒԶԷՐ — Երէկ առտու, Պուլօնեայի անտառին մէջ, ոստիկանները նշմարեցին մարդ մը, որ խոտերուն վրայ բռնուած, արիւնթաթախ, հոգեվարքի հորընգիւններ կ'արձակէր։ Անոր քով, ատրճանակ մը կար։ Մարդը փամփուշտ մը պարպած էր իր քունքին։ Վիրաւորը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր կարելի եղաւ զինքը ենթարկել կարճ հարցաքննութեան մը։ Հանրի Լաբասսա, 35 տարու Անիէռի մէջ դրամատան պաշտօնեայ, խոստովանեցաւ թէ՝ խաղցած եւ կորսնցուցած էր եւ իր պարտքերը վճարել կարենալու համար, տիրոջը արկղէն վերցուցեր էր 300,000 ֆրանք։ Դեռ ո՛չ ոք նշմարեր էր արկղային այս գողութիւնը, որովհետեւ, բոլորին վստահութիւնը կը վայելէր։ Բայց վախնալով որ օր մը մէջտեղ կ'ելլէ, միւս կողմէ, չկարենալով գողցած դրամին տեղը գնել, ուզեր էր անձնասպան ըլլալ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յուլիս 28ի «Յառաջ»ին մէջ կարդացի Մ. Ե.ի երկտողը ֆրանսերէն թերթի մը մէջ գրած քրոնիկներուս առթիւ։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մ. Ե. կանոնաւոր չէ հետեւած իմ աշխատակցած թերթիս, ուր չորս ամիսէ ի վեր գրած զանազան «Écho»ներէ զատ 40ի մօտ յօդուած ունիմ։

Եթէ բոլորը կարդացած ըլլար, գոնէ diamantaireներու մասին գրած 12 յօդուածներս, պիտի տեսնէր որ ոչ մէկ առեն Հայ մը վարկաբեկուած է։ Ընդհակառակն, ամէն անգամ որ Հայ մը տգեղ գործ մը կատարած է, կարելին ըրած եմ իր անունը եւ ազգութիւնը պահելու, եւ, օրինակ Արթինեանի մը համար գրել Mr. A. de nationalité Turque. ուրիշի մը համար Ottoman. կամ originaire de Stamboul եւայլն եւայլն։

Ինչ որ կը վերաբերի մերիններուն լաւ կողմերը ցոյց տալու եւ հայկական պրոպագանդին ծառայելու, այդ մասին կարելին ըրած եմ, եւ դեռ աւելին կընամ ընել։

Հ. Թ. Արման

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

Լազարինայի մէջ, ժամանցի ...թներ չունէին շատ. հիւրերը կ'ընդունէին հոն, երբ քըրիստոնեայ էին։ Արդ. Էլի լեռնէն կու...ր խրճիթին մէջ, այդ իրիկուն ...ը կը հոգէին։ Ագարակի աշ...խատաւորին՝ Եորկիի անուան տա...րածը կը տօնէին, եւ Ցունաստանի մէջ, ինչ որ ալ պատահի, ...ան տարեդարձը առանց տօ...նելու չեն անցըներ։ Հաւաքուած ...ականները եռանդագին կը խօ...սէին։ Անոնք ուզեցին տեղեկու...թիւն քաղել իրենց այցելուին ...Մ. Սթամաթիս որ միշտ հա...ճոյքով կը պատմէր իր բնական տրա...մադրութիւնը կը պահէր, պէտք ...Էլիին յայտնելու թէ՝ իրեն ...ք ընելու համար չէր որ կ'ու...զէր զինքը հարցափորձել, այլ պարզապէս խօսելու, նոր բան մը իմանալու համար։

Էլի ծածկելիք բան մը չունէր իր հայրենակիցներէն։ Անոնց ըսաւ թէ հիմակու հիմա հրոսակ էր։ Վարժապետը Ցէմէթրիոս գէպի անկիւնները շարժում մըն ըրաւ։ Զօրեղան Աթանաս որ միշտ կը զարմանար, զարմացաւ որ ան դեռ չէր բռնուած։ Ագարակի ծառան Եորկի որուն անունը կը տօնէին, յանդուգն եւ համակրական ակնարկ մըն ուղղեց անոր իբր թէ ըսել ուզէր որ ինքն ալ կրնար հրոսակ դառնալ։

Բարի Դ․րիգորը հառաչեց, մտածելով վտանգներուն, որոնց կ'ենթարկուէր երիտասարդը։ Առեփան իբր եզրակացութիւն՝ գիտել տուաւ թէ գէշէն գէշ կը ծնի։

Այս անգամ սակայն, փափա Էֆթիմիոսն եղաւ վերջին խօսքը առնողը։ Թոթուեց երկար ու խարտեաշ մազերով իր աղուոր գլուխը. քաշեց ցիտուփի իր մեղամաղձոտ դէմքը տխրութիւն եւ համակրութիւն կ'արտայայտէր։ Ամուր ձայնով մը ըսաւ Էլիին թէ կը պարսաւէր զինքը. թէ հրոսակութեան մէջ անարգարութիւն կար, թէ լաւ չէր, եթէ աւելցուց քահանան՝ աչքերը երկինք բարձրացնելով. հոն, լեռներուն վրայ. իրենց կարելին չընեն ազատութեան եւ հայրենիքին ծառայելու։

Այս խօսքերը ուղղակի Էլիի սրտին գացին։ Անշուշտ, իր գլխուն մէջ անարգար ծրագիրներ չունէր ան։ Անշուշտ ան միայն ազատութիւն եւ իր հայրենիքին փրկութիւնը կ'ուզէր։ Կարմրեցաւ նշմարելով որ գուշակեր էին իր ինքնութիւնը կարծեր էր թէ քահանան իր վերջին խօսքով, անձնապէս իրեն կ'ակնարկէր, եւ անմիջապէս համակրանք մը, բարեբար եւ ջերմ հոսանուտ մը կապեց այս գրեթէ տարեկից երկու մարդերը, տաքարիւն փալիքարիան եւ տառապեալ, մտածկոտ քահանան։

— Ցեր հա՛յր, պատասխանեց Էլի, դեռ անունդ չեմ գիտեր։ Բայց կը խօսիս այնպէս ինչպէս որ է։ Ես երբ Միրթինին տիրանամ, կ'ուզեմ որ դուն մեզ պատկես։ Այս կերպով, պիտի տեսնես թէ գիտեմ գնահատել զգացումներուդ չիտակութիւնը։

Բայց աւա՜ղ, փափա Էֆթիմիոսի համար շատ դժուար պիտի ըլլար այս պսակը կատարել. որովհետեւ, գիւղին մէջ, մատուռ մը միայն կար, դղեակին մատուռը, ու դղեակը գրաւուած էր զինուորներուն կողմէ։ Այդ օրէն ի վեր որ զինուորները հոն մտած էին, այլեւս մատուռ չկար, եւ քահանան գուրս ուրիշ տեղ մը կը պատարագէր, ուրախ որ շնորհիւ Աճմէտի բարեացակամութեան, կրցեր էր հոն փոխադրել եկեղեցական անօթները, բուրվառ, խաչ եւայլն։ Եւ թերեւս անոր այս մեծ շնորհին համար էր, որ քահանան քաջութիւնը չէր ունեցեր անոր կերպով դատապարտելու Ֆրողին։

Բայց դեռ պսակի կրօնական արարողութիւններուն շատ առեն կար. Էլիի ամուսնութիւնը յաջորդ օրն իսկ տեղի ունենալու չէր, դեռ այդ մասին խօսելու առեն կար։ Էլի տեղեկութիւններ քաղեց գիւղին վիճակին մասին, մինչդեռ միւսները լուր կ'ուզէին Միրթինէն։ Այս խօսակցութիւններուն հետեւանքը եղաւ այն որ, գիշերանց, յարմար չգտնուեցաւ որ Էլին պտտի Լազարինայի մէջ։ Ցետոյ, պէտք էր որ տեղ մը բնակավայր ընտրէր ան։ Եորուկ պարտիզպանին տունը ամէնէն յարմարն էր, Դ․րիգոր այդ կերպով կը վտանգէր ինքզինքը։ Գիտէր. Բայց ի՞նչ։ Ան պիտի խօսէ՞ր այս պարտականութենէն, որ իր հայրենիքին անթիւ չարիքներուն մէջ, իրեն կ'իյնար։ Խեղճ մարդը՝ ինքզինքը ծերացած կը զգար։ Ցիրաւի, ինքզինքին համար վախ չէր զգար։ Նոյնիսկ հպարտ կը զգար ինքզինքը որ կրնայ այս տեսակ քաջ տղու մը համար բաներ մըն ընել։

Այս բոլոր դժբախտներուն միջեւ, եղբայրական քաղցր մթնոլորտ մը տարածուեցաւ։ Միասին ըլլալու, կողք կողքի սեղմուելու պէտքը կը զգային։ Այնքան գոհ էին որ երբ լոյսը կը ծագէր եւ արշալոյսը կը ճերմկցնէր պատկերները, անոնք դեռ կը խօսէին, նստած աթոռակներուն վրայ, որ մէկը քնացած, որ մէկը կէս քուն՝ կէն արթուն։

Ցանկարծ բոլորը ցնցուեցան երբ դուռը բացուեցաւ եւ փութկոտ ձեռք մը գա՛ն գացեց դուրսէն։ Մարիկոն էր։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

ՆԵԹարկել համաձայնութիւնը. անկէ զատ Անգլիա ընդունած է 1925 էն ի վեր Ֆրանսայիըրած բոլոր վերապահումները:

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ հակառակ ֆրանսական պաշտօնական զեկոյցին, յաւէտ գրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսա և Անգլիա զինաթափութեան խնդրին մէջ հաստատօրէն համաձայնած են, Միացեալ Նահանգներու տեսակէտներուն բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ: Ֆրանսա, որ ցարդ Ամերիկայի կողքին կեցած էր, այսուհետեւ կ՚անցնի Անգլիոյ կողմը:

Նոպիլէի յաղթական մուտքը Հռոմ

Զօրավար Նոպիլէ, Վիլլիէրի, Պիաճի, Թրոյանի եւ Ցափփի առջի առաւօտ հասան իտալական սահմանագլուխը, ուր ընդունուեցան Մուսոլինիի ներկայացուցիչին, Զօր. Նոպիլէի եղբօր եւ այլ պաշտօնական անձերու կողմէ: Կայարան եկած էին նաեւ ալպեան որսորդներու վաշտին սպաները: Ֆաշիստներու մեծ բազմութիւն մը ուրախութեան աղաղակներ արձակեց, երբ կառախումբը կայարան մտաւ: Աղջնակներ ծաղկեփունջեր մատուցին Նոպիլէի: Սահմանագլուխէն սկսած մինչեւ Հռոմ այն բոլոր կայարաններուն մէջ, ուր կանգ առաւ մասնաւոր կառախումբը, ֆաշիստները խանդավառ ընդունելութիւն ըրին, երգելով ազգային նոր երգը՝ «Ճովինէցցա»: Թրէնթէնի մէջ Զօր. Նոպիլէի հետ ողջագուրուեցաւ եղբայրը մեքենագէտ Փոմէլլայի, որ զեկաւոր օդապարիկէն իյնալով մեռած էր:

Միլանի մէջ Վիլլիէրի խումբէն զատուելով Զորկէթթօ գնաց՝ մայրը տեսնելու: Գիշերը ուշ ատեն բեւեռախոյզները Հռոմ հասան: Կայարանին մէջ ծաղկեփունջերու տարափ մը կը տեղար:

∴ Նոպիլէի ընկերներէն Չեխոսլաւաք Փրոֆ. Պէհունէք Փրակա հասաւ նոյն օրը: Փրոֆէսէօրը անմիջապէս ամարանոց պիտի երթայ հանգստանալու եւ բեւեռային արշաւանքին մասին երկու գիրք գրելու համար, մէկը գիտական, միւսը նկարագրական: Գիտականին համար նախապէս պիտի դիմէ Զօր. Նոպիլէի եւ Թրոյանիի, խնդրելով անոնց աշխատակցութիւնը: Եթէ չկարենան համաձայնիլ ու դժուարութիւններ ծագին, այն ատեն փրոֆէսէօրը առանձին պիտի գրէ: Գալով նկարագրականին, փրոֆէսէօրը պիտի պատմէ իր տպաւորութիւնները արշաւի սկիզբէն մինչեւ վերջը:

∴ Ամունտսէնը եւ Կիլպօն փնտռելու աշխատանքները կը շարունակուին:

Օդանաւային աղէտներ Պաղտատի մօտ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Սուրիայէն դէպի Միջագետք ճամբայ ելած ֆրանսական երեք զինուորական օդանաւեր Պաղտատէն 50 մղոն հեռու աւազի փոթորիկի մը բռնուեցան: Օդանաւերէն երկուքը ուզելով վար իջնել՝ գետնին զարնուեցան եւ լրջօրէն վնասուեցան: Օդանաւորդները ողջ առողջ են:

Անգլիական օդանաւեր անոնց օգնութեան փութացին եւ Պաղտատ տարին շարժիչ-մեքենաները ֆրանսական երկու օդանաւերուն, որոնց կմախքը նախապէս այրուած էր ֆրանսացի օդանաւորդներուն կողմէ: Նախկին վարչապետ Եասին փաշա Ֆրանսացիներուն օգնութեան փութացած էր արդէն:

Ֆրանսական երրորդ օդանաւը անվնաս Պաղտատ հասաւ:

Ֆրանսացիները Պաղտատ կ՚երթային՝ այցելութիւն մը տալու համար անգլ. օդային տորմիղին:

∴ Պաղտատէն ուրիշ հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Երեք հոգինոց յեհական օդանաւ մը, որ Յուլիս 30ին Տամասկոսէն մեկնած էր դէպի Պաղտատ եւ Գահիրէ, Յուլիս 31ին Պաղտատ ցամաք իջած ատեն ջարդ ու փշուր եղաւ: Մեռաւ օդանաւորդներէն Յալաս:

Գեղեցկուհիական մրցում Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ կուսակալութեան մօտ դիմում կատարուած է՝ Պոլսոյ մէջ գեղեցկութեան մրցում մը կատարելու արտօնութիւն առնելու համար: Մրցումը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով.—

1. Զանազան անձերէ բաղկացած մարմին մը Պոլսոյ բոլոր կեդրոններուն մէջ գեղուհիներ պիտի ընտրէ: Մարմինը պիտի բաղկանայ լրագրողներէ եւ Թալք կուսակցութեան անդամներէ: 2. Օգոստոս 21ին գեղեցկութեան թագուհիները Նիւլհանէի փարքին դրան առջեւ պիտի հաւաքուին եւ կառքեր նստելով պիտի մեկնին: 3. Կառքերէն մէկը պիտի յատկացուի թուրք հանրապետութիւնը խորհրդանշող աղջկան մը, որ ծաղկազարդ կառքի մը մէջ պիտի նստի, իր շուրջ ունենալով ուրիշ երկու իրմէ աւելի փոքր օրիորդներ: 4. Վերոյիշեալ կառքին հետեւող երկրորդ կառքին մէջ ժիւրիին կողմէ ընտրուած գեղեցկութեան թագուհին պիտի գտնուի, որուն պիտի հետեւին միւս գեղուհիները կրող կառքերը: 5. Ժիւրին գեղեցկութեան թագուհիին 300 ոսկիի գումար մը՝ իսկ միւս գեղուհիներուն ալ զանազան նուէրներ պիտի տայ:

Ստալին եւ Տրոցկի

Ռիկայէն կը հեռագրեն.— Մոսկուայի մէջ գրոյց կը շրջի թէ Ստալին բանակցութեանց մտած է Տրոցկիի հետ եւ կ՚առաջարկէ նրան արժանացնել զայն՝ կարգ մը պայմաններով:

Ըստ այդ գրոյցին, Տրոցկի յանձն առած է հրաժարիլ ընդդիմադիր ամէն գործունէութենէ, սակայն բացարձակապէս մերժած է հրապարակաւ յայտարարել իր ծրագրին «սխալները», ինչպէս կը պահանջէր իրմէ Ստալին: Տրոցկի յայտնած է թէ սխալ հասկցուած իր ծրագիրը ներկայիս գործադրուելու վրայ է Խորհրդային Միութեան մէջ:

Կասկածելի մարդ մը Իզմիրի մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի ճամբով մը Իզմիր հասած է Թօրպալըցի փաստաբան Ալի Րիզա, որուն համար կ՚ըսուի թէ մարդն է Մուսթաֆա Քէմալի դէմ մահափորձ կազմակերպող Մուսթաֆա Սապրիի: Ալի Րիզա ձերբակալուած եւ հարցաքննուած է: Ցիշեալը կը յայտնէ թէ Սեւ Ցանկին մէջ անցած Ալի Րիզան ինքը չէ երբեք:

Քննութիւնները կը շարունակուին:

50 ՄԻԼԻՈՆԻ ԱԴԱՄԱՆԴ ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿԷՆ

Պէլ-Իլ-ան-Մէրէն կը հաղորդեն թէ իտալական Արթիյլիօ նաւուն սուզակները յաջողած են Էլիզապէթվիլ շոգենաւին մէջէն թանկարժէք սնտուկ մը դուրս հանել: Էլիզապէթվիլ պատերազմի ատեն ընկղմած էր Լորիանի բացերը (Ատլանտեանի ֆրանս. եզերք): Սնտուկին մէջ կար 50 միլիոն ֆրանք արժէքով ադամանդ եւ թանկագին քարեր:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօն: Նիւթ՝

1. Հայ ժամանակաշրջանային կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

2. Գանձակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Բալաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ գեղասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան:

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Դ Ա Շ Տ Ա Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, ադբիւրին մօտը:

կը նախագահէ՝ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Թառիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն: Պանծօ, նուագ, սպոր եւ անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Ecoles լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը:

Փարիզի Ազբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիր. առաւօտ ժամը 10ին, 184 Ave. Italie.

Մարսէյլի Գասանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակց. Միութեան մայր դիւանի եւ վարչական մարմնոյ ը. շրջանի ընտրութեանց առթիւ ընդհ. ժողովը՝ 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին տեղի կ՚ունենայ:

Այս առթիւ կոչ կ՚ուղղենք Ֆրանսաբնակ մեր բոլոր հայրենակիցներուն՝ որ հաճին իրենց մասնակցութիւնը բերել միութեանս: Վստահ ենք որ մեր Սիվրի-Հիսարցի հայրենակիցները չպիտի զլանան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, իրենց օգտին համար կազմուած սոյն միութեան:

Միութեան հասցէն՝ Union des Compatriotes Arméniens de Sivri-Hissar, 57 Rue Ste. Barbe, Marseille.

(Վնիք)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 9ին Floriat սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ցիգլանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ՚ուղղուի իբրեւ փախստական: Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է: Կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիձայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր: Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment II. No. 60, Charvieu (Isère).

ՆԱՄԱԿ եւ հեռագիր ունի գրասան Յ. Զարիֆեան: Կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Յառաջի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Մասիս Սայյանեանէ հանդիպիլ խմբագրատուն այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70 Ֆ.	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 238bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

3 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 715

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այսօր կը հրատարակենք վերջին մասը այն ուսումնասիրութեան, զոր յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրի առած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին գործօն անդամներէն մէկը։

Մեր բարեկամը գարձեալ «Յառաջ»ի համար պատրաստած աւելի երկար եւ այժմէական շարք մը, որ պիտի հրատարակուի հետզհետէ։

Ինչպէս կը տեսնուի այսօրուան հրատարակութենէն, քրտական շարժումը այլ եւս անցած է փորձի, մարզանքի շրջանը, և մտած՝ գործնական ճամբու մը վրայ։ Այսօր Քիւրտերն ալ ունին կազմակերպութիւն մը եւ ուխտ մը, որ կը պակսէր մինչեւ երէկ։

— «Քիւրտ ազգը ուխտած է ամէն գնով փշրել եւ իր վիզէն վլուտել Թրքական շղթան, զոր խորտակելու համար 300 տարիէ ի վեր ալրին կը թափէ»։

Քիւրտ գործիչին այս յայտարարութիւնը աւելի թանձրացած ձեւով նուիրագործեց քրտական առաջին համագումարը (1927 Հոկտեմբեր 5), որուն գծած քաղաքականութիւնը ո՛րքան հաւատարմութեամբ գործադրուի, այնքան պիտի նպաստէ քրտական դատին յաջողութեան։

Արդարեւ, Քիւրտերու ազատագրական կռիւը բնական եւ գործելի ճամբու մէջ դնելու համար, անհրաժեշտ էր որ քննադատուէին կարգ մը սխալներ եւ նախապաշարումներ։

Ատոնց մէջ գլխաւորն էր այն ընթացքը, զոր Քիւրտերը ունեցին բախտակից հայ ժողովուրդին հանդէպ։

Գոնէ «Խոյբուն»ի կապուած շրջաններուն մէջ, այսօր ամէնքն ալ կը խոստովանին թէ՝ չարաչար սխալած են ու կը զղջան որ յիմարաբար նպաստեցին Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան, եւ հիմա իրենք ալ հասած են մեր օրին։

Անշուշտ հաւատիքները չեն որ պիտի մխիթարեն մեզ։ Սակայն երբ մարդիկ իրենց մորթին վրայ կը զգան չարիքը, ուշադրութեամբ կը զգաստանան, եւ գէթ կը զգուշանան կրկնել նոյն արիւնոտ մեղսակցութիւնը։

Ուրիշ նախապաշարում մը, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, այն է թէ Քիւրտերը Թուրքիոյ դէմ կռուելով, Հայերու հացին վրայ կը քսեն, թէ «Հայաստան պիտի կազմուի քիւրտ ժողովուրդի դիակին վրայ»։

Այս եղանակը հնչեցուցին, վերջերս, կարգ մը ցեղապաշտ եւ թրքացած կամ իսկապէս Թուրք-Քիւրտեր, շռնդալից յայտարարութեամբ մը, որ լոյս տեսաւ արաբական թերթի մը մէջ։

Ճիշդ է որ Թուրքերու կողմէ կազմակերպուած այս գարշելի ձեռնարկը մնաց աննշմարելի։ Բայց կրնայ կրկնուիլ և յաջողութեան ենթարկել Քիւրտերը, ինչպէս եղած է տարիներու ընթացքին։

«Խոյբուն»ի զօրացումէն եւ առ հասարակ քիւրտ յեղափոխականներու աշխուժութենէն կախում ունի այս չարիքին խափանումը։ Թշնամին արթուն է և կը հսկէ ամէն ճակատի վրայ։ Էնկիւրի, սպառած օգուտը չզանելով Ջարդերէն եւ տեղահանութիւններէն, կը փորձէ խաղաղութեամբ նուաճել,— ամենել- պառակտել եւ եղբայր եղբօր դէմ հանել։

Երրորդ փորձութիւն մը, որուն կրնան ենթարկուիլ Քիւրտերը, աշխարհակալ պետութեանց եւ հարեւան երկիրներու ձեռքն է։

Անմիջական հարեւաններէն Պարսկաստան մէկ մտահոգութիւն ունի քրտական շարժման հանդէպ.— Թոյլ չտալ որ Թուրքիա, Ռուսիա եւ Անգլիա պատրուակ դարձնեն զայն, նոր ձեռնարկներ ստեղծելու իր գլխուն, կամ իր հողերուն վրայ։ Պարսկաստան բոլորին հետ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատած ըլլալով, կը ձգտի կատարեալ խաղաղութեան, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել ծրագրուած բարենորոգումներն ու վերակազմութիւնը։

Այս մասին ամէն ապահովութիւն տուած են եւ կուտան Քիւրտերը, գործնապէս ալ ապացուցանելով թէ ո՛ր եւ է խնդիր չունին Պարսկաստանի հետ։

Միւս դրացին, խորհրդային իշխանութիւնը, մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի քրտական շարժման, մանաւանդ վերջերս։

Երկու տարի զայն ծաղրելէ, եւ իբրեւ յետադիմական-աւատական վարկաբեկելէ յետոյ, Մոսկուա նշանաւոր դարձ մը կատարեց, եւ այժմ հրապարակաւ ու պաշտօնապէս կը խոստովանի.— «Այս շարժումները ոչ թէ աւազակային են, այլ բնութիւնը ազատագրական պայքարին։ Ապացոյց՝ Պատամբութեան համաժողովրդական հանգամանքն ու նշանաբանները։ Բոլոր դէպքերը կը ցուցնեն թէ շարժումը ունի քաղաքական հանգամանք»։ («Զարիա Վոստոկա», 25 Ապրիլ)։

Եւ այժմ այս գետնին վրայ կ՚աշխատին օգտագործել զայն, մինչեւ անգամ յանձն առնելով օգնել նիւթապէս եւ ստեղծել Կարմիր Քիւրտիստան։

Դեռ ժամանակը եկած չէ, այս ճակատին վրայ կատարուած զանազան ձեռնարկները մանրամասնելու։

Իսկ երրորդ դրացին, Անգլիա, կը շարունակէ իր վերապահ, երկդիմի քաղաքականութիւնը։ Լոնտոնի մէջ առ այժմ գոհ են քրտական շարժման զարգացումէն, և պարապ տեղը չէ որ, «Այգը»ի Պոլսոյ թղթակիցը անցեալ օր կը թելադրէր խորհրդաժողով մը գումարել Միջագետքի (Անգլիա), Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մասնակցութեամբ, և հաւաքական գործողութեան ծրագիր մը մշակել, «այս անելին ելք մը գտնելու համար»։

Այո՛, իրողութիւն է որ քրտական շարժման զարգացումը Թուրքերէն կը զբաղեցնէ սահմանակից եւ շահակից երկիրները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Յուսաբեր Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեանց առթիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ իր Յուլիս 25ի խմբագրականով.

— «Հանրապետականները իրենց ընդհանուր քաղաքականութեամբ Թրքասէրներ են, մինչդեռ Դեմոկրատները հակաթուրք ուղղութեան կը հետեւին։ Այս տեսակէտով Հուսթընի համաժողովին ընդունած որոշումը կը պահէ իր քաղաքական և բարոյական արժէքը մեր աչքին։ Այս որոշումը մեզ այն յոյսը կը ներշնչէ, որ Լօզանի խայտառակ փաստաթուղթը փոխարինող դաշնագիրը պիտի չվաւերացուի Ծերակոյտին կողմէ, որուն անդամներուն կէսը Դեմոկրատները կը կազմեն, մինչդեռ դաշնագրի վաւերացումին համար անհրաժեշտ է՝ Ծերակոյտի երկու-երրորդի համաձայնութիւնը։

Իսկ դաշնագրին մերժումով, առաջին հերթին պիտի խորտակուին ամերիկեան փոխառութեան կապուած Թուրքիոյ բոլոր յոյսերը։

Հայկական Հարցը, որ ուրացուած դատ մըն էր Հանրապետականներու օրով, Դեմոկրատներու յաղթութեան պարագային կրկին հրապարակ պիտի գայ, շնորհիւ Հուսթընի համագումարին մէջ ընդունուած բանաձեւին։

Այս հնարաւորութիւնները անկարող են բաղձանք չստեղծել մեր մէջ, որ յառաջիկայ ընտրութեանց յաղթանակը մնայ Դեմոկրատներուն, որոնց շարքերուն մէջ կը գտնուին մեր Դատին լաւագոյն բարեկամները։

Հայ Դատը կը շարունակէ պահել իր միջազգային հանգամանքը, իսկ Միաց. Ամերիկան կը շարունակէ մնալ իբր հզօրագոյն ուժերէն մէկը միջազգային քաղաքական կրկէսին մէջ։

Այս ճշմարտութիւնները չեն կրնար համապատասխան կեցուածք չպարտադրել մեզ, մեր հարցի պաշտպանութեանը մէջ»։

ՉԻՆԱՑԻ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅՈՒԻ ՄԱԶ ԿՏՐԵԼ

Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը հրամայած է բոլոր կիներուն եւ երիտասարդ աղջիկներուն՝ որ մինչեւ երեք շաբաթ, կտրեն իրենց մազերը։ Հակառակ պարագային՝ պիտի ենթարկուին ոստիկանական հետապնդման եւ բանտարկութեան։

Միայն 30 տարեկանէ վեր «այլասերածներ»ը զերծ կը մնան այս պարտադրութենէն։

Այս պարտադիր հրամանը խոր յուզումի մատնած է Չինացիները. որովհետեւ, երկար մազը անոնց համար ազգային աւանդական սովորութիւն մը եւ պատիւ մըն է։

Բայց չինական կառավարութեան այս յեղափոխական... վճիռը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է սափրիչներուն կողմէ։

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ ԱՆԹԵԼՈՎ

Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8ուկէսին P. T. T.ի անթելի կեդրոնէն հայ երգչուհի Օր. Աղապէկեան երգեց վեց եւրոպական երգեր՝ Մասնէէն, (Մառի Մասլէն, Մանոն), Լէօ Տէլիպէն, Մոցարտէն (Տօն Ժուան), Թոսթիէն եւ Ռէյնալտօ Հանէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ֆրանսա

Ֆրանսական նորընտիր դեսպան կոմս տը Շամպրէնի Պոլիս հասնելուն առթիւ, Եոնուս Նատի պէյ Ճիւմհուրիյէթի մէջ խմբագրականով մը կը վերլուծէ Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւնները։ Ըսելէ յետոյ թէ Ֆրանքլէն Պույյոն մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Էնկիւրիի մէջ, Ալպէր Սառօ շատ լաւ յիշատակներ թողուց եւ Տը Ժուվընէլ 4—5 օրուան մէջ կնքեց Էնկիւրիի վերջին համաձայնութիւնը, Եոնուս Նատի կը շեշտէ թէ նորընտիր դեսպանն ալ յաջողելու ամէն հաւանականութիւն ունի, մանաւանդ որ այլեւս տարակարծութեան մեծ պատճառներ չկան։

«Լօզանէն մնացած միակ փշոտ խնդիրը, կտրօններու հարցն ալ վերջերս լուծուեցաւ. հետեւաբար, Թրքական տեսակէտով այլեւս անհամաձայնութեան հիմնական ո և է խնդիր չէ մնացած։ Սուրիոյ սահմանային անվերջ վէճերը, աւելի շատ արդիւնք են տեղական պաշտօնեաներու ծայրայեղ եռանդին։ Սահմաններու ճշդումը, որ տարիներէ ի վեր առկախ կը մնայ, անլուծելի հարց մը չէ և չի կրնար ըլլալ։ Այդ կէտին մէջ, մեր ուզածն այն է որ արդարութեան և բանականութեան համաձայն գործ տեսնուի։ Եւ կասկած չունինք որ Ֆրանսացիներն ալ վերջ ի վերջոյ իրաւունք պիտի տան մեզի։

Սուրիոյ հոգատարութեամբ ստեղծուած մեր հարեւանութիւնը միայն 4—5 քիլոմեդրնոց սահմանի մը չի վերաբերիր։ Կարեւորը՝ փոխադարձ ապահովութեան կէտն է, որ կատարուած է Տը Ժուվընէլի կնքած համաձայնութեանց մէջ։ Սուրիա դեռ երէկ բաժնուած ըլլալով Թուրք հայրենիքէն, անոր բնակչութիւնը միայն սէր և համակրանք կրնայ տածել մեզի հանդէպ։ Մենք ալ նոյն զգացումն ունինք անոնց համար։

Հետեւաբար, ո՛չ Սուրիոյ, ոչ իսկ Ֆրանսայի քաղաքական տեսակէտն է ապաստան տալ Թուրք հայրենիքին եւ ներկայ վարչութեան հակառակորդներուն։ Պատճառը, Թերեւս, գաղթային վարչութեան ընթացքն է, որ դժբախտաբար միշտ շիտակ չէ։ Մինչդեռ բացատրել իսկ պէտք չէ թէ անպատեհ է այսպիսի վարչութեան մը նեղմիտ ընթացքէն բխեցնել երկու մեծ ազգերու յարաբերութիւնները։

Ցետոյ, մեր արտաքին քաղաքականութիւնը ամբողջովին խաղաղասիրական է։ Օրինակ՝ Ռուսիոյ հանդէպ սկիզբէն ի վեր մեր հետեւած քաղաքականութիւնը, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ հետ վերջերս կնքուած դաշնագիրը։ Այս պետութեանց հետ մեր ստորագրած դաշնագիրները հեռու են նմանելէ ուրիշ համաձայնութեանց, եւ ուստի կը նպաստեն աշխարհի խաղաղութեան։ Հետեւաբար, Ֆրանսա կրնայ վստահ ըլլալ որ այս գետնին վրայ Թուրքիոյ բարեկամութեան հող մը պիտի գտնէ, զերծ ոեւէ պետութեան դէմ ուղղուած քաղաքականութեան մը կասկածէն։

Գերմանական վտանգը եւ Իտալիա

Իտալական մեծ թերթ մը՝ «Թրիպունա» իր Օգոստոս 1ի թիւին մէջ կը հրատարակէ կարեւոր յօդուած մը՝ համերաշխութեան հրաւէր կարդալով բոլոր անոնց, «որոնք պատերազմ չեն ուզեր», դէմ դնելու համար խաղաղութեան սպառնացող վտանգներուն, եւ ամէնէն առաջ զգաստութեան բերելու համագերմանութիւնը։ Ինչպէս պատերազմէն առաջ, պատերազմէն վերջն ալ համագերմանական վտանգը եւրոպական կեանքի կեդրոնական խնդիրը կը կազմէ։ «Անշլուս»ըատոր արտայայտութիւններէն մէկն է միայն։

Թերթը կ՚աւելցնէ թէ այդ վտանգին առաջքն առնելու համար չի բաւեր միայն Փոքր Համաձայնութիւնը շարժման մէջ դնել, այլ եւրոպական վտանգի մը դէմ պէտք է կռուիլ եւրոպական ուղղութեամբ։

Սեյմի խորհրդարանին բացումը

Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ առջի օր Սքուփշինան նիստ գումարեց։ Խորհրդարանը փակ կը մնար Յունիս 20էն ի վեր, երբ ծանօթ սպանութիւնները տեղի ունեցան։ Ժողովին ներկայ գտնուեցան 315 երեսփոխաններէն 150ը միայն։

Միւս կողմէ 88 ընդդիմադիր երեսփոխաններ Զագրէպի մէջ նիստ գումարեցին նախագահութեամբ Փրիպիչեւիչի։

Սքուփշինայի նիստին արմատական կուսակցութենէն ներկայ էին 11 երեսփոխաններ, սակայն այս կուսակցութեան կեդրոնի անդամները, ինչպէս նաեւ գիւղացի կուսակցութեան եօթը ներկայացուցիչները ժողովի չէին գացած։ Այս եօթը երեսփոխանները յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ՚ըսէին թէ Խրուաթներուն հետ իրենց համերաշխութեան պատճառով է որ ներկայ չեղան նիստին։

Ընդդիմադիրներէն ներկայ էին միայն գերման փոքրամասնութեան երեսփոխանները։

Ժամը 11էն յետոյ խորհրդարանի նախագահը, վարչապետը նախարարները ժողովասրահ մտան։ Նախագահը նախ կարդաց Յունիս 20ի նիստին ատենագրութիւնը, որուն մէջ կ՚ակնարկուէր ծանօթ ոճիրին և կ՚ըսուէր թէ նիստը ընդհատուեցաւ ընդհանուր ժխորի մէջ։

Ընթերցումէն վերջ, նախագահը ճառ մը խօսելով մեծա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ճիշդ երեք տարի առաջ, այս Թուականին է որ կը հիմնուէր *Յառաջ*ը, Փարիզի մէջ (1925 Օգոստոս 2)։

Ժան կուժոն փողոցին մէջ ցրուուած Թռուցիկներ քանի մը շաբաթ առաջուրնէ կը ծանուցանէին այս լուրը։

Առաջին անգամն էր, որ Փարիզի մէջ լոյս պիտի տեսնէր երկօրեայ թերթ մը, այն ալ անհատական միջոցներով։

Յանդուգն ծրագիր էր։ Քառասուն միլիոն բնակչութեան մէջ կլանուած քանի մը տասնեակ հազար հայութիւնը հազիւ կը սկսէր շնչել։ Առաջին օրէն գործարաններու ծուխին ու քրտինքին մէջ նետուած գաղթական բազմութիւնները դեռ նոր կը սկսէին աչք բանալ։

Ու պուտ մը կայծ, պտղունց մը կրակ կ՚ուզէին իրենց տառապող հոգիներուն համար։

Հայրենիքէ ու սփական երդիքէ զրկուած՝ սրտապնդող խօսք մը, գաղնակցութեան խօսքը կ՚ուզէին լսել։

Պահանջը մեծ էր։

Յառաջ եկաւ այդ պահանջին գոհացում տալու։

Նեղ պայմաններ էին։ Ներսէսին տպարանը, դրան մօտ, մէկ մեդր լայնքով լուցիկ մը, երկու աթոռ, մէկ սեղանով, իբր խմբագրատուն կը ծառայէր։ Վարչութիւնը աւելի բախտաւոր էր, —ունէր խոշոր սեղան մը եւ մէկ աթոռ։ Իսկ գրաշարները կ՚աշխատէին խուցի մը մէջ, որ պատուհան անգամ չունէր։

Երբ այցելու մը գար խմբագրատուն, շարժելիք տեղ չէր մնար։ Յաճախ մեր աթոռները կուտայինք հիւրին եւ ոտքի վրայ կը գրէինք՝ ձեռագիր հասցնելու համար գրաշարին։

Վարչական միակ պաշտօնեան —կարօն— հազար կտոր կ՚ըլլար, թերթին պահանջներուն հասնելու համար։

Ամէն օր խմբագրատուն կը հանդիպէին խանդավառ ընկերներ, սիրայօժար թերթ ծալլելու, հասցէ գրելու կամ դրոշմ փակցնելու համար։

Թերթին մէկ մասը կը տպուէր իրիկունը, միւս կէսը կը մնար յաջորդ առտուան, չխանգարելու համար հարեւաններու հանգիստը։

Ահա՛ այս պայմաններուն մէջ ծնաւ *Յառաջ*ը շուտով զարգացաւ։ Երեք ամիս վերջ ունեցաւ իր աւելի հանգստաւէտ խմբագրատունն ու տպարանը։ Հասակ նետեց արագօրէն, ու երբ դեռ մէկուկէս տարեկան իսկ չէր, օրաթերթ դարձաւ։

Սպառումը առաջին օրերու ակնկալութենէն եռապատիկ աւելի եղաւ։

Ու այսօր, աւելի քան երբեք ամուր, *Յառաջ* կը շարունակէ իր ճամբան, սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի փոխադրուի Հայաստան։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ ՄԵՐ ՄԷՋ

Երէկ մեր խմբագրատան մէջ ողջունեցինք երիտասարդ գրագէտ Համաստեղը, ուրիշ երիտասարդ գրողի մը, նկարիչ Պ. Եղիա Գասպարեանի հետ։

Երկուքն ալ կուգան Ամերիկայէն։ Համաստեղ ատեն մը Փարիզ մնալէ յետոյ, պտոյտներ պիտի կատարէ զանազան երկիրներու եւ գաղութներու մէջ։

∴ Կ՚իմանանք թէ Ջափահաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը թէյասեղան մը սարքած է ի պատիւ Համաստեղի, Օգոստոս 11ին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հ. Քէլլոկ, Ամերիկայի արտաքին նախարարը, ամսոյս ընթացքին Փարիզ պիտի գայ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող միջազգային դաշնագիրն ստորագրելու։ Միեւնոյն ժամանակ՝ Եւրոպա պիտի գտնուի Ելմտական նախարարը, որ ամէն տարի կուգայ իր արձակուրդի օրերը Ֆրանսայի մէջ անցընելու։

Այս կրկնակ այցելութիւններն այժմէութիւն կուտան միջդաշնակցային պարտքերու յաւիտենական խնդրին։ Այս չի նշանակեր անշուշտ թէ շօշափելի լուծման մը կը սպասուի եւ թէ մէկ օրէն միւսը այդ կնճռոտ խնդիրը իր լուծման պիտի յանգի։ Միացեալ Նահանգներուն համար Ֆրանսայի պարտքի գումարն արդէն որոշուած է եւ վճարման եղանակն ալ կարգադրուած, Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրով, որուն ամերիկեան Ծերակոյտն ալ իր հաւանութիւնը տուած է։ Պատերազմական պարտքերու կարգադրման յանձնաժողովը շատոնց ցրուած է արդէն։

Ամերիկեան Ծերակոյտը արձակուրդ ունի մինչեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր, նախագահական ընտրութեան թուականը, երբ միաժամանակ պիտի կատարուին ամերիկեան Երեսփ. Ժողովի ընտրութիւնները, եւ անօգուտ չէ դիտել տալ թէ ընտրական պայքարին ժամանակը ոչ մէկ կուսակցութիւն կամ երեսփոխան միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրումը անցուցած է իր յայտագրին մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, այժմեան ելմտական նախարարն ի վիճակի չէր ո եւ է վճռական կարգադրութիւն ընելու, քանի որ իր վերընտրելիութիւնը խնդրական է եւ ամերիկեան Ծերակոյտը տրամադիր չերեւիր ընդունուած համաձայնութիւնը վերաքննութեան ենթարկելու։

Անշուշտ տեսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան համապատասխան նախարարներու միջեւ, պայմանաւ որ հետեւանքները կախուած ունենան Նոյեմբերի ընտրութեանց յառաջ բերելիք փոփոխութիւններէն։

Աւելորդ չէ վերյիշել այս առթիւ թէ՝ 1929 Օգոստոս 1ը այսինքն ճիշտ մէկ տարի յետոյ վճարելի է ամերիկեան «աթոք»ներու փոխարէն գնահատուած չորս հարիւր միլիոն տոլարի առեւտրական պարտքին, որ այժմեան սակով հաւասար է տասը միլիառ ֆրանքի պատկառելի գումարի։

1918ի Զինադադարին՝ Ամերիկա Ֆրանսայի մէջ ունէր ահռելի քանակութեամբ ռազմամթերք եւ զինուորական զանազան պիտոյքներ։ Որովհետեւ այն ժամանակ եւրոպական երկիրներն ամէնքն ալ պէտք ունէին այդ ապրանքներուն, դիմեցին Փարիզի ամերիկեան սպայակոյտին և գնեցին ապառիկ վճարելու պայմանով։ Լեհաստանը, Ռումանիան եւայլն. մեծաքանակ մթերք ստացան նպաստաւոր գիներով։ — Նիւթէն շեղելով, յիշեմ այստեղ թէ Հայաստանն ալ այն ժամանակ Փարիզի Հ. Հ. Պատուիրակութեան միջոցաւ դիմեց յիշեալ սպայակոյտին եւ քանի մը տեսակցութիւններէ վերջ, սպայակոյտի պետն ընդունեց կէս միլիոն տոլարի արժէքով— այն ժամանակուան սակով իբր երեք միլիոն ֆրանք— զգեստ, անկողին, կօշիկ, երկաթեայ գործիքներ եւայլն. տալ Հայաստանին, ստորճանական վճարումներով։ Իբր մէկը այդ բանակցութիւնները վարողներէն, գիտեմ թէ ապրանքներու ցանկը պատրաստուեցաւ եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահն ալ ստորագրեց հաշուեցոյցին տակը։ Երբ ապրանքներու յանձնումին պիտի ձեռնարկուէր, պատասխանուեցաւ թէ «դժբախտաբար չպիտի կրնանք տալ», որովհետեւ Հայաստանի այժմեան կառավարութիւնը վճարման բաւականաչափ երաշխիքներ չընծայեր — «n'est pas assez solvable...»։ Մութ ձեռքեր աշխատած էին վարկաբեկել Հայաստանի կառավարութիւնն իբր բոլշեւիկեան հակում ունեցող եւ յաջողեցան զրկել Հայաստանի ժողովուրդը այնչափ կենսական պէտքերէ.... Թէեւ, որչափ կը յիշեմ, այն ժամանակի հայկական դահլիճը միատարր Դաշնակցական ալ չէր...։

Ամերիկեան սպայակոյտը զանազան երկիրներու պահանջները գոհացնելէ վերջ, մնացորդ ռազմամթերքներու կարեւոր մէկ մասը նուէր տուաւ Ֆրանսային, իսկ ապրանքները ծախեց անոր՝ Քլէմանսօ Թարտիէօ դահլիճին հետ պայմանաւորուելով 400 միլիոն տոլարի։

Ընդդիմադիրները կը յիշեն թէեւ այդ «աթոք»ներու վաճառման եւ յանձնման ժամանակ տեղի ունեցած գողութիւններն ու կաշառակերութիւնները, որոնց պատճառով կառավարութիւնը մեծկակ վնասներու ենթարկուեցաւ։ Բայց Զինադադարի սկզբնական շրջանին գումարները տակաւին այն նշանակութիւնը չունէին, ինչ որ ունին հիմա. պատերազմի անսահման մախումները մոռցնել տուած էին մարդոց՝ դրամի իրական արժէքը։

Անտարակոյս ֆրանսական գանձին մէջ շատ աւելի մեծկակ գումարներ վճարելու բաւարար դրամ կայ եւ Ֆրանսա այժմ ի վիճակի է վճարման բանակցութիւնները վարել առանց դանակը կոկորդին վրայ զգալու, բայց 10 միլիառի միանուագ վճարումը չի կրնար անզգալաբար անցնիլ Ֆրանսական հրապարակին վրայէն և պէտք է վճարօրէն առաջ կարգադրել խնդիրը, մանաւանդ որ միայն այդ գումարի վճարումով կարելի չէ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը վերջացած համարել։ Կան տակաւին Ամերիկայի պատերազմական տալիքը, Անգլիոյ տալիքը, ինչպէս նաեւ Տօզաի ծրագրին վերջնական կարգադրութիւնը։

Ամերիկան ի զուր կը յայտարարէ ամէն առթիւ թէ՝ որեւէ կապ չկայ պարտքերու եւ պատերազմական հատուցումներու միջեւ։ Ցաղթող պետութիւններէն եւ ոչ մէկը տրամադիր է սիրով վճարելու աւելի քան պիտի ստանայ իբր պատերազմական հատուցում։ Այս խնդրին մէջ Անգլիան ալ Ֆրանսայի կողմնակից է, թէեւ շատոնց համաձայնած է իր պարտքերու գումարին համար։

Անգլիոյ պարտքին համար ալ 1925 Յուլիսին Քայօ 600 միլիոն անգլիական ոսկիի անուանական գումարին համաձայնեցաւ իբր Ֆրանսայի պարտք, վճարելի 62 տարիէն, պայմանաւ որ գեղչէն այդ գումարը, եթէ Գերմանիայէն եւ միւս դաշնակիցներէն ստանան աւելի քան իրենք կը վճարեն Ամերիկայի։

Քայօ շատ աշխատեցաւ բանակցութեանց ընթացքին յօդուած մը դնելու որ, եթէ Գերմանիա չվճարէ իր տալիքները, Ֆրանսա ազատ պիտի ըլլայ վերաքննելու համաձայնութիւնը, բայց Անգլիա չկրցաւ համաձայնիլ, որովհետեւ Ամերիկան ալ համաձայն չէր այդ պայմանն ընդունելու Անգլիոյ պարտքին համար։

Անգլիոյ հետ բանակցելէ վերջ, Քայօ Ամերիկա գնաց, բայց այնտեղ ալ չյաջողեցաւ, որովհետեւ ինք 100 միլիոն տոլարէն աւելիի համար յանձնառութիւն չկրցաւ ընդունիլ, մինչդեռ Ամերիկա կը պահանջէր մօտ երեք միլիառ տոլար, բացի վերոյիշեալ 400 միլիոն առեւտրական պարտքէն։ 1926ի Ապրիլին է որ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրով Ֆրանսայի ամբողջ պարտքը հաստատուեցաւ երկու միլիառ 800 միլիոնի, վճարելի 60 տարուան մէջ, այսինքն մինչեւ 1987 թուականը։ Այս համաձայնագրին մէջ ալ չկայ յօդուած մը որ իրաւունք տայ Ֆրանսային վերաքննութեան ենթարկելու իր յանձնառութիւնները, եթէ Գերմանիան չվճարէ իր պարտքերը։

Clause de Sauvegarde-*շահերու պաշտպանութեան յօդուած կոչուած այս պայմանն էր որ այնչափ վիճաբանութեանց պատճառ դարձաւ այն ժամանակ եւ ֆրանսական խորհրդարանը այժմ վաւերացուցած չէ այդ համաձայնագրերէն եւ ոչ մէկը, աւելի ճիշտ կ՚ըլլայ ըսել թէ ոչ մէկ դահլիճ համարձակած է առաջարկել անոր վաւերացումը։*

Փուանքարէ, որ այն ատեն պատասխանատու պաշտօն չունէր, դէմ արտայայտուեցաւ առանց պաշտպանութեան յօդուածի կնքուած ոեւէ համաձայնութեան եւ այժմ ալ փոխած չէ իր գաղափարը, թէեւ երբ ստանձնեց ելմտական նախարարի պաշտօնը, սկսաւ առժամապէս գործադրել համաձայնութեան յանձնառութիւնները, վերապահելով Ֆրանսայի ապագայ իրաւունքները։

Փուանքարէի այս որոշումը բաւական տարօրինակ թուեցաւ շատ մը երեսփոխաններու, որովհետեւ այսպիսով գործադրութեան կը դրուէր անվաւեր եւ աննպաստ դաշնագիր մը եւ Փուանքարէ քանի քանի անգամներ ստիպուեցաւ յայտարարել թէ Երեսփ. Ժողովի իրաւունքներուն դէմ ոեւէ բռնաբարում եղած չէ։

Այս առժամեայ վճարումները կը նկատուին առ հաշիւ եւ որովհետեւ տոկոսներու խնդիրը կարգադրուած չէ, այսինքն տոկոս եւ գլխավճար միասին հաշուուած չեն, Չըրչիլ կը յայտարարէր վերջերս թէ թէեւ Ֆրանսա 1926էն 1928 տասը միլիոն անգլ. ոսկի վճարած է Անգլիոյ, բայց անոր տալիքը 58 միլիոն ոսկի աւելցած է։

Այս անկանոն վիճակը չի կրնար երկար շարունակուիլ եւ Փուանքարէի առաջին գործը պիտի ըլլայ յառաջիկայ խորհրդարանին լուծել տալ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը, կարելի եղածին չափ շուտ։

Ամերիկա անհաշտ է շահերու պաշտպանութեան յօդուածն ընդունելու, Ֆրանսա ալ կը մերժէ որ եւ է յանձնառութիւն առանց այդ յօդուածին։ Արձակուրդներէն վերջ պիտի տեսնենք թէ ինչպէս պիտի հաշտեցուին այս երկու անհաշտ սկզբունքները։

Մ. Տ.

ԴԷՊԻ ԶԻՆԵԱԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Այն միջոցին իսկ որ ամերիկեան կառավարութիւնը եռանդագին կ՚աշխատի միջազգային համաձայնութիւն մը կնքելու, «օրէնքէ դուրս» յայտարարելու համար պատերազմը, իր գիտնականները կը փնտռեն ու կը յաջողին գտնել շատ զօրաւոր հեղձուցիչ կազ մը, որ օդանաւի փամփուշտներէն աւելի դիւրութեամբ կրնայ սպաննել մարդ եւ անասուն։

Այս նոր գիւտին վրայ փոքրիկ բարեփոխում մը մտցնելով, ոստիկանութիւնը մտադիր է զայն շահագործել մէկ քանի նշանաւոր մաքսանենգներու դէմ։ Ըստ հաւաքատեղիները պիտի մաքրուին այս կազին միջոցաւ, որ առնուազն մէկ ամիս անբնակելի պիտի դարձնէ զանոնք։ Հնարուած է նաեւ կազի փոքր ատրճանակ մը, որ ինքնահոս գրիչէ մը աւելի մեծ չէ։

ԹԱՑ ՈՒ ՉՈՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ. 18 ակումբներ փակուեցան առջի օր եւ 108 անձեր ձերբակալուեցան։ Ցաւոք, այս ակումբներուն մէջ, թոյլ կը տրուէր որ ոգելից ըմպելիներ գործածեն։ Ոստիկանութեան թերթերը դիտել կուտան թէ, ընտրական պայքարի խաղ մըն է այս, որուն նպատակն է նեղը դնել Ա. Սմիթը։

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Հանգուցեալ Սիւլէյման Նազըֆ պէյ, որ Տիգրանակերտցի Սայիտ փաշայի զաւակը, հետեւաբար եւ Քիւրտ օղլու Քիւրտ ըլլալով մէկտեղ Իթթիհատականներուն եւ Թուրքերուն հաճելի ըլլալու համար։ Զինադադարի տարիներուն չէր ամչցած յօդուածի մը մէջ գրել թէ՝ «Մուսուլէն մինչեւ Էրզրում եւ կայ, ո՛չ մէկ Քիւրտի հանդիպեցայ», ետքէն ստիպուեցաւ ու ճշմարտութիւնը խոստովանիլ։ Սոն Թէլէղրաֆ *Թերթի 1924 Հոկտեմբեր 22ի 128 համարին մէջ յօդուած մը հրատարակելով 1250—1260ի(1834-24) դէպքերուն մասին, գրեց.*

«Ամէնէն առաջ ղրկուած ուժերը պարտուեցան Պէտրխան պէյի բանակին կողմէ: Յաղթանակէն վերջ, օսմանեան պետութեան հետ կապը բոլորովին կտրելով *անկախութիւն հռչակած* եւ Սղերդ քաղաքը գրաւած էր: Կը յիշեմ թէ մանկութեանս տեսած եմ *«Էմիր Պէհթան Պէտրխան»* արձանագրութեամբ դրամ մը, որ կարծեմ 1258 թուականը կը կրէր: Պէտրխան իր գրաւման շրջանակը տարածեց մինչեւ Տիգրանակերտի մօտերը...: Այս ծանգամանքը բաւական էր որ քիւրտ պէյ մը այդ շրջանին մէջ *«Էմիր էլ Միւմինին»* («Հաւատացեալներու Թագաւոր») աստիճանին բարձրանար կամ բարձրանալու գետինը պատրաստէր: Այդ կողմերու իսլամներու սիրտը Պոլսոյ Թագաւորէն աւելի դէպի այս քիւրտ պէյը ծակած եւ գրաւուած էր:»

Եթէ պահ մը կանգ առնենք Թրքական աղբիւրէ մէջ բերուած այս տողերուն վրայ, պիտի տեսնենք, որ Արեւելքի իսլամ ազգերէն ո՛չ Արաբները, ոչ Ալպանացիները, ո՛չ ալ Չէրքէզները եւայլն. Թրքական տիրապետութենէն գոհ էին։ Էնկիւրիի վարիչներուն ազգային ու ցեղային ամէն զգացումէ զուրկ որակել ուզած Քիւրտը իր ազգային անկախութեան համար կռիւ կը մղէր, եւ Թուրքը՝ այս եկուոր ու անզուտ բռնակալը իր հայրենիքէն դուրս քշելու կ՚աշխատէր։

Կը հարցնենք Թուրք հանրապետականներուն, որոնք 1925ի ապստամբութիւնը կ՚ուզեն ցոյց տալ իբրեւ ծնունդ կրօնական մոլեռանդութեան եւ խալիֆայութիւնը պաշտպանելու, ինչո՞ւ 1262 թուականին Պէտրխան, Խան Մահմուտ, Նուրուլլահ, Շէրիֆ, Մուսթաֆա եւ Հիւսէյին պէյերը միացած ապստամբեցան աշխարհի խալիֆա եւ տիեզերքի շահնշահ սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի դէմ, ինչո՞ւ Պէտրխան պէյ ամբողջովին անկախութիւն հռչակելով, մէկ կողմէ Սղերդը կը գրաւէր, միւս կողմէ մինչեւ Տիգրանակերտ կը տարածուէր։ Արդեօք ո՞ր կրօնքը պաշտպանելու համար կ՚ըլլային այս բաները։ Այն ատեն կրօնքը ոեւէ վտանգի ենթակայ չէր։ Խալիֆան իր գահին վրայ կը բազմէր իբրեւ ստուերը Աստուծոյ։ Ընդհակառակն, ինչպէս Սիւլէյման Նազըֆ ալ կը խոստովանի, այս շարժումներն է որ իսկական վտանգ կը սպառնային խալիֆայութեան։ Ասկէ երկու հարիւր տարի առաջ ալ, 1262ին ալ, 1925ին ալ միեւնոյն փափաքն էր, որ կը մղէր Քիւրտը զէնքի դիմելու, այն է՝ ազգային անկախութիւն, մայր հայրենիքին ազատագրումը թշնամի գրաւումէն։

Ասկէ 300 տարի առաջ բանաստեղծ Ահմէտ Խանի Թուրքիոյ մասին խօսելով կը գրէ.

Թէեւ անոնց հպատակին ամօթ է,
Այդ ամօթը ժողովուրդին երեւելիներունն է.
Թո՛ղ պետերն ու մեծամեծները ամչնան անկէ.
Այլապէս մենք խեղճ քերթողներս ի՛նչ ուժ ունինք:

Նոյն իտէալը, նոյն բաղձանքը, նոյն սէրն ու հաւատքը կ՚արտայայտեն վերի ոտանաւորը եւ 1925ին Տիգրանակերտի մէջ Թուրքերուն կողմէ կախաղան հանուած փառաւոր Մէհմէտ Թէվֆիքի, ուրիշ անունով Հաճի Ախթիի սա՛ խանդավառ բացագանչութիւնը.— «կեցցէ՛ քիւրտ իտէալը. կեցցէ՛ Քիւրտիստան»:

18րդ դարէն ի վեր, միայն Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ մղուած անկախութեան այս սուրբ պատերազմը 1898ին արդիական ձեւ մը առնել սկսաւ եւ այդ թուականին է որ Գահիրէի մէջ հրատարակուեցաւ Քիւրտիստանի անկախութիւնը պահանջող քիւրտերէն առաջին թերթը։ Թէ՛ գրիչով եւ թէ սուրով պաշտպանուիլ սկսած այս գաղափարականին համար ծագած ամէնէն կարեւոր ապստամբութիւնները պատահեցան 1880ին, 1895ին, 1897ին, 1913ին եւ 1925ին։ Եւ սակայն կռիւը ո՛չ մէկ ատեն ընդհատուեցաւ եւ քիւրտ հայրենասէրներու արիւնը կը շարունակուի թափուիլ այն օրէն ի վեր, որ առաջին Թուրքը ոտք կոխեց քիւրտ հայրենիքը։ Եւ այս արիւնը պիտի թափուի մինչեւ որ վերջին Թուրքը դուրս չելլէ Քիւրտիստանէն եւ կամ մինչեւ որ այլ եւս թափուելիք արիւն չմնայ։

Վերջին երեսուն տարիներէ ի վեր, քիւրտ ազգին վրայ իր մտաւորականներու ազդեցութիւնը հետզհետէ կ՚աճի։ Մեծ Պատերազմի Զինադադարով այս ազդեցութիւնը մէկէն ի մէկ աւելցաւ եւ այսօր իր գագաթնակէտին հասած է։ Քիւրտ մտաւորականները, շնորհիւ իրենց դաստիարակութեան՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ոգին ու ծուծը քամած ըլլալով, նպատակ ընտրած են իրենց պատկանած ազգը քաղաքակրթութեան այդ մակարդակին բարձրացնել՝ իբրեւ Քիւրտ։ Այս մտաւորականներուն իրենց ազգին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը աւելցուցած է քիւրտ ազգին իր բարեմասնութեանց մասին ունեցած հաւատքը։ Իսկ այս հաւատքը ազգին իտէալը աւելի կենդանի եւ աւելի ուժեղ կը դարձնէ։ Առնուազն քսան տարիէ ի վեր Քիւրտերուն մէջ նոր կեանք մը ծնած է, իբրեւ հետեւանք այդ հաւատքին ու այդ կեանքին բերմունքով զանազան միութիւններ առաջ եկած են։

Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ «Քիւրտ յառաջդիմական եւ իրարօգնութեան միութիւն»ը, «Քիւրտ Ուսանողական Հիվի Միութիւն»ը, «Քիւրտ կրթասիրաց միութիւն»ը, «Քիւրտիստանի Բարձրացման Միութիւն»ը, «Քիւրտ կրթասիրաց եւ Հրատարակչական Ընկերութիւն»ը, «Քիւրտ Ազգային Կուսակցութիւն»ը, «Քիւրտ Ընկերային կազմակերպութեան Միութիւն»ը: *Եգիպտոսի մէջ կազմուեցաւ* «Քիւրտ Անկախութեան Կոմիտէ»ն:

Այս բոլորը Քիւրտերուն քսան տարիէ ի վեր գիտական կերպով կատարած շարժումներուն առանձին արտայայտութիւններն են։ Այս կազմակերպութիւնները, որոնց իւրաքանչիւրը ծնունդն է տեսակ մը կենդանի դէպքի, քանի տարիէ ի վեր Քիւրտերու կեանքին մէջ կարեւոր յեղաշրջում առաջ բերին։ Այս կենդանի յեղաշրջումները Քիւրտերը մղեցին հիմնական հարուածներ տալու՝ Թրքական լուծէն ազատագրուելու համար։

Քիւրտին համար արժանապատուութեան խնդիր դարձաւ ա՛յն իրողութիւնը թէ՝ մինակ ինք է որ մնացած է դեռ Թուրքին անհանդուրժելի եւ ամօթալի գերիշխանութեան տակ: Քիւրտ ազգը ուխտած է ամէն գնով փշրել եւ իր վիզէն շպրտել Թրքական շղթան, զոր խորտակելու համար 300 տարիէ ի վեր արիւն կը թափէ:

1925 Փետրուարի ապստամբութիւնը իր մեծութեան համապատասխան արդիւնք չտուաւ։ Զայն զսպելու համար Թուրքերը ծախսեցին 9,000,000 Թրքական ոսկի, զոհեցին երեք զօրաբանակ եւ հեծելազօրքի երկու զօրաբաժին։ Անոր
այդ ապստամբութիւ
դան շրջաններու մէջ
շարունակուի, Քիւր
մէկ ծայրէն միւսը
պատիւը, կեանքն ու
թիւնը պաշտպանելու
կռիւներ կը մղուին։

1927 Հոկտեմբեր
յիշեալ քիւրտ զանազ
մակերպութիւնները
տիստանի շատ մը
րերու եւ շրջաններու
ցուցիչները միանալ
կան համաժողով մը
ցին։ Համաժողովին
գամաւորները, որոնք
քիւրտ ազգը կը ներկ
հանգամանօրէն բնն
Թուրքիոյ մէջ քիւր
գոյութեան սպառնաց
գը, կազմեցին Խոյբուն
խութիւն) քաղաքական
ցութիւնը, որ այս
քիւրտ կազմակերպութ
ձուլելով ու միացնել
վարէ քիւրտ ազգի
թեան պայքարը։ Այ
Խոյբունն է, որ կը
ու կը վարէ
Քիւրտերը։

Համաժողովին
եղաւ ընդունիլ եւ յա
քիւրտ «Ազգային Ու
Խոյբունի նպատակին
մէկ բացատրութիւն
է համարել.

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ

Քիւրտ ազգը բացա
որոշած է
կառավարութիւն մը
վեր իր սեփականութ
ծաղկերէն բաղկացեալ
սահմաններու մէջ եւ
յին, քաղաքական ու
կան շահերը ապահով
լով: Քիւրտ ազգը այս
կին ձգտում իր ջանք
բոլորովին պիտի յարգէ
նակից ազգերու եւ պե
շահերը եւ փոխադարձ
րու հիման վրայ
ծալցի իրեն
բախտակից եւ իր
իրաւունքները յարգ
ազգերու հետ:
կռիւի ճակատն է
գրաւման տակ գտնու
տիստանը: Քիւրտ
նու պայքարի շրջա
ռանց ընկրկելու հիմ
բարոյական զոհողու
ջեւ՝ իրականացնելու
Ուխտը, որ հիմնուած է
մական եւ ցեղային իր
րուն վրայ:

Համաժողովը
որ այսօրուան արեւմ
դաքակրթութիւնը իր
նած արիական ցեղի
կրթութիւնն է,
քիւրտ ազգին հետեւ
քաղաքակրթութիւնը
Այս քաղաքակրթութ
մէկ կէտին վրայ իր
ընդունակութեանց
մը չի տեսներ
գինքը այդ քաղաքակ
հեռու պահող պատճառ
տաքին, պատահական
անկախ եւ իր հոգին
աղբիւրներէ կուգա
մտաւորականներն ու
գը համոզուած են որ
գերութենէն ազատ
ընդունակ են այս
քաղաքակրթութեան
րութիւնները մարսել
ցնելու։ Կայ քիւրտ լե
հնդկեւրոպական լեզու
լոր առաւելութիւններ
րեմասնութիւններն

Թուրքերը ամբողջ
արգիլած էին այդ լեզ
իսկ երեք տարիէ ի վեր
ցութիւնն ալ արգիլ
Թրքական գերութեան
րուն տակ իսկ քիւրտ
գրականութիւնը
պահպանած է իր
ընդունակութիւնը։
առջին ազատութեան
քին ժամանակին
Թռիչք պիտի տայ
նիւթական եւ բարոյա
լոր կարողութեանց
րենց լեզուէն։ Ո՛չ
կը կասկածի թէ
շունչը խռով
պիտի փչէ։

…ԱՆԴԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Կիրակի օրը Շավիլի գերեզմանատան կից անտառին մէջ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին 31րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի Ար-…ւթեան ենթակոմիտէի։ Հաճելի անամպ օդին, կոկիկ բազմութիւն մը լեցուած էր հանդիսավայրը։

Հանդէսէն առաջ, ընկերներու և ժողովուրդի բազմութիւնը այցելեց Խանասորի հերոսներէն …կեր Իշխան Արղութեանի գերեզմանը, ուր ցաւակցութիւնը յայտնելով հանգուցեալ ընկերոջ այրիին եւ աղջկան։ Գերեզմանին վրայ յարգանքի խօսքը արտասանեց ընկեր Թ. Մեծատուրեան։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Ա. Ջամալեան, որ իր սովորական զուարթ եւ տիրական շեշտով մինչեւ հանդէսին վերջանալը բարձր ու խանդավառ տրամադրութեան մէջ պահեց ժողովուրդը։

Հետզհետէ խօսեցան Լեւոն …ին, Արմէն Սասունի, Կարօ Սասունի, Աշոտ Եաւլեան։ Բոլոր բանախօսներն ալ հակիրճ պատկերը ընելով Խանասորի արշաւանքին, թելադրեցին ժողովուրդին, որ տոգորուի այն նուիրական գաղափարով, որով տոգորուած էին Խանասորի եւ բոլոր միւս Խանասորներու հերոսները։ Բոլորն ալ անխտիր ցաւով յիշեցին որ ինչպէս մեր բոլոր միւս տօները այս տօնն ալ պարտաւորուած ենք տօնելու հայրենիքէն հեռու, օտար եւ անհարազատ անտառներու հովանիին տակ, մեր սրբազան նահատակներու հեռու կարօտը մեր սիրտին։ Ու մաղթեցին աւելի խանդավառ հանդիսութիւններ, ազատ ժողովուրդով մեր հարազատ հայրենիքի երկինքին տակ, մեր սեփական հողին վրայ։

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցութիւն բերին ընկերներ Նաւասարդեան, Մա…եան, Սաքօ եւ ուրիշ հայրենակիցներ. Գ. Արգար իր թառով ոգեւորեց ժողովուրդը, որ մինչեւ ժամը իրիկուան 8.30ը երգեց ու պարեց եւ երեկոյին [illegible] բաժնուեցաւ հանդիսավայրէն։

Բարեբախտ թէ չարաբախտ զուգադիպութեամբ մը, միեւնոյն օրը Շավիլի ֆրանսական [illegible] հանդէսը տեղի կ'ունենար, ուր [illegible] չափ հայ մանուկներ, [illegible] ու աղջիկ, իրենց ցեղային ուշիմութեան եւ աշխատասիրութեան ապացոյցը կուտային, գրեթէ բոլորն ալ յաւաճուն նիշեր եւ նուէրներ ստանալով։ Ընկեր Մ. Տէր Ստեփանեանի աղջիկը՝ Օր. Աշխէնը, որ հազիւ մէկուկէս տարիէ իվեր այն հետեւի դպրոցի ընթացքին, 30 աշակերտուհիներէն երկրորդ հանդիսացած էր եւ շրջանաւարտ կ'ելլէր «զուգալաւ» վկայագրով։

Խե՜ղճ ուշիմ պատանիներ եւ աղջիկներ, որոնք, չեն գիտեր իրենց ո՛ր մեղքին համար, պարտաւորուած են օտար դպրոցական տօնարներու փառքը աւելցնելու։

Ա՜յս պիտի ըլլար մեր հայկական Խանասորներու արդիւնքը։

Գ. Կիլեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆ, 30 Յուլիս — Խանասորի Արշաւանքին 31րդ տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի Շրջ. Կոմիտէի սարքած ընտանեկան դաշտահանդէսը անցաւ բաւական յաջող։

Հակառակ տեղին հեռաւորութեան, կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայր։ Հայկական եւ ֆրանսական դրօշներ կը ծածանէին հսկայ ծառի մը գագաթէն, որուն շուքին տակ գեղեցիկ եւ յիշատակելի օր մը անցուց ժողովուրդը։

Օրուան նախագահ ընկ. Խ. Խոյլեանի բացման խօսքէն եւ քանի մը երգերէ ու արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսներէն ընկ. Զուլլերեան, որ Խանասորի Արշաւանքի հակիրճ պատմականը ընելէ վերջ, ծանրացաւ անոր բարոյական մեծ արժէքին վրայ եւ յիշեց Կարօի եւ Զօրայի սրտաճմլիկ եւ միանգամայն դիւցազնական պարագան։ Ասոնք դաշնակցական ֆետայիի գաղափարական մաքուր եւ վեհ հոգիի մարմնացումն էին։ Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Հ. Ուզունեան, որ երկարօրէն ծանրացաւ քիւրտ եւ հայ ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութեան վրայ, եւ ըսաւ թէ ինչպէս այդ ժողովուրդը անցեալին անգիտակցաբար գործիք դառնալով Թուրք բռնակալ կառավարութեան ձեռքը, կը ջարդէր ու կը կեղեքէր հայ ժողովուրդը, իսկ այսօր Քիւրտը կը զգայ իր գործած մեծ սխալը եւ ձեռք կ'երկարէ հայ ժողովուրդին եւ կը խնդրէ անոր թանկագին աջակցութիւնը

Բանախօսութիւններէն վերջ, տեղի ունեցան երկու աճուրդներ ամերիկեան ձեւով. Ցայտուած հաւ մը բարձրացաւ մինչեւ 240 ֆրանքի, շնորհիւ ընկ. Գ. Ալեանի եւ Պ. Մաղաքեանի, որոնք առատաձեռն մասնակցեցան։ Բախտը վիճակուեցաւ Պ. Մաղաքեանի, որ տոլար մը եւս նուիրելով, ստացաւ հաւը։ Երկրորդ աճուրդը նոյնպէս շահեցաւ Պ. Մաղաքեան, որ կրկին նուէրով մը ստացաւ գաւը։

Ասկէ վերջ ժողովուրդը ազատ կերպով սկսաւ զուարճանալ մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը, որմէ վերջ մեկնեցաւ ուրախ տրամադրութեան տակ, տանելով իրեն հետ գեղեցիկ օրուան մը յիշատակը։

Արսէն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ, 31 Յուլիս.— 1927 Դեկտեմբեր 4ին Լիոնի մէջ օրինաւորապէս եւ ազգային օրէնքներու [illegible] կեդր. Վարչութիւնը միայն ընդունելի է մեզի համար, որուն կ'առնենայ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան։ Անկէ դուրս կազմուած կամ կազմուելիք որ եւ է մարմին օրինաւորութեան ոեւէ հանգամանք չի ներկայացներ մեզի համար։ Անգամ մը եւս պարտք կը սեպենք հրապարակաւ յայտնել այս պարագան

Ս. փափագեանի եւ «Զքիքսին» ազդեցութեան ու հրամանին ենթարկուած հոգեւոր պաշտօնեան արտօնուած չէ ծառայելու մեր թեմին մէջ, եւ կը սպասենք որ օրինաւոր վարչութեան կողմէ Վիէնի հայ գաղութին հոգեւոր հովուութեան գործը կանոնաւորուի ընդ փոյթ։

Ի դիմաց Վիէնի Ազգ. Միութեան Մասնաճիւղին՝ Ատենապետ՝ Յ. Մկրեան, Վ. Ատենադպիր՝ Յ. Թադէոսեան։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
Յ. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Յուլիս (Ուշ. թղթ.) — Յուլիս 15ին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կատարուեցաւ հոգեհանգիստ տարաբախտ Յովակիմ Բուդաղեանի յիշատակին։ Ցարագիր եւ տեղացի ընկերներ եւ հանգուցեալի ազգականները ներկայ էին հոգեհանգստին։

[illegible] յայտնեց, որ «Հանգուցեալի եղբօր աղջիկները՝ Տիկին [illegible] Մելիքեան եւ Տիկին [illegible], իրենց հօրեղբօր յիշատակին 25ական թուման (տոլար) նուիրած են Ատրպատականի Հայոց թեմական դպրոցին, որու հոգաբարձութիւնն ալ որոշած է հանգուցեալի յիշատակին պահել մէկ սան-աշակերտ, մինչեւ … տարի»։

Պ. Վաչէ Արծրունին ներկայացուց հանգուցեալին կեանքը Իբրեւ յուսակցական եւ հանրային գործական հմտուած գործիչ Յովսէփ Բուդաղեանը, ամէն տեղ սիրուած էր իր անաչառ գործերով եւ վերին աստիճանի համարձակ եւ ուղղամիտ ընթացքով։ Եւ հայրենիքէն հեռու, Փարիզի մէջ փակեց իր աչքերը, որոնք անշուշտ կը ցանկային տեսնել Հայաստանի նոր արշալոյսը։

Մասիս

ՓԱՐԻԶ - ՆԻՒ ԵՈՐՔ
ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Տենդագին գործունէութիւն մը կը տիրէ այս օրերս Պուրժէի օդանաւային կայանին մէջ։

Քանի որ յայտարարուած է թէ Օգոստոս 4ին Ճամբայ կ'ելլէ Ատլանտեանը կտրելու համար առանց կայքի Վիլլաքուպլէի մէջ արդէն կատարած է իր օդանաւին վերջին փորձերը, որոնք գոհացուցիչ են։ Բայց պէտք կրնայ իր որոշած օրը մեկնիլ։ Օդերը շատ նպաստաւոր չեն թուիր։

Աւելի ապահով կը թուի ըլլալ մեկնումը Սը Մորմէի, որ փակ շրջանակի մէջ, տեւողութեան եւ հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրել պիտի փորձէ

Երրոշար եղբայրները որոնք հաղորդապետ Իւնեսոյի հետ պատրաստուած են կոտրելու հեռաւորութեան մրցանիշը ուղիղ գիծով, չպիտի կրնան այսօր մեկնիլ, ինչպէս յայտարարած էին, օդի աննպաստ վիճակին պատճառով։ Իսկ Ցիւլէնի եւ Լը Պրիի մեկնումը դէպի Ամերիկա, յետաձգուած է, իրենց օդանաւը դեռ պատրաստ չէ Թռիչքի։ Կարգ մը փոփոխութիւններ որոնք անհրաժեշտ էին դեռ չեն վերջացած։

Իսկ երկու Լեհերուն՝ Իտիքօվսքիի եւ [illegible] օդանաւը պատրաստ է ու մէկ վայրկեանէն միւսը կը սպասուի անոնց մեկնումին։ Միւս կողմէ սակայն, սպանիացի հաղորդապետ Ֆրանքօ մեկնեցաւ արդէն իր սաւառնակով Օգոստոս 1ին, առաւօտեան ժամը 7,15ին [illegible]։ Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Ազորեան կղզիները

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԵՒ ՌՈՒՍԵՐ
ՀԱՒԱՍԱՐ 3 — 3ՈՎ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Ռուսական Ա. խումբերու միջեւ որոշուած մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Ս. A. Seizièmeի դաշտը:

Մարզարան փութացեր էին, բաւական մեծ թիւով հանդիսատեսներ, որոնց մէջ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէին Ռուսերը։ Նախ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի խումբը մրցեցաւ ռուսական պահեստի խումբին դէմ։ Մեր նորահաս խաղացողները եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եւ հակառակ իրենց նուրբ խաղին, հաւասար մնացին անոնց դէմ 0 - 0ով։

Ասոնցմէ վերջ դաշտ իջան Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ռուսական Ա. խումբերը։ Այս վերջինը 1926ին չորս խումբերու միջեւ կազմակերպուած բաժակի մրցումին Հ. Մ. Ը. Մ.էն պարտուած եւ անկից ի վեր պատեհութիւն չէր ունեցած մրցելու անոր դէմ։ Այս անգամ յաղթանակը խլելու մեծ յոյսով իրենց գաղութին բոլոր լաւագոյն խաղացողները հաւաքած՝ կազմեր էին խիստ զօրաւոր խումբ մը, որ ունէր նաեւ 1926ին Պուլկարիոյ Ազգային խումբէն երկու պուլկար խաղացողներ։

Մրցումը սկսաւ ժամը 6ին։ Ա. կիսախաղին Ռուսերը հովէն եւ արեւէն նպաստաւորուած՝ լաւ յառաջացումներ ըրին եւ 10 վայրկեանէն նետեցին մեր քերդը։ Անմիջապէս վերջ մեր յառաջապահները փոքրիկ «փաս»երով սկսան յառաջանալ անոնց բերդը եւ Ցարգիս կարապետեան իր զօրաւոր հարուածով նշանակեց Ա. նշանակէտը։ Քիչ վերջ Ռուկասովսքի օգտուելով մեր ձախ միջապահին սխալէն, յաջողեցաւ նշանակէտ մը շահիլ։ Ռուսերը կրկին յառաջացումով շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Ասկից վերջ գնդակը բաւական ժամանակ երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները զայն մօտեցուցին հակառակորդ բերդին եւ Ժիրայր նշանակելով հաւասարեցուց արդիւնքը։

Բ. կիսախաղին երկու խումբերն ալ աւելի եռանդով, արագ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին։ Այս անգամ մեր խաղացողները բաւական նեղեցին անոնց բերդը, բայց ռուս բերդապահը իր ճարպիկ շարժումներով ետ կը մղէր մերիններուն քաշած զօրաւոր հարուածները։ Ռուս խումբին պուլկար յառաջապահը անձնական խաղով մը նշանակեց երրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու քանի վայրկեան մնացած էր։ Այս միջոցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը տիրապետէր խաղին եւ անոնց վերջապահին պզտիկ սխալէն օգտուելով, Ս. Կարապետեան շահեցաւ երրորդ հաւասարեցնող նշանակէտը։ Մրցումը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար։

Նկատի ունենալով ռուսական խումբին զօրաւոր կազմը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին ձեռք բերած հաւասար արդիւնքը խիստ գնահատելի է

Կը լսենք թէ, Ռուս գաղութը յափշտակուած է ստացած արդիւնքէն(?) այս մրցումէն, խնդրած է կազմակերպիչ մարմինէն նորէն կազմակերպել նման մրցում մը, որ հաւանաբար տեղի ունենայ յառաջիկայ 12 Օգոստոսին, միեւնոյն մարզարանին մէջ:

Գ. Դասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆ ԽԱՂ՝ ՆՈՐ ՀՆԱՐՔ — Խումոն Արփէնա, 38 տարեկան, աթոռը հայթայթելու համար կը վազէր մէկ ձիարշաւէն միւսը, ու խաղին մէջ կորսնցուցածին տեղը կը գնէր՝ ուրիշները խաբէ բերելով։ Ձիարշաւի մասնակցութեան այն տոմսերը որոնք իբր պարապ գետին նետուած էին, կը հաւաքէր եւ ուրիշ օր մը կու ծախէր հետեւեալ կերպով։

Յոմս գնելու համար խռնուած բազմութեան կը խառնուէր, մէկ քանի հոգիներու հետ խօսակցութեան կը բռնուէր եւ անոնց կը պատմէր թէ՝ սխալմամբ առած է թիւ մը որ ինք չէր ուզեր եւ անոնց կ'առաջարկէր կորուած գինով իրենց ծախել իր տոմսը։ Եւ միշտ ալ կը գտնէր աչքը բաց արարածներ որոնք յուսախաբ չէին ըներ Խումոնը, որ արդէն կ'երկը դրած կ'ըլլար, երբ անոնք զգային իրենց խաբուած ըլլալը։

Խաբուածներէն մէկը սակայն, անգամ մը խելք ըրաւ լուր տալ ոստիկանութեան, որ շատ գիւրաւ կրցաւ ձերբակալել Խումոնը ու վերջ դնել անոր շահատակութեան։

ԻՆՆ ՕՐ ՕԵՏՕՑ — 20 տարու երիտասարդ մը փերիկէօի կողմերէն, ինն օր առաջ ամուսնացեր էր, բայց դեռ ժեղրալուսնի քաղցրութիւնները չճաշակած, կռիւ մը ծայր տուաւ նորապսակ ամոլին միջեւ։ Այրը այնքան դառնացաւ որ քաշուեցաւ սենեակ եւ ինքզինքը կախեց պարանով մը։ Դրացի մը որ լսեր էր անոնց կռիւը, ուզեց միջամտել ներս մտաւ, տեսաւ կախուած երիտասարդը. փրցուց պարանը ու փրկեց զայն։ Բայց այնքան յուզուած էր որ, կաթուածահար ինկաւ։ Վիճակը յուսահատական է։ Իսկ այր ու կին արդէն հաշտուած են ու կը ջանան ամուսնական կեանքի առաջին դառնութիւնները փարատել

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Անգլիայէն կը մեկնին 11,000 նախկին մարտիկներ, մասնաւոր 20 կառախումբերով եւ 11 շոգենաւերով։ Անոնց կ'ընկերանան իրենց ընտանիքները։ Անոնցմէ մէկ մասը կ'երթայ Պելճիքա, միւսները կուգան Ֆրանսա, այցելելու համար պատերազմի դաշտերը։

Բոլոր ուխտագնացները ամէնէն վերջը պիտի հաւաքուին Իփրի մէջ, ուր կրօնական արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Նորքի արքեպիսկոպոսին կողմէ, ի յիշատակ հոն ինկած 55,000 անգլիացի զինուորներու։

Այս արարողութեան պիտի նախագահէն Ուէլզի իշխանը, մարաջախտ Ֆոշ եւ անգլիացի ծովակալ Ճէլլիքօ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 60)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԷՅԵՐ ՊԷՅ

Ալեւս բնաւ չէ՛ր քնանար …։ Ամէն տեղ էր ու ո՛չ մէկ տեղ կը տեսնուէր։ Այլանդա՞կ …ցեղ մը չէր կենար ու գիտէր ամէն ինչ։ Ցեխո՞ր էր ուրեմն …ին գիւղ գալը։ Դրիգորի տան մէջ բռուած խօսքերը լսե՞ր էր, … տուե՞ր էր Ֆրոզինի։ Այս … ընդհատ կնոջ շարժումները … քննելի կը թուէր։ Խրոզութիւնը … է որ երբ դուռը բացուեցաւ, … էր որ Ֆրոզինը առաջ քշեց։

Անբացատրելի լոյս մը կը շո… այս տխուր ու վշտաբեկ դէմ… վրայ։ Անմէջտի գալէն ի վեր, … օրէն ի վեր, երբեք Ֆրոզին … չէր կորսած իր տգգական… … մէկուն կամ միւսին տունը։ Անոր ներս մտնելը տեսնելով, … մէկ ոտքի ելան։ Սեւերու մէջ պլլուած, դէմքը նրբացած տառապանքէն, շատ գեղեցիկ էր ան։ Այս կինը որ հոն ներկայ եղողներէն շատերը կը դատապարտէին, յարգանք եւ համակրանք կը ներշնչէր։ Կարծես չէր անգիտանար ինչ որ մարդիկ գաղտնօրէն կը խորհէին իր մասին։ Արդ-հետեւ հակառակ իր գեղեցկութեան, իր շարժումներուն մէջ անպարտելի նեղութիւն մը կար, երկչոտութիւն մը որ իր վարմունքը կ'անդամալուծէր

Ո՜, ան արդէն բաւական կը գարշէր ինքզինքէն, այնքա՜ն որ չէր զարմանար թէ ինչո՞ւ ընդհանուրին արհամարհանքին ենթարկուած էր։ Այս իմաստով էր որ բացատրեց անոնց ոտքի ելլելը։ Բայց անոնց զարմանքը կրկնապատկուեցաւ, երբ տեսան որ այս քողարկուած գեղեցիկ արձանը, այս տառապանքին, դողդողուն քայլերով կը մօտենար ու կը նետուէր Էլիի ոտքը։ Երկարօրէն անոր ձեռքերը բռնած, կը պաղատէր անոր, կ'ըսէր թէ ինք անարժան մէկն էր, գիտէր, լաւ գիտէր, թէ երբ նորէն փէլիոն դառնար, ան՝ Էլի պիտի բացատրէր իր հօրը Օթավրոսի իրեն պէս խեղճ կնոջ մը կացութիւնը, անոր պիտի ըսէր թէ ալ չէր կրնար դիմանալ, թէ կը մեռնի, անկէ պիտի իմանար ու իրեն հաղորդէր գաղտնիքը որմէ կախուած էր իր կեանքը, հանգիստ կեանքի փրկութիւնը, կ'երդուընցնէր Էլին իրեններուն, Մրիթինին անունով Անոր ձեռքերը կը համբուրէր։

Էլի վեր բարձրացուց Ֆրոզինը։ Խոստացաւ ընել ինչ որ ան կ'ուզէր, մանաւանդ որ ինքն իսկ արդէն փէլիոն կ'ուզէր երթալ։ Ֆրոզին իր սաստիկ ուրախութեան մէջ, սկսաւ զառանցել։ Էլի մտածեց պահ մը։ Ծփիտ մը դողդղաց իր շրթներուն վրայ։ Թերեւս իր հոգիին խորէն՝ Յոյնը՝ միշտ խորամանկ, կը հրճուէր այս անակնկալ դիպուածէն։ Ֆրոզին իր պատանդանքին մէջ, բաւծ էր թէ թերեւս իրեն ուղեկցողներ պիտի ունենար իր գործը դիւրացնելու համար։ Արդ. ընկերակցութիւն ունենալ թռ րչերուն որոնք անշուշտ պիտի ուզէին զինքը հալածել, սովորական բան մը չէ։ Բայց ահա՛, մինչեւ լեռ, անոնց ընկերակցութեամբ քալելէ յետոյ, ինքը պիտի կրնար զանոնք խոյլոյսել։ Բայց ան հանդարտօրէն պատասխանեց Ֆրոզինի։

— Միշտ դիւրին է երթալ գալու միջոցը գտնել։ Դժուարը՝ Լազարինա մոցնելն է անոնք որ հետս պիտի բերեմ։ Դուն ինձմով մի կրակիր։ Ես այդ երու ճամբէն կ'երթամ, այս տան կանանցը։ Հայրս շատ ծեր է եւ չի կրնար այս ճամբաներէն քալել։ Դայլ միայն որ ներս մտած ատեն ճամբաներն ազատ ըլլան։ Դուն գոներուն առջեւ կեցիր։ Երեք օրուան պէտք ունիմ, ամէնը։ Եթէ այս երեք օրուան մէջ, գիս չտեսնես, ըսել է թէ ամէն ինչ վերջացած է։

Յաջորդ օրը արշալոյսին մեկնեցաւ, որովհետեւ, ռազմականօրէն Լազարինան ուսումնասիրելու համար, օր մը պէտք եղաւ։ Մեկնեցաւ այն ճամբէն, որով եկած էր։ Դաշտը այդ միջոցին ամայի էր։ Այս կերպով աւելի ապահով էր, այնպէս որ կարելի էր անվախ անցնիլ։ Բայց այն միջոցին որ Էլի կը պատրաստուէր դաշտը կտրել, մէկը սկսեր էր յառաջանալ։ Այս մէկը որ բոլորին՝ Յոյնին, Թուրքին եւ ամբողջ Եւրոպայի աչքին անբռնաբարելի էր, Մէյէր պէյն էր։

Հոյակապ ձիու մը վրայ հեծած, Մէյէր պէյ կը պտտէր փառուլի եւ Լազարինայի մէջտեղը, կը դիմանար, կը գիտէր, կը գնէր եւ մանաւանդ կը հիանար իր գործին վրայ։ Իրօք. շատ գոհ էր Մէյէր պէյ։ Դաշտին այս ամայութիւնը իր գործն էր։ Ինք խորհուրդ տուած էր որ քանդեն ու ամայացնեն ամէն տեղ եւ ապուշ պէս կը հրճուէր այս հոյակապ բանին համար որուն կուտան բիրտ ուժ անունը։

— Հրաշալի է դաշտը, մարդ մարդասանք չկայ։

Իր առջեւ, միայն ենթարկուած երկիր մը կը տարածուէր, եւ դաշտին հեռաւոր հորիզոնէն անդին, ի՞նչ կրնար նշմարել աշխարհի մէջ, որ իր փառքովը լեցուած չըլլար։ Յունաստանը նուաճելով, նուաճած կ'ըլլար Թուրքիան. Թուրքիոյ նուաճումը կը նշանակէր Ցարական կայսրութեան նուաճումը, կը նուաճէր Միջերկրականը, կը նուաճէր Ասիան։ Այս մտածումը զինքը մղեց աղուոր շարժումի մը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

րեց յիշատակը մահափորձին զոհ երկու երեսփոխաններուն՝ Ռատիչի եւ Վասարիչի։

85 խրուաթ երեսփոխանները ընդունեցին հետեւեալ բանաձեւը․

«Ներկայ Սքուփչինան իրաւունք չունի քուէարկելու օրէնքներ՝ որոնք կաեննան գործադրուիլ ամբողջ երկրին մէջ։ Այս օրէնքները անարժէք եւ չեղեալ կը նկատուին նոր կցուած նահանգներուն համար։ Քանի որ եւուկոսլաւ նոր Սահմանադրութիւնը հաստատուած է գերակայական նպատակով մը, ներկայ պետութեան հիմը քանդուած պէտք է նկատուի։ Այս պատճառով է որ գիւղացի կուսակցութիւնը բուռն պայքար կը մղէ ի նպաստ նոր Սահմանադրութեան մը, որ հաւասար իրաւունքներ տայ ժողովուրդիններ- կայ պետութիւնը միայն այս ձեւով կրնայ փրկուիլ»։

Դաւադրութիւն Վէնիզէլոսի դէմ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սելանիկի մէջ Վէնիզէլոսի դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է։ Արքայականներն ու համայնավարները ծրագրած էին սպաննել վարչապետը։ Հելլէն ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, զինուորական մեծ ուժեր և զրահաւորներ ղրկուած են Սելանիկ։

Ռումբ մը կը պայթի Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն Օգոստոս 1 թուականով.— Կէս գիշերին ատեն Ոստիկանական Տեսչութեան պաշտօնատան մէջ՝ ոստիկանական տեսուչին ինքնաշարժի վարիչին սենեակին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ։

Պայթումը շատ քիչ վնասներ միայն պատճառեց։

Կը կարծուի թէ ինքնաշարժի վարիչին դէմ անձնական վրէժխնդրութեան արդիւնք է այս եղեռնափորձը։ Մարդը ազատեցաւ դիպուածի մը հետեւանքով։ Օդը սաստիկ տաք ըլլալով, փոխանակ իր սենեակին մէջ քնանալու, քնացած էր կառքին մէջ, ուստի եւ հոն չէր երբ ռումբը պայթեցաւ։

Պոլսոյ հրդեհին շուրջ

Յուլիս 28ին, ժամը 11ի միջոցներուն, հրդեհ ծագեցաւ Պոլիս Թահսին պէյ անուն մէկուն ապարանքէն։ Հրշէջներուն ուշ լուր տրուելուն և հովին սաստկութեան պատճառաւ, կրակը մեծ արագութեամբ տարածուեցաւ եւ անցաւ դիմացը գտնուած ապարանքին որ կը պատկանէր Նախկին ծովային Նախարար Ճէլալէտտին փաշային։ Երկու ապարանքներն ալ բոցավառուած էին երբ հրշէջները հասան եւ ամէն ջանք ի գործ դրին կրակը սահմանափակելու։ Հրդեհը մինչեւ իրիկուն տեւեց եւ երկու մեծ ապարանքները միայն այրեցան։ Հրդեհը ծագում առած է Թահսին պէյի խանութէն ուր սմբուկ կը տապկէին։ Ըստ ոմանց կանթէ հրդեհը ծագած էր Սիւլէյմանիյէի մզկիթին քովի տուներէն մէկէն եւ հովին ուժգնութեան եւ տուներուն փայտաշէն ու չոր ըլլալուն հետեւանքով, քիչ ժամանակի մէջ այրած են բազմաթիւ տուներ եւ խանութներ։ Պահ մը հրդեհը սպառնացած է նաեւ Սիւլէյմանիյէի պատմական մեծ մզկիթին, քանի մը թեւերու բաժնուած։

Գորգի մախսանենգութիւն

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ գորգի առեւտուրին մէջ խարդախութիւն մը երեւան հանուած է։ Խարդախութեան հեղինակները օտար երկիրներէ բերուած գորգերը մաքսային նուազագոյն սակացոյցով ներս կը մտցնէին, եկած երկիրներու հիւպատոսարանէն հաստատել չտալով զանոնք։ Խարդախութիւնը կատարուած է պարսկական գորգերու շուրջ, եւ նոյն թերթին գրածին համաձայն, հայ գորգավաճառ մըն է Գէորգ Ապահեան, որ Համատան գացեր է վերջերս եւ անկէ պարսկական գորգեր կը ղրկէր Պոլիս։ Գրիգոր Իսկէնտէրեան ալ Քիրմանշահէն գորգ կը ղրկէ եղեր նոյն անձին։

Օդային մեծ արշաւներ

Անգլիացի հարիւրապետ Քըրթնի, որ Ասորեան կղզիներու մէջ լաւ օդի կը սպասէր, շարունակելու համար իր թռիչքը դէպի Նիւ-Եորք, առջի օր ժամը 17ին ճամբայ ելաւ դէպի Նիֆաունտլէնտ։

∴ Չարլս Լէվին, հրեայ միլիոնատէրը, որ անցած տարի Չէմպըրլինի հետ մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Գերմանիա գնաց, Փարիզ հասաւ քանի մը օր առաջ։ Լէվին տրամադիր է Գերմանիա երթալ՝ կարգ մը գործերու համար։ Միս Մապէլ Պոլ, «ատլանտեաններու թագուհին», որ ուզած էր Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ, եւ մինչեւ Նիւֆաունտլէնտ եկած էր, նոյնպէս այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Զրոյցի մը համաձայն, օրիորդը կը բանակցի Լէվինի հետ՝ Եւրոպայէն դէպի Ամերիկա թռիչք մը կազմակերպելու համար։

∴ Լորտ Ինչքէյփ, հայրը էլզի Մաքէյի, որ անցեալները անգլիացի միականի օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ ճամբայ ելաւ դէպի Ամերիկա եւ ճամբան ովկիանոսին մէջ իյնալով կորսուեցաւ, բարեգործական նպատակներու համար 500.000 անգլ. ոսկի հիմնադրամ մը հաստատեց՝ ի յիշատակ իր աղջկան։ Անկէ զատ 10.000 անգլ. ոսկի ևս յանձնեց Անգլիոյ նմատական Նախարարին, որպէսզի յանձնուի Հինչքլիֆի այրիին։

Մեծ ողողումներ Սիպերիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սիպերիոյ մէջ Ամուր եւ Սէյա գետերը յորդած ըլլալով, ողողած են ընդարձակ շրջաններ։ Պարպուած են 50 գիւղեր, ամբողջովին քանդուած են 100 տուներ եւ առանց ապաստանի կը մնան 60000 հոգի։

Նաւային համաձայնագիրը եւ Գերմանիա

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած նաւային համաձայնութեան լուրը դէշ տպաւորութիւն առաջ բերած է Պերլինի մէջ, ուր կը կարծեն թէ այդ համաձայնութենէն պիտի տուժէ Գերմանիան։ Մասնաւորաբար վախ կը յայտնուի թէ՝ երբ Լեհաստանի հողամասերը պարպելու խնդիր ծագի, Գերմանիա իր դէմ պիտի գտնէ անգլօ-ֆրանսական միացեալ ճակատ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ 10.000 գործաւորներ Քանատա պիտի ղրկուին՝ աշխատելու համար հունձքի գործերուն մէջ։

ՖՐԱՆՔ - ՔԷԼԼՈԿ, Ամերիկայի արտաքին Նախարարը Օգոստոս 10ին «Իլ-տը-Ֆրանս» շոգենաւը պիտի նստի Նիւ Եորքէն՝ Ֆրանսա գալու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պոր լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօն։ Նիւթ՝

1. Հայ համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։
2. Գանձակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան նուագախումբը եւ դերասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10էն Ռոն-ֆուանի ընդարձակ ծառաստանին մէջ։

Երգ, նուագ, զանազան պարեր։ Կը հրաւիրուին Սէն Թ'էթիէնի եւ շրջանի հայրենակիցները։ Փափաքողները կրնան միասին ուտելիք բերել։

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ-Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris. France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston. Mass. (U. S. A.). Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Այս կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Թաւիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն։ Պանժօ, նուագ, պար եւ անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Ecoles լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը։

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիր. առաւօտ ժամը 10ին, 184 Ave. Italie.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières.

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Պրադօյի ընթերցասրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ատամնաբոյժ Յ. ՊՕՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ՆԱՄԱԿ ունի Պ. Թադէոս Մեծատուրեան։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի Ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական։ Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է։ Կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիձայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն. լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment II. No. 60, Charvieu (Isère).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

եւրոպական գրասենեակի մը համար, ներկայանալի հայ օրիորդ մը 17էն 25 տարեկան, որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ անգլիերէն։ Նախապատուութիւն պիտի տրուի մեքենագրել գիտցողի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կայարանին դիմաց Պառ Մօնիւմանթալի սրահին մէջ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆԸՄԸԱԿԸՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյլի, Իշխ. Ա.— 42,
Սէն Սիկուլէն, Յ. Մ.— 35,
Կառաան, Ե. Ա.— 70,
Լուառէ, Յ. Մ.— 35,
Փարիզ, Գ. Օ.— 70,

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 Ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի.

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 Ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 Ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

Հայ կարումներուն

Առատ եւ տեւական գործ, ժէքսէ պլուզի եւ ռոպերու։ Արուարձաններու համար երկայն պայմանաժամ։

Աւելի օգտուելու համար շուտով դիմեցէք՝ Մ. ԽԱՊՐԻԿԻ, առտուները ժամը 9-11, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30—4.30։ Թիւ 7 սենեակ, 5 Rue de Tourtille, Paais (20e). Մէթրօ Քուրօն կամ Պէլվիլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

4 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 716

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՒԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԵՂԵՐՈՒ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԸ

Լրագրական բանավէճը կը շարունակուի «Անշլուս»ի շուրջ։ ...չակրութիւնը ոչ միայն չէ դադրած, այլ և ձեւ ու մարմին ...առնէ։

Արդարեւ, իբրեւ լուրջ հռչակուած թերթերու ծանրաբարոյ ...մբագիրներն ու հրապարակագիրները հետզհետէ աւելի ուժ...ութեամբ կը մատնանշեն «վտանգը», անդադար կը հնչեցնեն ...հազանգը, եւ կը թելադրեն կազմակերպուիլ, «կանխելու հա...ար նոր պատերազմը։

Նոյն իսկ հրապարակաւ կը մեղադրուին անոնք որ, պէտք ...ած ուժգնութեամբ չեն պայքարիր «Անշլուս»ի հեռանկարին ...ղեւ։

Ինչպէս գիտել տուինք նախընթաց խմբագրականով մը, ...այն ընկերվարականները կը փորձեն հակազդել այս նոր պայ...արին։ Մասնաւորապէս Ֆրանսայի ընկերվարականները, պա...սխանելով քաղքենի-պահպանողական մամուլի շեշտակի ...րցումներուն, կրկին եւ կրկին կը յայտարարեն թէ անպա...հութիւն չեն տեսներ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման ...ւյման մէջ. թէ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին բոլորո...ին համապատասխան է այդ պահանջը, և նոյն իսկ օգտակար՝ ...պաղութեան դատին համար։

Այս յայտարարութիւնը աւելի կը գրգռէ նոր խաչակիրները, ...ոնք «Գերմանիոյ ծախուած» կը հռչակեն ընկերվարական ...ւակցութիւնը, ինչպէս միշտ սովորութիւն եղած է փափաղ ...ման պարագաներու մէջ։

Ինչպէս գիտել տուինք դարձեալ առաջին խմբագրականով, ...այն Ֆրանսայի քաղքենի-դրամատիրական տարրերը չեն որ ...ար անցած են։ Աւելի ճիշտ, անոնք միայն Ֆրանսայի հողին ...այ չէ որ կ'արծարծեն պայքարը, այլ գայն կը մղեն սահման... ...րէն անդին, մասնաւորապէս գրգռելով նորակազմ կամ վե... ...կազմուած պետութիւնները։

Այսպէս, մասնաւոր ջանքեր կը թափուին արթնցնելու հա... ...ր Լեհերը, Չեխերը, Սերպ-Խրուաթները, Հունգարացիները, ...ւմանացիները եւ Ռումանացիները։

Ծայտնի է որ վերջին պատերազմին շնորհիւ Լեհաստան ...ստրիա-Հունգարիոյ միացեալ կայսրութեան հողերէն ստա... ...ւ կալիցիան. Չեխօ-Սլովաքիա՝ Պոհեմիան, Մորավիան, ...եզիոյ մէկ մասը եւ Սլովաքիան, Եուկօ-Սլավիա՝ Սլավոնիան, ...րուաթիան, Տալմացիան եւ Պոսնա-Հէրսէքը. Հունգարիան ...մնուեցաւ եւ առանձին պետութիւն կազմեց առատ աւարով ...Իտալիա՝ Թիրօլը, վերին Ատիճէն, Ֆիումէն, Թրիէսթէն. ...ումանիա՝ Թրանսիլվանիան եւ Պուքովինան եւն.։

Արդ, այս բոլոր ժառանգորդներուն այժմ կը պատմուի որ, ...թէ իրականանայ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը, ուրիշ ...ցասրութեամբ, բոլոր գերմանածին եւ գերմանախօս ցեղերու ...ւյումը իբրեւ մէկ պետութիւն, պիտի վտանգուի իրենց գո... ...թիւնը։ Թէ պիտի ստեղծուի համագերման խոշոր միու... ...ւն մը, 80—90 միլիոն բնակչութեամբ, ինչ որ կրնայ նոյն... ...ն վտանգաւոր ուժ մը կազմել միջին Եւրոպայի եւ Պալ... ...աններուն տիրապետելու համար, որքան պատերազմէն առաջ, ...ւ Գերմանիան կ'արշաւէր դէպի Արեւելք։

Այս փափաքին բնական եզրակացութիւնն է՝ ճակատ մը ...զմել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման ճամբուն վրայ գտ... ...ւած պետութիւններէն եւ երկիրներէն, եւ պատուար քաշել ...մագերման յորձանքին առջեւ։

Այդ ուղղութեամբ ալ քարոզութիւններ կ'ըլլան եւ ծրա... ...րներ կը մշակուին։ Երբ այսքանը տեղի կ'ունենայ հրապա... ...կաւ, կարելի է գուշակել թէ ինչե՛ր կը պատրաստուին գրա... ...նեակներու եւ նրբանցքներու մէջ։ Թէ ի՛նչ խափանարար ...ջոցներ կ'որոճայ գաղտնի դիւանագիտութիւնը, որ ոչինչ ...իած է իր սովորութիւններէն։

Անպէս որ, պէտք չէ զարմանալ, երբ քիչ մը գաւեշտա... ...ն կը գտնենք «պատերազմը օրէնքէ դուրս» հռչակելու ձեռ... ...րկները, աչքի առջեւ ունենալով այս պատկերը եւ ուրիշ ...ան երեւոյթներ։

Այսօր յաղթական պետութիւններէն ո՛ր եւ է մէկը պատ... ...ստ է պատերազմ հռչակելու, 1919-1920ի դաշնագիրներուն ...ւ կամ այն կէտը պաշտպանելու, իր աւարը ապահովելու ...մար։ Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ձուլումը սերտ կապ ...ի դաշնագիրներու, մասնաւորապէս Վերսայլի մագաղաթին ...րաքննութեան հետ։ Անոնք որ կուսակից են միացման, միշտ ...քի առջեւ ունին վերաքննութեան հաւանականութիւնը. իսկ ...կառակորդները ոչ իսկ տառ մը փոխելու կը հանդուրժեն։ Ցա... ...ենական խաղաղութեան դաշինքն ալ, իր սկզբնական ձեւը ...խելով, պիտի նուիրագործէ այս պայմանը։

Ցեղերու ըմբշամարտն է որ կը շարունակուի, այս կամ այն ...ղութեամբ։

Այս պայքարին վերեւ, համայնավարներն ալ իրենց կարգին ...հնչեցնեն կարմիր շեփորը, տագնապին լուծման բանալի ...մարելով ոչ թէ «Անշլուս»ը, այլ բանւորա-գիւղացիական ...կառավարութիւն։

Այսպէս կամ այնպէս, անվիճելի է որ նոր եւ արկածալի ...որումներ կը պատրաստուին Եւրոպայի սրտին վրայ։

Շ.

МАМՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի Յուլիս 21 Թուակիր խմբագրականէն.

— «Անգլիացի ճարտարագէտ մը, վերջերս Կովկասէն վերադարձած ըլլալով Լոնտոն, ռուսական «Պոսլեդնիա Նովօստի» թերթի թղթակցին հաղորդած է կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ, Կովկասի ներկայ վիճակին մասին։

Բագուի նաւթահորերը — ըսած է Անգլիացին — կը գտնուին մեծ մասամբ Թուրք-Թաթարներու ձեռքը, որոնք թէեւ պաշտօնապէս կոմունիստ են, բայց շատ քիչ առնչութիւն ունին կոմունիզմի հետ։ Բաւական մեծ թիւով հարստացած Թուրքեր կան արդէն, որոնք սակայն ամէն կերպով կը ծածկեն իրենց հարստութիւնը եւ համեստ կեանք մը կը վարեն։

«Քաղաքական եւ ընկերային հարցերով Ազրբէջանի Թուրքերը չեն հետաքրքրուիր,— կը շարունակէ Անգլիացին.— անոնց հոգեւորականութիւնը իր վրայ չի հրաւիրեր կոմունիստներու հալածանքը. մտաւորականներ Ազրբէջանի Թուրքերը միշտ ալ քիչ ունէին, իսկ իրենց նախկին միլիոնատէրերը կ'աշխատին եռանդագին»։

Հայերու մասին Անգլիացին կ'ըսէ հետեւեալը.

«Հայերու վիճակը Կովկասի մէջ ամէնէն վատն է։ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մէջ անոնք չեն սիրուիր։ Առաջ Հայերը պատեհութիւն ունէին հրապարակ բերելու իրենց փայլուն գործնական ընդունակութիւնները, եւ Մեծ Պատերազմէն առաջ եղաւ պահ մը, երբ կը թուէր, թէ Կովկասի ամբողջ առեւտուրը Հայերու ձեռքը կ'անցնի։ Այժմ այդպէս չէ այլեւս Բոլոր հայկական տուները, խանութներն ու կալուածները ազգայնացուած են (այսինքն՝ յափշտակուած են բոլշեւիկներէն՝ Հ.), իսկ առեւտուրը կը գտնուի սովխոզներու ձեռքը, որոնք ծառայութեան կ'ընդունին միայն տեղացիներ (այսինքն՝ Վրացիներ եւ Թուրք-Թաթարներ՝ Հ.)»։

Անգլիացի ճարտարագէտը ոչինչ կ'ըսէ այն դերի մասին, զոր Կովկասի մէջ կը կատարեն Էնկէւրիի գործակալները։

Սակայն անոնք խիստ գաղտնի կը գործեն, եւ Անգլիացի մը իր Թուրքիոյ այցելութեան ընթացքին չէր կրնար տեսնել անոնց դաւադրական գործը։ Այլապէս Անգլիացին պիտի հաղորդէր, որ Խորհրդային եւ պարսկական Ազրբէջանները միացնելու ձգտումը, զոր ինք տեսած է Թուրք-Թաթարներու մէջ, Էնկիւրիէն կը ներշնչուի ու առաջ կը քշուի դաւադրաբար։

Ամէն պարագայի տակ, Խորհրդային ներկայ ըէժիմէն իրապէս տուժող միակ տարրը Կովկասի մէջ Հայերն են, այսինքն՝ անոնք, որ ամէնէն նուազ տրամադիր են զէնք բարձրացնելու Խորհրդային իշխանութեան դէմ»։

ՍՈԿՈԼՈՎ, ռուս յայտնի բոլշեւիկը, որ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած էր յեղափոխութեան մէջ, մեռաւ Ճալթայի մէջ։ Յեղափոխութենէն յետոյ զանազան տեղեր, ու ամէնէն վերջ Վարշաւայի դեսպանատան մէջ իրաւագէտ խորհրդականի պաշտօն վարած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր բանակը կասկածելի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Օգոստոս 3 Թուականով.

Կէփէուն սկսաւ լրջօրէն զբաղիլ կարմիր բանակին երկրապահ զօրամասերուն մէջ տիրող մտայնութեամբ, որ զանազան կասկածներ կը ներշնչէ։ Հրամայուեցաւ կտրուկ մաքրագործում մը կատարել եւ այս հրամանին հետեւանքով ճամբու դրուեցան կամ ուրիշ տեղ պաշտօնի կոչուեցան բազմաթիւ սպաներ։

Մոսկուայի զինուորական շրջանակի պետը յայտարարած է «Բռաւտա» կազէթթա»յի խմբագրին թէ՝ հակառակ նախազգուշական բոլոր միջոցներուն, մեծ թիւով անբաղձալի տարրեր յաջողած են սպրդիլ կարմիր բանակի շարքերուն մէջ, մասնաւորապէս նախկին ազնուականներու, կրօնականներու, վաճառականներու եւ «նէպման»ներու, նոյնիսկ նախկին իշխաններու զաւակներ։ Կրէմլինի վարիչները վտանգաւոր կը նկատեն այս տարրերուն ներկայութիւնը բանակին մէջ։

Փարիզ-Նիւ Եորք նոր արշաւը

Երէկ առաւօտ ժամը 5.41ին Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան լեհ օդանաւորդներ Իտիքովսքի եւ Քուպալա «Մարշալէք Փիլսուտսք»ի օդանաւով, փորձելու համար Փարիզ-Նիւ Եորք թռիչքը։ Ճամբան հաւանաբար կանգ պիտի առնեն Նիֆաունտլէնտի կամ Հալիֆաքսի մէջ՝ պէնզին առնելու համար։

Օդանաւը 650 ձիու ուժով շարժիչ մեքենայ մը ունի եւ կրնայ մէկ անգամէն 7800 քիլոմեդր ճամբայ կտրել, այսինքն 48 ժամ. թեւերուն երկայնութիւնն է 19 մեդր 40, ամբողջ ծանրութիւնը 3900 քիլօ։ Ունի ութ ընդունարան, որոնց մէջ՝ 6100 լիդր պէնզին, քաուչուէ ազատարար նաւակ, անկարգել եւայլն։ Զունի անթելի կազմած։

Մեկնումը տեղի ունեցաւ բնականոն կերպով. ֆրանսացի օդանաւորդ մը բարի ճանապարհ մաղթելու համար ընկերացաւ անոնց մինչեւ որոշ տեղ մը ու Պուրժէ վերադարձաւ։

Ընտրական պայքար Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ընտրական պայքարը աւելի վճռական փուլի մը մէջ մտած է։ Երէկ՝ Ուրբաթ փակուեցաւ թեկնածուներու ցանկը։ Կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.

Վէնիզէլոսի շուրջ համախմբուած է հանրապետական զօրաւոր խմբակցութիւն մը՝ որուն մէջ մտած են Միխալաքոփուլոսէն սկսեալ մինչեւ Փափանասթասիու (հանրապետական միութիւն, եւ Քոնտիլիս ազգային-ռամկավար)։ Իբր հերձուածող կայ միայն Քաֆանտարիսը, որ կարգ մը կէտերու մէջ կը տարբերի Վէնիզէլոսի տեսակէտներէն։

Դիտելի է որ զօրավար Փանկալոս ջանալով շահիլ բանակին աջակցութիւնը, հանրապետական մասնաւոր ցանկ մը պատրաստած է։ Հակավէնիզէլոսեանները, այսինքն զօրավար Մէթաքսասի արքայականները՝ անկախ ցանկ մը կը պատրաստեն։ Սթրայթի եւ Ցալտարիսի խմբակցութիւնը, որ կը փորձէր Աթէնքի մէջ գաղթականներու աջակցութեամբ ցանկ մը պատրաստել, մերժումներու բախեցաւ եւ մէկ թեկնածու միայն գտաւ։

Հակառակ հակավէնիզէլոսեաններու բուռն պայքարին, Վէնիզէլոսի յաղթանակը ապահովուած կը նկատուի նոր ընտրութեանց մէջ։

Սերպ տագնապը կը շարունակուի

Երէկ գրեցինք թէ խրուաթ 85 երեսփոխաններ Զագրէպի մէջ նիստ գումարելով, քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով չեն ճանչնար ներկայ Սքուփշինայի օրէնսդիր իշխանութիւնը և պատճառաբանութիւններ կ'ընեն։ Խրուաթները ինքնավարութիւն կը պահանջեն այն հողերուն համար, որոնք Զինադադարին Աւստրօ-Հունգար կայսրութենէն զատուելով կցուեցան Սերպիոյ՝ եւ կազմուեցաւ Եուկոսլաւիան։ Հազարաւորներու բազմութիւն մը Զագրէպի մեծ հրապարակին վրայ հաւաքուած՝ ցոյցեր ըրաւ ի նպաստ խրուաթ երեսփոխաններու, որոնք բոյկոտի ենթարկած էին Սքուփշինան։

Շարժումին ղեկավար Փրիպիչէվիչ, նախկին կրթական նախարար, յայտարարեց թէ իրենց կուիւն նպատակը Եուկոսլաւիան քանդել չէ, այլ բացարձակ հաւասարութիւն ձեռք բերել։ Խօսելով Սքուփշինայի մէջ գործուած ոճիրին մասին, որուն զոհ գացին երկու խրուաթ երեսփոխաններ և վիրաւորուեցան չորս հոգի, ըսաւ թէ՝ իրենք կը պահանջեն Խորհրդարանին լուծումը, քանի որ հոն կը նստին անդամները այն կուսակցութեան, որ պատասխանատու է գործուած սպանութեանց։

Ընդունուած բանաձեւին մէջ կան նաեւ հետեւեալ մասերը.

«Խրուաթիան, Դալմաթիան եւ ուրիշ ազգային միաւորներ Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու պետութեան միացան, բայց չեն հրաժարիր իրենց պատմական, ազգային եւ քաղաքական անհատականութիւններէն ի նպաստ նորաստեղծ երկրին։ Կը բողոքենք որ 1918 դեկտեմբեր 11ի ակտը, որով հռչակուեցաւ Եուկոսլաւ պետութիւնը, ինչպէս նաեւ 1921 Յուլիս 21ի Սահմանադրութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆՏԱՌԻՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Քլամարի անտառին մէջ կան քանի մը աղբիւրներ, որոնք կը յիշեցնեն մեր հայրենի լեռներու զուլալ ու պաղպաջուն ակերը:

Հայրենաքաղծ Հայեր, ամէն կիրակի —երբ օդը լաւ է— հոն կը փութան Փարիզէն ու արուարձաններէն, նոյնիսկ հեռաւոր Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյէն, «հանդերձ ընտանեօք», հայրենիքի կարօտն առնելու եւ անտառի կոյս ծոցին մէջ բնութեան շնորհները վայելելու համար:

Այն օրէն ի վեր որ Հայերը իմացան այս աղբիւրներուն գոյութիւնը, կիրակի օրեր Քլամարի անտառը փոքրիկ Հայաստանի մը երեւոյթը կը պարզէ:

Օրինակ, աղբիւրին մօտ ծառի մը վրայ փակցուած հայերէն յայտարարութիւն մը կը տեսնէք, որուն մէջ կ'ըսուի թէ խումբին ուշ մնացած անդամները այսինչ տեղ պէտք է հաւաքուին եւ «կու-կու» պոռալով ձայն տան իրարու:

Քիչ վերջ քաղծունքէ մը կը լսէք երգի ձայներ, ընկերակցութեամբ արեւելեան նուագարանի.

— *Լուսին չկար, մութ գիշեր էր...*

— *Դաշնակցական խումբ զընանք մենք Սասուն...*

Ահա յառաջաբանն է։ Օղիի գաւաթները քանի մը անգամ պարպուելէ ու լեցուելէ վերջն է որ կը սկսի բուն տեսարանը։ Ու երկսեռ բազմութիւնը լիաթոք կ'երգէ, անճոռնի պոռչտուքներով,

—*Տուռնամ նէ՞րտէն կէլիյօն.*
—*Ասլըմ Մարալ...ան,*
Գանատլարըն գըրըլսըն
Նազլուդան խաչտանը
Տուռնա՛մ, պէն պուրալարտա տուրմամ...

Ու այսպէս կը շարունակուի մինչեւ իրիկուն, երբ կերուխումէն, արեւելեան պարերէն ու երգերէն յոգնած, տուն կը դառնան բոլորը:

Քլամարի լճակին շուրջ կը պտտէի, երբ ականջիս հասան ֆրանսացիի մը հետեւեալ խօսքերը.

— *Ժամանակին Քլամարը ֆրանսակա՛ն էր...*

Իսկ այսօր դարձեր է հայկական եւ չափահաս որբերն ալ վաղը այդ գեղեցիկ անտառին մէջ պիտի տօնեն իրենց դաշտահանդէսը.

Հայ բանաստեղծ մը շաբաթը քանի մը օր այդ անտառին մէջ կը զբօսնու:

Զարլսթոն տափատով հայ երիտասարդներ «*Ս. Մարիամի աղբիւր*»ին սրճարանը կ'երթան պարելու...

Ընտանիքներ կան, որ առտուն կանուխ դիրք կը գրաւեն աղբիւրին մօտերը եւ նոյն իսկ գաղտագողի... *շիշ-քէպապը* կը շինեն, առանց մուխ հանելու:

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կ'օգտագործեն մեր հայրենակիցները՝ անտառին աղբիւրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն Օգոստոս 2 թուականով կը հեռագրեն թէ՝ երկու յեղափոխականներ՝ Կարկալաշև եւ Զաֆիրով, այս վերջինը զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանիչներէն մէկը, Սոֆիայի սրճարաններէն մէկուն մէջ մահափորձ կատարեցին Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն Կալչեւ անուն մէկու մը դէմ, ատրճանակի գնդակներով։ Կալչեւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։

Յանցաւորները զինաթափուեցան սրճարանը նստողներուն կողմէ եւ ոստիկանութեան յանձնուեցան։

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ութերորդ տարին է, որ Հայաստանի իշխանութիւնը անցած է հայ համայնավարներու ձեռքը։ Ութը տարի է որ խորհրդային վարիչներն ու հրապարակագիրներն ամէն օր կը տարփողեն իրենց նորանոր նուաճումներն ու յաղթանակները, աշխատելով համոզել ամբողջ հայութիւնը, թէ՝ Հայաստանի մէջ ամէն ինչ բնականոն ընթացքի մէջ է եւ, շնորհիւ կոմ. կուսակցութեան, երկրի ժողովուրդը գտած է իր քաղաքական, տնտեսական ու գաղափարական ուղիղ ճամբան։ Ութը տարի է, որ Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ճղակտոր կ'ըլլայ ապացուցանելու, թէ բոլոր ճակատներու վրայ ինքը յաղթական է եւ ասպարէզէն քշած «ազգայնական» հոսանքն ու մտայնութիւնը։

Սակայն, Յուլիսի սկիզբը, Երեւանի մէջ, Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Դ. նախագահական ընդհանուր ժողովը եկաւ հաստատել ճիշտ հակառակը։ Այդ ժողովին արդիւնքները ցոյց տուին, որ ոչ միայն որեւէ ճակատի վրայ լիակատար յաղթութիւն չեն ունեցած, այլ եւ իրենք, կոմունիստները, շեղած են «բոլշեւիկեան-լենինեան ուղիղ գիծէն»՝ յայտնապէս ցուցադրելով «ազգայնական ձգտումներ»։

Իրենց տիրապետութեան առաջին իսկ տարիէն սկսած, Հայաստանի Կոմ. Կուսակցութեան ներսը միշտ եղած են բախումներ եւ սուր վէճեր։ Կուսակցական ներքին պայքարը ունեցած է թէ գաղափարական եւ սկզբունքի եւ թէ անձնական ու խմբակցական բնոյթ։ Այսպէս, Միասնիկեանի խմբակը դատապարտեց Կասեան-Աւիսի կառավարութիւնը նախափետրուարեան սխալ քաղաքականութեան առթիւ, երկրէն արտաքսելով այս վերջինները։ Յետոյ սկսաւ ներքին ճղճիմ պայքարը անձնական դիրքի ու ազդեցութեան շուրջ.— Կարինեանը ելաւ Դիլիջեռովեանի դէմ, Աշոտ Յովհաննիսեանը՝ Շահսուվարեանի, Մռաւեանը՝ Աշոտ Յովհաննիսեանի, Գանձակեցիները՝ Ղարաբաղցիներու, Թիֆլիսեցիները՝ Երեւանցիներու դէմ եւայլն։

Ապա վրայ հասաւ ընդդիմադիր պայքարը՝ տրոցկիականներու եւ ստալինականներու միջեւ, որ ասպարէզէն քշեց Լուկաշինը, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Աշոտ Յովհաննիսեանը, երկրորդ քարտուղար Ե. Բակունցը, Շաւուենցը եւ շատ շատեր։ Այդ բոլորին յաջորդեց աւելի ուժեղ պայքար «դըտեցիներու» եւ «ներսեցիներու» միջեւ, որմէ յաղթող ելան դուրսեցիները՝ յենարան ունենալով կեդրոնական վերին մարմինները։ Այս վերջին պայքարին հետեւանքով էր, որ խոշոր փոփոխութիւններ կատարուեցան կառավարութեան եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։ Կառավարութեան նոր նախագահ նշանակուեցաւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը, Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ՝ Սարգիս Կասեանը եւ կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնին անցաւ Հայկազ Կոստանեանը։ Երեքն ալ դուրսէն, նշանակուած Մոսկուայի ու Թիֆլիսի կողմէ։ Հեռացուեցաւ նաեւ «Խ. Հ.»ի խմբագիր Եղիա Չուբարը՝ իբրեւ կազմալուծող ու թերահաւատ։

«Հայկոմկուս»ի ղեկավար կազմին փոփոխութիւններու եւ նոր նշանակումներու բուն պատճառը հետեւեալն է.— Կատարուած քննութիւնը կը պարզէ, որ հին ղեկավարութիւնը տարիներու ընթացքին գործած է շարք մը սխալներ՝ թէ տնտեսական ու գաղափարական եւ թէ կազմակերպական ու արհեստակցական միութեանց ասպարէզին մէջ։

Նախկին ղեկավարութիւնը Հայաստանի տնտեսական կեանքը չէ կազմակերպած զուտ բոլշեւիկեան ձեւով ու չէ ներդաշնակած համամիութենական տնտեսական պայմաններուն ու զարգացման։ Երկրի շինարարութիւնը տարուեր է առանց պետական ընդհանուր ծրագրի, ինչ որ պատճառ դարձած է տնտեսական կեանքի մէջ յառաջ եկած շարք մը հակասութիւններու եւ սայթաքումներու։ Նոյնպէս ջանք չէ թափուած հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելու, որու հետեւանքով զարկ է առած փակ տնտեսութիւնը։ Նոր կառուցուած շէնքերը չեն յարմարցուած արդի պահանջներուն եւ «Հայկական ոճ» անունին տակ կը կրեն միջնադարեան-կղերական ճարտարապետութեան կնիքը։ Առանց բաւականին ուսումնասիրութեան եւ նախահաշուի ձեռնարկած են ջրանցքներու եւ ելեկտրակայաններու կառուցման, յետագային հսկայական գումարներ կորցնելով պետական գանձէն։ Կարճեւանի ջրանցքը, որ պէտք է ոռոգէր 1200 դեսիատին հող եւ որ գլուխ պիտի ելլէր 74.000 րուբլիով, ստորեւաբար արժեր է մէկ միլիոն 82 հազար։ Իսկ Իջեւանի Ջրալեկտրակայանը, որ պիտի շինուէր 60.000 րուբլիով եւ որ պիտի լուսաւորէր Ազրբէջանը եւ շարժէր Երեւան Աղասաֆա երկաթուղին,—խենք Հայկազ Կոստանեանի գնահատումը.

— «Այսօր ձեզ ոչ ոք չի կարող ասել թէ բաւակա՞ն է մէկ միլիոն, այդ գործը գլուխ բերելու համար, եւ որ այդ գործի մէջ ֆսկայական չափով դոնքիշոտութիւն, անտնտեսավարութիւն եւ խմբապետականութիւն կայ, — այդ այլ եւս անկասկած է»։

Այս բոլորէն զատ, տնտեսութեան ասպարէզին մէջ տիրած է վատագոյն վերաբերմունք դէպի աշխատաւորները, անխնայ մսխում ու գեղծում եւ ամենաանփոյթ ընթացք պետական գոյքի եւ երկրի արդիւնաբերութեան հանդէպ։

Այս բոլորին համոզուելու համար, բաւական է միայն հետեւիլ խորհրդային մամուլի «ինքնաքննադատութեան բաժնին»։

Գաղափարական ճակատին վրայ «նկատուել են» ամէն տեսակի խեղաթիւրումներ ու սայթաքումներ։ Նախկին ղեկավարութիւնը պայքարի սխալ գիծ է վարած Դաշնակցութեան, «սպեցիֆիզմ»ի, մտաւորականութեան եւ երկրի ունեւոր խաւերու դէմ։

Դաշնակցականներու հետ չեն վարուած «որպէս բանւոր դասակարգի ու հոկտեմբերեան յեղափոխութեան անհաշտ թշնամիների» եւ Դաշնակցութեան դէմ մղուած գաղափարական պայքարը եղած է «գրական բարբանջանք»։ Հին ղեկավարութիւնը թոյլ է տուած, որ «Դաշնակցութեան մտայնութիւնը» արտայայտուի ոչ միայն «համալսարանի նորակառոյց ամբիոններից» ու Պետական Հրատարակութեան «զանազան յանձնաժողովներում», այլեւ խուժէ «կուսակցութեան եւ Կոմ. Երիտ. Միութեան մէջ» ու մտաւորականութեան շարքերը։ Կուսակցութեան նախկին ղեկավարութեան թուլութեան եւ սխալ քաղաքականութեան հետեւանքով է, որ «Դաշնակցական-ազգայնական» ոգին երթալով կը զօրանայ թէ Հայաստանի եւ թէ, մանաւանդ, Ղարաբաղի, Գանձակի եւ Ախալքալակի մէջ։

Պայքարը թոյլ է եղած նաեւ հայկական «սպեցիֆիզմ»ի դէմ, որ ներկայիս աւելի է վտանգաւոր, քան նոյնիսկ Դաշնակցութիւնը»։ Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն չէ ըմբռներ, որ «այդ կազմակերպութիւնը մեր իրականութեան մէջ գործելով իբր թէ որպէս սոցիալ դեմոկրատական կազմակերպութիւն, միշտ աշխատել է ու գործել Դաշնակցութեան հետ ձեռք ձեռքի տուած, իբրեւ ազգայնական բուրժուազիայի շահերին հաւատարիմ ծառայող, իբրեւ մէնշեւիկեան մտաւորականութեան կազմակերպութիւն, իբրեւ հակայեղափոխական բանւորական մասսաների գիտակցութիւնը ազգայնական թոյնով վարակող»։ «Սպեցիֆիզմ»ն առանձնապէս վարկ է առած Ալեքսանդր Թումանեանի հայրենիքին՝ Ղարաբաղի մէջ, ուր այդ պատճառով պաշտօնանկ է եղած կառավարութեան նախագահ Արմենակ Կարագեօզովը (Թումանեանի եւ Շիրինեանի դաշինքը)։

Նախկին ղեկավարութիւնը չէ կրցած իր դիրքը ճշդել հանդէպ մտաւորականութեան։ Կեդր. Կոմիտէն չէ կրցած բացատրել Հայաստանի մտաւորականներուն, թէ իրենք եթէ կը ծառայեն երկրի շինարար գործին, տակավ ոչ թէ «անկախ հայրենիքի վերածնունդը կը նախապատրաստեն», այլ պիտի առաջնորդուին «Համամիութենական - ինտերնացիոնալիստական» շահերով։ Գաղափարական սխալ հակումի հետեւանքով, հայ մտաւորականը այն կարծիքին է մնացած, թէ «Հայաստանը շահագործուում է Հարեւան Վրաստանի եւ Ազրբէջանի կողմէն»։ Միւս կողմէ, կուսակցութիւնը չէ կրցեր յաջող ընտրութիւն ընել եւ յաճախ գործակցած է թշնամական տրամադրութիւններ ունեցող մտաւորականներու հետ ու հալածած անկեղծօրէն խորհրդային իշխանութեանը յարածները։ Առանձնապէս նկատելի է սխալ վերաբերմունքը դէպի ամենավէճխոսվականները (Զալխուշեան, Բաշջաղեան, Լէօ, Արզ. Ղազարեան եւ ուրիշներ)։ Գերագնահատելով անոնց արժէքը, կուսակցութիւնը չէ հասկցեր, որ անոնք բոլորը, հրաժարելով Դաշնակցութեան քաղաքականութենէն, կ'աշխատին իրականացնել այդ կուսակցութեան գաղափարները «խորհրդային իշխանութիւնը ազգայնացնելու» եւ «կոմկուսակցութեան վերասերումի» միջոցներով։ Այն ինչ, բոլոր ամենավէճխոսվականներն ըստ էութեան մնացած են քաղքենի ու հակայեղափոխական։

Կուսակցութիւնը, փոխանակ ասպարէզէն խոյս քշելու «քաղաքի նէպմաններ»ը եւ «գիւղի կուլակներ»ը, ամէն կերպ հովանաւորած ու աջակցած է ժողովրդի ունեւոր խաւերու տնտեսութեան զարգացման ու շահութաբերութիւններուն։ Գործը այնտեղ է հասած, որ Նոր Բայազէտի գաւառին մէջ յայտարարուած է՝ «թէ մեզ համար գոյութիւն չունին կուլակ, միջակ ու աղքատ դասեր, այլ կայ միայն աշխատաւոր գիւղացի - ժողովուրդ»։

Արհեստակցական միութիւնների մարմինները «բաւարար չափով չեն կատարում իրենց հիմնական խնդիրները, յայն մասսաներին բաւարար չեն ներգրաւում սոցիալիստական շինարարութեան ասպարէզ, բաւարար չափով չեն կիրառում ներ-արհմիութենական դեմոկրատիան։ Ինչպէս կուսակցութեան եւ խորհրդային, այնպէս էլ արհօրգաններում բիւրոկրատիզմ կայ։ Այդ արհբիւրոկրատիզմը բիւրոկրատիզմի վատթար տեսակն է։»

Կազմակերպչական սխալները կը կայանան անոր մէջ, որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնն ինքզինքը անսխալական ու անքննադատելի համարած է, եւ պէտք չէ զգացած հաշուետու ըլլալ կուսակցական մասսաներուն, երբ պահանջներ դրած ու բողոքներ եղած են։ Անկէ զատ, «Ներկուսակցական պայքարը կրել է անձնական կեղտոտ ու ճղճիմ բնոյթ»։

Պարզ է վերը յիշուած փաստերու եւ «սխալներու» եզրակացութիւնը։ — Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուժերու գաղափարական պայքարն ունեցած է իր անդրադարձումը երկրի կեանքին վրայ։

Մէկդի դնելով բոլոր ասպարէզներու մէջ երեւան եկած անձեռնհասութիւնը, կուսակցական մարմիններու եւ տնտեսավարներու միջեւ ծագած պայքարը, ինչ անունով ալ կոչուի, կը դառնայ Հայաստանի ազգային տնտեսութեան եւ Ռուսաստանի գաղթային քաղաքականութեան շուրջ։

Ինչպիսի սխալներ ալ թոյլատրուած ըլլան նոյնպէս պարզ է, որ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ — միասին առնելով նաեւ բոլշեւիկեան կուսակցութեան շարքերն ու ղեկավարները— երթալով աւելի ու աւելի է կ'ուժեղանայ «Դաշնակցական մտայնութեան» ազդեցութիւնը։

Եւ եթէ, «Խորհրդային Հայաստանը» իր Յուլիս 5ի խմբագրականին մէջ, խօսելով Հայկոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի չորրորդ նախագահական ընդհ. ժողովի արդիւնքներու մասին կը յայտարարէ, թէ՝ «կենտկոմի վերջին պլենումն արձանագրելով նախկին ղեկավարութեան մէջ նկատուող ազգայնական թեքումի տէնդէնցները, որոնք յետագայում կարող էին խորտակել կենտկոմի բոլշեւիկեան-լենինեան գիծը, մատնանշեց նացիոնալիստական տէնդէնցները եւ բուրժուական (?), դաշնակցական ազգայնականութեան դէմ անխնայ ճնշողական բոլշեւիկեան պայքար մղելու անհրաժեշտութիւնը»,— այդ ապացոյց է, որ յաղթանակը կը պատկանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարներուն։

ԱՇՈՏ ՍՐՍՐՈՒՆԻ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Յուլիս. (Յեփ. Թղթ.) Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան հայ արիներու տարեկան մարզահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 10ին, կեդրոնական դպրոցի պարտէզին մէջ ու առաջնորդ Ներսէս արքեպ. հովանաւորութեամբ։

Որոշեալ ժամանակին խուռներամ բազմութիւն մը լեցուեցաւ պարտէզը, ուր առաջին անգամ հայ արիները կատարեցին անցքը եւ ապա անցան մարզադաշտ, եւ ղեկավարութեամբ չեխ մարզիկ Գ. Պատկոսիի կատարեցին մարզական խաղեր, մըրցումներ եւայլն։ Մարզադաշտը շրջապատող պաշտօնական հիւրեր եւ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով դիտեցին կատարուած խաղերն ու մըրցումները. Այսպէս —

Մարզական օրինակելի դաս հինգ մարզական գործիքներու վրայ։ Արիները շատ յաջող եւ ճարպիկ կերպով կատարեցին այս փորձերը։

Վերին աստիճանի հետաքրքիր էին բուրգերը եւ նման խաղերը։

Մեծերը կատարեցին ազատ շարժումներ՝ փայտերով։

Զեւաւոր շարժումներ եւ բուրգեր հեծանիւներով։

Զուգափայտերու վրայ խաղեր եւ թռիչքներ։

Փոքրերու խաղեր, վազքեր, մըցումներ շատ հաճոյք եւ ծիծաղ պատճառեցին ներկաներուն։

Հայ արիներու 150 հոգինոց խումբը կատարեց մարմնամարզի փորձեր եւ ձեւացուց բուրգեր։

Բոլոր խաղերն ալ անցան յաջող եւ հաճելի հասարակութիւնը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Կուլտուրական Միութեան արիներու կազմակերպութեան ղեկավարն է վարչութեան նախագահ Պ. Արամ Աշըռճեանը, որու ջանքերն իսկապէս գնահատելի են մարզական գործերու կազմակերպման մէջ։ Ամառուան ընթացքին արիները միշտ կը զբաղուին մարզական փորձերով եւ երբեմն ալ քաղաքէն դուրս պտոյտի եւ զբօսանքի կը տարուին։

Եթէ հասարակութիւնը կը ցանկայ որ իր զաւակները ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն առնեն եւ արիներուն վայել բարոյական կարգ մը գեղեցիկ գաղափարներուն տէր դառնան, ապա ուրեմն, ամէն տեսակ բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն պիտի պիտի ցոյց տայ հայ արիներու կազմակերպութեան։

Մանաւորապէս Թաւրիզի մէջ հայ արիներու կազմակերպութեան գոյութիւնն ու յառաջդիմութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է նոր սերունդի եւ աշակերտութեան համար, որ զրկուած է բնութեան տեսարաններու վայելքներէն եւ ամփոփուած է տուներու, չոր պատերու եւ կամ փողոցներու մէջ։ Մայրական կեանքը կը լրացնէ նոր սերունդի ֆիզիքական զարգացման պակասը։

Այս պարագան նկատի ունենալով, ծնողները պէտք է գուրգուրան արիներու կազմակերպութեան վրայ, որուն մէջ աղջիկներու մասնակցութիւնն ալ անհրաժեշտ է, որպէսզի իգական սեռը մեղկ եւ թուլակազմ մարմնի փոխարէն, ունենայ զարգացած մկաններ եւ առողջ ու կայտառ կազմ։

ՄԱՍԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ - ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ամունտսէն հարաւային բեւեռի իր եզական սխրագործութենէն վերջ փակուած չնկատեց իր գործը. միշտ նոյն նպատակին հաւատարիմ, աւելի արդիական զէնքերով յուսաց հետապնդել զայն։ Մոռցուած չէ սաւառնակով իր թռիչքը դէպի հիւսիսային բեւեռ 1925ին, երբ առիթը ունեցաւ երեւան հանելու թէ ի՜նչ բարդ դժուարութիւններու հետ կապուած է սաւառնորդական այցելութիւնը դէպի սառուցեալ գօտիները. վերելքի եւ վայրէջքի դժուարութիւններ հարթ գետիններու չգոյութեան պատճառաւ, սառանակի ջուրին պաշտպանութիւնը սառելուն դէմ, զննողութեան դժուարութիւններ մթնոլորտի անյարմար եւ անկայուն պայմաններու բերումով. եւ տակաւին ուրիշներ որոնց մասին Ամունտսէն բերաւ փորձառական ցուցմունքներ։

Բայց ջուրի կուժը ջուրի ճամբան կը կոտրի, ըսուած է. Ամունտսէն «Իտալիա»ի աղէտէն վերջ, մէկն եղաւ այն անձնազոհներէն, որոնք առանց սակարկութեան ինքզինքնին տրամադրեցին ազատարար ձեռնարկներուն, եւ Կիլպոյի հետ նետուեցաւ դէպի հիւսիս։ Բայց ահաւասիկ ամիս մըն է, չարաշուք լռութիւն մը կը ծանրանայ անոնց վրայ. արդեօք այս խորհրդաւոր գաղտնիքին մէ՞ջ պիտի փակուի մեծ բեւեռախոյզին կեանքը . . .

* *

Ու ճիշդ քիչ վերջը այն օրերէն, երբ Ամունտսէն հարաւային բեւեռը կը նուաճէր, հոն թատերավայրը կը դառնար մեծ եղերերգութեան մը։

Նոյն այդ տարին, 1911ին, անգլիական արշաւախումբ մը, Նոր Զէլանտայէն մեկնելով կ'ուղղուէր դէպի հարաւային բեւեռ։ Ղեկավարն Սքոթ կերպով նախապատրաստուած էր ամէն մէկ մանրամասնութիւն։ Բացի շուներէն, ձիերէն եւ չարքաշ ջորիներ կ'ընկերակցէին այդ բեւեռախուզութեան. մինչեւ որոշ սահման մը կարելի եղաւ անոնցմէ օգտուիլ, բայց տարապայման ցուրտին եւ գետնի անյարմարութեան առջեւ, անոնք կանգ առին տակաւին նպատակէն շատ հեռու։

Հարաւային ցամաքամասին մէկ արթուն պահակը եղող Էրէպոսի հրաբխալեռնին ստորո-

...նել. ան անտեղիտալի վճռաւ...նութեամբ դուրս կը նետուի... ...երբեկին մէջ կը կորսուի իր ...տուերը, յետոյ կը ծածկէ զանոնք մինչեւ այսօր, իր ոսկերոտի-...ները կը մնան անյայտ, բեւեռի ...ճառնարանին մէջ։

Աքոթ եւ իր երկու ընկերա...կիցները երկու օրուան պաշար ...մնացին տակաւին, բայց մինչեւ ...առաջին պահեստի կայանը չորս ...ինգ օրուան ճանապարհ մը ...կար տակաւին։ Ուրի մոլեգնու...թիւնը պիտի թո՛ղուր իրենց ...տրելու այդ միջոցը...

Ժամանեցան քալել քանի մը ...ետւ Մարտի վերջերն էր, ...ւայց հասաւ բուքէ մը որ այլեւ ...տարրերու գրոհին դէմ քայլ մը ...ատնել մարդկօրէն անկարելի ...դարձաւ. պաշարնին սպառած էր ...այլեւս. վերջին անգամ մըն ալ ...լարեցին վրանը. Աքոթ հոդ գրեց ...իր օրագրին վերջին էջը եւ ...այլեւս անխուսափելիին առջեւ ...վինաթաթ՝ սպասեցին իրենց ...ճակատագրի լրումին։

Իրենց օգնութեան փութա...ցող արշաւախումբ մը երկար ...վնտռտուքներէ վերջ հոն, վրա...նին խլեակներուն տակ գտաւ ...ինքոնի եւ իր զոյգ մը ընկերնե...րուն դիակները. ինչպէս նաեւ ...Աքոթի օրագրութիւնը, որուն ...վերջին էջը ուղերձ մըն է անգ...լիացի հասարակութեան եւ կը ...կրէ 1912 Մարտ 25 թուա...կանը։

«Զորս օրէ ի վեր փոթորիկին ...սաստկութեան անհնար է մեզ մեր ...վրանէն դուրս գալու։

«Մենք ուժաթափ ենք այլեւս. ...բայց ասոր որ անգամ գծուարու...թեամբ կը գրեմ. բայց իմ մա...սիս, երբեք չեմ զղջար այս ար...շաւանքին համար որ ցոյց տուաւ ...թէ Անգլիացիները աւելի քան ...երբեք ընդունակ են տառապան...քի տոկալու, իրար օգնելու եւ ...մահը համարձակելու մահը։

«Մեր ձեռնարկը վտանգներ...ով լեցուն էր. գիտէինք այդ. ...բայց դէպքերը մեզ դէմ դարձան, ...որով չենք դժգոհիր այդ պատ...ճառաւ, այլ կը համակերպինք ...նախախնամական որոշումին...։

«Եթէ ապրէինք, իմ ընկեր...ներուս քաջութեան մասին ...պատմութիւն մը պիտի գրէի որ ...պիտի յուզէր բոլոր Անգլիացի...ներուն սիրտը։

«Այս պարզ նօթերը եւ մեր ...դիակները թող խօսին իմ տեղս։ ...տարակոյս չկայ եւ այդ մասին չեմ ...վարանիր երբեք որ մեծ եւ հա...րուստ երկիր մը ինչպիսին է ...մերինը, կարօտութեան մէջ ...պիտի թողու անոնք որ սիրելի ...են մեզի»։

1913ի Փետրուարի ընթաց...քին Անգլիոյ եւ աշխարհի մէջ ...տարածուեցաւ Աքոթի արշաւա...խումբին այս ողբերգական պատ...մութիւնը։ Ամիս մը շարունակ ...անգլիական դպրոցներուն մէջ ...յիշատակուեցաւ անունը Աքոթի ...իր ընկերակիցներուն, որոնք ...հերոսական կորովի և համակեր...պութեան գերազանց ճիգով մը ...վճարած էին իրենց կեանքը։

Ու օր մը, երբ մարդկային տիրապետութիւնը պիտի տարածուի ընդմիշտ բեւեռական աշխարհի խորհուրդներուն եւ արհաւիրքներուն վրայ, անշուշտ Նանսէններու, Ամունտսէններու, Աքոթներու սուսերները պիտի յածին հոն իբրեւ աւանդապահները մարդկային առնական առաքինութիւններուն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Պատերազմէն ասդին, երրորդ անգամն է որ միջազգային ընկերվարութիւնը համագումարի կը նստի, այս անգամ Պրիւքսէլի մէջ։

Կը յիշուի թէ 1922ին, Համպուրկի մէջ էր որ Երկրորդ Միջազգայինի պատգամաւորները՝ Վիեննայի Գիւանին հետ գումարեցին ձուլման, միացման համաժողով մը, — երկրորդ եւ վերջինը, ինչպէս կ'ըսէին այդ շրջանին։ Համպուրկը յաջողեցաւ գլուխ հանել, ինչ որ չէր կրցած ընել Պերլինը, որուն կը մասնակցէր նաեւ Գ. Միջազգայինը։ Միջազգային ընկերվարութեան ներկայացուցիչները Համպուրկէն բաժնուեցան ապահովելով աշխատաւոր զանգուածներու համագործակցութիւնը եւ ծրագիրը բանաձեւելէ եւ իրենց պետերը ընտրելէ յետոյ։ Մարսէյլի համագումարը որ տեղի ունեցաւ 1925ին, եղաւ փաստ տալու շարժումին կենսունակութեան։ Հանտորներու տաղանդը, պատգամաւորներու մեծութիւն ու բուրաքանչիւրին արժանիքը, ինչպէս նաեւ ծեծուած հարցերու կարեւորութիւնը, աշխարհի ուշադրութիւնը դարձուցին համաժողովին վրայ, որ ինքնատ աշխատաւոր զանգուածներուն, գործնական արդիւնքներ տուաւ։

Ու՛շ մէկ կասկած որ Պրիւքսէլի համաժողովը պիտի գայ արժանաւոր կերպով շարունակելու նախորդին գործը։

Պրիւքսէլի համաժողովը կը բացուի Օգոստոս 5ին։ Բայց արդէն, նախապատրաստական աշխատանքներն առաջ կը տարուին եւ. ...անգամ Միջազգայինի Գիւանը նիստի հրաւիրուած էր Հինգշաբթի օր։ Այսօր Գործադիրը եւ կիներու միջազգային կոմիտէն միեւնոյն ատեն կը գումարուին։ Սիներու աշխատանքը կը վերջանայ Շաբաթ օր։

Համաժողովը պիտի տեւէ ճիշդ մէկ շաբաթ, մինչեւ Օգոստոս 12։ Ներքին աշխատանքները արգելք չպիտի ըլլան մեծ ցոյցերու, որ համաշխարհային ընկերվարութեան ներկայացուցիչները պիտի պորդեն շարժումին էութիւնը, յայսերը որ աշխատաւոր զանգուածները կը քաղեն անկէ։ Ցոյցերը պիտի սկսին Կիրակի կէս օրին, ընկերվարական երիտասարդութեան հսկայ մէկ թափօրով։ Երկու օր յետոյ, Պելճիքայի բանուորական կուսակցութիւնը Միջազգայինի պատգամաւորներուն պիտի ներկայացնէ իր բանուորական բարձրագոյն վարժարանը։ Ցաջորդ օրը, այսինքն յառաջիկայ Չորեքշաբթի, ի պատիւ անոնց, ծովային պտոյտ մը պիտի սարքէ իր նաւերուն վրայ։ Ուրբաթ օր, անոնց գալը պիտի տայ իր թերթերուն հոյակապ կազմակերպութիւնը, եւ վերջապէս Կիրակի, համաժողովին վերջին օրը, համագործակցական մեծ հանդէս մը պիտի սարքուի, ի պատիւ Պելճիքական Միութեան 10րդ տարեդարձին։

Գալով համաժողովի ներքին աշխատանքներուն, կարեւոր երկու հարցեր դրուած են օրակարգի վրայ, — ընկերվարութիւնը հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ ընկերվարութեան տեսակէտը հանդէպ գաղթային հարցին։ Այս հարցը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ Պելճիքայի պէս գաղթային պետութեան մը համար, ուր ընկերվարական կուսակցութիւնը գարձած է կառավարական գլխաւոր մարմին։

Այս հարցով մասնաւորապար շահագրգռուած է նաեւ ֆրանսական ընկերվարութիւնը, այն օրէն ի վեր որ, իր անդամներէն մէկ քանին կոչուեցան գաղթային կարեւոր պաշտօններու։

Այս հարցերէն շատ աւելի շահագրգռական կը նկատուին վէճերը որ անշուշտ տեղի պիտի ու... ննան յետպատերազմեան վերջին տարիներու մէջ աշխարհի կրած յեղաշրջութեան շուրջ—վէճեր՝ որոնք կոչուած են քննադատական հակակշիռը դառնալու ընկերվարական մտածումին ու գործունէութեան։ Կառավարական ղեկի տանձնումը ընկերվարականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ պուրժուա կառավարութիւններու հետ գործակցութիւնը Պելճիքայի, Շուէտի եւ զանազան երկիրներու մէջ, լեցուն են փորձառական դասերով. միւս կողմէ, բոլշեւիզմի կրած փոփոխութիւնները նոր հարիցներ կը բանան Միջազգայինին առջեւ, որ անշուշտ պիտի զբաղի անով։ Այս եւ նման բոլոր հարցերուն շուրջ համաժողովը չպիտի ուշանայ տալու իր յստակ եւ իմաստուն թելադրութիւնները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԲՈՂՈՔ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Մարսէյլի Առաջնորդարանին մէջ ծագած դէպքի մը առթիւ գրգռիչ թռուցիկ մը հրատարակուած ըլլալով, բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը երկար պատասխան մը ղրկած է մեզի։ Տեղի անձկութեան պատճառով, կ'ամփոփենք միայն գլխաւոր կէտերը.—

—«Վերջերս երեւան ելած են կարգ մը Հայ ...ենր որոնք կ'ուզեն շահագործել մեռել մը եւ գրգռութիւն սերմանել հանրութեան մէջ ըմբոստութեան հրաւիրելով հասարակութիւնը ազգ. իշխանութեան դէմ։

Հայրենակցական Միութիւնս անգեակ էր իր հայրենակից Արամ Կօշկարեանի մահուան պարագաներուն ...ու թռուցիկէն վերջ, անաչառ քննութիւն մըն ալ կատարել տալով Պ. Պ. Ս. Արծնեանի եւ Ս. Արամեանի միջոցաւ ու լսելով նաեւ Ազգ. Վարչութեան բացատրութիւնները, կուգայ հրապարակաւ իրականութիւնը յանձնել հանրութեան ուշադրութեան.—

Յուլիս 3ին երեքշաբթի ժամը 5ին Արամ Կօշկարեան, որ առաջնորդարան գացած էր, իր կարգին ներս կը կանչուի քարտուղար Պ. Միլտոնեանի կողմէ. ի ներկայութեան կարապետ եւ Մեսրոպ քահանաներու Պ. Կօշկարեան կ'ըսէ. «13 օր է հոս եկած եմ Փարիզէն. ես լուսնտ եմ, գիտնամս ցոյց. Թարգմանը յանձնարարեց ողափոխութեան համար Մարսէյլ գալ Ցիկնանց Միութիւնն ալ 300 ֆր. տուաւ. հիմա դրամ չունիմ եւ մտադիր եմ վերադառնալ Փարիզ. մօսքովա Մինեւոյն ատեն զոյց կուտայ իր շապիկը, որ արիւնոտած է, նոյն օրուան անկումէն եւ քթէն հոսած արիւնէն, պանդոկին մէջ։

Պ. Միլտոնեան կը յանձնարարէ քիչ մը սպասել, մինչեւ Պալաքեան եպիսկոպոս գալը։ Ժամը 5ուկէսին կուգայ Պ. Հ. Սէքէնկիւլեան որուն կը պատմուի Ա. Կօշկարեանի մասին։ Հազիւ աւարտած այս խօսքերը, ինքնալու ձայն մը կը լսուի բոլորը դուրս կը վազեն ու կը տեսնեն որ հիւանդը ինկեր է եւ բերանը սկսեր փրփրեր 7 8 ներկաներէն երկուքը, կոնակի վրայ պառկեցնելով զայն, կը թուլցնեն վիզը, մէջքը եւ կը սկսին շփել թեւերը վրայ։ Կը հանեն Պալաքեան եպիսկոպոս, որ երբ կ'իմանայ եղելութիւնը, կը հրամայէ գլուխը թրջել եւ սթափելէն վերջ, պատուիրել որ առտուն գայ ճանապարհածախսը ստանայ եւ դառնայ Փարիզ։

Երբ հիւանդին շնչառութիւնը կը կանոնաւորուի, ներկաները կը մեկնին։ Ժամը 6ին կը մեկնի նաեւ քարտուղարը՝ 10 ֆր. տալով կարապետ քահանային որ տայ Արամ Կօշկարեանի իբրեւ այդ իրիկուան ծախք։ Քահանան եւս քիչ մը սպասելէ վերջ, կը մեկնի եւ պէտք եղած հրահանգը կուտայ տնտեսուհիին։ Դժբախտաբար, Արամ Կօշկարեան չի սթափիր եւ կը մնայ նոյն վիճակին մէջ, մինչեւ առտուան ժամը 6ը, երբ կ'աւանդէ հոգին։ Ժամը 8ին միայն տխուր իրականութիւնը կը հաղորդուի քարտուղարին որ իր կարգին լուր տալով Մեսրոպ քահանայի, ժամը 8.10ին կուգան եկեղեցի։ Երկու անգամ լուր կը ղրկեն տօքթ. Քէշիշեանին, որ չիհասնիր. յետոյ կ'իմացնեն թաղին ոստիկանութեան, որ այդ շէջանին պետական բժիշկը բերելով, կը հաստատէ մահը։

Ահա տխուր իրականութիւնը նոյնութեամբ։»

(Անփ.)

∴ Երկրորդ բողոք մը ստացած ենք Սէն-Ժիւլիէն-Գոմոն Միացեալ Ցաղերու Երեսփոխան Պ. Դ. Պալտասարեանէ, որ «պաշտօնանկ» եղած է նոյն տարեղանի ինքնակոչ Հոգաբարձութեան կողմէ։ Նամակագիրը երկու սիւնակ բացատրութիւն եւ մեղադրանք գրի առած է. բայց ...ութիւնը չունենալով նոյնութեամբ հրատարակելու զայն, կը ներկայացնենք քանի մը կէտեր։

— «Ի՞նչ յիմարութիւն է կարծել թէ՝ ազգ. երեսփոխանները, թաղային հոգաբարձութիւններու կամ թաղականներու ներկայացուցիչներն են Երեսփ. Ժողովին մէջ եւ իրենց հրահանգները կը ստանան անոնցմէ։ Ձեր ներկայ խայտառակ կազմը, որ իմ ընտրութենէս ամիսներ վերջ պաշտօնի կոչուած է, որքա՛ն ծիծաղելի կը դառնայ, ինքնիրեն նման իշխանութիւն մը տալով։

Կամաւոր կոյրերը բացառութիւն կազմելով, գիտ ընտրող ժողովուրդին գիտակից ու ողջախոհ մասը կրնայ վկայել որ ես իմ ազգ. երեսփոխանի պարտականութիւնս լիուլի կատարած եմ։

. Բանի որ առիթը ներկայացած է, աւելորդ չեմ նկատեր ձեր միամեայ շահատակութեանց ամփոփ մէկ պատկերը ներկայացնել հոս։

Երբ տարի մը առաջ պաշտօնի ձեռնարկեցիք, Սէն-Ժիւլիէնը կը բոլորէր լաւ շրջան մը։ Ամբողջ ֆրանսահայ գաղութին մէջ եզական գիրք մը գրաւած էր ան, եղուք ու՞նքա՛ն անխիղճ եւ թեթեւօրէն վարուելով անոր ճակատագրին հետ, զայն հասցուցիք ներկայ ողբալի վիճակին։

1. Երբ Մարսէյլի Նորակազմ Թաղերը, Սէն-Լու, Սէն-Մարկրիթ, Սէնթ Անթուան եւայլն Սէն Ժիւլիէնէն երկու տարի վերջ կազմակերպուելու սկսելով հանդերձ, շնորհիւ իրենց Թաղականութեանց խղճամիտ, խոհեմ ու լուրջ աշխատանքին, սեփական դպրոց-եկեղեցիի կրցան տիրանալ, դո՛ւք, մեծխօսիկ պարոններ, թաղի ժողովուրդին վստահութիւնը չարաչար գործածելով, անոր օրապահիկէն կտրուած մօտաւորապէս 5000 ֆր.ի գումար մը ձեզ շողոքորթող «յուշարարներին չէնքին նորոգութեան յատկացուցիք, առանց օրինական պայմանագրութիւն մը կնքած ըլլալու անոր հետ։

2. Դո՛ւք, թաղական աղաներ, ձեր մանկավարժական կարողութիւնը ցոյց տալու մարմաջով էր անշուշտ որ, տարիին կիսուն տմարդօրէն ճամբեցիք մրաջան մանկապարտիզպանուհի մը, եւ ձեր անդամներէն մէկուն մօտիկ ազգականը տեղաւորեցիք դպրոցին մէջ, ջնջելով մանկապարտէզի գլուխ։

3. Ձեր գիտէք ինչպէս որակել ձեր նշանաւոր քայլը, որով կարգ մը մութ ուժերու մեղսակցութեամբ միմոսաբար ընդօրինակեցիք Փարիզի հոգաբարձութեան վերջին գիւտը՝ «Association Cultuelle»ը, եւ առանց կարմրելու, հայ աւանդական եկեղեցին վերածեցիք կրօնական ընկերութեան մը։ Այս քայլը առիք անշուշտ, ըմբոստանալու համար Կեդրոնի Ազգ. Իշխանութեան դէմ եւ զրկելու ձեզ ընտրող ժողովուրդը, իր հակակշռի իրաւունքէն։

Պարկեշտ եւ ուղղամիտ մարդիկ, առանց սպասելու որ իրենցմէ պահանջուի, իրենց բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան հաշուետուութիւնը կ'ընեն տարուան մեջ ամիսը անգամ մը։ Հակառակ անոր որ այդ բանը ձեզմէ կրկին ու կրկին խնդրուած է, ձգձգեցիք մինչեւ այսօր ու տակաւին կը յամառիք՝ անտեսելով ձեզ ընտրող ժողովուրդին տարրական պահանջքը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆրանսայի 1928ի հարաւային շրջանը սկսաւ Յուլիս 31ին կազմակերպուած Circuit du Byrrhի կողմէ, հովանաւորութեամբ Le Petit Marseillaisի: Շրջանը պիտի տեւէ՝ 13 օր 9 հանգրուան: կը մասնակցին 158 նշանաւոր մրցորդներ, նաեւ հայ հեծելանուորդ Ախոյեան Ցեպուհ Մանուրեան: Անշուշտ հայ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ այս մրցումը:

Յ. Պապաիկեիթեան

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Վ.ԱԼԱՊՐԸ. — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Վալապրի Երկրագործական եւ Այգեգործական վարժարանը, իր ֆրանսացի աշակերտներուն կարգին ունեցաւ նաեւ հայ շրջանաւարտ մը, Գ. Յովհաննէս Մախտեսեան, որ իր 23 դասընկերներուն մէջ՝ Բ. համդիսանալով, իր վկայականի կողքին ստացաւ նաեւ Փարիզի երկրագործական նախարարութենէն արծաթեայ շքադրամ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ ·61·

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

Ըսպանդակներուն վրայ կանգնած, ձողի պէս ուղիղ, հպարտ համաշխարհային յաղթանակի հորիզոնին վրայ դիտելով իր ...նուն կայսրութիւնը։

Այս միջոցին, Էլի որ զայն դիտէր, ինքն իրեն ըսաւ.

— Մարդս. շատ սիրուն ես, մօտեցաւ անոր

— Ո՛վ կայ հոն, գոչեց Մէյէր ...կորուկ շեշտով մը։

...նշմարեց Էլին։ Ա՜հ, լա՛ւ, ...ճուկ Ցոյն մըն էր, պզտիկ ...յն մը. մէկը կոշտ ու պարտուած ...ներէն, որոնք համարձակած ...դիմադրել կայսեր։ Ըսպ...ակը ուղղեց Էլիի վրայ ու ...կեց. Բայց Էլի անօրինակ ...ճկութեամբ մը, նետուեր էր ...յէր պէյի ձիուն գաւակը։

— Մարդուկս ըսաւ ան ակռաները սեղմելով, գիւրին է մէկի դէմ տասը հոգիով ելլել ու քաջութիւն ծախել։ Դէմ դէմի առանձին ելած ատենն է որ մարդ ինքզինքը կը ցուցնէ։

Եւ իր մատներով այնքան սեղմեց անոր կոկորդը, որ Մէյէր ինկաւ իր ձիուն վրայէն։

Էլի գեռ կը ճառէր

— Ինծի ըսին թէ դուք շատ կը գողնաք գրաւուած հողերուն վրայ. Ու կը գողնաք առանց շնորհքի. Կը ցուցնեմ քեզի թէ՝ ինչպէս կարելի է գողութեան մէջ իսկ շնորհ դնել։

Մէյէր պէյը հանուեցաւ վերէն վար, առաւ ինչ որ գտաւ վրան, համագեստ, թուղթեր, անցագիր, պատուանշաններ, Մէյէր պէյ ամբողջովին մերկացաւ առանց սակայն բան մը նշմարելու, որովհետեւ, արդէն մեռած էր։

Այս մահը այնքան անտարբեր ձգեր էր Էլին, որ հանգարտօրէն հագաւ անոր համազգեստը, հեծաւ ձիուն վրայ ու ճամբան շարունակեց։

Թրքական հողի վրայ պատիւներու արժանանալով եւ ապահով ճամբորդելու այս միջոցը, որուն գիմած էր Էլի, կատարելապէս յաջողեցաւ։

Այս կերպ գործելը աւելի արագ էր քան թէ գիմել թրքական իշխանութիւններուն, անցագիր խնդրել անոնցմէ, երթալ կարգաւ ոտքը ինկնալ բոլոր փաշաներուն, ինչպէս բրաւ Ալթավրոս Մուրտուրիս, երբ Միրթինի պըղտուճներուն վրայ, Ընելիօ գիւղէն ճամբայ ելաւ Լազարինա երթալու համար։ Բայց առանց Էլիի միջամտութեան, բնաւ հոն հասնելիք չունէր։ Թուրքիոյ մէջ, կը պատահի որ մէկը ճամբայ ինկնայ. եւ Ալլահը միայն գիտէ թէ երբ կը հասնի. իսկ Ալլահը չէ եղած որ բան մը գիտնայ։

Երկու ամսուան յամառ գիմումներէ յետոյ, Ալթավրոս, Միրթինի եւ պատի հետ հազիւ կրցեր էր անցնիլ Վոլոյէն, երբ Էլի հանդիպեցաւ անոնց։

Միրթին պէտք չէր ունեցած սպասելու որ Էլի գայ զինքը փնտռելու։ Ինքն իսկ էր որ անոր կ'երթար։ Սակայն կասին եղաւ առաջին անգամ զայն երեւան հանողը, առանց ճանչնալու։ Երեքը մէկ սայլով կը ճամբորդէին։ Պահ մը կանգ առեր էին հանգչելու համար, երբ սայլէն վար իջնելով, կասի նշմարեց թրքական սպայ մը, որ յոյն ժողովրդական լեզուով, կ'ըսէր իրեն.

— Գնա՛ ըսէ անոնց որ ես եմ

Էլին էր խօսողը՝ թուրք սպայի տարազին տակ։ Էլի հեռուէն ճանչցեր էր իր նշանածը, որուն դէմքին վրայ անբացատրելի ուրախութեան մը ժպիտը փայլեցաւ։

* * *

Սայլակը վերջապէս կանգ առաւ Ֆրոզինի դրան առջեւ։ Էլի չիկար անոր մէջը, որովհետեւ, իր նշանածին հետ լեռն ելեր էր պահուելու։ Երբ մէջինները վար իջան, Ֆրոզին սուր ճիչ մըն ար ձակեց, ճանչցեր էր կասին։ Ցեխը փութաց մօրը թեւերուն մէջ նետուիլ. գլուխը դրաւ անոր ուսին եւ զայն համբուրեց կարօտով։ Բայց յանկարծ, սարսափած վար նետուեցաւ ու մայրը քաշեց դէպի տուն, իր մօրն ուսին վրայէն, տղան նշմարեր էր Ըհմէտ էֆէնտին որ կանգնած էր հրապարակին մէջտեղը։

— Մա՛յր, ըսաւ Ֆրոզին, գիտե՞ս թէ ով է այս սպան։ Ան էր որ հայրս սպաննեց։

Եւ մինչդեռ Ֆրոզին կ'իյնար նուաղած, կասի կ'անհետանար գիւղին վերջին տուներուն ետեւ։ Երբ ինքզինքը եկաւ, Ֆրոզին խենթի շարժումով մը կանչեցաւ Մուրտուրիսի զգեստին.

— Խօսէ՛, խօսէ՛ հիմա, ի՞նչ եղաւ Էլիմանուէլս.

Եւ այն ատեն իմացաւ զարհուրելի իրողութիւնը։

ԷԼԻ

Ֆրոզին գիւղին հրապարակը գնաց։ Ըհմէտ դեռ հոն էր, շիտակ անոր մօտեցաւ, քանաքին մօտ էր եւ զինուորները պատերուն երկայնքին կեցած էին։ Ըհմէտ քանի մը քայլ առաւ դէպի Ֆրոզին, որովհետեւ չէր ուզեր որ ան իր մարդոց առջեւ երեւնայ։

— Անմիջապէս տունդ գնա, եւ եթէ կ'ուզես եսեւէդ կուգամ.

Ֆրոզին չշարժեցաւ։

— Գիտե՞ս ըսաւ պարզապէս թէ՝ Սէլիմ փաշա քու հայրդ չէ։ Թշուառակա՛ն, քեզ անոր ծախեր են եւ գո՛ւն իմ տղաս ես, գուն իմ զաւակս ես։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Սերպիոյ կողմէ անիրաւօրէն օգտագործուեցան՝ ի նպաստ Սերպիոյ գերակայութեան եւ ի վնաս նոր պետութեանց ազատութեանց եւ իրաւունքներուն»:

Վերջացնելով, բանաձեւը կ'ըսէ թէ կռիւը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ Նոր Սահմանադրութիւն ձեռք բերուի: Բանաձեւը քուէարկողներն են Խրուաթիոյ օրինաւոր երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ Սլավոնիոյ եւ Սերպիոյ ազատական կուսակցութեան անդամները:

∴ Սերպիոյ նոր վարչապետ հայր Քորոշէց Սգուփչինայի առջեւ կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը, որով վստահութիւն կը պահանջուի խորհրդարանէն: Կը խոստանայ կարգադրել իրեն ներկայացուած քաղաքական, դաւանական, ընկերային եւ տնտեսական բոլոր խնդիրները: Դահլիճը վարչական մեքենային մէջ պիտի մտցնէ ընդհանուր անկողմնակալութեան ոգի, բացարձակ ուղղամտութիւն եւ վերջին ծայր արագութիւն: Տուրքերը պիտի թեթեւցնէ, դատական նոր բարենորոգումներ պիտի մտցնէ, գիւղացիներուն վարկ պիտի տայ ևն.:

ԽՐՈՒԱԹ ԱՇԱԲԵԿԻՉ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պելկրատէն Օգոստոս 3 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Խրուաթ մը՝ նախկին պետական պաշտօնեայ, որ ներկայ կառավարութեան խրուաթ անդամներէն Անկէլինովիչի եւ Գարինի դէմ մահափորձ մը կազմակերպած էր:

Ուրիշ ձերբակալութեանց ալ կը սպասուի:

Ստեփան Ռատիչի վիճակը շատ ծանր է:

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը

Քօվնոյէն կը հեռագրեն թէ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական դեսպանները բերանացի ծանուցագիր տուած են լիթուանական կառավարութեան, յայտնելով որ կը փափաքին տեսնել լեհեւլիթուանական վէճին շուտափոյթ կարգադրութիւնը: Այս ազդարարութիւնը ոեւէ ազդեցութիւն չէ ըրած լիթուանական կառավարութեան վրայ:

Լիթուանիոյ ներկայ դիկտատորական կառավարութիւնը որոշած է ամէն գնով չհրաժարիլ իր իրաւունքներէն Վիլնա քաղաքին վրայ, որ խլուեցաւ իրմէ 1920ին լեհ զօրավար Զելովսկիի կողմէ:

Լիթուանացիներուն մեծ զարմանք պատճառեց նաեւ այն թէ՝ գերման կառավարութիւնը եւս ծանուցագիր մը ներկայացնելով՝ կը յանձնարարէ վերջ տալ ութ տարիէ ի վեր Լեհաստանի հետ ունեցած իր անպաշտօն պատերազմական վիճակին:

Օդանաւորդ Բըրթնի ձախողած

Երէկ գրեցինք թէ անգլիացի հարիւրապետ Բըրթնի Ասորեան կղզիներէն ճամբայ ելաւ դէպի Նիւֆաունտլէնտ (1500 մղոն), շարունակելու համար Ատլանտեանը երեք հանգրուանով կտրելու իր ծրագիրը: Հազիւ 500 մղոն ճամբայ կտրած էր, երբ փոթորիկին պատճառաւ ստիպուեցաւ ովկիանոսին վրայ իջնել, անթելով լուր տալէ յետոյ թէ կը գտնուի հիւսիսային լայնութեան 42, եւ արեւելեան երկայնութեան 41րդ. աստիճանին վրայ: Ամերիկեան «Սէտրիք» եւ «Փրէզիտէնթ Հէյս», գերմանական «Քոլումպոս» շոգենաւերը հրաման առացան փութալու մատնանշուած վայրը: Այս շոգենաւերը չկրցան բան մը գտնել:

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ անգլիական շոգենաւային ընկերութեան «Միննէվասքա» շոգենաւը ովկիանոսին մէջ գտած է օդանաւորդ Բըրթնին եւ իր օդանաւը՝ «Հուէյլ» (կէտ ձուկ):

Բըրթնիի կ'ընկերանային երեք հոգի, Քանատացի միլիոնատէրի մը տղան՝ Հոսմըր, մեքենագէտ Փիըրս եւ անթելի մասնագէտ Կիլմըր:

Վեց հոգի մեռած, 15 վիրաւոր

Փարիզ-Սէն-Պրիէօ ճեպընթացը Մոնփարնասի կայարանէն ճամբայ ելած էր Հինշաբթի գիշեր ժամը 9.15ին, ամարանոցի համար Պրըթանիա մեկնողներու մեծ բազմութիւն մը տանելով:

Կառախումբը Լը Ման հասաւ բնականոն կերպով: Սակայն հազիւ անցած էր Պուրկ-Պիլլէի կամուրջը, կայարանի մուտքին առջեւ, երբ վայրաշարժը սկսաւ երերտկալ վտանգաւոր կերպով: Մեքենավարը դեռ ժամանակ չունեցած զայն կեցնելու, վայրաշարժը գիծէն դուրս ելաւ, իր ետեւէն քաշելով կառախումբը: Վերջապէս կայարանին մօտ ջրամբարի պատին զարնուելով քովնտի շրջեցաւ: Իրեն հետեւեցան թղթատար վագոններ եւ Բ. ու Գ. կարգի խառն վակոն մը: Գիծէն դուրս ելան միւս վակոններն ալ: Ապակիներ ջարդուփշուր եղան, մութին մէջ կիներու եւ մանուկներու աղեխարշ ճիչերը օդը լեցուցին: Կայարանի աշխատաւորները լամբարներով օգնութեան փութացին:

Փշրուած վակոններուն տակէն դուրս հանուեցան դիակները թղթատարական հինգ պաշտօնեաներու եւ մէկ ճամբորդի: Վիրաւորուած են 15 հոգի: Առեւտրական նախարար Պօքանովսքի աղէտին վայրը փութաց՝ քննութիւն կատարելու համար: Մեքենավարը ձերբակալուեցաւ իբրեւ յանցաւոր:

Համայնավարներու վաղուան ցոյցը

Հակառակ ներքին նախարարին եւ ոստիկանական տեսուչին արգելքին, համայնավարները որոշած են իրենց ծրագրած ցոյցը կազմակերպել: Կարշի անտառը արգիլուած ըլլալով, ուզեցին Իվրիի մէջ կազմակերպել իրենց ցոյցը. սակայն ազդարարուեցաւ իրենց թէ կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ ոեւէ տեղ:

Իվրիի քաղաքապետը համայնավար ըլլալով, կը ծրագրէն հաւաքոյթ մը ունենալ Իվրիի քաղաքապետարանին պատկանող մեծ սրահի մը մէջ:

Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է արգիլելու համար որ կրկնուին անցած տարի այս եղանակին պատահած դէպքերը, Սաքքօ-Վանզցէթթիի առթիւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Հանրապետականները 100 միլիոն ֆրանք կը ծախսեն իրենց թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըրի ընտրութիւնները յաջողցնելու համար:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօն: Նիւթ՝

1. Հայ համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

2. Դանծակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Ձ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ գեղասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան:

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի կողմէ:

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Բոն-Փուանի ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Երգ, նուագ, զանազան պարեր: Կը հրաւիրուին Սէն Թ'էթիէնի եւ շրջանի հայրենակիցները: Փափաքողները կրնան միասին ուտելիք բերել:

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը:

կը նախագահէ՝ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Թառիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն: Պանծօ, նուագ, պար եւ անակնկալներ:

Ջոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել թրամուէյ թիւ 89 Սէն Միշէլէն կամ Փօրթ Վէրսայլէն եւ իջնել Թէրմինիւս: Շոգեկառք՝ Մոնփառնասէն իջնել՝* Le Val, *Էնվալիտէն իջնել՝ Մէօտօն:*

Տիկին Վիքթորիա Գասապեան, Պր. Գրիգոր Գասապեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մ. Գասապեան, Արի Տիկին Նղիսաբէթ Կիրակոսեան, Մելքոն Կիրակոսեան եւ Աբէշալոյս Քիւրալեան (Պոլիս), սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, եղբօրորդւոյն

Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Փարիզ յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի *Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երկուշ. իրիկուն ժամը 8.30ին* Rue des Ecoles *լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը:*

Փարիզի *Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիր. առաւօտ ժամը 10ին,* 184 Ave. Italie.

Պուա Քոլոմպի *Նաւզոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին,* 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières.

Մարսէյլի *«Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:*

Մարսէյլի *Գատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Ներկայանալ անդամատետրով:*

Մարսէյլի *«Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:*

Նիսի Շրջ. *Կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Քանոյի մէջ ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին Քանի եւ Կրասի խումբերու վարչութիւնները:*

Իսի-լէ-Մուլինոյի *«Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կայարանին դիմաց Պառ Մօնիւմանթալի սրահին մէջ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական: Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է: Կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիձայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր: Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H. No. 60, Charvieu (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette

Le Gérant. E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

5 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 717 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Այսօր, Պրիւսէլի մէջ, հանդիսաւորապէս կը բացուի Աշխատաւորական-Ընկերվարական Միջազգայինի Գ. Համագումարը։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն Պելժիոյ մայրաքաղաքը համախմբուած են աշխատաւորական շարժման խոշոր դէմքերը։ Մինչեւ Յուլիս 25 հաղորդուած պատգամաւորներու թիւը կ'անցնէր հինգ հարիւրը։

Այս տարի բոլոր երկիրներն ալ աւելցուցած են իրենց պատգամաւորներուն թիւը։ Այսպէս, Գերմանիան, որ Բ. համագումարին (1925, Մարսէյլ) ունէր 75 խառն պատգամաւորներ, այս անգամ ղրկած է 100 հոգի, — ամէնէն բազմաթիւը։ Ֆրանսա ղրկած է 56 հոգի (Մարսէյլի մէջ՝ 33), Աւստրիա՝ 67 (անցեալ՝ 45), Անգլիա՝ 65, փոխան 38ի նախ.։

Խոշոր խնդիրներ կան սեղանի վրայ, եւ տաք վիճաբանութիւններ կը սպասուին, բայց որովհետեւ Ամսթէրտամի բանաձեւին (1904) վերաքննութեան հարց չկայ, հաւանական չէ որ տակտակումներ ծագին։

Աւելի շատ գործնական խնդիրներ պիտի քննուին։

Անուրանալի որ, միջազգային ընկերվարութիւնը խոշոր յանձնէր կատարեց իրական կեանքի մէջ, անեղծ պահելով սկզբնական հանգամանքը։ Ճիշդ այս ճակատէն ալ կը տարձակին համայնավարները, դաւաճան հռչակելով արդի ընկերվարականները, եւ իրենց վերապահելով ամբողջ Մարքսի աւանդը եւ ուղղափառութիւնը։

Օրինակ, անոնք մասնակցեցան պատերազմը վարող դահլիճներուն, բոլորուելով ազգային միութեան շուրջը։ Ու մինչեւ այսօր ալ, շատ մը երկիրներու մէջ, մաս կը կազմեն խառն դահլիճներու։

Բայց գայթակղութեան դարձաւ քաղքենի Նոր կազմակերպութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, մանաւանդ այն օրէն վեր երբ Ֆրանսայի ընկերվարութիւնը ընկեր մը տրամադրեց, եւ անգամ ֆրանսական պատուիրակութեան։ Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, այս խնդիրը նորէն վիճաբանութեան նիւթ եղաւ Փարիզի մէջ, եւ բուռն հակաճառութիւններէ յետոյ, Փոլ Պոնքուր հաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ։

Համագումարը պիտի ջանայ ընդհանրական բանաձեւ մը գտնել այս փշոտ խնդրին շուրջ, որ սերտ կապ ունի զինաթափութեան, հետեւաբար եւ խաղաղութեան գատին հետ։

Արդարեւ, անոնք որ համամիտ են գործնապէս մասնակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն, կը պնդեն այս ուղեգծով միայն կարելի է ժողովրդավար դարձնել անոր կազմակերպութիւնը։ Անոնք յոյս ունին թէ պիտի միջազգէն եւ թոյլ չպիտի տան որ քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւններ գերակշիռ դիրք ունենան այնտեղ եւ պարտադրեն իրենց ռազմապաշտ քաղաքականութիւնը։

Այս տեսակէտին դէմ կանգնած են ուղղափառները, որոնք պատասխանատուութիւնները եւ պատերազմը խափանելու միակ միջոցը կը նկատեն ճակատ ճակատի կռիւը, թէեւ ոչ համայնավարական ուղղութեամբ։

Այսպէս, Անգլիոյ Աշխատաւորական Անկախ կուսակցութիւնը պատրաստած է բանաձեւ մը, որ մէջտեղ դնելով Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան ձեռնարկներուն ձախողումը, անօգուտ կը հռչակէ կիսկատար միջոցները։ «Եկած ժամանակը միջազգային ընկերվարականներուն համար՝ անշուշտ դիրք բռնելու պատերազմին դէմ, համաշխարհային միացեալ պայքար մղելով ընդհանուր զինաթափութեան համար, եւ կազմակերպելով բանւոր դասակարգին գիմադրութիւնը ո՛ր և է պատերազմի վտանգի դէմ»։

Եւ կ'առաջարկէ ի հարկին կասեցնել այն ճարտարարգործութիւնները որոնք պատերազմի կը ծառայեն, մերժել զինուորութիւնը եւ ռազմանիւթի շինութիւնը, զինաթափութեան կողմնակ հանդիսանալ, առանց նկատի առնելու միւս ազգերը, եւ մերժել զինուորական վարկերը եւն.։

Երկրորդ կնճռոտ խնդիր մըն է գաղթային քաղաքականութիւնը։

Այստեղ ալ, արդի ընկերվարականները, մղուած՝ անոր քաղաքականութենէն եւ Մեծ Պատերազմին դասերէն, միջին ճամբայ մը կը փորձեն։

Գոնէ այդպէս կը հետեւի նոյն անկախ աշխատաւորականներու բանաձեւէն։

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան այս ձախ թեւը, ճանչնելով հանդերձ Ասիոյ եւ Ափրիկէի գաղթավայրերու բնիկ ժողովուրդներուն զարթօնքը եւ ցեղային հաւասարութեան սկզբունքը, իր համակրանքը յայտնելով հանդերձ Չինաստանի, Եգիպտոսի, Հնդկաստանի եւ ուրիշ երկիրներու ժողովուրդներուն, դրամատիրական աշխարհակալութեան դէմ անոնց մղած պայքարին առթիւ, հետեւեալ վերապահումը կ'առաջարկէ.

— «Ժամանակը եկած է վերջ տալու աշխարհակալութեան ձեւին, որով ցեղ մը տէր կը դառնայ ուրիշի մը ճակատագրին։ Ո՛ւր որ անմիջապէս կարելի չէ կատարել ինքնօրինութիւն մը ճպատակ ցեղի մը, պէտք է վարչական պատասխանատուութիւնը մէկ պետութեան ձեռքէն առնել եւ յանձնել միջազգային մարմնութեան մը, կարելի եղածին չափ շուտ զարգացնելու համար ինքնօրինութեան կարողութիւնը եւ աշխարհակալ տիրապետութեան դէմ պաշտպանելու համար ժողովուրդը»։

Այս բոլոր փշոտ խնդիրներուն մէջ, մէկ բան պարզ է,— Համագումարը աւելի քան երբեք ամուր ճակատ մը պիտի ձեւացնէ համայնավարութեան դէմ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏՐԿՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒՄԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (չէզոք) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ. (10 Յուլիս.

— «Մարդիկ որ դեռ երէկ հազար կտոր կ'ըլլային եւ աջ ու ձախ շանթեր կը տեղային, ազգի եւ եկեղեցիի, ավերուութիւններու եւ ինքնուրոյն բարքերու պահպանումին մասին յայտարարելով ինքզինքնին, եւ մեծ աղմուկ կը յարուցանէին բացի ու գոցի եղբայրատեաց վէճը հրապարակ ձգելով, այժմ, մէկ օրէն միւսը, մէկ ոստումով գոյներնին փոխած՝ հեռուէն գովքն ու փառաբանանքը կը կարդան ստրկօրէն իբրաւկարգի մը եւ պետական կազմի մը, որուն իրենք ալ ներքնապէս չեն հաւատար։ Նոյն այս մարդիկը տարիներ շարունակ «աւազակ», «դատարկապորտ» եւ այլ եւ այլ նուաստացուցիչ ածականներով կ'որակէին հայութեան ամէնէն պաշտելի սրբացած մէկ զաւակը։ Երբ ան Զօրավարի համազգեստով եւ յաղթանակներով պսակուած կուրծքին շքանշանները շարած օտար այս ափերը հասաւ, սկսան սեղանէ սեղան հրաւիրել ու քծնիլ անոր...։ Բարքերու եւ հոգեկան ի՛նչ ինկածութիւն։ Հայրենասէրի կեղծ դիմակին տակ անձնական շահեր փնտռող այդ կաչաղակները նոյն իսկ գլացան անոր յարգանքի մարդկայնական պարտականութիւնը, առանց անդրադառնալու թէ այդ անձնուէր հոգին իրենց ազատութեան եւ անկախութեան համար կռուեր էր այսօրուան «ընկեր եւ մտերիմ» յայտարարուած Թուրքերուն դէմ, Թուրքեր որոնց ձեռքերը դեռ թաց են հայ արտահատոր սիրելիներու կարմիր արիւնով։

Այսպէս է եղած միշտ ինկածներու եւ անդոյն մարդոց հիւանդոտ հոգեբանութիւնը, եւ այսպէս ալ պիտի ըլլայ։ Երկաթէ ձեռքի մը եւ տիրական ձայնի մը պակասէն, հոգեպէս եւ բարոյապէս ինկածներու Արշաւանն մը դարձեր է կարծես գաղթահայ իրականութիւնը, ուր հացկատակներու սերունդներ կը քծնին ու կ'երկրպագեն բռնաւորներուն, ազատ հորիզոններու տակէն իսկ։ Կը քծնին ու կ'երկրպագեն, կ'երկրպագեն ու կը քծնին կարմիր իշխանաւորներուն, առանց նուիրական որոշ խտէալ մը ունենալու։

Ստրուկներու հոգեբանութիւնն է այս եւ ստրուկներու փառաբանութիւնը։»

ՆՈՐ ՎԱՐԿ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային Իշխանութեան ջրային ցնտեսութիւնը 11,300,000 րուբլի վարկ սահմանած է, զանազան հետազօտութիւններ եւ ոռոգումներ կատարելու համար Անդրկովկասի մէջ։ Մուղանի դաշտին համար (Ադրբէջան սահմանուած է մէկ միլիոն րուբլի։ Ղռերու ոռոգման համար (Հայաստան) մէկ միլիոն, Սարտարապատի ջրանցքին համար՝ 700,000, Էջմիածնի ջրանցքին համար՝ 655,000 րուբլի, որով 5000 տեսիատին պիտի ոռոգուի։ Ծրագրին համաձայն, ամբողջ Հայաստանի մէջ պիտի ոռոգուի 36,000 հեքթար հող։ Վերոյիշեալ 11,300,000 րուբլիի վարկէն Հայաստանի բաժին կ'իյնայ 2,355,000 րուբլի։

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒԸ

Մինչեւ թերթս մամուլը դրուած պահուն, լուր չկար երկու լեհ օդանաւորդներու մասին, որոնք Փարիզէն ճամբայ ելան ուրբաթ առտու, Ատլանտեանը կտրելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր Թղթակցութիւն Յառաջի

ՏԻԹՐՈՅԻԹ, 18 Յուլիս.— Մօտ երկու շաբաթ առաջ, Թրքական դեսպան Մուխթար պէյ Տիթրոյիթ եկաւ ու «սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ իր չորս հազարէ աւելի Թուրք հայրենակիցներուն կողմէ», ինչպէս տեղին հաղորդեց Տիը Տիթրոյիթ Ֆրի Փրէսը։

Խիստ դժուար թէ անոր առաքելութեան նպատակը եւ տոր համար դժուար է ո՛ր եւ է գուշակութիւն ընել այդ մասին։

Այսքանը միայն բանք, որ Մուխթար պէյ, որուն գլուխէն կը կաթի երեսուն հազարէ աւելի քրիստոնեաներու արիւնը, «Հօթէլ Սթէյթլըր»ի ութերորդ յարկի պատուհաններէն երկու օր շարունակ ժպտեցաւ «Ֆրի Փրէս»ի Թրքասէր խմբագիրներուն։ Իսկ այս վերջինները վայրկեանը վայրկեանին արձագանգ եղան իր բոլոր շարժումներուն, եւ վերջին պահուն նկարել տուին շարժապատկերի մէջ ու ցուցադրեցին Տիթրոյիթի թատրոններուն մէջ։

Մուխթար պէյի այցելութեան անմիջական արդիւնքը կարելի է համարել այն շարժումը, որ անոր մեկնումէն յետոյ երեւան եկաւ Տիթրոյիթի Քիւրտերուն մէջ։

Անցեալ Կիրակի, Յուլիս 15, մաս մը Քիւրտեր սրահ մը քաշուած, խորհրդակցութիւն մը ունեցան եւ բոլորն ալ շեշտեցին անկախութեան պայքարին անհրաժեշտութիւնը ու երդուեցան նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով կազմակերպել Ամերիկայի ամբողջ քրտութիւնը, ազատելով զայն Թրքական շրջանակներէ եւ ակումբներէ։ Անոնք պիտի ստեղծեն միացեալ ճակատ մը Թրքական բոլոր սադրանքներուն դէմ։

Գոհունակութեամբ արձանագրելով այս փաստը, կը հաւատանք, որ Ամերիկայի բոլոր Քիւրտերը պիտի հետեւին Տիթրոյիթի իրենց հայրենակիցներուն օրինակին, աջակցելով այն պայքարին, որ երկրին մէջ յառաջ կը տարուի յանուն քրտական ազատագրութեան։

Հ. ԱԿԻՆԵԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Խիստ լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ Վիէննայի Մխիթարեաններէն ծանօթ բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեան, որ երկու տարիէ ի վեր Հայաստան կը գտնուէր, Էջմիածնի ձեռագիրները ուսումնասիրելու համար, բանտարկուած է երկու ամիսէ ի վեր։ Պատճառները անծանօթ կը մնան։

∴ Ծանօթ մատենագիր Դաւիթ Անանուն Երեւանէն Թիֆլիս եւ յետոյ Ռուսաստան փոխադրուելով, բանտարկուած է Մոսկուայի մէջ։

∴ Դաւանափոխ Սիմոն Յակոբեան Պերլին հասած է։

∴ Թաւրիզէն հասած նամակի մը համաձայն, յայտնի մարգիչ Վահան Զերազ գնդակահարուած է Լոռեցի Ազատ Մուրատխանի հետ։ Նամակագիրը՝ տարաբախտ երիտասարդին պոլսեցի մէկ բարեկամն է, բայց նորէն վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ ընտրուած յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն էր Նոր Սահմանադրութեան նախագիծ մը մշակել, վերջացուցած է իր աշխատանքները։ Սահմանադրութեան գլխաւոր գիծերը հետեւեալներն են.

Սուրիա գերիշխան անկախ պետութիւն մըն է։

Իր հողամասը կը կազմէ ա՛յն որ անջատուեցաւ Օսմանեան կայսրութենէն։

Սուրիա քաղաքական անբաժանելի միաւոր մը կը կազմէ։

Սուրիա խորհրդարանային Հանրապետութիւն մըն է, որուն գլուխը կը գտնուի Նախագահ մը։

Մայրաքաղաքն է Դամասկոս։

Կրօնքն է իսլամութիւնը։

Սուրիոյ դրօշակին գոյներն են՝ կարմիր, ճերմակ եւ սեւ, դրուած հորիզոնական կերպով. երկայնութիւնը լայնքին կրկինն է. դրօշակին մէջտեղը, ճերմակին վրայ պիտի ըլլան երեք կարմիր աստղեր։

Հանրապետութեան առաջին Նախագահը պիտի ընտրուի առժամեայ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ, երկու տարուան համար։ Իրեն յաջորդելիք նախագահները պաշտօնի վրայ պիտի մնան երեքական տարի։

Համայնավարները կը յամառին

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը արգիլած է համայնավարներուն ցոյցը՝ Կարշիի անտառին կամ Իվրիի մէջ։ Այս վերջին քաղաքին քաղաքապետը համայնավար ըլլալով, առջի օր հրաւիրուեցաւ Սէնի նահանգապետին քով, որ հրամայեց ետ առնել իր տուած արտօնութիւնը։ Քաղաքապետը մերժեց։ «Իւմանիթէ» այս լուրը տալով, կը հրաւիրէ կարմիրները նկատի չառնել դրուած արգելքը եւ մասնակցիլ այս օրուան ցոյցին, «բողոքելու համար պատերազմին և կառավարութեան բռնութեան դէմ»։

∴ Ընդհ. դատախազը դատ բացաւ համայնավար «Լա Վի Օւվրիէր»ի պատասխանատու տնօրէնին դէմ, ծաղրանկարի մը առթիւ որ կը համարուի «հրաւէր մարդասպանութեան»։ Ծաղրանկարը կը ներկայացնէ խորհրդանշան մը, Հինտէնպուրկի և Մուսոլինիի և «պրոլետար»ներու բազմութեան մը պատկերներով։ Մուրճ-մանգաղին տակը դրուած են սա խօսքերը. «Պրոլետարներ, պատժեցէ՛ք պատերազմին պատասխանատուները»։

Իսկ հետեւեալ խօսքերը տպուած են ամպհովանիի մը վրայ, որ կը հովանաւորէ Փուանքարէն.— «Ֆրանսա, — 1,800,000 սպաննեալ եւ ֆրանքը չորս սու»։ Իսկ տակը, սա նախադասութիւնը.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԻ՞ ԹԷ ՉԱՐ ՆԱԽԱՆՁ

Ըսինք թէ առեւտրական ժողովուրդ ենք։

Ունինք նախաձեռնող ոգի, բայց աւելի յաճախ կը կապկենք ուրիշները։

Եթէ մէկը մածուն շինելու գաղափարը յղանայ, անմիջապէս իր տասնեակներով հետեւորդները կ'ունենայ։

Մրցումը կը սկսի, եւ «գին կոտրելու» հայկական ծարպիկութիւնը հրապարակ կ'իջնէ։

Ուրիշ մը արեւելեան ասեղնագործութեան առեւտուրը կը սկսի։ Աչքբաց Հայեր պատրաստ կը սպասեն։ Շուտով մէջտեղ կ'ելլեն մրցակիցները։

Մէկը ինքնաշարժի վարիչ կ'ըլլայ։ Շատ չանցած, Փարիզի փողոցները հայ շօֆէօրներով կը լեցուին։

Մէկ հոգի գոհարեղէնի միջնորդ կը դառնայ. անմիջապէս Քատէի եւ Լաֆայէթի ծանօթ սրճարանները հայ միջնորդներու բոյն կը դառնան։

Ուրիշ մը քաշքշուքի եւ ռուպի գործ կ'ընէ։

Մանաւանդ այս ցիւղին մէջ մրցումը իր գերագոյն աստիճանին հասած է։

Կը պատմեն թէ մարդիկ իբար կը յրտեսեն եւ կը հետապնդեն, ի հարկին ինքնաշարժով, հասկնալու համար թէ այսինչը ուսկի՞ց կ'առնէ գործը։ Ու անգամ մը որ հասկնան, հինգ վայրկեան վերջ կ'երթան «գին կոտրելու»։

Այս մրցումին մէջ շահողը կ'ըլլայ հրեայ վաճառականը, իսկ տուժողը՝ հայ աշխատաւորութիւն։

Կարգ մը պարագաներու մէջ օգտակար է օրինակ առնել, առանց ուրիշին վնաս պատճառելու։ Սակայն դժբախտաբար մեր մէջ մարմաջ մը կայ՝ հարեւանին վնասելով շահելու։

Ե՞րբ բան մը պիտի սորվինք իսկական եւրոպացիներու առաքինութիւններէն.

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐԸ

Քիչ անդին հրատարակած ենք լուր մը, Լիթուանիոյ պատրաստութեանց եւ տիրող մտահոգութեան մասին։

Վերջին լուրերու համաձայն, Փարիզի գերմանական դեսպանին տեսակցութենէն յետոյ, Պ. Պոլսան ծանուցագիր մը ուղղած է Լեհաստանի, յորդորելով չափաւոր շարժիլ Լիթուանիոյ հանդէպ։

Գերմանական թերթերը կը կարծեն թէ մարաշալ Փիլսուտսքի կը խորհի լիազօրութիւն խնդրել Ազգերու Դաշնակցութենէն, ի հարկին Լիթուանիա արշաւելու, Քոլնոն գրաւելու եւ ստեղծելու համար այնպիսի կառավարութիւն մը, որ յանձն առնէ ստորագրել Լեհաստանի պայմանները։

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսան համաձայն է այս ծրագրին, իսկ մեծ զգուշութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ։ Լիթվինոֆի Պերլին այցելութիւնը սաստկացուց այս ջղագրգռութիւնը։ Կրակը արծարծողը Մոսկուան ըլլալով, շատեր կը կարծեն թէ կացութեան բանալին ալ հոն կը գտնուի։

Ռուսիոյ մէջ անխնայ յարձակումներ կ'ըլլան Լեհաստանի դէմ։ «Պէրլինէր Տակպլատ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Մոսկուայի մէջ տիրող կարծիքը այն է որ աշունը խաղաղ պիտի անցնի, բայց 1929ի գարնան ծանր դէպքեր պիտի ծագին։ Ուրիշ խօսքով, պատերազմ պիտի ծագի Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ միջեւ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱՊԸ

Ս. Սուրէն, «Հայրենիք»ի մէջ, կը մատնանշէ ուրիշ վէրք մը՝

Գաղութներու գրական ամլութեան մասին խօսելով, կը շեշտէր որ կուսակցական մոլեռանդութիւնը իրարմէ հեռու կը պահէ յաճախ մեր գրական ուժերը, ու անկարելի կը դարձնէ որ անոնք միեւնոյն սեղանը նստին՝ գրական մտահոգութիւններէ գրգռուած։ Անկարելի կը դառնէր, օրինակի համար, որ գրական հարցի մը շուրջ խորհելու հոգով քով քովի գան Ահարոնեանն ու Թէքէեանը, Լեւոն Շանթն ու Զապէլ Եսայեանը։

Հայ ժողովուրդի դժբախտութիւններէն մէկն է ասի զի բաւեր որ իր գրական լաւագոյն ուժերը խրուած են կուսակցական աշխատանքներու մէջ, ու օրուան հացերով կլանուած՝ յաճախ կը սպաննեն իրենց մէջ գրական մարդը. դեռ իրենց ներքը արուեստի կրակը վառ պահողներն անգամ՝ յաճախ կը զոհեն գրական մտահոգութիւնները ուրիշ նկատումներու։

Կուսակցական կիրքը, ճիշդ է, այնպէս մը կը բոնկցնէ երբեմն հայ կեանքը՝ որ մարդիկ, ամէնէն խաղաղ հոգի կրողներն անգամ, ալիքէն կը տարուին, կը լեցուին կիրքով ու քէնով։

Ու կիրքին զոհ կ'երթան անոնք ալ որ ուրիշ ասպարէզներու սահմանուած էին, բայց մեր ժողովուրդին ապրած անբնական պայմանները զիրենք քշած է կուսակցական ու քաղաքական աշխատանքներու մէջ։ Հին ատենները, երբ վարժապետ մը գաւառ երթար, ամբողջ հանրային աշխատանքները կը բարդէին անոր ուսին։ Անիկա գիւղին թէ վարժապետն էր եւ թէ տիրացուն, դբագիրը, դերասանը, ճառախօսը, գրեթէ ամէն ինչը։ Հիմա աշխատանքին տեսակը միայն փոխուած է։ Այսօր, հայ գրագէտը, թէ վարժապետ է եւ թէ խմբագիր, կուսակցական գործիչ ու դիւանագէտ։ Մոքով պատրաստուած ուժերու սովը ստեղծեր է այս անբնական երեւոյթը։ Մարդիկ որ սահմանուած էին գրչի եղբայրութեան, հիմա, կուսակցական տարբեր բանակներու մէջ, նիզակ կը ճօճեն իրարու...։

* * *

Պոլիս, 16-17 տարի առաջ, Հրատարակչական մը հիմնեցինք՝ գիտեմ, «Ցառաջ»ի խմբագիրը քիթին տակէն հիմա անուշ մը կը խնդայ։ Բայց այն ատեն չէինք խնդար մենք, ոչ ես, ոչ ինքը։ Այն օրերուն լարուած էին մեր կուսակցութիւնները, ու կիրքը մտած էր նաեւ գրական կալուածէն ներս։ Տարբեր կուսակցութեանց մաս կազմող մեր գրագէտները չէին հանդուրժեր իրարու, նոյն իսկ կը խրտչէին իրարմէ։ Ի՞նչ, կարելի՞ էր միեւնոյն Հրատարակչական ընկերութեան մէջ ժողվել զանոնք բոլորը. չեղաւ. ու երկու Հրատարակչական սկսան բուսնիլ մէկէն, թէեւ մէկը մեռաւ չծնած, միւսը ծնելէ քիչ մը յետոյ։

Բայց այն օրերը պէտք է ապրած ըլլալ՝ հիմա քիչ մը վերէն նայելու համար օրուան բաներուն վրայ։ Ծիծաղելու համար քիչ մը այն օրերու մեր ազնուութեանը վրայ։

Արդարեւ, այսօրուան պէս կը յիշեմ ի՛նչ ազնուութեամբ կ'երթայինք մենք ժողովի, երբ հիմը կը դրուէր Հրատարակչականին. կարծես թէ կ'երթայինք բերդ մը առնելու։ Ու ամէն կուսակցութիւն հոն կուգար սպառազինուած, ճառախօսով, բանաձեւո՛վ ու թիւո՛վ։ Չէ՞ որ բանաձեւն ու քուէն պիտի վճռէին նոյն իսկ գրական հարցերը...։

Ճիշդ է, մեզի հետ էր գրական մարդոց մեծ մասը։ Դաշնակցութիւնը գիտցաւ միշտ գրագէտներու եւ արուեստագէտներու ազուոր փաղանգ մը ունենալ իր մէջն ու շուրջը։

Մեզ հետ էր նաեւ Թիւլ։ Բայց երբ, կը նստէինք ժողովքի՝ ա՛լ բարակը փնտռող չկար։ Կուսակցական խմբակներ կը կազմուէին շուտ մը, ժողովի մը մէջ, որ գիրք հրատարակելով զարկ պիտի տար հայ գրականութեան։ Բանաձեւ բանաձեւի դէմ։ Ու ամէն խմբակ կը ջանար իր թեկնածուն մտցնել վարչական ու խմբագրական մարմիններուն մէջ։ Այսօր ու փարամազն անգամ, նոյնիսկ Հմայեա՛կ Արամեանը կը փորձէին հոն մտնել... որպէս սոցիալ-դեմոկրատ հնչակեան։ Ա՛յ անոր որ կը փորձէր միջին եզր մը գտնել...

∴

Զարդարեանը միտքս կուգայ նախ՝ որ պատերազմէն առաջ մեր սերունդին մէջ ամէնէն աւելի մեղադրուածը եղաւ։ «Ազատամարտ»ի խմբագրապետը, թո՛ւնդ կուսակցական, երբեք չէր մոռնար սակայն թէ գրական մարդ է ինք, եւ թէ նոյնքան նուիրական էին իրեն համար իր գրական կապերը։ Ան մինչեւ վերջն ալ բարեկամ մնաց մեր գրական բոլոր ճշմարիտ ուժերուն՝ ո՛ր կուսակցութեան մէջ ալ նստած ըլլար զանինք անոնք։ Ան գիտէր գրականութեամբ միշտ վառ մնալուն գաղտնիքը, ու իր վարած թերթը կուսակցական թերթ մը չէր միայն՝ այլ եւ գրական մարդոց տաքուկ մէկ բոյնը։ Յաճախ օրուան նիւթերը կը զոհէր տեղ բանալու համար մեր գրական ուժերուն, առանց հարցնելու անոնց տարիքը, առանց նոյնիսկ անոնց քաղաքական ու ընկերային համոզումը փնտռելու։ Ու այսպէսով, ան մեր գրագէտները կը կապէր նաեւ կուսակցութեան, Դաշնակցութեան շուրջը ստեղծելով գրական այնպիսի մթնոլորտ մը՝ որ ուրիշ կուսակցութեանց չտրուեցաւ երբեք ունենալ։ Հայ գրականութիւնը շատ բան կը պարտի «Ազատամարտ»ին։

Բայց մոլեռանդները միշտ ալ կան։

Քի՛չ խրծեցին Զարդարեանը ոչ-դաշնակցական գրողներու շատ երես տալուն համար։ Չեր բաւեր որ, կ'ըսէին, գրական թերթ կը դարձնէ կուսակցութեան մը օրկանը, այլ նաեւ կապ կը պահպանէ մարդոց հետ, որոնցմէ հեռու պէտք է մնալ։ Կը յիշեմ նոյնիսկ Վռամեանի մէկ սրտմտութիւնը։ Պետք կորած խմբագրատուն մտաւ օր մը, Զարդարեանը փողոցին մէջ թեւանցո՛ւկ տեսած էր հակադաշնակցական գրագէտի մը հետ։

Ո՜ւ երբ այս դժկամակութիւնները կը պատահէին կուսակցութեան մը մէջ՝ որ իր մէջ ու իր շուրջը կը համախմբէր մեր գրական լաւագոյն ուժերը, ինչպի՜սի մթնոլորտ կը տիրէր ուրիշ կուսակցութեանց մօտ, որոնց համար դաշնակցական մը տեսնելը սատանայ տեսնելու պէս բան մըն էր այն ատեն։ «Փալթօսըզ» էինք մենք անոնց աչքին...

∴

Երբ Պոլիս, «Գրական Ասուլիս»ներէն յետոյ՝ Թէքէեանի մը շուրջը կը բոլորէինք մեր օրուան գրողները, հրաշքի պէս բան մը կը թուէր շատերուն։ Ի՞նչ. Թէքէեանը նստի՞ Զարդարեանին քով, ու խաժակը՝ Արամ Անտոնեանին հետ։ Ո՛չ, չըլլա՛լիք բան էր։ Մարդիկ չէի՞ն կրնար երեւակայել որ երկու հակառակորդ գրողներ թէյ կը խմեն քով քովի, կամ Թէքէեանը կրնայ գրուածել Զօհրապը անոր նուիրուած գրական սալոնին մէջ, կամ Շաւարշ Միսաքեանը պիտի համարձակի քննադատել «Համակիր» Զօհրապը։ Իրապէս յանդգնութիւն մըն էր ատիկա, այնպիսի օրերու մէջ, երբ ամէն գրող կարծես սահպուած էր գրուածել իր կուսակցական ընկերը, եւ գովեստ բառ մը չըսել քաղաքական հակառակորդի մը հասցէին. այնպիսի օրերու՝ երբ չէզոքներն անգամ կը վախնային աշխատակցիլ կուսակցական թերթի՞մը, ո՛ր մնաց գովեստ հիւսել Վարուժանի կամ Սիամանթօի պէս բացառիկ տաղանդներ միայն կրնային ակնածանքի կանչել բոլորը։

∴

Պ խմբագիրը սխալ դէմքը թթուեցնել. ինծի սահմանուած տեղը անցայ։

Բայց ես չլմնցուցի նիւթս։ Ու կ'արժէ զայն դարձնել ծեծել։ Անոր միշտ տեղ կը մնայ, հակառակ տարիներուն որ անցան։ Պէտք է միշտ օգին համեն զայն։ Չի յիշէ՞ր «Ցառաջ»ի խմբագիրը որ նոյն իսկ վերջին տարիներու մէջ մաքրակրօն ընկերներ ունեցանք՝ որ չհանդուրժեցին ոչ-դաշնակցականներու ընծայուած ասպնջականութեան՝ «Ազատամարտ»էն ներս։

Ասոր տեղ ալ պիտի մնայ, եթէ քաղաքական ու կուսակցական վէճերը միշտ քէնոտ ու խռով պահեն արուեստագէտ ու գրագէտ մարդիկը։

Մինչեւ որ չստեղծուի արուեստի կուղը, — արուեստի ճշմարիտ եղբայրութիւնը։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՋՔԵՐՈՒՆ...

Ահա՛ գիշերն աստղածին
—Խունկ ու ստաշխ ու վարդէ,
Սա պարտէզին մեծ նոճին
Լուսնի լոյսով կ'աղօթէ։

Հոգիիս մէջ մութ յուշեր,
Աստղերու պէս կը ցաթին,
Սիրտս է մռայլ այս գիշեր
Ու կարօտներ կը կաթին։

Ու ես յարբած՝ մեղկօրօր
Աստղերուն տակ մոլորուն,
կ'երթամ սուզիլ ա՜հ, անոր
Ցրտմութեան խորն աչքերուն...

Տիթրոյիթ — Ե. Բաժառ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

92.— ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

Ծառէն կախուեր է
Երկու հատ լիմոն.
Էն տղին կ'առնիմ,
Անունն ի Սիմոն։

Էս ծանը դար ա,
Էն ծանը դար ա,
Շուղանցին եկաւ,
Ջէօղ լեցուն փարա։

Ծառէն կախուեր է
Երկու հատ ծիրան.
Սիրեր իմ կ'առնիմ,
Անունն ի Միհրան։

Գնացինք կալեր,
Կտրեցինք շալեր.
Գաժ պօյիդ մեռնիմ.
Նշանլու եարեր։

Հաւաքեց՝ Ա. Գասպարեան

ՔՐՏԱԿԱՆ ԵՐԳ ՄԸ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Գրուած 1645 Թուականին)

Քրտական բանաւոր գրականութեան մէջ, ամէնէն արժէքաւոր քերթուածը կարելի է համարել «Մամ ու Զին»ը։

Ընդհանրապէս քիւրտ բանաստեղծութիւններու եւ մեծ քերթուածներու հեղինակները անյայտ կը մնան, շնորհիւ այն հանգամանքին, որ հեղինակները իրենց գործը կը յանձնեն ժողովուրդին բերանացի, և մէկ-երկու սերունդ յետոյ, հեղինակներու անունը կը մոռցուի։

Երկար ժամանակ հետաքրքրուած եմ «Մամ ու Զին» երգերաժով, որ իր ամբողջութեան մէջ, լրիւ ու անձնական հեղինակութիւն մը թուած էր ինծի. բայց չէի գիտեր թէ՝ այս պօէմը կազմուած էր ժողովրդակա՞ն բանահիւսութեամբ, իր յաւելումներով ու կրճատումներով, թէ՝ կը պատկանէր մէկ հեղինակի։

Հիմա, բարեբախտաբար, իմ տրամադրութեան տակ ունիմ «Մամ ու Զին»ի մէկ ձեռագիրը, քիւրտերէն լեզուով արաբերէն տառերով։ Ինծի կը թուի որ այս ձեռագիրն է ամէնէն հինը եւ թերեւս միակը, որ այսօր գոյութիւն ունի։ «Մամ ու Զին»ի հեղինակն է Ահմէտ Խանի, որ հեղինակած է իր երգը 1645ին։ Իր գիրքը ընդօրինակուած է 104 տարի յետոյ, այսինքն 1749ին։ Գրչագիրն է Ազիզ Շիրբարի։

Ահա այս ձեռագրի մէջն է ամփոփուած «Մամ ու Զին»ը ամբողջութեամբ, եւ սկիզբը զետեղուած են նախ բանաստեղծէն երեք երգեր, որոնք տեսակ մը յառաջաբան կը կազմեն գրքին։

Այդ յառաջաբան-ստանաւորներէն երկուքը գրքի իմաստին բանաստեղծական արժէքին եւ քիւրտ բանաստեղծութեան շուրջ կը դառնան, խիստ գեղեցիկ ոճով մը կառուցուած։ Սակայն մէկը այդ յառաջաբաններէն կը շօշափէ քիւրտ ազատագրական շարժումը եւ շահեկան է տեսնել թէ Ահմէտ Խանին, (իմ կարծիքով քիւրտ մեծ բանաստեղծը) ասկէ մօտ երեք հարիւր տարի առաջ, ի՛նչ կը մտածէր Քիւրտերու ազատագրութեան մասին։

Ստանաւորը որ գրուած է ընտիր ոճով եւ կատարեալ տաղաչափութեամբ մը, կը ներկայացնեմ ազատ ու բառացի թարգմանութեամբ, որպէսզի իմաստը չաւրէ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԲԱԽՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԱՆՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սաքի (մատռակ), ի սէր Աստուծոյ, շնորհ ըրէ,
Մեր բաժակին մէջ ալ լեցուր ումպ մը գինի։
Թող աշխարհը արտացոլայ այդ գինիի բաժակին մէջ,
Որպէսզի մեր ճակատագիրն ալ երեւայ ֆոն,
Որպէսզի մեր գալիք վիճակը պայծառ երեւայ։
Ե՞րբ բախտը մեզի պիտի ժպտի,
Մեր դժբախտութիւնը գագաթնակէտին հասած է,
Մի՞թէ անոր անկումը մօտալուտ չէ։
Անուազն կայ հաւասարութեան սահմանագիծ մը, (դժբախտութեան եւ բարեբախտութեան միջեւ),
Մինչեւ որ դժբախտութեան ժամը հասնի,
Եթէ կարելի է այդ անիւին վրայ դարձիր,
Որպէսզի բախտը մեր աստղն ալ տեսնէ,
Արթննայ իր քունէն, գոնէ անգամ մը,
Ու մեր բախտն ալ դառնայ մեզի սիրահար։
Մեզմէ ալ դուրս գայ աշխարհակալ մը,
Մեզմէ ալ ճարուի թագաւոր մը,
Մեր ճնարագիտութիւնը երեւան հանուի,
Մեր գրողներուն արժէքները գիտցուին,
Մեր գիտութիւնը ծաղկի,
Որպէսզի չկրնան գտնել մեր վիշտերուն փեղ մը։
Եթէ ունենայինք ազատ ու անկաշկանդ մարդ մը,
Վեհանձն ու ազդեցիկ խօսքի տէր,
Մեր արծաթը պիտի ըլլար կոխուած դրամ,
Եւ անարժէք ու կասկածելի չպիտի մնար։
Արծաթը որքան ալ մաքուր ու զուտ ըլլայ,
Միայն դրամ դառնալով կ'ազնուանայ։
Եթէ ունենայինք թագաւոր մը
Ջոր Աստուած արժանի նկատէր թագի մը,
Եթէ որոշուէր անոր գահ մը,
Այն ատեն մեզի բախտ մը պիտի բացուէր,
Եւ անկասկած պիտի բարգաւաճէինք։
Մենք կտոր կտոր չպիտի ըլլայինք վատօրէն,
Մեր վրայ այդ Թուրքերը յաղթական չպիտի ըլլային,
Մեր հայրենիքը աւերակ մը չպիտի դառնար այդ բուերուն ձեռքը,
Այդ նորեկներուն ստրկանալու չպիտի ստիպուէինք։
Թուրքին ու տաճիկին հպատակ ու յաղթուած։
Բայց ինչէն Աստուած այդպէս ըրաւ,
Այդ Թուրքն ու Ֆարսը մեր վրայ բերաւ։
Անոնց հպատակութիւնը, ճիշդ է, ամօթալի է,
Այդ ամօթը, սակայն, անուանի մարդոցն է,
Անպատուութիւնը իշխաններուն եւ տիրողներուն է,
Եւ ոչ թէ բանաստեղծներուն եւ ֆաքիրներուն։
Ով որ իր հզօր ձեռքին մէջ սուր մ'ունէր,
Չկրցաւ գրաւել ինքն իրեն համար պետութիւն մը։
Այս աշխարհը նման է նոր հարսի մը,
Անոր վճիռը հատու սուրին ձեռքն է։
Ամուսնութեան համար անոր հետ,
Վեհանձնօրէն կուտայի իմ հարստութիւնս,
Ու ես հարցուցի այդ նոր հարսին,
Թէ ո՞րն է այն օժիտը, որով կարելի է իր ձեռքը առնել։
Ան պատասխանեց, — Ուժն ու յանդգնութիւնը...
Վերջապէս, աշխարհըկոչուած սիրուն հարսը
Կը յանձնուի մարդոց սուրին ու վեհանձնութեան։
Ես միացած եմ զարմացած Աստուծոյ դատողութեան,
Քիւրտերն այս աշխարհային պետութեան մէջ
Ինչո՞ւ համար զրկուած մնացեր են։
Անոնք ամբողջ ինչո՞ւ դատապարտուեր են։
Անոնք սուրը գիտեն բռնել համբաւուած ձեւով,
Անոնք իրենց ուժով շատ երկիրներ գրաւած են,
Ամէն մէկը անոնցմէ խատէմի վեհանձնութիւնն ունի,
Ամէն մէկը անոնցմէ Ռոստէմի կտրճութիւնն ունի։
Տեսէ՛ք. Արաբիայէն մինչեւ Վրաստան,
Քիւրտերն են որ բերդերու շղթային դարձած։
Ջորս անկիւնները բռնած են,
Թուրքերն ու Պարսիկները անոնց կ'ապաստանին։
Երկու սահմաններու վրայ գտնուող քիւրտ աշիրէթները,
Դարձած են անկայուն ալիքներ։
Իւրաքանչիւր աշիրէթը անանցանելի պատուար մըն է,
Կարծես անոնք ըլլային սահմանի բանալին։
Այս Թուրք ու տաճիկ ծովին մէջ
Երբ յարձակողական շարժում մը ընեն անոնք,
Քիւրտերն են որ կը խեղդուին արեան մէջ.
Ու իրենք են որ իրար կը խողխողեն։
Անմիաբանութիւն, [...]
[...]հանձնութիւն,
Ցլամարդութիւն, [...]
թիւն ու յանդգնութիւն[...]
կատաղի են [...]
ըէթներուն քով։
Անոնք ցոյց տուած [...]
հանձնութիւն եւ յանդգ[...]
Որքան շատ կը ձգտ[...]
սութեան,
Նոյնքան շնորհք կը [...]
Այս յանդգնութիւնն [...]
հանձնութիւնը
Արգելք եղան որ [...]
բախտիքի բեռի տակ [...]
Սակայն անոնք միշտ [...]
միաբանելու են.
Միշտ կռուի եւ ան[...]
նութեան մէջ են։
Եթէ մենք ունենայ[...]
բաշխութիւն մը,
Եթէ մենք մտած[...]
վուսը,
Թուրքը, Արաբն [...]
միասին,
Բոլորն ալ մեզի [...]
տի ըլլային։
Այն ատեն կ'ամբող[...]
կրօնն ու պետութիւն[...]
Ուսումն ու գիտու[...]
լուցնէինք,
Կը բաժնուէինք ու [...]
բուէինք այս հեթանոս[...]
Եւ կը ձգտէինք [...]
մեր կատարելութեան։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱ[...]

(Մահուան քսանամեակ[...])

908ի աշնան, Պոլսոյ [...] նաց կղզիներէն մէկուն [...] հար եւ հիւծած պատ[...] շրթունքները, նման [...] կու տերեւներու, թո՛[...] մը վերջ կը թափէին [...] օրն իսկ ըսին թէ [...] առաջ քերթող մը մեռա[...]

Մեծարենցի հոգին [...] կտոր մը, որուն այրուա[...] բոյրը դուրս կուգայ, [...] գրականութիւնն ալ հա[...] մը՝ միշտ կարմիր [...] շպարուած։

Անոր կեանքը պա[...] չունի. չիրիմը կայ, [...] գերեզմանատունը, [...] շուքին։ Տարիներ [...] գտալ գինքը, մարդապ[...] ներու խորը, և ցցուա[...] քարին քով։ Գլխաք[...] ուած խառերու դամ[...] մէջէն, համր ձայնով [...] զօրք՝ սկսալ պպակի [...] քէն, կտոր մը Սիրերգի [...] մըն ալ Մեռելոցէն [...]

I

Մեծարենցի գործեր[...] նիհար հատորներ [...] միածամ եւ Նոր Տաղեր[...]

Առաջին անգամ «Ծի[...] հրատարակեց։ Երկու [...] ներն ալ 1907ին լոյս [...]

Այդ երկու գործեր[...] ունին գեղեցիկ կտորներ[...] ցիր «Արեւելեան Մ[...] «Լոյս»ի, «Սլլակա»ի [...] ցոյցներու մէջ։ Անտիպ [...] քերթուածներ կը մնան [...] քոր եւ պզտիկ տետրակ[...] Հրանտ Ասատուրի մօ[...] բովանդակութիւնը [...] լոյս տեսաւ Թէքէեանի[...] Տարեցոյցին մէջ։

Պիտի չկարենամ ո[...] սաւորում դնել իր երկ[...] րուն մէջ։ Անոնք կարծ[...] տաղրականօրէն իրար [...] ցնեն։ Բաժանում չկայ [...] բովհեանեւ խորքէն ա[...] գեղեցիկ ստեղծագործ[...] մեն ու այդ բոլորին մէ[...] մը պէս մշտա կ'անցնի [...] Նատեղծական մայրե[...] տեսնալ յարն բայց [...] վանդակութեամբ.—

Ա. Բնութեան [...] նրբացած համապատ[...] իրերու մասնայատակ[...] մտերմասնութիւն եւ [...] ճշմարտութիւն կուզան [...] կարկառներուն լաւագ[...] ով յարմարող հոգեկ[...] ճակի մը։

Բ)— Կարօտի խոր[...] մը, որուն մէջ կուգայ [...] րազուած հայրենիքի [...] դին՝ յորդահոս ջուրը [...] վայրի ծաղիկներուն [...] քաղցրութիւնը կը [...] մէջ։

Գ.— Ազգայնական [...]

[illegible] ... Այս նիւթին ծածկուած մասը ... [illegible]

... Այսպէս՝ այգ, այգային, ցայգին, ցայգանուագ, ցայգն է ... [illegible]

II

... Երկու նիւթերու ընդհանրացման ... [illegible]

...ւորութիւնը չեն տար ապ...ծ անկիւնի մը: ...ահան Թէքէեան հոգիներով ...ղած է: Տիրան Չրաքեանի ...նապէս Թաւալող Նուրբ ...ոգները մեր նկատողութեան... ...ու կը մնան:

Ու կրկին Չօպանեանի Ֆրան-սական ստուերով շրջանակուած բնութեան տեսիլները յուզումէ զուրկ կտորներու կը նմանին: Այս սեռին մէջ եզակի խառ-նուածքով բանաստեղծը որ ա-ռաջ կուգայ՝ Մեծարենցն է: Անոր մէջ բնութեան ծաւալը ընդարձակ է ու կ'երկարի Պոլ-սէն մինչեւ գաւառ:

Եթէ վայրկեան մը Մեծա-րենցի բանաստեղծութիւններուն մէջէն զգացումը եւ ստուերը անջատելու ըլլանք, պիտի մնայ միայն բնանկար մը՝ վերցուած հեռաւոր գիւղի մը ապրուած իրական մարզերէն, բայց շատ աղօտ —քանի որ բանաստեղծը կանուխէն ձգած է գիւղը ինչ-պէս օրինակ՝ Զրտուք, Հիւղ, Այգային եւայլն: Այդ բնութիւնը տեսիլքի մը պէս երկար ատեն իր հոգիին խորը պարփակելէ վերջ կ'ամբողջացնէ, գիծերու փափկութեամբ, գոյներու քաղցրութիւնով մը: Կ'աւելցնէ նաեւ այդ երազային դաշտանկարին պզտիկ հոգի կտոր մը Արեւելքէն եւ ատով իսկ կրկնակի գեղեցիկ:

Նկարներուն նիւթերը: Գետ, ճամբայ, աղբիւր, միս մինակ ծառ, ջուրի գնացք, տրցակ մը հուսած, այծտերեւ, ցանկապատ ու ամբողջ սարսուռները Արե-ւելքին:

Պարիկներ կամ համբոյրով ղողղողացող բերաններ՝ որոնց դէմքը կը պակսի:

Պզտիկ կենդանիներ, հովի ձայն, Թիթեռնիկ եւ ամբողջ հաւաքածոն գեղեցիկ քարերուն, տերեւներ մերթ կանաչ, մերթ ոսկեգոյն որ յամրընթաց կը թափին ու անկէ վերջ՝ աշնան անորոշ ձեւափոխումը: Ուռենի-ներ որոնց շուքը մինչեւ սառած ճամբաներուն կ'երկննայ: Մա-նաւանդ ցայգեր հազար անգամ կրկնուած, բայց միշտ՝ տարբեր եւ գոյնզգոյն շղարշով մը փաթ-թուած:

Ամբողջութիւնը լրացնելու համար պէտք է աւելցնել նաեւ բնութեան երկրորդուած սահ-ման մը՝ այսինքն թէ երբ Մե-ծարենցի գիւղանկարներէն տող մը կը կարդանք, ան իր տուած պատկերովը մեր աչքերուն առ-ջեւ շատ աւելի լայն և հարուստ խորութիւններ կը բանայ եւ մեզ առիթը կուտայ իրեն հետ մտածել, զգալ ու վերջապէս քիչ մըն ալ ստեղծել:

Ու որքան որ ընդարձակ է այն իրականութիւնը որ պար-փակուած է բանաստեղծին տը-ւած բնանկարին մէջ, անդրան ալ ան է Թէքէյը, որ կ'ընէ մեր միտքը գեղագիտական պատկերին ապաւորութեամբ տակ:

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Մեր մեռելներուն մտենալու, զանոնք տեսնելու ամէնէն ապա-հով ճամբան՝ անոնց պէս մեռ-նելուն մէջ չէ, այլ ապրելուն մէջ: Անոնք մեր կեանքով կ'ապ-րին եւ մեր մահով կը մեռնին:

Ռոմէն Ռոլան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պատա-նեկան Միութիւնը, իր չոր-րորդ տարելիցին առթիւ սար-քած էր գեղարուեստական ցե-րեկոյթ մը, ուր տեղի ունեցան բանախօսութիւններ, արտասա-նութիւններ, մեներգ, եւայլն:

Մեր նպատակը չէ այդ օ-րուան հանդէսին նկարագրութիւ-նը ընել, շեշտելով ափ մը պա-տանիներու գաղափարական ճի-գը երկրէ երկիր:

Ցերեկոյթին ներկաները ան-պատճառ պիտի խանդավառուէին, եթէ երբեք կուրացած չեն կու-սակցական կիրքերով:

Ամէնէն ուրախալի պարագան այն է, որ այս տղաքը տարրա-կան նախակրթարան չաւար-տած, և շատերը հարկադրանքի տակ իրենց մայրենի լեզուն բո-լորովին մոռցած, այսօր կը ցուց-նեն որոշ յառաջդիմութիւն, կը խօսին մաքուր հայերէն և մղուած կուտան հայկական մշակոյթին: Վերապրող պատանիները այսօր ձեռք ձեռքի տուած, խոր հա-ւատքով հաւաքուած են գաղա-փարի մը շուրջ, որուն մարմնա-ցումն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Երեկուան վեհերոտ պատա-նիները բուռն պայքարի մէջ են, հակազդելու համար սպիտակ վտանգին, որ կը սպառնայ նոր սերունդին:

Քաղաքիս մէջ, ոչ մէկ միու-թիւն այնքան փայլուն գործու-նէութիւն մը ցոյց տուած է, որ-քան Հ. Յ. Դ. Պատ. կազմակեր-պութիւնը, եռանդուն աշխա-տանքով եւ մեծ զոհաբերու-թեամբ: Այսօր Միութիւնը ունի գրադարան մը 1500 հատոր գր-քերով, որոնք երկսեռ երիտա-սարդութեան տնօրէն կը հայ-թայթեն Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրերը: Այդ երկու օրերը գրա-դարան-ընթերցարանը տեսակ մը դպրոց մը կը դառնայ, ուր յաճախող երիտասարդութիւնը կը դաստիարակուի հայրենա-սիրական զգացումներով: Քա-ղաքին մէջ մեծ համակրանք կը վայելէ Պատ. Միութիւնը: Ապա-ցոյցը այն է որ հայ ծնողքներ իրենց տասներկու տարեկան պատանիները կ'անդամագրել կու-տան, իբրեւ կանխազգուշական միջոց՝ ապազգայնացման վտան-գին դէմ:

Փափաքելի է որ հեռաւոր գաղութներու մէջ եւս ունենանք յար եւ նման ազգօգուտ կազ-մակերպութիւններ, որպէսզի մեր տարեկից պատանիները ազա-տին փողոցներու ժխտութիւննե-րէն եւ հաւաքուին գաղափարի մը շուրջ:

Յ. Խանսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Նիսի հայ գաղութը եւս կամաց-կամաց կը թօթափէ հօգի անուէր լուծը, որ բացի հայ հասարակութիւնը իրարու դէմ գրգռելէ, ուրիշ ոչ մէկ արդիւնք ունեցաւ:

Մեզ կը մնայ ուրեմն լրջօրէն աշխատիլ եւ այս գաղութին մէջ եւս վառ պահել ազգային ոգին: Այս գործը ամէն մէկ Դաշնակ-ցականի եւ ազնիւ հայու պարտքն է:

Մեր ընկերները պէտք է զգոյշ ըլլան այն տաժանքէ մը գիմուժ-ներէն, որոնց տէրերը փափաք յայտնած են շարքերը մտնելու: Պէտք է լաւ քննել անոնց բարո-յականը եւ տեղեկանալ անոնց անց-եալին: Ըստ ուրեմն խառնուիլ ուրիշներ Դաշնակցական չի կրնար մերժուիլ:

Թղթակից

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

Վերջին չորս տարիներու ըն-թացքին, ինքնաշարժի զոհերուն թիւը Ֆրանսայի մէջ կը հասնի 8223ի, ըսել է տարեկան միջին աւելի քան 2000ի:

Այս առթիւ պատրաստուած վիճակագրութիւնը՝ հետեւեալ հե-տաքրքրական մանրամասնութիւն-ները ցոյց կուտայ: Մէկ տարուան մէջ պատահած 383 արկածնե-րու պատճառ տուած են ( ) կրկանդա-ռումներ, որոնք կը բաժնուին հե-տեւեալ կերպով: 118 արկած, այն պատճառով որ ինքնաշարժները չեն կանգ առած իրենց յատուկ տե-ղերը,— 96 չափազանց արագու-թիւն,— 34 արկած՝ հետիոտն ճամբորդներու սխալով.— 34 լոյսի պակաս,— 16 ճամբու գէշ վիճա-կին հետեւանքով,— 16 զօրաւոր լուսարձակի պատճառով, եւայլն, եւայլն:

Վիճակագրութիւնը ամիսնե-րու վրայ բաժնելով արկածները, ամէնէն աւելի վտանգաւոր գտած է Յուլիս ամիսը՝ մեկնումներու եւ ժամանումներու ամիսը:

Իսկ օրուան ժամերէն՝ ամէ-նէն աւելի վտանգաւորը եղած է իրիկուան ժամը 6ը, երբ գործա-րաններ ու վաճառատուններ կ'արձակեն իրենց պաշտօնեաներ-ը, ու հրապարակները ու ճամ-բաները կ'ողողուին մարդերով:

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մաքսիմ Կորքի որ այս մի-ջոցիս կը ճամբորդէ եւ վերջերս Հայաստան հասաւ, յուսացած ընդունելութիւնը չգտաւ Ուկրա-յինայի մէջ: Ուկրայինայի գի-տական ակադեմիան ուզած էր տպել Կորքիի գործերը եւ հեղի-նակին առաջարկած էր շատ նպաստաւոր պայմաններ: Կորքի մերժեց այդ առաջարկները, ա-րովհետեւ ուկրայնական լեզուն կը նկատէ պարզ գաւառաբար-բառ մը: Անկից զատ, ան բոլո-րովին հակառակ է ուկրայնական անջատողական շարժումին:

Խորհրդային կառավարութիւ-նը արգիլեց մամուլին որ եւ է հրատարակութիւն ընել այս մի-ջադէպին մասին: Արտասահմա-նի ուկրայնական մամուլն է որ լուրը տարածած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆ «ԼԸՆՏՐԻ» ՄԸ ՌՈՒ-ՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ.— Ջեռնովիցէն կը հեռագրեն թէ ամէնէն ոստիկա-նութիւնը ձերբակալած է կին «Լընտրի»ն մը, որուն զոհերուն թիւն է ինը հոգի: Կինը կը կոչուի Աքսենիա Վարլամ: Իր մօտ գըտ-նուեցան մարդու ականջներ եւ այլ կտրուած անդամներ: Աքսենիա շնականօրէն խոստովանեցաւ թէ այդ անդամները կտրած էր իր ինը զոհերուն դիակներուն վրա-յէն, իբրեւ «յիշատակ» պահե-լու համար զանոնք:

Աքսենիան ոստիկանութեան մատնողը եղաւ իր վերջին սպա-սուհին՝ Բոշէլ Հոյման, որ քիչ մնաց ինք ալ պիտի սպաննուէր: Մեգերան իմացած ըլլալով որ սպասուհին շատախօսութիւն ըրեր է իր մասին գիւղին մէջ, կացինի հարուած մը իջեցուցած էր գլխուն: Չորս տարիէ ի վեր այս գարշելի կինը կը սպաննէր ձեռքն ինկած զո-հերը՝ կողոպտելու համար զանոնք: Հիւէշը սպաննած եւ կտոր կտոր ը-րած էր իր չորս զաւակները, մայ-րը, հայրը, գոքանչը, տագրը եւ ներ.

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Նրիստասորդ տաղանդաւոր գրող Համաստեղի ի պատիւ՝ Չափահաս Երկս Սրբերու Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կուտայ թէյասե-ղան-երեկոյթ մը «Գլօրիա»ի սրահին մէջ 11, Օգոստոս Շաբաթ իրիկուն:

Միութիւնը պատուելով համաս-տեղը՝ կ'ուզէ իր համակրութիւնը եւ խանդավառութիւնը յայտնել անոր մշակած հայեցի եւ տոհմիկ գրականութեան եւ կը յուսայ որ հայ գրականութիւնը սիրողները բազմութեամբ պիտի փութան թէյասեղանին՝ իրենց յարգանքի հարկը տալու համար հայ երի-տասարդ գրականութեան:

Թէյասեղանին հրաւիրուած են մեր գրեթէ բոլոր գրագէտները:

Մանրամասնութիւնները շու-տով:

(Կնիք)

×

Աբուե՛ստը… Գրկել կեանքը՝ ինչպէս արծիւն իր որսը, վեր ծանել զայն, անոր հետ բարձրա-նալ պայծառ միջոցին մէջ…: Ասոր համար ձիրաններ պէտք են, լայն թեւեր ու հզօր սիրտ մը:

Ռոմէն Ռոլան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Իր «Aiguillon - Խթան»ով ծա-նօթ Գ. Արամ Թիւրապեան, հայ թերթերու մէջ հրատարակած ազդով մը, կը ծանուցանէ թէ ձեռնարկած է «L'Eternelle Vic-time de la Diplomatie Euro-péenne» ուսուցիկ տիտղոսով գիրք մը հրապարակ հանելու:

Նոյն ատեն փաստաբան Գ. Մարմարեան, իբր ատենապետ Ֆրանս. բանակի մէջ ծառայած Հայ Կամաւորներու Միութեան, բաց նամակով մը կը յանձնա-րարէ վերապահել գիրքը եւ կը յայտնէ թէ իրենց Միութիւնը կը հովանաւորէ անոր հրատա-րակութիւնը:

Ձենք ուրանար Գ. Թիւրապ-եանի մատուցած ծառայութիւն-ները պատերազմի միջոցին հայ կամաւորներուն, եւ 1922ին Մարսիլիա հասած հայ գաղթա-կաններու տեղաւորման ու գործ հայթայթելու աշխատանքին մէջ: Բայց մեր բարեկամը ունի՞ անհրաժեշտ ձեռնհասութիւնը, վերապահել ուսուցիկ խորագրով աշխատութիւնը հրապարակ հանելու համար, այն ալ ֆրան-սերէն լեզուով: Առեւտրական մը՝ ինք ոչ Մանտէլշթամ մըն է, ոչ ալ Լեփսիուս մը, հե-տեւաբար, չի կրնար յաւակնիլ հայկական հարցին «Եւրոպական դիւանագիտութեան ցաւիտենա-կան զոհը» ըլլալուն մասին պատճառաբանել, լուրջ եւ վաւերական աշխատասիրու-թիւն մը պատրաստելու: Այդ աշ-խատութեան համար ոչ պէտք եղած վաւերաթուղթերն ունի ի ձեռին եւ ոչ ալ հասունու-թիւնը:

Եթէ Գ. Թիւրապեան «L'Eter-nelle Victime de la Diplomatie Européenne» հրապարակ հա-նէր ինքն իր գլխուն, իբր ան-հատական գործ մը, անոր պա-րունակութեան ոչ ոք կարեւո-րութիւն կուտար. բայց քանի որ «Ֆրանս. Բանակի Հայ Կա-մաւորներու Միութիւն»ը կը հո-վանաւորէ զայն հրապարակաւ, հրատարակութիւնը կիսապաշ-տօնական հանգամանք մը կը ստանայ:

Կը հարցնենք ուրեմն նոյն Միութեան ատենապետին եւ անդամներուն թէ այդ գիրքը իր ամբողջութեամբ կարդացա՞ծ են եւ կը ստանձնե՞ն անոր ամբողջ պարունակութեան պատասխա-նատուութիւնը, ազգային շահե-րու տեսակէտէն:

Գ. Մարմարեան հայ թեր-թերու մէջ յանձնարարելով հրատարակելի գործը, ուղղակի անոր փրօփականտը կ'ընէ. հե-տեւաբար, պարտաւո՞ր է հրա-պարակաւ լուսաբանել հանրու-թիւնը:

Հ. Տ. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 62

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

— Այո, լաւ՝ պատասխանեց... իսկ եթէ առասպելը իրական ...ր, ես Թուրք եմ եւ դուն, ...մայրս չէ:

— Դուն Թո՞ւրք ես, Ահմէտ, ...Լաւ ուրեմն, ես քրիստոնեայ Ահմէ՛տ:

...Ահմէտի մէջքէն իսկ ա-...ւշոյնը քաշելով, զայն ուժ-...մխեց անոր սիրտը:

...Ետոյ, իր իսկ տղուն արիւ-...ւսքած երկաթը դարձուց ...ինքին, զարկաւ իր կուրծքին ...ակաւ արիւնթաթախ. քաջ-...ւեւ սակայն Ահմէտէն հե-...ու մեռաւ, որովհետեւ կ'ու-...մահուան մէջ իսկ հեռու ...անկից, ինչպէս կեանքի մէջ: ...ուր կանչ մը բարձրացաւ ...ն մէջ այն ատեն:

— Դեռ չեն մեռած, կ'ոռնար սարսափած ձայնը:

Մարիկօ վար կ'իջնար ձիթենի-ներէն եւ ուժգնօրէն կը բանար բոլոր դռները: Զինուորները պէտք չունէին այս նշանին: Զօրքը սկսաւ

Ալի անցեր էր մարդոց գլուխը: Երկար ատենէ ի վեր ան կը սպա-սէր Աստուծոյ նախիրական ժա-մուն, իր վրէժի յագեցման: Ա-տենը եկած էր: Անոր առաջին գործը եղաւ Ներուսի Ֆրէդինի վրայ, որ գետինը բռնած էր ան-կենդան: Անոր կողերը ծակծկեցին սուրի հարուածներով, գլուխը կտրեցին եւ մազերէն բռնած՝ զայն նետեցին ծառի մը վրայ, ուր կառ-չած մնաց ճիւղէ մը: Դիակին վրայ անոնք ի գործ դրին անբա-ցատրելի վայրագութիւն մը:

Սուինները կորեցին, ինչպէս նաեւ բազուկներուն եւ սրունքներուն ծայրերը, յետոյ զանոնք նետե-ցին աջ ու ձախ: Չգոհացան: Դիա-կին իրանը կը մնար դեռ: Այն ա-տեն զայն հանուեցուցին ու ցու-ցադրութեան դրին հրապարակին վրայ:

Ցետոյ, կարգը մեւսներուն եկաւ. հիւանդներուն: Ա՜հ, անոնք վերջապէս կրցեր էին տէր դառ-նալ: Շատ տառապեր էին այս քրիստոնեաներուն եւ մանաւանդ քրիստոնեայ կնոջ երեսէն: Անոնք փնտռեցին այն թշուառ մարդը, Աթանաս Մուրատուրիսը, որ նոյն առտուն իսկ գիւղ եկած էր: Ան-կասկած, դուրսէն եկող մարդերը գժբախտութիւն կը բերէին Լա-զարինային: Մարդը տնկեցին եր-կաթ ձողի մը վրայ, եւ անոր սրունքներէն բռնած, քաշեցին, մինչեւ որ սուր ծայրը դուրս ելաւ վերէն, վիզէն, ուսերուն մէջտեղէն:

Դեռ կ'ուզէին վրէժ լուծել, պատժելու վայրագ ուրախութիւ-նը վայելել: Արիւնի հեշտանքը կը բարձրանար անոնց գանկերը: Ցինուոր մը ծծկեր մանկիկ մը բռնեց ոտքերէն, զայն պատին զարկաւ, այնպէս որ ուղեղը տա-րածուեցաւ պատին երեսին վրայ:

Բոլոր զինուորները դուրս կը խուժէին ամայացած քօնաքէն: Ամէն մէկը իր բաժինը կ'ուզէր ունենալ: Ուզին անդին կը վա-զէին: Ինչ վայրագութիւն որ կը հնարէին նոյն պահուն իսկ, ան-միջապէս կը գործադրուէր: Մար-դիկը կանանց վրայ կը պառկեցնէին, կ'անդամատէին եւ այնպէս կը ձգէին: Հրապարակին վրայ, փո-ղոցները, տնակներուն մէջ, ամէն տեղ որքան գոհացնէին իրենց վայրագութիւնը, այնքան կը կատղէին: Միայն զգացական փա-փաքը չէր որ կը մղէր այս մար-դիկը, այլ նաեւ բիրտ փափաքը այս քրիստոնեաներուն սարսեցնելու

թէ՝ իրենք են տէրը բոլոր մար-միններուն, թէ իրենց ամբողջ մարմինը՝ աչքերը, քիթերը, գան-կերը, ականջները պէտք էր որ հրէին անարգանքի, արհամար-հանքի եւ յաղթանակի կառագու-թիւնը:

Միշտ եւ անմիջապէս բոլորը չէին սպաններ. կիներուն գէժքերը կը կտրէին, մարդոց աչքերը կը փորէին, հոգեվարք կը սերմանէին տղին ու անդին: Ցեղ մը, մէկ քանի զինուորներու միջեւ արագ համաձայնութիւն մը գոյացաւ. իմացան, գացին շատ մը մեռ-նողներ հաւաքեցին: Երկու քի ծալ-լած, զանոնք կրեցին իրենց թեւե-րուն կամ ուսերուն վրայ, յետոյ զանոնք բոլորը մէկ տարին Գրո-գինի տնակը: Այն ատեն վայրագ ուրախութեան աղաղակներ սկսան արձակել: Ընոնցմէ մէկը ջահ մը մօտեցուց, եւ պատուհանէն ներս նետեց տախտակամածին վրայ, ուրիշ մը կրակը տուաւ տնակին: Բոցերը սկսան բարձրանալ:

Հոն մեռաւ,—եթէ կարելի է մեռնիլ ըսել,— բարի Սեթամա-թիոս, այն որ ամէն բանի կը հա-մակերպէր: Սահման, ագարակի գործակատարը ալ եկաւ, բայց ուրիշ կերպով մը: Անոր մարմինին թափեցին թիթեղ մը քարիւղ եւ վրան նետեցին վառող լուցկի մը, հսկելով այն տնակին շուրջ, ուր խեղճ փիլիսոփան պատսպարուած էր՝ խորհրդածելու համար հա-մաշխարհային աւերին վրայ:

Հայկական ջարդերուն եւ թե-սալիական բոլոր սարսափներուն սկիզբն էր: Պինսը, ծերերն ու տղաքը մանաւանդ, ամէնէն ա-ւելի տառապեցան: Ցկարներէն ոչ մէկուն խնայեցին: Դպրոցին վար-ժապետը՝ Ցէժէմիրիւս՝ գիւղէն դուրս կը փախէր, երբ կացինով մը կտրեցին անոր սրունքները:

Զարդարարներուն ամէնէն սիրական տանջանքն էր գանկերը ջախջախել բիրերով, որոնք կ'ել-լէին ու կ'իջնային:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Նար.)

— «Միայն Ռուսերը պատմեցին իրենց ցաւը, որ պատասխանատու էր պատերազմին եւ ոտքի կանգնեցան, իսկ մենք ողջ ձգեցինք մերինը, որ այժմ ոտքի տակ կ'առնէ մեզ»:

Հարցաքննիչ դատաւորը գրաւել տուաւ թերթին 13.000 օրինակները, Հաշէթի մթերանոցին, լրագրին խմբագրատան եւ տպարանին մէջ:

Խորւաքնէրը կը գործեն

Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ Խրուաթ երեսփոխաններու խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Խմբակցութեան գործադիր կոմիտէն պիտի կազմակերպէ պայքարը կառավարութեան կեդրոնաձիգ քաղաքականութեան դէմ եւ պիտի համախմբէ ազգային բոլոր ուժերը, իրենց սկզբունքները ընդունիլ տալու համար:

∴ Սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պետական պաշտօնատար մը, որ կ'ամբաստանուի թէ մահափորձ մը կազմակերպած է դահլիճին երկու խրուաթ նախարարներուն դէմ: Ուրիշ ձերբակալութիւններու կը սպասուի:

Թուրքիոյ հին թղթադրամները

Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը հետեւեալ ազդը հրատարակած է.— 1.) Հին թղթադրամները մինչեւ Սեպտեմբեր 4 թուականը պէտք է փոխանակուին: 2.) Այդ թուականէն յետոյ հին թղթադրամները ոչ վճարման համար պիտի ընդունուին և ոչ ալ Հանրապետութեան թղթադրամով պիտի փոխանակուին: Հետեւաբար անոնք որ հին թղթադրամներէն ունին իրենց քով, մինչեւ Սեպտեմբեր 4ի պայմանաժամը պէտք է դիմեն թղթադրամներու փոխանակութեան պաշտօնատան:

Մուսուլի խարիւղները եւ Ֆրանսա

Մուսուլի քարիւղին շահակից ընկերութեանց միջեւ բանակցութիւնները գրեթէ աւարտած են: Մանաւանդ լուծուած է խողովակներու հետեւելիք ճամբուն մասին յարուցուած վէճը: Կողմերուն միջեւ առժամեայ համաձայնագիր մը ստորագրուած է արդէն:

Իտալական բանակ սերպ սահմանին վրայ.

Պելկրատի «Պոլիտիկա»ն Շուշաքէն կը տեղեկանայ թէ Իտալացիները աւելի քան 100.000 զինուոր համախմբած են իտալեւեուկոսլաւ սահմանագլուխին վրայ: 15րդ զօրաբաժինը կեդրոնացած է Պլանա-Ֆիումէի շրջանին մէջ: Թրիէսթէի 12րդ զօրաբաժինը, որ կը գտնուի Իստրիայի շրջանին մէջ եւ Ալպեան 3րդ կիսաբաժինը, որ Թրեկլաւ կը գտնուի, համախմբուած են Թրէվիզի մօտ: Ասկէ զատ, Ուտինէի 13րդ զօրաբաժինը նոյնպէս Թրէվիզի մօտ.երը կը գտնուի:

Բոլոր այս զօրաբաժինները թնդանօթ ունին:

«Պոլիտիկա» կ'աւելցնէ թէ 1924ին, Նուկոսլաւիոյ հետ բարեկամական դաշնագիր կնքելէ յետոյ, Մուսոլինի յայտարարած էր թէ Սերպիա այդ դաշնագիրը ստորագրեց՝ որպէս զի Իտալիա սահմանագլուխէն քաշէ իր զօրաբաժինները: Հիմա որ բարեկամական դաշինքին պայմանաժամը լրացաւ, Մուսոլինի դարձեալ իր զինուորները կը կեդրոնացնէ սահմանին վրայ՝ ցոյց մը ընելու նպատակով:

ԽՄԲ.— Պելկրատի թերթին ծաղորդած այս լուրը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ:

Ուրիշ զինուոր. պատրաստութիւններ

«Տէյլի Մէյլ»ի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լիթուանիա զինուորական մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ լեհ սահմանագլուխին վրայ: Թնդանօթի կայաններ եւ փշոտ թելեր շինել կուտայ: Գիշերային հետազօտութիւններ կը կատարուին սահմանագլուխի երկայնքը:

Լեհեւլիթուանական սահմանագլուխին մօտ, Սլիթայի մէջ Լիթուանական ռազմանիւթի մթերանոց մը օդը ելաւ: Ինը զինուորներ սպաննուեցան և վաթսուն հոգի վիրաւորուեցան: Մեծ մասը մեռնելու վտանգին տակ են: Պայթումէն քանդուեցան քանի մը շէնքեր:

Կացութիւնը կը կնճռոտի երկու երկիրներուն միջեւ: Մեծ պետութիւնները կը խստացնեն իրենց դիմումները երկու հակառակորդներուն մօտ: Գերմանիա դիմած է Ֆրանսայի՝ խնդրելով որ խօսք հասկցնէ Լեհաստանի: Միւս կողմէ Լիթուանիոյ դիտել տրուած է, որ ո՛չ մէկ օգնութիւն պէտք է ակնկալէ Ռուսիայէն կամ արեւմտեան պետութենէ մը:

Եթէ ազգերու Դաշնակցութիւնը չկարենայ ոեւէ բան ընել, պատերազմը անխուսափելի կը նկատուի՝ Վիլնայի համար:

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Պոլիսէն կը ծեռագրեն Օգոստոս 3 թուականով.— Նոր և ուժգին ցնցումներ զգացուեցան այսօր Իզմիրի շրջանին մէջ: Քաղաքին մէջ ցնցումները թեթեւ էին: Զոհ չկայ:

Խորհրդաւոր ախտ մը Անգլիոյ մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր Լոնտոնի թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն խորհրդաւոր ախտի մը մասին, որուն զոհ կ'երթան միայն ոստիկաններ: Քանի մը հոգի մեռած են արդէն, իսկ հիւանդները ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն: Դիագննութեան համաձայն, զոհերը թունաւորուեր են աւրուած ուտելիքներով: Գաւառական կարգ մը քաղաքներու մէջ ալ ծայր տուած է հիւանդութիւնը:

Առողջապահական նախարարութիւնն ալ պաշտօնական գեկոյցով մը կը յայտնէ թէ համաճարակը (ժանտատենդ, աղետալ եւայլն) հետեւանք է աւրուած սերի եւ կաթի:

Կալլէսի երկրին մէջ 25 հոգի թունաւորուեր են, աւրուած խոզեղէն ուտելով:

Ամունտսէն եւ Կիլպօ ո՞ղջ են

Քոփէնհակէն ծեռագիր մը կ'ըսէ.— Ծովուն խորհրդային դեսպանին կինը կ'ըսէ թէ «Կրասին»ի մարդոց կարծիքին համաձայն, Ամունտսէն եւ Կիլպօ կը գտնուին Ֆրանց-Եոզէֆի երկրին մէջ: Այժմ հետախուզութիւնները պիտի կատարուին այդ շրջանին մէջ:

∴ Օգնութեան Պապուշքին եւ Վալզ տեղեկագիր մը ներկայացուցին օգնութեան կոմիտէին, բացատրելով այն ծանր դժուարութիւններն ու վտանգները, որոնց ենթարկուեցաւ քանիցս «Կրասին», իր վերջին հետազօտութեանց ընթացքին: Ամբողջ հինգ օր ստիպուեցաւ պայքարիլ փոթորիկին դէմ: «Կրասին»ի պաշտօնէութիւնը թանկարժէք ուսումնասիրութիւններ կատարած է բեւեռի մասին:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Ecoles լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը:

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այսօր Կիր. առաւօտ ժամը 10ին, 184 Ave. Italie.

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ցէսինի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Իսկ ժամը 6ին դասախօսական ժողով: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

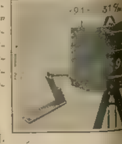

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928 — 7 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 718 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ...

Քանի նորանոր շանթարգելներ կը հնարուին պատերազմը կանխելու համար, այնքան շատ կը խօսուի պատերազմի վտանգին մասին։

Անպակաս՝ բուն աշխարհակալներուն կողմէ, քաղքենի-համաշխարհական շրջանակներէ։ Անպակաս՝ խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական ժողովներէն եւ բեմերէն։

Երկիւղը վառ պահելու համար, հիմքեր ալ չեն պակսիր։ Ինչ՝ Իտալիոյ «պայթելու կամ տարածուելու» աղաղակն էր կը թանձրացնէր մթնոլորտը։ Այսօր՝ լեհ-լիթուանական վէճը։ Լիթուանիա, որ 18րդ. դարուն ինկած էր Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ լուծին տակ, Մեծ Պատերազմին շնորհիւ դարձաւ անկախ պետութիւն (1918 Փետր. 16) եւ 1921 Սեպտ. 21ին մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Բուն մայրաքաղաքն է Վիլնա, որ կը գտնուի Լեհաստանի ձեռքը։

Այս իսկ պատճառով, դատ ունի այդ հարեւան հզօր պետութեան հետ։ Անցեալ տարի, սաստկացաւ վէճը եւ կացութիւնը այնքան ծանր կը համարուէր, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը միջամտեց։ Ժընեւ կանչեց երկու երկիրներուն լիազօրներ, եւ չափաւորութեան յորդորներ տուաւ։ Թելադրեց դիւանագիտական միջոցներով կարգադրել վէճը։

Աւելի ճիշդ, երես դարձուց Լիթուանիոյ, քանի որ Վիլնան Լեհաստանի տրուած է դեսպաններու ժողովին կողմէ, Ազգերու Դաշնակցութեան վաւերացումով։

Այս յորդորներն ու ձգձգումները ուրիշ արդիւնք չունեցան, եթէ ոչ աւելի սրել կիրքերը։ Եւ ահա նորէն փոխադարձ սպառնալիքներ ու գանգատներ։ Մինչեւ անգամ, զինուորական պատրաստութիւն, երկու կողմէն ալ։ Ցափազանցութիւններ կան տրրուած լուրերուն մէջ, բայց անվիճելի է կացութեան փափկութիւնը։ Երկու մայրաքաղաքներուն ուշադրութիւնը նորէն դարձած է. մէկը Վարշաւա և Քովնօ։ Լեհաստանը ուղղակի քաջալերողներ ունի, ինչպէս եւ անոր դէմ ակռայ կճրտողներ։

Առաջին գծին վրայ կը գտնուի Ֆրանսան, որ չի հանդուրժեր Լեհաստանի տկարացման։ Փարիզի պաշտօնական օրկանները այժմէն կ՚ազդեն, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ եւ թոյլ չտայ որ գործը պատերազմի հասնի։ Անոնք յայտնապէս ուժ կու տան Լեհաստանի։ Կիսապաշտօնական «Թան»ը կը զարմանայ որ գերմանական կառավարութիւնը չափաւորութեան խորհուրդ տուած է Լեհաստանի, մինչդեռ այս «վերջինը միշտ հաշտարար ոգի եւ անսպառ համբերութիւնը ցոյց տուած է Լիթուանիոյ վարչապետին ծայրայեղական արտայայտութեանց հանդէպ, որոնք խոկապէս զուիչ են»։

Գնդողներ կան թէ Լիթուանիոյ կռնակը կեցած է խորհրդային իշխանութիւնը, որ առանց առոր ալ շատ վէճեր ունի Լեհաստանի հետ։ Խորհրդային թերթերը անընդհատ սլաքներ կ՚արձակեն Լեհաստանի դէմ, մեղադրելով թէ կը գրգռէ ու կը զինէ Ուկրայնացիները եւ կովկասցիները, խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար։

Կասկած չկայ որ Լեհաստանի համար ձեռնտու է Ռուսիոյ քայքայումը։ Հզօր եւ միաձոյլ Ռուսաստան մը կրնայ միշտ սպառնալ նորագոյն Լեհաստանի։ Ասոր համար ալ, Վարշաւա կը խրախուսուի Անգլիոյ կողմէ, որ նմանապէս չի ուզեր զօրաւոր Ռուսաստանի մը գոյութիւն։ Միւս կողմէ, գաղտնիք չէ որ կովկասի Անկախութեան կոմիտէին «Պրոմէթէ»ի խմբակին, մէկ ծայրը կը գտնուի Վարշաւա։

Այս թնճուկին մէջ դեր կատարել, կամ կրակէն շագանակ հանել կ՚ուզէ նաեւ Գերմանիան, որուն ձայնը հետզհետէ կը բարձրանայ։

Տիրող կարծիքին համաձայն, Գերմանիա կրնայ գործիք դառնալ խորհրդային իշխանութեան ձեռքը, վնասելու համար Լեհաստանի։ Օրինակ, հաւատացողներ կան որ եթէ ապստամբութիւն ծագի Ուկրայնայի մէջ, եւ Լեհաստան միջամտէ, Մոսկուան ապրացնելու կամ նոր աւար ստանալու համար, Գերմանիա կրնայ կռնակէն զարնել։ Նոյնը՝ լեհ-լիթուանական պատերազմի պարագային։ Դժուար է հաւատալ այսպիսի արկածախնդրութեան մը բայց Գերմանիա անշուշտ պիտի փորձէ արդարացնել իր դիրքը, Հռենոսը պարպել տալու կամ «Անշլուս»ի խնդիրը լուծելու համար։

Ուշագրաւ է որ, Գ. Միջազգայինի վերջին համագումարին մէջ, ոչ միայն շեշտուեցաւ պատերազմի վտանգը, այլ եւ հրահանգներ մշակուեցան, անոր դէմ կռուելու համար։ Համագումարին մասնակցող օտար պատուիրակները որոշ հրահանգներ ստացած են, աւելի գործօն դեր կատարելու իրենց պատկանած երկիրներուն մէջ, եւ ի հարկին ըմբոստութիւններ սարքելու, որպէսզի ջլատուին աշխարհակալ ուժերը։

Այս բոլոր իրադարձութեանց առթիւ, մե՞ղք է հարցնել թէ ինչ կը մտածեն Երեւանի մէջ, քանի որ կովկասի եւ մասնաւորապէս Վրաստանի անունն ալ շատ կը յիշուի նոր արկածախնդրութեանց լուրերուն մէջ...

Չենք կրնար ըսել թէ մատնանշուած կասկածելի շարժումները անպատճառ պատերազմի պիտի յանգին, կամ թէ ճիշդ են բոլոր վրդովիչ լուրերը։ Բայց գիտենք որ, Լեհաստանի նախաձեռնութեամբ սկսած գործողութիւն մը, նոյնիսկ Լիթուանիոյ դէմ, չի կրնար իր հետեւանքները չունենալ կովկասի մէջ։

Արդ, Երեւանը, նկատի առնելով տեղական պայմանները, ինչպէ՞ս կը համարէ կոմինտէրնին տուած հրահանգները, մանաւանդ հեռանկարին առջեւ։

Եւ այս հարցումը անոր համար որ, Հայաստանի վարիչներուն մէջ այս միջոցին շա՛տ է տարածուեր իրար սեւցնելու եւ խարէզէն քշելու ախտը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը նորէն անդրադառնալով գաղթակայաններու մէջ տիրող անձռնի բարքերուն եւ ապականութեանց, կը գրէ (28 Յուլիս.

— «Ինչո՞ւ ուրանանք, անբարոյականութիւնը վրանաքաղաքի բոլոր կողմերէն զրեթէ կը սողոսկի։ Ամէն երկրէ և կլիմայէ հաւաքուած, տարբեր նկարագրի եւ սովորութեանց տէր բնակիչներ կողք կողքի բնակութիւն հաստատած եւ որդեգրած են իրարու աղտոտ նկարագիրները։ Մեծ մասամբ թրքախօս, Թուրքի պէս հայհոյող եւ անբարոյական դարձած են հոն բնակող մեր հայրենակիցները։ Լաւերը, անշուշտ կը գտնուին, բայց հաւակերպած են ապականած միջավայրի պայմաններուն։ Գինեմոլութիւնը, մեր վրանաքաղաքներուն մէջ, Սուրիոյ բոլոր մասերէն աւելի զարգացած է, կրնայ ըսուիլ։ Հայհոյութիւնը սարսուռ կը պատճառէ հոն այցելող պարկեշտ Հայու մը։

Եւ այս աղէտը կը շարունակուի տարիներէ ի վեր միեւնոյն թափով։

Կռիւ, ծեծկռտուք, հայհոյութիւն եւ եղբայրասպանութիւն մէկ կողմէն, հիւծախտը միւս կողմէն կը մրցին լրացնել թերթական ջարդերուն եւ տարագրութեանց սկսած քանդումը։

Այժմ ամենէն անհրաժեշտ եւ անմիջական միջոցներ պէտք են, վրանաքաղաքներէն հեռացնելու համար տուն վարձելու կամ շինելու ի վիճակի եղողները, որոնց թիւը վստահ ենք որ հարիւրներու կը հասնի։ Պէտք է աշխատիլ համոզելու համար մեր այդ հայրենակիցները, որ փրկութիւն չկայ այդ ճահճային միջավայրին մէջ, ուրկէ իրենք կը քալեն։ Պէտք է ըմբռնեն անոնք որ դէպի գերեզման կը տանին իրենց զաւակները եւ իրենց հետ ուրիշները, որոնք ոչ միջոց ունին եւ ոչ ալ կարելիութիւն տուն վարձելու եւ այդ մխորքէն դուրս ելլելու։

Մեր խօսքը կը վերաբերի գլխաւորաբար ունեւոր դասակարգին, որոնց թիւը քիչ չէ վրանաքաղաքներուն մէջ։ Անների մեզ եւ անբարոգործութիւն է, մնալ այդ ճահիճին մէջ, երբ միջոցներ ունին դուրս գալու անկէ եւ հաստատուելու քաղաքին մէջ կամ շրջականները»։

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյ, որ ասկէ առաջ ճամայնավարական խնդրով դատապարտուած էր Անկախութեան ատեանին կողմէ, Ռուսիայէն Թուրքիա մտած ըլլալով, ձերբակալուած եւ Ընկիւրիի եղեռնադատ ատեանին ղրկուած է։

Նազըմ պէյ երիտասարդ բանաստեղծ մըն է եւ ծանօթ է իր ուժեղ քերթուածներով։ Ցետոյ, ճամայնավար կուսակցութեան մէջ մտած էր եւ երբ բանուորները խռովութեան մղելու ամբաստանութեամբ կը հետապնդուէր, Ռուսիա փախաւ։

Անշուշտ ճամայնավարական կարգ մը ճամաժողովներու մասնակցած է, իբր Արեւելեան ճատուածին ներկայացուցիչ։

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ Ֆրանսա հասան 11.000 լեգէոնականներ, 1914ի ռազմադաշտերը պտտելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ԽԱՓԱՆՈՒԱԾ

ՄՕՏ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն կեդրոնական օրկանը, կիրակի առտու խոշոր տառերով կը յայտարարէր թէ ծանօթ բողոքի ցոյցը տեղի պիտի ունենայ Իվրիի քաղաքապետարանին մէջ, հակառակ ամէն բանի։

Կառավարութիւնն ալ, իր կարգին, որոշած էր խափանել զայն, հակառակ բոլոր փորձերուն։

Արդէն Շաբաթ օր շարժման մէջ դրուած էր ոստիկանութիւնը։ Նոյն գիշերը, համայնավարները ժողով մը գումարեցին Սիրք տը Փարիի մէջ։ Այս առթիւ, մանաւանդ ժողովին փակումէն յետոյ, զանազան պատճառներով ձերբակալուեցան 250–300 հոգի, որոնց կարգին շատ մըն ալ կարմիր պահակներ եւ օտարականներ։ Գիշերը ուշ ատեն, «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան դիմացը, սրճարանի մէջ ձերբակալուեցաւ երեսփոխան Վայեան Քութիւրիէ, թերթին խմբագրապետը, որ քսանըչորս ժամ բանտարկուելէ յետոյ, ազատ արձակուեցաւ։

Կիրակի առտու, ոստիկանական կարեւոր ուժեր կեդրոնացուած էին Իվրիի մէջ։ (Կարգ մը թերթեր մինչեւ 3500 կը հաշուեն կառավարական ուժերուն թիւը)։ Առտուն կանուխէն ոստիկանները գրաւեցին քաղաքապետարանին այն երեք սրահները ուր տեղի պիտի ունենար բողոքի ցոյցը։ Բաց թողուեցաւ միայն քաղաքապետարանին դուռը, որպէսզի ժողովուրդը չխեղդուի սովորական գործերու համար։ Կէս օրին, Իվրի գնաց նաեւ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ, իր օգնականներով, անձամբ վարելու համար գործողութիւնները։ Փարիզի հրշէջները դիրք բռնած էին ջուրի ծորակներուն մօտ, իսկ զօրաւոր պատուար մը քաշուած էր բոլոր կասկածելի կէտերուն վրայ։ Ցուցարարները սկսան հասնիլ փոքր խումբերով։ Ոստիկանները թոյլ չէին տար թափօր կազմել, եւ անոնք որ կ՚անսաստէին հրամանին, անմիջապէս կը ձերբակալուէին։ Նոյն արգելքին հանդիպեցան Փարիզի դուռներէն հասած ցուցարարները։ Այնպէս որ, առաջին առթիւ 1839 հոգի ձերբակալուեցան, իբրեւ հրամանի անսաստող կամ ոստիկանութիւնը անարգող։ Ասոնց մէջ էին Իվրիի քաղաքապետին օգնականը (համայնավար), որ ձեռք վերցուցած էր ոստիկաններուն վրայ, երիտասարդ համայնավարներու վարիչներէն երկուքը, փախստական երեսփոխան Տիւքլոյի եղբայրը եւն.։

Իրիկուան դէմ կալանաւորներէն մեծ մասը արձակուեցան եւ ութ հոգի միայն վար դրուեցան։

Ձերբակալուած էին նաեւ շատ մը կիներ, բայց ոստիկանական տեսուչը անմիջապէս արձակել տուաւ զանոնք։

Այս գործողութեանց պահուն, ոստիկանութեան մէկ օդանաւը կը յածէր քաղաքին վրայ, եւ անթելով ժամը ժամին կը հաղորդէր ցուցարարներուն շարժումները։

Եւս օդանաւորդներ ծախողեցան

Շաբաթ եւ կիրակի անհամբեր լուրերու սպասելէ յետոյ, հեռագրական գործակալութիւնները կրցան ստուգել որ երկու լեհ օդանաւորդները, Իցիկովսքի եւ Քուպալա, ծովը ինկած են Շաբաթ օր, ժամը 4.45ին։ Գերմանական «Սամոս» շոգենաւը յաջողեցաւ օգնութեան հասնիլ եւ փրկել երկու օդանաւորդները, իսկ օդանաւը փճացած է։ Օդանաւորդները, որոնք փրկուեցան Փորթուկալի ծովեզերքին բացերը, 170 քիլոմեթր հեռուն, օդին մէջ մնացած են 35 ժամ։ Ճամբայ ելեր էին Ուրբաթ առտու, Փարիզէն Նիւ Եորք երթալու համար։ Հաւանաբար Շաբաթ առտու կը գտնուէին Փարիզէն 3000 քիլոմեթր հեռու, Ատլանտեանի վրայ։ Ցետոյ հաշուելով որ չպիտի կրնան շարունակել արշաւը, որոշեր են վերադառնալ և ծովը ինկեր են։

Վերջին լուրի մը համաձայն, պէնզինի խողովակը աւրուած ըլլալով, օդանաւորդները փորձեր են ծովը իջնել, Ֆինիսթէռի հրուանդանէն 60 մղոն անդին։ Բայց օդանաւորդը այնքան ուժգնութեամբ զարնուած է ջուրին որ, թեւերը ջախջախուեր են։ Օդանաւորդներէն մէկը իյնալով «Սամոս» շոգենաւին մէջ, վիրաւորուեր է թեւէն։ Երկու հերոսները Փարիզ կը սպասուին այսօր։

Ընկերվարական Գ. համագումարը

Կիրակի առտու տեղի ունեցաւ Ընկերվարական-Աշխատաւորական Միջազգայինին Գ. Համագումարին բացումը, Պրիւքսէլ, Ժողովուրդի Տան մէջ։ Ներկայ էին 600 պատուիրակներ եւ հարիւրաւոր ունկնդիրներ։ Նախ բոլորը յոտնկայս երգեցին «Ինթէրնասիօնալ»ը։ Նախագահական աթոռները գրաւած էին Պ. Պ. Վանտէրվէլտ, Հէնտըրսըն, Ատլէր եւ Վան Ռօզպրօք։

Առաջին ճառը խօսեցաւ Հէնտըրսըն Անգլիայէն), որ ներկայացուց վերջին տարիներու աշխատանքները, սկսելով Համպուրկի եւ Մարսէյլի համագումարներէն։ «Այժմ Պրիւքսէլի մէջ պիտի քննենք, ըսաւ, այժմէական, ստիպողական խնդիրներ, շինարար գործունէութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար։ Մեր հոգերուն առաջին շարքին վրայ կը դնենք դժուարին եւ կնճռոտ խնդիր մը — Գաղթային հարցը։ Պիտի ուսումնասիր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

61րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն, Cityին մէջ հաւաքուած, նախաձեռնութեամբ Պ. Մարկոս Քէշիշեանի 67:17:0 սդլ. Midland Bankի №982550 թիւ չէքով	8,407-20
60րդ ցանկին գումարը	80,642-65
Ընդհ. գումար	89,049-85

×

ԽՄԲ.— Ցանկը փակելու համար, կրկին կը յիշեցնենք փութացնել առկախ հաշիւները (Տօքթ. Փէշթա եւն.)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուած է մարզպանին նախաձեռնութեամբ, Տէր Զօրի մէջ 500 ընտանիքէ բաղկացած հայկական գաղութ մը հաստատելու համար։

Վերջնական որոշում չկայ տակաւին։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ ԵՒ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ծախու հանած է Անթիլիասի մէջ ունեցած ստացուածքը՝ որբանոցի ամբողջ շէնքերն ու հողերը։

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կու տայ թէ Անթիլիասի որբանոցի շէնքերն ու հողերը, ամէն յարմարութիւն ունին կանոնաւոր երկրորդական վարժարան մը կամ ո եւ է ազգային վերին հաստատութիւն մը ըլլալու։ Մանաւանդ որ ամէնէն նպաստակալ յարմար վայրն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքը ըլլալու։

«Մենք վստահ ենք թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, որ այնքան մեծ զոհողութիւններ ըրած է մեր ժողովուրդին համար, չի պիտի խնայէ ամէն դիւրութիւնները. երբ մեր ազգային վերին մարմինները ու հոգեւոր պետերը պաշտօնական դիմումներ կատարեն եւ խնդրեն մեր որբերու քրտինքով եւ աշխատանքով շինուած այդ սեփականութիւնը ազգին տրամադրել»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Լատին այբուբենի կազմութեան յանձնախումբը, որ բաւական ատենէ ի վեր ժողովներ կը գումարէր Ընկիւրիի մէջ, իր աշխատութիւնները աւարտած եւ այբուբենը պատրաստած է։

Նոր այբուբենին մէջ իւրաքանչիւր հնչիւնի համար մէկ գիր որոշուած է։ Միջազգային այբուբենին մէջ գտնուած ոչ մէկ գիր ընտրուած է։ Նոր տառերուն ձայնաւորներէն են a e i o։ Ասոնցմէ երկար հնչում ունեցողներուն վրայ շեշտեր դրուած են։ Գալով բաղաձայններուն, ճի համար ընտրուած է c գիրը, իսկ չ կամ ջի համար ալ նոյն գիրը կը գործածուի տակը սեդիլ մը աւելցուած։ Շ գիրին համապատասխան ընտրուած է ցը՝ սեդիլով, ժի համար j կը գործածուի։

Թրքական նոր այբուբենին մէջ գլխագիրի գործածութիւնը պարտաւորիչ չէ նկատուած։ Գլխագիրի տեղ, սովորական գիրերը մեծ պիտի գրուին միայն։

Աքշամ կը գրէ թէ յանձնաժողովին պատրաստած այբուբենը վերջնական ձեւ մը չունի, պիտի քննուի աւելի ընդարձակ յանձնախումբի մը մէջ եւ հաւանական է որ կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՆՈՐ ԻՐԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐ-ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՎՐԱՅ

Գրեթէ բոլոր կարեւոր գրողները, բանաստեղծները, հրապարակագիրները կեդրոնացած են Թէհրանի մէջ։ Տպարանական յարմարութիւնները եւ ընթերցողներու խոշոր թիւը, ուրիշ վայրերու գրագէտներն ալ կը քաշեն դէպի մայրաքաղաք։

Արաբական արշաւանքները ոչ միայն բռնի մահմետական կրօնը պարտադրեցին պատմական Իրանին, այլ եւ ոչնչացուցին գրականութիւնը, աղճատեցին հին փարսերէնը, կեանքի կոչելով այսօրուան արաբախառն պարսկերէնը։ Պարսիկ լեզուին եւ գրականութեան հանդէպ գործադրուած բռնութեան դէմ իբր ամէնէն մեծ ու ազդու բողոք կարելի է ընդունիլ Ֆիրտուսիի հռչակաւոր «Շահնամէ»ն, — հսկայ հատոր մը՝ ամբողջը հին փարսերէնով եւ վերջին քառակին մէջ միայն՝ մէկ հատիկ արաբերէն բառ։

Պարսիկ գրականութիւնը սակայն իւրացուց եւ զարգացուց արաբախառն պարսկերէնը եւ լաւագոյն բանաստեղծներ դարեր շարունակ, մինչեւ մեր օրերը, այդ նոր լեզուով երգեցին։ Պարսիկ բանաստեղծութիւնը, որ համաշխարհային հռչակ ունի, ոչ միայն արտաքին երեւոյթով, այլ եւ բովանդակութեամբ ընդհանրապէս կը կրէ արաբական ազդեցութիւն եւ այնքան արմատացած, որ նորագոյն ժամանակներու մէջ անգամ չկրցան վանել զայն։ Պարսիկ միտքը զանազան ժամանակներու մէջ փորձեր է ըրած թօթափելու այն բոլորը ինչ որ արաբական է, սուինններու ուժով պարտադրուած։ Պարտութեան հետեւանքով ընդունուած օտարածին կրօնն անգամ համարուեր է վնասակար եւ անպատուաբեր՝ վեց հազար տարուան անցեալ հաշուող երկրին։ Բաբիներու շարժումը եւ անոր յաջորդող Բահայականութիւնը կուգան տապալել արաբական քաղաքակրթութեան սուրի ուժով պարտադրած մտայնութիւնը, հարազատ, ինքնածին կրօնի հրաւիրելով հանրութիւնը։

Որքան որ ժամանակին առաջացած հոսանքները ամբողջ երկրին մէջ տարուեր են նոր կրօնով, աւելի քան երբեք զայն կը գտնեն անընդունելի։ Բահայականութիւնը չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը, ստեղծեց աղանդաւորներու խումբեր, որոնք հեզութեան եւ խոնարհութեան քարոզ կուտան նոր հաւատացեալներուն։ Իսկ իրենց նպատակին հասնելու համար ընդգրկած միջոցները կոչուած չեն կտրուկ կերպով քանդելու հինը՝ անհարազատը եւ հանրութիւնը կապելու նորին, հարազատին հետ։ Կը թուի թէ Բահայիները միայն այն չափով օգտակար եղան, որ խախտեցին պարսիկ ժողովուրդի մէջ մահմետականութեան մասին ունեցած խոր հաւատը, թուլցուցին հոգեւորականութեան ազդեցութիւնը եւ կրօնամոլութեան ամուր կապանքները եւ հանրութիւնը մղեցին դէպի որոնումներու անորոշ հորիզոններ։

Ահա թէ ինչպէս պարսիկ մարդը տեսաւ դարերու փոշիին տակ իր հին, իսկական պարսիկ մարգարէն՝ Զրադաշտը։ Բայց միայն տեսաւ, մտմտաց, նախանձեցաւ այն Փարսերուն, որ պահեցին Զրադաշտի պատգամները այստեղ կամ Հնդկաստան գաղթելով. ափսոսաց, թէ ինչո՞ւ իր նախնիքները չկրցան պաշտպանել զայն արտաքին վտանգներու դէմ։ Այդ բաւական չէ, նորէն կառչած մնաց իր կրօնական արտաքին ձեւերուն, միշտ պատրաստ իր առած կրօնաւորներու բանսարկութեան ենթարկուելու եւ օրը ցերեկով ամերիկեան հիւպատոսը քարերով սպաննելու…

⁂

Որոնումները կրօնական խնդիրներու մէջ, որ եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ ռուսական յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ կ'երթան դէպի անաստուածութիւն, դէպի կրօնական հաւատալիքներու բացարձակ ժխտումը, արշաւեցին գրականութեան մէջ եւ հրապարակ եկան նոր գրողներ, որոնք մինչեւ պաշտամունքի աստիճան սիրելով հանդերձ պարսիկ հին գրականութիւնը, կը փորձեն ստեղծել նոր գրականութիւն։ Եւ նորերը կը սկսին գրել, կը գրեն եւ կը սայթաքին։ Կ'արտադրուին պարսկերէն լեզուով եւրոպական նորավէպեր եւ բանաստեղծութիւններ։

Պարսիկ ինքնուրոյնութիւնը կը կորսուի,— պարագայ մը որ աւելի օգտակար կ'ըլլայ հին ձեւերու կողմնակիցներուն։ Կ'երեւան բանաստեղծական փորձեր, հին հեթանոս երգերը վերակենդանացնելու համար,— չհամեմատել մեր Պոլսոյ «Բագին»ի շուրջ համախմբուած բանաստեղծներուն հետ—։ Միւս կողմէ, թէեւ աւելի ուշ, նոր մոլեռանդներ կը գտնուին, որ կը հայհոյեն հինին։ Տաղանդաւոր երիտասարդ Եահեա Ռէյհան իր «Նօվրուզ»ի մէջ նոյն իսկ չի քաշուիր զզուելի աւազակներ անուանելու Իրանի պարծանքը համարուած Շահ Աբասը եւ Նատիր Շահը։

Այս բոլորին հետ, հրապարակ կ'իջնեն գրողներ, որոնք հիմ կը դնեն պարսիկ նոր գրականութեան, հնարաւորութեան չափ խուսափելով հին ձեւերէն եւ եւրոպականի կոյր նմանողութենէն։

Այս շարքին մէջ արժէքաւոր տեղ ունի Միրզադէ Էշղի զգայուն բանաստեղծը, որ չորս տարի առաջ (12 Թիրմահ 1303) երկու անծանօթ չարագործներու ձեռքով սպաննուեցաւ Թէհրանի իր բնակարանին մէջ եւ կառավարութեան կողմէ հարկ եղած պատիւներով թաղուեցաւ Ապտիւլ Ազիմի մօտ։ Ծնած էր Համատան, 1893ին։ Մեծ պատերազմի ժամանակ Դաշնակիցներու դէմ ըլլալով, պարսիկ տարագրութեան հետ կ'երթայ Պոլիս։ Կողմնակից էր Թուրք-պարսիկ միութեան, կը հիանար Թալէաթի եւ Էնվէրի վրայ, բայց կ'երեւայ լաւ էր ճանչցեր Թուրքերը։ Յուսախաբ՝ անոնց կեղծ բարեկամութենէն, ահա թէ ի՞նչ կը գրէ Պոլիս գտնուած միջոցին, երբ Թուրք գրողներ Զրադաշտին Թուրք մարգարէ կը համարէին.

— «Կամ խօսք մի տաք, թէ մեզ հաւատարիմ էք, կամ ձեր խոստման համաձայն հաւատարիմ եղէք. կողոպտեր էք, այո՛, մեր սիրտն ու հաւատը. ե՞րբ պիտի թողուք ձեր հին սովորութիւնը… Զարդօշթը (Զրադաշտ) յափշտակելի բան չէ. ի՞նչ շահ այս ագահութենէն, բաւականացէք մի միայն սիրտ յափշտակելով։ Այսօր կը մտածէք մարգարէները յափշտակել, վաղը —հեռու չէ— որ Աստուծոյ համար (այդպէս) մտածէք։»

Տաճկութեանց բանաստեղծութիւն մըն է այս, որ կը սկսի փոխաբերական ձեւով Թուրք աղջիկներուն ուղղուած «Է՛յ Թուրք աղջիկներ ամչցէք Աստուծմէ» բառերով։

Նոյն անսպառ քննադատութեամբ մօտեցաւ Էշղին հանրապետական շարժման։ Միշտ զգօն տիրող կարգերէն, յեղափոխական խառնուածքով, իր գրուածքներու եւ հրապարակային ճառերուն մէջ միշտ արեան մասին խօսող, տարիներ առաջ երբ Ղաճարները տապալելու եւ հանրապետութիւն հռչակելու շարժումը սկսաւ, երկրի շահերուն վնասակար համարելով զայն, իր «Ղարնը Բիստում» (Քսաներորդ Դար) պարբերականի վերջին համարին մէջ դէմ արտայայտուեցաւ, ինչ որ պատճառ դարձաւ իր մահուան։

Իր գլուխ գործոցներն են «Ռասթախիզը Սալաթինը Իրան» պատմական հայրենասիրական օպերան, որու խաղարկութեան ժամանակ, հեղինակի կենդանութեան օրով, պարսիկ բեմի հայազգի տաղանդաւոր դերասանուհի Տիկին Փէրի (Աղաբաբեան) գնահատելի մասնակցութիւն է ունեցած, «Քաֆանը Սիահ» (Սեւ Պատան), «Իդէալը մարդը Դէհղան» (Գիւղացի մարդու իտէալը) եւլն.։

Էշղին եւ ընկերները հետեւողներ ունին, բայց հին գրականութեան հմայքը շատ ուժեղ է եւ հին ձեւերով գրելու սովորութիւնը արմատացած։ Իրական յեղաշրջում դեռ չկայ. կատարուած եւ շարունակուող աշխատանքները արժէքաւոր են, աւելի մտքերը պատրաստելու տեսակէտէն։ Թէհրանի գրախանութները կը հարստանան թարգմանական գրքերով. օրաթերթերու թերթօնները օտար վէպերու թարգմանութիւններ կը հրամցնեն ընթերցողներուն, մեծ մասամբ ֆրանսերէնէ։

⁂

Ճամբաս շարունակելու համար պէտք է անցնիմ Ղում, ուր կը գտնուի ծանօթ ուխտատեղին։ Ստիպուած եմ այդտեղ գիշերել։ Յաջորդ օրը մինչեւ մեկնիլս կը հանդիպիմ հայերու, կապուած այդ անհրապոյր վայրի հետ՝ պետական պաշտօններով կամ մասնաւոր գործերով։ Ամրան տաքը անտանելի է. երբեք չես կրնար շնչել։

Ինքնաշարժերու երթեւեկը նեղ փողոցներով հանգիստ չի տար։ Թէհրանէն Իսֆահան, Քաշան եւ Սուլթանապատ տանող գծերը կը բաժնուին Ղումէն։ Վերաշինական եւ ոչ մէկ աշխատանք, բայց ինչպէս կը պատմեն, իւլէմաներու ազդեցութիւնը բաւական թուլցած է։ Շատ ուժեղ ոստիկանութիւն կայ։ Սէջէլ ահվալի (ինքնութեան թուղթերու) վարչութիւնը կը ցուցակագրէ ազգաբնակչութիւնը, հակառակ իւլէմաներու 3—4 տարիէ եւ վեր յարուցած արգելքին։ Այժմ ոչ միայն դիմադրութիւն չկայ, այլեւ առաջինը՝ կարեւոր հոգեւորականներն են արձանագրուեր իրենց պարագաներով։ Ղումին ենթակայ մօտիկ գիւղերու մէջ, արդէն կը հաւաքեն զինուորցուները։ Մէկ խօսքով, կ'երեւայ կեդրոնական իշխանութեան անմիջական ներկայութիւնը։

Մուրացիկներու թիւը չափէ դուրս է։ Զարմացած անցորդին կը բացատրեն պատճառը։ Երկրի բոլոր կողմերէն ուխտի կուգան, յաճախ ոտքով կը կտրեն հարիւրաւոր փարսախ. կը ծախսեն ինչ որ ունին եւ առանց սանտիմ մնալով, չեն կրնար վերադառնալ։ Երիտասարդ պարսիկ ուղեկիցս անհրաժեշտ կը գտնէ կամ ուխտատեղին թանգարանի վերածել եւ կամ արգիլել ուխտագնացութիւնը, որ այնքան չարիքներ կը բերէ այս տգէտ ժողովուրդին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիոյ տնտեսական տագնապը երթալով կը սաստկանայ։ Թերթերը կը շարունակեն երկար յօդուածներ նուիրել հարցին։ Անգործներու թիւը կը շարունակէ մնալ մէկ միլիոն հարիւր հազար եւ 1,250,000ին միջեւ։

Ածուխի արտադրութիւնը որ դար մը ամբողջ կը գերակշռէր բոլորը, չափազանց վնասուած է, գերման եւ ամերիկեան արտադրութիւններուն հետեւանքով։ Նուազագոյն 200,000 հանքագործներ ստիպուած են բաժնուիլ հանքէն, առանց հոն վերադառնալու յոյսն ունենալու։

Պատերազմէն առաջ Ամերիկա կը մտնէին բազմաթիւ անգլիացի գաղթականներ։ Այսօր սակայն, Ամերիկա պատ քաշած է անոնց առջեւ ալ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Մահուան քսանամեակին առթիւ)

Բ.

Արծաթուած բարտիներու տակ, եւ կամ այն պահուն ուր արեւը քամուելէ վերջ կը տարածուի թափանցիկ կապոյտ քօղը իրիկուան, եւ վերջապէս այն պահուն ուր լռութեան երաժշտութիւնն է որ կը տիրէ, կը նշմարենք գլխահակ հոգի մը որ կը քաշքշուի թաւուտքներու եզերքը, ցանկապատերու տակ և պատերու կողքին։

Քանի որ ըստ Տէրեանի «լոյս է եւ մութ», ամէն նիւթ կը հագնի իր սեփական անանուն երաժշտութիւնը. տերեւ մը որ կ'իյնայ, լուր մը որ կը քալէ, ծղրիթ մը որ կ'երգէ, ինքնայատուկ քերթուած մըն է որ աչքերու խօսելու չափ գիտէ դպչիլ ականջին ալ։ Մեծարենց կրցած է իւրաքանչիւր երեւոյթի կշռոյթը զգալ եւ ուսումնասիրել հոգեվին։

Այսպէս իր «Կիրակմուտք»ը ոչ թէ բառերու ներսը պահուած միահնչիւն գիրերու երաժշտական միաւորումն է, այլ նիւթին ունեցած սեփական երաժշտութեան իւրացումը բանաստեղծին կողմէ, որ կրցած է պահել տարրին իր մէջ ունեցած խոյանքը, շարժումը եւ կեանքը։

Մեծարենց աշակերտն է դպրոցի մը որուն վարպետը յայտարարած է իր «L'Art Poétique»ին մէջ, «De la musique avant toute chose»։ Մեծարենց գիւղի տղայ, երաժշտական միջավայրի մը մէջէն, ամէնէն առաջ ինքն էր որ պիտի նետուէր գիրկը այդ դպրոցին։ Իսկապէս իր ազդեցութիւններու ամէնէն գլխաւորը կազմեց ժողովրդական ոգին, որուն մէջէն առաւ մեծ մասամբ իր մտային եւ հոգեկան կազմաւորումը։

Ան մեծ թափով ձգտեցաւ հաւաքել ռամիկ գեղջուկներու բերնէն ժողովրդային ասացուածքներ, երգեր եւ զրոյցներ։ Իր ծերուկ մայրը յուզումով կը յիշէր այն անդառնալի անուշ պահերը, երբ Միսաքին հետ գլուխ գլխի կ'արտասանէր երգեր՝ ընդօրինակելու համար։ Իր գրականութեան ուսուցիչը՝ Հ. Սաստուր ալ տեսած է անոր ձեռագիր տետրակները, որոնք լեցուն են եղած Ակնայ Անտունիներով։

Անոր ոճը կազմուած է գլխաւորաբար մեր աշուղներուն եւ մասնաւորաբար Ն. Քուչակի մօտ։ Նարեկացիէն վերջ իր ամէնէն սիրած հեղինակը եղեր է Քուչակ։ Ոճին հետ երբեմն փորձած է նոյնիսկ վերցնել մօտաւոր պատկերներ մեծ երգիչէն, անշուշտ չմոռնալով իրմէ ալ երակ մը աւելցնել։

Բանաստեղծը ժողովրդային երգերուն կշռոյթը միայն որդեգրելով, գտնեղած է բառերուն ներսը առանձին հնչիւն եւ անոր շնորհիւ կրցած է հասնիլ լաւագոյն արդիւնքներու, ինչպէս՝ «Ջուրէն Դարձին»ը որ կը նմանցնէ ձայնին բնականութիւնը։ Եւ մենք լսել կը կարծենք բլուրն ի վար սափոր մը ձեռքին իջնող աղջկան ոտքերուն ձայնը։

* * *

Լուսեղէն ճամբու մը եզերքէն, պատանի Մեծարենց երազուն ու գինովթափառելէն [illegible] կը փնտռէ, որ օր մը այդ հերմակ ճամբուն մէջ ժպիտով մը ծնունդ առաւ եւ որմէ հիմա մնացեր է միայն բոյրը աղջկան՝ քաշքշուող իր կեանքի թելին պէս։

Իր թափառումին մէջ պիտի գտնէ՞ էակը, որ իր հոգիէն ներս ամէն բան լոյս եւ համբոյր կը դարձնէ.

Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն
Համբոյր՝ լոյսէն որ չորս դիս կը ծաղկի՛,
Այս գիշեր ցօն է հոգւոյս՝ կիրակի՛,
Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն:

Մեծարենցի մէջ Սէրը հեքեաթ մըն է, անսկիզբ ու անվերջ երգ մը, որ մարդկային ոչ մէկ մատ դաշնաւորած է։ Նոյնիսկ կ'անգիտանայ թէ ատիկա ցնորք մըն է, անանուն էակ մը որ բանաստեղծին մէջէն ծնունդ առեր է, կրկին իր մէջը վերադառնալու համար։ Ան չգիտեր թէ ո՛վ կը տրորէ իր սիրտը։

Մեծարենցի սէրը ինչպէս նաեւ իր բոլոր տրամադրութիւնները եւ ապրումները չունին իրական գետին մը այս աշխարհի վրայ։ Կը կարծէ թէ մատներ տրցակ մը հոսուն ու տրցակ մըն ալ ուրց պիտի թափեն իր ճամբու երկայնքին…

Յուսախաբ պահ մը կանգ առած կը հարցնէ հոգիին.

…դեռ մինչեւ ե՞րբ, բո՜ւէ՛, հոգի՛ս,
դեռ մինչեւ ե՞րբ տառապիմ
Գրպտելով անրջանքիս
Թօշ ծաղիկը մտերիմ:

Գուցէ վաղը մթնէ հոգի՛ս,
Գուցէ դուն ալ թառամիս,
Մ'եղծեր հրմայքն անրջանքիս,
Ու ծաղիկը պաշտումիս:..:

Իտալացի արձանագործ մը իր սիրած աղջկան մարմարէ արձանը կերտելէ վերջ, իւրաքանչիւր մօտենալուն կը կարծէր թէ անոր մէջ հոգի մըն ալ կ'ապրի եւ նոյնիսկ քարէ շրթունքները կը շարժին։ Համսունի «Պան»ի հերոսին ալ կը թուէր թէ իր խրճիթին առջեւ ինկած կոշտ քարն անգամ բարեացակամ է տրամադրուած դէպի աղջիկը Եդուարդան։

Մեծարենցի մէջ ալ հոգեկան տրամադրութիւններ զինքը կը հասցնեն որոշ գետին մը, ուրկէ անդին սէրը ձեւափոխում մը կը ստանայ ու փոխանակ քարէ շրթունքի մը, ինքզինքը կը տանի ծածկել բնութեան խորունկը աքասիաներու շուքին, ուր վստահ գիտէ թէ յաւիտեան չպիտի հասնի։

Այսպէս Մեծարենցի համար բնութիւնը դարձաւ գեղեցկութեան եւ սիրոյ աղբիւր մը, որմէ խենթեցած մոռցաւ իր եսը ու գնաց խառնուիլ, հիւսուիլ քիչ մը հովին, քիչ մըն ալ դաշտի ճամբու մը վրայ սպասող միս մինակ հիւղին հետ։

Իր հոգիէն ներս բաղձանքներ ծնունդ կ'առնեն նմանելու, ըլլալու իրիկուններ եւ ծիրանի լոյսեր։ Վայրկեան մը ինքզինք այնքան նոյնացած կը զգայ անոնց հետ որ ատոնցմէ հարստացած այդ տխուր էակը ինքզինքը կը բաշխէ «վրան ամէն հոգիի»։

Մեծարենց մեռելոց է վերնագրեր քերթուածը որուն մէջ միս մինակ ձմեռ օր մը, ձիւնին մէջէն կը տանի սէրը թաղել։

… Գարուն մըն էր եւ ճամբոյլով մը բացուած,
Դամասկեա՛ն վարդ, գինով արփին գաղջ գոյն,
Նըլաղեցաւ ուրիշ սէր մը, աէ՛ըն, Աստուած,
Ջոր Թաղեցի՝ յուսատ կեանքին կանչելէն:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

(Մնացեալը վաղը)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՌՈՍԿԻՆ

Թերթ մը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կուտայ Ջեխօ-Սլովաքիոյ մէջ, Համայնավար կուսակցութեան ծագման եւ զարգացման մասին։ 1920ի ամրան, Մոսկուայէն ղրկուած մասնաւոր սուրհանդակ մը, հետը կը բերէր փոքր պայուսակ մը, որուն մէջ կար մէկուկէս միլիոն քուրոնի արժէքով ադամանդ։

1921ին, Պէլլա Քուն իր կարգին չեխոսլովաք համայնավարներուն կը յանձնէր նոյնքան գումար մը։ 1922ին Մոսկուայէն անոնց կը ղրկուէր 5 միլիոն քուրոն։ Յետոյ, անոնք սկսան տարեկան ստանալ 7 միլիոնի նպաստ մը, որ Զինովիեւի հրաժարումէն յետոյ իջաւ 1,750,000ի։ Տեղեկատու թերթին հաշուով ուրեմն 1920 27 թուերուն, չեխոսլովաք համայնավարները Մոսկուայէն ստացած են 47 միլիոն քուրոն։ Ասկից զատ, նոյն շրջանին մէջ իբր բացառիկ նպաստ ստացած են 58 միլիոն 400,000 քուրոն։

...րկէ գաղութիս հոգեւոր կա... ...ները մասամբ պակսեցնելու համար։

Մենք ստիպուած ենք նոր սե...ունդը անպատ պահելու, եւ զա...նք իսկական հայ հոգւով դաս...արակելու, որովհետեւ անոնք ...ր նահատակներուն մեզ ձգած ...աւանդներն են։ Ինչպէս մեր ...նիքները ամէն տեսակ զու...ներու ենթարկուելով հանդերձ ...նք չեն խնայեր եւ պահեր ու ...աշտպաներ են մատղաշ սե...ունդը օտարացումէն, նոյնպէս մենք որ՝ հոս ամէն ազատու...ւն կը վայելենք՝ չի՞ հետեւի՞նք ...եր նախնիքներու օրինակին. եւ ...ենք որպէսզի նիւթականի հա...ար օտարոտն մեր փոքրիկ...րը։ Ընդհակառակն մեր պար...ականութիւնն է ամէն ջանք ...ափել զանոնք հայ պահելու համար։ Եւ կը սիրեմ յուսալ որ ...յն խնդիրը պատկան մարմին...երու ուշադրութեան առարկայ ...իտի ըլլայ։

Հաս տեղւոյս վրայ կազմուած «Հայ Երիտասարդաց Միու...իւն» մը, եւ իր գոյութիւնը ...հելու համար իր լաւագոյն ...նքերը չի խնայեր ի խնդիր իր ...ատակներու հետապնդման։ ...այց տեղւոյն աննպաստ պայ...անները արգելք կ'ըլլան իր ...րգացման. այսուհանդերձ իր ...աջան անդամները միշտ կառ...ծ կը մնան իրենց միութեան, ...իշտ աշխատելով որ տեղւոյս ...էջ եւս ստեղծեն ազգային սեր...ութիւն։ Իրաւ է որ իր վրայ ...ինայ ազգային բոլոր պարտա...նութիւնները, քանի որ Ռիոյի ...ոկ հայ կազմակերպութիւնն ...այց յայտնի է որ խախտ ...ոնի մը վրայ լաւ հունձք ...անալու համար անխոնջ աշխա...ութիւն պէտք է. եւ այս Միու...ւնն ալ խախտ գետնի մը վրայ ...ութիւն ունենալուն՝ ...պուած է համբերատար ու ...ինաջան աշխատութեամբ յա...ղթանակ որպէսզի իր վրայ ի...ծ պարտականութիւնը կարո...նայ կատարել։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(...ագրուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՐԴԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՑԱՆԱԾ ՍԵՐՄԵՐԸ

Հետեւեալ գրութիւնը որ կը ...ղինք «Պրոլետարըէն» (Թիւ ...211) յստակ գաղափար մը ...ւայ խորհրդային պաշտօնա...ն շրջանակներու մէջ տիրող ...նծալծակ խայտառակութեան ...այ

ՊԱԳՈՒ, 26 Յունիս — «Վ. Իշ... Թերթը հրատարակեց Նիւ... Ադրբէջանի ելեւմտական ժողովրդական գործավարութեան (Ֆինժողկոմատ) ղեկավար մարմնի քայքայման մասին։

Ֆինժողկոմատի մէջ կը կատարուէին ամէն տեսակ խայտառակութիւններ։ Ադրիգոզալովի պաշտօնատան մէջ կը բռնաբարուէին ֆինժողկոմատի աշխատակցուհիները։ Ադրիգոզալովի պաշտօնատունը դարձեր էր վայր մը ուր իւրաքանչիւր նոր աշխատակցուհի կ'անցնէր իր «քննութեան ժամանակամիջոցը»։ Ադրիգոզալովին անձնատուր չեղող աշխատակցուհիները՝ զանազան պատրուակներով կ'արձակուէին իրենց պաշտօնէն։ Ադրիգոզալովէն զատ, աշխատակցուհիներու բռնաբարմանը կը մասնակցէին բջիջի քարտուղար՝ ելեւմտական հակակշռի վարչութեան պետ Գասաշեւը, հարկային վարչութեան պետ Սադիխովը եւ վարչական բաժնի պետ Հասանովը։ Ասոնք բռնաբարեր են ֆինժողկոմատի աշխատակից համայնավար երիտասարդուհի մը, զայն վարակեր են վեներական ախտով եւ յետոյ վռնտեր են պաշտօնէն։

Իր ժամանակին բանթղթակից կոլոկովի յօդուածի հիման վրայ, «Պրավդա»յի խմբագրութիւնը առաջարկեց դատախազին, քննել ֆինժողկոմատին մէջ տիրող դրութիւնը։ Յատուկ յանձնաժողովը այն ժամանակ երեւան հանեց, որ սկսած 1926ի Դեկտեմբերէն մինչեւ 1928ի Մարտը, հարկային տեսուչներն ու գործակալները 6649 անգամ գուցակագրեր են զանազան քաղաքացիներու գոյքեր՝ 970,000 ռուբլի գումարով։ Այս գումարէն իրականացած է ընդամէնը 57,000 ռուբլիի գոյք. ցուցակագրուած մնացած գոյքը, աւելի քան 900,000 ռուբլի գումարով ֆինժողկոմատի «իրաւաբանները» կը նուիրեն մասնաւորներու՝ ի վնաս պետական պիւտճէի։

Ընդդիմինժողկոմատի Նուխիջանի ֆինժողկոմատին մէջ կատարած հետազօտութիւնը կը պարզէ, որ եկամուտներու հարկագրումը յաճախ կը պակսեցնեն։ Բագուի մէջ յայտնի կապալառու Ռուշինովներու եկամտահարկը 55.000 ռուբլիէն իջեցուցած են 21.700 ռուբլիի։ Զարգանց շատ են նման դէպքերը։

Երկրորդ հարկաշրջանի վարչութիւնը կազմուած է եղեր հակայեղափոխական տարրերէ։

Այս հարկաշրջանի գլուխն էր կանգնած Կենգերլինսկի, Նախիջեւանի խանը, որ իր ժամանակին արտաքսուած է եղեր Նախիջեւանի հանրապետութենէն իբրեւ սոցիալապէս վտանգաւոր տարր։ Կենգերլինսկին բարեկամական կապեր ունի շահագործողներու ու հարուստներու հետ, որոնց հարկերը կը կրճատէր։

Ֆինժողկոմատին մէջ կար յատուկ անձ մը, որ կը զբաղէր կին մատակարարելով։ Զայն հեռացնելու բազմիցս փորձերը յաջողութիւն չունեցան։ Ազնիւ եւ կարեւոր աշխատակիցները կը հալածուէին, իսկ գործունեաներու, ազնիւ կուսակցականներու դէմ կը կազմակերպէին սիստեմաթիկ դրդում։ Ֆինժողկոմատին մէջ գոյութիւն ունէր հետեւեալ լոզունգը. «Թուրք շահագործողը մեզ աւելի մօտ է, քան մի ուրիշ ազգի կոմունիստը»։ Այս լոզունգը խիստ կերպով կը կիրարկուէր կեանքի մէջ։ Բազմաթիւ կուսակցականներ, որոնք անցեր են ցարական բանտերն ու տաժանավայրերը, ստիպուած են եղեր հեռանալ ֆինժողկոմատէն,— այսպէս են եղեր այնտեղ աշխատանքի պայմանները։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի առաջնորդարանին կողմէ մեզի ղրկուած պաշտօնական յայտարարութենէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Վարչական Խորհուրդը ձեռնարկած է մարդահամարի մը։ Կ'ամփոփենք էական մասերը.

— «Սոյն վիճակագրական մարդահամարը պիտի ծառայէ, գիտնալու ոչ միայն թիւը մեր շրջանի մէջ տարտղնուած հայութեան ու անոր ներկայ վիճակը, անցեալի նիւթական թէ ֆիզիքական կորուստի բաղդատականով, այլ եւ պիտի ծառայէ միեւնոյն ատեն դիւրացնելու յետ այսու մեր՝ կառավարութեան հետ ունենալիք անցագրի, քաղաքական պսակի, Carte d'Identitéի, ժառանգական խնդիրներու եւլն. եւլն. գործողութիւնները։

Այս ամէնէն զատ, կայ նաեւ աւելի հիմնական պատճառ մը գործին մտնելու խիստ լրջութեամբ։

Ամէնուս ծանօթ է որ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ պիտի վճռուի ռուս եւ հայ գաղթականութեանց ինքնութեան թուղթերու վերջնական ձեւը, որուն համար արդէն իսկ խօսուած է հիմ ունենալ Ազգային Առաջնորդարաններու տուած վկայականները, բստ որում հրամայական պահանջ կը դառնայ ամէն Հայու իր ինքնութիւնը այժմէն արձանագրել տալ Առաջնորդարան։ Սոյն վիճակացոյցը կը ծառայէ ուրեմն ուղղակի այդ նպատակին ալ, որուն համար պէտք է պատրաստ գտնուինք բոլորս, որպէս զի երբ քանի մը ամիսէն մեզ հարցուի մեր գաղութի մասին, կարենանք որոշ տեղեկագրով ներկայանալ եւ մեր իրաւունքը արժեցնել։

Ձեռնարկին կարեւորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը դիտել տալով ու կրկին շեշտելով, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն անխտիր, որ անմիջապէս ընթացք տան գործին՝ յարակից վիճակագրական հարցարանը լեցնելով։

Այն հայրենակիցները որոնք կը թերանան եւ կը խուսափին սոյն թուղթերը լեցնելէ, պիտի հանդիպին մեծ դժուարութիւններու, նոյնիսկ Առաջնորդարանի հետ գործ ունենալու պարագային։

Վիճակագրական թուղթերը կը ցրուուին բացարձակապէս ձրի։

Գործը դիւրացնելու համար, ամէն թաղամասի մէջ ծանօթ հայ խանութպաններու կամ պանդոկատէրերու մօտ ձգուած են սոյն թուղթերէն, հետեւաբար անոնք՝ որոնց չէ հասած, անձամբ պիտի դիմեն ու ստանան, եւ որքան կարելի է շուտ լեցնելով յանձնեն նոյն տեղը ուրկէ ստացան։

Հայրենակցական Միութիւնները պարտաւոր են օգնել սոյն ձեռնարկին յաջողութեանը, որ պիտի ծառայէ ցոյց տալու կեդրոնի հետ նաեւ շրջաններու մէջ իրենց հայրենակիցներուն թիւը, վիճակն ու որոշ հասցէն։

Գործը պիտի աւարտի մինչեւ յառաջիկայ Օգոստոս ամսու վերջ, հետեւաբար անհրաժեշտ է որ մինչեւ Օգոստոսի 15ը հարցարանները լեցուած եւ յանձնուած ըլլան, որպէս զի պէտք եղած դասաւորումը, եւ վիճակագրական ամփոփումը կարելի ըլլայ աւարտել մինչեւ ամսու վերջ։

Կոչ կ'ընենք ջերմապէս, բոլոր կուսակցութեանց մարմիններուն, հայրենակցական եւ այլ բոլոր միութեանց վարչութիւններուն, եւ կը խնդրենք որ իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերեն այս կարեւոր գործին յաջողութեան։

Կը խնդրենք նաեւ ամէն գրողէ, քահանայ, ուսուցիչ, վրագիր եւայլն, որ անգիր հայրենակիցներու օգնեն եւ սիրայօժար լեցնեն ներկայացողներու վիճակագրական հարցարանները»։

30 Յուլիս 1923 (Կնիք)

Շրջաբերականին կցուած է հարցարան մը, անհրաժեշտ հրահանգներով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մալաթիոյ Կրթ. Միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղը մեզի ղրկած է իր մէկ տարուան (1927 Օգոստ.—1928 Օգոստ) տեղեկագիրը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վարչութիւնս իր սկիզբի օրերէն սկսեալ, աշխատած է համախմբել իր անտարբեր հայրենակիցները եւ անդամագրել, ու յաջողած է կատարելապէս։ Մէկ տարուան մէջ անդամագրած է 30 նոր անդամներ։ Այժմ, հազիւ թէ 5—6 Մալաթիացիներ կան որ չեն մասնակցիր Կրթասիրացին։

Վարչութիւնս իր աջակցութիւնը բերած է՝ ազգօգուտ ձեռնարկներու համար, թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Մասնաւոր խնամքով պահած է, հիւանդ եւ անտէր հայրենակիցներու դրամները եւ գոյքերը։ Սերտ յարաբերութիւն հաստատած է Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն, կեդրոնի եւ Հալէպի մասնաճիւղին հետ. Թղթակցութիւնով կարեւոր խնդիրներ կարգադրած է։ Յաճախ գործակցած է Կրթասիրացի Տիկնանց մասնաճիւղին, ի նպաստ անոնց։ Մէկ տարուան մէջ սարքած է երեք ներկայացում (մէկը Տիկնանց մասնաճիւղի հաշւոյն) եւ երկու գեղարուեստական երեկոյթներ։ Բարոյականէն զերծ, ունեցած է նաեւ նիւթական կոկիկ շահ մը։ Միշտ հետաքրքրուած է հայրենակիցներու կեանքով եւ այցելած հիւանդներու, օգնելով նիւթապէս։ Հայրենակիցներու նշանախօսութեան եւ ամուսնութեան առթիւ իր բարեմաղթութիւնները ներկայացուցած է ծաղկեփունջերով, որոնք լիովին վարձատրուած են հարսնեւորներու կողմէ (2011 ֆր)։ Ունեցած է հայերէն եւ ֆրանսերէն դասախօսական ժողովներ, որոնցմէ օգտուած է գաղութիս հայ հասարակութիւնը՝ անխտիր։ Նոր Տարւոյ առթիւ կազմակերպած է գրական մրցում մը։ Ստացած է գիրքեր, թէ՛ Ֆրանսայէն եւ թէ Ամերիկայէն։ Այսպէսով բաւական ճոխացաւ իր ընդարձակ գրադարանը։

Բաւական աշխատանք թափած է, պզտիկներու համար երեկոյեան դպրոց մը բանալու համար։ Սակայն նոր ընտրութիւնը վրայ հասնելով, ակամայ ընդհատուեցաւ աշխատանքը։

Համերաշխութիւնը աւելի ամրապնդելու եւ հայրենասիրական ոգին վառ պահելու համար, Կրթասիրացի համար օրացոյց մը պիտի պատրաստուի 1929ին։

Նկատելով որ մէկ երկու միութիւններ լուծուած են, եւ անոնց գոյքերը եւ դրամները եւայլն անհատներու քով կը մնան, բոլոր միութիւններէն ներկայացուցիչներ հրաւիրուած եւ խորհրդակցութիւններ կատարուած են։

Վարչութիւնը միշտ կանոնաւոր ժողովներ ունեցած է, մէկ տարուան մէջ 55 վարչական եւ 7 անդամական ժողով։

Այս տարուան ընթացքին ունեցանք 100 անդամ, բայց տեղափոխութեան պատճառով այժմ մնացած են 75 անդամներ, բոլորն ալ անշահախնդիր եւ հայրենասէր անձեր։ Իսկ մեկնողները, բոլորն ալ մասնակցած են ուրիշ տեղերու մասնաճիւղերուն։

Այս տարուան ընդհանուր մուտքը եղած է 12,500 ֆրանք, 30 հազար տոլարի հանգանակութեան ի հաշիւ հաւաքուած 2055 ֆրանքով միասին։ Ընդհանուր ելքը եղած է 3100 ֆրանք։

(Կնիք)

ԲՈԼՈՐ ՕՐՏՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Օգոստ.— Թուականէս մօտ հինգ ամիս առաջ, Մարսէյլ բնակող Օրտուցիներու նախաձեռնութեամբ, հիմ դրուեցաւ Օրտուի Հայրենակցական Միութեան, որուն գլխաւոր նպատակն է հաղորդակցութեան կեդրոնի կապ մը հաստատել աշխարհի զանազան մասերուն մէջ գտնուած հայրենակիցներու միջեւ եւ օգնութեան հասնիլ անոնց այլազան պահանջներուն։

Տարակոյս չունինք որ մեր բոլոր հայրենակիցները, Ֆրանսա թէ այլուր, անհրաժեշտ պիտի նկատեն այս կարգի միութեան մը գոյութիւնը, որ ուրիշ շատ առաւելութիւններու կարգին, զօրաւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ, բնագաւառէն դուրս, մեր ազգային գոյութեան պահպանման։

Հաւատքով, որ մեր ձեռնարկը սիրով պիտի ողջունուի բոլորէն, կոչ կ'ընենք բոլոր Օրտուցիներուն որ անդամագրուելով, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերեն գործին եւ կը հրաւիրենք որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Միութեանս հետ հետեւեալ հասցէով՝ H. Tchildjian 20, Rue Bernard du Bois (1er) Marseille. Ի դիմաց վարչական դիւանի Ատենադպիր՝ Յակոբ Աշճեան, Ատենապետ՝ Եդ. Գ. Անդրէասեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԷԺ.— Ռընէ Օրժըպէն, 41 տարու արտաքսուած էր ինքնաշարժի կառատունէ մը, ուր կ'աշխատէր։ Իր վտարման պատասխանատու կը նկատէր կառատան դռնապանը, որմէ վրէժ լուծելու համար, առջի օր սպաննեց, ատրճանակի երեք հարուածով։ Ոճրի պահուն, ոստիկան մը որ հանրակառքով կ'անցնէր, նետուեցաւ վար, ու հետապնդելով, ձերբակալեց ոճրագործը որ կը փախէր։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ 63

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

Անոնք նաեւ շատ կը սիրէին ...ակէն զարնել անկիւն մը ...ուած խմբակները։ Այս սարսափահար մարդերը բնազդաբար ...նց բազուկները կը բարձրացնէին ...նց գլուխներուն վրայ, պաշտպանելու համար, այն ատեն, ...դարպասները հաճոյքը կ'առնէին անոնց արմունկները կոտր... ...ղաններու սեմերուն վրայ, ...դուած ծերերու եւ կիներու ...եր կային։

Ջարդին հետ մեկտեղ, ջարդարարներու կատաղութիւնը կը ...նար։

Բնազդական վայրագութիւնը ...ին չի բաւեր բացատրելու ...ծուած ջարդերը։ Թուրքը ...յն ուժը գիտէ։ Որքան փճացնէ, ...քան ուժ կը ստանայ եւ կ'աշխատի ինքզինքը փառաբանելու։ Անոր վայրագութիւնները սարսափելի օրինակներ են։ Ան միայն զոհը չի տեսներ, այլ ըմբոստ աշխարհին դաս տալու կ'ելլէ։ Թուրքին յատկանշական գիծը՝ դիակներու անդամատումն է, ինչ որ կը նշանակէ՝— [illegible] դուրս՝ ոչ մէկ ցեղ պէտք է [illegible]։

Այն ատեն պատիժը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Գթալը անիմաստ բան է, քանի որ կը նշանակէ ինքզինքը փճացնել։ Թուրքին զգացումի կատաղութեան գրգապատճառը իսլամական հպարտութեան ըմբոստացումն է անոնց դէմ որ գլուխ չեն ծռեր։ Ահա թէ ինչո՞ւ ան կը զգուշանայ հզօրներէն եւ անոնց վրայ յարձակելէ։ Ճնշած պահուն, կախուղեր։ Ուժեղ մարդ մը որ պիտի կրնար զինքն զգետնել, զգետնած պիտի ըլլար նաեւ անոր հպարտութիւնը եւ հպարտութիւնը անոր գոյութեան հիմնաքարն է։ Ասկից առաջ կուգայ անոր կատաղութիւնը անզէն ժողովուրդներու դէմ։ Անոր մէջ, վատութիւն չկայ իրեն համար։ Ընդհակառակն, անհրաժեշտութիւն է ան, կենսական անհրաժեշտութիւն։

Եթէ կարենար, Եւրոպան իսկ պիտի խողխողէր ան։ Բայց հիմակ հիմա, անոր կ'ազդարարէ մանրմունր ջարդերով, ինչպէս Լազարինայի մէջ։

Մարդախողխող այս կատաղութեան մէջ, որ երկու ժամէ ի վեր կը ջախջախէր եղերական գիւղը, հպարտութիւնը կ'ուռեցնէր բոլոր կուրծքերը։ Ա՜հ, պատերազմէն շատ աւելի լաւ էր այս։ Այս պզտիկ գիւղը որ անպաշտպան՝ յանձնուած էր իրենց հարուածներուն, իրենց կը պարզէր գերագոյն դաշտ մը։ Ալի կը քաջալերէր ու կը գրգռէր ջարդարարները յանուն Մարգարէին։ Մոլեռանդ Ալին ամէն տեղ էր։

Ալի՜... Ո՞վ պիտի յայտնէ սակայն ամէնէն կորովի կամ կոյր հոգիին մէջ իսկ, անակնկալ նահանջները։ Ո՞վ պիտի բսէ թէ ի՞նչ խորհրդաւոր ուժ էր որ կը կեցնէր անոնց ձեռքերը։ Աներեւակայելի բան. Ալի եւ իր բոլոր մարդերը որ անխնայ կը ջարդէին, չէին համարձակեր դպիլ միակ արարածի մը, կնոջ մը որ իրենց մօտը կը տեսնէին, պառաւ Մարիկային, վհուկին, որ նորէն կը շարունակէր դռները զարնել, կը բարձրանար տափակ տանիքներուն վրայ, կ'անհետանար, նորէն մէջտեղ կ'ելլէր, դիւրաշարժ, ճկուն, զարհուրելի, յոգնաբեկ կ'իյնար գիւղին հրապարակին վրայ, ու դարձեալ ոտքի կ'ելլէր ու կ'երթար. մէկ քանի տուներու դռները բանալու, միշտ պոռալով՝

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Ի՞նչ կը նշանակէր այս շարաշուք ոռնոցը։ Արդեօ՞ք դիպուածաւ, համաձայնած էր Թուրքերուն հետ, քանի որ կարծես թէ անոնց կը մատնանշէր այն տեղերը ուր անոնք զարնելու էին, քանի որ կարծես իրօք կը բանար այդ դռները որոնց ետեւ ապաստանած հալածականները, դուրս ելլելու էին, նետուելու համար իրենց դահիճներուն գիրկը։

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Անշուշտ բսել կ'ուզէր թէ Ահմէտի եւ Ֆրօզինի մահը բան մը չէր, թէ Թուրքեր կային, ո՜հ, դեռ Թուրքերու զարշանքը կար մեռցնելիք։

Անլուր կատաղութիւն մը, տենդոտ սարսուռ մը կը ցնցէին այս կինը, անոր ամբողջ մարմինը, կը պրկէին անոր ջիղերը եւ ելեկտրական շփումի պէս կը դողդղացնէին անոր ձեռքերը՝ ոտքերը, մատներուն ոսկորները, դէմքին մորթը։ Կարծես, կատաղի յամառութեամբ մը կը ջանար գրգռել բան մը որ չէր գար։

Վերջապէս, ոստումով մը ճեղքեց աղմկոտ օդը, նետուեցաւ գիւղին վերջին հիւղակին վրայ, որ ծերուկ պարտիզպանին՝ Գրիգորին էր։ Պահ մը վարանոտ կեցաւ, եւ կարծես թէ իր վերջին յոյսն ալ կ'այրէր, կը փճացնէր, դուռը լայն բացաւ միշտ ոռնալով՝

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Ա՜հ. հիմայ կը յայտնուէր ամէն ինչ։

Ան կը հասկցուէր թէ ի՞նչ կ'ուզէր այս զոհերը նետելով Թուրքերու կատաղութեան առջեւ, ջարդի վայրագութեամբն իսկ, ան կ'ուզէր քրիստոնեաները զինել ջարդարարներուն դէմ։

Բայց այդ պահուն, շատ մարդ չկար Գրիգորի տունը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

ուէին բանուոր դասակարգի յետպատերազմեան տնտեսական վիճակը եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը»։

Յետոյ պարզեց ընկերվարական յաղթանակները՝ վերջին ընտրութեանց առթիւ, Լեհաստանի մէջ, ուր կէս միլիոն աւելցած են քուէները, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ։ «Այս յաջողութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ տարի Անգլիոյ եւ Պելժիոյ մէջ։»

Երկրորդ ճառը խօսեցաւ Փ. Վանտէրվէլտ, բացատրելով ընկերվարական կուսակցութեանց վիճակը զանազան երկիրներու մէջ, 1891ին եւ 1928ին։ «Դժուարը իշխանութեան հասնիլը չէ, այլ իշխանութեան մասնակցիլը, խառն կամ փոքրամասն դահլիճներու մէջ»։

Պելժ ղեկավարը պարզեց ընկերվարական տեսակէտը, արտաքին խնդիրներու մասին, —կնարկեց հակապատերազմեան դաշինքին եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ հեղրոնական Եւրոպայի վրայ։ «Հասած է ժամը Ընկերվարական Միջազգայինին համար՝ աւելի լայնօրէն իր գործունէութիւնը ուղղելու դէպի սա «անծանօթ երկիրները», դէպի Ասիա եւ Ափրիկէ»։

Բացումէն յետոյ, տեղի ունեցաւ հսկայ թափօր մը, Գրիւսէլի փողոցներուն մէջ։ կը մասնակցէին 50.000 հոգի, 4000 դրօշակներով։

Հակապատերազմեան դաշինքը եւ Մոսկուա

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ պ. Չիչերին կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է այն դաշնագրին դէմ որ պիտի ստորագրուի մեծ պետութեանց կողմէ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար։ Ռուս արտաքին գործավարին կարծիքով, այս դաշնագիրն ալ կը ձգտի մեկուսացնել Խորհրդային Միութիւնը, աւելի ուժգնօրէն պայքարելու համար անոր դէմ։ «Քէլլոկի ծրագիրը մաս կը կազմէ խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած պատերազմի պատրաստութեանց»։

Չիչերին աւելցուցած է թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է մասնակցելու բանակցութեանց, և հաւանական է որ ստորագրէ դաշնագիրը, շարք մը վերապահումներով։ Մինչեւ հիմա Մոսկուա հրաւէր ստացած չէ մասնակցելու, ոչ ալ դաշնագրին նախագիծը ընդունած է։

Նորէն քաղաքական սպանութիւն

Փ. Վլատա Ռիսթովիչ, Պելկրատի «Եէտինստվօ» (Միութիւն) թերթին խմբագրապետը, Զագրէպէն անցած ժամանակ սպաննուեցաւ կիրակի առտու, երկաթուղիի պաշտօնեայի մը կողմէ։ Սպանեալը վերջերս բուռն պայքար մը կը մղէր խրուաթ-գիւղացիական կուսակցութեան վարիչներուն, մասնաւորապէս հանրածանօթ Ռատիչի դէմ։

Խմբագիրը շաբաթ օր կը ճաշէր Զագրէպի մէջ, երբ կարգ մը սեղանակիցներ վիճաբանութեան բռնուելով, անարգեցին եւ հարուածներ իջեցուցին իր գլխուն։ Փ. Ռիսթովիչ յաջողեցաւ ճաշարանէն դուրս ելլել, բայց յարձակողները ետեւէն գացին։ Խեղճը սկսաւ վազել, ազատելու համար։ Ոստիկան մը հրաւիրեց որ կանգ առնէ, եւ խնդիրը հասկնալով, պահականոց տարաւ։ Բայց վիրաւորը առատ արիւն կը կորսնցնէր, այնպէս որ հարկ եղաւ հիւանդանոց փոխադրել։ Իրեն կ՚ընկերանար ոստիկանը եւ անծանօթ մը։ Երբ հրապարակ մը հասան, անծանօթը ինը գնդակ պարպեց եւ գետին փռեց խմբագիրը։ Ոստիկանն ալ թեւէն վիրաւորուեցաւ, ինչպէս եւ դրամատան պաշտօնեայ մը որ փողոցէն կ՚անցնէր։ Մարդասպանը սրճարանի մը երրորդ յարկը ապաստանեցաւ, սակայն ձերբակալուեցաւ։

Ռուս-Աֆղան դաշինքը

Աֆղանիստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին առենէ մը ի վեր։ Խորհրդային կառավարութիւնը «թրանզիտ» կ՚ընդունի միայն կարգ մը օտար ապրանքներու համար, այնպէս որ Աֆղանիստան պիտի ստիպուի սուղ գնել ռուսական ապրանքները։ Աֆղանիստան անընդունելի կը գտնէ այս կէտը։

Երկու թեկնածուներ առեւանգուած

Եանինայի մէջ (Յունաստան), երկու երեսփոխանական թեկնածուներ իրենց ընտրական պտոյտը կատարած ատեն, լեռը տարուեցան աւազակներու կողմէ, որոնք 5 միլիոն տրախմի փրկանք կը պահանջեն, ազատ արձակելու համար։

Երկրաշարժ Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցընցում մը զգացուեցաւ Օգոստոս 5ին, ամբողջ գաւառին մէջ։

Հրդեհ Գարահիսարի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Օգոստ. 6 թուականով.— Հրդեհ մը մասամբ այրեց Գարահիսար քաղաքը։ 104 տուներ մոխիր դարձան եւ երեք մանուկներ վառեցան բոցերուն մէջ։

Նորութիւններ Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ նոր օրէնքի մը համաձայն, ամբողջ Չինաստանի մէջ քսան տարեկանէն վար երիտասարդներու արգիլուած է ծխել կամ ոգելից ըմպելի խմել։ Անսաստողները տուգանքի պիտի դատապարտուին։

.˙. Չինացի զօրավար Թանկ Շու Չին հրաման տուեր է բանալ Չի Հզիէնի գերեզմանը, Փէքինէն 140 մղոն դէպի արեւելք, պահուած գոհարեղէնները եւ գեղարուեստական առարկաները դուրս հանելու համար։

Ասոնց արժէքն է 4-5 միլիոն ոսկեդին։ Պեղումներ կատարուած են 15 օր, առանց դագաղներուն հասնելու։ Գողերը յափշտակած են չորս խոշոր գմբուխտներ եւ խոշոր ադամանդ մը, որ արքունի սեփականութիւն է։ Աւարին մեծագոյն մասը ծախսուած է Թիէնցինի մէջ։ Կ՚ըսուի թէ ոստիկանութիւնը յաջողած է գտնել աւարին մեծ մասը։

Խուզարկութիւն Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէի ոստիկանութիւնը Շաբաթ օր խուզարկութեան ենթարկեց ազգայնական «Վաֆտ» կուսակցութեան կեդրոնատեղին։ Կը փնտռուէին կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք վտանգաւոր են կուսակցութեան համար։ Գործողութեանց ներկայ էին լուծուած Երեսփ. Ժողովին Նախագահը և նախկին նախարար մը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ
12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, ֆայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ. եւայլն։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողով կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին Զորեքշաբթի իրիկուն Կայծակ եւ Վրէժ, Հինգշաբթի իրիկուն Քրիստափոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անծամանութիւն պիտի համարուի եւ բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Զորեքշաբթի երեկոյ 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան։ կը խնդրուի ընկերներէ եւ ֆամակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան ֆրատարակութիւններ եւն. դաշնակցութեան տան գրադարանին ֆամար, դիմել՝ Nichan Gagossian, 49 Rue Nationale, Marseille.

Ատամնաբոյժ Յ. ՓՈՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ՚ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
8 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 719
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻ՞Ն ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Յուլիս 31ին, Հայաստանի հողագործական գործավար Ա. ...ղնկեանի մէկ զեկուցումին առթիւ, գիտել կուտայինք թէ ...եւանի վարիչները յիմարաբար «արտօնեալ» վիճակ են ստեղ... Թուրք փոքրամասնութեան համար։

Ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ...ն կ'արտատպենք այդ զեկուցումին հիմնական կէտը, այս ...նգամ քաղելով բնագրէն, եւ իրենց լեզուով.

— «Մեր երկրից արտաքսուած ճակայական Թուրք ազգաբնակչութիւնը վերադառնալով կապուել է հողին։ Դրանց թիւը հասնում է մօտ 80 հազարի... Ազգային փոքրամասնութիւնների վերաբերմամբ առանձնապէս Թուրք ազգաբնակչութեան մէջ, մենք ...անձին քաղաքականութիւն ենք վարել՝ արտօնեալ պայմաններ ...իւթելով նրա համար... Թուրք ազգաբնակչութիւնը տնտեսապէս ...ւ ցրուին քայքայուած է եղել, եւ այդ պատճառով մենք ճնա...ութիւն ենք ստեղծել, որպէսզի նա ապրի»։

Շարունակութեան մէջ, գործավարը կը բացատրէ թէ՝ այս ...ղաքականութեան կը հետեւին, որպէս զի «կարճ ժամանա...միջոցի մէջ վերցնեն այն հակամարտութիւնը որ ստեղծուեր ...մեր երկրի Թուրք, հայ եւ ռուս ազգութեանց միջեւ»։

— «Որքան ալ այդ ուղղութեամբ մեր Թշնամիները շարունա... իրենց կրկտոցը, մենք շարունակելու ենք մեր քաղաքականու...թիւնը»։

Զեկուցանողը շնո՛րհ ըրեր է յիշելու նաեւ հայ գաղթականները։ Ծրագրեր են եղեր 45,000 տարագիր տեղաւորել, եւ 1926ին գետեղեր են 4500 հոգի, 1927ին՝ 6000, 1928ին պիտի ...ղաւորեն 8500, իսկ 1929ին՝ 11,600 եղն.։

Ի՞նչ կ'ըսէինք Յուլիս 31ի խմբագրականով (Աչա թէ ի՞նչու ...ը վրփնք)

— «Ուրեմն, աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի որ, ...այս գժբախտ հայրենիքին մէջ, իսկական «րայա»ն բուն իսկ ...րկին ժողովուրդն է, հայ գիւղացին, ինչպէս ցարական օրե...նս (քանի որ Ռուսերն ալ արտօնեալ վիճակ ունին, միշտ ...մաձայն նոյն զեկոյցին)։

Երեւանի փարիզեան անձերը, մոլեգնած՝ մեր գիտողութիւն...ներէն, որոնք արտայայտութիւնն են զառն եւ անհանդուրժելի ...կանութեան մը, երկու սիւնակ խօսք շարեր է, ծանօթ ե...ւնակը հնչեցնելու համար։

Համբերութիւնն ունեցանք կարդալու զայն, եւ դժբախտա...բ չգտանք տող մը որ պիտի ստիպէր մեզ ետ առնել մեր ...ազդրանքը։

Ընդհակառակն, «Երեւան» ալ իր կարգին կը շեշտէ որ, կա...ռավարութիւնը «առանձին ուշադրութիւն» նուիրած է, ...այն սկզբունքին «մաքրագործման» քաղաքականութեան շնոր...«փախած տասնեակ հազարաւոր Թուրք ազգաբնակչութիւնը ...նէն ապատելու համար»։

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն, երբ հարիւր հազարաւոր հայ ...րագիրներ, այո՛, Արեւմտահայեր, կը հալին օտարութեան ...ը, հայրենիքի կարօտէն։

Մեզի կ'ըսեն թէ՝ Վրաստան եւ Ազրբէջան ալ փոխադար...աբ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին, հայ փախստա...կաններուն համար։

Եթէ Թիֆլիսի եւ Բագուի սալայատակներուն եւ պաշտօ...կան գրասենեակներուն քարերը խօսիլ գիտնային, հարկ ...ի ըլլար լեցնել վեց ամսուան «Երեւան»ի էջերը, բուն իրա...նութիւնը երեւան հանելու համար։

Եւ տարօրինակ է որ, այս հէքեաթները կը պատմեն կով...ւէն եկած խմբագիրներ, իբրեւ թէ լուսնկայէն ինկած ...ային։

Յետոյ կ'ըսեն թէ միայն յետամնաց Ղարաբաղը «կը ստա...խոշոր գումարներ, Ատրպէյճանի պիւտճէէն» եւ ատոր ճա...ար կը զարգանայ։

Ուրեմն, պէտք է բացատրել Երեւանի անճարակ մունետիկ...ուն, թէ հայկական Ղարաբաղը բռնի կցուած ըլլալով Ազր...անին, պետական ընդհ. խմտացոյցէն անոր ինկած բաժինը ...զանձէ Բագուի կառավարութիւնը, և պատառ մըն ալ շնորհ ...է բուն տիրոջը, Ղարաբաղի...։ Մինչդեռ, եթէ Ղարաբաղը ...ցած ըլլար Հայաստանի— ինչպէս կը պահանջէ ամբողջ ժո...ուրդը, շատ մը համայնավարներ ալ միասին— ամբողջ ...կը պիտի զանձէր Հայաստան, եւ անշուշտ աւելի արդիւ...որապէս պիտի գործածէր։

Զարմացանք որ իր երկարապատում շան-քարոզի ընթաց... «Երեւան» ո՛ր եւ է պատասխան չէ գրած Նեղացուցիչ ...ցի մը,— «... Քանի որ կը պնդեն թէ «անկախ» պետու...ն են, ինչո՞ւ, փոխադարձութեան սկզբունքին համաձայն, ...րք փախստականներուն հանդէպ գոնէ չեն վարուիր այն..., ինչպէս կը վարուի Մ. Քէմալը՝ Հայերուն հանդէպ»։

Ուրիշ առիթներով ալ ուղղած ենք այս հարցումը, ոչ թէ ...աստանի բնիկ մը իր բնական իրաւունքներէն զրկելու, կամ ...աստական Հայերը Թուրքիա վերադարձնելու, եւ կամ սի...ցորդ զինակիցները, քէմալական Թուրքիան եւ խորհրդային ...անութիւնը զժտեցնելու համար, այլ պարզապէս՝ օգուտ մը ...ելու՝ միջազգային սովորութենէ մը։

Ինչո՞ւ չեն պատասխաներ...,

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հայրենիք վերլուծելով Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ երեւան եկած նոր երեւոյթները, կը նկատէ (19 Յուլիս.

— «Անգլիոյ մէջ աւելի քան որ եւ է ուրիշ մեծ երկրի մէջ ընկերվարական լիտրները չափաւոր ու գործնական մարդիկ են, որոնք ամէնէն նուազ կը տարուին ընկերային թէօրիաներէ, չեն հաւատար յեղափոխական, բռնի միջոցներու եւ խաղաղ բարեփոխութեանց ճանապարհով կ'ուզեն վարել աշխատաւորութեան դատը։ Ուղղափառ մարքսիզմի տեսակէտով անոնք նոյն իսկ ընկերվարականներ ալ չեն եւ յաւակնութիւն ունին ընկերվարական շարժումը դնելու աւելի լայն հիմերու վրայ՝ լքելով նեղ դասակարգային գետինը եւ իրենց ետեւէն տանելով նաեւ բոլոր ազատական տարրերը։

Այս մտայնութիւնը, որ կը սնանի յետպատերազմեան շըրջանի նոր իրականութեններէն եւ դառն փորձառութեններէն, կ'արտայայտուի երկու ուղղութեամբ՝ ա) տեսական եւ բ) գործնական։

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը խմբագրէ նոր ծրագիր մը, որ համապատասխան է իր լիտրներու խիստ չափաւոր եւ ոչ-յեղափոխական հակումներուն եւ որ, ինչպէս կ'ըսեն, հրաժարում մըն է «անմիջական» կամ «մեր ժամանակի մէջ ու ամէն գնով իրագործելի» ընկերվարութենէ։

Միւս կողմէ՝ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, իր չափաւոր լիտրներու առաջնորդութեամբ, բանակցութիւններ կը վարէ դրամատէր դասի ազատական և լուսամիտ տարրերուն հետ, համագործակցութեան գետին մը ստեղծելու համար։

Աշխատաւորութեան տեսական եւ գործնական այս մերձեցումը Անգլիոյ ազատականութեան հետ՝ հարկաւ բացարձակապէս անընդունելի է ուղղափառ մարքսիստներուն եւ լենինականներուն համար, որոնք տենդային ճիգեր կը թափեն, կրկին դնելու աշխատաւորական շարժումը անհաշտ ու կատաղի դասակարգային պայքարի ուղիին վրայ՝ ջանալով խանդավառել զանգուածները «անմիջական ընկերվարութեան» հրապուրիչ խոստումներով։

Եթէ նկատի ունենանք անգլօ-սաքսոն ցեղի ողջմտութիւնն ու նկարագիրը, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական իւրայատուկ պայմանները ու իրերու ներկայ ընթացքը, համարձակօրէն կարող ենք ըսել, թէ կոմունիստները, ինչ ալ ըսեն, իրենց ծայրայեղութիւններով չպիտի կարողանան իրենց կողմը շրջել Անգլիոյ աշխատաւորական զանգուածներու համակրանքը։

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

62րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սօմունճեան	10.—
Օհանեան	10.—
Փ. Քէօրքեան	10.—
Ժ. Գեւորեան	5
Գումար	35.
61րդ ցանկին գումարը	89,049.85
Ընդհ. գումար	89,084.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կառմիր սարսափը Վրաստանի մէջ

Վրացական Մամուլի Դիւանէն.— Չեկան երթալով կը սաստկացնէ հալածանքը։ Բանտերը խճողուած են քաղաքական բանտարկեալներով և հաւաքական ձերբակալումները կը շարունակուին։ Նոր բանտարկեալներու տեղ բանալու համար, վերջին ամիսներուն՝ տեղափոխուեցան 895 բանտարկեալներ և ղրկուեցան Սիպերիոյ ամէնէն հեռաւոր շրջանները։

Առանց տարիքի և սեռի խտրութեան, Չեկան հարիւրէ աւելի բանտարկեալներ ենթարկած է ամէնէն ահաւոր չարչարանքներուն։ Դէմքին տրուած զօրաւոր հարուածներով, կոտրած են ուսանողի մը բոլոր ակռաները։ Գուրջուլու գաւառ և Ռամիշվիլի ծանրօրէն հիւանդացած են սաստիկ ծեծի հետեւանքով, երիտասարդի մը, Գերչէնիշվիլիի մազերը խլած ու գլխուն մորթը փրցուցած են։ Փոթիի մէջ գործաւորներ զանակոծուած են չէկիստներու կողմէ։ Ծեծի տակ՝ ներքին արիւնահոսում ունեցած է Զէնքէշվիլի, որուն կողերն ալ կոտրած են։

Վրացական նահանգներու մէկ մասը դրուած է պաշարման վիճակի մէջ։ Բնակիչներուն արգիլուած է տուներէն դուրս ելլել իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ առտու։ Այս արգելքին դէմ որեւէ անսաստում, իրաւունք կուտայ չէկիստներուն կրակել բնակիչներուն վրայ, առանց ազդարարութեան։

Տագնապը Պոլսոյ առեւտրական հրապարակին վրայ

Պոլսոյ Ճիւմհուրիէթ լրագիրը կը գրէ (2 Օգոստոս).— Գրուած էր թէ վերջին օրերս դարձեալ տագնապ կը տիրէ առեւտրական հրապարակին վրայ եւ թէ քանի մը հաստատութիւններ սնանկանալու վրայ են։ Մինչեւ իսկ առջի օր թերթերը գրեցին թէ 100,000 ոսկի բաց ունեցող Կարապետ Ղազարոսեան անուն վաճառական մը Պոլիսէն փախած է օդանաւով։ (Յետոյ հերքուեցաւ)։

Փաստաբան Քէնան Էօմէր պէյ երէկ աղերսագրով դիմեց Հուզուզի Ա. Դատարանին, որ առեւտրական գործերով կը զբաղի դատարաններու արձակուրդին պատճառով եւ հրապարակի վրայ կարեւոր դիրք մը գրաւող «Թօհաֆիէ»ի վաճառական Գուլկուրլու գաղէններու սնանկութիւնը պահանջեց։

Զաքմաքճըլար, Կիրիտլի Մուսթաֆա փաշա խանի մէջ գտնուող այդ վաճառատունը կէս միլիոն Թրքական ոսկի դրամագլուխ եւ բնականաբար նոյնչափ ալ դրամական վարկ ունեցող հաստատութիւն մըն է։ Այս դէպքին շուրջ մեր կատարած քննութեան հետեւանքով, տեղեկացանք թէ Քէնան Էօմէր պէյ սնանկութեան պահանջում ըրած է, որովհետեւ իր ներկայացուցած չորս հաստատութիւններուն պահանջը, 240,000 Թրք. ոսկիի գումարը ամիսներէ ի վեր անվճար մնացած է Գուրկուրլու գաղէններու կողմէ։

Ավունտուքգաղէններուն եւ Սեպուհեանի սնանկութիւններէն ետք, մանիֆաթուրայի վաճառականներուն միջեւ սնանկութիւններուն շարունակուիլը անհրաժեշտ կը դարձնէ արագ միջոցներ ձեռք առնել, տագնապը փարատելու համար։ Պէտք է որ Առեւտրական Սենեակը եւ պատկանեալ գործավարութիւնը հիմնական կերպով զբաղին այս գործով եւ սնանկութեանց հետեւանքով օր օրի նեղուած առեւտրական հրապարակը փրկեն սպառնացող քայքայումէն։

Գերմանիա եւ կ'ուզէ գաղութավայրեր

Գերմանական Նաւատորմի ընկերակցութեան օժանդակներէն բազմաթիւ մարմիններ կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Պերլինի մէջ, պահանջելով վերադարձնել գերմանական գաղութները եւ նոր նաւատորմիղ մը կազմել։ Շաբաթ օր պատուիրակները ժողով մը գումարած էին Օփերայի սրահին մէջ։ Ծովային նախկին սպաներ եւ նաւաստիներ մայրաքաղաք թափած էին Գերմանիոյ բոլոր կողմերէն, ինչպէս եւ գրաւուած գաւառներէն։ Բանախօսները, որոնք իրարու կը յաջորդէին բեմին վրայ եւ գրեթէ բոլորն ալ նախկին սպաներ էին— քանի մը հոգին՝ ծովակալ— պահանջեցին որ Գերմանիան ալ իր գաղթավայրերն ու նաւատորմը ունենայ։ Ընդծովեայ տորմիղին սպաներն ու նաւազներն ալ ժողով գումարեցին Պերլինի մէջ, իրենց յարգանքը յայտնելու համար հայրենիքին համար մեռած ընկերներուն։ Այս առթիւ բանախօս մը յիշեց թէ 199 գերմանական սուզանաւեր կորսուեցան պատերազմին մէջ, 6000 զինուորներով։ Սրահին մէջ դրուած էր սուզանաւի օրինակ մը, նախկին դրօշակով եւ դափնեպսակով մը։

Ուկրայնացիները կ'ըմբոստանան

Ուկրայնայէն եւ Հարաւային Ռուսաստանէն Ռիկա հասած ճամբորդները կը պատմեն թէ՝ հացահատիկի բռնագրաւման եւ ուրիշ ճնշիչ միջոցներու գործադրութեան հետեւանքով, ուկրայնացի գիւղացիներու եւ բոլշեւիկ պաշտօնէութեան միջեւ յարաճուն ձգտում մը կը նշմարուի։

Դժգոհութիւնը հետզհետէ կը փոխուի ատելութեան եւ արդէն ըմբոստական բացայայտ արարքներու տեղի տուած է։ Խորհրդային կարգ մը շէնքեր հրդեհի տրուած, պաշտօնատարներ հալածուած, չարչրկուած են, եւ ամբողջ ամէն տեսակ անարգանքի ենթարկած է համայնավար հետորները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԻՉ ՄԸ ՇՈ՛ՒՆՉ, ՕՐԻՈՐԴ

Չամրանք չունին մեր «տաղանդաւոր գրագէտ-բանաստեղծները»:

Ահաւասիկ մէկն ալ, օրիորդ մը, որ կ'արտադրէ անխնայ եւ անվերջ, տաղե՛ր կը ծիւսէ գրչի մէկ հարուածով, աչքերը գոց եւ մատները միայն շարժելով:

Յիշենք անունն ալ,— Նունիկ Տէր Ղեւոնդեան, որ ամէն շաբթու կը փայլի «Նոր Երկիր»ի մէջ, հրաշունչ եւ հոյակա՛պ քերթուածներով:

Նմո՞յշ կ'ուզէք,— առէք հինգ յակեան շաբաթաթերթին ո՛րեւէ մէկ թիւը եւ ճաշակեցէք:

Կամ եթէ կ'ուզէք, ժամանակի խնայողութեան համար, միասին կարդանք այս շաբթուան ստեղծագործութիւնը (5 Օգոստ.):

Ռոմանաւորին խորագիրն է «Բարեշրջական»: Առաջին տունը.

Ընկերային գոյավիճակը տըխուր,
Կը կարօտի հիմնապէս լուրջ բարւոքման,
Չի քարշ կուտայ ոսին կեանքն իր առաթուր,
Անագորոյն ոտքերու տակ բապմազան:

Զգացնեցա՞ք: Մե՛ղք որ բնութիւնը զրկեր է ձեզ բանաստեղծական խառնուածքէ եւ գեղագիտական ճաշակէ:

Գոնէ ըսելիք չունիք չինգերորդ տունին.

Ընկերային գոհը դժբախտ է յաւէ՛տ,
Կը զրկուի, կը ըլկուի վատաբար,
Անոր զատին տիրեանը շողալէտ,
Թող լինի մեր սուրբ կռիւըն ու զուպար։

Այո՛, Օրիորդ, անշուշտ ձեր սիրտն ալ «կը ըլկուի վատաբար», քանի որ այնքան դժուարահաճ եւ ապերախտ են մարդիկ: Մանաւանդ այսօրուանները:

Ճիշդ ասոր համար ալ, քիչ մը շունչ առէք, Օրիորդ, որովհետեւ (փոխելով ձեր մէկ բառը).

Խակ պտուղին վէրքը խոր է արնահոս,
Թէ չըռւժուի ա՛ն կը դառնայ ժահր, բորբոս։

ԱՐՇԱԻՐ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՈՎԸ ԻՆԿԱՆ

Լեհ օդանաւորդ Քուպալա հետեւեալ կերպով կը պատմէ իրենց արկածը.

— Պէնզինի խողովակը պայթած ըլլալով, ստիպուեցանք հրաժարիլ մեր արշաւէն, մինչդեռ ամէն բան լաւ կ'ընթանար: կարելի չեղաւ նորոգութիւն կատարել եւ ոլոռեցինք փարիզ դառնալ: Մինչ դէպի Ֆրանսական ծովափը կ'ուղղուէինք, օդանաւը յանկարծ ջուրը ինկաւ ցուռկն ի վար: Եւ ծովը ինկանք գերմանական «Սամոս» շոգենաւին մօտ: Այս անկումը մեծ վնասներ պատճառեց օդանաւին, մասնաւորապէս թեւերուն: Բայց մենք չվիրաւորուեցանք: Երբ «Սամոս»ը մեզի մօտեցաւ, երկուքս մէկ ջուրը նետուեցանք եւ նաւը հանուեցանք չուաններով: կամրջակին վրայ հասած ատեն, սահեցայ եւ ինկայ, եւ ապակիի կտորներու հանդիպելով, վիրաւորուեցայ աջ թեւէս:

Օդանաւը յածանաւի մը վրայ դրուած, Ֆրանսա պիտի փոխադրուի:

Քուպալա կը յայտարարէ թէ մօտերս նորէն պիտի ձեռնարկէ Ատլանտեանը կտրելու:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՇԱՐՔԵՐԸ

Դառն սուգի մը կսկիծին տակ, թղթատեր եմ Rural Life ամերիկեան շքեղ համայնագիտարանին տասը հատորներուն մէջ,

Ինչքա՜ն խօսուն են Ամերիկայի գիւղական դպրոցները, որոնք գեղեցկագիտական, առողջապահական եւ կրթական ամէն պահանջները կը լրացնեն։ Մենք ե՞րբ պիտի կրնանք նման դպրոցներ հաստատել հայ գիւղերու մէջ։ Ամերիկացիք մեծ խնամք կը տանին գիւղական եկեղեցիներու եւ դպրոցներու։ Ամերիկացիներու գիւղին հանդէպ ունեցած գուրգուրանքին արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել իրենց մէկ իմաստուն խօսքը, այն թէ՝ Աստուած շինեց գիւղը, իսկ մարդիկ քաղաքը։ Այս աստուածակերտ գիւղին իսկական արժէքը լաւ հասկցած ըլլալուն համար էր, որ Խրիմեան Հայրիկ կ՚ըսէր. «Երբ Անատոլուի մէջ գիւղ մը քանդուի, Պոլսոյ մէջ Սուլթանին գահը կը սարսի»։ Ներկայ ոչ-անկախ Հայաստանի ոչ-միացեալ մասին մէջ, ոչ գիւղ մնաց եւ ոչ գիւղացիութիւն։ Հայկական դարաւոր կաղնին կացինահար եղաւ իր արմատէն։ Իսկ Ներկայ Երեւանահայաստանի մէջ, ցարական երկարամեայ սայրանքներուն հետեւանքով, հայ գիւղն ու գիւղացիութիւնը աւելի յետամնաց են, բաղդատելով Վրաստանի, Ազրբէջանի գիւղերուն եւ գիւղացիներուն հետ։ Այս պատճառով, խտացեալ զօրութեամբ, լաւագոյն ձեւով եւ արագօրէն աշխատելու հարկադրանքին տակ կը գտնուինք։ Հայկական Հանրապետութիւնը իր անունը պիտի առնէ գիւղէն եւ պիտի բարձրանայ գիւղացիին ուսերուն վրայ։ Հայաստանի մէջ Նոր Նեւ Եորք, Նոր Խարբերդ, Նոր Ակն, Նոր Արաբկիր, Նոր Բաբերդ եւն. շինելու ձեռնարկները գնահատելի են։ Լաւագոյն պիտի ըլլար նաեւ որ Հայրենակցական մըն ալ, Հայաստանի հարիւր գիւղերուն մէջ շինէր, գիւղական նոր դպրոցներ՝ արդիական դրութեամբ։ Ասիկա պիտի ըլլար, արդիական իմաստով, մեծագոյն ծառայութիւն մը մեր հայրենիքին։

Գիւղատնտեսներու, աւելի ճիշդ գիւղատնտես որբերու [illegible] է, որ նուիրական առաքելութիւնը ունի վերաշինելու հայ գիւղը եւ որքան տնտեսական, նոյնքան ընկերային յեղաշրջում մը առաջ բերելու մեր գիւղացիներուն միջեւ։ Ցեղը Նախապաշարումներ, աւանդական յոռի բարքեր, առողջապահական կանոններու բացարձակ տգիտութիւն մեր գիւղացիներու յատուկ ընկերային չարիքներ են, որոնք պէտք է սրբուին արդիական սպունգով մը։ Այդ արդիական սպունգը պէտք է ըլլայ բացարձակապէս գիտական, զերծ նորելուկ ախտավարակութիւններէ։ Ընծայողութեամբ եւ նուիրումով տոգորուած գիտնականներու պահանջ կայ նման յեղաշրջում մը առաջ բերելու համար։ Սիրով բռնկած եւ կամքով սպառազինուած գործիչ մը, մէկ հարուածով կ՚իրականացնէ իտէալը։ Իտէալները ինչպէս մեզի կը սորվեցնէին, անմատչելի չեն։ Աղօթքով եւ պահքով չէ որ կ՚իրականանան անոնք։ Գիտակցական բիւրեղ ոգիին զսպանակէն մղուած կամքի եւ կորովի յարատեւ ճիգերու, սիրոյ եւ անձնուիրութեան առջեւ է որ, իտէալը, ձիւնափետուր աղաւնիի մը նման, կուգայ կը թառի մեր կուրծքին վրայ։ Ջախջախող ուրախ եմ հաղորդելու թէ՝ մեր որքան շրջանաւարտ նոյնքան ու [illegible] գիւղատնտեսներու մօտ խուէսը՝ շքեղօրէն բիւրեղացնելու մոգական զօրութիւնը կար։

Այս տղաքը 1918 — 19ին, երբ անապատներէ կը վերադառնային Պոլիս, կ՚ըսէին մեզի. «Կայծ մը տուէք մեզի եւ մենք զայն պիտի վերածենք բոցի»։ Տէր Զօրի բաբելոնեան հնոցին եօթնապատիկ բոցերով պողպատուած էին իրենց ջիղերը եւ անսպառ հրաշալի աւանդներով զինաւորուած էր իրենց մորթը։ Իւրաքանչիւրը մէկ մէկ ելեկտրական կենդանի կուտակիչի մը հանգամանքը ունէր, առաջին հպումով բռնկելու եւ բռնկցնելու պատրաստ։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, մէկ կողմէն եւ Ազգ. Խնամատարութիւնը միւս կողմէն հազիւ կը հասնէին կշտացնելու այդ տղաքը։ Բայց անոնք զայրոյթով կը պատասխանէին «Մենք սանկ նանկ ապրելով անծայրածիր անապատներու մէջ անգամ անօթի չմնացինք։ Մեզի պէտք եղածը մտքի սնունդն է։ Մեր ուղեղներուն բջիջները ծարաւի են գիտութեան լոյսին։ Սորվիլ կ՚ուզենք սորվեցնելու համար, գիտնալ կ՚ուզենք գիտցնելու համար»։

Քանի մը տասնեակ տղոց կըրցանք Ճամբայ ցուցնել Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Քալելը իրենցմէ էր։ Անոնք ոչ միայն քալեցին, այլ վազեցին, ոչ միայն վազեցին, այլ թռան։ Ջքնաղ սլացքներ ունեցան։ Պատի՜ւ իրենց։

Համալսարանի Նախագահ մը կը գրէր մեզի. «Այս տղաքը պատիւ են Հայաստանին համար»։ Ուրիշ Նախագահ մը կը գրէր. «Մեր համալսարանը պատիւ կը համարի իրեն, ուրիշ հայ ուսանողներ ալ ընդունելով»։ Երրորդ մը կ՚ըսէր՝ «Համալսարանիս շրջափակը հայ ուսանողներու գաղութ մը տեսնել կ՚ուզեմ»։

Յոգնեցանք. իրապէս շատ յոգնեցանք այս տղոց համար, բայց արդիւնքը լիուլի փոխարինեց մեր յոգնութիւնը։ Սխալած չէինք երբեք այս տղոց ձեռքէն բռնելով։ Ինչ ոգեւորութիւն կը տիրէր Գալաթիոյ քարափին վրայ, երբ զանոնք շոգենաւ կը դնէինք, Ամերիկա Ճամբելու համար։ Կային տղաք, որ աչքի հիւանդութիւն ունենալով, ակամայ կը բաժնուէին իրենց ընկերներէն։ Անոնք, դմայլելի համբերութեամբ մը, ամիսներ շարունակ, դարմանուեցան Պօյաճըքէօյի դարմանատան մէջ եւ իրենց ընկերներուն ետեւէն Ճամբայ ելան։ Ասոնցմէ ոմանց աչքերը, Ճամբու ընթացքին վերստին խաթարուեցան եւ շոգենաւը մինչեւ Նիւ Եորք տանելէ ետք, ետ բերաւ։ Անոնք, երթ ու դարձի ընթացքին, Ատլանտեանի վրայ քառասուն օրէ աւելի, կկոցի մը նման տատանելէ ետք, օր մըն ալ առտու կանուխ, Պոլիս մեր գրասենեակը կը ներկայանային ժպտերես եւ աւելի քան երբեք յուսալից։ Կարծես Գոլտըն Կէյթէն գացած եւ վերադարձած ըլլային։ Ոչ մէկ վհատութիւն։

Անցեալ եւ Նախորդ տարիներ, ամերիկեան համալսարաններէ ունեցանք տասը շրջանաւարտներ։ Ասոնցմէ մէկը, Պ. Զօրէհ Փիրէնեան, Ազգ. Խնամատարութեան Գուլէկլիի կեդր. որբանոցին նախորդ քարտուղարը, փայլուն կերպով շրջանաւարտ եղաւ Ֆլորիտայի համալսարանէն։ Ֆլորիտա՝ ամերիկացի հարուստներու ձմեռանոցն է։

Վերջերս այդ նահանգին մէջ, Հայերն ալ գործարաններէ գաւազանը շպրտելով, կը ձգտին արմատ ձգել եւ երկրագործականփոքր գաղութներ կազմել։ Ֆլորիտայի համալսարանին նախագահը, հանգուցեալ Տոքթ. Ալեքսանդր Մըրֆի, ծագումով Իրլանտացի, Պ. Փիրէնեանի մասին կը գրէր մեզի. «Իրական հաճոյք մը եղած է մեզի Պ. Փիրէնեանը ունենալ մեր ուսանողներու շարքին մէջ։ Բարոյապէս մաքուր, մտաւորապէս պայծառ եւ ֆիզիքապէս քաջակազմ է»։

Անցեալ Դեկտեմբերին, Տոքթ. Մըրֆիի մահուան առթիւ, «Արեւ» լրագրին մէջ մեր գրած յօդուածը թարգմանուելով հրատարակուած էր Ֆլորիտայի Նահանգին կարեւոր օրաթերթերէն «Կէյնզվիլ Տէյլի Սըն»ի մէջ, ուրկէ զայն արտատպած էին նահանգին ուրիշ թերթերը։ Պ. Փիրէնեան, շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը, նախ Ֆլորիտայի համալսարանին ուսուցիչ եւ անցեալ տարի ալ աստիճանի բարձրացումով՝ Ալապամա Նահանգի Օպըրն քաղաքին բազմարուեստեան վարժարանին ուսուցիչ կարգուած է լիաթոշակ։ Ուրիշ մը, Պ. Մկրտիչ Փափազեան Հարաւային Տաքոթայի երկրագործական համալսարանը յաջողութեամբ աւարտելէ յետոյ, նախագահին հետ ունեցած մտերմութեան շնորհիւ, Մինիզոթա Նահանգի Ռոչեսթըր քաղաքին Մէրիկոլա կաթնարաններուն տեսուչ անուանուած է։ Մեր երրորդ շրջանաւարտը՝ Պ. Գեղամ Գէորգեան, ազնիւ նկարագրով այս մշեցին, Քալիֆօրնիա Նահանգի երկրագործական համալսարանը փայլուն կերպով աւարտելէ ետքը, Քալիֆօրնիա անցած, իր մասնագիտութիւնը խորացուցած եւ այժմ կը գտնուի Նիւ Եորք, սպասելով Հայաստան վերադարձի իր անցագրին։ Քօլօրատօ Նահանգը, իր խրոխտ լեռներով, գուլալ ջուրերով եւ ճոխ բուսականութեամբ մեր հայրենիքին նմանելուն, ամերիկացիք այդ նահանգը կը կոչեն Միացեալ Նահանգներու Հայաստանը։

Քոլորատոյի երկրագործական համալսարանն ալ իր պատուական նախագահին՝ Տոքթ. Լոռիի շնորհիւ հայ ուսանողներուն համար եղած է գիտութեանց Էլտորատօ մը։ Երկու շրջանաւարտ ալ ունինք Այովայի երկրագործական համալսարանէն, մէկը՝ Պ. Մինաս Լավեան, իսկ միւսը Պ. Արիս Ղազարեան։

Առաջինը իր մասնագիտութիւնը խորացնելով մէկտեղ, կը սպասէ իր անցագրին, որպէս զի Հայաստան անցնի։ Երկրորդը (նախապէս Երեւանի համալսարանէն), իր անցագիրը առած եւ Հայաստան հասած է։ Մնացեալ հինգ շրջանաւարտներն ալ Նիւ Եորքի Քորնէլ համալսարանէն վկայուած են եւ չորսը արդէն Հայաստան անցնելով, Երեւանի եւ Ստեփանաւանի մէջ պաշտօնի կոչուած են։ Հինգերորդը կը սպասէ իր անցագրին։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թուրքիոյ նիւթական գործավարութեան կողմէ՝ վերջին անգամ զեկուցուած սեփականատիրութեան հրահանգին համաձայն, փախստականներու կալուածները գաղթականներու տալու գործողութիւնը դադրած է:

Ասոր համար, զետեղման վարչութիւնը չի գործեր եւ կառավարութենէն հրաման կը սպասէ: Զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաթի Մէհմէտ պէյ Ներքին գործոց Շիւքրի Գայա պէյի այցելելով, վերջին կացութիւնը բացատրած եւ ըսած է որ եթէ այդ հրահանգը գործադրուի, հազիւ պիտի ըլլայ գաղթականներու տրուած գոյքերուն հազարին իննսունը վերադարձնել: Լուր առնուած է որ կառավարութիւնը վերջին կացութիւնը կը քննէ :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Մահուան քսանամեակին առթիւ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Միսաք Մեծարենցի մօտ կը գտնենք հոգի մը որ իրերը զգացած է հո՛ն՝ ուր ուրիշներ անորոշ նայուածքներ պիտի պտտցնէին, զգացած հո՛ն՝ ուր ուրիշներ հազիւ պզտիկ յուզում մը պիտի կարենային պարփակել։

Դաշտի կտոր մը, կածանի մը հմայքը, հեծք մը, թալ հըլէին մը Մեծարենցի համար կը դառնան անկախ եւ անհուն աշխարհ մը, որուն մէջ թաղուելէ վերջ դուրս կուգայ մեծ, անսովոր դիտողը ու այդ պարզ նիւթերուն կը հագցնէ երանգներ՝ արուեստի հոյակապ շունչովը գեղեցկացուցած։

Շինելու համար նկարագիրը իր բերած նորութեան, պէտք է ըսել որ զգալական ըլլալէ աւելի տեսողական ստեղծագործութիւն մըն է։ Իրմէ առաջ անտեսուած յատկութիւն մըն էր տալ իրերուն իրենց անորոշ, մթամած խառնուրդին մասնայատուկ գոյնը։

Պէտք է թուել նաեւ գոյնի նորութիւն մը հասած ծաղիկներէն եւ թանկագին գոհարներէն անուններէն, ինչպէս հուսամը, ուրցը, ծոթրինը, բալասանը, մեղեսիկը, թարշիշը, եւն., բոլորն ալ չըսուած անուններ որոնց բոյրէն աւելի գոյնն է որ կը ցոլայ իր բանաստեղծութեան մէջ։

. .

Իր ստեղծագործութեան արտաքին ձեւերը։

Ֆրանսացի փիլիսոփայ Ժ. Մ. Կիւյօ խորհրդապաշտ բանաստեղծներու հոգեբանական խառնուածքները եւ իրենց թոյլ կողմերը վերլուծած պահուն, կ՚ըսէ. «Անոնք, արտայայտութեան ձեւերը կը հասցնեն անխափան կատարելութեան մը՝ պարզապէս ընթերցողին մէջ պատրանք ստեղծելու եւ բովանդակութեան տկար կողմերը ծածկելու համար»։ Փօլ Վէրլէն ալ խօսելով բանաստեղծութեան մը երաժշտականութեանը մասին կ՚ըսէ. «Երբեմն երաժշտականութիւնը միանալով տարտամ անորոշութեան հետ կուտայ ընթերցողին այն՝ ինչ որ ստեղծագործութեան մէջ կը պակսի»։

Ինչպէս, երբեմն գրչի խաղեր այնպիսի դմայլելի երաժշտութիւն մը կը ստեղծեն, որ տասը ազդեցութեամբ կը սկսինք մեր հոգիէն ներս զգացումներ արթնցնել, որմէ բացարձակապէս զուրկ է բանաստեղծութիւնը։

Միսաք Մեծարենց ալ ըլլալով խորհրդապաշտներու ազդեցութեան տակ, երբեմն խորքին թերութիւնները կը յարդարէ արուեստով։

Ու կրկին, այդ է պատճառը որ՝ իր գործին մէկ մասը եւ նոյնիսկ երբեմն իր ամէնէն գեղեցիկ բանաստեղծութիւններուն մէջէն, տողեր տարտամ, չամբողջացած իմաստ մը կ՚առնեն, մանաւանդ իր սկսնակի փորձերուն մէջ, թէեւ պէտք է յիշել թէ չըսուածը փնտռելու ճիգն ալ մեծ դեր կատարած է, զայն մղելով անորոշութեան։

Երկու գիրքերը Ծիածան եւ Նոր Տաղեր ձեւով զգալապէս կը տարբերին իրարմէ։

Ծիածանը մեծ մասամբ ազդեցութիւնը կրած է աւանդապաշտ ոտանաւորին. իսկ Նոր Տաղերուն մէջ բարեբախտաբար կը գտնենք բանաստեղծը ազատուած բոլոր կաշկանդումներէն։

* *

Ինքնատիպ յղկուած ոճ մը ունենալ կը նշանակէ գրականօրէն ունենալ ամէնէն էական և հազուագիւտ ճոխութիւնը։

Միսաք Մեծարենցի ոճը չափազանց նուրբ է, շքաւորուած եւ կենդանի։ Զգալի է ճիգը որ թափուած է զայն գեղեցկացնելու համար։ Ոչ մէկ աւելորդ զարդ։ Եթէ պատահինք տողերու որոնց մէջ ածականները քիչ մը չափազանցուած պզտիկ վազք մը կ՚առնեն եւ, ատիկա պէտք է վերագրել բանաստեղծին ճոխ երեւակայութեանը որ գիտցած է ամէն մէկ բառին մէջ նոյնքան տարբեր իմաստ մը, խորհուրդ մը ամփոփել։ Զգուշացած է փոշիի բիծ մը նստեցնել իր որ եւ է մէկ տողին վրայ ու ատոր համար դմայլելի ըլլալու չափ մաքուր է եւ ամփոփ։

Անոր ընդհանուր գրուածքին գեղեցկագիտական արժէքը ամբողջութեամբ անցած է ոճին։

Բանաստեղծութիւններու մէջ կապակցութիւններ, արտառոց ձայներ գտնել անհնարին է։

. .

Սա վերջին շրջանին, ձգեցինք որ հազի թել մը գայ տանիլ մեր գրականութեան գեղեցիկ դէմքերուն մէջէն Դուրեան մը, Մեծարենց մը, Տէրեան մը, Զարիֆեան մը եւ տակաւին ուրիշներ։

Վայրի գեղեցկութեամբ լեցուն շունչը որ բերաւ Մեծարենց, նոր էր իր բոյրի, գոյնի և տեսակի համադրութեամբը։ Տարիներ սահեցան իր անհետացումէն վերջ, ան կը մնայ տակաւին նոր, անկորուստ եւ ազուոր, այնպէս՝ ինչպէս կ՚ըլլան աշնան մելամաղձոտ առտուներն արեւոտ։

Ֆրանսական գրականութիւնը ունեցաւ իր ամէնէն հանդարտ բանաստեղծը՝ Ալպէր Սամէնը։ Մեր գրականութիւնն ալ ունեցաւ իր ամէնէն ազնուական եւ [illegible] բանաստեղծ Սամէնը՝ Միսաք Մեծարենց։

ՀՐԱՆՏ ԲՕԼՈՒԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ Կ՚ԱՊՐԻՆ ՈՒ ԿԸ ՀԱԼԻՆ

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Նամակ «Յառաջ»ի)

ԼՈՆՏՈՆ, 2 Օգոստոս. — Շաբաթ մը առաջ այցելած ըլլալով քանի մը անգամ Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ հայ գաղթականներու կայանը, եւ Քոքինիայի հիւանդանոցը, մեծ վիշտով ականատես եղայ այր եւ կին եւ երախաներու աներեւակայելի թշուառ վիճակին։

Կայանը կը գտնուի ամէնէն վատառողջ, չոր եւ ամայի հողի մը վրայ, իսկ հիւանդանոցը եւ շրջակայքի բնակչութիւնը այն հողամասին վրայ որ Իզմիրի աղէտէն առաջ քաղաքին աղտեղութեանց ընդունարանն է եղեր։ Շինուած խրճիթ եւ բնակարանները կը ներկայացնեն թիթեղի տուփերու, կոտրած սնտուկներու եւ ցախերու եւ քարերու խառնուրդ կազմող անուանական պատեր։

Երկու մեդր լայնքով եւ 3 մեդր երկայնութեամբ այսպիսի տեղեր կը բնակին երեք չափահասներ միասին, հօր ու հօն, օրուան միջոցին ապրելով դուրսի հողին եւ փոշին վրայ։ Իսկ երախաներն և փոքրիկները կը թափառին այդ ամայի, աղտոտ հողին վրայ, փոշիներու ամպերու մէջ, առանց կօշիկի եւ գուլպայի, կոտրած ապակիներու եւ շիշերու մէջ, առանց կարենալ մաքրուիլ, ջուրի նուազութեան պատճառաւ։ Շատերու աչքերը «Թրախօմա»է վարակուած են, եւ կուրնալու վտանգին տակ, եւ անոնց դարմանման միջոցին կարելի չէ դիմանալ սրտաճմլիկ աղաղակներու։

Չափահասներէն շատեր հիւծախտէ եւայլ հիւանդութիւններէ կը տառապին։ Կայանին մահերը շատ աւելի ըլլալով քան ծնունդները, ակներեւ է կորուստը։

Երկու հիւանդանոց եւս փակուած ըլլալով, միացեալ միակը՝ Քոքինիայի հիւանդանոցը անբաւական է։ Շատ հիւանդներ ստիպուած են դուրս ելլել կիսակազդուրման եւ ակամայ։ Այժմ հիւանդապահուհիներն ալ ճարահատ ձգած են իրենց անկողինները հիւանդներու եւ իրենք դուրսը կը մնան։ Փոխադրութեան կառք չունենալով, հիւանդանոցը ստիպուած է երբեմն կոտրած դռներու կա տակներու վրայ փոխադ ւանդները։

Ախտերու, երախան փոքրերու աչքերու հ թեանց եւ հիւծախտի ման գլխաւոր մէկ պ եղած է կոյուղիի կա բնակ բնական աղտեղ ընդունարանի մը՝ հղո Հարիւրաւոր կեանքեր ուելու վրայ են այժմ, ամենաստիպողական հզօրութեան հետեւանք հետեւ կայանը եւ հիւ չեն կրցած մէկ անգամ նալ անհրաժեշտ 165 կան ոսկիի նուազագոյ ը։ Շինելու համար կայ ղդալապէս պակսեցնել մեծ ու փոքր հիւանդներ

Աչքի առջեւ ունենա վիճակը, նոյն օրն իսկ մարին կէսը, 82 ու կէս ոսկին վճարեց Նիւ Եորք ազնիւ հայրենակիցը նիկ Խաբրութեան, գայն հիւանդանոցի Տոքթ. Լըվճօյի, բար այդ պէտքին այն պայմանով որ իր քերովս Լոնտոնի եւ հայրենակիցները անյ րեն մնացեալ 82 ու կէս ոսկիի գումարը, աղա մար հարիւրաւոր չափահասներ։

Ուստի կոչ կ՚ընեմ սիւնակներուն մէջ, եւ Փարիզի բախտաւոր նակիցներուն որ ձեր կամ Լոնտոնի Թղթակից ցաւ իրենց օգնութիւնը այս մասին անյապաղ ցած գումարը ղրկուի Դոքթ. բժշկապետ Տոքթ. որ Իզմիրի աղէտէն մինչ սօր անձնապէս ազնուա նած է գաղթականներ ւեցած է կարեւոր Ամերիկայի մէջ անձնա գերով, բայց այժմ ամիսներ ի վիճակի եալ ամերիկեան հասցնել մեր թշուառ րուն եւ գաղթականներ

Այս 82 ու կէս ոսկ պողական գումարին ունելու համար, ես մարդեմ 5 անգլ. ոսկ լով որ մեր հայ անյապաղ հասցնեն նութիւնները, ապագա կարեւոր ծրագիր մը, նական դարման կարանին

ԱՐՇԱԿ ՓՕՇ

ԽՄԲ.— Հրա սելով մեր ծայրայե յայտնութիւնները, թէ միայն քսան մը հոգ ծարել Անացողոյ 77ուկէ լինը, դարմանելով յ մասը :

Մեր տեղեկութեանց ծայն, Լոնտոնի մէջ ձեռնարկներ կը կատար առաջ տարելու համար գումարը:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած՝ խորհրդ.

Երկաթուղիի նոր Արթիկ-Լենինական եր կառուցանելու համար յին հետախուզութիւնն ջացած են։ Արթիկի փ (տուֆ արտածումի լու նպատակով՝ կառու երկաթուղային ճիւղին նուր ծախք նախատեսուած 3էն 3.5 միլիոն ռուբլի տային հետախուզութի հետ միասին, Արթիկի մէջ կատարուած են ն բաբանական խուզարկ որոնց շնորհիւ երեւան փխրաքարի մեծաքանակ շարներ։ Խուզարկութիւն շարունակուին, մօտ ա նոնց արդիւնքը պիտի բարուի։ Առ այժմ հաստա է որ հանքաշերտի մէջ կայ աւելի քան 300,00 փխրաքար, իսկ մշակ համար պատրաստ թիւնները կը պարունա րենց մէջ, մօտ 60 միլ փխրաքար։

Երեւանի կաշեգործար Երեւանի մէջ կաշիի

...կան առաջին գործարանը ...ատուած է 1921ին, կը ...ի քաղաքին հարաւ-արեւ-...ան կողմը։ Գործարանին մէջ ...ան կը պատրաստուին մեծ ...ով 700 մոթթիներ։ Ար-...րութեան մեծ մասը կը ...ր Անդրկովկասի եւ Ռուս-... շուկաներուն վրայ, իսկ ...նիւթը կը ստացուի Հա-...տանի գաւառներէն, Վրաս-...էն և Պարսկաստանէն։ ...գործարանին մէջ, ներկայիս ...խատին 67 բանուոր, 21 ...յ եւ 2 կիներ։ Բանուոր-... մասնագիտական զար-...ան եւ առողջութեան վրայ ...ուշադրութիւն կը դարձուի։ ...նորոգուած է մեծ կաշիներ ...փակցնող մեքենան, որուն ...նչը գործարանին մէջ շատ ...է։

...927ին՝ գործարանը բրած է ...միլիոն 707.000 րուբլիի ... եւ զուտ հասոյթ ունեցած ...3.000 րուբլի։

...ռանի կարմրախտը փարիզի

...Ելենովկայէն Երեւանի ...յով փաթեթ ուղարկուած է ...ուկ համաշխարհային վա-...ով Սեւանի սառած կար-...խտ ձուկ։ Սեւանի կարմրա-...ին առաջին մասը որ Փա-... ուղարկուեցաւ, ցոյց տուաւ ...փարիզի շուկան կարմրա-...ը կը գտնէ ճաշի համար ...ագոյն ձուկերուն մէջ։

...րոպացի [illegible]։ ...Լեպեռուը կը մեկնի ...ածի հարաւային լանջքե-...ուսումնասիրելու համար Գի-...ներու Ակադեմիային անդ-...ւոր ղրկած հետազօտու-...ները։ Մասնագիտութիւն կայ ...ի զարունէն սկսիլ Արա-...ի վրայ ո՛չ միայն երկրաբա-...ան, այլ եւ ջրաչափական և ...ական գիտու-...ներ։

...ՄԻՑԻ ՋՈՒՐԸ.— Հայաստա-...ի մէջ առաջին անգամ ըլ-...վ սկսուած է օգտագործել ... լիճի ջուրը՝ մասնաւոր ա-...ու միջոցով, ոռոգելու ...ր շրջակայ տափաստան-...ները։

...կոյթ մը Լենինականի շինա-...ութեան մասին.— Անդրկով-... շինարարութեան կոմիտէի ...ին մէջ, զեկուցում մը տր-... Լենինականի եւ անոր ...ններուն մէջ, 1926—27 ...կաններուն կատարուած շի-...րական աշխատանքներու ...րին մասին։

...Լենինականի շինարարու-...ն մէջ, տեղի են ունեցեր ... մը թերութիւններ, որոնք ...ատ են ամբողջ շինարա-...ն աշխատանքներուն հա-... ինչպէս օրինակ՝ նախահա-...րու խնայողաբար պատ-...ուած չըլլալը կամ ծրագիր-... լիովին չգործադրուիլը։ ...թերութիւնները զեկուցման ... կը հաստատուին փաստե-...մատկացուած վարկերը լիո-...չեն շահագործուած։ Մաս-...ամէն, ուշադրութիւն կը դրաւէ այն որ, շինարարութեան ծրագիրը լրիւ չէ կատարուեր գիւղերու մէջ, իսկ շինուած տուները գոհացուցիչ չեն յաճախ։ Դիտել տրուեցաւ նաեւ աշխատանքներու դանդաղութիւնը։

Շինարարութեան Կոմիտէի նախագահը մատնանշեց թէ՝ աշխատանքները կը դանդաղէին այն պատճառաւ, որ շուկային մէջ յաճախ կը պակսին անհրաժեշտ նիւթերը, ինչպէս նաեւ աշխատաւորի պակասն ալ շատ զգալի էր։

Կոմիտէն լսելէ յետոյ զեկուցումը եւ առարկութիւնները, եկած է հետեւեալ եզրակացութեան։ Յատկացուած վարկի գումարը լիովին չէ օգտագործուած, աշխատանքներու ուշ սկսելուն պատճառով։ Գիւղացիական տուներու եւ տնտեսութիւններու համար յատկացուած միջոցները պիտի օգտագործուին 1928ին։ Լենինականը վերականգնելու գործով զբաղող յանձնաժողովը չէ համախմբած ամբողջ շինարարութիւնը։ Այդ պատճառով կարելի չ՚ըլլար ներկայացնել լիակատար պատկերը՝ Լենինականը վերականգնելու համար կատարուած աշխատանքներուն։ Այն նախագիծերը որոնց հիման վրայ առաջ պիտի տարուին տեղական տուներու կառուցումը, կը պահանջեն մանրազննին վերաքննութիւն։

ՌՈՒՍ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Պոլշեւիկեան թերթ մը կը հրատարակէ ոստիկանի մը տեղեկագիրը, որ ուղղուած իր անմիջական պետին, կը խոստանայ առաջինը եւ միակը ըլլալ իր տեսակին մէջ։ Ահա տեղեկագիրը նոյնութեամբ։

Զղջումը ունիմ ձեզ հաղորդելու թէ ամսոյս 11էն 12ի գիշերը իմ սպասարկութեանս միջոցին, մասնաւոր որեւէ դէպք չէ պատահած, բացի հետեւեալէն։

Զգուշ իսկ, ոստիկանութեան պետ, գինով վիճակի մէջ, ոստիկանատուն վերադարձաք առտուան ժամը 3ին։ Ձեզի կ՚ընկերակցէր փոքր նուագախումբ մը։ Յետոյ հրամայեցիք որ ձեր խուցէն գամ գինիի երեք շիշեր տարիք ձեր գրասենեակը։ Յետոյ հրամայեցիք որ ձերբակալուածները ազատ արձակեմ, ինչ որ ըրի։ Անոնցմէ ութն հոգի ձեր քովը բերել տուիք։ Անոնց ներկայութեամբ, նուագի ընկերակցութեամբ խմեցիք երեք շիշերը՝ մեզի բաժնելով, "Շնորհաւորեցէ՛ք զիս. իմ տօնս է"։ Յետոյ, հրամայեցիք որ բանտարկեալները իրենց տեղերը տանիմ իմ եւ ընկերոջս Մանժէվի խորհուրդներէն գրգռուած՝ քանիցս հարուածեցիք մեզ։ Յետոյ փախեցիք եւ քնացաք։

Պոլշեւիկ ստորադաս լրտես մը կրնա՞ր աւելի քաղաքավար ըլլալ իր մեծաւորին հանդէպ։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անկէ առաջ գրուած էր թէ սովետական կառավարութիւնը որոշած է հրէական «Տուն» մը հաստատել Ռուսիոյ մէջ, եւ հոն տեղաւորել բազմաթիւ հրեայ ընտանիքներ, անոնց տալով ամէն դիւրութիւն։ Այժմ Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը ետ կեցած է այդ ծրագրէն։

Բայց եւ այնպէս պիտի քաջալերուին հրեայ ընտանիքները, որ ձգեն քաղաքները եւ երթան հաստատուին ագարակներու վրայ, երկրագործական աշխատանքներու լծուելու համար։ Այս կարգի հրեաներու հող պիտի տրուի եւ ջանք պիտի թափուի, որ անոնք հաստատուին գիւղերու մէջ։

Մոսկուայէն՝ Հրէական Գործակալութեան մէկ հեռագիրը կը յայտնէ թէ՝ այս որոշման իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի ազատ հողերու պակասը, գաղութներու հաստատման համար։

Այս վերջին հեռագիրը սատացուելէն գեռ օր մը առաջ էր, որ նոյն հրէական գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Պուրէայի գաղթային ծրագրին համաձայն, Սիբերիան Ռուսիոյ մէջ պիտի հաստատուէին 3000 հրեայ եւ 1500 ոչ հրեայ ընտանիքներ եւ կառավարութիւնը այս նպատակին համար 500.000 տոլար դրամական օժանդակութիւն պիտի ընէ։

Սպիտակ Ռուսիոյ կառավարական դրամատունը 117.000.000 րուբլի դրամ յատկացուցած է մինչեւ եւ եւ Մոնսիր գաւառներուն մէջ նորահաստատ հրեայ հաւաքական ագարակներուն համար։

Մոսկուայի հրէական օրաթերթերը«Էմէսս» կ՚ըսէ թէ բազմաթիւ փոքր քաղաքներու մէջ հրեայ արհեստաւորներու վիճակը շատ ծանր է, որովհետեւ նախնական նիւթեր կը պակսին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 3 Օգոստոս (Թղթ. Յառաջի).— Տէսին Լիոնէն 10 քիլոմեթր հեռու գեղեցիկ եւ մաքուր քաղաք մըն է։ Լիոնէզի հոկայ մետաքսի գործարանին մէջ կը գործեն 750ի չափ Հայեր, այր եւ կին, ստանալով օրական 25էն 30 ֆրանք։ Ընկերութիւնը իրարմէ քիչ հեռու գեղեցիկ տուներ կառուցած եւ տրամադրած է Հայերուն։ Տէսինի օդը բաղդատելով Լիոնի հետ աւելի նպաստաւոր է։

Իր համերաշխութեամբ գնահատութեան արժանի է այս գաղութը։ Ունին հայկական պանդոկ, ճաշարան, նպարավաճառ եւ ուրիշ արհեստաւորներ։ Բոլորն ալ վայելուչ հագուած են եւ հայերէն կը խօսին։

Տէսինէ տասը վայրկեան հեռու կը գտնուի «Բիւաէ» կոչուած գետափը։ Հայերը այնտեղ կ՚անցընեն իրենց կիրակին կամ տօնի օրերը։ Կիրակի առաւօտ կանուխէն, ուտելիքներով եւ ըմպելիներով կ՚երթան գետափը, որը՝ անտառի մը երեւոյթը ունի։ Ամէն ոք իրեն յարմար նուագը ունի։ Մեծ գաշտին վրայ, հայ օրիորդները ուրախ զուարթ կը պարեն, իսկ այրերը իրենց սովորական մանիները կ՚երգեն։ Բոլորն ալ հայրենիքի կարօտով կը գալարուին։ Ուշագրաւ է Աֆիոն Գարահիսարցիներուն ուրախութիւնը հայկական երգերով։ Թէեւ ակամայ Թրքախօս, կը նախատեն իրար, երբ կը լսեն թէ մէկը թուրքերէն կը խօսի. «Թիւրքին զուլումը պիզէ եէթմէտի մա, տահա օ... տիլի՝ մի գուլլանըյօրսըն»։

Խնջոյքի առեն որոշեցին Աղքատախնամ մարմին մը կազմել, եւ իրենց հաւաքած անգամավճարները յատկացնել անտէր ու աղքատ հիւանդներու։ Մաղթենք որ Հայ Կարմիր Խաչ մըն ալ կազմուի։

Գ. ՍԵԹեան

ՁԵԿՈՅՑ

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Հրատարակութեան խնդրանօք)

Մարկոսեան Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 8ին, ուր վարչութիւնը կարդաց իր տեղեկագիրը 1927 տարեշրջանի մասին։

Դրամագլուխ. - Ընկերակցութեան դրամագլուխը որ կը բաղկանայ երեք որոշ մասերէ, — Արհեստից Դպրոցի, Սաններու եւ Որբերու, — կը ներկայացնէ ըստ 1927 Դեկտեմբեր 31ի գնահատման 7.326.627 ֆրանքի ընդհանուր գումար մը։ դիզուած տոկոսներով միասին։ Այս դրամագլուխը ներկայացնող արժեթուղթերը ի պահ դրուած են զուիցերիական եւ ամերիկեան առաջնակարգ դրամատուններու մէջ։

1927ին Ընկերակցութիւնը մուտք ունեցած է 337.690 ֆր., եւ ելք 123.593 ֆր. (Արհեստից Դպրոցի նախածախք 52,000, Սաններու 45.000, Որբերու 10.000, Աղքատախնամի 1500, Դրամատուններու 6000 եւ գրասենեակի 8000 կլոր հաշուով)։

1928ի համար նախատեսուած է շուրջ 900.000 ֆրանքի նախահաշիւ մը, յատկացուած մեծ մասով Մարկոսեան Արհեստից Դպրոցի շինութեան՝ Երեւանի մէջ։ Այս նպատակին մէկ մասը պիտի գացուի դրամագլխէն եւ միւս մասը դիզուած տոկոսներէն, որոնց մնացորդը պիտի գործածուի Արհեստից դպրոցի ապագայ ծախսերուն։

Արհեստից Դպրոց.— Գ. Մ. Մինդասեանց 1926 եւ 1927ին ի Հայաստան կատարած իր ճամբորդութեանց միջոցին, իբրեւ պատուիրակ Մարկոսեան Ընկերակցութեան բանակցած է Հայաստանի կառավարութեան հետ եւ կնքած է երկու պայմանագիր, որոնք կը պատկանին Մարկոսեան հաստատութեան նուիրուած հողամասին, շէնքին շինութեանը եւ դպրոցին վարչութեանը։ Շէնքը պիտի շինուի կառավարութեան կողմէ, փոխարէն 4500 անգլիական ոսկիի Ընկերակցութեան կողմէ վճարուած, եւ շինութիւնը պիտի աւարտի յառաջիկայ աշնան սկիզբը։ Ընկերակցութիւնը պիտի վճարէ նաեւ 1500 անգլ. ոսկի դպրոցի կահաւորման եւ մեքենաներու, 300 ոսկի կենցաղական ջեռուցման համար։ Վարչական ծախքերուն Մարկոսեան Ընկերակցութիւնը պիտի մասնակցի տարեկան 600 անգլիական ոսկիի գումարով, իսկ մնացեալ ծախքը պիտի հոգայ Հայաստանի կառավարութիւնը։ Տնօրէնը պիտի ընտրուի Ընկերակցութեան կողմէ եւ վաւերացուի կառավարութենէն։ Հաստատութիւնը պիտի կառավարուի մասնաւոր Յանձնաժողովի մը կողմէ, տնօրէնին նախագահութեան տակ, կազմուած տեղական օրէնքներուն համաձայն։ Այդ ժողովին մէջ Ընկերակցութիւնը պիտի ունենայ երեք ներկայացուցիչ։

Սաներ. Մարկոսեան Ընկերակցութիւնը ունեցած է ցարդ 12 սաներ, որոնց 2ը շրջանաւարտ եղած են 1926ին, — Սուրէն Նազարեան՝ մեքենական աշխատութիւններ եւ Գառնիկ Մուշեան՝ հանրօգուտ շինութիւններ։ Եղած են երեք Թերաւարտներ հիւանդութեանց պատճառաւ։ Իսկ 6 սաներ շարունակած են իրենց ուսումը 1927-1928 տարեշրջանին։

(Մնի)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿԻ ՄԸ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ, Յուլիս 29ին, շաբաթ գիշեր Թիէօ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի մրցում մը Խոչոբեանի ու Ֆլորանսացի Ֆավիէի միջեւ։

Ժամը 10ին սկսաւ խաղը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Երկու կողմին ծանրութիւնը գրեթէ հաւասար էր։ Խոչոբեանը կը կշռէր 65 քիլօ, իսկ Ֆրանսացին 66.5 քիլօ։ Խաղը սկսած միջոցին ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր։ Ֆրանսացին շատ հայածուած սկսաւ եւ անմիջապէս յարձակողականի դիմեց։ Մեր հայ կռփամարտիկը սակայն պաղարիւնութեամբ կը փոխարինէր անոր հարուածներուն, թէեւ առաջին շրջանը Ֆրանսացիին յաղթութեամբը վերջացաւ։

Երկրորդ խաղարկութեան Ն. Խոչոբեան սկսաւ դիմադրել իր հակառակորդին կանոնաւոր կերպով ու յաղթութեամբ դուրս եկաւ խաղէն։

Երրորդ խաղարկութեան միջոցին այլեւս ապահով էր Ն. Խոչոբեանի յաջողութիւնը, որովհետեւ իր հակառակորդը, ստացած հարուածներուն տակ, հազիւ կրնար ինքզինք պահել ոտքի վրայ։ Քանի մը հարուածներ ստանալէ վերջ, գետին փռուեցաւ. մինչեւ 8 համրանք կրկին ոտքի ելաւ, բայց չդիմանալով Խոչոբեանի իջեցուցած հարուածներուն, դարձեալ գետին փռուեցաւ եւ ալ չկրցաւ ոտքի ելլել։ Այսպէսով օրուան մրցումը հանդիսացաւ մեր հայրենակից Ն. Խոչոբեանը։

Օ. ԳԻՕՐԻՒՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇԱՑԻՆ—Մօրէնվիլ 400 հոգինոց փոքրիկ գիւղ մըն է, որուն բնակիչները մեծ յուզումի մը մատնուած են հրէշային ոճիրի մը հետեւանքով։ Էնիկ Ջուիցերիացի բանուոր մը, 45 տարու՝ հայր 7 զաւակներու, որոնց վերջինը 3 ամսու միայն, կը պատրաստուէր հայրենիք վերադառնալ, երբ գիւղացիները իմացան անոր կրտսերին մահը։ Թաղապետական բժիշկը մերժեց թաղման արտօնագիրը որովհետեւ, ոճրի մը հետքերը նշմարեր էր անոր դիակին վրայ։ Ոճրագործը որ նորածինին հայրն էր, խոստովանեցաւ թէ Ջուիցերիա մեկնելու իր մտադրութիւնը կը խանգարուէր փոքրիկին գոյութեամբ։ Որոշեց ուրեմն, մէջտեղէն վերցնել այդ արգելքը։ Իր միւս տղոց ներկայութեանը, կտրեց փոքրիկին աջ արմուկը, յուսալով որ վէրքին հետեւանքով պիտի մեռնէր տղեկը։ Բայց ան կը շարունակէր ապրիլ։ Կազան հայրը կատղած՝ բռունցքի հարուածով մը ջախջախեց անոր գանկը, տղեկը հոգին աւանդեց օր մը յետոյ։ Ոճրագործը գատի յանձնուած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐՖԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոս 5ին, կարգ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով, որոշեցինք կազմել Ուրֆայի հայրենակցական միութիւն մը փարիզի մէջ։

Այս առթիւ ընտրեցինք երեք հոգիէ բաղկացեալ մարմին մը, որպէսզի աշխատի մշակել կանոնագիր եւ ծրագիր ու գալիք հաւաքոյթին, որ տեղի կ՚ունենայ Գլամառի անտառին մէջ, 19 Օգոստոս (կիրակի) ժամը 1էն 3.

Մէկ քանի հայրենակիցներ պիտի սպասեն Թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութեանը, առաջնորդելու համար տեղին անծանօթ եղողները։ Ուղղացողները դիմեն St. Marieի աղբիւրին քով։

Առժամեայ մարմին

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

...նոնք որ հոն էին, յանկարծ ...րականացան պառաւին կան-...ն էր փափա Էֆիլթիմիոսը, ...էին նաեւ Փորձը, Ջորեպան ...նասը, Ղուիզորը եւ ծածուռնի ...գիւղացիներ։ Բայց անոնցմէ ...էկը զէնք ունէր։ Ամէն ինչ որ ... երկաթէ ձողեր, ջրիի հա-...եր, պարկեր, մկրատներ, գա-...ր կաթսաներ։ Իրենց գլուխը ...յին Փորձը, որ գեռ Մարիկոն ... այս բոլոր մարդերը հա-...ծ էր պարտիզպանին տունը ...րս ելան. Դրան առջեւ բոլորը ... եկան։ Քահանան տարածեց ...զուկները, անոնց տուաւ վեր-...հնութիւնը։ Յետոյ բանեց ...ամէ խաչը, մեղմօրէն հե-...գ Փորձը, եւ նուիրական ... պէս կեցաւ առաջին կարգին վրայ, եւ մռայլ կոյտի մը պէս խումբը խուժեց հրապարակ։

Սարսափելի էր Յիսուսի մենամարտ գէմքով քահանային տեսքը։ Բոլորը մեռնելու կ՚երթային, գիտէին, բայց քահանան գիտէր հրէշային ազգապղծութիւնը ու նաեւ մաքրագործող սպանութիւնը որ գործուած էր գիւղին մէջ։ Քահանան կ՚ուզէր իր հաւատքին եւ հայրենիքին վրէժը լուծել։

Ամէնէն առաջ ինք յարձակեցաւ գինուորներուն վրայ։ Այս մարդոց մօտենալը տեսնելով՝ մեծ յուզումի ենթարկուեցան գինուորները։ Պատրաստուած չէին անոր։ Շուտով, ձգեցին կիները, տղաքը եւ ծերերը, հրդեհուած տուները եւ Ալիի հրամանին տակ, կռուի դիրք բռնեցին։ Քահանան նախ Ալիին հանդիպեցաւ։ Բարձրացուց իր խաչը եւ իջեցուց Ալիի գանկին, ինկաւ ան ձեռնակի վրայ, շանթահար։ Քահանան որ կռուի մէջ անճարակ էր, իր բուռն ճիգին հետեւանքով ինկաւ գետին եւ կուրծքը զարկաւ գետնին։ Քանի մը թուրքեր վազեցին անոր մարմինը խլելու եւ զայն իրենց ուզած կերպով անդամատելու, մինչ իրենց ընկերները ետ պիտի մղէին յարձակողները։ Բայց անոնք չէին սպասեր որ գետինը տարածուած այս մարմին ու խաչին շուրջ կատաղի կռիւ մը մղուէր։ Քահանան որքան թուրքերէն նոյնքան եւ իրեններէն կոխկրտուած էր, այլեւս չէր շնչեր։

Բայց Փորձը իր ձեռքը բռնած երկժանիով առաջ կ՚անցնէր, տեղ կը շահէր, կը խուժէր թշնամիին վրայ, արդէն քահանային դիակը քանի մը քայլ ետեւ ձգած էր։

Յոյները շուտով պիտի փրկէին զայն, կամ գոնէ անոր կեղուած ձեռքէն պիտի խլէին խաչը։ Գերկենդանի կռիւ կը մղուէր, գէմ ք գէմքի, շունչ շունչի, այնքան որ հազիւ կրնային կռուիլ։ Զէնք շարժելու միջոց չէր մնացած անոնց միջեւ։

Պահ մը, քարեր, խոշոր խիճեր թափեցան կարկուտի պէս, ճիշդ թուրք շարքերուն վրայ։ Քարերը նետողը կին մըն էր։ Սխալ էր ըրածը, որովհետեւ, թուրքերը զգուշանալու համար իրենց գլխու վրայ տեղացող քարերէն, աջ ու ձախ բաժնուեցան, յետոյ խուժեցին թշնամի ճակտին վրայ եւ զանոնք կողերէն պաշարելով, փախուստի որեւէ ճամբայ չձգեցին։

Խաչը կորսուած էր։ Երեք Յոյներ, որոնք միշտ թուրքերուն կողմէ նեղը դրուած էին, ծռեցան քահանային դիակին վրայ, ոչ պէս զի անհաւատները չխոխկտեն զայն։ Ինչ որ կացութիւնը կը դժուարացնէր, այն էր, թէ քահանան որ խաչը ձեռքը ինկած էր, կուրծքի վրայ բռնած էր եւ խաչը կը գտնուէր հոգին եւ իր կուրծքին միջեւ, այնպէս որ խաչը փրկելու համար, պէտք էր դիակը կռնակի վրայ դարձնել, եւ այս արդէն, բացարձակապէս անհնար էր կատաղի կռուի միջոցին։

Երեք Յոյները որոնք ծռեր էին քահանային վրայ, սուրի մէկ հարուածով ինկան։ Թուրք մը անոնց գլուխները ջախջախեր էր։ Գէշ էր կացութիւնը։ Ագարակի սպասաւորը Փորձ, ձգեց առաջին շարքը եւ վազեց այս կողմը։ Պզինձէ կաթսայի մը ծանրութեան տակ գետին փռեց թուրքը։

Ալ ուրեմն, քահանային դիակին վրայ չորս դիակներ եւս կային եւ շատ կը դժուարանար խաչը ազատել անոնց ծանրութենէն։ Գիւղացիներու թիւը երթալով կը պակսէր։ Թուրքերը որոնք երեք անգամ աւելի բազմաթիւ էին, շատ մարդ չէին կորսնցուցեր, եւ իբր թէ հին խարոյկ մը ըլլար, խաչին ու քահանային դիակին վրայ, դիակներու կոյտ մը կը բարձրանար։ Յոյները այլեւս չէին մտածեր ոչ ինքզինքնին պաշտպանելու, ոչ ալ թուրքերուն վրայ յարձակելու մասին։ Անոնց միակ մտահոգութիւնն էր փրկել խաչը, զոր ձեռք անցնելու համար, պատրաստ էին ամէն ինչ զոհելու, եւ այսպէս մի առ մի կ՚իյնային հոն։ Այլեւս Փորձ հետ մէկտեղ, միայն մէկ քանի ընկերներ կը մնային։

Փորձ յուսահատական վերջին ճիգով մը, խուժեց դիակներուն կոյտին վրայ, որ իրեն կը ծառայէր իբր պատնէշ։ Կ՚ուզէր այս բոլոր դիակները մղել թուրքերուն դէմ եւ անոնց մէջ ձգելով խառնակութիւն մը, օգտուիլ առիթէն ու խաչը առնելով փախիլ երթալ։ Անոր յարձակումը խօսք կատաղի էր։

Թարգմ՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Յուզումը Խորւաթիներուն մէջ

Նէթթունոյի իտալեւսերպ դաշնագրին վաւերացման առթիւ, որ երէկ պիտի վերջանար, Յղագրգռութիւնը սաստկացած է Խրուաթիոյ մայրաքաղաքին, Զաղրէպի մէջ: Ուսանողական թափօրներ դրօշակներով կը պտտին քաղաքին փողոցները, խրուաթական ազգ. երգեր երգելով: Շուշաքի մէջ ալ պատկառելի ցոյց մը տեղի ունեցաւ տաճի օրը: Խրուաթ երեսփոխանները կ'ըսեն թէ Նէթթունոյի դաշնագիրը անարգանք մըն է իրենց երկրին համար եւ անդարմանելի վնաս մը կը պատճառէ: Խրուաթ ընդդիմադիր երեսփոխաններու վարիչ մարմինը, որ 11 հոգիէ կը բաղկանայ, տեսակ մը տեղական դահլիճ կը նկատուի Պելկրատի մէջ: Արդէն վարչական բաժիններ պիտի հաստատէ, քաղաքական, ելմտական եւ ճարտարագործական ճիւղերու համար: Ցիսուն հոգինոց կոմիտէ մը պաշտօն ստացած է սաստկացնել հակակառավարական պայքարը ամբողջ Խրուաթիոյ մէջ:

Միւս կողմէ, խրուաթական ղեկավարին, Ռատիչի առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, աւելի կը սրուի գրգռութիւնը: Կը յիշուի որ Ռատիչ վիրաւորուեցաւ խորհրդարանի այն նիստին մէջ ուր երկու երեսփոխաններ սպաննուեցան: Վախ կայ որ մեռնի: Մասնագէտներ հասած են Վիեննայէն եւ Միւնիխէն:

Ռատիչի մահով, ծայրայեղները ազատ ասպարէզ պիտի գտնեն, ինչ որ աւելի պիտի ծանրացնէ կացութիւնը:

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 51րդ նիստը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 30ին: Օրակարգին մէջ, իբրեւ քաղաքական կարեւոր խնդիր կը գտնուի լեհեւլիթուանական վէճը: Ցեւտոյ կան երեսուն զանազան հարցեր, — փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ մէջ, Պուլկարիոյ փոխառութեան, Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն, հոգատարութեանց եւայլն. խնդիրներ:

Ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 3ին:

Առեւանգուած բէկնածուները

Գրեցինք թէ երկու երեսփոխանական թեկնածուներ լեռը տարուած են եանեայի մօտ: Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կալանաւորները պահուած են իբրեւ պատանդ, գաղտնի տեղ մը, և թէ անոնց ընտանիքները չեն կրցած կապ հաստատել, պահանջուած փրկանքը վճարելու համար: Անշուշտ աւազակները կ'ուզեն ապահով ստանալ դրամը, առանց ձերբակալուելու: Կառավարութիւնը որոշած է թէ վճարել փրկանքը և պատուիրած է հետապնդումներ չկատարել, որպէսզի զոհերը չվտանգուին:

Միեւնոյն ատեն եւ միեւնոյն տեղը առեւանգուած է հարուստ փաստաբան մը, որ նմանապէս լեռը տարուած է: Աւազակները մէկ միլիոն տրախմի կը պահանջեն, ազատ արձակելու համար:

Ռուսական նոր փոխառութիւն

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է նոր փորձ մը կատարել, արտասահմանի մէջ դրամ գտնելու եւ երկաթուղիներու շինութիւնները լրացնելու համար: Կառավարութեան որոշման համաձայն, յառաջիկայ Սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 30 միլիոն րուբլիի (375 միլիոն ֆրանք) պարտաթուղթեր շրջաբերութեան պիտի հանուին արտասահմանի մէջ, 100ին 8 տոկոսով, եւ 25, 50, 100, 500 կամ 1000 րուբլի արժէքով: Այս ձեռնարկը պիտի կատարուի Ծայր. Արեւելքի երկաթուղիներու ընկերութեան անունով:

Միւս կողմէ, ուժգնօրէն մղում կը տրուի ներքին ճարտարարուեստական փոխառութեան: Սէնդիկաններու Դաշնակցութեան նախագահ Տոմսկի յանձնարարեց բոլոր անդամներուն որ մասնակցին փոխառութեան, նուազագոյն մէկ ամսական ռոճիկով եւ ուրիշ աջակցութիւններով:

Ճափոն մահ կը սպառնայ կարմիրներուն

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ արքունի ժողովը օրէնք մը հաստատեց, «խաղաղութիւնը պահպանելու համար», որ մահ կը սպառնայ համայնավարական գործունէութեան համար: Այս առթիւ կարգ մը հրահանգներ ուղղուած են կառավարութեան, համայնավարական վտանգը կանխելու առաջադրութեամբ: Այսպէս, կը յանձնարարուի բարեկարգել դպրոցները, որպէսզի համայնավարութիւն չքարոզուի, ոստիկանական հսկողութեան տակ առնել ծայրայեղ մտքի տէր մարդիկը, երեւան հանել բոլոր գաղտնի ընկերութիւնները եւ մանաւորապէս վտարել այն Ռուսերը որոնք կապ ունին այս ընկերութեանց հետ: Միեւնոյն ատեն կը հրամայուի զօրացնել ոստիկանութիւնը եւ ձերբակալել բոլոր անոնք որ հրապարակաւ նպաստաւոր կ'արտայայտուին համայնավարութեան:

Փախստական Չէրքէզները

Սօն Սաաթ կը գրէ.— Հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանանք թէ Յունաստան գտնուող կարգ մը Չէրքէզներ յարաբերութեան մտած են Պոլսոյ իրենց ազգականներուն հետ, գաղտնօրէն Թուրքիա գալու համար: Նոյնիսկ գրոյց կայ թէ այս Չէրքէզներէն քանի մը հոգի ծովեզերք ելած են եւ մինչեւ Ատափազարի կողմերը գացած: Պատկանեալ իշխանութիւնը քննութիւն կատարած է Փէնտիք, Ամփի անուն մէկու մը տան մէջ:

Բոլոր պաշտօնեաները թուրք

Պոլսոյ Փարոսի ընկերութիւնը որոշած է փոխել իր օտար և ոչ - թուրք պաշտօնեաները, համաձայն կառավարութեան հետ կնքուած պայմանագրութեան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՀՌԵԼԻ ՇԱՐԺ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ.— Մեքսիկայէն կը հեռագրեն թէ փինոթէփամ քաղաքը մասամբ կործանեցաւ շաբաթ օր, ահռելի շարժի մը հետեւանքով: Ցիսուն ցնցում զգացուած է շաբաթէն կիրակի: Ուրիշ քաղաքներ ալ, մանաւորապէս կակահուաթէփէք, Տլամաքա, Մենգիօ վնասուած են:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄՕՏ, նախկին կացէլու ամրոցին ռազմանիւթի մթերանոցը քանդուեցաւ, 400 խոշոր ռումբ պայթած ըլլալով: Տաքը եւ ջուրի պակասութիւնը կը դժուարացնեն հրդեհին սահմանափակումը: Ցրկածին պատճառները չեն ճշդուած տակաւին:

ՓԱՐԻԶԻ համայնավարները բողոքի նոր ժողովներ կը ծանուցանեն այս շաբթուան համար:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Գլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի: Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ. վերաքննութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն:

ՄԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէլի «Հրայր» եւ Աւոնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ:

Մանրամասնութիւնները վաղը:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին այս իրիկուն Կայծակ եւ Վրէժ, Հինգշաբթի իրիկուն Քրիստափոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը:

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհամաժշտութիւն պիտի համարուի եւ բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Ներկայանալ անդամատոմսերով:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին Արամ-Աղբիւր Սերոբ, Սիփան-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՎՆԱՍՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Լոնտոնի հանգանակութեան ցանկը:

Մարկոս Քէշիշեան, Իգսիտլեան, Ա. Ունճեան, Ճ. Ամասեան, Խագուպեան, Կէնճեան, Կիւլպէնկեան, Սաղրեան, եւ Ապաճեան, Պէնլեան, Զաքարեան 5ական ս.ներլին, Տոտիկեան 2:10, Թօսունեան 2, Ալայէմճեան 3:2, Քէհեաեան 2:10, Մազլըմեան 2:10 Արգուեան եւ Ֆլորանթին, Տ. Քէօչէքեան, Մարքէլեան, Տ. Մէրոնեան, Էվրէնեան 1ական, Էլմարճեան 5 _, Ուզունեան 1, գումար 67:17:0 ս.ներլին:

Ֆրանք 8407.20, տես Յառաջ 7 Օգոստոս):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը: Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան: Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակց. Միութեան մայր դիւանի եւ վարչական մարմնոյ Բ. շրջանի ընտրութեանց առթիւ ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին:

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսաբնակ մեր բոլոր հայրենակիցներուն՝ որ հաճին իրենց մասնակցութիւնը բերել միութեանս: Վստահ ենք որ մեր Սիվրի-Հիսարցի հայրենակիցները չպիտի զլանան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, իրենց օգտին համար կազմուած սոյն միութեան:

Միութեան հասցէն՝ Union des Compatriotes Arméniens de Sivri-Hissar, 57 Rue Ste. Barbe, Marseille. (Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Գալֆ.— 35,
Տէօին, Հայր.— 35,
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 78,10,
Փարիզ, Փ. Շ.— 20,
Պուքրէշ, Ռ. Զ.— 10,
Ռանժիփոռ, Գ. Կ.— 35,
Սկսանք ղրկել:
Լիոն, Յ. Ն.— 40,
Լը Ման, Դ. Զ.— 100 ֆրանք
Ղրկեցինք:
Լա Գոքքա, Մ. Բ.— 70, Վճարած էք մինչեւ 15 Դեկտ. 1928,
Ռընաժ, Բ. Ք.— 44,
Լիոն, Ա. Մ.— 35,
Տէօին, Ն. Լ.— 70, Սկսանք ղրկել:
Պաղտատ, Վ. Ա.— 1 անգլ.,
Փուանվիլ լը Փոն,— 70 Ֆր.,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Լեւոն Թաշճեան ուր մէկ տարի առաջ Nogent-le Retrou կը գտնուէր: Իմացնել Ուրֆացի Յակոբ Համալեանի, 5 Rue les Chapelets, Paris (17e).

— կը փնտռուի Եսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Գապալաճեան, 25 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Մառի: Կ'աշխատէր «Հարպիէ» անգլիացիներու մօտ: Հետքը կորսուած է Reliefի Պոլսէն Յունաստան մեկնած օրերուն: Իմացնել՝ Արամ Քէսթէքեանի, 1 Bld. des Dames, Hôtel Miramar, Marseille.

— կը փնտռուին Հասանքալէցի (Կարին) Միսաք եւ Մաքրուհի Չարըքճեաններու զաւակները, Սիսակ, Ազնիւ եւ Փայլակ Չարըքճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրիճ գիւղաքաղաքը: Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջակաները գտնուած են: Իմացնել՝ M. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Յուրիահյ Թերթերէն արտատպել:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան: Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել: Կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. Դաշնակցութեան Տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928 — 9 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 720 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ԱՆՃԱՐԱԿ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

.. «Անիկա ի վիճակի պիտի ըլլար շատ աւելին ընելու, եթէ ...իրիալիստական պետութիւնները, նոյն դաշնակցութեան միջո... ...խանգարէին Չիչէրինի եւ Նանսէնի ծրագիրներուն իրա... ...ման ?)։ Աւելի շատ թիւով աշխատաւորներ արդէն իսկ հաս... ...տուած պիտի ըլլային Հայաստանի մէջ, եթէ հայ ազգայնական ...ակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները իրենց ափերուն ...չսպառէին ժողովրդապատկան մեծաքանակ գումարներ.»

Այս խօսքերը բառ առ բառ կ'արտատպենք Երեւանի փա... ...գեան կոչնակէն (3 օգոստոս)։

Արդարեւ, ջախջախիչ են փաստերը։ Մանաւանդ Չիչէրինի Նանսէնի ծրագիրներուն ձախողման առթիւ եղած ակնարկը։ ...վեց տարի է անցեր։ Ջաղացքէն ելած մարդն անգամ ծա... ...է երկու ծրագիրներուն բովանդակութեան, եւ ձախողման ...ական պատճառներուն։

Եւ սակայն, պէտք է միշտ ստել ու զրպարտել, նորոգել ու ...րածել նոյն զզուելի հէքեաթները, որպէսզի ցիրուցան բազ... ...ւթիւններուն ուշադրութիւնը շեղի բուն հարցէն, եւ յանցա... ...ներ փնտռելով մխիթարուի։

Ու մենք ալ, պէտք է շարունակ յիշեցնենք ու բացատրենք, Չիչէրին հայկական դատը լուծելու համար չէր որ բրաւ իր ...ալից յայտարարութիւնը, այլ զայն վերջնապէս թաղելու ...րդախ առաջադրութեամբ։

Ի՞նչ կ'ըսէր Չիչէրին, Լօզանի խայտառակութեան օրերուն.

— Մենք պատրաստ ենք գաղթականները ընդունելու Քու... ...նի, Վօլկայի, Թրրկըզներու երկրին մէջ, պայմանաւ որ պե... ...ութիւնները և հայկական կազմակերպութիւնները ճարեն փո... ...ադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը։ Մենք պատրաստ ...ենք մէկ հարուածով լուծելու ամբողջ հարցը...

Կը խոստովանինք որ, նախապէս բաւական հետաքրքրու... ...ն շարժեց այս ՆենգամիտՆ առաջարկը, և քննութիւններ ...տարուեցան, մինչեւ Մոսկուա։

Բայց, շուտով պարզուեցաւ որ Չիչէրին պարզապէս խօսք ...նետեր է մէջտեղ, աշխարհակալ պետութիւնները պզտիկ ...լու համար։ Եւ այն ամերիկացի պատուիրակը որ Մոսկուա ...ած և խնդիրը ուսումնասիրած էր, գլխիկոր ետ կը դառ... ...ւ, իր մասին յանձնարարելով Սոչիի շրջանը, ուր կարելի կը ...էր 20-25.000 գաղթականներու տեղաւորումը։

Իսկ հայկական, եթէ կ'ուզէք դաշնակցական տեսակէտով, ...էրինի արձակած գնդակը պէտք է իր երեսին զարնուէր, ...վհետեւ, հայ ժողովուրդը ո՛ր և է իրաւունք չունի ո՛չ Քու... ...նի, ո՛չ Վոլկայի, ոչ ալ Թրրկըզներու հողերուն վրայ։ Եթէ ...յրէ երկիր պիտի թափառինք, աշխարհի մէջ տեղ չի պակ... ...։ և աւելորդ է նոր կնճիռներ ստեղծել, այս անգամ խազախ... ...ու, Ռուսերու, Թրրկըզներու եւ ուրիշ ժողովուրդներու հետ։

Մեր բառը շատ պարզ էր. — Եթէ Մոսկուա կ'ուզէ օգնել ...կական դատին լուծման, կամ ամբողջովին ինք լուծել զայն, ...ղ պարպել տայ բուն հայկական հողերուն գոնէ մէկ մասը, ...հայ գաղթականները հանգիստ կը տեղաւորուին։

Տակաւին քայլ մըն ալ առաջ երթալով, կ'ըսէինք. — Եթէ ...այժմ կարելի չէ Հայաստանի մէջ ընդունիլ թափառական ...ւթիւնները, կարգադրեցէք որ անոնք տեղաւորուին սահ... ...նակից, մօտիկ շրջաններու մէջ։

Ո՞վ լսեց։ Մոսկուա ոչ մէկ ատեն լրջօրէն զբաղած է հայ... ...կան պահանջներով։

Արդէն, օդապարիկը թռցնելէ յետոյ, Չիչէրին անգամ մըն ...չարտասանեց այդ խօսքը, միայն մնամէջ փամփուշտնե... անսպառ զրամագլուխ մը հայթայթելով Երեւանի անճա... ...ի խմբագիրներուն։

Նոյնքան յստակ եղած է մեր դիրքը՝ Նանսէնի ծրագրին ...դէպ։

Մենք զայն համարած ենք ոչ թէ հայկական դատը լուծե... ...միջոց, այլ ազդակ մը՝ ներկայ Հայաստանի վերաշինու... ...ան համար։ Եւ իբրեւ այդպիսին ալ, ուժ տուած ենք անոր։ ...ամիտները կամ նենգամիտները միայն կրնան հաւատալ թէ ...թականութեան խնդիրը կը լուծուի, քանի մը ճահիճ ցամ... ...նելով եւ հինգ-տասը առու բանալով։

Նանսէն ինքն անգամ այդպիսի յաւակնութիւն չէ ունե... ...։ Այն ատեն որ, երկու տարի առաջ, քիչ մնաց պարզ ...տրական մենաշնորհի մը ձեւը կ'առնէր իր ծրագիրը։

Զափազանց վրդովուած՝ յաղթական եւ աշխարհակալ պե... ...թեանց անօրակելի ընթացքէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզը ...գէր չեղածէն բան մը ստեղծել, եւ 15—25,000 գաղթակա... ...տեղ պատրաստել։ Մէջտեղն է իր ծրագիրը։ Մէջտեղն են ...երու Դաշնակցութեան արձանագրութիւնները։ Մէջտեղն է, ...պէս, Նանսէնի գիրքը, անգլերէն, նորվեկերէն եւ գերմա... ...։ Երեւանցիները կրնան առնել, կարդալ և լուսաբանուիլ։ Այս մարդիկը գիտեն ամբողջ իրականութիւնը։ Եթէ շատ ...ր գնես, կը խոստովանին ալ։

Սակայն, ի՞նչպէս հրապարակաւ յայտարարեն թէ իրենք ...ական հայրենիք շինելու, ամբողջացնելու միտք եւ կա... ...ութիւն ունին, ոչ ալ կը հետաքրքրուին հարիւր հազարաւոր ...խառական բեկորներով։

Ի՞նչպէս գրեն թէ Չիչէրին սուտ մը գլորեց, իսկ Նանսէնի ...իրը խայտառակողը նորէն նոյն Մոսկուան է, որ տոպ... ...ներով ոսկի կը ղրկէ Անգլիա կամ Չինաստան, բայց տոպ... ...ը ձեռքը դրամ կը մուրայ հայ գաղթականներուն համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՀԱԼԱԾՄԱՆ ԴԷՄ

Սելանիկի Հորիզոնը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (3 օգոստոս).

— «Զարհուրելի են իրապէս մեր հայրենիքի վարձկան վարիչները, որոնք, իրենց զանազան ձեւերով, հայկական թանկագին բեկորներ կորստեան կը մատնեն Խորհրդային Միութեան անծայրածիր սահմաններուն մէջ։ Ազգուրաց եւ անհայրենիք՝ ինչպէս վայել է աշխարհաքաղաքացի կոմունիստին, անոնք, հանդարտ խղճով կը նպաստեն մեր ցեղային անճետումին, անզա՛մ հայրենի հողին վրայ։

Հանդարտ խղճով մինչեւ Ափխազիաններ զրկուելէ վերջ, նոյնքան հանդարտ խղճով, Գ. Սարգսեան Խորհրդային Հայաստանի մէջ կը գրէ թէ, ցրւումի առթիւ, «564 չափահաս որբեր գնացեր են Սեւ Ծովեան շրջաններն աշխատանքի»։ Սխալ է «գնացել են» բացատրութիւնը եւ ճիշտը պիտի ըլլար ըսել «զրկուել են», որովհետեւ, նոյն այդ Սարգսեանը, իր յօդուածի ուրիշ մէկ կէտին մէջ, տեսակ մը գոհիկ հպարտութեամբ կը խոստովանի որ, իրենց «որբեր չի զրադեցրել եւ չի զրադեցնում ազգահալածման ոք եւ է գործ»։ Հետեւաբար, այդպիսի «ազգայնական» եւ «հակայեղափոխական» գործով չհետաքրքրուող հայ բոլշեւիկ վարիչները, անհրաժեշտ զատած ըլլալու են բացը մնացած որբերը հեռացնել կեդրոնէն, տարտղնելով զանոնք խորթ եւ անհրապոյր միջավայրերու մէջ, ուր, անոնք, ժամանակի ընթացքին, անկարելիութեան առջեւ պիտի գտնուին պահելու իրենց Հայու դիմագիծը։

17 տարեկանէն վեր 564 տղաներ ու աղջիկներ, որոնք, հազարումէկ չարչարանքներով փրկուած են անապատներէն ու հարէմներէն, խնամուած են ու պատսպարուած օտարներու կողմէ, կարելիութեան սահմանին մէջ կրթուած՝ ամերիկեան որբանոցներու մէջ եւ մեծցած, հատակ նետած իբրեւ Հայ,— կ'ըսենք. 564 որբեր ու որբուհիներ, կորիզները ապագայ 564 հայկական ընտանիքներու, սրտի ամենայն թեթեւութեամբ կը ճամբուին դէպի Ափխազիաները, օտարանալու, ձուլուելու, անհետանալու համար»։

ՋԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ մարդ մը ուզեր է Փիլզուտսքիի ամարանոցը, զայն սպաննելու մտադրութեամբ, սակայն ձախողեցաւ։ Բուռն դիմադրութենէ մը վերջ միայն կարելի եղաւ ձերբակալել ահաբեկիչը։ Կը կարծուի թէ խենդ է։

ՊԱՅՔԱՐԸ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ֆուտափէշթի թաղապետութիւնը մտադրած է քաղաքին մէջ ստեղծել բարոյական խիստ հակակշիռ մը եւ այս մտադրութեամբ, բնակչութեան պարտադրած է կանոնագիր մը, որուն մէկ յատուածը մանաւանդ, անակնկալ մըն է։ «Այր մը եւ կին մը որոնք օրինաւորապէս չեն ամուսնացած, չպիտի կրնան պարտէզներու մէջ նստիլ, մայրամուտէն յետոյ։ Այն զոյգերը որ գիշերը մութին մէջ կը բռնուին հանրային վայրի մը մէջ նստած, պարտաւոր պիտի ըլլան ցոյց տալ իրենց ամուսնութեան վկայագիրները, անցագիրները կամ ինքնութեան ուրիշ թուղթեր»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսեւթուրք պայմանագիրներ

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարութիւնը վաւերացուցին այն պայմանագրութիւնը որ կը ճշդէ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ սահմանակից գետերու (Հայաստան) ջուրերէն օգտուելու իրաւունքը։ Պայմանագրութիւնը կը նախատեսէ ոռոգման միջոցներու նորոգումը կամ նոր առուներու շինութիւնը, ինչպէս եւ ջրաելեկտրակայաններու եւ աղօրիքներու կառուցումը։ Այս առթիւ ստորագրուած է նաեւ պայմանագիր մը, խորհրդային իշխանութեան կողմէ Արաքսի մէջէն թումբ մը շինելու մասին, որ կապ ունի Սարտարապատի ջրանցքին շինութեան հետ։ Այս պայմանագրին շնորհիւ, Թուրքիա պիտի կրնայ ջուր առնել Սարտարապատի ջրամբարէն, Իգտիրի հովիտին ոռոգման համար։

.·. Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, վերջացած են բանակցութիւնները Մոսկուայի թուրք դեսպան Զէքիայի պէյի եւ Գ. Սուրիչի միջեւ, հետեւեալ չորս պայմանագրութեանց մասին.— 1.— Դաշնագիր մը արտավայրերու մասին, ստորագրուած Կարսի մէջ, եւ որուն պայմանաժամը կը լրանար այս տարի։ 2.— Դաշնագիր մը սահմանային հաղորդակցութեանց մասին, որ վերանորոգուած է։ 3)— Դաշնագիր մը մանր-մունր վէճերը տեղին վրայ կարգադրելու համար։ 4.— Դաշնագիր մը արջառի առողջապահական հսկողութեան մասին։

Տագնապը Խրուաթիոյ մէջ

Պելկրատի կառավարութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ, խորհրդարանի բնականոն աշխատանքները վերահաստատելու համար, բայց կը հանդիպի ծանր դժուարութեանց։ Բոլոր ընդդիմադիր երեսփոխանները քէն բրած են եւ չեն մասնակցիր նիստերուն։ Միայն 18 սերպ գիւղացիական երեսփոխաններ կը մասնակցին, բայց անոնք ալ շարունակ խափանարար ցոյցեր կ'ընեն։

Զագրեպի մէջ կացութիւնը խառնակ է միշտ։ Ռատիչի հիւանդութիւնը վառ կը պահէ յուզումը։ Անհամար հիացողներ կը շրջապատեն ազգային հերոսին բնակարանը։ Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մաղթանքներ կ'ըլլան, ապաքինման համար։ Բժիշկները գիտակցաբար լաւատես տեղեկագիրներ կը հրատարակեն, որպէսզի աւելի չաստկանայ ջղագրգռութիւնը և խառնակութիւններ ծագին։

Ոստիկանութիւնը 10 խրուաթ եւս ձերբակալեց, սերպ լրագրող Ռիսթովիչի սպանութեան առթիւ։ Խմբագրին գրպանէն գտնուած են նամակներ, որոնք բացէ ի բաց կը թելադրեն սպաննել խրուաթ պետերը, իբրեւ միակ միջոց լուծելու Խրուաթիոյ խնդիրը։ Մասնաւորապէս կը յիշուի կրթական նախորդ նախարար Փրիպիչէվիչի անունը, անոր եկած-գացած տեղերու մանրամասնութիւններով։ Շաբաթ օր, երբ տեղի ունեցաւ սպանութիւնը, սերպ խմբագիրը եւ Փրիպիչէվիչ կը գտնուէին միեւնոյն տեղը։ Կասկած կայ թէ խմբագիրը Զագրեպ գացած էր կա՛մ անձամբ սպաննելու խրուաթ վարիչը, եւ կամ ուրիշներու տեղեկութիւն հաղորդելով, սպաննել տալու համար։

Բուռն ճառեր կարմիրներու եւ սեւերու դէմ

Ընկերվարական համագումարի առջի օրուան նիստին մէջ, խօսք առին Ապրամովիչ (Ռուս) եւ Թուրաթի (Իտալացի)։ Թուրաթի պախարակելով Մուսոլինիի մենատիրութիւնը, հաստատեց թէ հակառակ ամէն բանի, իտալական աշխատաւորութիւնը յուսալից կը նայի ապագային։ «Ո՛չ ֆաշիզմ, ո՛չ բոլշեւիզմ», գոչեց Թուրաթի, որուն ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց։

Ապրամովիչէ յետոյ, որ խստօրէն քննադատեց բոլշեւիկեան վարչաձեւը, խօսք առաւ Դան (Ռուս) որ իր երկրին քաղաքական կացութիւնը պատկերացուց։ Մասնաւորաբար գիտել տուաւ թէ, մինչդեռ ռուս գիւղացիները կ'ըմբոստանան սովետական իշխանութեան դէմ, տեսակ մը պոնաբարդականութիւն երեւան կուգայ Ռուսիոյ մէջ, այն պատճառով որ սովետներու քաղաքականութեան ձախողումը, կրնայ զանոնք մղել արտաքին արկածախնդրութեան։

— Խորհրդային իշխանութիւնը, բառ Դան, կը կորսնցնէ իր ուժը։ Այս պատճառաւ, կը ջանայ զօրավիգ փնտռել միջազգային կալուածին մէջ։ Աշխարհի խաղաղութեան համար վտանգ մըն է ան։

Անգլիացի պատգամաւոր Պրքսդըն խօսք առնելով, պահանջեց զինաթափութիւն կատարել, Հռենոսը պարպել և ստորագրել Քէլլոկի դաշնագիրը։

Պատերազմի պատրաստութիւն կա՞յ

Շրջած զրոյցները ստուգելու համար, «Շիքակօ Թրիպիւն» թերթը երկու մասնաւոր թղթակիցներ ղրկեց լեհելիթուանական սահմանագլուխը։

Լեհական գիծը այցելող թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ո՛ր և է զինուորական պատրաստութիւն չէ տեսած. իսկ այն որ լիթուանական սահմանը գացած էր, նմանապէս կը գրէ թէ արտասովոր բան մը չկայ։ Սահմանապահ պահակներ տեսեր է, բայց ոչ իրական զինուորներ՝ Լեհաստանի մասին. Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Միայն մէկ կիսաբաժին. 1600 զինուոր կը գտնուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ԿԱՐՃ ՈՒ ԿՏՐՈՒԿ,,

«Հայհոյութիւնը տկարին զէնքն է», ըսեր է Գարոնեան։

Բայց մանաւանդ, պիտի աւելցնենք, մեղադրանքի մը խոստովանութիւնը։

Այս տպաւորութիւնը կը կրենք, յունահայ թերթուկի մը մէջ կարդալով 21 տող հայհոյութիւն «կարճ ու կտրուկ» վերնագրին տակ, ստորագրուած իր շրջանին մէջ ծանօթ ռամկավար գործիչի մը կողմէ։

Ի՞նչ է պատահեր։

Հակառակորդ մը անոր նկարագրին կոյուղին է պայթեցուցեր պարզապէս։

Ու Թէքէեանի եւ Ջօպանեանի այս արժանաւոր կուսակիցը, ինքզինքը մաքրելու համար ուրիշ միջոց չէ գտեր, եթէ ոչ Լազի պէս հայհոյել մեղադրողին մօրն ու քոյրը, կնոջն ու եօթը պորտին (իր բառով՝ սիւսիւլէին)։

Գուժ Գափուի քրջանկիրները, սպառելէ յետոյ դասական հայհոյներու պաշարը, երբ ուզէին նորը հնարել, իրենց մոլուցքին մէջ անգամ գիտէին յարգել նոյնիսկ ոսկերիմ թշնամիի մը սրբութիւնները։ Պարզ ու անուս այս հոգիները գիտակցութիւնը ունէին նուիրական զգացումներու եւ իրենց էն կոպիտ սլայլալըներուն մէջ իսկ, գիտէին դնել հսկայ արժանաւորութիւն։

Բայց ի՞նչ ըսել «պարկեշտութեան ու կարգապահութեան» յաւակնութիւններով ուռած մէկու մը, որ թուրք հնոցպանի իր հայհոյները տպող թերթ մըն ալ կը գտնէ։

Ի հարկէ, չպիտի ուզէինք զբաղիլ փողոցային նման թափթփուկներով, եթէ դէպքը չիգար հաստատել ընդհանուր երեւոյթ մը։

Հայհոյողը ռամկավար է, տպող թերթը «Հօկցի» (Արձագանգ, 29 յուլիս, Աթէնք)։

Հայ կեանքի այս երկու խորթ վիժուքները, դէմ առ դէմ սպառելէ յետոյ իրենց գարշահոտ թուքը, ի՛նչ սիրով կը փութան դաշնակցիլ հո՛ն ուր քսմիք մուր կայ, մութի ու հոգիի խաթարում կայ, դաւ ու հայհոյութիւն կայ։

Վաշխառուներու, մեծապատիւ մուրացկաններու եւ ստոր միջնորդներու սիրալիր համաձայնութիւն...

Հերիք է որ խնդիրը դառնայ դաշնակցութեան ու դաշնակցականի վրայ։

Եւ ասոնք յաւակնութիւնն ունին հանրային կարծիքը առաջնորդելու, լսարանի եւ կրթարանի պակասը լրացնելու...

Պարզապէս, ամէնէն «կարճ ու կտրուկ» ճամբով,— հայհոյելով, ստելով, կեղծելով ու խաթարելով,— սերունդ կը պատրաստեն «ըստ իրենց պատկերին» . . . :

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԴԱԳԱՂԸ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ...

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Զագրեպի մէջ սպաննուեցաւ սերպ խմբագիր Ռիսթովիչ։ Թաղարկաւորութիւնը պիտի կատարուէր երեքշաբթի օր, Պելկրատի մէջ, ուր ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր։

Բայց, վերջին պահուն երեւան եկաւ որ, խմբագրին մարմինը փոխադրող վակոնը անջատուեր է կառախումբէն։ Խուզարկութիւններէ յետոյ, մեռելակիր վակոնը գտնուեցաւ գաւառական կայարանի մը մէջ։

ԸՆԿԵՐՎ.-ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 5 Օգոստոս

Ամէն աշխատանք, նոյն իսկ ամէնէն խոնարհը սուրբ է եւ ազնիւ եւ միայն աշխատանքն է որ սուրբ է եւ ազնիւ:

Քարլայլ

Ոտքի եւ գլխաբաց, ունկնդրելէ յետոյ զոռ, ռազմաշունչ եւ հետզհետէ աւելի յաղթական «Ինտէրնասիոնալ»ը, որ ապահովաբար մօտ ապագային պիտի դառնայ շատ մը պետութեանց պաշտօնական քայլերգը, Պրիւքսէլի Ժողովուրդի Տան ընդարձակ եւ տօնական սրահին մէջ, ամէն երկիրներու ընկերվարական եւ աշխատաւորական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, ժտիկ կ'ընեն ահա Արթըր Հէնտըրսընը, նախկին ներքին նախարար բրիտանական կայսրութեան եւ ընդհանուր քարտուղար անգլիական աշխատաւորական կուսակցութեան: Հէնտըրսէնը կը խօսի կտրուկ եւ խանդավառ նախադասութիւններով, ոգեկոչելով միջազգային աշխատաւորութեան կտրած դառն, դժուար եւ փառայեղ ճամբան: Հակառակ իր տարիքին, դեռ երիտասարդ եւ ամուր ու լայն ուսերով, ծռած ամբիոնին վրայ, ան կ'անցնի արագ ակնարկով մը, իւրաքանչիւր երկրի քաղաքական վիճակի վրայէն ու կը յիշէ դերը զոր կը կատարեն ընկերվարական կուսակցութիւնները: Ահա երկիրներ ուր անոնք արդէն կը վարեն ժողովուրդը, ուրիշներ ուր կը հանդիսանան ամէնէն զօրաւոր քաղաքական կազմակերպութիւնը՝ առանց սակայն իշխանութիւնը կարենալ ձեռք անցընելու: Կան նաեւ երկիրներ՝ ուր անոնք կը տանին ամենօրեայ դժուար ու յամառ պայքար մը, կազմակերպելու համար դեռ քաղաքականապէս թոյլ ու անգիտակից աշխատաւորութիւնը:

Ու մինչդեռ, երէկ, բանուորական եւ աշխատաւորական շարժման սկիզբը, այս բոլոր մարդիկը, կքած տարիներու բեռան տակ այսօր ու շրջապատուած հսկայ կազմակերպութիւններով, ծերունի պետեր՝ որոնց ամբողջ անցեալը պատկանած է միակ դատի մը, կը հանդիպէին օրուան տիրողներու ծաղրին եւ արհամարհանքին, այսօր միջազգային քաղքենիութեան դէմ յանդիման, առաջնորդելով ամբողջ ընկերվարութեան բանակը, անոնք յարգանք ու վախ կը ներշնչեն նոյն ատեն տիրող եւ շահագործող դրամատիրութեան:

Ո՞վ կրնար ենթադրել, դեռ կէս դար առաջ, որ ընկերվարութիւնը, այսքան արագութեամբ պիտի նուաճէ միլիոնաւոր մարդկային բազմութիւններ ու բազմաթիւ երկիրներու մէջ պիտի տիրանայ իշխանութեան: Բուռ մը հաւատացեալներու եւ խանդավառ մոլեռանդներ էին նախ իւրաքանչիւր երկրի մէջ, որ կը բարձրացնէին միջազգայնութեան դրօշը: Այսօր կազմակերպուած եւ ուժեղ բանակներ են՝ որ կը յառաջանան յաղթական քայլերով դէպի վերջնական նպատակը, ազատագրութիւնը դարերով գերի ու վիրաւոր Աշխատանքին որ դեռ կը հեծէ դրամագլուխի լուծին տակ:

Եւ մտահոգ է Դրամագլուխը: Ապացոյց՝ այն բացառիկ շահագրգռութիւնը զոր ցոյց կուտայ միջազգային քաղքենի մամուլը: Ընկերվարական հարիւրաւոր թերթերու ներկայացուցիչները չեն միայն որ գրաւած են՝ լրագրողներու յատկացուած վերնայարկը: Դրեթէ աշխարհի բոլոր կարեւոր քաղքենի թերթերը ունին իրենց ներկայացուցիչները՝ որ ուշադրութեամբ կը լսեն Հէնտըրսէնի բացման խօսքը, մինչդեռ դուրսը, Ժողովուրդի Տան պատերուն առջեւ, հազարաւոր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, զարդարուած կարմիր գլխանոցներով, առաջնորդութեամբ բանուորական նուագախումբերու, խռնուած հրապարակին վրայ եւ յարակից փողոցներուն մէջ, եկեր են իրենց երիտասարդ խանդավառութիւնը յայտնելու միջազգային բանուորութեան ղեկավար և գերագոյն մարմինին:

Ցերեկէն յետոյ համագումարը պիտի դադրեցնէ իր աշխատանքները, մասնակցելու համար Պելճիքայի ընկերվարական եւ յեղափոխական այդ երիտասարդութեան մեծ տօնին:

Ներշնչող եւ սրտառուչ է նայիլ, վարը հաւաքուած այդ կարմիր երիտասարդութեան վրայ: Ու միայն Պելճիքայի մէջ չէ որ ընկերվար. նոր ու խանդավառ սերունդ մը կայ այսպէս, կազմակերպուած եւ յեղափոխական, պատրաստ՝ դիմագրաւելու ապագան: Աւելի ուժեղ եւ բազմաթիւ են՝ երիտասարդական կազմակերպութիւնները Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Անգլիոյ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Երիտասարդութիւնը՝ կուգայ դէպի ընկերվարութեան՝ հակառակ այն բոլոր յետպատերազմեան պայմաններուն, որ կը հեռացնեն նոր սերունդը քաղաքական եւ ընկերային մտահոգութիւններէ: Բացառիկ երկիրներէն է Ֆրանսան ուր շարժումը համեմատաբար տկար է եւ անկազմակերպ: Այստեղ հանդերձ, ինչքան խանդավառութեամբ, բանուոր եւ երիտասարդ տղաք, տասնեակներով, կատարեցին Փարիզ-Պրիւքսէլ ճամբորդութիւնը, մասնակցելու համար, ընկերվարական շաբաթի ցոյցերուն եւ հանդիսութիւններուն:

Աննման խանդավառութիւն, եռուզեռ, և շարժում ստեղծուած է ժողովուրդի Տան շուրջը: Հազարաւոր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հաւաքուած են Պրիւքսէլ, ոմանք մասնակցելու Կիներու Ընկերվարական համագումարին, ուրիշներ Ուսանողներու Միջազգայինին: Բազմաթիւ են նաեւ անոնք որ եկած են հոս, տեսնելու համար ընկերվարական ղեկավար դէմքերը մօտէն, ուսումնասիրելու և լաւագոյնս ըմբռնելու համար ընկերվարական շարժումը, որ հետզհետէ առաջնակարգ դիրք կը գրաւէ բոլոր երկիրներուն մէջ:

Համագումարին ներսն իսկ, կարեւոր մաս մը կը կազմեն երիտասարդները: Քանի սերունդներ արմուկ արմուկի կ'աշխատին այս ընդարձակ սրահին մէջ: Ահա՛ ծերերը, անոնք՝ որ ներկայ եղած են Ա. Միջազգայինի կազմութեան, կքած տարիներու բեռան տակ, ահա՛ անոր յաջորդող միւս սերունդը՝ նոյնպէս արդէն ծեր, որ քառորդ դարու աշխատանք ունի իր ետեւը: Ահա՛ միջին սերունդը որ սկսած է, դանդաղօրէն, գրաւել միջազգային բանուորութեան կազմակերպական մեքենան ու վերջապէս կան շատ երիտասարդները, գրեթէ բոլո՛ր պատգամաւորութեանց մէջ, արթուն ու զօրաւոր դէմքերով, խորապէս գիտակից այն մեծ պարտականութեան զոր պիտի կրեն միշտ իրենց ուսերուն վրայ, մինչեւ վերջը: Միշտ նո՛յն դէմքերն են, ընտանի, ծանօթ:

Ահա՛ պելժ ընկերվարութեան գլխաւոր առաջնորդը, Էմիլ Վանտէրվէլտը, որ կը յաջորդէ Հէնտըրսէնի, ամբիոնին առջեւ: Ամբողջ համագումարը, ոտքի է, խանդավառ, ծափով կ'ողջունէ զայն: Երէկ նախարար էր ան, պելժ արքային արտաքին գործերու նախարարը, այսօր կրկին ընկերվարութեան պարզ զինուորն է, որ կը խօսի իր կուսակցութեան անունով, երբեմն հեգնող ու դառն լեզուով մը, երբեմն ալ հաւատքով ու ուժով, դատապարտելու համար միջազգային դրամատիրութեան անսահման կեղծաւորութիւնը: Խնդիրը միջազգային քաղաքական կացութեան շուրջն է ու ան իրաւամբ կը նկատէ, որ ընկերվարութիւնը այսօր, գլխաւոր գործօններէն մէկն է, եթէ ոչ միակը, աշխարհի խաղաղութեան: Նուրբ բայց անգութ հեգնութեամբ մը, կ'ապացուցանէ քաղքենի խաղաղասիրութեան կեղծաւորութիւնն եւ սնանկութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ միայն ընկերվարութիւնն է որ կրնայ իրապէս ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը: Այդ խաղաղութիւնը պէտք չէ հիմնուած ըլլայ, սակայն, դասակարգերու հակամարտութեան, հապա անոնց ջնջումին վրայ: Ատիկա հնարաւոր է միայն դրամատիրական պետութեան տապալումով: Քաղքենի իրաւակարգին մէջ խաղաղութիւնը չի կրնար տեւական եւ հիմնական դառնալ: Իրաւակարգը ինքը, ճակատագրապէս ծնունդ կուտայ պատերազմներու: Ահա՛ թէ ինչու, ամենօրեայ դժուար և յոգնեցուցիչ պայքարի ընթացքին, երբեք պէ՛տք չէ մոռնալ ընկերվարութեան վերջնական նպատակը որ ազատագրութիւնն է գերի եւ շահագործուած ժողովուրդներու, գերի եւ շահագործուած աշխատաւորութեան:

Դուրսը, Ժողովուրդի Տան պատերուն առջեւ, պելժ երիտասարդութիւնը կ'աղաղակէ միշտ: Նուագի ձայներ կուգան վարէն: Ու Վանտէրվէլտ կը խարանէ իտալական ֆաշիզմն ու բո՛լոր ֆաշիզմները, որ կ'ըսէ, պիտի վերջանան, նոր արեան ու պատերազմի ալիքի մը մէջ, եթէ միջազգային ընկերվարութիւնը, չկարենայ, գերագոյն կամքի պրկումով մը, տապալել այդ սակաւապետութիւնները:

Մ'եզի համար ալ են այս խօսքերը: Քանի մը տարիներէ ի վեր մոռցեր ենք թէ միջազգային քաղաքական կեանքի մէջ, ընկերվարութիւնն ու ընկերվարական միջազգայինը՝ վճռական խօսք ունին ըսելիք: Թէ ընկերվարութիւնը վաղուան քաղաքական շարժումներու գլխաւոր լծակն է եւ թէ պէ՛տք է աչալրջութեամբ հետեւիլ շարժումի մը որուն կը պատկանի ապագան: 1914ին՝ Լէնինի բուռ մը հաւատարիմները, որ միայն ծաղրը կամ առելութիւնը կը հրաւիրէին միջազգային քաղքենի դասուն, ահա՛ աւելի քան տասը տարիներէ ի վեր կը վարեն ռուսական երկիրները: Ո՞վ կը հաւատար, եթէ 1914ին մէկը ըսեր թէ հայ ժողովուրդի ճակատագիրը կախում պիտի ունենայ Լէնինի բուռ մը հետեւորդներու կամքէն: Այսօր նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի:

Հարկ եղածին չափ ուշադրութեամբ չենք հետեւիր, միջազգային ընկերվարութեան աշխատանքներուն:

Փոքր ժողովուրդներու ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է՝ ընկերվարութեան յաղթանակին հետ: Ահա՛ թէ ինչու, խանդավառութեամբ եւ ուշադրութեամբ է որ պիտի հետեւինք համագումարի աշխատանքներուն, Յառաջի մէջ, խորապէս հաւատալով որ ատիկա օգտակար է հայ աշխատաւոր ժողովուրդին:

ՎԱՀԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ԶՈՐԷՆ

Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքը՝ Փրական, կ'ուզէ մեծ քաղաք մը դառնալ, ասոր համար մինչեւ 1928ի վերջ շինուած տուները 35 տարի տուրքէ զերծ պիտի կառուցուին:

.˙. Միլանօ Սքալա Թատրոնին վարիչը Թոսքանինի՝ խօսքը անցընող մարդ մըն է, որովհետեւ մերժեց նուագել Մուսոլինիի առաջարկած ֆաշիստական քայլերգը, եւ դեռ պաշտօնին վրայ է:

.˙. Սըր Ճօրճ Կրիըրսըն որ 60 տարիներու աշխատութեամբ 179 լեզուներ եւ 554 բարբառներ ուսումնասիրած է, ոսկի չքանշան ստացաւ Բրիտանական կաճառէն:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԹԵՄԸ ԵՒ ԻՐ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 1 Օգոստոս

Անցեալ տարի գրած էի անգամ մը թէ ռումէն դաւանութեանց նախարարութիւնը Ռումանահայ թեմական իշխանութենէն պահանջած է վիճակագրական տեղեկութիւններ Ռումանահայ եկեղեցիներուն, անոնց ծխականներու թիւին, քահանաներու ստացած կրթութեան եւ հպատակութեան, ինչպէս նաեւ եկեղեցապատկան կալուածներու եւ անոնց եկամուտին մասին: Այս հարցումներուն կարենալ պատասխանելու համար, թեմական իշխանութիւնը իր կարգին նման հարցարան մը ուղղեց թեմին բոլոր թաղականութեանց:

Պատասխանները ստացուած ըլլալով, թեմ. խորհուրդէն նշանակուած յանձնախումբ մը այս պահուս պատրաստելու վրայ է վիճակագրական տախտակ մը՝ ներկայացնելու համար ընդհանուր դաւանութեանց նախարարութեան:

Հարկ կը տեսնեմ այդ առթիւ տալ քանի մը տեղեկութիւն:

Ռումանիոյ մէջ 24 քաղաքներ կան ուր եկեղեցի ունին լուսաւորչական հայերը.— Պուքրէշ, Քոստանցա, Կալաց, Սիլիսթրէ, Պազարճըք, Պրայլա, Թուլչա, Սուլինա, Փիթէշթ, Պաքով, Քիշնեւ, Պըլց, Հընչէշթ, Չէթարէ Ալպա, Թրկօ Օքնա, Եաշ, Պաթաթաշ, Ռոման, Ֆոքշան (2 եկեղեցի), Պոթոշան (2 եկեղեցի) Սուչավա (4 եկեղեցի) Խոմայիլ, Կուրա Հոմոր, Օրնէյ: Վերջին երեքը գրեթէ փակ են, իսկ Սուլինա եւ Խոմայիլ կը մնան առանց քահանայի:

Հռոմէական հայերը եկեղեցի ունին Կեռլա, Եղիսաբեթուպոլիս, Սէնթ-Միքլօշ, Չիք-Սիփիվիզ եւ Չէրնովից:

Այս 24 եկեղեցիները հետեւեալ թիւով ծուխեր ունին, համաձայն թաղականութիւններէն ստացուած տեղեկագիրներուն.— Պուքրէշ 7000, Քոսթանցա 3800, Կալաց 1000, Քիշնեւ 1000, Պազարճըք 900, Սիլիսթրէ 600, Պրայլա 600, Ֆոքշան 525, Չէթարէ Ալպա 440, Պոթոշան 350, Պաքով 350, Սուչավա 290, Եաշ 200, Ռոման 200, Պըլց 150, Թրկօ Օքնա 124, Թուլչա 100, Սուլինա 100, Կուրա Հոմոր 100, Օրնէյ 100, Հընչէշթ 76, Խոմայիլ 75, Պաթաթաշ 69, Փիթէշթ 57, համագումար 17206 հոգի: Այս գումարին վրայ աւելցնելով մօտ 8000 հոգի՝ ցրուած ուրիշ քաղաքներու մէջ, կամ վրիպած եկեղեցիներու արձանագրութենէն, հազիւ 25,000 հոգիի կը հասնի հայ լուսաւորչական համայնքին թիւը: Ու ենթադրելով 4-5000 անձ Թրանսիլվանիոյ կաթոլիկ հայութիւնը՝ ամբողջ ռումանահայութեան թիւը 30000ը չանցնիր,— հինն ու նորը մէկտեղ:

Ռումանահայ եկեղեցիները մօտ 60 միլիոն արժէքով կալուածներ ունին, որոնց 16 միլիոնը Պուքրէշ, 10 միլիոնը Եաշ, 3ուկէս միլիոնը Կալաց, 4 միլիոնը Ֆոքշան, 10 միլիոնը Ռոման, 2 միլիոնը Սիլիսթրէ, 1.200.000ը Պաքով, 1 միլիոն Թուլչա, մօտ 1միլիոն Պազարճըք 600 հազար Քիշնեւ, 500,000 Պաթաթաշ, 600.000 Փիթէշթ, 500.000 Քոսթանցա, 400 հազար Պըլց, եւայլն: Այս գումարներուն մէջ կը մտնեն դըպրոցներու շէնքերն ալ: Իսկ այս ցանկէն դուրս են Քիշնեւի թեմապատկան կալուածները,որոնք վէճի տակ են եւ որոնց արժէքը 300 միլիոն լէյ կը գնահատուի:

Այս կալուածները մօտ 3ուկէս միլիոն տարեկան եկամուտ կը բերեն թեմին եկեղեցիներուն: Պուքրէշի եկեղեցին կը ստանայ 700.000 լէյ եւ նոյնքան մըն ալ հաւանաբար Եաշը, 350,000ական լէյ Ռոմանն ու Ֆոքշանը, 250,000 լէյ Կալացը, 180,000 լէյ Պաքովը, 110 հազար լէյ Սուչավան, 170,000 լէյ Սիլիսթրէն, 125,000 լէյ Պրայլան, 100,000 լէյ Թուլչան, եւայլն: Քոսթանցան կալուածական եկամուտ գրեթէ չունի:

Դպրոցներ կան Պուքրէշ, Քոսթանցա, Կալաց, Սիլիսթրէ, Պազարճըք եւ Քիշնեւ: Ճուրճովա մանկապարտէզ մը կար որ փակուելու վտանգին տակ է, Ֆոքշանի մէջ մանկապարտէզի պէս բան մը կայ, իսկ Պրայլայի մէջ ծրագիր կայ քանի մը դասարան բանալու: Փակ կը մնան Ռոմանի, Եաշի, Պոթոշանի, Պաքովի, Չէթարէ Ալպայի և Սուչավայի դպրոցները, գրեթէ առ յաւէտ:

ԿԷՍ - ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԵՄԱՏ

Մարդը օժտուած է գոյութեան պայմաններուն յարմարելու նշանաւոր կարողութեամբ մը, որոնք առաջ կուգան արտաքին ազդեցութիւններէ, օդի բարեխառնութենէ, մթնոլորտի ճնշումէ, խոնաւութենէ, սնընդառութենէ:

Այն կարողութիւնը որ ունինք ջերմութիւնը ստանալու և կորսնցնելու, մեզի կը թոյլատրէ կրել այրեցեալ գօտիներու տաքութիւնը եւ դիմագրաւել բեւեռային երկիրներու ցուրտին դէմ:

Մարդը, որուն մարմնոյն միջին ջերմութիւնը 36° 5 սանթիկրատ է, ինչպէ՞ս կրնայ տոկալ ծայրայեղ ցուրտին կամ չափազանց տաքին:

Ինչ կը վերաբերի ցուրտին, մեզի ծանօթ է այն դերը զոր կը կատարեն զանազան նիւթեր մեր անդամութեան մէջ: Գիտենք թէ ճարպային մարմինները կը կազմեն գերազանցօրէն այրելի նիւթեր, որոնք մեր մարմնոյն մէջ այրելով ջերմութիւն առաջ կը բերեն, ինչպէս իւղը կանթեղի մը մէջ: Ասոր համար, Լափոնացիք, Էսքիմօները, որոնք մուշտակներով պաշտպանուած են, մեծ քանակութեամբ ձուկի իւղ կը սպառեն, որպէսզի կարենան իրենց մարմնոյն ջերմութիւնը զարգացնել, տոկալու համար ամենասաստիկ բարեխառնութեան:

Հետեւաբար, ցուրտ երկիրներու մէջ ապրելու կարելիութիւնը կախում ունի մարդուն հագուելու եղանակէն եւ սննդառութեան տեսակէն: Եթովպիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող 75° ջերմութիւնը տաքութեան ամէնէն բարձր աստիճանը չէ, որուն մարդ կրնայ տոկալ: Յաճախ տեսնուած են աճպարարներ, որոնք յաջողած են 130° տաքութիւն ունեցող փուռերու մէջ մնալ:

Հին ատեն, Ռոշֆուքոյի մէջ կար հասարակ փուռ մը, ուր աշխատաւոր աղջիկներ, առանց նեղութիւն զգալու, տասը վայրկեան կը մնային հացերու եւ մսերու մէջ, որոնք 132 աստիճան տաքութեան տակ կը խորովէին, մինչդեռ անոնց մարմնոյն ջերմութիւնը այդ դժոխային տաքութեան մէջ հազիւ 3—4 աստիճան կը բարձրանար:

Այս երեւոյթը բացատրելու համար, պէտք է քննել մորթին կազմութիւնը:

Արտաքին մորթին տակը, որ խիստ նուրբ է եւ պաշտպանող ջնարակի դերը կը կատարէ, կը գտնուի իսկական մորթը, որ իր թանձրութեան մէջ կը պարունակէ ամենափափուկ գործարաններ. մենք զանազան մարմիններու գոյութիւնը կը զգանք եւ կրնանք ձեռքի ամէնէն նուրբ աշխատութիւնները կատարել ջղային բջիջներու միջոցաւ, որոնք շօշափման գործարաններն են:

Մազերուն եւ աղուամազերուն արմատներուն քով կան պզտիկ պարկեր, որոնք ընդունարանի դերը կը կատարեն,

գեղձերով լեցուած են
պային հիւթ մը կ'ար
իւրաքանչիւր մազ կր
թեւօրէն շարժել պզտ
մը ազդեցութեան տա
մազարմատ, որ քանի
նութիւն ունի քրտի
արմատին հետ, կապ
պզտիկ բլիթներէ, որոնց
ցիչ հեղուկներով կը
ունին. արմատը սոխի
ընդարձակուի եւ պէտ
սնունդը կը հայթայթ
Ինչ որ մեզ կը շահագ
քրտնաբեր գեղձ կ
գովակներու գոյութի
րաքանչիւր գեղձ աչք
սանելի է, եւ մեր ձեռ
մէջ 1 քառակուսի
տարածութեան վրայ
պարունակէ մօտաւոր
գեղձեր, որոնց ամէնէն
թի մակերեսին վրայ
ունին եւ կ'արտադրեն
Քրտինքի արտադրու
ռատ է ա՛յն չափով
որ օդին բարեխառնու
տիճանը բարձր է.
լորտը չոր է, քրտին
րէն կը շոգիանայ
գի հեղուկ մը շոգի
պէտք է տեղէ մը
առնէ. քրտինքը այ
թիւնը կը ստանայ
այս եղանակով կը

Հետեւաբար մորթ
քրտինքին շոգիացու
մարմնոյն բարեխառնու
հաւասարակշռութիւնը
պահէ, իսկ աւելի
մթնոլորտի մը մէջ,
լորտը միանգամայն
խոնաւութեամբ բեռ
շոգիացումը դանդաղ
կ'ունենայ եւ մենք
նէն շատ աւելի կը

Զօրաւոր կլիմաներ
մարդ կրնայ իր գոյութ
հել. սակայն չի կրն
ապրիլ: Սիպերիոյ
Ափրիկէի կիզիչ
մէջ ծերերը հազուա
Տաք կլիմաներու տա
աճումը կանխահաս է,
տեւողութիւնը կարճ
կայ սոսկալի հիւա
ինչպէս՝ աչքի բորբ
ծաղկախտի,
թանչքի, կարմիր
Չափազանց ցուրտ
տաքին պէս, մեր
սական ոյժը կը սպառ
լու համար արտաք
խառնութեան դէմ
կիրներու մէջ մարդի
նին խոյլէ (սըրանձ
գուոէ, շնչառական
ներու հիւանդութիւն
բեմն սառումէ.

Մարդկային կազմ
է ապրելու համար
գօտիներու մէջ, որ
կը ստիպէ աշխատելու
լու համար մեր մար
ռանց ենթակայ ըլլալ
րայեղ կլիմաներու
թեանց: Ցուրտ կլիմ
դաւոր է. սխալ է
ցուրտը ընդհանրապէս
ազդեցութիւն մը ունի
այդ ազդեցութիւնը
կերպով կը ներգործէ
ու քաջառողջ մարդ
ստիպելով զանոնք
մարզանքի մը,
ցուրտը կը տկարացնէ
ուժը եւ իր ազդեցութ
տարբեր է տղոց, ծերեր
ւանդութենէ նոր ապաք
րուն, տկարակազմ
բարոյական ու ֆիզիք
կանքներու ենթակայ
համար:

Տաք եղանակներ
պէտք է զգուշանալ
րութենէ, որ շնչառու
դժուարացնէ: Տարբ
արեւահարութենէ կրնա
մէջ արեան համախմբ
նալ, այսինքն
գեղի երակներուն պայթ
առաջ կուգայ եւ մահ
ճառէ: Գործաւորները
րենց աշխատութիւնները
րեցնեն արեւին տակ
մինչեւ ժամը 3. ասկէ
տաւորները կամ գրա
պաշտօնեաները պէտք
ատեն օդափոխութեան
ծովեզերեայ վայրեր,
զերքներ, լեռնային

…ին զով ու օդասուն տեղերու …առուած եղանակին պէտք է …ցնել շատ բարակ, թեթեւ եւ …ց գոյն հագուստներ, յարդէ …թեւ գլխարկներ. զգուշանալ … շապիկներու եւ հաստ ու …րձր օծիքներու գործածութե… … ծծել մաքուր ու զով օդ. …ափիլ փոշիներէ ու ծուխե… եւ յոգնեցուցիչ մարզանք. …է թեթեւ պահել ստամոքսը, …ուտել միս, խմորեղէն, ծանր …մնմաւոր կերակուրներ, այլ …ռանալ բանջարեղէնով, պտուղ… …եւ զովացուցիչ ըմպելիներ… … մասնաւորապէս՝ առատ …ով ջուրով. պաղ սուրճը եւ …թէյն ալ օգտակար են։ Գի… …նջասենեակներու պատուհանները պէտք է բաց պահել և …կար ու խաղաղ քունով մը …ոգուրել տաքութենէն պարտասած մեր մարմինը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(…ղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԵՐՔԸ

Անդրկովկասեան վիճակագրա…ն գիւանին մէկ զեկոյցին համաձայն, Յուլիս ամսուան երկրորդ …էն ասդին, օդերը ընդհանրապէս նպաստաւոր եղած են երկրագործութեան համար։ Սակայն, …դ ժամանակաշրջանին, եղանակը …ք է բնորոշել իբր անկայուն … փոփոխական բարեխառնու…մբ։

Արեւելեան Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ազրբէջանի կեդրոնա… միջին շրջանի արեւմտեան …սին մէջ, բարեխառնութիւնը …հ մը բարձրացաւ սովորականէն …յլ իսկ Արեւմտեան Վրաստանի մէջ կայուն էր։

Հացաբոյսերու վիճակը այս …րի ընդհանրապէս աւելի լաւ է …ն անցեալ տարի։ Մինչեւ Յուլիս 1, ցորենին ու գարիին բերքը, … տարի Ազրբէջանի մէջ կը …հատուի 12. 5 տակոս աւելի, …ն անցեալ տարի նոյն շրջանին։ …յաստանի մէջ բերքին բարելաւումը նշանակուած է 25. 9ով, իսկ …աստանի մէջ 13. 3ով։

Մասնաւորապէս. աշնանացան …նի վիճակը Ազրբէջանի մէջ, …նչեւ Յուլիս 1 կը բնորոշուի …եւ միջակէն բարձր (3 6), …րնանացան ցորենը՝ 3.45,—աշ…ցան գարին՝ 3.0, - գարնանա…ը՝ 3. 4։

Իսկ Հայաստանի մէջ, աշնա…ան ցորենի վիճակը միջակ է … 1), գարնանացանը՝ միջակէն …ձր (3,5) իսկ գարին՝ միջակի … 2.6 եւ 3.5

ԲԱՄՊԱԿԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Անդրկովկասեան Բամպակի …իտէն խորհրդակցական նիստ … ունեցած է, ուր զեկուցումներ …ւած են բամպակի մշակման …սին։

Հայաստանի մէջ, բամպակի մշակման յառաջդիմութիւնը՝ այս տարի գերազանցած է ծրագիրը 19 տոկոսով. իսկ փաստացի տարածութիւնը կազմած է ծրագրային տարածութեան 99 տոկոսը։ Բամպակի ցանքին մէջ, տեսնուած կարգ մը թերութիւններ՝ զեկուցանողը կը բացատրէ անով, որ Արաքս լիճի ջրմուղը ուշ սկսած է գործել եւ այդ պատճառով, 1500 գեսեատինի տեղ՝ ցանուած է 600 գեսեատին։

Երկրագործական մեքենաներու (Թրաքթէօր) աշխատանքն ալ Հայաստանի մէջ նոյնպէս գոհացուցիչ չէ եղած, որովհետեւ մեքենաները չունին պահեստի մասեր։ Այս պատճառով 137 մեքենաներէն կ'աշխատէին 81ը։ Այս մեքենաներով կարելի եղած է վարել ընդամէնը 1300 գեսեատին, ըսել է, իւրաքանչիւր մեքենայ վարեր է 22 գեսեատին հող, սովորական 200 գեսեատինի փոխարէն։ Այս թիւերը արգելք հանդիսացած է ցանքերու ընդարձակման։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՏՈՒՆԵՐ

Վերջերս, Թիֆլիսի բնակարանային գատարանին որոշումով, ձեռնարկուած էր բռնագրաւելու անհատներու սեփական տուներ։

Նոր որոշման մը համաձայն, բռնագրաւուած տուներուն մէջ քննութիւններ պիտի կատարուին եւ անոնց արդիւնքին համաձայն, ոչ-աշխատաւոր տարրերուն՝ վաճառականներու եւ նախկին կալուածատէրերու պէտքին համաձայն միայն սենեակներ պիտի տրամադրուին՝ իրենց բնակարաններուն մէջ։

«Խստագոյն» այս քննութիւնները պիտի կատարուին բանուորական 30 յանձնախումբերու կողմէ, որոնք ազատ մնացած սենեակները պիտի տրամադրեն արհեստակցական միութիւններուն, անոնց միջոցաւ հոն տեղաւորելու համար վատ բնակարան ունեցող կամ բնաւ բնակարան չունեցող բանուորները։ Բռնագրաւուած տուներէն առայժմ 500ը միայն պիտի ենթարկուին այս քննութեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Թիֆլիսի մէջ կազմուած են 3 յանձնախումբեր, ստուգելու համար գեղարուեստական խումբակներու կատարած աշխատանքները, իրենց առաւելութիւններով ու թերութիւններով։

Հայ Թատերական խմբակները ստուգող Յանձնաժողովին մասնակցելու հրաւիրուած է նաեւ Հայ արուեստի տան ներկայացուցիչը։ Զեկուցումէն հասկցուած է որ 1.—Թատերախումբերու խաղացանկը գոհացուցիչ չէ։ 2.—Ղեկավարներէն շատերը, տարուելով արտաքին ձեւաւորման հոգերով, ուշադրութիւն չեն դարձուցած խաղի կանոնաւոր կազմակերպման վրայ։ 3.—Անոնք փոխանակ կանացի նոր ուժեր երեւան հանելու, դերասանուհիներ կը հրաւիրեն դուրսէն։ 4.—Ղեկավարներէն շատերը անկարող են ու անտեղեակ իրենց գործին պահանջներուն, եւայլն։

Յանձնաժողովը մատնանշելէ յետոյ այս եւ ուրիշ թերութիւններ, ըրած է կարգ մը թելադրութիւններ կանոնաւորելու եւ զարգացնելու համար թատերական գործունէութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Օգոստ.— «Յառաջ»ի հարցարանի պատասխաններու կարգին, նկարագրեր էի նաեւ այս պզտիկ արուարձանին հայկական կեանքը։ Այն ատեն հազիւ 6—7 տուներ շինուած էին ու մաս մըն ալ կիսկատար։

Շնորհիւ գործի գործարանին ու քանի մը մօտակայ գործարաններուն, մէկ ու կէս տարուան ընթացքին մօտաւորապէս 75 տուներ կառուցուած են, այնպէս որ երկու տարի առաջ, 15 ֆրանքի ծախուած հողերուն քառակուսի մեդրը այսօր 40 ֆրանքէն կը ծախուի եւ ան ալ դժուար կարելի է գտնել։

Գաղթական Հայը երկար տարիներ օտար հորիզոններու տակ թափառեր է ու ենթարկուեր ամէն տեսակ անարգանքի։ Իր տառապանքին մէջ, միակ սփոփանքն է եղեր հայրենիքի մը գոյութիւնը։ Բայց ի զուր սպասելով փրկարար ձեռքերու, այժմ ճարահատ կը կազմակերպուի եւ տուն տեղ կ'ըլլայ

Ահա Մարսէյլը իր շրջաններով, եկեղեցիներով եւ մանկապարտէզներով։ Հայաշատ արուարձաններուն կարգին պէտք է անցընել նաեւ Սէն Ժէրոմը, ուր թէեւ անկազմակերպ, սակայն քիչ մը գոհացուցիչ կրնայ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ օժտուիլ…պար մանկապարտէզով մը։ Այժմ Սէն Ժէրոմի պզտիկներու թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 60ի։ Գրեթէ բոլորն ալ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, եւ, թէ՝ փողոցներու եւ թէ իրենց տան մէջ միշտ ֆրանսերէն կը խօսին։ Բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թրքախօսներ են։ Ծնողները առանց հասկնալու գոհունակութեամբ կ'աւետեն — իմ զաւակս հիանալի ֆրանսերէն կը խօսի։ Դեռ երկու օր եղած է դպրոց երթալը ֆրանսերէն «Հայր մերը» գիտէ արդէն

Այս հայկական գիւղով ազգային ոչ մէկ մարմին չէ հետաքրքրուած եւ ոչ ալ առաջնորդ կամ քահանայ մը եկած է, գոնէ հետաքրքրութեան համար։

Հօս տուները շինուած են համաչափ, գրեթէ բոլորն ալ աղիւսէ։ Ամէն տուն ունի 2—5 սենեակներ, որոնց աւելիները վարձու տրուած են զանազան տեղերէ եկած Հայերու։

Երեկոյեան, Հայ մայրեր իրենց պզտիկները գրկած հանրակառքի ճամբուն վրայ կը սպասեն իրենց այրերուն, որոնք իրարու ետեւէ վար կ'իջնեն, հացի պայուսակները ուսերնուն եւ գինիի շիշերով

Մայրամուտէն վերջ լուսնի լոյսին տակ ամէն տան առջեւ կիներ, աղջիկներ եւ երիտասարդներ կը խօսին ու յաճախ ալ կ'երգեն հայերէն, թուրքերէն եւ ֆրանսերէն։ Ընդհանրապէս նախապատուութիւն կը տրուի թուրքերէն երգերուն։

Գրեթէ ամէն սեփականատէր իր պարտէզին մէջ կը պահէ հաւեր, վառեակներ, աղաւնիներ եւ նապաստակներ որոնք անմեղ եւ օգտակար զբաղումներ են հայ աշխատաւոր ընտանիքներու համար։

Վերջերս ամէն տուն 350 ֆրանք ծախքով ստացաւ բաւարար ջուր։ Կարելի է նաեւ օժտել ելեկտրականութեամբ շատ չնչին գումարով մը, տան տէրերու փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Տարի մը վերջ, Սէն Ժէրոմը կրնայ Մարսէյլի տիպար արուարձաններէն մին նկատուիլ, եթէ քիչ մը հետաքրքրուին մեր ազգային մարմինները ու քիչ մըն ալ Սէն Ժէրոմցիները ցոյց տան զոհաբերութիւն, նախաձեռնելով մանկապարտէզի մը բացման։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 5 Օգոստոս.— Միօրինակ ու անփոփոխ է մեր գաղութին կեանքը, ամէն տեսակէտով։ Թերեւս տարեն մը աւելի կենսունակ ու շարժուն էր, քան՝ այժմ։ Ասոր ալ գլխաւոր պատճառը եղած է գաղութին նօսրացումը՝ գործազրկութեան երեսէն։

Այժմ, առատ գործի շրջան է, բոլո՛ր գործարաններն ալ գործաւորի պէտք ունին։ Ու անոնք որ Պոլէնէն հեռացած են ժամանակին եւ դժգոհ են իրենց միջավայրէն, կամ անյաջողութեան մատնուած՝ կը վերադառնան։ Նոյնպէս վերադարձողներուն թիւը հետզհետէ աչքի կը զարնէ, թէեւ տեղիս աղիւսի գործերը անհամեմատ ծանր են քան այլուր, իսկ աշխատավարձերը աւելի ձեռնտու են քան մեծ քաղաքներունը եւ այս՝ մասնաւորապէս ընտանիքներու համար։ Այս իրողութիւնը կը հաստատեն վերադարձողներն ալ։

Մեր հայրենակիցներէն շատերը, անգիտակցաբար, գերադաս կը համարեն զանազան կարգի թեթեւ գործերը, ուր կազերու եւ թոյներու ազդեցութեան տակ, աւելի շուտ կը հալին ու կը մաշին քան ծանր կարծուած, բայց առողջապահիկ գործերէն։

Ընդհանրապէս փոքր գաղութները աւելի խաղաղ են ու պարզ, քան մեր հայաշատ կեդրոնները

Այդ վայրերուն մէջ քիչ-շատ ներկայացումներ եւ հանդէսներ կը սարքուին։ Հապա 100, 200, 300նոց գաղութները իրենցինչո՞վ է որ պիտի պարծենան... մանկապարտէզով, դպրոցով։

Ու մեր գաւառի թղթակիցները ընդհանրապէս հանդէսներու ու ներկայացումներու կը սպասեն, երկու տող հանրութեան յանձնելու համար, մինչ անդին կան լուռ ու համր բազմաթիւ շրջաններ, որոնք ոչ իսկ բառ մը կ'արձանագրեն իրենց օրուան կեանքէն

Այս մանր գաղութներուն մէջ աւելի մեծ դեր կրնայ խաղալ հայ գիրն ու թերթը, որքան կեդրոն շրջաններու հանդէսներն ու բանախօսութիւնները։ Իսկ ատոր համար ալ, ամէնէն աւելի մեր ընկերները պէտք է, որ դեր մը, ոտանաւոր մը սորվելու չափ գոնէ ժամանակ վատնեն մեր թերթերու տարածման համար։

Ներկայ թղթակցութեամբ կուգամ «Յառաջ»ի եւ մանաւանդ անոր բարեկամ ու թղթակիցներու ուշադրութեան յանձնել, պարզ ու խաղաղ փոքրիկ գաղութները մոռացութեան չտալու պարագան։ Հոն ուր 4—5 հայ կայ,— խօսքս անտարբերներու կամ այլասերածներուն չէ— ինչ գաւառանքի ալ պատկանին, հացէն անմիջապէս վերջ պէտք է մտածեն մտաւոր ու հոգեկան սնունդի մասին, որ մամուլը կրնայ տալ միայն։

Եւ «Յառաջ»ի գործակցութեան շրջանին իսկ օրաթերթ դառնալն ու բարգաւաճիլը, կը զուցնէ թէ որքա՜ն մօտիկ է հայ կեանքին ու մտածումին։ Միայն երախաները չէ որ կ'այլասերին ։։

Քանի մը եւս կեդրոններէն դուրս՝ դէպի խուլ ու անտարբեր անկիւնները։

** Մեր ընկերներէն Վահրիճ Չօպանեան, 18 տարեկան քանի մը օր առաջ փրկեց ֆրանսացի երիտասարդ՝ մը, որ գետին մէջ լոգանքի պահուն պիտի խեղդուէր։ Խոր տպաւորութիւն ձգեց մեր հայրենակցին քաջագործութիւնը։

Աստ - Անդ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ԿՏՐԵԼԷ ԱՌԱՋ

Անգլիոյ շոգենաւային ընկերութիւնները որոնք Եւրոպայի եւ Միացեալ - Նահանգներու միջեւ կ'ապահովեն ծովային սպասարկութիւնը, սկսած են լրջօրէն մտահոգուիլ Ատլանտեանը կտրելու համար. վերջին ձախորդ փորձերուն առթիւ։

Իրօք շատ մը ընկերութիւններ ստիպուած են անօգուտ մեծկակ ծախքեր ընել, իրենց նաւերով օգնութեան փութալու համար այն օդանաւորդներուն, որոնք աղէտի ենթարկուած են։

Հրապարակ նետուած է թելադրութիւն մը, որուն համաձայն, Ատլանտեանը կտրելու որեւէ փորձ չպիտի արտօնուի, մինչեւ որ օդանաւորդը որոշ գումար մը չտրամադրէ նախապէս՝ փրկութեան ծախքերու հոգուոյն։

Կ'ենթադրուի սակայն որ կառավարութիւնը պիտի մերժէ նման առաջարկ մը, չվհատեցնելու համար փորձարկուները։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը վերջանայ մեր Թերթօնը՝

"ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ,,

Յառաջիկայ շաբթու կը սկսինք մեր նոր Թերթօնը՝

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ ՄԸ՝

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկեր Ա. Ահարոնեան մեզմէ կը խնդրէ իր ջերմ շնորհակալիքը յայտնել բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամակով, իր տկարութեան օրերուն իրենց համակրանքի զգացումները արտայայտեցին իրեն։

.·. Ընկերը Զուիցերիա կը մեկնի, իր ապաքինումը լրացնելու համար։

ՋԱՓԱՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՔԼԱՄԱՌ.— Խումբ-խումբ կը հասնին հանդիսականները, աղբիւրին մօտ, պաղ ջուրին քով որ մեր հայրենիքը կը յիշեցնէ։ Յանկարծ կը լսուի խմբերգ մը՝ «Դարձեալ փայլեց»։ Բազմութիւնը խռնուած է արդէն։

Օրուան նախագահը, Պ. Նաթանեան պատշաճ խօսքերով բացաւ հանդէսը եւ շեշտեց. «Դուք էք մեր հեռաւոր յոյսը. բոլորս ձեզի կը նայինք»։ Յետոյ խօսք առաւ Պ. Ս. Յակոբեան. «Որբերը կը նմանին կաղնիներու որ անտառը կը կազմեն։ Հայ որբերն ալ Հայաստանի կաղնիէ սիւներն են»։

Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր Թառիստ Աբգար, շուրջը բոլորած բազմութիւնը։ Ոգեւորութիւն ստեղծեց նաեւ Սաքօյի երգչախումբը։

Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Փոքրիկն Հրանուշ պարեց կովկասեան պարեր։

Անգլանիկի իւղաներկ նկարը աճուրդի դրուելով, 500 ֆրանքի բարձրացաւ որուն զուտ շահն է 650 ֆրանք։ Աճուրդը կը վարէր Պ. Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան, Առատօրէն մասնակցեցան Չիչէքճեան եւ Ըահրիկեան, իսկ 50 ֆրանքի յաւելումով շահեցաւ Պ. Հ. Կիւրինեան։

Միութիւնը խոստացաւ ուրիշ անգամ հանդէսը սարքել աւելի ճոխ եւ մօտիկ տեղ մը։ Զուարճութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 8։

Մ. Կ.

** Զ. Ե. Ս. Միութեան փարիզի մասնաճիւղի կողմէ նուիրատոմսեր հանուած են, «Նուագախումբի ֆոնտ» անունով եւ 5, 10, 15 եւ աւելի ֆրանքի արժէքով։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Պ. Գ. Պաղտասարեանին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Օգոստոս.— Յառաջի 4 Օգոստոս թիւին մէջ Սէն-Ժիւլիէն-Պօսօն թաղերու Թաղականութեան դէմ գրած ձեր պատասխանին մէջ, կ'ըսէք որ գիրենք «շողոքորթող յուշարար»ին շէնքին նորոգութեան համար մօտ 5000 ֆր. ծախսած են։ Իբրեւ յիշեալ շէնքին տէրը, ձեզի վերադարձնելով այդ ածականները, կը պահանջեմ որ իսկոյն հերքումը տաք դարձեալ Յառաջի մէջ, ձեր երեւակայած կամ գիտակցաբար սահեցուցած այդ խոշոր սուտին։ Ութ օր ժամանակամիջոց՝ ձեր սխալը դարմանելու, հակառակ պարագային նկատելով զայն արժանապատուութեան հարց, պիտի դիմեմ օրինական միջոցի։

Յարութիւն Ժամկոչեան

×

Պուքրէշի մեր սեփական թղթակիցը. որ համառօտակի նկարագրած էր Ռումանիոյ Ազգ. Միութեան Պատգ. Ժողովին նիստը (Տես Յառաջ, 3 Յուլիս), խմբագրութեանս գրուած նամակով մը կը յայտնէ թէ իրականութեան չեն համապատասխաներ նոյն թիւին մէջ պատահական թղթակցի մը նամակէն՝ եւ «Նոր Արշալոյս»էն արտատպուած լուրերը։ (Այս վերջին մասը վարկաբեկիչ կէտեր կը պարունակէր Պ. Մէչատուրեանի մասին)։

.·. Տիկին Ա. Զատրեանի (Մարսէյլ).— Ձեր բացատրական նամակը ստացանք երէկ, մինչ արդէն հրատարակուած էր ուրիշ թերթի մը մէջ, անցեալ շաբթուա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 65)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

…ն հիմա կը սպաննէր հրա…ի մը կոթովը, որ ձեռք անցուցեր էր. ինքն իսկ ինկաւ գիւղին …դէզին վրայ, եւ իր անկումով … հրեց առաջ։ Խաչը գրեթէ …ան ելած էր։

Ահաբեկող ձեռք մը, այդ …կներէն մէկուն ձեռքը, կմախ… մը ձեռքը բռնեց յանկարծ …ական երկաթը, վայրենի …ղակներով զայն օդը բարձրա… ու տեսնուեցաւ սեւ ու նի… անհիւնաւոր կմախքը մը. յա…ուրական մը որ կը վազէր …տանիքներուն վրայէն, խաչը …ելով։

Մարիկօն էր։ Նոյն վայրկեանին, երբ մը օր սարսռացուց յաղթական Թուրքերը, մօքուր ձայնով մը երգուած պատերազմական տաղ երգ մը լսուեցաւ քօնաքին բարձր պատուհաններէն։ Բանաստեղծ տղեկն էր, Կոնստանդինն էր որ կ'երգէր այսպէս։ Յաղթական ու հեգնոտ՝ Կոստի կը կենար անոր քով։

Կոստի, երբ նշմարեր էր Ահմէտը հրապարակին վրայ, այս չարաճճի փոքրիկը նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք առնելով, իր լեռնական բարեկամին քով վազեր էր, որովհետեւ, Էլի արդէն իր բարեկամն էր։

Էլի կէս օրուան մօտ միայն կը յուսար գիւղ իջնալ։ Ղերղորի տան մէջ հաւաքուած գիւղացիները անոր կը սպասէին։ Հայրապետն ազգապիղծին սպաննուիլը, Ահմէտի սպանութիւնը դէպքերը փութացուցեր էր։ Հակառակ մարտը կը տեւէր երկու ժամէ ի վեր, երբ Էլի իր ընկերներով խուժեց գիւղին վրայ եւ գրաւեց քօնաքը։

Կոստի եւ Կոնստանդին կը դիտէին Էլին որ հրապարակին վրայ, Թուրքերուն դէմ կը յարձակէր մոլեգնութեամբ։ Թուրքերը սկսան փախնիլ ու փախը անոնց այնքա՜ն կորուստ պատճառեց, որքան յարձակողներու աննկարագրելի կորովը։

Թիւով երկու անգամ աւելի շատ ըլլալով մէկտեղ, ստիպուեցան լքել իրենց դիրքերը։ Հրապարակը մաքրուեցաւ։ Երիտասարդին՝ Էլիի երեւումը հրաշք գործեց։ Գրեթէ մինակը՝ ապահովեց յաղթանակը։ Այս անգամ, վրէժը փայլուն էր։ Թուրքերը կ'ողողէին հրապարակը։ Ողջ մնացողները կը փախէին ամէն կողմէ։

Յոյները թաղեցին իրենց մեռելները։ Ուրախութեան եւ միանգամայն վշտի արցունքներ կը թափէին։ Կոստի կը դիտէր իր մօր անակին տեղը եւ երկինքը բարձրացնէր իր մասը։ Կոնստանդին միշտ կ'երգէր. Էլի եւ իր ընկերները աւելի երկար ատեն Լազարինա մնալու քաջութիւնը չունեցան։ Բոլորը երկու օր յետոյ, լեռները, բարձրացան սպասելով ազատութեան։

Ու հողը ուր գործուած էր ուրացողին ազգապղծումը, մնաց աւերակ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

ՎԵՐՋ

ամբողջ սահմանին վրայ եւ պահակազունդ մը։ Անշուշտ ռազմափորձեր կը կատարուին, բայց լեհ սպայակոյտը գաղտնի կը պահէ իր ծրագիրները։

Լիթուանական ճակատի թղթակիցն ալ իր մասին կը գրէ.— Սպայակոյտին կողմէ տրամադրուած օդանաւով մը չորս ժամ թռիչք կատարեցի լեհեւլիթուանական սահմանին վրայ. և ո՛ր և է գործունէութիւն չտեսայ։ Կրնամ ըսել թէ պատերազմի վախ չկայ, որովհետեւ այդպիսի բան մը պիտի յանգէր Լիթուանիոյ անձնապաշտպանութեան։ Սահմանին վրայ ծագած միջադէպերու հետեւանքով, Լիթուանիա հինգ տարի առաջ քաշեց իր զինուորները եւ անոնց տեղ դրաւ սահմանապահներ, որոնք տարեց մարդիկ են եւ գիւղերու մէջ կ՚ապրին։ Այժմ 1200 սահմանապահ կը գտնուի այս ճակատին վրայ։

30,000,000 ունկնդիր

Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեանց պայքարին առթիւ, հանրապետական կուսակցութիւնը աննախընթաց պատրաստութիւններ տեսած է։ Իր թեկնածուին ճառերը պիտի լսեն 30,000,000 հոգի, շնորհիւ բարձրախօսի ընդարձակ ցանցի մը։ Արդէն պատրաստ են 38 կայաններ, իսկ բոլորը մէկ վաթսունը պիտի անցնի։

Նախագահ Քուլիճ ջերմապէս պաշտպանելով Փ. Հուվըրի թեկնածութիւնը, այժմէն ապահով կը գտնէ անոր յաջողութիւնը։

Երկրաշարժ Լենինականի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Լէնինականի մէջ (Հայաստան)։

Հրդեհներ Քէօթահիայի եւ Պրուսայի մէջ

Էնկիւրիէն կը ճեռագրեն Օգոստոս 7 Թուականով.—

Այս առտու հրդեհներ ծագեցան Քէօթահիայի եւ Պրուսայի մէջ։

Վերջին հրդեհը ծագեցաւ նոր փողոցի մը մէկ պանդոկէն եւ չորս թեւերու բաժնուեցաւ, որոնց երեքը մարած են արդէն։ Չորրորդն ալ մարելու վրայ է։ Կ՚ըսուի թէ 60 շէնքեր կամ վաճառատուններ մոխիր դարձած են։

Քէօթահիայի հրդեհը սկսաւ առտուան ժամը 2ին եւ տեւեց հինգ ժամ։ Հարիւրի մօտ շէնքեր կամ վաճառատուններ մոխիր դարձան։

Մխիթարեաններու խանութները այրած

Օգոստոս 3ին աղետալի հրդեհ մը ծագեցաւ Պոլիս, Բանկալթի սենէմային դիմացի խանութներէն, որոնք կը պատկանէին Մխիթարեան Միաբանութեան։

Օրը Ուրբաթ ըլլալուն, գրեթէ բոլոր խանութները գոց էին։ Այնպէս որ հրդեհին լուրը շատ ուշ իմացուեցաւ, և այս պատճառաւ կրակը լայն միջոց ունեցաւ տարածուելու եւ աւերելու։

Երբ հրշէջ գունդը հասաւ, կրակը արդէն տարածուած էր եւ կէս մը մոխիր դարձուցած խանութները։ Եօթը խանութները այրեցան, բոլոր ապրանքներով միասին։

Հրդեհին պատճառը յայտնի չէ, եւ կը քննուի ոստիկանութեան կողմէ։ Խանութները գոց ըլլալով, կրակը տեսնուած է միայն այն ատեն, երբ բոլորը կը մխային։ Նոյնպէս որ չգիտցուիր թէ ո՛ր խանութէն ծայր տուաւ հրդեհը։

Հացի պակաս Մոսկուայի մէջ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ ճերմակ հացի սով կը տիրէ Մոսկուայի մէջ՝ եւ թէ քանի մը օրէ ի վեր փռապանները միայն գորշ ազատ հաց մը կրնան հանել։ Ժողովուրդը հանգստացնելու համար, լուր կը տրուի թէ մօտերս մեծաքանակ ալիւր պիտի գայ Ամերիկայէն։

Սպանիա կը վերադառնայ

Սպանիա անցեալ տարի քաշուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն, որովհետեւ մնայուն աթոռ մը պահանջած էր Խորհուրդին մէջ, բայց պետութիւնները մերժեցին։ Այդ օրէն ի վեր, փորձեր կ՚ըլլային Սպանիան նորէն փարախ վերադարձնելու համար։

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր ժողովին առթիւ, գերմանական, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները հաւանութիւն յայտնեցին որ յառաջիկայ օրակարգին մէջ դրուի Սպանիոյ կէս-մնայուն աթոռ մը տալու խնդիրը։ Յոյս կայ որ այս զիջումով Սպանիա վերադառնայ փարախ։

Ձորս օդանաւորդներ սպաննուած

Ձորս ֆրանսացի զինուորական օդանաւորդներ, որոնց կայանն է Շարթր, աոջի գիշեր փորձ մը կատարած ատեն, օդանաւը ինկաւ եւ բոլորը մէկ ջախջախուեցան։

Իտալական սուզանաւ մը ընկղմած

Իտալական F 14 սուզանաւը (ընդծովեայ) ընկղմեցաւ Ադրիականի մէջ, Փոլայի մօտ, թորփիլանաւի մը զարնուելով։ Երեսուներմէկ նաւազներ կը գտնուէին սուզանաւուն մէջ։ Ծովակալի մը հսկողութեամբ եւ օդանաւերու աջակցութեամբ գործողութիւններ կը կատարուին, զոհերը փրկելու համար։ Կը կարծուի թէ հազիւ 40 ժամ բաւելու չափ օդ կայ սուզանաւուն մէջ, որ կը գտնուի 40 մեդր խորութեան տակ։ Ծովը ալեկոծ ըլլալով, ազատարար գործողութիւնները դժուարութեան կը մատնուին։

∴ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, կարելի եղած է ջուրին երեսը հանել սուզանաւը, ընկղմելէն 34 ժամ յետոյ։ Բայց բոլոր նաւազները, 31 հոգի, մեռած էին, թունաւորուելով ջրային կազէն։

Խալիտէ Էտիպ Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Խալիտէ Էտիպ հանըմ, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց որ մեծ պատերազմէն ի վեր Թուրքերը ուշադրութեամբ կը հետեւին երկու ժողովուրդներու, Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն, որոնց մէկը կը ներկայացնէ ժողովրդապետութիւնը, իսկ միւսը դիկտատորութիւնը։ «Կ՚ուզենք տեսնել թէ երկու շարժումներէն ո՛րը պիտի յաջողի։ Այսօր Թուրքիա համոզուած չէ ամերիկեան քաղաքակրթութեան արժէքի մասին, բայց լաւագոյնը կը յուսայ։

Թուրք գրագիտուհին աւելցուց թէ այսօր ալ, ինչպէս երէկ, կիները կը կառավարեն այրերը, Թուրք տանտին կեանքին մէջ. եւ թէ Թուրք այրերը միշտ են եւ եղած են կիներու ազդեցութեան տակ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Պլէօ առ Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ՚Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ
12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։

Մ Ա Ր Ս Է Լ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-Լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մարսէլի Hôtel Beausé. jourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, Նուագ եւայլն։

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ է

ՍԷՆ Թ՚ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «ՎՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ։

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա՚Լանտրի Պար տը Փլաթան 30 րուԹ Նասիօնալ, Սէն Թ՚Անթուան-Մարսէյլ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Ծանօթ.— Մարսէյլէն առնել Թրամվ. Թիւ 27 եւ իջնել Թէրմինիւս։ Ժամպաէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

կը նախագահէ՝ Ռ. Ճ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կազմակերպուած՝ Զ. Ի. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին Ֆլորիայի մէջ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութիւնը սիրողները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ
ղեկավարութեամբ՝ Ղ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ (Զաւեշտ)

կը խօսի՝ Պր. Վ. ՋՈՒԼԱՀԵՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին։ Ցեղի կ՚ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արինճերու կողմէ բուրքեր, մարզական խաղեր եւայլն։

ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն սախպաջական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Դրաղարանը ժամը 8.30ին այսօր Հինգշ. իրիկուն Պրեստաժոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ-Արփիար-Սելոբ, Եփրեմ խմբ. Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Փօն տը Շէրիւիի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Վիէնի Շրջ. Կոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի Փօնթ-Էվէքի Հայ. Ժող. լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան։ Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ե. Կ. Խ.Ցի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Դ.Ա.։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Քէմախցի Ստեփան Մինասեանէ իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ եկող Պ. Բիւզանդ Քիւթնէրեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Տ. Տ. Յակոբեանի 17 Rue Damesme, Paris(13e).

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիվռի-Կառկան, Յ. Ա.—35,
Կուէնշէն, Ա. Հ.— 125,
Պուա Քոլոնպ, Մ. Հ.— 35,
Մարսէյլ, Գարծ.— 900,
Ցէսին, Մ. Դ.— 35,
Վալանս, Գարծ.— 223.70,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Լեւոն Թաշճեան ուր մէկ տարի առաջ Nogent-le Retrou կը գտնուէր։ Իմացնել Ուրֆացի Յակոբ Համալեանի, 5 Rue les Chapelets, Paris (17e).

— Կը փնտռուին Հասանքալէցի (Կարին) Միսաք եւ Մայրուհի Զարբքճեաններու զաւակները, Սիսակ, Ազնիւ եւ Փայլակ Զարբքճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրիճ գիւղաքաղաքը։ Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջակաները գտնուած են։ Իմացնել՝ M.. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

Le Gérant E. SOU[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 209 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

10 AOUT 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 721

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԼՈՒՄՆԵՐԸ ԹՕԹՈՒՆԼՈՒ ՋԳՏՈՒՄԸ

...ւ մէկ աւտեն այնքան չեշտուած է ազգերու անկախու... ...ն տենդը, որքան մեր օրերուն, եւ մանաւանդ Մեծ Պատե... ...մէն ի վեր։

...Փիչ-շատ գիտակցութեան հասած ամէն երկիր եւ ամէն ...ժողովուրդ, Եւրոպայէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, կը ձգտի ...ւել իր վրայ ծանրացող լուծը։ Շատեր յաջողած են, ու... ...ներ կը մաքառին, եւ կան որ նոր կ'արթննան։

...Ամէնէն բարբարոս պետութիւնը, Թուրքիա, այսպէս կամ ...պէս իրականացուց իր քաղաքական անկախութիւնը, սկսե... ...օտար առանձնաշնորհներու (կապիտիւլասիոն) ջնջումէն ...եւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու ժխտումը։ Ուրիշ ...յետամնաց երկիրներ, Աֆղանիստան և Պարսկաստան, հե... ...քան շարժումին, թէեւ առանց բուռն ցնցումներու։

...նոյն վարակիչ երեւոյթը՝ Պալքաններուն մէջ, թէեւ բոլո... ...ն տարբեր շարժառիթներէ մղուած։

...Սովորական դէպք մը չէ Եուկոսլաւիոյ անցուդարձը։ ...Պատերազմին շնորհիւ, Նախկին Սերպիան դարձաւ Սեր... ...ւ, Խրուաթներու եւ Սլովէններու Թագաւորութիւն (Եուկ... ...սլավիա, 1918 Դեկտեմբեր 1ին։ Շատ չանցած Սեւ Լեռն ալ ...ցաւ 1921 Մարտ 1)։ Այս ընդարձակ պետութիւնը այժմ ...96.134 քառ. մղոն տարածութիւն եւ 12.017.320 բնա... ...մէկն ըլլալով հիւսիսային եւ հարաւային Սերպիան, Սեւ ...Մոնթէնեկրօ, Պոսնա-Հէրսէկը, Խրուաթիան, Սլավոնիան ...ալմացիան։

...Համալաւական քաղաքականութիւնն էր որ միացուց այս ...րներն ու ժողովուրդները, բայց ահա տասը տարի յետոյ, ...դժգոհութիւն կը տիրէ բաժնեկիցներուն միջեւ։

...Մասնաւորապէս դժգոհ է Խրուաթիան, որ ունի 16.920 ...կուսի մղոն տարածութիւն եւ 2.739.600 բնակիչ (հիւսի... ...ն եւ հարաւային Սերպիոյ միացեալ բնակչութեան գրեթէ ...։ Տարբերութիւնը մեծ չէ Պելկրատի (111.740) եւ Զագրէ... ...նախկին Ակրամ, 108.340) բնակչութեանց միջեւ։ Իսկ ...ութի տեսակէտէն, վերջինը անհամեմատ բարձր է Պելկրա... ...վայելած ըլլալով գերմանական (Աւստրիա) քաղաքակր... ...եան բարիքները։ Մինչ Պելկրատը մէկ համալսարան ունի, ...աթիան կը պահէ երկու հատ։

...Երեւութապէս հաւասարութեան վրայ հաստատուած այս ...ւորութիւնը քրոնիկ տագնապներ կ'անցընէ մեղրալուս... ...ի վեր։ Խրուաթները կը գանգատին թէ Պելկրատ չափա... ...կեդրոնաձիգ ուղղութեան մը կը հետեւի։ Ինչպէս, ժա... ...ակին, Ֆրանց Եօզէֆ մը իր անձնական հեղինակութեամբ ...նացնէր վտանգը, կանգուն պահելով Աւստրիա-Հունգա... ...։ Եուկոսլաւիոյ մէջ ալ հին աղուէս մը, Փաշիչ, յաջողե... ...կանխել շատ մը փոթորիկներ։ Փաշիչը մեռած է հիմա, ...նոր յաջորդները չունին զօրաւոր հմայք։ Միւս կողմէ, ...լս ուրիշ ժողովուրդներ, Խրուաթներն ալ արթնցած են, ...ն հանդուրժեր որ Պելկրատը տէր-տիրական դառնայ իրենց ...տագրին։ Իրենց յարափոփոխ, յաճախ յախուռն այլ մո... ...յական առաջնորդը, Ռատիչ, որ բառերը ծամծմել չէր գի... ...իր մէջ կը խտացնէ այդ գիտակցութիւնն ու դժգոհու... ...։ Մասնաւորապէս 1924էն ի վեր, ան իր կուսակցութեան ...րոնած է ուղի մը, որ կը տանի դէպի անջատում։

...Եւ պարապ տեղը չէ որ այսօր իրար անցած են Պելկրատի ...անոր մահուան հետեւանքով։ Սովորական ձեւով չմեռաւ ...իչ, այլ զոհ գնաց մահափորձի մը, որուն հեղինակն է կա... ...արական երեսփոխան մը։ Ռատիչ գաղափարը արծարծելով ...երձ, գիտէր սանձել ծայրայեղութիւնները։ Ըսել տառը հա... ...է որ, Պելկրատի մէջ զգուշութեամբ կը վարուէին իրեն ...նոյն իսկ Ներողամտութեամբ կը նայէին իր զանազան ձեռ... ...ներուն։

...Արդ, մեռաւ Ռատիչը, եղերական պարագաներու մէջ, եւ ...եկներ անխուսափելի կը գտնեն փոթորիկը։ Իր հետեւորդ... ...ն մէջ շա՜տ են ծայրայեղները։ Սերպ խմբագրին սպա... ...իւնը՝ Զագրէպի մէջ, ախտանշան մըն է ինքնին։

...Խրուաթները թէեւ շատ չեն խօսիր անջատման մասին. ...կ'արծարծեն Թագաւորութիւնը դաշնակցային հանրապե... ...եան վերածելու խնդիրը, որ նոյն վախճանին կը տանի։ ...պարագայի մէջ, կ'ուզեն թօթուել սերպիական լուծը։ ...ռակ բոլոր ճիգերուն, Խրուաթ երեսփոխանները եւ առհա... ...կ ընդդիմադիրները խորհրդարանի նիստերուն չեն մաս... ...իր Յունիս 20ի սպանութենէն ի վեր, եւ կը պահանջեն ...Սկուպչինան։ Անշուշտ այսուհետեւ աւելի պիտի սաստ... ...պայքարը։

...Շատեր ընդհանուր դաշնակցութեան մը մէջ կը գտնեն ամ... ...Պալքաններուն փրկութիւնը, ինչպէս ուրիշներ, աւելի ...ձակ սահմանի մը վրայ, կ'առաջարկեն ստեղծել Եւրո... ...Միացեալ Նահանգները։

...Խնդիրը այն է որ, նախ պէտք է հանդստացնել արհեստա... ...էն իրարու կապուած, կամ մէկուն եւ միւսին լուծին են... ...ուած ժողովուրդները, եւ գոհացնել տրտունջացող հարե... ...երը։

...մէն բանէ առաջ, լուծերը թօթուել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԷՏՔ Է ՍԱՆՁԵԼ

Գրած էինք թէ արիւնալի դէպքեր պատահած են Պէյրութի գաղթակայանին մէջ։ Պոլսոյ Ազդարարը, խմբագրականի մը մէջ քննելով այս խնդիրը, կը նկատէ (4 Օգոստոս).

— «Դիւրին է երեւակայել շրջապատին տպաւորութիւնը։ Կարգ մը տարրեր, որ բան գործ բռած են ժողովուրդ ժողովուրդի դէմ գրգռել, հրաշալի առիթ գտած են իրենց արհեստը արժեցնելու։ Լուռ ուղտի վերածելով, անոնք արդէն սկսած են հրապարակը աղմկել եւ խորհրդաւոր խօսքեր փսփսալ ամբոխին.— գաղթականները մէկ մէկ զինարան են, եւ օր մը պիտի պայթին մեր գլխուն։ Հետեւաբար, պէտք է մէջտեղէն վերցնել զանոնք, որպէսզի երկիրը կարենայ շնչել։

Եւ այս հէքիաթը այնքան ճշմարտանման գոյն առած է, որ «Լա Սիրի» նման բարեկամ օրկան մը անգամ կը ստիպուի հարցնել, «ե՞րբ պիտի հաւաքուին մասնաւորաբար Պէյրութի ժողովուրդին զէնքերը»։

Կը տեսնէ՞ք թէ մինչեւ ո՛ւր կ'երկարեն թելը։ Եղածը շատ պարզ դէպք մըն է, յաճախադէպ ամէն ազգի մէջ, եւ պարզապէս արդիւնք մարդ արարածի վայրենի բնազդին։ Բայց տարբեր գոյն կուտան անոր, և մանաւանդ կը տանին կը կապեն ամբողջ հաւաքնքին։ Արաբը կամ Ֆրանսացին կրնայ զինուիլ եւ աւելի ծայրայեղութիւններ գործել։ Սակայն ինքն է միայն պատասխանատուն իր արարքին։ Հայը կամ ուրիշ օտարակա՞ն մը գտնուեցաւ նոյն յանցանքին մէջ.— մեղքը նախ կը բազմապատկուի, ալլանդակ չափեր ստանալով, եւ յետոյ կը փաթթուի ամբողջ ժողովուրդի վիզին։ Կարծես մարդոց խմած օդին չէ որ պրկած է բազուկը դաշոյնին վրայ, այլ անոնց կրած պղտոր արիւնը։ Պարզ խօսքով, Արաբին ոճիրը անհատական է եւ այդ լոյսին տակ կը քննուի. իսկ Հայուն ոճիրը՝ ազգային է, եւ պէտք է համայնքին մաքրել տրուի։

Վիճիլ այս խարական ոգիի արդարութեան մասին, միամտութիւն է. իսկ նկատի չառնել զայն եւ անսանձ շարժիլ՝ մահացու ոճիր։

Պէյրութի գաղութին պարտքն է չթողուլ որ ինքը զոհ երթայ այս տեսակ ոճիրներու, սանձ դնելով անուղղայ տարրերուն։ Կարգապահական մարմին մը ստեղծումը, ինչպէս ատէն առաջ եղաւ Յունաստանի մէջ, կրնայ կարեւոր դեր կատարել։»

ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆԻ ԵՐԹԵՒԵԿԸ

«Ազդարարի» մէջ կը կարդանք.—

Պերլինէն մեզի կը հաղորդեն թէ Պ. Դ. Շահվէրտեան հաւանաբար մօտերս Պոլիս գալ կ'ըսուի թէ ռուսական առեւտրական ներկայացուցիչ պիտի կարգուի Պոլսոյ մէջ։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Հայաստան պիտի մեկնի, հոն պաշտօնավարելու համար։

Ինչպէս յայտնի է, Պ. Շահվէրտեան պաշտօն ստանձնած էր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ, եւ հոն երթալու համար Պերլին գնաց։ Բայց կ'ըսուի թէ ֆրանսական իշխանութիւնը հոն ալ վիզը չէ տուած, և հարկ եղած է փոխել պաշտօնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ռատիչի մահը եւ Խրուաթներու յուզումը

Հակառակ տրուած լաւատես լուրերուն, խրուաթ ծանօթ վարիչ Ստեփան Ռատիչ մեռաւ չորեքշաբթի գիշեր։

Վախ կայ որ այս դէպքը ծանր հետեւանքներ ունենայ. որովհետեւ, Ռատիչ ոչ միայն ազգային հերոս մը կը համարուէր Խրուաթներուն կողմէ, այլ եւ զոհն է այն մահափորձին որ տեղի ունեցաւ Յունիս 20ին, Պելկրատի խորհրդարանին մէջ։ Մարդ սպանը, Ռաչիչ, այդ օրը կ'ուզէր սպաննել Ռատիչը, որ միայն վիրաւորուեցաւ, իսկ երկու ուրիշ երեսփոխաններ ալ սպաննուեցան։ Հաւանաբար խռովութիւններ ծագին եւ սաստկօրէն արծարծուի Խրուաթիոյ անջատման խնդիրը։ Ծանօթ սպանութենէն յետոյ, անմիջապէս հաշտարար միջոցներ ձեռք առնուեցան, թագաւորն ալ միջամտեց, և հաւաստիքներ տրուեցան թէ մարդասպանը իր արժանի պատիժը պիտի կրէ։ Բայց Խրուաթները չհանդստացան, եւ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն յայտնեցին թէ Սերպերը չափէն աւելի կեդրոնացուցած են իշխանութիւնը։ Այժմ ընդդիմադիր երեսփոխաններու խորհրդարան մը կազմուած է Զագրէպի մէջ, որ կրնայ կորիզը դառնալ ըմբոստական շարժումի մը։ Շատեր կը նախատեսեն Խրուաթիոյ անջատումը Սերպիայէն եւ Եուկոսլավ Թագաւորութեան կազմալուծումը։

∴ Ռատիչ գիւղացիի մը զաւակն էր, ծնած՝ 1871ին։ Փիլիսոփայութեան եւ քաղաքական գիտութեանց հետեւած էր Մոսկուայի, Փրակայի եւ Փարիզի մէջ։ Իր երկար Համբորդութեանց ընթացքին, տասը լեզու սորվեցաւ եւ կապ հաստատեց համսլաւական շարժման առաջնորդներուն հետ։ Աննուհետեւ արագօրէն աճեցաւ իր ազդեցութիւնը քաղաքական կեանքի մէջ։ Եուկոսլավիան դաշնակցային կառավարութեան վերածելու համար, մեծ պետութեանց եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ աջակցութիւնը խնդրեց, բայց յուսախաբ եղաւ։ Յետոյ գնաց Մոսկուա, գործակցութիւն հաստատելու համար համայնավարներուն հետ։ Ճարտնակ սպառնալիք մը եղած է Պելկրատի կառավարութեան գլխուն, իբրեւ ընդդիմադիր կամ հանրապետական։ 1924ին բուռն պայքար մը բացաւ Փաշիչի կառավարութեան դէմ, հանրապետութիւն պահանջելով, եւ տապալեց դահլիճը։ Յաջորդը հրամայեց լուծել Խրուաթներու գիւղացիական կուսակցութիւնը եւ ձերբակալել վարիչները։ Ռատիչ պահուըտած էր, բայց գտնուեցաւ 1925ին եւ բանտարկուեցաւ։ Մինչ պիտի դատուէր իբրեւ համայնավար, ցախցախիչ մեծամասնութեամբ վերընտրուեցաւ երրորդ ընտրութեանց մէջ, 69 աթոռ շահելով իր կուսակիցներուն հետ։ Անկէ ի վեր անընդհատ պայքար կը մղէր.

∴ Աղեքսանդր թագաւորը, որ Պոսնա գացած էր արձակուրդով, Պելկրատ վերադարձաւ, օրուան դէպքերուն պատճառաւ։ Իրեն կ'ընկերանայ արտաքին Նախարարը։ Լիւպլիքի ջերմուկներուն մէջ, պելկրատցի բժիշկի մը ամարանոցը քարկոծուեցաւ։ Քանի մը ցուցարարներ բիվըլվէր ալ արձակեցին։ Զագրէպի մէջ շատ դժգոհ են որ պահակազօրքը մեծ մասով Սերպերէ կը բաղկանայ։

∴ Զագրէպէն կը հեռագրեն թէ՝ խռովութիւններէ վախնալով, կառավարութիւնը ուզեց գաղտնի պահել Ռատիչի մահուան լուրը. բայց գոյժը տարածուեցաւ անմիջապէս եւ բոլոր պաշտօնատուները փակուեցան։ Կարգապահութիւնը չխանգարուեցաւ, շնորհիւ խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան աչալրջութեան։

Հակապատերազմեան դաշինքը

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը շաբաթներէ ի վեր կը զբաղի հակապատերազմեան դաշինքին հրաւիրագիրներու պատրաստութեամբ։ Ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, Օգոստոս 27ին։ Թէեւ նախաձեռնութիւնը Ամերիկայի կը պատկանի, բայց քանի որ ստորագրութեան վայր նշանակուած է Փարիզը, Պ. Քէլլօկ ալ յարմար տեսաւ որ հրաւէրները ուղղուին Ֆրանսայի կողմէ, փոխանորդութեան ձեւով։

Այս փափուկ հարցը կարգադրելէ յետոյ, կը մնար երկրորդ խնդիր մը,— ո՞ր պետութեանց ղրկել հրաւէրները։ Ըսի-բասեներ կանխելու համար, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութիւնները որոշեցին պաշտօնապէս հրաւիրել միայն այն պետութիւնները որոնց անունները յիշուած են Քէլլօկի վերջին ծանուցագրին մէջ, թէեւ նախատեսուած են 15 պետութիւններ։ Պ. Չէմպըլէն հիւանդ ըլլալով, Անգլիոյ կողմէ պիտի գայ փոխանորդ մը։ Գերմանիոյ կողմէ կը սպասուի Շթրէզէման, իսկ Իտալիոյ կողմէ թէեւ Մուսոլինին կը սպասուէր, բայց հաւանական չէ որ հեռանայ Հռոմէն։

∴ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ վրդովուած են որ Գերմանիա Հռենոսը պարպելու խնդիր պիտի յարուցանէ, դաշինքը ստորագրելէ առաջ։ Չէմպըլէն հարցուցեր է Շթրէզէմանի թէ ճի՞շդ է այս լուրը, եւ Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը հաստատական պատասխան տուեր է։ Միւս կողմէ, Մուսոլինին ալ պաղ ջուր լեցուցած է, լրացուցիչ տեղեկութիւններ պահանջելով անգլեւֆրանսական Նաւային համաձայնութեան մասին։ Իտալիոյ դիկտատորը կը կասկածի թէ գաղտնի յօդուածներ կան այդ համաձայնութեան մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՎ ՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ԲԱՆԱՅ, ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ ԿԸ ՓՐԿԷ

Կ'երեւի իրօք հայկական սովորութիւն է կրակը մարելու վազել այն ատեն միայն, երբ տեսնուի թէ այրելիք բան չէ մնացած։

Ա՞յս է պատճառը որ տարիներէ ի վեր շարունակուող թեւադրութիւններէ, ծրագրի մշակումներէ, խոստումներէ ու կիսատ ձեռնարկներէ յետոյ, դրական ոչ մէկ քայլ առնուած է, չափով մը ապահովելու համար՝ նոր սերունդին նախնական կրթութիւնը գոնէ։

Բոլորը այլասերումէն կը ճաւուին, բոլորը համաձայն են վտանգը ճանաչելու եւ ողբալու գիտակից, գոհարեր ու կազմակերպուած ճիգերու բացակայութիւնը։

Չկայ միութիւն մը որ իր ծրագրին մէջ չդնէ այլասերման դէմ պայքարի ուռուցիկ բանաձեւ մը։

Չկայ ազգային մարմին մը որ խոստումներ չշռայլէ։

Բայց, ո՞վ ինչ կ'ընէ։

Ինչ որ կայ արդէն, — հին ու նոր հրատարակչականներ, գրական, լսարանական միութիւններ — անոնց համար են, որոնք հասած են որոշ տարիքի եւ նկարագրի։

Անշուշտ, անուրանալի է նման միութիւններու բարիքը — պահել եղածը։

Բայց եղածը պահելու այս մտահոգութեան մէջ, պէտք չէ մոռնալ կենսականը, — նորը հասցնել։

Անյետաձգելի այս պահանջն է որ նախ պիտի ջանանք գոհացնել։ Անոր վրայ է որ պիտի կեդրոնանան բոլոր ճիգերը, եթէ կ'ուզենք բան մը փրկել հինէն, անցեալէն, ներկայէն ու մեզմէ վերջապէս։

Մանուկները արդէն սկսեր են չհասկնալ իրենց ծնողքին լեզուն։

Վարուած եղերերգութիւնն է որ կը պատրաստուի։

«Ցառաջ»ի սիւնակներուն կը յորդին դէպքին ազդանշաններով։

Եւ սակայն, ո՞վ ի՞նչ կ'ընէ։

Անոնք որ կրնային շատ բան ընել, ո՛չ իսկ կը շարժին։ Պէտք չունին...

Իսկ անոնք որ պէտք ունին, ոչինչ կրնան։ Առօրեայ տաժանակիր յոգնութենէ մը յետոյ, երազելու ժամանակ իսկ չեն գտներ։

Եւ սակայն, պահանջը կը մնայ պահանջ։

Կը մնայ քաջութիւնը ունենալ յեղելու տարրականին, հիմնականին, գործին որ կը պահանջէ համեստ ու յամառ աշխատանք։

Ով որ մանկապարտէզ մը կը բանայ, սերունդ մը կը փրկէ։

Մ. ՍՐԻՑԱՆՑ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ..Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

63րդ Ցանկ

	Ֆր.
Թուրքումանի (Արժանթին) հայ գաղութէն, նախաձեռնութեամբ Պ. Գրիգոր Շահրիկեանի (ցանկը յաջորդով)	1.490.—
62րդ ցանկին գումարը	89,084.85
Ընդհ. գումար	90,574.85

... Խմբագիր,

ԹՈՒՔՈՒՄԱՆ, 10 Յուլիս.—Կարդալով Յառաջի կոչը, Թուքումանի հայութիւնն ալ, Խորապէս ազդուած Ֆիլիպէի (Պուլկարիա) մեր հայրենակիցներու անմխիթար վիճակէն, նուիրական պարտականութիւն սեպեց իր եղբայրական օգնութիւնը հասցնել։

Իրաւ է թէ կաթիլներ է որ կը ղրկենք մեր ծով ցաւերուն, բայց կաթիլներէն գետեր կը կազմուին։ Ներփակ կը ստանաք 1490 ֆրանքի չէք մը։ Գ. Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԶԱՐԴԵՐ ԵՒ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Այս ուսումնասիրութիւնն ալ, յատկապէս «Ցառաջ»ի համար գրած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին գործօն անդամներէն մէկը, որ մասնաւոր պաշտօնով կը ճամբորդէ զանազան երկիրներ :

Մուսթաֆա Քէմալի եւ ընկերներու կողմէ Թուրքերուն գլուխը գլխարկ անցուիլը, Զուիցերիոյ քաղաքային եւ Իտալիոյ պատժական օրէնքներուն չարափոխուելով թարգմանուիլն ու ընդունուիլը, կիներու գլուխէն քօղը քաշելով պատռելը եւ զանոնք մէջտեղ նետելը կարգ մը միամիտներու մօտ այն-տպաւորութիւնն առաջ բերած էր թէ՝ Թուրքերը այլեւս քաղաքակրթուած են, մոնկոլական ու Թաթարական մտայնութենէն հրաժարելով, եւրոպական ազգ մը դարձած են։ Բազմաթիւ եւրոպացի պետական մարդեր, նոյնիսկ կարգ մը արեւելքցի դիւանագէտներ հաւատացին թէ՝ Էնկիւրիի հերոսներուն քանի մը ժամուան մէջ տուած որոշումը լուսաւորեց ու փոխեց մտայնութիւնը Թուրքերուն, որոնք ամբողջ վեց դար, Եւրոպայի հետ շփման մէջ գտնուած եւ սակայն ո եւ է կերպով չէին օգտուած եւրոպական քաղաքակրթութեան բարիքներէն։ Կարծեցին թէ Թուրքը այլեւս լքեց մոնկոլական մտայնութիւնը, թէ գլխարկին հետ միասին՝ գլխուն մէջ ալ նոր-մտայնութիւն մը մտաւ, թէ ա՛ն ալ սկսաւ Ֆրանսացիի, Անգլիացիի, Գերմանացիի մը պէս մտածել։ Սակայն այսպէս մտածողներուն խաբուած ըլլալը շուտով երեւան եկաւ, երբ Թուրքերը արիւնարբու միջոցներու դիմեցին քիւրտ հայրենասէրներուն դէմ, որոնք Թուրքին բռնակալ տիրապետութենէն ազատուելու համար, զինեալ ապստամբութենէ զատ ուրիշ միջոց չգտան։

Չէն ի ձեռին քաղաքար կըռուող հայրենասէրները գէթ ոեւէ բան ընելու անկարող, Թուրքերը հետեւեցան Թրքական նշանաւոր առածին. «Էշուն չհամնողը համետէն կ'առնէ վրէժը»։ Ու սկսան իրենց հերոսութիւնն ու քաջագործութիւնը ցոյց տալ գիւղերու մէջ մնացած տղոց ու երախաներուն, կիներուն եւ ծերերուն։ Տեղի անտեղի կազմուած շրջուն եւ մնայուն Անկախութեան դատարանները, իրենց ձեռքն ինկած անձնազոհ մարտիկները մահուան դատապարտեցին սա տեսակ վճիռներով. «Դատարանին համոզումն ա՛յն է որ դուք ոճրագործ էք։ եւ որովհետեւ չկրցաք ձեր անմեղութիւնը հաստատել, միաձայնութեամբ մահուան դատապարտուած էք։» Մինչ մէկ կողմէ զինուորական պատերազմական ատեաններըայն օր, հարիւրաւոր Քիւրտեր կը գնդակահարէին, միւս կողմէ զինուորական ջոկատները իրենց անցած տեղերուն մէջ քար քարի վրայ չէին ձգեր։ Քիւրտիստանի մէջ, որուն մեծ մասը այսօր աւերակոյտի վերածուած է, երկու տարիէ ի վեր նահատակուած Քիւրտերու թիւը ամէնէն չափաւոր հաշիւի մը համաձայն 30,000 հոգիի կը հասնի։ Այս մասին գաղափար մը տալու համար, ստորեւ կը հրատարակենք ցանկը այրուած կարգ մը գիւղերու եւ ջարդուած անձինքներու.

Շրջան	Գիւղի քանակ	Այրուած տուներ	Ջարդը սուածներ
Լճէ	30	1284	6183
Տարճինի	54	2197	1112
Ալ ս Լչին	7	125	178
Ճապաղջուր	11	576	210
Նիխուպին	10	440	429
Հազզաւ	21	905	872
Էլպան	19	740	1706
Միտոյ ահ	6	450	613
Պաճրին	14	565	902
Քէրպոլան	3	72	172
Հասանքիֆ	3	37	71
Դուրպեծ	4	143	176
Կէնճ	16	723	1595
Ըգնուք	13	590	8,4
	211	8787	15023

Բոլոր այս թիւերը մեզի տրըւած են նոյն ինք վերոյիշեալ գիւղերու բնիկներէն, որոնք հրաշքով ազատուած են ջարդերէն։ Ասոնք կը պատմեն թէ ի՛նչպէս իրենց աչքերուն առջեւ, ողջ ողջ այրուած կամ սուիններով ջարդուած են այն 15000 անմեղները, որոնց երկու երրորդը կը կազմէին կիներ ու մանուկներ։ Վստահ ենք թէ այս տողերը կարդացողները զզուանքով ու զայրոյթով պիտի լեցուին զահիճներուն դէմ։

41րդ զօրաբաժնի հրամանատար Մուսթաֆա պէյ, Տարճինիի շրջանի գիւղերը պաշարելէ վերջ, բնակչութիւնը գնդացիրներով եւ թնդանօթներով ռմբակոծած է։ Բնակիչներէն ո՛չ ոք ներման արժանացած է։ Թնդանօթաձգութեան եւ հաէն գիւղերու մէջ հրդեհ ծագած է։ Ռմբակոծութենէն եւ հրդեհներէն փախչող բնակիչները խումբ խումբ դէպի պաշարման գիծը, բայց հոն մղուած։ Այս ձեւով քանդուած 430 գիւղերէն ազատուած են հազիւ 40—50 հոգի։ Թուրք զինուորները, իրենց սուիններուն ծայրն անցուցած քիւրտ մանուկները կրակի մէջ նետած են։

Հազարապետ Հայտար պէյ, որ հեծելազօրքի հրամանատար էր, ամբողջ մէկ ամիս զօրագունդին մէջ հազարումէկ չարչարանքներու ենթարկած է Արղնի Մատէնի բնակիչներէն Եուսուֆ, Ապտիւրրահման եւ Մուսթաֆա էֆէնտիները։ Ցորեկուան տաժանակիր աշխատանքներէն յետոյ, ամէն իրիկուն, 30ական գաւազան կը զարնէին եւ յետոյ կ'արտօնէին որ կերակուր ուտեն։ Ամբողջ ամիս մը, այս դժոխային կեանքը ապրելէ յետոյ, գութէ չարժելով, զանոնք գնդակահարեցին ու այսպէս փրկեցին։

Տարճինիի շրջանի Տէրինալը գիւղին աղան՝ Անմօ աղա եւ իր 14 մարդիկը, նախ սուիններով վիրաւորուելէ յետոյ, ձիերու պոչին կապուելով սպաննուեցան։

Լճէի շրջանի Տալլա գիւղին մէջ, հեծելազօրաց հարիւրապետ Հըֆզի պէյի հրամանին ենթակայ գումարտակը 12 քիւրտ աղջիկներ տանելով հարիւրապետն ու զինուորները իրենց անասնական կիրքը գոհացնելու համար, այդ աղջիկները բռնաբարելէ յետոյ, դաշունահար սպաննեցին բոլորն ալ։ Դարձեալ նոյն շրջանի Թուզլա գիւղին մէջ, 9-10 տարեկան Ալիշօ եւ Կիւլէ անուն երկու անմեղ աղջնակներ՝Թուրք զինուորներու կողմէ բռնաբարուելով սպաննուեցան։

Այնքան երկար է շարքը այս վայրենութեանց, որ թուելով չի հատնիր։ Անմեղներու արիւնին ծարաւի Թուրք սպաներն ու զինուորները, իրենց այս գազանութիւններով կ'ուզէին սարսափ ազդել քիւրտ ապստամբներուն եւ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս գտնուած քիւրտ հայրենասէրներուն վրայ։

Սակայն եւ այնպէս քիւրտ ազգը այդքան զոհեր տալով հանդերձ, հիւլէի չափ չէ կորսնցուցած իր պայքարի կամքը եւ անկախութեան հաւատքը։ Ընդհակառակն, այս վայրենի ջարդերը արթնցուցին քիւրտ ազգային գիտակցութիւնը, որ դարերէ ի վեր եղերական ու ցաւագին քունի մէջ մխրճուած էր։ Տեղ տեղ հրոսախումբեր կազմելով, սկսան վրէժ լուծել։ Եօթը ամիս առաջ, Պայազիտի մօտ դերի ինկած Թուրք գնդապետ մը՝ քիւրտ ապստամբական ուժերու պատերազմական ատեանին կողմէ դատուելով՝ մահուան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ հրամայած էր ջարդել քիւրտ կիներն ու մանուկները։ Յիշեալը գնդակահարուեցաւ քիւրտ ապստամբ զինուորներու կողմէ, Մէկու կէս տարիէ ի վեր, քիւրտ ապստամբական ու հեբրուն կողմէ յանկարծակիի բերուելով սպաննուած Թուրք զինուորներուն թիւն է առնուազն 5000 հոգի։ Բնականաբար առնուազն գրաւուած ռազմանիւթը, զէնքերը եւ պարէնը քիւրտ ապստամբ ուժերուն համար կարեւոր ազբիւր մը կը կազմեն։

Հեծելազօրաց 29րդ գունդէն 200 հոգինոց ջոկատ մը, ասկէ չորս ամիս առաջ, Թափալըի եւ Գայապրանի կողմերը ղարանակալ բռնուելով՝ ամբողջովին բնաջնջուեցաւ։

Անցեալներս, Փէրնատուք գիւղախումբին վրայ յանկարծակի յարձակում մը գործուելով, մեծաքանակ ռազմանիւթ և պաշար գրաւուեցաւ. անդին Թուրքական զօրքերն ալ ամբողջովին սպաննուեցան։

Թուրքերը զինուորական ուժ ղրկած էին Մոտկացի մարտիկներու վրայ, որոնք Տիգրանակերտ-Բաղէշ ճամբան բռնած էին։ Սղերդէն եւ Տիգրանակերտէն ղրկուած քրտական ուժեր, այդ Թուրքերուն նահանջի գիծը կտրելով մեծ վնասներ հասցուցին անոնց։

Մուշի, Գարաքիլիսէի և Վանի ապստամբական շրջաններէն ղրկուած քիւրտ ուժերուն և Թուրք զինուորներուն միջեւ, կռիւ մը տեղի ունեցաւ Բաղէշի հովտին Տէլիքլի Թաշ բռնուած վայրը։ Թուրքերը 500է աւելի մեռեալ թողլով փախան։

Այս դէպքերուն վրայ, ինններորդ զօրաբաժնին բանակատեղին Կարսէն Իկտիր փոխադրուեցաւ։ Այս զօրաբաժնին հրամանատարն է գնդապետ Ղալիպ պէյ։ Ժամանակ մը վերջ, այս զօրաբաժնին հեծելազօրաց մէկ գունդը յարձակեցաւ Քիւրտերու Ղուրխանի ճակատին վրայ, սակայն քանի մը ժամուան ճակատամարտէ յետոյ, Թուրքերը ստիպուեցան նահանջել դէպի Իկտիր։ Քիւրտ ապստամբ ուժերը զանոնք հետապնդեցին մինչեւ Գարագոյունլու գիւղը, Իկտիրէն 11 քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւելք։ Այս կռիւին մէջ Թուրքերէն գրաւուեցաւ 3 ծանր գնդացիր, երկու ինքնազարկ հրացան, 50 հեծեալ կազօրքի հրացան, մեծաքանակ ռազմանիւթ եւ 12 ջորի։ Քրտական հողի վրայ մնացին աւելի քան 140 սպաննուած Թուրքեր, որոնց 4ը սպայ։

Անցեալ Յունիսի ընթացքին Բէս Իւլ Այնի մօտ, Թրքական պահակախումբը Իպրահիմ փաշազադէններու կողմէ յարձակումի ենթարկուեցաւ։ Պահակախումբի զինուորները՝ 12 հոգի՝ բոլորն ալ սպաննուեցան. անոնց զէնքերն ու ռազմանիւթերը գրաւուեցան։

Մենք յիշեցինք քիւրտ ազգային պայքարին մասնակցող ապստամբական ուժերու գործունէութենէն քանի մը փոքր օրինակներ։ Ասոնք ինքնին ցոյց կուտան թէ Թուրքերուն սարսափի ու բնաջնջումի քաղաքականութիւնը պարզապէս գրգռած եւ կենդանացուցած է ազգային շարժումը։

Այս տեսնելով, Թուրքերը դիմեցին ուրիշ գիւային միջոցի մը, որու մասին պիտի խօսինք յաջորդով։

ՍԱՐԷՆ ԶՕՐԷՆ

Էլէն Թերրի անգլիացի դերասանուհին, որ վերջերս մեռաւ, իր կտակին մէջ ծրդած էր թէ իր դագաղին հետեւողները ամառուան բաց գոյն հագուստներ եւ ծաղիկներ ունենալու էին։ Այդպէս ալ եղաւ:

. Ամերիկացի հաւաքիչ մը 580 գաւազաններ իրար բերած է, որոնք զատ-զատ փայտի տեսակներէ շինուած են:

∴ Խօզակի թելը յաճախ 1000 մեթրէն երկար կ'ըլլայ.

∴ Բաքելոնի Բաադ մեհեանին մէջ տարեկան 29,000 քիլօ խունկ կը ծխուէր:

∴ Պերլինի մէջ միայն 18 կառքիր կային 1740 Թուականին:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձը այս տարի ամէն տեղ, արտասահմանի հայկական իւրաքանչիւր գաղութին մէջ, նոյնիսկ հոն ուր հազիւ քանի մը ամուսին և քանի մը ընտանիք վտարանդի հայութիւն կայ, տօնուեցաւ անօրինակ խանդավառութեամբ։ Ամէն ուր, խուռն ու յոգնաբեկ բազմութիւնները խոնարհ խաւերուն՝ աշխատաւորութեան եւ երիտասարդութեան՝ խելայեղ ոգեւորութեամբ մը, բայց խորապէս գիտակից ու զգաստ բոլորուեցան իրենց հայրենիքի եւ ժողովուրդի նուիրական դրօշակին շուրջը եւ բարձրագաղակ կամ լռելեայն, արտայայտեցին իրենց տաքոն կարօտն ու արդար պահանջը հայրենիքի ազատութեան։ Շատ տեղ, աշխատաւորութեան եւ երիտասարդութեան յոգնախուռն բազմութիններուն եկան միացան նաեւ անոնք, որոնք կը սիրեն ինքնակամ մեկուսանալ հայ կեանքէն ու նաեւ անոնք, որոնք զոհ անարժան գրգռութիւններու՝ հայկական ազգային եռագոյնին վրայ կուսակցական, նոյնիսկ հակահայաստանեան գոյներ կը տեսնեն։

Այս բոլորը լաւագոյն ապացոյցներն են թէ Հայաստանի անկախութեան գաղափարընուաճած է շատ աւելի մեծ բազմութիւններ, քան ասկէ տարիներ առաջ եւ թէ հայրենիքի ազատութեան եւ սեփական դրօշակի պահանջը համազգային է ու անտեղիտալի։ Անիկա դարձած է միս ու ոսկոր, որմէ անհնարին է բաժնուիլ։ Ու նաեւ նուիրական ուխտ մը, զոր ամէն գրժող՝ ինքզինքը կը ժխտէ ամէն բանէ առաջ։ Ուխտ մը, առանց որու չարժեր ապրիլ ու անկարելի է ապրիլ։

Խորապէս սփոփարար է անշուշտ, տեսնել զունդագունդ բազմութիւնները հայ հաւատաւորներուն, հաւաքուած Հայաստանի անկախութեան դրօշակին տակ։ Քաջալերական է ու արտայայտ, երբ տեղ մը ծնկաչոք կը համբուրեն եռագոյնը, ուրիշ տեղ մը դրամ կը վճարեն, որպէսզի յանձն Մայիս 28ի հանդէսը։ Կան կը բողոքեն, որ անկախութեան հանդէսի սրահը հինգ հազարներ տեղաւորելու չափ լայն չէ… Ու նաեւ յաղթանակի ու գինովութեան ընդհանրական, զոր ու արու չիշա մը կայ այն բոլոր խլացուցիչ ծափերուն և կեցցէներուն մէջ, ուղղուած Հայաստանի անկախութեան յաւիտենական գաղափարին հետեւոր Աւստրալիայէն մինչեւ Գարսկաստան ու Եգիպտոս եւ Եւրոպայի ամէն մէկ անկիւնը։

Սփիւթարական ու քաջալերական է այդ բոլորը։ Բայց որպէսզի առաջ նետած քայլը աւելի հաստատուն ըլլայ, որպէսզի առաջին քայլերուդ յաջորդեն ուրիշները նոյնքան հաստատուն ու վստահ՝ դէպի անկախութիւնը եւ, վերջապէս, որպէսզի անկախութեան գովքն ու հետապնդումը միայն տօնական օրերու եւ լոկ, թո՛ղ ըլլայ գիտակցական, բաղձանքի սահմաններուն մէջ չմնայ, հարկ է որ դրական ու անմիջական աշխատանքի լծուի գաղթահայութիւնը։ Հարկ է որեւէ դրական քայլով մը արժեցնել, Մայիս 28ի տօնը։

Այդ ուղղութեամբ ամէնէն վճռական քայլը առնելու պատիւը այս տարի Եգիպտոսի հայ գաղութին մնաց։

Մայիս 28ի տօնակատարութեան ընթացքին, Գահիրէի մէջ, մեր նոր գրականութեան պատկառելի ներկայացուցիչը, Լեւոն Շանթ, հանդիսականներու ընդհանուր եւ անխառն ոգեւորութեան ու ողջոյններուն մէջ աւետած է թէ այդ օրն իսկ, Մայիս 28ին հիմը դրուած է Հայ կրթական եւ Հրատարակչական համազգային ընկերութեան:

Ընկերութեան անունն իսկ կը բնորոշէ իր նպատակի մեծութիւնը եւ հրամայական անհրաժեշտութիւնը։ Հաւասարապէս և հարազատօրէն ան կը խօսի ամէն մէկ հայ հայրենասէրի՝ առանց կուսակցական խտրութեան ու ամէն մէկուս, մտաւորական ըլլանք թէ կիսագրագէտ, որը թէ ընտանիքի հայր։ Վանքի ան նպատակ ունի հայ լեզուով եւ հայ ոգիով հայ ժողովուրդի կրթական մակարդակի բարձրացումը:

Եգիպտոսի հիմնած Համազգայինը հրապարակ կուգայ մեր կեանքի ամէնէն կենսական, ամէնէն անյետաձգելի պահանջներու հրաշալի խոստումներով եւ գերազանցօրէն համազգային նպատակներով։ Ահա՛ նորահաստատութիւն մը, որ աչքերը կը բանայ օտարութեան մէջ, որ հայկական դպրոցի լոյսէն զրկուած է եւ իր առաջին թոթովանքին մէջ իսկ օտար է։ Ահա հասակաւորներու անհամար բազմութիւններ, որոնք կամայ-ակամայ կ'օտարանան, կը զրկուին հայ գիրքէն ու լեզուէն, հայ կեանքէն ու պատմութենէն։ Ահա՛ հայկական ու հինաւուրց ու փառաւոր մշակոյթը, հայ հին ու նոր մատենագրութիւնը, որ փոշիներու տակ կը մնայ, որմէ անմասն է այսօր գաղթահայ ոչ միայն զանգուածը, այլ եւ մտաւորականը։

Ահա հայ հին ու նոր գրողը, չարքաշ ու տաղանդաւոր որ հրա՛շքկը համարէ եթէ, իր հոգու ստեղծագործութեան համար փոքրիկ հրատարակիչ մը գտնէ։ Ու ահա հայ գրական հրապարակը, ուր գիրքի սովը իր հասարակաց աւերը կը գործէ եւ ուր միակ մխիթարութիւնը մէկ հատիկ ամսագիր մըն է (Հայրենիք)։ Եւ այս բոլորի արդիւնքն ու համագումարը անխուսափելի ապազգայնացումը, ձուլումն ու ստորինական մահացումը գաղութներու հարիւր հազարաւոր հայութեան, որ մեր առանց այն ալ կոտորակուած ժողովուրդի լաւագոյն մէկ նեցուկը կ'ուզենք որ ըլլայ մեր հայրենիքի անկախութեան լաւագոյն մէկ սատարը…

Եգիպտոսի մէջ հիմնուած Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը կուգայ ուրեմն, ամենէն առաջ ապազգայնացումէ փրկելու գաղթահայութիւնը։

Միջնակարգ վարժարաններ, մանկական հաստատութիւններ, երեկոյեան դասընթացներ, գատարաններ, մանկական գրադարաններ, հանրամատչելի դասախօսութիւններ, ինքնագիր եւ թարգմանական հրատարակութիւններ, հայագիտութեան զարգացման նպաստող շարք մը ձեռնարկներ եւ, մանաւանդ, «ամէն հայ տունն ու խանութը հայերէն գիրքը մտցնելու գործի կազմակերպումը»,— ահա՛ թէ գլխաւորաբար ինչ կը խոստանայ Եգիպտոսի մէջ հիմնուած Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը :

Խոստումը անշուշտ բաւական չէ։ Անհրաժեշտ է յամառ ու անյուսահատ աշխատանք, գործի լայն ու բեղուն կազմակերպութիւն, բոլոր ճիգերու համակամ ու անկեղծ կեդրոնացում։ Անհրաժեշտ է, մանաւանդ, դրամ ու զոհաբերութիւն։

Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային ընկերութեան նախաձեռնողները կը յայտնեն թէ իրենք պէտք եղած գումարը ունին, նախապատրաստական աշխատանքներու անցնելու համար։ Անոնք առնուազն մէկ տարի ժամանակ կը նախատեսեն իրենց հիմնած ընկերութիւնը լայն զանգուածներու սեփականութիւնը դարձնելու համար։ Անոնք, մեր մտքի և լեզուի լաւագոյն վարպետները —Շանթ, Աղբալեան և ուրիշներ — կը սպասեն որ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը, հայ ծնողն

...ութեան գործնական օգուտ-
... քաղելու մէջ. Նորէն հրեայ
...ն է որ աշխատած է, իսահակ
...այէլ, մեռած 940 թուականին
...րուանի մէջ Թունուզ խորա-
... ծառայեց իշխանական շրջա-
...նիլու մէջ իբր բժիշկ, վայե-
... մեծագոյն յարգանք եւ գրեց
... մը գրքեր, ջերմի, բաղկե-
...արկի, մէզի եւ տարրերու մա-
..., որ այն ատեն կը հասկցուէր
... կրակ, ջուր, օդ եւ հող։ Այս
...քերը շատ յարգի էին Արաբնե-
...ն մօտ եւ կը պատկանին այն
...րական բժշկական գրութիւն-
...ու շարքին, որ վերջը լատինե-
...ի թարգմանութեամբ Եւրոպայի
...մաղորդուեցաւ։ Թարգմանիչն
...եղած է Կոստանդինոս Աֆրի-
...նոս որ մեռած է 1087ին,
...ոնթէ Քասինոյի մէջ (Իտալիա)։
... դարը եւ տասներմէկերորդ դա-
...րուն, Գահիրէի մէջ կը գտնուի
...ր շարք մը հրեայ բժիշկ-
...րու որոնք մեծ մասով արքու-
... բժիշկներ էին Ֆաթիմեան խա-
...աներուն. Նոյնիսկ վերջը խեն-
...ցած Ալ-Հաքիմ խալիֆան, մե-
...՝ 1020ին, որ Հրեաներն ու
...ստոնեաները հաւասար գայ-
...թով կը հալածէր, հրեայ անձ-
...ան բժիշկ մը ունէր՝ Ալ-Հա-
... որուն պատուոյ տիտղոս մըն
...ուած էր. «Ալ Նաֆիս» «օգ-
...ար» նշանակութեամբ,

...Մնացեալ բժիշկներուն մէջ,
...ւոր էին գրքերու սիրահար
...արիմ բէն Զաֆուն, որ ինչպէս
...պատմեն, ձեռագիրներու մա-
...տենադարան մը, ունէր 30.000
...իրէ բաղկացած։ Յետոյ Իբն
...ի, որ անգամ մը թաղումի
...ափոր մը դիմաւորելով, փողո-
... մէջտեղ կեցուց դագաղը եւ
...տնեց որ երեւութապէս մե-
...ողջ մը գերեզման կը տա-
... բժիշկը նկատած էր որ
...ոտքերը, որոնք բաց
...ւրս երկարած էին,
...չէին կախուած, այլ կը պա-
...ն իրենց ուղիղ դիրքը։

...Սալիման Պալահէտտինի եւ
... յաջորդներուն ...
...ով ալ 12-13րդ դարերուն,
...այ բժիշկներու դիրքը լաւ էր
...ին էր ասոնց թիւը արքունի-
... մէջ. Ամենէն նշանաւորը եւ
...Մայմոնիտես, որուն բժշկա-
...փիլիսոփայական գլուխ-գործոցը՝
...ռաականց Մովսէսին», գեռ
...տարակուած կը մնայ արա-
...ն ձեռագիրներու շարքի մը
... Նոր գործերէն լաւագոյն
...ածը, հաւանաբար այն է որ
... գտնուի այժմ Գերմանիա-
...նայի մէջ, Մայմոնիտեսի
...ուն եւ աշակերտին կողմէ
...ագրուած։

Յոքթ Մոյլէրհոֆ կը հաս-
տատէ փրոֆ. Ա. Ս. Եահուտայի
այն կարծիքը, թէ պարտք մըն է
վարպետին այդ եւ ուրիշ հրա-
տարակուած գրութիւնները տպա-
գրութեան տալ, մինչեւ 1935
թուականը, երբ կը լրանայ Մայ-
մոնիտէսի ծննդեան 800 ամեակը։

Ուրիշ հրեայ բժիշկ մը եւս,
Ապու-էլ-Մունա որ կոչուած է
Քոհէն-էլ Աթթար, շատ նշանաւոր
հանդիսացած է միջին դարուն.
իրմէ մնացած է բաղադրեալ դե-
ղերու գրութիւն մը միայն,
բաժնուած 25 առանձին գլուխնե-
րու։ Միջնադարեան դեղագործնե-
րու գիրք մըն է այս, որ մինչեւ
այսօր բազմաթիւ արտագրութիւն-
ներով եւ տպագրութիւններով, ա-
րեւելքցի փերեզակներուն կողմէ
կը գործածուի, Մարոքէն մինչեւ
Հնդկաստան։

Հակառակ հրեայ բժիշկներու
գիտական այս արժէքին, հալա-
ծանքներ պակաս եղած չեն, մա-
նաւորապէս Սպանիոյ եւ Պարս-
կաստանի մէջ, ուր միշտ ստիպուած
կար մահմետական դառնալու։
Հրեայ բժիշկները սակայն, իրենց
յարատեւութեամբ գործնական այս
գիտութեան մէջ, յաջողած են
յաճախ խոնարհեցնելու իրենց
թշնամիները իրենց գիտութեան
առջեւ, եւ ինչ որ աւելի կարեւորն
է, անոնք են որ դարերու ընթաց-
քին եղան մեծ միջնորդները գի-
տական միտքին, որուն տարածու-
մը ոչ մէկ հալածանք կրցաւ
արգիլել։

Պ. Փ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈՄԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

ԼԱ ԿՈՑԻՆԻԷՌ. — Յուլիս
31ին, ինչպէս ֆրանսական բոլոր նա-
խակրթարանները, Գարակէօզեան
Հոմի դպրոցն ալ փակեց իր կր-
թական տարին։

Զեւաւորումի եւ վերակազ-
մութեան շրջան մը եղաւ 1927—
28ի այս տարին։ Միջավայրի պա-
հանջներուն ընդառաջ երթալով
Հոմը անցնող շրջանին իր դասա-
րանները եւ ուսումնական ծրագի-
րը դրաւ ֆրանսական վարչութեան
տակ՝ վստահելով վերաքննիչի կող-
մէ որոշուած ուսուցիչ մը, Մ. Թուէփ-
ռօ, իր կնոջ մասնակցութեամբ եւ
հայ պաշտօնակիցներու ներդաշնակ
գործակցութեամբ, յաջողեցաւ շատ
փափկանկատօրէն ու նոյնքան
խղճմտօրէն հաշտեցնել կրթական
ծրագիրը Հոմի պայմաններուն եւ
մեր տղոց լեզուական մակարդա-
կին հետ։

Ըլլալով փոխանցումի շրջան
մը, առաւելապէս ուժ տրուեցաւ
ֆրանսերէնի եւ միւս ճիւղերը
օգտագործուեցան աւելի եւս զօ-
րացնելու աշակերտներու լեզուա-
կան զարգացումը։ Այդ ուղղու-
թեամբ թափուած ջանքերը ապ-
արդիւն չանցան, ինչպէս հաստա-
տեցին տարեվերջին Հոմ այցելող
քննիչներու կամ այցելուներու
տպաւորութիւնները։

Հոմը իր պաշտօնական հարկը
հատուցանելով հանդերձ, իր խոր-
քին եւ կեանքին մէջ չէր կրնար
չմնալ հայկական։ Իրիկուան եւ
գիշերուան պահերը յատկացուած
էին հայ վարժարանին, ուր հայե-
րէնը, պատմութիւնը, աշխարհա-
գրութիւնը եւ մատենագրութիւնը
իրենց արժանի տեղը ունէին։ Առա-
ւօտեան եւ կիրակնօրեայ պաշտա-
մունքի պահերը կը պահէին իրենց
որքան բարոյական, նոյնքան ազ-
գային հանգամանքը։

Ու Հոմը ոչ մէկ առիթ չփախ-
ցուց մեր տղաքը բաժնեկից ընե-
լու հայ համայնական կեանքի
դրուագներուն. այս տարուան ըն-
թացքին, բացի տօնական համա-
խմբումներէ, Ապրիլ 24ը, Մայիս
28ը, Խանասորի տարեդարձը տօն-
ուեցան արժանաւոր հանդիսաւո-
րութեամբ։

Հոմի մրցանակաբաշխութեան
հանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս
5ի Կիրակին, նահանգապետ Մ.
Մարթէնի նախագահութեան տակ։
Ներկայ էին բարերարը՝ Պ. Գարա-
կէօզեան, համայնքի ծանօթ անձ-
նաւորութիւններ եւ հաստատու-
թեան բարեկամներ։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ շէն-
քին յարակից ամառանոցին նո-
րոգուած սրահին մէջ, ուր խըռ-
նուած էին բացի հանդիսականնե-
րէ եւ դպրոցի սաներէն, արձա-
կուրդային գաղութի ֆրանսացի
պաշտօնէութիւնը, յիսնեակ մը
տղաներու հետ։ Ցուցիչ էր տես-
նել անշուշտ, մտերմիկ իրարանցու-
մը հայ եւ ֆրանսացի մանուկ-
ներուն։

Աւելորդ է ըսել որ հանդէսին
մէջ տիրապետող միակ շեշտը
ֆրանսական էր, ինչպէս կը պա-
հանջէին պարագաները։ Երգեր, եր-
գեր, արտասանութիւններ, ողջա-
մախօսութիւններ եւ ինչ որ կը
վայելէ դպրոցական հանդէսի մը։
Հանդէսը վերջացաւ մրցանակնե-
րու բաշխումով։ Ամէն տղայ, հա-
մաձայն իր դասարանական յա-
ռաջդիմութեան վարձատրուեցաւ
վայելուչ գիրքերով։

Այս առթիւ բաշխուեցան
նաեւ Հոմի դաշտահանդէսի օրը
առաջնութիւն շահող մրցորդներու
շքանշանները։

Նահանգապետը մեկնելէ ա-
ռաջ իր խնդակցութիւնը յայտնեց,
որ ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնա-
կիցները գիտցած են այնքան ու-
շագրաւ արդիւնքի մը հասնիլ,
շնորհիւ իրենց սերտ գործակցու-
թեան։

Փ. Սանասար

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՇԱԼԸՄՕՆ, 6 Օգոստոս
Թղթ. «Յառաջ»ի.— Անկէ առաջ
գրած էի, թէ Շալըմօն կը գտ-
նուի Փըլվայէն երկու քիլոմեդր
հեռու, ուր կը գործեն մեծ թիւով
Հայեր, այր թէ կին, ստանալով
օրական 15—19.75 ֆր։ Գործա-
ւորներուն մեծ մասը կը կազմեն
Եօզղատցիներ, բոլորն ալ համե-
րաշխ, եւ համակիր Հ. Յ. Դաշ-
նակցութեան։

Գործարանատէր Պ. Անորէ
Սավիգ չափազանց գոհ մնալով Հա-
յերուն ժրաջան աշխատանքէն եւ
հայրենասիրութենէն, ուրախու-
թեամբ կը նկատէ, որ անոնք հա-
զիւ ազատուած թրքական սար-
սափներէն, կ'ուզեն ունենալ ազատ
եւ անկախ Հայաստան։ «Կ'ուզենք
ունինք պայքար մղելու Հայաս-
տանի ներկայ կառավարութեան
դէմ. քանի որ թուրք ժողովուր-
դին յանձնելիք հող ունի, իսկ
ձեզի համար ոչինչ»։

Կիրակի օր, 12 Օգոստոսին
Շալըմօնի մէջ երկու հարսնիք,
մէկ նշանտուք եւ մէկ մկրտու-
թիւն տեղի պիտի ունենայ, ինչ-
պէս եւ պատարագ։

Գործարանատէրին չափ բարեհա-
ճակամ է «Քոնդըրմէթըր» Պ.
Մոնտոն՝ մեր ժրաջան աշխատան-
քին համար։ Անոնք որոնք կը
փափաքին այստեղ աշխատիլ
եւ բնակութիւն հաստատել մա-
քուր եւ օդասուն կահաւորուած
սենեակներու մէջ, կրնան ինծի
դիմել։

Կ. Սէթեան

ԿԵԱՆՔ ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԷՐՈՒԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԷՐՈՒԻ, Օգոստ —
Օդին տաքութիւնը անտանելի
դարձած է։ Ամէն ինչ սուղ է.
խեղճ հայերը գործարանի աշխա-
տութենէ վերջ պարտէզները կ'աշ-
խատէին չարաչար, քանի որ իրենց
վաստակը չէր բաւեր։ Դժբախտա-
բար օդերուն տաքութեան պատ-
ճառով չորցած է ամէն ինչ։ Գոր-
ծարանին մէջ կը շահին ժամը
2.60, ինչ որ համապատասխան
չէ ապրուստի սղութեան հետ։
Շատեր սկսած են հեռանալ։

Ե. Եաճպազ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՃԻԳԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Օգոստոս.— Անկէ
չորս տարի առաջ էր որ Փարի-
զէն հոս եկաւ մարդիկ մը, կազ-
մակերպելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Հիմա որ «Արարատ» մասնա-
ճիւղը հաստատուն կերպով գոր-
ծի սկսած է ֆրանսական ֆետե-
րասիոնին հետ, խառնակիչ պա-
րոն մը ձեռքը հոս ալ երկարած
է՝ դիմելով ամէնէն վարկաբե-
կիչ ու ստոր միջոցներուն, որ-
պէսզի անոնք չընդունին «Արա-
րատ» մասնաճիւղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի
անունով։ Իր դաւադրական գոր-
ծունէութիւնը հոս յաջողութիւն
չգտնելով, խնդիրը հաղորդեց
Փարիզի կեդրոնական մարմնին.
Արդիւնքը տակաւին մեզի յայտ-
նի չէ, բայց առաւօտուն կանուխ,
խառնակիչը Փարիզ վազեց որ-
պէսզի տեղին վրայ կարգադրէ
գործը։

Երկու կողմին հասկացողու-
թեան գալէն վերջը, հազիւ քանի
մը օր անցեր էր երբ խառ-
նակիչը մոռցաւ սկզբունքական
ամէն սրբութիւն եւ գործը տա-
րաւ այնպէս ինչպէս որ ինքը
կ'ուզէր։ Շատերը չկրցան դիմա-
նալ այս ակներեւ անպարկեշտու-
թեան, անմիջապէս գործը երե-
սի վրայ թողլով հեռացան, իսկ
մէկ մասը հոն մնաց, տարաւ ա-
մէն լուտանք ու յանց որպէսզի
գործը չտուժէ, եւ վերջապէս
տեսնելով որ այլ եւս լռութիւնը
բարիքէն աւելի չարիք է սկսուած
գործին համար, մանաւանդ Փա-
րիզի վերջին շրջանային ժողո-
վէն ետք, շատերը նորէն հեռա-
ցան։ Անկէ վերջը կազմուեցաւ «Ա-
րարատ» մասնաճիւղը, որուն
կ'անդամակցին 85է աւելի ե-
րիտասարդներ։ Միութիւնը վա-
ւերացուեցաւ տեղական իշ-
խանութենէն հետեւեալ անուան
տակ «Union Sportive Armé-
nienne»։ Հիմա որ «Արարատ»
մասնաճիւղը կազմուած է, կան
տակաւին մարդիկ որ պղտոր
ջուրին մէջ ձուկ որսալ կ'ուզեն
եւ ամէն ներելի ու աններելի
միջոցներու կը դիմեն, Միութիւ-
նը ենթարկելու համար իրենց
անհատական ստոր հաշիւնե-
րուն։

Պէտք է վերջ տրուի այս կա-
տակերգութեան եւ օր առաջ
այս խնդիրը վերջնական լու-
ծում մը գտնէ, որպէսզի Հ. Մ. Ը.
Մ.ը խոտորնացնէ իր վրայ
դրուած յոյսերը։

Ա. Որբուկ

ՄԱԼԱՐԻԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ հանրային առողջա-
պահութեան եւ խնամատարու-
թեան տեսուչը եւ Պէյրութի
զինուորական հիւանդանոցին
բժշկապետ Հարաւային Լիբա-
նան մեկնած են, քննելու հա-
մար մալարիայի դէմ ձեռք առ-
նուած միջոցներու արդիւնքը։

Տեղական իշխանութիւնները
անցեալ տարի արդէն, հետաքր-
քրուած էին այդ շրջանի առող-
ջական պայմաններով եւ սպա-
սելով մէկտեղ ճախճախուտնե-
րու չորացման, տեղին վրայ
բաշխած էին բաւարար քանա-
կութեամբ հեղուկ մը, որ կա-
յուն ջուրերուն վրայ թափելով,
կը սպաննէ ժժեղները։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Աշխատանքի Ամերիկեան
Դաշնակցութեան Գործադիր Խոր-
հուրդը վճռեց մահացու պայքար
մղել համայնավարներուն դէմ։

Գործադիր Խորհուրդը պա-
տասխանատու կը նկատէ զանոնք
այն գործադուլներուն, որոնք
վերջերս յայտարարուեցան ոս-
տայնանկ եւ մուշտակագործ բան-
ւորներուն կողմէ եւ աղետաւոր
հետեւանք ունեցան անոնց հա-
մար։ Այս գործադուլներուն հետե-
ւանքով՝ ոստայնանկներու եւ մուշ-
տակագործներու սենդիկաներէն
վտարուեցան համայնավար ան-
դամները։ Աշխատանքի Դաշնակ-
ցութիւնը որոշած է այլ եւս զա-
նոնք ներս չառնել։ Ամէն միջոց
ձեռք առնուած է խափանելու հա-
մար հրապարակային կամ գաղտնի
ամէն պրոպագանդ, զոր համայ-
նավարները կը կատարեն Ամերի-
կայի գործաւորներուն մէջ։

Դաշնակցութեան նախագահին
կարծիքով, համայնավարները մեծ
վտանգ մըն են ամերիկացի գոր-
ծաւորներուն համար եւ ամէն գոր-
ծադուլ որուն միջամուխ կ'ըլլան
համայնավարները, դատապարտ-
ուած է ձախողութեան։

«Հանքագործներու գործա-
դուլին ատեն, ըսած է ան, կար-
միրները փորձեցին իրենց ձեռքն
առնել գործաւորները։ Անոնց նպա-
տակն է ամերիկեան աշխատաւո-
րական շարժումը քայքայել։
Բայց մեր երկրին գործաւորը խե-
լացի է եւ չի հետեւիր այս յոռի
մարգարէներուն»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

[illegible]

— Ժան Գ'Էլֆեքի վրայ, մեծ վա-
ճառատան մը գիշերապահն էր
Ռափէն։ Օր մը, փորձութեան են-
թարկուեցաւ, գողցաւ 100.000
ֆրանքի արժէքով մուշտակ եւ
ադամանդ ու շունը առաւ
Սթրազպուրկ։

Հոն, հարիւրապետի կոկիկ
համազգեստ մը կոնակն անցու-
ցած, կրցեր էր բոլորին համակրու-
թիւնը գրաւել Մարոքի մէջ, իր
անունով քաջագործութիւններ կը
պատմէր, դէպքեր, տեղեր ու
թուականներ կը յիշէր եւ Սթրազ-
պուրկի գինետուններուն, որոնց
մէջ նաեւ ոստիկան հազարա-
պետ մը, սեղանակից կ'ըլլար։
Բայց Սթրազպուրկի խնջոյքներն
ու պատիւները չէին գոհացներ
զինքը։ Փարիզի կարօտէն կը
տանջուէր եւ օր մըն ալ, նոր ան-
խոհեմութիւն մը եւս գործելով,
նետուեցաւ շոգեկառք ու հասաւ
իր սիրական քաղաքը, որուն կա-
րօտը դեռ չէր առեր, երբ առջի
օր, գաղտնի ոստիկան մը ձեռքը
դրաւ անոր ուսին, ու զայն առաջ-
նորդեց բանտ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԾԱԹ ԲԱԺԱԿԸ

(Յունական պատմուածք)

Սիրուն նունուֆար մը որ
...մօրէն կը ծփար լուսնին տակ՝
...աթագած ջուրին երեսը, ինծի
...մեց այս հէքիաթը

...կար ու չկար աղջնակ մը կար
... անունն էր Լիզալի։ Անոր
...քը մեռած էին ու ծովուն
...քը աղքատիկ հիւղակի մը
... կ'ապրէր ան՝ իր կոյր մեծ
... հետ։

...Ամառը, մեծ հայրը ձուկ
...ր իսկ Լիզալի կը քաղէր
...կ, ելակ կամ արքայամոր
...'երթար ծախել քաղաքը
...լու։

...այց ձմեռը, շատ դժուար
...ծ հայրը հազիւ թէ կրնար
... իր ուռկանը նետել, իսկ
...իլ ուրիշ միջոց չունէր ննթէ
...ներ շինել՝ անտառի մանր
...ով։

Սակայն, հակառակ իրենց
նեղութեան եւ զրկանքներուն,
ծերունին ու աղջիկը շատ երջանիկ
էին։ Մեծ հօրը համար, ոչինչ կար
աւելի քաղցր քան թոռնիկին
փայփայանքները, իսկ Լիզալի
այնքա՛ն գորովով կը սիրուէր, որ
աշխարհի մէջ, ուրիշ բան չէր
ուզեր ինծէ ոչ ապրիլ, ինչպէս
ապրած էր միշտ։

Օր մը որ արեւը անողոք կիզ-
ող խարակին վրայ կը թափէր
իր տաք ճառագայթները, մեծ
հայրը առաջարկեց խորշին միւս
կողմն երթալ հոն, ծառերու զով
հովանիին պատսպարուած՝ ինքը պի-
տի հանգստանար, մինչդեռ փոք-
րիկը պիտի վազվզէր ու խաղար իր
բոլորտիքը։

Ա՛յդպէս ալ ըրին։ Բայց դեռ
նոր հասեր էին միւս եզերքը ու
մեծ հայրը դեռ չէր նետած իր
ուռկանը, երբ զգաց թէ շատ ծա-
րաւած էր։

— Լիզալի՛, ըսաւ, առ սա-
փորը եւ գնա՛ ինծի աղբիւրէն քիչ
մը ջուր բեր։ Ես այս ջուրը չեմ
կրնար խմել, շատ աղի է։

— Հարկա՛ւ, հարկա՛ւ, խնդա-
լով վրայ բերաւ Լիզալի եւ ե-
ռանդուն, հլու ինչպէս միշտ,
առաւ սափորը ու մտաւ անտառին
մէջ՝ աղբիւր մը փնտռելու հա-
մար։

Բայց Լիզալի անխոհեմ
աղջնակ մըն էր եւ փոխանակ
աղբիւր երթալու, որուն տեղը լաւ
գիտէր, սկսաւ ասդին անդին
զուարճանալ, վազվզելով թիթեռ-
նիկի մը ետեւէն, ծաղիկներ քա-
ղելով. այնքա՛ն որ դեռ փնտռա-
ծը չգտած, բոլորովին յոգնած էր։

Այն ատեն ստիպուեցաւ
հանգստանալ՝ ուժ առնելու հա-
մար. եւ մինչդեռ ճամբուն
եզերքը նստած էր, այն տեսակ
այլանդակ մտածումներ ունեցաւ,
որոնց նմանը դեռ մաքէն չէր
անցուցած։

Իրեն այնպէս եկաւ որ ծա-
ռերն ու ծաղիկները իրեն կը
նային եւ զինքը կը պարսաւեն,
որ չէր կրցած գտնել ջուրը որուն
կը սպասէր իր մեծ հայրը.., թէ
խոտերուն ու տերեւներուն սրսփու-
քը լեզուն էր բոյսերուն եւ թէ,
թերեւս իրօք, անոնց վեհապետն
էր անտառին իշխանը, որուն գոյ-
բոյթներուն մասին յաճախ պատ-
մութիւններ ըրած էր մեծ հայրը։

Եւ յետոյ, ինքզինքը մինակ
զգաց, ո՜հ, մի՛ս-մինակ։ Մինա՛կ,
իբր թէ իրօք, մարդ մարդասանք
ունեցած չըլլար աշխարհի մէջ..։

Ալ մեծ անտառին մէջ էր
ան։ Ծառերուն ճիւղերը վերէն ի-
րարու կը միանային ու կը կազ-
մէին մռայլ կամար մը, որ
կ'արգիլէր արեւուն ճառագայթ-
ները։

Լիզալի մտիկ կ'ընէր տերեւ-
ներուն սօսափիւնը.. եւ ահա, իր
մտածումներուն չափ այլանդակ
բան մը պատահեցաւ։

Ան հասկցաւ թռչունի մը
դայլայլիկը եւ այս թռչունը
կ'ըսէր

— Ո՞ւր կ'երթաս այսպէս մի՛ս
մինակ, Լիզալի, Հապա ո՞ւր ձգե-
ցիր անոնք որ կը սիրես։

Լիզալի վերցուց գլուխը եւ
միայն նշմարեց ցարասի մը
ճիւղին վրայ թառած արտոյտ
մը որ կ'երգէր։

Այն ատեն, վախ զգաց եւ
սկսաւ վազել այնքա՛ն շուտ, այն-
քա՛ն շուտ, որ սայթաքեցաւ եւ
բրա՛ք. ինկաւ գետին։ Սափորը
հազար կտոր եղեր էր։

Սկսաւ լալ։ Մինչդեռ արցունք-
ները կը հոսէին, Լիզալի լսեց
ուրիշ ձայն մը որ կ'ըսէր։

— Ո՞ւր այսպէս մի՛ս-մինակ
Լիզալի։ Հապա ո՞ւր ձգեցիր ա-
նոնք որ կը սիրես։

Նորէն գլուխը վեր առաւ,
բայց հոն միայն սկիւռ մը կար
որ խիտ եղեւնի մը ճիւղերուն
մէջէն, վախվխելով իրեն կը նայէր։

Բարկացաւ Լիզալի. Սկիւռին
ի՞նչ թէ ինքը մինակ է եղեր
անտառին մէջ։

Բարձր ու կապոյտ երկինքէն,
ոսկեփետուր անծանօթ թռչուն
մը կը ճռուողէր

— Ո՞ւր այսպէս միս մինակ
Լիզալի՛. Ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ
կը սիրես։

Փոքրիկին շուրջը, կարծես
ամէն ինչ կեանք կ'առնէ ծա-
ռերը, թուփերը, քարերն իսկ.
Եղակները կը ճարճատեն, մամու-
ռը կը հառաչէ.

— Ո՞ւր այսպէս միս-մինակ
Լիզալի։ Ո՞ւր ձգեցիր անոնք,

Ալ չափը կ'անցընեն...

Լիզալի կը կենայ եւ այն-
քա՛ն ուժով կը պոռայ, որ բլուրը
իրեն կը վերադարձնէ իր ձայնին
արձագանգը։

Ա. (Շար.)

Լեռը տարուած թեկնածուները

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Եանինայի մէջ լեռը տարուած երկու երեսփոխանական թեկնածուներէն Միլոնաս, նախկին խորհրդական Յունաստանի եւմտական Նախարարութեան, ազատ արձակուած է Օգոստոս 6ին։ Աւազակները գիշերանց անտառին մէջ ձգեր են Միլոնասը, որ ենթակայ սաստիկ ցուրտին եւ գայլերու սպառնալիքին, սկսեր է քալել մինչեւ լուսաբաց։ Ութ ժամ յետոյ, բանուկ մը ճամբայ համնելով, պահակներու աջակցութեամբ փոխադրուեր է Եանինա։

Բաղաք հասած ատեն, թեկնածուն ողորմելի վիճակ մը կը ներկայացնէր, ազատ, երեսները մազոտ, յոգնաբեկ եւ աւազակներուն կողմէ տրուած անձրեւարգել մը՝ իր մետաքսէ հագուստին վրայ։ Իր պատմութեան համաձայն, աւազակները փափկութեամբ վարուած են, բայց երկու օր քալել տուած են Միցիքէլիի անմատչելի լեռներուն մէջ։ Միշտ կը յիշեցնէին թէ տեղն ու տեղը պիտի մորթուէին, եթէ ոստիկան համնէր իրենց ետեւէն։ Կը կարծուի թէ Միլոնասը արձակեր են, որպէս զի կարգադրէ փրկանքի խնդիրը։ Նախկին պաշտօնատարը խնդրած է զօրք չղրկել, որպէս զի աւազակները չսպաննեն իր ընկերը, Միլասը։ Իր կարծիքով, գործը քաղաքական հանգամանք ունի։ Երրորդ զոհը, փաստաբանն ալ կը մնայ աւազակներուն քով։ Նկատի առնելով իր նիւթական վիճակը, փրկանքը իջեցուցեր են 100.000 դրախմիի։

Վէնիզէլոս անմիջապէս Նախարարական ժողով գումարեց, այս խնդիրը քննելու համար։ Կառավարութիւնը Նախապէս տրամադիր էր փրկանքը վճարելու, բայց այժմ ետ առած է այդ որոշումը, վտանգաւոր Նախընթաց մը չստեղծելու համար։

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 8 Թուականով.— Երկրաշարժի Նոր ցնցումներ պատահեցան այսօր, ամբողջ Իզմիրի գաւառին մէջ։

Փորձնական օդանաւ մը ջախջախուած

Ֆրանսական Արք-ան-Սիէլ օդանաւը, որ փորձեր կը կատարէր, մօտերս Ատլանտեանը կտրելու համար, չորեքշաբթի օր վար ինկաւ Օրլիի մէջ եւ ջախջախուեցաւ։ Օդանաւը ճամբայ ելած էր ժամը 4ին, առաջնորդութեամբ վարիչ Տրուհէնի, մեքենավար Լանէի եւ ուրիշ երկու մասնագէտներու։ Երեք փորձեր յաջող անցան։ Որոշուեցաւ չորրորդ Թռիչք կը կատարել, ժամը 5.45ին։ Մէկ ժամ անցած էր եւ օդանաւը կը գտնուէր 100 մեդր բարձրութեան վրայ, երբ յանկարծ թեւերը սկսան տատանիլ, արագութիւնը պակսեցաւ եւ ամբողջ կազմածը գետին ինկաւ քարի մը պէս։ Ականատեսներ օգնութեան հասան եւ հանեցին մեքենավարին դիակը։ Դժբախտ երիտասարդը մեռած էր տեղն ու տեղը, ճարտարագէտ Ժիրանոյի անշարժ կը մնար, բայց դեռ կը շնչէր։ Միւս երկուքն ալ ծանրապէս վիրաւորուած էին։ Վարիչին՝ Տրուհէնի երկու սրունքը եւ աջ թեւը կոտրած էին։ Ճարտարագէտին վիճակը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ, իսկ անթելի վարիչ Մանուէլ բազմաթիւ վէրքեր ունի։ Արկածին պատճառը չէ հասկցուած տակաւին։

Օդանաւի վարիչ Տրուհէն, որուն երկու սրունքները եւ մէկ թեւը ջախջախուած էին, մեռաւ կէս գիշերին։ Բժիշկները կտրեցին աջ ոտքը, բայց անօգուտ։ Կը թողու կին մը, երկու երախաներով։

Վեզուվի բորբոքումը

Վեզուվի դիտարանը կը հաղորդէ թէ՝ Օգոստոս 7ի կէսօրին, կրակի բերան մը բացուած է խառնարանին հարաւ-արեւմտեան լանջքէն, ուրկէ մեծ քանակութեամբ լաւա կը ժայթքէ։ Հեղուկ եւ լուսաւոր, լաւան կազմած է 70 մեդր տրամագծով ձուաձեւ լիճ մը, որմէ կը բաժնուին երկու հեղեղներ ու կ'ողողեն խառնարանին ամբողջ արեւմտեան մասը։

Կը կարծուի թէ լաւայի այս մակընթացութիւնը պիտի համնի մինչեւ խառնարանին ամէնէն ցած եզրը եւ պիտի իյնայ Դժոխքի հովտին մէջ։ Հրաբխային բերնէ մը որ 40 մեդր տրամագիծ ունի, անընդհատ կը լսուին պայթիւններ եւ անփայլ նիւթեր կը ժայթքեն։

Դիտարանին շարժագիրները, որոնք մէկ ամիսէ ի վեր զօրեղ ճօճումներու ենթարկուած էին, ցոյց կուտան բազմաթիւ, բայց անկարեւոր տեղական ցնցումներ։

Հրաբխային այս գործունէութիւնը պիտի տեւէ քանի մը օր։

Պրուսայի հրդեհին աւերը

Էնկիւրի, 8 Օգոստ.— Պրուսայի մէջ ծագած հրդեհին պատճառով, բոլորովին մոխրացան չորս պանդոկներ, 6 տուներ, 48 վաճառատուններ։ Տուն մը եւ հինգ վաճառատուններ մասնակի կերպով այրեցան։

Նիւթական վնասը կը համնի 200.000 ոսկիի։ Ապահովագրուած էին միայն 10.000 ոսկի արժէքով կալուածներ։

Հրդեհի շրջանակին մէջ գտնուած պէնզինի շտեմարան մը պատճառ եղած է կրակին տարածման։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

Նորէն պիտի փնտռեն

Նորվեկիոյ ծովային Նախարարութիւնը որոշեց վերսկսիլ խուզարկութիւնները, գտնելու համար Ամունտսէնն ու հիլպօն։ Գործողութիւնները պիտի շարունակուին հաւանաբար մինչեւ Օգոստոսի վերջը, Շփիցպէրկի արեւելեան կողմը։ Շարք մը Նաւեր պիտի մասնակցին խուզարկութեանց։

Վիլհէլմ Բ. միշտ կը գործէ

Գերմանիոյ Հանրապետական Դիւանը, որ պաշտօն ունի հետեւիլ Հանրապետութեան սպառնացող վտանգներուն, գանգատագիր մը ղրկած է հոլանտական կառավարութեան, յայտնելով թէ Վիլհէլմ Բ. կը շարունակէ քաղաքական գործեր կատարել։ Գահընկէց կայսրը շարունակ հեռագիրներ կը ղրկէ եղեր Գերմանիա, զանազան հրահանգներ տալով։ Բողոքողները կը շեշտեն որ եթէ այս ճամբան շարունակուի, վտանգ պիտի ծագի ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ Եւրոպայի խաղաղութեան համար։ Հոլանտական կառավարութիւնը պատասխանած է թէ Նկատի պիտի առնէ խնդիրը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջանի ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ ար Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ. հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն: ձրի պիւֆէ: փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել:

ՄԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թռամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 Փոռթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ տ'Արժանթէօյ: Մասնաւոր օթոպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ: Եռագոյն ժապաւէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2։

Մ Ա Ր Ս Է Լ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մարսէյլի Hôtel Beauséjourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն:

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԵՐՕԵԱՆ

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով: փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «Վ.ՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ:

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա՛լանսըի Պար տը Փլաթանի 30 րուէ Նասիոնալ, Սէն Թ'Անթուան-Մարսէյլ:

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Ծանօթ.— Մարսէյլէն առնել Թրամվ. Թիւ 27 եւ իջնել Թէրմինիւս։ Ժապաւէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Կը Նախագահէ՝ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒ ՐԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութիւնը սիրողները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ

ղեկավարութեամբ՝ Վ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ (Զաւեշտ)

կը խօսի՝ Պր. Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին: Ցերեկ կ'ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արինները կողմէ բուրքեր, մարզական խաղեր եւայլն: ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահը

Դերասան Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ, մասնակցութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ տեղական ուժերու կը ներկայացնէ Ա. Աճարոնեանի

«ՈՍԿԷ ՀԷՔԵԱԹ»Ը եւ «ՊԱՂՏԻԿԻ ՆՇԱՆՏՈՒՔ»Ը (Զաւեշտ)

ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 72 Rue Etienne Dolet, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Կորիւն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն սոխակական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին այսօր Ուրբաթ իրիկուն Քեռի և Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ-Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Փօն տը Շէրիւիի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն սոխակական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի Փոնթ-Էվէքի Հայ. Ժող. Լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Քան Թիմօյի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վարաժ, Վ.Վարուժան եւ Ակնոյ խումբերու բոլոր ընկերները այս Երկուշ. իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս Նաեւ Նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա Ճաշարանը: Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան: Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ե. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Դ. Ա.:

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Վրէժ խումբի վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Թիւֆէնկճեանի և Զարիֆեանի տուներուն դիմացի բաց դաշտին մէջ։ Կը խնդրուի ընկերներէ հաշիւները փակել և չծախուած տոմսակները վերադարձնել մինչեւ Օգոստոս 10։

ՖՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն Նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE 49-34։

IMPRIMERIE - MASSIS -
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant E. SOLIG

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

11 AOUT 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 722

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԿԷ՞ ՈՒՐ...

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ հրատարակած ենք տարօրինակ ...եկութիւն մը։

Պուքրէշի մեր թղթակիցը կը պատմէ թէ, Ռումանիա հա... գերմանահայ առաքելութեան պատուիրակը. Տոքդ. Պա...րիկեան, որ Պալքանեան երկիրները կը պտտի եւ յարմար ...յր մը կը փնտռէ, հոգեւոր դպրոց մը բանալու համար։ Հաս...ատութեան նպատակը պիտի ըլլայ «յատկապէս հոգեւորա...ններ պատրաստել հայ եկեղեցիին համար»։

Պատուիրակին պատմութեան համաձայն, իր հիմնած ընկե...րութիւնը կը գտնուի Տրէզտէն, ունի մօտ 10.000 անդամ, որոնք ...միանորդուած են միայն «մարդասիրական - քրիստոնէական ...խանձախնդրութեամբ»։

Պուքրէշի պաշտօնական ներկայացուցիչները և պատուի...կը խորհրդակցական ժողով գումարելով, քններ են ծրագիրը ...րնդուներ են դպրանոցը հաստատել Ռումանիոյ մայրաքա...քին մէջ։ Մանրամասնութիւնները կը կարդաք թղթակցու...ան մէջ։

Թող չզարմանան մեր բարեկամներն ու ընկերները, եթէ «...արօրինակ» բառը գործածեցինք այս տեղեկութեան համար։ ...նախ ըսենք որ, մենք բարի վկայութիւններ չենք լսած ...քդ. Պարոնիկեանի մասին, թէեւ ոչինչ գիտենք փաստացի ... մինչեւ հիմա կը գործէր հայ որբերու անունով։ Այժմ ...ի ընդարձակեր է ասպարէզը. եւ Գերմանացիներ ալ համո... հայկական դպրանոցի մը անհրաժեշտութեան մասին, ...տ այն միջոցին երբ մենք դառնօրէն կը գանգատինք վար...պետներու եւ եպիսկոպոսներու բազմութենէն...

Ենթադրելով իսկ որ լուրջ է Տոքդ. Պարոնիկեանի ծրա...ը, նորէն կը զարմանանք որ Պուքրէշի մէջ բան-գործ ըրեր ...գրայեր են այդպիսի ծրագրով մը։

Արդէնեւ, երբ տասը հազար Գերմանացիներ դրամ կը ...ամալրեն դպրանոցի մը համար, դժուար չէ համոզել զա...ք թէ, այս հալածական ժողովուրդը շատ աւելի ստիպողա... պահանջներ ունի, մինչեւ հոգեւոր ճեմարան հանելու ...մար։ Եթէ քահանաներ պիտի պատրաստեն, ամէն առաջ...դ-եպիսկոպոս կրնայ յարմարագոյնը զատել տիրացուներէ ...վարժապետներէ։ Իսկ եթէ վարդապետի պահանջ կայ եւ ...իածինը չի կրնար հոգալ, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ...իլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կանգուն են, ձգելով նոյն իսկ ...իար։

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ՝ խնդրա՞նքը շատ է, թէ մատուցու... Մենք հոգեւորականներ գիտենք, մանաւանդ քահանաներ, ...նք անօթութենէ կը գանգատին, մինչ ուրիշներ իսկական պար...թոյթներ, իւղ կը կապեն, կատարեալ անպատկառութեամբ։

Իբրեւ Վասպուրականցի, հայագերման առաքելութեան ...պատուիրակը պիտի գիտնար այսքան մը բան։ Ու, տակաւին ...գտնէնէն ճամբայ չելած, պիտի բացատրէր բարեկամ Գեր...մանացիներուն, թէ աւելի մարդասիրական, նոյն իսկ աստուա...հաճոյ գործ է հայ պատանիներու համար բանալ արհեստա...ական վարժարան մը, գերմանական դրութեամբ, Սուրիոյ ...մ ուրիշ հայաշատ վայրի մը մէջ, քան գումար մսխել մե...տաւորներ և պորտաբոյծներ արտադրելու առաջադրութեամբ։

...ու շատ հայերէն թերթ կը կարդայ Տոքդ. Պարոնիկեան. ...կը տեսնէ թէ ի՛նչ լեղապատառ կանչեր կ՚արձակուին ամէն ...եւ ամէն կողմէ, դպրոցի. արհեստանոցի, մասնագիտական ...թութեան կամ, եթէ կ՚ուզէք, թոքախտաւորներու ապաքի...ման մը համար։ Ահաւասիկ հայկական բոյներ կը շինուին ...անանի ափերուն վրայ, եւ նոր պահանջներ երեւան կուգան, ...երկրագործական գաղութացք, մեքենաներ եւայլն։ Եթէ ան...մարութիւններ կան այս ճակատին վրայ,— թող ակնարկ ...ուղղեն դէպի Պուլկարիա եւ Յունաստան։

Մէկ խօսքով, այնպիսի պահանջներ ունինք, որ նոյնիսկ ...ր՝ գերմանական ընկերութեան մը օժանդակութիւնը օրհ...թիւն պիտի ըլլայ, եթէ յատկացուի գործնական, ստիպո...ական նպատակներու։

Դժբախտաբար թղթակցութենէն որոշ չիմացուիր թէ՝ ա...ք որ ժողովի նստեր են, սեղանի վրայ դրա՞ծ են այսպիսի ...իրներ։ Ընդհակառակն, կը թուի թէ գիւրութեամբ ընդու... են դպրանոցի ծրագիրը, կէտերն ալ ճշդելով, եւ հաստա...թեան հայկական դիմագիծը ապահովելով։

Թերեւս մտածողներ կան թէ այս դպրանոցը, եթէ իրակա...այ, պիտի ունենայ այն դերը ինչ որ ժամանակին, ...անուն կատարած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, վար...պետ աւելի ուսումնական աշխարհականներ պատրաստելով։ Ձենք ուզեր վիճաբանութեան բռնուիլ այս կէտին վրայ, ...փնտռեւ բոլորովին սխալ մեկնակէտ է, մանաւանդ մեր ներ...փիձակին մէջ։ Եւ անընական է Կովկասի մէջ տեսնուած ...տահական իրողութիւն մը փորձել Եւրոպայի սրտին վրայ, ...աչօք-բացօք եւ ամէն օր կը տեսնենք թէ ինչպէս կ՚ըն...այ կեանքը։

Ուրկէ՞ ուր այս անհեթեթ ծրագիրը, երբ հայ եկեղեցիին ...միաւորներն անգամ այնքան իրար անցած չեն եւ հոգեւո...ականներու տագնապ մը չեն մատնանշեր։ (Բացի Պալաքեան ...պիսկոպոսէն, որ տասը վարդապետ մէկէն պիտի ձեռնադրէր, ... միայն երկուքով գոհացաւ, եւ յետոյ երկուքն ալ ու...ուաւ... ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

«Արեւ»՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, երեք խմբագրական - պատասխան գրած է «Երեւանի» դէմ, որ ծաղրած էր գաղութներու մէջ կատարուած ջիգերը՝ Հայկական մշակոյթի մասին։ Վերջին խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները 31 Յուլիս)։

— «Գաղութները պէտք է ապրին մայր-հայրենիքներուն համար եւ այս վերջինները պէտք է իրենց արմատները տարածեն գաղութներուն մէջ ու քաղեն անկէ հնարաւոր ամէն օժանդակութիւն։

Այս ձգտումը մեզ համար աւելի՝ եւս հրամայական է ու պարտադիր, անոր համար որ գաղութներու մէջ դժբախտաբար զուրկ ենք մեզ պաշտպանող պետական միջոցներէ, զորս կը վայելեն ուրիշ ազգեր, և այս պատճառով եւս մենք ուրիշ ազգէ աւելի ենթակայ ենք օտարացման վտանգին։ Անոր դէմ պաշտպանուելու համար պէտք ունինք ո՛չ միայն մեր բոլոր ազգային արժէքներուն, անընդհատ ներշնչուելու ու զօրեղանալու համար, այլ նաեւ պէտք ունինք մայր-հայրենիքին օժանդակութեան։ Ան պէտք է խոստովանի մեզ այդ անհրաժեշտութիւնը եւ իր միջոցներուն ներած չափով օգնութեան գայ գաղութները օտարացման վտանգին դէմ պաշտպանելու ճիգին արդիւնաւորման։

... Հի՞ն թէ նոր գրականութեամբ պէտք է ներշնչել մեր գաղութահայ երիտասարդ սերունդը, որպէսզի ան կարենայ ինքզինք պաշտպանել օտարացման վտանգին դէմ. չէ՞ որ հայ համայնավար օրկանը «ծիծաղելի» ու «զզուելի» կը գտնէ բոլոր այն ճիգերը որ կը ձգտին Հայը պահել իր «ազգային պատեանին մէջ»։ Եւ, բնականաբար, Խորհրդային Հայաստանի մշակոյթն ալ չունի եւ չպիտի ունենայ Հայը հայ պահելու «մեղապարտ» ձգտումը։ Պէտք չէ մոռնալ, սակայն, որ արտասահմանի հայութիւնը գրեթէ չի հետաքրքրուիր եւ չի սնանիր Հայաստանի նոր գրականութեամբ, որուն ուղղագրութիւնը այնքան անխնայօրէն նահատակուեցաւ, ու, հակառակ տեղի ունեցած համագաղութային եւ, կարելի է ըսել, համազգային դժգոհութեանց ու բողոքներուն՝ դեռ կարելի չեղաւ դարմանել գործուած անհեթեթութիւնը՝ եւ աւելա՛ ալ պատճառ կ՚ըլլայ որ գաղութահայութիւնը չհետաքրքրուի ու չսնանի Հայաստանի նոր գրականութեամբ։

Միւս կողմէ, կը բաւէ՞ արդեօք ըսել թէ ամէն ինչ հայրենիքէն պիտի գայ, երբ այս քանի մը տարուան ընթացքին գաղութահայութեան հասածը բոլորովին աննշանական եղած է իբր մշակոյթ եւ յայտնապէս ալ աննպատակայարմար՝ գաղութահայութիւնը իբր հայ պահպանելու եւ համադործակցութեան ճամբուն վրայ դնելու՝ Հայրենիքի հետ»։

ԼՈՎԷՆՇԹԱՅՆԻ ԿՏԱԿԸ

Ծովամոյն միլիոնատէր Լովէնշթայնի կտակը բացուելով, հաստատուեցաւ թէ 5,500,000 սթէրլին ձգած է իր կնոջը եւ տղուն։ Թերթերը կ՚ըսեն թէ մահէն քանի մը շաբաթ առաջ 6,500,000 սթէրլին կորսնցուցած էր։ Պելժիոյ կառավարութիւնը ժառանգական տուրք պիտի գանձէ 1,900,000 սթր.։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խրուաթները անկախութիւն կ՚ուզեն

Տոքթ. Տրումպիչ, խրուաթ դաշնակցականներու վարիչը՝ որ մտերիմ գործակիցը եղած է հանգուցեալ Ռատիչի եւ արտաքին նախարար Նինչիչ... յայտարարութիւնները բրաւ անգլիական թերթի մը.

— Վախճանը հասած է. բոլորովին անկարելի է շարունակել մեր նախկին մտերմութիւնը Սերպերուն հետ։ Վերջին տասը տարիներու փորձառութիւնը հաստատեց թէ չափազանց դժուար է իբրեւ մօտիկ հարեւան եւ բարեկամ ապրիլ ժողովուրդի մը հետ որ այնքան արեւելեան հոգեբանութիւն ունի, որքան այն մարդը որ ատրճանակ պարպեց խորհրդարանին մէջ։ Մենք միտքէ չենք անցըներ անդամատել թագաւորութիւնը, բայց պիտի պահանջենք որ Խրուաթիան ազատուի Պելկրատի տնձգութենէն եւ ապականութենէն։ Դուք ալ կը տեսնէք որ մենք ամբողջովին արեւմտեան ժողովուրդ մըն ենք, բոլորովին տարբեր՝ Սերպերու հոգեբանութենէն։ Սուտ է՝ այն առասպելը թէ Սերպերը ազատեցին մեզ։ Խրուաթիան իր անկախութիւնը հռչակեց 1918 հոկտեմբեր 25ին, երբ Սերպիան տակաւին աւստրիական գրաւման տակ էր։ Մենք ազատօրէն միացանք Սերպերուն, իբրեւ անկախ ժողովուրդ, բայց անոնք մեր վրայ կը նային ինչպէս նուաճուած գաւառի մը վրայ։ Մենք կ՚ուզենք մեր սեփական խորհրդարանն ունենալ Զագրէպի մէջ։

Կ՚ըսուի թէ Ռատիչ իրեն յաջորդ նշանակած է Տրումպիչը։

Ռատիչի մահէն յետոյ

Խրուաթիոյ բոլոր թերթերը երկար սիւնակներ կը նուիրեն Ռատիչի մահուան։ Լուրը խոր սրտաբեկութիւն պատճառեց ամբողջ երկրին մէջ։ Բոլոր կոչնակները սկսան զօղանջել։ Նոյնը տեղի ունեցաւ Պելկրատի մէջ։ Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները որոշած են ներկայացուցիչներ դրկել յուղարկաւորութեան, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր։ Կը ծանուցուի թէ հանգուցեալը քաղաքական ձեռագիր կտակ չէ ձգած, իր ամբողջ ուղեգիծը ծանօթ ըլլալով։ Մահէն անմիջապէս յետոյ, խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան վարչութիւնը շրջաբերական մը դրկեց բոլոր կազմակերպութեանց, յորդորելով պահպանել կարգ-կանոնը եւ ցոյցեր չկատարել ուրիշ կուսակցութեանց դէմ։ Ռատիչի մարմինը զմռսուելով, ցուցադրուեցաւ գիւղացիներու Տան մէջ։

Սկուպշինայի մէջ ալ յանգանքի արտայայտութիւններ եղան եւ նիստերը ընդհատուեցան, իբրեւ սուգի նշան։

∴ Սկուպշինայի վերջին նիստին մէջ, 300է աւելի երեսփոխաններէն 180ը միայն ներկայ էին, կլոր հաշուով։ Իսկ 90 երեսփոխաններ անցած են Զագրէպ, ուր տեսակ մը հերձուածող խորհրդարան կը կազմեն։ Ռատիչի մահէն յետոյ չէ որ Պելկրատ պիտի դառնան անոնք։ Միւս կողմէ, ճիշդ այս միջոցին սեղանի վրայ է Նէթունոյի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը։ Վաւերացումը կրնայ տեղի ունենալ, շնորհիւ Իտալիոյ սպառնական դիրքին, բայց խրուաթ երեսփոխաններուն բացակայութիւնը մեծապէս պիտի պակսեցնէ անոր արժէքը։ Իսկ ներքին, կուսակցական կիրքերը այնքան բորբոքած են որ, Սերպիա կրնայ ծանր դէպքերու մատնուիլ։ Եուկոսլավիա այժմ ամբողջ յոյսը դրած է թագաւորին ազդեցութեան եւ բանակին վրայ։

Հռենոսի պարպումը կը պահանջեն

Ընկերվարական համագումարի առջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Փօլ Ֆօռ Ֆրանսայի ընկերվարութեան անունով պահանջեց անմիջապէս եւ առանց պայմանի պարպել Հռենոսի գաւառները։

Պատուիրակը անհրաժեշտ պայման կը համարէ այս գործողութիւնը, ամրապնդելու համար Ֆրանքագերման մերձեցումը, առանց որու խախուտ պիտի մնայ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութիւնը։

∴ Համագումարը քննութեան առնելով ութ ժամուան աշխատանքի խնդիրը, «զայրոյթով» հաստատեց թէ Ուաշինկթընի պայմանագրին կնքումէն ինը տարի յետոյ, օրական ութ ժամուան օրէնքը վաւերացուած է միայն սակաւաթիւ կառավարութեանց կողմէ։ Պելժիա վաւերացուցած է, Ֆրանսա՝ պայմանաւոր, Գերմանիա՝ վաւերացնելու միտք ունի, իսկ Անգլիան իր երկդիմի դիրքով կը խանգարէ ամբողջ գործը։

Բարձր պաշտօնատար մը բանտարկուած

Փարիզի դատական իշխանութիւնը որոշեց բանտարկել բարձր պաշտօնատար մը, Սայյի, որ ամբաստանուած է թէ գաղտնի պաշտօնաթուղթեր գողնալով ծախեր է, ազատագրեալ գաւառներու վարչութեան մէջ։ Քննութիւնները շատ գաղտնի կատարուած են եւ ծանր յայտնութիւններու կը սպասուի։

Հակապատերազմեան դաշինքը

Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնագրով մը Ազգերու Դաշնակցութեան գլխաւորին հաղորդեց Փոլան-Քէլլոկի հակապատերազմեան ծրագիրը։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԷՊԻ ՏԷՐ ԶՕՐ

«Մեծ սէրային մէջ, կարեւոր ժողով մը տեղի ունեցաւ Տոքթ. Գազըրիէի եւ բարձր քոմիսէրութեան հանրային խնամատարութեան եւ առողջապահական սպասարկութեանց միջեւ Հոն մասնաւորապէս ուսումնասիրուեցաւ Տէր Զօրի մէջ 500 ընտանիքէ բաղկացած հայ գաղութի մը հաստատման ծրագիրը։ Այս խնդրին շուրջ, դեռ ոչ մէկ վերջնական որոշում տրուեցաւ» (Ազդակ, 28 Յուլիս)։

Դեռ վերջնական որ եւ է որոշում չէ տրուած, ուրեմն։

Բայց Ապրիլ 1ի լուր մը չէ։

Կարը կրնայ իրականանալ։

Եթէ խնդալու սիրտ ունենայինք, պիտի ըսէինք թէ՝ այս ծրագրին հեղինակները գէշ խաղի մը նստած են։

Հապա ուրեմն, ի՞նչ ընելու կ՚ուզեն դէպի Տէր Զօր ծամբելով խումբ մը Հայեր։

Իրենց նախատակներուն ուրուականնե՞րը փնտռել տալու։

Արեւուն տակ ափ մը հող չմնա՞ց որ Եղակտոր ցեղի մը մէկ բեկորը կը դրկեն, այս անգամ ալ գաղթականի վրան կանգնելու հո՛ն իսկ, ուր՝ դեռ երէկ, վայրագ ուրախութեան մը կանչերովը կը փութային հայ արեան հեղեղումին։

Գիտենք թէ բարգաւած ու անփոյթ մարդկութեան մը մէջ, ինչ է խորթ ու աղքատ զաւկի մեր ճակատագիրը։

Հովը կը փչէ, տերեւը կ՚իյնայ։

Տիրողը կը կամի, Հայը կը շալկէ...

Բայց եթէ խիղճի ու գութի կուտ մը մնացեր է անոնց մէջ որ անտէր ամբոխներու բախտը կը բռնեն իրենց ձեռքերուն մէջ, եթէ փափկանկատութիւնը եւ բռպական քաղաքավարութեան կեղծիք մը չէ, ու մեծաշուխ սկզբունքները որոնց դեռ կ՚ուզենք հաւատալ, աչք-կապուկի խաղեր չեն, թող մեր խնամակալները խնայեն մեր բոպիկ հայրենակիցներուն՝ հայկական սպանդանոցին մղձաւանջները։

Չենք ուզեր դատել ու դատապարտել որ եւ է քայլ, զգացումներու ազդեցութեան տակ։

Գիտենք թէ Տէր Զօրի բարեբեր հողը կրնայ հրաշք արտադրել հայ աշխատաւոր ձեռքերու աշխատանքին տակ։

Բայց սպանդի յիշատակները դեռ շատ թարմ են. Հայը որ սորված է քիչով գոհանալ, պէտք ունի նախ հոգեպէս կազդուրուելու, աշխատելու խաղաղութեամբ, մոռնալու մօտիկ անցեալին ահաւորը։

Իսկ եթէ ահով, դողով ու երկիւղածութեամբ պիտի քալէ հոն, ուր ամէն մէկ քայլի տակ նահատակ մը կը պառկի, միակ բաղձանքն է զայն ձգել իր տեղը եւ անոր ապահովել քիչ մը ազատութիւն ու աշխատանք։

Հայը գիտէ քալէն իսկ հաց հանել։

Մ. ԽՐԻՄԵԱՆՑ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԲԵՐՔԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ՝ այս տարուան բերքը այնքան վնասուած է, որ կառավարութիւնը ստիպուած է կարգ մը երկրագործներու նիւթական օգնութեան հասնելու համար, միջոցներ ձեռք առնել։ Այս միջոցներէն մէկն է ամէն տուրքէ ազատ կացուցանել բոլոր այն երկրագործները, որոնց բերքը այս տարի հազիւ կը հասնի անցեալ տարուան իրենց բերքի քառորդին

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎՆ ՈՒ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԵԼՃԻՔԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱԶԴԵՑԻԿ ՑՈՅՑՈՎ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 6 Օգոստոս

Երէկ Պրիւսէլի հռուն եւ տօնական փողոցներուն մէջ, Պելճիքայի ընկերվարական բանուորութիւնը, մեծ, ազդեցիկ եւ անմոռանալի ցոյցով մը, ո՛չ միայն եկաւ շեշտել իր կենսունակութիւնն ու կազմակերպչական առաջնակարգ ուժը, հապա նաեւ, փաստօրէն հաստատեց որ հարկ եղած առթիւ պիտի գիտնայ զէնքով պաշտպանել իր վաստըկուած շահերը։

Քաղաքական այս վտանգաւոր եւ փափուկ շրջանին, երբ միջազգային դրամատիրութիւնը, յետպատերազմեան իր խախուտ դիրքերը կրկին ամրացնելէ յետոյ, ուր որ հնարաւոր է, ծնունդ կուտայ դասակարգային սակաւապետութիւններու կամ իշխանապետութեանց, համաձայն այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր ժողովրդավար կարգերու ամրապնդումն ու զարգացումը մեծ խոչընդոտ մը եւ յարաճուն վտանգ մը կը հանդիսանայ, դրամատիրութեան սանձարձակ տիրապետութեան դէմ, պելճ ընկերվարութեան կազմած «բանուորական պաշտպանութեան գումարտակները», լաւագոյն զէնքը կը հանդիսանան կռուելու համար, ամէն տեսակ եւ մեծ կամ փոքր դիկտատորներու դէմ, որ կազմակերպուած եւ չնական կերպով կը խոշտանգեն աշխատաւոր եւ խոնարհ դասերը։

Աւօր համար էր անշուշտ որ, կեցած չորս պողոտաներու միացման կէտին վրայ, խուռն եւ խանդավառ, եւ երբեմն նոյնիսկ յուզումէ թաց աչքերով՝ ի տես մատղաշ մանուկներու որ կ՚անցնէին շարք-շարք, միջազգային ընկերվարութեան գեկավարներ որ հանդարտ եւ քաղցր ուրախութեամբ մը կը դիտէին իրենց առջեւէն զինուորական քայլերով անցնող պելճ երիտասարդ ընկերվարականները, օտար ուսանողներն ու հազարաւոր կարմիր հագած պատանիներն ու պատանուհիները՝ բացառիկ եւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ ողջունեցին բանուորական զուգադանակիր գումարտակներու յաղթական և անվերջ թափօրը։ Նրան ոտքի ու որոտընդոստ ծափերով ու անվերջ կեցցէներով իրենց համակրութիւնը յայտնեցին այդ կարմիր ու ժողովրդական զունդերուն որ ամբողջ ժամ մը անցան, խիտ ու կարգապահ շարքերով, ընկերվարութեան այդ յեղափոխական ու պայքարի պատրաստ զինուորները, առաջնորդուած նուագախումբերով կամ լիահագագ երգելով յաղթական «Միջազգային»ը պատգամաւորներու հետզհետէ աւելի ընդարձակուող ծափերու տարափին տակ։ Ու կը ծափէին բոլորը, վիրաւոր եւ արիւնաքամ Իտալիոյ ծերունի եւ աքսորական զինուորեալ Միլլիֆիօ Թուրաթիէն, որ անշուշտ ժամանակ պատճառներ ունէր այդքան հրճուելու եւ յուզուելու, մինչեւ գերման կարշնեռ, առոյգ ու յաղթական պատգամաւորուհիները, մինչեւ մենք՝ Հայերս, որ կը դիտէինք այդ բոլորը, պզտիկ ժողովուրդի մը կենսունակութեան եւ ուժին այդ անժխտելի ապացոյցները, յուսամութեամբ մը, որ մինչեւ վերջը պղտորեց մեր հաճոյքը։

Ու այսպէս, ամբողջ ժամերով պելճ ընկերվարական ժողովուրդը, անցաւ բոլոր ժողովուրդներու ներկայացուցիչներու առջեւէն։ Նախ երախաներն էին, առոյգ, մատղաշ ու Ֆլամաններու յատուկ կապոյտ, պարզ, անկեղծ աչքերով։ Անոնք կարմիր հագած էին կամ ճերմակ ու կ՚երգէին, իրենց պզտիկ եւ արտառոց ձայներովը ու ցըն-ծագին՝ աշխատաւորութեան մեծ քայլերգը որ այդ օրը անընդհատ,մեծալիքներով զարնուեցաւ քաղքենիներու պատերուն։ Յը Պրուքէր՝ պելճ ազնիւ ու վեհանձն ծերակուտականը, իրաւամբ կ՚ըսէր, որ այդ երախաները իրենց ամբողջ յոյսն ու ամբողջ ուրախութիւնն էին, իրենց ապագան։ Անոնց ետեւէն կուգային ուրիշ ժողովուրդներու երիտասարդ ընկերվարականները, նախ Ձախ մարզիկներու առոյգ խումբ մը, յետոյ գերման ընկերվարական մարզիկները՝ որ կը յառաջանային երգելով արինգի վրայ ու ողջունելով «Միջազգային»ը։ Յետոյ երիտասարդ Ֆրանսան էր, իր դրօշը աշխոյժ եւ համակրելի դէմքերովը։ Հոլանտան, Աւստրիան։ Եւ յետոյ կրկին Վալոններ ու կրկին Ֆլամաններ, խանդավառ, շէնշող, յաղթական, տիրելով քաղաքին ու գրաւելով փողոցները ու բոլորին ետեւէն բանուորական գումարտակներու անվերջ ու բացառապէս գեղեցիկ թափօրը, որ ժամերով կը խուժէր հեռուէն ու կը լեցնէր հորիզոնը։ Յետոյ այդ անսահման թափօրը յանկարծ վերածուեցաւ կարմիր եւ ալեծածան դրօշներու երկնասլաց անտառի մը։ Ի՛նչքան կարմիր դրօշ, ի՛նչքան կարմիր դրօշ։ Իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէր արհեստակցական մը, կուսակցական կոմիտէ մը, համագործակցական մը, խնայողական ընկերութիւն մը եւլն.։ Ամբողջ արհեստակցան, համագործակցական և ընկերվարական Պելճիքան էր՝ որ այդպէս կ՚անցնէր, բացատրելով ու շեշտելով ինքզինքը. այդ կարմիր և ծածան-ծածան դրօշներով։ Լէոն Պլում, այսօր Միջազգայինին ի պատիւ՝ տրուած մեծ խնջոյքին, այդ դրօշներու անտառը անուանեց յաղթական ու մօտալուտ յեղափոխութիւնը, որ կ՚երեւի հեռուէն ու կը լեցնէ չոր հորիզոնը։

Միայն թէ՛ այս ամբողջ բազմութեան դիմաց, միջազգային եղբայրութեան եւ հակադրամատիրական առնչութեան այս խուժումին առջեւ, մարդ ստիպուած ինքզինքին կը հարցնէր թէ միթէ՞ այս նոյն տեղն է բռնուած ժողովուրդը չէր, որ բոլոր միւսներուն պէս, ռազմադաշտին վրայ, նետուեցաւ թշնամիին կոկորդին։ Սրեան հոսը ընկեց տարիներով։ Վաղը կը սկսի՞ն արդեօք կրկին։ Վաղը կը վերսկսի՞ն արդեօք։

. .

Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ժողովուրդի Տան սրահներուն մէջ գումարուեցաւ եւ իր աշխատանքները վերջացուց ընկերվարական կիներու Միջազգային Խորհրդաժողովը։ Կիներու այս կազմակերպութիւնը, նախապէս տկար, հետզհետէ հող կը շահի եւ իր շարքերը կը ստուարացնէ զանազան երկիրներու մէջ։ Այսուհանդերձ՝ Աւստրիան, Գերմանիան եւ Մեծն Բրիտանիան կը մնան այն երեք երկիրները, ուր կիները, կը կատարեն բացառապէս առաջնակարգ դեր՝ թէ իրենց քանակով եւ թէ իրենց կազմակերպչական ընդունակութիւններով։ Մարսէյլի համագումարէն ի վեր, կիները մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց կուտան ոչ միայն վերոյիշեալ երեք երկիրներուն, այլ եւ կարգ մը փոքր երկիրներու մէջ՝ ուր իրենց թիւն ու ազդեցութիւնը հետզհետէ կը մեծնայ։

Համառօտակի խօսելէ առաջ իրենց խորհրդաժողովի մասին՝ կ՚արժէ որ ակնարկ մը նետենք իրենց ներկայացուցած ուժին վրայ՝ զանազան երկիրներու մէջ։ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ կան 300.000 կիներ՝ կազմակերպուած կուսակցականօրէն եւ 382.000՝ արհեստակցականներու մէջ, կան 3 կին երեսփոխաններ։ Աւստրիոյ մէջ՝ 225.000 կուսակցականներ (հարիւրին 31) եւ 174.991՝ արհեստակցականներու մէջ, 6 կին երեսփոխան։ Գերմանիոյ մէջ՝ 181.54 կին ընկերվարականներ, 679.000՝ արհեստակցականներու մէջ (հարիւրին 15), 20 կին երեսփոխան։ Դանիա՝ 48.469 կին ընկերվարական (հարիւրին 33) եւ 49.514 արհեստակցականներու մէջ (հարիւրին 16)։ Խորհրդարանին մէջ 3 պատգամաւորուհի։ Շուէտ՝ 26.018 (հարիւրին 14) կուսակցութեան մէջ եւ 34.868 (հարիւրին 9) արհեստակցականներուն, 5 երեսփոխան։ Չեխոսլովաքիոյ մէջ (գերմանուհիներ) 24.000 եւ 53.000։ Պելճիքայի մէջ կիները քուէարկութեան իրաւունք չունին, այսուհանդերձ 20.000 կիներ կան կազմակերպուած՝ բանուորական կուսակցութեան մէջ եւ 60.000 արհեստակցականներուն, Հունգարիա՝ 20.000 եւ 15.746։ Չեխոսլովաքիա (Չեխուհիներ 18.822 եւ 63.523 (հարիւրին 18)։ Հոլանտա՝ 15.364 (հարիւրին 29) եւ 12.180, 2 կին երեսփոխան։ Մեծն-Բրիտանիոյ Անկախ-Աշխատաւորականները, իրենց մէջ կը հաշուեն 14.000 կին (հարիւրին 46)։ Լեհաստան՝ 9600 հարիւրին 16) եւ 35.547 (հարիւրին 12), 9 կին պատգամաւոր։ Աւելի կամ նուազ զօրաւոր, ընկերվարական կիներու կազմակերպութիւններ կան նաեւ Ֆինլանտայի, Զուիցերիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆրանսայի, Լիթուանիոյ, Լեթոնիոյ, Եուկօ-Սլավիայի, Լիւքսէմպուրկի, եւ Ռումանիոյ մէջ։

Կարգ մը երկիրներու մէջ, կիները ունին առանձին կազմակերպութիւններ, իսկ ընդհանրապէս, այն երկիրներուն մէջ, ուր քուէարկութեան իրաւունք ունին, անոնք հաւասար իրաւունքներով կը մասնակցին կուսակցական կեանքին։ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Մեծն Բրիտանիոյ, Շուէտի մէջ անոնք կը կատարեն բացառապէս առաջնակարգ դեր։ Գերմանիոյ մէջ, օրինակ, կը մասնակցին 4000 տեղական կազմերու եւ ունին 1500 առանձին կնոջական խումբեր։ Բաւական կոկիկ թիւ մը կը կազմեն նաեւ՝ Ընկերվարական Միջազգայինի Գ.րդ համագումարին մէջ։

Իրենց վերջին խորհրդաժողովին մէջ, անոնք զբաղեցան գլխաւորաբար իրենց վերաբերեալ հարցերով, որ հետեւեալներն են՝ 1) Մայրը եւ երախան, 2) կինը ճարտարարուեստի մէջ, 3) Հիւանդներ, ծայրանդամներ, ծերեր, 4, կինը պատերազմի դէմ, 5) կինը որպէս քաղաքացի եւ այլն։ Տեղ չունիմ տալու համար իրենց բանաձեւերը, ուր առօրեայ պայքարի եւ դժուարութեանց դէմ առաջարկած իրենց գործնական միջոցները՝ չեն մեկնիր այսուհանդերձ յատակ ըմբռնումը վաղուան մեծ պայքարին։

Իրենց եւ իրենց խորհրդաժողովին յատկացնելով այս յօդուածին մէկ մասը, կ՚ուզէի որ «Յառաջ»ի ընթերցողները ըմբռնէին այն բարերար եւ մեծ դերը որ ընկերվարութիւնը կը տանի բազմաթիւ երկիրներու մէջ։

ՎԱՉԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Պերլինէր Թակէպլաթ Թերթը մէկ կողմ դնելով գոթական գրերը, ամիսէ մը ի վեր լատինական գրեր կը գործածէ, առաջինը ըլլալով գերման օրաթերթերուն մէջ։

∴ 250 դպրոցական տղաք, որ Պերլինէն փարիզ անցնելով, իրենց արծակուրդը Ֆրանսացի ընտանիքներու քով անցուցերէին, վերադարձան, իրենց դէմ փոխադարձաբար հիւր տանելով 250 ֆրանսացի դպրոցականներ։

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Ցոյոնի ընդդիմադիրներ Զինովիեւ եւ Կամենեւ, ինչպէս յայտնի է մեզայի եկան եւ վերադարձան Մոսկուա, ուր ներկայիս կը վարեն երկրորդական պաշտօններ։

Անոնք բոլորովին կորսնցուցած են իրենց հեղինակութիւնը։ Անշուշտ, ողորմելի կ՚երեւան մարդիկ, որ տարի մը առաջ «ազատափարական մարդիկներ» հռչակուեցան, իսկ այսօր քանոսայի ճամբան բռնեցին։ Ինչպէս կը հաստատէ «Neue Freie Presse»ի Մոսկուայի թղթակիցը, Կամենեւի եւ Զինովիեւի մուտքը Մոսկուա շատ աննշան անցաւ։ «Անոնք այլեւս ոեւէ դեր չեն կատարեր կուսակցական կեանքի մէջ»։

Տրոցկի առ այժմ անսասան կը մնայ պաշտէշին վրայ, կ՚ապրի իր աքսորավայրին մէջ եւ Ստալինի ամէնէն ոխերիմ թշնամին կը համարուի։ Պահ մը Ստալին փոխեց իր քաղաքականութիւնը, որպէսզի որոշ չափով հաճոյանայ Տրոցկիստներուն։ Նոյն իսկ գաղտնի բանակցութիւններ վարած է Տրոցկիի հետ, համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար։ Ստալին պահանջած է, որ Տրոցկի հրապարակաւ մեղայի գայ եւ ընդունի իր ծրագրին սխալը։ Սակայն Տրոցկի մերժած է եւ նոյն թղթակցին տեղեկութեան համաձայն, պատասխանած է. «Ներկայիս կուսակցութիւնը կ՚երթայ իմ գծած ճամբով»։

Ներկայիս Ստալին նորէն կը վարէ աջ քաղաքականութիւն, հետեւաբար անհնարին կը դառնայ հաշտութիւնը երբեմնի դիկտատորին հետ։

Նոր խմորումներ կ՚երեւան կառավարական շրջաններու մէջ։ Աջ Ստալինի դէմ խուլ պայքար մը կը մղէ Րիքով, գործավարներու խորհուրդին նախագահը, իրեն հետ ունենալով կալինին։ Թէեւ Ստալին այժմ ալ կը վարէ համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնը եւ, արտաքնապէս հանդէս կուգայ իբրեւ դիկտատոր, սակայն ներքնապէս իր դիրքը խախտուած է։

«Նոյէ Ֆրայէ փրէսէ»ի թղթակցին վկայութեան համաձայն «ամենուրեք քննութիւն բռնած է ընդդէմ պատասխանատուութեան վախ, կայ դիկտատոր, բայց չկայ դիկտատուրա»։ Այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնց կը համբերէ իշխանութիւնը իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ, չէրվոնեցի սակին անկումը եւ այլ տնտեսական դժուարութիւններ, վերջ ի վերջոյ նոր հիասթափումներ յառաջ պիտի բերեն ժողովուրդին մէջ, առաջին հերթին բանուորական զանգուածներուն մէջ։

«Պրավդա»ի տրամադրութիւններու երեւան գալը, անշուշտ պիտի սաստէ նոր «դժգոհներ» եւ թերեւս յանգի ընդդիմադիրներու նոր խմբակի մը կազմութեան։

Այդ վախերը անշուշտ ջղային մթնոլորտ մը ստեղծած են շրջաններու մէջ եւ լենինեան երբեմնի միասնական կուսակցութիւնը կը շարունակէ ապրիլ խոր տագնապ մը, իբրեւ հետեւանք քաղաքական եւ տնտեսական ընդհանուր անորոշութեան եւ անկարողութեան։

Միջոցներ չեն խնայուիր ժողովուրդը հեռու պահելու մասյլ հետանկարներէ։ Դիւանագիտական լուրեր կը տարածուին պատերազմի վտանգի մասին, որ իբր թէ կը սպառնայ «բանուորներու եւ գիւղացիներու» հայրենիքին, եւրոպական աշխարհակալներու կողմէ։ Վերջերս Լենինկրատ եւ Մոսկուա ականատես եղան բազմաթիւ ռազմափորձերու, որոնց ամէնէն կարեւորն էր փորձնական յարձակում կազերու միջոցաւ փողոցներու մէջ, ժողովուրդը կը պաշտպանուէր կազերէ յատուկ դիմակներով Սակայն մասնակցողներու թիւը քիչ էր։ Չեն կրցած շարժել ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը։

Այս պայմաններուն մէջ, բացուեցաւ համայնավար միջազգայինի հերթական համաժողովը, որու մասին տեղեկութիւններ պիտի տանք յաջորդաբար։

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԵՒՀԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՁՆՈՒՆԴԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մեր սեփական թղթակցէն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 2 Օգոստոս

Այս շաբթու այցելութիւնը ընդունեցինք գերմանեւհայ առաքելութեան մը հիմնադիր, լիազօր պատուիրակ Տօքթ. Արմենակ Պարոնիկեանի, որ Պալքանեան երկիրները կը պտտի ուսումնասիրելու եւ ընտրելու համար հայաշատ վայր մը, ուր նոյն առաքելութիւնը պիտի հիմնէ հոգեւոր դպրոց մը, յատկապէս հոգեւորականներ պատրաստելու համար հայ եկեղեցիին։ Տօքթ. Պարոնիկեան անմիջապէս շփման մէջ մտաւ թեմական իշխանութեանց հետ, եւ յայտնեց թէ իր հիմնած ընկերութեան կեդրոնն է Տրէզտէն, բաղկացած 10,000ի մօտ անդամներէ, որոնք որեւէ յարանուանական նպատակ չեն հետապնդեր, հաւաքուած ըլլալով միմիայն մարդասիրական - քրիստոնէական նախանձախնդրութեամբ, եւ պարզապէս ծառայելու համար հայ ժողովուրդին։

Իր առաջարկը լսելու համար՝ թեմական առաջնորդին հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ մասնակցութեամբ թեմական խորհուրդի անդամներուն եւ դուրսէն հրաւիրուած քանի մը անձերու, որոնց Տօքթ. Պարոնիկեան պարզեց իր նպատակը, շեշտելով մանաւանդ թէ իր բանալիք դպրոցը, թէեւ գերման եւ հայ միութեան մատակարարութեան եւ հսկողութեան տակ պիտի գտնուի՝ բայց անոր նպատակը պիտի ըլլայ զարգացած հոգեւորականներ պատրաստել հայ եկեղեցիին համար, եւ անոր հոգեւոր տեսուչը պիտի ըլլայ հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պետը կամ անոր ներկայացուցիչը։

Կարծիքներու երկար փոխանակութենէ մը յետոյ, խորհրդակցական ժողովը սկզբունքով ընդունեց հոգեւոր դպրոցի մը ծրագիրը, պայմանաւ որ ապահովուի անոր հայ ոգին, եւ ծրագրին մանրամասնութիւնները ճշդելու պաշտօնով յանձնախումբը, ինչպէս կ՚իմանամ, արդէն լծուած է իր աշխատանքները, եւ յանգած է հետեւեալ եզրակացութեանց —

Ա. Գերմանեւհայ լուսաւորչական առաքելութիւնը (ի Տրէզտէն) կը հիմնէ հոգեւոր ճեմարան մը Պուքրէշի մէջ, արտօնութիւնը ստանալով թեմական խորհուրդին անունով։

Բ. Հոգեւոր ճեմարանին նպատակը պիտի ըլլայ պատրաստել հայ հոգեւորականներ համաձայն Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ եւ ազգային ոգիով դաստիարակուած մտաւորականներ։

Գ. Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պետը կամ անոր ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ ճեմարանի տեսուչը։

Դ. Արթական ծրագրով առաջնակարգ տեղ պիտի հանդիսանայ եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւ աստուածաբանութեան, լեզուն եւ գրականութիւնը, պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը եւ երաժշտութիւնը։

Ե. Ճեմարանին ամբողջ հոգին ու մտայնութիւնը, ինչպէս նաեւ կը մնայ գերմանեւհայ լուծեան։

Զ. Ճեմարանը կ[illegible] գաղափարութիւն մը [illegible] հետեւեալ կերպով — տեսուչը նախագահն է [illegible] ձութեան, թեմական [illegible] մէկ անդամը եւ գե[illegible] միութեան լիազօր [illegible] գամներն են, իսկ այ[illegible] հրաւիրեն երկու հոգի [illegible] համար հոգաբարձու[illegible]

Ծրագրին մէջ [illegible] բարձրութեանց [illegible] կէտ մը միայն, [illegible] սականը, անլուծելի [illegible] Ի՞նչ պիտի ըլլայ [illegible] բարձութեան պաշտօն[illegible] կանի ներկայացուցի[illegible] տեսակէտին վրայ, [illegible] բարձութեան պիտի [illegible] վճռական բարոյական [illegible] նատուութիւնը՝ [illegible] նաեւ տօրէնի եւ [illegible] անուանումը, իսկ Տօ[illegible] նիկեան իրեն կը վերա[illegible] իրաւասութիւնը [illegible] թեան հսկողի դեր [illegible] տալով։

Խնդիրը պիտի [illegible] թեմ. խորհուրդի [illegible] նիստին, որ պիտի [illegible] այն հարցը թէ [illegible] եւ հիմնական՝ Տօքթ [illegible] եանի կողմէ ներկայա[illegible] ծրագիրը, եւ թէ [illegible] խանութիւնը ինչ [illegible] տալ իր մասնակցու[illegible] տասխանատուութիւն[illegible]

ԽՄԲ.— Կարդալ [illegible] խմբագրականը։

ԱՄՍԹԵՐՏԱ[illegible] ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՈՂ[illegible]

Աշխարհի խնդրո[illegible] պիական խաղերը [illegible] սան Ամսթէրտամի [illegible] 29ին, կը լրանան [illegible]

Խաղերը չսկսած, բոլոր թերթերը [illegible] ները բռած էին, վեր[illegible] գերմանական պատր[illegible] ները։

Վերջապէս խաղեր[illegible] քին տեսնուեցաւ որ [illegible] ներ տեղի ունեցան եւ [illegible] վին անյուսալի [illegible] ստացուեցան։ Աւել[illegible] իսկ, հակառակ անոր [illegible] առաջնութիւնը [illegible] կնկալներու հանդ[illegible] վազքերուն մէջ [illegible] մեցրը չահեցան, [illegible] 4 × 100 դրօշարշաւը [illegible] Այս երկու դրօշարշա[illegible] հաշուեր, որովհետեւ [illegible] կան արդիւնքներ [illegible] ալլ ձեռք բերուած են [illegible]

Գերմանացիները անակնկալի եկան եւ [illegible] րենց իսկական արժէ[illegible] տալ։

Բայց դեռ վերջնակ[illegible] ւորումը չէ ճշդուած։ [illegible] խաղերը կիրակի օր [illegible] Անկէ վերջ, հեծելան[illegible] մարտ լողալ եւայլն [illegible] խաղերն են որ շարունա[illegible]

Բայց, դասաւորութ[illegible] խը կը գտնուին Ամեր[illegible] րը, որոնցմէ անկարելի [illegible] սափի առաջնութիւնը [illegible] արդէն կիրակի օրը 144 [illegible] պահուած էին։ Դեռ [illegible] չսկսած՝ բոլոր աշխար[illegible] որ Ամերիկացիները [illegible] հէին առաջին անգա[illegible]

...12էն ի վեր եւ անկէ առաջ միշտ անոնք շահած էին. ...Գերմանացիները իրր վերնագլուխ մրցորդներ կը ներկայանային։ Բայց, կիրակիի ...գլխաւորներուն մէջ, Ֆինլանտացիները կուգային երկրորդ եւ երրորդ կը դասուէին ...րմանացիները, այնպէս որ ...րմանացիները դարձեալ գէշ ...րտաման մը վրայ չեն գըտնուիր։

Անգլիացիներն ու Ֆինլանտացիներն էին որ Ամերիկացիներէն խլեցին վազքերը։

Աթլէթիք խաղերու ընթացքին, հրեք՝ աշխարհի եւ չորս ողիմպիական մրցանիշները բեկանուեցան։ Այս մրցանիշներէն ամէնէն յատկանշականը ...նդն է, որ ամերիկացի Kneck ...ոնց 15 մեթր 87։ Նախկին մրցանիշն էր 15 մեթր 44. ամէնէն զարմանալին այն է, որ երկրորդը եւ երրորդը չարունակաբար կը նետէին 15 մեթր 75 ...ե 15 մեթր 72, այնպէս որ եւ ...երն ալ կը կոտրեն մրցանիշը։ Դունդէն վերջ բարեկաւուած 110 մեթր արգելարշաւի մըրցանիշը որ շահեցաւ Atkinson ...արաւային Ափրիկէ) 14 3/5ով։ 10.000 մեթր վազքը շահեցաւ Nurmi (Ֆինլանտացի), 30 վայրկեան 18 4/5ով։ Նախկին մրցանիշն էր 40 վ. 6 4/5երորդ ...զարձեալ կը պատկանի նոյն ...ին։

800 մեթր վազքը շահեցաւ ... (Անգլիացի) 1 վ. 51 4 5. բարելաւելով 1924ի Փարիզի ողիմպիական իր մրցանիշը, 1 վ. 51 9/10։

Իսկ 800 մեթր աշխարհի մրցանիշը կը պատկանի Գերմանացի Peltzerի 1 վ. 51 3/5։

Արբնեմ երկու մրցանիշ գըտուին անի իրարմանչիչիր խաղերու մէջ։ Առաջին Ողիմպիական ...ղերու ընթացքին հաստատուած մրցանիշները կը կոչուին Ընդհանուր Ողիմպիական մրցանիշ (որովհետեւ այս խաղերը չորս տարին անգամ տեղի կ'ունենան,) այդ չորս ...րիներու միջոցին կրնայ ըլլալ որ ուրիշ աղգի պատկանող ...ի ... ողիմպիական մրցանիշը եւ այդ կը կոչուի աշխարհի մրցանիշ. իսկ ողիմպիական մրցանիշը կը ... մինչեւ յաջորդ խաղերը։ Ասոնցմէ զատ բարելաւուած ...երկրացնութիւն ցատկելու եւ ...ակ նետելու մրցանիշները։ ...Դարով կին մարզիկներուն, ...նք ալ կարիցին մրցանիշ ... եւ հաստատեցին մրեւնոյն ...էն, որ մարզանքը լաւորէն ...պայցուցած են անոնք։

Այսպէս Օրիորդ Koropacka (...անիացի), բարելաւեց սկաւակի մրցանիշը. նետելով ... մեթր 17։ 4×100 փոխարշաւ 48 2/5 երկվայրկեանով ...եցաւ Քանատայի խումբը, ...պէս բարելաւելով աշխարհի մրցանիշը։ 800 մեթր վազքէն (2 վ. 16 4/5) ալ շահեցաւ Օրիորդ Radke Գերմանացի։

Մէկ խօսքով կիներն ալ այրերու նման լաւ արդիւնքներ ձեռք բերին։ Կին մարզիկներու մասին դեռ կանոնաւոր դասաւորում մը չի եղած։ Բայց շատ հաւանական է որ Գերմանացիք շահին կին մարզիկներու առաջնութիւնը։

Գ. Կարապետեան

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԹԹՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Աթթոս պուլկարահայ գաղութներուն մէջ ամէնէն հիներէն մէկն է։

Հեռաւոր անցեալին մէջ, այստեղ ապրած է հայութիւն մը, որ կը կարծուի թէ Անիէն գաղթած է։

Պուլկարահայ գերեզմանատան մէջ այսօր կը մնան մօտ 170 մարմարէ տապանաքարեր, որոնցմէ 7 հատը միայն իրենց վրայ կը կրեն հայերէն ընթեռնելի արձանագրութիւններ։ Այդ տապանաքարերէն ոմանք 2-300 տարուան հնութիւն ունին։

Հայերը անցեալին մէջ ունեցած են նաեւ իրենց սեփական եկեղեցին։ Այսօր կան ծերունի պուլկարներ, որոնք կը յիշեն հայոց եկեղեցիի մը գոյութիւնը եւ անոր շէնքին քանդումը՝ երբ ան լքուած է եղեր, տեղւոյն հայ գաղութին անհետանալէն յետոյ։

Այսօր, Հայոց քանդուած եկեղեցիին տեղը կը գտնուի պուլկարական մատուռ մը։

Աթթոսի հին գաղութը զանազան պատճառներու հետեւանքով չքանալէն յետոյ, անկէ քանի մը տասնեակ տարի առաջ, կրկին այս քաղաքին մէջ հաստատուած են մասի վրայ համբուող ընտանիքները։ Գաղութը բազմացած է այս վերջին գաղթին հետեւանքով, ուր Անատոլուէն քանի մը հարիւր հայեր եկած են հաստատուելու։

Անկէ քանի մը տարի առաջ, Աթթոսի հայութիւնը կը բաղկանար 90 ընտանիքէ. այժմ այդ թիւը իջած է 70ի։

Աթթոսի շրջակայ գիւղերէն Գարնոպաթի, Էլմա Ցէրէի, Խոյ Քէօյի, Տիպրօթնոյի, Պուրունճուքի եւ Գայալըի մէջ կ'ապրին 20-25 հայ ընտանիքներ։ Աթթոսի քահանան է որ կը հովուէ այդ գիւղերու հայութիւնը։

ՍԻՒՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը Սուրիոյ մէջ հաստատելու համար ծրագրուող յանձնաժողովը իր գործունէութեան կաթողիկոսին բնակարանին մէջ։ Ցեղեկարբեր յանձնախումբը բերած ըլլալով իր տեղեկագիրը, գրեթէ առանց փոփոխութեան ընդունուեցաւ ժողովին կողմէ։ Գլխաւորներն են՝ որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հաստատումը Սուրիոյ մէջ։ Աւժամանակ կերպով գալ տեղաւորել Հալէպի Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ շրջափակը գտնուող աղջկանց վարժարանի շէնքին մէջ. վարժարանը ուրիշ շէնք մը փոխադրելով։ Դիւանատուն մը կազմակերպել կաթողիկոսին տեղակալ մը նշանակելով, կամ Ընթացակից մը ընտրելով։ Հիմնադրամ մը գոյացնելու համար պիտի կազմուի տեսչական յանձնախումբ մը, որ թէ տեղւոյն եւ թէ Սուրիոյ այլ եւ այլ քաղաքներուն մէջ հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիոյ առաջնորդական փոխանորդը ձեռնարկներ կատարած է, իրենց ազգականներուն մօտ զրկելու համար տեղւոյն 60ի չափ որբերը։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը յանձն առած է հոգալ ճամբու ծախքը։

Որբերուն փոխադրութիւնը անհրաժեշտ կը դառնայ Առաջնորդին կողմէ. որովհետեւ նիւթական միջոցներ չկան զանոնք ապրեցնելու։

Այդէ յաջողի փոխադրութիւնը, Կեսարիա պիտի մնան միայն 20ի չափ խեղանդամ որբեր։

ՀԱՑՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Անվերսի «Գիտութիւն եւ Գիտելիք» ամսագիրը կ'արձանագրէ պելճիքահայ ճարտարագէտ Պ. Տիրան Սէֆէրեանի մէկ գիւտը, դիտակ մը որով կարելի է մինչեւ 20 միլիմեթր հաստութեամբ մետաղէ անոթներուն ներսի կողմը տեսնել։

Գործիքը գնահատուած է պելճ կառավարութենէն եւ արքայական հրամանագիր մը պարտաւորիչ դարձուցած է անոր գործածութիւնը՝ խառացած կազի հետ գործ ունեցող բոլոր հաստատութեանց համար։

ԿՈՒՇՑՈՒ ԿՈՒՌ ՈՒՑԵԼ ԿՈՒԶԷՐ

Ռուսական թերթ մը կը պատմէ, որ այս օրերս, Թուրքիստան Սիպիրիա երկաթուղային վարչութիւնը քննած է գործաւորի մը խնդրագիրը, որով ան կը գանգատէր թէ շահածը այնքան քիչ է, որ չի կրնար պէտք եղածին պէս սնանիլ։ «Եթէ տաք կերակուր մը ունենամ, կը գրէ գործաւորը, օրական 5 քիլօ հաց կ'ուտեմ։ Եթէ ոչ, 7 քիլօ հացի պէտք ունիմ»։

Խնդրարկուն հսկայակազմ մէկն է, որուն հասակը կը հասնի 2 մեթր 20ի։ Վարչութիւնը հաւանեցաւ գայն վարձատրել համաձայն իր հասակին։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՌՈՆՏ ՍՈՒ ԲՈՒԱ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնդ Սու Պուաի մասնաճիւղին կազմութեան տարեդարձին առթիւ, Թէյասեղան մը սարքուեցաւ Շաբաթ իրիկուն ընդարձակ սրահի մը մէջ։ Ներկայ էր գիւղին հայ հասարակութիւնը։ Պ. Նշան Սերգոեան պարզեց մասնաճիւղիս մէկ տարուան կարճ շրջանի մէջ կատարած յառաջդիմութիւնը մասնաւորաբար շեշտելով անդամներու մէջ տիրող սէրն ու միութիւնը եւ աշխատելու փափաքը։ Յետոյ ժենեըրգեց Պ. Մ. Պալապանեան արտասանեց զանազան կտորներ։ Պ. Զ. Յովհաննէսեան արտասանեց Շուշանիկ Կուրղինեանի «Բանուորները»։ Իսկ Պ. Թ. Ղազարոսեան ներկայացուց Երուանդ Օտեանի «Զպրոցր Արթին աղա»ին պատկեր մը։ Բոլորն ալ խիստ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Տեղի ունեցան նաեւ վիճակահանութիւն եւ աճուրդ, գոհացուցիչ արդիւնքով։ Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերը անցած, և ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Խ. Շահինեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՂ ԱՍՈՐԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 6 Օգոստ.— Խանասորի արշաւանքին 31րդ. տարեդարձին առթիւ Թէեւ «Յառաջ»ի մէջ ազդ հրատարակուած չէր, սակայն մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ այստեղ ալ։ Օդին խոնաւութեան պատճառով, հարկ եղաւ հանդէսը կատարել Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Բացումէն առաջ, բոլոր ժողովուրդը խռնուած էր տան առջեւը։ Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատեր կը գանգատէին թէ ինչո՞ւ բացօթեայ չեղաւ հանդէսը, որուն համար պատրաստութիւններ տեսնուած էին։ Նախագահ ընկ. Խ. Արզումանեան հանդէսը բացաւ պատշաճ խօսքերով։ Ապա որբորդներ եռագոյն հագուստներով բեմ եկան ջութակի մը ընկերակցութեամբ եւ երգեցին «Մեր Հայրենիքը»։ Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Բ. Միլտոնեան որ յիշեց Խանասորի արշաւանքէն դրուագներ։

Երկրորդ բանախօսն էր դերասան ընկ. Մ. Մարութեան, որ վեր հանեց հայ յեղափոխութեան արժէքը ու շատ մը ոգեւորիչ դրուագներ պատմեց։

Հանդէսին փայլ կուտային գլխաւորաբար պզտիկներու պարերը, հրեշտակի թեւերով եւ եռագոյն զգեստներով։ Պնահատելի էին Տիկ. Անուշի, Օր. Սաթենի, ընկ. Քէչիշեանի թափած ջանքերը։ Յաջող էին նաեւ արտասանութիւնները ընկ. Կ. Տօնապետեանի եւ ընկ. Հ. Ներկարարեանի, ինչպէս նաեւ Օր. Սաթենի, Օր. Անահիտի եւ փոքրիկն Սմբատի։ Պ. Մ. Դերուկեան ժենեըրգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը, իսկ ընկ. Մ. Տօշեան նուագեց Ա. Ահարոնեանի «Սեւ խաւարը»։ Հանդէսը փակուած յայտարարուելէն վերջ, ծպտուած օրիորդներ Հ.Յ. Դ. Տան եռուեդրէն դուրս եկանելով «Կարկաւտ տեղացեք ու ոկսան պարել բացօթեայ։ Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ, երբ կը տեսնէր իր փոքրիկներու դաշլալըկը։ Խումբ մը երիտասարդներ կը հառաչէին. «Մինչեւ ե՞րբ պիտի ստիպուինք այս հայկական հանդէսները տօնել օտար երկինքի տակ»։

Վիրապ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ատենէ մը ի վեր, մաքսանենգութիւնը Անգլիոյ եւ ցամաքին միջեւ, վտանգաւոր համեմատութիւններ առած է, շնորհիւ ինքնաշարժ նաւակներու եւ օդանաւերու։ Անգլիական իշխանութիւնները լրջօրէն կը մտահոգուին։ Ինքնաշարժ նաւակները եւ օդանաւերը որոնք կը խուսափին մաքսային պաշտօնեաներու հսկողութենէն, շատ դիւրաւ կրնան Անգլիոյ որեւէ մէկ ուսացած մէկ անկիւնը հանել արգիլուած ապրանքներ, ինչպէս ասուեղէն, ադամանդներ եւ թմրեցուցիչներ, ու նոյնիսկ անբաղձալի անձեր։

Անգլիոյ Արեւելեան եզերքներուն վրայ, կը պատմուին օդանաւային այլանդակ պատմութիւններ, եւ վերջերս գտնուած օդանաւու մը բեկորները տեղի կուտան զանազան մեկնութիւններու։

Ցամաքէն, հրասաւառնակներ կանգ կ'առնեն ծովեզրէն 1 կամ 2 մղոն հեռու։ Ինքնաշարժ նաւակներ կը մօտենան անոնց, արագօրէն փոխադրելու համար արգիլուած ապրանքը։ Կան նաեւ որ օդանաւերով կը կատարեն մաքսանենգութիւնը այս պարագային՝ անկարգելով վար կը նետեն ապրանքը։

Կառավարութիւնը կը խորհի օդանաւային խիստ հսկողութեան մը ենթարկել անգլիական ծովեզերքը, վերջ տալու համար այս մաքսանենգութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՑՍՈՒՆԵՐԱՆԻ ՀԱՑՐ ՄԸ— կալուածատէր մը, 41 տարու, երկրագործական շատ ծանր աշխատանքներ կ'ստիպէր իր 9 տարու զաւկին։ Երբ խեղճ փոքրիկը պէտք եղած աշխոյժը ցոյց չի տար գոհացնելու համար իր հայրը, խթանով մը կը կճէր զայն կամ բուռն հարուածներ կ'իջեցնէր անոր։

Դատարանը 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց այս անարժան հայրը։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 5 Օգոստոս.— Լիոնի մէջ տիրող ազգային անկերպարան վիճակը շուարումի մատնած էր մեր գաղութը, որ չէր գիտեր թէ իրենց գործերուն կարգադրման համար, նոյն քաղաքին մէջ կազմուած երեք կեդր. վարչութիւններէն որի՞ն նախապատուութիւն տալու են։

1928 Յուլիս 15ին, ժողովրդային ազատ քուէարկութեամբ ընտրուած Ազգ. Վարչութիւնս, որ կազմուած է դաշնակցականներէ եւ չէզոքներէ, նոյն Թուականէն սկսեալ գործի լծուած ըլլալով, սկսած է յարաբերութեան մտնել միակ օրինաւոր վարչութեան հետ, որուն ատենապետն է Պ. Աղեք. Կիւլպէնկեան։

Նորակազմ վարչութիւնս իր կարելին պիտի ընէ վերաքանալու մատուռը, որ երկար ժամանակէ ի վեր փակուած էր։ Մինչեւ որ իր մնայուն քահանան ունենայ, առ այժմ տասնեւհինգ օրը մէկ անգամ պատարագ պիտի մատուցուի կեդրոնի քահանային միջոցաւ. (այս առթիւ կը խնդրենք տրամադրելի քահանայ հայրերէն, շուտով դիմել, համաձայն Լիոնի ազգ. վարչութեան ազդին)։

Մայրենի լեզուի ուսուցումը որ արծակուրդէն առաջ դադրած էր, պիտի ջանանք աւելի հաստատ հիմերու վրայ դնել նոր տարեշրջանին։ Պիտի ջանանք մանկապարտէզ մըն ալ բանալ։

Շուտով եւ աւելի նպաստաւոր կերպով հետեւանք պիտի տանք բոլոր հայրենակիցներու դիմումներուն (ամուսնութեան վկայագիրներու եւն. եւն.)։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն Նորակազմ վարչութեանս շուրջը բոլորուելով, իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ զօրավիգ ըլլալ մեզի։

Ի դիմաց Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան Ազգ. Վարչութեան՝ Ատենապետ Խաչիկ Գաբրիելեան, Ատենադպիր Նշան Գաբրիէլեան.

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Լօզանի համալսարանը աւարտած են երկու հայեր՝ կարապետ Սիմոնեան եւ Ցարեհ Փէօլիվանեան, ստանալով ճարտարագէտի վկայական։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԾԱԹ ԲԱԺԱԿԸ

(Ճապոնական պատմուածք)

— Կացէք տեսէք իմ մեծ ...ը որ իր նաւակին մէջ նստած է։ ...որ գիս ղրկեց ջուր փնտռելու։

...Այն ատեն, նախորդ պահերու ...ուկին ու յուզումին յաջորդեց ...ութիւն մը ու Լիզալին ... մտածեց թէ վերջապէս ...կրնայ՝ հանդարտութեամբ ...ել աղբիւր մը եւ երթալ իր ...որը միանալ։

...ոյց իր ակնարկը ինկաւ գեղ...ի մասրենիի մը խոշոր ծաղիկ...րայ։ Մօտեցաւ եւ որքա՜ն ...ցաւ ու կատղեցաւ անոր ...եայ թերթերուն վրայ կարմիր ծաղկատպաղական խօսքը,

— Ո՜ւր այդպէս մինակ, ...Լիզալ, Հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես։

Լիզալին ինքինքը անկարող զգաց անաստուններու եւ թոյներու չարութեան հանդէպ, վազեց ու վազեց անտառէն փախելու համար, փախելու համար զազրելի խօսքերէն որոնք գինքը կը հալածէին, վազելով, ինկնալով ու ելլելով, վերջապէս հասաւ մեծ հօրը նաւակին մօտերը եւ կը պատրաստուէր մեծ աղաղակ մը արձակել, անոր իմաց տալու համար թէ ինքը հասած է, երբ ժայռի մը մէկ խորշին մէջ նշմարեց քիչ մը ջուր, որ վերջին անձրեւներէն մնացեր էր հոն։

— Ըսաւ կեցիր մը կը գտնեմ, մտածեց եւ անով անուշ ջուր կը տանիմ մեծ հայրիկին։

Արագ արագ մագլցեցաւ եւ ափ ի բերան մնաց, տեսնելով արծաթէ հոյակապ բաժակ մը, որ հոն, ճերմակ աւազին վրայ կը փայլէր յոյլօրէն։

Երկարել բազուկը, զայն բռնել, պաղպաջուն ջուրով լեցնել վայրկեանի մը գործն եղաւ աղջնակին համար։ Բայց ջուրը՝ կայծկլտուն մետաղին մէջ այնքա՜ն յստակ էր, որ չկրցաւ քանի մը շիթ խմելու փափաքին տոկալ

Խմեց...։ Անմիջապէս իրեն այնպէս եկաւ որ արիւնը կը փախէր իր երակներէն։ Անոր մէջ, ամէն ինչ այնքա՜ն հանդարտ այնքա՜ն խաղաղ էր։ Ալ ոչ մէկ անդոհանք, ոչ մէկ տառապանք կը զգար, ծիծաղելի ո՛չ մէկ մտածում կ'ունենար։ Եւ Լիզալին խաղաղօրէն նստաւ առանց յիշելու իր մեծ հայրը, որ միշտ նաւակին մէջ, կը սպասէր իր թոռնիկին որ թարմ ջուր բերելու գացեր էր։

Այսպէս տարիներ անցան։

Շատ մարդեր անցան անկից ան միշտ հոն էր, նստած։ Բոլորը խմեցին այն բաժակէն ու բոլորն ալ այլանդակ բաներ մը եղան։

Մայրերը կը մոռնային իրենց տղաքը, որոնք չէին կրնար ապրիլ առանց իրենց։ Ցանցաւորները չէին յիշեր իրենց մեղքերը, ոչ ալ զղջում կ'ունենային, ու սարսափելի ոճիրներ կը գործէին։ Բոլորն ալ անտարբեր էին իրենց գոյութեան պատճառին հանդէպ իսկ եւ անոնցմէ լաւագոյնները կը գտրէին մարդիկը սիրելէ ու չար կը դառնային

Լիզալին կը տեսնէր այս բոլորը. բայց որովհետեւ ինքն ալ խմած էր բաժակէն, ո՛չ կը յուզուէր, ո՛չ ալ կը տխրէր, այլ միայն կը զարմանար։

Օր մը, երիտասարդ նաւաստի մը անցաւ եւ տեսնելով երիտասարդ աղջիկը որ հոն նստած էր այնքան հանդարտ, հարցուց անոր.

— Ինչո՞ւ հոս մինակ կեցեր ես։ Հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես։

Լիզալին սարսռաց, աչքերը խոշոր մը բացաւ եւ շուրջը նայեցաւ։ Հոն, ո՛չ արծաթէ բաժակ կար, ո՛չ յստակ ջուր, ո՛չ ալ մեծ աղջիկ․ բայց միայն անտառին մէջ, իր ոտքերուն տակ սափոր մը եւ պզտիկ աղջիկ մը որ կուգար արթնցնել սիրուն մանչ մը եւ ծռած իր վրայ կը հարցնէր,

— Ո՞ւր մնացիր այսքան ատեն։ Լիզալին լա՛ կը ճանչնար զայն։ Փոքրիկ եղբայրն էր որուն հետ կը խաղար ամէն օր

— Հապա՛ մեծ հայրիկը որ միշտ ջուրի կը սպասէ, բացագանչեց Լիզալին, յանկարծ ոտքի ելլելով։

— Մեծ հայրդ շատ մտահոգ է։ Նաւակին քովէն անցայ։ Զիս ղրկեց որ քեզ փնտռեմ։

— Վազենք, վազենք, ըսաւ այն ատեն Լիզալին։

Առաջին յուզումը անցնելէ յետոյ, Լիզալին անոր պատմեց թէ ինչպէս թափառած էր աստին ու անդին, ինչպէս քնացեր էր եւ ինչ որ երազեր էր անտառին եւ մոգական բաժակին վրայ։

Մեծ հայրը շատ այլանդակ գտաւ այս բոլորը, բա՜յց մանաւանդ շատ գոհ մնաց գաւէն, զոր երազը տուեր էր Լիզալիի, որովհետեւ շատ շիտակ է որ անտարբերութիւնը եւ մոռացումը մեր ամէնէն վատ թշնամիներն են։

Այս աշխարհի մէջ, ամէնէն մեծ բարիքը սիրով կը ստացուի՝ Սէր՝ հանդէպ իր նմաններուն, գաղափարի մը, իտէալի մը, բայց սէր։

Անտարբերութիւնը միայն ոչնչութեան կը տանի։

Ու Լիզալին երբեք չմոռցաւ իր երազը եւ անոր տուած դասը։

ՎԵՐՋ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

մեծ կարեւորութիւն կուտան այս քայլին, յայտնելով թէ 1. Այս առաջին պաշտօնական ծանուցումն է որ կ'ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ անոր անդամներուն. 2. Ատով Մեծն Բրիտանիան ապահովութիւններ կուտայ Ազգերու Դաշնակցութեան, նոր դաշնագրի հանգամանքի մասին, զայն համաձայն գտնելով Ժընեւի Ուխտին հետ։

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը սեպտեմբերին պիտի զբաղի այս դաշինքով եւ հաւանաբար պիտի վճռէ որ բոլոր անդամակից պետութիւնները ստորագրեն զայն։

Կացութիւնը Միջագետքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ խզուած են այն բանակցութիւնները որ ամիսներէ ի վեր կը կատարուէին բրիտանական պատուիրակին եւ Իպնը Սուուտ Թագաւորին միջեւ, վիճելի խնդիրները կարգադրելու համար։ Այս խզման հետեւանքով, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնուեցան, Միջագետքի սահմանագլուխը պաշտպանելու համար։

Այդ բանակցութիւնները կատարուեցան իբրեւ հետեւանք այն արշաւանքներուն զորս Արաբները պարբերաբար կը գործէին Իրաքի հողին վրայ եւ որոնց հետեւանքով Անգլիացիները ամբակոծութիւն կատարեցին օդանաւով։ Վախ կայ որ բանակցութեանց խզման հետեւանքով, վերսկսին թշնամութիւնները Վեհապետներու կողմէ։ Հրաման տրուած է կասկածելի կէտերուն վրայ փոխադրել տրամադրելի օդանաւերն ու հրասայլերը։

Նոր մահապատիժներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցան կովկասեան պետական այգիներու (Տաղստան) ընդհ. տնօրէն Իսայեւ եւ փոխանորդը, Կալմանօֆ, տնտեսական հակայեղափոխութեան մեղադրանքով։ Դատը սկսած էր երեք ամիս առաջ։ Հինգ տնօրէններ ամբաստանուած էին թէ լաւ չեն վարած պետական այգեգործութիւնը եւ երկու միլիոն րուբլի (200.000 ոսկիի) վնաս պատճառած են։

Երեսփոխան մը թունաւորուած

Կույանայի (Ֆրանս. գաղթավայր) կառավարիչը կը հեռագրէր թէ նախկին երեսփոխան Ժան Կալմօ մեռած է։ Նոր լուրերու համաձայն, դիազննութիւնը կը հաստատէ որ Կալմօ թունաւորուած է։ Այս յայտնութեան վրայ, ծանր դէպքեր պատահեցան կուսակիցներու եւ հակառակորդներու միջեւ։ Կառավարիչը կը հեռագրէ թէ չորս հոգի սպաննուած են, որոնց մէկը խորհրդական։

Գործադուլը Անգլիոյ մէջ

Լոնտոնի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ գործադուլեան տագնապին սաստկութեան առթիւ։ Վարչապետ Գ. Գօլթօնիըն, որ Էքս-լէ-Պէնէն պիտի երթայ մէկ ամսուան արձակուրդով, անձնական նամակներ ուղղեց տասը հազար գլխաւոր գործատէրերու, հրաւիրելով որ աւելի սերտօրէն գործակցին տեղական իշխանութեանց հետ, գործադուրկներուն աշխատանք ճարելու համար։ Դահլիճը լրջօրէն կը նկատէ տիրող կացութիւնը։ Վարչապետին կոչը պիտի հրատարակուի Օգոստոս 23ին, բոլոր թերթերուն մէջ։

Մ. Քեմալի արձանին բացումը

Զորեքշաբթի օր, Բերա, Թաքսիմի մէջ բացուեցաւ Մուսթաֆա Քեմալի արձանը, զոր շինած է իտալացի Կանոնիկա։ Այս առթիւ զանազան մեծարանքներ եղան եւ ճառեր խօսուեցան, որոնց մէկը՝ կրթական գործավար Նէճաթի պէյի կողմէ։

Աւազակներու որջը

Եմենայի ծանօթ առեւանգութեան առթիւ, յունական կառավարութիւնը որոշեց պաշտօնապէս յայտարարել այն օրինագիծը որ քուէարկուած էր ութը ամիս առաջ եւ որուն համաձայն Յունաստան եւ Ալպանիա կը ստանձնեն փոխադարձաբար յանձնել ոճրագործները։ Այս որոշումը տրուած է անոր համար որ, կառավարութիւնը լուր առած է թէ յոյն աւազակներ ապաստան կը գտնեն Ալպանիոյ մէջ եւ խարխափ հաստատած են հոն, դէպի Եպիրոս արշաւելու համար։ Ստուգուած է որ այժմ 27 աւազակներ կան Ալպանիոյ մէջ, բոլորին ալ գլուխը պարգեւի գրուած։

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագիրը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային դեսպանը եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Օգոստ. 9ին ստորագրեցին թուղթ մը, որուն համաձայն կ'երկարաձգուի երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը։ Պայմանագրին կցուած է յաւելուած մը, կովկասեան սահմանի հսկողութեան մասին։

Համաճարակ մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ջերմի ծանր համաճարակ մը կը տիրէ մայրաքաղաքին և Պիրէոսի շրջանին մէջ։ Իբր 15.000 հոգի վարակուած են այս ջերմէն, որ կը կոչուի տանկրա եւ ծանօթ է Հնդկաստանի եւ հասարակածային երկիրներու մէջ։

Վեյմարի տարեդարձը

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են Գերմանիոյ մէջ, արժանաւորապէս տօնելու համար Վէյմարի սահմանադրութեան Ցրդ. տարեդարձը (այսօր, 11 Օգոստոս)։ Ցերեկին Րայխսթակին մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր նիստ մը, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Նախագահ Հինտէնպուրկ։ Աւուր պատշաճի ճառեր յետոյ, նախագահը աչքէ պիտի անցընէ պատւոյ գունդը, խորհրդարանին առջեւ։ Գիշերը Օփէրային մէջ տեղի պիտի ունենայ շքեղ երեկոյթ մը, որ կազմակերպուած է Գերմանիոյ եւ Փրուսիոյ կառավարութեանց եւ Պերլինի քաղաքապետութեան կողմէ։ Ցետոյ ջահազնացութիւն մը պիտի կատարուի փողոցներուն մէջ, եւ նուագահանդէսներ պիտի տրուին։

Գավառիս չի մասնակցիր այս հանդիսութեանց։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

ՎԱՂԸ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ. եւայլն։ ձրի պիւֆէ։ փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ԾԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թրամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 Փորթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ։ Մասնաւոր օթօպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ։ Նուագումն ժամալէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2։

ՄԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

վաղը կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մարսէյլի Hôtel Beausé. jourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն։

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։
Առնել շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 10.40, 11.50 եւ 1.43։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՍԷՆ ԹԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «Վ.ՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ։

վաղը կիր. իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա'Լանտրի Պար տը Փլաթան 30 րուէ Նասիօնալ, Սէն Թ'Անթուան-Մարսէյլ։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

կը մասնակցի՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան նուագախումբը, երգ, մեներգ, արտասանութիւն։

ԾԱՆՕԹ.— Մարսէյլէն առնել թրամվ. թիւ 27 եւ իջնել Թէրմինիւս։ Ժամալէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՇԱՄԱՍՏԵՂԻ

կը նախագահէ՝ Ռ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութեան սիրողները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ
ղեկավարութեամբ՝ Գ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ (Զաւեշտ)

կը խօսի՝ Պր. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին։ Տեղի կ'ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու կողմէ քուրքեր, մարզական խաղեր եւայլն։

ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահը Դերասան Յ. ՉԱՐԻՖԵԱՆ, մասնակցութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ եւ տեղական ուժերու կը ներկայացնէ Ա. Աճարոնեանի

«ՈՍԿԷ ՀԷՔԵԱԹ»Ը եւ «ՊԱՂՏԻԿԻ ՆՇԱՆՏՈՒՔ»Ը (Զաւեշտ)

ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամախմբական ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 72 Rue Etienne Dolet, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Իշխան Ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ-Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Շամաքսւսւ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Փօն տը Շէրիւիի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Ներկայանալ ան դամատոմսով։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի Փօնթ-Էվէքի հայ. ժող. լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Քան Օթթօյի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վահագն, Վարուժան եւ Աւոօ խումբերու բոլոր ընկերները այս Երկուշ. իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։

ՖՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE 49-34։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Թուլուզէն (Արժանթին) գաղութի՝ն հանգանակութեան ցանկը.—

Գ. Շահրիկեան (Շ. Գարահիսարցի), 150, Ա. Մամիկոնեան (Վանեցի), Մ. Մանուկեան (Կիւրինցի), Լ. Պէզճեան (Պէյլանցի), Ա. Բաքուեան (Միխալըճցի), Ե. Դանդարեան (Թոքատցի) 100ական, Դ. Թօբպաշեան Կիւրինցի), Տ. Նթօբպաշեան (Տօփօյցի), Ի. Պալեան (Տ. Եոլցի), Յ. Շաքլեան (Տ. Եոլցի), Ս. Նավրուզեան (Էվէրէկցի), Գ. Ճիզմէճեան (Պէյլանցի), Հ. Ճիզմէճեան (Պէյլանցի), Ա. Ճապրաեան (Պէյլանցի), Գ. Ցարութիւնեան (Վանեցի), Գ. Ճէրիդեան (Եոզկատցի), Լ. Հեղնիեան (Մարաշցի), Յ. Դազեան Ա. Գարահիսարցի) 50ական. Վ. Սարգիսեան (Տ. Եոլցի) 43, Հ. Նալպանտեան (Եոզկատցի) 30, Ե. Ապաշեան (Քէսապցի), Մ. Մինասեան (Պարտիզակցի), Ա. Մաքէնիսեան (Ատանացի) 20ական, Ա. Գամալէրեան (Քէսապցի) 10, Սարգիս Մինասեան (Պարտիզակցի) 10 ֆրանք։ Գումար 1490 ֆրանք։

(Տես «Յառաջ» 10 Օգոստոս)

ԽՄԲ. Մեզի ղրկուած գումարն է 1490 Այլ ցանկին գումարը 1463. Երեւի անուն մը մոռցուած է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Գ. Ա.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, 41 Rue Thubaneau, Gd. Bar de l'Etoileի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ներկայ ըլլալ։

ՇԱՎԻԼԻ Կիւրինցիներու Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 13 Ave. Ville d'Avray, Chaville. Օրակարգ, միութեան վերամանեայ հաշուետուութիւնը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Օգոստոս.— Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը պէտքը զգաց իր կիրակնօրեայ դպրոցը երկուքի վերածել, ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9.30էն մինչեւ 11.30։ Իսկ Գշ. երեկոները 5էն մինչեւ 7։ Մասնաճիւղս նկատելով որ գաղութիս համար խիստ կարեւոր է մանկապարտէզ մը, որ գաղութին կազմութենէն ի վեր, մինչեւ ցարդ դպրոցի հարցը ծեծուած է, բայց ոչ մէկ դրական արդիւնք ունեցած է, միանգամ ընդ միշտ վերջնական լուծում մը տալու համար, հայ ծնողները ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իր ընթերցասրահին մէջ, 8 Rue Battazar Bero, Valences, Drôme.

Մասնաճիւղիս գրադարանը բաց է հանրութեան առջեւ Բշ. եւ Գշ. օրերը երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ 10։

(Կնիք)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղի կողմէ, Տարօնի հերոսներու խմբանկարը. Տարօնի Արծիւները, փաշաներ, չավուշներ եւայլն։ Մաքուր տպագրութիւն, գին 5 Ֆր.։ Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով՝ K. Garadedianի, 7 Rue Croix-Geuthier, St. Chamond (Loire).

ԾԱՆՕԹ. — Լուսանկարներու հասոյթը պիտի յատկացուի կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներուն։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette
Le Gérant E. SOL...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

12 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 723

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

1926ի արիւնոտ ընդհարումներէն յետոյ, բնականոն վիճակ հաստատուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Տեղացի ազգայնականները այժմ կը ջանան օրինական միջոցներով արծարծել իրենց պահանջները։

Քանի մը ամիս առաջ, խաղաղութեամբ կատարուեցան Սուրիոյ երեսփոխանական ընտրութիւնները, մեծամասնութիւն առնելով ազգայնական տարրերուն։ Իբրեւ Սահմանադիր Ժողով, այս հաստատութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն. և Նախագիծ մըն ալ պատրաստած։ Օգոստոս 5ին հրատարակեր էինք անոր գլխաւոր կէտերը. իսկ բնագիրը աչքի առջեւ չունինք տակաւին։

Այնպէս որ, այսօր չպիտի կրնանք ճշդել թէ որո՛նք են այն հինգ յօդուածները, որոնց մասին բացորոշ վերապահում յայտներ է մարզպանը. համաձայն այսօրուան հեռագիրներուն։

Սահմանադրութեան Նախագծին առաջին յօդուածը կ՚ըսէ.— Սուրիա գերիշխան անկախ պետութիւն մըն է։ — Իր հողամասը կը կազմէ այն որ անջատուեցաւ Օսմ. կայսրութենէն։ — Սուրիա քաղաքական անբաժանելի միաւոր մը կը կազմէ։

Հաւանաբար այս յօդուածներուն շուրջ կը դառնայ վէճը։ Կ՚ըսուի թէ Ֆրանսա, իբրեւ հոգատար պետութիւն, իր յանձնառութեանց համապատասխան չի գտներ այս տրամադրութիւնները, որոնք բացարձակ անկախութիւն կը թելադրեն։

Սուրիան անկախ հռչակուեցաւ պատերազմէն յետոյ, բայց իր հոգատարութեան ենթակայ երկիր յանձնուեցաւ Ֆրանսային, Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ. 1920 Ապրիլ 25ին (Սան Ռէմօ)։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հաստատեց այս որոշումը. 1922 Յուլիս 23ին։ Տարածութիւնն է 60.000 քառ. մղոն. իսկ բնակչութիւնը՝ 2ուկէսէն 3 միլիոն։ Երկիրը բաժնուած է հինգ վարչական մասերու.— 1. Դամասկոսի շրջան (Համա, Հոմս, Դամասկոս, Հաւրան). 2. Հալէպի շրջան (Հալէպ, Ալէքսանդրէտ, Տէյր Զօր). 3. Ալէվիներու շրջան (Լաթաքիա եւն.). 4. Լիբանան (Տրիպոլիսէն մինչեւ Պաղեստին. Ճէպէլը Տրիւզ։ Լիբանանը առանձին պետութիւն հռչակուեցաւ 1920 Սեպտ. 1ին եւ ունի իբր 630.000 ժողովուրդ։

Հոգատար պետութիւնը իշխանութեան ձեռնարկելէն ի վեր, զանազան միջոցներ փորձեց, այս ընդարձակ եւ բազմացեղ երկիրը իր շահերուն համապատասխան եղանակով մը վարելու համար, եւ միշտ ալ դժուարութեանց բախեցաւ։ Ինչ որ տեսանք մինչեւ հիմա, փոխանցման շրջանի յատուկ անօրինութիւններ էին, մեծ մասով կախուած՝ յաջորդական մարզպաններու հայեցողութենէն։

Զօր. Կուռօ, Վէկան, Սառայ, Ժուվնէլ եւ արդի մարզպանը, Փօնսօ, գործեցին տարբեր ըմբռնումներով, բայց նոյն գլխաւոր մտահոգութեամբ,— ամրապնդել ֆրանսական տիրապետութիւնը։ Մանաւանդ որ, տեղական խլրտումներէն զատ, Ֆրանսայի մէջ ալ ուժեղ հոսանք մը կը տիրէ՝ հոգատարութիւնը խօթուելու, կարճ խօսքով Սուրիան պարպելու։ Մինչեւ այսօր ալ այս տեսակէտը կը պաշտպանեն համայնավարները՝ ժգնօրէն, եւ ընկերվարականները՝ առանց շատ աղմուկ հանելու։ Եւ ամէն տարի, ելմտացոյցի քուէարկութեան առեն, արծարծուի հարցը, զինուորական վարկերը քուէարկելու կամ մերժելու առաջարկներով։

Բայց փաստ է որ եկող-գացող դահլիճները ոչ մէկ ատեն յօժարեցան կ՚անցընեն քաշուիլ այդ ճակատէն։ Անոնք ձեւեր կը փնտռեն, հոգատարութեան լուծը անզգալի դարձնելու համար. բայց համոզուած են որ Կիլիկիայէն յետոյ Սուրիան ալ պարպել՝ կը նշանակէ խաչ քաշել Ֆրանսայի արեւելեան քաղաքականութեան վրայ։ Նոյն տրամաբանութեամբ, անոնք անհանդուրժելի կը գտնեն ո՛ր և է սակարկութիւն, հոգատարութիւնը Սուրիոյ փոխանցելու համար։

Այս հիմնական տեսակէտէն առաջնորդուած — ինչպէս Անգլիա՝ Միջագետքի եւ Պաղեստինի մէջ — Ֆրանսա կ՚ուզէ որ՛ջ դնել պարբերական խլրտումներուն, սահմանադրութեամբ հաստատելով Սուրիոյ իրաւական դիրքը եւ յարաբերութիւնները հոգատար իշխանութեան հետ։

Պարզ է որ Սուրիացիները կ՚աշխատին կարելի եղածին չափ չէզոքացնել հոգատարութիւնը եթէ ոչ բոլորովին ժխտել զայն։ Եւ այդ ոգիով ալ խմբագրած են Սահմանադրութեան Նախագիծը։ Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան գետին մը գտնել, հաւանօրէն պիտի շարունակուին փոխանցման միջոցները, մինչեւ որ կողմերէն մէկը տեղի տայ։

Տարակոյս չկայ որ, սահմանակից Թուրքիան ուշադրութեամբ կը հետեւի Դամասկոսի ազգայնականներու պայքարին եւ կը ճգնի պղտորել զայն, իր շահերուն ծառայեցնելու համար։ Իսկ կողմէ Սուրիան ալ ըլլալով բազմացեղ երկիր, հոգատար իշխանութիւնը կը ջանայ պահպանել հաւասարակշռութիւնը։

Սահմանադիր ժողովին մէջ կան երեք հայ երեսփոխաններ, որոնք ո՛ր եւ է դեր չունին — և լաւ է որ չունենան — իսկ վեց ուրիշ երեսփոխանները կը ներկայացնեն քրտական կազմակերպութիւն մը, որ զանազան պահանջներ կը հետապնդէ։

Մեզի կը մնայ ուշադրութեամբ հետեւիլ դէպքերուն, առանց դեր բռնելու այս կամ այն կողմին դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՊԱԼԱԾ ԿՈՒՌՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր քննելով Հայաստանի երբեմնի դիկտատոր Աշոտ Յովհաննիսեանի անկման պարագաները, կը գրէ (3 Օգոստ.)։

— «Կոմունայը» կը պաշտէր իր վարիչը, որովհետեւ վարիչը կը յորդորէր Էջմիածին երթալ եւ ածխել Հայոց Կաթողիկոսին մօրուքը. «Ջեկաւն» անոր անունէն կը ճառէր, որովհետեւ քար՝ տուղարը շարունակ կախաղաններ կը զառանցէր, որոնց վրայէն ականաւոր Դաշնակցականներու դիակները կը ճօճէին. «Հարքերը» անով կը խանդավառուէին, որովհետեւ առաւելապէս ան էր որ սրբազան պատերազմի գաղափարը կը հրահրէր Դաշնակցութեան դէմ։

Այսօր... մինչեւ իսկ այս մարդը այլեւ չի բաւարարեր իր հետեւորդները։

Դիտէինք, որ գրկուած է իր բոլոր «փառքերէն», որ ո՛չ իր խօսքը կշիռ ունի եւ ոչ ալ իր գործը՝ արժէք. գիտէինք, որ կից կերած ու նետուած է մէկդի եւ ապա աքսորուած հեռաւոր հիւսիս, Պետրակրատ, ուրկէ իր ձայնը այլեւս չի լսուիր։

Պատճառները չգիտէինք ու չենք գիտեր նաեւ այսօր։

Սակայն այսօր «Խորհրդային Հայաստանէն» կը տեղեկանանք, որ պաշտօնապէս պայքար բացուած է երբեմնի «կուռքին» դէմ։

Ուշագրաւ է յօդուածին խորագիրը.

— «Հայ էկլեկտիզմը, հայ սոցիալիստները եւ Լեփինիզմի փաստաբանը մեր կուսակցութեան մէջ»։

Այսպէս ուրեմն. Աշոտ Յովհաննիսեանը... հայ էկլեկտիզմի, հայ սոցիալիստներու (ակնարկը մենշեւիկներուն եւ Էջմիածնի...) փաստաբան։

Չկարծէք, թէ երէկուան պաշտելիքը ինչ որ նոր մեղքեր ունի գործած. ոչ. քրքրած են անցեալը, հինէն ու հնագոյնէն քանի մը «փաստեր» հրապարակ բերած եւ անմիջապէս խաչը տնկած խաչելու համար։

«Զարմանքով միայն պէտք է յիշել եւ այն պատմական փաստը, որ ընկ. Աշոտ Յովհաննիսեանը, լինելով դեռ 14–16 թւականներին «Արարատի» ամենամօտ աշխատակիցներից մէկը՝ կարողանում էր հաշտեցնել բոլշեւիկի կոչումը եւ մարքսիզմը «Արարատի» եւ Նիկոլա 2րդի տրուած մաղթանքների հետ։ Բայց այս մեր «զարմանքը» փոխւում է ամենաբուռն բողոքի, երբ 26 թւականին դեռ նա ճգնում է փաստաբանել, որ նա կատարել է «մարքսիստական», «բոլշեւիկեան» աշխատանք «Արարատում»։ Մենք ամէն ինչ կարող ենք տանել, եւ տանում ենք, բայց այս արդէն վեր է բոլշեւիկների ներողների կարողութիւնից»։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅԷՆ

Ատլանտեանի վրայ՝ մթնոլորտային պայմանները նպաստաւոր են այս օրերս, այնպէս որ կարգ մը օդանաւորդներ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան՝ դէպի Ամերիկա թռիչքի իրենց պատրաստութիւնները փութացնելու համար։

Շարլ-Լապետ Գուտուրէ եւ տեղակալ Մայեր Նէլ մանրակրկիտ քննութենէ մը անցուցին իրենց օդանաւը՝ «Ֆրանսա»ն, որուն մեկնումը մօտալուտ է։

Իսկ Քոսթ եւ Պէլլոն վերջին թռիչք մը եւս փորձեցին, որ յաջող անցաւ։ Հաւանական է որ քիչ ատենէն անոնք ալ փորձեն կտրել Ատլանտեանը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԶԱՂՐԷՊ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ՀԱԶԱՐՆԵՐՈՎ

Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ մօտ 300.000 հոգի ներկայ պիտի ըլլայ Ռատիչի յուղարկաւորութեան։ Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ Նոր Նախագահը. Մաչէք, որ առ այժմ կը յաջորդէ Ռատիչի։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Խրուաթ գիւղացիական խմբակցութիւնը եւ Ռատիչի ընտանիքը մերժեցին ընդունիլ Պելկրատի կառավարութեան և Սկուբշինայի մասնակցող կուսակցութիւններու ցաւակցական հեռագիրները։ Մերժեցին նաև պետական թաղման որոշումը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, կիրակի։ Ծախքերը պիտի հոգան խրուաթ կուսակցութիւնը եւ Զաղրէպ քաղաքը։

∴ Խրուաթ կուսակցութիւնը կէս պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Ռատիչի մահով չի թաղուիր ինքնօրինութեան պայքարը։ Ամբողջ երկիրը խոր սուգի մէջ է եւ սեւ դրօշներ կը ծածանին բոլոր հանրային հաստատութեանց եւ մասնաւոր շէնքերու վրայ։ Երկրին բոլոր կողմերէն գիւղացիներ Զաղրէպ կը թափին, խումբ ու բուռ ճամբաներէ անցնելով։ Հանգուցեալին մարմինը գիւղացիներու տունը փոխադրուեցաւ հսկայական թափորով մը։ Գիւղացիները թոյլ չտուին որ կառավարութեան պատուիրակները ներկայ ըլլան։

∴ Սկուբշինայի մէջ, սերպ ընդդիմադիր երեսփոխան Խուվանովիչ փորձեց կառավարութիւնը մեղսակից ցուցնել խրուաթ երեսփոխանին սպանութեան, բայց նախագահը թոյլ չտուաւ որ խօսի։ Կառավարութեան հրամանով, համալսարաններն ու դպրոցներն ալ սեւ դրօշ պարզեցին։ Ռատիչ երբեմն կրթական նախարար եղած է։

∴ Լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, Պելկրատի կառավարութիւնը տրամադիր է վարչական ինքնօրինութիւն տալու Խրուաթիոյ, ճիշդ այնպէս ինչպէս Անգլիա տուած է Իրլանտայի։ Կը կարծուի թէ այսպիսի կարգադրութիւն մը բարեբար հետեւանքներ պիտի ունենայ։

∴ Խրուաթ խմբակցութիւնը հրամայեց վեց շաբաթ սուգ պահել, Ռատիչի մահուան առթիւ։ Առաջին տասնըհինգ օրուան միջոցին, բոլոր ցոյցերը պիտի արգիլուին։ Նոր լուրերու համաձայն, անդադար գիւղացի պատուիրակներ կը հասնին Զաղրէպ, իրենց ազգային դրօշներով։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, բնակարան ճարելու համար։ Արդէն իսկ տասը հազար հոգի հասած են։ Դէպի Գիւղացիներու Տունը տանող ճամբուն լապտերները, սեւ շղարշներով ծածկուած, կը վառին գիշեր ցորեկ։ Տան ճակատը ամբողջովին ծածկուած է սեւ շղարշներով, իսկ ներսը՝ դափնիներով եւ կանանչ տունկերով։ Դագաղը ցուցադրուած է մեծ սրահի մը մէջ, ուր պատուի կեցած են երկու խրուաթ ուսանողներ, պատմական տարազներով, երկու ուսանողուհիներ եւ քանի մը գիւղացիներ։ Ռատիչի հագցուցած են սեւ զգեստ մը, առանց ո՛ր և է պատուանշանի։

Սուրիոյ սահմանային վէճը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ թուրքասուրիական սահմանային վէճը, որ տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնայ եւ արգելք կ՚ըլլայ թուրքաֆրանսական յարաբերութեանց բնականոն վիճակ ստանալուն, մօտերս կրկին բանակցութեանց նիւթ պիտի դառնայ։ Ֆրանսական Նորընտիր դեսպան Պ. Տը Շամպրէօն այս մասին հրահանգներ ստացած է արտաքին նախարար Պրիանէն, եւ կ՚ըսուի թէ հրահանգները չափաւոր են։

Էնկիւրի գացած ատեն, դեսպանը բանակցութեան չսկսաւ, որովհետեւ դեռ ներկայացուցած չէ իր հաւատարմագիրը։ Բայց և այնպէս, անպաշտօն կերպով արտաքին փոխ գործավարին իմացուցած է իր հրահանգ ստանալը։

Այնպէս որ, բանակցութիւնները անմիջապէս պիտի սկսին, երբ Կազի փաշան վերադառնայ Էնկիւրի եւ ընդունի դեսպանին հաւատարմագրերը։

Սուրիոյ նոր Սահմանադրութիւնը

Անցեալ օր հրատարակեցինք Սուրիոյ Նոր Սահմանադրութեան Նախագիծը։ Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ մարզպանը Սահմանադիր Ժողովին մէջ կարդաց յայտարարութիւն մը, որ բացորոշ վերապահումներ կ՚ընէ հինգ յօդուածներու մասին, զանոնք հակասական գտնելով հոգատարութեան սկզբունքին եւ միջազգային դաշնագիրներու հետ։

Սահմանադիր Ժողովը ընդդիմացած ըլլալով մարզպանին այս յայտարարութեան, դիտել տուած է թէ այս ընթացքը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Հաւանաբար պիտի առաջարկուի յետաձգել վիճելի խնդիրները։

Միւս կողմէ, Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանանի դահլիճը տապալեցաւ եւ հրաժարական տուաւ։

Իրաքի մէջ ալ տագնապ

Գրեցինք թէ խզուած են բրիտանական պատուիրակին եւ եւ Իրաք Սուլտանի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալները, Թուրք կառավարութիւնը, Յոյն կառավարութեան առաջարկած էր, (հատուցումի փոխարէն Յունաստանի գիջել Գարաղաճի էտիրնէ) եռանկիւնը եւ առաջարկը մերժուած էր Յոյն կառավարութեան կողմէ։

Այս առթիւ Սելանիկի «Մակեդոնիա» թերթին Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ ուշագրաւ թղթակցութիւնը ղրկած է.

Թուրք կառավարութիւնը, կարգ մը փոխադարձ զիջումներու փոխարէն, առաջարկած էր Յունաստանին յանձնել Գարաղաճի եռանկիւնը։

Գարաղաճի եռանկիւնէն, այս փոքրիկ հողաշերտէն դուրս, որ այսօր ոչ մէկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, գոյութիւն ունի ամբողջ Արեւելեան Թրակիոյ մեծ խնդիրը։ Թուրքերը Յունաստանի կը զիջէին Գարաղաճի եռանկիւնը։ Բայց եթէ նոյն իսկ չզիջէին, ի՞նչ պիտի ընէր Իրենց ինչի՞ն կը ծառայէ այդ հողաշերտը հիմա։ Ամայի չոր հող մը մնացած է այսօր։ Եւ այս եռանկիւնէն, մինչեւ Ռատոսթօ, մինչեւ Չորլու, կը տարածուի անկենդան եւ ամուլ հողամաս մը։

Գաղթականներու գետեղում չէ եղած Արեւելեան Թրակիոյ մէջ։ Այս շրջանի զանազան գիւղերու թուրք բնակիչները կէս առ կէս մնացին։ Արեւելեան Թրակիոյ բնակչութիւնը այնքան ցանցառ է որ, ամէն շարժում մեռած է։

Կէլիպոլուէն մինչեւ Ռատոսթօ երկարող ծովեզերքին վրայ գիւղեր կան, որոնք, իրենց յոյն բնակիչներու մեկնումէն ասդին անբնակելի մնացած են։ Տուները քանդուած են, փայտերն ու տախտակները՝ գողցուած, անտառները՝ կտրուած, արտերը՝ չորցած. դիակնային նեխութիւն մը պատած է ամբողջ տարածութիւնը եւ ագռաւներու չարագուշ կռինչը կուգայ լրացնել քստմնելի ճակատագրին քմահաճոյքը։

Բնակիչները կը բաղկանան ներսերէն եկած քանի մը թուրք ընտանիքներէ եւ պետական պաշտօնեաներէ։ Ոչ մէկ գործ ու աշխատանք։ Շատ քիչ բաներ կը նշմարէ անցորդը Էտիրնէի, Ռոտոսթոյի եւ Կէլիպօլուի մէջ։

Թուրքիան թող իրեն պահէ Գարաղաճի եռանկիւնը։ Թող պահէ նաեւ Արեւելեան Թրակիան, մինչեւ Չորլու։ Պիտի չորնայ ան ալ, ինչպէս, երեք տարիներու ընթացքին չորցաւ Գարաղաճի եռանկիւնը։ Թող յիշուի թէ որքա՛ն ճիգ թափուեցաւ, որպէսզի առեւտրականներու, գործարանատէրերու, ձեռնարկուներու, քաղաքացիներու եւ զինուորներու գետեղումով եւ ազգային պայմաններով ու սնանկացումներով շարժում տեղծուի։ Հակառակ ամէն ջանքերու եւ ներարկումներու, Գարաղաճի եռանկիւնը կը ներկայացնէ այսօր, ամէնուն կողմէ լքուած եւ նոյնիսկ զինուորներու կողմէ լքուելու վտանգին ենթակայ հողաշերտ մը։

Արեւելեան Թրակիոյ բոլոր բնակիչներուն մօտ ընդհանուր յուսահատութիւն մը կը տիրէ։ 1923էն մինչեւ այսօր, այս շրջանի բոլոր քաղաքներէն ու գիւղերէն դէպի Պոլիս եւ Փոքր Ասիա մեկնած են աւելի քան 600 ընտանիքներ։ Մեկնումի գաղափարն ու ձգտումը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ այնպիսի ձեւով մը, որ վաղը անակնկալներու դուռ պիտի բանայ։»

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՉՈՐՍ ՍԵՐՈՒՆԴ

Պոլքրէշի գրադարանը պըրպտած ատեն, անցեալները թուղթ մը ձեռքս ինկաւ։ Հարիւր տարուան մը կար այդ թուղթը, ու արդէն մեռել կը հոտէր։ Պէտք եղաւ փոշինները թօթվել՝ որպէսզի մէջտեղ ելլէր ոտանաւորը։

Արդարեւ, բանաստեղծութիւն մըն էր գտածս, գրաբար, ու քսան տուն մը կար։ Շարագրողը Պոլքրէշցի Հայ մը ապահովաբար՝ որ Աստուածատուր Բոյովիչ ստորագրեր էր։ Ու այդ Պոլքրէշցի Հային հայերէ՞ն գրել գիտէր, ու ան ալ գրաբա՞ր ու ոտանաւո՞ր։ Հիմա եթէ գերեզմանէն ելլէ՝ խնդիր տեղ պիտի գնեն զինք այսօրուան մարդիկը, ու սանդուխ մը պիտի նային իրեն մեր վարժապետները։ Բայց դար մը առաջ Պոլքրէշի մէջ դեռ հայերէն գիտցող կար, ու կրնար գրաբար քերթել։

Այն տարին Պոլսէն Նոր առաջնորդ մը եկեր է Պոլքրէշ ու կառքերով մինչեւ Ճուրճովա են գացեր զինքը մայրաքաղաք հրամցնելու համար. կարծես Վալաքիոյ իշխանն ըլլար եկողը, ու գար երկիրը փրկելու համար. բայց դար մը առաջ, ուրի՛, հրճուանք կուտայ եղեր մարդոց՝ հայ եպիսկոպոս մը գալը...

Աստուածատուր Բոյովիչ անոր գալուստն է որ կ'ողջունէ իր գրաբար ոտանաւորին մէջ

...Մշակ ժըրաջան հայր մեր հոգւոյն
Արա զմեզ յուսոյ քաղց սատարութեամբ.
Հանցես յարմարոյ ըզբոյսըս չարին
Զի հաւաքն գործոց մեր լի լիցին արդեամբ...

Արդ այսուհետեւ միաբանութեան
Ցունկ քաղցրապտուղ հաստատման լիցի,
Երկպառակութեան եւ ատելութեան
Փուշք, տատասկ խլեալ յաճիւն դառնասցի...

...Եւ արդ ցնծասցէ սուրբ եկեղեցիս
Ցնծալ զիւր մանկունս յանձնեալ ի ձեր ծոց.
Անշուշտ ժխտաժիր յաւէտ տրտմեսցիս
Հոգւով եւ մարմնոյ ի չար ձեր որդւոց...

Այս հարի՛ւր տարի առաջ էր։

* * *

Պաշտօնակից մը ունիմ՝ որ գրեթէ ինձմէ սերունդ մը առաջ կ'իյնայ։ Երբ մենք մեր աչքերը դեռ նոր կը բանայինք այս զզուելի աշխարհին՝ ան արդէն ճանչցած էր զանիկա լաւ մը։ Ու հիմա որ մենք ալ քիչ մը ճանչցած ենք, ան հիմա մեր վրայ կը խնդայ արդէն։ Կը խնդայ մեր միամտութեանը, ու այս աշխարհին համար մեր ցոյց տուած այս մանկական գուրգուրանքին վրայ։

Ան մեզի կը պատմէ երբեմն հին օրերու բաները, իր երիտասարդութեան օրերը, ու անուշ մը ժպիտ տակէն կը խնդայ։ Ան գիտէ հին օրերու Պոլիսը, ու մարդիկը որ երբեմն ազգ ու ժողով կը խաղային հոն։ Ան կը յիշէ հին պատրիարքները ու անոնց ձգած շուքը, ու անոնց հին հմայքը որ ա՛լ նորերը չունին։

Բայց ինծի հաճոյք կը պատճառէ հին երգի մը կտորը՝ զոր ան կը մռլտայ երբեմն, երբ միտքը կը բերէ Պատրիարքին այցը իրենց գպրոցը։ Թէ ինչպէս, ինք ու բոլոր տղաքը, կը շարուէին սանդուղներուն վրայ, երբ Պատրիարքը կուգար։ Ու ինչպէ՜ս կ'երգէին եռանդով սիրով, ոգեւորութեամբ բոլոր տղաքը մէկ՝ երբ հեռուէն Պատրիարքը կ'երեւար։ Ու հիմա այդ երգն է որ կը մնայ, երբեմն՝ երբ միտքը գայ իր տղայութիւնը.

Կեցցէ հայր մեր պատուական
Վեհապետեան սրբազան...

Ու աս ալ յիսուն տարի առաջ, երբ դեռ նոր կ'արթննար մեզմէ առջի սերունդը։

* * *

— Տղա՛ք, շաքար պիտի բաժնեն այսօր..

Ու աւետիսը կը պտտէր բերնէ բերան, ու բոլոր տղաքը հրճուանքով կը լեցնէր։

Այն օրը, կեանքը կ'եռար Իսահեան վարժարանի մէջ, որովհետեւ Պատրիարքը այցի պիտի գար. իրար կ'անցնէին թաղական ու վարժապետ ու տղաքն ալ անոնց հետ, որովհետեւ Օրմանեան, ամէն գպրոց այցելելուն, շաքար բաժնել կուտար մեզի, ամէնուս

Օրը կ'իմանայինք կանուխէն ու կը պատրաստուէինք՝ օրեր առաջ շաքարի քսակներուն, որ Հաճի Սորիմէն պիտի գային. գիշերը մեր քունը չէր տաներ, ու գպրոց կը վազէինք առտուն կանուխ, որպէս զի չփախցնենք շաքարը։

Ու ի՜նչ աշխուժով կը շարուէինք սանդուղներուն վրայ՝ երբ տնտեսը կ'իմացնէր թէ կառքը կուգայ։ Ու ի՜նչ միամիտ ոգեւորութիւն՝ երբ բոլորս մէկ կ'երգէինք Օրմանեանը երեւցածին պէս ո՛վ գիտէ ո՛ր արուշ վարժապետն էր շարագրած այդ երգը, բայց անոր քանի մը տողը միշտ կը յամառի կառչած մնալ ուղեղիս.

Ահա հայր մեր վեհ սիրավառ
Քան զարուսեակ ծագիլ այծառ...

Քառորդ դարէն աւելի անցեր է այդ երանելի օրերէն ի վեր։ Ու մարդ ի՞նչ կը կարծէ թէ փոխուեր է աշխարհը։

Երբ Պոլսոյ մէջ Հուրրիէթը եկաւ՝ կարծեցինք պահ մը թէ պիտի փոխենք աշխարհը։ Մեզի այնպէս կուգար թէ մեր սերունդը պիտի սկսի նոր դարը. բայց ի՜նչ վրիպում, երբ «Ազգատամարտ»ը առաջին քանի մը ծիգը փորձեց փչելու համար թումբերը։ Ի՜նչ. կարելի՞ բան է Պատրիարքին անունը տուած ատեն «Սրբազան» տիտղոսը զլանալ, ու «Լսեմ Պատրիկ Էֆէնտի»ն յիշատակել պարզապէս իբրեւ «Պ. Դուրեանեան»» հա՜ւա՞ր պիտի կործանի աշխարհը։

Բայց ան չկործանեցաւ, ու դարձեալ սկսաւ դառնալ։

Հասաւ զինադադարը, հին ի վար դարձան հին աշխարհն ու իր բաները, ու ա՛լ յուսացինք թէ հայ ժողովուրդը թօթվեր է իր պառաւած վերարկուն։

Ու ահա, յանկարծ, հեռաւոր Քալիֆորնիայէն երգի մ' ձայնը կառնեմ, իրենց նոր առաջնորդը դիմաւորեր են երգով, ուղերձով։

Բարի եկար հայր Սրբազան
Արեւմտեան երկիրն այս լայն,
ջերմ համբոյրներ քու սուրբ աջին
կը նուիրեմք յոյժ ցնծագին։

Աս ալ նոր սերունդն է ..

Ան որ մեզի պիտի յաջորդէ, ուա՜ղ..

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Մարոքի Սուլթանը Մոհամմէտ պին Եուսուֆ, որ 19 տարեկան է, ժառանգեց հօրը ամբողջ ունեցածը, ի մէջ այլոց ամբողջ... հարէմը, 300 կիներով։

∴ Կարմիր Սուլթան Աբտիւլ Համիտի միակ լաւ գործը եղած է Թագանլըքէն Պրուսա փոխադրել 500,000 վարդի տունկեր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐՈՒՍԷԼԷՆ

ՅԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐՈՒՍԷԼ, 8 Օգոստոս

Եւրոպայի մեր ընկերները, ընդհանրապէս հարկ եղած ու [illegible] միջազգային [illegible]թեան ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է պատերազմէն յետոյ Մ. Նահանգներու մէջ։

Մորիս Հիլքուիթ
(Պետ՝ ամերիկեան պատուիրակութեան)

Միջազգայինի Գ. համագումարը տենդոտ կերպով կը շարունակէ իր աշխատանքները, թէ՛ լիակատար նիստերու եւ թէ յանձնախումբերու մէջ։ Քաղքենի մամուլը կը շարունակէ մեծ ուշադրութեամբ հետեւիլ համագումարի աշխատանքներուն, հասկնալի պատճառներով։ Գ. համագումարը բացառիկ կարեւորութիւն ունի՝ ո՛չ միայն իր օրակարգին վրայ գտնուած խնդիրներուն համաշխարհային հանգամանքին պատճառով, այլեւ քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական խնդիրներու մէջ, հեղինակութիւն համարուած եւ միջազգային համբաւ վայելող բազմաթիւ առաջնակարգ անձերու ներկայութեամբը։

Տասնեակներու կը հասնի այն պատուիրակներու թիւը որ իրենց երկիրներու քաղաքական կեանքին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին, բացառիկ դեր խաղացած են։ Սկսելով գերման Ռայխսթակի արդի նախագահ Լէօպէն, մինչեւ Պելճիքայի ելեկտրան արտաքին գործերու նախարար Է. Վանտէրվէլտը։ Հոլանտական արհեստակցականներու պետ Ուտըկէսթէն մինչեւ Աւստրիական ընկերվարութեան անժխտելի պարագլուխ Օթթօ Պաուէրը՝ ընկերվարական բանուորական միջազգայինի Գ. համագումարին աշխատանքներուն գործօն մասնակցութիւն բերողները՝ մարդիկ են որոնց տաղանդը, անցեալն ու անհատականութիւնը՝ ընդհանրապէս քաղքենի դասուն իսկ յարգանքին կ'արժանանան։

Պէ՛տք է այլ եւս ըմբռնել որ վաղուան միջազգային տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան ղեկավարները պիտի ըլլան այս մարդիկը։ Ատոր համար է որ քաղքենի դասը տենդագին կը հետեւի անոնց շարժումներուն։ Ատոր համար է որ համագումարի սեղանին վրայ դրուած խնդիրները կը ստանան բացառիկ նշանակութիւն։ Անոնք բոլորն ալ ունին համաշխարհային հանգամանք եւ իրենց հասուն ու քրոնիկ վիճակովը կը պարտադրեն կտրուկ եւ դրական լուծումներ։

Նախորդ երկու յօդուածներով տալէ յետոյ Գ. համագումարի ստեղծած մթնոլորտին ու կենսունակութեան մասին ընդհանուր գաղափար մը, պիտի աշխատիմ, չխճողելու համար «Յառաջ»ի էջերը, փոխանակ ամէն օր յօդուած մը գրելու՝ օրուան աշխատանքներու մասին, տալ համառօտ պատկեր մը ծեծուած իւրաքանչիւր օրակարգի հարցին շուրջ ու քանի մը խօսքով համառօտագրել լուծումը որ ընկերվարութիւնը կ'առաջարկէ՝ մղուած միջազգային աշխատաւորութեան շահերէն։

Միակ հարցը, որուն ընդհանուր քննութիւնը եւ վիճաբանութիւնը վերջացած է՝ օրակարգի չորրորդ կէտն է՝ այսինքն՝ յետպատերազմեան տնտեսական կացութիւնը եւ միջազգային աշխատաւորութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։ Երկու լիակատար նիստերու մէջ՝ ընդհանուր քննութեան ենթարկուելէ յետոյ մանրամասն վէճի նիւթ է դարձած նաեւ համապատասխան յանձնախումբին մէջ, որ գլխաւորաբար կազմուած է միջազգային համբաւ վայելող տնտեսագէտներէ եւ փորձագէտներէ։ Ընդարձակ եւ մանրամասն բանաձեւը, որ սեղանիս վրայ է, արդիւնքն է երկար եւ դժուար աշխատանքներու ու կ'ընդգրկէ գրեթէ բոլո՛ր տնտեսական խնդիրները, որ հեռուէն կամ մօտէն, կը շահագրգռեն միջազգային աշխատաւորութիւնը։

Լիակատար նիստերուն մէջ, այդ խնդրի շուրջ արտասանուեցան երեք գլխաւոր եւ խնամուած ճառեր, երեք գլխաւոր արդիւնաբերական երկիրներու ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Առաջին խօսողն էր ամերիկեան ընկերվարութեան պետ՝ Մորիս Հիլքուիթը, որուն մեծ խնամքով եւ ձեռնհասութեամբ պատրաստուած տեղեկագիրը խոր տպաւորութիւն թողուց։ Մորիս Հիլքուիթ խնդրին անդրադարձաւ գլխաւորաբար աշխարհագրական տեսակէտէ, եթէ կարելի է ըսել։ Շարեց անառարկելի թիւեր ու աշխատեցաւ ապացուցանել թէ միջազգային տնտեսութեան ծանրութեան կեդրոնը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ է։ Միացեալ Նահանգները տնտեսապէս հետզհետէ հող կը շահին Եւրոպայի վրայ։ Մեծ յուզումով խօսեցաւ ճարտարարուեստի ամերիկացման մասին, որ մարդը կը դարձնէ մեքենայ։ Միջազգայինը պէտք է իր հակակշիռը դնէ այս բոլորին վրայ։ Կռուիլ այս բոլորին դէմ հնարաւոր է միայն միջազգային գետնի վրայ։

Նաֆթալի, գերման տնտեսագէտը, խնդիրը շօշափեց բացառաբար տնտեսական տեսակէտէ, մեծ ու անառարկելի հմտութեամբ մը։ Մօտեցաւ խնդրին բոլոր մանրամասնութեանց, առօրեայ փոքր համարուած բայց դժուար կէտերուն։ Ապացուցուց թէ ինչպէս այսօրուայ տնտեսական դժուարութիւնները ծնունդ են՝ ընդհանուր տնտեսական օրէնքներու եւ թէ անհնար է մասնաւոր ու ազգային լուծումներ տալ խնդրի մը, որ բացառաբար համաշխարհային հանգամանք ունի։ Պէտք է ունենալ արդիւնաբերութեան միջազգային քաղաքականութիւն մը, հակակշռուած, տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ եւ գործօն մասնակցութեամբ բանուոր դասակարգին։

Երրորդ խօսողը, Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակ Քրէմփն էր։ Առողջ եւ դրական դատողութեամբ արհեստակցական մեծ պետ մը, այս յաղթակազմ ու գեղեցիկ մարդը ընդհանուր գծերով տուաւ Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսութեան տխուր հեռանկարները եւ բերաւ միջազգային տնտեսական քաղաքականութեան նախագիծ մը, որ քիչ մը շատ խոհական էր։ Միջազգային հակակշռի միակ հնարաւոր մարմինը այս վայրկեանիս, համարեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը որուն հեղինակութիւնն ու ուժը պէտք է մեծցնել, մանաւանդ այս կալուածին մէջ, բանուոր դասակարգի գործօն եւ ազդու միջամտութեամբը։

Յանձնախումբին բանաձեւը, իր առաջին եւ երկրորդ հատուածներուն մէջ, կը նկատէ թէ դրամատիրական արդիւնաբերութիւնը որ հիմնուած էր անհատական մրցակցութեան վրայ՝ հետզհետէ կը միջազգայնանայ։ Արդիւնաբերական մեծ ընկերութիւնները (Trust, Cartel եւլն.) սահմանները կը ցատկեն ու սպառող դասակարգերուն եւ կառավարութեանց կը պարտադրեն իրենց տնտեսական գերիշխանութիւնը։ Քանի արդիւնաբերութեան կեդրոնացումը կը շարունակուի, այնքան կը կատարելագործուին շահագործման եւ մեքենականացման ձեւերը, բանուորը վերածելով տեսակ մը մեքենայի ու անոր պարտադրելով կանխահաս ծերութիւն մը։

Հինգերորդ հատուածին մէջ, բանաձեւը՝ անհերքելի թիւերով կ'ապացուցանէ որ, պատերազմէն տասը տարի յետոյ, ամբողջ աշխարհի մէջ, հետզհետէ մեծ ծաւալ կը ստանայ գործազրկութիւնը։ Վերջին կէս դարու ընթացքին երբեք աւելի մեծ թուով գործազուրկներ չեն եղած, որքան հիմա։ Հազարաւոր մարդիկ կան Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, որ կորսնցուցած են իրենց երկրին մէջ աշխատանք գտնելու ամէն յոյս։ Երկրէ երկիր, գործաւորներու շրջանառութիւնը կը ստեղծէ ազգային հակամարտութիւններ՝ շուկաներու փնտռտուքը կը շեշտէ զայն եւ կը ստեղծէ պատերազմի հաւանականութիւններ։

Իններորդ հատուածին մէջ, Միջազգայինը կը հաստատէ որ դրամատիրութեան անժխտելի կեդրոնացումն իսկ կը թելադրէ միջազգային աշխատաւորութեան՝ փոխարինել դրամատիրական տնտեսական տիրապետութիւնը՝ ազգի մը եւ կամ ազգերու հաւաքական ղեկավարութեամբ։ Ատոր համար, իւրաքանչիւր երկրի աշխատաւորութիւն պիտի ջանայ երկրէն ներս, ձեռք ձգել բանուորական ապահովութիւններ, աշխատանքի հաւաքական պայմանագրութիւն, գործազրկութեան դէմ ապահովութիւն, զարգացնել բանուորական, արհեստակցական եւ համագործակցական ձեռնարկները։

Վերջին չորս հատուածներուն մէջ, բանաձեւը կը գծէ միջազգային տնտեսական քաղաքականութեան մը ընդհանուր նախագիծը եւ կը բնորոշէ գործադրութեան կերպերը։ Միջազգային աշխատաւորութիւնը ուժեղ պայքար պիտի մղէ ապրանքներու ազատ շրջաբերութիւնն ու փոխանակութիւնը [illegible] ամէ՛ն ձեռնարկի [illegible] ջնջել աշխատի [illegible] պան դրութիւնը, [illegible] ային սակերը, ըլլա[illegible] ծումի, ըլլա՛յ ներածում[illegible] ջանայ որ Ա. Դա[illegible] միջազգային տնտեսակ[illegible] քին մէջ։

Միջազգային աշխա[illegible] թիւնը ձեռք պիտի ձգէ [illegible] րին կեանքն ու ազդե[illegible] հսկող միջազգային [illegible] գրութիւններ, մանաւ[illegible] տարարուեստի տեսա[illegible] միացած շրջաններու [illegible] թավայրերու եւլն., ա[illegible] որ աժան ձեռք բերա[illegible] ուորական զանգուածն[illegible] ճառ չդառնան անցանկ[illegible] ցակցութեանց։ Պիտի [illegible] բանուորական եւ արհե[illegible] կան կազմակերպութե[illegible] համաձայնութեան [illegible] գտնել բանուորական [illegible] կանոնաւորելու համար[illegible]

Առաջարկել որ [illegible] միջազգային [illegible] հակակշռին տակ [illegible] Միջազգային Գրասեն[illegible] կից՝ Ազգերու Դաշնակ[illegible] միջազգային արդիւնա[illegible] ընկերութիւններու [illegible] թիւնը հակակշռելու [illegible] Այս գրասենեակը [illegible] կազմէ վաղուան մի[illegible] տնտեսական [illegible]կազմ[illegible] թեան։

Այս անմիջական եւ [illegible] նպատակները [illegible] հանդերձ, կը վերջացն[illegible] ձեւը, պէտք չէ մոռնալ [illegible] վերջնական նպատակն[illegible] րինել՝ քաղքենի տնտես[illegible] միջազգային համայնավ[illegible] տեսութեամբ։

ՎԱՀԱԳՆ ՇԱՀ[illegible]

ՏԵՆԴԻ ԿԱՆՉԵՐ

I

Երբ կը խօսիմ, կ'ըսեն՝ «ի՞նչ կը հայհոյես»,
Ու երբ խնդամ, կ'ըսեն՝ «ինչո՞ւ այսքան լաց»։

Ալ չեմ խօսիր. Թող խօսի այն որ գիտէ
Ցաւն իր լռել եւ անցնիլ
Գերեզմանէն, գինովի պէս երգելով։
Ալ չեմ խնդամ. Թող խնդայ այն որ գիտէ
Սիրտն իր կըրել աճպարարի իբրեւ տուփ.

Լռ՛կ, ես ինծ հետ պիտի խօսիմ խենթի պէս,
Որ իր ցաւին կուտայ շունչ.
Պիտի խօսիմ, ինչպէս Թռչունն որ կ'երգէ
Անդունդն ի վար նետուելով։

Թող ունկնդրէ այն որ կ'ուզէ պահ մը լալ
Ինքն իր վըրայ իբրեւ ցօ՛ւ։

II

Ջախջախեցի գաւը ցոյսին բազմադէմ,
Ցաղթողն ես եմ։ Հըպարտօրէն կը դիտեմ
Փըշուըներն որ մինչեւ մահըս կ'երկարին...։
Ես չուզեցի մատնիչ սուտն այդ ժըպիտին
Ու փշրեցի։

Դըժոխ առանց իշխանի՝
Ա՛լ սրտիս մէջ Թող ո՛չ մէկ լոյս չըվառի.
Լոյսը վայն է. ա՛լ չեմ նայիր աստղերուն.
Ու ցաւիս մէջ զերդ բանտուած խմաստուն
Կ'երգեմ երգը հին օրուան ու կը գինեմ
Դեռ գինովնալ՝ բոյրէն ծաղկի մը Թառամ։

III

Լոյսէն վերջ որ մտածումէս շատ առաջ
Նայուածքիս տակ մարեցաւ,
Ու բոյլին տակ աստղերուն որ կը մարին
Հետզհետէ, նըման քընատ աչքերու,
Նորէն մութ է գանկիս տակ եւ ամէն տեղ։

Ցակաւին լոյս ծըծել հոգը չը գիտցաւ.
. . . .
Այսքա՛ն արեւ ո՞ւր կ'երթայ։

IV

Մտքիս մէջ, հին պատկերներ մը կը դիտեմ...։
Ո՛վ է զանոնք հոն կախեր.

Սա՛...։ Այն՛ն որ երբեք պիտի չըմարէր։
Ամէն գիշեր, տղու սրտիս մէջ կուգար
Մարը մտնել, երբ հոգիները գիւղին
Խաղաղօրէն կ'երթային
Աստղերուն տակ՝ վաղուան հաճոյքն երազել։

Անոր լոյսին տակ բարի՝
Ես այն ատեն, խոցք, նայիլ գիտէի...։

Ու սա՛...։ կեա՛նքն որ խոստացան....
Ներկայի մը փարչին նըման անհամնում
Քիմքիս պիտի հասցնէր
Ջերմակ օղին վայելքի...։

Իմ ո՞ր պապըս իր հօպիտի մատներով
Այս պատկերներն իմ մտքիս մէջ է կախեր։
Թէ գիտնայի՝ անիծելով կ'երթայի
Աճիւններն իր՝ կնտոքի ցաւին զարծընել
Եւ իր սրտին մէջ իմ հոգիս բանտարկել...։

Մ. [illegible]

…Ս ՀՕՎԼՐԷՆ

…ՈՐ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

…մէն օր, մեր աչքին առջե… կը քալէ մեծ յեղափոխու…նը կենցաղին, որ բռնած է …ւս իր նոր ուղին։ Երբ առնենք …ն տարի առաջուան լուսանկար …ու փողոցը դիտելով պահ մը …ւտենք, կը զարմանանք որ …ք ալ առանց շուտ կրնա՞նք …ւել եղեր, կամ ի՞նչ արգա…ւելի են եղեր մեր մայրերը …նց հագուստներուն մէջ։ …ւոր, ո՞ւր է կէինը իր երկար …ագեստով, որ «Հըլլոյ»ու չափ …ցած է, ո՞ւր են այն մազերը, …ւ՞ր, ազուո՞ր, կամ հիւսակը …վերջապէս զանազան վիպական …րքերը։

…Այո՛, անցեր են բոլորը եւ ա…նց տեղ կան նոր պատկերներ, …տիպարներ։

…Շատ չէ անցած, փոլ Մարկը…ին «Փանչ-ագջիկ»ին երեւու… ամէն մարդ կը յիշէ զայն, …արտաքարգ չի գտներ զայն …եւս, որովհետեւ իրականը կը …նէ քիչ մը ամէն տեղ, աւելի …Նուազ չափով։

…Ու մտածումով ալ, կեանքի …ռնումով ալ փոխուած է մար…ւոր մանչուն համար ամուս…թիւնը անպէտ եւ տաղտուկ …մըն է, իսկ նոր աղջիկը կը …ի «Հըլլոյ չըլլոյ» նոյն բանն …Ուելին մեծամասնութիւն մը …ւ նոր աղջիկներու, որոնց մտա…մը չի սեւեռիր այլեւս ամուս…թեան վրայ… Մնաս բարով …ւն, անուշ տունս։ Ընդհակա…ն «գո՛րս, գո՛րս»։

…նոց ամէն բանի մէջ էրիկ …ոուն հաւասարիլը, առանձգա… վիճակի մը հասցուց նախ …սնական սկզբունքը եւ ա…նալուծման դիտումները ան…ւ ըլլալու չափ շատցան մա…նոյ կեդրոնական Նիւեորքի …Ամերիկայի մէջ։ Ընհաւասար, …իս ու տաժանելի ամուսնու…նները կային, որոնք ամօթին …ին բարքերուն տակ քօղար…ծ կը մնային, աւելի կը հիւ… իսկ այսօր, գործ անելի …ութեամբ մը վարագոյրը …ուած է։ Հաւասարութիւնը …ի նոր իրագործել։

…Ամերիկացի դատաւոր Բէն …կայ գիրք մը գրած է, որուն …կ'առաջարկէ աղջիկներու եւ … մինչեւ հաստատել «ընկերա…միացումներ», ծնողներու հա…ւթեամբ՝ բայց միեւնոյն …ն շուտ լուծուելու միջոցներ… Ամերիկացին կը խորհի որ … մը խայտառակութեանց, …ոտ գրօսարաններ յաճախելու,

վէջ կենցաղի և ըն…հանրացած գաղտնի յարաբերութեանց առաջքը առնելը աւելի լաւ է այս կերպով, որովհետեւ առիկա է բնական ճամբան, որովհետեւ վիճակագրութիւններէ հետեւցուած է եւ պարզուած թէ ի՛նչ է երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան իրական վիճակը։ Պէտք չէ այլեւս երկար աչք գոցել 18—20 տարեկաններու սիրային առեղծուածին առջեւ։ Պէտք է «փորձ-միութիւններ»ու գոյութիւնը ընդունիլ եւ կանուխ ամուսնութիւնները քաջալերել։

Այս Լինտսէյի երկար տարիներու ուսումնասիրութիւնները բերեր են զինքը մանաւանդ այն եզրակացութեան, թէ նոր օրէնքներ պէտք է մշակել ամուսնալուծումներու դիւրացման համար, փոխանակ թոյլ տալու որ շարունակման դատապարտուած միան, մեռնել եւ գա՛խցով տարուած ամուսնական կեանքեր։

Կրնանք մենք ալ նոր կենցաղին պահանջները յարմարցնել կամ հաշտեցնել մեր ազգային բարոյականին հետ.

Պէմթրիս Ֆ

ՏՐՈՒՀԷՆԻ ՄԱՀԸ

Մորիս Տրուհէն, հանրածանօթ օդանաւորդը, որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր արկածի մը հետեւանքով, առջի գիշեր մեռաւ հիւանդանոցին մէջ. 37 տարու էր. օդանաւորդութեան սկսած էր 1917ին, բայց արդէն, իբր յանդուգն ու ճարտար, համաշխարհային համբաւ կը վայելէր, շնորհիւ իր արտակարգ յաջողութիւններուն, որոնցմէ յիշենք փոխադրութեան օդանաւերու մեծ մրցանակը, օդանաւակներու Ֆրանսայի շրջանը, Ջենիթի բաժակը եւ վերջերս ալ, թեթեւ օդանաւերու համար, ուղիղ գծով հեռաւորութեան աշխարհի մրցանիշը։

Դեռ չէ մոռցուած վէճը որ անցեալ տարի ունեցաւ Ամերիկացի միլիոնատէր Լէվինի հետ, Ատլանտեանը կտրելու մասին՝ որուն մէջ ալ առաջնութիւնը չահելու իր արդար փառասիրութիւնը չէր հրամայուած։

Քաջ՝ պարզ ու ժուժկալ՝ իր կեանքին պէս ալ հերոսական մահ մը ունեցաւ։

Իր օդանաւին՝ Արք-ան Սիէլի արկածէն յետոյ, որուն պատճառները դեռ չեն ճշդուած, Տրուհէն փոխադրուած էր հիւանդանոց, ծանրօրէն վիրաւոր։ Երկու սրունքները ճզմուած էին, ձախ ոտքը կէս մը կտրուած, ձախ բազուկին վրայ բազմաթիւ կոտրուածքներով։ Մեծ քանակութեամբ արիւն կորսնցուցած էր։ Սակայն, վիրաբոյժները կը յուսային զինքը փրկել։ Զինքը խնամող հիւանդապահուհիներուն կը ժպտէր, զսպելով ցաւի աղաղակները ու կ'ըսէր անոնց.— Ի՜նչ ազնիւ էք։ Շնորհակալութի՛ւն. ձանձրոյթի կ'ենթարկեմ ձեզ։

«Արք-ան-Սիէլ»ի հնարիչճարտարապետը Քուզինէ, երբ գնաց զինքը լալով տեսնելու, Տրուհէն ըսաւ անոր.

— Երեսուներեօթ տարու եմ, արդէն մաշած պարան դարձեր էի. ի՛նչ արժէք ունի իմ կեանքս։ Բայց դո՛ւն, քաջ եղիր, երիտասարդ ես, հանճարեղ. գործիքդ հրաշալի է. վերաշինէ՛ զայն ու վստահ եմ որ պիտի հասնիս։

Յետոյ դարձաւ աղէտի իր ընկերոջը՝ Ժիանոլիի եւ անկէ ներողութիւն խնդրեց որ իրեն ընկերացուցեր էր զինքը։

Իր ամէնէն մեծ ցաւն այն էր որ չպիտի կրնար Ատլանտեանը կտրել, երբ այնքան վստահ էր յաջողութեան։

Քանիցս տեղեկութիւններ ուզեց իր ընկերներուն մասին, որոնք իրեն պէս վիրաւորուեր էին ծանրօրէն։ Բայց չուզեց որ անհանգստացնեն իր կինը ու պարզապէս, իր բարեկամներուն յանձնարարեց «իր կողմէ ողջագուրել զայն, եթէ իր վիճակը վատանայ»։

Բժիշկները դեռ կը յուսային փրկել զինքը։ Բայց կէս գիշերէն յետոյ, բոլորը կը նախզգային թէ՝ Տրուհէն դատապարտուած է։ Շատ արիւն կորսնցուցեր էր։ Այսուհանդերձ, երկու անգամ չինուկի ներարկումներ ըրեր էին։ Բոլորը՝ չմնաց ինչ մը որ չըրային բայց ի զուր։

Մինչեւ վերջին պահը, պահեց իր հանդարտութիւնը եւ մտքի պայծառութիւնը։

Իր վերջին խօսքը եղաւ,

— Ե՛ս որ այնքան կ'ուզէի Ատլանտեանը փորձել…

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԴԱՒ

Գրած էինք թէ Յոյն աւազակները Սանեաւի մօտերը լեռը տարած են երեսփոխանական թեկնածուներ։ Իբր պատանդ՝ անոնք վար դրած էին միայն Մելասը եւ ազատ արձակած իր երեք ընկերները, յանձնարարելով որ իրր փրկագին 5 միլիոն ճարեն եւ իրենց հասցնեն։

Մելասի ընտանիքը որ Փարիզ կը գտնուի այս միջոցիս, անհա թէ ինչ յայտարարած է ֆրանսական թերթի մը խմբագրին

— Այս դէպքին հետեւանքով, Յունաստանի մէջ յուզումը մեծ է մանաւանդ այն պատճառով որ, առաջին անգամն է որ աւազակները կը յանդգնին յարձակիլ ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն վրայ։ Ցարդ, անոնք կը գոհանային 100.000 կամ 200.000 փրկագին պահանջելով ագարակապաններէ և անասնարածներէ։ Բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր է։ Ութը հոգի էին անոնք, զրեթէ բոլորն ալ զինուած։ Ութը ժամ անընդհատ, անոնք քալեցուցին առեւանգուածները։ Ճամբու ընթացքին, աւազակներէն երկուքը մէկ կողմ քաշեցին Մելասը, 10 վայրկեանի չափ առանձին խօսեցան անոր հետ, յետոյ յանձնարարեցին որ իր ընկերներուն հաղորդէ պահանջուած փրկագինը,— 5 միլիոն. որ պիտի կրկնապատկուէր եթէ իշխանութեանց լուր տրուէր։ Անկից յետոյ է որ միայն Մելասը վար զրին եւ միւսը ազատ ձգեցին որպէսզի երթան փրկագին փընտռեն։

«Երբ այս վերջինները Եանեա մտան, Կիրակի էր։ Մեծ խրնջոյք մը սարքուած էր ի պատիւ Վէնիզէլոսի Գոզաբին նաւանգուն ճառ մը կ'արտասանէր, մինչ Վէնիզէլոս իր կարգին կը յայտարարէր թէ՝ ամէն միջոց ձեռք առած է զսպելու համար աւազակութիւնը։

«Նոյն օրն իսկ, Մելասի ընտանիքը որ Փարիզ կը գտնուի, հեռագիր մը կը ստանար, որով կը հաղորդուէր, «Մելաս բռնուած աւազակներէն։ Փրկագին գտնուած ամբողջովին։ Կը յուսանք, կը փրկուի քանի մը ժամէն»։ Քիչ յետոյ երկրորդ հեռագիր մը եւս կը հասնէր, «Վէնիզէլոս հրամայեց ելեւմտից նախարարին որ փրկագին վճարէ»։

«Արդ, Ջորեքշաբթի օր, յոյն կառավարութիւնը կը գեկուցանէր թէ փրկագին չի վճարեր։ Պահանջուած գումարը արդէն գտնուած է եւ կը յուսացուի որ Մելաս շուտով փրկուի։ Բայց, ո՛չ մէկ կասկած կայ որ ան զոհ գացած է իր քաղաքական հակառակորդներու սադրանքին։ Երեսփոխանական ընտրութիւնները կը կատարուին Օգոստոս 19ին։ Հակառակորդները կը յուսային որ այդքան քիչ ատենուան մէջ, Մելասի ընտանիքը չպիտի կրնար գտնել 5 միլիոնի փրկագինը, որով, Մելաս չպիտի կրնար ժամանակին ընտրուելու։

«Մելաս արդէն կը սպասէր նման յարձակումի մը, բայց ընտրութիւններու նախօրեակին միայն։ Այս մասին խօսած էր իր բարեկամներուն, մասնաւոր, բարոյ Գափ-ստարբին, որ պէտք եղած ատենը, անհերքելի փաստաթուղթերով պիտի կըրնայ ապացուցանել թէ՝ Մելաս զոհն է ընտրական սադրանքներու։

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Ամերիկեան երկաթուղային երեք գլխաւոր ընկերութիւններ հետաքրքրական ձեռնարկի մը դլուխն անցած են։ Օգոստոս 15էն սկսեալ, պիտի կազմակերպած ըլլան ուղեւորութեան կանոնաւոր սպասարկութիւն մը, որուն կէսը պիտի կատարուի շոգեկառքով, միացեալ մասն ալ օդանաւով

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«Մ Ո Խ Ի Ր Ը»

ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ԳՈՐԾ՝ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱՅԻ,
որ արժանացաւ Նոպէլեան մրցանակին։
(Թարգմանուած՝ իտալերէն բնագրէն)

Ճամբորդները Նիւ-Եորքէն պիտի մեկնին իրիկունը շոգեկառքով։ Յաջորդ օրը կէս օրէն յետոյ ժամը 2ին պիտի հասնին Նիբրակօ։ Հոն կառախումբէն վար իջնալով պիտի մտնեն առեւտրական օդանաւերու մէջ, երեսուկէս ժամ յետոյ հասնելու համար Միացեալ Նահանգներու կեդրոնական երկու քոյր քաղաքները՝ Սէն-Փօլ եւ Մինէապոլիս։ Այս կերպով, ճամբորդները 9 ժամ պիտի շահին։

Այս ձեռնարկը որուն յաջողութենէն կախուած է աւելի լայն ծրագրի մը իրականացումը, կազմակերպուած է Լինտպէրկի կողմէ։ Մտադրութիւն կայ ճամբորդութեան այս կրկնակ միջոցներով կապել Նիւ-Եորքը Սան Ֆրանչիսկոյին, այսինքն Ատլանտեանը Խաղաղականին։ Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ հեռաւորութիւնը կտրել երկու քուկէս օրէն, փոխանակ հինգի։ Ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի գիշերը՝ շոգեկառքով, ցերեկին՝ օդանաւով։

ԹԱՑ ԹԷ ՉՈՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ, բանտերը այլեւս սկսած են քիչ ու պզտիկ գալ։ Կառավարութիւնը հսկայ շէնք մը տրամադրած է, հոն բանտարկելու համար անոնք որ դատապարտուած են արգիլուած ըմպելիներ ծախելու յանցանքով։

Դատարաններն ալ իրենց կարգին, չեն հասնիր դատելու անոնք որ հետզհետէ կը ձերբակալուին նոյն յանցանքով։ Անոնցմէ շատերը ստիպուած են սպասել տարի մը, դատուելու համար։

ԱՆԹԵԼԻ ՀԵՌԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փիզպուրկէն կ'իմացնեն թէ՝ առաջին անգամ ըլլալով փորձեր կատարուեցան շարժապատկերի խաղ մը փոխանցելու՝ անթելով։ Փորձերը շատ յաջող արդիւնք տուած են։ Գիտնականներու եւ մասնագէտներու խումբ մը ներկայ էր շարժապատկերին փոխանցման։

Դէմքերը դիւրաւ կը ճանչցուէին եւ վերտառութիւնները ընթեռնելի էին։ Փորձերը վարող գիտնականը յայտարարեց թէ՝ շատ չանցած, անթելի սիրահարները պիտի կրնան օգէն որսալ Հոլլիվուտի շարժապատկերային լաւագոյն արտադրութիւնները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«Յ Ա Ռ Ա Ջ» Ը

ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Ռուս համայնավար «Կրասնայա Կազէթա» թերթը կը գրէ թէ մուկերը կը վխտան քաղաքին մէջ, տարին աւելի քան 60 միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով։ Մկնաջինջ պայքար մը բացուած է, եւ յատուկ յանձնաժողովներ մասնաւոր ցուցահանդէս մը սարքած են, թակարդի եւ ջնջման ուրիշ միջոցներ ցուցնելու համար։ Մասնաւորապէս, աչքի կը զարնէ վանդակ մը ուր կը գտնուի «մուկերուն գայլը», այն որ միւսները կ'ուտէ։

ԾԽԱԽՈՏ ԵՒ ԹԻՒԵՐ

1861ին՝ միայն 7 միլիոն գլանիկ կը սպառէր Ֆրանսայի մէջ։

1880ին՝ 800 միլիոն։

1900ին՝ 1 միլիառ 8 հարիւր միլիոն.

1910ին՝ երեք միլիառ 250 միլիոն։

1913ին՝ վերջին թիւը այնքան ալ վրայ չէր դրած եւ կը հասնէր 3 միլիառ 800 միլիոնի։

Բայց 1923էն սկսեալ, գլանիկի վաճառումը կը բարձրանայ 8 միլիառ 300 միլիոնի։

1924ին արդէն գումարը բարձրացած էր 10 միլիառի եւ հակառակ 1926ին դրուած ծանր տուրքերուն, 1927ին 10 միլիառն ալ կ'անցնէր։

Գլանիկի վաճառման այս անօրինակ յաւելումը առաջ կուգայ, նախ գործածուած ծխախոտին քանակէն։ Իրօք, գլանիկի համար գործածուած ծխախոտի խառնուրդը, երկար տարիներ, նոյնն էր ինչ որ կը ծախուէր ծրարներով։

Ֆրանսական Ռէժին, երկար փորձերէ յետոյ եկաւ այն համոզման թէ պէտք էր տարբերութիւն դնել գլանիկին եւ ծրարով ծխախոտին միջեւ։ Արդ, ծխախոտը որ հաճոյք կը պատճառէր մորճի սիրահարներուն, դառն համ մը կուտար գլանիկի մոլիներուն եւ փոխադարձաբար։

Ծխախոտները ուրեմն ենթարկուեցան մանրամասն քննութեան ու տարրալուծման, այնպէս որ, Ռէժին կրցաւ իւրաքանչիւր շրջանի ծխախոտ դասաւորել համաձայն իր յատկութիւններին եւ ըստ այնմ գործածել։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Քաղաքապանքայէն Գ. Քերովբէ Ցալուութիւնեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Քեաշկեանի Մուսուլ) գաղթակայանին 1 Օգոստոս 1928 — 1 Օգոստոս 1929

…ՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴՈՂԻ ԴԷՄՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

—Այո, ես գող եմ, ըսաւ ծե…ը գառնօրէն։ Բայց կեանքիս մէկ անգամ միայն գողցիր … կարծեմ ամէնէն այլանդակ գողութիւնն էր որ երբեք …րուած ըլլայ Լեզուն գրա…նակ մըն էր։

…Այդքան ալ անօրինակ բան …է, դիտել տուի։

—Թողէք որ շարունակեմ։ …Իր գրպանս դրի այդ գրա…չ իսկ սանդիմ մը աւելցաւ …որին վրայ որ ունէի գողու…ն առաջ։ Իսկ բան մը …սեցաւ անկէ, որմէ գող…։

… Ինչ որ կ'ըսէք, զարմանալի …ւ բերի։ Բայց անկարելի է …արդ գողնայ, լեզուն գրա…նակ մը գնէ գրպանը եւ …նցած գումարին վրայ բան …նայ։

— Ո՛չ իսկ սանդիմ մը, կրկնեց ծերուկը, գրեթէ մեքենաբար։

Եւ աչքերը պարապին յառած՝ կեցաւ, կարծես թէ չէր նշմարեր մարդոց բազմութիւնը որ ծխոտ կապելային միւս սեղաններուն շուրջը նստած, խառնիխուռն կը խօսէին։

— Ո՛չ իսկ մէկ սանդիմ…

Առանց սպասելու որ զինքը հարցուփորձեմ, ծերուկը գիս դիտեց եւ ըսաւ.

— Ձեզի պիտի պատմեմ այս պատմութիւնը։ Մտիկ ըրէք, պարո՛ն, բայց յետոյ, ըլլայ որ գիս արհամարհէք, ինչպէս կ'ընեն միւսները։ Ցիրար չենք ճանչնար։ Դիպուածով իրարու հանդիպեցանք այս սեղանին շուրջը եւ քիչ յետոյ, իրարմէ պիտի բաժնուինք, եւ հաւանաբար, ալ զիրար չտեսնելու պայմանով։ Նթէ քիչ մը ճանչնաք մարդկային հոգին եւ անոր թշուառութիւնները, պէտք է ինծի խօսանաք…

— Կը խոստանամ, պատասխանեցի, հետաքրքրութեամբ դիտելով, այս այլանդակ մարդը։

— Շնորհակալ եմ, պարո՛ն։

Ծերուկը իր աթոռը մօտեցուց իմինիս, որովհետեւ, կապելային խօլը նոր վէճ մը ծագած ըլլալով, անկարելի էր որ զինքը լսէի սեղանին միւս ծայրէն։

Յետոյ, գունաւոր խոշոր թաշկինակով մը քիթը խնչեց եւ զայն խնամքով ծալլելով մէկտեղ, սկսաւ.

« Այդ օրէն առաջ, բնաւ չէի գողցած եւ անկից վերջն ալ երբեք չգողցայ։ Ցանցանքը գործեցի այն դանդաղ ու փոքր կառախումբին մէջ, որ իմ միրէն Քարա-Հիսար կ'երթայ, աւազակներով լեցուն վայրի լեռներուն մէջէն։ Երրորդ կարգի խուցի մը մէջ տեղաւորուած էի։ Հոն կար նաեւ ուրիշ ճամբորդ մը, բարիկին մէկը, որ ձեռքը աչքին դրած կը քնանար. եւ կարծես թէ իմ ներկայութիւնս չէր նշմարած անգամ։ Երբ կառախումբը ճամբայ ելաւ, թարթիչները վեր առաւ ու գիս դիտեց։ Այն ատեն քարիւղի ճրագին կարմրորակ լոյսին տակ՝ երեւան ելան անորոշ, չիլ ու շատ դժգոյն դէմքի մը հատարակ գիծերը։ Շաբթուան մը մօրուքին տակ աւելի չարաչուք արտայայտութիւն մը կ'առնէր անոր դէմքը, որուն վրայ, յստակ գիրերով կը կարդացուէր անօթութիւն ու յանդգնութիւն։ Աւելի ուշադրութեամբ դիտեցի մարդը եւ նշմարեցի որ երկար սպի մը կ'արատաւորէր անոր ձախ այտը։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, ճրագին գողգոջ լոյսին տակ, ստիպուեցայ սարսափով հաստատել թէ՝ ճամբու ընկերոջս դէմքը, որ նախ հեռու նկատած վստահութիւն ներշնչելէ, որքա՜ն աչքակող էր։

Գիտուզէի տեղափոխուիլ, բայց որովհետեւ խցիկէ խցիկ անցնելու համար նրբանցք չկար, աւելորդ էր մտածել այդ մասին, մինչեւ յաջորդ կայան։ Ինչ որ կը նշանակէր թէ՝ մօտաւորապէս երեք ժամ անցընելու էի այս չարաչուք անձին հետ։ Այդքան ժամանակ արդէն, բաւական էր կատարելու համար ամէնէն բարբարոս ոճիրը, գծի մը վրայ, ուր աղաղակը արձակուած պիտի ըլլար անապատին մէջ. եւ ուր, տղու խաղ էր դիակ մը անհետացնել, զայն նետելով փոսի մը մէջ։

Կառախումբը կ'առաջանար եւ փապուղիները իրարու կը յաջորդէին։ Դուրսը, մութը կը ծածկէր դաժան բնակարանը. ամէն ինչ նպաստաւոր էր անաղմուկ սպաննելու համար։ Ցիրս գամուած, կը զգայի թէ վայրկեանէ վայրկեան վախս կը շատնար։ Ակնարկս չէր հեռացներ դիմացի վատ դէմքէն եւ կը հսկէի անոր ամէն մէկ շարժումին ու միւս կողմէ, աչքիս ծայրովը կը դիտէի վտանգի ազդանշանը, պատրաստ ոտքի ելլելու եւ զայն բռնելու, անմիջապէս որ ճամբու ընկերս շարժում մը փորձէր, գործադրելու համար յարձակումի իր ծրագիրը, որ անշուշտ կ'ուսումնասիրէր, դատելով գիս դիտելու իր եղանակէն։ Զգուշացեր էի պայուսակս գետին դնելէ բրդէ ծածկոցի մը տակ պահած՝ զայն բռներ էի ծունկերուս վրայ։ Իբր գերագոյն միջոց, ատենը մէկ մը գրպաններս կը խառնէի, այնպէս ձեւացնելով թէ՝ կ'ուզէի վստահ ըլլալ որ ատրճանակս վրաս է։ Իրականութիւնը այն էր, որ ո՛չ ատրճանակ ունէի, ո՛չ ալ ուրիշ զէնք.— մեծ անխոհեմութիւն այս գծին վրայ։

Ցանկարծ մարդը ոտքի ելաւ, գիս դիտելով, ոտքի ելայ ես ալ, աչքին դանգակին կառչելու համար։ Միւսը կեցուց գիս, ինծի ուղղելով պաղատագին ակնարկներ։

1 Շար.։

Նոր հեռագիրներու համաձայն, ամէն միջոց ձեռք առնուած է, ծանր խռովութիւններ կանխելու համար։

Պասրայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արքայական օդանաւային իշխանութիւնը ծանր կը նկատէ խցումը, բայց երբեք մտահոգ չէ, որովհետեւ օդանաւերու եւ ինքնաշարժերու բազմաթիւ կայաններ հաստատուած են Հիլլահի (հիւսիս) եւ Քովէյթի միջեւ (հարաւ)։

Լոնտոնի յաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ, խցման պատճառ կը նկատեն այն որ Իպնը Սուուտ կ'ընդդիմանար ոստիկանական պահականոցներու հաստատման, կարգ մը կէտերու վրայ։

Հինգշաբթի օր, Իրաքի Երեսփ. Ժողովին մէջ, վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց խցումը։ Իրաքի (բրիտանական) պատուիրակութեան տրուած հրահանգներն էին.— 1. Ճանչնալ Իպնը Սուուտի վեհապետութիւնը Հիճազի վրայ. 2. Հաւանիլ քաղաքական յանցաւորները յանձնելու. 3. Ապահովութիւն տալ թէ Իրաք իր կարելին պիտի ընէ, նոր դէպքեր արգիլելու համար. 4. Իրաւունք ստանալ ոստիկանական պահականոցներ շինելու, որպէսզի բարեկարգութիւնը պահպանուի սահմանի ցեղերուն միջեւ եւ արգիլուին Շէմմարցիներու արշաւանքները Նէճտի վրայ. 5. Հրաժարիլ հատուցման իրաւունքէ՝ մարդկային եւ նիւթական կորուստներու համար։

Բարեկամութեան դաշնագիր մը խմբագրուած էր Իպնը Սուուտի կողմէ անձնապէս, որուն համաձայն էին բրիտանական եւ իրաքեան պատուիրակները։

Առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ սահմանին վրայ, բայց գրահապատ հրասայլեր կը հսկեն անապատի շրջանին մէջ։

Նոէլ Պէյքըրի պարպումը

Պրիւսէլի ընկերվարական համագումարին Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Պ. Լէօպէ, Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը, իր կարգին ճառ մը խօսելով ֆրանքօ-գերման մերձեցման վրայ, յայտարարեց.— Այդ մերձեցումը անհրաժեշտ է Եւրոպայի խաղաղութեան համար։ Իսկ խաղաղութիւնը ապահովելու համար, Հռենոսի պարպումը հազար անգամ աւելի արժէք ունի, քան կրնայ ունենալ գրաւումը՝ անոր հեղինակներուն տեսակէտով։ Հռենոսի պարպումով, զինաթափ պիտի ըլլան մեր ազգայնականները, որոնք մանաւորապէս ծանր վտանգ մը կը համարուին Ֆրանսայի մէջ։ Մենք ալ մեր կարգին պիտի աշխատինք ուժովցնել, անխորտակելի դարձնել ապահովութիւնը։ Համամիտ ենք որ սպառազինութեանց վրայ հսկիչ մը գործադրուի բոլոր երկիրներուն մէջ, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին։

Նաւային համաձայնութիւնը

Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները տակաւին չեն որոշած իրենց վերջնական համաձայնագրի հրատարակութեան թուականը։ Կը հաւաստուի թէ համաձայնագիրը գլխաւորաբար կը վերաբերի յարձակողական մարտանաւերու. 10,000 թոնոյէն պակաս տարողութեամբ յածանաւերու սպառազինութեան։

«Տէյլի Քրոնիքլ»ի համաձայն, 6 եւ 8 բթաչափնոց թնդանօթներով սպառազինուած յածանաւերու թիւը պիտի սահմանափակուի, իսկ միւսները անփոփոխ պիտի մնան։ Պիտի սահմանափակուի նաեւ 600 թոնոնոց սուզանաւերու թիւը, բայց ո՛չ եւ է կրճատում չպիտի ըլլայ պակաս տարողութեամբ սուզանաւերու։

Հրաշունչ կոչ մը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Գ. Միջազգայինը հրաշունչ կոչ մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէր Լեհաստանի, Լիթուանիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բանուորները՝ ոտքի կանգնիլ անյապաղ եւ տապալել Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ֆաշիստ կառավարութիւնները, որոնք դաւեր կը պատրաստեն։ Կոչը կ'ըսէ թէ Փիլզուտսքի ապահոված է Անգլիոյ աջակցութիւնը և պատրաստ է Լիթուանիոյ վրայ քալելու եւ եզրակացնելով, կը հրաւիրէ բանուորները ընդհանուր գործադուլ կազմակերպել, պատերազմի վտանգը հեռացնելու համար։

Վէզուվի թօթափումը կը շարունակուի

Նափոլիէն կը հեռագրեն թէ Վէզուվի բորբոքումը փոխանակ մեղմանալու, կը սաստկանայ, թէեւ մասնագէտներ ո՛չ և է վտանգ չեն նախատեսեր։ Բազմաթիւ շրջիկներ եւ թղթակիցներ առաջնորդներու ընկերակցութեամբ կը մօտենան մինչեւ հրաբուխի խառնարանին, ուր դիւթական տեսարան մը կը պարզուի, մանաւանդ գիշերը։

Օգոստոս 7ին բացուած բերանէն առատ լավա կը ժայթքէ ծայրայեղ ուժգնութեամբ, իսկ գլխաւոր կոնը հրավառ նիւթեր կ'արձակէ եւ կը ցնցուի սարսափելի պայթիւններով։ Բոցեղէն սիւնը աւելի քան հինգ մեղր բարձրութիւն ունի։ Դիտարանի տնօրէնին կարծիքով, բորբոքումը պիտի ծաւալի տակաւին։

Արիւնալի դէպք մը օրը ցերեկով

Ուրբաթ օր, ծանր դէպք մը պատահեցաւ Ֆօպուռ տիւ Թամփլ փողոցին մէջ, որ այնքան բանուկ է։

Ցերեկուան ժամը 2ին, մարդ մը մտաւ գոհարավաճառ Շարլ Մէնէի խանութը, եւ յայտնեց թէ մատանիներ պիտի գնէ։ Գոհարավաճառը, առանց ո՛ր եւ է կասկած ունենալու, փութաց գոհացում տալ։ Մարդը իբրեւ թէ մատանիները լաւ նայելու համար, աւելի մօտեցաւ գոհարավաճառին, եւ տիա ատրճանակ մը։ Խանութպանը գետին փռուեցաւ անշունչ, կնոջը ոտքերուն առջեւ։ Մարդասպանը սպաննեց նաեւ կնոջ, եթէ ծայն հանէր։

Կինըլեղա պատառ կանչեր արձակելով, ապաստանեցաւ խանութին ետեւ, բարձրացաւ դէպի սենեակ։ Ու տեսնելով որ մարդասպանը կը հետեւի, պատուհանէն վար նետեց ինքզինքը։

Բազմութիւնը խռնուած էր փողոցին մէջ, որ արդէն զարհուրելի խառնիճաղանճ մը կը ներկայացնէ կառքերու, հանրակառքերու եւ մարդկային բազմութեան։ Ոստիկաններն ալ հասեր էին։ Մարդասպանը տեսնելով որ պաշարուած է, փոխանակ անձնատուր ըլլալու, պատուհանը ելաւ եւ սկսաւ կրակ տեղալ աջ ու ձախ։ Այս կերպով վիրաւորուեցան երկու ոստիկաններ եւ երեք քաղաքացիներ։

Ասոր վրայ, ոստիկան մը հարեւան տան առաջին յարկը բարձրանալով, երկու գնդակ արձակեց եւ գետին փռեց մարդասպանը, որուն ինքնութիւնը չէ ճշտուած տակաւին։ Վիրաւորներէն երկուքին վիճակը ծանր է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ
ԱՅՍՕՐ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՖԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։ Ձրի պիւֆէ։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ՄԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թռամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 Փոռթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ. տ'Արժանթէօյ։ Մասնաւոր օթօպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ։ Եռագոյն ժապաւէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2։

ՍԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այսօր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Սարսէլի Hôtel Beauséjourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ռ. ԱՐՕԵԱՆ

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

Առնել շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 10.40, 11.50 եւ 1.43։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի *Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ* Բաքվէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վահագն, Վարուժան եւ Աւօ *խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։*

Մարսէյլի *Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արմէն Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս *խումբերը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։*

ՑՈՒՑԱՏԵՍԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին իր մասնաւոր ընթերցասրահին մէջ, 128 Rue Etienne Dollet. կը խօսի՝ Ա. Ասլանեան

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ կարիճ Վէլաշեանէ (Փօն տը Շէրիւի) իր հասցէն հաղորդել Գ. Վ. Եարճանեանի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration (200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
Խմբագրութիւն

TELEPHONE: NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

14 AOUT 1928

...րորդ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 724

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎԻ ՆՍՏԱԾ ԱՏԵՆ

Ցարուան այս եղանակին տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան Շրջանային ժողովները։

Ամերիկա, Ցունաստան և Ռումանիա վերջացուցած են ար-ն. Պուլկարիոյ Շրջանային ժողովը կը գումարուի օգոստոսի ...րջերը, իսկ Եւրոպայի մէջ՝ օգոստոս 30ին։

Ակնարկելով մեր շրջանին վրայ, կ'ուզէինք ուշադրութիւն ...ւիրել կարգ մը կէտերու մասին, մանաւանդ որ արդէն սկսած ...նախապատրաստական ժողովները, իւրաքանչիւր վայրի մէջ։

Ամէն բանէ առաջ, ուրախալի է տիրող հետաքրքրութիւնը։ ...նկերներ, որոնք տարին հազիւ քանի մը անգամ կ'երեւան ստ...րական ժողովներու մէջ, իբրեւ հետեւանք տեղական դժուա...թեանց եւ աշխատանքի պայմաններու, կը ջանան իրենց ...րտականութիւնը կատարել այս նախապատրաստական խոր-...ակցութեանց առթիւ։

Ուրիշներ, որոնք առհասարակ հետեւած են, նոր ոգեւո-...թիւն կը ստանան, սեղանի վրայ դրուած հարցերով։

Եւ ընդհանրապէս կ'ունենանք լեցուն ժողովներ։

Այս կազդուրիչ պատկերին քով, հարկ է արձանագրել ...րագայ մը, — ուզած ժամուն կամ ուզած օրը ժողովի գալու ...կանոնութիւնը, որ կրնայ հայկական սովորութիւն ըլլալ, ...յց ոչ դաշնակցական։

Որովհետեւ, ի'նչքան ալ խոնարհ ըլլան, այս ժողովներուն ...է, որ կը մանրուին ու կը ծեծուին մեր հետաքրքրող հար-...րը, կը մաղուին ու կը փոխանցուին Շրջ. ժողովի եւ յետոյ ...դհ. ժողովի, ձեւ, շեշտ եւ գոյն տալով կուսակցութեան քա-...քականութեան։ Եւ ո՛վ որ իր մտածումը չարտայայտեր, ...մ իր քուէն չի տար գիտակցօրէն, իրաւունք չունի զարմա-...լու, եթէ այսինչ ասպարէզին մէջ քաղաքականութիւնը կ'ըն-...նայ ուրիշ ուղիով, տարբեր՝ իր հասկցածէն։

Անշուշտ մեծամասնութիւնն է որ տուն կուտայ քանա-...երուն եւ հետեւաբար քաղաքականութեան. բայց փոքրա-...սնութիւնը պէտք է ունենայ այն միթարութիւնը թէ իր ...ելին ըրաւ, եւ ոչ թէ պարտուեցաւ դիպուածով, եւ հարե-...ցի նայելով դրուած հարցին։

Յետոյ, վիճաբանութիւններու առեն, ո՛րքան կարճ խօսուի, ...քան օգտակար է։ Իւրաքանչիւր ժողովական որ խօսք պիտի ...է, ուշադրութեամբ հետեւած պիտի ըլլայ նախորդ խօսող-...ուն, որպէսզի աւելորդ կրկնութիւններ չպատահին, եւ ...թի չձապաղի։

Եթէ կարելի ըլլար մեր գիշերային ժողովները սկսիլ ժամը ...ն եւ վերջացնել ժամը 11ին, առանց այլեւայլի, ապահովաբար ...ա կ'ունենանք լեցուն նիստեր՝ թէ թիւով եւ թէ բովանդա-...թեամբ, եւ մեր աշխատաւոր ընկերները կրնան հանգիստ ...լ յաջորդ առաուան աշխատանքին համար։

Երրորդ պարագայ մը, — բանաձեւեր մշակած կամ քուէար-...ծ առեն, պէտք է արժէք տալ որոշ, թանձրացեալ առաջա-...րկութեանց, և ոչ թէ ուռուցիկ և երկդիմի նախադասութեանց։ ...անաւորապէս տեղական խնդիրներու առթիւ, բանաձեւերը ...ք է նպատակ ունենան գործնական ուղեգիծ պատրաստել։ ...լի պարզ խօսելով, ճշդել թէ ընտրուած մարմինը ի՞նչ գոր-... պիտի կատարէ մէկ տարուան ընթացքին, մինչեւ յաջորդ ... ժողովը։ Այլապէս, որոշումները կը մնան թուղթի վրայ, ...պէս յաճախ կը պատահի, եւ յաջորդ ժողովը ժամավաճառ ...լայ տեղի-անտեղի մեղադրանքներով, — «ինչո՞ւ այսպէս ..., եւ ոչ այնպէս..»։

Չորրորդ. յաճախ կը դիտենք որ այս կամ այն բանաձեւը ...ներկած կամ մերժած առեն, շատեր նկատի կ'առնեն անձը, ...ոչ թէ գաղափարը եւ բովանդակութիւնը։ Անշուշտ կարելի ...պահանջել որ բոլորը հաւասարապէս հասուն մտածեն, սա-...ն արդար է պնդել որ՝ անձնական նախասիրութիւնները ...ելի եղածին չափ քիչ դեր կատարեն։ Ամէն բանէ առաջ ...ը, որ կրնայ նսեմացնել կամ փայլեցնել անձերը։ Քաղա-...ան կեանքի մէջ, միշտ ալ կան հոսանքներ եւ պէտք է որ ...ն, այլապէս կանգ պիտի առնէր կեանքը։ Արդ, ուղեգիծ մը ...անուած առեն, գլխաւոր ճիգը այն չպիտի ըլլայ որ իմ ու-... մարդս յաղթէ եւ չուզածս սեւնայ, այլ գործին եւ կա-...թեան պահանջած մարդիկը ասպարէզ իջնեն, եւ բարեխղճ-...էն կատարեն իրենց յանձնուած պարտականութիւնը։

Բարեբախտաբար մեր կուսակցութեան մէջ միշտ ալ տի-...կեցած է առողջ բնազդ մը, որ գիտէ զանազանել չարն ու ...ին, մինչեւ անգամ կիրքի պահուն։

Կը խօսին, կը վիճին, կը կրքոտին, բայց ոչ մէկ առեն կը ...ան թէ անդամներն են քառասնամեայ համասփիւռ ընտա-...ի մը, որ ամէն ճակատի վրայ կը մաքառի, կարելի բարիքը ...ագրելու համար։

Յաճախ բարի նախանձ է որ տեղի կուտայ թիւրիմացու-...նց. բայց կենդանի գործի առեն, ամէնէն անվարժն ալ ...ակցութեան ձայնը միայն կը լսէ։

Դեռ առիթ կ'ունենանք շարունակելու այս մտերմական ...ւլիսը, ընդհանրապէս ամէն տեղի համար։

Շրջ. ժողովները առիթ ընծայեցին այս քանի մը խորհրդա-...թիւնները գրի առնելու։ Օրուան կեանքին մէջ, ուրիշ երե-...ներ ալ կան, որոնց լաւ է անդրադառնալ երբեմն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇՓՈԹ ՀԱՇԻՒՆԵՐ

Հայրենիք, խմբագրական մը հրատարակելով Բարեգործակա-նի հաշուական զեկուցումներուն առթիւ, կը նկատէ (26 Յուլիս).

— «Այսօր մենք կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել Բարեգործականի մէկ ուրիշ շրջաբերականին վրայ, զոր նոր ենք ստացեր։

Այս շրջաբերականով Բարե-գործականի կեդրոնը կ'աշխատի երկու բան ապացուցանել։

Առաջին, որ Բարեգործականը «հարուստ չէ եւ չի կրնար ըլ-լալ, ըլլալով ներկայացուցիչը կամ խնամակալը կարօտեալնե-րու եւ նպաստընկալներու, որ չքաւոր են, բայց որ չքաւոր պիտի չըլլային, եթէ անիկա ի-կաղկէ հարուստ եղած ըլլար»։ Հետեւաբար, շատ ալ մեծ պա-հանջներ ընելու չէ այդ «աղ-քատ» կազմակերպութենէն։

Եւ երկրորդ, որ Բարեգործա-կանի ըրած վարչական ծախքերը արտակարգ եւ մեծ չեն, համե-մատած ընդհանուր հաստիքնե-րուն հետ։ Հետեւաբար, վստա-նում տեղի չունենար։

Առաջին կէտը ապացուցանե-լու համար, շրջաբերականը կը յայտարարէ, թէ Բարեգործակա-նի «իրական եկամուտն է տա-րեկան 3000 ոսկի»։ Այս գու-մարը 60,000 ոսկիի հիմնադրա-մին տարեկան տոկոսն է, որ կրնայ գործածուիլ ազատօրէն, քանի որ միակ հաստատ եկա-մուտն է, զոր Միութիւնը ունի իր ձեռքին տակ եւ որ կանխո-րոշ նպատակի մը կապուած չէ»։

Սակայն, քիչ մը վարը նոյն շրջաբերականին մէջ կեդրոնը կը խոստովանի, թէ այդ 3000 ոս-կիէն զատ ունի 5500—8000 ոսկիի ուրիշ հաստատուն ...սոյթ մը, որ կը գոյանայ անդա-մավճարներէ։

Ուրեմն կուգայ ուրեմն, որ Բա-րեգործականի «իրական», «ա-զատ գործածելի» եւ «հաստա-տուն» տարեկան եկամուտը ոչ թէ 3000, այլ 8500—11000 ոսկի է։

Ասկէ զատ, Բարեգործականը ունի նաեւ տարեկան ուրիշ կա-րեւոր հասոյթներ՝ զանազան նուիրատուութիւններէ եւ հան-գանակութիւններէ։

Վերջապէս նոյն այդ շրջա-բերականին մէջ իսկ եղած ան-ուղղակի խոստովանութեամբ, Բարեգործականը ունի այսօր աւելի քան 700,000 ոսկիի դրամագլուխ մը, որուն տուած հասոյթները տարեկան կը հաս-նին 50—70,000 ոսկիի։

Ինչպէս կը տեսնենք 3000 ոսկիի տարեկան միակ հաստա-տուն եկամուտի խօսքը պարզ չքմեղանք մըն է՝ Բարեգործա-կանի խիստ սահմանափակ գոր-ծունէութիւնը արդարացնելու համար։

Խնդիրը, սակայն, Բարեգոր-ծականի հարո՞ւստ թէ աղքատ ըլլալը կամ մե՞ծ թէ պզտիկ եկամուտ ունենալը չէ, այլ Բա-րեգործական հաստատութեան մը ոչ յստակ շահակցական, շահադիտական կամ առեւտրա-կան այն մտայնութիւնն է, որ կը տիրէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան ղեկավարող անձերուն մէջ»։

ՉԻՉԷՐԻՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻ-ՃԱԿԸ.— Մոսկուայէն կը գրեն թէ մտահոգութիւն կը պատճառէ Չիչէրինի առողջական վիճակը։ Արտաքին գործավարը շաքա-րախտ ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը փակուած

Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովին կողմէ մշակուած Նոր Սահմանադրութիւնը համապատասխան չգտնելով հոգատար պետութեան շահերուն, մարզպան Պ. Փոնսօ դիտողագիր մը ղրկած էր։

Մարզպանը կ'առաջարկէր անջատել այն յօդուածները ո-րոնք վիճելի են։ Սահմանադիր ժողովը իր վերջին նիստին մէջ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչին հետ համաձայնութիւնը պահպա-նելու փափաք յայտնելով մէկտեղ, 6ի դէմ 44 ձայնով մերժեց մարզպանին պահանջը։ Ասոր վրայ, մարզպանը երեք ամսուան համար փակեց սահմանադիր ժողովին նիստերը, որպէսզի ժա-մանակ ունենան ելք մը գտնելու։ Հրամանագիրը ծանր տպա-ւորութիւն գործեց, բայց ո՛ր եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։

Երկու մարտիր մայր յուղարկաւոր

Կիրակի օր խաղաղութեամբ կատարուեցաւ Ռատիչի յու-ղարկաւորութիւնը, Զագրէպ, Գիւղացիներու Տան մէջ։ Թագա-ւորը Պելկրատէն ղրկած էր մասնաւոր ներկայացուցիչ մը, Զօր. Մաթիչ, որ ցաւակցութիւն յայտնեց հանգուցեալի ընտանի-քին։ Ներկայ էին բազմաթիւ օտար պատուիրակութիւններ։ Պատգամաւորներուն մէջ աչքի կը զարնէին Թագաւորին ղրկածը եւ չորս փունջ պսակներ։

Թափօրին առջեւէն կ'երթային ձիաւոր մարզիկներ, իսկ շարք-շարք կը հետեւէին գիւղական եւ գաւառական պատուի-րակութիւնները, իրենց տեղական տարազներով և դրօշակներով, կիներու ընկերակցութիւնները, համալսարանական երիտասար-դութիւնը, Զագրէպի Թաղապետութեան ներկայացուցիչները, օտար պատուիրակութիւնները։ Եկեղեցին մէջ, արարողու-թեանց նախագահեց Զագրէպի արքեպիսկոպոսը։ Յետոյ դամ-բանական մը խօսեցաւ Պ. Մաչէք, Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան փոխ-նախագահը։ Խօսեցան նաեւ Ռատիչի միւս երկու գործակիցները և Զագրէպի քաղաքապետը։ Ամէն ինչ խաղաղ անցաւ։ Ներկաներու թիւը 200,000ը կ'անցնէր, իսկ դագաղին մինչեւ վերջը հետեւեցան 40,000 հոգի։ Թափօրը գերեզմանատուն չմտաւ։ Այնտեղ մէկ ճառ միայն խօսուեցաւ, և Ռատիչի մարմինը ամփոփուեցաւ առժամեայ դամբարանի մը մէջ, իր եղբօր և Պասարիչէքի քով, որոնք սպաննուած էին Յունիս 20ին, խորհրդարանի ծանօթ միջադէպին առեն։

Նոր լուրեր Ռուսիոյ մասին

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը ծանրակշիռ լուրեր կը հա-ղորդէ Տոնի նահանգի մասին։ Այդ լուրերուն համաձայն, Կոզակները եւ գիւղացիները հրոսախումբեր կազմելով, կը յար-ձակին խորհրդային իշխանութեանց դէմ։ Արիւնալի ընդհա-րումներ տեղի ունեցած են շարք մը վայրերու մէջ։ Կ'ըսուի թէ Տոնի Կազակները դասալիք կ'ըլլան կարմիր բանակէն։ Կառավարութիւնը որոշած է եղեր Հիւսիսային Կովկասի հրա-մանատարութեան տակ դնել Մոսկուայի հետեւակ որսորդնե-րու զօրաբաժինը, որ ամբողջովին բանուորներէ կը բաղկանայ։

∴ Գերման համայնավար ընդդիմադիր թերթ մը կը գրէ թէ Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ հալածանքները կը շարու-նակուին յարաճուն սաստկութեամբ։ Ստալինի կողմէ աքսոր-ուած Տրոցկիականներու թիւը 8000ի կը հասնի։ Վերջերս բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ մարդ բան չի գիտեր զոհերու վիճակի մասին։

∴ Նոր հրամանագրով մը, 1929 Յունուարին ձգուած են խորհուրդներու ընտրութիւնները, որոնք արդէն յետաձգուած էին 1928 Սեպտեմբերին։

Անջատման ձգտումներ

Տոքթ. Մաչէք, Խրուաթ կուսակցութեան նոր վարիչը, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ իր նպատակն է ունենալ չէզոք խորհրդարան մը, որուն անդամները ընտրուին Խրուաթ գիւղացիներու ազատ քուէարկութեամբ։ Այս խորհր-դարանը պէտք է ընդունի մաքսային միութիւն մը եւ դիւա-նագիտական հասարակաց ներկայացուցչութիւն մը, բայց պէտք է մերժէ ո՛ր եւ է առաջարկ որ չի ճանչնար Խրուաթիոյ, Սլա-ւոնիոյ եւ Տալմացիոյ բացարձակ ինքնավարութիւնը, ներքին գործերու մէջ։

∴ Զագրէպի Քաղաքապետական ժողովին մէջ, փոխ-քաղաքապետը բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պելկրատի դէմ։ Մաս-նաւորապէս յայտարարեց թէ Ռատիչի մահը պիտի մղէ Խրուաթ ժողովուրդը շարունակել իր պայքարը, Խրուաթիոյ իրաւունքներուն համար։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձե-ւին մէջ, գրուած է թէ «Խորհրդարանին մէջ կատարուած սպանութիւնը խորհրդանիշն է Եուկոսլավիոյ միջեւ տիրող կա-ցութեանը։ Ռաչիչ, մարդասպանը, պարզապէս գործադրողը ե-ղած է դրութեան մը որ կը տիրէ Պելկրատի մէջ, Եուկոսլաւ պետութեան հաստատումէն ի վեր, եւ որ կանգ չառներ ոչ բանութեան, ոչ ալ ոճիրին առջեւ, պահպանելու համար Սեր-պերու գերակշռութիւնը։

«Այս իրողութիւնը կը ցուցնէ թէ Եուկոսլաւ սահմանադրու-թիւնը անկարելի է, որովհետեւ պետութեան մը մէջ ուր մար-դիկ կրնան գետին փռել խորհրդարանի անդամներ, խօսք չի կրնար ըլլալ ոչ ազատութեան, եւ ոչ ալ ժողովրդապետութեան մասին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4 էջ)

ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պոլսոյ Միլլիյէթ լրագիրը կը հրատարակէ զանազան հատուած-ներ՝ Մ. Քէմալի պատմական ճա-ռէն, արեւելեան նահանգներու դէպքերու մասին։ Հետաքրքրու-թեան համար կ'արտատպենք Թուրքեւհայ պատերազմին վե-րաբերեալ մասը.

«Ինչպէս գիտէք, Մունտրո-սի զինադադարէն կնքումէն ի վեր, Հայերը թէ Հայաստանի մէջ և թէ սահմանագլուխին մեր-ձակայ վայրերը, Թուրքերը խմբովին սպաննելէ վայրկեան մը չէին դադրեր։ 1336 տարուայ աշնան, հայկական չարագործու-թիւնները անհանդուրժելի վի-ճակ առին ու Հայաստան արշա-ւելու որոշում տուինք։

1336 Յունիս Թուականին արեւելեան շրջանակի մէջ առ-ժամեայ զօրաշարժ հրատարա-կեցինք եւ 15րդ զօրաբանակի հրամանատար Քեազիմ Գարա-պէքիր փաշան արեւելեան ճա-կատի հրամանատար կարգե-ցինք։ 1336 Յունիսին Հայերը Օլթիի մէջ կազմուած Թուրք տե-ղական վարչութեան դէմ շար-ժելով, գրաւեցին այդ շրջանը։ Մեր արտաքին գործավարու-թիւնը Հայերուն 7 Յուլիս 1336ին վերջնագիր մը ղրկեց։ Հայերը իրենց այդ ընթացքին մէջ շա-րունակեցին, վերջապէս զօրա-շարժէն Յունիս 4 ամիս վերջ Քեօթէկ, Պուրտիզ շրջանակին մէջ հաւաքուած մեր ուժերուն դէմ Հայերու յարձակումով, պա-տերազմական շարժումը սկսաւ։

Հայերը 24 Սեպտ. 1336 ա-ռաւօտուն Պուրտիզի ճակատէն իրենց ըրած յանկարծակի յար-ձակման մէջ յաջողեցան։ Այս մասին արեւելեան ճակատի տե-ղեկագիրը կարդալու առեն, Հա-յոց յարձակման օրը, 24 Սեպ-տեմբերին Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի վերջնագիրը կը ստանայի։ Հայերը վռնտուեցան եւ մեր բա-նակը 28 Սեպտեմբերի առաւօ-տուն յառաջխաղացութեան սկը-սաւ։ Նոյն օրը Էրզրումէն եկած 50 ստորագրութիւններու վրայ Էնկիւրիի դէմ յարձակման հրա-մանը տրուեցաւ։ Ինչ դժբախտ զուգադիպութիւն, երբ թէ Հա-յոց հետ մեզի դէմ շարժելու խօսք մէկ ըրած ըլլային։

Բանակը 19 Սեպտեմբերին Սարըղամիշ մտաւ, 30 Սեպտեմ-բերին Մէրտէնէկ գրաւուեցաւ, բայց կարգ մը պատճառներով մինչեւ 28 Հոկտ. 336 մէկ ամիս Սարըղամըշ կալօղլու գծին վրայ մնաց։ Այդ պատճառներէն մէկն ալ Էրզրում դռնուող Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի եւ ըն-կերներուն ստեղծած վիճակն էր։

Քեազիմ Գարապէքիր փաշա, 30 Սեպտեմբեր 339 Թուակա-նին Սարըղամըշէ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի ուղղած ծածկագիր հեռագրով ըսած էր «Էրզրումի ժողովուրդին անունով 40—50 ստորագրութեամբ հեռագիրը վա-ւերագիր մըն է զոր միլիոններ ծախսելով չպիտի կրնային ձեռք բերել արտաքին թշնամիները։ Այս հեռագիրը թշնամին սպառ-նալիքէն աւելի ծանր տեսնելով, վաղը Էրզրում պիտի գամ»։

ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնաթերթ փրավտա շարք մը հեռագիրներ կը հրատարա-կէր, որոնց համաձայն կատար-եալ ձախողանքի մատնուած է գիւղացիներէն ցորեն հաւաքե-լու ձեռնարկը։ Օրինակ, Ուկրայ-նայի մէջ հաւաքուած ցորենի պաշարը մինչեւ օգոստոս 1 հա-սած էր 6000 թոնի ողորմելի գումարին, ինչ որ նախատես-ուած գնումին հարիւրին 20ը միայն կը ներկայացնէ։ Հիւսի-սային Կովկասի մէջ մթերուած է միայն նախատեսուածին հա-րիւրին 10ը։ Կեդր. Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ մէջ ալ նոյն վիճակը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀՐԱՊՈՒՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(ՄԵՐ ԹԻՒՐՔ ԱՌԻԱՑՈՒՆԻՆ)

Նախորդ յօդուածով բսի թէ Թիւրքերը բոլորովին նոր միջոցի մը դիմեցին, խեղդելու համար Քիւրտերու ազգային շարժումը։

Անոնք Քիւրտիստանը Թուրք հանրապետութեան միւս նահանգներէն զատեցին «Արեւելեան Նահանգներ» անուան տակ եւ այդ շրջանին համար, փոխարքայի մը իրաւասութիւններով ընդհանուր քննիչ մը՝ մարզպան մը կարգեցին։ Եթէ ըսենք թէ կարգուած մարզպանը՝ Իպրահիմ Թալի պէյ Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ շրջանի քննիչն էր, կրնաք հասկնալ թէ այս մարզպանութիւնը ի՛նչ նպատակով ստեղծուած էր։

Անկէ զատ, «պատիժներու յետաձգման» օրէնք մը հրատարակեցին եւ իրենց երկիրները վերադարձուցին կարգ մը քիւրտ ընտանիքներ, որոնք արեւմտեան նահանգները տարագրուած էին եւ ճամբան առանց մեռնելու կամ ջարդուելու հասած էին իրենց աքսորավայրը եւ հոն հազարաւոր զրկանքներու եւ թշուառութեանց կուրծք տալով, ողջ մնացած էին։ Այս գործողութեանց վերջ, Քիւրտերուն դառնալով ըսին.

«Ահա՛ ձեզի ինքնավարութիւն տուինք։ Ձեզի ներում շնորհեցինք։ Ինչո՞ւ համար սակաւաթիւ լեռներու մէջ մեզի դէմ կը կռուիք։ Մենք կրօնակիցներ ենք։ Թշնամիներու խօսքին մի՛ խաբուիք։ Ձեզմէ անոնք որ արտասահման փախած եւ հոն Թուրք կառավարութեան դէմ կազմակերպութիւններ ըրած են, անոնք ալ թող դառնան անվախ։ Այլեւս ձեր երկիրը շէն ու երջանիկ պիտի ըլլայ։ Կառավարութիւնը ձեր բոլոր ուզածները պիտի տայ։»

Այս քաղաքականութեան նպատակը յայտնի է։ Այսպէսով կ'ուզէին թէ՛ արտասահմանի եւ թէ լեռներու մէջ գտնուած մարտիկները խաբելով, դարձնել իրենց գիւղերն ու քաղաքները հրապուրել եւ անգամ մը որ բոլորն ալ Թուրք զինուորներուն եւ ոստիկան-զինուորներուն հասողութեան ենթակայ շրջանին մէջ մտնէին, բոլորը մէկ եւ առանց ոեւէ մէկը փախցնելու, սուրէ պիտի անցընէին, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ լուծեն Քրդական Հարցը, գոնէ ժամանակի մը համար։

Թուրք պաշտօնեաները այս նպատակին հասնելու համար ամէն միջոցի դիմեցին։ Իբրեւ նմոյշ, ստորեւ կը հրատարակենք Պայազիտի կուսակալ Սիւրէյեա պէյի գրած մէկ նամակը Հասէքիցի Իպրահիմ Աղայի եւ այս վերջինին տուած պատասխանը։ Նոյնութեամբ կը հրատարակենք նաեւ նամակ մը, զոր Պայազիտի երեսփոխանէն Լոքմանզադէ Իպրահիմ էֆէնտի եւ Ալաշկերտի հեռագրական տնօրէն Թալէթ պէյ կառավարական պաշտօնեաներու գրգռմամբ գրած են Տանըշմանզադէ Նաման էֆէնտիին, ինչպէս նաեւ այս վերջինին պատասխանը։

ՀԱՍԷՔԻՑԻ ԻՊՐԱՀԻՄ ԱՂԱՅԻՆ

Արեւմտեան նահանգները փոխադրուելէ յետոյ, անկէ փախչելով Աղրի եկած անձերը եթէ մինչեւ երեք ամիս անձնատուր ըլլան, ընդհանուր ներման պիտի արժանանան։ Նոյնպէս, անոնք որ քեզի պէս արեւմուտք չերթալու համար Աղրի փախած են, եթէ անձնատուր ըլլան եւ ներողութիւն խնդրեն, նոյն ձեւով ներման պիտի արժանանան։ Պայազիտի կուսակալ կարգուած օրէս ի վեր, քննութիւններ կատարեցի արեւմուտք փոխադրուած անձերու եւ փախստականներու մասին։ Հասկցայ որ կարգ մը մարդիկ առանց ոեւէ յանցանք կամ ոճիր գործած ըլլալու, պարզապէս անձնական թշնամութեան պատճառաւ տարագրուած են։ Մեր ճանրապետական կառավարութիւնն ալ խնդիրը իմանալով հրամայեց, որ առանց յանցանքի դրկուածները ետ դարձուին, ու այսպէսով մեծ արդարամտութիւն մը ցոյց տրուաւ։ Համոզուեցայ նաեւ որ դուն շատ պատուաւոր, անվախ եւ քաջ տղամարդ մըն ես, բացարձակապէս ոեւէ յանցանք չունիս։ Հետեւաբար, սրտաբաց կը յանձնարարեմ որ դուն եւ քեզի պէս ուրիշներ ալ եթէ կան, այս առիթէն օգտուելով անմիջապէս անձնատուր ըլլաք։ Այս ծիւն-ձմերին իմ մինչեւ Պայազիտ գալս, լոկ մարդասիրական զգացումի եւ խղճմտութեան հետեւանք է։ Ներքին նախարարութենէն ինծի ո՛չ մէկ հրահանգ կամ հրաման տրուած է հոն գալու համար։ Կառավարութիւնը օրէնքը հրատարակեց եւ տալիք հրամանները տուաւ։ Երեք ամիս պայմանաժամ նշանակեց։ Այս մասին յայտարարութիւն նշաւ։ Որու որ գործին կուգայ, կը յանձնուի, չկրողն ալ ուզած տեղը կ'երթայ։ Սակայն ես տեղեկացայ որ շատ մը անմեղ մարդիկ, փոքրիկներ ու երախաներ սարերու ու ձորերու մէջ խեղճ ու կրակ կը թափառին, սիրտս ցաւեցաւ, ուզեցի գալ եւ մօտէն ճաղորդ ոլ մըր կառավարութեան ճրամանները ու խրատներ տալ, յուսալով որ Թերեւս կը յաջողիմ փրկել անմեղ եւ յանցանք չունեցող կարգ մը հայրենակիցները ու կրօնակիցները։ Ես ոեւէ նիւթական շահ կամ յոյս չունիմ եւ չեմ կրնար ունենալ։ Միայն թէ, ինչպէս ըսի, եթէ յաջողիմ քանի մը անմեղ շիտակ ճամբու բերել եւ ազատել, այն ատեն ատոր ուրախութեան վարձատրութեան կ'արժանանամ։

Իպրահիմ աղա՛, պարծանքով կը յայտնեմ թէ ես ամբողջ կեանքիս մէջ *մէկու*, պատուաւոր, սուտ չխօսող եւ խիստ ուղղամիտ պաշտօնեայ մը եղած եմ։ Ո՛չ ոքի դէմ կեղծաւոր չեմ եղած։ Սուտ չեմ խօսիր։ Բնաւ չեմ ուզեր որ այսպէս դժուար վիճակի մէջ լերան գլուխը թափառող մարդ մը, որ ազգականն է խիստ յարգելի երեսփոխան՝ Շէֆիք պէյի։ Ուստի, թէ՛ Շէֆիք պէյի եւ թէ կառավարութեան անունով քեզի ամենավերջին խրատս կուտամ։ Հաւատա՛ եւ անմիջապէս կառավարութեան գթասրտութեան ապաւինէ։ Ձեզի համար փրկութեան ուրիշ միջոց չկայ։ Եղբէն շատ կը զգջաք։ Զգո՛յշ, չխաբուիք մեր կրօնքի թշնամիներուն, ուրիշ կառավարութեանց մարդերուն ձեզի տուած սուտ խոստումներէն եւ ավելորդ խօսքերէն։ Աշխարհիկ մէջտեղն է Թուրք կառավարութիւնը, որ 600 տարուան պետութիւն մըն է։ Ձեր մէջէն կարգացողները գիտեն։ Ամբողջ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին հազարաւոր մարդիկ կառավարութեան դէմ գլուխ վերցուցած, ապստամբած են. հետեւանքը ի՛նչ եղած է. ոչի՛նչ. կառավարութիւնը դարձեալ կառավարութիւն է։ Ես քիչ ժամանակի մէջ շատ ապստամբութիւններ տեսայ, բոլորին ալ ղեկավարները կերպով մը աստուածային պատիժներու ենթարկուելով բնաջնջուեցան։ Կառավարութեան դէմ դուրս ելլել անմտութիւն է, խենթութիւն է։ Աւելի շատ կը ցաւիմ Նա'ման էֆէնտիի պէս մարդոց, որ կառավարական պաշտօնեայ եղած են ժամանակին։ Ասոնք այս բաները պէտք է գիտնար եւ չհասկցողներուն ալ խրատ տար։

Տեղեկացայ նաեւ որ ձեր մօտը սպայ մը կայ։ Իբրեւ զէնքի ընկեր եւ պաշտօնակից աւելի շատ կը ցաւիմ այդ երիտասարդին վրայ։ Չեմ գիտեր թէ յանցանքը ի՛նչ է։ Սակայն քանի որ իր նպատակին մասին ցարդ կուսակալութեան մօտ ոեւէ դիմում չէ կատարուած, կը կռահեմ թէ շատ հպարտութեամբ կը շարժի։ Իմ միջնորդութիւնս ու բարեխօսութիւնս բոլորին համար ալ կրնայ ըլլալ. միայն մեր կուսակալութեան ժողովուրդին համար չէ։ Եթէ այս էֆէնտիին ալ կը փափաքի անձնատուր ըլլալ, թո՛ղ իմացնէ ինծի. անձամբ իր մասին գրեմ, ու եթէ կարելի բան մը կայ, կ'ընեմ, անկէ վերջ պատասխան կուտան։

Խօսքերուս հաւատացէք։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու, անմիջապէս եկէք։ Դեռ երկու օր այստեղ կը գտնուիմ։ Անձնատուութեան եւ յանձնումի մասին յայն իրաւասութիւններ տրուած են կուսակալութեան։ Թէ՛ դատական եւ թէ զինուորական պատժաւոներով ոեւէ ճետապնդում չպիտի կատարուի։

18 Փետր. 1928

Պայազիտի կուսակալ
ՍԻՒՐԷՅԵԱ

ԻՊՐԱՀԻՄ ԱՂԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Պայազիտի բարձր կուսակալութեան,

«Ձեր գրկած 18 Թուակիր նամակին պատասխանն է։ Մեծ հպարտութեամբ կարդացինք մեր մասին գրած ձեր նամակը։ Շատ շնորհակալ եւ երախտապարտ ենք։ Սակայն մեր մասին գրած ձեր այդ նամակը ներման նամակ չէ, այլ ատոր մէջ կ'բսուի թէ մեր անձնատուութիւնը կ'ընդունուի։ Մեր տեսակէտով, մենք ոեւէ պաշտօնատան անձնատուր չենք եղած։ Ներկայ քաղաքակիրթ դարուն մէջ, միայն ընդհանուր ներում գոյութիւն ունի։ Ձերը ընդհանուր ներում չէ, այլ վայրենի մարդ մը համոզելու ուրիշ ձեւ մը։ Մեզի պէս մարդոց ասանկ առաջարկ պէտք չէ ընել։ Արդինքեւ մենք աչխարհ տեսանք։ Հիմա, այլ եւս ոեւէ տեղ վայրենի մարդ չէ մնացած։ Թուրք կառավարութեան բարձրաստիճան վարիչները աստր վստահ թո՛ղ ըլլան։ Եթէ ասկէ յետոյ մեր քաղաքակիրթ դարուն եւ ազգին վայել ընդհանուր ներում մը ըլլայ, մեծ հպարտութեամբ պիտի ընդունինք։ Սակայն եթէ ձեր նպատակն է կարգ մը վայրենի մարդեր համոզել, այսուհետեւ մարդ չի խաբուիր։ Բնականաբար, եթէ ասիկա ներումի խնդիր է, այն ատեն պէտք է իրենց երկիրը վերադարձուին երկու տարի առաջ տարագրուած մեր պէյերն ու կարգ մը անմեղ ու խեղճ գաւակները։ Այն ատեն մենք ալ սիրով կուգանք եւ կը յանձնուինք։

Հասէքիցի Իպրահիմ Հաճի
Հիւսէյին զատէ Ապտուլ Գատըր

ՀԱՅՈՑ
«ԼԷՊԷԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութեան նորընտիր տնօրէն Ալի Րիզա պէյ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ լրագրողներու.

— «Թուրքիայէն անյայտացածներուն կալուածները բստ օրէնի կը պատկանին պետական գանձին։ Հին օրէնքի մը համաձայն, հոն ուր փոխանակելի Յոյներու կալուած չկար, կարելի էր փախստական Հայերու եւ Յոյներու կալուածներն ալ տրամադրել գաղթականներուն։ Մինչդեռ, վերջերս հրատարակուեցաւ օրէնք մը որ եկաւ ամէն ինչ տակն ու վրայ ընելու։

Այդ օրէնքին համաձայն, Յուլիս 1էն սկսեալ այլ եւս կարելի չէ փախստական Հայու եւ Յոյնի կալուած տալ գաղթականներուն։ Այդ Թուականէն վերջ տրուած տուները ետ պիտի առնուին եւ պետական գանձին հաշւոյն պիտի ծախուին։ Ետ պիտի առնուին նաեւ այն տուները, որոնք Յուլիս 1էն առաջ տրուած են գաղթականներուն, բայց ոչ իբրեւ վերջնական սեփականութիւն, այլ իբրեւ առժամեայ բնակարան։

Կարգ մը գաղթականներ ալ, իրենց իրաւունքէն աւելի տեղ առած են։ Օրինակի համար, 10.000 ոսկիի իրաւունք ունեցողը 40.000 ոսկինոց «առփարթըման» մը ձեռք ձգած է։ Աւելորդ բաժինը պետութեան հաշւոյն պիտի արձանագրուի։

Այսպէսով, շատ նեղ կացութեան կը մատնուինք, որովհետեւ մեր ձեռքը ուրիշ կալուած չկայ։

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՓՈՒՆ ԿՂԶԻՆԵՐ
ԵՒ
ՆՈՐԱՏԻՊ ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐ

Այսպէս ուրեմն յախուռն գաղափար մը յանկարծ հրապարակ կը նետուի, ստեպտիկներու եւ թերահաւատներու ծաղրանքին հակառակ, իր հաւատացեալները, երբեմն նահատակները, բայց անպայման իր յաղթական հերոսները կ'ունենայ եւ վերջապէս աստիճանաբար ինքզինքը կը պարտադրէ, կը մտնէ բարքերու մէջ, կը դառնայ աշխարհի գոյավիճակին մէկ մասը։

Օդալնտեանի կամ ծաղադականի վրայէն անդրովկէանեան սաւառնորդութիւնը, տակաւին այսօր ալ ցնորք մը նկատողները չեն պակսիր. բայց անիկա իր զոհերը ինչպէս նաեւ իր սահմիրաները ունեցած է երկու տարիէ ի վեր։ Այսօր լուրջ իրագործումներու նախօրեակին կը գտնուինք եւ 1928ի ամառը անպայման յաջող թռիչքներու արձագանգը պիտի բերէ մեզ։

Մեծագոյն մտահոգութիւնը սաւառնակի մը համար, հեղուկ միջոցները կտրելու ատեն ոեւէ անակնկալ արկածի պարագային վայրէջքի կայաններու չգոյութիւնն է. սաւառնակ մը որ ստիպուած է ալեկոծ ովկիանոսին ապաւինիլ՝ մեքենայի մը խանգարումի հետեւանքով շատ քիչ հաւանականութիւնը կրնայ ունենալ անվտանգ դուրս գալու այդ ծանր կացութենէն։

Ուրեմն կարելի չէ՞ միթէ ովկիանոսներու վրայ ստեղծել ծփուն կղզեակներու ցանց մը, որոնք արաշ երաշխաւորութիւն մը ընծային երթեւեկող սաւառնակներու։ Գաղափարը նոր չէ եւ Ժիւլ Վեռնի գրչին տակ ապրած է իր վիպական շրջանը, բայց այսօր լրջօրէն կը զբաղեցնէ միտքերը եւ մշակուած մանրակրկիտ ծրագիրներ չեն պակսիր երբեք։

Ի միջի այլոց աչքի տակ ունիմ երիտասարդ Ֆրանսացի ճարտարապետ մը Անրի տը Ֆրանսի մէկ ծրագիր ուրուագիծը, որ մասնաւոր գնահատութեան արժանացած է։

Իր նախատեսած այդ ծփուն, շարժուն կղզին պեխնակերպ, 220 մեթր լայնքի վրայ 480 մեթր երկայնութիւն ներկայացնող լայնանիստ նաւակոնքի մը ձեւը պիտի ունենայ, որուն ջրամոյն խորութիւնը 25 մեթր ըլլալով, ալիքներու ցնցումներուն պիտի կարենայ դիմադրել առանց ազդուելու։

Ետեւի կողմէն զէպի իր կեդրոնը յառաջացող 6 մեթր խորութեամբ աւազան մը կը նախատեսէ հեղինակը, ընդունելու համար ջրասաւառնակները։ Մնացեալ մակերեսը կը ներկայացնէ հարթ ջուրէն բաւական բարձր գետին մը, որ իր վրայ կրնայ հիւրընկալել և կամ ի հարկին ճամբայ հանել մէկէ աւելի սաւառնակներ։

Դիշերային սպասարկութիւնը ապահովուած պիտի ըլլայ, շնորհիւ զօրեղ փարոսներու, որոնք միջոցին մէջ պիտի յանեն իրենց թափառիկ ակնարկները։

Ծփուն կղզին, նման արդիական շոգենաւերու կամ գերզօր զրահաւորներու, օժտուած պիտի ըլլայ ելեկտրաշարժ կամ շոգեշարժ պտուտակներով, որոնք պիտի ապահովեն անոր շարժումը եւ գնացքը։

Աւելորդ է ըսել որ այդ արուեստական կղզիին մէջ նախատեսուած է հաստատել ոչ միայն բազմակողմանի աշխատանոց մը սաւառնակներու նորոգութիւններուն նուիրուած, ոչ միայն անթել հաղորդակցութեան կայան մը, կամ ազատաբարական կեդրոն մը, այլ նաեւ ներկայ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով օժտուած պանդոկ-փալաս մը։

Երանելի՜ ճամբորդներ, ինքնաշարժին եւ նորօրինակին քմայքէն մղուած, պիտի ուզեն անդաւթ ովկիանոսին վրայ ծփացող այդ կղզիին վրայ կանգ առնել պահ մը, զգալու համար թէ յաճախ վտանգին սարսափը կամ հաճոյքը որքան իրարու մօտ ապրումներ են։

Զուգընթացաբար այս լայնածաւալ ծրագիրներուն, գլուխ ելլելու վրայ է ներկայիս շինութիւնը կարգ մը սաւառնակներու, որոնք իրենց ծաւալով, ուժով եւ տարողութեամբ սահմանուած են մասնաւորաբար անդրովկիանեան թռիչքներու։

Ատոնց կարգին էր, օրինակ, Ջրասաւառնակը որ զբաղեցաւ Կիլպոյի որ սակայն մաղկային պարտականութեան զոհելով փառքի հմայքը, օգնութեան հասնելու համար Նոպիլէի եւ իր արկածեալ խմբակին, հիւսիսի պատուհասին զոհ գնաց։

Վերջերս ֆրանսական մամուլը չափազանց շատ կը զբաղէր նոր միաթեւ սաւառնակով մը, որ գործն է տակաւին 24 տարեկան հանճարեղ ճարտարագէտի մը, Ռընէ Քուզինէի։

Այս նոր սաւառնակը, (Արգ-ան-Սիէլ), ամբողջութեամբ շինուած էր փայտէ, 27 մեթրի լայնութիւն մը ունի թեւէ թեւ, 5 մեթրի բարձրութեան մը վրայ։ Իւղի եւ պէնզինի ընդունարանները գետեղուած թեւերուն մէջ 6200 լիտրի բովանդակութիւն մը ունէին։

Սաւառնակը օժտուած էր երեք շարժանիւներով, որոնց համագումար արժէքը 600—700 ձիու ուժ մը կը ներկայացնէր։ Ինչ որ այս նոր սաւառնակին ինքնայատուկ մէկ առաւելութիւնը կը կազմէ, այն է որ իր երեք շարժանիւները ճամբու ընթացքին մօտէնալի եւ քննելի են։ Ընդհանրապէս ընթացիկ սաւառնակներու մէջ, տեղի անձկութեան պատճառաւ մեքենավարը դատապարտուած է նստելու եւ ի վիճակի չէ օդի մէջ այցելելու մեքենաներու եւ քննելու անոնց վիճակը. թեթեւ անուշան խանգարումները չեն դարմանուիր անմիջապէս եւ ասիկա յաճախ պատճառ կ'ըլլայ անդարմանելի պատահարներու։

Քուզինէի սաւառնակին մէջ մեքենաները օդին մէջ իսկ, ոեւէ խանգարումի մը պարագային, անմիջապէս կրնան ընդունիլ մեքենավարին այցելութիւնը եւ դարմանուիլ որքան որ կարելի է։

Նոյնպէս անհրաժեշտութեան մը առջեւ, սաւառնակին պէնզինի եօթը ընդունարանները ամենակարճ ժամանակի մը ընթացքին կրնան պարպուիլ, ինչ որ կը սահմանափակէ հրդեհի հաւանականութիւնը։

Իր տարողական ուժը պիտի ըլլար 5000 քիլոկրամ, ժամական 200—220 քիլոմեթր արագութեամբ եւ մինչեւ 7—8000 քիլոմեթր ուղեգիծով մը։ Աւելորդ է ըսել որ օժտուած էր անթել հեռագրի լաւագոյն կազմածներով։

Ահա այս սաւառնակն է որ զբաղեցաւ սաւառնորդ Տրուհէնի եւ Պրիի ղեկավարութեան տակ պիտի փորձէր Փարիզէն Նիւ Եորք անդրովկէանեան իր թռիչքը, բայց ջախջախուեցաւ փորձի մը ատեն։

Ռընէ Քուզինէ տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարած էր վերջերս.

— «Նպատակս բացառիկ մրցանիշ մը շինել չէ, ոչ ալ մեթենոլորտական նպաստաւոր պայմաններէն օգտուելով, անցողական թռիչք մը գործել։ Ինչ որ կը փափաքիմ, այն է որ իմ ճանապարհորդութիւնս առեւտրական արժէք մը ներկայացնէ եւ կարենայ լայն երաշխիքներ տալ թէ կրնայ որոշ չափով անկախ ըլլալ մթնոլորտական քմայքներէ։

«Նոյն իսկ նկատի առած եմ հարկադրումի տակ ծով իջնելու պարագան։ Սաւառնակիս 7 ընդունարանները 58 երկվայրկեանի մէջ պարպուելէ յետոյ մասամբ ջրով պիտի լեցուին, ինչ որ սաւառնակիս պիտի տայ նաւու հաւասարակշռութիւնը։ Այս ձեւով մենք կրնանք սպասել ուրիշներու աջակցութեան»։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԵՔԵԱԹ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹ[ԻՒՆ]

ԻՏԱԼԻՈՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

…Գ. Ժագ Աէտոյեւ որ մասնա… է արեւելեան գործերու, Հե… խորհրդածութիւնները …է յօդուածի մը մէջ

— Իտալիա մեծ գործու…թիւն կը ցուցնէ Սոֆիայի մէջ… ուսացոց, յետոյ արգիլեց …ն բանակցութիւնները, որ պիտի …էին Պոլկարիոյ եւ Սրպիոյ …ջեւ. Այլեւս չի խօսիր՝ ինչի Հա…մաձայնութեանց մասին (1914) …պատրաստած էր Աթէնքպուլս…, եւ որուն նպատակն էր կար…գադրել Մակեդոնական խնդիրը՝ …Պուլկարիա գգալապէս կը …անեայ Իտալիոյ, Հռոմ նոյնպէս կը գործէ Աթէնքի մէջ եւ …Չէնիզելոսի իշխանութեան գլուխ …նը պիտի օգնէ իտալական …ղաքականութեան։ Արդէն, կը …ւնենք որ մեծ Կրետացին Նորէն …փորձէ մօտենալ Թուրքերուն, …րձագուժ մը որ ցանկալի է …պայացիներուն համար, մինչդեռ …կան պիտի ըլլար մտածել թէ …նները նախ պիտի մօտենային …պերուն, թէ Սելանիկի փափուկ …իրը լուծելու եւ թէ՛ կազմե… Համար Պալքանեան խմբակ…ցութիւնը, որ կատարել չի կրնար …յ առանց Ցունաստանի։

…Եթէ Ցունաստան եւ Թուրք…յաջողին համաձայնիլ Ի…ալիոյ մականին տակ, մեծ քայլ …առնուած պիտի ըլլայ իտալա… քաղաքականութեան ;… …որ Հետզհետէ կ'աւելցնէ իր …ւթիւնը Միջերկրականի …ելեան աւազանին մէջ. ազդե…թիւն մը որ կը ծնի ո՛չ միայն …տնտեսական պատճառներէ, այլ …ւ ազման ձգտումէն։

…Այսպէս, Մուսոլինիի քաղա…ութիւնը կը զարգանայ …Ըրեւելք «Նաւային» սկսա… …անքներ գնել Միջերկրականի …մտեան աւազանին մասին, …անքներ որոնց հէքը պիտի ըլ…ընդհարում մը Ֆրանսայի …Արդ, հիմա իմաստութեամբ …գի գրած է այդ յաւակնու…ները, որովհետեւ գիտէ որ …իրքը շատ զօրաւոր է հիւ…յին Ափրիկէի ափերուն վրայ …ի որ Ցունաստանի եւ Թուրք…ի հետ կնքուած բազադարի…ան համաձայնութիւններով …իա կը ջանայ ժամանակ …ացնել իր առեւտուրը եւ …տարագործութիւնը, վերա…աստել Վենետիկի եւ Ճենո…վայի առանցութիւնները Արե…ւելքի մէջ. մենք ալ մէկ պատ…ճառ ունինք արգիլելու, բայց պարագան նոյնը չէ Պալքանեան քաղաքականութեան համար։ Ընդհեղ Իտալիա գրաւելէ կը ջանայ եթէ ոչ պաշարել, գոնէ մեկու…սացնել Եուկոսլաւիան, բան մը որ կրնայ վտանգաւոր դառնալ Մեկու…սացման երկիրը. մշտապէս իտա…լական սպառնալիքի տակ գտնուե…լու զգացումը կրնան պայթեցնել երիտասարդ Սերպիան, եւ ահա թէ ինչո՞ւ անհրաժեշտ է կատար…ել համաձայնութիւն մը Պելկ…րատի եւ Հռոմի միջեւ։

ՀԱՅԵՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսի «Նուեվա Բոմբեժա» կոչուած թաղին մէջ բացուեցաւ սեփական առաջին հայ եկեղեցի եւ դպրոց։

Բացումին ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ։

Շէնքը փայտաշէն է եւ պիտի յատկացուի եկեղեցի-դպրոցի, ուր մասնաւորապէս անուանուած դասատու մը ամենօրեայ հայերէն դասաւանդութիւններ պիտի ընէ հայ մանուկներուն. ամսաթօշակին կէսը վճարել յանձն առած է Պ. Խաչիկեան։

Անմիջապէս ձեռնարկուած է հանգանակութեան. ներկաներուն մէջ Պ. Խաչիկեան նուիրեց 250 պէսօ, հաւաքուեցաւ 1000 պէսօ որով գոցուեցաւ շէնքի շինութեան համար առանձնուած պարտքը։

Պ. Ե. Խաչիկեան «Վալէնթին Ալմինայի Պարոցասիրաց Միութեան նուիրած է 6000 պէսօ (2500 տոլար) արժէքով գնուած 800 արտավար հողը, հայկական եկեղեցի եւ դպրոց շինելու համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ Բ ԺՈՂՈՎԸ

Սուրիոյ Որբերու Ընդ. Միութիւնը իր Բ. պատգամաւորական ժողովը գումարած է Պէյրութի Մասնաճիւղին ակումբին մէջ։

Յամանակէ … մասնաճիւղեր գրկած էին իրենց պատգամաւորները։ Ժողովին կը մասնակցէր նաեւ ընդհանուր քարտուղար Մըրֆի, որուն բացման ուղերձէն յետոյ, ժողովը անցած է օրակարգի հարցերուն քննութեան։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, պէտքը շեշտուած է հիմնադրամ մը գոյացնելու անհրաժեշտութեան պատգամաւորները խոստացած են մինչեւ Յունվար 1929 հաւաքել 200 ոսկիական ոսկի եւ զայն յատկացնել հիմնադրամին, որուն կորիզը արդէն կազմուած է։

Պատգամաւորները միաձայնութեամբ ընդգծած են Միութեան հետաւորր …պագային գայն դարձնել համահայկական, երկսեռ, երիտասարդական ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որ սատար հանդիսանայ հայ երիտասարդութեան մտային, ֆիզիքական եւ բարոյական զարգացման։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ՀԱՒԱՔԵ՛Ն ԹԷ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

«Խորհրդային Հայաստանի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը, պոլշեւիկեան կարեւոր գէմքերէն Գ. Սարգսեան խօսելով ամերիկեան որբանոցներու հաշուեյարդարին եւ չափահաս որբերու Հայաստանէն արտագաղթին մասին, կը գրէ.

«Որբերէն 8533ը յանձնուեր են իրենց ծնողներուն եւ ազգականներուն։ 1227ն ետ հեռացուեր են մանկատունէն եւ աշխատանքի են անցեր զանազան գործարաններու, պետական եւ կայաններու պետական հիմնարկներու, դպրոցներու մէջ, որպէս ուսուցիչ, եւայլն։ 137 որբեր որդեգրուած են զանազան ընտանիքներու կողմէ, որինքով նախատեսած կարգով եւ 504 որբեր գացեր են Սեւ ծովու շրջաններ աշխատելու։ Այս վերջինները բաղկացած են չափահաս 17 տարեկանէն բարձր տղաքներէ եւ աղջիկներէ։ Ասոնք բոլորն ալ ստացեր են տարրական կրթութիւն։ Ասկից զատ իրենց դպրոցներուն մէջ սորուեր են նաեւ զանազան արհեստներ։

«Ասոնց համար (այսինքն հայ ազգի ամէն կարգի վարիչներու) գուցէ աւելի ձեռնտու ըլլար, որ «ազգահաւաքման» դատարկ, բայց աւելորդաբանութեան տուրք տալով, այդ քանի մը հարիւր որբերը առանց այլեւայլի փոխադրուէին Հայաստանի մէջ եւ ենթարկուէին գործազրկութեան բազմաթիւ հետեւանքներուն եւ զրկանքներուն։ Այդ՝ դաշնակցական գործելակերպ կ'ըլլար, որու գնահատականն այդէն պատմու…թիւնը տուեր է, իսկ մենք կը նախընտրենք որ երիտասարդներն ամէնէն առաջ անգործ չմնան եւ այդ արդէն, անկախ այն բանէն թէ անոնք ո՛ւր կը յաջողին գործ գտնել, մեզ համար, ընդհանուր սովետական հայրենիքի՞ն. Արխազիայի՞ թէ Հայաստանի մէջ, այդ մեզ համար բոլորովին միեւնոյնն է։ Մեզ երբեք չէ զբաղեցուցեր եւ չի զբաղեցներ ազգահաւաքման որեւէ գործ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Արձակուրդ է եւ բոլոր փոքր մանչերը փողոց կը թափին։ Մեր երիտասարդները իրենց գիրենք աւելիազատ կը զգան ու կը տապլտկին փողոցներու, քարերու վրայ եւ փոշիներու մէջ։ Հետաքրքրուող կա՞յ։ Ոչ՛, երբեք։ Ո՛չ մէկ կողմէ ձիգ կը թափուի։ Ծնողները մինչեւ իսկ փոքր ճիգ մը չեն ըներ, սորվեցնելով գոնէ շատ պարզ ու փոխ գրել-կարդալ մը իրենց հօգեհատորներուն։ Գուցէ մէկ երկու բացառութիւններ գտնուին։

Անցեալ օր ծանօթի մը տունը գացեր էի։ Տեսայ սեւ տախտակ մը կախուած է պատէն, եւ վրան լաւ ընթեռնելի գիրերով գրուած էր, «հիմա լաւ կրնամ գրել»։ Հետաքրքրութեամբ հարցուցի

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, Պ. Գրիգոր։

Մեր պզտիկներուն հայերէն կը սորվեցնեմ. թող սորվին գոնէ ինծի չափ։

— Քանի՞ ամիս է որ կը շարունակես։

— Երեք ամիս հազիւ կ'ընէ։ Առաջ բնաւ կարդալ-գրել չէին գիտեր։

Ահա՛ տիպար հայրենակից մը որ կրնայ ուրիշներուն օրինակ ըլլալ։ Եթէ ամէն ծնող պզտիկ եռանդ մը ունենայ այս գործին շուրջ, արդէն իսկ գործը յաջողած կ'ըլլայ։

Եւ այսպէս, հազուագիւտ բախտաւոր մանուկներ կան։ Մնացածները չե՛ն գիտեր եւ չե՛ն զգար սպառնացող վտանգը։

Ըշուկ մը կար թէ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութիւնը, իրիկուան դպրոց մը պիտի բանայ փոքրիկներուն համար, բայց առակուածին չիրականացաւ։ Կ'բսուի թէ՛ նոր ընտրութիւնը վրայ հասնելուն, վարչութիւնը փոխուած է եւ պիտի ուշանայ։ Ինչ մըն ալ կը սպասենք։

Կը խոստովանինք որ, բաւական զոհողութիւններ կ'ուզէ դպրոցի մը հարցը իրականացնելու համար։ Սակայն, որքան դժուար, նոյնքան ալ ստիպողական, պարտաւորիչ եւ նուիրական է այդ ձեռնարկը։ Ինչո՞ւ աւելի անբախտ եւ սակաւաթիւ գաղութներ կրնան ընել, եւ մենք չենք կրնար։ Ջարս տարի անցեր է, և հայ մանուկները կ'երգեն խումբխումբ, փողոցներուն մէջ.

— «Elle a perdu son pantalon.
«Tout en dansant le charleston…»

Դեռ ինչի՞ կը սպասենք։ Սերունդ մը փրկելը տարրական պարտականութիւն չէ։

Մ.

ՎԱՂԸ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
«Մ Ո Խ Ի Ր Ը»
ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ԳՈՐԾ՝ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ *ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱՅԻ*, որ արժանացաւ Նոպէլեան մրցանակին։

(Թարգմանուած՝ իտալերէն բնագրէն)

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Օգոստոս.— Ներկայիս կը ծանուցանենք ազգային մարմիններուն եւ մեր բոլոր հայրենակիցներուն, թէ՛ Մարսէյլաբնակ Բալուցիները տարիուկէս անկազմակերպ վիճակ մը անցընելէ յետոյ, քանի մը հայրենասէր երիտասարդներու հրաւէրով, 29 Յուլիս 1928, Կիրակի երեկոյեան, Պաս Մոնիւմանթալի մէջ գումարուած խորհրդակցական ժողովին մէջ, կազմեցին իրենց Հայրենակցական Միութիւնը, որ արդէն գործի սկսած է եւ իր ժողովները կը գումարէ կանոնաւորապէս։

Իր առաջին անդամակցական ժողովին մէջ, երեք հոգինոց յանձնախումբ մը ընտրեց, որ այժմ կ'աշխատի Միութիւնը հաստատել տալ Ազգ. Վարչութեան եւ կառավարութեան։

Կը խնդրենք Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ գտնուող Բալուի Հայրենակցական Միութիւններէն, եւ այն անհատներէն, որոնք թղթակցիլ կ'ուզեն Միութեանս հետ, նկատի առնել մեր հասցէն.— Union Compatriotique de Palou c/o H. K. Markarian, 16 Rue de la Far, Maseille, France։ Սիրով պիտի պատասխանենք մեզ ուղղուած բոլոր նամակներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Այս պահուս երբ կը մտնենք ֆութպոլի նոր եղանակին մէջ, առաջարկ մը ունիմ Փարիզի հայ խումբերուն։

Անցեալ եղանակին, մեր խումբերը բազմաթիւ անգամներ այցելեցին զիւար։ Մինչեւ հեռաւոր Փրովանսի ափերը տարածուեցաւ Փարիզի հայ մարզիկներուն համբաւը, բայց Ֆրանսայի ճիշտ այն մասը ուր ամէնէն աւելի պէտք կար այդ այցելութիւններուն, Լիոն եւ իր շրջակաները՝ իրենց մէջ ցրուած հոծ հայութեամբ, Անայցին անծանօթ հայ մարզիկին։ Իրաւ է թէ այս շրջանին մէջ չկան շատ զօրաւոր խումբեր, բայց եղածներն ալ բոլորովին արհամարհելի ուժեր կարելի չէ համարել։ Չեմ գիտեր, ի՛նչ պատճառաւ, մինչեւ հիմա որ եւ է մրցում մը տեղի չունեցաւ մեր խումբերուն եւ «Ligue Lyonnaise» պատկանող խումբի մը միջեւ։ Այսպիսի խաղ մը փափաքելի էր մանաւանդ Սէն Շամոնի եւ Փոն տը Շէրիւիի մէջ, ուր ձեռք բերուած յաջող արդիւնք մը կրնար այդ շրջանի հայ երիտասարդներուն միջեւ մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերել եւ սթափեցնել զիրենք այն խոր քունէն, որուն մէջ թաղուած ըլլալ կը թուին։

Կը յուսամ թէ՝ յառաջիկայ ամիսներուն, Փարիզի մեր խումբերէն մէկը բանակցութեան մտնելով ֆրանսական այդ միութեանց հետ, կը յաջողի գլուխ հանել այսպիսի մրցման մը կազմակերպութիւնը, ի հարկին պզտիկ զոհողութեամբ մը։

Վ. Մ.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ԵՒ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ

Աթէնքի Ազգային Վարչութիւնը իր վերջին նիստին մէջ, նկատի առած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Տնօրէնութենէն եկած գրութիւն մը, որով կը հաղորդուի թէ Նպաստամատոյցը որոշած է քանի մը ամիսէն ազգին վերադարձնել 350 անչափահաս որբեր, իւրաքանչիւրին համար վճարելով տարին հարիւրական տոլար, մինչեւ 3-4 տարի, եթէ Մելքոնեան հաստատութիւնը ընդունի զանոնք։ Որոշուած է գրել Հայ Բարեգործական Միութեան որ կարգադրութիւն մը ըլլայ այդ որբերուն համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ — Լիոնէն կը հաղորդեն.— Լիոնի մէջ վերջերս, յաճախադէպ դարձած են մանր գողութիւններ, մեր հայրենակիցներուն բնակած պանդոկներուն մէջ։ Անցեալ շաբթու, նման դէպքի մը զոհ գացած է ամուրի երիտասարդ մը, Կարպիս Պօյաճեան, կողոպտելով ինչ որ կար իր սենեակին մէջ, զգեստեղէն, ժամացոյց եւայլն։

Ուրիշ մըն ալ իր գրպանէն կորսնցուցած է 700 ֆրանքի գումար մը, զոր հաւաքած էր ծայրայեղ խնայութեամբ։

ԿՕՇԻԿԻՆ ՄԷՋ.— Երիտասարդ Անգլուհի մը որ Նիս կը բնակի, լողնալու համար հանուեցաւ եւ բոտ սովորութեան, իբրեւ պահով պահարան, իր կօշիկին մէջ պետեղեց ձեռքի պայուսակը, որուն մէջ կար 50,000 ֆրանքի արժէքով գոհարեղէն։ Եւ մինչդեռ իր մարմինը յանձնած ծովին լողալու հաճոյքը կը վայելէր, մէկը որ կ'երեւի ադամանդի հոտ առեր էր, մօտ բաղնիքին …'յն խցիկը ուր անգլուհին հանուեր էր, գրպանեց ադամանդները ու հեռացաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՂԻ ԴԷՄՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

…ու նշմարած ըլլալով իմ սար…, ուզեց հանգստեցնել զիս, …արոն բսաւ, կը կարծէք թէ գող …եմ, Հանգստացէք ուրեմն, …ը այդպէս կը կարծեն, երբ …տեսնեն. բայց կը սխալին։

…Իրաւ կ'ըսէք. բացագան… …հմայուած իր անկեղծ …տարաւութենէն, որ զիս մղմու… …է մը կը խլէր։ Չեմ կարծեր …ուք գող մը եղած ըլլաք։

…Այս խօսքերը լսելով, մարդը …նատեցաւ։

— Ես գող չեմ, կրկնեց ապի…. եւ աւելցուց,

— Դժբախտաբար։

…որէն սարսափը կոխեց վրաս, …ան կը շարունակէր։

— Պէտք էր գող դառնայի, …կ'ուզէի ըլլալ։ Ի՞նչ ուրանամ …նաւորութիւնս, կրթութիւնս, …վայրը ուր ծնած եմ եւ …ած՝ նպաստեցին ինծի որ ըլ…կոչումիս ու նախասիրու…ն համապատասխան բան մը. գող մը։ Բայց, աւա՜ղ, բան մը կար որ զիս արգիլեց ու դեռ կ'արգիլէ գողնալէ։

Թերեւս, հարցուցի, գողնալ չէք գիտեր։

— Ուրիշ բան ընել չեմ գիտեր. պատասխանեց առեղծուածային արարածը։ Չէ թէ գողնալ չեմ գիտէր Չեմ կրնար գողնալ։

— Բացատրեցէ՛ք, խնդրեցի ի՞նչ բան է որ ձեզ կ'արգիլէ։

Դլուխը վեր առաւ իր դէմքը, ճրագին մօտ եւ լոյսին տակ կեցաւ։

— Ինծի նայեցէք բսաւ. ի՞նչ կը տեսնէք

Պիտի ուզէի պատասխանել.

— Սրիկայի մը դէմքը։

Բայց զգուշացայ դէպքերու, պատմութիւններու տեղի չտալու համար եւ պարզապէս պատասխանեցի։

Չեմ գիտեր, անբնական բան մը չեմ տեսներ։

— Ա՜հ, ըսաւ, մարդը, բան չէ՞ք նշմարեր։ Բացատրեմ ուրեմն։

Աւազակի աչքերուս մէջ նայեցաւ եւ խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ.

— Ես, պարո՛ն, գողի դէմք ունիմ։

Շանթահար մնացի։ Չէի կրնար հակառակն ըսել։

Ի՞նչպէս կարելի է գողնալ շարունակեց ան, պահ մը յետոյ, սուր ու հեգնական ձայնով, ի՞նչպէս կարելի է գողնալ նման դէմքով մը։ Եթէ ամբոխին մէջ մտնեմ անցած պահուս, ամէն մարդ բնազդաբար ձեռքը դրամապանակին եւ ժամացոյցի շղթային կը տանի։ Կիները երբ զիս տեսնեն, իրենց մանեակներուն եւ թանկագին գոհարներուն վրայ կը հսկեն։ Համբաւ ընկերներս չեն դադրիր իրենց պայուսակները պահպանելէ։ Ոստիկանները երբ ինծի հանդիպին, ուշադրութեամբ զիս կը դիտեն, եւ եթէ գողութիւն մը պատահի, ամէնէն առաջ ինծմէ կը կասկածին։

Ծերուկը նորէն քիթը խնչեց եւ շարունակեց իր պատմութիւնը։

— Հիմա ըսաւ, ցաւալի խոստովանութիւն մը պէտք է ընեմ ձեզի։

Եւ մինչդեռ ան կը խօսէր, դիւային գաղափար մը բաներ էր ուղեղս։ Եթէ ես կողոպտէի գողի գլխով այս մարդը. այս գողը որ չէր կրնար գողնալ Ընդունելի բան որ զիս փորձութեան կը մղէր։ Խորամանկ եւ ճկուն եմ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, մարդուն ուռած դրամապանակը աջ գրպանս էր։ Կառախումբը կանգ էր առեր։ Պէտք չունեցայ նոյնիսկ փախչելու փախչելու, որովհետեւ այս չարաշուք մարդը ոտքի ելաւ ըսելով։

— Ես հասայ տեղս, պարո՛ն։ Մնաք բարով։

Ու վար իջաւ։

Սպասեցի որ կառախումբը շարժի, եւ մարդը հեռանայ եւ անհետանայ։ Ցեսայ որ ան կայարանին գանկապատէն կ'անցնէր իր փոքր կապոցով զաւազանը ձեռքին։ Եւ յետոյ, աչքէս բոլորովին հեռացաւ ան, ձախողած գողը, այս խեղճ բարիկը որ իմ գողութեանս զոհն էր։ Կառախումբը հազիւ թէ շարժած էր, երբ ուզեցի գողոնիս պարունակութիւնը քննել։ Դրամապանակը դուրս հանեցի եւ ապշութեամբ նշմարեցի թէ իմս էր Այո՛ իմս։ Այն միջոցին որ իր դժբախտութիւնը կը պատմէր, սրիկան կողոպտեր էր զիս։ Բարեբախտաբար, առանց գիտնալու, ետ առեր էի իմ սեփականութիւնս։ Այս է ահա, պարո՛ն, իմ գողութեանս պատմութիւնը։ Կը տեսնէք որ չեմ ստած։

* * *

Ծերուկը հազիւ թէ իր պատմութիւնը վերջացուցեր էր, ոտքի ելայ, ողջունեցի զայն եւ աճապարանքով հեռացայ կապելայէն, որ կէս մը պարպուած էր։

Ահա փախուստիս պատճառը։ Մինչդեռ ծերուկը իր գողութիւնը կը պատմէր, ես յաջողեր էի աւարօրէն կորզել անոր դրամապանակը եւ անհամբեր էի գիտնալու թէ՝ ի՞նչ կար անոր մէջ։ Մանաւանդ որ ծերուկին իմ դրամապանակս գողցնելու վտանգին ենթակայ չէի. այն պարզ ու ցաւալի պատճառով, որ դրամապանակ չունէի։ Հազիւ թէ հասեր էի փողոցին անկիւնը, կանգ առի լապտերին առջեւ, ձեռքս տարի աջ կողմի գրպանս, ուր պահեր էի գողցուած աւարկան։ Աւա՜ղ, դրամապանակը հոն չէր։ Գողօնը թռեր գացեր էր։ Հասկցայ թէ ի՞նչ էր պատահեր։ Այդ դիւային ծերուկը, կարծելով թէ զիս կը կողոպտէ, կեանքին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով իր իսկ դրամապանակը գողցեր էր։

Երկրո՞րդ անգամ։ Ես ի՞նչ գիտնամ։ Ո՞վ գիտէ, քանի անգամ խեղճը ինքզինքը կողոպտեր էր։

ԱՇԻԼ ՔԱՆՓԱՆԻԼ

ՎԵՐՋ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՑԵՐՈՒՍԱ, Սահակ Բ. կաթողիկոսի կիլիկիոյ։ Գրի առաւ Վ. Լ. Խուպէսէրեան։ 1928։ Տպագր. Հալէպ։ Գին 20 Ֆր.։

ՄԱՏԱՄ ՊՕՎԱՌԻ, Կիւսթավ Ֆլոպէրի։ Թարգմ. Յ. Քէշիշեանի։ Հրատ. Եր. Յովհաննէսեանի։ Կ. Պոլիս։ 1928։ Գին 7 ուկէս շիլին։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

Գերմանական տարեդարձը եւ «Անշլուս»ը

Ինչպէս ծանուցած էինք, մեծ հանդէսներ տեղի ունեցան Գերմանիոյ մէջ, Վէյմարի սահմանադրութեան տարեդարձին առթիւ։ Րայխսթակին մէջ քաղաքական հանդիսաւոր ցոյց մը կատարուեցաւ, որուն ներկայ էին հանրապետութեան նախագահը և նախարարները։ Աւանդական ճառը խօսեցաւ Գ. Րատպրախի, ցարական նախկին նախարարը, որ պարզելէ յետոյ երկրին քաղաքական եւ տնտեսական կեանքը, արծարծեց Գերմանիոյ և Աւստրիոյ միացման խնդիրը։

— «Այդ խոշոր դէպքը, այդ որոտումը տեղի պիտի ունենայ այն պահուն երբ Աւստրիա, օգտուելով ինքնորոշման իրաւունքէն, որ խոստացուած է բոլոր ժողովուրդներուն, պիտի միանայ գերմանական մեծ մայր - հայրենիքին։ Այն ատեն երանութեան շունչ մը պիտի անցնի գերմանական հոգիէն. ոչ թէ կռուփ գինովութիւն մը, ինչպէս կրնայ կարծել կասկածոտ օտարը, այլ ազնիւ գինովութիւնը իրականացած եղբայրակցութեան մը, գինովութիւն մը հաւասար այն բերկրութեան զոր պիտի տօնենք ազատութեան օրը, այն օրը ուր օտար վերջին զինուորը պիտի պարպէ գերմանական հողը, այն օրը երբ Հռենոսը, Պալատինեան եւ Սառը նորէն բոլորովին մերինը պիտի ըլլան։ Չկայ մէկ Գերմանացի որ այս մասին համամիտ չըլլայ միւս բոլոր Գերմանացիներուն հետ»։

Մ. Քեմալ եւ Մուսոլինի

Մ. Քէմալի արձանին բացման առթիւ, Մուսոլինի շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Թուրքիոյ նախագահին։ «Այն օրը ուր Պոլսոյ մէջ կը բացուի Թուրք հանրապետութեան յիշատակարանը, ինծի համար հաճոյք մըն է ամէնէն սիրալիր ողջոյնս ղրկել ձեզի։

«Հոյակապ իտալացիին արտադրած գործը, որ կը պանծացնէ Թուրք ազգին նոր կեանքը, կը համապատասխանէ իտալական կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարեկամական զգացումներուն, որոնք վերջերս ամրապնդուեցան դաշնագրով մը»։

Մ. Քէմալ շնորհակալութիւն յայտնելով, իր կարգին կը շեշտէ թէ «յայտնուած զգացումները ամբողջովին կը համապատասխանեն Թուրք ազգին և կառավարութեան զգացումներուն»։

Կը յիշուի թէ արձանը շինողը Իտալացի մըն է։

Օդանաւային ռազմափորձ մը

Երէկ Լոնտոնի մէջ սկսաւ հետաքրքրական ռազմափորձ մը, որ պիտի ապացուցանէ թէ Անգլիան ո՛րքան ապահովուած է օտար օդանաւային յարձակման մը դէմ։ Հարիւր յիսուն օդանաւեր, իբրեւ թէ ցամաքային պետութեան մը կողմէ յարձակում պիտի փորձեն Անգլիոյ դէմ եւ պիտի ջանան ռմբակոծել Լոնտոնը։

Անոնք իրենց դէմ պիտի գտնեն թնդանօթի պատուարներ եւ օդապարիկներ, իսկ 200 օդանաւեր յարձակում պիտի գործեն, թշնամին ետ մղելու համար։ Պաշտպանողական բոլոր գործողութիւնները պիտի ղեկավարուին ստորերկրեայ կեդրոնական խարիսխէ մը, որ մասնաւորապէս պաշտպանուած է թունաւոր կազին դէմ, որովհետեւ կասկած չկայ թէ յառաջիկայ պատերազմը աւելի շատ քիմիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ եւ գլխաւորաբար կազային յարձակման մը դէմ է որ կ՚ուզեն ապահովել մայրաքաղաքը։

Շթրեզեման Փարիզ կուգայ

Այս շաբթու Փարիզ կը սպասուի Գերմանիոյ պատասխանը՝ Քէլլոկի դաշինքին ստորագրութեան առթիւ ուղղուած հրաւէրին։ Կը հաւաստուի թէ Շթրէզէման անձամբ պիտի գայ ստորագրելու եւ դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլէ Օգոստոս 25ին։

Այս այցելութիւնը նոր քայլ մը կը նկատուի ֆրանքօ-գերման մերձեցման ճամբուն վրայ։ Չէմպըլէն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, չպիտի կրնայ անձամբ գալ, որով հաւանական չէ որ Հռենոսը պարպելու խնդիր յարուցուի Շթրէզէմանի կողմէ։

Կացութիւնը Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ անստուգութիւնը կը շարունակուի, Իպնը Սուուտի հետ կատարուած բանակցութեանց խզման հետեւանքով։ Այս իսկ պատճառաւ, խոշոր գումարներ ծախսելու ստիպուած է Միջագետքի պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Այսպէս, հայթհայթելով հաւաքեց ինքնաշարժի արագ վարիչներ, վարժութիւններ կատարելու համար զրահապատ ինքնաշարժներով։ Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են։ Մասնագէտներու կարծիքով, գնդացիր ինքնաշարժներու շարք մը շատ աւելի ազդեցիկ պիտի ըլլայ քան աւանդական ուղտը։

Ամսթէրտամի ողիմպիականը փակուած

Կիրակի օր, 12 Օգոստոս, փակուեցաւ Ամսթէրտամի ողիմպիականը։ Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ Լօս-Անճելէսի մէջ, 1932ին։ Փակման հանդէսին նախագահեց Վիլհէլմէնա թագուհին, անձամբ բաժնելով առաջին մրցանակները։

Միացեալ Նահանգները շահած են 22 առաջին մրցանակ։ Ցետոյ կուգան Գերմանիա՝ 11, Ֆինլանտա եւ Հոլանտա՝ 8, Իտալիա եւ Ֆրանսա՝ 7, Անգլիա՝ 4 եայլն.։ Երբ մրցանակներու բաշխումը վերջացաւ, թնդանօթը գոռաց, ծանուցանելով փակումը։

Ընկեր. համագումարին փակումը

Կիրակի օր փակուեցաւ ընկերվարական համագումարը, մէկ շաբթուան աշխատանքէ յետոյ, եւ օտար պատուիրակները մեկնեցան Պրիւքսէլէն։ Նոյն օրը հսկայական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Լիէժի մէջ, այդ գաւառի գործակցական ընկերութեան հաստատման 10րդ. տարեդարձին առթիւ։ Միութիւնը հաստատուած՝ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, ունի 70,000 անդամ եւ 270.000.000 ֆրանքի գործառնութիւն։

Անտառի հրդեհներ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ տաքութեան ալիք մը իջած է Անատօլուի կարգ մը գաւառներուն մէջ, ծաւալելով անտառի հրդեհները։ Իզմիրի մէջ ջերմաչափը 40 աստիճան կը ցուցնէ շուքին մէջ։

Պոլսոյ մէջ ալ սաստիկ տաք կը տիրէ, շուքին մէջ՝ 40, արեւին տակ՝ մինչեւ 62։ Համբուրջին ասֆալտը խմորի վերածուեր է տաքէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գաֆէ օ՚Պլէս տը Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ՚Իթալի, Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ՝ Ընդ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ Այս Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 62 Chalet de la Pomme. La Pomme

Կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէզի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ՚ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ)։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԾԱՆՕԹ.— Վիէնի մօտաւոր շրջաններէն ողիմպիական խաղերուն եւ բաժակի մրցման մասնակցիլ փափաքող բոլոր խումբերը կամ անհատները պէտք է մինչեւ այս Հինգշաբթի տեղեկացնեն Mardig Papazianի, Etablissements H. Pellet, Vienne, Isère.

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ալմէն Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Թեւո, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Մարսէյլի Ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Հասանքալէցի (Կարին) Միսաք եւ Մաքրուհի Զարբբճեաններու զաւակները, Սիսակ, Աղնիւ եւ Փայլակ Զարբբճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրուճ գիւղաքաղաքը։ Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջականները գտնուած են։ Իմացնել՝ M. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Դապարաճեան, 25 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մառի։ Կ՚աշխատէր «Հարպիէ» անգլիացիներու մօտ։ Հետքը կորսուած է Reliefի Պոլսէն Յունաստան մեկնած օրուն։ Իմացնել՝ Արամ Քէսթէքեանի, 1 Bld. des Dames, Hôtel Miramar, Marseille.

ՅՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE 49-34.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

15 AOUT 1928

Տարի Թիւ 725

"ՕՐԱԹԵՐԹ" ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՈՒՂԹԻ ԴԷԶԵՐ, ՎԱՌՕԴՆ ԱԼ ԿՈՂՔԻՆ

…կատարեալ հէքեաթ մը՝ ժամանակակից քաղաքական կեանքը։ Բոլորը կը ճռւան պատերազմի դէմ, բայց ոչ մէկը միւսէն կը հնայ, պատերազմը լաւ կազմակերպելու եւ դրացին կամ …նամին, մրցակիցը խորտակելու համար։

…նտրութիւն չկայ կարմիրին եւ ճերմակին միջեւ։ Ո՛չ ալ …ծներուն եւ փոքրերուն միջեւ։

Յաղթականները եւ անոնց հաւատարիմները կը պատրաստուին օգոստոս 27ին, Փարիզի մէջ ստորագրել Քէլլոկի դաշինքը, որ կը ձգտի օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը։ Բայց …եւնոյն ժամանակ, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կնքեն նաւային համաձայնութիւն մը, որ լուրջ կասկածներ կը ներշնչէ։ Օրինակ՝ …ալիան, թէեւ հաւանութիւն յայտնած է ստորագրելու …կապատերազմեան դաշինքը, բայց միեւնոյն ատեն հարցումներ կ'ուղղէ, անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեան մասին։ Նահանգներն ալ չծածկեցին իրենց տհաճութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութիւն, ապահովութեան դաշինք, բա…մութեան դաշնագիրներ երկիրէ երկիր, Քէլլոկի դաշինք.— …սակայն մտահոգ է աշխարհը։

Թուղթի դէզերու կողքին՝ նոր կը հնայ վառօդը։ Շտեմարաններ կը լեցուին անընդհատ։ Սուր մրցակցութիւն մը կը …տարուի երկրէ երկիր, գիտութեան վերջին զէնքերը իւրացնե… համար։ Փարիզի մէջ կը գանգատին թէ Ֆրանսան շատ ետ …ցած է, քիմիական պատերազմի ճակատին վրայ։ Միշտ … միջոցին Անգլիա ռազմափորձ մը կը կատարէ օդանաւերով, …նաւորապէս կազային յարձակման դէմ։ Ճափոն, Գերմանիա, …ստան, խորհրդային Միութիւնը զանազան միջոցներ մտա…են, եւ միշտ ալ կ'որոճան։ Մասնաւորապէս արթուն է …ակուան։ Միւս կողմէ, մեծերը պարտք կը սեպեն ազդարա…թիւններ ուղղել փոքրերուն, մասնաւորապէս Պալքաննե…ն մէջ, ուր բազմաթիւ են հրավառ նիւթերը։ Անհաւասիկ …ուռ խորտակուած երկրի մը, Պուլկարիոյ կառավարու…ն վրայ, որպէսզի զսպէ Մակեդոնական կազմակերպու…ները եւ թոյլ չտայ որ խռովութիւններ յարուցանեն։

Միեւնոյն ուշադրութիւնը՝ Եուկոսլաւիոյ հանդէպ, որ կը …ղէ Ֆրանսայի անձնական պաշտպանութիւնը եւ Իտալիոյ …ամութիւնը, իսկ ներքնապէս, կը ներկայացնէ նախկին …տրիա-Հունգարիոյ մանրանկարը։ Իբրեւ յատկանշական …նակ Խրուաթներու դժգոհութեան եւ կեդրոնախոյս ձգտում…ուն, կը բաւէ յիշել թէ 80—90 երեսփոխաններ մինչեւ …սօր ալ չեն մասնակցիր Պելկրատի խորհրդարանի նիստերուն, …Ռատիչի յուղարկաւորութեան առթիւ, ոչ միայն ետ դրկե…ն կառավարութեան ցաւակցական հեռագիրները, այլ եւ թոյլ …ուին որ թաղումը կատարուի պետական ծախքով, կամ ներ…յացուցիչներ մասնակցին Պելկրատէն…

Տակաւին չյիշեցինք նոր նշանախօսքը, «Անշլուս»ը, որ …րտասանուի հետզհետէ աւելի բարձր ու համարձակ, մինչեւ …շտօնական բեմերէ։ Ռայխստագի ընկերվարական նախա…հին Լէոպէն յետոյ, աւելի շեշտակի արտասանեցաւ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման բանաձեւը, Վէյմարի սահմա…դրութեան տարեդարձին առթիւ, Նախկին Նախարարի մը …ն, դարձեալ ընկերվարական։

…ացութիւնը ճիշդ կ'ըմբռնէր Պ. Պէնէշ, Չէխօ-Սլովաքիոյ …տաքին նախարարը, երբ, քանի մը օր առաջ, քաղաքական …ի մը ընթացքին, յայտարարեց թէ այս միջոցին հանրային …ծիքը գլխաւորապէս զբաղած է երկու խնդիրներով, — …նշլուս եւ Հունգարիոյ փորձերը՝ Թրիանոնի դաշնագիրը …աքննել տալու համար։

Այս բոլորէն առաջ, վտանգի հնոց մը կը կազմէ միշտ խորհրդային աշխարհը։

Կոմինտէրնի վերջին համագումարը գրեթէ ամբողջութեամբ …նուած էր մէկ հարցով, — պատերա՛զմ։

Զարհուրելի անելի մը մատնուած, կարմիր վարիչները պատերազմ կը նախատեսեն եւ պատերազմէն կը սպասեն իրենց …կութիւնը։

Անոնք որ ուսուցիկ ու ցնորական ծրագիր մը ներկայացին Ազգերու Դաշնակցութեան, զինուորական բոլոր կազմակերպութիւնները ոչնչացնելու առաջադրութեամբ, գիտ… ցորեկին խառնած՝ կ'ուսումնասիրեն կռուելու բոլոր մի…ները, կը պրպտեն ու կը կատարելագործեն։ Բռնի խաղաղութիւն, ահ՝ ու սարսափի քաղաքականութիւն երկրին մէջ, …չս գի տերեւ չշարժի, իսկ երկրէն դուրս՝ ամէնէն բուռն …ոցները, որպէս զի աշխարհը բռնկի։

Եւ այս՝ աւելի քան երբեք։ Ժամանակը պիտի ապացուցանէ թէ ի՛նչ հրաշագան պատուէրներ տրուած են Մոսկուայի …ագումարի պատուիրակներուն։

Ամէնէն չափաւորը, կրթական գործավար Լունաչարսկին, վերջերս վերլուծելով արեւմտեան երկիրներու կացութիւնը, …ախատեսէր թէ դրամատիրութիւնը «կաթուածահար» պիտի …յ, եւ թէ պատերազմի վտանգը կը ցցուի իր հսկայական …կարանքով։ Խուճապի զգացում մը համակած է բոլորը, …քենիէն մինչեւ պրոլետարը։

Ինչո՞ւ չեն ըսեր, սակայն, թէ այս բոլոր խուճապին պա…ճառները՝ նոյն ինքն վարիչներն են, կարմիր թէ …ակ, որոնց խմբագրած եւ ստորագրած խաղաղասիրական …ղթերն անգամ վառօդ կը հոտին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀՐԱՏԱՊ» ՀԱՐՑԵՐ

Պէյրութի Ազդակը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, (4 օգոստ.)

«Որովհետեւ պէտք չէ այս վերջերս Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան միջեւ տեղի ունեցող բողոքակցութիւնները իրաւասութեանց շուրջ …, անոնք ամէն ինչ մը ունեցած ենք, ամէն շատէն նստելով դէպի քերուն եւ եղբայրացութեանց, գիտենք որ պատրիարքին սահման այդ ուղղութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին դիմումները եւ Վեհափառը յուսահատ մնաց եւ հրաժարեցաւ Հալէպէ։

Մինչ մեր հոգեւոր պետերը երկուութեան պայքարին մէջ են եւ չեն կրնար ճշտել իրենց իրաւասութեանց սահմանները եւ ազդեցութեանց շրջանակը, անդին Հալէպի մէջ գումարուող հայ կաթոլիկ հոգեւորականներու համագումարը կ'որոշէ Լիբանան հաստատել իրենց պատրիարքութեան աթոռը։ Կաթոլիկ համագումարը անշուշտ իր որոշ նպատակներն ու ծրագիրները ունի այդ որոշմամբ։ Բայց ասոր հասարակ նկատուած է որ վերջերս ուժեղ հոսանք մը սկսած է դէպի կաթոլիկ եկեղեցին, շնորհիւ այն աշխատանքներուն, որ կը տանին մեր կաթոլիկ հոգեւորականները՝ աւելցնելու համար իրենց հօտը։

Մենք այնքան նեղմիտ չենք եւ չենք ալ խտիր դներ եկեղեցիներու միջեւ։ Ամէն հայ պէտք է ազատ ըլլայ իր ուզած եկեղեցին ընտրելու եւ դաւանելու։ Բայց էական կէտը այն է որ իւրաքանչիւր հայ, ո՛ր եկեղեցիին ալ պատկանի, պէտք է բարքով ու նկարագրով հայ մնայ եւ չի զոհուի կարգ մը մարդոց ու անոնց քաղաքականութեանց։ Ձենք ուզեր թելադրել որ մեր հայրենակիցները տեղ խոստումներով իրենց խիղճերն ու նկարագիրները ծախեն։ Ձենք ուզեր որ ապազգայնանան եւ օտար բարքեր որդեգրեն անոնք, բռնի միջոցներով կամ սախպանումներով։

Մենք հաւատալով հանդերձ որ կրօնքը խղճի գործ է, կ'ուզենք յիշեցնել մեր հոգեւոր պետերուն որ մեր եկեղեցիին դէմ ուղղուած վտանգներ կան, որոնք կրնան աղիտաբեր ըլլալ եւ քանդել անոր հիմերը, եթէ իրենք եւս համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելով, ուժեղ եւ հիմնական կազմակերպութիւն մը չստեղծեն։

Մեր եկեղեցին եւ մեր զաւակները ապազգայնացման վտանգէն զերծ պահելու համար, այժմ ամենակարեւոր միջոցն է վերջ տալով երկուութեան պայքարին, Կաթողիկոսական Աթոռը հաստատել Լիբանան։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՂԷՏ ՄԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լահօռէն կը հեռագրեն թէ սառոյցներու պատուար մը, որ կազմուած էր ամիսներէ ի վեր, քակուեցաւ առջի օր եւ սարսափելի հեղեղ մը կը սփռայ Ինդոս գետի հովիտին մէջ։ Ամբողջ բնակչութիւնը մտահոգութեան մատնուած է, թէեւ այս աղէտը նախատեսուած էր եւ միջոցներ ձեռք առնուած էին։ Երբ սառոյցները սկսան տեղի տալ ետեւը կազմուած լիճի մը ջուրերու ճնշման տակ, պահակները, որոնք շաբաթներէ ի վեր կը հսկէին, կրակներ վառեցին եւ թնդանօթներ արձակեցին, որպէս զի շրջակայ բնակիչները հեռանան։

Հեղեղը կը յառաջանայ մեծ արագութեամբ, որովհետեւ սառնակոյտը կը գտնուէր 5660 մեթր բարձրութեան վրայ, եւ ունէր 335 մեթր լայնք եւ 400 մեթր թանձրութիւն։ Իսկ լիճին խորութիւնն է 40 մեթր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երկու քիւրտ պետեր անձնատուր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ապտիւրրահման պէյ եւ Շէյխ Մէհտի, Շէյխ Սայիտի եղբայրները որոնք փախստական էին, հպատակութիւն յայտնած ըլլալով, կառավարութիւնը արտօնած է Մարտին անցնիլ։

ԽՄԲ.— Ընդհ. ներման օրէնսդրական լրացաւ երէկ, 14 օգոստոս։ Այս երկու պետերը Սուրիա կը գտնուէին։

∴ Պոլսէն կը հեռագրեն թէ նշանաւոր աւազակ Խալիտ օղլու Բիզօ սպաննուեցաւ Մարտինի մօտ։ Այս հրոսակը Թուրքիա անցած էր Սուրիայէն, բազմաթիւ սպանութիւններ եւ գողութիւններ կատարելով, և վերջերս կողոպտած էր Թըլթատարը, Տիգրանակերտի եւ Սղերդի միջեւ։

Մ. Քեմալ դաս կ'առնէ լատիներէնով

Լատիներէն այբուբենով առաջին պաշտօնական դասը տրուեցաւ առջի օր, Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ։ Մ. Քէմալ, գործավարները եւ երեսփոխանները գրատախտակի մը առջեւ հաւաքուելով, մտիկ ըրին մասնաւոր յանձնախումբին անդամներուն բացատրութիւնները։ Նոր եւ պաշտօնական բառարան մը պիտի հրատարակուի եւ գրաքննութեան դիւանը պիտի հսկէ որ թերթերը ճշգրիւ գործածեն նոր ուղղագրութիւնը։ Նոր այբուբենը կը բաղկանայ 23 տառերէ։ Q. W. եւ X. դուրս են ձգուած։ Իսկ G.ն երկու տեսակ է, մէկը՝ սովորական, միւսը՝ մասնաւոր շեշտով մը, կոկորդային հնչումի համար։

Այս կարգի դասեր պիտի տրուին նաեւ դրամատուններու, առեւտրական տուներու, դպրոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց համար։

Հակապատերազմեան դաշինքը

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Պ. Քէլլոկ յայտարարեց թէ հակապատերազմեան դաշնագիրը պիտի պահուի Ուաշինկթընի մէջ, թէեւ ստորագրութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի մէջ։ Այս կարգադրութենէն կը հետեւի թէ այն կառավարութիւնները որոնք կ'ուզեն ստորագրել դաշինքը, ամերիկեան կառավարութեան պիտի հաղորդեն իրենց մտադրութիւնը։ Բայց ուղղակի դիմում չպիտի ընդունուի խորհրդային կառավարութենէն։ Եթէ Ռուսիա փափաքի ստորագրել, պէտք է դիմէ ուրիշ կառավարութեան մը որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունին ինք եւ Մ. Նահանգները։ Այդ պետութիւնն է որ պիտի միջնորդէ։

Առաջին ստորագրողները պիտի ըլլան 15 պետութիւններ։

Բոլորը զինուոր՝ Կարմիր դրախտին մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնը հրատարակեց զինուորական նոր օրէնքը, որուն համաձայն բոլոր քաղաքացիները ենթակայ են զինուորութեան, պաշտպանելու համար Խորհրդային Միութիւնը։ Զինեալ պաշտպանութիւնը կը վերապահուի միայն բանուորներուն։ Ոչ-բանուոր տարրերը պիտի կատարեն ուրիշ գործեր, թիկունքի աշխատանքներ, Չեկայի սպաներու հրամանին տակ։ Նոր օրէնքը ունի մասնաւոր հատուած մը, երիտասարդներու նախնական կրթութեան համար՝ զինուորագրութենէն առաջ։ Դիւրութիւններ նախատեսուած են ընտանիք ունեցողներու համար։ Երկու սեռերն ալ զինուորական մարզանքներ պիտի կատարեն տարին երկու ամիս։ Նոր օրէնքը կը հաստատէ նաեւ Քարելեան ազգային գունդեր, պաշտպանելու համար սահմանը Քարելիոյ խորհրդային հանրապետութեան Ֆինլանտայի կից։

Մակեդոնացիներուն դէմ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Սօֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները ծանուցագիր մը յանձնած են պուլկար կառավարութեան, պահանջելով ազդու միջոցներ ձեռք առնել մակեդոնացի յեղափոխականներուն դէմ, որոնք կը սպառնան խանգարել խաղաղութիւնը։

Վէհապիներու սպառնալիքը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Էմիր Ֆէյսալ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ, օգտուելով Իպն Սուուտի հետ կատարուած բանակցութեանց խզումէն։ Անդրյորդանանի կողմը, Մաանի շրջանին ցեղերը, որոնք հպատակութիւն պիտի յայտնէին Էմիր Ապտուլլահի, յարձակելով Աթիէի ցեղախումբի կեդրոնին վրայ, ջարդեցին բոլոր անդամները, կիներն ու երախաներն ալ միասին։

Միջագետքի ամբողջ անապատը, հարաւէն՝ Քովէյթէն մինչեւ հիւսիս՝ Հիլլէ, սպառազէն բանակատեղի մը կը ներկայացնէ։ Միջագետքի զինուորները գիշեր ցորեկ կը հսկեն, բրիտանական օդանաւերու աջակցութեամբ։ Միայն սարսափելի տաքն է որ արգելք կ'ըլլայ կռիւներու։ Երուսաղէմի անգլիական իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ ո՛րեւէ տեղեկութիւն չունին վտանգի մեծութեան մասին։

Ֆէյսալը և իր մարդիկը նորէն յառաջապահները կը կազմեն վէհապի ռազմիկներուն, այս անգամ Իպն Սուուտի հաւանութեամբ։ Կ'ըսուի թէ այս վերջինը պիտի կրնայ բազմա-

Լուրերու շար. անակնուածը վարը, 1 էջ։

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԱՉՔԻՆ ԼՈՅՍ

Երէկ Յառաջ հրատարակեց հատուած մը՝ բոլշեւիկ ղեկավար Սարգսեանի մէկ յօդուածէն։

«Ազգահաւաքման դատարկ ու բութ աւելորդաբանութիւն»

Անարգական երկու որակումներ ու հեգնական բնորոշում մը ունենք, կը կազմեն բոլշեւիկ հայուն ամբողջ փնաթատակը գործին, որ աւելի քան երբեք, օրուան պահանջն է անհրաժեշտ ու կենսական։

«Այդ կ'ըլլար Դաշնակցական գործելակերպը»

Լոբ եւ իրք, տեսէ՞ք էք բոլշեւիկ նոլ մը, որ իր գործին ու խօսքին մէջ յաջողի կտոր մը ինքնատպութեան դնել։ Եկած է կապկելու համար եւ երբ ուզէ ինքզինքէն բան մը ցոյց տալ, կը մատնէ իր պարապութիւնը։ Անոր ամէնէն կուռ, ու ամբակերտ յարձակումն իսկ դաշնակցութեան դէմ, իր մէջ կը կրէ հերքումի բոլոր տարրերը եւ իբր փաստ իր տեսակէտին արդարութեամբ՝ հակառակորդին առաքինութիւնն է որ կը հաստատէ։ Անկե՞ղծ է։ Երբե՛ք։ Պարզապէս անմիտ։

Որովհետեւ եթէ «այդ» (ազգահաւաքման դատարկ ու բութ աւելորդաբանութիւնը) կ'ըլլար Դաշնակցական գործելակերպ», եթէ «այդ»ն է անոր մահացու մեղքերէն մէկը, ան սիրով կ'ընդունի ամէն քաւութեան։ կը բաւէ որ հասնի գործելու իր մեղքը…։

Ջարդէ եւ աքսորէ դարձող հայուն կենսական պահանջը եթէ ամփոփուիլ էր, դաշնակցութեան առաջին գործը «այդ» պիտի ըլլար ուրեմն։

Ազգային ցիրուցան բեկորներու պահանջը եթէ հաւաքուիլ է նոյն սահմաններէն ներս, դաշնակցութեան ամբողջ կորովը ուրեմն, պիտի սպառի այդ մարզին վրայ։

Եւ «այդ»՝ հայութեան պահանջն ու դաշնակցութեան գործելակերպը չէ միայն՝ կեանքին իսկ պարտադրութիւնն է։

Ու մենք, այո՛, գիտակցօրէն, տճիրը՞ կը գործենք քալելու ճամբէն, որ կեանքէն կը մեկնի ու կեանքին կը տանի։

Բոլշեւիկ հայը շատ լաւ գիտէ «այդ»։ Բայց համակերպիլ «այդ» հրամայականին, չէ՞ որ պիտի նշանակէր դրժել ինքզինքը, իր գոյութեան պատճառը։

Չի կրնար հերքել։ Ուրեմն կը կը հեգնէ։

Այդ է իր գերագոյն փաստը։ Իսկ հոն ուր անճրկի, կ'ոնակը կուտայ սկզբունքի անհաշտութեան։

«Մեզ երբեք չէ զբաղեցուցեր ու չի զբաղեցներ ազգահաւաքման որեւէ գործ»։

Այս մէկը գոնէ դաշնակցական յերիւրանք չէ, այլ ղեկավար բոլշեւիկի խոստովանութիւն՝ գրուած ու տպուած։

Կը մնայ անով բանալ աչքերը անոնց, որ դեռ լոյս կը յուսան բոլշեւիկեան մարած աստղէն։

Մ. ԻՐԻՑԵԱՆՑ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՏՂԱՅՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

64րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փրիվայէն	
Օր. Վարդուհի Խաչերեան	22.—
» Ս. Կարապետեան	10.—
Սիմոն Մկրեան	5.
Գումար	37.
63րդ ցանկին գումարը	90,574.85
Ընդհ. գումար	90,611.85

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԵԼԷՆ

ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Օգոստոս

Ընկերվարութիւնը կը մերժէ հիմնական կերպով օտար տիրապետութեան սկզբունքը՝ գաղթային ժողովուրդներու վրայ։ Ու գաղթային դրութեան քննումը՝ նախապայման մը կը նկատէ ժողովուրդներու Միջազգային համակեցութեան համար։

(Բանաձեւ Միջազգայինի Գ. Համագումարին)

Միջազգային ընկերվարութեան առջեւ դրուած յետ-պատերազմեան գլխաւոր հարցերէն մէկն է գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան խնդիրը, ո՛չ միայն տնտեսականօրէն, հապա նաեւ առօրեայ քաղաքականութեան յարուցած դժուարութիւններու տեսակէտէն։ Շատ մը երկիրներու տնտեսական կեանքը սերտօրէն կապուած է եւ նոյնիսկ կախուած գաղթավայրերէ։ Մեծն Բրիտանիան, այսօր կը հանդիսանայ երկիր մը, որուն կեանքը վտանգաւոր չափերով կը դանդաղի, եթէ որոշ գաղթավայրերու տնտեսական եւ քաղաքական տիրապետութիւնը իր ձեռքէն խուսափի։ Իր ամբողջ տնտեսութիւնն ու ճարտարարուեստական արտադրութիւնը՝ կը հանգչին գաղթավայրերու մէջ, գոնէ տնտեսական ազդեցութեան մը պահպանումին վրայ։

Ու եթէ, շատ մը երկիրներու համար, ըլլան մեծ թէ փոքր, չափազանց դիւրին է ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը բարձրաձայն ընդունիլ եւ հանդուրժել անոր իրականացման, եթէ երկիրներ կան որ ուղղակի չեն շահագրգռուած գաղթային խնդիրներով՝ կան ուրիշներ ալ՝ որոնք մեծ պատասխանատուութեան մը առջեւ կը գտնուին, ամէն անգամ որ կը յարուցուի գաղթային հարցը։

Ահա թէ ինչու համար, քաղաքացիական քաջութեան եւ իր սկզբունքներուն հանդէպ յարգանքի մեծ ապացոյց մը տուաւ Ընկերվ. Բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարը, դրադելով այդ ցաւոտ խնդրով եւ առաջարկելով լուծում մը, միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւով մը, որ տուեալ պայմաններուն մէջ միակ հնարաւորը կը թուէր։

Այդ եւ միւս բանաձեւերը, նաեւ համագումարի աշխատանքներուն մասին՝ ընդարձակ եւ մանրամասն զեկոյց մը պիտի երեւան Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Դրօշակ»ի յառաջիկայ համարին մէջ։ Բայց մինչ այդ, աւելորդ չէ անշուշտ, համառօտ ակնարկ մը նետել ընդունուած բանաձեւին եւ արտասանուած ճառերուն վրայ, որոնք մասնաւոր կարեւորութիւնն կը ստանան, որովհետեւ, ոչ միայն ցոյց կուտան ընկերվարական սկզբունքներու եւ գաղափարապաշտութեան ուժեղ շեշտ մը, հապա նաեւ կը մնան դրապէս հնարաւոր, իրենց առաջարկած լուծումներուն մէջ, զուրկ աւելորդ խուժանավարութենէ եւ դատարկ բառամոլութենէ։ Ընդունուած բանաձեւը կ'արտայայտէ իրականութեան մեծ ըմբռնում մը եւ անմիջականօրէն գործի անցնելու ստոյգ մտահոգութիւն մը։ Փոխանակ գոհանալու, ինչպէս համայնավարները, յեղափոխական նախադասութիւններով, որոնց դերը անպայման մեծ է, բայց որ առանձին չեն բաւեր ապահովելու ժողովուրդներու երջանկութիւնը, ընկերվարութիւնը, պատերազմէն յետոյ, մեծ ճիգ մը կը փորձէ հաշտեցնելու իր յեղափոխական սկզբունքները՝ դառն եւ դժուար իրականութեան հետ։ Գործելու՝ ամէն գետնի վրայ, ըլլալու համար ամէն տեղ, ծառայելու համար Միջազգային աշխատաւորութեան եւ նոյն ատեն, հաւատարիմ մնալու համար իր դասակարգային բնոյթին եւ իր տեսաբանութեան՝ ան անընդհատ, [illegible] ճիգով մը, կը կռուի երկու ճակատի վրայ, թէ Միջազգային քաղքենութեան՝ որուն ամէնէն լուրջ թշնամին է այսօր, թէ համայնավար հերձուածին՝ որ կը գոհանայ, ապարդիւն գրգռութիւններ յարուցանելով եւ հրահրելով գաղթային ժողովուրդներու ազգայնական կիրքերը։

Չի բաւեր միայն, անընդհատ խարազանել դրամատիրական եւ աշխարհակալ պետութիւններու յարձակողական դերը գաղթային եւ մանր ժողովուրդներու հանդէպ, հապա պէ՛տք է դրական եւ գործնական միջոցներ առաջարկել, ջնջելու եւ կամ աստիճանաբար մեղմելու համար դրութիւն մը, որ երկար տարիներէ ի վեր, իր բեռին տակ, կը ճնշէ մարդկային միլիոնաւոր բազմութիւններ։ Պէտք է սկզբունքով մերժել ժողովուրդները գաղթավայրերու վերածելու այս ճիգը, զոր մեծ պետութիւնները կը թափեն հետեւողականօրէն, կէս դարէ իվեր։

Համագումարին գաղթային յանձնախումբի տեղեկաբերը Լորտ Օլիվըր, որ Ռամսէյ-Մաքտոնալտի դահլիճին մէջ Հնդկաստանի նախարարն էր եւ որ մեծ հեղինակութեամբ վարեց յանձնախումբին աշխատանքները, իր արտասանած կարճ բայց վճռական զեկոյցին մէջ արտայայտեց այս բոլոր մտքերը, թէեւ զուսպ բայց զօրաւոր բառերով։ Այս գաղափարները, արտայայտուած, անգլիացի պետի մը կողմէ, աւելի քան արժէքաւոր էին, որովհետեւ, Մեծն Բրիտանիան այսօր, կը հանդիսանայ մեծագոյն գաղթային պետութիւններէն մէկը, առաջինը՝ եւ հանդիսաւոր այս խոստումները, կուսակցութեան մը անունով, որ վաղը կրկին, ճակատագրականօրէն պիտի գայ իշխանութեան գլուխ, կը կազմեն գրաւական մը՝ գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան տեսակէտէն։

Լորտ-Օլիվըր բացատրեց թէ ինչպէս Մեծն-Բրիտանիոյ կարգ մը խաւերուն մէջ, տակաւին գոյութիւն ունի այն միտքը թէ դրամատիրական կարգը՝ մեծագոյն բարիքն է որ մարդկութեան տրուած է վայելել եւ թէ գաղթային դրութիւնը տեսակ մը երկարաձգումն է՝ գաղթային երկիրներու մէջ, տիրող դրամատիրական դրութեան։ Կռուիլ՝ ամէ՛ն տեղ եւ ամէ՛ն ճակատի վրայ՝ ժողովուրդները գերի մարդոց հօտի մը վերածող այս սկզբունքին դէմ, անցեալին մէջ եղած է եւ ապագային ալ պիտի ըլլայ, միջազգային բանուորութեան նպատակակէտերէն մէկը։

Սկզբունքով ուրեմն, ընկերվարութիւնը ո՛չ միայն դէմ է գաղթային դրութեան, հապա նաեւ գործնական քաղաքական գետնի վրայ կուսակից է անոր բարձման։ Յայտարարել սակայն՝ իրականին մէջ բաւարար լուծում մը տալ չի նշանակեր այդ կնճռոտ խնդրին։ Սկզբունքով՝ ի հարկէ պարզ կը թուի ընկերվարութեան պարտքը։ Աշխատիլ որ աշխարհակալ պետութիւնները ետ քաշեն գաղթավայրերու իրենց ծովային կամ ցամաքային զօրքերը, հնարաւոր եղածին չափ արագ, որպէսզի բնիկ ժողովուրդները՝ ձեռք բերեն իրենց ինքնորոշումն ու անկախութիւնը։ Սակայն, յանկարծ, այդ սկզբունքը, կը բաղխի մերկ իրականութեան որ երբեմն չի թոյլատրեր սկզբունքներու անմիջական կիրարկումը։ Այսպէս եթէ կան երկիրներ որոնց ազատագրութիւնը այլեւս անհրաժեշտութիւն մըն է ու անխուսափելի պահանջ մը, ժողովուրդներ, որ հարկ եղածին չափ չափահաս են ու քաղաքականապէս կազմակերպուած կան նաեւ ուրիշներ որ թէ՛ տնտեսապէս, թէ՛ մտաւորապէս եւ թէ՛ քաղաքականապէս շատ յետամնաց ըլլալով, կրնան խրիլ նոր եւ գուցէ աւելի անգութ բռնութեան մը մէջ։

Ընկերվարութիւնը կը մտատանջուի թէ՝ պահանջելով բոլոր գաղթավայրերէն բոլոր օտար ուժերու անմիջական եւ առանց պայմանի քաշուիլը, կ'ենթարկէ որոշ յետամնաց երկիրներ տեղական ու բնիկ քաղքենի դասուն յետադէմ ու խաւարամիտ տիրապետութեան, ակամայ դանդաղեցնելով գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան ընթացքը։ Թէ որքան ճիշտ է ընկերվարական Միջազգայինի այս տեսակէտը, յետագայ քաղաքական դէպքերը պիտի գան լուսաբանել։

Միջազգայինի համագումարը այս վերապահումը ընելէ յետոյ, վերապահում՝ որ դրդուած է գլխաւորապէս, գաղթային ժողովուրդներու շահերէն, կը նկատէ որ իր առաջնակարգ պարտականութիւնն է, ամէն ճակատի վրայ ուժեղ պայքար մղել, արդէն հասուն եւ չափահաս գաղթային ժողովուրդներու անկախութեան իրաւունքին ի նպաստ։

Ան միաձայնութեամբ կը բողոքէ բրիտանական աշխարհակալութեան ոտնձգութիւններուն դէմ՝ Եգիպտոսի անկախութեան իրաւունքին հանդէպ։ Կը պահանջէ որ Մեծն-Բրիտանիան վերջնականօրէն ճանչնայ եւ յարգէ եգիպտական պետութեան բացարձակ անկախութիւնը։ Միւս՝ կողմէ սակայն, նկատի առնելով Սուէզի ջրանցքին բացառիկ դիրքն ու կարեւորութիւնը, կը կարծէ որ պէտք է ջրանցքը ենթարկել Միջազգային մարմնի մը հակակշռին, Օրինակ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Միջազգայինի համագումարը՝ նոյն խստութեամբ կը պահանջէ նաեւ ինքնորոշման իրաւունք Հնդկաստանի համար։ Կը կարծէ որ ժամանակը եկած է այլեւս՝ ազատ թողելու այդ ընդարձակ երկիրը որ վարէ իր ճակատագիրը։ Անցնելով անգլիական գաղթավայրերէն ֆրանսական գաղթային շրջաններուն, համագումարը կը կարծէ որ Մարոքը, Ալճերիան եւ Թունուզը պէտք է աստիճանաբար դարձնել՝ անկախ պետութիւններ, վարժեցնելով բնիկները ինքնավարութեան։ Վերջապէս ամէ՛ն ուր որ անմիջական վտանգ մը չսպառնար՝ բնիկ քաղքենի դասուն կողմէ աշխատաւոր ժողովուրդին հանդէպ՝ Միջազգայինը պիտի աշխատի ջնջել օտար տիրապետութիւնը։

Դժբախտաբար հնարաւոր չէ տալ՝ գաղթային խնդրի շուրջ Միջազգայինի Գ. համագումարին քուէարկած բանաձեւին ամբողջական թարգմանութիւնը։ Ան խմբագրուած է մեծ եւ հեռատես գիտութեամբ մը ու գրեթէ կը սպառէ ամբողջ հարցը։ Սկսելով Չինաստանէն որ կը համարուի կիսագաղթային պետութիւն մը եւ վերջացնելով՝ Կեդրոնական Ամերիկայով, բոլոր առկախ խնդիրներուն վրայ, համագումարը ընկերվարական տեսաբանութեան լոյսը պատրաստուած է մեծ յստակութեամբ մը։ Ապացոյցը՝ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր վերապահած էին բանաձեւին՝ գունաւոր պատգամաւորները՝ որոնցմէ մէկը Ս[illegible]ֆանի (Մատակասքար) համագումարին խանդավառ համակրութեան առարկայ դարձաւ։

Միջազգային ընկերվարութիւնը՝ աստիճանաբար իր ազդեցութիւնը կը տարածէ մարդկային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ։ Մենք չէ որ պիտի խուսափինք այդ ազդեցութենէն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀՐԱՊՈՒՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(ՄԵՐ ՔԻՒՐՏ ԱՇԽԱՏԱԿՑԷՆ)

Շարունակենք փաստաթուղթերու հրատարակութիւնը.—

«ՊԱՅԱԶԻՏ ՆԱ՛ՄԱՆ ԷՖԻ ԱՂԸԸ

Ասով երրորդ նամակն է որ կը գրեմ։ Միայն Աստուած գիտէ թէ ձեր անձնատուութեանց ընդունելուն համար որքան աշխատած եմ։ Փա՛ռք Աստուծոյ, փափաքիս արժանացայ եւ ձեր անձնատուութեան համար հեռագրով հրաման տրուեցաւ կուսակալութեան։ Այս խնդրին համար շաբաթէ մը ի վեր, Պայազիտ եկած է կուսակալ Սիւրէյեա պէյ եւ հիւր է ծառայականիս տունը։ Կուսակալը յարգելի անձնաւորութիւն մըն է, որ ժողովուրդին ցաւերովը կը հետաքրքրուի եւ անոր յանցանքներուն չնայելով միշտ կ'աշխատի անոր բարօրութիւնն ու հանգիստը ապահովելու։ Բնաւ պատշաճ չեմ գտներ, որ ազէտ ժողովուրդին հետ թշուառ կեանք մը անցունէք եւ այս ձեւով տուժէք։ Ասոր համար պատուոյս վրայ խօսք կուտամ ձեզի, որ երբ հոս վերադառնաք եւ կուսակալին հետ տեսնուիք, ձեր ուզած տեղը պիտի կրնաք պաշտօնավարել՝ ձեր նախկին պաշտօնով։ Սա՛ ալ աւելցնեմ թէ այս մասին հրատարակուած օրէնքը թէեւ բաւարար չափով բացորոշ չէ, սակայն գործավարներու խորհուրդը՝ ծածկագիր հրամանով լայն իրաւասութիւն տուած է կուսակալ պէյին՝ ներելու ոեւէ մարդու, որքան ծանր յանցանք ալ գործած ըլլայ անիկա։ Այս կէտը նոյնութեամբ թերթերուն մէջ հրատարակել յարմար չէ տեսնուած, նկատի առնելով օտարները։ Թերթերուն եւայլն մի՛ նայիր։ Վախցուելիք ոեւէ կէտ չէ մնացած։ Ամէն պարագայի մէջ կը խնդրեմ որ այսօր վաղը քաղաք գաս եւ քանի՛ կուսակալ պէյը հոս է, հետը տեսնուիս, որ առաջ ազէտ ժողովուրդին առաջնորդ եղիր եւ խօսքդ մտիկ ընող ընկերներդ ալ միասին բեր։ Բնականաբար դուք խրատի պէտք չունիք, ուստի, աւելորդ բացատրութիւններ տալու պէտք չեմ զգար։ Դարձեալ մասնաւոր բարեւներ կ'ընեմ եւ չորս աչքով ձեզի կը սպասեմ։

Պայազիտ, 12 փետր. 1928

Լորց զատէ Իպրահիմ Հագգը

ԽԼՐԱՅՐՍ ՆԱ՛ՄԱՆ ՊԷՅ

Մեր եղբայրական անկեղծ սիրոյն վրայ հիմնուած, պիտի խնդրէի որ անմիջապէս գաք։ Ընդհանուր ներման օրէնքը քեզի եւ Իպրահիմ աղայի համար գրուած օրէնք մըն է։ Ձեր կարողութիւնը գնահատելու համար կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ կը փնտռէք մարդ մը, որ աւելի բացատրութիւններ տայ այս մասին։ Ցուրցալի բարեւներ։ Ձեր ժամանումին կը սպասենք բոլորս ալ։

[illegible] Հեռագրական տնօրէն

ԽԱԼԻԼ

ԼՈՐՑ ԶԱՏԷ ԻՊՐԱՀԻՄ ԷՖԷՆՏԻ

ՊԱՅԱԶԻՏ

Ստացայ ձեր 21 փետր. 1928 թուակիր նամակը, զոր ղրկած էիք կիւլլէր գիւղացի Մէմիի ձեռքով։ Ձեզմէ ուրիշ նամակ չեմ առած։ Կը գրէք թէ մեր անձնատուութեան եւ ներումի մասին շատ աշխատած եւ յաջողած էք։ Հաւանաբար ձեր խիղճը մղած է ձեզ այդպիսի ձեռնարկ մը ընելու. Այլապէս մենք այս մասին ոեւէ դիմում չենք կատարած ոչ ձեզի եւ ոչ ալ ուրիշ ոեւէ մէկուն։ Որովհետեւ ներում խնդրելու, անձնատուր ըլլալու, մեղայի գալու համար մարդ ոճիր եւ յանցանք գործած պէտք է ըլլայ. անմեղները արդէն ամէն ատեն զերծ են։ Դուք ալ գիտէք որ կառավարութիւնը առանց ոեւէ պատճառի եւ առանց ոեւէ քննութեան ու զննութեան, առանց դատի ու դատաստանի, պարզապէս կամայական ձեւով, ուրիշ հազարաւոր անմեղներու պէս. ծառայականդ ալ սուիններու տակ բնիկ երկրէս հեռաւոր տեղեր տարագրեց, նոյնքէն ընտանիքս ալ ճնշումներու տակ իմ մօտս աքսորեց։ Արօս ու մաշ, ամբողջ կալուածներս փճացած, թշուառութեան մատնուեցայ։ Աքսորավայրերու մէջ շատ տառապեցանք ու չարչարուեցանք, մանաւանդ ոստիկաններուն եւ բնակութեան գրասենեակներու պաշտօնեաներուն կողմէ՝ անոպայ վերաբերումի առարկայ դարձանք։ Մեզի արգիլած էին քաղաքէն դուրս ելլել եւ օրը երեք անգամ հակակշռի կ'ենթարկուէինք։

Այս բոլորին պատճառով, նոյնպէս կարենալով հանդուրժել մեզի դէմ ձեռք առնուած ապօրէն եւ ներկայ [illegible] կրթութեան պահանջներուն բոլորովին հակառակ ճնշումներուն եւ չարչարանքներուն, վաւերացուած ծանօթ օրէնքին եւ Ազ[illegible]թերու երկար բարակ ու [illegible] հրատարակութիւններուն, ամէն վտանգ աչք առնելով ձեռնարկեցինք փախչիլ՝ պարզապէս մեր հոգիները խաղաղութեան նաւահանգիստը հասցնելու եւ միանգամընդմիշտ փրկուելու համար եղերական տառապանքէն, խղճի չարչարանքներէն եւ հազար տեսակ կեղեքումներէն։ Փա՛ռք Աստուծոյ յաջողեցանք։ Հարկ չկայ բացատրելու թէ երկար ժամբորդութեանց ընթացքին ինչպիսի վախերու, վտանգներու եւ թշուառութեանց ենթարկուեցանք։ Երբ մեզ կը տարագրէին, իբրեւ պահակ մեզի ընկերացող ոստիկան զինուորները անմեղ տարագրուածներուս վճարել տուին իրենց երթեւեկի, կառքի, ինքնաշարժի եւ երկաթուղիի վարձքերը։ Ձեր կրնար բառ գտնել՝ բացատրելու համար, ըլլայ մեր քաշած չարչարանքները. ըլլայ տառապանքը արհեստմեան նահանգներու ամէն կողմերը տարագրուած անօգ եւ անօգնական բազմաթիւ կիներու եւ մանուկներու, որոնց հիւանդութիւններու երեսէն մեռնելու նախօրեակին մէջ կը գտնուին, իսկ ամէն օր կը մեռնին բազմաթիւ ուրիշներ։ Կառավարութիւնը գիտնալով հանդերձ մեր անմեղութիւնը, կամայական կերպով տարագրեց մեզ, հազար ու մէկ նեղութիւններու, թշուառութեանց, [illegible] եւ կեղեքումներու ենթարկելով բոլորս։ Հիմա ալ կ'ըլլէ ու կ'ուզէ որ անձնատուր ըլլանք, ներողութիւն խնդրենք. ասիկա անիմաստ է եւ շիտակ չէ։ Կը խոստանաք որ ուզած տեղս պաշտօնի պիտի կոչուիմ։ Արեւելեան նահանգներու տեղական պաշտօնեաներուն մասին անցեալ տարի կառավարութեան տուած որոշումը վերջնական հանգամանք ստացած ըլլալով, ուշ կամ կանուխ պիտի գործադրուի։ Ուստի ապրուստս հոգալու համար ինծի տրուելիք պաշտօնն ալ ժամանակաւոր պիտի ըլլայ։ Նոյն իսկ կասկած չկայ որ այդ պաշտօնիս պատճառաւ շատ չանցած կրկին հեռու տեղեր պիտի տարագրուիմ։ Ես ոեւէ հաւատք չունիմ սա անձնատուութեան ու ներում խնդրելու հարցին, որով ես պատճառ չեմ կրնար ըլլալ ո եւ է մէկը այդ բանին մղելու։ Կէրատի Լէզկի այս եւ ուրիշ բազմաթիւ մարդեր, խալիտ պէյի եղբօրորդին եւ ծառաներն ալ մեզի պէս ներման արժանացան, սակայն իրենց ներումը շատ կարճ տեւեց։ Ի վերջոյ անոնց ենթարկուած ողբալի ու եղերական վախճանը բոլորին ծանօթ է։

Մինչեւ որ իրենց տեղերը չվերադարձուին այն բոլորը, անոնք եւ անօգնական կիներ ու մանուկներ, որոնք առանց դատի ու դատաստանի արեւելեան նահանգներէն տարագրուեցան եւ այժմ զանազան դժուարութեանց ենթակայ, թշուառ կեանք մը կ'ապրին, մինչեւ որ իրենց հայ-

---

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՆԵՐՔԻՆ...

...խարինը որ անգամ ընդդիմա-
...ներուն կողմէ Ռուսաց սպասելու
...գաքական Բիւրօ յի որոշման,
...փոխեց իր վարած «փրակտա»
...թիւ չեղաւ։ Գուխարին որ իբր
...ե և կուսակցութեան գլխաւոր
...քական համբաւ ունի, իր փո-
...թեամբ, առաջին ազդա-
...նը տուաւ Ստալինի թէ պէտք
...որ ուղղութիւն մը բռնել։
...Ռ. կլանոֆի դիրքը երրորդ ազ-
...ան մը եղաւ։ Ան թէեւ ոչ
...կնածուծ է, ոչ ալ քաղաքա-
...Բիւրօ յի անդամ բայց Մոս-
...ի համայնավար կուսակ-
...թեան իբր ընդհանուր քար-
...ար, շատ կարեւոր դեր մը
...ուած է քաղաքական Բիւրօ-
...մէջ։ Ստալինի առաջ քշած էր
...ն իբր վստահելի նեցուկ մը։
...ց յանկարծ, ան ալ սկսաւ
...Ռ. ըկիլիքի պակասին հե-
...անքով գործաւորներու գժգո-
...թիւնը, տնօրէններու կողմէ
...կալիպեր, շրջանի կազմակեր-
...թեանց քարտուղարներուն տե-
...գրիրը ստիպեցին Ռ. կլանոֆը
...խոհի Ստալինի գործելա-
...ին եւ կասկածի անոր ձշտու-
...ն վրայ։ Ռուսաց տնտեսու
...կողմը, ան գացեր էր ըլ-
...Ստալինի ամուր նեցուկը։
...քաղաք Բիւրօյի նիստին
...ին միայն մէկ ձայնով ա-
...վեր էր իր մեծամասնու-
...։ Այն ատեն էր որ գարմա-
...բոլորը ինքն իսկ առաջար-
...բանաձեւ մը, որով կը վերցնէր
...գարիկ միջոցներուն բայց հա-
...ով, մինչեւ այն ատեն, անոնց
...ացուած ըլլալուն։ Ինչպէս
...այս անգամ ալ «Մինչին
...յաղթանակեց եւ Ստա-
...մայորիկը ընդունուեցաւ։
...ատապաշտական կացութիւն
...եցաւ։ Ամէն մարդ,
...իր քը յաղթական կը կարծէ,
...որովհետեւ իր քաղաքա-
...ղղութիւնը չահեցաւ, Ստա-
...կրցաւ ...
...և ...
...
...ութիւնը այն է, որ թէեւ
...ն կը միայ գործին գլուխը,
...Ռըկիոֆի ազդեցութիւնն ալ
...կը զօրանայ։
...և աւ կացութիւնը քաղ-
...Ռըմպոսին մէջ։ Կը
...։ Կը հաշուեն, կը դաւեն։
...իմա, դոհ չկայ որովհե-
...երկու կողմերն ալ ինքզինք-
...յաղթական կը նկատեն։
...յն, ծարտարարուեստ,
...ուտքի եւ ուտեստի վիճակը,
...մտահոգութիւն կը պատ-

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ հաստատ-ուած է ընկերային հիւանդու-թիւններու կաճառ մը։ «Ընկերա-յին» կոչուած հիւանդութիւններուն մէջէն, կաճառը պիտի զբաղի թո-քախտով, վեներախտով, ալքոլա-մոլութեամբ եւ հաշիշամոլու-թեամբ։

Կաճառը առ այժմ կազմա-կերպած է թոքախտի ճիւղը, որ ունի 370 անկողին։ Այս թիւը պիտի բարձրանայ հազարի։ Մօտերս պիտի բացուի նաեւ վեներական ճիւղը 100 կամ 150 անկողինով։ Հաշիշամոլներուն պիտի յատկաց-ուի մասնաւոր շէնք մը։

Կաճառին տրամադրուած այս անկողինները նախընտրաբար պիտի յատկացուին այն հիւանդներուն, որոնք արդէն խնամուած են դար-մանատուններու մէջ եւ որոնց հիւանդութիւնը ուսումնասիրուած են զանազան կայաններու մէջ։ Այս կերպով կաճառը պիտի կա-տարէ գործնական եւ տեսական աշխատանք միանգամայն։

Ան պիտի զբաղի վերոյիշեալ հիւանդութիւններու լիակատար ուսումնասիրութեամբ, դարմա-նումի եղանակներով, մասնագէտ-ներու պատրաստութեամբ եւ այլն։

Կաճառը դասաւանդութիւն-ներ պիտի կատարէ, գաղափարի գործնական աշխատանքի, գիտա-կան պրպտումներու ձեւով։ Ամէն տարի 60-70 բժիշկներ պիտի կա-րենան հոն կատարելագործել ի-րենց մասնագիտութիւնը։

Երեք տարին անգամ մը, կա-ճառը պիտի նշանակէ 8 օգնական բժիշկներ եւ երկու տարին ան-գամ մը 4 «գիտական աշխատա-կիցներ»։ 20 բժշկական ցերեկօ-թիկ աշակերտներ պիտի ունենայ։

ԴԵՌ Ո՞ՂՋ ԵՆ

Ամունտսէն եւ Կիլպօ, որոնք գործակար ... ... փութալու համար մեկնած էին ... , ամիսներէ ի վեր երեւան չեն եկած, հակառակ եռանդուն փնտռտուքներու։

Ռուսական «Կրասին» սառնա-բեկը, որ Նորճուլիթեան համար գործադրուած էր աշխատանքը, դարձեալ ճամբայ ելած է։ Սա-մուէլովիչ որ կը վարէ փրկութեան գործը, հաստատ յոյս յայտնած է թէ Կիլպօ, Ամունտսէն եւ իրենց ընկերները դեռ ողջ են։

Զանոնք գտնելու համար, ո՛չ մէկ ջանք պիտի խնայուի, եւ ե-թէ պէտք ըլլայ, խուզարկու-թիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտեմբեր։

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ի պատիւ Համաս-տեղի, ճէյմսեըլան մը սարքած էր շաբաթ գիշեր։

Ներկայ էին հոծ բազմութիւն մը, առհասարակ երիտասարդ-ներ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Ա. Անէմ-եան, Միութեան խօսք համակ-րանքը յայտնելով, օրուան հիւ-րին, ըսաւ. «Մեզ թող որբ չկո-չեն այն իմաստով, որ մենք ճա-կատագրի անողոք բերումով կոր-սնցուցեր ենք մեր ծնողները-որբ ենք անով որ մեր հայրենիքէն հալածուեր ենք։ Մենք որբ չենք, այլ Ազգիրեան սերունդ, որուն մէջ հետզհետէ պիտի ծաղկի գրականութիւնը եւս։»

Նախագահ Ն. Միսաքեան բանալով հանդէսը, ընդհանուր ակնարկ մը նետեց այն գրակա-նութեան վրայ որ Պոլսոյ մէջ կը կոչուէր գաւառի կամ վաղուան գրականութիւն, եւ որ գետին կը գրաւէր իր թարմութեամբ և հա-րազատութեամբ ... սալոնի գրականութեան վերեւ։ Յետոյ ներկայացուց քանի մը գիծեր Համաստեղի Դիւցազնէն, ու փառաբանեց այն հերը որ կը թափուի Ատլանտեանէն անդին եւ ասդին, չքեղ պաշտօնեաներու վրայ, հալածական եւ տարուբեր ժողովուրդի մը զաւակներուն կողմէ, վառ պահելու համար արուեստի կրակը։

Պ. Յ. Առաքելեան Ջութակի վրայ կտոր մը նուագելէ վերջ, խօսք տրուեցաւ Պ. Արշակ Սաֆրաստեանի, որ յայտնեց թէ համ, հոս կայ Համաստեղի «Դիւցազն» մէջ եւ հոգ՝ հայ ժո-ղովուրդի ինքնապաշտպանման համար։ «Սրտագին կը բաղձամ որ Համաստեղը մեզի տայ շատ աւելի մեծ գործեր, քան «Դիւցազն», որպէսզի գաղափարականութիւնը ներշնչէ սապագայ մեծ Հայաս-տանի գաղափարով»։

Օր. Աստղիկ Առաքելեան եր-գեց Ն. Լուսինեանի «Երրոր բացուին դռներն յուսոյ»։

Պ. Կարօ Սասունի խնդակ-ցութիւն յայտնելով որ Համաս-տեղի հետ մեր մէջ ունինք այսօր «Ծալլիպարի հեղինակը Պ. Դաս-պարեան, ըսաւ. «1915էն ետք եկած սերունդն է որ որբ կը կոչուի եւ Համաստեղ կը պատ-կանի այն սերունդին։ «Մեծ է արժէքը նոր սերունդին, որով-հետեւ ան ցեղերը կ'երթայ զոր-ծարան ծուխին ու մուխին մէջ, իրիկունը լուսնի տակ գրակա-նութիւն կ'ընէ, քննադատութիւն կը գրէ»։

Ապա Թարխան Ժօրժը իր թառին վրայ նուագեց «Մայր Արաքսի»։ Պատմեց իր տպա-ւորութիւնները, երբ առաջին անգամ լսեցին Համաստեղի ա-նունը եւ կարդացին անոր գոր-ծերը Ն. Հայաստանի մէջ եւ բաղձանք յայտնեց որ Համաս-տեղ շարունակէ ուղիղ ճամբան ու երթայ Հայաստան, ուր իրեն կը սպասեն սրտատրոփ։

Դարձեալ Թառ, «Կռունկ ուս-տի կուգաս» ու խօսք առաւ Օ-հան Կարօ «Յարդգողի» կողմէ, շնորհաւորելով Զ. Ե. Ռ. Միու-թեան ձեռնարկը։ «Այս տղաքը այսօր ճէյմսեըլան կը սարքեն Համաստեղին, բանլու համար թէ մենք մեր բազուկներով հաց կը ճարենք, բայց կը մտածենք հո-գեւոր հացի համար ալ, տուէք մեզի, տուէք ձեր լուսաւորը։ Ես այս սերունդին տանջուած դէմ-քերուն վրայ, սեւ ձեռքերուն տակ կը տեսնեմ գեղեցիկը»։

Ներկայ տիկիններուն եւ օրի-որդներուն կողմէ խօսեցաւ Տի-կին Ս. Տէր Դաւիթեան յայտնե-լով թէ՝ հայ կինը եւս սատա-պած է այդ ճամբուն վրայ, վաղ-թեց որ Համաստեղներ ազատ համալով Զարդարեաններու ճա-կատագրէն, տան իրենց լաւա-գոյնը։

Համակրանքի խօսքեր ըրին նաեւ Պ. Հ. Զարդարեան եւ Փա-րիզի ... ... թերթին կողմէ Պ. Փոլատեան, ինչպէս նաեւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան հիմնադիրներէն մանկավարժ-ուհի ուսուցիչ Պ. Մ. Նաթանեան։

Սրինգ մը հափահաս որբի մը կողմէ ու անոր նախագահին հրա-ւէրով ու ծափերու մէջ, վերջին խօսքը կ'առնէ Համաստեղ «Մխիթարուած կը զգամ որ հայ գրականութեան մէկ անկիւ-նը քանի մը ծաղիկներ մշակեր եմ։ Մեր ականջին կը հնչէ դեռ գիւղի աղաղակին ձայնը։ գժ-բախտ են մեզմէ պզտիկները եւ երազէս որբ, որ բոնի խլուեցան հայրենի օջախէն ու չգիտեն ա-նոր գեղեցկութիւնը։ Կ'ըսեն թէ հէքեաթ է Հայքը։ Արամը, Որ-բին համար հայ գիւղին կեանքն ալ հէքեաթ է. բայց պէտք է հաւատք ունենանք որ նոր սե-րունդը կը ծաղկեցնէ, կ'ապրե-ցնէ հայրենի և ինքնուրոյն գրա-կանութիւն մը, եթէ մենք ալ գովին ուշադրութիւն դարձնենք անոր»։

Հանդէսին փակումէն յետոյ, Զ. Ե. Ռ. Միութեան ներկայա-ցուցիչը շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին, մամուլի եւ զանազան միութեանց ներկա-յացուցիչներուն։

Հանդիսականները չէին ուզեր բաժնուիլ եւ կարծես բսել կ'ու-զէին. — Ո՞վ մնալ ցանէ, ցորեն ցանէ, հացի պէտք ունին. վա՜րդ մշակէ, հայրենի ու քաղաք հոտի պէտք ունին։

Ա. ... Երեմեանց

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

... ... Հա-պուրկէն ճամբայ ելած են կերա-կի առտու, Ատլանտեանը կտրելու համար ջրային հեծանիւով մը։ Գործիքը որուն վրայ հեծած են բաղկացած է նաւակէ մը, որ կը շարժի ճիշտ հեծանիւի պէս։

Կը յուսան դիւ Եորք հասնիլ 50 օր ճամբորդելէ յետոյ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ — Լէոն Լըկրօ, 24 տարու, ամուսնացած էր կ'աշ-խատէր գործարանի մը մէջ, ուր ծանօթացաւ 10 տարու աղջկան մը։ Սիրեցին զիրար։ Լըկրօ իր սի-րուհիին խոստացաւ հետը մէկտեղ ապրիլ եւ ամուսնալուծման դի-մել՝ անմիջապէս որ սը կինը վե-րադառնար գիւղէն։

Ընդհակ հինգշաբթի, Լըկրօյի կինը վերադարձաւ Ջարմացաւ որ իր ամուսինը տուն չէր գար։ Եւ երբ իրողութիւնը իմացաւ, գնաց այն գործատունը, ուր իր մարդը կ'աշխատէր, եւ գործարանատիրոջ գրասենեակին մէջ, տեսակցու-թիւն մը ունեցաւ իր ամուսնին սիրուհիին հետ։ Հոն կանչուեցաւ նաեւ անհաւատարիմ ամուսինը, որ իր կնոջ ներկայութեան, կրկնեց խոստումները որ տուած էր իր սիրուհիին։

Խաբուած կինը, այն ատեն, խնդրեց իր ամուսինէն որ գոնէ տուն գար եւ իր զաւկին վերջին համբոյր մը տար։

Լըկրօ իր սիրուհիին հետ մէկ-տեղ գնաց իր կնոջ տունը։

— Ուրեմն ըսաւ, կինը, իրա՞ւ է որ մեզ կը լքես։

Եւ ատրճանակը քաշելով, կրա-կեց մարդուն վրայ, որ փորէն վի-րաւոր, ինկաւ գետին։ Յետոյ ա-տրճանակը ուղղեց սիրուհիին վրայ ու կրակեց։ Հարուածները սակայն վրիպեցան։

Աղմուկէն հաւաքուած բազ-մութիւնը, խուժեր էր ներս, եւ այն միջոցին որ ցիկին Լըկրօ զէնքը կը դարձնէր ինքզինքին դէմ, յաջողեցան զէնքը զինաթափ ընել ու յանձնել ոստիկանութեան։

ԿՈՒՌՔ ՎՐԻԺԻ. — Եթէ կինդ ծեծելու միտք ունիս, գաղտնիքդ անոր մի յայտներ։ Այսպէս խոր-հրդածեց Լիւսիէն Նալլա, բայց շատ ուշ, երբ ալ չէր կրնար փոր-ձանքին առաջքն առնել։ Մահ-րավաճառ էր Նալլա. կարգուած ալ էր։ Եւ ամուսնութեան հա-ճոյքը կը փնտռէր ո՛չ թէ իր կինը սիրելուն, այլ զայն ծեծե-լուն մէջ, մինչեւ որ, կինը ...-... հնազանդութեան և համակերպութեան բոլոր պատուիրաններուն դէմ, բողոք ներկայացուց դատարանին։ Ու փաստելու համար թէ իր օրի-նաւոր տէրը անարժան մարդ մըն էր, յայտնեց նաեւ թէ գող-ցուած ապրանքներ կը ծախէր։

Դատաւորները նախ մարդը դատապարտեցին 18 ամիս բան-տարկութեան ու ոստիկանը որ գնաց զայն բանտ առաջնորդե-լու, անոր ներկայացուց նաեւ գողութեան ամբաստանագիր մը։ Վրան գտնուեցաւ կեղծուած ար-տօնագիր մը, որով պիտի կա-րենար Բրէյլի կայարանէն քա-շել լեցուն պայուսակ մը։ Նալ-լա սափրուեցաւ. խոստովանիլ թէ ապրանքը իրեն ծախուած էր իր մէկ բարեկամին կողմէ. այս վերջինը գայն ձեւով անցուցեր էր կողոպտելով խանութ մը, եւ թռցնելով 600ի չափ դրամա-պանակներ ու կնոջ յատուկ պա-յուսակներ։

Նալլա կրցաւ օձիքը փրկել նոր պատիժէ մը։ Իսկ իր բարե-կամը դատապարտուեցաւ մէկ տարուան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆՍ

Պ. Յ. Ժամկոչեանին

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Առանց առոգա-կէտ մը իսկ փոխելու,կը ստանձ-նեմ գրածներուս պատասխանա-տուութիւնը եւ կրնամ ի հար-կին փաստերով ապացուցանել։ Գալով ձեր շէնքէն եբր մատուռ վարձուած սենեակի մը նորո-գութեան համար, 5000 ի մօտ գումար մը ծախսուած ըլլալու խնդրին մէջ, ինծի վերագրուած «խօսքը ստուտ»ին, կը մերժեմ առանց այլ եւ այլի. որովհետեւ աղբիւրս պաշտօնական է, նոյն ինքն ձեր վարձակալը՝ Թաղա-կանութիւնը։ Անհաւասիկ իրո-ղութիւնը իր ամբողջ մերկու-թեանը մէջ։

Ապրիլի վերջին կիսուն, գի-շեր մը Թաղականութիւնը խոր-հրդակցական ժողովի կանչեց գիս։ Բացի ատենադպրէն, ներ-կայ էին բոլոր Թաղականները։ Յիշեալ ժողովին մէջ, Ֆրանսա-կան պաշտօնաթերթին 12 Ապ-րիլ թիւը ցոյց տրուեցաւ ինծի ուր յայտարարուած էր, թէ ազին մէջ Association Cultuelle կազ-մուած է։ Պ. ատենապետը խօսք առնելով, դատարան դիմելու նման տղայական սպառնալիք-ներով, առաջարկեց ինծի որ Կեդր. Վարչութեան հետ իրենց ունեցած առկախ մէկ հաշիւը կարգադրեմ։ Դիտել տալէ որ, իմ կարծիքով այդ հաշւոյն կար-գադրութիւնը կը դժուարանար գուցէ այն պատճառով,որ,իրենք թերացած էին հաշիւ տալու պարտականութեան մէջ։

Անհաւասիկ պատասխանը բառ առ բառ.

— «Մենք ալ կը զգանք որ թերացած ենք այդ պարտակա-նութեան մէջ, բայց ի՞նչ ընենք որ, մատուռ շէնքին համար 4000 ֆրանքէ աւելի գումար մը ծախսած ենք, որ մեր պիւտ-ճէին բացը կը կազմէ։ Այդ բա-ցը գոցելէ վերջ է որ ի վիճակի պիտի ըլլանք հաշիւ տալու»։

Յիշեալ բացը գոցելու համար Թաղականութիւնը ընդհանուր հանգանակութիւն մը կատարե-լու նպատակով, ժապաւէնեալ տոմար մը խնդրեց Պալագեան Եպիսկոպոսէն, որ շատ իրա-ւամբ մերժեց, առարկելով թէ, այդ ծախքը եղած է առանց վարչութեան գիտակցութեան և թէ իրենք ցարդ ոեւէ հաշիւ չեն տուած։

Կը յուսամ որ, այսքանը բա-ւական կ'ըլլայ ձեզ լուսաբանե-լու եւ գոհացնելու, հակառակ պարագային ազատ էք ձեր մտա-դրած օրինական միջոցներուն դիմելու։

Գ. Պաղտասարեան

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1

«ՄՈԽԻՐԸ»

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԵԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

I

Ցովհաննէսի իրիկունն էր։ ...կրճատուած Ռոզալիա անու-...որս ելաւ Նուօրօյէն Մա-...տանող ճամբուն անկիւնը ...ող սպիտակ տունէ մը։ ...հինգ տարեկան բարձրահա-... գեղեցիկ աղջիկ մըն էր, ...խոշոր եւ քիչ մը շեղ աչքե-...անկասէր քթովին վարի շր-...ը ճեղքուած ըլլալով, կար-...կու կեռաններէ կը բաղկա-...եւ ու փայլուն մազի խո-...կը գիզուէին ականջնե-...։ Մազերու այս զարդա-..., նկարագեղ հագուստը ...ր պարեգօտով մը միասին՝ ա-...ան շնորհ մը կուտային ...։ Սնտաղէ մատնիներով գարդարուն մատներուն մէջ կը բռնէր երիզներ, որոնցմո՛վ պիտի նշանակէր խնդատիկի, ծոթրոյի, սաֆոռիլիոնի մազաները։ Ցաջորդ օրն արշալոյսին, տանց ծաղիկնե-րով — Ս. Ցովհաննէսի ծաղիկներ — պիտի պատրաստէր դեղեր եւ յուռութներ։

Միւս կողմէ Ոլի կը մտածէր, որ առանց նշանակելու ալ մազա-ներուն դպող պիտի չըլլար, որով-հետեւ տնակին շուրջի արտերը կատարելապէս ամայի էին։ Հե-ռաւոր արտի մը մէջ միայն կ'ե-րեւար կիսաւեր տնակ մը, կանա-չորակ լճակի մը մէջ ցցուած խա-րակի մը նման Հրլշակոյ դաշ-տերուն մէջ կը մնենէր սար-տենիական վայրի գարունը, տե-րեւաթափ կ'ըլլային որոնք ամէն ողկոյզները, կը տժգունէին վար-դերը, կը գեղնէր խոտը, խարին ջերմ հոտը կը հոտուէտէր ծանր օդը։

Հորիզոնին վերջին փայլն ու ծիրկաթինը վերջալոյսի մը նման կը լուսաւորէին տակաւին։ Գետին մօտ, որուն ջուրը կը գոլացնէր մանիշակագոյն երկինքն ու աստ-ղերը, Ոլին գտաւ երկու փոքրիկ եղբայրները՝ եղրիթներ փնտռելու հետամուտ։

— Ցա՛ն, անմիջապէս գոչեց տակաւին մանկական եւ գեղեցիկ ձայնով

Ու, պատասխանեց եղբա-յաներէն մէկը։

— Դուք այն ատեն պիտի չտեսնէ՞ք երկինքի բացումը։ Բարի երախաները կը տեսնեն երկինքի բացուիլը։ գրախտը, Տէրը, հրեշ-տակները, Ս Հոգին, այս գիշեր, Ս Ցովհաննէսի գիշերը։

— Երթա՛նք, ըսաւ երախա-ներէն մէկը, միւսը վարանեցաւ պահ մը, բայց վերջապէս տեղի տուաւ եւ մեկնեցան։

Ոլին շարունակեց ճամբան, գետէն անդին, արահետէն ալ ան-դին։ Հոս ու հոն կը ծակէր եւ կը կապէր երիզով մը՝ մացառի մը կա-տարը յետոյ կը շտկուէր եւ սուր աչքերով կը հետազօտէր գիշերը։

Սիրտը կը բաբախէր ուժգին՝ անգոհէն, երկիւղէն եւ ուրախու-թենէն։ Բուրումնաւէտ գիշերը կը հրաւիրէր սիրոյ եւ Ոլին կը սի-րէր. տասնըհինգ տարեկանին, ու Ս Ցովհաննէսի ծաղիկները նշա-նակելու պատրուակով՝ սիրային հանդիպումի մը կը դիմէր։

Վեց ամիս առաջ, ձմրան իրի-կուն մը, գեղջուկ երիտասարդ մը, աշխատաւորը Նուօրօյի հարուստ կալուածատիրոջ, որուն կը պատ-կանէին կիսաւեր տան շրջակայ արտերը, ... կրակ առնելու եկած էր։ Ոսեւ փայլուն մազերով բարձրահասակ երիտասարդ մըն էր փայլուն աչքերն անդիմա-դրելի էին. միայն Ոլին կրնար սեւեռել աչքերը՝ անոր սեւ աչքե-րուն մէջ։

Ժամբու պաշտպանը գեռ երիտասարդ, բայց արդէն գործ մայրով, պարտասած յոգնու-թենէ, ցլատուած թշուառութենէ, սիրով ընդունեց գիւղացի երիտա-սարդը, տուաւ կրակ, հարցուց տի-րոջ մասին եւ հրաւիրեց վերա-դառնալու երբ պէտք ունենար։

Այն օրէն ի վեր երիտասարդը յաճախեց հոն։ Անձրեւոտ իրի-կունները օճախին շուրջ հաւաք-ուած տղոց կը պատմէր հէքեաթ-ներ, իսկ Ոլիին սորվեցուց ուտուե-լիք սունկերու եւ խոտերու տե-ղերը։

Օր մըն ալ հրաւիրեց աղջիկը բլուրի մը վրայ եւ ցոյց տալով ... ... մը՝ աւելցուց. «Հո՛ս գանձ մը կայ»։

— «Եւ յետոյ, որքա՞ն գան-ձերու տէրեր գիտեմ։ Անշուշտ ա-նոնցմէ մէկը պիտի գտնեմ եւ այն ատեն..»։

— Այն ատե՞ն, հարցուց Ո-լին, հետաքրքիր աչքերը յառելով երիտասարդին։

— Այն ատեն պիտի հեռա-նամ հոսկէ. եթէ կ'ուզես քեզ ալ հետս կը տանիմ դէպի Թերակղ-զին։ Քանի մը ամիս առաջ աւար-տեցի զինուորական ծառայութիւնս, այցելեցի Հռոմ, Քալապրիա։ Հոն ամէն բան գեղեցիկ է, եթէ տեսնես...

Ոլի ժպտեցաւ, թէեւ քիչ մը հեգնաբար, բայց գոհ էր եւ եր-ջանիկ։ Դաշտերու անհունութեան մէջ մարդկային ձայն մը չէր լսուեր, ոչ մէկ անցորդ կը տես-նուէր։

Երիտասարդը վերցուց Ոլին, գոցեց աչքերը եւ համբուրեց։ Այն օրէն ի վեր մոլեգնաբար սի-րեցին իրար, բացին իրենց գաղտնի-քը լուռ մացառներուն, գետին ափերուն, մենաւոր վայրերուն։

Իտալ. թարգմ. Հնձուոր

թիւ զինուորներ զոհել, օգտուելով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ տիրող հակբրիտական հոսանքէն։

⁖ Արաբական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ էմիր Ապտուլլահ պահանջած է որ հրաժարի վարչապետ Խալիտ փաշան, քանի որ ժողովուրդը դժգոհ է։ Կացութիւնը տագնապալի կը համարուի մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մէջ։ Կ՚ըսուի թէ բնակիչները կը մերժեն ընդունիլ Անգլիոյ հետ կնքուած վերջին դաշնագիրը եւ ազատ խորհրդարան մը կը պահանջեն։

⁖ Աւէնէն կը հեռագրեն թէ անգլիական հոգատարութեան հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ, Սաքալօ ցեղախումբը բազմաթիւ ուրիշ ատամիկներու հետ յարձակեցաւ Զէյտի ըմբոստ ցեղախումբին դէմ։ Այս վերջինը բացէ ի բաց ապստամբած է բրիտանական հոգատարութեան դէմ։

Աւխայական մը կը խարկածուի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հարիւր հանրապետական ցուցարարներ խորտակեցին Սելանիկի Մաժէսթիք պանդոկին դուռները եւ պատկերները, քարեր տեղացնելով։ Այս հիւրանոցը իջած էր նախկին նախարար Ցալտարիս, որ պետն է արքայական կուսակցութեան եւ տնօրէնը՝ արքայական թերթի մը։

⁖ Արքայական վարիչներէն Սթրայթ, Մէրքուրիս եւ Տէմորտիս վէնիզէլօսի ներկայանալով, ինքնատիպ ծրագիր մը ներկայացուցին, ընտրական խայտառակութեանց առաջքը առնելու համար։ Բացատրելով թէ ներկայ պայմաններուն մէջ շատեր կրնան քանի մը անգամ քուէ տալ կեղծ անուններով, պահանջեցին որ իւրաքանչիւր քուէարկող իր ցուցամատը թաթխէ քիմիական բաղադրութեան մը մէջ, այնպէս որ հետքը վրան մնայ երկու-երեք օր։ Վէնիզէլօս առարկութիւն չըրաւ, բայց բուռն քողոքներ կը տեղան։ Մասնագէտներու յանձնախումբ մը կազմուած է, գործածուելիք ներկը որոշելու համար։ Վարչապետը հաւանեցաւ նաեւ որ յանձնաժողով մը կազմուի ընտրութիւններէն յետոյ, վերաքննելու համար քուէարկութեան բոլոր ցանկերը։

Դէպք մը Սուրիոյ սահմանին վրայ

Պաղտատէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն դէպքի մը մասին, որ տեղի ունեցած է Օգոստոս 10ին։

Ինքնաշարժ կարաւան մը կը բռնուի Սուրիոյ սահմանէն 15 քիլոմեթր հեռու, դարանի կեցած աւազակներու կողմէ։ Այս վերջինները կրակելով, կը սպաննեն մէկ հոգի և կը վիրաւորեն երկու հոգի։ Յետոյ կը փախչին, միասին տանելով ինքնաշարժն ու սուրհանդակը։

Երկրորդ ինքնաշարժ մը կուգայ ետեւէն, լեցուն՝ ճամբորդներով։ Վարիչը արթուն գտնուելով, երկար պտոյտ մը կատարեց անապատին մէջ եւ ողջ առողջ կրյան հասցուց իր ճամբորդները։ Յետոյ լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ սկսաւ հետապնդել։

Խանկայի աւազակները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուած է նաև լեռը տարուած երեսփոխանական թեկնածուներէն Մելաս։

Նախապէս արձակուած կալանաւորը, Միլոնաս, աւազակներուն վստահութիւնը վայելող գիւղացիի մը հետ, Խանեայէն 25 մղոն հեռու տեղ մը առաջնորդուեցաւ ուրբաթ օր, ինքնաշարժով, ուր կը սպասէին Քումպի եղբայրները, որոնք աւազակներուն պետերն են։ Այնտեղ վճարեց վեց միլիոն տրախմի, երկար սակարկութենէ յետոյ հազիւ 800.000 տրախմի զեղչել տալով։ Աւազակները խոստացան Մելասը ազատ արձակել շաբաթ օր։ Իրենց սովորութեան համաձայն, 2000 տրախմի վերադարձուցին Միլոնասին եւ 4000 տրախմի վճարեցին գիւղացիին, իսկ 750 տրախմի՝ ինքնաշարժի վարիչին, զանազան բարեմաղթութիւններով։ Յետոյ համբուրուեցան Միլոնասի հետ, դրամները լեցուցին պայուսակներու մէջ եւ չուեցին դէպի լեռները։

Մելաս արձակուեցաւ շաբաթ իրիկուն, եւ որոշուած կայանը հասաւ բոլորովին ուժասպառ, տասը ժամ քալելէ յետոյ։ Կը պատմէ թէ աւազակները անգթօրէն վարուեցան իրեն հետ, ձեռքերը եւ ոտքերը կապեցին չորս օր, յաճախ սպառնալով սպաննել, ծեծեցին, թքին երեսը եւ ենթարկեցին ուրիշ նուաստացումներու։ Իր կարծիքով, պիտի սպաննուէր, եթէ աւազակները նամակ ստացած չըլլային անծանօթ աղբիւրէ մը, որով հետեւ փրկանքի վճարման յապաղումէն կ՚ենթադրէին թէ հետապնդումներ սկսած են իրենց դէմ։ Մելաս Խանեա հասաւ բոլորովին ուժաթափ, սկսաւ զառանցել եւ անկողին ինկաւ։ Երրորդ կալանաւորը, փաստաբան Կերաս ազատ արձակուեցաւ առանց փրկանքի։

Երկու գերիներուն ազատումէն անմիջապէս յետոյ, բազմաթիւ զինուորներու եւ ոստիկան-զինուորներու ջոկատներ թափեցան Եպիրոսի լեռները, աւազակները ձերբակալելու համար։ Մելաս 17 հոգի կը հաշուէ աւազակախումբին անդամները։

700,000 տոլար օդային արշաւի մը համար

Ամերիկացի օդանաւորդ Պըրտ դէպի հարաւային բեւեռ պիտի արշաւէ յառաջիկայ սեպտեմբեր 10ին։ Այս առթիւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Հարիւրապետ Լօփիթալ, մարաջախտ Ֆօշի թիկնապահը, յայտարարեց թէ օդանաւորդը 700.000 տոլար դրամ եւ պիտոյքներ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ։ Արդէն հաւաքուած է 500,000 տոլար, իսկ 200.000 ալ խոստացուած։ Արշաւախումբին խարիսխ-նաւը Նիւ-Եորքէն ճամբայ պիտի ելլէ օգոստոս 20ին, դէպի Նոր Զելանտա, ուր Պըրտի խումբը պիտի միանայ սեպտեմբերին։ Յետոյ երկու խումբերը դէպի հարաւային բեւեռ պիտի արշաւեն իբրեւ մէկ մարմին։

Խրուաթները միշտ անհաշտ

Խրուաթ կուսակցութիւնը Ռատիչի տեղ վարիչ նշանակեց Վլատկօ Մաչէքը, որ դեր-նախագահն էր։

Պելկրատի խորհրդարանին մասնակցելու համար, Խրուաթները կը պահանջեն 1. Չէզոք կառավարութիւն մը կազմել. 2. Նոր ընտրութիւններ կատարել. 3. Կատարեալ ազատութիւն տալ ընտրութեանց համար։ Ասկէ զատ, անոնք չեն ուզեր ճանչնալ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը (Նէթունօ), ոչ ալ Պելկրատի կեդրոնական խորհրդարանին կողմէ տրուած ո՛ր եւ է որոշում։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Թոստոն» գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասեռման վտանգին դէմ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թարքուման, Գ. Շ.— 150, Սէթիֆ, Լ. Ի.—151։ Դրկեցինք։ Մարսէյլ, Լ. Ճ.— 10, Միլան, Գործ.— 45 լիրէթ 90, Վիէն, Հ. Ռ.— 460, Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 5, Քոկոլէն, Յ. Տ.— 100, Գոլէն, Ռ. Գ.— 89.60, Սէրինեաք, Ա. Գ.— 35, Ժալիէօ Ա. Գ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

ՓԱՐԻԶԻ Մեքենագէտներու միութենէն կը խնդրուի իրենց հասցէն յայտնել Գ. Մ. Գոնիալեանի, Romagne s/Montfaucon, Meuse.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Լըպէցցի Յակոբ Աբիկեան որ 15 տարիէ իվեր Փարիզ կը բնակի։ Իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Զ. Ե. Ո. Լսարանական յանձնախումբի դաշտահանդէսը՝ 26 սգոստ. կիրակի Թոպէնսոնի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով.

Ատամնաբոյժ Յ. ՓՈՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ՚ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

МАСНАГЕТ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

[illegible]

Ուշադրութի՛ւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՑԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՑՄ...
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ՚ԻՄԱՑՆԵՆՔ
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10

Աշըք Ղարիպ 7, Ինքնուսուցիչ ... 7. 10, Երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, Երազահան 5. 6, Երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Յօզլիքօ 20, Կարմիր ... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. ... ներ 8. 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, Վանականին աչքը ... 5, Ոսկի եաւանկլինը (312 էջ) 25, Աղջկան մը ... (Յքթ. փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Շէրլոք Հոլմս ... քախտը 3, Ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ ... անքեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք ... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով ... զատելի գիրքերով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration Խմբագրութիւն : 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ		
	6 ամս	տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

16 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 726

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՄՈՒՏՆ ՈՒ ԻՐԱՒԸ

Աշխատանքները կը շարունակուին Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման համար։

Յառաջ»ը լայնօրէն եւ օրը օրին հրատարակած է այդ ձեռնարկին վերաբերող տեղեկութիւններն ու ծրագիրները. այնպէս որ, աւելորդ կը գտնենք մանրամասնութեանց մէջ մտնել։ Ըսենք, երկու խօսքով, թէ առաջադրուած է տեղաւորել, հողի եւ գործի կապել 40.000 գաղթականներ, զանոնք ազատելով կացարաններու թշուառ եւ վատառողջ պայմաններէն։

Այս ծրագրին առթիւ պարբերաբար լուրեր կը հրատարակուին օտար թերթերու մէջ ալ, եւ միշտ այն տպաւորութիւնը գոյանայ թէ դուրսէն հայ գաղթականներ կը տարուին կամ պիտի տարուին եւ Սուրիա պիտի հաստատուին։

Այսպիսի շփոթութիւն մը պատճառած էր վերջերս ամերիկեան թերթ մը, ծանուցանելով թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան յանձնախումբը «որոշած է 40.000 հայ գաղթական տեղաւորել Սուրիոյ մէջ»։

Կրկնենք անգամ մըն ալ,— հարցը կը վերաբերի արդէն Սուրիա եւ Լիբանան հաստատուած գաղթականներու։ Ծրագիրը կը նախատեսէ 40.000 հոգի, իսկ մինչեւ հիմա տեղաւորուած են քանի մը հարիւր ընտանիք։ Աշխատանքները յառաջ կը տարուին համաձայն տրամադրելի գումարին, որ կը գոյանայ մեծ դժուարութեամբ, հանգանակութեամբ, եւ գրեթէ ամբողջովին օտարներու կողմէ։

Այս մասին վերջին լուրը այն է թէ՝ Դամասկոսի մէջ ալ բաւարար տարածութեամբ հող մը պիտի գնուի, 150 հայ ընտանիքներ տեղաւորելու համար, միշտ կայաններէն առնելով։ Ինչպէս կը տեսնէք, արտասովոր բան մը չկայ, բայց անհատական լրատուներ եւ թշնամի բերաններ ուրիշ ձեւ կուտան ասոր։

Այդ կարգի այլանդակ հէքեաթ մըն ալ կը պատմէ Հալէպի «Վազրթ» լրագիրը, հաղորդելով թէ Դամասկոս հասեր է Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակը, հարիւր յիսուն հազար նոր գաղթականներ տեղաւորելու պաշտօնով։ Ու կ'աւելցնէ.

«Կարծես չէին բաւեր մինչեւ հիմա Սուրիոյ գլխուն եկած փորձանքները, — հիմա, կոյրամուտ մարախ եւայլն, հիմակ ալ շատ աւելի մեծ աղէտ մը, հայկական նոր գաղթականութեան գետեղման սպառնալիքը մէջտեղ կը նետուի»։

«Վազրթ» Հալէպ կը հրատարակուի, բայց երեւի խմբագիրը Մոսուլ կամ Սղերդ կը բնակի։ Եւ անշուշտ Համիտի կամ Իթթիհատի օրերէն մնացած յիշատակարան մըն է։ Այլապէս, պիտի իրեն թոյլ չտար հարիւր յիսուն հայ ընտանիքի տեղաւորումը — կայաններէն, ոչ թէ դուրսէն — ներկայացնել իբր հարիւր յիսուն հազար նոր գաղթականի փոխադրութիւն։

Այս այլանդակութիւնները պարզել յետոյ, պարտականութիւն կը սեպենք նորէն դիտել տալ թէ՝ մեր պաշտօնական մարմինները երբեք պահանջուած լրջութեամբ չի հետեւիր տեղաւորման հարցին։

Մինչեւ անգամ Սուրիոյ մէջ աւելի շատ անհատներ է որ կը զբաղին այդ փափուկ աշխատանքով։

Օրուան հոգ է դարձեր Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ Երուսաղէմի պատրիարքին իրաւասութեանց վէճը, թերթերու եւ ժողովներու մէջ։ Իսկ այս խնդիրը, 40.000 գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրը, սովորական լուրերու պէս կը կարդան ու կ'անցնին։ Միջոց անգամ չեն գտած, տեղական թերթերը կարդալու եւ արտասոց բափ-բսաները զաղրեցնելու համար։

Արտասահմանի մէջ ալ, աւելի մխիթարական չէ պատկերը։ Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներն ու տեղեկագիրները կը հրատարակուին թերթերու մէջ, ինչպէս եւ միջազգային հանգանակութեան հաշիւները։ Մարդիկ այս բոլորը կը կարդան ու կ'անցնին, առանց ո՛ր եւ է պարտականութիւն զգալու։ Օտարներ կ'աշխատին, որո՞ւ հոգ։ Եւ Բարեգործականն ալ պիտի օգնէ երբեմն, պայմանաւոր...

Իրողութիւն է որ ինչքան շատ ըլլայ տրամադրելի գումար, այնքան շուտ պիտի լրանայ տեղաւորումը, այսինքն հայկական համրանքի մը փրկութիւնը՝ կայաններու, վրաններու եւ փողոցներու տառապանքէն եւ մոլութիւններէն։ Ամբողջ ընտանիքներ պիտի կապուին հողին ու ջուրին։ Արդար աշխատանքի՝ զոյգ մը լծկանով,— այո՛, օտար հողի վրայ, բայց ճարահատ։ Ամերիկայի մէջ եկեղեցիներ կը գնուին կամ կը շինուին մեծածախս գումարներով, որոնք պիտի բաւէին նոր «Հայկաշէն»ներու հիմը դնելու։

Ո՞վ կը մտածէ, երբ չկայ ազգային կեդրոնական գլուխ մը, ու հոգեւոր գլուխները անվերջ կը վիճին, քաղաքներու եւ թեմերու բաշխումը ճշդելու համար։

Այս բիւզանդական վէճերը քրքրած ատեն, չեն մոռնար նաեւ ըսել թէ մարդասիրութիւնը կը սպառնայ աւերներ գործել, ...ր կրօնաւորներու ձեռքով։

Ո՞ր բարի լոյս։ Այդպիսի վէճերը չէ՞ին որ խրամատ բացին ...արանուանութիւններու բաժնեցին հալածական ժողովուրդ։ Իսկ հիմա որ կը յաւակնինք հասունցած ըլլալ, նորէն ...երու հոգեբանութեամբ կը քալենք, փոխանակ իրական ...ատանքի լծուելու։

Ե՞րբ ձեռք պիտի քաշենք «Վեհափառ»ներէն եւ «Ամենա...»ներէն, որպէսզի կարենանք շիտակ տեսնել եւ ամուր ...լ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԿԵՂԾԻՔԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Անդրկովկասի վարչական անարդար բաժանումը, դիտել կուտայ (29 Յուլիս).

— «Խորհրդային կառավարութիւնը ինքն ալ անշուշտ շատ լաւ կը հասկնայ, թէ բոլորովին անարդար եւ անգոհացուցիչ է վարչական այն բաժանումը, որ տեղի է ունեցած Անդրկովկասի մէջ եւ որով շարք մը անվիճելիօրէն հայկական գաւառներ, փոխանակ Հայաստանին կցուելու, բռնի կերպով կցուած են Ատրպէյճանին եւ Վրաստանին։

Եթէ բոլշեւիկներու համար տնտեսական կապը իրապէ՛ս վճռող դեր կատարէր իրենց ըրած կամ նուիրագործած վարչական բաժանումներուն մէջ, ինչպէս որ կ'ուզեն հաւատացնել, այն ատեն զէթ Նախիջեւանը անջատուած պիտի ըլլար Հայաստանէն, որ այնքան սերտօրէն կապուած է այդ գաւառին հետ եւ այնքան մօտ է անոր, եւ ընդհակառակը միացուած պիտի ըլլար Ատրպէյճանին, որ աշխարհագրօրէն իսկ բաւական կտրուած է այդ գաւառէն։

Այս մէկ հատիկ ապացուցող փաստն իսկ բաւական է ցոյց տալու համար, որ բոլշեւիկները անամօթ կերպով կը կեղծեն, երբ տնտեսական նկատումները պատրուակ բերելով՝ կ'աշխատին արդարացնել Ախալքալաքի եւ Ղարաբաղի վրդովեցուցիչ կցումը Վրաստանին ու Ատրպէյճանին։

Նոյնքան կեղծ է նաեւ բոլշեւիկներու երկրորդ պատճառաբանութիւնը, որովհետեւ Վրաստան եւ Ատրպէյճան, հակառակ իրենց հարստութեան, Մոսկուայէն է որ առատ ֆինանսական օգնութիւն կը ստանան իրենց այլ եւ այլ պէտքերուն համար. հետեւաբար, Մոսկուա, Վրաստանի կամ Ատրպէյճանի միջնորդութեան պէտք չունի երբեք, իր ֆինանսական օգնութեան մէկ բաժինն ալ յատկացնելու համար Ախալքալաքին ու Ղարաբաղին, եւ այդ փառաւորապէս կրնայ ընել Հայաստանի միջոցով ալ։

Արդ, ուրեմն, ի՞նչ է բուն պատճառը, որ հայկական որոշ գաւառներ, առանց բանաւոր հիմերու, այսու հանդերձ կցուած կը մնան Վրաստանին եւ Ատրպէյճանին, հակառակ որ այդ գաւառներու ժողովուրդը բազմիցս արտայայտուած է ինպաստ Հայաստանի հետ միանալու։

Պատճառը վրաց եւ թուրք-թաթար բոլշեւիկներու քողարկուած մոլեռանդ ազգայնականութիւնն է եւ հայ բոլշեւիկներու թուլամորթ հակազգայնականութիւնն ու ապիկարութիւնը։

Իսկ կեդրոնի Խորհրդային կառավարութիւնը, իր կարգին, աւելի ուժ կուտայ Վրացիներուն եւ թուրք թաթարներուն, քան Հայերուն, նախ՝ որովհետեւ Մոսկուայի մէջ իշխող Ստալինները թրքասէր Վրացիներ են եւ, ապա, որովհետեւ այդպէս կը պահանջէ բոլշեւիկներու արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, կ'ընթանայ Թուրքիոյ բաղձանքներուն եւ շահերուն համաձայն»։

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ այն աւազակները որոնք օգոստ. 10ին յափշտակեր էին Միջագետքի թղթատարը, Սուրիոյ սահմանին մօտ, նոյնութեամբ Դամասկոս դրկեր են զայն, վախնալով հետեւանքներէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ԴԷՄ

ԻՏԱԼԻԱ ՁԵՌՆՊԱՀ ԿԸ ՄՆԱՅ

Գրած էինք թէ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ծանուցագիր մը ուղղած են Պուլկարիոյ, պահանջելով միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնական կազմակերպութեան դէմ։

Նոր լուրերու համաձայն, ձեռնարկը շատ լուրջ է։ Սոֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած են Մակեդոնական կազմակերպութեան ծոցին մէջ ծագած տագնապի մասին, որ հետեւանք է Զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան։ Պահանջած են որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ Եուկոսլաւիոյ հետ միասնաբար, որպէսզի աւելի ազդու հսկողութիւն մը կազմակերպուի սահմանին վրայ եւ վէճեր չծագին երկու երկիրներուն միջեւ։

Այս ձեռնարկը գաղտնի պահուած էր մինչեւ հիմա, սպասելով վարչապետ Լիափչէֆի, որ հարաւային Պուլկարիա կը գտնուէր վերջերս։ Կը կարծուի թէ անգլօ-ֆրանսական ծանուցագրին բովանդակութիւնը պիտի հրատարակուի մօտերս։

Անգլիա, որ նախաձեռնակ եղած էր այս գործին, Իտալիան ալ հրաւիրած է մասնակցելու, բայց Մուսոլինի մերժած է, յայտնելով թէ Մակեդոնական խնդիրը ներքին հարց մըն է Պուլկարիոյ համար։ Իտալիա մերժած նաեւ ստորագրել այն ծանուցագիրը զոր միւս պետութիւնները տուած էին Պուլկարիոյ, մաքսային սակացոյցի յաւելման առթիւ։

Պուլկարիոյ մէջ անշուշտ գոհ են Իտալիոյ այս ձեռնպահութենէն։ Թերթերը դիտել կուտան թէ Իտալիա չէ ուզած դպչիլ Պուլկարիոյ վեհապետական իրաւունքներուն։ Իտալիոյ այս դիրքը անկնրեւ նշան մը կը համարուի բարեկամութեան, իսկ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռնարկը՝ հետեւանք Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ թելադրութեան։

Լոնտոնի «ռմբակոծումը»

Ինչպէս գրած էինք, Լոնտոնի մէջ ռազմափորձեր կը կատարուին, օդային յարձակման մը հաւանականութիւններուն առթիւ։ Առջի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակուեցաւ այս կեղծ պատերազմի մասին.— 70 ռմբաձիգ օդանաւեր մասնակցեցան Լոնտոնի վրայ կատարուած յարձակման։ 72 օդանաւեր դրկուեցան, անոնց դէմ կռուելու համար։ Շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան, բայց նկատի առնելով մասնակցող օդանաւերուն մեծ թիւը, մասնագէտները տակաւին չկրցան ճշդել կորուստները։ Բայց, կարգ մը ռմբաձիգ օդանաւեր յաջողեցան Լոնտոն հասնիլ։ Փորձուած տասը յարձակումներէն ութը խափանուեցան պաշտպանող տորմղիկներուն կողմէ։ Թիւ 32 տորմղիկը մինակը վեց տարբեր կռիւներ մղեց Լոնտոնի հարաւային եւ արեւելեան կողմը։ Մասնագէտներուն կարծիքով, օդանաւերու դէմ գործող թնդանօթները ութ օդանաւ վար իջեցուցած պիտի ըլլային։ Ժամը 10ին սկսան գիշերային գործողութիւնները եւ հաստատուեցաւ որ թշնամի օդանաւը անցած է ծովեզերքը։

∴ Ուրիշ լուրերու համաձայն, ռազմափորձերու ատեն, թշնամի տորմղիկներէն երկուքը յաջողած են անցնիլ պաշտպանողական գօտին։ Անոնց մէկը տեսականապէս քանդած է օդային նախարարութեան պէնզինի մթերանոցը։ Միւսը՝ որ կը բաղկանար խոյթը օդանաւէ, սկսեր է ռումբեր տեղացնել օդանաւային նախարարութեան շէնքին վրայ, Լոնտոնի մէջտեղը։

Փորձերը պիտի շարունակուին չորս գիշեր։

∴ Վերջին պահուն կը հաղորդեն թէ, մասնագէտ-իրաւարարները հրատարակեցին իրենց առաջին տեղեկագիրը, որուն համաձայն 28 արշաւներ կատարուած են «թշնամի» ռմբաձիգ օդանաւերու կողմէ Լոնտոնի վերեւ եւ 22 օդային կռիւներ տեղի ունեցած են գիշերանց։ Օդին վիճակը մեծապէս նպաստած է յարձակման, եւ բազմաթիւ շէնքեր «քանդուած են» Լոնտոնի մէջ, ի հարկէ թուղթի վրայ։

Հակապատերազմեան դաշինքը եւ Մոսկուա

«Իզվեստիա», խորհրդային իշխանութեան պաշտօնաթերթը, նոր խմբագրականով մը դիտել կուտայ որ եթէ խորհրդային Ռուսիա հրաւիրուի իր ստորագրութիւնը դնել հակապատերազմեան դաշինքին իսկ, մեծապէս պիտի փարատի Մոսկուայի մէջ տիրող կասկածամտութիւնը եւ ռուս պաշտօնական շրջանակները այնքան չպիտի պնդէին թէ դաշնագիրը յարձակողական նոր զինակցութիւն մըն է փիւզացիներու եւ բանուորներու իշխանութեան դէմ։ Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները, «Իզվեստիա» կ'ըսէ թէ Քէլլոկի դաշինքը կրնայ սպառնալիք մը դառնալ Խորհրդային Միութեան դէմ, քանի որ Մեծն Բրիտանիա պահանջած է որ չճանչցուած պետութիւններ չընդունուին զայն ստորագրելու։ «Եթէ Խորհրդային Միութիւնը պատրաստ է զայն ստորագրելու, հաւասար պայմաններով եւ միեւնոյն իրաւունքներով ու առանձնաշնորհներով, իսկ միւս պետութիւնները չեն ընդունիր այս իրողութիւնը, կը նշանակէ թէ այդ ազգերը չեն ուզեր ո՛ր եւ է յանձնառութիւն ստանձնել՝ Ռուսիոյ դէմ չպատերազմելու համար»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԸ ՀԱՒԱՔԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

Կարդացինք բոլշեւիկ Սարգսեանի գիտէն արտատպուածները։ (Յառաջ 14 Օգոստոս)։

Բոլշեւիկ Հայը ուրեմն չի հետաքրքրուիր ազգահաւաքման գործով։

Բայց, փորձով ու փաստով գիտենք թէ ան յաճախ գաղութներով կը զբաղի այնքա՜ն, որքան անոնք պէտք են իր դանայեան գրպանին։ կտակներ կան հոն վերջապէս։ կան եւ անհատական խնայողութիւններ։ խայծ մը պէտք է զանոնք հրապուրելու համար։ Ու բոլշեւիկը, որ միջոցներու ընտրութեան մէջ, որեւէ պատճառ չունի բարեխիղճ կամ գոնէ փափկանկատ ըլլալու, կրնայ տարին անգամ մը ներգաղթ խաղալ։

Քանի մը հարիւր հոգի ներս առնել, երբ կարելի է փոխարէն հազարներ դուրս հանել, մեծ ճիգ չի պահանջեր։ Չէ՞ որ Ռուսիոյ տափաստանները անհուն են եւ հիւրասէր։

Ու ներգաղթը՝ առանց ազգահաւաքման, հաճելի պաւեշտ մը պէս կը կրկնուի տարուէ տարի։ Գոհ են հանդիսատես գաղութները եւ գերակատար բոլշեւիկները։ Առաջինները, հրճուանքով կը կարծեն հասնիլ իրենց փափաքին։ Իսկ վերջինները ի՞նչ կը կորսնցնեն, իրենց ուղղափառ ուղղութենէն։ կը գոհացնեն գաղութներէն մասնիկ մը, մնացեալը կ'օրօրեն յոյսերով ու ոչ մէկ դժգոհութիւն կը պատճառեն իրենց սահմանակից եղբայրներուն, համաձայն բարի դրացնութեան սկզբունքներուն, ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ զիջելով . .

Որովհետեւ, ներգաղթը երբ կը ծառայէ իր բուն նպատակին՝ ազգահաւաքման, «դաշնակցական գործելակերպ» է, որ յամառ ու իրական աշխատանք կը պարտադրէ։

Բայց բոլշեւիկը խորամանկ կենդանի մըն է, որ գիտէ դաշնակցութեան բացած ճամբէն քալել, սակայն հակառակ ուղղութեամբ,— կը հաւաքէ՝ ցրուելու համար։

Անդրկովկասի մէջ, իր հաւասարակշռութիւնը պահելու համար, բոլշեւիկեան միակ միջոցը այդ է,— պահել թիւը՝ որ անհրաժեշտ կը գտնէ իր գոյութեան պահպանման, ցրուել մնացեալը։

Ու տարիներէ ի վեր, այս ողբերգութիւնն է որ կը շարունակուի։

Որովհետեւ Հայաստանը լեցնել գաղթականներով, առանց պարպելու տեղացիները, պիտի նշանակէր ուշ կանուխ պէտքը զգալ սահմաններու ընդարձակման։

Կ'արժէ՞ գէշ մարդ ըլլալ թուրքին, թաթարին ու վրացիին հետ, հետեւելով «դաշնակցական գործելակերպ»ի, յանուն «ազգահաւաքման բութ ու դատարկ աւելորդաբանութեան»։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՆԱՊԱՀՈՎ ԵՐԵԽԱՆԵՐԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց փակել անապաստան երեխաներու յատկացուած տուները։ Փորձը ցոյց տուած է որ այդ պատսպարանները տխուր վիճակ ունին բարոյական առողջութեան տեսակէտէն։ Այսուհետեւ, փողոցներէն հաւաքուած երեխաները գաւառները պիտի դրկուին եւ գիւղացիներու քով պիտի դրուին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հին քաղաք մը.— Հայ գաղութը.— Միլիոններ կը հոսին գորգի համար.— «էրմէնիպաֆ»ը միշտ յարգի.— Եւ սակայն չարաչար շահագործում.— Միջնադարեան ճորտատիրութիւն.— Կիներ եւ աղջիկներ՝ վարձու կը տրուին տարիներով։

Սուլթանապատ. պարսկական գորգի արտածման ամէնէն կարեւոր կեդրոնը, համեմատաբար նոր քաղաք է, հիմնուած 1777ին (Թէհրանէն հարաւ-արեւմուտք, 48 մղոն հեռու)։ բայց ծուռ եւ նեղ փողոցներով։ Կը քանդեն եւ աւելի լայն փողոցներ կը շինեն։

Առաջին տպաւորութիւնը լաւ չէ։ իր 30-35.000 բնակչութեամբ աւելի մեծ գիւղի մը կը նմանի։ Համատանի եւ Ղազւինի կենդանութիւնը չկայ։ Բայց գորգի գործին շնորհիւ, դրամը աւելի առատ է եւ բաւական թիւով Եւրոպացիներ ու Հայեր մօտ յիսուն տարիներէ ի վեր հաստատուած են այստեղ։

Հայերու թիւը, մանաւանդ վերջին տասնամեակին, հասեր 5-600ի։ Մօտ 140 հայ ընտանիքներ կան զանազան վայրերէ, ոչ միայն պարսկական քաղաքներէ եւ շրջակայ գիւղերէ, այլ եւ հեռաւոր Պոլսէն, Ամերիկայէն, Ռուսիայէն եւլն.։

Գորգի արտածման գործը կեդրոնացած է գլխաւորաբար ամերիկահայ և երեք-չորս եւրոպական ընկերութիւններու ձեռքը։ Քանի մը տարի առաջ, միայն տեղական պարսիկ վաճառականներ սկսան գորգ ղրկել ուղղակի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները։ Կան Պարսիկներ, որոնք տակաւին պատերազմէն առաջ կ'արտածէին Պոլիս, Պերլին, Վիեննա, եւ կը շարունակեն մինչեւ այսօր։

Ինչպէս իրենք Պարսիկները կը խոստովանին, հայ ընկերութիւններն են, որ տասնեակ տարիներու ընթացքին Սուլթանապատի, առհասարակ Արաղի ամբողջ շրջանի գորգի արտածման գործը այսօրուան արտակարգ աստիճանին հասցուցին, ամերիկեան միլիոնաւոր տոլարներու շարունակական մուտքը ապահովելով տեղական շուկային։ Պարագայ մը որ արժէքաւոր է նոյն իսկ ամբողջ երկրին տնտեսական կեանքին համար։

Ամերիկահայ ընկերութիւնները շարունակ պարսկական գորգի գոյները, նկարները և չափը յարմարցնելով ամերիկեան շուկայի ճաշակին, ամէնէն ընտիր գորգերու առաջնութիւնը տուած են Արաղին, եթէ հաշուի չառնենք Քաշան, Քիրման եւ այլուր պատրաստուող մետաքսէ եւ եւրոպական բուրդէ թելերով գործուածքները։

Այս շրջանին մէջ տասնեակ հազարներով տէզկեահներ անդադար գորգ կ'արտադրեն, բայց գնորդներն այնքան շատցած են որ, շուկայ մտնող գորգը գրեթէ վաղուան չի մնար։ Առանձնապէս յարգի են հայագործ գորգերը, որ էրմէնիպաֆ անունով ծանօթ են եւ Պարսիկներու նոյն տեսակի գորգերու վրայ միշտ իւրաքանչիւր քառակուսի զարին 10—30, երբեմն մինչեւ 50 ղրանի յաւելումով կը ծախուին, մասնաւորաբար քէմէրէ կոչուած տեսակը, մանաւանդ հայաբնակ Լիլիհան գիւղին եւ շրջանակներուն մէջ գործուածները։ Ոչ մէկ կասկած հայ գորգագործներու խոր ազդեցութեան ամբողջ շրջանի այս ձեռարուեստի զարգացման ու ազնուացման տեսակէտէն։ Հակառակ Թաւրիզի, Մէշէդի եւ ուրիշ վայրերու սովորութեան, ուր տղամարդիկ, աւելի ճիշդ անչափահաս տղաքներ կ'աշխատին գորգի տէզգեահներու առջեւ, Արաղի հազարաւոր գիւղերուն մէջ, ինչպէս նաեւ Սուլթանապատի մէջ բացառաբար աղջիկներ ու կիներ են կապուած այդ աշխատանքին։

Հայ ընկերութիւններէն կը յիշեմ Նիւպէնկեան, Գարակէօզեան, Թավշանճեան, Թէլֆէեան եւ տասնեակներով նորերը, որոնք խոշոր գնումներ կ'ընեն եւ ոմանք ուղղակի իրենց ուզած ճաշակով գորգերու պատուէրներ կուտան՝ հազարաւոր տէզկեահներու, նախապէս վճարելով փոխարժէքին խոշոր մասը, եւ հայթայթելով ներկուած բուրդ թել, նկար եւայլն։ Զմոռնամ ըսել, որ հայ կիները բացառաբար ընտիր տեսակի գորգերու վրայ կ'աշխատին, ինչպէս Սարուկ եւ քէմէրէ կոչուածները, իսկ աւելի վարնոցները — մաֆալ, մուշկապատ երբեք հայ գորգագործի ձեռքէն ելած չեն։

Այս գեղեցիկ ձեռարուեստը խրախուսելու ոչ միայն բոլոր անհրաժեշտ պայմաններն անտեսուած են, այլեւ դժբախտաբար ծայրայեղ շահագործման առարկայ է դարձած ուղղակի պատուիրողներուն, մեծ մասով տեղացի վաճառականներու կողմէ։ Վերջինները խոշոր շահեր ապահովելով, շատ քիչ կը վարձատրեն աշխատաւորները։ Օրական աշխատավարձը միջին հաշուով առանց չափազանցութեան 10—15 շահի(*), չնչին վարձատրութիւն մը որ չեմ կարծեր ուրիշ որեւէ տեղ գոյութիւն ունենայ։ Թերեւս այս է գլխաւոր պատճառը, որ տղամարդիկ չեն զբաղիր այդ գործով։ Գիւղացի կինը, որ տարուան մեծ մասը իր տունը կ'անցընէ, պարապ նստելու փոխարէն այդ չնչին վարձը բաւարար կը համարէ եւ կ'աշխատի անհաւատալի վատառողջ պայմաններու մէջ։ Այսպիսով անուղղակի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հարուստները ու բարեկեցիկները իրենց սենեակները գորգերով զարդարելու հաճոյքին գին կը վարձնեն հազարաւոր կիներ, որոնք կը տառապին շատ հիւանդութիւններէ, մանաւանդ թոքատապով, յօդացաւով եւ աչքի զանազան ախտերով։

* * *

Արաղի և առաւելապէս այս քաղաքին մէջ տեսակ մը ճորտատիրութիւն կը տիրէ։ Շատերը իրենց կիները, հարսերն ու աղջիկները նովրուզի նախօրեակին (Մարտի սկիզբները) շէրրի կողմէ հաստատուած որոշեալ թուղթերով մօսալըհէ կ'ընեն, այսինքն կը վաճառեն — մէկ տարի ժամանակով եւ դրամը կը ստանան։ Այս ձեւով վաճառուած աշխատաւորուհիները պարտաւոր են մինչեւ յաջորդ նովրուզ գորգ գործել դրամ վըճարողին համար։ Ոչ մէկ գնով չեն կարող ձգել վարձակալը, քանի որ օրէնքով անոր սեփականութիւնը կը կազմեն։ Եւ որովհետեւ աշխատաւոր ձեռքի պահանջը մեծ է, վարձակալը նախ քան տարին լրանալը, նորէն դրամ կուտայ կարօտ մարդուն ու այդ ձեւով կ'ապահովէ երկրորդ տարին եւ այսպէս շարունակ։ Կիները, հարսերը, աղջիկները միշտ վարձուած, ինքը՝ միշտ պարտական ի հաշիւ գալիք տարիներու։ Ինչպէս կը հաւատեն, քիչ չեն դէպքերը, երբ ուրիշ վայրերէ մարդիկ կուգան, կ'ամուսնանան գորգագործ աղջկան մը հետ, յետոյ վարձու կուտան, դրամը կ'առնեն և իրենց ծննդավայրը կը դառնան։

Պարսիկներու մէջ սովորութեան կարգ անցած այս ձեւի ճորտատիրութիւնը Հայերու մէջ ընդունուած չէ։ Աւելի անկախ եւ տանելի կեանքով ապրելու բնազդական ճիգո՛վ բացատրել այս ուրախալի պարագան։ Բնազդական ըսի, քանի որ նոյն հայ գիւղացին պարսկական հագուստի, գլխարկի, մասամբ նիստ ու կացի, նոյնիսկ սափրուելու մասին երեք դարերու ընթացքին տեղի է տուեր տիրող շըրջապատին։ Քիչ մը աղաւաղուած հայերէնը, անաղարտ կրօնասիրութիւնը եւ ազատ ու անկախ ապրելու տարրական ձըգտումը կը յատկանշեն արտաքինով պարսիկ Արաղցի հայ տղամարդը. իսկ Արաղցի հայ կինը իր արտաքինէն թել մը անգամ չէ զիջած Շահ Աբասի օրերէն մինչեւ այսօր։ Կովկասի և Արարատեան տեսնուած հայ գեղջկուհիի տարազն է ոտքէն մինչեւ գլուխը։ Աչքի զարնող չնչին փոփոխութիւնները տեղական են։ Մինչեւ իսկ քաղաք եկած ատեն հայ գեղջկուհին առանց «չադրա»յի շուկայ կ'երթայ. հակառակ այն սովորութեան, որ Սուլթանապատ բնակող եւրոպական հագուստներով հայ կիներ — ոչ բոլորը անշուշտ — հայկական թաղամասէն դուրս՝ պարսկական սեւ «չադրա»ն ծածկելու հարկադրանքին տակ կը զգան իրենց զիրենք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(*) 20 շահին = 1 ղրանի, ղրանը 10-12 ամերիկեան սէնթ է: Վ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐՈՒՍԷԼԷՆ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Ի ՆՊԱՍՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՊՐՈՒՍԷԼ, 11 Օգոստոս

Կը յայտարարենք հրապարակաւ թէ կառավարութիւն մը որ կը դիմէ պատերազմի, առանց սպառելու հաշտութեան եւ իրաւարարութեան բոլոր միջոցները, արժանի է իր ժողովուրդին տալիք հարուածին եւ պատիժին. Եթէ Ֆրանսայի մէջ, որ եւ է կառավարութիւն, համարձակի այդպէս վարուիլ՝ կը յայտարարենք որ ապստամբութիւնը այդ պարագային, ժողովուրդին ամէնէն սրբազան իրաւունքը պէտք է համարել.

Փիէռ Ռընոտէլ

(Պետ՝ ֆրանսական ընկերվարութեան աջակողմին)

Ընկերվարական-Բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարի լիակատար նիստերուն մէջ խանդավառութիւն ստեղծող եւ տպաւորող ճառերէն մէկն ալ՝ եղաւ Ժան-Ժոռէսի աշակերտ եւ ընկերվարական հին, հետեւողական ու յամառ գործիչ՝ Փիէռ Ռընոտէլի դրապաշտ, ուժեղ եւ գուսպ ճառը, զոր արտասանեց յանուն ֆրանսական պատուիրակութեան, արժանանալով ամբողջ համագումարին ծափերուն, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան կազմակերպման խնդիրին շուրջ։ Ռընոտէլ իրական եւ միակ պետն է ֆրանսական ընկերվարութեան աջակողմին, անհաշտ ու անողոքելի թշնամի համայնավար շարժումին եւ այդ շարժումը վարողներուն, դէմ առհասարակ բոլոր տեսակի խուժանավարութեանց, ամբոխային տրամադրութիւններուն։ Օժտուած՝ կառուցանող եւ դրական իմացականութեամբ մը, ան փոխանակ գոհանալու միայն բացասելով եւ ժխտելով տիրող իրաւակարգը, քանդելու աշխատելով գոյութիւն ունեցածը՝ կը կարծէ որ արդէն ժամանակն է սկսելու կառուցանել ընկերվարական իրաւակարգը, թափանցելով ներս ու աստիճանաբար տիրելով դրամատիրական տնտեսութեան եւ քաղաքական մեքենային։ Զինաթափութեան խնդրին շուրջ իր արտասանած ճառը՝ մատնելով հանդերձ նոյն մտահոգութիւնը, կուգայ ապացուցանել որ Ռընոտէլ, հակառակ իր շատ գուսպ եւ շատ խոհական տեսութիւններուն՝ մեծ, խորապէս պարկեշտ եւ ուղղամիտ ընկերվարական մըն է։ Իր քաղաքացիական քաջութիւնը արդէն բոլորին յարգանքին արժանացուցած է զինքը։

Ու անշուշտ, բացառիկ արժէք մը ունէին իր բերնին մէջ, որոշ քաղաքական վայրկեաններու ընթացքին, ժողովուրդներու ապստամբութեան ու զինեալ յարձակումի անցնելու անհրաժեշտութիւնը շեշտող խօսքերը՝ որ արժանացան Համագումարին միահամուռ ծափերուն։ Ռընոտէլ համոզուած խաղաղասէր մը եւ հետեւողական ու անկեղծ ռամկավար մըն է եւ կուսակից միջազգային պարտադիր իրաւարարութեան, Ազգերու Դաշնակցութեան եւ բոլոր նման կազմակերպութիւններուն։ Անդութ եւ վերջնական հակառակորդ պատերազմի, ան նոյնիսկ հաշտ աչքով չի դիտեր քաղաքացիական եւ դասակարգային պայքարի սկզբունքը որ միջազգային ընկերվարութեան հիմնաքարերէն մէկը կը կազմէ։ Եւ եթէ այս բոլորին հակառակ, ան կուգայ այն եզրակացութեան թէ հնարաւոր է որ կրկին ժողովուրդները գտնուին պատերազմի անխուսափելի հաւանականութեան մը առջեւ եւ եթէ հաշտութեան եւ իրաւարարութեան բոլոր միջոցները չգործադրուին՝ պէտք է անպայման դիմել զինեալ ապստամբութեան, արգիլելու համար պատերազմը, կը նշանակէ թէ տիրող դրամատիրական իրաւակարգը բաւական յղի է սեւ կարելիութիւններով եւ կարծուածէն աւելի շահախնդիր եւ արիւնռուշտ, իրական եւ անհաշտ խաղաղասէր մը բերելու համար այդ եզրակացութեան։

Ռընոտէլ յետոյ կը շեշտէ, որ չի բաւեր միայն խիստ ու գոռաւոր խօսքեր ըսել պատերազմին դէմ, հապա պէտք է կանխատեսել զայն ու նախապատրաստուիլ։ Անգամ մը որ փոթորիկը պայթի՝ շատ ուշ կ'ըլլայ զայն կասեցնելու համար աշխատիլ։ Ասկէ, խաղաղութեան ժամանակ, պատերազմի դէմ կռուելու եւ խաղաղութիւնը գործնականօրէն ու միջազգայնօրէն կազմակերպելու անհրաժեշտութիւնը։

Յետոյ Ռընոտէլ կը բերէ ֆրանսական պատուիրակութեան ամբողջական եւ անվերապահ համակրանքը ներկայացուած բանաձեւին։ Կ'ըսէ որ եթէ ընկերվարութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն կ'ընծայէ՝ կազմակերպուած զանգուածներու ճնշումին՝ համապատասխան կառավարութեանց վրայ, արագացնելու համար զինաթափութիւնը՝ պատճառը այն է որ պատերազմին յաջորդող տասը տարիներու ընթացքին Միջազգային Ընկերվարութիւնը կը հանդիսանայ խաղաղութեան գլխաւոր գործօններէն մէկը։

Պէ՛տք է ներդաշնակել այդ ուղղութեամբ թափուած բոլոր ջանքերը։ Արդարադատական հիմունքներ պէտք է տալ խաղաղութեան։ Ճանչնալու եւ նախատեսելու համար պատերազմը՝ պէտք է ճանչնալ արդի զինագիտութեան բոլոր ներքին խաղերն ու կազմակերպական մեքենան։ Փոխանակ խաղաղութեան մասնաւոր եւ կողմնակի դաշնագրերու՝ պէ՛տք է ձեռք ձգել միջազգային պարտադիր իրաւարարութեան (arbitrage) պայմանագիր մը։ Պէ՛տք է արգիլել արագ եւ յանկարծական զօրաշարժերը՝ որ կը կատարուին, միջազգային իրաւարարական ատեանի մը խնդիրը քըննելէն եւ վճիռը տալէն առաջ։ Պէտք է վերջապէս պահանջել ընդհանուր եւ միաժամանակ կերպով կատարուած զինաթափութիւնը։

Բանուորութիւնն ու աշխատաւորութիւնը իրաւունք ունին այս խնդրին մէջ կտրուկ կերպով եւ բարձր խօսելու, որովհետեւ իրենք պիտի ըլլան կըրկին, հաւանական պատերազմի մը գլխաւոր զոհերը։ Անոր համար պէ՛տք է պահանջել նաեւ զինաթափութեան միջազգային հակակշիռ մը, գործադրուած բոլո՛ր երկիրներու մէջ, բոլոր ժողովուրդները ներկայացնող ներկայացուցչութիւններու կողմէ։ Ռընոտէլ կը վերջացնէ իր խօսքը, յիշելով, որ ընկերվարութիւնը, այլ եւս բարոյական նեղ հատուած մը չէ, ինչպէս ասկէ քառասուն տարի առաջ, հապա հսկայ կազմակերպութիւն մը որ իշխանութեան սեմին վրայ է կանգնած եւ թէ՛ պէտք է որ իր ճնշումը զգացուի ամբողջ աշխարհի եւ բոլո՛ր դրամատիրական պետութեանց վրայ։

Ալպարտա, որ զինաթափութեան յանձնախումբին տեղեկաբերն է, կը պատկանի հոլանտական ընկերվարութեան կեդրոնական թեւին։ Ղեկավար՝ Հոլանտայի մէջ, բանուորական շարժման, նո՛յն պատասխանատուութեան զգացումն է որ կը վարէ զինքը՝ բանաձեւը ներկայացնող՝ իր ճառը արտասանած ժամանակ։ Կը պատմէ երկար, դժուար եւ յաճախ ապերախտ աշխատանքի մասին որ տարուած է նախ յանձնախումբին եւ ապա փոխ-յանձնաժողովին մէջ, կազմելու համար բանաձեւ մը որ յստակօրէն կը ճշդէ բանուորական շարժման եւ ընկերվարութեան դիրքը՝ զինաթափութեան բարդ եւ ցաւոտ հարցին մէջ։ Ալպարտա կուգայ բազմաթիւ ուրիշներու պէս հաստատել որ պատերազմէն տասը տարի յետոյ, դեռ աշխարհը իր խաղաղութիւնը չէ վերագտած եւ թէ քաղաքականօրէն, տնտեսականօրէն եւ բարոյապէս, դեռ աշխարհը կը տառապի, բազմաթիւ դժուարութեանց գիրկը։ Ռազմապաշտութեան պարտադրած տուրքերը հետզհետէ անտանելի կը դառնան, ժողովրդական բոլոր խաւերուն համար։ Ահա՛ թէ ինչու նոյն իսկ ընկերվարութենէն դուրս, բոլո՛ր երկիրներու մէջ, կ'ուրուագծուի խաղաղասիրական շարժում մը, զոր պէտք է շահագործել գիտնալ։

Բանաձեւը՝ զոր Ալպարտա կը ներկայացնէ համագումարին՝ քուէարկուած է միաձայն։ Ան պէ՛տք է հիմք ու պատրուակ ծառայէ՝ պատերազմի դէմ նոր եւ կազմակերպուած արշաւի մը։ Այս բանաձեւը կերպով մը կը խտացնէ թէ՛ Միջազգայինի Գործադիրէն ըլլած յանձնախումբին բանաձեւի նախագիծին մտքերը և թէ զուիցերիական ընկերվարականներու տեսակէտները։ Այս վերջինները կը պահանջէին պատերազմի դէմ զանգուածային ու ժողովրդական ուժեղ պայքար մը, գործօն գետնի վրայ։ Բանաձեւը՝ իւրացուցած է իրենց գլխաւոր մտքերը՝ ո՛չ ի հարկէ, նոյն բուռն եւ յարձակողական շեշտով։ Արդէն, ամբողջ Համագումարի ընդացքին, մեծամասնութիւնը կ'աշխատի խուսափիլ ծայրայեղ շարժումներէ, մնալու համար իրական եւ դրապաշտ գետնի մը վրայ։ Ան նոյնիսկ պիտի վախնայ բառերէն ու «բուռն միջոցներ» կամ «ըռնութիւն» բառերուն շուրջը պիտի վիճի, փոխարինելու համար զանոնք «զանգուածներու յեղափոխական ճնշում» բացատրութեամբ։

Կը խօսի նաեւ անկախ աշխատաւորական պետ Պրոքուէյ։ Յեղափոխական մը, կուսակից բռնութեան եւ բանուորական մըտթեան։ Ան կտրուկ կերպով կ'ըսէ, թէ որեւէ պատերազմի ժամանակ, դրամատիրական իրաւակարգի մէջ, բանուորներն ու գիւղացիները պիտի մերժեն պատերազմի երթալ։ Յանձնախումբին բանաձեւը կը գոհացնէ զինքը։ Պիտի քուէարկէ զայն։

Բանաձեւը որ կ'անցնի միաձայն, բաժնուած է տասը մասերու ու կը քննէ մանրամասնօրէն, զինաթափութեան եւ պատերազմի հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրները։ Տեսա
բողջական ու ճա
խտացած համաձա
է՝ պատերազմը կանխ
մանուած միջոցներու
խարհի զինական կա
Բացատրելէ յետոյ
յստակ կերպով, պար
բաւարարութիւնը ու
յին միջամտութիւնը
կառավարութեան մը
ղովրդական ըմբոստ
թիւնը եւ զանգա
յեղափոխական ճնշ
գործադրութիւնը, կը
նէ եւ կը բանաձեւէ
իրաւարարութիւնը։
որ զինաթափութիւնը
միակողմանի հանգա
նի պէտք է ըլլայ,
պէտք է զինաթափել
բայց թէ յաղթական
պարտեալ կողմերը։
որ պէտք է հետեւող
կուիլ արհեստով
շարքերու ստեղծումի
կրնան յետագային
ներու կորիզներ զառ

Յետոյ բանաձեւը
ջէ զինուորութեան
այն երկիրներուն
պարտադիր
հիմք կը կազմէ ազգա
պանութեան։ Պէտք է
րութիւնը վերածել
գոյն չափին։ Ուժգնո
բուռն կերպով։ հա
կը բողոքէ մանրճա
նաւոր կազմ,
միական պատերազմի
գաղտնօրէն կը պատր
կ'առաջարկէ զօրծա
ջոյներ՝ ապահովել
այդ վտանգաւոր շարժ
խումբ։

Կը պահանջէ որ
բանները բարձրագոյ
կշիռ իրաւունք ունե
նակներուն վրայ։
կառավարութիւն կա
բաշարժ յարատարած
խորհրդարանի հա
ու կը հրաւիրէ
աշխատաւորութիւնը՝
աշխարհակալութեան

* * *

Տը-Պրուքէր,
կուտականը որ
եւ իրական բար
փոքր ազգերու՝
բանտարկեալներու
կաններու յանձնախ
նունով, կը խօսի
անկեղծ ճառ մը
հաւասարապէս՝ թէ
կան կառավարութիւ
թէ համայնավարները
վարուին անասելի
թեամբ մը քաղաքակա
տարկեալներու հետ
բողջ յանցանքը
դէմ իրենց մղած կռ
յիշէ օրինակներ եւ
ւեր։ Կը պախարակէ
կարմիր սարսափները
բայց։ Կը բողոքէ
եւ Վանդերվելդի
և թէ Տրոցկիի բանտար
դէմ։ Համագումարը
իր տեսակէտները։ Եւ
արկէ նաեւ մահուան
դէմ բանաձեւ մը,
թեամբ։

Յաջորդ եւ վերջին
ծով մը՝ պիտի խօսի
գային քաղաքական
թեան շուրջ քուէարկե
տարարութեան մասին։

ՎԱՀԱԳՆ ՇԱՒ

ԱՆԳԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳ

Սրեւմտեան
հանրօգուտ շինութեանց
բարը՝ որ այս միջոցիս
կը գտնուի, խորհրդա
մը ունեցած է անգլիակ
ռավարութեան հետ
թիւն կայ 300,000
հանքային բանուորներ
երկար ատենէ ի վեր
անգործութեան գրկ
հաստատել Աւստրալիո
նոնց սրամաղրելով
հեկտար հող։

Կը կարծուի թէ
պիտի հաւանի այս
որուն իրականացման
նախատեսուած է գումա
անգլիական ոսկի։

...ԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

...ուրէշի Հայաստանը կը ...գոստոս.

— «Յայտնի է որ ինչպէս ու-...երկիրներէ, նոյնպէս Ռումա-...էն Նանսէնեան անցագրով ...ողները չէին կրնար գործել ...զառնալ. Նանսէնեան անցա-...երը չունենալով վերադարձի ...

...ումանիայ Հայկ. Միութիւ-...ատի ունենալով, որ Ռումանիա ...ող հայկական հզօրաւոր հա-...չէին կրնար արտասահման ...իլ եւ դառնալ առեւտրական ...ուրիշ ստիպողական գործերու ...ար իսկ. որովհետեւ ներքին ...երու նախարարութիւնը ա-...անցագիրներուն վրայ կը «վերադարձի ուժ չունի» ...ագրութիւնը. նկատի ունենա-...միւս կողմէ որ նաեւ մակա-...լթիւն կրող անցագիրներու ...ոտար հիւպատոսարանները ...մերժեն վիզէ տալ՝ այն վախով ...ոնք կ'երթան իրենց մեկնած ...անցած երկիրները հաստատ-...անցնալ մայիսին դիմեց ներ-...եւ արտաքին գործերու նա-...րութեանց՝ որպէսզի Ռումէն ...ւարութիւնը արտօնէ գործով ...ողներուն Ռումանիա վերա-...

...թիւնը ստացած է 4 օ-...ոս 1925 թուակիր եւ 50502 ...ար հեռաւորութ պաշտօնագիրը ...աքին գործերու նախարարու-...էն —

...ատասխանելով ձեր Թիւ ...1928 մայիս 20 Թուակիր ...ւին, պատիւ ունինք ձեզ ...իացնելու թէ՝ ներքին գոր-...նախարարութիւնը ծխակա-...Նանսէնեան անցագիր-...ն վերադարձի իրաւունքը ...ու այն ծիալ գաղթականնե-...ոնք կը ծամբորդեն ակ-...ստիպողական պարագայի ...ամար»:

...ԻՆՉՔ Ի ՀԱՒԿԻԹԸ ՄԼԵՅ

...նցեալ շաբաթ Փարիզի Հա-...ն մէջ հաւկիթը կ'արժէր 80 ...սանթիմ հատը, բայց է ...եւ 1.30 նպարավաճառին

...յս սղութեան պատճառ կը ...ւի հաւկիթի մեծաքանակ ...ածումը:

...ւկիթի ծանրութիւնը նկա-...մէջին 60 կրամ, 1927ին ...այէն արտածուած է 2 ...ն, 361,166 հաւկիթ:

...1928ին, նոյնքան ժամանա-...մէջ Անգլիոյ եւ Սպանիոյ ...ուած է 38 միլիոն 496,000 ...իթ:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԱՂՏՆԻ ՎԱՐԿԵՐԸ

Ֆրանսական պարբերաթերթի մը մէջ, շահեկան վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենայ մասնագէտներու միջեւ Ռուսիոյ գաղտնի վարկերուն մասին:

Ռուս ելեւմտագէտ մը կուլէվիչ խստօրէն քննադատած էր խորհրդային Ռուսիոյ պիւտճէն, եւ արտասահմանի մէջ պոլշեվիկեան պրոպագանդի յատկացուած գումարը գնահատած էր իբր 200 միլիոն ոսկի ռուբլի:

Իսկ Լիտւինոֆ, Փարիզի մէջ Ռուսիոյ ելեւմտական ներկայացուցիչը, կը ջանայ հերքել կուլեվիչի փաստերը եւ «թէքնիք» պատճառներով կը փորձէ արդարացնել այդ գումարին գործածումը:

Լիտւինոֆի բացատրութիւնները չեն հերքեր գաղտնի վարկի գոյութիւնը, անժխտելի է, բայց անոր բացատրութիւնները կարդալէ յետոյ, մարդ այն տպաւորութիւնը կը կրէ թէ՝ գաղտնի վարկերը ցոյց չեն տրուած պիւտճէին մէջ:

«Ուրեմն, կ'եզրակացնէ ֆրանսական օրաթերթ մը, երկու պիւտճէ՞ կայ Ռուսիոյ մէջ. Մէկը որ հանրութեան ցոյց կը տրուի իր ելքով ու մուտքով, միւսը որ յատկացուած է Գ. Միջազգայինին, եւ գաղտնի կը պահուի, այն պատճառաւ որ, կարելի չէ ո՛չ անոր գործածութիւնը արդարացնել, ոչ ալ ադրիւրը ցոյց տալ»:

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԻԱ

Խորհրդային իշխանութիւնները մտադիր են օտար դրամագլուխ փնտռել ո՛չ միայն երկաթուղիներու շինութեան, այլնաեւ, ճարտարարուեստական կարգ մը մեծ ծրագիրներու համար: Մասնաւորապէս շաքարի թրքսթը հրահանգ ստացաւ, որ շօշափէ օտար գանազան շուկաներու տրամադրութիւնները եւ քուպանի ու փոլթաւայի մէջ, կարեւոր գործարաններու շինութեան յատկացուելու համար, ջանայ երկար պայմանաժամով փոխառութիւններ կընքել: Փոխառութեան պայմանները դեռ գաղտնի կը պահուին:

ԱՒՏՈՅՏՍՊԼԷՆԻ ԳԻՆԵՐԸ

Գերմանական բիզնէս փնտռող կազմակերպութեան պարբերաթերթը կը հրատարակէ, վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, ապրուստի գիներուն նշանակները:

1914ի 100ը հիմ բռնելով. մանր գնումներու նշանակն է 530, Մայիս, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն համար:

Մեծաքանակի համար, նշանակներն են 646 Մայիսին, 639 Յունիսին, 637 Յուլիսին:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Համալսարանական Ուսանողներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը. որուն կը մասնակցին 40է աւելի ազգային կազմակերպութիւններ, այս միջոցիս, լիակատար նիստեր կը գումարէ Փարիզի մէջ:

Առջի օրուան նիստին մէջ, համագումարին նախագահը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց տարեկան աշխատանքներուն մասին:

Միջազգ. ուսանողական դաշնակցութիւնը. փոխադարձ օգնութեան կարգ մը հարցեր կրցած է հարթել. նոյնպէս երկիր այցելութիւններ կազմակերպուած են: Ցարեգրքի մը հրատարակութիւնը որոշուած է եւ արդէն տպագրութեան վրայ է: Դաշնակցութեան թերթը կանոնաւոր կերպով լոյս տեսած է այս տարի: Ասկէ զատ, իրենց նախաձեռնութեամբ, ուսանողական 200 թերթեր ցոյց տրուած են այս տարի, Գերմանիոյ մէջ կազմակերպած մամուլի ցուցահանդէսին:

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանացան զուիցերիացի ուսանողները որոնք հաւանեցին կ'առնին Միջազգային համալսարանական գործատանը պահելու, ինչպէս նաեւ Անգլիացիները. որոնք քարոյական եւ նիւթական մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին գործին:

Նախագահը յետոյ, կոչ մը ուղղեց ի նպաստ պուլկար ուսանողներուն, որոնք երկրաշարժի աղէտին ենթարկուեցան:

Զորս յանձնախումբեր գրաղեցան ուսանողական ազգային միութիւններու միջեւ՝ կարգ մը ներքին խնդիրներով, գիտական շարժաշարժերու եւ ուսանողական ճամբորդութիւններու հարցով:

Նիստերը փակուելէ յետոյ, գաղարի պահերուն, օտար ուսանողները խմբովին պտոյտներ կը կատարեն Փարիզի մէջ եւ արուարձանները:

ԽՄԲԱԳՐԱՅԻՆ վիպագրական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը խմբագրականի մը մէջ դիտել կու տայ թէ՝ Ֆրանսացիները բռնութեան չափոտ չդիմեն, եւ իրենց ձեռքին տակ ունին ուրիշ միջոցներ քան բռնութիւնը, հրացանը եւ դանակը. «Թատրիկ իր ամբողջ կեանքին մէջ կռուեցաւ, բայց յեղափոխական չէր: Կը խուսափէր արիւնէն եւ խաղաղութիւն կը քարոզէր: Մրուած ժողովուրդը՝ անոր հետեւէն կը քալէ»:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԻՑՏ ԱԻԵԼԻ ՇՈՒՏ

Ֆրանսայէն Միացեալ Նահանգները ղրկուած նամակները, օր մը առաջ հասցնելու համար իրենց տէրերուն, որոշուած էր, Ֆրանսական Թղթատար նաւէն՝ Իլ-տը Ֆրանսէն ճամբել ջրային սաւառնակ մը, որ նաւէն 24 ժամ առաջ պիտի հասնէր Ամերիկա:

Առաջին փորձը յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Լիւնէյլեանի. որ Թղթատար սաւառնակը որ կը գտնուէր Իլ-տը-Ֆրանս շոգենաւուն վրայ, առաւօտեան ժամը 11ին սկսաւ թռիլ, երբ դեռ նաւը 800 քիլոմեթր հեռու էր Նիւ-Եորքէն: Նոյն օրն իրիկուան ժամը 5.15ին, սաւառնակը հասաւ Նիւ-Եորք եւ իջաւ մաքսային շէնքերուն մօտերը: Ղրկածները անմիջապէս փոխադրուեցան Նիւ-Եորքի Թղթատարական պաշտօնատունը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի օր, հակառակ անհաստատ օդին, մեծ յաջողութիւն ունեցաւ դաշտահանդէսը: Կանուխէն բազմութիւն մը տեղաւորուած էր Արժանթէօյլի անտառին մէջ, ծառ ստուերներուն. եւ հայկական շուն մը կը ծաւալէր ամբողջ պուրակին մէջ, եռագոյն դրօշի հովանիին տակ:

Առտուան ժամը 9ին սկսած էր ազեւորութիւնը: Նախագահ Ընկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան, ժամը 3ին բացաւ բուն հանդէսը, ուղիղ ճառով մը: «Մեր Հայրենիքը» էն յետոյ, փոքրիկն Ծիրմէճեան արտասանեց «Հայ Արինորուները»: Ընկ. Զարեհ Գաբրիէլեան արտասանեց «Վերջին Աղօթքը»: Յետոյ հրաւիրուեցաւ Ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, որ պարզելով Խանասորի ղեկավարինի խաղաղ, իբրեւ կազմակերպուած զինուորական արշաւանք, պանծացուց հայ ժողովուրդին կորովը: Դադարի միջոցին աճուրդի հանուած ձեռագործ մը տեղի ունեցաւ որ բարձրացաւ 420 ֆրանքի: Շահեցան Ընկ. Հ. Տէրտէրեան եւ Գ. Գ. Փօյաճեան:

Յետոյ կարգով խօսեցան ընկերներ Աշոտ, Լ. Գեւոնեան, Յ. Հիսաեան, Ն. Սամուէլեան եւ ուրիշներ: Արտասանեցին ընկ. Կ. Կէվչէնեան «Ալ'ս վագան», Զ. Գաբրիէլեան «Վարուան Հայր պ.», Ա. Սէֆէրեան «Սարտարապատը», օրիորդ մը «Մօր մը երազը»: Երգեցին Տիկին Էքմէքճեան՝ «Գաղ աղբիւրին մօտ», Զ. Գաբրիէլեան՝ «Հայաստան», և ընկեր Հրաչ՝ «Բարձր սարերը»: Նուագեցին ընկեր Մ. Կիւրեղեան եւ Գ. Փօյաճեան:

Իրիկուան անձրեւին տակ, տեղի ունեցան հայկական պարեր եւ անակնկալներ: Մինչեւ ժամը ութը երգերը կը հնչէին անտառին մէջ եւ ճամբուն երկայնքը:

Ինչ օգուտ որ այս բոլորը տեղի ունեցան օտար հողի վրայ: Հայրենիքը խարթ մօր մը պէս կը նայի մեզի, բայց մենք պիտի հասնի՛նք անոր...

Ա. Ռազմունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 12 Օգոստոս.—Խանասորի Արշաւանքի 31րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Վարուժան Ակումբին մէջ, Օգոստոս 11ին: Ժամանակէն առաջ կոկիկ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը: Ընկ. Միքայէլեան բացաւ հանդէսը, որ սկսաւ «Կարկուտ տեղացնով»: Քանի մը արտասանութիւններէ ու երգերէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ, ընկեր Ա. Գուլումճեան որ Խանասորի Արշաւանքի հակիրճ պատմականը ըրաւ: Եղան խմբերգ, մեներգ, եւ արտասանութիւններ: Հանդէսի կիսուն ներկայացուեցաւ, «Վրէժին» ոգին կամ բռնակալի մը վախճանը: Երիտասարդներու փափաքին համաձայն, երեկոյթը վերջացաւ պարահանդէսով: Հանդիսականները մեկնեցան ուշ ատեն, գոհ տպաւորութեան տակ:

Հ. Յ. Դ. կոմիտէն կը մտածէր դաշտահանդէս մը տալ, բայց կարելի չեղաւ տեղ գտնել:

*** Ս. Շամօնէն Թղթակից մը երկու հազար կը հաշուէր մեր գաղութը կառավարական տեղեկութեան համաձայն. Հայերու թիւն է 533 հոգի:

Մ. Թ.

ՅԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՔԱՆ— Քանէ փոքրիկ գիւղը կը գտնուի Քանէն երկու քիլոմեթր դէպի հիւսիս: Այս տեղի Հայերու թիւը կը հասնի 45ի, մեծ մասով ընտանիքի տէր: Կ'աշխատին քանի մէջ գործարանաց օ. բավարձով: Հակառակ տիրող սղութեան, դարձեալ լաւ կ'ապրին Շատերը հողի ու տունի տէր են դարձած: Փոքրիկները կը խօսին ֆրանսերէն, իսկ մեծերը ..թուրքերէն: Ե՞րբ պիտի սորվին: Անշուշտ խօսքս ակամայ թրքախօսներուն համար չէ, այլ նորերուն, որ լաւ հայերէն գիտեն եւ չեն խօսիր:

Մոկացի

Ի ՊԱՏԻՒ ՀՄՄԱՍՏԵՂԻ

«Յառաջ»ը իր պատիւ համաստեղի սարքած է գինեձօն մը՝ այսօր, Հինգշաբթի, 16 Օգոստոս երեկոյեան ժամը 9ին, Միլորիայի սրահը: Ներկայ պիտի ըլլան անդամներն ու հրաւիրեալներ:

ՆՈՐ ՅԵՑԱՋԳՈՒՄ

Մոսկուայէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Խորհրդային իշխանութիւնները երկրորդ անգամ ըլլալով յետաձգած են Խորհրդային Հանրապետ. Միութեանց երկրորդ համագումարը:

Այս համաժողովը որ տեղի պիտի ունենար գարնան, յետաձգուած էր աշնան: Այս անգամ գումարման թուական նշանակուած է 13 Ապրիլ 1929:

Այս նոր յետաձգման պատճառ ցոյց կը տրուի, համայնավար շրջանակներու այն վախը թէ այս միջոցիս գումարուելիք ժողով մը, նպաստաւոր տրամադրութիւններով տոգորուած չպիտի ըլլայ հանդէպ սովետական քաղաքականութեան եւ թէ՝ գիւղացիները պիտի կրնան այս պարագան շահագործել, համայնավար կուսակցութեան դէմ պայքարելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԺՈՒԱԾ՝ ԻՐ ԻՍԿ ԶԷՆՔՈՎ — Ցեսթէրն որ կը բնակի Շանփինյի, կիրակի օր կը բացակայէր իր տունէն: Իր գրագիրն Ժան Ռոլլէ, նախկին ոստիկան՝ լսեց որ իր գրագիրին շունը կատաղօրէն կը հաչէր: Ռոլլէ գիտէր թէ գրագին ուշ պիտի գար: կասկածելով գուրս ելաւ, զգուշութեամբ յառաջացաւ ու նշմարեց որ խոհանոցի պատուհանը կոտրած էր: Գնաց առաւ իր զէնքը:

Այդ միջոցին վրայ հասաւ Ցեսթէրնի տղան որ զինուոր էր: Ռոլլէ խնդիրը բացատրեց անոր եւ այն միջոցին որ երկուքը մէկ կը պատրաստուէին տունը պաշարել, տան առաջին յարկէն պատուհան մը բացուեցաւ, ու տեսնուեցաւ մէկը որ կը պատրաստուէր վար ցատկել: Գողը նշմարելով որ բռնուելու վտանգ կայ, կրակեց, հարուածները վրիպեցան, իսկ Ռոլլէ իր կարգին նշան առաւ, գողը վիրաւոր՝ ինկաւ գետին: Երբ ոստիկանը ու տանտիրոջ տղան մօտեցան, արդէն մեռած էր:

Քննութիւն մը երեւան հանեց թէ՝ Ռոլլէի փամփուշտը կայն վիրաւորած էր սրունքէն: Գողը մեռած էր իր ատրճանակէն, որ անկումին հետեւանքով կրակ առած էր:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ կը տեսնէ Ա. Նաւարեանի մէկ կարեւոր ուսումնասիրութիւնը, Anthologie des Poètes Arméniens, մաքուր տպագրութեամբ ու պատկերազարդ: Յառաջաբանը գրած է Գրական ծամպսարանի ծանօթ ուսուցչապետ Գ. Լիւթէմպէրժէր:

Մեզի կը ծաղորդեն թէ՝ յուսանկարիչ Պ. Յակոբ Սէմէրճեան (Ֆէպիւս), Officier d'Académieի տիտղոսը եւ պատուանշանը ստացած է Ֆրանսայի գեղարուեստներու նախարարութենէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

I

...լին կը սիրէր երիտասարդը ...եւ ձնշուած էր միայնութե-...թշուառութենէն, որովհե-...սիրահարը ծառան էր հա-...ախփականատիրոջ մը, որով-...քաղաքէ մը կու գար եւ ...ուն առջեւ կը պարզէր ...ուն ապագայի մը հեռանկ-...երիտասարդը կը սիրէր Ոլին, ...եւ գեղեցիկ էր եւ աւելի-...երկուքն ալ անգիտակից, ...ան եւ եռանդ՝ կը սիրէին ...կենեղուտ էին, կեանքը ըմ-...ելու պէտքը կը զգային.

...ի պատմածին համեմատ ...ն ալ տարօրինակ եւ աւելի-...ած էր: Բարեկեցիկ ընտա-...աղջիկ մըն էր եղած: Նողքը կ'ուզէին հարուստի մը հետ ամուսնացնել. հայրը, Ոլիի պապը, ժողովուրդը խանդավառող կերթող մըն էր: Ոլի կ'արտասանէր քանի մը քերթուածներ, յետոյ կը պատմէր.

— Մօրս երազը եկեղեցիներուն մէջ կը նկարէր, բայց ինքնապաշտ եղաւ որովհետեւ գաղափարութիւն մը պիտի կրէր: Այս, մայրիկիս ծնողքը կրթուած եւ ազնուական էին, բայց չուզեց ամուսնանալ հարուստի հետ: Ալ տեսնէ հայրս, որ այն ատեն գեղեցիկ էր գրօշակի մը նման, կը սիրահարի եւ կը փախի հետը: Ցաճախ ինծի կ'ըսէ. «Հայրս գիս զրկեց ժառանգութենէ, հոգ չէ, ուրիշներ թո՛ղ պահեն իրենց հարստութիւնը. ես ալ իմ Միքայէլս եւ այս բաւական է»:

*
**

Օր մը ճամբու պահապանը նորօրօ գնաց ցորեն գնելու եւ սովորականէն աւելի տխուր ու ընկճուած վերադարձաւ:

— Ոլի՛, ուշադիր եղի՛ր, Ոլի՛, ըսաւ աղջկան՝ մատով սպառնալով: Վա՜յ եթէ այդ ծառան անգամ մըն ալ տուրք գնէ հոս: Ան՝ մեզ խաբեց: Ըսաւ թէ քուրիկս է անունը, մինչդեռ Անանիա է եղեր: Օրկոզոլոցի է եւ աւազակներու ազգական, ուշադիր եղի՛ր աղջիկ, կին ունի արդէն:

Ոլին լացաւ եւ արցունքներն ինկան ցորենին հետ սեւ փայտէ սնտուկին մէջ: Երբ աշխատութիւնը լրացաւ եւ Միքայէլ հեռացաւ՝ Ոլին վազեց հարուստին ծառան գտնելու:

— Քու անունդ Անանիա է եղեր. կին ունիս եղեր. գոչեց կատղութենէն փայլակնացայտ աչքերով:

Անանիա վերջացնելու մօտ էր ցանքը երկու սարեակներ կ'երգէին ձիթենիներու տերեւներուն վրայ, ձերմակ մեծ ամպեր երկինքի կապոյտը կ'ումեղացնէին Ամէն բան քաղցրութիւն, լռութիւն, մոռացում էր:

— Ճիշդ է, պատասխանեց երիտասարդը, պահաւ կինկ մը ունիմ: Բանի ամուսնացուցին գիս, ինչպէս մայրիկդ կ'ուզէին հարուստին տալ.. որովհետեւ ես աղքատ եմ, նէ հարուստ է: Բայց ի՞նչ փոյթ. զառամած է եւ շուտով պիտի մեռնի: Մենք երիտասարդ ենք, Ոլի, ես միայն քու երջանկութիւնդ կը փափաքիմ: Եթէ գիս լքես՝ կը մեռնիմ:

Ոլին խանդաղատեցաւ եւ հաւատաց:

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմակ, եթէ շարունակենք իրար սիրել, հայրիկս գիս պիտի ծեծէ

— Համբերէ՛ զառնուկս կինս շուտով կը մեռնի. հակառակ պարագային պիտի գտնեմ գանձը եւ կը մեկնինք այս երկրէն:

Ոլին րօղօքեց, լացաւ, չհաւատաց գանձին, բայց շարունակեց սիրաբանիլ ծառային հետ:

Ցանքը վերջացած էր: Անանիա յաճախ արտ կ'երթար ցորենի բոյսերը դիտելու եւ աւելորդ խոտերը վերցնելու համար: Հանգստեան պահերուն պատ մը շինելու պատրուակով, գանձը կը փնտռէր քարերուն տակ:

— «Եթէ հոս չէ ուրիշ տեղ ըլլալու է, անպայման պիտի գտնեմ» կ'ըսէր Ոլիին: «Ինծի նման ծառայ մը ոսկի խուրձ մը գտաւ եւ գործինի մը տակ առանց գիտնալու թէ ոսկի էր: Այս կողմերը կը բնակէին հսկաները, որոնց կօշիկներուն գամերն անգամ ոսկիէ էին: Ո՜հ, գանձեր կարելի է գտնել, լաւ փնտռելու է միայն: Հռոմ եղած ատենս տեսայ հսկաներուն պահած ոսկի դրամներն ու իրերը: Հիմակ ալ, աշխարհի զանազան կողմերը կ'ապրին հսկաներ, որոնց մանգաղներն ու արօրները ոսկիէ են»:

Անանիա լրջօրէն կը խօսէր. աչքերը կը փայլէին ոսկի երազներով: Եթէ հարցուէր թէ ի՞նչ պիտի ընէր գտնելիք գանձը, թերեւս պիտի չկարենար պատասխանել: Ոլիին հետ փախչիլ կը մտածէր առ այժմ, ապագայի վրայ չէր մտածեր:

Աղջիկը նորօրօ երթալու պատեհութիւնն ունեցաւ: Ցեղեկութիւններ քաղեց Անանիայի կնոջ մասին, հասկցաւ որ ստուգապէս զառամած էր, բայց ոչ բարեկեցիկ:

Երբ վերադառնալով Անանիայի երեսին տուաւ սուտը, այո՛, պատասխանեց ծառան, հիմա աղքատ է բայց ամուսնացած ատենս հարուստ էր: Ամուսնանալէս ետք գինուորութեան գացի, հիւանդացայ ու ծախսեցի կինս ալ հիւանդացաւ: Չես գիտեր ի՞նչ ըսել է երկարատեւ հիւանդութիւն մը: Դրամ փոխ տուինք եւ չվերադարձուցին: Միւս կողմէ կինս կը ծախէ դրամը, կ'երդնում որ այդպէս է:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀեՖում

Նէթունոյի դաշնագիրները վաւերացուած

Եուկօսլաւիոյ խորհրդարանը օգոստոս 14ին վաւերացուց Նէթունոյի դաշնագիրները, որ քարգայթակղութեան դարձած էին, մինչեւ սպանութեան յանգելով: Արտաքին Նախարար Մարինքովիչ երկար ճառ մը խօսեցաւ, յայտնելով թէ այս դաշնագրին կնքման համար Իտալիոյ հետ բանակցութիւնները սկսան 1924 հոկտեմբեր 10ին, խառն դաշլիճին կողմէ: Երկու ընդդիմադիր երեսփոխաններ բուռն կերպով քննադատեցին դաշնագիրը, բայց կառավարական մեծամասնութիւնը վաւերացուց զայն, 158 ձայնով:

Խրուաթ երեսփոխանները միշտ կը մերժեն ժամանակցիլ խորհրդարանին:

∴ Խրուաթիոյ թերթերը ծանուցանելով Նէթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացման լուրը, բուռն հրատարակութիւններ կ՚ընեն Պելկրատի կառավարութեան դէմ: Բոլորն ալ կը յայտարարեն թէ պայմանագրութիւնները ապօրէն են, որովհետեւ վաւերացուած են առանց Խրուաթներու ներկայութեան: Բացակայ էին նաեւ երկու խրուաթ նախարարները:

Ստալինի դիրքը խախտած ?

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ թէ Ստալին մօտերս Կովկաս պիտի մեկնի: Իբրեւ թէ բժիշկները շատոնց խորհուրդ էին տուեր Ստալինին՝ բժշկուելու համար անցնիլ Կովկաս, բայց մեկնումը յետաձգուած էր, Քաղաքական Բիւրոյին մէջ ծագած վէճերու հետեւանքով: Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ, Ստալինի վերադարձէն յետոյ, հաւանական է որ իր տեղը անցնի Բուխարինը: Այս վերջինը կը համարուի ամենալաւ տեսաբանը Մարքսի եւ Լէնինի վարդապետութեանց:

Ձերբակալութիւն Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ չորս հոգի, որոնց մէկը նախկին երեսփոխան, ձերբակալուեցան կայարանին մէջ, ցոյցեր կատարած ըլլալով նախկին Նախարար Մաքրամ Էպէյտի դէմ, որ Լոնտոն կ՚երթար: Հակառակ նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի բողոքներուն, կալանաւորները ոստիկանատուն առաջնորդուեցան եւ հարցաքննութեան պիտի ենթարկուին:

Ի՞նչ կը պահանջեն Հնդիկները

Կալկաթայէն հեռագիր մը ուշագրաւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ համահնդիկ խորհրդաժողովին որոշումներու մասին: Ժողովը, որ գումարուած էր սահմանադրութեան մը ծրագիրը մշակելու համար, նախ եւ առաջ կը պահանջէ Հնդկաստանի տալ բրիտանական գաղթապետութեանց (տոմինեոն) իրաւունքները և հաստատել ծերակոյտ մը և երեսփ. ժողով մը: Յետոյ կ՚առաջարկէ նշանակել ընդհանուր կառավարիչ մը, իբրեւ ներկայացուցիչը Անգլիոյ թագաւորին: Վարչական մարմինը պիտի բաղկանայ մէկ վարչապետէ և վեց նախարարէ, իսկ աւելորդ կը համարուի Հնդկաստանի Նախարար մը պահել Լոնտոնի մէջ: Բանակին, նաւատորմին եւ ծովային ուժերուն սպարապետը պիտի նշանակուի ընդհ. կառավարիչին կողմէ:

Սուրիական եւ թրքական հպատակները

Սուրիոյ մարզպանութեան եւ Պէյրութի թրքական հիւպատոսարանին միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, այն Սուրիացիները, որոնք թրքական հպատակութիւնը ընդուներ են, արտօնուած են մինչեւ 1929 տարուան օգոստոսի վերջերը իրենց բնակութիւնը երկարաձգել Սուրիոյ մէջ:

Փոխադարձաբար, սուրիական հպատակութիւնը ընդունած եւ Թուրքիոյ մէջ բնակող նախկին թրքահպատակները եւս պիտի օգտուին այս արտօնութենէն: Երկուստեք թոյլ պիտի տրուի որ անոնք կարենան իրենց անշարժ կալուածներուն տիրանալ եւ ի հարկին ծախել ազատօրէն:

Ֆրանկախտէ բռնուած

Աքշէհիրէն կը հաղորդեն թէ, գաւառական կարգ մը շրջաններուն ձիերը ֆրանկախտէ բռնուած են: Գոնիայի անասնաբուժական տնօրէն Խալիլ պէյ հոն գացած է, դարմանումի միջոցներ ձեռք առնելու համար:

Կ՚ըսուի թէ այս գարշելի հիւանդութիւնը Սուրիայէն եկած է:

Բանուորներու փոխանակութիւն

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, ամէն տարի հինգ հարիւր ֆրանսացի բանուորներ Գերմանիա պիտի երթան աշխատելու, եւ փոխադարձաբար հինգ հարիւր Գերմանացիներ ալ Ֆրանսա պիտի գան: Պայմանագրութիւնը պիտի գործադրուի մօտերս:

Նոր դէպքեր Յունաստանի մէջ

Ինչպէս գրած էինք, հանրապետականները անարգական ցոյց մը կատարած են Սելանիկի մէջ, քարկոծելով Մաժեսթիկ հիւրանոցը, ուր իջած էր արքայական Ցալտարիս: Նոր լուրերու համաձայն, արքայականներու ակումբն ալ յարձակման ենթարկուած է: Վենիզելոսի կուսակիցները կոտրելով երկու արքայական թերթերու խմբագրատուները, նիւթական ծանր կորուստներ պատճառած են: Արքայականներն ալ իրենց կարգին քանդած են հանրապետական գրասենեակի մը խմբագրատունը:

∴ Նախկին Նախարար Քաֆանտարիս, որուն քարտուղարը լեռը տարուած եւ յետոյ արձակուած էր փրկանքի փոխարէն, կը ծանուցանէ թէ ծանր յայտնութիւններ պիտի ընէ առեւանգութեան մասին, ատեան մը պատասխանատու ցուցնելով կառավարութիւնը:

∴ Արքայական կուսակցութենէն երկու անդամներ Կոնստանցա հասան կիրակի օր, ուր պիտի տեսակցին Գէորգիոս թագաւորին հետ: Հաւանական է որ այս հանդիպումէն յետոյ թագաւորը պատգամ մը ուղղէ Յունաստանի ժողովուրդին: Պուքրէշի հելլէն գաղութը, որ մեծամասնութեամբ արքայական է, մեծ յոյսեր դրած է երեսփոխանական ընտրութեանց վրայ:

Գերմանիա զրահաւոր կը շինէ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց ձեռնարկել նոր զրահաւորի մը շինութեան: Դաշլիճին ընկերվարական անդամներն ալ հաւանութիւն յայտնած են այս ծրագրին, որ բամ-բասաններու տեղի տուած է յաղթական երկիրներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ:

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոտոնտա» գրադարանի սրահը: Նիւթ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ:

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին: 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ:

Նիսի Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Փուժիի ենթակոմիտէները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ճաշ պոյթը՝ այս կիրակի ժամը 1ին Քլամարի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով: Առաջնորդները պիտի սպասեն Թիւ 89 ծանրակառքին վերջաւորութիւնը:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կամ ժամագործ Գառնիկ Ցովհաննէսեանի խանութը կը ճրաւիրուի այն երիտասարդը որուն ծրար մը յանձնուած էր կիրակի օր, Արժանթէօյլի դաշտահանդէսէն վերադարձին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան Յառաջի մէջ, Գ. էջ, Գ. սիւնակ (Թէջանեան Համաստեղի), վարէն վեր, 7րդ տող, Թառխտ ծորժէն յետոյ «պատմեց եւլն.» պիտի ըլլայ «Ա. Արծրունի պատմեց» եւլն.:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Որբուկ.— Ձեր ձեռագիրը չի կարդացուիր:

ԿԱՐՏԱՆ, Ե. Ա.— Ճշտեցինք: Ամսագրի նոր թիւը չէ հրատարակուած դեռ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
1928

17 AOUT 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 727

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…Ը ՈՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Այլեւս կասկած չկայ, որ արաբական տառերն ալ թանգա… պիտի նետուին Թուրքիոյ մէջ, շատ աւելի կարճ պայմա… ժամով մը, քան կ'ենթադրուէր։

Արդարեւ, տենդագին թափով կը գործէ այն յանձնախումբը, …պաշտօն ունի վերջնական ձեւ տալ նոր այբուբենին։ Օրէն… առաջ, Մ. Քէմալի կամքն է որ կը գործէ, լատինատառ …րայրութիւններով, ճառերով եւ հրամաններով։

Արդէն իսկ պատրաստուած է նոր այբուբենը, եւ փորձեր …կատարուին, առ այժմ նեղ շրջանակի մէջ։ Մ. Քէմալ Պոլիս …նուելով, առիթէն կ'օգտուի շարժման մէջ դնելու համար …րք մտաւորականութիւնն ու մամուլը։ Անցեալ շաբթու, …անձամբ սարքեց դաս մը, գրատախտակին առջեւ, շուրջը …ելով գործավարներ եւ երեսփոխաններ։ Յետոյ հանդէս …Սարայ-Պուրնուի պարտէզին մէջ, «հանրմ»ներով եւ …ճէ-սազ»ով, բայց միանգամայն եւրոպական եղանակներով …գինարբուքով։ Բոլորը՝ մէկ նպատակի համար, — կարելի …ծին չափ հրապուրել եւ խրախուսել, որպէս զի ժամ առաջ …ծածուի լատիներէն այբուբենը։

«Դեռ ինչե՛ր պիտի տեսնէք», ըսած էր Մ. Քէմալ, քանի մը …առաջ։ Եւ ահա արագ-արագ ու մաս-մաս կը քակէ իր հին… …ան ծրագրին ծալքերը։

Վերջին լուրերու համաձայն, լատինատառ այբբենարանին …տայականութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Նոյեմբերին, …մէն կողմ դասընթացքներ պիտի կազմուին, որպէսզի կա… …ի ըլլայ երկու ամիսէն գործածել նոր տառերը։ Այս ընթաց… կը յուսան մինչեւ հինգ տարի ընդհանրացնել նոր այբու…, որ արդէն կը գործածուի կարգ մը թերթերու մէջ, գա…ան հասուցածներով։

Պէտք է հաւատալ թէ այս հրամանն ալ պիտի կատարուի …պէս ինչպէս սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան, ֆէսին …վախթեցին, վանգակին ու իսլամական օրէնսգրքին ջնջու… Հրաման մը, եւ բոլորը կը խոնարհին։ Բառ մը, պարա… մը Մ. Քէմալի բերնէն, — եւ ամէնէն յետադիմական …րք հրապարակագիրն ալ կը դառնայ քարոզիչ նոր կարգերու։ Այո՛, աննախընթաց է, ինչ որ տեղի կ'ունենայ նոր Թուր… մէջ, 1922էն ի վեր։

Մէկդի նետելով նախապաշարումները, ու քար դնելով մեր …ին վրայ, պէտք է խոստովանինք թէ կեղծ, դերասանական …մուձեւեր չեն յեղաշրջման, վերանորոգման այս բազմազան …նարկները։ Այսպէս կամ այնպէս, Թուրքիոյ մէջ հասած է …ունդ մը, որ կանգ չառներ արդիացման ամէնէն յանդուգն …զիլիներուն առջեւ։

Ապահովելով սահմաններն ու քաղաքական անկախութիւնը, …Քէմալ վճռեր է իր յաջորդներուն ձգել ոչ թէ հին կայսրու… …ն մը յիշատակարանը, այլ նորոգուած, արդիական պե…թիւն մը։ Որքան ալ երեւութական թուին պատուաստներն …նորոգումները, պիտի ձգեն լայն հետքեր։ Նոր ակօսներ …ուած են, որոնք դիւրաւ չեն լեցուիր։ Յետաշրջական ամէ… …րուան շարժումն ալ ակամայ նկատի պիտի առնէ կա…տուած փոփոխութիւնները. այլապէս քար քարի վրայ չի …ր։ Ճիշդ ինչպէս որ, Ռուսիոյ մէջ, եթէ նոյն իսկ ցարական …պետութիւնը վերահաստատուի, չի կրնար խաչ քաշել վեր… …տասը տարիներու վերիվայրումներուն վրայ, եւ երկիր կա… …արել Աղեքսանդր Գ.ի աւանդութիւններով։

Անշուշտ խաղաղութիւնն է որ թոյլ կուտայ կատարել այս …շրջումները։ Խաղաղութիւն՝ դուրսէն, նոյն հնազանդ հա…երպում՝ ներսէն։

Բայց այս պարագան չի կրնար նուազեցնել կատարուած …տանքին արժէքը։

Ընդհակառակն, կ'ապացուցանէ որ Թուրքերու նոր սե…ունդը ընդունակ է արմատական ձեռնարկներ կատարելու, …րը նորոգելու եւ զօրացնելու, ժողովուրդը արթնցնելու եւ …գացնելու, երբ ձեռքերը ազատ ըլլան։ Ինչպէս որ, վտանգի …ուն ալ, պատրաստ է անխնայ ջարդելու եւ աւերելու, հա…այն հայրերու աւանդութեան։

Եւ ինչպէս ջարդն ու կողոպուտը, խաթաղանն ու կախա…ը, լատինատառ այբուբենն ալ մէկ օղակն է «Թիւրք օղլու …րք» Թուրքիան իրականացնելու։ Մէկ յօդուածը՝ նոյն քա…ական ծրագրին, քանի որ սահմանէն անդին ալ կը գոր… …ուի լատիներէնը։ Իսկ երբ արաբերէն տառերն ու խրթնա…ութիւնները նետուին եւ թուրքերէնի ընթերցումը դիւրա… …մացորդ փոքրամասնութիւնները, արդէն թրքախօս, ինք… …րաբար կը կարդան թուրքերէնը, կը թրծուին թրքական …կոյթով։ Մէկ խօսքով կը թրքանան։

Այս իրողութիւնները արձանագրած ատեն, նորէն ակնարկ …ը նետենք մեր կացութեան վրայ, Փարիզէն մինչեւ Երե…, ու մեր աչքերը չեն կրնար համարձակ նայիլ։

Ունինք հայրենիք մը, ուր մարդիկ այնքան քանդեցին, որ …լու ոչ ժամանակ, ոչ ալ միջոց կրնան գտնել, եթէ ուզեն։ Անոնք ալ «յեղափոխական» են, եւ թէթեւ տեսակէն։ Եւ …այդ, հանգիստ չեն կրնար մնալ, մինչեւ որ կատարելապէս …մալուծուին գաղութները։

…ինկլիբի առաջնորդութիւններ կը ղրկէ, Աֆղանիստանը մար… …ւ եւ դաստիարակելու համար։ Երեւան կը զարմանայ որ …ական գաղութները կանգուն կը մնան, հակառակ իր խա…րութեան եւ դեռ Հայաստան կ'երազեն մուխին ու մուրին …

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՆԱՑՈՂԸ՝ ՔՆԱՑՈՂԻ ՄԱՍԻՆ

Արեւ, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, կ'ողբայ եգիպտոսի գաղութին լճացման վրայ, «Նիրհող գաղութը» խորագրուած խմբագրականի մը մէջ (3 Օգոստ.).

— «Բաղդատութեան դրէ՛ք մեր գաղութը, օրինակ, ամերիկահայ գաղութին հետ, որուն գոյութիւնը այնքան ալ հին չէ որքան մերինին, եւ որ, մեծամասնութեամբ, կազմուած է Հայաստանի գաւառացիներէն, սարսափի շրջաններուն մերկ ու անպատսպար այդ հեռաւոր ափերը շտեմարանին առած։

Կարելի՞ է նմանութեան եզր մը գտնել երկուքին միջեւ։ Բնա՛ւ երբեք։ Եզրակացութիւնները անհրաժեշտ պիտի ըլլան մերինին համար։

Ի՛նչ հրաշալի կենսունակութիւն է որ կը տիրէ միւսին մէջ, եւ ի՛նչ ցուրտ ձմեռ է որ սեղմած է մեր շիրիմը։ Պարզ գիւղացիներ՝ տառացի մեծամասնութեամբ՝ անոնք, նոյնիսկ գործատեղիներու մէջ կեանքերնին մաշեցուցած, բայց որոնց կուրծքին տակ անթեղուած հայրենասիրութեան, կամ ուրիշ բացատրութեամբ մը, ազգային պարտականութեան գիտակցութեան սրբազան հուրը, քանի կ'երկարի պանդխտութեան սեւ շրջանը, կը բորբոքի ու կը բոցավառի, ջերմութիւն հայթայթելով ո՛չ միայն իրենց գաղութային, այլ և ազգային ընդհանուր ձեռնարկներուն։

Անշուշտ, այս գաղութն ալ ունեցած է, այս տեսակէտէն լաւ օրեր։ Ժամանակ որ հոս հիմնուեցաւ Բարեգործականը, նաեւ մեր կուսակցութիւնը կազմող տարրերուն գլխաւորագոյնը, եւ ուրիշ մարմիններ՝ որոնք կարեւոր դեր մը խաղացին մեր վերջի ժամանակի ազգային կեանքին մէջ։ Բայց այսօ՞ր։ Այսօր. «Նիրհած վա՛ր է հիմնել։

Ունեցած ենք, անշուշտ, բարերարներ որոնց առատաձեռնութեան արդիւնքովը եւ իրենց անունով կանգնուած են մեր եկեղեցիներն ու դպրոցները. բայց անոնք անհատներ են, որոնց թիւը տասի ալ չհասնիր... իսկ ո՞ւր է ժողովուրդը եւ ի՛նչ չափով կը կատարէ ան իր ազգային պարտականութիւնը։ Ա՛յն ժողովուրդը որուն հեռաւոր եղբայրներուն — ամերիկահայուն — մեր աչքին առջեւ պարզած գեղեցիկ պատկերը տեսանք։ Եւ այս գաղութը, բաղդատմամբ միւսին, անհամապէս աւելի դէշ պայմաններու մէջ չի գտնուիր։ Եկեղեցիի հետ սեւէ գործ կ'աշխատուի ձրիաբար կատարել, դպրոցներէ կը պահանջուի որ ձրի ընդունին մանուկները, ո- րովհետեւ, կ'առարկուի, ազգը հարուստ է։ Ազգին հարուստ ըլլալը, կարծես կերպով մը շարիք եղած է այս գաղութին համար»։

Կարելի՞ էր հարցնել, — քնացո՞ղն է յանցաւոր, թէ քնացնողը . . .

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՏԱԿ ՄԸ

Սօֆիայի մէջ բացուեցաւ կտակը պուլկար զօրավար Սավօֆի, որ պատրաստեր էր պուլքանեան պատերազմին ատեն եւ մեռաւ Ֆրանսայի մէջ։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ զօրավարը, այնքան խոնարհամտութեամբ.

«Իմ մարմինս տարէք ծննդեան մարմիններուն քով. Սօֆիայի գերեզմանատունը։ Փառաւորութեան եւ թաղման ծախքերը իմ վրայ, եւ կարելի եղածին չափ համեստ։ Եթէ պուլկար կառավարութիւնը կ'ուզէ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել, պէտք է քաղաքավարութեամբ մերժել այդ առաջարկը. որովհետեւ ես ինքզինքս արժանի չեմ նկատեր այդ պատիւին։

«Կայարանէն, մարմինս պէտք է փոխադրուի գիշերանց, Գ. կարգի կառքով մը, Սօֆիայի գերեզմանատան մատուռը, որ սեւերով ծածկուած պիտի ըլլայ։ Մարմինս պիտի ցուցադրուի ցորեկ մը եւ գիշեր մը, որպէս զի բարեկամներս կարենան վերջին անգամ բարով ըսել ինծի։ Այդ միջոցին, երկու քահանաներ աղօթքն...պիտի կարդան եւ իրենց հետ պիտի ունենան երկու պահապաններ, գիշերուան միջոցին։ Թաղումը պիտի կատարուի յաջորդ առտու, շատ կարճ արարողութեամբ մը։ Ո՛չ մէկ զինուորական պատիւ, ոչ համազարկ, ոչ պատուանշան, ո՛չ ալ ճառ։ Միայն մէկ ծաղկեպսակ կրնայ բերել աղջիկս։ Գերեզմանիս վրայ՝ միայն սա արձանագրութիւնը. «Աստուած...ի Միխէլ Սավօֆ. ծնած... մեռած...»։ Ձախ կողմը, Վիտոշ լերան կրանիտէ պատուանդանին վրայ կիսանդրիս՝ դէպի Մակեդոնիա դարձած։ Իսկ պատուանդանին վրայ հետեւեալ բառերը.

— «Ազգայայ սերունդներուն կը մնայ իրականացնել այն իտէալը ուր դարձած են աչքերս։ Իտէալ մը զոր մեր սերունդը չկրցաւ իրականացնել, քաղաքական կուսակցութեանց միջեւ միութիւն եւ համերաշխութիւն տիրած չըլլալով, արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մասին։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ ՀՈՎԵՐ...

Նոր շարժանկար մը եկեր է Փարիզ, «յատկապէս պատրաստուած արտասահմանի աշխատաւորութեան համար»։

Շարժանկար մը՝ որ կը պատկերացնէ «Խ. Հայաստանի տեսարաններն ու նուաճումները» եւ որ պիտի ներկայացուի Փարիզի մէջ, առաջնորդութեամբ քաղաքացի վարդանեանի, նորին պատուիրակ Հօկի։

Ախորժաբեր հով մը, որ կարօտներ ու ծառայութիւններ պիտի արթնցնէ, առանց գոնէ այնքան մխիթարանք տալու, որքան տեղական «ափէրիթիֆ»ները...

Ահա Հայաստանի պայծառ լուսանկար, Հրազդանը, Սեւանը, Դիլիջանը, ցարական օրերէն մնացած խոշոր, ամրակուռ շէնքեր, պղողտաներ, իբրեւ նոր ուխտի պատմութիւն, իսկ «Լենին կառոյց» եւ շարք մը կիսկատար շինութիւններ կամ ծրագիրներ՝ իբրեւ «նուաճում»։

Իսկ ցնծութեանը, — Ե՞րբ կը տեսնենք այս բոլորը, քաղաքացի վարդանեան, որ ատեն մը մեծ ցիրանի Հայաստանով կ'օրօրէիր, քարտէսի վրայ, իսկ այսօր ցիցակ միայն կը ցուցնես, պինդ պահելով բանալին։

Պատասխան ունի՞ս, երբ Ֆրանսայի եւ ուրիշ գաղութներու աշխատաւորները, տեսնելով նոր շարժանկարը, հարցնեն յանկարծ.

— Բարի, գեղեցիկ է Հայաստանը, գեղեցիկ են ձեր խոստումներն ալ։ Իսկ մեր վիճա՞կը։ Մինչեւ ե՞րբ այս կարօտն ու ծխուումը, դիտելով եւ լսելով...

Իսկ եթէ, Հարկ ըլլար շարժանկար մըն ալ մեր կեանքէն քաղել ու փոխադրել Հայաստան, տասն անգամ 1800 մեգր երկայնութեամբ ժապաւէններով։

Վ.ԱՆ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցորենի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ առեւտրական գործավար Միկոյեան զեկուցում մը կարդալով ցորենի տագնապի մասին, խոստովանեցաւ թէ կառավարութիւնը հարկադրուած է 250 հազար թոնօ հացահատիկ ներածել։ Այս ապսպրանքներէն 200,000 թոնօ խորհրդային նաւահանգիստները հասած է արդէն։ Պ. Միկոյեան յայտարարեց որ թէեւ կացութիւնը աւելի լաւ է քան մայիսին եւ յունիսին, բայց տակաւին «խիստ լարուած է»։

Զեկուցումէն յետոյ, Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդը նոր որոշումներ տուաւ, ուտելիքի գիները դասակարգային հիման վրայ քննելու համար։ Նոր գիներու գործադրութիւնը սկսաւ Օգոստոս 15ին։

Ցորենի մթերման ձեռնարկը ձախողած է ամէն կողմ՝ Վոլկայի մէջ, Յուլիսին հաւաքուած է նախատեսուած քանակին հարիւրին 10ը միայն, Նօվատէրանոսլավի շրջանին մէջ հարիւրին 20ը եւայլն։

∴ Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ օգոստոս ամիսը ամէնէն տագնապալին պիտի ըլլայ ամբողջ երկրին համար։ Արտասովոր միջոցներ կը պահանջուին, ցորեն ամբարելու համար, քանի որ գիները կը բարձրանան ամէն կողմ։

Ցորենի խնդիրը ամէնէն հրատապն է խորհրդային իշխանութեան համար։ Մինչ պատերազմէն առաջ Ռուսիա միլիոնաւոր թոնօ ցորեն կ'արտածէր, այժմ գիւղացիները միայն իրենց պէտքերուն բաւելու չափ կ'արտադրեն, քանի որ առեւտրական մենաշնորհին հետեւանքով, առաջուան գիներուն հազիւ մէկ հինգերորդը կը ստանան։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խարքովի մէջ գումարուած ժողով մը որոշեց պահել հաճարէ հացին բաշխումը քարտերով կատարելու դրութիւնը, ամբողջ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ։

Անարեկումներ կը շարունակուին

Զանազան աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ հետզհետէ կը բազմանան համայնավարներու դէմ անհատական ահաբեկումները, բռնկելով կռիւի մը ձեւն առնելով։ Մասնաւորաբար կեդրոնական իշխանութեան ներկայացուցիչներն են որ չափազանց եռանդ ցոյց տալով, կը գրգռեն գիւղացիներու ատելութիւնը։ «Փրավտա» և «Իզվեստիա» կը ծանուցանեն թէ վերջին ամիսներու ընթացքին, բազմաթիւ թղթակիցներ զոհ գացած են ահաբեկումներու կեղր. կոմիտէն երկու մասնաւոր նիստեր յատկացնելով այս հարցին, որոշեց ազդու միջոցներ ձեռք առնել, իր ներկայացուցիչներուն կեանքը պաշտպանելու համար։

Թեվֆիք Րիւշտի կը պտտի

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի Փէշթա հասաւ եւ պիտի մնայ քանի մը օր։ Մեծ ընդունելութիւններ կազմակերպուած էին այս առթիւ։ Գործավարը պտոյտներ պիտի կատարէ Հունգարիոյ մէջ։

Խրուաթները միշտ ընդդիմադիր

Նէթթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացման առթիւ, բուռն հրատարակութիւններ կ'ընեն Խրուաթիոյ թերթերը, Պելկրատի կառավարութեան դէմ։ Բոլորն ալ բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ այդ պայմանագրութիւնները ապօրէն են, քանի որ ստորագրուեցան առանց Խրուաթներու մասնակցութեան։

Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան վարիչներէն Փրիպիչէվիչ, որ սերտ գործակիցն էր Ռատիչի, ճառ մը խօսելով Զագրէպի մէջ, միեւնոյն միտքերը յայտնեց։ Կուսակցութիւնը ընդհ. ժողով պիտի գումարէ օգոստոս 23ին, իր շուրջը համախմբելով նաեւ Սլովէնները եւ միւս դժգոհ տարրերը։

∴ Խրուաթական չորս հատուածներ խորհրդակցելով, որոշեցին միաբանաբար գործել հետեւեալ նպատակներուն համար. — 1. Լուծել Սկուբշինան եւ նոր ընտրութիւններ կատարել. 2. Արմատապէս վերաքննել Սահմանադրութիւնը. 3. Եուկոսլավ դաշնակցային պետութիւն մը կազմել, Պելկրատը ունենալով մայրաքաղաք, միեւնոյն արքայական Տունով, բայց իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի պահէ իր վարչական, ելմտական եւ կառավարական բացարձակ անկախութիւնը։

Նորէն Մակեդոնացիներուն դէմ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական դեսպանը ծանօթ ծանուցագիրը յանձնած ատեն, յայտներ է Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին թէ իր կառավարութիւնը չպիտի աջակցի պուլկարական փոխառութեան, եթէ չձերբակալուին մակեդոնացի գլխաւոր յեղափոխականները։

Այս պահանջը շատ նեղ վիճակի մը մատնած է պուլկարական կառավարութիւնը, որովհետեւ իր ուժէն վեր է ձերբակալել մակեդոնական շարժման վարիչները։

Տրոցկի Պերլին կը գտնուի...

Հէքեա՞թ թէ իրականութիւն։ Քանի մը օրէ ի վեր զրոյցներ պտտին թէ Տրոցկի փախած է եւ Պերլին կը գտնուի։ «Շի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՕԹԹՕ-ՊԱՈՒԷՐ՝ ՄԵԾ ՃԱՌՈՎ ՄԸ ԿԸ ԳԾԷ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 11 Օգոստոս

Միջազգայինի Գ. Համագումարը անհրաժեշտ կը գտնէ ըսել ամէ՛ն երկրի աշխատաւորներուն, որ համայնավարութիւնը նպաստաւոր գետին կը պատրաստէ, քաղաքական այն բռնակալ եւ վտանգաւոր յետաշրջականութեան (որ բազմաթիւ երկիրներու մէջ հետզհետէ հող կը շահի), իր գործունէութեան եղանակներով, երկուքի բաժնելով աշխատաւոր զանգուածները։

Միջազգայինի քաղաքական բանաձեւը

Համագումարը, իր օրակարգին ամէնէն դժուար կէտը վերապահած էր վերջին օրուան: Արդարեւ, գրեթէ միաձայն, օրակարգի բոլոր միւս խնդիրներուն շուրջ, ընկերվ. բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարը քիչ մնաց որ չկարենար միաձայնութեամբ քուէարկել քաղաքական բանաձեւը: Այս անգամ այդ բանաձեւը ընդարձակ, մանրամասն եւ խանդավառ յայտարարութիւն մըն է, ուղղուած բոլոր երկիրներու աշխատաւոր ժողովուրդներուն: Այդ յայտարարութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր գերման երիտասարդ ու ճարտասան երեսփոխանուհին, Թօնի-Սանտըրը, թէեւ զուրկ է ամբոխները խանդավառելու սահմանուած եւ զանգուածներու սրտին դպչող, յեղափոխական եւ ռազմաշունչ բառերէ, բայց իր զուսպ ու կշռուած խօսքերովը, պարզաբանելով ու դատապարտելով դրամատիրութիւնն ու աշխարհակալութիւնը եւ ապացուցանելով իր այդ ցուրտ և հաշուուած մեղադրականին պատճառներուն ճշդութիւնը, գուցէ աւելի ուժգին եւ ազդեցիկ կը հանդիսանայ, գիտակից եւ մտածող աշխատաւորութեան աչքին:

Այս յայտագրութիւնը աշխատանքի պտուղն է Գ. Համագումարի քաղաքական յանձնախումբին (եւ անկէ բղխած մասնախումբին) որ, ամբողջ երեք օր աշխատեցաւ, յառաջանալով քայլ առ քայլ ու ամէն վայրկեան մանրամասնօրէն վիճելով, յաճախ կրքով, տենդով եւ անհաշտութեամբ, միջազգային քաղաքական կեանքը լեցնող բոլոր խնդիրներուն շուրջ: Անգլիական անկախ աշխատաւորականները, որ քանի մը տարիէ ի վեր, ախոյեանը կ'ուզեն հանդիսանալ բանուորական միութեան՝ անտեղի ու ապարդիւն դարպաս մը ընելով ռուս համայնավար վարիչներուն, բացորոշ յամառութեամբ մը կը վիճէին բանաձեւի նախագիծին իւրաքանչիւր միտքը, ուզելով յայտարարութիւնը աւելի յեղափոխականօրէն միակտուր ընծայել ու ամէն անգամ կը հանդիպէին աջակողմին յստակատես ու հետեւողական ընդդիմութեան: Եւ եթէ անկախ աշխատաւորականները, որ մինչեւ վերջին րոպէն, կը սպառնային չքուէարկել յայտարարութեան համայնավարներուն եւ Խ. Ռուսիոյ վերաբերեալ մասը, ճիշդ էին եւ արդար, բանուորական միացման անհրաժեշտութեան զգացումին, մէջ. միւս կողմէ, համագումարին ձախ-ձախին մեծամասնութիւնը, աւելի քան ճիշդ էր ապացուցանելով որ այդ միացումը իրականացնելու համար անկախ-աշխատաւորականներու բռնած ճամբան սխալ է: Համայնավար խուժանավարութեան եւ ամբոխային տրամադրութիւններուն զիջումներ ընելով չէ որ, կարելի է իրականացնել աշխատաւորական զանգուածներու խախտուած միութիւնը:

Այս տեսակէտէն՝ պէտք է բացառիկ նշանակութիւն ընծայել Աւստրիոյ ընկերվարութեան անժխտելի պարագլուխ, մեծ տեսաբան եւ ընկերային գրող Օթթօ-Պաուէրի մեծ ճառին՝ որ խոր ուշադրութեամբ եւ ընդհանուր լռութեան մէջ լսուեցաւ համագումարին կողմէ: Պաուէր, որ դեռ երիտասարդ է, կը հանդիսանայ վերակազմուած Միջազգայինի գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը: Օժտուած մեծ հեղինակութեամբ մը, որ կ'ընդգրկէ ո՛չ միայն յետ-պատերազմեան Եւրոպայի քաղաքական խնդիրները, այլեւ տնտեսական, ելեւմտական եւ տեսական բոլոր հարցերը, ան իր բեմբասացի անհերքելի եւ բացառիկ կարողութեամբ, կը հանդիսանայ թէ իբրեւ քաղաքական վարիչ մը եւ թէ նոյն ատեն կուսակցական առաջնակարգ գործիչ մը:

Աւստրիոյ ընկերվարութեան հին պետ Վիքթոր-Ատլէրի (հայր՝ Միջազգայինի ընդհ. քարտուղար Ֆրից-Ատլէրի) մահէն յետոյ, նախարար՝ յեղափոխութեան յաջորդող կառավարութեան մէջ, հետզհետէ արդէն կը դառնայ միջազգային դէմք մը: Իր եւ կարգ մը ուրիշ ղեկավարներու նկարներն ու կենսագրական գիծերը պիտի երեւան «Դրօշակ»ի յառաջիկայ համարին մէջ:

Պաուէր, իբրեւ տեղեկաբեր քաղաքական յանձնախումբին, ընդլայնեց ներկայացուած յայտարարութեան առանձին մասերը ու ամրացուց զանոնք փաստերու ամբողջ տարափով մը՝ զոր անընդհատ ծափեց Համագումարը: Պաուէր անառարկելի կերպով ապացուցուց որ համայնավարութիւնը, տեսակ մը խախուտ եւ նոյնիսկ խարդախ դիրքի վրայ է այսօր, Միջազգային բանուորութեան դէմ յանդիման, մէկ կողմէն ինքզինքը հակառակորդ համարելով պատերազմին եւ միւս կողմէն ընկերային յեղափոխութեան եւ դրամատիրական տապալումի ամէն յոյս կապելով նոր պատերազմի մը եւ նոյնիսկ անուղղակի պատրաստելով զայն: Տեսակ մը ձեռնթափութիւն եւ հակակրպութիւն է, զէնքերը վար դնել այսպէս, միջազգային դրամատիրութեան առջեւ, յուսալով նոր պատերազմ մը: Անկարողութեան տեսակ մը նոր ապացոյց, զոր կուտայ համայնավար Միջազգայինը:

Պաուէրէն յետոյ, կը խօսի ֆրանսացի Օրիօլ, քարտուղար Խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութեան: Կը բացատրէ թէ ինչպէ՞ս յայտարարութիւնը կ'աշխատի ճշդել միջազգային աշխատաւորութեան դիրքը ընդհ. քաղաքականութեան մէջ: Իր ուժեղ եւ անխոցելի տրամաբանութեամբ, ան կ'ապացուցանէ պատերազմին կապուած յոյսերուն սնանկութիւնը: Մարդիկ կը յուսային որ Մեծ Պատերազմը պիտի բարձրացնէ մարդկային բարօրութեան աստիճանը: Պատահեցաւ հակառակը: Թշուառութիւնն ու գործազրկութիւնը, տնտեսական տագնապն եւ ելմտական վերիվայրումները աւելի քան աղէտաբեր են այսօր միջազգային բանուորութեան համար:

Լէնսպրի, օրուան նախագահը, բրիտանական աշխատաւորական կուսակցութենէն, կ'ընէ որոշ վերապահումներ: Կը նկատէ որ ամբողջ Համագումարը դէմ է Խ. Ռուսիոյ ներքին գործերուն մէջ, որ եւ է արտաքին զինեալ միջամտութեան: Համաձայն չըլլալով հանդերձ հոն կատարուած բոլոր փորձերուն և դատապարտելով հանդերձ հետեւանքները, կը հաստատէ որ այսուհանդերձ մեծ իրողութիւն մը կայ, ցարական բռնակալութեան տապալումը եւ գիւղացիական զանգուածներու ազատագրութիւնը: Պէտք չէ իր ընթացքը բոլորը յեղափոխութեան անիւներուն մէջ զատազան նետել, կ'ըսէ խանդավառ ու ծերունի աշխատաւորական զինուորը, եւ սրտագին կոչ կ'ուղղէ Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութեան, որ Բանուորական Ընկերվարական Միջազգայինի ծոցին մէջ միաձայնութիւնը ամբողջական ընելու համար, մանաւանդ Օթթօ Պաուէրի զեկոյցէն յետոյ, քուէարկէն յայտարարութիւնը ամբողջութեամբ: Այս վերջինները այդպէս ալ կ'ընեն:

Յայտարարութիւնը, որ միջազգային քաղաքական կացութիւնը, իր բոլոր մութ կողմերովը լուսաբանող, կարեւոր եւ արժէքաւոր վաւերաթուղթ մըն է, պիտի հրատարակուի ամբողջութեամբ «Դրօշակ»ի մէջ: Մինչ այդ կ'արժէ անշուշտ, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, համառօտագրել զայն:

Յայտարարութիւնը կը սկսի հաստատելով որ պատերազմէն տասը տարի յետոյ, քաղաքական կացութիւնը աւելի քան մթին է: Ազգային շատ մը փոքրամասնութիւններ եւ շատ մը մանր ժողովուրդներ՝ կը շարունակեն ճնշուած մնալ եւ արեւմտեան ուժերը արգելք կը հանդիսանան անոնց ազատագրութեան: Շատ մը երկիրներու մէջ, ժողովրդավար կարգերը տապալած են՝ ի շահ դիկտատորութեանց: Ամէն տեղ դրամատիրութիւնը պատերազմի վնասները կ'աշխատի բեռցնել աշխատաւոր խաւերուն վրայ և իր արդիւնաբերական միջազգային ձեռնարկներով (trust, cartel) կը տիրէ ամբողջ տնտեսութեան:

Երկրորդ մասով, Միջազգայինի Գ. Համագումարը կոչ կ'ուղղէ բո՛լոր ժողովուրդներուն, որ հաւաքուին իր դրօշին շուրջ, բացատրելով իր կատարած մեծ ու հիմնական դերը, պատերազմին յաջորդող տասը տարիներու ընթացքին, ժողովուրդներու մերձեցման եւ համակեցութեան համար: Ինք է, որ իր շուրջ հաւաքուած աշխատաւորական զանգուածներուն ճնշումին շնորհիւ, յաջողած է խաղաղութեան առաջին քարերը դնել, արիւնէ եւ հրդեհէ լոգնած Եւրոպայի մէջ: Պատերազմի դէմ եղած բոլոր ձեռնարկները՝ պտուղն են իր հետեւողական եւ աննկուն պայքարին:

Երրորդ մասով, յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ Մ. Նահանգներու աշխատաւորութիւնը, մտնել Միջազգայինի դրօշին տակ, բացատրելով թէ ի՞նչպէս եանքի դրամատիրութիւնը անախորժ անակնկալներ կը պատրաստէ՝ աշխատելով օգտագործել զանազան ժողովուրդները, աշխատելով ապակարգել միջազգային աշխատաւորութիւնը:

Յետոյ, Համագումարը իր անվերապահ համակրանքը կը յայտնէ եւ իր օժանդակութիւնը կը բերէ՝ ճնշուած ժողովուրդներուն: Կը պահանջէ Հնդկաստանի, Չինաստանի, Եգիպտոսի անկախութիւնը, նոյն ատեն յիշեցնելով որ այդ անկախութիւնը երբեւիցէ պէտք չէ խափանէ աշխատաւորութեան ազատագրութեան գործը:

Հինգերորդ մասով յայտարարութիւնը հրապարակ կուգայ բոլոր ծպտուած կամ ոչ, բացարձակապետութեանց դէմ: Կը խարազանէ Մուսոլինիի Իտալիան, Հօրթիի Հունգարիան, Պրաթիանուի Ռումանիան, Լիափչէֆի Պուլկարիան ու կը պահանջէ քաղաքական ազատութիւն: Վեցերորդ հատուածը կը վերաբերի Խ. Ռուսիոյ: Համագումարը գնահատելով ռուս գիւղացիութեան եւ աշխատաւորութեան հերոսական կռիւը՝ կը պախարակէ այդ գիւղացիութիւնը չարաշահող համայնավարութիւնը, զայն համարելով անհաւեկին փոքրամասնութիւն մը, որ կ'արգիլէ երկրին արդիւնաբերական զարգացումը:

Վերջին հատուածը սրտառուչ եւ ուժեղ կոչ մըն է՝ ուղղուած միջազգային աշխատաւորութեան եւ գիւղացիութեան հաւաքուելու ընկերվարութեան դրօշին շուրջ ու վերականգնելու խախտուած աշխատաւորական միութիւնը: Կոչ նաեւ ռուս գիւղացիութեան՝ յոյս չդնել պատերազմի վրայ եւ պատրաստել եւ կառուցանել խաղաղութիւնը, միացած ու միակամ: Այդպէս է միայն որ կարելի է տապալել դրամատիրութիւնը, գրաւել իշխանութիւնն ու հաստատել ընկերվարական իրաւակարգ:

Կոչը կը վերջանայ հաստատելով որ աւելի քան ժամանակն է. իրագործելու ընկերվարութեան մեծ նշանաբանը Աշխատաւորնե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

“ՊԱԽԹԻ ՌՈՒՄԻՅԱ ԴՆԻՆԱ„

(ՄԵՐ ՔԻՒՐՏ ԱՇԽԱՏԱԿՑԷՆ)

Նախորդ երկու յօդուածներով ներկայացուցի Թրքական կառավարութեան կողմէ սարքուած խաղերը, քիւրտ ապստամբները հրապուրելու համար:

Իպրահիմ աղա, որուն նամակ գրեր է կուսակալ Սիւրէյեա պէյ, քիւրտ ապստամբական շարժման Էյրիի շրջանի (Արարատ) ժամանակաւոր վարչութեան նախագահն է: Այս հերոսը աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր բոլոր Թրքական ուժերը պարտութեան կը մատնէ եւ այդ շրջանին մէջ քրտական կազմակերպութիւնը ընդարձակելու կ'աշխատի: Կուսակալին գործածած նուաստացուցիչ լեզուն միթէ՞ մեծագոյն ապացոյցը չէ Թուրք կառավարութեան անզօրութեան:

Գալով Նա՛ման էֆէնտիին, որուն նամակ գրեր են Պայազիտի երեւելիներէն Իպրահիմ էֆէնտի եւ Թղթատար-հեռագրական տնօրէնը, ուշիմ ու կարող քիւրտ մտաւորական մըն է, որ տարիներով հաւատարմութեամբ եւ ուղղամտութեամբ ծառայած է Թուրք կառավարութեան: Իր այս ծառայութեանց իբրեւ վարձատրութիւն, արեւմտեան նահանգները տարագրուեցաւ եւ հոն իր ենթարկուած նախատինքներուն, կեղեքումներուն և չարչարանքներուն չկարենալով հանդուրժել, ուխտած է ազատագրել իր ազգը, զոր Թուրքերը կ'ուզեն տմարդօրէն բնաջնջել, ու ամիսներով լեռներու մէջ թափառելէ յետոյ, միացած է Իպրահիմ աղայի:

Այս մարտիկներու տուած պատասխանները ո եւ է մեկնութեան չեն կարօտիր:

Բնականաբար, ինչպէս բոլոր ազգերու, Քիւրտերու մէջ եւս տկար հաւատքով կարգ մը մարդիկ ուզեցին օգտուիլ Թուրք կառավարութեան այս սուտ գթութենէն ու ողորմածութենէն: Անոնցմէ մաս մը սպաննուեցան նոյնինքն Թուրքերուն կողմէ, որոնք այլեւս ամէն յոյս կտրած էին թէ անոնց ընդհանուր ներման արժանանալը պիտի կրնայ խաբել կռուող ապստամբները: Ուրիշ մաս մը, որ ապստամբական շարժման ատեն որոշ պաշտօն ունէին եւ իրենց պաշտօնները ձգելով անձնատուր եղան, անոնք ալ իբրեւ դաւաճան սպաննուեցան՝ քիւրտ յեղափոխական դատարաններու վճիռով: Գալով անոնց, որոնք անձնատուր ըլլալով, այժմ իրենց երկրին մէջ հազար չարչարանքի, տառապանքի ու վախի մէջ կ'ապրին, անոնք ալ զղջացած են եւ փախուստի նոր միջոց մը կը փնտռեն:

Գաղափար մը տալու համար թէ քիւրտ հանրային կարծիքը ի՛նչպէս կ'ըմբռնէ ընդհանուր ներումը, հոս պիտի յիշեմ փոքրիկ դէպք մը: Երկու ամիս առաջ դէպի Քիւրտիստանի սահմանագլուխը կատարած վերջին ճամբորդութեանս ընթացքին, հանդիպեցայ քիւրտ հովիւի մը, որուն հարցուցի թէ ինք եւ իր գիւղացիները ի՛նչ կը մտածեն Թուրքերու ընդհանուր ներումի մասին: Առոր իբրեւ պատասխան, հովիւը պատմութիւն մը պատմեց ինծի: Քիւրտերու մտայնութեան մասին յստակ գաղափար մը տալու համար կը բաւէ հոս արտագրել հովիւին պատմութիւնը եւ անոր աւելցուցած իր քանի մը խօսքերը:

— Ժամանակին հովիւ մը կայ եղեր. օր մը, երբ հօտը արածելու համար քարայրի մը առջեւ կը պտտուէր, կը սկսի սրինգ ածել: Քիչ վերջ քարայրէն դուրս կ'ելլէ օձ մը, որ երկար ատեն պարելէ վերջ, քարայրէն ներս կը մտնէ եւ բերանը ոսկի մը առած վերադառնալով, ոսկին հովիւին կուտայ: Յաջորդ օրը, նոյն ժամուն, հովիւը դարձեալ քարայրին առջեւ կուգայ եւ սրինգով նոյն եղանակը ածել կը սկսի: Օձը դարձեալ դուրս կ'ելլէ: Քարայրէն ոսկի մը բերելով հովիւին կուտայ: Այսպէս երկար ատեն ամէն օր կը շարունակուի նոյն արարողութիւնը, նուագ, պար, եւ պարէն յետոյ ոսկի: Հովիւը այս ոսկիներուն շնորհիւ կը հարստանայ եւ կ'որոշէ Մէքքէ ուխտի երթալ: Կը կանչէ իր տղան եւ խնդիրը կը բացատրէ անոր, խստիւ պատուիրելով որեւէ չարիք չհասցնել օձին, որ իրենց բարերարն է: Հօրը մեկնելէն յետոյ, տղան, ըստ պատուէրի, քանի մը օր քարայրին առջեւ սրինգ կ'ածէ, օձին պարել կուտայ եւ ոսկին առնելով տուն կը դառնայ: Ի վերջոյ կը մտածէ թէ աւելի լաւ պիտի ըլլայ սպաննել օձը, քարայր մտնել և ոսկիները ամէնը մէկ առնել: Այսպէս կ'որոշէ եւ յաջորդ օրը հետը կացին մը կ'առնէ: Օձը պարած ատեն կացինով վրան կը յարձակի: Օձին պոչը միայն կը փրթի, իսկ տղան օձին կողմէ խայթուելով կը մեռնի: Մայրը ճերմակ շիրիմ մը կը կանգնէ իր տղուն համար: Երբ հովիւը Մէքքէէն կը վերադառնայ, խնդիրը կ'իմանայ եւ շատ կ'ազդուի: Դարձեալ կ'առնէ ոչխարներն ու սրինգը եւ կ'երթայ քարայրին առջեւ ժամերով կը նուագէ: Սակայն օձը չերեւար: Հովիւը չի յուսահատիր եւ քանի մը շաբաթ այս ձեւով քարայրին առջեւ կ'երթայ եւ ժամերով կը նուագէ: Օր մը կը տեսնէ, որ օձը քարի մը ծակէն կը նայի: Կը դառնայ անոր ու կ'ըսէ.

«— Եահո՛ւ, քեզի ի՞նչ եղաւ: Մեր այսքան տարուան բարեկամութիւնը ինչո՞ւ մոռցար: Ինչո՞ւ դարձեալ առաջուան պէս դուրս չես ելլեր ու պարեր, այսքան տարուան բարեկամներ ենք, ինչո՞ւ այդքան շուտ մոռցար վաղեմի բարեկամդ: Ես կրնա՞մ որեւէ գէշութիւն ընել քեզի: Քեզմէ այսքան բարիքներ տեսայ: Եկո՛ւր, պարէ՛, մեր հին բարեկամութիւնը շարունակենք»:

«Օձը իբրեւ պատասխան հովիւին կ'ըսէ.

— Քանի որ այս կտրած պոչն ունիմ, ու քանի դուն ալ այդ [illegible] ունիս ճերմակ շիրիմը, մեր միջեւ բարեկամութեան, մտերմութեան խօսք չի կրնար ըլլալ:»

Հովիւը իր այս պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ աւելցուց.

— Անհա՛ պէյս, քանի՛ մեր աչքին առջեւ է Թուրքերուն թափած այնքա՛ն անմեղ ու անարատ քիւրտ արիւնը, անոնց այրած ու քանդած ա՛յնքան քիւրտ գիւղերն ու քաղաքները, մեզի համար այլեւս Թուրքերուն հետ բարեկամ ըլլալու, անոնց ներումին ու օրէնքներուն հաւատալու խօսք չի կրնար ըլլալ: Մեր միջեւ ամէն բարեկամութիւն վերջացած է: Այսօր ամբողջ ազգը այլեւս չուզեր խաբուիլ: կրկնելով այն առածը, զոր մեր նախնիքները ըսած են հարիւրաւոր տարիներ առաջ.

— «Պախթի րումիյա գնինա» Թուրքը խօսքը չի յարգեր:

Այս առածին իմաստն ըմբռնելու համար պէտք է ըսել թէ Քիւրտիստանի մէջ մէկը, նոյն-

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

ՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻ

Պոլսէն կը գրեն թէ լատինատառ այբուբենի յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները փութով կը [illegible]նակէ։ Գործը գրեթէ աւարտած է արդէն եւ միայն գլխաւորներու մասը կը մնայ։ Յանձնաժողովի անդամներէն ոմանք [illegible]մանական, միւսներն ալ Ֆրանսական գլխագիրներու որդեգրումը [illegible]ջարկած են։

[illegible] կը հաւաստուի թէ նոր այբուբենի հրատարակութիւնը պիտի կատարուի նոյեմբերի սկիզբը երկրին ամէն կողմերը գաղտնագրեր պիտի կազմակերպուին, [illegible]է մինչեւ երկու ամիսէն գի[illegible]րու գործածութիւնը կարելի [illegible]րձնելու նպատակով։

[illegible] ուսուցիչներու դասընթացքներ պիտի հաստատուին, [illegible]ւոյ հաւանական է, որ այս [illegible]րի իսկ դպրոցներու մէջ նոր [illegible]ուբենով աստիճանաբար կա[illegible]ուին դասերը։ Նոր դասագիրքեր պիտի տպագրուին եւ հիններ[illegible] [illegible]ւագոյններն ալ նոր գիրերով պիտի հրատարակուին։

[illegible] Սինէմաներուն, թատրոններ[illegible], գինետուններուն եւ բոլոր [illegible] հանրային վայրերուն մէջ, [illegible] այբուբենի գործածութեան [illegible]նակը ցոյց տուող ծանուցումներ պիտի կախուին։ Մասնաւորա[illegible]ուժ պիտի տրուի Անատոլուի [illegible] կատարուելիք դասաւանդու[illegible]ներուն, այս առթիւ անգրագէտ ժողովուրդին կարդալ գրել ալ սորվեցնելու համար։

[illegible] Բեմերէն ամէն օր, մասնաւորաբար [illegible]ւնակներու մէջ լատինական [illegible]րու գործածութիւնը պիտի [illegible]ցանէն քանզան հաստատու[illegible]։

[illegible] Մ. Քէմալ Պոլիս, Սարայ [illegible]նուրի դարաստանին մէջ [illegible] ճաշկէսի մը առթիւ, [illegible]ինչ սաղ մը կ'երգէր մաս[illegible]ցութեամբ Թրքուհիներու, [illegible]եւեալ ճառը խօսեցաւ լա[illegible]երէն տառերու անհրաժեշ[illegible]եան մասին։

— «Ընկերնե՛ր, Թրքական նոր [illegible]երը կ'ընդունինք, մեր գե[illegible] լեզուն [illegible] [illegible]ուած ենք [illegible] այն [illegible]մանալի նշաններէն, որ գա[illegible] ի վեր երկաթէ շղթանակի [illegible] առին մեր գլուխը։ Կ'ուզենք [illegible] հասնիլ մեր լեզուն, [illegible] նոր տառերով [illegible] եւ կա[illegible] [illegible] կերպով պիտի հասնինք։ [illegible] եմ [illegible], դուք ալ [illegible] եղէք։ [illegible] Հայրենակիցնե՛ր, շուտ սորվեցէք Թրքական նոր այբուբենը, եւ սորվեցուցէք ամբողջ ազգին,— գիւղացի, հովիւ, բեռնակիր եւ նաւավար։ Խորհեցէք որ մեր ժողովուրդին հարիւրին 90ը գրել կարդալ չի գիտեր։ Ցոփ ամօթ է, իսկ այս ազգը ամչնալու համար ստեղծուած չէ, այլ հպարտանալու։ Բոլոր հայրենակիցները ամէնէն շատը, մէկ, երկու տարուան մէջ պիտի վարժուին նոր տառերուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատօլուի խորերէն Սուրիա հասած ճամբորդ մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Եփրատ»ի, որ կը վերապահէ քաղաքին անունը։

Քաղաքին մէջ, հայ ընտանիքներուն թիւը կը հասնի մօտ 200ի. անցեալ տարի տղաքը փողոցներու մէջ թափառելէ ազատելու մտօք, խորհած են վարժարան մը բանալ. երբ արտօնութեան համար դիմում կ'ընեն, կառավարութիւնը 2 ուսուցչուհի եւ մէկ ուսուցիչ կը նշանակէ տարապայման սակերով, որով գործը կը վիժի եւ տղաք դարձեալ կը սկսին փողոցային կեանք վարելու։ Նեղեցին գրաւուած ու գինետնական մթերանոցի վերածուած էջմիածնէր նոյնիսկ իրենց անձնական տուներուն համար, պարտաւորուած են վարձ վճարելու իբր լքեալ գոյք։ Արհեստաւորներն ալ գժգոհ են իրենց վիճակէն կառավարութիւնը կը բանադատէ զիրենք Թուրք աշակերտներու արհեստ սորվեցնել, երբ աւանք քիչ շատ կ'իւրացնեն արհեստը, դառ խանութ կը բանան եւ չեն թոյլատրեր որ յաճախորդ մը մտնէ հայ արհեստաւորին։ Այս վերջինը նեղէ ուզէ արտասահման մեկնիլ, չեն թոյլատրեր ճամբորդութիւն մըն չեւ որ Թուրք աշակերտ մը հասցնէ։

Համբորդութիւնը. նոյնիսկ քաղաքին շատ մօտ տեղ մը՝ արգիլուած է. վերջերս, հայ կին մը որուն աղջիկը տարագրութեան ատեն Թուրք գիւղացիի մը հետ ամուսնացած էր, գաղտնի կերպով աղջկան երթալուն պատճառաւ, վերադարձին բանտարկուեցաւ եւ օրերով նեղութիւն կրեց է։

Ընդամէնն ալ չվերադառնալու պայմանաւ հայերուն թոյլ կը տրուի արտասահման երթալու, թոյլ կը տրուի իրենց գոյքերը ազատօրէն ծախելու. բայց կոլուած ծախել արգիլուած է։ Ընդագիրի գործողութեան ատեն հագար ու մէկ պատրուակ կը ստեղծեն հայուն գրպանը պարպելու համար, այնպէս որ հոս եկողները հազիւ կրնան հայթայթել իրենց ճանապարհածախսը։ Առանց բացառութեան, հոն մնացող բոլոր հայերը մտադրած են գաղթել եթէ ի վիճակի ըլլան ճամբու ծախքը գտնելու։ Քէմալական վարչութեան հաստատումը գժախային կեանք մը ստեղծած է Անատօլուի մէջ մնացող հայ բեկորներու համար։ Ցաւ մը մէջ գեղեցիկ աղջիկ մը գտնուիլը ոճ բագործի թաքստոցի մը երեւալթ կ'ուսայ։ Խեղճ աղջիկը առեւանգուած է ծակէ ծակ պահուըտիլ իր դէմքը չցուցադրելու համար. մութը կոխելուն պէս կասկածելի ստուերներ կը սլքտան տան չորս կողմը՝ աղջիկը առեւանգելու. կառավարութեան պաշտպանութեան դիմում ընել անօգուտ է, որովհետեւ ոստիկանութիւնն ալ անոնց հետ է։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 25ին Երեւան հասած է հռչակաւոր ռուս գրող Մաքսիմ Գորկի։ Երեւանի մէջ, Գորկի ծանօթացած է պրոլետգրողներու հետ։ Զարենց անոր նուիրած է իր «Երկիր Նայիրի» գրքին ռուսերէն թարգմանութիւնը։ Ան այցելած է հանրային գրադարանը, թանգարանը, ուր առանձնապէս, իր ուշադրութիւնը գրաւած են Սարեանի նկարները։ Այցելած է նաեւ գինեգործարանը եւ բամպակի գործարանը նոյն իրիկունը ի պատիւ հիւրին, մեծ ճաշ մը տրուած է։

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդը որոշեց՝ Հայաստանի գաղթականութեան համար նշանակուած գումարէն յատկացումներ ընել վարչական սպասարկութեան, տեղափոխութեան, սնունդի եւ բժշկական օգնութեան համար որպէս զի այս նպատակով պիտի ծախսուի գաղթականներու առաջին փոխադրութեան ժամանակ, եւ չպիտի վերադարձուի։

Վարչական ծախքերու համար յատկացուած է 7000 ռուբլի, տեղափոխութեան համար 8000 ռուբլի, իսկ սնունդի եւ բժշկական օգնութեան համար 10000 ռուբլի։ Այս գումարները յատկացուած են 1928-29ի գաղթականական պիւտճէի նախահաշուին։

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐ

Յունիսի վերջը, Երեւանի մէջ փակուած են ուսուցչական դասընթացքները, որոնք կազմակերպուած էին Հայաստանի լուսաւորութեան գործավարութեան կից փակումէն առաջ ուսանողներու խումբը շրջագայութեան ելած է դէպի կոտայքի Ղոհար գիւղը։ Հրահանգիչներու ղեկավարութեան տակ, ուսանողները ուսումնասիրեցին գիւղը եւ անոր շրջակայքը, գծելով անոր յատակագիծը, ծանօթանալով անոր կլիմայական պայմաններուն բուսականութեան հետ եւայլն։ Ցետոյ, խումբը տեղեկութիւններ քաղած է գիւղին կեանքէն, անոր անցեալին ու ներկային, հին տուներու ձեւին վրայ եւայլն։

Խումբը այցելած է նաեւ մօտակայ Նշգաւան գիւղի երկրաշխարհական դպրոցը, մանրամասն ծանօթանալով անոր գիւղատնտեսական աշխատանքներուն։

ԹՈՒՐՔ ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒՀԻՆԵՐ

Պոլսէն կը գրեն թէ երկու Թրքուհիներ Նէշիլ քէօյի սաւառնորդական վարժարանը դիմած են աշակերտ արձանագրուելու համար։ Վարժարանը, սակայն քաղաքային վիճակէն զինուորական վերածուած է, ուստի կարելի չէ եղած ընթացք տալ Թրքուհիներու դիմումին։

Անոնցմէ մէկը, հարուստ ընտանիքի մը Սիւրէյեա հանըմ անուն աղջիկը, մօտերս Ֆրանսա պիտի երթայ, սաւառնորդ ըլլալու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 13 օգոստոս.— Հակառակ տիրող տապին, խուռն բազմութիւն մը փութացած էր կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած ներկայացումին։

Ցայտագիրը ճոխ էր։ Նախ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը բեմադրեցին Աճարեանի «Էլ մի՛ ադօթիր»։ Խաղը անցաւ ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ։

Յայտագրին երկրորդ մասը՝ «Զարթօնք Արթին աղային ներկայացուեցաւ Լանաէյի «Մուրատ» ակումբին անդամներուն կողմէ։ Դերակատարները իրենց կարելին ըրին յաջող խաղարկութիւն մը ունենալու համար։ Միջնարարներուն տեղի ունեցան նաեւ երգ. նուագ ե կովկասեան պարեր։

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած վիճակահանութիւնը։ Շահող թիւերն են՝ 31, 80, 5, 288, 297, 215, 136, 124, 165, 60, 185։ Կը խնդրուի այս տոմսակներու տէրերէն դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան, ստանալու համար իրենց նուէրները։

*. Կը լսեմ թէ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղն ալ քանի մը շաբաթէն պիտի տայ իր բացման հանդէսը։ Անշուշտ հետզհետէ բազմացող գաղութը պիտի գիտնայ իր քաջալերութիւնը բերել անոր ալ, ինչպէս եւ այդ կարգի բոլոր ձեռնարկներուն։

Վ. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ ԹԱՆԱՌԻԱ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ «Ընկեր Կարօ» խումբի կազմակերպած հանդէսը, Խանասորի արշաւանքի 31րդ տարելիցին առթիւ, տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի իրիկուն։ Ժամանակէն առաջ անսպասելի բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը։ Առենապետ ընկեր Հ. Պասմաճեան ժողովը բանալով, փոքրիկ ակնարկ մը նետեց օրուան դէպքին վրայ։ Ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, աչքերը յառած հայկական եռագոյնին։ Արտասանեց Պուլվար Օտտայի վարժարանի փոքրիկներէն Մարիամ Սաղաթելեանը «Կարկուտ տեղաց» խմբերգէն յետոյ, արտասանեց Ժիկին Ողիկեան՝ մեներգեց ընկեր Նազարէթ Գարամանուկեան։ Մանկապարտէզի շատ մը փոքրիկներ փայլուն հանդէսին հնորհաւորելի են հայ ծնողքները որ իրենց փոքրիկները կը մղեն դէպի հայկական կեանքը։ «Լուսին չկար» խմբերգէն վերջ, ընկեր Պօղոս Հիւսեան, որ պանծացուց ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած զոհերը, շեշտելով Խանասորի արշաւանքին արժէքը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով։ Յետոյ ունեցանք ընկերա-համակրական ժողով մը, ուր մեր շարքերուն վրայ աւելցան 7 նոր ընկերներ։

Ս. Փօլաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՎԻՆ ԱՃԻՐԸ. Կատղած կով մը առջի օր փախաւ Յուէյի կայարանէն եւ փոթորիկի պէս ինկաւ Օպի աւանին վրայ, ուր յաջողեցան զայն զսպել։ Սակայն կովը՝ կատաղութեան նոր նոպայէ մը բռնուած՝ խորտակեց սանձերը, խուժեց մօտակայ Լը Փօրսէթ գիւղին վրայ, ուր վիրաւորեց 6 տարու տղեկ մը։ Իր արշաւը շարունակելով կանգ առաւ Մալմէզօնի ուր ծանրօրէն վիրաւորեց 24 տարու երիտասարդ մը։

Ոստիկան մը ի վերջոյ յաջողեցաւ զայն զգետնել հրացանի երկու փամփուշտ պարպելով անոր վրան։

ԴՐԱՄԱՆԻՇՆԵՐՈՒՆ ՁԱՐՄԱՆՔԸ.— Առջի օր Անգլուհի մը դատաստանի ենթարկուեցաւ Լիվըրփուլի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ՝ իր վրայէն գտնուած էր 7000 ոսկի (մօտ՝ 850,000 ֆրանք) արժէքով մանեակ մը, որ կը պատկանէր փարիզաբնակ կնոջ մը։

Դատարանը նախապէս հրաւիրած էր մանեակին բուն տիրուհին, որ ներկայանայ եւ իր վկայութիւնը տայ։ Բայց փարիզուհին տեղէն իսկ չէր շարժեր, փոխանորդ անգամ կարգելու ձանձրոյթն չէր ուզեր յանձն առնել։ Այնպէս որ դատարանը ստիպուեցաւ ազատ արձակել Անգլուհին, գարմանք յայտնելէ յետոյ, թէ կին մը որ 7000նոց մանեակ մը կը կորսնցնէ կամ կը գողցնէ, տեղէն իսկ չի շարժիր, երթալ օգնելու համար արդարութեան, որ երեւան հանէ յանցաւորը։ Ասոր հետ մէկտեղ՝ փարիզուհին նորէն տիրացաւ իր մանեակին, իսկ դատաւորները գեռ զարմացած կը մնան։

ՅԱՋՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՇԱՏ ԿԱՐՃ

Քիմիագէտներու ամերիկեան ընկերութեան առջեւ բանախօսութիւն մը ընելով, Սըր Ճէյմս Ըրվին, գեր-նախագահ Աէյնտէնորիւ համալսարանին, յայտարարեց թէ յառաջիկայ պատերազմը պիտի մղուի եւ պիտի շահուի քանի մը օրուան մէջ միայն, քիմիական աւերիչ բաղադրութեանց անսահման գործածութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Սէն-Ֆիլիբէնի (Մարսէյլ) թաղ. խորհուրդէն ստացանք Օգոստոս 12 թուակիր նամակ մը, իբրեւ պատասխան մեղադրանքին (Յառաջ, 4 Օգոստոս)։

Քաղելով միայն հաշուական հատուած մը, դիտել կուտանք թէ, մարմին մը որ կ'անսաստէ Ազգ. Իշխանութեան եւ կիրք. մյուսած՝ Association Cultuelէի կը վերածէ հայ ժողովուրդին պատկանող հաստատութիւն մը — ինչպէս ըրած են փարիզի ջոջերը — իրաւունք չունի հանրային համակրանք սպասելու։

Միւս կողմէ, երկու կողմին ալ խորհուրդ կուտանք մամուլը չզբաղեցնել տեղական կամ անձնական վէճերով։

Թաղ. խորհուրդը յայտնելէ յետոյ թէ մանկապարտէզի աշակերտներու թիւը 30-35էն բարձրացած է 57ի, կը գրէ.

— «Եկեղեցւոյ մէկ անկիւնը կը մնար խոհանոցը որ շատ անյարմար էր թէ արարողութեան եւ թէ մանկապարտէզի, ինչ որ նկատուած էր նաեւ նախորդ թաղականութեան օրով։ Շէնքին տէր՝ Պ. Յ. Ժամկոչեան քանիցս խնդրած էր մեզմէ ուրիշ յարմար տեղ մը գտնել, առարկելով, որ իրեն պէտք է շէնքը։ Յաջողեցանք զինքը համոզել ու քակել խոհանոցը, որ գնահատուած էր վարպետներու կողմէ 2000 ֆրանք։ Անհրաժեշտ էր նաեւ բանկալի կամ պահարանի դառ մը ունենալ, որու ծախք նախահաշուած էր 2300 ֆր.։ Պ. Յ. Ժամկոչեան 2000 ֆրանքը յատկացուց անոր, որով մեր կողմէ եղած ծախքը տան վրայ 300 ֆրանք է, ոչ թէ 5000 ֆրանք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» ը

ՄՈԽԻՐԸ

(Չեխերէնէ՝ ԿՐԱՅԻԼԼԱ ՏԻԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

[illegible]ն կը խօսէր լռջօրէն, նէ կը [illegible] միամտօրէն։ Կը հաւա[illegible]որովհետեւ պէտք ունէր հա[illegible]լու, որովհետեւ Անանիա վարձեց էր զինք հաւատալու եւ[illegible]կայական բաներու, ինքնա[illegible]դրուած ինքն ալ իր երեւա[illegible]թեններ։ Այսպէս՝ Յունիսի [illegible]երը կարմրագոյն մնացէ [illegible] մը գտնելով ոսկի կարծեց։

— Անպայման հոս գանձ մը [illegible] մտածեց եւ անմիջապէս փա[illegible]իւն մօտ նոր յոյսերն աւե[illegible]

[illegible]մաղը կը տիրէր վայրի գաշ[illegible] [illegible]պուտակ գետը կը ցոլացնէր [illegible]րուեննի ծաղիկները, նար[illegible] կը բուրումնաւէտէին։ Լու[illegible]սինէն եւ ծիրկաթինէն լուսաւոր գիշերները գինովցնող նիւթ մը կ'արտաշնչէին կարծես։

Ոլին կը թափառէր հոս ու հոն։ Երկարատեւ վերջալոյսերուն, երբ հեռաւոր լեռները կը շփոթուէին երկինքի հետ, տխուր նայուածքով մը կը հետեւէր եղբայրներուն, կիսամերկ եւ պղնձագոյն, որոնք կ'ոգեւորէին դաշտերը վայրի թռչուններու նման աղաղակներ բարձրացնելով։ Նէ կը մտածէր այն օրուան՝ երբ պիտի լքէր գանոնք Անանիայի հետ մեկնելու համար։ Ցնած էր երիտասարդին գտած օղակը, կը յուսար եւ կը սպասէր՝ գարնան թոյներէն այրած ափերով։

***

Ոլի՛, կանչեց Անանիան մազաով մը եռուէն։

Ոլին սարսռաց, զգուշութեամբ յառաջացաւ եւ ինկաւ երիտասարդին բազուկներուն մէջ՝ նստան գեռ գաղջ խոտին վրայ, թաշի եւ վայրի գաֆնիի խուրձի մը մօտ, որ կը բուրէր ուժգնօրէն։

— Գրեթէ պիտի զգայի, քսաւ երիտասարդը։ Ցիրուհին զաւակ պիտի ունենայ այս գիշեր, կինս քովը պիտի մնայ եւ կ'ուզէր որ տունը մնամ։ «Ո՛չ, ըսի, այս գիշեր խաշ ու գաֆնի հաւաքելու եմ։ Չե՞ս գիտեր որ Ս Յովհաննէս է։ Եւ աշա՛ հոս եմ»։

— Ի՞նչ բանի կը ծառայէ գաֆնին, հարցուց Ոլի։

— Չե՞ս գիտեր ուրեմն։ Այս գիշեր քաղուած գաֆնին դեղ է եւ շատ մը ուրիշ բաներու կը գործածուի, օրինակի համար, եթէ ասոր տերեւները հօս հոն գրուեն, որթատունկի պատերուն շուրջ կամ փարախի մը մօտ՝ գիշակեր կենդանիներ հոն չեն կրնար մտնել եւ խողովը փճացնել, գառնուկները յօշոտել։

— Բայց դուն հովիւ չես։

— Ցիրոջս այգին պիտի նայիմ, այս տերեւները պիտի դնեմ տակոններուն մօտ, որպէսզի մրջիւնները գօրեններ չտանին։ Երբ գօրեն ծեծելու ատենը գայ, պիտի գայ։ Շատ մարդ պիտի ըլլայ, ան պիտի կտտարենք եւ գիշերը պիտի երգենք։

— Ո՜հ, հայրս պիտի չուզէ, ըսաւ հառաչելով։

— Զարմանալի՜ է այդ մարդն ալ։ Կ'երեւայ որ կինս չի ճանչնար, ըսաւ Անանիա զրպանները խառնելով։ Բայց ո՞ւր գրի։

— Ի՞նչ բանը. կի՞նդ հարցուց չարամտօրէն Ոլին։

— Խա՛չ մը։ Արծաթէ խաչ մը գտայ։

— Արծաթէ խա՞չ մը։ Օղակը գտած տեղէ՞դ եւ ինծի բան մը չէիր ըսեր։

— Այո՛, ճի՛շդ արծաթ է։ Ընութին տակէն հանեց ծրարիկ մը։ Ոլին քակեց զայն, շօշափեց խաչը եւ հարցուց անձկութեամբ։

— Բայց իրա՞ւ է, գտա՞ր գանձը։

Այնքան երջանիկ կ'երեւար որ Անանիա թողուց այդ պատրանքին մէջ, չուզեց ըսել թէ արտին մէջէն գտած էր։

— Այո՛, այն տեղէն։ Ո՞վ գիտէ, որքա՜ն թանկագին առարկաներ կան գեռ։ Սակայն գիշերը պիտի փնտռեմ։

— Բայց գանձը տիրոջն է։

— Ոչ, գտնողինն է, պատասխանեց եւ կարծես ըսածին ուժ տալու համար Անանիա, սեղմեց Ոլին ու սկսաւ համբուրել։

— Եթէ ես գտնեմ գանձը, պիտի գա՞ս, հարցուց դողդողուն, պիտի գա՞ս, ըսէ՛ ծաղիկս։ Շուտով պիտի գտնեմ ատիկա որովհետեւ ալ չեմ կրնար քեզմէ հեռու ապրիլ։ Ահ, երբ կինս կը տեսնեմ, մեռնիլ կ'ուզեմ, մինչդեռ քեզի հետ հազար տարի ապրիլ պիտի ուզէի, ծաղի՜կս։

Ոլի մտիկ կ'ընէր եւ կը սարսռար։ Խոր լռութիւն մը կը տիրէր ամենուրեք։ Աստղերը կը պլպլային միշտ աւելի մարգարտագարդ. սիրով ժպտուն աչքերու նման։ Անուշահոտ խոտերու բոյրերը միշտ աւելի քաղցր կը դարձնէին մթնոլորտը։

— Շուտով կը մեռնի կինս, Ոլի. սրտիկս ո՞վ գիտէ, թերեւս տարիէ մը ամուսնացած ըլլանք։

— Թո՛ղ Ս. Յովհաննէսի կամքն ըլլայ, հառաչեց Ոլին։ Սակայն՝ ուրիշի մը մահը փափաքելու չէ։ Հիմա թո՛ղ որ երթամ։

— Դեռ քիչ մըն ալ կեցի՛ր, պաղատեցաւ մանկական ձայնով մը, ինչո՞ւ կ'ուզես երթալ, ինչ պիտի ընեմ առանց քեզի։

Բայց ան ոտքի ելաւ բոլորովին դողդողուն։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

քակօ Թրիպիւն» երէկուան թիւին մէջ կը հրատարակէ Պեռլինի Թղթակցին մէկ հեռագիրը, որ չափազանց լրջութեամբ կը պատմէ թէ Նախկին դիկտատորը ինչպէս Պերլին կը բնակի թէ ինք տեսաւ զայն գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ճանչցաւ եւ ետեւէն վազեց, բայց Տրոցկի գոց կառք մը նետուելով, անհետացաւ մութին մէջ։

Շարունակելով պատմութիւնը, Թղթակիցը կ'ըսէ թէ երկու ամիս առաջ, Մոսկուայի վարիչները որոշեցին փակել ընդդիմադիրներու խնդիրը։ Զինովիէվ, Կամէնէֆ եւ Տրոցկի հրաւիրուեցան մեղայագիր գրելու։ Առաջին երկուքը համակերպեցան, իսկ Տրոցկի մերժեց եւ հետեւեալ պատասխանը տուաւ բանագնացցին. «Ես չեմ կրնար համակերպիլ քաղաքականութեան մը որ գիտեմ թէ սխալ է։ Բայց թուղթ եւ հաւատարիմ համայնավար եմ. չեմ ուզեր ընել որ եւ է բան որ կրնայ վնասել աշխարհի միակ համայնավար պետութեան» եւլն.։

Վերջապէս, համաձայնութիւն գոյացաւ — միշտ ամերիկեան Թղթակցին պատմութեամբ — եւ Տրոցկի տարբեր անցագրով իր աքսորավայրէն անցաւ Լիթուանիա, և Մէմէլէն նաւ նստաւ դէպի Շթէթին, ուրկէ յուլիս 28ին մեկնելով, գնաց Պերլին։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է որպէսզի մարդ չիմանայ իր բնակութեան տեղը։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Տրոցկի մեծապէս ծերացած է և մազերը ճերմկած։

Չիչերինի վիճակը ծանրացած

Հեռագրի մը համաձայն, այն մասնագէտները որ կը խնամեն Չիչերինը, հաստատած են թէ հիւանդին վիճակը ծանրացած է։ Արտաքին գործավարը կը տառապի քրոնիկ շաքարախտէ եւ սահմանուած դեղերը անօգուտ անցած են։

Թուրքերէնը լատիներէն տառերով

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ հետզհետէ աւելի մղում կը տրուի լատիներէն տառերու ընդունելութեան համար։ Մ. Քէմալ ուղղակի շարժման գլուխն անցած է, ինչպէս կը հաստատէն Գ. էջին մէջ հրատարակուած լուրերն ալ։ Թերթերը աւելի լայն տեղ կուտան լատինատառ հատուածներու։ «Միլլիէթ» հրատարակեց Մ. Քէմալի մէկ ձեռագիրը, ամբողջովին լատինատառ։ Խումբ մը երեսփոխաններ եւ պաշտօնեաներ սկսած են դաս առնել։

Կը հաւաստուի թէ հինգ տարուան ընթացքին բոլոր հրատարակութիւններն ու գործառնութիւնները պիտի ըլլան լատիներէն տառերով։

Շահը Եւրոպա կուգայ

Գահիրէէի պարսկական դեսպանը կը ծանուցանէ թէ Բիզաշահ Եգիպտոս պիտի այցելէ յառաջիկայ ձմրան եւ յետոյ պիտի պտտի Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները։

Ալպանիոյ ճակատագիրը

Իտալական թերթ մը կը գրէ թէ, իբրեւ հետեւանք Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացման, հաւանական է որ ջնջուի Ալպանիոյ հանրապետութիւնը եւ Ահմէտ Զօկու հռչակուի իշխան Ալպանիոյ։

Վենիզելոս պիտի չգայ

Աթէնքէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, ընտրական պայքարին ընթացքը հետզհետէ կը դառնայ ի նպաստ Վենիզելոսի, անոր թէ արքայական եւ թէ հանրապետական հակառակորդներուն դէմ։ Երկուշաբթի օր, Աթէնքի մէջ, հազիւ քանի մը հարիւր հոգի ներկայ էին Քաֆանտարիսի ճառին։ Այս Նախկին Նախարարը, կատաղի հակառակորդ մը Վենիզելոսի, Յունաստանի ամէնէն ազդեցիկ ճառախօսն է եւ դեռ քանի մը ամիս առաջ հզօր պետ մըն էր։ Միւս կողմէ, արքայական Ցալտարիս ալ պաղ ընդունելութիւն գտաւ Սելանիկի մէջ եւ բուռն ցոյցեր եղան, ինչպէս գրած էինք։

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ արքայական յաջողութիւն մը ծնունդ պիտի տայ անվերջ կռիւներու, հանրապետութիւնը տապալելու եւ Եօրկիոս Թագաւորը վերահաստատելու համար։

Լոնտոնը վտանգի տակ է

Ծանօթ ռազմափորձերու մասին հրատարակուած Նոր զեկոյցը կ'ըսէ թէ' օդանաւային ճակատամարտի ընթացքին, երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, յարձակողները կորսնցուցին 43 օդանաւ, իսկ պաշտպանողները' 17։ Վերջին գիշերը' յարձակողներու կորուստն էր 22, պաշտպանողներունը' 15։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ «ջարդ ու փշուր եղաւ» Լոնտոնի օդանաւային պաշտպանութեան գլխաւոր կեդրոնը, օդանաւային նախարարութիւնը, որ «կործանեցաւ»։ Չորեքշաբթի առտու, առաջին ճակատամարտին, նոյն իսկ գծրիներ բռնուեցան։

Այս տեսական արդիւնքներուն վրայ, մամուլը սկսած է ահազանգ հնչեցնել, ազդարարելով թէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը վտանգի տակ է, քանի որ «թշնամի» օդանաւերը յաջողած են, առանց տեսնելու անցնիլ ծովափը, թռիլ Լոնտոնի վրայ և հասնիլ իրենց նպատակակէտին։

Ինը միլիոն Իտալացի երկրէն դուրս

Նոր մարդահամարի մը համաձայն, 9,169,367 Իտալացիներ կը գտնուին Իտալիայէն դուրս։ Ասոնց հարիւրին 83ը կը բնակին հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա, հարիւրին 13ը Եւրոպա, հարիւրին 2ը Ափրիկէ։ Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին 962,583 Իտալացիներ, իսկ հազարաւորներ ցրուած են Եւրոպայի զանազան կողմերը։ Ուրեմն, արտասահմանի Իտալացիներուն ինը տասներորդը կը գտնուին Ամերիկա եւ Ֆրանսա։

Արտասահմանի ֆաշիստ կազմակերպութեանց թիւն է 580 խումբ, 120,000 անդամներով, որոնք բոլորն ալ կանոնաւոր անդամատոմս ունին։ Արժանթինի մէջ կը գտնուին մէկ միլիոն 797,000 Իտալացիներ, Պրազիլիա' 1,839,000, Ուրուկուէյ' 85,000, Չիլի' 23,000, Մ. Նահանգներ' 3,706,116, Քանատա' 200,000։

Միեւնոյն հրատարակութեան համաձայն, որ պատրաստուած է արտաքին Նախարարութեան կողմէ, այս գաղթականները կը հրատարակեն 278 իտալերէն թերթեր։

Հ. Յ. Դ.

Հրազդան խումբի արտակարգ ժողովը' այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ave. Italie ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Գոյամարտ խումբի ժողովը' այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը' վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական դրագարանի սրահը։ Նիւթ' Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ։

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը' վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրագարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Ներկայացուցչական ժողովը' վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահին մօտ։

Նիսի Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Թուլոնի ենթակոմիտէները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը' այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դրագարանը։ Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Օրակարգ.— Վիճաբանութեան Շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Հաբրանական յանձնախումբի դաշտահանդէսը' 26 Օգոստ. կիրակի Ռոպէնսոնի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Փարիզի Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը' այս կիրակի ժամը 1ին Քլամարի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով։ Առաջնորդները պիտի սպասեն թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութիւնը։

Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Rue Kables ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը' այս կիրակի առաւօտ ժամը 8:30ին 41 Rue Thubaneau սրճարանին սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Էլպէզցի Յակոբ Արիկեան որ 15 տարիէ իվեր Փարիզ կը բնակի։ Իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant. E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

18 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 728

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՊԱՏԵՃՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ինչպէս հաղորդեցինք, երեք ամսուան համար ընդհատուե-
ծ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովի նիստերը, հոգատար իշխա-
թեան հետ ծագած վէճի մը հետեւանքով։

Մարզպանը աչքէ անցընելով յատուկ յանձնախումբին
րագրած նախագիծը, դիտողութիւն կ'ընէ առնուազն հինգ
ուածներու դէմ, իբրեւ անհամապատասխան հոգատարութեան
ւնքին եւ կը պահանջէ անջատել զանոնք։ Սահմանադիր Ժո-
վը գոհացում տուած չըլլալով, մարզպանը կը միջամտէ եւ
եք ամիս դադար կուտայ, որպէս զի ձեւ մը գտնուի։ Այդ նպա-
ակով ալ, Փարիզ կը սպասուի Գ. Փոնսօ։

Որո՞նք են վիճելի կէտերը։

Փարիզի պաշտօնական մամուլը կը պարզէ զանոնք. —
Նախագծին մէջ ներւած շնորհելու իրաւունքը վերապահուած
ուրիոյ Հանրապետութեան նախագահին, իսկ ընդհ. ներումը՝
երդարանին. — Դաշնագիրներ կնքելու եւ դիւանագիտական
արաբերութիւնները կատարելու անկախութեամբ կարգադրելու
ւունքը. — Մասնաւոր օրէնքով բանակին կազմակերպու-
նը որոշելու խնդիրը. — Պաշարման վիճակ հռչակելու ի-
ունքը։

Նոյն պաշտօնական մամուլին տեսակէտով, եթէ նախապէս
նագիր մը կնքուած ըլլար Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ,
ա այնպէս ինչպէս կնքուած է Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ,
սահմանելով հոգատարութիւնը, այս վէճը չպիտի ծագէր։
Ուեմն — միշտ պաշտօնական տեսակէտով — կը մնայ երկու
. — կա՛մ Սահմանադրութեան օրէնքին մէջ իսկ ընդունիլ
ատարութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ առաջինը ենթարկել
կրորդին. եւ կամ գտնել Օրէնքին այն յօդուածները, որոնք
համապատասխաներ հոգատարութեան սկզբունքին։

Անշուշտ մեր գործը չէ միջամտել այս վէճին։ Սուրիոյ
ողովուրդը բաւական հասուն է, լուծելու համար այս տագ-
պը։ Մանաւանդ որ, երկու կողմերն ալ չեն ուզեր ծայրայե-
թեան դիմել եւ հաւանաբար փոխադարձ բարեացակամու-
մբ կը հարթուի վէճը։

Այստեղ մեզ հետաքրքրող հարցը բոլորովին ուրիշ բան է։
Թէ Սուրիոյ թերթերէն եւ թէ մասնաւոր նամակներէ ու-
ութեամբ կը տեղեկանանք որ, Սահմանադիր Ժողովին յա-
ւկ յանձնախումբը տոգորուած է լայն բարեացակամութեամբ,
ոքրամասնութեանց իրաւունքները ապահովելու համար։ Ծրա-
ն մէջ դրուած են առանձին կէտեր, այդ իրաւունքներու
մին։ Եւ Իպրահիմ Հանանօն, որ թեկնածու է Սուրիոյ հան-
պետութեան, անձնապէս ունի բարի տրամադրութիւններ։

Արդ, ի՞նչ առաջարկներ եւ ծրագիրներ ունինք մենք, կա-
ելի եղած օգուտը քաղելու համար այս տրամադրութիւններէն։
Բաւական չէ որ Սահմանադրութեան մէջ հռչակուի փոքրա-
սնութեանց կրօնի ազատութիւնը եւ ինքնուրոյն մշակոյթի
րգացման իրաւունքը։ Պէտք է ձեռքի տակ ունենալ յատակ
ագիր մը։ Ինչ որ ժամանակին կը վայելէինք Թուրքիոյ մէջ, իբրեւ
. Սահմանադրութիւն, արդիւնք էր որոշ նախաձեռնու-
ան եւ աշխատանքի։ Այդ Սահմանադրութիւնը, այնքան
յծարատեսութեամբ յղացուած՝ 60ական թուականներու սե-
նդին կողմէ, մաս կազմեց պետական օրէնքին. եւ մենք իս-
պէս ունէինք լայն իրաւունքներ, մինչեւ որոշ ատեն մը։

Մեզի ծանօթ չէ Սուրիոյ ազգ. իշխանութեանց տեսա-
ը՝ այս հարցին մէջ։ Ո՞ր ծրագիրն է որ վաւերացման պիտի
արկեն։ Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութի՞ւնը, թէ ուրիշ բան։
Եթէ չունին լաւագոյն ծրագիր մը, թրքահայ Սահմանա-
ութիւնը կարելի է նկատել ուղեցոյց մը, անշուշտ յարմար-
ուած միջավայրին եւ մանաւանդ ժամանակի պահանջներուն։
Ուի Սահմանադրութիւնը հինցած է, բայց անոր հիմնական
երը արժէք ունին եւ՛ այսօր, կը բաւէ որ վերամշակուի
ն հաս անձերու կողմէ, վերածուելով իսկապէս աշխարհա-
, ժողովրդավար եւ արդիական օրինագծի մը։

Այդ աշխատանքը եթէ չէ կատարուած մինչեւ հիմա, ուշ
ակուէին։ Սահմանադիր Ժողովին երեք ամսուան ընդհա-
ն ալ պատեհութիւն կ'ընծայէ միտքեր փոխանակելու,
մադրութիւնները լիովին ուսումնասիրելու եւ գետինը հար-
ու համար։ Մանաւանդ որ, միւս փոքրամասնութիւններն
շարժման մէջ են արդէն, և կ'ուզեն գործել համախորհուրդ
Սուրիոյ համար մշակուած Ազգ. Սահմանադրութիւն մը,
է կրացնէ ներկայ պահանջները, կրնայ իր կարգին առաջնորդ
դառնալ ուրիշ գաղութներու համար, անշուշտ միշտ հա-
ձայն տեղական պայմաններուն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, շատ մը գաղութներու մէջ
կուեցան կամ կը գործադրուին զանազան կանոնագիրներ։
կ է զանոնք ալ աչքի առջեւ ունենալ, որպէսզի կարելի ըլ-
կազմել ամբողջական ծրագիր մը։

Հայաստանէն յետոյ, Սուրիան միակ վայրն է, ուր կրնանք
պահովել մեր ազգային դիմագիծն ու մշակոյթը, պայմանաւ
րինանք օգտուիլ պատեհութիւններէն։ Այլ մանաւանդ,
ելնիլ ու գործել հասուն գիտակցութեամբ, և համախորհուրդ։
Ասպարէզը բաց է բոլոր անոնց առջեւ որ միտք ու սիրտ
ունին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՁՈ Ի ՁԵՆՔ ՄԻԱՆԱՐ

«Ցուսաբեր»ի խմբագրականէն (10 օգոստոս).

— «Համոզուելու համար, թէ մեր դժբախտութեան պատճառը առաւելապէս մե՛ր մէջ է եւ ոչ մեզմէ դուրս, պահ մը հանգիստ ձգեցէք հայրենիքը եւ ձեր երեսը դարձուցէք դէպի արտասահման, դէպի հայ գաղութները։

Հո՛ս ինչո՞ւ չենք միանար եւ հո՛ս ինչո՞ւ չենք միկտեղեր մեր ուժերը, չենք համախմբեր մեր բեկորները ու զանոնք չենք օժտեր համագաղութային պատկառազդու ու հեղինակաւոր կազմակերպութեամբ։

Հայրենիքի մէջ ու հայրենիքի համար չենք կռուիր, որովհետեւ... տկար ենք Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի դէմ։

Իսկ արտասահմանի՞ մէջ...

Մի՞թէ հոս ալ յանցաւորը մենք չենք, այլ Մոսկուան է կամ Էնկիւրին։

Ընդունինք, որ աշխարհակալները եկան մեր երկիրը ու տիրելու համար՝ բաժնեցին մեզ։

Իսկ ո՞վ է որ նաեւ արտասահմանի մէջ բզիկ-բզիկ կ'ընէ մեզ եւ յարատեւ վտանգներու ուրուականը միշտ կենդանի կը պահէ հալածական բազմութեանց վրայ։

Ուրիշը կը բաժնէ՝ որպէս զի տիրէ. ինչո՞ւ չենք միանար՝ որպէս զի չտիրուինք։

Թանի որ դուրսէ՛ն կը պատկտե՛ն մեր դիմադրական կարողութիւնը հարուածելու համար, ինչո՞ւ ուրեմն ներսէ՛ն չենք միանար՝ այդ ուժը պահելու համար։

«Divide ut imperes», — կը կրկնէ Հայը բերնէ բերան, թերթէ թերթ ու երկրէ երկիր՝ իր դժբախտութեան պատճառը շարունակ ուրիշներու մէջ տեսնելով։

Ու չկայ հոգի, ներշնչող ու տիրական ձայն մը, որ ի խորոց սրտի պոռթկայ այս «իմաստուններու» երեսին.

—Այո՛, կը բաժնեն՝ որպէս զի տիրեն, ուստի միացի՛ր՝ որպէս զի չտիրուիս»։

ՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային կառավարութեան հրաւէրով, Ստեսայի արեւելագէտները մօտ օրէն քննական պտոյտ մը պիտի կատարեն եւ Պոլիս պիտի այցելեն։ Պատուիրակութեան պիտի նախագահէ Ուկրանիոյ Գիտութեանց ակադեմիայի նախագահ Մ. Լիփսքի։ Անկէ զատ խորհրդային հանրապետութիւններու գիտուններն ալ պիտի մասնակցին պատուիրակութեան։

Պատուիրակութեան պիտի մասնակցին նաեւ Փեթրօկրատի Գիտութեանց ակադեմիայի անդամ եւ ծանօթ հայագէտ փրօֆ. Մառ, Արեւելեան կաճառի անդամ փրօֆ. Աղոնց, փրօֆ. Գէորգեան եւ ուրիշ համբաւաւոր արեւելագէտներ։

Պատուիրակներու թիւը պիտի ըլլայ 15—20։ Մասնաւորաբար պիտի քննուին բնական ուժերու կարելիութիւնները՝ լուծելու համար արդի տնտեսական կարգ մը կարեւոր հարցեր։ Կ'ըսուի թէ պատուիրակութիւնը Նոր Թուրքիոյ գիտուններէն պիտի օժանդակէ, անոնց հետ ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ բնական հարստութիւնները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Սօֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ՝ իբրեւ հետեւանք անգլօ-ֆրանսական ծանուցագրին, պուլկար ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ սկսաւ առջի գիշեր, վարչապետին եւ ներքին նախարարին հրամանով։ Գործողութիւնները շարունակուեցան ամբողջ գիշերը, մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Քանի մը հարիւր անձերու ինքնութեան թուղթերը քննութեան ենթարկուեցան։ Ոստիկանութիւնը հրաման առաջաւ ձերբակալել ամէն անոնք որ զէնք ունին։ Կը հաւաստեն թէ այս կարգադրութիւնը ուղղուած է մասնաւորապէս մակեդոնական երկու հոսանքներուն դէմ։ Վերջին լուրերու համաձայն, ինը Մակեդոնացիներ ձերբակալուած են։

Նոյն թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Սօֆիայի իտալական դեսպանը վարչապետին այցելելով, բացատրեր է թէ Իտալիա մերժեց մասնակցիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռնարկին, հետեւեալ նկատումներով.— Առաջին՝ Իտալիա համոզուած է թէ Մակեդոնական Ցեղ կազմակերպութիւնը այսօր նոյնքան զօրաւոր է, որքան Զօր. Փրոթօկէրօֆի սպանութենէն առաջ. երկրորդ՝ Իտալիա բնաւ չուզեր յանձնարարել Պուլկարիոյ որ պայքարի կազմակերպութեան մը դէմ, Եուկոսլավիոյ ապահովութեան համար եւ երրորդ՝ առանց ուրանալու կարգ մը գործողութեանց անհրաժեշտութիւնը, Իտալիա կ'ուզէ ազատ ձգել Պուլկարիան, իր յարմար դատած միջոցները ձեռք առնելու։

∴ Սօֆիայէն կը գրեն թէ՝ կառավարութիւնը, արտաքին ճնշման տեղի տալով հանդերձ, կը վարանի շատ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնացիներուն դէմ, որովհետեւ կը վախնայ ժողովրդային շարժումէ մը եւ նոյն իսկ քաղաքական կռիւներէ։ Մակեդոնական շարժումը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ միշտ եւ իսկապէս հայրենասիրական գործ կը համարուի Պուլկարիոյ մէջ։

Կը հաւաստուի թէ կարգ մը մակեդոնացի պետեր գաւառ փոխադրուած են, եւ պիտի մնան ոստիկանական հսկողութեան տակ։

Միջց գաղտնի կէտեր

Ֆրանսական աղբիւրէ առնելով, կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ անգլօ-ֆրանսական նաւային պայմանագրութիւնն ալ գաղտնի կէտեր կը պարունակէ։ Այդ լուրերուն համաձայն, առաջին գաղտնի յօդուածը երկու մասի կը բաժնէ Միջերկրականը, արեւելեանը՝ անգլիական, արեւմտեանը ֆրանսական ազդեցութեան տակ։ Կ'ըսուի թէ այս նախատեսութիւնը եղած է, նկատի առնելով Իտալիոյ յարաճուն ազդեցութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Երկրորդ յօդուածը կը տրամադրէ թէ՝ անգլիական եւ ֆրանսական տորմիղները պիտի գործակցին Խաղաղականի մէջ, Հոնկ Քոնկէն մինչեւ Մալայեան ջրանցքը եւ Պուրմա։ Իսկ երրորդ յօդուածով լիակատար գործակցութիւն կը նախատեսուի Ատլանտեանի մէջ, բոլոր պատահականութեանց դէմ։ Պաշտօնական շրջանակները բնականաբար կը հերքեն այս լուրերը։

Պարսկական առաջին մարտանաւը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստան իր առաջին մարտանաւը, թորփիլահալած մը ապսպրեց Իտալիոյ։ Ծրագրուած է հինգ թորփիլահալած եւ մէկ յածանաւ շինել յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին։ Ասոնց պարսիկ սպաները եւ նաւազները պիտի կրթուին իտալական նաւատորմին մէջ։

Նաւթի կարմիր ռակին

Ամերիկեան և անգլիական թերթեր կը հաւաստեն թէ խորհրդային գործակալները մեծ յաջողութիւն մը շահած են Արաբիոյ մէջ, Ռուսիոյ կողմը դարձնելով Սուլթան Իպնը Սուուտը։ Այս՛ է պատճառը որ բանակցութիւնները խզուեցան Անգլիոյ հետ, վերջին պահուն։ Արաբ թագաւորը Անգլիայէն իրաւունք պահանջեր է ազատօրէն օդանաւ, զէնք եւ ռազմանիւթ ներածելու, օտար պետութեանց հետ բանակցութեան մտնելու եւն.։ Բայց մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, Ռուսիա մէջ մտաւ և յանձն առաւ ճարել Իպնը Սուուտի ուզած բոլոր զէնքերը եւ օդանաւերը, երկար պայմանաժամով...

Ցոյցեր ներպետական դաշնագրին դէմ

Ինչպէս յայտնի է, Նէթթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացումը Սերպիոյ խորհրդարանին կողմէ՝ շատ դէշ ընդունելութիւն գտաւ Խրուաթիոյ եւ Տալմացիոյ մէջ, որոնք միշտ ընդդիմացած են Իտալիոյ եղած զիջումներուն։ Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Սփալաթոյի մէջ ցոյց մը տեղի ունեցաւ դաշնագրին վաւերացման դէմ։ Իբր հինգ հազար բանուորներ եւ գիւղացիներ թափօր կազմելով, փորձեցին պտտիլ քաղաքին փողոցներուն մէջ։ Տեղ-տեղ ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան հետ, որ յաջողեցաւ ցրուել բազմութիւնը։ Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Սփալաթոյի մէջ խումբ մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Թոլսթոյի վէպին տիտղոսը չէ այս անգամ, այլ բնորոշումը ժամանակին, որ կ'անցնի խաղաղութեան մեղմաշունչ օրօրներով ու վաղուան պայքարի բացայայտ պատրաստութիւններով։

Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը կ'առաջադրէ իր պաշտօնատունը կոչել «Բանակի նախարարութիւն»։

Ու սաւառնակները ամէն օր կը կատարելագործուին ու կը գործեն վաղուան ցեւանկարներով, կը բարձրանան վե՛ր, մինչեւ որ օդերուն բոլոր գիշակերները իջնեն վա՛ր, վա՛ր, հողին վրայ, բոյն դնելու համար մարդկային սրտերու մէջ։

Ու խաղաղութեան ինքնակոչ ու տիտղոսաւոր առաքեալները միաբերան կ'երգեն դիւային համերգը.— վաղուան պատերազմը շատ կարճ պիտի տեւէ»...

Կա՛րճ..., այո՛, մարդկային չունչի չափ։

Հզօրութեամբ ու վայելքներու այլազանութեամբ, մարդուն մէջ սրելէ յետոյ ապրելու հաճոյքը, գիտութիւնը յամառօրէն կը փնտռէ ու կը գտնէ դիւրաւ, հանգիստ մեռնելու եւ մեռցնելու միջոցները։

Կազ մը միայն եւ ուրիշ ոչինչ...։ Թեթեւ ու փոքր, Թերեւս խազալիքի պէս սիրուն ռումբ մը, որ յանուն խաղաղութեան կ'իյնայ երկինքէն հողին վրայ, եւ վայրագ ուրախութեան ճիչերու հետ, կ'արծակէ ինչ որ կը պահէ իր պորտին մէջ.— մշուշ մը միայն, «քնաբեր» ու հանգստաբեր, որ գիտովութեան թմբիրի պէս քաղցրօրէն կ'անդամալուծէ «մարդկային մարմնի ծայրամասերը»...

Այսպէ՛ս կը հաւաստեն երկրային դրախտէն՝ Ամերիկայէն, մահացու խաղաղութեան առաքեալները։

Ցնտո՛յ... ցնտոյ ոչի՛նչ։ Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն...։

Ու կ'իրականանայ Սիտի վերջաբանը.

— «Կռիւը դադրեցաւ, երբ կռուող չմնաց»։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԵՒՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցան Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ երկու երկիրներու շահագրգռող հարցերու մասին։ Արդէն իսկ բանակցութիւններ սկսած են, իրաւարարական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

65րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փէշթայի հանգանակութեան մնացորդը, 15 տոլար։ — (Օրուան սակով ցանկը յաջորդով)	381.—
64րդ ցանկին գումարը	90,611.85
Ընդհ. գումար	90,992.85

ԽՄԲ.— Փէշթայէն նախապէս ղրկուած էր 60 տոլար, ինչպէս հրատարակեր էինք Յառաջի մէջ, 27 յուլիս։

ԾԻԾԱՂԵԼԻ ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ռուս հակաբոլշեւիկ քաղաքական խոշոր դէմքերէն եւ Կադէտ (Սահմանադիր-Ռամկավար) կուսակցութեան վարիչը, Պ. Միլիւքով, որ խմբագիրն է Փարիզի ռուսերէն «փօսլիտնի նօվօստի» թերթին, այս տարի Նոյ այցելեց Հիւսիսային Ամերիկա եւ շարք մը դասախօսութիւններ տուաւ իր տարագիր հայրենակիցներուն։

Իր քաղաքական գործիչի հանգամանքը եւ վայելած ժողովրդականութիւնը ռուս տարագրութեան մէջ, ալ աւելի կշիռ կուտան իր խօսքերուն, մանաւանդ Ռուսաստանի քաղաքական ճակատագրի մասին։

Այս իսկ տեսակէտով, մեզ եւս կը շահագրգռեն անոր խօսքերը։

Հայրենիք օրաթերթը ժամանակին անդրադառնալով Պ. Միլիւքովի ճառերուն, առանձին խմբագրական մը նուիրեց անոր քաղաքական տեսակէտներուն։

Այդ խմբագրականը, առիթ տուած է մեր ռամկավար պետերէն Պ. Ա. Դարբինեանին, մեղադրելու Դաշնակցութիւնը, թէ մինչ «խոնարհամտութիւն եւ երկիւղածութիւն» ցոյց կուտայ ռուս Սահմանադիր-ռամկավարներուն հանդէպ, բոլորովին տարբեր ընթացք բռնած է հայ Սահմանադիր-ռամկավարներուն եւ իրենց գաղափարականութեան հանդէպ։

Եւ աւելին, — Դաշնակցութիւնը այնքան կուրացած է որ, չի կրնար ըմբռնել հայ ռամկավարներու վարած քաղաքականութիւնը, «որ յար եւ նման է ռուս ռամկավարներու քաղաքականութեան»։

Խոստովանինք թէ առաջին անգամն է որ կ'իմանանք այս նորութիւնը։

Աւելի պարզելու համար, քանի մը խօսքով ամփոփենք Պ. Միլիւքովի հիմնական միտքերը եւ տեսնենք թէ, որչափով անոնք կը համապատասխանեն հայ ռամկավարներու քաղաքականութեան։

Պ. Միլիւքով եւ իր գաղափարակիցները այն համոզուած հաւատքն ունին, թէ խորհրդային Ռուսաստանը չի կրնար տեւել ժամանակը կը գործէ ի նպաստ ապագայ ռուս հանրապետութեան, կազմուած ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ։ Անոնց համար երազ չէ ռուսական վերակազմուած դաշնակցային պետութիւնը, այսօրուան անուանական «հանրապետութիւններու միութեան» տեղ։

Այս ընդհանուր հաւատքով, Պ. Միլիւքովը կը կարծէ վնասակար արտաքին ամէն միջամտութեան այսօրուան Ռուսաստանի դէմ, որքան վնասակար ո՛րեւէ ներքին ապստամբական ձեռնարկ, որ կրնայ նպաստել Ռուսաստանի ալ աւելի տկարացման։

Որով ըստ Պ. Միլիւքովի, ռուս տարագիրները չպիտի քաջալերեն այդ կարգի վտանգաւոր ձեռնարկները, հաւատք ունենալով ապագայի վրայ։

Առով մէկտեղ սակայն, Պ. Միլիւքովը կարեւոր ընդդիմադիրներէն մէկն է այսօրուան խորհրդային Ռուսաստանին։ Ան իր օրկանին եւ առանձին հրատարակութիւններու միջոցով, ամէնածանր քննադատութեան կ'ենթարկէ արդի Ռուսաստանի վարիչները, իրենց ներքին եւ արտաքին վնասակար քայլերուն համար։

Այս քաղաքական ուղղութեանը կը հետեւի եղեր նոյնպէս հայ ռամկավար կուսակցութիւնը, ըստ Պ. Դարբինեանին։

Արդեօ՞ք։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ ռամկավարները չունին պարտագիր եւ ընդհանուր ուղղութիւն, ոչ միայն արտաքին այլ եւ ներքին քաղաքական, նոյն իսկ ազգային միութենային եւ գանձական հարցերու շուրջ։ Չկայ խընդիր մը, որու շուրջ նոյն տեսակէտը ունենան Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը, Պոսթընի «Պայքար»ը և Գահիրէի «Արեւ»ը։

Միւս կողմէ, հազարաւոր փաստեր կարելի է շարել ի նըպաստ ռամկավարներու սորկամտութեան՝ խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան հանդէպ։ Հայ ռամկավարները միշտ ալ իբրեւ օրէնութիւն կ'ընդունէին օրուան իշխանաւորները, եւ իմաստուն կը գտնեն անոնց վարած քաղաքականութիւնը։

Անոնք լռութեամբ կը խոնարհին խորհրդային իշխանաւորներու բոլոր կամայականութիւններուն առջեւ, քաղաքական, տնտեսական, կրթական, գաղթականական թէ կրօնական ասպարէզի մէջ։ Անոնք, նոյն իսկ հրապարակաւ ծափահարեցին Հայաստանի պարբերական եւ անմիճելի ձերբակալութիւնները, հայ գիւղացիներուն զինաթափութիւնը, եւ էջմիածնի հանդէպ հետապնդուած ամարդի քաղաքականութիւնը։

Պ. Դարբինեան կրնայ այս նոյն վերաբերմունքը գտնել ռուս ռամկավարներու մէջ։ Ո՛չ։ Ան ոչ միայն անկարող է այդ փաստը տալ մեզի, այլ եւ նեղ․ լաւ մարդ է, պիտի խոստովանի որ իրենց «գաղափարակից» Ռուսերն իսկ աւելի շատ են հետաքրքրուած եւ նոյն իսկ իրենց հրապարակային խօսքը բարձրացուցած Հայաստանի ներքին անցքերու առթիւ։

Իրենց այս ընթացքը, ըստ իրենց, բարեկամական է, ինչ որ առաջին քայլէն իսկ կը հեռացնէ զանոնք ռուս ռամկավարներէն, որովհետեւ ինչ Պ. Դարբինեանն ալ կ'ընդունի թէ՝ ռուս ռամկավարները իբրեւ ընդդիմադիր, «արտասահմանի մէջ պայքար կը մղեն խորհրդային իշխանութեան դէմ»։

Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը, կամ դաշնակցական հրապարակագիրները, իրաւունք ունին միեւնոյն աչքով չնայիլ ռուս եւ հայ ռամկավարներու վրայ, մանաւանդ որ, անոնք կ'ըմբռնեն թէ հայ ռամկավար մուիթ ու վնասակար տարրերը, գիտակցաբար կը մթագնեն արտասահմանի Հայութեան յստակատեսութիւնը, խորհրդային Հայաստանի իրական կացութեան մասին։

Պ. Դարբինեան կ'ընդունի, որ Պ. Միլիւքովը ըլլալով խորհրդային կարեւոր ընդդիմադիր հոսանքի մը պետ, այսօր առանց այլեւայլի մէջտեղ է նետած իր քաղաքական ծրագիրը, Ռուսաստանի ապագայի մասին։ Ջենք վիճիր այդ ծրագրին հասնելու միջոցներու մասին, որոնց իբր թէ համամիտ են հայ ռամկավարները։ Բայց կրնա՞նք հարցնել Պ. Դարբինեանին, թէ ո՞րն է հայ ռամկավար կուսակցութեան քաղաքական ուղեգիծը։

Կ'ընդունի՞ն հայկական դատի լուծումը՝ կարգադրուած ներկայ Հայաստանով։ Կ'ընդունի՞ն օրուան գոյավիճակը իբրեւ լուծում մեր պահանջներուն։ Ունի՞ն տարբեր պահանջներ մեր երկրի սահմաններու լայնացման և ազգահաւաքման մասին։ Եւ վերջապէս, պահանջ մը կամ կարծիք մը սա հազարաւոր անտուն եւ թափառական հայ գաղթականներու համար։

Մէկ խօսքով, Պ. Դարբինեան ու իր կուսակցութիւնը պէտք է որոշապէս պարզեն իրենց վերաբերմունքը այսօրուան եւ վաղուան հայ քաղաքական կեանքին հանդէպ։ Կամ պէտք էր ընդունէին ներկան, իբրեւ լաւագոյն, առանց ծամծմուած խօսքերու, եւ կամ պէտք էր, հրապարակաւ ներկայացնէին իրենց պահանջները։

Այդպիսի բան չունին ռամկավարները, եւ առիկա մահացու մեղք մըն է ռամկավար կուսակցութեան համար, քանի որ կը խօսին գլխաւորաբար, Արեւմտահայ անտուն, անտէր ժողովուրդին անունով։

Եւ շատ տարօրինակ է, որ իրենց այս ընթացքին մէջ ռամկավարները մեղադրելու կ'ելլեն Դաշնակցութիւնը, որ անվերջ կը դատապարտէ իրենց այս սայթաքումները։

Հայ ռամկավարները իրենց բովանդակ ուժը, ներքին եւ անկեղծ միջոցներով կը գործածեն Դաշնակցութեան դէմ, անոր համար միայն, որ այս կուսակցութիւնը կը զգայ թէ Հայութիւնը պահանջներ ունի տակաւին, որոնց համար պէտք է աշխատանք թափել։

Անձնապէս, այն կարծիքն ունիմ թէ, մեր ներկայ տագնապալի շրջանին, Հայութեան ամբողջ անհաւատ թշնամիներու մէջ, հայ ռամկավարներն ալ լայն տեղ ունին։

Աւելորդ են Պ. Դարբինեան, ձեր «խոնհեմութեան խրատները» որոնց բովանդակութիւնը ձեր իսկ դէմ է միշտ։

Դաշնակցութիւնէն զիջողելու փոխարէն, լաւ կ'ըլլար, որ դըժգոհէիք ձեզմէ, եւ ամէնէն առաջ քիչ մը բան սորվէիք ձեր եւ ռուս համակուսակիցներէն։ Իսկ որքան որ, կը մնաք ուղղակի սարուկ թմբկահարներն ու կամակատարները խորհրդային վարիչներուն, զոհելով ձեր իսկ բոլոր սրբութիւնները, ուրանալով ձեր իսկ անհատական եւ ազգային արժանապատուութիւնը, եւ մոռնալով այս անիրաւուած Հայութեան պահանջներն ու իրաւունքները, ձեր դէմ կը գտնէք ո՛չ միայն Դաշնակցութիւնը, այլեւ ամէն ոք, քանի մնայ Հայ, նոյնիսկ համակիրները, որոնք ամենայն իրաւամբ կը թքնեն ձեր երեսին, ձեր սնանկ ու կեղծաւոր ընթացքին համար։

Վերջին կէտ մը եւս։

Պ. Դարբինեանն ու իր կուսակիցները շատ վատ սովորութիւնն ունին ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ, Դաշնակցութիւնը ներկայացնելու իբրեւ թշնամի Հայութեան եւ հայկական շահերու։ Եւ առանց կարմրելու անոնք Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ գրգռիչ ուժ, որ ապստամբութիւններ կը սարքէ Հայաստանի մէջ։

Եթէ ռամկավար շաբաթաթերթին խմբագիրը պարկեշտ մարդ ըլլար, եւ հայրենասէր հայ, անգամ մը գոնէ մէջտեղ պիտի հանէր փաստերը, բոլոր մանրամասնութիւններով։

Ժամանակն է սովորական բամբասանքներու շարքէն դուրս նետել գոնէ այս մէկը, այս վրան բաց սուտը։ Չէ՞ որ հայ համայնավարներն իսկ, մինչեւ այսօր չկրցան ո՛ր եւ է առթիւ փաստացի մեղադրել Դաշնակցութիւնը՝ այս գետնին վրայ։

Իսկ եթէ Դաշնակցութեան ամենօրեայ քննադատութիւնները ռամկավարները կը մեկնեն իբրեւ դաւադրութիւն եւ ապստամբութիւն, կը թելադրենք որ քաղաքացիական կրթութեան դասընթացքի՛ մը հետեւին, Միլիւքովներու նմանելու ծիծաղելի մարզանքներ կատարելէ առաջ։

Օ. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ցոտաւորապէս երկու քսէ ամիս առաջ, Վէնիզէլոս փորձեց տիրանալ իշխանութեան, սակայն ձախողեցաւ։ Այս պարագան չյուսահատեցուց խորամանկ դիւանագէտը։ Ան, «անգամ մը եւս փորձելու» քաղաքականութիւնը լաւ ուսումնասիրած ըլլալով, կրկին փորձեց եւ յաջողեցաւ։ Թէ ի՛նչ անցաւ-դարձաւ, ի՛նչե՞ր տեղի ունեցան ու ի՛նչպէ՞ս յաջողեցաւ, — մարդ չի գիտեր տակաւին։

Առայժմ մէկ բան միայն աչքի կը զարնէ, — ծերուկ դիւանագէտը նախապէս գաղտնի կերպով համաձայնութեան եկած էր Հանրապետութեան Նախագահին հետ։

Առաջին օրերուն, տակաւին երբ կացութիւնը այնքան փափուկ էր, Վէնիզէլոս պատասխանատու երեք գործեր կատարեց, որուն ձեռնարկել չպիտի փորձէր ոչ մէկ նախարար, Յունաստանի կամ ուրիշ նման պետութեան մէջ։ Առաջին՝ լուծեց խորհրդարանը, երկրորդ՝ փոխեց ընտրական դրութիւնը, եւ երրորդ՝ ազատ արձակեց Յունաստանի նախկին դիկտատոր՝ Փանկալոսը։

Պէտք է ընդունիլ որ այս երեք ձեռնարկներն ալ չափազանց յանդուգն ու պատասխանատու գործեր են, մանաւանդ այն երկրին մէջ, ուր նախարարներն ու մեծամեծները անխնայ հրացանազարկ կ'ըլլան։ Յանդուգն է խիզախ, որովհետեւ, եթէ Վէնիզէլոս չյաջողի ընտրութիւններուն մէջ, կը կորսնցնէ ոչ միայն իշխանութիւնը, այլ եւ վտանգի կ'ենթարկէ իր կեանքը։ Այս պարագան լաւ գիտնալուն համար է անշուշտ, որ ընտրական դրութեան փոփոխումը հաշւող հրովարտակին տակ, մասնաւորաբար գրել տուած է թէ նախարարական խորհուրդը հաւաքաբար կը ստանձնէ անոր ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

Վէնիզէլոսի քաղաքական հակառակորդները, որ նոյնքան արժէք եւ ուժ կը ներկայացնեն, այժմէն իսկ սկսած են իրենց ոպառնալիքները ուղղել անոր հասցէին։ Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը Օգոստոս 19էն յետոյ միայն պիտի պարզուի։ Մինչեւ այդ ու առկից վերջն ալ, սակայն, Յունաստանի վարչապետ Պ. Վէնիզէլոսի կեանքը կը մնայ վտանգուած — ընտրութիւնները կորսնցնելու պարագային՝ դատական, օրինաւոր, իսկ յաջողելէն վերջը, ապօրէն դատելով ընդդիմադիր մամուլի արտայայտութիւններէն։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ

Յունիս 20ին, Եուկոսլավ Սկուպշթինայի մէջ գործուեցաւ այնպիսի ոճիր մը, որու նմանը չէ արձանագրուած ազգերու խորհրդարանական պատմութեան մէջ։ Թունիշա Րաչիչ, գարատագի երեսփոխան մը, ատրճանակով տեղն ու տեղը սպաննեց խրուաթ երկու երեսփոխաններ ու երեք հոգի ալ վիրաւորեց։ Այս գնդակները արձակուեցան անոր համար, որ խրուաթ պետերը համարձակած էին քննադատել Պելկրատի կառավարութիւնը։

Կացութիւնը ծանրացաւ։ Խրուաթները պայման դրին թէ այն ատեն միայն խորհրդարան կը մտնեն, երբ չէզոք նոր կառավարութիւն մը կը կազմուի, որ ստանձնէ միեւնոյն ժամանակ նոր ընտրութիւններ նշանակել տալ ու անոնց օրինաւորութեանը վրայ հսկել։ Միւս կողմէ, խրուաթները սկսան ներքին ինքնավարութիւն պահանջել Պելկրատէն։ Այս քիչերու ջի գահլիճը հրաժարեցաւ ու երկար բանակցութիւններէ վերջ, Պ. Քօրոշիչ կազմեց սերպ նոր դահլիճը։ Այս պարագան սակայն, գոհ չձգեց խրուաթները, որոնք նոր դաւեր կը տեսնէին, այս ընտրութեան տակ։

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցաւ երկրորդ ահաբեկում մը։ Այս անգամ, ահաբեկիչի գնդակը կ'ուղղուէր Պելկրատի գաղտնի ոստիկանութեան պետ Ժիքա Լազիչի դէմ։ Սերպերը, այս ահաբեկումը Մակեդոնացիներուն ու անոնց պաշտպան ... խրուաթներուն վերագրեցին։ Սերպ մամուլը գտաւ որ այդ դաւադրութիւնը ծրագրուած է Զագրեպի մէջ, խրուաթ պետերու հետ խորհրդակցութեամբ։

Սերպական բացուեցաւ ու խրուաթները մերժեցին մասնակցիլ անոր։ Բան մըն ալ աւելին։ Անոնք ալ իրենց կարգին, Զագրեպի մէջ բացին խրուաթ ազգային խորհուրդը։ Երկու ժողովուրդներուն միջեւ բացուած խրամատը սկսաւ ծանր հանգամանք մը ստանալ, պարագայ մը որ մտահոգութեան մատնեց Պելկրատի վարիչները։ Երկու կողմերն ալ, իրենց պաշտօնական բերաններով սկսան սպառնալիք ներ կարդալ իրարու։

Շատ չէր անցած, երբ Օգոստոս 5ին, Զագրեպի մէջ ահաբեկիչի գնդակին զոհ դարձաւ ուրիշ մը՝ սերպական «Ժըտինսթվօ» թերթին խմբագիրը, Ռիսթովիչ, որ չափազանց խիստ ու սպառնական լեզու մը կը գործածէր խրուաթներուն հանդէպ։

Խրուաթ եւ գերման թերթերը գրեցին թէ որոշ նպատակներով Զագրեպ եկած էր ան։ Օգոստոսով տիրող խառնաշփոթութենէն, ձախակողմեան ըմբոստ տարրերու միջոցաւ, Ռիսթովիչ պիտի աշխատէր նոր ահաբեկումներ կազմակերպել ու կարգ մը հաստատութիւններ, որոնց կարգին եւ խրուաթ քանի մը թերթերու խմբագրատուններ օդը հանել։ Անոր՝ Զագրեպի կայարանին հանդերձատունը ձգած պայուսակին մէջէն գտնուած են ռումբեր ու պայթուցիկ նիւթ։ Այսպիսով, Ռիսթովիչ ուզած է չափազանց խառնաշփոթ վիճակ մը ստեղծել, որպէսզի առիթ տայ զինուորական իշխանութեանը, միջամտել եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, խափանելու համար խրուաթներու ինքնավարական շարժումները։

Այսօր, կացութիւնը աւելի մութ գոյն մը ստացած է։ Սկուպշթինայի մէջ տեղի ունեցած ոճիրէն վերջ, այս երկու ժողովուրդներուն միջեւ բացուած վիհը շատ խորացած է։ Երկու ժողովուրդները, իրենց միացման տասնամեակին աւելի խորթ են իրարու, քան ասկէ տասը տարի առաջ, 1918ին։ Ու որքան աւելի կը զօրանայ խրուաթներուն ինքնավար ու ազատ դառնալու ձգտումը, այնքան ալ աւելի կ'ամրանայ անոնց պայքարելու կամքը։ Այսօր, Րատիչի մահէն վերջ մանաւանդ, Քօրոշիչի դահլիճը չէ այն կամուրջը, որ պիտի կրնայ միացնել ու հանդարտեցնել կրկին այդ երկու ժողովուրդները։

Ե. Մ. Մ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Թաւրիզի Հայոց ազգային երեք դպրոցներու 1927—28 ուսումնական տարեշրջանը, սովորականին պէս անցաւ յաջող եւ խաղաղ։

Դպրոցներն այս տարեշրջանին մէջ, զարկ տուին պարսկերէնի ուսուցման։ Դ. դասարանէն սկսեալ, ծխական դպրոցներու մէջ, աշակերտ աշակերտուհիները պարսկերէն դասեր առին։ Շնորհիւ առաջնորդի ջանքերուն, որ մինչեւ Րիզա Շահին մօտ, Ատրպատականի ազգային դպրոցները չենթարկուեցան այն կրթական տագնապին, որը մըղձաւանջի նման կախուած մնաց հարաւային Պարսկաստանի դըպրոցներու գլխուն։ Տագնապը դեռ անցած չէ։ Կրթական համազումարի հարցն ալ մոռացութեան մատնուած է։

Յունիսի սկիզբները տեղի ունեցան Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսները։ Այսպէս

Արամեան դպրոց.— Հանդէսին առթիւ, տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեան կարդաց ուսումնական մասի տեղեկագիրը, որմէ կը քաղեմ կարգ մը թուական տեղեկութիւններ.—

Դպրոցը վեցդասեան է։ Աշակերտութեան թիւը տարեվերջին՝ 139, (80 տղայ, 59 աղջիկ)։ Ուսուցիչներ՝ 10 հոգի, (8 ուսուցիչ, 2 վարժ...) բոցը վերաբացուած ... Սեպտ. 16ին։ Նարա... սերու թիւր՝ 180, ... դասերու գումարը 60... կերէն աւանդուած է ... րանին՝ շաբաթական ... Միջին թուով իւրաքա... շակերտ տարուան մէ... է 36 բացակայութիւն ... շակերտները կարդա... 1769 տեսակ ընթերց... գիրքեր։

Աշակերտներէն 7... րիզեցիներ են, 31ը ... կանի գաւառներէն, 31 ... Կովկասէն եւ Տաճկա... նէն։ Աշակերտներէն ... հարուստ, 85 միջակ, ... չքաւոր ընտանիքներ... ներ են, որոնց 131ը ... իսկ 8ը թուրքախօս ... նեցող աշակերտներ... 100 է, միայն մայր ... իսկ 3 հոգի ալ միայն ... նին։ 139էն դասարա... 89 հոգի։

Արամեան դպրոցի ... ւարտող աշակեր... կ'երթան Կեդրոնակա...

Դպրոցի գրատան ... կառ գիրք եւ կը ... լինիք ամսագիրը ... չական խումբն ալ ... Յառաջ օրաթերթը։

Դպրոցի հոգաբար... Ալէք Սագինեանը ... տնտեսական մասի ... րը, որմէ կը ... 1927 - 1928 ուսումն... ւերշրջանի մէջ, դպրո... ունեցած է թոշակներ... րանի եւ կալուածական... րէն, ձեռնարկներէն, ... րէն, օգնի պետական ... ու պետական նպաստ... ազդիւրներէն՝ ընդամ... թումանի (տոլար) ... Ելք եղած է ... իբրեւ ռոճիկ՝ 2517 ...

Ժամարանի, ենկեղ... ուածական, դաստակ... ցական, գրասենեկա... ծախսերէ զատ՝ դպ... կ'ունենայ 400 ... սական պակասի ... դումարներով կը ... մասուան ընթացքի... սով մինչեւ 1 Սեպտ... Արամեան դպրոց... կշռի մէջ բաց ... ւույթ մը, որ շատ ... շնորհաւորելի է։

Հայկազեան դպրո... Տեսուչ Պ. Արտաշ... սիլեանը կարդաց ... մասի տեղեկագիրը ... մաձայն դպրոցը վերա... 1927 սեպտեմբեր 15ին ... կերտութեան թիւը ... եղած է 302, (241 ... աղջիկ)։ Ուսուցչական ... 14 հոգի (10 ուսուցի... ժուհի)։ Դպրոցը վեց... բաժնուած 9 դասար... Շաբաթական աւանդու... դասու։ Տարեկան ընդհա... սերու թիւը եղած է ... բացանցիկը աշակերտ... թիւով տարուան մէ... է 30 բացակայութիւն... կերտներէն (302) թաւ... 208 հոգի, Ատրպատա... ւառներէն՝ 69, ... կովկասահայ ծնողներ... ներ՝ 25 հոգի։ Այս 3... կերտներէն՝ հարուստ ... կեցիկ ընտանիքներ... ներ են 19 հոգի, Միջ... կարգէն՝ 175, չքաւոր ... քաւ 108 աշակերտներ... մէ 234ը հայր եւ մայր ... որբ՝ 9 հոգի, միայն հայր ... 16, իսկ միայն մայր ... Աշակերտներէն 73 հոգի ... այն ընտանիքներէն, ... կան 1, 2 կամ 3 հոգի ... կարգ կրթութիւն ... 204 հոգի տարրական ... թեամբ ընտանիքներէ ... հոգի ալ անգրագէտ ... ներէ։ Աշակերտներէն ... կազմ են՝ 246, թոշակ ... պակասաւոր՝ 9 հոգի ... սեռ աշակերտներէն, ... կը փոխեն 226 հոգի։

Դպրոցին տարրական ... թացքը կ'աւարտեն ... (10 տղայ եւ 20 աղջիկ) ... կ երթան Կեդրոնական ...

[…]նակարգ ուսում ստանալու […]մար:
[…]աշակերտներէն ընթերցանու[…]ն մասնակցեր են՝ 121 հոգի […]կարդալով 2354 անուն գիրք: […]ոցի գրադարանն ունի 2400 […]ր գիրք, դպրոցը կը ստա[…] «Հայրենիք» ամսագիրը […]րբերականներով 3000 […]եր:
[…] Տեսուչը հետաքրքիր վի[…]կագրական տեղեկութեամբ […]յտնեց հետեւեալը:
[…]Առանց հանգիստականներու հայրենասիրութիւնը շոյելու […] վիրաւորելու, կը յայտնեմ, […]մեր հետազօտութեանց շնոր[…] կրցած ենք եզրակացնել, […]բառ հայկական երեք մեծ […]ռուածներու բաժանման, դպ[…]ի աշակերտութեան յա[…]ջողութեան մէջ կը պարզուի, […]րբրեւ ընդունակ եւ յա[…]ջողած աշակերտներ՝ առա[…]ջինը կը գրաւեն տաճկա[…]հայերը, երկրորդ տեղը՝ պարս[…]կահայերը, իսկ երրորդ տեղը՝ […]կովկասահայերը»:
[…]Դպրոցի հոգաբարձու Գ. Եր[…]ւանդ Աֆթանդիլեան կարդաց […]ելմտական մասի տեղեկագի[…]րը, որուն համաձայն 1927-28 […]ելմտական տարեշրջանին […]դպրոցն ունեցած է դրամական […] թոշակներէն, ձեռնարկ[…]ներէն, նուէրներէն, օգնի պե[…]տական տուրքէն եւայլն. ամ[…]բողջը՝ 2978 թուման […] որմէ ուսուցիչներուն իբր […]ոճիկ վճարուած է՝ 2630 թու[…]ման, գրասենեկային, դպրո[…]ցական եւ այլ ծախսեր հաշուե[…]լով, մինչեւ 1 Սեպտեմբեր […]28, դպրոցը բաց կ'ունենայ […] շուրջ 150 թումանի փոք[…]րիկ գումար մը: Կը յուսանք […] եւ գոցել այդ բացը:
[…]անդէսին հաճելի եւ հետա[…]քրքրական մասն էր աշակերտ[…]ներու մարզական խաղերը (վազ[…]քի մրցումներ, շարժումներ, […]ցատկ եւն.) ղեկավարութեամբ […] Ալշուճեանի:

ՄԱՍԻՍ

[…]Յ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

[…] Աֆիլլէֆի կողմէ, […]կերպուած հեծանիւի մըր[…] մը տեղի ունեցաւ Կիրակի […] Արձանագրուած էին 50 մր[…]ներ, որոնցմէ միայն 37ը […]ւեցին: Երկրորդ հանդի[…] [illegible] […] 70 քիլոմեթր տեղ կտրելով […] ժամուան մէջ:

15 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ […]ՍԹԷՐՏԱՄԻ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

[…]մսթերտամի ողիմպիական […]ախթական արդիւնքը եղած […] քան մէկուկէս միլիոն […]ն, այսինքն 15.375.000 […] Այս գումարէն 145.000 […]ն վճարուած է Ամերիկ[…]խաղաքին, իբրեւ տուրք:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՐՔՈՒՀԻՆ

Թուրք նախկին նախարար Ճէլալ Ռուխթարի աղջիկը, Էմինէ Աթովիէ հանըմ, ուսուցչուհի Պոլսոյ ամերիկեան վարժարանին մէջ, Փարիզ հանդիպած ըլլալով, «Փուռնալ»ի մէջ հրատարակած է յօդուած մը՝ այսօրուան Թուրք կիներուն մասին:

Էմինէ Աթովիէ հանըմ ակնարկ մը նետելէ յետոյ Թուրք կնոջ անցեալին վրայ, կը շարունակէ.

— Ինչպէս ամէն տեղ, մեր մէջ ալ քանի մը դասու կիներ կան: Գեղջկուհին որ ամէնէն առաջ, երբեք չէ արգելափակուած եւ իր ամուսնին կեանքն ու աշխատանքը կը բաժնէ: Այս դասու կիներն էին որ իբրեւ զինուորուհի ծառայեցին պատերազմի ատեն: Չէ մոռցուած թէ կին հեծելազօրաց գումարտակ մը կար, որուն տեղակալ սպան կին մըն էր: Նոյնպէս, գիւղացի կիներ էին, որ մինչեւ իսկ, ռազմանիւթ կը փոխադրէին պատերազմական ճակատները:

Բարձր դասու կինը կ'ապրի՝ միշտ ինչպէս արեւմտեան աշխարհի ամէնէն զարգացած կիները: Թէ յասեղաններու կ'երթայ, պարի կը վազէ, զաւախօսութեան կը հետեւի, եւ ծովեզերեայ երկսեռ զբօսավայրերը կը փնտռէ ինչպէս Եւրոպայի մէջ. Միջին դասու կինը կ'աշխատի, ջանասէր է: Մտաւորական կիներ ալ ունինք, ուսուցչուհիներ, բժշկուհիներ, փաստաբանուհիներ, որոնք կը մրցին այրերուն հետ եւ երբեք անոնցմէ վար վարձատրութիւն չեն ընդունիր: Թուրք կնոջ ամէնէն կատարեալ վերաշինութիւնը [?] նուիրականացաւ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Հանրապետական կառավարութեան կողմէ, որոնք Թուրքիոյ մէջ եւրոպական բարքերու մուտքը նուիրականացնելու համար, անհրաժեշտ [?] […]պէս արգիլել բազմակնութիւնը եւ այր մարդուն քմահաճոյքին համեմատ դիւրին ամուսնալուծումը:

Այս դէպքը մեծապէս անդրադարձաւ ընտանիքի կնոջ կեանքին վրայ. անով՝ Թրքուհին զգաց թէ ինքն իսկ է տիրուհին: Աղջիկը որ Թուրքիոյ մէջ ամուսնութիւն մը կը կնքէ, գիտակցութիւնը ունի թէ բոյն մը կը կազմէ եւ թէ այր մարդուն կամքը ոչինչ պիտի կրնայ ընել զայն քայքայելու համար: Օրէնքը անշուշտ նախատեսած է ամուսնալուծումը, բայց [illegible] մէջ, ամուսնալուծումը կախուած է դատարանին վճռէն որ դժուարաւ կը տրուի:

Մէկ խօսքով, Եւրոպացիներու կազմած կարծիքը Թուրք կնոջ մասին հեռու է ճիշդ ըլլալէ: Բազմակնութիւնը գեթ տեւելով հանդերձ, սկսած էր ցանցառիլ վերջին մէկ երկու սերունդներուն մէջ: Հանրային կարծիքը նորէն անոր դէմ կ'ելլէր: Ես իսկ ամբողջ կեանքիս մէջ, միայն երկու մարդիկ ճանչցայ, որոնք երկու կիներ ունէին: Ամուսնալուծումը շատ հազուագիւտ էր անոր համար, որ Թուրք կինը շնորհիւ իր մտացիութեան, ընդհանրապէս գիտէ պահել իր ամուսինը:

Ճիտակն այն է որ ընկերութեան բոլոր խաւերուն մէջ, Թրքուհիները ուրախութեամբ ընդունեցին նոր օրէնքը, որ զիրենք կը ձերբազատէր եւ երիտասարդ Թրքուհին այսօր, իրաւունք ունի դուրս ելլելու ուզած ատեն: Ան կը յաճախէ պարասրահներ, թատրոն կ'երթայ առանց «Քաֆէս»ի մը ետին ծածկուած մնալու, ինչպէս առաջ: Դեռ մը միայն կայ որով ան կը զանազանուի իր արեւմտեան քոյրերէն, այն որ Թրքուհին չի սիրաբանիր: Որովհետեւ եթէ այդպէս շարժէր, լրջօրէն վտանգած պիտի ըլլար իր ամուսնութիւնը:

ԱԶԱՏ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆրանսացի Ազատ Մտածողներու համագումարը որ տեղի կ'ունենար Թէնսի [?] մէջ, իր նիստերը փակելէ առաջ, հետեւեալ բաղձանքները յայտնեց:

1.— Ջնջում քանեցնել երեսփոխաններու վրայ, ջնջելու համար ժան տ'Արքի ազգային տօնը:

2.— Հիւանդանոցներու բացարձակ աշխարհականացում:

3.— Ջնջել զանազան ծէսերու պաշտօնական հրաւէրը պաշտօնեաներու [illegible]:

4.— Ջնջել պատուանշանները:

5.— Սպասի [?] մէջ կիրարկել աշխարհականացման օրէնքները:

6.— Բաժանման օրէնքին խիստ գործադրումը:

7.— Ներում քաղաքական գործերով դատապարտուածներուն:

8.— Ջնջում Մալվիի շրջաբերականին, որ թոյլ կու տար կրօնական միաբանութիւններու Ֆրանսա վերադարձը:

9.— Վերցնել շոգենաւերու վրայ հոգեւոր պաշտօնի կիրարկումը եւ կրօնական արարողութիւններէ դուրս, արգիլել սքեմի գործածումը:

10.— Արգիլել նաեւ պաշտամունքի անունով, կրօնականներու կատարած հանգանակութիւնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՎԵՐՋ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 15 Օգոստոս.— Վերջերս սկսած է ծայր տալ հայրենակիցներու շարժ մը դէպի քաղաքս: Ամէն օր փողոցներու մէջ կը հանդիպինք նոր նոր դէմքերու, ու մեր հարցումին վրայ, կը հասկնանք որ եկած են Լիոնի զանազան շրջաններէն:

«Յառաջ»ը այս մասին ժամանակին գրած էր եւ անկից առաջ եկած անպատեհութիւններն ալ մատնանշած էր, բայց ի զուր: Ամէն անգամ որ գործերու առատութեան շրջան մը կը բացուի, մեր հայրենակիցները կ'սկսին գունդագունդ տեղափոխուիլ այս կամ այն քաղաքները: Գիտնալով որ իւրաքանչիւրը իր միջավայրին մէջ երկար ժամանակ հաստատուելով մնայուն գործ մը ձեռք բերած, եւ տանելի կեանք մը ապահոված է, դարձեալ այս անխորհուրդ քայլերը կ'առնեն: Ընտանիքի տէրերն ալ, որոնք բնակութեան յարմար բոլոր առաւելութիւնները կը վայելեն գաւառներու մէջ, նոյնպէս այս անխոհեմ միջոցին կը դիմեն. գիւղական կեանքը կրկնապէս նախընտրելի է, առողջութեան տեսակէտով, բայց նորէն քաղաքները կը թափին թէեւ քանի մը ֆրանք աւելի վաստկին քաղաքին մէջ, սակայն ծախքն ալ մեծ է, յաճախ ծայրը ծայրին:

Հակառակ անոր որ Հայերս տարիներու ընթացքին, եղած ենք շարունակ նստակեաց ժողովուրդ մը, ներկայիս տեղ մը կանգ չենք առներ:

Մեր հայրենակիցները պէտք է լաւ ըմբռնեն, որ Ֆրանսայի մէջ, ո՛ր մէկ ծայրն ալ երթան, [illegible] պիտի [illegible]: Ուրեմն աւելի լաւ է մէկ տեղ հիմ դնել եւ շարունակ հոն աշխատիլ: Այդպիսով կրնան [illegible] նիւթական մըն ալ ապահովել:

Այս առթիւ քանի մը տեղեկութիւններ Լիոնի գործաւորական կեանքի մասին: Ճիշդ է որ այժմ բացուած է գործերու առատութեան լայն շրջան մը: Գործազուրկ [?] հայրենակիցներ չկան. իսկ շրջաններէն եկողներն ալ իսկոյն գործ կը գտնեն, պայմանաւ որ իրենց թուղթերը կանոնաւոր ըլլան. իսկ նախապայման է որ ինքնութեան թուղթերու վրայ գրուի. «Travailleur industriel»: Առանց ատոր կարելի չէ գործի մտնել: Լիոնի մէջ պարբերաբար այսպէս գործերու առատ շրջաններ կը բացուին. բայց ատոր, միշտ ալ յաջորդած է կայուն վիճակ եւ գործազրկութիւն. ի հարկէ ոչ անցեալ տարուան համեմատութեամբ. այնպէս որ մատուցումը [?] փոխանակ մէկ երկու օրէն ըլլալու, մէկ երկու շաբաթ կը տեւէ:

Լիոնի գլխաւոր ճարտարարուեստի հաստատութիւններն են մետաղի եւ մետաքսի ճիւղերը: Մեր հայրենակիցները մեծ մասով կ'աշխատին այս վերջին ճիւղերուն մէջ: Առաջին ճիւղին մէջ արհեստաւորները կը ստանան 4.50էն 5 ֆրանք ժամավարձ, պարզ գործաւորները 3.50—75: Իսկ մետաքսի ճիւղին մէջ, առհասարակ բոլորն ալ մէկ կ'առնեն, շատ ցանցառ բացառութեամբ 1-2 սու աւելի: Ինչպէս որ իւրաքանչիւրը՝ նոր գործի սկսած ատեն կը վճարեն 3,10, յետոյ քանի մը ամիսէն կը բարձրանայ 3.30ի, ու այդ քանակութեան վրայ կը մնայ: Իսկ բնակութեան տեսակէտով, նախ ըսենք որ բազմանդամ ընտանիք կազմողներու համար՝ բնակարան գտնել անկարելի է. նմանապէս երախայ ունեցողներուն համար՝ սենեակ ճարելը դժուար: Սովորական սենեակի մը համար նուազագոյն վարձքը 100 ֆրանք է, իսկ յարմարագոյնը 150, 175-200 ֆրանք ամսական:

Լիոնի ապրուստը բաղդատելով անցեալ տարուանին հետ, այս տարի տարապայման սուղ է: Բանջարեղէնները անցեալ տարուան գիներուն կրկնապատիկն է, իսկ միսը գրեթէ ամէն տեղի գիներու հաւասարութեամբ, տարբերութիւնը 1-2 ֆրանքը չանցնիր: Այս կէտերը կը յանձնենք հայրենակիցներու ուշադրութեան, տեղէ տեղ թափառելէ առաջ:

Յ. Փողհարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԸ ՓԻՒԻ.— Կիրակի, 12 Օգոստոս, առտուն ժամը 8.30ին տեղի ունեցաւ վազելու, ցատկելու եւ երկաթ նետելու մրցումը, Ֆրանսացիներու լայն խաղադաշտին վրայ: Ներկայ էր Ֆրանսացիներու եւ Հայերու կոկիկ բազմութիւն մը: Կային փոքր եւ ճարպիկ Ֆրանսացի խաղացողներ: Հայ ըլլալով միայն երկու հոգի կը մասնակցէին, Խաչեր Աբրահամեան եւ Միհրան Աւագեան որոնք դեռ առաջին անգամ ըլլալով կը մրցէին Ֆրանսացիներու հետ:

Առաջին անգամ, թէեւ Ֆրանսացի խաղացողները բաւական յաջող կը ցատկէին, սակայն վերջին երկու շրջաններուն չէին կրնար հասնիլ մերիններուն արագ ու ճարպիկ խաղարկութիւններուն: Ընկեր Խաչեր Աբրահամեան առաջնութիւնը շահեցաւ բարձրութիւն ցատկելու եւ քայլ նետելու մէջ, արժանանալով բուռն ծափերու: Ստացաւ սիրուն ժամացոյց մը եւ գնահատելի [?] արձան մը:

Ընկեր Միհրան Աւագեանը, երկաթ նետելու մէջ շահեցաւ առաջնութիւնը, թէեւ դիմացը ունէր շատ վարժ Ֆրանսացիներ, եւ ստացաւ շքանշան մը: Թէ՛ Ֆրանսացիները եւ թէ տեղական թերթերը շատ գովեստով կը խօսին:

.˙. Օգոստոս 19ին, յողալու մեծ մրցումին համար Ֆրանսական ընկերութիւնը հրաւէր ուղղած է Հայերուն, խնդրելով երկու երիտասարդներուն յաջողութիւնը:

.˙. Լը Փիւի քաղաքը որ կը գտնուի չորս կողմէ շրջապատուած հիվասուն լեռներու միջտեղ, ունի գեղեցիկ վայրեր, օդաւէտ եւ մաքուր տուներ: Ունի քանի մը նոր ձեռագործի գործարաններ, ուր կ'աշխատին մասնաւորապէս մեր հայրենակիցները, օրական ստանալով ժամը 2.20 ցորեկը, իսկ գիշերը 2.45.

Չկայ ո եւ է ազգային կազմակերպութիւն: Ունինք միայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արծիւ» խումբի միութիւնը, զոր մեծ ջանքով կ'ուզենք յառաջ տանիլ: Չկայ ոչ մահ կամ հիւանդութիւն: Ամէնքնիս ալ առողջ եւ կայտառ, կը սպասենք այն օրուան, երբ մեր պայքարը [?] պիտի կատարենք մեր Մայր Հայաստանի մէջ:

Փարուէն Անտոնեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՂՈՊՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ — Ռէնսի մէջ, 20 տարու Իտալացի մը՝ Քոլլիա անուն օր մտաւ տիկին Անթուանէթի տունը, լուացարարուհի որ կը կենակցէր ուրիշ Իտալացիի մը հետ: Երիտասարդը գացեր էր անկից ուզելու իր փոխնորդները:

Լուացարարուհին գնաց փոխնորդները բերելու: Անոր բացակայութենէն օգտուելով Քոլլիա սկսաւ կողոպտել, սենեակին մէջ Առաւ կնոջ դրամը, որ դրուած գզրոցի մը մէջ, առաւ նաեւ դանակ մը: Եւ այն միջոցին որ լուացարարուհին ներս կը մտնէր, Քոլլիա նետուեցաւ անոր վրայ ու դանակը մխեց անոր կոկորդը: Զոհին աղաղակներուն վրայ, բազմութիւնը ներս խուժեց, ու վիրաւորը ծանր վիճակի մէջ փոխադրեցին հիւանդանոց: Ոճրագործը արդէն փախած էր, ամէն փնտռտուք զայն գտնելու համար ապարդիւն եղաւ:

ՓԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ. — Ամերիկուհի մը որ նոր հասեր էր Փարիզ եւ իջեր էր պանդոկ մը, աջէ գիշեր, յանկարծ քունէն արթնցաւ: Անծանօթ մը գլխուն կ'իջեցնէր ուժգին հարուածներ: Կնոջ աղաղակներուն վրայ, անծանօթը փորձեց զայն խեղդել բայց չյաջողեցաւ. ի վերջոյ, ստիպուեցաւ փախչիլ, սակայն ձերբակալուեցաւ: Ինքնաշարժի վարիչ մըն է որ գողութեան առաջին փորձը կ'ընէ եղեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4.

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

—Թերեւս վաղ առաւօտ տես[…] […]որովհետեւ արեւած […]էն […]խոտ պիտի հաւաքեմ, քե[…]մար լուծանք մը պիտի […]ստեմ, որպէսզի չփորձուիս […] փորձութիւններէ […]ինձ, ծնողքդ եւ երկու […]կիներուն մէջ առնելով Ոլին՝ […] հեծկլտալ:

— Ո՛չ, ո՛չ, մի երթար, Միա[…] մըն ալ, [illegible] դուն […]անքն ես. Միացի՛ր հոս, եթէ […]:

[…]կը դողար եւ կը հեծկլտար, […] պաղատագին եւ յուզի՛չ […] Ոլին ու Միացի:

* * *

[…]յն աշնան՝ Միքայէլ Եր[…] որ Ոլին մեղանչած էր,

Այս յոգնած ու տառապած մարդը, որ անպատուութենէն զատ կեանքի ամէն դառնութիւնները ճանչցած էր ընդվզեցաւ, մոլուցք մը բռնուած: Բռնեց Ոլին թեւէն եւ արտաքսեց տունէն:

Աղջիկը ողբաց, Միքայէլ անողոք մնաց: Հազար անգամ ազգաբարած էր, գուցէ ներէր եթէ մեղանչած ըլլար աղտոտ մարդու մը հետ, բայց ատոր չէր կրնար ներել:

Ոլի քանի մը օր ապրեցաւ կիսաւեր տան մէջ: Եղբայրները հացի կտորներ կը բերէին իրեն, բայց Միքայէլ հասկցաւ եւ ծեծեց պզտիկները:

Ան ատեն անօթութենէ չմեռնելու համար, ցուրտէն չսառելու համար որովհետեւ աշնան խոնաւ հովը կը փչէր, Ոլի [illegible] գնաց սիրահարէն օգնութիւն հայցելու: Ըդդարարուած թէ զուգադիպութիւն՝ կէս ճամբան Անանիայի հանդիպեցաւ, որ մխիթարելէ ետք զինք տարաւ, Մամոյատ [?] անդին լեռնային վայր մը:

— Մի՛ վախնար, ըսաւ երիտասարդը ազգականուհիներէս մէկուն քով կը տանիմ քեզ, հոն հանգիստ կ'ըլլաս, մի՛ մտահոգուիր, երբեք պիտի չլքեմ քեզ:

Ազգականուհին այրի կին մըն էր, որ 4 տարու մանչ մը ունէր: Ոլին գիշերներ հագած տղան տեսնելով, յիշեց եղբայրներն ու լացաւ: Ո՛վ պիտի խնամէր որբուկները, ո՛վ ուտելիք պիտի պատրաստէր անոնց: Ոլին լացաւ գիշեր մը եւ ցերեկ մը յետոյ շարժը դիտել սկսաւ սխրութեամբ:

Անանիա մեկնած էր: Այրի կինը, նիհար ու տգեղ, կը մտաներ խեղճուկ բնակարան մըն էր ծածկուած սարդի ոստայններով: Խոշոր ականջներով տղան չէր խօսեր, չէր ժպտեր, կը զբօսնուր միայն տաք մոխիրին մէջ շաղանակ կարմրցնելով:

— Համբերէ՛ աղջիկս, ըսաւ այրի կինը առանց աչքերը վեր վերցնելու: Աշխարհի բաներ են, կը պատահին, դեռ աւելի գէշերը պիտի տեսնես: Ցաւելու համար ծնած ենք: Աղջիկ եղած ատեն ծիծաղեցայ, յետոյ լացի, հիմակ ամէն բան վերջացած է:

Ոլին զգաց որ սիրտը կը սառէր: Ո՛հ, ի՛նչ տխրութիւն, ի՛նչ անհուն տխրութիւն: Դուրսը հովը կ'ոռնէր, գիշերը կը յառաջանար, ցուրտ էր: Կրակին առջեւ լռելով կը մնար պառաւը, իսկ Ոլին կ'զգար կը յիշէր Ս. Յովհաննէսի գիշեր եւ հեշտանքի գիշերը, գաղտնիին բոյրը, ժպտուն աստղերուն փայլը:

Պզտիկ Զուանէին շաղանակները կը պայթէին մոխիրին մէջ: Հովը կը փչէր ուժգնօրէն, հրէշի մը նման կը զարնէր դրան:

«Ես ալ լաւ ընտանիքէ մըն էի, ըսաւ այրի կինը, երկար լռութենէ մը ետք: Այս մանչուն հօրն անունը Զուանէ էր: Ցե՛ս, քոյրի՛կս, զաւակներուն տալու է հօրերնուն անունը, որպէսզի անոնց նմանին: Շատ ճարպիկ էր ամուսինս, բարտի մը նման երկար, ա՛ս երեխային պատէն կախուած է:

Ոլի դառնալով տեսաւ սեւ երկար վերարկու մը, որուն ծալքերուն մէջ սարդերն հիւսեր էին ոստայններ:

— Երբեք անոր պիտի չդպչիմ, աւելցուց այրի կինը, եթէ ցուրտէն մեռնելիք ալ ըլլամ: Զաւակներս պիտի հագնին երբ իրենց հօրը նման ճարպիկ ըլլան:

— Ի՞նչ արհեստ ունէր հայրերնին:

— Աւազակ էր, պատասխանեց կինը ուրախալի դիմագիծը օգնեցուած: Ցաւը տարի աւազակութիւն ըրաւ, այո՛, միշտ տասը տարի, մեր ամուսնութենէն քիչ ետք: Զինքը տեսնելու կ'երթայի ձմեռնամէջին լեռներուն վրայ, հոն կ'որսար արծիւներ, բազէներ եւ երբ երթայի վայրի ոչխարի կարմրած կը պատրաստէր: Կը քնանայինք բացին, հովին տակ, լեռներու կատարներուն վրայ, կը ծածկուէինք այդ երեխայով: Ամուսինս ձեռքերը միշտ տաք էին նոյն իսկ ձմեռը: Երբեմն ընկերներուն հետ էր...

— Ընկերնե՞ր, հարցուց Ոլի, որ ցաւերն սկսեր էր մոռնալ կնոջ պատմութիւնը մտիկ ընելով:

Երախան ալ մտիկ կ'ընէր, հետաքրքիր գայլին աղաղակը լսող նապաստակի մը նման:

Միւս աւազակներուն հետ, ամէնն ալ քաջ, ճարտար, մահուան պատրաստ մարդիկ էին: Կը կարծես որ աւազակները գէշ մարդի՞կ են, կը սխալիս, ուժերնին գործածելու, ճարպիկութիւննին ցոյց տալու պէտք ունեցող անձեր են:

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

ուսանողներ թշնամական ցոյց մը կատարեցին իտալական սրճարանի մը առջեւ, ուր կը գտնուէին իտալական հիւպատոսը եւ փոխ-հիւպատոսը, քանի մը հայրենակիցներու հետ։ Դեր-հիւպատոսը թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ, ձախ թեւէն, ուսանողի մը նետած աթոռին հանդիպելով։ Ոստիկանները կրցան ցրուել ցուցարարները եւ հիւպատոսն ու փոխ-հիւպատոսը ինքնաշարժ մտնելով տուն դարձան։ Պելկրատի իտալական հիւպատոսը հրաման առացաւ բողոքել եւ հատուցում պահանջել։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պ. Փոնսօ, Սուրիոյ մարզպանը, մօտերս Փարիզ կը սպասուի, կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար վերջերս ծագած դժուարութեանց մասին։ Ինչպէս յայտնի է, Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը ընդունած չըլլալով նոր Սահմանադրութեան հինգ կէտերու մասին եղած վերապահումները, մարզպանը երեք ամիս դադար տուաւ ժողովին։

∴ Դամասկոսի մէջ օգոստ. 10ին ցոյցեր կատարուեցան երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, բայց խաղաղութիւնը չխանգարուեցաւ։ Միայն քանի մը վաճառատուններ փակուեցան։

Վաթսուն հազար հոգի հիւանդ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր կը սաստկանայ ջերմի տեսակ մը համաճարակ եւ 60.000 հոգի վարակուած են արդէն, Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ։ Մահ չկայ։

∴ Լոնտոնի մէջ 100ի բարձրացաւ նոր հիւանդութեան մը զոհերուն թիւը։ Ինչպէս գրած էինք, մասնաւորապէս ոստիկաններ կը վարակուին այս համաճարակէն, որ կը վերագրուի աւրուած ուտելիքներու։

Շատ մը հաստատութեանց մէջ, պաշտօնեաներու մէկ երրորդը միայն կ'աշխատի։ Թղթատարական, հեռաձայնի եւ անդանաւորական հաստատութեանց գործերը սահմանափակուած են։ Հեռախօսի գործողութիւնները կը կատարուին միայն իշխանութեանց, դեսպանատուներու, թերթերու եւ կարգ մը խոշոր հաստատութեանց համար։

Յունական ընտրութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց, ընտրութիւններէն երկու օր առաջ, հատուցում ընել Փոքր Ասիոյ և Պոլսոյ փախստականներուն, որոնք ամէն ինչ կորսնցուցած են։ Ասոնք առ այժմ պիտի ստանան իրենց պաշտօնապէս հաստատուած իրաւունքին հարիւրին 20ը։ Վէնիզէլոսի այս ընթացքը ուժգնօրէն կը քննադատուի ընդդիմադիրներուն կողմէ, որոնք փախստականները կաշառելու եւ քուէ շահելու հնարք մը կը նկատեն զայն։

Թուրքերէնը լատիներէնով

Օգոստոս 11էն ի վեր, Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ լատինական տառերու դասընթացք մը բացուած է։ Այս դասընթացքին կը հետեւին Այնթապի երեսփոխան Քըլըճ Ալի, Զօզիւքի երեսփոխան Սալիհ, Պոլսոյ երեսփոխան Ճէվատ Ապպաս, Սինոպի երեսփոխան Րէճէպ Զիւհտի, ասոնք թիկնապահ Րուսուհի պէյերն ու Հանրապետութեան Նախագահի մասնաւոր քարտուղարութեան պաշտօնէութիւնը։ Դասախօսն է խմբագիր եւ թատերական քննադատ Իպրահիմ Նէճմի պէյ։

Դասաւանդութեան մասնակցող անձնաւորութիւններն ու տիկինները մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուած են դասախօսին բացատրութիւններուն։

Առաջին դասը մէկուկէս ժամէն աւելի տեւած է։ Իպրահիմ Նէճմի պէյ միջոց մը եւս պիտի շարունակէ իր դասախօսութիւնները։

∴ Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ վարչապետութեան պաշտօնատան մէջ որոշուած է այսուհետեւ լատինական տառեր գործածել։ Առ այժմ մասնաւոր բնոյթ պիտի ունենայ այս գործադրութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը նոր տառերու գործածութեան պիտի վարժուի։

Նոր օդարշաւներ

Հինգշաբթի առտու Ռօքֆորտէն (Մ. Նահանգներ) դէպի Շուէտ ճամբայ ելան ամերիկացի օդաչուորդներ Հէսէլ եւ Քրէյմըր, որոնք Ատլանտեանը պիտի կտրեն երեք հանգրուանով։ Միասին առած են 900 լիտր պէնզին՝ առաջին շրջանին համար, որ կը բռնէ 1200 քիլոմեդր։ Անթելով՝ շարունակ յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլան երկրի հետ։

∴ Ֆրանսացի օդաչուորդ Քօստ, որ կը պատրաստուի Ատլանտեանը կտրել Փարիզէն Նիւ-Եորք, նոր փորձ մը կատարեց առջի օր, պէնզինի սպառումը ստուգելու համար։ Երեւան եկաւ որ մէկ ժամուան սպառումն է 85 լիտր։

Կը սպասուի օդին բարեւլաւման, ճամբայ ելլելու համար։ Այս միջոցին օդը լաւ է Ֆրանսայի մէջ, իսկ շատ գէշ՝ Ատլանտեանի վրայ։

∴ Իտալացի օդաչուորդ Տէլփրէթէ մեռաւ Րիօ տը Ժանէյրոյի մէջ, ձախ սրունքին վրայ կատարուած գործողութեան մը հետեւանքով։ Կը յիշուի թէ օդաչուորդը արկածի մը հանդիպած էր վերջերս։ Մարմինը զմռսուեցաւ եւ Իտալիա պիտի փոխադրուի։ Րիօ տը Ժանէյրոյի (Պրազիլիա) փողոցներէն մէկը պիտի կոչուի Տէլփրէթէի անունով։

Առաջնակարգ օդաչուորդ մըն է որ կ'աննհետանայ։ Ողբացեալ երիտասարդը 1928 Յունիս 2ին կոտրեց տեւողութեան մրցանիշը, 58 ժամ 34 վայրկեան, որ յետոյ 65 ժ. 15 վ.ի բարձրացաւ գերմանացի օդաչուորդներ Ռիսթիցի եւ Ցիմմէրմանի կողմէ։ Կոտրած էր նաեւ ուղիղ գծով հեռաւորութեան մրցանիշը, 7163 քիլոմեդրով (1928 Յուլիս)։

Մահապարտ միապետականներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մոհիլէֆի դատարանը մահուան դատապարտեց ծանօթ միապետական Փրոպէյէֆը և ուրիշ երեք գիւղացի միապետականներ, Միաասուտոֆ, Շիշքին եւ Պոնդրէնքօ։

∴ Պերլինի խորհրդային դեսպանատունը կը յայտարարէ թէ սուտ են Տրոցկիի փախուստի լուրերը եւ թէ աքսորականը կը գտնուի միշտ Ալմա-Աթա։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ գանձապահները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի երիտ. Միութեան կողմէ վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 62Chalet de la Pomme.La Pomme

Կը խօսի՝ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Ցէսինի, Լիոնի, Կըռնոպլի մասնաճիւղերուն եւ Լիոնի ֆութպոլի միութեան։

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ'ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ)։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան։

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Յառաջ» գրադարանի սրահը։ Նիւթ ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ։

Պուա Քոլոմպի «Եռագոյն» կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

Մարսէյլի Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63 Rue de la Républiqueի սրահին մօջ։

Նիսի Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Թուժիի ենթակոմիտէները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանը։ Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Օրակարգ.— Վիճաբանութեան Շրջ. ժողովի օրակարգի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին Քլամարի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն թիւ 89 համրակառքին վերջաւորութիւնը։

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Rue Kables ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջ. Ե. Ռ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8:30ին 41 Rue Thubaneau սրճարանին սրահը։

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 128 Rue Etienne Dollet միութեան ընթերցարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի կեդրոնի վարչութեան կողմանէ Պ. Խանէսեանեան։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Քարհատ գիւղի Նպաստամատոյց միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 224. 555. 503, 257։ Դիմել շահող տոմսերով Արգար Գէյլէրեանի. Camp Russe, Vigtor Hugo No. 10, Marseille.

Գ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷ կը խնդրուի անմիջապէս ներկայանալ պուլկարական դեսպանատունը, ստանալու համար կարեւոր աւանդ մը։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— կը փնտռուի Մեծկերտցի Օր. Ալթուն Ունանեան որ 1927ին Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ, Թաթիկան Մինասեանի, 36 Rue Dominicaines, Marseille, France.

Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեան որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս Բեշիկթաշ... «Աստամպուլտա ... Համամ եանընտա» իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet,Poncins, par Feurs, (Loire).

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ ԵՐԱԽԱՆԵՐ

Պէլվիլի շրջանին մէջ գտնուած են՝ Յօրա Սիմոնեան 15 ամսու եւ Լիւսի Դաւիթեան 7ուկէս տարեկան։ Մայրերնին կորսնցուցած են փողոցը։ Երախաները յանձնուած են Commissariat, 10e arrondissement, Quartier St. Louis.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ Ցարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղի կողմէ, Ցարօնի հերոսներու խմբանկարը, Ցարօնի Արծիւները, փաշաներ չավուշներ եւայլն։ Մաքուր տպագրութիւն, գին 5 ֆր.։ Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով՝ K. Garadedianի, 7 Rue Croix-Geutbier, St. Chamond (Loire).

ԾԱՆՕԹ. — Լուսանկարներու հասոյթը պիտի յատկացուի կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 296ᵇⁱˢ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)
TÉLÉPHONE : NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
19 AOUT 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 729
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԿԵՂԾ ԵՒ ԱՆԿԵՂԾ ՄԱՐՋԱՆՔՆԵՐ

...օրուան հրատապ խնդիրն է միշտ. — Խաղաղութի՞ւն թէ ...երազմ։

...Քանի մը ճակատէ միանգամայն ձեռնարկներ կը կատար... խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար։ Եւ նոյնքան անձ...նեամբ ճառաչողներ կան պատերազմի համար։

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ Բրիւսէլի ընկերվա...ան Համագումարին մէջ, օրակարգի բոլոր խնդիրներուն ... կը տիրապետէր մէկ հիմնական մտահոգութիւն. — Ինչպէ՞ս ...ծել որ աշխարհ չցնցուի նոր եւ աւելի ահաւոր պատերազմէ ... եւ բանաձեւերն ալ քուէարկուեցան այդ ուղղութեամբ։ ...ազրուած է խաղաղ եւ հետեւողական պայքար մը, անկա...գարձնելու համար պատերազմը։ Եթէ չօգնեն սպառազի...նեանց եւ զինուորութեան կրճատումը, պարտաւորիչ իրա...արութիւնը եւ ուրիշ կաշկանդիչ միջոցներ, ի հարկին ոտքի ...ի հանեն աշխատաւոր բազմութիւնները։

...միշտ այն միջոցին որ այս առաջադրութիւնները կը ...արկուէին Բրիւսէլի մէջ, բոլորովին տարբեր ձայն մը կը ...ր Մոսկուայէն։

Գ. Միջազգայինն ալ ունի իր համագումարը, որ կը շարու...ուի քանի մը շաբաթէ ի վեր։ Այնտեղ ալ սեղանի վրայ է ...երազմի եւ խաղաղութեան խնդիրը։ Աշխարհի բոլոր մա...ն հասած պատուիրակներ ճառեցին եւ հակաճառեցին, ...ցուցանելու համար թէ՝ անխուսափելի է պատերազմը։

«Դէպի նոր պատերազմ կ'երթանք. կը բացագանչէր Բու...լին. շատ քիչ ժամանակ ունինք պատրաստուելու համար... Հա...մար Միջազգայինը պատերազմէն ծնաւ։ Եթէ, քաղքենի դասը պատերազմ մը պայթեցնէ, ընչազուրկ դասակարգը աշխարհի ...պետ դառնայ։»

...արտասանուած բոլոր ճառերէն կը հետեւէր մէկ բան.— ...ուսափելի է պատերազմը, և լա՛ւ է որ այդպէս է. որով...եւ, պիտի օգնէ համաշխարհային յեղափոխութեան։

...ու չարամիտներ չեն անոնք որ, ուշադրութեամբ հետեւե...համայնավարական համագումարի մթնոլորտին եւ քուէ...ուած բանաձեւերուն, գիտել կուտան թէ՝ Գ. Միջազգա...ինչպէս պատերազմ կը մաղթէ, կ'աշխատի արծարծել և ...ացնել զայն, որպէսզի կարենայ պահել խորհրդային իշ...ութիւնը։ Կարենայ ուրիշ երկիրներ ալ բանկցնել, եւ պա...ռումը խորացնել։

...յս տեսակէտը յանորէն պարզեց միջազգային հեղինա...իւն մը, Պաուէր, Աւստրիոյ ընկերվարութեան պետը, ...սէլի համագումարին մէջ, շեշտելով թէ համայնավարու...ը երեւութապէս ինքզինքը հակառակորդ կը հռչակէ պա...ազմի բայց իրականին մէջ ընկերային յեղափոխութեան ... յոյս կը կապէ նոր պատերազմի մը։ Ան չվարանեցաւ ...իսկ բացատրել թէ՝ Մոսկուան անուղղակի կը պատրաստէ նոր պատերազմը։

...ու բոլոր երեւոյթներն ու դէպքերն ալ այդ կը հաստատեն։ ...յս երկու հոսանքներէն դուրս, որոնք այլեւս չեն ...ր ոտնամարհուիլ իբրեւ հզօր ազդակներ՝ միջազգային ...բական եւ ընկերային կեանքը վարելու համար, քաղքենի ...ստիրական դասն ալ կը շարունակէ իր խաղաղասիրական ...ւորքները։

...երջին ուշագրաւ դէպքն է՝ Քէլլոկի դաշինքը, որուն ստո...ութեան համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին ...զի մէջ։

...նք առիթ ունեցած ենք բացատրելու այս դաշնագրին ...ական կէտերը։

...իմնական ծրագրով, պատերազմը օրէնքէ դուրս պիտի ...ուէր առանց այլ եւ այլի։ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դիտո...ութիւններուն վրայ, որոշ փոփոխութիւններ կատարուեցան, ...անազանուեցան յարձակողական ու պաշտպանողական ...երազմները։ Ամէն միջոց պիտի փորձուի, որպէսզի ստո...ողները պատերազմի չդիմեն։ Եթէ մէկը գրժէ իր յանձ...ութիւնը, յարձակման ենթական իրաւունք ունի ինքնա...պանութեան դիմելու, եւայլն։

...աղաղասիրական այս նուաճանքին մէջ, ամէնէն ու...ւ պարագան այն է որ, հիմնադիրները, առաջին ստորա...երը գրեթէ բոլորն ալ կուշտ բաժին առած են վերջին ...երազմի աւարէն, եւ նոր գրաւականներ կը ստեղծեն, զայն ...լու եւ վայելելու համար։ Պարտեալներ եւ յուսախաբներ ...ն ինչպէս Գերմանիան եւ Իտալիան, սակայն իրողու...ը չի հերքուիր։ Անոնք ալ այս եղանակով կ'ուզեն լրացնել ...ար, մանաւանդ որ, միշտ հնարաւորութիւն կայ առատ ...ոյնքան դիւրութեամբ աւրելու ստորագրութիւնը։

...ակ ամէնէն հեզնականը, — խաղաղասիրութեան բուն ...արաննեան կը գործադրուի փոքրերուն եւ տկարներուն ... Բռնի, սպառնալիքով խաղաղութիւնը պահպանելու կը ...ադրուին բոլոր անոնք որ չարաչար պարտուած են, գըր...ծ կամ խաբուած։

...յդ կ'ապացուցանէ ճղակոտոր Պուլկարիոյ ուղղուած վեր...ագրարարութիւնը՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ։ Մարդիկ ...արանիր նոյն իսկ ներքին գործերու միջամտել, պահան...խողդել մակեդոնական շարժումը, որ ազատագրական ձեռ...մըն է, հակառակ բոլոր սայթաքումներուն։

...յո՛, երբ ժամը յարմար էր, թոյլ տուին որ պատերազմի ... իշխանի մը սպանութեան դէպքը։ Բայց հիմա երբ ոչ ...ի պէտք ունին, ոչ ալ աւարի, կ'ուզեն որ եղբայրը սեղմէ ... կոկորդը, և ի հարկին խեղդէ զայն, որպէսզի ձայն չհանէ։ ...աղաղութի՜ւն, ի՜նչ դիւային խաղեր կը սարքուին քու ...ով...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՋԻՆԱԹԱՓ Կ'ԸՆԵՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ Մշակը, երբեմն ռամկավար, այսօր չէզոք, ինտեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ 27 Յուլիս).

— «Անկէ առաջ, այս սիւնակներուն մէջ գրած եւ շեշտած ենք թէ՝ պէտք է որ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները զինեն հայ ժողովուրդը, որպէս զի պատրաստ գտնուի ան որ եւ է ատեն, որ եւ է պատահականութիւն դիմագրաւելու համար, քանզի չի գիտեր թէ զօրը որուան ո՛ր ժամուն կուգայ։ Բայց հակառակ արտասահմանի հայ մամուլի քննադատութիւններուն, բողոքներուն եւ պահանջներուն, մեր վարիչները երեւակայական երազներէ տարուած, կը գրեն ու կը խօսին, եւ իրենց խօսքերուն ալ արձագանգողներ գտնելով, զովքեր կ'ընեն «թուրք գործաւոր եւ բանուոր եղբայրներուն», գանոնք Հայերուն «բնական աշխատակիցը եւ եղբայրը» յայտարարելով։

Երբ արտասահմանի մամուլը կը մատնանշէ այդ «բնական աշխատակիցներուն» գործերը եւ այդ գործերուն տակ թաղուած քաղաքական շարժառիթը, մեր առաջնորդները չեն ուզեր հաւատալ, եւ ոչ ալ ըմբռնել կը փորձեն չարիքին ահաւորութիւնը։ Անոնք նոյն իսկ չեն ուզեր ականջ տալ թաթար - բոլշեւիկ գարանելի յայտնութիւններուն՝ որը անվարանօրէն կը յայտնէ «Պրաւդա»ի մէջ թէ՝ «Թաթարներուն մէջ կը տիրեն համաթուրքական արամադրութիւններ, եւ որոնք կը ձգտին իրականացնել Համաթուրանական Պետութեան եւրազը»: Եւ տարօրինակը հոն է որ այս ահազանգը բարձրացնողը թաթար մըն է։

Անուրանալի իրողութիւն մըն է թէ Թուրքերը կը զինեն թաթարները, եւ թուրք ուսուցիչներ եւ սպաներ Ատրպէյճանէն մինչեւ Թուրքիստան եւ Աֆղանիստան՝ թրքական ոգիով եւ թուրանական երազով կը դաստիարակեն տասնեւհինգ միլիոն թուրք թաթարները։

Եւ մարդ այս բոլորը լսելէ եւ Թուրք նկարագրին ծանօթ եւ իրազեկ ըլլալէ վերջ, արիւն արցունքով միայն կրնայ դիտել թէ ինչպէս մեր վարիչները զինաթափ կ'ընեն ու շարշարանքներու կ'ենթարկեն մեր ժողովուրդը, եւ թէ ինչպէս տուներու «տախտակամածներն ու առաստաղները կը քանդուին», կասկածելի հրացան մը գտնելու։

Համաշխարհային յեղափոխութեան թղթէ պատեաններով է որ մեր վարիչները կը զինեն Հայը։ Այդ զէնքով է որ Հայը պիտի փորձէ արիւնարբու խուժանի երկաթապատ զրահներուն դէմ գնել։ Ի՜նչ հեգնանք։»

ԴԷՊՔ ՄԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ, ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՐԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Պէյրութի «Ազդակ»ին մէջ կը կարդանք.

Դամասկոսի մէջ, հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով զբաղող յանձնախումբը յարձակման ենթարկուած է, տեղական թերթերու մղած պայքարին պատճառաւ։

Տեղաւորման աշխատանքները ձախողեցնելու համար, Դամասկոսի արաբ թերթերը, զանազան սուտ և յերիւրածոյ պատմութիւններ ստեղծած եւ ակամ ... են ծանր ամբաստանութիւններ ուղղել Հայերու հասցէին։ Թերթերէն ոմանք կրկին արծարծել կը փորձեն երկու տարի առաջուան առասպելը թէ՝ 50.000 Հայեր պիտի տեղաւորուին Դամասկոսի մէջ։

Սահմանադիր Ժողովի երեք հայ երեսփոխանները նամակով մը դիմած են մարզպան Փօնսոյին և խնդրած անոր միջամտութիւնը՝ դադրեցնելու համար տեղական թերթերու մէջ Հայերու հասցէին ուղղուած սուտ եւ զրպարտիչ հրապարակութիւնները։

ՏՈՄՍԵՐ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԲԱՐԻՔԸ

Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, ըսած են հիները:

Ահա նոր ապացոյց մը.

– Քէմալական կառավարութիւնը փակեր է «Ազատ Թուրքիա» շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուէր Պոլսոյ մէջ, քանի մը հայաստանի ապուշներու աջակցութեամբ, եւ թուրք դերասանի մը խմբագրապետութեամբ:

«Յառաջ»ը առանին առիթ ունեցաւ բացատրելու այդ քուրջի կտորին հրատարակութեան բուն շարժառիթը.

Ցեսակ մը «շանթած», որ Հայերը եւ Թուրքերը հաշտեցնելու պատրուակին տակ, նոր փորձանքներ պիտի բանար:

Եւ յիշեց քանի մը տող՝ հայանուն շոշորթի մը ստորագրութեամբ.

— «Շա՛տ երջանիկ արդիցանք միասին... Ի՜նչ հիւանդութիւն էր որ յիմարացուց մեզ, մեր բոյնը մեր ձեռքով հրդեհելու աստիճան... Արդեօք սրտնեղեցա՞նք մեր եղբայրէն, նէէ այո, միթէ կ'ըմբոստանա՞յ փոքր եղբայրը, երբ սրտնեղեր է մեծ եղբօրմէն. Այսուհետեւ գէնքով կը փոխարինենք, ծեծին կրակո՞վ կը պատասխանենք...»

Ցոդուածաշարքը շարունակուեցաւ նոյն գարշելի ծոգխրանութեամբ, յատկապէս ապացուցանելու համար թէ՝ Պոլսոյ խեղճ ու կրակ Պատրիարքարանն է բուն պատճառը, գաւազանն ու թշնամին, եթէ «բարեխնամ» կառավարութիւնը կը զլանայ իր «շնորհները»՝ հայ հասարակութեան։

Նոյնիսկ գրուեցաւ թէ ցոդկագրաւորմն, որ մերժեցման համար կ'աշխատէր, եւ բոլոր փախչելու ստիպուեցաւ... մ... ... ... սպառնալիք առաջած ըլլալով:

Երեւոյթները փրկելու համար, խմբագրապետ պէյը փորձեց քանի մը խօսք նետել, մասնաւորել Հայերու դէմ հաստատուած «խտրութիւնները»։

Եւ ահա կը ծերասանա՛յ։ Էնկիւրի չէ ճանդուրժած այդ շարժուձեւին, ու իր կարգին կերթեր եւ «շանթած» էր:

Փակելով «Ազատ Թուրքիա»ն, Էնկիւրի միեւնոյն ատեն շառաչուն ապտակ մը կ'իջեցնէ բոլոր այն ձեռներուն, հայ ըլլան թէ ուրիշ ազգ, որոնք «մաս կը. յուսան կարկանդակէն», բարիքնե՛ր կը սպասեն դահիճներէն, անվերջ սողալով ու քծնելով, ոտքեր լզելով, եւ — ո՛վ սարսափ — մէկ միլիոն զոհերու ողջակիզումը ներկայացնելով իբրեւ «մեծ եղբօր ծեծը պզտիկին»...

Ցոլա՛յ ձեր բերանը, անպատիւ ծրէշներ.

Որո՞ւ կամքը ծծեր էք դուք:

Ահա ջարդարարն անգամ կը թքնէ ձեր երեսին:

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակապատերազմեան դաշինքը

Առջի օր Ուաշինկթընէն ճամբայ ելաւ Գ. Քէլլոկ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, որ Փարիզ կուգայ, հակապատերազմեան դաշինքը ստորագրելու համար։ Իրեն կ'ընկերանան մասնագէտներ։ Նախարարը երկու կամ հինգ օր միայն պիտի մնայ Փարիզի մէջ, եւ կը հաւատեն թէ դաշնագրէն զատ ուրիշ գործով չպիտի զբաղի։

Միեւնոյն նաւով ճամբայ ելած են նաեւ Քանատայի վարչապետը եւ քանի մը նախարարներ, նոյն նպատակով։ Իրլանտայի վարչապետն ալ Փարիզ պիտի գայ։

Գ. Շթրէզէման, Գերմանիոյ վարչապետը, Փարիզ կը սպասուի օգոստոս 25ին։ Անգլիա տակաւին չէ նշանակած իր պատուիրակները։ Իտալիա եւ Լեհաստան պատասխանած չեն տակաւին։ Դաշնագրին ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ օգոստոս 27ին։

Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը սեպտ. 5ին յետաձգած էր իր հերթական նիստը. բայց վերջին պահուն որոշուեցաւ բացառիկ ժողով մը գումարել հինգշաբթի օր, նախագահութեամբ Գ. Տումէրկի։

∴ «Տէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ աշխատաւորականներուն օրկանը, կը պահանջէ որ խորհրդային իշխանութիւնն ալ հրաւիրուի ստորագրելու հակապատերազմեան դաշինքը։ «Այն օրէն ի վեր որ ռուս կառավարութիւնը փորձ մը կատարեց մասնակցելու Քէլլոկի դաշինքին ստորագրութեան, թանձր լռութիւն մը իջաւ։ Պահանջուած հրաւիրագիրը չղրկուեցաւ եւ քնէր կը շարունակուի...։ Եւ սակայն Ռուսիա էական ազդակ մըն է ի նպաստ խաղաղութեան, եւ այս սկզբունքը ժխտելը ոչ միայն ձախաւեր քաղաքականութեան նշան է, այլ եւ յիմարութիւն»։

Հացի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն հասած նոր հեռագիրներու համաձայն, կառավարութիւնը կը խոստովանի թէ հունձքի ձախողման հետեւանքով, հացի տագնապ կը տիրէ Ուկրայնայի կարգ մը մասերուն մէջ։ Ազդուած են ոչ միայն քաղաքները, այլ եւ գիւղերը եւ օգնութիւն կը պահանջեն։ Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդը խնդրած է ելմտական գործավարութենէն՝ մէկէն մինչեւ երկու միլիոն րուբլի (100.000-200.000 ոսկելին) տրամադրել, կարօտ գիւղացիներուն բաժնելու համար։

Քրիստոնեաներու կալուածները կը քննուին

Թուրքիոյ Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը քրիստոնեաներու պատկանող բոլոր կալուածները աչքէ պիտի անցընէ, կալուածական տոմարներու մէջ, ստուգելու համար թէ որո՞նք իրապէս լքեալ գոյք են։ Այս գործին ամար յատուկ գրասենեակ մը պիտի հաստատուի, մասնաւոր պաշտօնեաներով։

Միեւնոյն ատեն, խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են որ զանազան անձեր չկարենան լքեալ գոյքերու վարչութեան պաշտօնատունը մտնել, պաշտօնեաներուն վրայ ազդեցութիւն գործ դնելու համար։ Գործի տէրերը անձամբ պիտի դիմեն, կամ, անկարելիութեան պարագային, իրենց մօտաւոր ազգականը պիտի ներկայանայ։

«Ազատ Թուրքիա»ի փակումը

Կառավարութիւնը փակեց Ազատ Թուրքիա անունով թերթը որ շաբաթը անգամ մը կը հրատարակուէր Պոլսոյ մէջ, հայերէն և թուրքերէն բաժիններով։ Ազդարարի համաձայն, կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւած է, որ յիշեալ թերթը հանրապետութեան օրէնքներուն դէմ կարգ մը յօդուածներ կը հրատարակէր։

«Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրապետ Վէզիր օղլու Ազիզ էֆ.ի մասին օրինական հետապնդում կը կատարուի։ Խնդիրը Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ հաղորդուած է ընդհ. դատախազութեան։

Իրար կը փառաբանեն

Ինչպէս գրեցինք, այս միջոցին Հունգարիոյ հիւրն է Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը։ Առջի գիշեր վարչապետ Պէթլէն հացկերոյթ մը տուաւ թուրք հիւրին եւ այս առթիւ ճառ մը խօսելով, շեշտեց երկու ազգերուն ցեղակցութիւնն ու դարաւոր բարեկամութիւնը։ Իր հիացումը յայտնեց «թուրք ժողովուրդի հերոսութեան եւ վիթխարի ճիգին համար, ժողովուրդ մը, որ իր հայրենիքը վերակազմելէ յետոյ, կը յառաջանայ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ։» Մաղթեց որ ամրապնդուի երկու ազգերուն բարեկամութիւնը եւ բաժակը պարպեց «Թուրք հանրապետութեան եւ թուրք ազգային մեծ հերոսին՝ Մ. Քէմալի կենացը»։

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ալ իր կողմէ ներբողելով կոմս Պէթլէնի արժանիքները, ուրախութիւն յայտնեց Հունգարիոյ յառաջդիմութեան համար եւ միեւնոյն մաղթանքներն ըրաւ։

∴ Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ օգոստ. 20ին, Ս. Ստեփաննոսի օրը, Ազատութեան հրապարակին վրայ պիտի բացուի յիշատակարան մը, որ կը ներկայացնէ Հունգարիոյ յաւիտենական բողոքը՝ Թրիանոնի դաշնագրին դէմ։ Միեւնոյն ատեն պիտի բացուին երկու յիշատակարան-տախտակներ, որոնց մէկուն վրայ արձանագրուած է Մուսոլինիի խօսքը.

— «Հաշտութեան ոչ մէկ դաշնագիր չի կրնար գերեզման մը դառնալ»։

Իսկ միւսին վրայ փորագրուած է «Թայմզ»ի տնօրէն Լորտ Րօթըրմիրի մէկ խօսքը, դարձեալ ի նպաստ Հունգարիոյ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԲՈԽՆ Է ՈՐ ԿԸ ՎԱՐԷ ԲԵՄԸ

Ատեն ատեն աչք կը նետեմ մեր թերթերուն չորրորդ երեսին վրայ։ Աչքէ կ՚անցընեմ մինչեւ իսկ ծանուցումները, մահազդները, նամականիները՝ երբ այնպէս մը նեղուած կ՚ըլլայ հոգիս, որ ներսի յօդուածները մարսելու ուժ չունենար։ Աէկը չունիմ կորսուած, բայց փնտռտուքներն իսկ երբեմն կը կարդամ ախորժով, գոնէ կարճ կ՚ըլլան։ Ցեղոյ, շատ մտածել կուտան ինծի հանդէս-ժողովները ու հոն խօսուելիք ճառերը։ Բայց մանաւանդ թատերական ազդերն են, որ պահ մը կը գրաւեն ուշադրութիւնս։ Մեր գաղութներուն տեսակ մը պատկերն են անոնք։ Ու այնպէս բանե՛ր կը պատմեն որ անոնք միայն...

Ընտրդմէ կ՚իմանամ ես այս կամ այն գաղութին խելքին ու ճաշակին չափը, թիւը, կենցաղը, բարքերն ու լեզուն, այո՛, քիչ մը ամէն բան. նոյն իսկ անոնք կը պատմեն մեզի թէ որքան անօթի են մեր գերասանները.

* * *

Այս օրերս կ՚երեւայ թէ նորէն շատ անօթի են մեր դերասանները։

Գոնէ այդպէս կ՚ըսէ մեր թերթերուն չորրորդ երեսը։

Աչքէ անցընենք եթէ կը հաճիք։ Ահա. «Թալէաթի անկումը», «Պանք Օթոմանի գրաւումը», «Քսան կախաղանները», «Անդրանիկ» կը թուեմ միայն ստ քանի մը սյուանը.

Պապերս փու ‧ փուշ կ՚ըլլան՝ երբ այս խորագիրները կը կարդամ, Ուրեմն ի զո՛ւր կ՚անցնին դարերը. մենք կը մնանք մեր կեցած տեղը. աւելին, ետ կը քշենք մեր կառքը՝ մեր ուսերուն բոլոր ուժով։

Ահա. օտար ափեր ինկանք, լուսաւոր պողոտաներու վրայ. քաղաքակիրթ ազգեր կը շրջապատեն մեզ, ու մեզ ամէն վայրկեան կը ցուցնեն նոր կեանքը բայց մենք, մեր աչքերը կապած, ոչինչ կը տեսնենք։ Ու չ իսկ թոյլ կուտանք որ մեր աչքերուն կապը քակեն։

* * *

Ութսուն տարի մը կայ որ հայ ժողովուրդը իր բեմը ունի։ Անցեալ դարու կէսերուն սկսած Պոլսոյ ու Թիֆլիսի մէջ՝ ան կաղն ի կաղ քալած է ամբողջ երեք քառորդ դար, ինալով ու ելլելով։

Այսօր, երբ անոր հին օրերը կը քրքրենք՝ մեր ծիծաղը կու գայ։ Կը խնդանք կուշտ մը լսելով ութսուն տարի առաջուան դերասաններուն խաղացած խաղերը։ Ու կը մեղքնանք մեր խեղճ պապերուն որ հանդուրժեր են անոնց։

Այո՛, մեր ժպիտը կը բերէ այդ խաղացանկը։ Ան մեծ մասով կազմուած էր օտար խաղերէ՝ որոնք կապ մը չունէին հայ կեանքի հետ։ Հասնողը խաղ մը զատած էր ու հայ բեմը խոթած։ Ու մէկ մասն ալ հայ պատմութենէն քաղուած նիւթեր էին՝ երբեմն վանքերու չորս պատին մէջը գրուած։ Ջանոնք չարադրողները յաճախ թատրոնի մը դուռն իսկ տեսած չէին։ Բայց այդ խաղերը ամբոխին սրտին մէջ կրակ կը վառէին այն ատեն, ու սրահը կը պոռէին մինչեւ լեցուն։ Ու արդարեւ, երկար ատեն հայ բեմին վրայ մնացին «Արշակ Բ.», «Վարդան», «Սանդուխտ», «Գնէլ», «Կոյրն Տիրան», «Անիի կործանում», «Վարդանանց պատերազմ», եւ նման բոլոր խաղերը։ Ու տարիներ պէտք եղան, որպէսզի ամբոխը անոնց համը մոռնայ, ու մեր գերասաններն ա՛լ չփորձուին։ Արեւմտահայ բեմը, շատ չանցած, արդէն սուգը կը մտնէր, ու կովկասը կամաց կամաց կը յանձնուէր նոր սերունդի մը։ Ու այս դարուն սկիզբները արդէն հայ թատրոնը շնչել կը սկսէր։ Կը ճչորէր՝ ինչպէս կ՚ըսէ Մամիկը։

* * *

Սահմանադրութիւն եղաւ Թուրքիոյ մէջ, ու նորէն խօսքը ամբոխին մնաց։ Երբ մէկու մը աչքին կապը կը քակես՝ արեւուն լոյսը կը խնդեցնէ զանիկա։ Ա՛լ բրածը չի գիտնար։ Այդպէս եղանք մենք 1908էն յետոյ։ Փոշիներուն մէջէն դուրս հանուեցան «Արշակ»ները, «Կոռնակ»ները, «Վարդան»ները, ու պտտեցան թաղէ թաղ, ու գաւառէ գաւառ։ Ամբոխը չէր խնայեր իր ծափը ու «կեցցէ Հայաստան» կը պոռար։ Ու «քուլիս»ին մէջ գերասանը կը շփէր ձեռքերը գոհացին։

Ու դեռ ինչե՛ր բեմ չհանուեցան որ...

Հմայեակ Արամեանց կոչուած ցեղն անգամ թատերագի՛ր կտրեցաւ։ Անորն էր «Անմահն Ժիրայր» կոչուած լրբճութիւնը։ Բայց ի՛նչ փոյթ. Արամեանց «որպէս սոցիալ դեմոկրատ հնչակեան» դեռ այն օրերուն կը վազցնէր միամիտներուն շողերը։

Միհրդատ Հայկազն անգամ բեմ հանեց տասը բանտին մէջ իր քաշածները։ Ու ինք. իսկական «հերոս»ը, օթեակ մը նստած, կը հետեւէր խաղին, ու կ՚ոգեւորուէր, ու երբ գինք անձնաւորող գերասանը՝ դէմքի Մէլհամէ փաշային առջեւ հարցաքննութեան կ՚ելլէր, կը պոռար ինքնիրմէ ելած. «Հայկա՛զն, մի՛ վախնար, խօսէ՛»...

Պէտք էր տարիները անցնէին՝ որպէսզի խաղաղէր ամբոխը, ու գերասանները զգաստութեան գային։ Կովկասեան խումբերու այցը քիչ մը ճաշակները փոխեց։ Բեմը, տակաւ, իր ցեխերէն կ՚ազատէր։

Բայց ան չազատեցաւ երբեք։ Երբ գերասան մը անօթի մնար՝ կ՚երթար փոշիներուն մէջէն կեր մը կը փնտռէր ամբոխին համար. ու կը լեցնէր սրահն ու գրպանը։ Դերասաններ գիտեմ, որ պարապ կը պտտէին ամբողջ տարի մը, ու երբ Վարդանանց տօնը գար՝ կը հանէին իրենց ամբողջ տարուան մը ծախքը..

Ամբոխն էր որ բեմը կը վարէր...

* * *

Անցան տարիները, օտար ափեր ցրուեցանք, խառնուեցանք մեծ ժողովուրդներու, բայց մեր հոգիներուն մէջ միշտ պահեցինք մեր Անատոլուն։

Աչքէ անցուցէք գաղութներու մէջ խաղցուած թատերախաղերուն ցանկը, ու դեռ մօտիք մի ցանէք ձեր գլխուն։

Ինչո՞ւ համար «Պանք Օթօմանի գրաւումը» հապա, եթէ տարիները բան մը ուսուցին մեզի։ Որովհետեւ ամբոխը միշտ ամբոխ է, ու Պարութեան զգուած է թերեւս պարապ սրահներու առջեւ խաղալով թող անգամ մըն ալ սրահը լեցուի...

Ինչո՞ւ համար «Թալէաթի անկումը», ո՛վ գիտէ. ո՛վ գիտէ ի՛նչպիսի անհամութիւններով լեցուն։ Բայց ես կը հաւատամ թէ գուռներուն առջեւ, երա՛ ծեծած են իրար՝ որպէսզի տեղ մը ճարեն սրահին մէջ։

Հապա սա «Քսան կախաղան»ները — այդ թշուառ, քսանները զոր ամէն տարի կրկին կը նահա-

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(քաղքենի ապասերած գրականութեան դէմ՝ հաւաքականութեան սկսած վերջնական արշաւին համար)

Ներկայի սեմին վրայ՝ անհրաժեշտ եւ անխուսափելի կռիւը որ ապագան կը մղէ անցեալին դէմ

Անապարող, արթուն, անողոք ու գերազանցօրէն յեղափոխական է քսաներորդ դարու մեր ժամանակը։ Շտապօրէն կամ աստիճանաբար, բայց առանց միջնարարի, կը ձեւափոխուի թէ՛ իր արտաքին արտայայտութիւններուն եւ թէ իր խորքին մէջ, հասարակաց կեանքը։ Հին սովորութիւններ արագութեամբ կը մաշին։ Մեր զգացումները, յուզումները, մեր մտածումները, մեր վաղանցուկ եւ փխրուն եռանդները՝ ձեւ, բովանդակութիւն եւ շրջանակ կը փոխեն։ Եւ ամբողջութեամբ ամէ՛ն բան, կը պատահի մեր շուրջը, կարծես թէ սովորական յաջորդականութեամբ մը, մենք դժուարութեամբ կ՚ըմբռնենք ու չենք զգար խորապէս՝ մեր շուրջը ամէ՛ն օր փլչող ու նորոգուող գեղեցկութիւններուն թաքուն ձայնը։

Մեր հին բառերն ալ կը մաշին, մեր հին, մաքաղած բուրող ու տաք, հայերէն լեզուն, ամէն օր, պարունակութեամբ ու նոր յատկանիշերով, կ՚աղքատանայ կամ կը գեղեցկանայ։ Հետզհետէ նոր բառեր կը սորվինք։ Ու գրականութեան մէջ հիմա, դժբախտաբար, մեր բառերը շատ մակերեսային են ու անհամապատասխան մեր նոր ապրումներուն։ Անոնք զուրկ են հզօր ու արբազան շնչառութենէ, զուրկ են պայթուցիկ ու յարաշարժ մեքենականութենէ՝ որ մեր ժամանակը կը բնորոշէ։ Անոնք հագիւ թէ կ՚ընկերանան, զանդաղ ու յոգնած գնացքով մը՝ մեր յուզումներուն որ կը վազեն։ Մտածումներ՝ կան որոնց տակաւին չենք կրցած տարազ հագցնել, նաեւ յուզումներ որովհետեւ մեր լեզուն հին է եւ չի քալեր իր ժամանակին հետ։ Եւ ամբողջովին ամէ՛ն երեւոյթ իր պատճառը ունի, բա՛նք նաեւ թէ ո՞վ է պատասխանատուն։

Պատասխանատուն՝ մեր գրողներն են։

Մեր գրողները հին են եւ չեն քալեր իրենց ժամանակին հետ։

Այսօր, մեծ պատերազմէն տարիներ յետոյ, գրեթէ բոլոր ժողովուրդներուն՝ գրող, մտաւորական, մտածող մարդոց մեծամասնութիւնը, հին են, ծեր, մեղկ ու վախկոտ ու չեն հետեւիր իրենց ժամանակին։ Մտաւորականութիւնն ալ այդպէս է։ Այդպէս է եղած նաեւ անցեալին մէջ, հակայեղափոխական և վատ։ Իր ծոցէն դուրս եկած՝ բացառիկ ու յեղափոխական դէմքերը՝ չեն արդարացներ իր խոշոր մեծամասնութեան անողակելի վախը՝ ամէ՛ն յեղափոխութենէ եւ ամէ՛ն պայքարէ։

Անոր համար է որ այս զանգուածին ցառելի եւ թշուառական մարդիկը չեն ուզեր արդարացնել, ներկայի սեմին, քսաներորդ դարու երկրորդ քառորդին, ա՛յնքան արեան անբարոյ խնջոյքներէ եւ սարգանաբարոյեան հեշտութեան գեհենիկ ու արաբական տօներէ յետոյ՝ տառապող եւ աշխատաւոր մարդկութեան եւ անոր անառարկելի կամքը արտայայտող սակաւաթիւ մտաւորականութեան մը սկսած մահու եւ կենաց արշաւը, կոկորդ կոկորդի գուպարը, հին իրաւակարգին դէմ։

Այս կռիւը, ներկայի սեմին՝ ապագայի պայքարն է անցեալին դէմ։

Այս պայքարը միշտ եղած է, դեռ հեռաւոր ժամանակներէն ի վեր, մարդկային կեանքի բոլոր կալուածներուն մէջ։ Նաեւ գրականութեան։

Անոր համար է որ մենք գրագէտները կը դասակարգենք։ Մարդիկը դասակարգելը՝ մանաւանդ գրագէտները, դժուար է և անարդար յաճախ, բայց անհրաժեշտ։ Եւ արդէն ամէն գրագէտ, կամայ թէ ակամայ՝ կուսակից է ընկերային որ եւ է կարգուսարքի գրութեան։

I. — Կամ՝ կուսակից է անցեալին։

Տաք է՝ մեր արիւնոտ ու դաժան անցեալին մխիթը դեռ։ Տաք է հողը՝ ուր մեր արիւնը թափեցինք։ Տաք է մեր սրտերուն մէջ յիշատակը անոնց, որ ինկան, ցորենի չեղջերու պէս՝ երբ արտը խոզանով կը մնայ։ Մեռելներու պաշտամունքը միշտ եղած է մարդկութեան մէջ։ Ու այն հոգին՝ ուր ինկած են մեռելները։ Այս մարդիկը՝ կ՚ոգեկոչեն անցեալը ապագային դէմ։ Ժողովուրդի մը եւ հայրենի հողին հին եւ թաւալած կեանքը՝ նոր, հրափայլ օրերուն դէմ։ Այս մարդիկը կը կոչուին Մօրիս Պառէս, Փոլ Տէրուլէտ, Էտուառ Ռոսթան, Շարլ Մօռաս, Լէօն Տօտէ, Կապրիէլէ Տ՚Անունցիօ, Աստա Միցքիէվիչ։ Երկար է շարանը դեռ։ Այս մարդիկը՝ ներկայի եւ ապագայի դէմ մղած իրենց գիտակից կամ անգիտակից, բայց սխերիմ կռիւին մէջ ունին իրենց արդարացումը։ Ապագան պիտի գատէ զիրենք։

II. Գրագէտներ ալ կան որ կուսակից են ներկային։

Կը նշանակէ որ գաղջ ու խաղաղ մարդիկ են ասոնք։ Կռիւ չունին ո՛չ մէկուն դէմ։ Եկան հոս, այս տաք ու եռուն հողին վրայ ու ապրեցան հեզ ու խոնարհ խոտի մը պէս՝ որ կը ժպտի արեւին եւ անձրեւին՝ հաւասար սիրով։ Կամ հաճոյասէրներ են բառին ամբողջ շնութեամբն ու եսասիրութեամբը, ունին վայրկեանին անբարոյ պաշտամունքը։ Իրենց միխթարութիւնն է կեանքին քաղցրութիւնը ու պզտիկ հաճոյքներ որ քաղքենի դասը կը պարգեւէ առատաձեռնութեամբ իր մանկլաւիկներուն։ Ասոնք՝ պզտիկ մարդիկ են, պզտիկ վէպերու իրենց արգահատելի բեռովը։ Պիտի անցնին կեանքին մէջէն որ պայքար է եւ յաղթանակ, առանց պայքարի եւ առանց յաղթանակի։

Կամ պահպանողականներ են։ Ջուրկ ընդհանուր եւ կառուցանող գաղափարներէ, անձնատուր փղուն եւ գոհհիկ իրապաշտութեան մը՝ որ ողողած է արեւմտեան հրապարակը՝ իր մերկ ու քաղցրամարմինկիններովը հասարակաց։ Այս մարդիկը ամէ՛ն օր, քայլ մը առաջ անցնող մարդկութեան մակաբոյծներն են։ Դանդաղօրէն կը ծծեն ու կը թունաւորեն. մեր արիւնը՝ իրենց ծուլութեան, խաղաղութեան եւ հեզգութեան շահախնդիր քարոզներովը, երբ այնքան տառապանք կայ մեր շուրջը։ Թշնամի ամէ՛ն ճիգի, անոնք պիտի բարատին հոս ու քաղքենիներու դրան առջեւ՝ երկու լումայի համար, իրենց հասարակ երգերը պիտի երգեն։ Այս դասակարգէն են ֆրանսական նորերը՝ Լոտմնմալուէն մինչեւ Ժան-Ժիրոտու, մինչեւ Փոլ-Մօրան, կամ Մօրիաք, կամ Տըլաքրըթէլ, կամ Անտրէ Մօրուա, բայց մանաւանդ Փիէր Պընուա և Մօրիս Տէքօպրա։ Ձարժեր նախանձիլ իրենց։

Կամ քաղքենի, ջղագար ու ախտաժէտ տղաք են, որ հաւասարիմ շունները մնալով հանդերձ այս իրաւակարգին կ՚ուզեն ազատագրական ջղաձգութիւններ փորձել։ Անոնք կը զառանցեն կամ կը հայհոյաբանեն։ Անոնց եղանակը՝ ճագ պանտ է ու բնակավայրը՝ իւրապատեբացման պառկը։ Անոնք պիտի վրիպին ուշ կամ կանուխ։ Ծանդուղէ սանդուղ՝ բաց դռներուն առջեւ. իզմէ իզմ, ցատաիզմէ սիւրրէալիզմ, ի՛նչ փոյթ բոլոր իզմերը։ Անոնք պիտի կոչուին Տէլթէյ կամ Ֆիլիփ-Սուբօ կամ Տրիէօ լա Ռօշէլ ու պիտի երթան ծայրայեղութենէ ծայրայեղութիւն, հուսկ ապա ապացուցանելու համար որ անցեալին դէմ կարելի է կռուիլ միայն՝ աշխատաւոր եւ տառապող մարդոց կողքը կանգնելով։ Անոնց կրթնած։

Անոնց հետ եւ ո՛չ թէ անոնց դէմ։ Ծանօթութիւն։ Սիւրրէալիստներու մէկ մասը յստակօրէն ձախ է, աշխատաւորական եւ յեղափոխական։ Այս քաղքենի եւ հիւանդ մարդոց՝ շատ յոյս պէտք չէ կապել։ Հոգմաղաց։

III.— Գրագէտներ ալ կան, վերջապէս, օ՜ վերջապէս որ կուսակից են ապագային։ (Ծանօթութիւն։ Չի շփոթել, խնդրե՛մ, խաւալացի Ֆաշիստ եւ «ապագայապաշտ» Ֆ. Մարինէթթիին հետ։ Այս մարդը հասարակ մակաբոյծ մըն էր մօտիք, ձիարշաւի անպարար եւ հոպիտ։

Կուսակից ըլլալ ապագային՝ կը նշանակէ աշխատիլ վաղուան մարդկութեան համար։ Կը նշանակէ՝ զինուոր ըլլալ իրական յեղափոխութեան, ... ուսատի։ Բարեկամ... եւ տառապող մարդ... թշուառ են ու... Անկարող՝ բարձ... հաճոյքներ վայ... որ հանգերու մէ... Այս աշխատող մա...

Այս մարդիկը ... են, բայց արժէք... ալ հին մարդիկ ... կը պատրաստեն ... գան։ Իրենց գործ... Իրենց արտադրու... սաւոր են պատահ... րերու խանդավառ... սանք մարդիկ են ... քսաներորդ դարու ... գլուխէն, իրենց դէ... ձուցած ապագային... մը մէջ, երբ ամէն ... քացիական արիւ... ընտրելու, կողմ բռն... կից ըլլալու՝ անոնց ... նած իրենց ամբողջ... թեամբ։

Ըլլալ բարեկամ...

— Գիրի ու անոր... վուրդներու, բոլոր...

— Գիրի ու անոր... րու, սեւ թէ դեղին... իրենց մորթին գոյն...

- Գիրի եւ անոր... կարգերու։ Բանուոր... ցիներ, աղքատ ու ... մտաւորականութիւն... խուեր։

— Յեղափոխութե... ըլլալ, որու դէմ ալ... իսկ իրենց «հ... ներ»ին դէմ... հայրենիքին։ Ցեղ...

Ըլլալ բարեկամ՝

— Զրկուածներու... պաշտներուն, կեղեք...

Այս մարդիկը կը կո... Զօլա, Տոլսթոյ... Ռոմէն Ռոլան, Անրի... Անդրէաս Լացկօ... մէլ, Լիւք Տիւրթէն... Պլօք։ Կը կոչուին ...

Այս մարդիկը մեծ... ցիներ են։

Նախ քաղաքացի... պայքարի մարդ... բանտի մարդ...

Նախ քաղաքացի... պուէս։ Ապա պուէտ...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈ...

— ... տակեն։ Եւ յանուն ինչի՞ Ցանուն քիչ մը փողի։

* * *

Թող մեզի չըսեն թէ գաղութներու մէջ թատրոնի սէրը կը ծաւալին այս կերպով, թէ ժողովուրդը կը վարժեցնեն թատրոնի։ «Արշին մալ ալան» խաղացնողներն ալ այդ չքմեղանքը առաջ կը քշէին, բայց տեսնք եղան որ սպաննեցին ճաշակը, թատրոնի սէրը։

Ու իսկ թող սրբանն՝ հայրենասիրական աշխատանք մը կատարած ըլլալու յաւակնութեամբ։ Ամբոխը քանի մը վայրկեան կեղրակրել, ու անոր ծափն ու դրամը շահիլ՝ հայրենասիրութիւն չէ։ Սպասենք որ իսկական տաղանդները գան ու մեր անցեալին մէջէն իսկական հերոսները զատեն թատերախաղերու համար։

Մինչեւ այն ատեն, մեռելները հանգիստ թողունք իրենց գերեզմանին մէջ։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՊԱՐՍԻԿ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵ...

Վերջերս պարսիկ ժամանակակից բանաստեղծներ... շեշտերով սկսան երգել հանրութեան միտքը ալեկոծող շուրջ, ինչպէս պարսիկ կնոջ ազատագրութիւնը, աշխատ... դացին աննկարագրելի կեղեքումը, եւայլն։

Անկաշառ ու միշտ հալածական, ժողովրդական ... բանաստեղծ-երգիչ Արէֆը, որ տասը տարի առաջ ... մէջ գեղեցիկ տողեր է նուիրած հարեւան Հայաստանի ... թեան, զօրաւոր կտորներ հրապարակ հանեց, որոնք ... իրենց գեղարուեստական անժէքին շնորհիւ, այլեւ իրեն... մէկ-մէկ ազգու կոչեր, անմիջապէս տարածուեցան ... կողմերը եւ կ՚երգուին ու կը լսուին շտեմնուած յափշտա...

Այդ բանաստեղծութիւններէն մէկուն, որ անփոփ... բնագրին մէջ, գրեթէ բառացի թարգմանութիւնը կը ներ... «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Վ. Իր...

* * *

Վարդ հարս զեփիւռի հոյանքից (1)
Երեսդ պարտիզում բացեցիր.
Լսիր, ով Սանամ(2) Աստծոյ սիրուն
Վարագոյրից(3) Թուղթ դուրս հանիր:

Ո՞վ է տեսել երբեք վարդը սովոր լինի ծածկուելու,
Վարդը սովոր լինի ծածկ...
Ծածկոցը նետիր, որ վարդը իր երեսը թագցրնէ,
Վարդը իր երեսը թագցրնէ...

Պարզութեան սիրահարների սիրտը այրւում է
Սիրով ու ցոյսով, ո՜վ Սանամ, ծածկուելուց խուսափիր...
Ա՜խ, քո դուրեկան դէմքը ինչո՞ւ է թագնուած,
Վա՜յ, քո սիրուն յօնքը, նոյնպէս քո երեսը:

Ցեմուած չէ փէրիի դէմքը ծածկած հրաշագեղ լինի
Դու քանի որ փէրիից էլ աւելի գեղանի ես, ուրեմն ցոյց...

Ո՞վ է տեսել երբեք հուլին ու փէրին վարագոյրի տակ...
Հուրին ու փէրին վարագոյ...
Ո՞վ է տեսել երբեք արեւն ու լուսինը քօղի տակ(5)
Արեւն ու լուսինը քօղի տակ...

Պարզութեան սիրահարների սիրտը այրւում է
Սիրով ու ցոյսով, ո՛վ Սանամ, ծածկուելուց խուսափիր.
Ա՜խ, քո դուրեկան դէմքը ինչո՞ւ է թագնուած,
Վա՜յ, քո սիրուն յօնքը, նոյնպէս քո երեսը:

(1, Բնագրի մէջ «զեփիւռի քամիէն».

2) Գեղուհի, կուռք. կիները կը կոչեն յաճախ ... անունով պարսկահայ կիներ եւս կան, ոչ նորերու ... գործածուած է «սիրելի», «հարս» մտքով։

(3) Կ՚ուզէ ըսել «չադրայէն». սեւ կարճ ծածկոց ... տական կինը երեսը կը ծածկէ օտար այրերէն։

(4) Հէշար.— Ծածկոցը. միամամանակ կնոջ՝ ... կուելու գաղափարը։

5) Նըշար.— Սեւ քօղը, որով պարսկուհիները ... իրենց դէմքը։

ԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ

...Քսան օրուան տեւող բանա...ւմ մը վերջ, հայ արիները ...րից վերադարձան Չորեքշաբ...երիկուն, առողջ, կայտառ ...մպառն, բերին իրենց հետ ...աւին սիրուն յիշատակներ, ...նք խումբին գործունէութեան ...րամութեան համար մէկմէկ ...նշաններ են

Պիէզվիլ նուիրական վայր ...դարձած է հայ արիներուն ...ամար: Փարիզէն 60 քիլօմեթր ...ռաւորութեամբ այս գիւղա...փղաքը, անոնց ժամադրա...վայրն էր Հոն միջազգային ոգին ...ու կը տիրէ եւ թափառական ...ոյ տղան կը զգայ որ ազատ ...ղի վրայ կ'ապրի:

Այս տարուան բանակումը ...ունեցաւ տեսակի հետաքրքրական ...ր. Փրոֆէսէօր Մուր, հայ ա...րիներուն մեծագոյն բարեկամը, ...կորդ հասաւ 25 անգլիացի ...աց հետ միասին, որոնց ար...ժանավայել ընդունելութիւն մը ...ն հայ տղաքը: Իսկ Գերմա...ւյէն եկած էր փրոֆ. Շէֆէր ...գերմանացի տղոց հետ ...անացի սկաուտներ եւ երի...տասարդներ ալ միացած ըլլա...լ, ստեղծուեցաւ մտերմական ...նակ մը: Ամէն գիշեր տեղի ...ունեցան միջազգային զանազան հաւա...քներ: Օգոստ. 4ին հայ արի...ներուն այցելեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ...րիզի շրջանային վարչու...թեան նախագահ Գ. Թ. Մեծա...տուրեան, որուն կ'ընկերանար ...սկաուտական խումբին անձ...նէր բժիշկը, Տոքթ. Արշակ ...դասեան:

Շատ հաւաքայթներու ներկայ ...գտնուեցաւ Մառք Սանիէ, ինչ...պէս նաեւ զանազան բարեկամ...ներ, որոնց համար հայ արինե...րու ներկայութիւնը անհրա...ժեշտ էր:

Ամէնէն յուզիչ հաւաքոյթը ...ունեցաւ օգոստ. 8ի իրի...կունը: Հաւաքուած էին աւելի ...200 հոգի զդեակին սրա...հին մէջ: Երգերէ եւ պարերէ ...վերջ, խօսք առին նախ փրոֆ. ...Մուր եւ Շէֆէր որոնք չեշտե...ցին մեծ դերը զոր կը կա...տարէ ներկայ երիտասարդու...թիւնը, մօտեցնելու համար ի...րարու թշնամի ազգերը: Հայ ...արիին խմբապետն ալ խօսե...ցաւ: Բոլոր ներկաներ, կը զար...մանային թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ ...ազգ մը տակաւին մուտք չեն ...ունենար այսպիսի համակրելի ...ազգ եւ այսքան ազնիւ ժողո...վուրդ մը:

Հայ արիները հրաւիրուեցան ...Գերմանիա, յառաջիկայ տարի, ...փրոֆ. Շէֆէրի կողմէ.

...բանակումին ամէնէն հետա...քրքրական մասը, Արբաժօն ...աքի այցելութիւնն էր: Ար...բաժօնի մէջ կը գտնուի մեծ ...բանակավայր մը՝ դպրոցական

տղոց համար: Հայ արիները հրաւիրուած էին ներկայացնելու սկաուտական կեանքը եւ կատարելու զանազան փորձեր:

Հայ արիները Պիէզվիլէն մեկնեցան ինքնաշարժով: Երբ Արբաժօն հասան, ընդունուեցան Քաղաքապետին՝ Պ. Սասսիի, Սէն է Ուազի լրագրի տնօրէն՝ Լըժօնի եւլն. կողմէ եւ առաջնորդուեցան դպրոցականներու բանակավայրը, ուր տեղի ունեցան զանազան խաղեր եւ փորձեր: Կէս օրին տրուեցաւ մեծ ճաշ մը, ի պատիւ հայ արիներուն. Արբաժօնի դպրոցականներու կողմէ: Իսկ Պ. Մուր եւ հայ խմբապետը հիւրասիրուեցան Քաղաքապետին տան մէջ: Իրիկուան ընթրիքը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Քաղաքապետին, որ շնորհաւորութիւններ յայտնեց հայ արիներուն: Երբ արիները համաչափ քայլերով դէպի քաղաք կը դիմէին, արժանացան բուռն ծափերու ժողովուրդին կողմէ, որ «կեցցե՛ն Հայերը» կը պոռար:

Այս այցելութիւնը խոր տպաւորութիւն մը թողուց: Կ'արժէ քաջալերել այս գեղեցիկ շարժումը: Կը բաւէ որքան լացինք: Ապացուցանենք թէ վերածնուող սերունդ մը ունինք, որ կը պատրաստուի վազուան, վստահելով իր կամքին, մկաններուն եւ սրտին:

Գ. Մ.

ԹՂԹԱԿԻՑ ԹԷ ԱՒԱԶԱԿ

Իտալական «Զարիա Վոստոկա» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը յայտնէ Ընդրկով կասեան բարձրագոյն ատեանին մէջ տեսնուած դատավարութեան մը մասին:

Բարձրագոյն ատեանը, Մարգեկրեգի մէջ, երկու շաբաթէ ի վեր կը քննէր դատ մը:

Ամբաստանուած էին 7 տեղական հարուստ գիւղացիներ, որոնք հեստապնդեր էին խորհրդային թերթերու թղթակից Բաղդասարովը:

Դատի պահուն պարզուեցաւ որ Բաղդասարովը առաջնակարգ գող եւ աւազակ մըն է, եւ ամբաստանեալներու մասին ամբողջ այդ պատմութիւնը սուտ է եղեր: Իսկապէս Բաղդասարովը ամենամօտ յարաբերութեան մէջ է եղեր տեղական աւազակապետներու հետ եւ անոնց հետ միասին յարձակումներ կատարեր է գիւղերու վրայ, կողոպտելով եւ կատարելով ուրիշ շատ ու շատ ոճիրներ: Դատավարութեան 12րդ. օրը, վկաները յայտարարեցին դատաւորին, որ իրենք սպառնուած են թողուլ դատական ատեանը, որովհետեւ հաստատեցին որ, Բաղդասարովը բազդախնդիր մըն է եւ շահագործեր է խորհրդային ժամուլը:

Ամբաստանեալները յոյս յայտնեցին թէ, դատախազը կրնայ երեւան հանել այն բոլոր ոճիրները որ Բաղդասարովը կատարած է, եւ

թէ կրնան իրենցմէ դիրը վերջացած համարել:

Բարձրագոյն ատեանը գոհացուց ամբաստանեալները, ինչպէս կը գրէ «Իւղաստայատով» թերթը. եւ արձակեց զանոնք: Ըստ բարձրագոյն ատեանի որոշման, բոլոր ամբաստանեալները անմեղ են ճանչցուած, եւ արդարացած դատարանին կողմէ: Բոլոր անոնք, որոնք սուտ վկայութեան էին եկեր, գատի են յանձնուած:

Բաղդասարով բանտարկուած է իբրեւ աւազակ:

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ ՄԸ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հռոմի մօտակայ արուարձաններէն մէկը, որ 30,000 բնակչութեամբ, կանանչաւէտ, նոր ու փայլելուչ քաղաքի մը երեւոյթն ունի, սարսափի մատնուած է այս օրերս: Ուրուական մը փողոցէ փողոց կը թափառի գիշեր ատեն, ահուդողի մատնելով բնակիչները:

Շատեր կը հաւատան թէ բաց աչքերով տեսած են զայն, քանի մը գիշեր առաջ: Այսօր արդէն ամբողջ բնակչութիւնը կը հաւատայ թէ՝ ուրուականը իր պտոյտները կը կատարէ գիշերը: Ոստիկաններն իսկ գործի վրայ են զայն ձերբակալելու համար… Սարսափը այնքան զօրաւոր է, որ ոչ ոք կը համարձակի գիշեր ատեն դուրս ելլել: Ամէն մարդ, այր ու կին, պատուհանները թափած են, սպասելով անոր անցքին: Անոնք որ կարծած են ուրուականը տեսնել, գլխուն նետած են ինչ որ գտած են ձեռքերնուն տակ: Դոյնիսկ արձանական գիպուածներ եղած են անոր վրայ: Բայց անխոցելի, ուրուականը շարունակած է իր պտոյտը հանդարտօրէն:

ՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Պէյրութէն կը գրեն.—

Մեծ պատերազմէն յետոյ Ճէպէլ-Մուսայի (Սուէտիա) եւ Քեսապի շրջաններուն մէջ պատահած ներքին երկպառակութիւններու եւ կռիւներու հետեւանքով, բազմաթիւ հայ երիտասարդներ դատապարտուած էին ծանր պատիժներու:

Դատապարտուածներէն ոմանք բանտ էին, ուրիշներ լեռներու մէջ փախստական կ'ապրէին, իսկ շատերն ալ արտասահման փախած էին:

Վիրջերս Սարգպանը ժամանակաւոր որոշմնագիրով մը, ներում շնորհած է այդ դատապարտեալներուն: Ներումի լուրը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերած է Քեսապի եւ Ճէպէլ Մուսայի հայ ժողովուրդին մէջ:

Այս ներումէն չեն կրնար օգտուիլ միայն Միսաք եւ Կարապետ Դաքէսէլեաններ (Ճէպէլ Մուսայի Հաճի Հաբիպլի գիւղէն), եւ Սարգիս Խըլիկեան (Քեսապէն), իբրեւ չարագործներ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ, 15 Օգոստ.— Խաղաղութեան աշխատանքի 31րդ տարեդարձի առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլի «Ռազմիկ» խումբերու կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի օր, Սարսէլի Hotel Beauséjourի ընդարձակ պարտէզին մէջ: Հակառակ օդին անյարմարութեան, ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Երկու հաստատուն ծառերու վրայ գետեղուած էին եռագոյնը, ֆրանսական դրօշակը եւ աշխատանքի հերոսներէն իշխան Յ. Արղութեանի մեծադիր նկարը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով:

Ընկ. Մ. Գումրուեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկ. Ա. Ասքեանը՝ որ հասկնալի լեզուով մը նկարագրեց աշխատանքը. կարգաց գերմանացի ճանապարհորդի մը, Վանի անգլ. հիւպատոսի, ամերիկեան միսիոնարի մը եւ «Թայմզ» թերթի թղթակցի վկայութիւնները աշխատանքի կազմակերպութեան, յաջող ելքի եւ արժէքի մասին: Ցիշեց ազնուական յուսագնիր որ շատ խոր տպաւորութիւն գործեցին եւ յորդորեց գործով յարգել հերոսներու յիշատակը:

Ցածով արտասանութիւններ րրին ընկերներ, Օհնիկպարապետեան եւ Ա. Ասքեան: Ընկ. Բ. Ասքէմեան արտասանեց քերթուածներ զաւեշտ մը: Սարքուած էր շատ խանդավառ մթնոլորտ մը: Սակայն գեղարուեստական բաժինը դեռ նոր սկսած, տեղացող անձրեւը ստիպեց փակել հանդէսը: Ընկերական ժամանցը շարունակուեցաւ քանի մը ընկերներու բնակարաններուն մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր:

Ղ. Ներկարարեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի եւ Լապարասի միջեւ ժեռուտ բլուրի մը կողքին գեղատեսիլ արուարձան մըն է Վալպարէլը, որու մասին «Յառաջ»ի մէջ գրուած է իր կարգին:

Հոս ծախու յարմար հողեր գտնուելուն, Հայերը գրեթէ ամբողջութեամբ վարձուորներեն, բացի քանի մը բարեկեցիկ ընտանիքներէ: Այստեղ ալ Հայերը անուն հանած են իրենց աշխատասիրութեամբ. եւ այս իսկ պատճառով, յարգուած եւ սիրուած են օտար դրացիներէն, որոնք կը զարմանան թէ ինչպէ՛ս Հայը խաղաղ ու երջանիկ կ'ապրի իր զաւակներով, հարսներով եւ թոռնիկներով: Միեւնոյն տեղ բնակող ֆրանսացի տարիքոտ հարուստ կին մը դառնօրէն կը տրտնջար

—Ես հարուստ եմ, տուն տեղ ունիմ, այգի ու պարտէզ. նոյնպէս եւ երիտասարդ զաւակ մը, որ գիս լքած է երեսի վրայ. Հարսս գիս չուզեր եղեր: Գոնէ իսկական հարս ըլլա՞ր, այլ փողոցային աղջիկ մը, որ հինգ տարիէ ի վեր պծակի պէս փակած տղուս, կը ծծէ: Ոչ քաղաքական եւ ոչ կրօնական պսակ ըրած են, ու ես առանձին պառաւ կին մը, ի՞նչ ընեմ այս մեծ տունը, պարտէզն ու այգին: Այս բոլորէն վերջը երբ կը տեսնեմ հայ ընտանիքները, որոնք երկար ատենէ ի վեր դրացիներս եղած են, կը նախանձիմ շիտակը ու կը հարցնեմ ես ինծի. թէ ինչպէ՞ս 5—6 հոգի մէկ սենեակին մէջ կ'ուտեն, կը խմեն ու կը պառկին, առանց կռուելու:

Դժբախտաբար չկան եռանդուն երիտասարդներ: Բոլորն ալ կիներ, աղջիկներ եւ չափահաս ալբեր են, որոնք կ'աշխատին մօտակայ գործարաններուն մէջ ու չեն հետաքրքրուիր իրենց մօտը, Սէն Լուի մասնաճիւղի անկապարտէզով եւ Դաշնակցութեան ցուցով: Իսկ Մարսէյլի ազգային իշխանութիւնը եւ Սէն Լուի թաղականութիւնը մոռացութեան տուեր են Վալպարէլի հայ ժողովուրդը:

Այս ամառ, յիշեալ արուարձանը դարձած է հաճելի վրօսավայր մը թէ տեղացիներուն եւ թէ հեռուներուն համար:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 2—3 ենթակոմիտէներ գիւղագնացութիւն մը կազմակերպելով, ընտրած էին գիւղին վերը. գտնուող ընդարձակ լեռնադաշտը, որ օժտուած էր արուեստական մեծ աւազանով մը, հովանաւորուած ուռի եւ մայրիի հսկայ ծառերով: Ըստնանին կուշտէն բխող յստակ ու պաղ ջուրը, աւելի հաճելի կը դարձնէր զայն:

Ս. Միլտոնեան

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 14 Օգոստ.— Այս վերջին երկու տարուան ընթացքին, հայ պանդոկապետներու կեղեքումները սահման չունին:

Մարսիլիոյ մէջ կան բազմաթիւ հայ պանդոկատէրներ, որոնք բնակչութեան խճողութենէն օգտուելով, շարունակ սենեակներու վարձքերը կը կրկնապատկեն եւ կ'եռապատկեն: Քառասուն ֆրանքի սենեակը, 100, 140ի բարձրացուցած են արդէն: Ապրուստի հոգը կը ստիպէ որ լոկ երկու անձի բաւող սենեակի մը մէջ 4 5 հոգի խճողուին, եւ տառապին մութ ու խոնաւ բոյներու խորը: Ներս մտած պա

հուց խօսակցութեան ձայներ կը լսես, սակայն դէմքեր չես կըրնար տեսնել: Բազմաթիւ հայրենակիցներ կը նեղուին բնակարանի սղութեան տագնապէն: «Աստծու կրակին զան», կ'ըսէր ատքի օր մայր մըն:

Ինչպէ՞ս կ'ուզենք որ օտարները լսեն մեզ, երբ մեր ազգակիցներն անգամ այնքան քարացեր են: Անշուշտ բացառութիւններ ալ կան, բայց որքա՛ն սակաւաթիւ են:

Թլացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ ՊԷՑՐՈՒԹԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 5 Օգոստոս, երեկոյեան ժամը 9ին, Եօզղատցիներու կայանին մէջ, տեղի ունեցած է խիստ անպատուաբեր եւ ամօթալի հետեւեալ դէպքը

Խումբ մը երիտասարդներ, մօտակայ սրճարաններէն մէկուն մէջ նստած կը սկսին բախտախաղ խաղալ եւ օղի խմել: Մարաշցի Միսաք Նազարեան կորսնցնելէ վերջ իր գրպանի դրամը, վրայ կուտայ նաեւ իր գլխանոցը: խաղի մէջ կորսնցնելէ վերջ, Նազար կ'ուզէ բռնի կերպով ետ առնել իր գլխանոց, եւ կը յարձակի իր խաղի ընկերներուն վրայ: Ցեսնելով որ իր ջանքերը ապարդիւն կը մնան, իրեն օգնութեան փութացող քանի մը ընկերներուն հետ միասին կը յարձակի շահող ընկերներուն վրայ եւ կռիւը ծայր կուտայ: Պատուաններ, բիրեր եւ դանակներ կը ճօճին, աեղաններ եւ աթոռներ օդին մէջ կը թռին: Կռուողներու թիւը հետզհետէ կը ստուարանայ, վրայ կը հասնին նաեւ Նազարին զինուած ընկերները:

Փողոցը ռազմադաշտի մը երեւոյթը կը ստանայ, ատրճանակներ կը թնդան եւ դանակներ կը փայլին: Կը վիրաւորուին հինգ հոգի: Կռուողները բաժնելու եւ հաշտեցնելու մտօք միջամտող քանի մը Հայեր եւս վէրքեր կը ստանան: Ղազարոս Ասատուրեան ոտքէն, Նազար Փափազեան թեւէն, Միհրան Ցօնապաշեան դէմքէն կը վիրաւորուին, իսկ Գրիգոր Հէօրիւմճեան ատրճանակի հարուածով կը վիրաւորուի: Վիրաւորները կը փոխադրուին հիւանդանոց: Վրայ կը հասնին ոստիկաններ եւ կռուարարներէն քանի մը հոգի ձերբակալելով բանտ կառաջնորդեն:

Երկրորդ անգամն է որ կարճ ժամանակի մէջ, նման վայրագութիւններ կը պատահին, ղէյրութի գաղթականներուն միջեւ

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՅՏԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

I

Ամուսինին սովորութիւն ունէր ...«Ժամանակին մարդիկ ...երազմ կ'ընէին, հիմա չեն ...դեռ պէտք ունին կռուելու, ...համար կը թալլեն. կը կո...ւեն ու թէ չարիք ընելու հա...այլ ուժերնին, ճարպիկու...թիւնին գործածելու համար»:

— Գեղեցի՜կ ճարտարութիւն ...ըսաւ: Եթէ ուրիշ ընելիք չու...ինչո՞ւ գլուխնին պատին չեն ...ներ:

— Աղջի՛կ, դուն չես հասկնար, ...այրին, խրոխտ եւ տխուր: ...տագիրն այսպէս կ'ուզէ: ...եմ թէ ինչու ամուսինս ...ակ եղաւ:

— Պատմէ՛ ըսաւ Ալի, թեթեւ ...մը պգայով:

Մութը հետզհետէ կը խտանար, հովը հեռուէն աւելի ուժգին կը փչէր. կարծես ուրուականէ տապալուած անտառի մը մէջ էին: Այգ սեւ միջավայրին մէջ, լուսաւորուած տխուր կրակի մը դեղին բոցէն, այրի կնոջ գիւղացած դէմքը. խօսքերը կը սարսափեցնէին Ալիի մանկունակ հոգին: Կը կարծէր ներկայ ըլլալ Անտոխային իր եղբայրներուն պատմած տխուր հէքեաթին. որուն մասնակցած էր ան ալ իր անհուն թշուառութեամբ:

Այրի կինը պատմեց

— Քանի մը ամիսէ ի վեր ամուսնացած էինք, բարեկեցիկ վիճակ մը ունէինք, գործն, գետնախնձոր, շագանակ, ցամիչ, տուներ, հողեր. ձի եւ շուն ունէինք:

Ամուսինս կալուածատէր էր, յաճախ կը ձանձրանար, ընելիք չունէր: Այն ատեն կ'ըսէր «Վաճառական ըլլալ կ'ուզեմ, պարապ ճամբորդել կը սորվիմ, առողջ ուժեղ, ճարտար եմ»: Բայց բաւական դրամագլուխ չունէին վաճառականութիւն ընելու համար բարեկամ մը իրեն ըսաւ. «Ձուանէ Ասանդու, կ'ուզե՞ս աշխատանքի մը մասնակցիլ ճարպիկ աւազակներով ապա տակելու պիտի երթանք աստեղի մը տունը, որ հեռաւոր տեղ մը կը գտնուի եւ ուր 3 անտուկ դրամ եւ արծաթեղէն կայ: Այդ տեղէն մէկը հոս եկեր է եւ աւազակապետին պատմեր է իրողութիւնը, առաջարկեր է արշաւանք մը կազմակերպել, յանձն առնելով առաջնորդութիւնը: Ճամբան անցնելիք անտառներ, մագլցելիք լեռներ, տեսնելիք գետեր կան, եկո՛ւր»: Ամուսինս յայտնեց ինծի բարեկամին հրաւէրը: «Ի՞նչ պէտք ունիս աստեղին արծաթեղէննե

րուն», ըսի: «Ո՛չ, ըսաւ ամուսինս, կողոպուտի համար չէ, այլ զուարճանալու համար պիտի երթամ: Նոր բաներ կան տեսնելիք, անտառներ, լեռներ, գետեր: Ցետոյ հետաքրքրական է տեսնել թէ ի՛նչպէս պիտի յաջողին աւազակները: Բան մըն ալ չի պատահիր, այնքա՛ն երիտասարդներ կան: Աւելի գէշ չէ՞ որ գինետուն երթամ եւ հարբիմ»: Լռեցի. պաղատեցի,— շարունակեց այրի կինը, միշտ մանելով նիհար մատներով — բայց անօգուտ: Ամուսինս մեկնեցաւ, աւելցուց կինն հառաչելով, ես մինակ մնացի, յղի էի: Վերջէն հասկցայ թէ ինչ պատահեր է: Խումբը 60 հոգիէ բաղկացած է եղեր, կը ճամբորդեն եղեր խմբակներու բաժնուած, երբեմն երբեմն որոշուած տեղեր միանալով եւ ընելիքներուն վրայ խորհրդածելով: Աւազակապետն էր հրաշալի, հսկայ մարդ մը, առաջնորդը՝ կողոպտելիք տեղէն

մէկը: Արշաւանքի առաջին օրերը փոթորիկ կ'ելլէ, անձրեւ կը տեղայ. աւազակ մը շանթահար կ'ըլլայ: Այն ատեն աւազակապետը կը հաւաքէ խումբը եւ կ'ըսէ. «Եղբայրնե՛ր, օդը նպաստաւոր չէ, յետոյ կարծեմ թէ պիտի մատնուինք, առաջնորդնիս լրտես մը ըլլալու է, ուրիշ անգամ կ'արշաւենք»: Շատեր կը հաւանին, մէկը. Օրանի աւազակը կը կանգնի եւ կ'ըսէ «Եղբայրնե՛ր ես կը մերժեմ յետաձգումը, անձրեւը վտանգաւոր չէ, ընդհակառակը կը վարժեցնէ երիտասարդները աւելի տոկուն ըլլալու, ժմրութեան յաղթելու: Իսկ եթէ առաջնորդը լրտես մըն է, կը մատնէ, կը սպաննենք: Յառա՜ջ, վախկոտներ»: Մէկ քանիները գլուխնին շարժեցին, մէկն ըսաւ որ այս մարդը հոտ չառներ: Աւազակը շարունակեց. «Եթէ խումբը ցրուենք, վատութեան օրինակ տուած պիտի ըլլանք այս երիտասարդներուն»:

Խումբը շարունակեց ճամբան: Աւազակապետը իրաւունք ունէր

ապետին տունը զինուորներ պահուած էին, կռիւը սկսաւ, մէկը մեռաւ, ուրիշներ վիրաւորուեցան: Չճանչցուելու համար աւազակները կտրեցին վիրաւորուածներուն գլուխները, գգեստներով անտառը տարին եւ թաղեցին: Ամուսինս չճանչցուեցաւ եւ որպէսզի չբռնուի աւազակ դարձաւ:

Կինը դադրած էր մանելէ, Ալի կը դողար զուրտէն, սարսափէն եւ հաճոյքէն: Այրի կնոջ պատմուածքը որքա՜ն սարսափելի եւ գեղեցիկ էր: Ալի հաւատացեր էր որ աւազակները չար մարդիկ են: Ո՛չ, դժբախտներ էին, իրեն նման դէպի չարիքը մղուած ճակատագրէն:

— Հիմա ընթրենք ըսաւ կինը ոտքի ելլելով: Ալի երկու օրէ ի վեր գետնախնձոր եւ շագանակ կ'ուտէր

— Անանիա ազգականնի՞դ է, հարցուց աղջիկը երկար լռութենէ մը ետք:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷՅՈՒՄ

Միշտ Մակեդոնացիներու խնդիրը

Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաստատէ Սօֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպաններուն կողմէ կատարուած դիմումը՝ Մակեդոնացիներու մասին։ Երկու դեսպանները ուշադրութիւն հրաւիրած են թէ սահմանագլուխի դէպքերը կրնան միջազգային կնճիռներ յարուցանել։ Արտաքին նախարար Պ. Պուրոֆ պատասխանելով, յայտնած է թէ կառավարութիւնը գիտակից է իր պարտականութեան եւ շեշտած է թէ երկար ատենէ ի վեր ո՛չ մէկ դէպք պատահած է։ Աւելցուցած է թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, անդորրութիւնը պահպանելու համար սահմանին վրայ։

Կը հաստատուի նաեւ թէ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, բոլոր կասկածելի տարրերը զինաթափելու եւ սահմանագլուխէն հեռացնելու համար։

Կրօններու համագումար

Սեպտեմբեր 12—14, Ժընեւի մէջ տեղի պիտի ունենայ խորհրդաժողով մը, աշխարհի բոլոր կրօնքներուն մասնակցութեամբ, իբրեւ նախապատրաստութիւն 1930ի ընդհ. կրօնական ժողովին։ Գլխաւոր պատուիրակներուն մէջ պիտի գտնուին Կամփիւկիոսի կրօնին հովուապետը, շինթոյականութեան (Ճափոն) ներկայացուցիչը, երեք պուտտայականներ՝ Սէյլանէն, Մէհմէտ Ալի՝ Հնդկաստանի իսլամութեան կողմէ եւլն.։ Ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն նաեւ, քրիստոնեայ երկիրներէն զատ, Թուրքիա եւ Եգիպտոս։ Մէկ խօսքով, պիտի մասնակցին աշխարհի բոլոր ցեղերը։

Իտալիա գոհացում կը պահանջէ

Սփալաթոյի իտալական հիւպատոսին դէմ կատարուած թշնամական ցոյցին առթիւ, Պելկրատի իտալական դեսպանը պահանջեց որ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրէ, յանցաւորները պատժուին, ինչպէս եւ այն պաշտօնեաները որոնք միջոցներ ձեռք չառին, հիւպատոսին ապահովութեան համար։ Դեսպանը կը շեշտէ թէ ցոյցերը նախատեսուած էին և տեղական իշխանութիւնը ոչ մէկ միջոց ձեռք առաւ, զանոնք արգիլելու համար։ Իտալիա իրեն կը վերապահէ ուրիշ հատուցումներ պահանջել։

Սերպիոյ արտաքին նախարարը անմիջապէս ցաւակցութիւն յայտնեց իտալական դեսպանին եւ ներողութիւն խնդրեց։

։. Նոր հեռագրի մը համաձայն, ցուցարարներէն 34 հոգի համագումար 408 օր բանտարկութեան դատապարտուած են։

Նոր առեւանգում Եանինայի մէջ

Յոյն երեսփոխանական թեկնածուները հազիւ ազատած, նոր առեւանգումի մը լուրը կը հասնի Եանինայէն։

Աւազակները լեռը տարած են Եանինայի հոլանտական փոխ-հիւպատոսը՝ Պ. Նիքօլէսքօ և կինը։ Հիւպատոսը ազատ ձգուած է, որպէսզի 1000 ոսկիլին փրկանք բերէ, կինն ալ ազատելու համար։ Հակառակ պարագային, աւազակները կը սպառնան սպաննել տիկինը։

Յունական ընտրութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Այն մասնախումբը որ պաշտօն ունէր քիմիական բաղադրութիւն մը գտնելու, որպէս զի քուէարկուներուն ցուցամատին քսուի եւ քանի մը օր տեւէ, յայտնեց թէ առաջարկուած նիւթը չի կրնար անջնջելի դառնալ։

Մասնախումբը կ՚աւելցնէ թէ չի կրնար առաջարկել ուրիշ բաղադրութիւն մը, որ թէ անջնջելի ըլլայ եւ թէ անվնաս։ Այս եզրակացութեան վրայ, ժողովրդային կուսակցութիւնը առաջարկեց որ քուէարկուներուն թեւին մէկ մասը ածիլուի, որպէսզի չկարենան քուէ տալ երկրորդ անգամ. բայց Պ. Վէնիզէլոս մերժեց, նուաստացուցիչ գտնելով այս միջոցը, եւ խոստացաւ իր կարելին ընել, խարդախութեանց առաջքը առնելու համար։

Ծանր արկած մը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Ալփին Մոնթան ընկերութեան հանքերուն մէջ, կողով մը ուր վեց հանքագործներ կային, գահավիժեցաւ 215 մեդր բարձրութենէ մը, գործաւորի մը անհոգութեան հետեւանքով։ Չորս հանքագործներ մեռան, իսկ միւս երկուքը ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Զրահաւորի մը շինութեան համար

Գերմանիոյ մէջ մեծ յուզում կը տիրէ, զրահաւորի մը շինութեան որոշումը պահելու կամ ջնջելու որոշման առթիւ։ Դահլիճին ընկերվարական անդամները հաւանած ըլլալով այս որոշման, կուսակցութիւնը կ՚ուզէ պատասխանատուութեան հրաւիրել զանոնք։ Կացութիւնը այնքան փափկացած է՛ որ, նախարարները կարճ կապեցին իրենց արձակուրդը։ Ընկերվարականները կ՚առաջարկեն հանրաքուէ կատարել, համաձայն Սահմանադրութեան տրամադրութեանց։ Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ պաշտպանութեան նախարարութիւնը հեռագրով հրամայած է Քիլի նաւարանին՝ անմիջապէս ձեռնարկել զրահաւորին շինութեան։ Վարչապետ Պ. Միւլլէր, որ ընկերվարական է, կ՚աշխատի միջին ճամբայ մը գտնել։ Մասնաւորապէս գրգռուած են Սաքսոնեան ընկերվարականները, որոնք բացառիկ ընդհ. ժողով կը պահանջեն։

Նոր օրէնք «լքեալ» գոյքերու մասին

ԷՆԳԻՒՐԻ, 12.— Սեփականացման հրահանգը ընդունուեցաւ Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ։ Հրահանգին համաձայն, փոխանակեալները իրենց ձեռք գտնուած վաւերագրերու համաձայն 100էն 50, 100էն 40 եւ 100էն 25 համեմատութեամբ կալուած եւ իրենց առած 100էն 25 աւելորդին համար միեւնոյն քանակութեամբ իրենց պարտքին համար, մինչեւ եօթը տարի հատուցանելու պայմանով, «իրօթէք»ով «թափու» պիտի ստանան։ 100էն 75էն աւելի իրենց առած կալուածին համար ալ եկմտական եւ իտարէի ժողովներուն կողմէ գնահատութիւն պիտի ըլլայ։

Փոխանակեալները՝ գնահատուելիք քանակութեան համեմատ այդ բաժինը ընդունելու կամ մերժելու ազատ են։ Իրենց կալուածը փոխանցելու համար դիմում կատարող փոխանակեալներու միայն Յունաց կալուածները պիտի տրուին։ Հայոց կալուածները չպիտի տրուին, իսկ մինչեւ հիմա փոխանցուած կալուածներու համար տէրերուն «թափու» պիտի տրուի։

Էնկիւրի, գաւառական շրջանակէն դուրս ըլլալով, այս որոշման թուականէն յետոյ Էնկիւրիի կալուածները փոխանակեալ գաղթականներու չպիտի կրնան յատկացուիլ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ գանձապահները վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի մեծկերտցի Օր. Այթուն Ռունանեան որ 1927ին Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ, Թաֆան Մինասեանի, 36 Rue Dominicaines, Marseille, France.

Կը խնդրուի Եգիպտահայ Թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Աղէքսանեան որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս հետեւեալ հասցէին, «Ստամպուլ-տաքիւչիւք Համամ եանընտա»։ Իմացնել՝ Տիգրան Աղէքսանեանի, chez Mr. Delorme-Goyet, Poncins, par Feurs, (Loire).

Կը խնդրուի Պոլսահայ Թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Էյպէգցի Յակոբ Աբիկեան որ 15 տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակի։ Իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻՍ, Հ.Յ.Դ. Ենթ.Կ. —Ձեր Օգոստ. 13ի նամակը ստացանք 18ին որով չկրցանք յայտարարել.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208ᵇⁱˢ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

21 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 730 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ...

Ամառը կը թուայի արագօրէն, բայց ոչ մէկ սփոփարար լոյս հայկական հորիզոնէն։ Ոչ մէկ ոգեւորիչ տրամադրութիւն՝ նոր ճիգ մը փորձելու եւ եղածին վրայ բան մը աւելցնելու։

Նորէն սկսինք Փարիզէն։

Զօջերու մունետիկները աւետեցին թէ որոշուած է երկու մանկապարտէզ բանալ, եւ թէ երկու վաճառականներ տասը հազարական ֆրանք տրամադրած են։

Լուրը տրուեցաւ նախ ժամուն բեմէն, իբրեւ ծանուցում, յետոյ ծանօթ ժամկոչներուն կողմէ, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»։ Անցեալ տարի, պաշտօնապէս մամուլին հաղորդուած էր որոշում մը՝ հինգ մանկապարտէզի համար։ Այս տարի կը փառն կողմնակի։ Պէտք է սպասել մէկ-երկու ամիս, հասկնալու համար սուտն ու իրաւը։

Մինչեւ այդ, նորէն տաղտկալի հարցումը,— Ի՞նչ բանի կը ծառայեն Փարիզի ժամուն եկամուտները։ Ո՞ր օրուան համար պահուած կը պահեն կամ կը շահագործեն 700,000 ֆրանքի հասնող այդ փտացած ազգային գումարը, որով կարելի էր ոչ թէ երկու, այլ տասներկու մանկապարտէզ բանալ Ֆրանսայի զանազան կեդրոններուն մէջ, սկսելով Փարիզէն։

Մենք այս խնդիրը պիտի արծարծենք տարին տասներկու ամիս, մինչեւ որ գոնէ երկու պարկեշտ մարդիկ հրապարակ իջնեն եւ լուսաբանեն մեզ։ Իսկ անոնք որ կը կարծեն թէ «ազգային ընկերակցութեան» վերածելով Փարիզի եկեղեցին, մէկն դուռ փակած են ժողովուրդին առջեւ, անշուշտ չարաչար պիտի զղջան օր մը։ Որովհետեւ այս երկրին՝ մէջ օրէնքը եւ շտապիչներուն և գլխարկաւոր «տէրէպէյի»ներուն համար ալ Ուղ-կանուխ կը պարզուի արդարութիւնը, որքան ալ իրենք գիրենք անյաղթելի կարծեն ափ մը գոհարավաճառներ եւ անոնց «պէնուէկեան ն»երը։

Փարիզէն յետոյ, նոյն լճացումը գաւառներու մէջ։ Կը թուի թէ բոլորն ալ կը սպասեն զօրաւոր խթանի մը, քով-քովի գալու եւ ծաղկոց մը բանալու համար։

Միայն Մարսիլիան ունի կազմակերպուած իշխանութիւն, կ'ուզէինք հաւատալ թէ յառաջիկայ շրջանին աւելի ուժ պիտի տայ իր դպրոցներուն, եղածը ճոխացնելով եւ զանազան պակասներ լրացնելով։

Պարզապէս արգահատելի է Լիոնի վիճակը։ Առիթ ունեցանք մատնանշելու թէ ի՛նչպէս երեք իշխանութեան բաժնուած է այդ հոծ գաղութը, շնորհիւ խառնակիչ խմբակի մը, որուն գլուխը ծածկուած է մութին մէջ, իսկ ձեռքերը կը գործեն աջ ու ձախ։

Կտրիւ մատուռի մը եւ կնիքի մը համար, —ըսեր էինք ասկէ առաջ, հաստատելու համար թէ մէկը միւսէն աւելի շօշափելի գործ մը չէ կատարած, որպէսզի տաքնայ ժողովուրդին սիրտը։

Եւ թող չցաւին Լիոնի մեր ընկերներն ու համակիրները, ստիպուած ենք այս քաղդատութիւնը կատարել։ Մեզի ծանօթ չեն պայքարին սկիզբն ու զանազան փուլերը։ Բայց օգուտ, երբ ընտրովի վարչութիւնն ալ, այն որ «դաշնակցական» մկրտեր են հակառակորդները, տակաւին ծաղկոց մը չբացած, շրջաններու կազմակերպութիւնն իսկ չէ լրացուցած (որքան գիտենք), եւ առաջին գործ համարեց «անոնց» դաւանանքներուն դէմ «իր» քահանաները տեղաւորել...

Նոյն հարցումը ուրիշ կեդրոններու մասին,— Ի՞նչ կը բանին Վիէնի, Վալանսի, Տէսինի, Սէն-Շամոնի, Փօն տը Շէրիւի, Պէթ-էթիէնի եւ նման վայրերու մէջ։

Տեղ մը՝ Զափահաս Որբերու Միութիւնն է որ ձեռնարկներ կատարէ, դպրոց կամ դասընթացք մը բանալու (Վալանս։) Ուրիշ տեղ մը (Սէն Շամօն) Հայրենակցական Միութիւն մը դիրիներ կ'որոճայ, անշուշտ ամէնէն առաջ իր հայրենակիցները հոգալու համար, ինչպէս վարժութիւն եղեր է. դժբախտաբար։ Իսկ բուն «ազգը», եւ այն օրկանները որ անոր անունով կը գործեն, աւելի անհոգ եւ անգործ կ'երեւան, քան ամերիկացի դիտողները։

Երբ այս է պատկերը Ֆրանսայի մէջ, ի՞նչպէս կրնանք լաւատեսի խառապահանջ ըլլալ միւս գաղութներու մասին։

Եւ սակայն փաստ է որ անոնք աւելի նախանձախնդիր են եւ թէ շատ մը բաներու մէջ կ'անճրկին, պատճառը՝ ուղղակի նիւթական անձկութիւնն է։

Օրինակ՝ Յունաստանը եւ Սուրիան։

Պոլսիները քարին զարնելով, մեր հայրենակիցները դպրոցաբացներ են ու կը պահեն յունական հողին վրայ։ Կարելի է թէ, նոր սերունդը հայ կը մեծնայ այնտեղ։ Անշուշտ միութիւնն ալ մեծ դեր ունի այս իրողութեան մէջ, բայց, առանց աշխատանքի, Հայաստանի մէջ անգամ անխուսափելի է ուրացումը։ Թէ՛ Յունաստանի եւ թէ մանաւանդ Սուրիոյ տասնապատիկ աւելի արդիւնք պիտի ստանանք, եթէ կարենք լաւ անտեսել ազգային եկամուտները, եւ ունեցողէն անհրաժեշտը հանել չունեցողին։

Բայց այստեղ արդէն կը ծագի չարաբաստիկ հարցը, – Ազգային կեդրոնական իշխանութեան մը հաստատումը, որուն պահանջը ամէն ալ կը զգան, իսկ իրականացման համար ոչ մէկը գործնական քայլ մը կ'առնէ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳՆԵՐ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ 13 օգոստոս.

— «Որքան ալ Խորհրդային թերթերը ճգնին հակառակը հաւատացնելու, այսու հանդերձ տարակոյս չկայ, որ Թուրքիոյ զինակցութեան դաշինքները Աֆղանիստանի ու Պարսկաստանի հետ՝ մէկ կողմէն՝ եւ բարեկամութեան դաշինքը Իտալիոյ հետ՝ միւս կողմէն՝ քողարկուած կերպով մը ուղղուած են Խորհրդային Միութեան դէմ։

Անգամ ֆրանսական ծանրախոհ Թան թերթը այդ դաշինքներուն մէջ կը տեսնէ համաթուրանական եւ համիսլամական ծրագիրներու վերարծարծումը, որ ինքնին հակառուսական բնոյթ ունի։

Աւելորդ է ըսել, թէ համիսլամական ծրագիրներու ժամանակը անցած է, եւ ո՛չ Թուրքիա, ո՛չ Աֆղանիստան եւ ո՛չ ալ Պարսկաստան անոնց մասին լրջօրէն կը խորհին։ Համիսլամական ծրագիրներուն, ըստ էութեան, Իտալիան է որ տակաւին որոշ արժէք կուտայ, հարկաւ իր ծաւալողական «խաղաղ ներթափանցումը» դէպի Արեւելք դիւրացնելու համար։

Իտալիա շատ ալ պէտք չունի համաթուրանականութեան և համիսլամութեան տարբերութիւններով հետաքրքրուելու։ Իրեն համար բաւական է, որ մէկուն կամ միւսին ուժ տալով ինք կարող է իր տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը տարածել Մերձաւոր Արեւելքի ամբողջ ընդարձակածաւալ տարածութեան վրայ։

Եթէ Մոսկուայի մէջ այսօր ըլլար Ռուսիոյ շահերը պաշտպանող ազգային կառավարութիւն մը, անկասկած ան չափազանց պիտի մտահոգուէր Կովկասի ու Անդրկասպեան երկրամասին ապագայով եւ այժմէն իսկ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէր, ֆաշիստական Իտալիոյ գործօն աջակցութեամբ պատրաստուող համաթուրանական մեծ դաւադրութեան դէմ, որուն նպատակն է Ռուսիայէն անջատել ամբողջ Կովկասն ու Անդրկասպեան երկրամասը։

Դժբախտաբար, Մոսկուայի մէջ իշխողները այսօր թրքասէր վրացիներ եւ հրեաներ են, որոնք շատ ալ իրենց սրտին մօտ չեն ընդունիր Ռուսիոյ ազգային շահերն եւ ապագան եւ որոնք տարիներէ ի վեր արդէն ոչինչ կը խնայեն, թուրք-թաթարական զանգուածները զինելու եւ զօրացնելու, առանց վախնալու, որ օր մը անոնք Ռուսիոյ գլխուն սարսափելի փորձանք մը պիտի դառնան։»

ԻԶՄԻՐԻ "ԻՏԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐԸ

Իզմիրի «Խըտմէթ» թերթը կը գանգատի որ լքեալ գոյքերը, տուն թէ պարտէզ, հետզհետէ աւերակ կը դառնան, անընակ մնալով։ «Խըտմէթ» կը վուշակէ որ եթէ այս վիճակը քանի մը տարի ալ տեւէ, պետութեան ձեռքը ո՛չ այգի պիտի մնայ, ոչ ալ պարտէզ։

Լքեալ գոյքերէն շէնքերը շարունակ վարձակալ կը փոխեն, առանց փոքր նորոգութիւն մը անգամ տեսնելու։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՍԿՍԻ ԿՐԱԿ ՏԵՂԱԼՈՎ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Յունաստանի երեսփոխանական ընտրութիւնները։ Առաջին հեռագիրները կը հաստատեն թէ Վէնիզէլոս ջախջախիչ մեծամասնութիւն շահած է ամէն կողմ։ Այս յաջողութիւնը կը պարտի, անշուշտ, գաղթականներուն, որոնք երախտապարտ են իրեն։

Այս ընտրութիւնը իրականին մէջ պայքար մըն է հանրապետականներուն Վէնիզէլոս եւ արքայականներուն միջեւ։ Վերջինները կ'ուզեն վերահաստատել միապետութիւնը եւ վերադարձնել Եորկիոս թագաւորը։ Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ ո՛ր եւ է արգելք չպիտի յարուցանէ, որպէսզի արքայականները լայն փրոփականտ ընեն իրենց դատին համար։ Այնքան ազատութիւն տուած էր որ, արքայականները Եորկիոսի պատկերը դրած էին իրենց ընտրական աղդերուն վրայ։

Թէեւ մեծ յուզում կը տիրէր կիրակի օր, բայց խաղաղութիւնը չխանգարուեցաւ։ Ոստիկանները եւ զինուորները պատրաստ կեցած էին, որ և է խռովութիւն զսպելու համար։ Միակ արիւնահեղութիւնը տեղի ունեցաւ նախկին դիկտատոր Փանկալոսի և անոր երկու ընկերներուն տաքարիւնութեան հետեւանքով։ Կարգ մը ցուցարարներ Վէնիզէլոսի ճառը մտիկ ընելէ յետոյ, Համալսարանի փողոցէն անցան Փանկալոսեաններու ակումբին առջեւ։ Փանկալոս եւ երկու ընկերները կարծելով թէ ցոյց պիտի ընեն, սկսան կրակ տեղացնել։ Հինգ հոգի վիրաւորուեցան։ Նախկին դիկտատորը և իր ընկերները անմիջապէս ձերբակալուեցան։ Քիչ յետոյ ուրիշ դէպք մը պատահեցաւ Վէնիզէլոսեաններու եւ արքայականներու միջեւ եւ երեք հոգի վիրաւորուեցան։

Ընտրութեանց առթիւ բոլոր խանութները փակուած էին, բացի ճաշարաններէն ու գեղարաններէն։ Արգիլուած էր ոգելից ըմպելի ծախել ճաշարաններու մէջ։ Աթէնք տարօրինակ տեսարան մը կը պարզէր։ Ցիսուն ինքնաշարժ տրամադրուած էր իւրաքանչիւր քաղաքական կուսակցութեան։

∴ Նորագոյն հեռագիրներու համաձայն, վէնիզէլոսեանները յաղթած են մասնաւորապէս Աթէնքի, Սելանիկի, Թրակիոյ եւ Կրետէի մէջ։ Վարչապետին տղան ընտրուած է. Փանկալոս՝ պարտուած։ Նախկին Նախարար Պ. Քաֆանտարիս հայհոյչներու ենթարկուած եւ վիրաւորուած է հակառակորդներու կողմէ։

Կատարուած քննութիւններէն կը հետեւի թէ Զօր. Փանկալոս ինք իւր գնդակ արձակած է ակումբէն, խռնուած բազմութեան վրայ, եւ կ'ուզէ արդարանալ, յանցանքը հակառակորդներուն վրայ դնելով։

ՀԱԿԱՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

1919էն ի վեր դիւանագիտական մեծագոյն ժողովն է որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, օգոստոս 27ին, ստորագրելու համար հակապատերազմեան դաշինքը։ Ինը մեծ պետութիւններ եւ վեց բրիտանական գաղթապետութիւններ իրենց ամէնէն ճարպիկ դիւանագէտներով, ու հարիւրաւոր քարտուղարներ, մանր պաշտօնեաներ, թղթակիցներ եւ դիտողներ պիտի համախմբուին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հովանաւորութեան տակ։ Այս թուղթը ստորագրելով, առաջին անգամ է որ Մ. Նահանգները մեծ դաշնագրով մը կը կապուին Հին Աշխարհին հետ։

Արարողութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի, 27 օգոստոս, իրիկուան ժամը 4ին, Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան Ժամացոյցի Սրահին մէջ, պիտի ըլլայ շատ պարզ եւ կարճ։ Փարիզի Հաշտութեան խորհրդաժողովը, — ինը տարի առաջ — որ աշխարհի քարտէսը կը շինէր ու կը սրբագրէր, տեւեց հինգ ամիս։ Քէլլոկի դաշնագիրը պիտի ստորագրուի քանի մը վայրկեանէն, այբուբենի կարգով, իւրաքանչիւր երկրի ֆրանսերէն անունը գործածելով։ Այսպէս, — Հարաւային Ափրիկէ, Գերմանիա, Մ. Նահանգներ, Աւստրալիա, Պելժիգա, Քանատա, Չեխօսլավաքիա, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Իրլանտա, Հնդկաստան, Իտալիա, Ճափոն, Նոր Զելանտա, Լեհաստան։

Քէլլոկ Փարիզ կը սպասուի ուրբաթ օր, ստորագրութենէն երեք օր առաջ, եւ պիտի մեկնի երեքշաբթի։

Նշանակուած ժամէն քիչ առաջ, Քէլլոկ Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատունը պիտի հասնի փառաւոր ինքնաշարժով մը, Փարիզի ամերիկեան դեսպանին հետ։ Նոյն ձեւով պիտի գան միւս պատուիրակները։ Զինուորական պատիւներ պիտի ըլլան պաշտօնատան առջեւ։ Պ. Պրիան եւ ուրիշ պաշտօնատարներ պիտի ողջունեն հիւրերը, յետոյ պիտի կարդացուի դաշնագիրը, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն։ Այս այն բնագիրն է որ պատրաստուեցաւ Ամերիկայի կողմէ, 1928 Յունիս 23ին։ Դաշնագրին կցուած են Ֆրանսայի մեկնաբանութիւնները, որոնց համաձայն իրեն կը վերապահէ ինքնապաշտպանութեան պատերազմը, Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը և Լոքարնոյի յանձնառութիւնները։

Երկու ընթերցումներէն յետոյ, դաշնագիրը պիտի ստորագրուի կարգով։ Բացակայ պիտի ըլլան երկու խոշոր դէմքեր, Չէմպըլէն, որ հիւանդ է, եւ Մուսոլինի, որ չուզեր Փարիզ գալ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԴՐՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարսէյյի Լըփըթի Մարսէյյէզ կը գրէ թէ՝ պետական շրջանակներու մէջ շատ կը զբաղին անդրհայաստանեան երկաթուղագծի մը շինութեան ծրագրով։ Այս գիծը, որ մասամբ պիտի օգտուի Պաղտատի երկաթուղիէն, Ալէքսանդրէթը պիտի միացնէ Հայաստանին, անցնելով Թուրքիոյ հարաւէն, Հայաստանէն, Պարսկաստանի հիւսիսէն, Ատրպէյճանէն, որոնց համար պատուհան մը պիտի բացուի արեւմտեան աշխարհին վրայ։ Այս միջազգային խոշոր երկաթուղագիծը պիտի կոչուի «Անդրհայաստանեան»։

Նոյն գիծը ոչ միայն տնտեսապէս մեծ զարկ պիտի տայ վերոյիշեալ երկիրներուն, այլ եւ առեւտրական մեծ զարգացում մը պիտի պարգեւէ Ալեքսանդրէթի նաւահանգիստին, որով եւ Սուրիոյ, ինչ որ քաղաքական եւ նիւթական խոշոր առաւելութիւններ պիտի ընծայէ հոգատար Ֆրանսային։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԷԹԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՑՈՅՑԱԳԻՐԸ

Ալէքսանդրէթի Ինքնավար Սանճագին երեսփոխանները յիշատակագիր մը ներկայացուցին Սահմանադիր ժողովի նախագահին՝ հետեւեալ պահանջներով.

1.— Սանճագին վարչական եւ տնտեսական վերաբերեալ ինքնավարութիւնը պահել։ Նմանապէս պահել բոլոր այն առանձնաշնորհները զորս կը վայելէ ներկայիս։

2— Միւթէսարըֆը պաշտօնի կոչուի Սուրիոյ վարչապետին կողմէ, սանճագի երեսփոխաններուն հետ համաձայնաբար։

3.— Սուրիացի նախարարները պաշտօնի պիտի կոչեն զանազան վարչութիւններու պետերը։ Երկրորդական պաշտօնեաներու անուանումը պէտք է ըլլայ միւթէսարըֆի կողմէ,

4.— Սանճագը պիտի մասնակցի, արդար չափով, սուրիական պետութեան ծախքերուն։

Այս առթիւ Սանճագին երեսփոխանները, Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ ուրիշներ ճառեր խօսեցան, ջատագովելով Սանճագին ինքնավարութիւնը։

Դամասկոսի երեսփոխան Պ. Ֆօզի էլ Ղազի Սանճագին ինքնավարութեան դէմ բուռն ճառ մը արտասանեց եւ ըսաւ.

—Նախընտրելի է մեզ համար հարիւր տարի յետաձգել միութիւնը, քան ափ մը հող անջատել սուրիական միութենէն։

ԽՄԲ.— Կարդալ Գ. էջը։

ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Վանէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի.— Պոլսոյ թերթերուն մէջ համեմատական ցուցակ մը կար ապրուստի սղութեան մասին։ Եւ Ազիզ առաջնութիւնը շահած էր, իսկ իմ անունս չէր յիշուած։ Որ եւ է ձեւով չկրցայ արդարացնել իմ համբաւիս մասին ըսուած խօսքը. «Աշխարհի մէջ Վան, անդենականի մէջ իման (հաւատք)»։ Ես ալ պիտի բացատրեմ թէ որքան դրամով կ'ապրեցնեմ մարդկային զանգուածը, որ կը բնակի հինցած մարմինիս մէջ։ Սղութեան մրցումին մէջ, կասկած չունիմ թէ առաջնութիւնը պիտի շահիմ.—

Հացը, հասարակ ալիւրէ շինուած, կ'արժէ 24 ղրշ., շաքար՝ 110, սուրճ՝ 240, մաքարոնի (հացուգիտ) 120, բրինձ՝ 90, սոխ՝ 25, լուբիա՝ 40, ձէթ՝ 225, կաթ՝ 15, աղ՝ 30, պանիր՝ 50, միս՝ 50, իւղ՝ 110, հաւկիթ՝ 25, ածուխ՝ 25, օճառ՝ 140, քացախ՝ 80, քարիւղին թիթեղը՝ 800, զաւաթ մը լիմոնատ՝ 20 ղրշ.։

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Երկու քաղաքալրթութիւն՝ քաղքենին որ պէ՛տք է մեռնի, միւսը՝ որ դեռ չէ ծնած)

Երկու ժամանակներ եւ «արդիականութիւն» մաքրե՛նք այս իգական ու՝ մուրացիկ բառին ճաշիւը:

Կեանքը այնքան խուճապային է մեծ քաղաքներուն մէջ հիմա, այնքան ամբոխ ենք բոլորին պէս ու խառնուած խառնուած քաղքենիներու Թափօրին, այնքան խուժան ենք ու առօրեային գերի՝ որ աղմուկէ հեռու, մտածումի եւ ինքնամփոփումի մեր պահերը հետզհետէ կը նուազին։

Աւելի շատ կը խօսինք քան կը գրենք, (օ՛ բոլոր արտասանուած ճառերը։ Ու վիճաբանութի՜ւնները հապա։ Ցիշել «Յարդգողը» ։

Աւելի շատ կը գրենք քան կը մտածենք (օ՛ բոլոր գրքերը որ կը հրատարակուին։ Այս մէկը՝ Հայերուն համար չէ)։

Ո՞վ այս բոլորին ցուցակը պիտի կազմէ օր մը։ Ո՞վ։

Զբաղած ենք։ Մեր առտնին պզտիկ հաշիւներովը, մեր քաղքենի ու յիմար աէրերովը, մեր առօրեայ հոգերովը։ Ու չենք տեսներ։ Ձենք նայիր։

Եթէ նայէինք պիտի տեսնէինք, մենք, բոլոր երիտասարդ ու տանը մնացած «մտաւորականներս», մենք որ օրն ի բուն, առակի ճպուռին պէս, կը շաղփաղփենք՝ առանց վաղուան համար պարէն ամբարելու, մենք՝ որ մտաւորապէս «բոպիկ» ենք, շատ յաճախ ու չարաչուք կերպով անժառանգ (մեր երէցները մեզի ի՜նչ տուին որ), մենք՝ որ կ՝երազենք մեծ բաներ ընել՝ մեր ժանգոտած ու հին գործիքներով, մենք՝ որ հիմա նոյնիսկ չենք երազեր մեծ բաներ ընելու ու կը գոհանանք՝ մխտեւլով, ուրանալով ուրիշին ըրածը, (խօսք կը նետեմ ձեզի, ո՛վ Սէն-Միշէլի Արդիականներ) մենք, մենք վերջապէս...

Մե՛նք։ Ո՞վ ենք մենք։ Թըշուառական տղաք, որ չենք տեսներ՝

Թէ երկու մեծ ու տակուին, երկու հաւասարապէս զօրաւոր ժամանակներ՝ իրարու կը բախին մեր ներկայութեան հեչած ենք ճակատագրական ճամբու մը անկիւնադարձին վրայ ու կը կրենք անվերադարձ կերպով՝ յղի ու գալիք մեծ՝ ապագայի մը պատասխանատուութիւնը՝ քաններորդ դարու գարմանալի մարդու մեր յոգնած ուսերուն։ Որովհետեւ՝ յոգնած ենք մենք, բոլորս ալ ապրեցանք։ Մեծ Սպանդին անչափելի եղերականութիւնը, բոլորս ալ որ հասակ նետեցինք ու սիրեցինք կեանքը այդ չարախինդ ու չուառական տարիներուն խաւարին մէջ։ Որովհետեւ՝ ոչ միայն յոգնած, հապա նաեւ, մեծ ու ջերմէ բռնուած քայլերով, մենք, քսաներորդ դարու մարդիկս, որ տակաւին կը յամառինք մեր դէմքերը դարձնել անցեալի մութ լռութեան ու չլսել, գալիք իրաւակարգին յաղթական ու հեռաւոր դոյլթը, կ՝երթանք անասելի ու անասնական խեղկատակութեան մը, որ յանդուգն եւ լկտի գռեհկութեամբ մը կը կոչենք «արդիականութիւն»։ Անանց ըմբռնելու որ «արդիականութիւն»ը դատարկ ու տխմար բառ մըն է ու նաեւ անբարոյական։ Բառ մը որ քաղաքացիութեան իրաւունք չունի։

Մեր քայլերուն առջեւ՝ արգելքի պէս է այս բառը։ Մաքրենք ուրեմն նախ այս իգական ու՝ մուրացիկ բառին տխուր հաշիւը։

Զզանգութիւն մըն է, ծամածուռ եւ ցաւագին դիմախաղ մը։ «Նոր արուեստ»։ Իր փաստաբաններ՝ չակերտաւոր ազատական, ազատ-ոմիտագիր ու մանր քաղքենի ժան տը Փիէնֆէօներէն մինչեւ հերոսական աղջկան մը յիշատակին հետ անկողին մտնող՝ աս շփացած Ժ. Տէյթէյը։ Նպաստ կը, ըթամիտ հեշտասիրութեան մը գոհացում տալ, կերակուր հայթայթել քսաներորդ դարու խոզացած ու սուտ եպիկուրեաններուն։ Դրօշա՝կը՝ սեւամորթի մը, կաշին քերեցէք, անցուցէք արքայական սւաանոցի մը գաւազանին ծայրը։ Վրան ձաղ-պմտի թմբուկ մը, պոռնիկի մը կարմիր ներկին ցպիկը, (կեցցէ՛ միսթենկէթ) եւ Ջօրտի նկարը՝ ու եզաւ գինանշան։

Հարց.— Ի՞նչ է արդիականութիւնը։

Պատասխան.— Կոյր, չտես ու տխմար պաշտամունքը այս վատթար ներկային։

* *

Ինչո՞ւ կան մարդիկ, նոյնիսկ երիտասարդներ՝ որ կը յամառին ծամբուրել ներկային աղտոտ քղանցքները...

Որովհետեւ՝ «արդիականներ» են ։

Որովհետեւ՝ պաշտամունքը ունին՝ այս վատթար ու ապականած քաղքենիներու ներկային։ Որովհետեւ կ՝ուզեն՝

— Մաքուր հագուիլ, տափատին վարի մասը՝ լա՛յն, գունաւոր Թիկնոց։ Նուրբ փողկապ, մետաքսէ գուլպայ ու ներքին հագուստներ։

Որովհետեւ կ՝ուզեն՝

— Պարել։ Անցնինք արագ։ Թուենք բառերը միայն որ պատկերներ են։ Ջարլսթօն, Միւզիքհօլ, քօքթայ, բարձր դասի պաբանդոլէա ..., ավ օս.

Ա՜հ, կոյր, չտես ու տխմար պաշտամունքը այս վատթար ներկային, որ կը հետեւի մեծսպանդին դժխեմ տարիներուն։ Յոգնած, վիրաւոր, անօթի մարդկութի՛ւն մը, տառապա՛ծ մինչեւ իր ոսկորները, պարպուած իր ոգնածուծէն, շնացած, ոճրագործ որ արիւնուշտ, որ ապամարդկային ու տգեղ արեան խնջոյքէ մը յետոյ, կը նետուի անզուսպ, տգէտ ու բնազդական շարժումով մը, բոլոր հասարակ հաճոյքներուն վրայ։ Կը նետուի փողոց ու գետնին վրայ, առօրեայ կիրքերու ցեխերուն մէջ, առանց հակակշիռի ու դոյզն զգաստութեան՝ անձնատուր կ՝ըլլայ իր չնութեան։

Քաղքենի ու անիծեալ եւ ե-րիցս բոզական [illegible], շնական ու Թշուառական ռիվիերաներու՝ որոնց եզերքներուն վրայ «ճարտարարուեստի իշխան»ները գռեհկօրէն կը կցուին «շարժանկարի աստղ»երու հետ, խափշիկ ու զզուելի չարլսթօններու, քանի մը աղտոտ լումայի համար պառաւ Ամերիկուհիներու հետ պարող տանսէօզներու այս տխուր ներկան, այս արգահատելի «արդիականութիւն»ը, որ հարազատ պտուղն է այս ժամանակին, այս ժամանակի աղբին, ուրացումն է, բացարձակ ու կոպիտ ժխտումը՝ հրաշալի ու յաւէտ երիտասարդ մարդկութեան մը, բոլո՛ր ժամանակներուն մէջ փորձած հզօր ու արու խոյանքին, դէպի անեզր ու մեծատարած ապագան։

Հարց.— Հնարաւո՞ր է որ այս իրաւակարգը, այս տխուր ու վատշուէր ներկան ծնունդ կարենայ տալ՝ իրապէ՛ս ազատ, իրապէ՛ս գեղեցիկ, իրապէ՛ս մեծ գրականութեան մը...

Պատասխան.— Ո՛չ, ընդհանրապէս։ Այս իրաւակարգը կը խեղդէ ամէ՛ն ազատ ու գեղեցիկ շարժում։ Գեղեցկութիւնը կը մեռնի չնչառութեան պակասէ։ Ապացո՞յց, բոլո՛ր քաղքենի գրողներու յետպատերազմեան Ջղաձգութիւնները, բոլո՛ր այս լաւ հագուած, փցուն ու դատարկամիտ գրասենեակի գրականագէտ գրագէտները՝ որոնց միակ նոցները չեն դողար, նոյն իսկ եթէ՝

— Սարդարապատի սեւ ապառներուն վրայ, Թուրք հորդաները կրկին, հազարաւոր հայ որբեր եւ որբուհիներ ջարդեն...

Եթէ՝

— Հայ անազատ ու գերի ժողովուրդը, հինգ հարիւր տարի եւս հեծէ գերութեան տակ, Զինաստանի մէջ, բախտախնդիր զօրավարները ջարդե՛ն, ջարդե՛ն...

Օ՛, արուեստը բարձր բան է։ Բա՛րձր։ Ներոն՝ յաւիտենական Հռոմը այրեց։ Ու պատմութիւնը կ՝ըսէ որ հրդեհը «գեղեցիկ» էր։

Բայց այս՝ անցեա՛լն է, բայց այս՝ քաղքենիներու ներկան է։

Ուրիշ է ապագան։

* *

Հո՛ս ծիծա՛ղ, քրթմնջի՛ւն, ձայնե՛ր, ծա՛ղր, հեգնութի՛ւն ։

— Ապագա՞ն...

— Այո՛, անեզր եւ մեծատարած է ապագան որուն պէտք է երթալ զօրաւոր ու լայն ուսերով, փոխանակ հոս կենալու, «արդիականութեան» ճախճախուտին մէջ, տեղատարափէն թրջուած թռչուններու պէս, թաց հողին վրայ։ Ու եթէ հասկնալի է գրական այլապէս զօրեղ ու յամառ մարդոց տարօրինակ բայց ըմբռնելի հետեւողականութիւնը, վերադառնալ փորձելու, անցեալի դորշ մշուշին տակ Թաղուած, հեթանոս եւ արու քաղաքակրթութեան մը (ըսի արդէն որ պատմութիւնը պիտի դատէ այս մարդիկը՝ Պառէսէն մինչեւ Մօռաս, մինչեւ տ՝Աննունցիօ ։ Եթէ այդ ճիգը արական է ու մարտունակ, ցցուած իր ամբողջ հասակովը, դէպի ապագայի բարձունքներուն շտապող քաղաքակրթութեան մը դէմ, խղճալի է, տխուր, վատ, պարտուած եւ էգ մարդու յատուկ յամառիլ մնալը հոս, շարունակե՛լ ինքնաբաւական ու յաւակնոտ կեցուածքով մը, գովքը ընել, սանկ ու փոքր-քաղքենի «արդիականութեան» մը, որ զուրկ է գաղափարականութենէ, հաւատքէ եւ խանդավառութենէ։ Որ զուրկ է զօրութենէ։

Կեանքը չի կենար հոս, այս գարշահոտ փողոցներուն մէջ։ Ներկան կը շտապէ սրարշաւ, ճեպընթաց արագութեամբ դէպի ապագան։ Ամէ՛ն վայրկեան, հեռուներէն ու մեր տուներէն, քսաներորդ դարու ինքնակարկառ «երկինք քերող»ներու կտուրներէն որ կ՝աշտարակուին դէպի երկինք, գործարաններէն ու աշխատանոցներէն՝ ներկան կ՝իյնայ մեր ոտքերուն տակ, պաղ ու անշունչ եւ անարիւն սողունի մը խոնաւ միացորդներուն պէս։ Ջանը կուտան անընդհատ, անընդհա՛տ ։

Կամ՝

Պէ՛տք է բարեկամ մնալ՝ այս պատերազմի, ջարդի, բռնութեան, գռեհկութեան տխուր «արդիականութեան», որ կխանուած երկարաձգումն է անցեալին։ Պէ՛տք է դարձնել ցուրկը ու խիզախել ապագային դէմ՝ յանուն անցեալի մը որ զուրկ է չնչառութենէ, երիտասարդութենէ, գեղեցկութենէ...

Եւ կամ՝

Պէ՛տք է խոշոր քայլերով երթալ ապագային, նայի՛լ հեռաւոր լոյսերուն՝ խոշոր ու երազահար աչքերով, վազե՛լ վրան՝ կեանքին, ծլարձակ գարնան, սիրոյ եւ աղջիկներուն վազող տղու մը պէս։ Երթա՛լ պայքարի՝ բոլո՛ր անազատ ու գերի մարդոց հետ, պայքարի՛լ ու յաղթե՛լ, ամե՛ն դուպարի, նոյն իսկ մեռնելու համար...

Ամուր քայլերով յառաջանալո՛վ եւ կոխկրտելով աս ձեր ապականած «արդիականութեան» գարշ ու աղտոտ մնացորդները։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸՆ ԱԼ

Ամերիկացի դործարանատէր մը հնարած է մեքենայ մը, որ պիտի յեղաշրջէ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը։

Այս մեքենային շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ կտաւները նորէն վերածել թելերու եւ անոնցմով նոր կտաւներ հիւսել։

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ միլիոններու հասնող գումարներ խնայել։

Այս գիւտը շահագործելու համար, սէնտիկաներ պիտի հաստատուին Ամերիկայի, Անգլիոյ, Յարանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Ատրպատականի կեդրոնական վարժարանն ալ կատարեց 1927-1928ի ամավերջի հանդէսը ։

Բացի Առաջնորդէն եւ հանրային դէմքերէ, ներկայ էին Ատրպատականի նահանգապետը, Թաւրիզի ոստիկանապետը, կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչը, Ֆրանսական հիւպատոս Պ. Malzak, ամերիկեան դպրոցներու վարիչներ, եւլն.։

Տեսուչ Պ. Կ. Պիոնեանի տեղեկագրէն կը քաղենք կարեւոր կէտերը.

Դպրոցը վերաբացուեր է 12 Սեպտ. 1927ին։ Պարսկերէնի պետական ծրագրի ծանօթ հարցը պատճառ դարձաւ, որ վերաբացումը ձգձգուի։ Աշակերտներու թիւը տարեվերջին եղած է 166 (84 տղայ, 82 աղջիկ) բաժնուած 5 դասարաններու։ Շաբաթական դասերու թիւը եղած է 188։ Տարեկան աւանդուած է՝ 4885 դաս։ Իւրաքանչիւր աշակերտ միջին թուով ունեցած է տարեկան 40 բացակայութիւն։

Ուսուցչական խումբը կազմուած է 10 հոգիէ.— Տեսուչ՝ Կ. Պիոնեան, Տիկին Հ. Յակոբեան, Օր. Ս. Ամատունի, Հ. Պանիրեան, Յ. Տէր Յակոբեան, Դ. Յակոբեան, Վ. Բաբայեան, Լ. Դրիգորեան, Ա. Այլուճեան և Միրզա Ջաֆար։ Իր տեղեկագրին մէջ տեսուչը չէ չանց, որ Դպրոցիս տնտեսական ծանր պայմաններին վարժ ուսուցիչները սովորել են իտէալիստ դառնալու։

Դպրոցի աշակերտներէն՝ 105 Թաւրիզցիներ են, 40 Պարսկաստանի զանազան գաւառներէն, 21 տաճկահայ եւ կովկասահայ։ Միւսական դպրոցներէն կեդրոնական յաճախողներու մեծ մասը աղքատ եւ չքաւոր ծնողքի զաւակներ ըլլալով, կը վճարեն նոյն տարեթոշակը, ինչ որ ծխական դպրոցին կը վճարէին։ 166 աշակերտներէն՝ 86 հոգի միջակ, 40 բարեկեցիկ եւ հարուստ իսկ 40 ալ աղքատ եւ չքաւոր ընտանիքներու զաւակներ են։ 166 աշակերտներէն 154ը առողջակազմ են։ Աշակերտներէն 106 հոգի հօր եւ մօր խնամքի տակ կը գտնուին, միայն հօր խնամքի տակ 6 հոգի, միայն մօր խնամքին ենթակայ են՝ 41 հոգի, խնամակալներու խնամքին յանձնուած՝ 2 հոգի, որբեր են՝ 11 հոգի։

166 երկսեռ աշակերտները տարուան ընթացքին կարդացեր են 4096 գիրք (տղաներ՝ 2241 կտոր, աղջիկներ՝ 1855 կտոր)։ Դպրոցի գրադարանն ունի 1364 կտոր գիրք։ Գրադարանը 15 աշակերտներուն (չքաւոր) հայթայթեր է դասագիրքեր եւ գրենական պիտոյքներ ։

Դասերու համար, հարկ եղած դասագրքերը կը պակսին եւ այս պատճառով աշակերտութիւնն ստիպուած է դասերն արտագրելու մաշեցնող եւ աւելորդ աշխատանքով զբաղուիլ, որով, յառաջ եկած է վատ ձեռագիրներու երեւոյթը։ Այս աւելորդ արտագրութիւնները թոյլ չեն տար որ աշակերտները լայն ինքնազարգացման նուիրուին։

Դպրոցի յառաջդիմութեան պատկերը.— 166 աշակերտներէն կը փոխադրուին՝ 110 հոգի, կը մնան 27, վերաքննելի են 29 հոգի։ Յառաջդիմութեան առաւելութիւնը աղջիկներու կողմն է։

1927-28 ուսումնական տարեշրջանին, դպրոցն աւարտեցին 37 աշակերտներ (18 տղայ, 19 աղջիկ ։ Աւարտական շարադրութեան նիւթերը, աշակերտներն իրենք ընտրած են ազատ կերպով ։

Տեսուչ Կ. Պիոնեանը աւարտողներուն ուղղեց հետեւեալ խօսքերը.

«Սիրելի աշակերտներս,

«Հայ դպրոցի աշխատանքի արդիւնքով ամէնից առաջ հայ լեզուն է, հայ մշակոյթն է, հայ ոգին է, որ պէտք է յարատեւէ։ Ազգային դպրոցը հայկական օջախի, հայ ընտանիքի շարունակութիւնը լինելով հանդերձ, հայ ընկերական-հանրային կեանքի կերտող եւ յարատեւելի դարձնողն է միանգամայն։ Հայ դպրոցը կոչուած է պաշտպան հանդիսանալու հայկական մշակոյթին եւ ազատութեանս» ։

Առաջնորդ Ներսէս արքեպիս. կոպոս գնահատեց դպրոցի վարչութեան ջանքերը, պարսիկ կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարեացակամ վերաբերումը հայութեան հանդէպ, եւ յորդոր կարդաց ծնողներուն եւ աշակերտութեան, որ սիրեն հայ ազգային հարազատ դպրոցը։ Յետոյ առաջարկեց, որ ժողովուրդը ծափերով եւ կեցցէներով իր յարգանքն ու համակրանքը յայտնէ Իրանի վեհապետ Րիզա Շահ Փահլեվիին։

Դպրոցի տնտեսական մասի տեղեկագիրը կարդաց հոգաբարձու Պ. Սուրէն Աֆթանտիլեանը։

Դպրոցը իր գոյութեան 19րդ. տարին լրացնելով տուած է 250 երկսեռ շրջանաւարտ, միջնակարգ կրթութեամբ։ Վերջին տարիներս կեդրոնական դպրոցը միշտ տնտեսական ծանր պայմաններու մէջ գտնուած է, եւ շնորհիւ ուսուցիչներու անօրինակ զոհաբերութեան, այդ պայմաններու մէջ անգամ յառաջդիմած է կրթական եւ բարոյական տեսակէտներով։

Դպրոցի տարեկան դրամական մուտքը՝ թոշակներէն, պարտէզէն, վարձքերէն, օգնի պետական տուրքէն, եկեղեցիէն, Ֆրանսական կառավարութենէն, (շնորհիւ Թաւրիզի հիւպատոս Պ. Malzakի ջանքերուն 1200 Ֆրանք) նուէրներէն եւայլն, ընդամէնը՝ 3808 թուման (տոլար)։ Իսկ ելքը եղած է՝ ռոճիկներ, նորոգութիւններ, պարտէզի ծախքեր, վառելափայտ, ձեռագործի իրեր, գրենական պիտոյքներ, մանր ծախսեր եւայլն՝ 5406 թուման (տոլար)։ Կարգ մը սպասելի նիւթեր նկատի ունենալէ դատ, առ 1 սեպտ. 1928, դպրոցը բաց կ՝ունենայ 650 թուման։

Հրջանաւարտները կազմակերպեցին գրօսանք մը յօգուտ դպրոցին եւ կրցան 114 թուման հաւաքել։

ՄԱՍԻՍ

ԱՓ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՃԻԳԵՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 9 Յուլիս.— Պուէնոս Այրէսի մէջ չափազանց մեծ պահանջ կայ Մանաւոր տեղի մը, ուր ժողովներ սարքուէին, հանդէսներ եւ դասախօսութիւններ կազմակերպուէին։ Մեր որբերը կարօտ են հայ գիրի եւ գրականութեան։ Կ՝ուզեն միշտ նոր նոր բաներ իմանալ, սորվիլ։ Զ. Ե. Ս. Միութեան տեղիս Մասնաճիւղը՝ որ թեւակոխեց իր երկրորդ տարեշրջանը, աւելի երբեք գրուած է ամուր հիմերու վրայ։ Մասնաճիւղը կ՝աշխատի շատ շուտով բանալու իր Մանաւոր ակումբ-գրադարանը։

Մասնաճիւղին անդամներու թիւը կը հասնի 50—55։ Անհէ գատ Մասնաճիւղին պատուոյ անդամ արձանագրուած է Պ. Ե. Խաչիկեանը, որ կարդալով Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, եւ պատգամաւորական ժողովի օրակարգը, ամսական 100 ֆրանք կը վճարէ։ Պ. Ա. Պերկամալեան եւս կարդալով Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, միանւագ՝ Մասնաճիւղին նուիրեց հազար ֆրանք եւ ընտրուեցաւ պատուական նախագահ։

Հոս, բաւական թուով որբեր, որբուհիներ կան, որոնք ցրուած են այս կամ այն կողմ։ Այսպէս Պուէնոս-Այրէսէն յետոյ, որբեր կը գտնուին Գորտովայի, Մոնթէվիտէոյի, Պերկոսի, Ռոզարիոյ, եւ ուրիշ անծանօթ շրջաններու մէջ, ապրուստի մտահոգութեամբ։ Ասոնց ամէն ոչ բոլորին, գոնէ մէկ

…ԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ
ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՆԴԱՏՈՐԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ
…ՅՑ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՃԱՌԸ

…ինչպէս յայտնի է, երեք ամ… …ն համար ընդհատուեցան …րոյ Թաքմանադիր Ժողովին …երը, մարզպանին կողմէ, որ …սարութեան սկզբունքին …ածայն չէր գտներ կարգ մը …ւտներ:

…անի կը շարունակուէին նիս… …ը. ուշագրաւ վիճաբանու… …ն մը տեղի ունեցան: Օգոստ… …րակարգի վրայ էր ազգա… …փոքրամասնութեանց իրա… …քներու խնդիրը.—

…րոսնագրութեան ընթերցու… …յետոյ խօսք առաւ Հալէպի …րամասնական երեսփոխան …ոյս ճանկէ եւ երկար ճառ… …մը քննադատեց օրինագծին …յղուածը, որ կառավարու… …ան պետին կրօնքը կը յայ… …տարբեր խալամութիւնը, խօ… …ւ նաեւ փոքրամասնութեան …ւունքներուն վրայ, որոնց …ին ո՛չ մէկ յստակ տրամա… …թիւն կայ օրինագծին մէջ …ահանջեց որ կրթութիւնը …անուր ըլլայ:

…ետոյ խօսք առաւ Գրըք… …ի երեսփոխանը որ յայտա… …եց թէ Իսկէնտէրունի բնակ… …իւնը ընդունեց մանել Սու… …կան միութեան մէջ՝ այն պայ… …ւ որ յարգուին իր իրա… …քներն ու առանձնաշնորհ… Արդ, այս պահանջները …նկատի չեն առնուած։ Սան… …ին պաշտօնատարները մեծ …մը ունեցի չէին։ Հետեւա… …ան կը պահանջէ իր ըն… …ներուն կողմէ, որ Իսկէն… …ունի առանձին իրաւունք… …ճանչցուին ու յարգուին։

…ին խմաստով խօսեցան նաեւ …ակոսի կաթոլիկ երեսփո… …ը Սէլիմ Լուսաղաւ։ Պա… …ից որ փոխանակ մէկի, ըն… …ին երկու խորհրդարաններ …նրապետութեան նախա… … խորհրդարանին տեղ՝ ըն… … ուղղակի ժողովրդական …րկութեամբ։

…ակ Սուրիոյ պէտք Հալէպի եր… …ոխն ընդդիմախօսեց փոք… …ամասնականներու, հարցնելով. …ւյս պատճառներ առնի կու… …Սուրիոյ Թրքական երեսփոխաններն …փոքրամասնութեան համար կը …ւածէ. քանի որ իր սահ… …ն ներկայացուած է արդէն …տական օրինագծի յանձնա… …ին մէջ։

…ուղ մը երեսփոխաններէ …ւ, որոնցմէ մէկը արդար …որ «կառավարութեան» …ը բնորոշի մահմէտական …մասնութեան կողմէ», խօսք …Անթաքիոյ հայ երեսփո… …ը Մովսէս Տէր Գալուստեան, …երթէն ճառով մը համա… …թիւն յայտնեց փոքրամաս… …ան հոսանքներուն։ Պայմանեց նաեւ թէ կազմական կանոնա… գրի յանձնախումբին որուն կը մասնակցի, բանաձեւով մը առաջարկեր էր օրինագծին մէջ մտցնել Իսկէնտէրունի պահանջներուն վերաբերեալ տրամադրութիւն մը։ Բայց այս առաջարկը մերժուեցաւ։ Գ. Մովսէս Տէր Գալուստեան իր ճառը աւարտեց յայտարարելով թէ Իսկէնտէրունի սանճաքը չի հրաժարիր իր իրաւունքներէն։

Բոլոր այս քննադատութիւններուն պատասխանելու համար, ամէնէն վերջը խօսք առաւ յանձնախումբին տեղեկաբերը՝ Դամասկոսի երեսփոխան Ֆէվզի պէյ Կազի, եւ վստահեցնելէ յետոյ թէ՝ փոքրամասնութեանց իրաւունքները պիտի յարգուին, աւելցուց. Պաշտօնակիցս ճանկէ կը հարցնէ թէ՝ յանձնախումբը որուն տեղեկաբերն եմ, կ'ընդունի՞ մեր երկրին արդի բաժանումը։ Այս բաժէն կը յայտարարեմ թէ՝ ո՛չ յանձնախումբը, ո՛չ ալ Սահմանադիր Ժողովը չեն ընդունիր այս երկրին արդի բաժանումը։ Ուժը կրնայ յաղթել մարմիններուն, բայց չի կրնար ստրկացնել խիղճերը։ Ու կը նախընտրենք հարիւր տարի մնալ ներկայ վիճակին մէջ, քան թէ պաշտօնապէս ընդունիլ երկրին բաժանումը։

Տեղեկաբերին ճառէն յետոյ, ընդունուեցաւ օրինագծին ամբողջութիւնը, որ յետոյ յղուած առ յօդուած վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն. —

Լատինական տառերէնին համար մեծ աշխատութեան մը լծուած են Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ։ Մ. Քէմալ անձամբ կը վարէ աշխատութիւնները։ Պալատին վարի յարկի սրահներէն մէկը կատարեալ դպրոցանի վերածուած է եւ երեսփոխաններ, նախագահութեան պաշտօնատարներ ու ինքը, օրուան որոշ ժամերու մէջ կը հաւաքուին, դաս առնելու եւ վիճելու համար նոր այբուբենի գործածութեան շուրջ։

Դիւանար դասախօսն է Իպրահիմ Նէճմի պէյ։ «Աշակերտներէն մէկը սեւ տախտակին վրայ կուրծով հատուածներ կը գրէ նոր այբուբենով, մինչ միւսները մատիտով նոյնը կ'ընեն իրենց ձեռքը գտնուած տետրակներուն մէջ. յետոյ նմանաձայն տառերու գործածութեան մասին գանազան բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ կը տրուին։

Պալատին մէջ, կիրակնօրի ցուցակներ, երաժշտական յայտագիրներն ու նաեւ գրութիւններ լատին տառով կը գրուին։

Մ. Քէմալ խոր հաւատքով կը խօսի նոր տառերու բարեբար դերին վրայ. «Պիտի տեսնէք թէ քանի մը տարիէն, մեր լեզուն ինչ մեծ զարգացում պիտի ունենայ։ Ինք անձամբ փորձած է թէ որքան դիւրութեամբ կարելի է սորվիլ նոր տառերը, իր քրոջը սորվեցնելով։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Տասը ամիս առաջ, գիտնական ձամբորդ մը փրօֆ. Էնտրիւս, արշաւ մը կազմակերպած էր դէպի Չինաստանի խորերը։ Արշաւախումբին գոյքերը փոխադրելու համար, բազմաթիւ ինքնաշարժեր եւ ուղտեր ստիպուած էին գործածել։ Ընտրմէ մեծ մասը կորսուեցաւ արշաւի պահուն։

Արշաւախումբը գիտական հետազօտութիւններ կատարեց Չինաստանի խորերը, հեռաւոր անապատներու մէջ, եւ հաստատ համոզում գոյացուց թէ՝ քարի դարուն մէջ՝ Չինաստանը ամէնէն բազմամարդ երկիրն էր։

Ուղտակոյտերը պեղելով, արշաւախումբը երեւան հանեց մեծ գի կմախքներ, անգնահատելի արժէքով, ինչպէս նաեւ մարդկային ոսկորներ, որոնք կը պատկանին անհետացած սերունդի մը։ Փրօֆ. Էնտրիւս անոնց կը վերագրէ 20,000 տարիներու գոյութիւն մը։

Այդ շրջանին, Չինաստանի այս Հիւսիսային մասին բնակչութիւնը՝ շատ աւելի զօրեղ ըլլալու էր, քան հիմակուան սերունդը։ Փրօֆ. Էնտրիւս կը կարծէ թէ՝ Մոնկոլիստանի Հաւաքակոյտներու բնակիչներուն որոնց ոսկերոտիքը երեւան հանած է, միլիոններու կրնան հասած ըլլալ, մինչ արդի բնակչութիւնը 1,800,000 է։ Այս գիւտերը շատ մեծ նշանակութիւն ունին, այն պատճառաւ որ կը հաստատեն թէ, Հիւսիսային Չինաստանը իր քաղաքակրթութեամբ կանխած է ամբողջ աշխարհ։

Փրօֆէսէորը որ արդէն, նախապատմական բազմաթիւ հետքեր երեւան հանած է, հաւաքած է նաեւ 100 մետրէի չափ ոսկորներ։

Այս ոսկորներէն շատը կը կարծուի թէ կը պատկանին ստնաւորի մը, որուն ծագումը պէտք է փնտռել մօտաւորապէս 6 միլիոն տարի առաջ։

Այս ստնաւորին ծանրութիւնը կը գնահատուի 20 թոնոյ, բարձրութիւնը 25 ոտք։

ԿԱԹԸ ԹԵՐԹՈՎ

Դանիացի կալուածատէր մը գտած է միջոց մը, որով կարելի պիտի ըլլայ Թարմ կաթին մէջ գտնուած ջուրը ամբողջովին զատել եւ այնպէս մը ընել կաթը վերածելով հաստատուն մարմնի մը, զայն մեքենայէն դուրս հանել Թուղթի հաստ Թերթի ձեւով։

Հնարիչը կը հաւաստէ թէ, այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ կաթը պահել երկար տարիներ, եւ քիչ մը գաղջ ջուր բաւական պիտի ըլլայ կաթին Թերթը հալեցնելու անմիջապէս ստանալու համար Թարմ կաթի յատկութիւններ ունեցող հեղուկը։

Գիւտի ձեռնարկուի գործարանի մը կառուցման, արտադրելու համար կաթի Թերթեր

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՍԹԱՓԻՆՔ

ՏԷՍԻՆ — Տէսինի մասին լուրեր շատ կ'երեւան. բայց կը Թուի թէ տեղեկատուներ հարեւանցի անցած են մեր ամենամեծ Թերութեանց վրայէն։ Փրիվայէն Թղթակից մը վերջերս կը գրէր թէ, «Իր համերաշխութեամբ, գնահատութեան արժանի է այս գաղութը»։ Երանի թէ «…» ըլլար։ Մինչդեռ համերաշխութեան պակասէն չունինք ոչ ընթերցարան, ոչ հաւաքատեղի, ոչ մէկ յառաջդիմական միութիւն եւ ո՛չ իսկ փոքրիկ մանկապարտէզ մը։ Գաղութը կը համրէ 1000-1500 հոգի եւ ամէն գիւղութիւն ունի շարժում մը մէջտեղ բերելու Société Lyonnaise de Soie Artificielle բարեացակամ տնօրէնութիւնը, մինչեւ գործ ամէն դիւրութիւն ընծայած է, եւ պատրաստ է միշտ մեզի օժանդակելու, բայց մենք չենք այն մարդիկը որ օգտուինք։ Ցնորէնութիւնը մեզ տրամադրած էր ընդարձակ շէնք մը՝ երկու մեծ սրահներէ բաղկացեալ, սեղաններ, նստարաններ, որպէսզի դպրոց բանանք, եթէ չեմ սխալիր՝ նոյնիսկ դասատուին կէս Թոշակը։ Բայց, դժբախտաբար, դպրոցին ծնունդն ու մահը մէկ եղաւ։ Պատճա՞ռ, բացարձակ անհոգութիւն։ Այժմ շէնքը որպէս գարգ կը պահուի։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անփոյթ պիտի մնանք։ Ե՞րբ պիտի սթափինք։ Կան բազմաթիւ երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ որոնք եթէ բարեհաճին, կարելի է միութիւն մը ստեղծել եւ պայքարիլ այլասերման փտախտին դէմ։

Ցաւալի մաքուր հայերէն գիտցողներն իսկ իրարու հետ տաճկերէն կը խօսին, կարծես Ֆրանսայի պաշտօնական լեզուն տաճկերէն ըլլար եւ կամ Թուրքիոյ, կամ է որպէս քարոզիչներ եկած ըլլային այս ափերը։

Պարոն մը կայ որ մեր կառավարական գործերուն միջնորդի դեր (որմաար) կատարելու գործով կը զբաղի խոստանալով գլուխ հանել, կանխաւ կը գանձէ իր վարձքը։ Սակայն, յաճախ յուսախաբութեան կը մատնէ եւ ստացած գումարն ալ չի վերադարձներ։

Ինչո՞ւ Հ. Մ. Ը. Մ. ը իր գործունէութիւնը սահմանափակած է, ինչո՞ւ Թատերական պատանիները իր շարքերուն չի հրաւիրեր։

Եւ վերջապէս, կեդրոնական մարմին մը չպիտի ունենա՞նք, որպէսզի ի հարկին գաղութին անունով ներկայանայ որեւէ պաշտօնական տեղ։

Լուսիա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ
ՀԱՅ ՀԵԾԵԼԱՆՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— 15 Օգոստոս, Չորեքշաբթի օր, Լիոնի մէջ տեղի ունեցաւ հեծելանիւի մրցում մը, հայերէն կը մասնակցէին Ս. Մանտրօեան, Գ. Բամպուքճեան եւ Յ. Քէշիշեան.

Մրցորդներուն Թիւն էր 107:

Խումբը մարսէյլէն մեկնեցաւ ժամը 4ին եւ 10.30ին հասաւ Մոնթէլիմառ, ուր Բամպուքճեան կը հասնի երկրորդ: Երեսուն հոգինոց դասակ մը կը յառաջանայ դէպի Վալանս, ուր երկու հազար հետաքրքիրներ. մեծամասնութիւնը հայ, անհամբեր կը սպասէին յաղթականին հասնելուն:

Հայ ախոյեանը՝ Ս. Մանտրօեան շարքին չորրորդն էր այդ պահուն: Բայց վերջնական արդիւնքին մէջ 11րդ հանդիսացած է, հակառակ Ծամբան ինկած ըլլալուն: Ասիկա փայլուն յաղթանակ մը կարելի է համարել Մանտրօեանի համար, որովհետեւ իրմէ վերջ եկողները բոլորն ալ մէյ մէկ ախոյեաններ էին:

Բամպուքճեան 30րդ, իսկ Քէշիշեան 32րդ հանդիսացած են:

Մրցումը շահած է Ֆրանսացի Մալոսէ Փիսօ:

Ն. Մամիկոնեան

ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի կեդր. վարչութեան քարտուղարութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Billancourt ինչպէս նաեւ Alfortville արուարձաններու նորակազմ մասնաճիւղերը վաւերացուած են Շրջ. կեդր. վարչութենէն եւ կը հրաւիրէ Անոնց մօտակայ վայրերու մէջ գտնուող հայ երիտասարդները՝ անդամագրուիլ անոր (Issy-les-Moulineaux եւլն.): Նոյն հրաւէրը Ալֆօրվիլի եւ շրջականներու հայութեան Alfortville, Maison Alfort, Ivry եւլն.):

Հասցէներ.— Ա. Billancourt, M. Avédis Yacoubian, 20, Rue Traversière: Բ. Alforville, Kr. Dayian (Տայեան), 26, Rue de Dijon: (Նիւ-)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԴԻԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ — Երկու Թարմ սոփ աղջիկներ, անցեալ գիշեր դուրս կ'ելլէին Թատրոնէն, երբ վայելուչ երիտասարդ մը իրենց մօտեցաւ եւ քաղաքավար, փաղաքուշ եւ ժպտուն, ժպտեցաւ իրենց որ տեղ բռնեն իր ինքնաշարժին մէջ։ Երիտասարդը գեղանի էր եւ մանաւանդ երբ յայտնեց որ իր նման համակրելի ընկերոջ մըն ալ կը սպասէր, օրիորդները փութացին ընդունիլ հրաւէրը, ու մտան ինքնաշարժ։

Փոխադարձ համաձայնութեամբ, որոշուեցաւ Թէնի կողմերը գիշերային զբօսավայր մը երթալ։ Բայց ճամբայ ելլելէ յետոյ, ինքնաշարժը այնքա՜ն արագ եւ երկար քալեց որ, երբ կանգ առաւ, արդէն Վէրսայլի մօտ կը գտնուէին։

Հոն, երկու երիտասարդները վար իջեցուցին իրենց ընկերուհիները եւ ատրճանակի սպառնալիքին տակ՝ ստիպեցին զանոնք որ իրենց յանձնեն ինչ որ ունին իրենց վրայ դրամ գոհար։

Այս կերպով հաւաքուեցան 15000 Ֆրանքի արժէքով գոհարներ։ Գործանելէ յետոյ, ինքնաշարժ երիտասարդները կառք նստաւ եւ փախան, մինչ յուսախաբ օրիորդները բացին իրենց ոտքերը Վէրսայլ երթալու եւ ոստիկանութեան բողոքելու համար։

ԴԱՐԱՆԻՆ ՏԱԿ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ.— Կիւսթավ-Գուրպէ փողոցին մէջ, տան մը վարձակալներէն մէկը, աղմուկ մը կը լսէր վրայի յարկէն։ Տանը առաջակալ մը ինկած ըլլալու էր։ Աղմուկէն յետոյ, մարդը հեծծիւններ ալ լսեց, ու ոստիկան մը կանչելով, բարձրացաւ վրայի յարկաբաժինը ուր կը բնակէր տիկին մը։

Ստիպուեցան դուռը խորտակել։ Մարդ չի կար տան մէջ։ Սենեակէ սենեակ խուզարկութեան սկսան եւ սենեակներէն մէկուն մէջ գետին ինկած գտան հայելաւոր դարան մը, որուն տակէն մեղմ ողբեր կը լսուէին։

Դարանը շատ ծանր էր. երկուքը մէկ չկրցան զայն վերցնել եւ միայն ուրիշ 8—10 մարդոց աջակցութեամբ, երբ յաջողեցան վեր առնել զայն, տակէն երեւան ելաւ տանտիրուհին, որ ուշքի գալէ յետոյ, բացատրեց թէ՝ դարանին վրայ ելած էր մաքրելու համար, երբ ինկաւ, դարանն ալ իր վրայ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Փարիզի Ֆրանսական Առեւտրական Վարժարանէն շրջանաւարտ եղած են՝ Արտաշէս Ուշաքլեան (Քէօթահիա), Միհրան Ներսէսեան (Սիվրիհիսար), Կարապետ Մաշաքեան (Քէօթահիա), եւ Սարգիս Փօյաճեան (Կէյվէ)։

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.— Օր. Մառի Պօտուրեան որուն Վենետիկի երաժշտանոցին մէջ նուագած մէկ կտորը այնքան գնահատուեցաւ օտար եւ հայ Թերթերու կողմէ, տարեկան քննութեանց մէջ բարձրագոյն նիշեր ստանալով, արժանացած է առաջին մրցանակի։ Սեպտեմբերի սկիզբը՝ երաժշտանոցին ծախքով պիտի այցելէ Միլանի եւ Թորինոյի գեղարուեստական ցուցահանդէսները։

Վենետիկի երաժշտանոցը կը պատրաստէ զարգացած երաժիշտներ։ Երաժշտական սեւէ ճիւղի աշակերտ՝ պարտաւոր է մշակոյթի դասերուն եւս հետեւիլ, որոնք չորս տարի կը տեւեն (իտալ. լեզու եւ գրականութիւն, Թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն)։ Իտալերէն լեզուի եւ գրականութեան քննութեան՝ քսան երկսեռ աշակերտներու միջեւ՝ երկու հոգի միայն 10 կ'առնեն, Օր. Մառի Պօտուրեան եւ իտալացի օրիորդ մը։

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՅԻԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ
I

— Այո, ամուսինս հեռաւոր …կանն է, բայց երբեք որոր… …ոգին չի նմանիր, ըսաւ կինը …ը շարժելով.— Ա՛հ, քոյրիկս, …ինս կաղնիէ կը կախուէր …իւսի վառութիւնը կատարե… …ալ։

…ի լալ սկսաւ. ծունկին վրայ …տուա Զուանէի գլուխը, …եց պաղ եւ աղտոտ ձեռքը …անեց լքուած եզերայրիկնե… վրայ։

— Բոլորին մէջ լքուած մերկ …կներու կը նմանին, որոնց …ը օրսորդէն վիրաւոր ալ …չի վերադառնար։ Ո՛վ ուտե… …իտի տայ անոնց, ո՛վ մայ…րութիւն պիտի ընէ, գեռ հագուիլ ու հանուիլ չի գիտեր էն պզտիկը։

— Հագուած պիտի քնանայ, պատասխանեց կինը՝ մխիթարելու համար աղջիկը։ Ինչու կուլաս, կ'ըմ'ը, առաջ մտածելու էիր, ո՛լ անօգուտ է, համբերէ՝ Ցէրը չի լքեր բոյնին Թռչնակները։

— Ի՞նչ հով, ըսաւ աղջիկը։ Արդեօք կը հաւատա՞ս մեռելներուն։

— Ես ոչ մեռելներուն կը հաւատամ ոչ ալ կենդանիներուն.

Զուանէ գլուխը վեր առաւ, «Ես կը հաւատամ» ըսաւ ու երեսը ծածկեց Ոլիի գոգնոցին մէջ։

Կինը վերսկսաւ պատմութիւնը։

— Զաւակ մը ունեցայ, հիմա 8 տարեկան է եւ անգ մը կը ծառայէ եւ յետոյ ալ պզտիկը։ Այժմ աղքատ ենք բոլորովին, ծախեցինք ամէն բան, մինակ աս տունը մնաց մեզի։

— Ի՞նչպէս մեռաւ ամուսինդ, հարցուց աղջիկը տղուն գլուխը շոյելով

— Արշաւանքի մը մէջ, երբեք բանտ չմնաց, աւելցուց կինը հպարտութեամբ, թէեւ ոստիկանութիւնը միշտ կը հետապնդէր զինքը, ինչպէս որսորդը վարազը։ Մինչդեռ անոնք կը փնտռէին լեռներուն վրայ, ան հոս էր, այս կրակին առջեւ ծալլապատիկ նստած

Երախան գլուխը վեր հանեց, խոշոր ակնոցները տնկեց. յետոյ նորէն վար դրաւ Ոլիի գոգնոցին վրայ։

— Օր մը, երկու տարի առաջ, իմացաւ որ ոստիկաններ կը փնտռեն զինք մօտակայ լերան վրայ։ «Թո՛ղ անոնք փնտռեն, ես պիտի մասնակցիմ արշաւանքի մը, գիշերը կը վերադառնամ», ըսաւ եւ անհետացաւ։ Սպասեցի. սպասեցի 4 գիշեր, չերեւցաւ։

— Ո՞ւր գացեր էր։

— Չլսի՞ր, արշաւանքի մը։ Սպասեցի 4 օր, բայց տխուր էի, ամէն քայլի սիրտս կը բաբախէր։ Չորրորդ գիշերը դուռը զարկին, բացի «կին ալյեւս մի՛ սպասեր» ըսաւ դիմակաւոր մէկը, տուաւ ամուսինիս մեծ վերարկուն եւ հեռացաւ։

Կինը հառաչեց բարձրաձայն եւ լռեց։ Ոլի երկարօրէն նայեցաւ կնոջ, յանկարծ ակնարկը հետեւեցաւ Զուանէի զարհուրած նայուածքին։ Երախային կարծր եւ Թուխ ձեռքերը կը շարժէին դադահար եւ պատին վրայ բան մը կը ցուցնէին։

— Ինչ ունիս, ինչ կայ

— Դիակ մը մոլորած

— Ինչ դիակ ըսաւ ծիծաղելով վայրկենական ազատութեամբ մը։

Բայց երբ անկողին գնաց, մինակը գորշ եւ ցուրտ ձեղունի մը տակ, որուն տանիքին վրայ հովը կը փչէր կատաղօրէն՝ մտածեց կնոջ պատմութեան, դիմակաւորին վրայ որ բերեր էր «կին, ա՛լ մի՛ սպասեր» Մտածեց եզերայրիկներուն վրայ, Ընանիայի գանձին վրայ. մտածեց վերջապէս մեռած մօրը վրայ ու վախցաւ, տխրեցաւ խորապէս եւ հակառակ անոր որ, կը զգար գժոխքի դատապարտուած ըլլալը՝ փափաքեցաւ մեռնիլ։

II

Ոլի զաւակ մը ունեցաւ գարնան սկիզբը։ Այրի կնոջ խորհուրդով երախան Ընանիա կոչուեցաւ։ Մանկութիւնը սահեցաւ լերան գագաթը ցցուած վայրի տան մէջ, որ հաճգչող բազէի մը կը նմանէր։ Երկարատեւ ձմրան ձիւն ու մշուշ անպակաս էին. գարնան՝ գուիշներն անգամ կը ծածկուէին խոտերով։ Ճամբաները ծածկուած էին խոշոր կոպիճներով, որոնց վրայ բզէզները կը քնանային արեւին դէմ եւ ուր մրջիւնները կը վխտային։ Թուխ քարէ տնակներու տանիքները ձուկի Թեփերու երեւոյթն ունէին, դռնակները սեւ, պատշգամները մաշած փայտէ եւ սանդուխները օրխատունկերով ծածկուած էին։ Եկեղեցիին նկարագեղ զանգակատունը կը ցցուէր վանքին բակէն, կաղնիներու կանաչութենէն վեր՝ տիրելով գիւղանկարին՝ գծուած դուարթ երկնքի վրայ։

Ըռասպելական հովիւ մը կը հրճապատէր գիւղաքաղաքը լուսաւոր, կարծես արծաթով զարդարուած կատարները ձմեռնային Թօռ լեռներուն, կը տիրապետեն Բարբաճիայի մեծ հովիտներուն, որոնք գորշ ու կանանչ, անհունութեան երեւոյթն ունին եւ կը բարձրանան մինչեւ Թոնի, որ իր փայտէ տնակներով եւ քարուտ գոյնով կը հսկէ հովերուն ու շանթերը

(Շար.) Թարգմ.՝ Շեթուն

Առաջին անգամ 1927 Ապրիլ 6ին էր որ մէջտեղ դրուեցաւ հակապատերազմեան դաշինքը, Պ. Պրիանի կողմէ Ամերիկայի ուղղուած նամակով մը։ Անկէ ի վեր կը քաշքշուէին բանակցութիւնները, մինչեւ որ յանգեցան Քելլոկի բանաձեւին։

Նոր ցոյցեր Իտալիոյ դէմ

Թէեւ վաւերացուած է Նէթունոյի դաշնագիրը, որուն համաձայն Իտալացիները պիտի կրնան հաստատուիլ Տալմացիոյ ծովափը, բայց սլաւ ժողովուրդին ընթացքը ոչ միայն կը սպառնայ արգելքներ դնել ճամբուն վրայ, այլ եւ նորէն խանգարել Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ յարաբերութիւնները։ Ամբողջ Տալմացիոյ ծովեզերքը՝ եուկոսլաւ բանուորներըպայքար կը կազմակերպեն, իտալական նաւերուն դէմ։ Բոյկոտի ծրագիրը մեծ ծաւալ կը ստանայ, հակառակ խափանարար փորձերուն։

Աւջի օր նոր եւ աւելի ծանր ցոյցեր պատահեցան Սէպէնիքոյի մէջ։ Զորս հարիւր ցուցարարներ յարձակեցան իտալական հիւպատոսարանին դէմ եւ քարկոծեցին իտալաբնակ տուները։ Ոստիկանութիւնը փորձեց ցրուել ամբոխը եւ երկու անգամ կրակ բրաւ օդին մէջ, բայց չկրցաւ արգիլել իտալական կալուածներու աւերումը։ Քարեր նետուեցան նաեւ իտալական նաւերու դէմ։ Իտալացիներու մէջ գայրոյթը՝ այնքան խոր է որ, Տալմացիոյ ծովեզերքը կռիւ ծագեցաւ սլաւ ձկնորսներու եւ Իտալացիներու միջեւ։ Պելկրատի իտալական դեսպանը նոր բողոքագիր մը ուղղեց սերպիական կառավարութեան։ Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի կը պատրաստէ աւելի ուժգին ծանուցագիր մը, պահանջելով ոչ միայն ներողութիւն, այլ եւ հատուցում։

Միեւնոյն ատեն, կացութիւնը լարուած կը մնայ Սերպերուն եւ Խրուաթներուն միջեւ։

Ալպանիան թագաւոր կ'ուզէ

Ալպանիոյ տեղեկատու գիւանը կը յայտարարէ թէ ամբողջ ժողովուրդը անհամար հեռագիրներով կը պահանջէ միապետութեան վերածել երկրին վարչաձեւը, թագաւոր հռչակելով Ահմէտ Զօկուն։ Մամուլն ալ ուժ կուտայ այս բաղձանքին։ Բայց, վերջնական որոշումը պիտի արձակէ Ալպանիոյ սահմանադիր ժողովը, որ կը գումարուի Օգոստ. 25ին։

Կարմիր նաւատորմը կը զօրանա՞յ

Վորոշիլօֆ, Ռուսիոյ պատերազմական գործավարը, իր վերջին տեղեկագրին մէջ կը պարզէ թէ կարմիր նաւատորմին վիճակը մեծապէս բարւոքած է եւ նաւազներուն պատրաստութիւնը գոհացուցիչ է։ Բայց կը զանգատի թէ կարգապահութիւնը թուլցած է եւ անթելի սպասարկութիւնը անբաւական։ Գործավարը ստիպողաբար կը պահանջէ բարւոքել նաւատորմին վիճակը եւ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել ծովային եւ ցամաքային ուժերուն միջեւ։

Սուտ լուրեր Սուրիոյ մասին

Կարգ մը օտար թերթեր հաղորդած էին թէ նոր ապստամբութիւն պիտի ծագիձէպէլը Տրիւզի մէջ եւ թէ ընդհարում մը պատահած ըլլալով ֆրանսական զինուորներու եւ լեռնցիներու միջեւ, 60 հոգի մեռեր են։— Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ այս տեղեկութիւնները բացարձակապէս անհիմն են, և դիտմամբ հրապարակ կը նետուին, միտքերը պղտորելու համար։

Կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ և ո՛ր եւ է ընդհարում չէ պատահած։

Ինչպէս կ'ընտրեն նախագահը

Հռչակաւոր միլիոնատէր Մորկընի դրամատան տնօրէններէն մէկը իր աջակցութիւնը խոստացաւ Պ. Հուվըրի, նախագահական պայքարին առթիւ։ Եւ անմիջապէս 20.000 տոլար դրաւ հանրապետական կուսակցութեան ընտրական յանձնախումբին տրամադրութեան տակ։

Վէզուվը կը շարունակէ բորբոքիլ

Նափոլիէն կը հեռագրեն թէ Վէզուվի բորբոքումը, որ հանդարտած էր վերջին օրերս, աւելի սպառնալից հանգամանք առնել սկսած է։ Հրացայտ լաւան այժմ լիճ մը կը կազմէ կեդրոնական խառնարանին մէջ եւ նոր խառնարան մը կը կազմուի։ Մեծ քանակութեամբ հրավառ մոխիր կ'արձակուի, ինչ որ չէր տեսնուած վերջին բորբոքումներու ատեն։ Այս առթիւ նորէն մէջտեղ կը դրուին ծանօթ գիտունի մը խիստ յոռետես գուշակութիւնները։

Ձերբակալութիւն մը Վիէննայի մէջ

Վիէննայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պուլկար համայնավար գործակալ մը, Իսկրոֆ։ Կ'ըսուի թէ բնակարանին մէջ գտած են վեց պայուսակ լեցուն համայնավարական հրատարակութիւններ, գերմաներէն, ռուսերէն եւ պուլկարերէն։ Իր թուղթերուն մէջ կը գտնուի եղեր յատակագիծ մը՝ զինեալ ապստամբութիւն յարուցանելու համար Պուլկարիոյ մէջ։

Մոնկոլիոյ եւ Մանչուրիոյ մէջ ալ

Խարպինէն կը հեռագրեն թէ չինական իշխանութիւնները ձերբակալած են արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի պաշտօնեաներէն Լաշէվիչը, իբրեւ մեղսակից խորհրդային դաւի մը, որուն նպատակն էր ապստամբեցնել Մոնկոլիան ու Մանչուրիան եւ բաժնել Չինաստանէն։

Ի՛նչ եղաւ օդանաւը...

Լուր չկայ ամերիկեան «Կրէյզըր Րոքֆորտ» օդանաւէն, որ երեք հանգրուանով պիտի կտրէր Ատլանտեանը, Ամերիկայէն Շուէտ անցնելու համար։

Առաջին հանգրուանը յաջողութեամբ անցան. երկու օդանաւորդները, Հէսէլ եւ Քրէմըր։ Երկրորդ հանգրուանն էր Քոքրէյն (Քանատա), ուրկէ մեկնեցան շաբաթ կէս օրին եւ կիրակի առտու արշալոյսին պէտք է հասած ըլլային Կրօէնլանտա։ Մինչեւ երէկ իրիկուն (երկուշաբթի), լուր չկար յանդուգն օդանաւորդներէն։

Քոքրէյնէն Կրօնլանտա 1660 մղոն է, եւ օդաչուները կը յուսային անցնիլ տասը ժամէն, այսինքն ժամը 160 մղոն թռչելով։

Կը կարծուի թէ հարկադրուած են իջնել ամայի վայր մը։ Պէտք է յիշ՚ել որ, օդանաւը ճամբան պիտի անցնէր 700 մղոն տարածութեամբ անապատային եւ սառուցեալ շրջաններէ։

ԱՄԵՆՈՒՆ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի՝ հրաշալի պարումները, Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Զ. Ե. Ո. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը։ Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր։

Կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Կը մասնակցին երգիչ Գ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Գ. Ժոլժ, ինչպէս նաեւ ԵԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով։ Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու։

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել։ Ջուխ պիւֆէ սովորական գիներով։

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՐԱՀ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրօյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փորթ Տ'Օրլէանէն թրամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ։ Ժամաւորներ առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Գասանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար։

ԴԱՄԲԱՆԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Ալժէր, Յ. Գ.— 35.
Ալփոռվիլ, Ա. Ա.— 10.
Ռոման, Ա. Վ.— 80.
Մարսէյլ, Մ. Գ.— 222.
Մարսէյլ, Կոմ.— 646.
Մարսէյլ, Արծ.— 100.
Փարիզ, Հ. Մ.— 30.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեանը որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս Բետեւեան հասցէին, «Ստամպուլտա Քիւչիւք Համամ Խանընտա»։ Իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet, Poncins, par Feurs, (Loire).

Կը խնդրուի Պոլսահայ Թերթերէն արտատպել

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Թադէոս Մեծատուրեան, Սուրէն Շահպէնտէրեան, Տ. Չիթճեան, Մանուէլ Կապուտիկեան, Երզնկացի Արշակ Ճգնաւորեան, Գարեգին Երկանեան, Հայկ Սէմէրճեան, Գարեգին Անդրէասեան, Հայ Գնդունի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրատուն : 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

22 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 731

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԷՍ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ, Թռուցիկ ակնարկ մը նետելով գաղութներու կրթական գործունէութեան կամ անկարողութեան մասին, կ'եզրակացնէինք.

— ...«Թէ Յունաստանի եւ Թէ մանաւանդ Սուրիոյ մէջ, տասնապատիկ աւելի արդիւնք պիտի ստանանք, եթէ կարենանք լաւ ...ել ազգային եկամուտները, եւ ունեցողէն բաժին հանել ...»:

Բայց այստեղ արդէն կը ծագի չարաբաստիկ հարցը.— Ազգ...ական իշխանութեան մը հաստատումը, որուն պահանջը ...ն ալ կը զգան, իսկ իրականացման համար ոչ մէկը գործնական ...յլ մը կ'առնէ...»:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ փորձեր կատարուած են, մանաւորապէս 1923-1924ին, Դաշնակցութեան ռամկավարներու նախաձեռնութեամբ, յանգելով ձախողման: ...ոյ համագումար մը հրաւիրելու նախաձեռնութիւնը ստանձ... Ռումանիոյ Թեմական Խորհուրդը, իբրեւ չէզոք մարմին. Այս ձեռնարկն ալ վիժեցաւ, ուրիշներու խուլ պայքարին ...մ ձեռնպահութեան հետեւանքով:

Յետագային խրամատը աւելի բացուեցաւ, շնորհիւ խարդ... կազմակերպութեան մը որ կը կոչուի Հօկ, եւ որ, հայրենիքին օգնելու պատրուակին տակ, կը ձգտի կազմալուծել բոլոր ...ային օրկանները: Տեսակ մը քաղաքական «շանթաժ»:

Այդ խառնիճաղանճ կոմիտէին շուրջ եւ թե կուսային ...ակեաններ, որոնք շուտով սթափեցան եւ հիմա նոյնքան ...նդով կ'աշխատին զայն քանդելու: Անոր կողքին կանգնեցան ...մկավարները, որոնք իրենց երեւելիներով մասնակցեցան վարչութեան, բայց ձեռքի տակէ եւ երբեմն ալ հրապարակաւ հետզհետէ աւելի որոշակի ուզեցին ապացուցանել թէ աւելորդ է Հօկը, երբ կանգուն կը մնայ Բարեգործականը: Այս «...միտքը» շեշտուեցաւ մանաւորապէս Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի մէջ:

Չէզոքական մնացին միայն դաշնակցական մարմիններն ...մամուլը, որոնք մինչեւ այսօր ալ կ'արծարծեն ազգային ...իշխանական կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը:

Իսկ հիմա որ կ'երկարաձգուի մեր բնակութիւնը արտասահմանի մէջ, եւ Երեւանի վարիչները պարզապէս առեւտրական ձեռնարկի մը վերածեր են ներգաղթը, խափանարարներն ու ...ոք կոյրերն ալ լեզու ելած են:

Օգոստոս 2ին, ուշադրութեան յանձնեցինք «Արեւ»ի մէկ ...ագրականը, որ, հակառակ ռամկավարներու երկդիմի սովորութեան, բացորոշապէս մէջտեղ կը դնէր «ազգային վարչական ...ենային վերակազմութեան պէտքը, ամէն տեղի համար ...»:

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, պարզելով գաղութներու ներկայ վիճակը, կազմալուծումն ու այլասերումը, ...շեշտէր.

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան երբեք ...որ մըն է, հրամայական պահանջք մը, մեր բոլոր բերել, համայն մեր փոքր ու անբաւական ուժերը, հիմնաւոր եղանակով ...ուշադրութիւն ... մեր բոլոր ցիրերը, անհատական թէ հաւաքական, ... կը ձգտին համայնային բարօրութեան: (Արեւ, 24 Յուլիս):

Մենք երկու ձեռքով ծափահարեցինք այս անուղղակի հրա...: Եւ կը սպասէինք որ միւս ռամկավար օրկաններն ալ ...նակցէին, մանաւանդ Փարիզի մէջ, ուր կը գտնուին իրենց ...մանատարները: Մինչեւ այսօր ալ կը սպասենք, թէեւ «Արեւ»ն ...ամ ձայնը կտրեց կէս ճամբէն, եթէ սխալ չենք դատեր:

Այսպէս կամ այնպէս, խնդիրը դրուած է սեղանի վրայ:

Մենք չենք ուզեր պրպտել ռամկավարներու ետ-առաջ ...ոտուններուն գաղտնիքը: Կ'ուզենք հաւատալ թէ անոնց ...ալ, տակաւին կան մարդիկ, որոնք ընդունակ են ծուռն ...իտակը զանազանելու, եւ այսքան կենսական գործի մը ...րան հարթելու:

Մեզի անծանօթ չեն անոնց մտավախութեան պատճառները: ...նց գլխաւոր մղձաւանջը այն է որ, Դաշնակցութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէ, Մարմիններու կամ ժողովներու մէջ: Պատասխանենք առանց բառերը ծամծմելու, — Ո՞ր եւ է ...ական մարմնի մէջ, թող իւրաքանչիւր կուսակցութիւն ունենայ միայն մէկ ներկայացուցիչ: Այսպէս, օրինակ, եթէ հիմ... կամ նախաձեռնարկ Յանձնախումբ մը կազմուի, գաղութներու կազմակերպութիւնը լրացնելու եւ կեդր. Վարչութեան մը ստեղծելու համար:

Իբրեւ ռամկավար-ազատականներ, անշուշտ չեն կրնար ...անջ դնել որ ընտրութիւններն ալ նշանակովի ըլլան: Քուէն պիտի վճռէ այդ խնդիրը:

Բայց այստեղ անգամ կարելի է ձեւ մը գտնել, մեծամասնութիւնը վերապահելով չէզոքներուն:

Էականը՝ նախաձեռնութիւնն է: Հրապարակ նետուիլ առանց ...ակալ կարծիքներու եւ գործին, ստիպողութեան եւ պատասխանատուութեան կատարեալ գիտակցութեամբ:

Պատրա՞ստ են, թէ պարզապէս օդապարիկ մը մէջտեղ նետեցին, երկու սիւնակ լեցնելու համար:

«Արեւ»ը, շեշտելով գաղութներու կազմակերպութեան ...ը, զայն կը նկատէր «հզօր ազդակ մը պահպանելու մեր ...ային արժէքները, Եկեղեցին, Մշակոյթը, Ընտանիքը եւ Ոգին».— բոլորն ալ գլխագիր:

Այդ խելօք խօսքերն ու գլխագիրները եթէ արժէք մը ունին ռամկավարներուն համար, ամէնէն առաջ իրե՛նք պէտք է ...ր գործի վերածելու ճամբը մտածեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Երկար ատենէ ի վեր, Վիեննայի Մխիթարեանները կը խորհէին վարժարան մը բանալ Ֆիլիպէի մէջ.

Պոլսոյ «Ազդարար»ը, այս առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (15 օգոստ.).

—«Ինչպէս կը հաղորդէր երէկ մեր թղթակիցը, գործը ձեւաւորուած է ամէն կերպով եւ գրեթէ մարմին առած: Արտօնութիւնը առնուած, պիւտճէն առձեռն, շէնքը գրեթէ պատրաստ եւ ուսուցչական կազմը մասամբ ապահովուած: Իսկ աշակերտ՝ որքան կ'ուզէք, ուրչափ մեծ է պահանջը: Կը մնայ միայն կարգի դնել ընթացիկ գործերը, եւ դասաւանդութեան սկսիլ: Ասոր ալ թուականը որոշուած է.— Հոկտ. մէկ.

Կենսական եւ անյետաձգելի պահանջ մըն է որ գոհացում կը գտնէ այս կերպով: Պուլկարահայ գաղութը, իր քանի մը տասնեակ հազար բնակչութեամբ անհրաժեշտ կարիք ունէր միջնակարգ կրթարանի մը: Որքան ալ բարեկամ, նախակրթարանները չեն կրնար այդ թերին լրացնել: Անոնց դերն է միայն մտքի շաղախը պատրաստել. կաղապարումը երկրորդական վարժարաններու մէջ է որ կը կատարուի. իսկ թրծումը՝ համալսարանական բովին մէջ: Արդ, ի՞նչ օգուտ նախակրթութենէն, եթէ աշակերտութիւնը, հազիւ միտքը բացած գիտութեան լոյսին, օտար հաստատութիւններու մէջ պիտի գտնէ ինքզինքը: Ունեցածն ալ վրայ պիտի տայ անտարակոյս, եւ բոլորովին տարբեր խմորով պիտի շաղախուի, յաճախ մոռնալով նոյնիսկ մայրենի լեզուն: Գիմնազ գացողները, վերջ ի վերջոյ 11-12 տարեկան տղաներ են, թերխաշ ալ ամէն տեսակէտով: Յետագայ տարիներն են որ ճակատագրական ազդեցութիւն կը գործեն, անկործնելի կնիքը դարնելով անոնց թէ՛ միտքին թէ հոգիին վրայ:

Դեռ նկատի չունինք պուլկարահայ նախակրթարաններուն խեղճուկ վիճակը, մէկ երկու բացառութիւններէ զատ: Մէկ մասը տեւականօրէն «հիւանդ» է պիւտճէի ցաւով. միւս մասն ալ շատ տարբերութիւն չունի հասարակ ծաղկոցներէ, դարձեալ նոյն պատճառով: Իսկ տեղեր կան, ուր մանուկները փողոցը մնացած են»:

ՕԴ ՄԷԿ ԼՈՒՐ ՕԴԱՆԱՒԷՆ

Երէկ մինչեւ կէսօր ո՛չ մէկ լուր ստացուած էր կրէյթըր Րոքֆորտ օդանաւէն, որ Հիւսիսային Ամերիկայէն Նուէտ կ'երթար Կրօէնլանտայի ճամբով: Քանի մը նաւեր ճամբայ ելան օդանաւը փնտռելու համար:

∴ Օդանաւորդ Կէօպէլ Միացեալ Նահանգները կտրեց արեւմուտքէն դէպի արեւելք՝ Լոս Անճելըսէն Նիւ Եորք 17 ժամ 50 վայրկեանէն: Այսպէսով կոտրեց մրցանիշը, որ 1923էն ի վեր կը պատկանէր Մաք Րէտիի՝ 26 ժամ 56 վայրկեանով:

∴ Ֆրանսացի օդանաւորդ Նոկէս, որ երեք շարժանիւնոց ջրօդանաւով մը Օգոստոս 16ին Մարսիլիա-Պէյրութ ճամբան —3000 քիլոմեթր— կտրած էր 36 ժամէն, յաջողութեամբ կատարեց նաեւ վերադարձը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Յունաստանի կիրակի օրուան ընտրութեանց վերջին արդիւնքները կը հաստատեն թէ Վէնիզէլոս ջախջախիչ յաղթանակ տարած է: Խորհրդարանի 250 աթոռներէն 220ը շահած են Վէնիզէլոսի կուսակիցները: Ընդդիմադիրները 30 աթոռ միայն ունին:

Արքայականները մեծ պարտութիւն կրեցին: Բացի Ցալտարիսէն, արքայական միւս կարեւոր դէմքերը ձախողեցան: Ասոնց մէջ են՝ ծայրայեղ արքայական Վոզիքիս, գահընկէց Եորկիոս Թագաւորի մտերիմ բարեկամ եւ արքայականներու գլխաւոր վարիչ Սթրայթ, որ վերջերս յատկապէս Լոնտոնէն Յունաստան գացած էր, հակավէնիզէլոսեան պայքար մղելու համար: Պարտուած են նաեւ Մէթաքսաս, Թէոտոքիս, Տէմէրոզիս:

Կը հաստատուի թէ ո՛չ մէկ համայնավար ընտրուած է: Ընտրուած են նախկին եւ այժմու արտաքին նախարարներ՝ Միխալաքափուլոս եւ Քարափանոս, ընտրուեցան նաեւ Քաֆանտարիս եւ Փափանաստասիու, նախկին նախարար եւ վարչապետ:

Սելանիկի մէջ համայնավարները քուէներու 100էն 2ը միայն ստացան: Ջախողեցան նաեւ Գավալայի եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ, ուր սակայն կարեւոր թիւով բանւորներ կան:

Աթէնքի, Պիրէոսի, Սելանիկի եւ Եպիրոսի մէջ վէնիզէլոսեանները ստացան քուէներու 100էն 80ը: Կրետէի մէջ նոյնպէս շահեցան մեծամասնութիւնը: Դեռ յայտնի չեն արդիւնքները Պելոպոնէսի շրջանակին, որ արքայականներու միջնաբերդն է եղած միշտ:

Ընտրուեցաւ նաեւ Վէնիզէլոսի տղան: Նախկին դիկտատոր զօրավար Փանկալոս պարտուեցաւ Աթէնքի մէջ:

Ընտրութիւնները ցոյց տուին թէ Վէնիզէլոս վերստին շահած է իր Զինադադարեան շրջանի մեծ ժողովրդականութիւնը: Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ հելլէն ժողովուրդը Հանրապետութեան կողմնակից է:

Վէնիզէլոս արգիլեց իրեն ի պատիւ կատարուելիք ցոյցերը վէնիզէլոսեաններուն կողմէ:

Ամբողջ Յունաստանի մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ:

∴ Վէնիզէլոս, յաղթանակէն վերջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, վեր հանեց ընտրութեանց արդիւնքին կարեւորութիւնը եւ աւելցուց.

— «Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը հիմա այլեւս չպիտի կրնայ ուրանալ հանրապետական վարչաձեւին յաղթանակը»:

Դիտել տուաւ նաեւ թէ ընտրութիւնները տեղի ունեցան կատարեալ ազատութեան մէջ եւ թէ բացի բոլորովին աննշան դէպքէ մը, ամէն ինչ հանդարտ ու կարգապահ անցաւ:

∴ Նախկին վարչապետ Սքուլուտիս, Վէնիզէլոսի նախկին հակառակորդը, մեռաւ:

Նախարարական տագնապ Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիա նախարարական տագնապի մը նախօրեակին մէջ կը գտնուի: Անցած շաբաթ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ Սոֆիայի մէջ կատարուած ազդու դիմումներն են պատճառը այս նոր տագնապին:

Արտաքին Նախարար Պուրոֆ կը փափաքի խիստ միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան դէմ, համաձայն անգլօ-ֆրանս. ծանուցագրին, սակայն կ'ըսէ թէ անկարելի է այդպէս գործել՝ քանի՛ պատերազմական նախարարի պաշտօնին վրայ կը մնայ զօր. Վոլքոֆ:

Պուրոֆ այս մասին տեսակցեցաւ վարչապետ Լիափչէֆի հետ եւ յայտնեց որ եթէ զօր. Վոլքոֆ չհրաժարի, դահլիճէն պիտի քաշուի: Վարչապետը Վառնա գնաց՝ խնդիրը պարզելու համար Պորիս Թագաւորին: Նախկին վարչապետ Ցանքոֆ եւս համամիտ է որ զօրավար Վոլքոֆ քաշուի:

Այս կացութեան առջեւ վտանգուած է Լիափչէֆի դահլիճին դիրքը: Զօր. Վոլքոֆ, որ պատասխանատու մնալէ առաջ հրաժարելու փափաք յայտնած էր, այժմ փոխած է իր միտքը: «Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ առեւտրական նախարար Պոպոշեւքի եւ երկրագործական նախարար Տիմիթրի Խրիսթոֆ եւս կը բաժնեն Պուրոֆի տեսակէտը, որ այսպէսով կը դառնայ ժողովրդական կուսակցութեան տեսակէտը:

Կնճիռին լուծումը կախուած է Թագաւորին տալիք որոշումէն:

∴ Սոֆիայէն վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պատերազմական նախարար Վոլքոֆ հրաժարեցաւ:

Ֆաշիստական Մեծ Ժողովը Հռոմի մէջ

Ֆաշիստ կուսակցութեան Մեծ Ժողովը Հռոմի մէջ պիտի գումարուի Սեպտեմբերի սկիզբը, քննելու համար այժմէական զանազան քաղաքական խնդիրներ: Մեծ Ժողովը նոյնպէս պիտի կազմէ յայտագիր մը՝ Հռոմի վրայ քալելու 6րդ. տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնելու համար: Նախ քան այդ ժողովին բացումը, զաւառի ֆաշիստական բոլոր թերթերը կարեւոր յօդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԵԶՈՒԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ըր նոր՝ թերթ նոր: Ցպագիր ու վիմագիր, օրական թէ պարբերական, չկայ գաղութ մը որ չունենայ իր քանի մը հրատարակութիւնները:

Յաճախ, միակ հաճելի բառը որ գիտի մը թարմութեամբ, ուշադրութիւնդ կը գրաւէ, անոնց ամէն մէկուն անունն է:

Բայց ինչ որ գիս կը մտատանջէ, բովանդակութիւնը չէ անոնց, ո՛չ ալ թիւը որ ախտաւոր ու տարափոխիկ երեւոյթի մը պէս կը սպառնայ արագօրէն շատնալ:

Ա՛լ վարժուեցանք: Հինցրու կոճկուած լեզուին տակ, դժուարութեամբ գիտենք յարգել կենդանի կմախքներու վերջին խլրտումները. Այլ ըսելու, «Ցին փառքի աւերակներով հպարտանալու փորձը մարդկային է եւ իբր սխալութիւն իսկ՝ ունի իր արդարացուցիչ կողմերը:

Ու նորերու փքուռոյց գնդակներն ա՛լ անտարբեր կը ձգեն: Մրցորդ ու նախամեծորդ իսկ չեն ուզեր ... աւելի ...: Թող կուտան որ օդէն ալ թեթեւ, բարձրանան՝ մինչեւ որ ... պայթին ...:

Ալ գիտենք առանց կարդալու՝ գնահատել թերթի մը բովանդակութիւնը, դատելով հեղինակին անունէն ու յօդուածին վերնագրէն:

Այս բոլորը ոչինչ սակայն: Ահա՛ թէ ինչն է որ կը մտատանջէ:

Ամէն թերթ ունի փաղանգ մը աշխատակիցներու, որոնցմէ շատերը՝ ցիգի, խղճահարութեան, ո՛չ մէկ վարանումի պէտք ունին, մեռցնելու համար լեզուն: ... անոնց ... տաղանդն է:

Ու մեր լեզուէն արդէն, հոգեվարքի հոտ կուգայ: Պիտի մեռնի՞: Չենք գիտեր: Ինչ որ դատապարտուած է ապրելու, պիտի ապրի: Լափալիս չպիտի կրնար աւելի ճշմարիտ ըսել:

Բայց լեզուն կ'ապրի իր ագլի ... անոր պէս ու կը մեռնի ... անոր պէս, նոյն մահով:

Բայց մինչ այդ՝ ան բարդ խնդրի մը պէս կը տատանի թուաբանական չորս գործողութիւններու թնճուկներուն միջեւ: Կը գումարուի՝ օտար բառերու յաւելումներով, կը բազմապատկուի բառէ բառ, կը բաժնուի բարբառէ բարբառ ու կը հանուի՝ մոռցուած բառերով:

Այս չէ՞ լեզուի մը ներքին կեանքը:

Բայց լեզուական այս թուաբանութիւնը կը պահանջէ իր թուականները:

Իսկ անոնք որ ներկայիս յաւակնութիւնը կը մնուցանեն լեզուաթուաբանական գործողութիւններով զբաղելու, հազիւ թէ թիւերը կը ճանչնան,— գոնէ շատերը անոնցմէ:

Ահա թէ ինչո՞ւ հոգեվարքի հոտ կուգայ մեր լեզուէն:

Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է վեց համայնավարներ, որոնք խռովարարական թռուցիկներ կը փակցնէին պատերուն: Հակառակ ձեռք առնուած խստութեանց, համայնավար բջիջները կը շարունակեն իրենց պրոպագանդը:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍ. ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Հայրենիք» օրաթերթին մէջ, վերջերս կը գրէի. «Հայրենիք»ի մէջ «Հացի փառաբանանքը», «Ազօթ» եւ «Ազօթի Միջազգային Համաժողովը» վերնագրերով մեր հրատարակած յօդուածները ուշի ուշով կարդացող ընթերցողները, ինծի հետ միասին ուրախութեամբ կ'ողջունեն այն ձեռնարկը, որ նպատակ ունի Զորագետի մէջ (Հայաստան) հաստատել համադրական պարարտի առաջին գործարանը, որ ինչպէս կը հաւաստեն, առաջինը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Բառ իս, եթէ այս ձեռնարկը գլուխ ելնէ, անիկա պիտի ըլլայ Հայաստանի կատարելիք շինարարական աշխատանքներուն լաւագոյնը։»

Օդին տիրապետութեան շրջանին մէջ կ'ապրինք։ Օդանաւորդներու հերոսական ոգորումները իրապէս հրաշալիք են։ Հրաշքի դարը անցած է կ'ըսէին։ Մինչդեռ հրաշքի դարը, իր իսկական իմաստով, դեռ նոր կը սկսի։ Հայերը ունեցան են նշանաւոր երփնկարիչ մը՝ Եղիսեան, որ ապագային գիտութեան կատարելիք հրաշքները նախատեսելով կ'ըսէ եղեր,— պատրաստ եմ ներկայ կեանքս զոհելու, պայմանով որ 100 տարի ետքը ներկայ կեանքս վերստին շնորհուէր ինծի։ Նման փափաք մը շատերն ալ ունին այսօր, մէկ երկու դար ետքը գիտութեան ձեռքով իրագործելի նորանոր հրաշքները վայելելու համար։

Չկարծէք թէ՝ օդին տիրապետութիւնը՝ օդանաւորդներու հերոսական թռիչքներով է որ միայն ձեռք ձգուած է։ Ուրիշ հերոսութիւն մըն ալ կը կատարուի քիմիական աշխատանոցներու մէջ։ Ներոյժ աշխատանք մը, որ արդէն ծնունդ տուած է հրաշքի մը։ Գիտութիւնը սկսած է շահագործել մթնոլորտին ազօթը, անկէ պատրաստելով քիմիական նիւթեր՝ երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստներու համար։ Մանաւանդ մթնոլորտի ազօթէն քիմիական ազօթային պարարտներու, որոնց համադրական պարար (անկրէ սէնթէթիք) անունը կուտան, պատրաստութիւնը ամէն երկիրներու մէջ հսկայ ճարտարարուեստներու ծնունդ տուած է։ Այս նոր ճարտարարուեստին ստացած հսկայական թափին վրայ գաղափար մը կարենալ տալու համար փոքրիկ բացատրութիւն մը անհրաժեշտ է։ Ներկայիս ազօթային քիմիական պարարտներու գլխաւոր աղբիւրները երեք են. (1) Քոքի եւ լուսաւորութեան կազի գործարաններէն ստացուած ամոնեաքային պարարտներ։ (2) Չիլիի նիթրաթի պարարտ։ (3) Մթնոլորտէն ստացուած ազօթային զանազան համադրական պարարտներ։ 1925ին մթնոլորտէն ստացուած ազօթային համադրական պարարտներու քանակը եղած է 607.000 մեդրական թոն։ Մինչդեռ Չիլիական նիթրաթինը եղած է 340,000 մեդրական թոն եւ ամոնեաքային պարարտներունը 330,000 մեդրական թոն։ Այս համագումար 1,277,000 մեդրական թոն ազօթային պարարտներուն հարիւրին 90ը գործածուած է երկրագործութեան մէջ։ Ճիշտ է որ այս նոր ճարտարարուեստին ներկայ հսկայական յառաջդիմութեան մէջ մեծ դեր ունեցած է զինուորական պահանջը։ Իւրաքանչիւր ազգ, իր ազգային պաշտպանութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, զուգախառն ազօթի (ազօթ քոմպինէ) անկախ աղբիւր մը ունենալու կը ձգտի։

Ճշմարտութիւն մըն է որ Հայաստանի նման երկրագործական երկրի մը համար, Զորագետի մէջ հաստատուելիք համադրական պարարտի գործարանը, որքան ներկային, այնքան ապագային մէջ, որքան պատերազմի, այնքան խաղաղութեան մէջ պիտի ըլլայ օրհնութիւն մը, եթէ անոր արդիւնքը յատկացուի միայն մեր հայրենիքին համար։

Նոյնքան անհրաժեշտ է անասնապահական բարձրագոյն վարժարան մը Հայաստանի համար։ Պաճարախտը Ռուսիայէն է որ մտած է մեր երկիրը և մեր երկրին միջոցաւ Թուրքիա եւ ուրիշ վայրեր։ Ըսել կուզեմ թէ՝ գիտական արդիական միջոցներու կիրարկումը անյետաձգելի պահանջ մըն է մեր երկրին համար։ Մեր Ամերիկա հասցուցած անասնաբոյժներէն մէկը արդէն հասած է Հայաստան։ Ուրիշ մը, դարձեալ Ամերիկայի մէջ, երկու տարիէն շրջանաւարտ կ'ըլլայ։ Այս երկրորդը պիտի հետեւի նաեւ մանրէաբանութեան։ Այս օրերս Ամերիկայի Ֆլորիտայի համալսարանը մեր դրկելիք երեք «Թրիժեան» սաներէն մէկը պիտի հետեւի նմանապէս անասնաբուժութեան։

Վերջերս լսեցի թէ բամպակի վարդագոյն որդը մտած է Հայաստան։ Պիտի ուզէի որ հերքուի այս լուրը։

Բամպակի խոզակի վարդագոյն որդը (փօթըն փինք պօլ ուորմ) պատուհաս մըն է բամպակաստան կեդրոններու համար։ Այս միջատը Հնդկաստանէն մտած է Եգիպտոս եւ Եգիպտոսէն Միացեալ Նահանգներ, Սուրիա, Թուրքիա եւ Պաղեստին։ Զինադադարէն անմիջապէս ետքը, երբ իմացայ այս դաշտի որդին մտնելը մեր սահմաններուն, սրուաւ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեցի։ Անկէ ասդին անդադար կը մատնանշեմ վտանգը։ Հայաստանի մէջ հաստատուելիք միջատաբանական կայանին վրայ պարտք կը ծանրանայ արտասահմանէն ներածելի բամպակները, բամպակի կուտերը եւ յարակից կազմածները խիստ քննութեան ենթարկել, հականեխել, քարանթինայի տակ պահել եւ ի հարկին ոչնչացնել։

Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ բամպակի մշակութեանց աշխարհին մէջ մասնաւոր միջատը այս վարդագոյն միջատն է։ Ու, որ մտած է, հոն բամպակի բերքին հարիւրին 30—50ը փճացուցած է։ Հավայի մէջ բերքին հարիւրին 50—99ը փճացուցած ըլլալուն համար, հոն բամպակի մշակութիւնը դադրեցուցած են։ Այս միջատը խոզակին մէջ հաստատուելով, բերքը կը նուազեցնէ, բամպակին տեսակը կ'իջեցնէ եւ կուտին իւղի բովանդակութիւնը կը խանգարէ։ Մ. Նահանգներուն բամպակի բոլոր հակերը սէֆտ սիւնիւրիքի շոգին կ'ենթարկուին։ Ասելի բամպակի կուտերով է որ կը ներածուի։ Շատ աչալրջութիւն պէտք է։ Բամպակի հակերէն զատ պէտք է հականեխուին թղթատարով ղըրկուած բամպակի եւ բամպակի կուտի կապոցները եւ ճամբորդներու բամպակեայ անկողիններն եւ բարձերը։ Հայաստան մտնող բոլոր ճամբորդները պէտք է ենթարկուին խիստ խուզարկութեան։

Եթէ որթալուծը մտած է Հայաստան, երկրին այգիները պէտք է նորոգուին ամերիկեան որթատունկերով, որոնք իրենց սեղմ կազմուածքին համար, որթալուծին հարուածներուն հակազդելու մասնաւոր յատկութիւն մը ունին։ Յետոյ, այս ամերիկեան որթատունկերուն վրայ է որ պիտի պատուաստուին մեր հայկական խաղողի տեսակները։ Որթալուծը կ'ապրի արմատներուն վրայ։ Երբ դիմացկուն տեսակի մը շնորհիւ, արմատը փրկուի, ասոր վրայ պատուաստուած ուրիշ տեսակի ճիւղերն ու շիւղերը փրկուած կ'ըլլան։ Ֆրանսացիները վարպետ այգեմշակներ են եւ ունին տիեզերական համբաւ։ Ֆրանսայի մէջ Մոնփէլիէի եւ Վա...լայի երկրագործական եւ այգեբանական վարժարաններէ շրջանաւարտ հայ մասնագէտներ ունինք։ Ասոնք այժմ շուարած են։ Չեն գիտեր ինչ ընեն։ Ոմանք կ'ուզեն Եգիպտոս գալ, աշխատելու համար ագարակներու մէջ, ինչ որ բացարձակապէս անյարմար է իրենց համար։ Ուրիշներ Մատակասքար երթալ կ'ուզեն, պաշտօնավարելով ֆրանսական գաղթային վարչութեան մէջ, ինչ որ կարեւոր մըն է մեզի համար։ Հայաստան, որ իր այգիներուն համար մասնաւորաբար եւ իր երկրագործութեան համար ընդհանրապէս պէտք ունի մասնագէտներու, չեմ գիտեր թէ՝ ինչո՞ւ համար օգտագործել չուզեր այս երիտասարդները։ Մեզի ծանօթ մասնագէտներուն մենք խորհուրդ տուած ենք որ յարմարին օրուան կարգ ու սարքին։ Աւելի առաջ երթալով, ըսած ենք իրենց. «Թրքացէ՛ք, բայց Հայաստան մտէ՛ք»։ Ալ ասկէ անդին, բոլորովին անըմբռնելի կը մնայ հայկական կառավարութեան անթոյլատու ընթացքը։ Արդեօք այս ափ մը տղաքը զլացելու չափ անզօ՞ր է։

Շիլ նկատումներով մի թողուք որ այս տղաքը հատնին, հալին Փարիզի մայթերուն վրայ, ի վնաս մեր բազմաչարչար Հայաստանին, որ այնքա՜ն պէտք ունի թարմ ուժերու։ Ի՞նչ տեսակի երաշխաւորութիւն որ կ'ուզէք, պատրաստ ենք տալու ձեզի, միայն թէ՝ այլեւս վերջ դրէք սա անվերջ ձգձգումներուն։ Նմանօրինակ ձգձգումներով եւ շիլ հաշիւներով դուք Դաշնակցականներու հացին իւղ կը քսէք եւ անգիտակցաբար ու անուղղակի կը ծառայէք Դաշնակցութեան զօրացման։ Գոնէ այս մէկ նկատումով, ինչ որ դանցառելի չէ ձեզի համար, քիչ մը խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք։

Մեր հասցուցած հողագէտներէն զատ, անծանօթ հողագէտներ ալ նամակներ գրելով, Հայաստան մտնելու համար միջոց կը խնդրեն։ Ի՞նչ պէտք է պատասխանել։

ՍԻՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ ՏԱՐԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է արագօրէն իրականացնել լատինական տառերու գործածութիւնը։ Որոշուած է նոյնպէս որ Պոլիսը օրինակ ըլլայ միւս նահանգներուն, եւ առաջին անգամ ինք գործածէ նոր տառերը, պետական թէ մասնաւոր գործառնութիւններու մէջ։

Այս որոշումը գործադրելու համար, մասնաւոր յանձնաժողով մը ընտրուած է, փոխ-կուսակալ եւ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյի նախագահութեան տակ։

Յանձնաժողովը որոշեց շուտ շուտ գումարուիլ, որ առաջ աւարտելու համար իրեն յանձնուած գործը։ Առաջին անգամ, նոր գիրերուն վարժ ուսուցիչներ պիտի հաստատուին, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին դաս տան պետական պաշտօնեաներուն եւ ժողովուրդին։

Որոշուեցաւ կանչել նախակրթութեան բոլոր քննիչները եւ անոնց մասնաւոր դասընթացք մը հաստատել։ Դասընթացքը աւարտելէ յետոյ, քննիչները պիտի երթան Չաթալճա, Սիլիվրի եւ Պոլսոյ կուսակալութեան ենթակայ միւս գաւառակները, եւ նոր տառերուն պիտի վարժեցնեն ուսուցիչները եւ ծերոց ժողովի անդամները։

Միւս կողմէ, առանձին դասընթացքներ պիտի հաստատուին նաեւ ուսուցիչներու համար։ Անոնց պիտի հետեւին պետական դպրոցներու բոլոր ուսուցիչները, օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու թրքերէնի, թուրք պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, ինչպէս նաեւ գործնական գիտելիքներու Եուրտ Պիլկիսի դասատուները։

Լաւ մը վարժուելէ յետոյ լատինական տառերուն, այդ ուսուցիչները պիտի սկսին պետական պաշտօնեաները եւ ժողովուրդը վարժեցնել։ Առաջիններուն համար երեք դասընթացք պիտի հաստատուի հետեւեալ վայրերուն մէջ — Քաղաքապետութիւն, կուսակալութիւն եւ համալսարան։

Գալով ժողովուրդին՝ անոր համար ալ դասընթացքներ պիտի հաստատուին Իւլքի գիշերային դպրոցներուն մէջ։ Երկրերու ժողովի անդամները, ինչպէս նաեւ քաղաքացիները պիտի յաճախեն այս դպրոցները եւ պիտի սորվին նոր տառերը։

Ցոյմա պաշտէի մէջ սկսած դասաւանդութիւնը յաջողութեամբ կը շարունակուի, եւ մէկ շաբաթէն կ'աւարտի։ Ասկէ յետոյ Իպրահիմ Նէճմի պէյ ուսուցիչ պիտի կարգուի Խալքի Բէրայի կեդրոնին մէջ, ուր դաս առնելու պիտի կանչուին Խալքի Պոլսոյ բոլոր ներկայացուցիչները։

Թէեւ որոշուած էր որ Պոլսոյ դպրոցները սեպտ. 15ին բացուին, բայց նկատի ունենալով սաստիկ տաքը, ինչպէս նաեւ այն պարագան, որ այս տարի վարժարանները ուշ գոցուեցան, որոշուած է հոկտ. 15ին յետաձգել բացումը։

Միւս կողմէ, Ազգ. Ժողովը մինչ այդ պիտի գումարուի եւ օրէնքով մը պարտաւորիչ պիտի դարձնէ նոր տառերուն գործածութիւնը։ Օրէնքը քուէարկելէ յետոյ, դպրոցներու մէջ դասաւանդութիւնը նոր տառերով պիտի կատարուի։

Լեզուական յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ նոր բառարանի պատրաստութեամբ։ Հնչումներու համար, որոշուած է իբր հիմ ընդունիլ Պոլսոյ բարբառը։

** Փոխ-կուսակալ Մուհիտտին պէյ երէկ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ լրագրողներուն.—

— «Թէ իր ճառերուն եւ թէ մասնաւոր տեսակցութեանց մէջ, Հանրապետութեան Նախագահը միշտ փափաք յայտնած է որ շուտով ընդհանրանայ նոր տառերուն գործածութիւնը։ Մանաւանդ Պոլսոյ մէջ, ուր ժողովուրդը զարգացած է, եւ կրնայ շուտով ընտելանալ նոր գիրերուն։ Միջոցներ ձեռք առած ենք որպէսզի Պոլիսը օրինակ հանդիսանայ միւս նահանգներուն։ Ասոր համար, որոշած ենք գործել արագ եւ քանի մը թեւի վրայ։ Մօտ ատենէն դասընթացքներ պիտի հաստատենք ուսուցիչ հասցնելու համար։ Յետոյ պետական պաշտօնեաներուն եւ ժողովուրդին դաս պիտի տանք»։

** Լեզուական յանձնաժողովը իրեն յանձնուած պարտականութեան կարեւոր մէկ մասը լրացուցած է։ Նոր թուրքերէն տառերը ամբողջովին ճշդուած եւ յայտնի եղած է որ այս գիրերով խիստ դիւրին կերպով պիտի գրուի մեր լեզուն։ Հիմա կը զբաղին քերականութեան խնդրով, որուն ալ կարեւոր մէկ մասը աւարտած է։ Յանձնաժողովին անդամները բառերու ինչ ձեւով գրուիլը կը ճշդեն զատ զատ եւ երբ ոեւէ դժուարութեան հանդիպին, խնդիրը կը ներկայացնեն յանձնաժողովին, որ այդ կէտերու մասին ընդհ. վիճաբանութիւն կը կատարէ եւ որոշում կուտայ։ Յանձնաժողովը մինչեւ այն ժամանակ կը զբաղի նոր ուղղագրութեամբ բառարանի մը կազմութեան, որուն կարեւոր մէկ մասը աւարտած է։ Թուրքերէն բոլո՛ր բառարաններու՝ նոր տառերով գրուիլը կը ճշդուի։ Այս բառարանին կազմութիւնը լրանալէ վերջ, անմիջապէս պիտի տպագրուի։

ԲՈՒՌՆ ԽՕՍՔԵՐ ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

«Ճիւմհուրիյէթ» ծանուցանելով թէ Յունաց Պատրիարքարանը կ'աւելցնէ Սինոդին անդամներուն թիւը, զանոնք անուանելով երբեմն յունաբնակ գաւառներու անուններով, հետեւեալ շանթերը կ'արձակէ.

— Լօզանի մէջ մենք հաւանեցանք Ֆէնէրի Պատրիարքարանին Պոլիս մնալուն, պայմանաւ որ զուտ կրօնական հանգամանք ունենայ։ Նոյն Լօզանի դաշնագրին համաձայն, որոշուեցաւ — բացի Պոլսէն — Թուրքիոյ մէջ հետքը չձգել յոյնի և հելլէնականութեան։

Այս պատճառով, փոխանակութեան ենթակայ համարուեցան նոյն իսկ աղօթատեղիները ու անոնց պատկանող կալուածները։ Փոխանակութեան պայմանագրութեան համաձայն, փոխանակութեան ենթակայ տեղացի քահանաներն ու մետրապոլիտներն անգամ փոխանակուեցան։

Այդ թուականէն սկսեալ, Ֆէնէրի Պատրիարքարանը միմիայն Պոլսոյ քաղաքապետական սահմաններուն մէջ գործելու պայմանով, զուտ կրօնական գործերով պէտք էր զբաղէր։

Մինչդեռ տեղի ունեցած դէպքերը ցոյց կուտան թէ յիմարութեան հով մը փչել սկսած է Ֆէնէրի Պատրիարքարանին մէջ։ Արդարեւ ի՞նչ իմաստ ունի մետրապոլիտները մկրտել քաղաքներուն անունովը Անատոլուի, ուր ներկայիս ո՛չ մէկ Յոյն կայ եւ ապագային ալ չպիտի գտնուի։ Պատրիարքարանին այս ընթացքը պարզապէս լրբութիւն է…

Կը զարմանանք Ֆէնէրի անկիւնը ապրող սա ծերուկ կրօնաւորին, որ ինքնիրենը հարս փեսայ կ'ըլլայ եւ կը շարունակէ մետրապոլիտներ նշանակել քաղաքներու համար, ուր Յոյնին հետքն անգամ չկայ. շիտակը չենք կրնար մեր զարմանքը զսպել։

Ուրիշ տարօրինակ պարագայ մըն ալ կայ։ Յունաց Պատրիարքը նոր մետրապոլիտներու անունին հետ կը յիշեցնէ եղեր թեմերու պատմական անունը։ Օրինակ Էրմէկին քով Կապադովկիա անունն ալ կ'աւելցնէ եղեր։

Այս ծերուկ կրօնաւորը թեմերու պատմական անունները վերյիշելով, արդեօք կ'ուզէ Պոլսոյ գրաւումէն առաջ գոյութիւն ունեցող Պատրիարքութիւնը վերահաստատել…

Իբր թէ ասոնք բաւական չըլլային, նախապէս հելլէն կառավարութեան հպատակ ծառայող մետրապոլիտներ ալ կան եղեր Պատրիարքարանին մէջ։ Հելլէնահպատակ կրօնաւոր մը, որ հաւատարմութեամբ երդում ըրած է հելլէն կառավարութեան, ի՞նչպէս կրնայ գործ ունենալ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին մէջ։

Խնդիրը ո՛ր կողմէն ալ որ դատուի, շատ տգեղ է Պատրիարքարանին վերջին ընթացքը։ Դատապարտելի է այս յանդգնութիւնը, որովհետեւ կրնայ պատճառ դառնալ այնպիսի դէպքերու, որոնք միջազգային բախումներու դուռ բանան։

Իսկ մենք չենք կրնար ձեռքերը ծալլած մնալ՝ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին բարբանջանքներուն հանդէպ։ Միջոցներ ձեռք առնելու է, որ Պատրիարքարանը իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ միայն գործէ։ Միւս կողմէ Պատրիարքարանին հասկնելու է, թէ իրաւասութեան սահմաններու ոեւէ նոր բռնաբարում իր գոյութիւնը պիտի վտանգէ։

Արդարեւ ոեւէ նոր բռնաբարում պարագային, պէտք է Պատրիարքարանի գոյութեան վերջ տալ եւ խնդիրին մէջէն ելնել։

Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

...երկիրը եկան մեզի եւ անօ. այսօր մէկ հատիկ մուրացկան չի կրնար գտնել անոնց իսկ եթէ անոնց կրած տառապանքին ու զրկանքին մէկ ... դուք գաղտագողի ... Ընկերովի, այսօր մէկ հոգի ... ողջ չէր մնար։ Անոնք ... դժբախտացած եղբայրներն էին գացէ՛ք, համաձայնեցէք անոնց հետ ու ապաւինեցէք անոնց ալ գործելու։

Մենք վստահ ենք կառավարութեան ողջմիտ ու արդարադատ պաշտօնէութեան վրայ ե ... հաւատանք թէ անմամօթ ... արժանի դասը պիտի ... դարձնել օտարէն, ... արաբէն որ գերի էր դեռ ... իսկ այսօր ... յառաջդիմէ բոլոր ասպարէզներուն մէջ, եւ որպէս պետականութեան դեռ նոր տիրացող ժողովուրդը՝ հետզհետէ իր ... տեղը կ'ուզէ գրաւել ազգերու պատմութեան մէջ։

... Յուլիս 24ին հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Գաղտատի ... Մարկոս Իսկէնտէրեանի երեսնամեակին առթիւ ... Գաղտատի այն ... եղած է, որ երեսուն ... առաջ ըմբռնելով իսկական ... դաստիարակութեան արժէքը իր վաղամեռիկ զաւակը ... միշտ տակին շարք մը ... կտակած է ազգին, ... անունով աղջկանց ... մը հիմնարկութեան համար։ Յետոյ տեղի ունեցաւ ազգանուէր մը, նախագահութեամբ Ուսումն. Խորհուրդին։ Հրաւիրուած էին ... տեղացի Հայերը, ասկան ... մէկ գաղթական։ Կը նախագահէր Ոսկան Մարտիկեան, ... նախագահին եւ Ուսումն. ... կողմէ խօսեցաւ ... Վարդան Թոփալեան, ... Կիլիկեցիներու ... Ջէյթունցի ... բաշխած «Հերոս» ... որ ծերագոյն ... մեծ ... ողբեցին ... Սոմալիա ... ժողովին անդամ ... տեղացիներու բացար... մեծամասնութիւնը, հակառակ ... հրաւէրներուն, ... խոստանալով ... էին յարգելու բարերարութեան ... յիշատակը, ո՛չ միայն քաղաքին ու մերձակայ կիլանի ... հայկական ... այլ քաղաքէն ... ժամ հեռու գտնուող ... կայանէն։ Եւ այս համար ... անոր, որ հանգուցեալին ... աղջիկը, Այրի Տիկ. Սառա ... ժողովրդական պալատին ... իսկ հովանաւորած է սեւ խորանը, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։

ՊԵՐՃ

ԱՆՀԱՍԿԱՆԱԼԻ ԱՆԵՐԵՒՈՅԹՈՒՄ

... մէջ սիրահար զոյգ մը, ... նշանուած մնալէ յետոյ, ... մնացած միայն այս վերջերս ... պատճառն են երնշանածներուն մայրերը, ... դէմ էին անոնց ամուսնու... այրիկան մայրը մեռաւ ... մանչուն 98ին։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Անդրկովկասի՝ շինարարական կոմիտէն քննեց Լենինականի վերականգնման աշխատանքներու խնդիրը։ Հաստատեցաւ որ քաղաքի եւ գիւղերու տուները շինելու գործը առաջ տարուած է անբաւարար եւ անպատշաճ կերպով։

1927ին Լենինականը եւ շրջակաները վերականգնելու համար ծախսուած է 6,640,703 ռուբլի։

Կոմիտէին կարծիքով, Լենինականն ամբողջապէս վերականգնելու համար, կը պահանջուի 18 միլիոն 995,942 ռուբլի։ Այս գումարէն պէտք է յատկացուի 10,618,000 ռուբլի քաղաքի շէնքերուն, 2,576,400 գիւղի տուներուն եւ քաղաքի տուներուն նորոգութեան համար 4,750,000, իսկ գիւղական տուներուն նորոգութեան համար 406,350 ռուբլի։ Զանազան ծախքեր՝ 644,529 ռուբլի։

— Հայաստանի կառավարութեան որոշումով, Լենինականի մէջ նոր կառուցուած տուներէն 17ը պիտի յատկացուին տեղւոյն հիւսուածեղէնի գործարանին։ Ցուրտներու ներքին յարդարումը պիտի կատարուի գործարանին ծախքով։

— Այն կայարանին մօտ Ջագա գիւղին փրփրաքարի հանքերուն մէջ սկսած է գործել ելեկտրակայանը։ Ելեկտրական ուժը կը գործածուի տուներու լուսաւորութեան եւ այն մեքենաներուն համար, որոնք կայարանէն ջուր կը մատակարարեն հանքերուն։

— Եկեղեցիները փակելու գործը առաջ կը տարուի եւ ամէն կերպով, ժողովուրդը կը քաջալերուի։ Այս անգամ ալ, Լենինականի կարգ մը գիւղերու համայնքները որոշած են փակել եկեղեցիները եւ զանոնք վերածել ժողովրդական տուներու։ Օջախկուլ գիւղը իր եկեղեցին դրաւ գիւղական խորհուրդի տրամադրութեան տակ։ Այս կերպով Լենինականի Ա. գաւառակին մէջ 7 գիւղեր փակած կ'ըլլան իրենց եկեղեցիները։

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Հիմա որ խորհրդային Ռուսիոյ գեղարուեստի նախկին գիկտատորը Լունաչարսկի շնորհազուրկ եղած է, Մոսկուայի մէջ ամէն մարդ կը խօսի անոր կնոջ վրայ։

Ցիկին Լունաչարսկի, իր ամուսնութենէն առաջ շարժանկարի համեստ, բայց սիրուն դերասանուհի մըն էր։ Բայց այն թուականին (1927) որ իր ամուսինը գեղարուեստի գործավար կոչուեցաւ, իր ալ աստղը սկսաւ փայլիլ, արձակելով համաշխարհային շողեր...

Լունաչարսկի 1927ին ծրնէվ կուգարիբը պատուիրակ. իրեն կ'ընկերանար իր կինը, որ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ, մեծ տպաւորութիւն կը ձգէր։ Սիրուն էր։ Ժընէվի մէջ կը փախնային որ յանձին Ցիկինին՝ անհաշտ «ընկերուհի» մը պիտի գտնէին։ Բայց առաջին հանդիպումը արդէն երեկոյթի մը մէջ, ամէն կասկած փարատեր էր անոր մասին։ Ցիկինը հմայիչ էր։ Իբր գիտակից «ընկերուհի» եւ իբր գործավարի մը կին... կը հագուէր փարիզեան վերջին նորաձեւութեան համաձայն, ու Լեմանի եզերքներուն վրայ, ամէն մարդ իր մասին կը խօսէր։ Ցիկինը գիտեր նաեւ ուշադրութիւն գրաւել։

Բայց ահա՛ թէ ինչպէս կաթին մէջ ձանձ կ'իյնար։ Լունաչարսկի կատղած՝ պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէր թէ իր կնոջ մուտակները հասարակ ճագարի մորթէ էին եւ անոր գոհարներն ալ կեղծ։

Այս անգամ տիկինին հիացողները կը խնդային անոր էրկանը վրայ։

Իսկ Ցիկին Լունաչարսկի որ «բուրժուական» ճաշակներ ունէր, կը զուարճանար ինչպէս որ կրնար, իբր միլիոնատէրի շփացած աղջիկ կամ կին։ Եւ երբ իր «ընկեր» ամուսնին պաշտօնը վերջացաւ, «ընկերուհին» պարզապէս եւ յստակ ու անհերքելի բառերով յայտնեց թէ չէր ուզեր Մոսկուա վերադառնալ։ Գործավար ամուսինը բարի սիրտ ունէր։ Մինակ դարձաւ իր պաշտօնին գլուխ, մինչ իր շնորհալի տիկինը կ'երթար Պերլին, փարթամ յարկարաժինի մը մէջ հաստատուելու, ուսումնասիրելու համար շարժապատկերի վերջին կատարելութիւնները։

Եւ օր մըն ալ, «ընկերուհին» պայմանագրութիւն մը կը կնքէր գերմանական շարժապատկերի ընկերութեան մը հետ։

Աստղը կը բարձրանար..

Բայց հոն էին բոլշեւիկեան կառուները ու կը հսկէին համայնավար համբաւին վրայ։ Ընկերուհին Լունաչարսկիի վարմունքը խորտակեցուցեր էր զիրենք։ Ընհաշտ օրէնքով մը կարմիր շարքերէն Ռութ Պիշէր, երկար յօդուածներով կը պահանջէր որ Մոսկուա փոխէ զայն իր շարքերէն։ Համայնավար թերթ մըն ալ իր կարգին խստօրէն սկսաւ քննադատել Ցիկին Լունաչարսկիի կեանքը։ Ամէն կողմէ սկսաւ բողոքի աղմուկ բարձրանալ։ Պերլինի խորհրդային գեսպանը խիստ գիտողագիր մը ղրկեց ընկերուհի Լունաչարսկիի, եւ պահանջեց որ անմիջապէս Մոսկուա մեկնի։

Իսկ ընկերուհին որ շատ հանգիստ էր Պերլինի մէջ, պատասխանեց թէ անուանարկութեան զոհ պիտի բանայ այն թերթերուն դէմ, որոնք զինքը վարկաբեկեր էին, եւ թէ խորհրդային գեսպանը՝ եթէ չէր ուզեր զանէն վռնտուիլ, պէտք էր զգուշանար իր տունը գալէ։

Տիկինին այս համարձակութեան վրայ, պահ մը լռութիւն տիրեց։ Բայց Մոսկուայէն հասաւ հեռագիր մը որ կը գատապարտէր տիկինը։ Կառավարական բարձր հրամանով ետ կը կանչուէր։

Եւ տիկին Լունաչարսկի որ կը պատրաստուէր գեղարուեստական աշխարհը լուսաւորել իր նորածագ աստղին շողերով, դարձաւ Մոսկուա, ուր կը շարունակէ իր մարած երազը ողբալ, իր ամուսնին քով, որ իր կարգին կ'երեւի միջոցներ կը փնտռէ հերքելու համար իրեն վերագրուած տիտղոսը՝ «Քաղաքական մեռելայ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՐԻՎԱՍ 1, Օգոստոս. — Նոյնպէս հայ կարմիր խաչի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ 15 Օգոստոս, Դշ օրը կէսօրէ ետք՝ ժամը 2.30ին, Շալամօնի մօտ, գեղեցիկ եւ ընդարձակ դաշտի մը վրայ։

Հակառակ տեղին հեռաւորութեան՝ դարձեալ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր։ Հայկական եւ ֆրանսական դրօշներուն շուքին տակ, ... հայ երգեցիկ ժողովուրդը։ Նախագահ ընկեր Գ. Սեթեանի բացման խօսքէն ետք մենախօսութիւններ ըրին օրիորդներ Աննիկ Բապուճեան, Վարդուհի Խաչերեան եւ Զիբուհի Ճամկոչեան։

Երգչախումբը խմբերգներով ոգեւորեց թէ հանդիսականները եւ թէ օտար հիւրերը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Երուանդ Թերզեան, ... երկար բացատրութիւններ տուաւ Հայ Կարմիր Խաչի նշանակութեան եւ գործունէութեան մասին, յորդորեց անդամագրուիլ, փրկելու համար անտէր որբերն ու հիւանդները։

Անդրանիկ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ՝ ՀԱՅ ԸՄԲԻՇԻ ՄԸ

Ամերիկահայ ըմբիշ Մ. Նազարեան, Յուլիս 20ին, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, 13ուկէս վայրկեանէն յաղթեց հսկայ ռուս Մօպէրթ Ջէյքինի։ Գօտեմարտին ներկայ եղած են աւելի քան 10.000 հանդիսականներ։

Նազարեան նոյնպէս Յուլիս 21ի երեկոյին կռուած է Նիւ Եորքի մէջ, ընդդէմ գերմանացի ըմբիշի մը եւ զայն զգետնած է 13 վայրկեանէն։ Վերջերս պիտի կռուէր Թոֆալոսի դէմ, բայց անոր բացակայութեան, գօտեմարտած է գերմանացիին դէմ եւ շահած պատուանշան մը՝ Նիւ Եորքի Սփորթինկ Բրսիշընրի կողմէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԻՆՐ ԿԸ ՁԱՐՄԱՆԱՑ. — Ժամբորդ մը Ֆլօրան Մօրկիլէս, շոգեկառքին սպասելով Մէկտեղ, վեր վար կը պտտէր կառատունի մէջ, երբ երկու անծանօթներ մօտեցան եւ սկսան խօսակցութեան իրեն հետ։

Ցանկարծ անոնցմէ մէկը՝ գետնէն բան մը վերցնելու համար ծռեցաւ։ Այս միջոցին գետին ինկաւ անոր դրամապանակը, մինչ միւս անծանօթը կը փութար քաղաքավարօրէն զայն վերցնել, բայց փոխանակ տիրոջը վերադարձնելու, արագութեամբ կը կորսուէր բազմութեան մէջ։ Բայց զարմանալին այն է որ կողոպտուած մարդը փոխանակ վազելու գողին ետեւէն, լրջօրէն կ'ամբաստանէր Մօրկիլէսը՝ թէ ինք գողցած է իր դրամապանակը։

Մօրկիլէս ժամ առաջ փրկուելու համար այս վրան-բաց գրպարտութենէն, մէկ միջոց գտաւ, իր գրպանները դարձնել, պարպել եւ ցոյց տալ ինչ որ կար։

Այն ատեն միւսը յայտնելով թէ դրամապանակը կը նմանէր ճիշդ իրենին, առաջարկեց պարունակութիւնը քննել փարատելու համար ամէն կասկած, Մօրկիլէս հաւանեցաւ անծանօթը քննեց, համոզուեցաւ թէ սխալած էր, ներողութիւն խնդրեց ու դրամապանակը վերադարձուց իր տիրոջ։ Յետոյ մեկնեցաւ։

Քառորդ ժամ յետոյ սակայն, շոգեկառքը եկած էր. Մօրկիլէս հակակշռի պաշտօնեային ներկայացնելու համար, երբ իր դրամապանակին մէջ փնտռեց ճամբու տոմսակը, տեսաւ որ 2500 ֆրանք՝ իր ամբողջ հարստութիւնը թռեր էր։

ԿԻՆԸՆ ՑԵՑԹ՝ ՁԻՒԱԿՆ ԱԼ. — Ժիւլ Լիվի հողագործ՝ բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, որ կը կենակցէր իր սիրահարին հետ։ Անցեալ օր իր 14 տարու տղուն հետ կ'աշխատէր դաշտին մէջ, երբ վրայ հասաւ իր կինը՝ սիրահարին ընկերակցութեամբ։ Բարեւի չի մնաց։ Սիրահարը երկաթի հարուած մը իջեցուց խարուած ամուսնին, որ ուշակորոյս ինկաւ։ Երբ ինքզինքին եկաւ, տեսաւ որ սիրահար եւ սիրուհի՝ իր տղան առած կը փախչին ինքնաշարժով։

ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿ — Փիէր Ժարնօ կ'ապրէր իր երկու աղջիկներուն հետ, Ժարնօ գոհ էր իր փոքր աղջիկէն բայց մեծը՝ որ չէր անցներ որ վէճի պատճառ չդառնար։ Ուրվհեռեւ օգտուելով հօրը բացակայութենէն, սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէր տեղին երիտասարդներուն հետ։

Հայրը միշտ կը յանդիմանէր զինքը իր այս վարմունքին համար։ Աղջի օր վէճը այնքան սաստկացաւ որ հայրը զարկաւ իր աղջկան։ Աղջիկը գայրացած բացականչեց

— Ս'ուզէիր զիս սպաննել, հարուածդ վրիպեցաւ, բայց իմ բարեկամիս՝ Մալսէլի ձեռքէն չպիտի փախիս դուն։

Ասոր վրայ հայրըատաւ ատրճանակ մը, կրակեց աղջկան վրայ եւ զգետնեց զայն. յետոյ փախուստէն դեռ չէ ձերբակալուած։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՂՏԿԱԼԻ ՎԷՃԵՐ

Մարսէյլէն ստացանք օգոստ. 17 թուակիր նամակ մը, կնքուած «Պալուի Հայրենակցական Միութիւն», որ կը բողոքէ Յառաջի 724 թիւին մէջ, դարձեալ Պալուի Հայր. Միութեան մը կողմէ տրուած կոչին դէմ։ Նամակագիրը հասցէ կուտայ Մ. Դաւթեան, եւ կը յայտնէ թէ Պալուի Հայր. Միութիւնը գոյութիւն ունի 1923էն ի վեր, իսկ նոր միութիւնը հետեւանք է ...անձնասիրութեան եւ փառասիրութեան։

Որո՞ւն հաւատալ, քանի որ երկուքն ալ կնքուած են եւ պաշտօնական...

Լիոնէն, թիւ 2 վարչութեան ատենապետ Գ. Տ. Սրմաքէշեան ընդարձակ պատասխան մը ղրկած է ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ իրեն դէմ գրուած անուանարկիչ հրատարակութեան մը առթիւ։ Նամակագիրը, որ յառաջ քշուած էր ծանօթ խմբակին կողմէ, Լիոնի օրինաւոր վարչութեան դէմ, ծանր ամբաստանութիւններ կը բարդէ իր հովանաւորներուն վրայ, որոնք «պաշտօնանկ» ըրած էին զինքը։ Լաւ խմբագրուած հերքումով բաղդատաբար կը յանձնարարենք նոր մը դրկել, բայց շատ կարճ, եւ միայն ստոյգ փաստեր յիշելով, ոչ թէ վիճաբանութեան բռնելով անպիտան մարդոց հետ, որոնք ուխտած են սեւը ճերմակ ներկել եւ անդադար խառնակել։

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

Նոկերը գրեթէ ամայի է ձմեռուան հեռաւոր բազմաթիւ վայրերուն, հովիւներ, հովի նման ... եւ գայլի նման խորամանկ, ... կ'իջնեն հարաւային ... դաշտավայրերը գարնան՝ ... շէներու, ծեր եւ երիտասարդ հովիւներու եռուզեռ կ'առնէ գիւղաքաղաքը։

Այրի կնոջ տղան ալ, Զուանէ, 11 տարեկան, հովիւ էր արդէն. Սրուան մէջ արածելու կը ... ֆոննի բնակող բնտանիքին ... այծերը։ Արշալոյսին փողոցներէն անցնելով կը սուլէր։ Այծերը, ... Զոնչնային սուլիչին ձայնը, ... դուրս կ'ելլէին եւ ... իրեն կը հետեւէին. Իրիկունը՝ զանոնք կ'առաջնորդէր մինչեւ գիւղաքաղաքին մուտքը, այծերը վերադառնալով տէրերուն տունը կ'երթային։

Փոքրիկն Անանիա գրեթէ միշտ կը հետեւէր բարեկամին, երկար ականջ Զուանէին երկու քն ալ խոկուն էին, երկար, աղտոտ, կօշտ կտաւէ տափատներով։

Անանիայի աչքերը կը զուարճանային եւ ճապաղ էին։ Կարմիր քիթէն աղային նիւթ մը կը վազէր եւ քթին երկու կողմը պէխերու նման անանուն նիւթ մը կը կազմէր։

Մինչդեռ այծերը կ'արածէին երկրին լեռնոտ շրջականները, այծարածութեամբ կանաչագած ժայռերու վրայ, երկու տղաքը ճամբուն մօտերը կ'երթային անցորդներուն քար նետելու կամ գետնախնձորի արտերուն մէջ կը մտնէին եւ կամ հսկայ ընկուզենիներու խոնաւ շուքին մէջ, հովէն վար ձգուած ընկոյզներ կը փնտռէին։ Զուանէ մեծ էր եւ արագաշարժ, Անանիա ուժեղ էր եւ յանդուգն։ Երկուքն ալ հաւասարապէս սատանայ, բարբարոս երազներով օրօրուած՝ Զուանէ կը խօսէր հօրը մասին եւ կ'առաջացնէր անոր օրինակին հետեւիլ. յանդուգն աւազակ մը ըլլալ եւ վրէժը լուծել։ Անանիա կ'ուզէր զինուոր ըլլալ։

— Քեզ պիտի ձերբակալեմ, — կ'ըսէր հարգարտօրէն։ Իսկ Զուանէ կը պատասխանէր եռանդով «Ես ալ քեզ կը սպաննեմ»։

Ցետոյ փայտէ հրացաններով զինուած՝ աւազակ կը խաղային։ Անանիա երբեք չէր կրնար գտնել աւազակը. թէեւ Զուանէ ծածկուած տեղէն կկուի ձայն կը հանէր։ Իրական կկու մը կը պատասխանէր հեռուէն եւ յաճախ երկու տղաքը միասին կը հետապնդէին մեղամոձոտ թռչունը, վայրկեան մը թողելով իրենց աւազակի խաղերը երբ կը կարծէին թէ հասած են թռչունին՝ աւելի հեռուէն կը լսուէր անոր կանչը։ Այն ատեն, դժբաղդութեան երկու եղբայրները ընկողմանած խոտերուն վրայ՝ կը բաւականանային կկուին հարցումներ ուղղելով։

Զուանէ համեստ էր՝ կը հարցնէր միայն. «Կկու, գեղեցիկ կկու, ըսէ՛ ժամը քանի՞ն է»։ Եւ թռչունը կը պատասխանէր 7 կանչով, թէեւ ժամը 10 կրնար ըլլալ։ Իսկ Անանիա կը հարցնէր. «Կկո՛ւ, ծովուն գեղեցիկը, քանի՞ տարիէն պիտի ամուսնանամ»։

— Կու - կու - կու - կու։

— Չորս տարի՞էն։ Այսքա՞ն շուտ պիտի ամուսնանամ, — կ'երգէր Զուանէն։

Երբեմն կկուն ճիշդ թիւ մը կուտար։ Այն ատեն տխուր պատ... մեծ մտմտուքի մէջ տղաքը կը շարունակէին հարցաքննել։

«Կկո՛ւ, կկո՛ւ, ըսէ քանի տարիէն պիտի մեռնիմ»։

Անգամ մը Անանիա բարձրացաւ մինակը լերան կատարը, ճերմակ ճամբայէն, կրանիտէ կոյտերուն մէջէն։ Արեւն անհետացած էր, բայց կապոյտ լեռներու ետին կարծես թէ կը վառէին հսկայ բոցեր՝ վեր բարձրացնելով, դէպի կարմիր երկինքը, սատիկ փայլուն լոյս մը։ Մտածեց Զուանէի հօրը վրայ եւ շուրջը նայեցաւ սարսափահար։ Թէպէտ կը փափաքէր զինուոր ըլլալ, բայց կը վախնար աւազակներէն, կը սարսափէր սեւորակ պատէն կախուած մեծ վերարկուէն։ Գրեթէ գլտորելով վար իջաւ գագաթէն, ուրկէ տեսած էր կաս կարմիր երկինքը, կապոյտ լեռները։ Զուանէ կոկորդային կը կանչէր զինքը։ Ցեանծները պատմեց անոր։ Այրի կնոջ տղան, նախ մարկացաւ, ապա հանդարտեցաւ եւ Անանիային նայեցաւ յարգանքով։ Երկուքն ալ մտածկոտ եւ լուռ՝ գիւղ վերադարձան այծերուն հետ, որոնց զանգակները կը հնչէին տխրագին՝ վերջալոյսի լռութեան մէջ։

Երբ Զուանէի հետ չէր երթար, փոքրիկն Անանիա օրը կ'անցնէր եկեղեցիին մեծ բակին մէջ, մոմագործին զաւակներուն հետ։ Մեծ ծառեր կը հովանաւորէին տխուր բակը, կիսաւեր քիւերով շրջապատուած։ Քարէ սանդուխ մը կը տանէր եկեղեցին, որուն ճակատին վրայ խաչ մը նկարուած էր միայն։ Մոմագործին զաւակներուն հետ, Անանիա ժամերով կը խաղար կամ մոմեր կը շինէր։ Հնօրեայ վանքի մը պատուհաններէն դուրս նայէր երբեմն ոստիկան մը։ Ներսի կողմը տեսնուէին մուճակներ եւ զինուորական զգեստներ եւ կը լսուէր նաբոլիական շեշտով երգ մը։

Քեզի՛ այս վարդ-արանը...

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

ուածներ կը հրատարակեն կուսակցութեան կեանքին, գործունէութեան եւ զարգացման մասին։

Հակառակ անոր որ կուսակցութեան կեդրոնական եւ գաւառական մարմինները խիստ հակակշռի կ'ենթարկեն ֆաշիստ խմբակցութեանց եւ անհատներու շարժումները, սակայն տակաւին «ֆաշիստական կատարելութիւն» բառածը ձեռք չէ բերուած։ Երկու տարիէ ի վեր պաշտօնագուրկ եղած են հին վարչաձեւի բոլոր խմբագիրները եւ Իտալիոյ բոլոր մեծ թերթերուն գլուխը դրուած են փորձուած սեւ շապիկաւորներ։

Սերպիա գոհացում կուտայ Իտալիոյ

Սէպէնիքոյի վերջին հակիտալական ցոյցերուն առթիւ Պելկրատի կառավարութիւնը մասնակի գոհացում տուաւ իտալական իշխանութեանց, բանտարկութեան պատիժ տալով մօտ 30 ուսանողներու, որոնք մասնակցած էին հակիտալական ցոյցերուն։

Պելկրատի եւ Զաղրէպի թերթերը կ'ըսեն թէ Սփալաթոյի միջադէպերը ծագեցան իտալական հիւպատոսին բռնած դիրքին հետեւանքով, իսկ Սոպէնիքոյի մէջ իտալացի ֆաշիստներն էին որ ցուցարարներուն համբերութիւնը հատցուցին՝ իրենց գրգռութիւններով։

Սոպէնիքոյի մէջ մեծ թիւով ոստիկան եւ ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուած են, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ եուկոսլաւ իշխանութիւնները ամէն ինչ ըրած են՝ կարգը պահպանելու համար, կ'ըսեն թերթերը։

Նոր զինուորներ հասան Տալմացիոյ շատ մը քաղաքները, ուր հակիտալական զգացումը կը սպառնայ նոր խռովութիւններ առաջ բերել։

Աթէնքի անծանօթ համաճարակը

Գրած էինք թէ Աթէնքի մէջ համաճարակ նոր հիւանդութիւն մը ծագած է վերջերս։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, «Դէնգա» կոչուած այս հիւանդութենէն վարակուածներու թիւն է 100.000 հոգի։

Բազմաթիւ վաճառատուններ և գրասենեակներ ստիպուած են փակել իրենց դուռները, պաշտօնեաները հիւանդացած ըլլալով։ Փակուած են նաեւ կարգ մը պետական պաշտօնատուններ։ Հեռաձայնի կեդրոնը շատ կրճատուած կերպով կը բանի եւ ամէնէն առաջ պաշտօնական խօսակցութեանց ճամբայ կը տրուի։

Հիւանդութիւնը վտանգաւոր չէ եւ քանի մը օրէն կ'անցնի։ Սակայն շատ ցաւ կը պատճառէ եւ մարմնի ջերմութիւնը զգալիօրէն կ'աւելցնէ։

Յատկանշական է գիտել որ միայն Աթէնքի եւ շրջականերուն մէջ կայ այս հիւանդութիւնը։ Վերջերս ստորերկրեայ երկաթուղի (Մէթրօ) շինելու համար մեծ պեղումներ կատարուեցան Աթէնքի մէջ. այս առթիւ երեւան հանուած են մժեղի բոյներ։ Այս մժեղներու խայթումն է որ նոր հիւանդութեան պատճառ կը դառնայ։

Ահմէտ Զօկու թագաւոր պիտի հռչակուի

Գրած էինք թէ Ալպանիոյ ժողովուրդը բազմաթիւ հեռագիրներով կը պահանջէ երկիրը թագաւորութեան վերածել եւ թագաւոր հռչակել Ահմէտ Զօկուն։

Ալպանիոյ մամուլի դիւանը Թիրանայէն կը հաղորդէ Օգոստոս 20 թուականով.

«Այս առաւօտ տեղի ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին Թիրանայի եւ շրջականներու ամբողջ ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ ցոյցեր ըրաւ, պահանջելով ընդունիլ միապետական վարչաձեւը եւ թագը առաջարկել Ահմէտ Զօկուի, ի վարձատրութիւն երկրին մատուցած իր ծառայութեանց։ Մայրաքաղաքի օրինակին կը հետեւի ամբողջ Ալպանիան, ուր նման ցոյցեր կը կատարուին կատարեալ կարգապահութեան մէջ։»

Իշխան Վիլհելմ տը Վիտ, Ալպանիոյ նախկին պատերազմեան իշխանը, մտադիր է բողոքել Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուելուն դէմ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ իշխանը Վիէննայի մէջ Իտալիոյ հակառակ տարրերու նիւթական օժանդակութեամբ կը ծրագրէ հակայեղափոխութիւն մը յարուցանել Ալպանիոյ մէջ։

Լատինական տառերու ընդհանրացումը

Թուրք մասնաւոր յանձնաժողովը, որ նպատակ ունի Թուրքերէն նոր տառերու գործածութիւնը ընդհանրացնելու, որոշած է, բացի պաշտօնեաներէն եւ ուսուցիչներէն, ժողովուրդին համար ալ մասնաւոր դասընթացքներ հաստատել։ Այր թէ կին, բոլոր քաղաքացիները անխտիր պիտի հետեւին հիմնուելիք դասընթացքներուն։

Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Հեռաձայնի ընկերութեան թէ, հեռաձայնի բաժանորդներու տետրակը պէտք է տպագրուի նոր տառերով եւ արեւմտեան թուանշաններով։ Նոյնպէս գեկոյց եղաւ Հանրակառքի ընկերութեան, որ արաբականներուն տեղ արեւմտեան թուանշաններ գործածուին։

Մեծ հրդեհ Եագաճըգի անտառին մէջ

Օգոստոս 14ին Պոլիս, Եագաճըքէն երեք ժամ հեռու գտնուող Քուրա գիւղի բնակիչները հրդեհի մը սկզբնաւորութիւն կը նշմարեն անտառին մէջ եւ իսկոյն հրդեհին վայրը կը փութան։ Հակառակ գիւղացիներու կողմէ թափուած ջանքերուն, կարելի չըլլար սակայն մարել հրդեհը, որ հետզհետէ կը տարածուի։ Ասոր վրայ գիւղացիները ճարահատ, հեռաձայնով տեղեկութիւն կուտան Սկիւտարի գայմագամին, որ ոստիկան-զօրքի հրամանատարին եւ անտառային վարչութեան տնօրէնին հետ հրդեհին վայրը կը փութան։

Մինչ այդ, հրդեհը արդէն բազմաթիւ ճիւղերու բաժնուած կը յառաջանար զանազան ուղղութեամբ։ Մէկ ճիւղը կը յառաջանար Եագաճըքի ուղղութեամբ եւ հասած էր մինչեւ Այտօսի դագաթը։ Եագաճըքի ոստիկան-զինուորները սակայն գերմարդկային ճիգերով յաջողած են Այտօսի շրջանի հրդեհը մարել եւ ծանր վտանգէ մը ազատել Եագաճըքը։ Հրդեհին ուրիշ մէկ ճիւղը կը յառաջանար դէպի Սկիւտար։

Հրոյ ճարակ եղած են տասնեակ հազարներով ծառեր։ Ոստիկան-զօրքի զումարտակներ ղրկուած են հրդեհին առաջքը առնելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի։ մէթրօ իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն։

Հ. Յ. Դ.

Հրազդան խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Ave. Gobelins ծանօթ հաւաքատեղին։

Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Դրագարանը։ Օրակարգ. Նախորդին շարունակութիւնը։

Լիոնի «Վրէժ» խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրագարանը։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրագարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրագարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Աւէքսանեանը որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս Գետեբաշ հասցէին, «Սուամպուլատ Քիւչիւք Համամ Եանընտա»։ Իմացնել՝ Տիգրան Աւէքսանեանի, chez Mr. Delorme-Goyet, Poncins, par Feurs, (Loire).

կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Ոսկերիչ Ակօլիի եւ Լլէնիքայի աղջիկը՝ Գալիկեան Բերլանդի, 24 տարեկան, ծնած Խոզկատ, Քէօսէ Օղլու փողոց, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը եւ մօրեղբօրորդին Աշճըպաշեան Յովհաննէսը, որոնք 5 տարի առաջ Տիթրոյթ (Ամերիկա) կը գտնուէին։ Դրել՝ Իսկէնտէրեան Անտոն վրդ.ի, 5 Avenue d'Orléans, Paris.

— կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Տէնտիլ գիւղէն եղբայրս Արամ Ցոփիկեան, հօր անուն Գանոփ, մօր անուն Վառվառ։ Տեղահանութեան միջոցին իր մօրը եւ երեք քոյրերուն հետ անհետացած է։ կը փնտռեմ նաեւ հօրաքրոջս որդին Կարապետ Կ. Տէմիրճեան կամ Վարդանեան, որ կը գտնուէր Ռումանիա ընդհ. պատերազմէն առաջ։ 1922ին Հայաստան մեկնիլը իմացած եմ։ Գրել՝ Djivan Donikianի chez Mr. Chezeaux, 20 Allées de Tourny, Bordeaux (Gironde), France. Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանը բաց է ամէն օր հասարակութեան առջեւ, ժամը 8—9, 22 Ave. Rouveyrolles, Asnières Seine

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

23 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 732

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ՝ ՕՐԻՆ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամէնէն լաւատեսներն անգամ, եւ նոյն ինքն Վէնիզէլոս ...նկարծակի եկան, օգոստոս 19ի ընտրութեանց առթիւ.

Վերջին լուրերու համաձայն, Յունաստանի նոր երեսփ... ...ողովին 250 անդամներէն 227ը կը պատկանին Վէնիզէլոսի հո... ...նքին։ Ուրիշ խօսքով, փրկուած է ոչ միայն Հանրապետու... ...թիւնը, այլ եւ Վէնիզէլոսը, որ Յունաստան վերադարձաւ եւ իշ... ...խանութեան գլուխ անցաւ չափազանց արկածալի շրջանի ...ը մէջ։

Արդարեւ, 1922ի զարհուրելի աղէտէն յետոյ, Յունաստան ...ը գալարուի ներքին սուր տագնապէ մը։ Ամէն տարի եւ ...արուան մէջ քանի մը անգամ յեղաշրջումներ տեղի կ'ունե... ...ն։ Թէեւ-շատ յանդուգն զօրական մը կացութեան տէր կը ...ռնար մէկ օրէն միւսը։ Կուսակցութիւններէն աւելի, ան... ...ձերն են որ դեր կը կատարեն։ Եւ ճիշդ այդ պատճառով, ...եւնոյն հոսանքը բաժնուած է քանի մը թեւերու, շնորհիւ ...ս կամ այն դէմքին։ Վէնիզէլոսեան էր նախկին նախարար ...Քաֆանտարիսը, բայց դարձաւ անոր դէմ, կրթնած միեւնոյն ...անքին։

Նոյնը եւ պահպանողական ու միապետական խմբակցու... ...անց մէջ։ Սթրայթ, Ցալտարիս, Մէտաքսաս, բոլորն ալ նախ... ...ն նախարարներ, Հանրապետութեան եւ Վէնիզէլոսի դէմ կը ...պառէին աւելի շատ իբրեւ անհատական ուժեր, քան իբրեւ ...երկայացուցիչներ կազմակերպուած կուսակցութեան մը։

Խնդիրը այն է որ բոլորն ալ պարտուեցան, եւ հիմա կա... ...թեան տէր կը միայ կրետէի երբեմնի հայդուկը, աւելի զօ... ...որ քան իրմէ առաջ հրապարակ նետուած զոյնզգոյն գիկ... ...տորները։ Միապետականներուն հետ, ջախջախուած են նաեւ ...մայնավարները, որոնք անդադար կը խլրտին Փոքր Ասիոյ ...ւէն ի վեր, մասնաւորապէս շահագործելով գաղթական ...գամութիւնները։ Անոնք մեծ յոյսեր դրած էին Մակեդոնիոյ եւ ...ակիոյ վրայ, ուր կեդրոնացած են գաղթականները, այլ մա... ...անդ ծխախոտի բանուորները։ Տակաւին քանի մը ամիս ...աջ, համայնավարները սրտատրոփ անձկութեամբ կը սպա... ...ն բանուորա-գիւղացիական իշխանութեան, երբ ընդհանուր ...ծագուլ ծագեցաւ։ Եւ սակայն, մինչեւ երէկ հասած հեռա... ...ներու համաձայն, ոչ իսկ մէկ երեսփոխան կրցեր են ընտ... (նախորդ Երեսփ. Ժողովին մէջ ունէին 9 երեսփոխան)։

Միջազգային մամուլը զանազան մեկնութիւններ կուտայ ...ս արդիւնքին։ Շատերուն կարծիքով, ընտրական դրութեան ...փոխութիւնն է գլխաւոր պատճառը։ Ուրիշներ Վէնիզէլոսի ...խջախիչ յաղթութիւնը կը վերագրեն Փոքր Ասիոյ եւ Պոլսոյ ...ղթականութեան, որ թէեւ հրաշագեղ երազէ մը յանկարծ ...յաւ քստմնելի յուսախաբութեան մը աւերակներուն վրայ, ...յց եւ այնպէս չէ կորսնցուցած իր համարումը Վէնիզէլոսի ...նդէպ։

«Դէպի Պոլի՛ս, դէպի Թրակիա՛», կ'աղաղակէր ամբոխը, երբ ...ուպետր Սելանիկ հասաւ Յուլիս 22ին։ Վէնիզէլոս, առանց ...ր գետնէն կտրելու, մէկ պատասխան տուաւ թէ՝ այս ...երուն եւ թէ զանազան պատուիրակութեանց մազթանք... ...ուն.

— «Ես խաղաղասէր մարդ եմ եւ եթէ դուք պատերազմ կ'ու... ...ւզեք, ընտրեցէք ուր մեկնիմ. կամ ձեր քուէները ուրեք պատերազմ... ...ի մարդու մը... Մեր հայրենիքը մեզի չի՞ բաւեր...»

Այս ցուրտ խօսքերէն վերջն ալ, տարագիր բազմութիւն... ...ր իրենց քուէները կեդրոնացուցին Վէնիզէլոսի ցանկին ...յ։

Ներքին պատճառներէն դուրս, անշուշտ արտաքին ազդակ... ...ալ դեր կատարած են այս ընտրութեանց մէջ։

Կը թուի թէ նորէն բրիտանական դրամապետութեան ...ւերն է կանգնած այս բոլորին վերեւ, թէ սեղանաւորական ...թէ քաղաքական հաշիւներով։

Գաղտնիք չէ որ Իտալիա մասնաւոր շահագրգռութեամբ ...հետեւի Պալքանեան անցուդարձերուն։ Անարդէն խարխս... ...ած է Պուլկարիոյ մէջ, եւ վերջերս կ'ուզէր միջնորդի դեր ...ատարել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի վերջնապէս հաշտեցնե... ...համար։ Նոյն իսկ խօսքեր եղան սերտ մերձեցման եւ բարե... ...ական դաշինքի։ Մեծն Բրիտանիան, որ նոյնպէս կը հովա... ...որէ քէմալական Թուրքիան, անշուշտ հաճութեամբ չպիտի ...էր Իտալիոյ ազդեցութեան զօրացումը Աթէնքի մէջ։ Եթէ ...նաստանը պիտի մօտենայ Թուրքիոյ, այդ գործը պէտք է ...արուի իր ձեռքով, եւ ոչ թէ՝ ուրիշին։ Անշուշտ Ֆրանսան ...գոհ կը մնայ այս արդիւնքէն։

Ընտրութիւնները քննելով մեր անմիջական շահերու տե... ...կէտէն, կը կարծենք թէ աւելորդ չէ լրջութեան հրաւէր մը ...նաստանի մեր հայրենակիցներուն։

Որքան ալ հայ ժողովուրդին բարեկամ ըլլայ Վէնիզէլոս — ...ակեր չունինք որ կը մնայ նոյն անկաշառ բարեկամը — ...նած է գաղթական բազմութիւններուն վրայ։ Մենք ալ ...ակիցներն ենք այդ բազմութեանց։ Բայց վերջին տարի... ...փորձը ցոյց տուաւ որ, մարդոց յիշողութիւնը շատ կարճ ...անախորժութիւններ միշտ ալ կը ծագին, «օտար» գաղ... ...ները տեղափոխելու ձգտումներով։

Մենք վստահ ենք որ ամէն վտանգ անցած է այլեւս, Յու... ...տան մնացած 35-40.000 հայութեան համար։ Սակայն, ...իրաւունքները պահելու եւ նորեր ստանալու համար, ան... ...հրաժեշտ է որ մեր հայրենակիցները, ճորվին վերջապէս, մէկ ...ւտ եւ մէկ ուղեգիծ ներկայացնել կառավարութեան առ... ...ունենալ կեդրոնական օրգան մը եւ կարելի եղածին չափ ...աղմուկ հանել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (27 Յուլիս)։

—«Անմտութիւն է խօսիլ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան սահմանադրութեանը մասին այն մտքով, ինչ մտքով կը խօսինք ամերիկեան, գերման դաշնակցական հանրապետութեանց սահմանադրութեանց մասին։ Այն որ իբր Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան սահմանադրութիւնը կը ճանչցուի, իրականին մէջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կուսակցական քաղաքական ծրագիր մը, որ բիրտ, դիկտատորական ուժով փաթթուած է Միութեան սահմաններուն մէջ բռնութեամբ պահուած հարիւր միլիոնաւոր մարդկանց վզին։

Պարզ խօսքով՝ Միութեան ոչ բաղկացուցիչ տարրերը իբր քաղաքական միաւորներ եւ ոչ ալ անոնց բնակիչները իբր ազատ քաղաքացիներ ընդունած, հաստատած են զայն, այսպէս կոչուած սահմանադրութիւնը, իբրեւ երկրի բարձրագոյն օրէնքը։

Այս փաստը հիմը կը կազմէ այն ողբալի իրողութեան թէ Խորհրդ. Հանրապետութեանց Միութեան մէջ — զոր հպարտութեամբ կը կոչեն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը — չկայ քաղաքական ազատութիւն։ Եւ երբ երկրի մը մէջ մեռած է քաղաքական ազատութիւնը, ջնջուած են անհատի քաղաքացիական իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները, այնտեղ կարելի չէ գտնել «ինքնավար վիճակ» — չխօսինք այլեւս անկախութեան մասին — եւ եւ է աշխարհագրական, ցեղագրական կամ վարչական բաժանումի համար, հոգ չէ թէ անոնք ինչ կոչուին — Վրաստան, Ռուսիա, Հայաստան։

Գոյութիւն ունեցողը կազմակերպական գործիք միայն է, որու կեդրոնը կը գտնուի Մոսկուա. երկրի բոլոր մասերուն մէջ այդ կազմակերպութեան մասերը կը գործեն կեդրոնէն առաջուած հրահանգներով։ Եւ մենք շատ լաւ գիտենք, — ինչպէս անգամ մը եւս կը շեշտէ Ստալինի վերջին ճառը — որ Կոմունիստական կուսակցութիւնը ոչ միայն դէմ է անհատներու քաղաքացիական ազատութեանց, այլեւ դէմ է ազգերու ինքնորոյն ու անկախ գոյութեան եւ նոյնիսկ անոնց ինքնավար գործունէութեան։ Անխուսափելի է այս վերաբերումը, որովհետեւ ան կը բխի Կոմունիստական կուսակցութեան հիմնական փիլիսոփայութենէն։»

ԻՍՔԷՆՏԷՐ ՊԷՅ Գ ԱԼՊԱՆԻՈՅ

Ահմէտ Զօկու Շաբաթ օր Ալպանիոյ թագաւոր պիտի հռչակուի Իսքէնտէր պէյ Գ. անունով։ Իսքէնտէր պէյ Ա., բնական անունով Գէորգ Կաստրիոտա, Ալպանիոյ ազգային հերոսն է, որ 1442ին Թուրքերը պարտութեան մատնելով ազատագրեց Ալպանիան։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը տեղեկանայ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հակառակին Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուելուն, հակառակ Հռոմի եւ Թիրանայի հաւաստումներուն թէ Սերպիոյ կամ դրացիներուն համար ոեւէ վտանգ չկայ։ Հռոմ գիտել տուած է որ Ահմէտ Զօկու պէտք է հրաժարի ինքզինքը Ալպանացիներու թագաւոր հռչակելու ծրագրէն եւ կոչուի միայն Ալպանիոյ թագաւոր, քանի որ Ալպանիայէն դուրս շատ Ալպանացիներ կան։

ՕՐԸ՝ ՕՐԻՆ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Ամի տիւ փէօփլը» իր երէկի թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ նամակը, զոր ստացած է Վրաստանի իր մէկ թղթակիցէն.

Թուրքեւվրացական սահմանագլուխը պահպանող կարմիր բանակին վրայ աւելցաւ հեծելազօրաց գունդ մը եւ հրետանիի ու հեծելազօրքի ջոկատներ։ Վրացի սպաները մէկիկ-մէկիկ պաշտօնազուրկ կ'ըլլան եւ իրենց տեղ կը նշանակուին զաւաբիւն բոլշեւիկներ. վրացական զօրագունդերը ուրիշ շրջաններ կը ղրկուին՝ Ռուսիայէն եկած զինուորներուն տեղը բռնելու համար։ Ուստի քանի մը ամիսներէ ի վեր այս զինուորներուն գործած կեղեքումները կրկնապատկուած են։

Կաթոլիկ բնակչութիւնը ու քահանաներն են որ աւելի շատ կը հալածուին։ Վերջերս Թուրք սահմանին մօտ Մրխեթի մէջ վեց կաթոլիկ երիտասարդներ ստիպուեցան փախչիլ՝ խուսափելու համար կարմիր զինուորներու հետապնդումներէն։ Խոփիի մէջ սահմանը անցած ատեն բոլշեւիկ պահակներուն հետ կատաղի կռիւ մղեցին։ Երկու հոգի մեռան. երկուքը ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ տարուեցան Պաթում, ուր պիտի դատուին եւ հաւանաբար պիտի գնդակահարուին։ Միւս երկուքը յաջողեցան Թուրքիա փախչիլ։

Նոյնիսկ Թուրքիա ապաստանած Վրացիները զերծ չեն բոլշեւիկեան բռնապետութենէն։ Թուրքեւռուս դաշնագրի մէկ յօդուածին համաձայն, փախստականները կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին։ Ներկայիս 45 Վրացիներ բանտարկուած են Թուրք գնտաններու մէջ եւ վախ կայ որ Մոսկուայի կառավարութիւնը պահանջէ զանոնք օր մը։

Քանի մը ամիս առաջ, Ախալցխայի մէջ կաթոլիկ երիտասարդ քահանայ մը կարմիր զինուորներուն կողմէ առեւանգուելով տարուեցաւ Ավլաբար եւ գլխատուեցաւ։ Անցած տարի Պոլսոյ վրացական վանքի մեծաւորը Հ. Շիվվարդ՚ցէ Վրաստան վերադարձած էր։ Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ եւ 10 տարի աքսորի դատապարտուեցաւ։ Այժմ արգելափակուած է Արխանգէլի մէջ, ուսկից պիտի ղրկուի Սոլովկի կղզին, Սպիտակ ծովուն մէջ եւ որ «մեռելներու կղզին» կը կոչուի։

Ամէն օր մօտ քսան հոգի աքսորի կը դատապարտուի։

Պուլկարական տագնապը

Կառավարական կուսակցութեան պատկանող, այսինքն վարչապետ Լիափչէֆի խմբակէն մօտ 70 երեսփոխաններ վարչապետին մօտ բողոքեցին արտաքին նախարար Պուրոֆի բռնած դիրքին դէմ եւ յայտարարեցին թէ երբեք չպիտի ընդունին արտաքին նախարարին միջամտութիւնը քաղաքական գործերու մէջ։

Բողոքեցին այն իրողութեան դէմ, որ Լիափչէֆ՝ Պուրոֆի եւ Ցանքոֆի ճնշումին տակ, որոշած է իշխանութենէ հեռացնել պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆը, որուն մատուցած մեծ ծառայութիւնները 1903ի պետական հարուածին ատեն երախտագիտութեամբ կը յիշուի ամբողջ երկրին կողմէ եւ որուն կազմակերպիչի տաղանդը վեր հանուեցաւ կառավարական մամուլին կողմէ՝ բանակի վերակազմութեան առթիւ։

.˙. Հեռագրի մը համաձայն, բացի զօր. Վոլքոֆէ, հրաժարած են նաեւ Պուրոֆ, Պոպոշեւսքի եւ Խրիսթով։

Վէնիզէլոսի յաղթանակէն վերջ

Թայմզի թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ.—

Մինչեւ հիմա 244 արդիւնքներ միայն յայտնի են։ Այս 244 աթոռները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով. կառավարութեան կողմնակից՝ 203, որոնց 186ը վէնիզէլոսեան ազատական կուսակցութենէն. ընդդիմադիր՝ 37, որոնք կը բաժնուին այսպէս. Փափանասթասիոսի հանրապետական միութիւնը՝ 17, Ցալտարիսի ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ 14. Քաֆանտարիսի յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը՝ 4. Փանկալոսի կուսակցութիւնը՝ 2։ Գալով անկախ հանրապետականներուն, անոնց թիւն է 4։

Հակառակ նախատեսութեանց, անկախները հակառակ կ'արտայայտուին Վէնիզէլոսի կառավարութեան, որ սակայն դարձեալ 162 ձայնի բացարձակ մեծամասնութիւն պիտի ունենայ։

Արքայականներու չարաչար պարտութիւնը կը վերագրուի մանաւանդ այն խոր հակակրութեան, զոր առաջ բերած է զօր. Մէթաքսաս իր անձնական քաղաքականութեամբ։

Մէթաքսասի արքայական կուսակցութիւնը ջնջուեցաւ։ Զօրավար Մէթաքսաս թերթերուն ուղղուած յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ վերջնապէս կը քաշուի քաղաքական կեանքէ։

Վէնիզէլոսի նոր յաղթանակը շատ աւելի մեծ է քան 1912ին տարածը։

Վէնիզէլոս ուշ ատեն զեկոյց մը հրատարակեց, ըսելով. «Հելլէն ժողովուրդը հեռացուց կուսակցական ամուլ վէճերը եւ ինծի վստահեցաւ Յունաստանի խաղաղութիւնն ու բարգաւաճումը ապահովելու գործը։ Շնորհակալութիւն ինծի եղած մեծ վստահութեան համար։ Պիտի ջանամ իրագործել այն ծրագիրը, զոր պարզեցի Սելանիկի մէջ ընտրական պայքարի ատեն»։

.˙. Փանկալոս նամակ մը գրեց Վէնիզէլոսի՝ փորձելով դուզարարներուն վրայ նետել Օգոստոս 18-19ի գիշերուան միջադէպին պատասխանատուութիւնը։ Վէնիզէլոս չպիտի պատաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՂՕԹՔ ՎԱՍՆ ԵՐԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

Այս տարի ամէն տեղ արեւը ցոյց տուաւ իր զօրութիւնը։

Բոլոր անոնք, որոնք սկսած էին կասկածիլ թէ արեւը հետզհետէ հատնելու վրայ է եւ շատ չանցած երկիրը սառնարան պիտի դառնայ, ստիպուեցան փոխել իրենց կարծիքը։

Արեւը իր կիզիչ ճառագայթներով զգաստութեան հրաւիրեց այդ կասկածամիտները։

Ռուսիոյ մէջ, մշակուած ընդարձակ տարածութիւններ արեւահար եղան, անօթութեան մըղձաւանջը ցցելով միլիոնաւոր ժողովուրդներու աչքին։

Թուրքիոյ մէջ ամէնէն արգասաբեր ու ցորենաշատ շրջանները մէկէն չորցան՝ սովի մատնելով Անատոլուի գիւղացիները։

Գաղիաստանի մէջ ալ նոյնը պատահեցաւ, ստիպելով կառավարութիւնը որ նիւթապէս օժանդակէ աղէտեալ հողագործներուն։

Նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, ուր ժողովուրդը հազիւ 8—10 տարին անգամ մը ամառ կը տեսնէ, այս տարի արեւը իր զօրութիւնը ցոյց տուաւ. ո՛չ միայն տաք ու հեղձուցիչ օդեր տեսանք, այլ եւ ունեցանք երաշտութիւն,— չորցան պտղատու ծառերն ու բանջարեղէնները։ Փարիզէն դուրս, դէպի կեդրոնական Ֆրանսա պզտիկ պտոյտ մը բաւական է տեսնելու համար գիւղացիներու յուսահատութիւնը։

— Անձրեւ չունեցանք այս տարի։ Մեր ցանքերը ժամանակէն առաջ չորցան։ Կանաչեղէնները խամրեցան։ Պտուղ չկայ։ Կը սպասենք որ Աստուած գթայ եւ պուտ մը անձրեւ ղրկէ մեզի։ Այլապէս կործանած ենք։

Այսպէս կը գանգատին բոլորը.

Ժամանակին մեր երկրին մէջ, երբ երկարատեւ երաշտութիւն պատահէր, եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր աղօթքներ կ'ըլլային։ «Հսկումներ» կը կատարուէին Աստուծոյ գութը շարժելու եւ անձրեւ խնդրելու համար։

Կը կարծէի թէ ասիկա հայկական սովորութիւն է, արդիւնք՝ նախապաշարումի եւ տգիտութեան։

Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ վերջերս ֆրանսական գիւղի մը եկեղեցիին մէջ, քարոզէն յետոյ, աւագերէցը յայտարարեց.

— Այսօր ժամը չորսին մասնաւոր աղօթքներ պիտի ըլլան՝ մեր գաւառին մէջ տիրող երաշտութեան առթիւ, խնդրելու համար որ բարին Աստուած քիչ մը անձրեւ ղրկէ մեր արտերուն։

Աղօթքը տեղի ունեցաւ։ Ու,— տարօրինա՛կ զուգադիպութիւն,— երբ ժողովուրդը եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէր, անձրեւի կաթիլներ կ'իյնային երկինքէն վար։

Աստուած լսած էր իրենց աղօթքը...

Ուրեմն, տարբերութիւնը մեծ չէ հայ աւանդապաշտ ու կրօնասէր շինականին եւ քաղաքակրթութեան կեդրոն Ֆրանսայի լուսաւորեալ ու ազատամիտ ժողովուրդին միջեւ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ գրագէտ Հանրի Պարպիւս, որ համայնավար ձըգտումներ ունի եւ ներկայիս Նիժնի-Նովգորոտ կը գտնուի, կողատապի բռնուած ըլլալով, յիշեալ քաղաքին հիւանդանոցը փոխադրուած է։

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Ո՞ւր կը վերջանայ անոնց քաղաքակրթութիւնը, ո՞ւրկէ պէտք է սկսի մերը)

Կրկին փաստեր եւ պարագաներ
[illegible]

Նախ՝ ներեցէ՛ք որ ձեզմէ խնդրեմ արտօնութիւն մը։ Երկու յօդուածի մէջ եւս գործածելու՝ հրապարակագրութեան մէջ քիչ մը նորօրինակ այս լեզուն։ Ցոյնած եմ հայ լրագրութեան հասարակ, սովորական, շատ լուրջ եւ շատ ցուրտ բառերէն, նախադասութիւններէն եւ ձեւերէն։ Մեր ժամանակին՝ տգեղ ու խոտելի իրապաշտութիւնն ու մտքի տարօրինակ աղքատութիւնը մտած են նաեւ հայ լրագրութեան մէջ։ Հանդուրժեցէ՛ք ուրեմն որ այսքան նիւթապաշտութեան, շահախնդրութեան, դժեւ եւ սօրեայ հաշիւներու դիմաց՝ մե՛նք, երիտասարդներս գոնէ, աշխատինք պահել գաղափարականութեան շեշտ մը։

Ամէ՛ն մարդ՝ ամէն բան է կեանքի մէջ՝ յանձնակատար թէ միջնորդ, հասարակ թէ առեւտրական, քաղաքագէտ թէ վաշխառու, ո՛հ իրապաշտ...

Ես ձեզմէ կը խնդրեմ, բացառաբար, երեւութապէս շատ կնճռոտ այս խնդրին մէջ, իրենուն՝ բանաստեղծի մը երազահար աչքերով նայելու իրաւունքը։ Այստեղ՝ փակագիծ մը։

Ընկեր մը, անցեալները, «Յառաջ»ի երկու սիւնակներուն մէջ, սրտառուչ եւ ոգեւոր նախանձախնդրութեամբ մը, կարծելով ծառայութիւն մատուցանել Հ. Յ. Դաշնակցութեան (կ'ըսեմ երկու մահկանացու ու աղքատ սիւնակներու մէջ) աշխատած էր հեղնել՝ ամբողջ սերունդի մը, տասը տարուան ճիգերը, ռուսական հսկայ տափաստաններուն մէջ, նոր, ազատ, գեղեցիկ գրականութիւն մը ստեղծելու։ Ես կը յիշեմ որ, Իտալիոյ, օտարացի այդ մտաւորական խարալէլացիին էջերուն վրայ, իմ սիրտս իր ամբողջ մանկութիւնը վերագտած է, անգամ մը, արտասուելու չափ յուզելով զիս։ Ո՛չ, պէ՛տք է տալ, կայսերը՝ կայսեր եւ Աստուծոյ՝ Աստծոյ։ Այդպէս է արդարութիւնը։ Այլապէս, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր տարբերութիւնը, փողոցն ի վար իրենց մաքին յաղթութիւնը պաշտող մա արքայական ուսանողներէն՝ որ յանուն ախտամէտ արքաներու՝ ամբողջ մարդկային քաղաքակրթութիւնը կը հեգնեն...

Ու տարաբախտ բան։ Հօ՛ս ալ «արդիականութիւն» կայ։

Որովհետեւ «արդիականութիւն» է հեգնել, ծաղրի առնել հազարաւոր մարդոց յեղափոխական անկեղծ ճիգը։ «Արդիական» մարդը այսօր հակայեղափոխական է, թշնամի՝ նորոգութեան ամէ՛ն ճիգի։ Ամէ՛ն խոյանքի։

Որովհետեւ պէ՛տք է զգալ որ ծուլանալ, յոգնութեամբ նստիլ, այս տխուր կայքերուն վրայ գիջանալ կը նշանակէ «արդիականութիւն»ը։ Ամէ՛ն ժամանակ, ամէ՛ն դար ունեցած է իր «արդիականութիւն»ը, որ տեսակ մը նախապաշարում է, տեսակ մը ախտ՝ ուր գալիք դարը, ուր ապագան, ուր «նորը», մարդկային կեանքի այս հսկայ, արձակ ու գեղեցիկ պալատը մտնելէ առաջ կը թողու իր դարչնագոյն մնացորդները, իր աղտոտութիւնը։ Հռոմի հեթանոս եւ հեշտասէր քաղաքակրթութիւնը, միջնադարի մութ բայց երիտասարդ գեղեցկութեան երթալէ առաջ իր ապականութիւնը մաքրեց կործանող եւ մեծ քաղաքի մը «արդիականութեան» մէջ։ Այդպէս նաեւ Ֆրանսական մեծ, քաղքենի ու սրոշ տեսակէտ մը՝ վրիպած յեղափոխութիւնը՝ նախորդող աւատապետութիւնն ու ազնուականութիւնը՝ այս երիտասարդ ու վայրենի քաղքենիութեան հասնելէ առաջ, իրենց աղիքները պարպեցին Տիկին Բուլաններու եւ Ռէքամիէներու արդիական «սալոն»ներուն մէջ։ Իսկ հիմա ո՞վ չեգիտեր որ քաղքենիութիւնը կը թաղուի իր «տանսինկ»ներուն և պարերուն մէջ, որ շա՛տ «արդիական» են։

Պէ՛տք է ընտրել երկու քաղաքակրթութեան մէկը որ ողջ վար է, մինչդեռ որ կը ծնի եւ երկու ժամանակներու միջեւ։ Այս բոլոր «արդիական» աղմուկներուն մէջէն, պէ՛տք է արթութեամբ եւ առնականութեամբ լսել ու հնազանդիլ ապագայի ձայնին։ Ցաւագնօրէն խաթարուած է մեր լսողութիւնը։

Ու աղքատ ենք եւ սովալլուկ։ Մեծ ու հոյակապ կատարներու, արեւածագներու եւ լուսաւոր բարձունքներու կարօտը յունինք ալ։ Փոխանակ արեւ եւ յաղթական գնացքով մը երթալու՝ յաւիտենական լոյսին, աղքատ ու թշուառական մարդոց պէս, կեցած ենք «արդիական» լոյսի կտուցի մը տակ, որ աղօտօրէն կը վառի անառականոցի մը պատին վրայ, «արդիական» տղաք։

Մեծ ապանդին տարականոն եւ անառակ վիշերին մէջ, քաղքենիութիւնը միայն գիտէ, երիտասարդ ու զգայացէր այրիի մը պէս որ կը սպասէ իր հաւագոյն վերջաւորութեան։ Հիմա ան խենէշութեամբ կը գիջանայ (գրականութեան եւ գեղարուեստի մէջ) «արդիական» կնոջ մը մերկ մարմնին վրայ։ Ընդարձակ պոռնկատուն մըն է հիմա ներկան՝ ուր գինի կը խմեն ու քօքթայլ եւ շարլսթօն կը պարեն՝ տխմար, տխուր եւ պղտիկ մարդիկ՝ մինչ անդին բազմամիլիոն մարդիկ կը հիւծին անսուաղ եւ ժողովուրդներ կը ծիւրին, ազատութեան եւ շունչի պակասէ։

Իրական գրագէտը՝ որ արուեստի բոցէն կ'այրի, որուն հոգին կը վառի, մեծ մարխի կտորի մը պէս, ջահի մը պէս, նոր ճամբաներու դիմաց եւ նոր հորիզոններու բացառիկ երազով, չի կրնար հաւատարիմ շունը մնալ՝ այս սնանկ ու խղացեալ իրաւակարգին, նոյն ինքն սնանկ «արդիականութեան»։ Չի կրնար առանց դաւաճանելու իր կոչումին, առանց խզելու իր կապերը՝ իր գաղափարներուն եւ հաւատքին հետ։

Որովհետեւ, հիմա, ա՛լ ոչ ոք կրնայ մխտել այս ճշմարտութիւնը որ՝

— Ժողովուրդներ եւ հսկայ բազմութիւններ իր արիւնոտ մականին տակ եւ եղերական գերութեան մը մէջ պահող...

— Մարդոց այս բարիքը եւ ծլարձակ երկիրը անընդհատ արեան եւ աւերածի դաշտերու վերածող...

— Մտքի ազատութիւնը վաճառքի հանող, յանուն բարոյականի աշխարհութիւնը պղծող, ժամոնայի համար, արծաթի կամ ոսկիի զարշ կտորի մը համար՝ իր չունեցած կուսութեան գօտին քակող...

— Միջազգային քաղքենիութեան եւ դրամատիրութեան...

— Լաւագոյն զինակիցը, նեցուկը եւ անոր զօրութեան պատուանդանը՝ — իրա՛պէս ապաքաղաքացի, հաւատքէ եւ խանդավառութենէ զրկուած. պոռնիկմտաւորականութիւնն է...

Փաստե՞ր կ'ուզէք։ Անհատակ եւ ափերով,—

— Բանուորներ եւ գիւղացիներ չեն, մեծ քաղաքներու այս ամբողջ ծախուած մամուլը խմբագրող՝ ատամնաթափ շնագայլերը որ՝ իրենց կտոր մը հանոյքին, դիւրակեցութեան եւ խաղաղութեան համար, ամէ՛ն օր, բացառիկ սրիկայութեամբ՝ կը թունաւորեն աշխատող եւ տառապող մարդոց միտքը...

— Բանուորներ ու գիւղացիներ չեն, բոլոր համալսարանի ա՛յն դասախօսները, գրագէտները, կրօնական կամ այլ բարձր պաշտօնատարները որ իշխող դրամատիրութեան, իբրեւ յետին վարձկան, իբրեւ սարին գործակատար, կը կատարեն իրենց տէրերուն կամքը...

— Բանուորներ և գիւղացիներ չեն՝ որոնց ուսերուն վրայ կը հանգչի այս ահռելի եւ չարագործ իրաւակարգին ամբողջ շէնքը...

— Առանց մտաւորականութեան մեղսակցութեան՝ քառորդ ժամէն, այս իրաւակարգը իր սիւներուն վրայ կրնայ փուլ գալ...

Լաւ է լսել, որովհետեւ, «արդիական» գրագէտներուն համար «արքու քարոզ» են այս բոլորը, «պարապ վախոտ խաղալիք»։ Մինչ այդ՝ կեանքը կ'երթայ՝ յառա՛ջ ու գրականութիւնը՝ եւս։ Գրականութիւնը, հոս, կ'երթայ՝ ե՛տ...

* * *

Անոնց «քաղաքակրթութիւն»ը.
Անոնց «գրականութիւն»ը,
Անոնց «ստեղծագործութիւն»ը.
Անոնց .

Կարծես թէ իրապէ՛ս իրենց դասակարգէն անջատուած մարդիկ չըլլային իրենց քաղաքակրթութեան լաւագոյն մասին ստեղծողները։ Կարծես թէ անօթի մնացած չըլլային, ու իրենց ակռաներուն տակ իրենց դառնութիւնը, ծերութիւնը եւ վիշտը տարիներով ծամած չըլլային իրենց ազնուագոյն գիտունները։ Կարծես թէ ուրացուած, հալածուած, դաւադրուած չըլլային իրենց ամէնէ՛ն մաքուր եւ հարազատ գրագէտներն ու բանաստեղծները...

Ո՛չ, քաղքենիութիւնն ու դրամատիրութիւնը գրականութիւն, գեղարուեստ, գիտութիւն չունին։ Անոնք ապականած են ի՛նչ որ գոյութիւն ունեցած է։ Ապասերած եւ իր նպատակէն շեղեցուցած, առեւտրացուցած են՝ մարդկային ստեղծագործութիւնը։ Դարերու ժառանգը մարդկութեան։

Արուեստը՝ գերի է այս իրաւակարգին մէջ...

Գիտութիւնը՝ գործիք, աշխարհակալութեան ու կողոպուտի համար...

Գրականութիւնը՝ վաճառքի և առուծախի առարկայ...

Թո՛ղ փորձէ որ եւ է գրագէտ՝ ապացուցանել իր անկախութիւնը։

Թո՛ղ փորձէ որ եւ է արուեստագէտ ձգտիլ բացարձակ ազատութեան։

— Կը տեսնենք թէ ի՞նչ պատասխան կը ստանայ...

— Չզգի՛լ, խնդրեմ, քաղքենի նախապաշարումներուն, քաղքենի կարգաւսարքին։ Անուններ կ'ուզէ՞ք։

— Բայց Վոլթէրը, Ժան Ժագ Ռուսօն, Օսքար Ուայլտը, Անտրէ Ժիտը, Ռէնպօն, Վէրլէնը, Կիւս. Թավ Քուրպէն, բայց Էմիլ Զօլան, Տոսթոյեվսկին, Կորքին ու երկա՛ր է, երկա՛ր շարանը...

Ու հակառակ իրենց է որ, անընդհատ կը մեծնայ, կը տարածուի, արբունքի հասնող ամբողջ տղու մը պէս հասակ կը նետէ ու կը զօրանայ, կ'ամրանայ իր ոսկորներուն մէջ, կ'առնականանայ իր կենսուրախ եւ մեծ ձայնովը, մեր շուրջը, այս տիտանական ու հրաշալի քաղաքներուն եւ հեզ գիւղերուն մէջ, ճակատագրական ու իր մեծ ճամբուն վրայ տապալելով ամէն խոչընդոտ եւ արգելք, աշխատող եւ տառապող մարդոց նոր քաղաքակրթութիւնը, որ իր գերիշխանութիւնը պիտի հաստատէ վերջնականօրէն, մարդոց այս մեծ, մեքենական եւ զարմանալի կեանքին վրայ, աւերակելէ յետոյ պարպուած եւ սնանկ այս իրաւակարգը։

Կան որ չեն զգար այս նոր, հաւաքական ու զօրաւոր կեանքին հոյակապ արշաւը՝ հին արժէքներուն վրայ։ Անհատները հետզհետէ գեղեցկութիւն եւ ձեւ կը փոխեն, նաեւ ժամանակը։

Ո՞վ են այս կոյրերը՝ որ չեն տեսներ վերջին տարիներու ճակատագրական յեղափոխութիւնները, որ կ'ակօսեն քսաներորդ դարը, յեղաշրջելով ընկերային բարքերը ու դիմակազերծ ընելով մարդիկը՝ որ դեռ կը կրեն անցեալի տխուր եւ սեւ վերարկուն։ Անցեալի զարհուրելի բեռը։

Սահմանէ սահման կ'անցնի ու արդիւնքներուն վրայէն կը ցատկէ այդ քաղաքակրթութիւնը։ Ան կը զգացնէ իր ներկայութիւնը ամէ՛ն ափ։ Այդ քաղաքակրթութիւնը դեռ չէ՛ սրաշ եւ յստակ դիմագծով մը։ Դեռ չունի իր գրական եւ գեղարուեստական դէմքը։ Բայց պէտք է վստահիլ իրեն։

Ան պիտի գայ ու սրբէ՛ տանի՛ քաղքենիներու դիզած այս ամբողջ աղտը...

ՎԱՀԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

140 ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ
ՈՐ ՏԱՐԻՆ ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ԾԱԽՍԷ. ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

Նուէր Ֆրանսայի Հայերուն

Ներկայ եմ Սուլթանապատի Ազգային դպրոցի տարեվերջի հանդէսին։

Նորաշէն, բաւական ընդարձակ սրահը լեցուն է երկսեռ բազմութեամբ։ Անշուշտ սրտով կապուած են իրենց դպրոցին։ Առաջին կարգերը նստած են կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչը, ոստիկանապետը եւ ուրիշ պետական պաշտօնեայ մը։

Հանդէսը կը բացուի «Մեր Հայրենիք»ով, դպրոցի քառաձայն խումբին կողմէ։ Բոլորը մէկէն ոտքի կը կանգնին. կ'երեւան հատ-հատ տատանումներ, քիչ մը կ'ուշանան կանգնելու. մէկը քովի սենեակը կ'երթայ եւ կը վերադառնայ երգին աւարտումէն յետոյ։ Հայ է, բայց չուզեր լսել «թշուառ, անտէր»։ չէ՞ որ հայրենիքը այժմ «ազատ է եւ անկախ»։ Ստրուկի հոգեբանութիւն, որ դարերու խորերէն կուգայ եւ ազգային մաքուր ոգիով համակուած այս հեռաւոր գաղութին մէջ ալ կ'արժանանայ ընդհանուր արհամարհանքի։

Եօթը հոգինոց Հոգաբարձութեան գանձապահը կը կարդայ դրամական հաշիւները. 39,000 ղրան մուտք (մօտ 4000 տալար), որ գանձուած է՝ թոշակներէ՝ 15,190 ղրան, ներկայացումներէ՝ 10,009, հանգանակութիւններէ՝ 5255, օգնի պետական տուրքէն՝ 3,208, զանազան՝ դիմակահանդէս եւ այլն՝ 5,248։ Ուսումնական ծախքերը եղած են 33,752 ղրան, ուրեմն 5000 ղրանի չափ հասոյթի յաւելում, ինչ որ եզակի յաջողութիւն է պարսկահայ ժամանակակից դպրոցներու կեանքին մէջ։

Առանց մանրամասնութիւններու, ուրեմն կ'երեւայ Հոգաբարձութեան անխոնջ աշխատանքը եւ գաղութին զոհաբերութեան ոգին չորսդասեան (միջին) դպրոցի մը համար, մանկապարտէզով եւ երեք տարրական դասարաններով։ Աշակերտներու թիւն է 147 հոգի՝ 4-17 տարեկան, տղայ եւ աղջիկ։

Դպրոցի վարիչը ներկայացուց ուսումնական մասը։ Իր 50 էջնոց տեղեկագրէն կը քաղեմ հետեւեալ շահեկան կէտերը.—

Դպրոցը հիմնուած է 1908ին, քսան տարի առաջ, երբ տակաւին 5—7 հայ ընտանիք կար այս փոքր քաղաքին մէջ (այսօր 140 ընտանիք)։ Շրջակայ գիւղերէն եկեր հաւաքելով աշակերտներ 10—15 հոգի, ժողվեր են սենեակի մը մէջ եւ «այբ» ու «բէն» սորվեցուցեր, առանց կանխատեսելու, թէ օր մը կրնայ մեծնալ գաղութը, ուրեմն եւ դպրոցը։ Դժբախտաբար առաջին 12 տարիներու համար գրաւոր ոչինչ կայ պահուած։ Վերջին ութ տարուան պատկերը ամփոփուած է տեղեկագրին մէջ։ 1923ին շինուեր է նոյն դպրոցական շէնքը, որ նստած է 38900 ղրանի։ Նոյն տարուան ուսումնական ծախքը եղած է 27430 ղրան։ Ուրեմն մէկ տարուան մէջ գաղութը տրամադրած է 66330 ղրան, բացի զանազան նպատակներով տրուած գումարներէն։

1920էն մինչեւ 1928 դպրոցի վրայ ծախսուած է 215952 ղրան. ահա մանրամասնութիւնը.—

Տարի	Աշակ.	Ղր.	Մէկ աշկ.ի
1920/21	35	3000	85.71
21/22	40	4260	106.50
22/23	65	15400	236.90
23/24	96	27430	285.73
24/25	100	32460	324.60
25/26	110	29700	270.—
26/27	143	31050	217.13
27/28	147	33752	229.60

Վերջին երկու տարիներու աշակերտներու թիւին մէջ են նաեւ մանկապարտէզի փոքրիկները։ 1924/25ին դպրոցը ունեցեր է նաեւ հինգերորդ դասարան, բայց յետոյ փակուեր է, քանի որ վերջին դասարանը կը մնան 5—7 հոգի, որոնց համար առանձին դասարան պահել գործնական չէ։ Այսուհանդերձ, երբ արդէն կը շատնայ աշակերտութեան թիւը, կարելի պիտի ըլլայ դպրոցը հասցնել միջնակարգի։ Ութ տարուան մէջ պաշտօնավարած են 33 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ. այս տարի՝ 10 հոգի, որոնց երկուքը պարսիկ։

Մանկապարտէզին մէջ տեղաւորուած են 4—6 տարեկանները. տարրական դասարաններուն մէջ՝ 6—16 տարեկան, իսկ միջին դասարաններուն մէջ 10—17 տարեկան. անկանոնութիւն մը, որ պիտի սրբագրուի ժամանակի ընթացքին։

Վերջին 5 տարիներուն դպրոցն ունեցեր է իր բժիշկը, որ ձրիաբար քննած է եւ բժշկած աշակերտները։ Ութ տարուան մէջ ուսում առած են 736 հոգի, որոնց 544ը մանչ, 192ը աղջիկ։

Շրջակայ գիւղերէն բացառաբար մանչեր կուգան ուսանելու, այս պատճառով աղջիկներու թիւը աւելի քան պակաս է։ Այս տարուան 147 աշակերտներէն 104ը մանչ են (հարիւրին 70.75) եւ 43ը աղջիկ (հարիւրին 29.25)։ 133ը ծնողներ ունին, 14ը միայն մայր։ Որբ երախաներ չկան։ 54ը Սուլթանապատ ծնած են, 54ը շրջակայ գիւղերէն, 35ը Պարսկաստանի զանազան քաղաքներէն եւ 4ը Արաբկիրէն ու Պաղտատէն։ 147 հոգին 92 ընտանիքի զաւակներ են։ Ծնողներու զբաղումներն են՝ 39 ծառայ, խոհարար, 39 արհեստաւոր, 15 խանութպան, 34 պաշտօնեայ, 20 վաճառական, (հաշուուած է իւրաքանչիւր աշակերտի վրայ)։ Ուրեմն ունեւոր՝ հարիւրին 13.6. միւս դասակարգերը հարիւրին 86.4։ Չքաւոր աշակերտներու հագուստի եւ գրենական պիտոյքներու համար հանգանակուած է խումբ մը տիկիններու ձեռքով 1925/26 ուսումնական տարին 1230 ղրան, 1926/27ին 480 ղր., 1927/28ին 1545 ղրան։

Այս տարի պարտադրուած է բոլոր աշակերտ-աշակերտուհիներուն համազգեստը։ Տարուան ընթացքին տրուած են 222 դաս, որոնց 160ը հայերէն, 42ը պարսկերէն, 20ը անգլիերէն։ Ազգային իշխանութեան կազմած ծրագրով պիտի տրուէր 214 դաս, որոնց 165ը հայերէն, 31ը պարսկերէն, 18ը անգլիերէն. իսկ Թէհրանի ինքնակոչ յանձնախումբին կազմած ծրագրին համաձայն, որ մերժուեցաւ, պիտի աւանդուէր 212 դաս, որոնց 121ը հայերէն, 91ը պարսկերէն, իսկ անգլերէն ոչ մէկ դաս։ Դպրոցը երեք տարի շարունակաբար տուած է ընթացաւարտներ, 19 հոգի, որոնց 6ը այս տարի. (1ը աղջիկ)։ 1925 Հոկտեմբերին կազմուած է Աշակերտ. Միութիւնը, որ այս տարի իր անդամներուն համար կազմակերպած է 4 հանդէսներ, 3 հաւաքոյթներ (Նոր Տարի, Մայիս 1, Մայիս 28) եւ 5 դասախօսութիւններ, որոնցմէ մէկը Րաֆֆիի 40ամեակի եւ միւսը Խ. Աբովեանին 80ամեակին առթիւ։ Դպրոցի «Ֆրանգեան» գրադարանը ունէր 115 կտոր գիրք, այս տարի աւելցեր է 284, ընդամէնը 399 կտոր։

Չեն պակսիր քարտէզներ, նկարներ, բնագիտական գործիքներ եւլն., նուիրուած զանազան ազգայիններու կողմէ։ Զգալի էր դասագիրքերու պակասը։ Թաւրիզէն՝ Ա. Աֆթանդիլեանի, Մ. Ստեփանեանի եւ Գ. Յակոբեանի կազմած դասագրքերը անգնահատելի ծառայութիւն են մատուցած այս դպրոցին։ Այդ գրքերէն ապսպրուած 202 կտորը խոշոր չափով լրացուցած են բացը։

Տեղեկագիրը կը շեշտէ այն

[Ֆ]ՐԱՆՍ[Ի]ՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ

[Ի]նչպէս յայտնի է, Սուրիոյ [սահմ]անադրական օրինագծին ... մը յօդուածներուն առթիւ ... ծագեցաւ հոգատար պետ[ութ]եան եւ Սահմանադիր ժո[ղովին] միջեւ։

[Ա]յս առթիւ, Ֆրանսական [կառա]վարութիւնը Սահմանադիր ժողո[վին] ... գիտողագիր մը որուն ... մասերը կը ներկայա[ցնենք] ստորեւ.—

«Յանձնախումբին կողմէ մը[շակ]ուած սահմանադրական օրի[նագծ]ին վիճաբանութեան առթիւ ... կը սեպեմ ժողովին ուշա[դրու]թիւնը հրաւիրել այն ան[հրաժ]եշտութեան վրայ, թէպէտ [...] ներկայիս վէճի ենթարկել [...], որոնց լուծումը ... [...] ժողովին իրաւասութե[նէն] ... այն պատճառով, որ անոնք ... ունին հոգատարութեան հետ, ... համար Ֆրանսական կառա[վարու]թիւնը պատասխանատու է ... փաշնակցութեան։ Այդ ... [իրաւ]ասութեան իրաւասութիւն[ը] ... պիտի կրնայի փոփոխու[թեա]ն ենթարկուիլ առանց Ազգե[րու] Դաշնակցութեան կանխա[ւ] յայտ[արար]ութեանը»։

[Կառ]ավարութիւնը կը գտնէ որ սահ[մանադր]ական օրինագծի կարգ մը ... [տրամ]ադրութիւնները կը հակա[սեն] միջազգային այն դաշնա[գրեր]ուն, որոնցմով ճշդուած է ... պետութեան պատաս[խանատու]ութիւնը։ Կան նաեւ ... [տր]ամադրութիւններ, որոնց կի[րարկ]ումը կը պահանջէ Ֆրանսա[կան] կառավարութեան հաւանու[թիւնը]։

... [Կառավ]արութիւնը իր գիտողագիրը ... [վեր]ջացնէ ըսելով — Ֆրանսա[կան կառա]վարութիւնը չպիտի ... համաձայնութիւն յայտնել ... սահմանադրութեան ... որ կը գրէ միջազգա[յին] իր պարտականութիւնները ... միջոցներէն»։

... գիտողագիրը կարդացւ[ելէ ետք] Սահմանադիր ժողովին ... [Ֆ]րանսայի նիստին մէջ, որմէ յե[տոյ] ... վարչապետը Շէյխ Թաճէտ[դին] ... ճառով մը յայտնեց թէ [կառավար]ութեան գիտողագրին կէտերը ... ազգայնական տեսութիւնները ... պաշտպանեն յետոյ խօսք ... ազգայնական ընդդիմադիր ... խմբակցութեան ... Անոնց տեսու[թեամբ] ... կարելի է ամփոփել այս ... 1) Հոգատարութիւնը ... ժողովի դաշինք մըն է, ... ժողովուրդին կարծիքը ... չէ առնուած անոր մէջ։ 2) ... պահանջեն որ Ֆրանսա

թոյլ տայ որ իրենք իսկ պատրաստեն իրենց սահմանադրութիւնը։ Ակզբունքները որոնց մասին կը խօսի գիտողագիրը, պիտի արձանագրուին այն դաշնագրին մէջ, որ պիտի կնքուի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ։

50ի վրայ 42 քուէով, որոշուեցաւ այս իմաստով պատասխանել հոգատարութեան գիտողագրին։

Ցետոյ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը՝ պատասխանը մշակելու պաշտօնով։ Բայց Հայէֆի փոքրամասնական երեսփոխանը ձանկէ քաշուեցաւ յանձնախումբէն, յայտնելով թէ՝ չի կրնար այդ իմաստով պատասխան մը ստորագրել, քանի որ հոգատարութիւնը միջազգային գործ մըն է, որուն հիմը կը կազմէ ազգային փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը։ Իսկ սահմանադրական օրինագիծը կը խեղդէ անոնց իրաւունքները։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՊԱՑՔԱՐ ԿԱՐՄՐԱԽՏԻ ԴԷՄ

Երեւանի մէջ նշանակուած է յատուկ յանձնախումբ մը, պայքարելու համար կարմրախտի դէմ, որ տարածուած է Երեւանի, Թամ. պակ-Լալիի եւ Նոր Բայազիտի գաւառներուն մէջ։

Կազմուած են նաեւ բժշկական մասնախումբեր, որոնք պիտի զբաղին կարմրախտային շիճուկով պատուաստելու համար մանուկները։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՑԱՅՑԻԿ ԴՊՐՈՑ

Լէնինականի մէջ բացուած է երիտասարդ գիւղացիներու յատուկ նախապատրաստական դպրոց։ Ընդունուած են արդէն 41 գիւղացիներ՝ Հայաստանի բոլոր գաւառներէն։ Անոնց ձրի տրամադրուած են բնակարան, սնունդ, հագուստ եւ դպրոցական պիտոյքներ։ Դպրոցին ծրագիրը կազմուած է այն հաշուով, որ գիւղացի տղաքը կարողանան աշնան ընդունուիլ բանւորական ճեմարանի առաջին դասընթացքը։

ՆՈՐ ԳԻՒՂ

Լէնինականի գաւառական կոմիտէն որոշեց հիմնել 62 տունով նոր գիւղ մը՝ Աղբաբայի գաւառակին մէջ, գաղթականներու համար։ Ցուն չինելու համար ամէն օժանդակութիւն ցոյց պիտի տրուի անոնց։

ՏՆՏԵՑՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆԸ

Հայաստանի մէջ, արհեստի գործակցութեան առաջին հիմքը գրուած է 1925ին, իսկ անայնա- գործներու համագործակցականը հաստատուած է 1926ին։

Զնայնագործներու առաջին համագումարին ներկայ էին միայն 14 լիազօրներ։ 1928ին սկիզբը արդէն, այս համագործակցականին կոչուած միութիւններու թիւը կը հանէր 45ի, 750 անդամներով, որ մինչեւ մայիս, բարձրացաւ 1512ի։

Անցեալ տարի, համագործակցականը ունեցեր է 37.000 րուբլիի զուտ շահ, որ բաժնուած է տրուած գրամագլուխներու քանակին համեմատ։

Սկզբնական շրջանին, համագործակցումը կը կատարուէր Երեւանի եւ Լոռուակայ վայրերուն մէջ։ Իսկ այս տարի ուժ տրուած է նաեւ գիւղերուն։

Համագործակցականին մէջ, աչքի կը զարնեն ջուլհակութիւնը եւ մետաղագործութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Օգոստոս — Այս երկրորդ անգամն է որ Լիոնը կը վայելէ թատերական բնոյթ ներկայացումներ։ Առաջինը ներկայացուեցաւ Ցունիս 16ին, գերասան Պ. Մարութեանի ինքնագիր թատերգութիւնը. «Ցուլեմա Համբուր», նախաձեռնութեամբ Տիգրանակեան ... ի ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։

Իսկ երկրորդ ներկայացումը, խաղացի հաչակաւոր ... Էմ-Թիի նշանաւոր «Ամբրոգորթի աղջիկը կամ Քօրբաստօթն», տեղի ունեցաւ Օգոստոս 17ին, նախաձեռնութեամբ տաղանդաւոր գերասան Պ. Զարիֆեանի, եւ օժանդակութեամբ Պ. Մարութեանի։ Սրահը արդէն լեցուն էր խուռն բազմութեամբ մը, այնպէս որ շատեր ոտքի վրայ մնացին։

Պ. Զարիֆեան «Քօրբաստօթ»ի դերով խոր տպաւորութիւն գործեց ժողովուրդին վրայ։ Պ. Մարութեան ալ յաջող էր իր դերին մէջ։ Դժբախտաբար գանգատութիւններ պակաս չէին կարգադիր յանձնախումբին կողմէ։ Հանդիսականներն ալ մեղքեր ունին։ Դեռ վարագոյրը չբացուած, արդէն ծայր տուած էին բարձրաձայն ու խառն ի խուռն խօսակցութիւնները։ Բացումէն յետոյ ալ, ճշմարիտ բաբելոն մը։

Ժողովուրդի բուռն ցանկութեան վրայ, յառաջիկայ Կիրակի նոյն դերասաններու կողմէ պիտի ներկայացուի «Օթելլօ», Թէաթրը Արկադի ընդարձակ ու շքեղ սրահին մէջ։

Ս. Փոլատեան

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ

ԼԻՈՆ, 20 Օգոստ.— Մարսէյլէն վերջ, Լիոնն էր որ կ'ադմըկէր, Բալուի Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու համար։

1926ին, Մարսէյլի մէջ Բալուցիներու ստուար թիւ մը հաւաքուած էր Պ. Միսաք Ամիրխանեանի սրճարանը, Հայրենակցական Միութիւնը վերակազմելու համար։ Նախապէս կազմուած էր 1923ին, բայց սակաւաթիւ անդամներով։ Անկէ յետոյ, երբ ստարներու Ֆրանսա մուտքի ... Սուրիայէն եւ զանազան վայրերէ մեծ թիւով հայրենակիցներ լքելով իրենց գործերը, որ համեմատաբար լաւ էին, գաղթեցին Ֆրանսա։

Մարսէյլն ըլլալով առաջին կայանը Ֆրանսա գաղթողներու, ունեւորները հոն ապաստանեցան։ Իսկ միւսները, որ հազիւ ճանապարհածախսի գումար մը ունէին, հեռացան, ալ աւելի դիւրամատչելի տեղերու մէջ ապաստանարան գտնելու համար։

Այսպէս թէ այնպէս, Հայրենակցական Միութիւնը ունեցաւ շատ մը անդամներ, բայց ո՛չ գործի յաջողութիւն։ Շատ չանցած Հայրենակցական Միութիւնը կը լուծուէր։ Նկողներն ալ տեղի պայմաններուն ծանօթ չըլլալով, մեծ դժուարութիւններու կը մատնուէին։

Բալուցիները ո՛չ մէկ առեն կրցած են համահայրենակցական միութիւն մը ապրեցնել։ Քանի մը ամիսներ առաջ, «Ցառաջ»ի մէջ հայրենակից մը՝ Աղմշատցի ստորագրութեամբ, հարց կուտար թէ «ինչու անջատ անջատ»— Որովհետեւ քանի զգալի եղած է Միութեան մը պէտքը, այնքան շատ եղած են խոչընդոտները։ Ամեն ժողովներու մէջ նոյն յանկերգը, ինչո՞ւ Հաւաւցիները քուէ կը ստանան, խոշմաթցիները չեն ստանար, ինչո՞ւ Չիթացիներէն երկու հոգի վարչական կազմի մէջ բաժին կ'ունենան, եւ Արմձացիներէն մէկը չընտրուիր վարչական անդամ...

Այսօր ալ Լիոնը գրեթէ միեւնոյն վիճակին մատնուած է։ Դեռ վեց ամիս չըներ Միութեան կազմութիւնը եւ արդէն երկու մասի բաժնուած է։ Մէկը կ'ապրի Հայրենակցական Միութիւն անունով, իսկ միւսը «Բալուի եւ Ցարակից գիւղերու Ազնուութեան Միութիւն»։ Երկուքն ալ լուռ ու մունջ իրենց պատճէնները քաշուած են, կարծես միայն կնիքի եւ անտարակի համար կազմուած ըլլային։

Այս վիճակը պատիւ չի բերեր մեզի։ Բալուն եղած է այն հայաշատ կեդրոնը, ուր ժողովուրդը յաջողած է վառ պահել հայրենի աւանդութիւնները։

Սիթաւիցէ ք. հայրենակիցներ

Գ. Նազարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆութպոլի եղանակին սկզբնաւորութեան առիթով Փարիզի պատուոյ դասակարգի (Division d'Honneur) պատկանող խումբերը, հիմակուց սկսած են բարեկամական փորձ-մրցումներու, պատրաստուելու համար ախոյեանական մրցումներուն, որոնք պիտի սկսին Սեպտեմբեր 23ին։

Ֆրանսայի մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս մրցումներուն եւ իւրաքանչիւր խումբի վարիչները մեծ ջանքեր կը թափեն, կարող խաղացողներով զօրացնելու համար իրենց խումբերը։ Այս ութը խումբերուն լաւագոյններէն Club Françaisի խումբը երկու շաբաթէ ի վեր սկսած է իր փորձերուն։ Անդամներուն մէջ կը գտնուի Սարգիս կարապետեանը, որ իր առաջին փորձին իսկ, յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Club Français անցեալ կիրակի մրցելով Ֆիւսիսի ախոյեան Amiens A. C.ի դէմ, հաւասար արդիւնք ունեցած է. հոս մեր հայրենակիցը, որ կեդրոնի յառաջապահի պաշտօնը կը վարէր, լիուլի արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը։ Իր հակառակորդը, Nicolas որ Ֆրանսայի Ազգային խումբին կեդրոնի յառաջապահն է, կը շահի երկու նշանակէտներ, որու փոխարէն Ս. Կարապետեան եւս կը շահի երկու նշանակէտներ։ Հայ մարզիկին նուրբ խաղարկութիւնը կը գնահատուի 15 հազարէ աւելի հանդիսատեսներու կողմէ։ Club Françaisի վարիչները մեծապէս գոհ մնալով, հրաւիրած են զինքը մասնակցելու Անվէրսի մէջ տեղի ունենալիք մեծ մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի Օգոս. 26ին, Club Françaisի եւ Պելճիքայի ախոյեան խումբին միջեւ։ Կը յուսանք թէ Անվէրսի Հայերն ալ ներկայ պիտի գտնուին, քաջալերելու համար հայ մարզիկը։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՑՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Պլան-Մէնիլի բնակիչներէն տէր եւ տիկին Սիմոն, հաշտ չէին իրարու հետ։ Այրը նախանձի անհերքելի պատճառներ կուտար իր կնոջ։ Չէր գիտեր գոհանալ իր օրինաւոր կողակիցովը, որ կը սիրէր իր ամուսինը, ինչպէս կին մը գիտէ սիրել այն որ ձեռքէն կը սկսի փախչիլ։ Այրը փախաւ տունէն ու շաբաթ մը ամբողջ գուարճանալէ յետոյ, վերադարձաւ տուն, խոստանալով այլեւս չվերսկսիլ։ Բայց յաջորդ օրն իսկ, երբ դուրս կ'ելլէր, յայտնեց իր կնոջ թէ իրիկունը տուն չպիտի գար, շատ կարեւոր գործի մը պատճառով։

Կես օրուան մօտ, կինը գնաց գտաւ իր ամուսինը եւ խնդրեց որ տուն գայ։ Այրը մերժեց։ Կոիւը ծայր տուաւ երկուքին միջեւ։ Զայրացած՝ կինը քաշեց ատրճանակը որ միշտ վրան կը կրէր, ու կրակեց ամուսնին վրայ։ Մարդը ինկաւ ծանրօրէն վիրաւոր եւ իր հոգին աւանդեց քանի մը ժամ յետոյ հիւանդանոցին մէջ։ Իսկ կինը՝ վիրաւորելէ յետոյ իր անհաւատարիմ մարդը՝ փորձեց անձնասպան ըլլալ եւ ատրճանակ մը տեղաւորեց իր անրակին։ Կնոջ վիճակը ծանր չէ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի. — Պ. Հրանտ Փաստրմաճեան, որդի հանգուցեալ Գարեգին Փաստրմաճեանի (ընկեր Արմէն Գարօ), յաջողութեամբ աւարտած է Ցիւրիխի ճարտարապետական վարժարանը (ճեմ. Թումիներու, երկաթուղիներու եւ կամուրջներու ճիւղը)։ Եւ պիտի անցնի Ամերիկա, ուսումը կատարելագործելու։

... Նոյնպէս յաջողութեամբ աւարտած է Քրիստափոր Թագէոսեանը (երեք մրցանակներով) Ժընեւի Գեղարուեստական վարժարանի ճարտարապետական ճիւղը։ Մախքը ստանձնած է Հայկական Տունը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳՐԻ Օգոստոսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ծակ Պտուկը՝ Յ. Օշական, Սիրոյ Թերթիկներ՝ Հայկան, Արեւմուտք—Սէնի Ձեւ Հայկլին՝ Կոստան Զարեան, Նաւը՝ Վահրամ Սօֆեան, Օրէրուս Ֆետ Կողք Կողքի՝ Օհան Կարօ, Փարաւոն Սէմ-Անտոն՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, Ստուերիս՝ Անտոն Կազէլ, Հրաժեշտ՝ Արսէն Աճէմեան, Հինգ պահեր՝ Մանիկ Պէրպէրեան, Մեղրալուսին՝ Լեւոն Էսաճանեան, Այս Ցուրտ Ջմրան՝ Արմէն Անուշ, Ես քեզի...՝ Վահան Թոնչէկիւլեան, Մղձաւանջ՝ Լաս, Իրիկուն՝ Հ. Տէվլէթեան, Իմ Բանտը՝ Ն. Տէր Միքայէլեան, Ես կ'ուզէի ըլլալ...՝ Գեղամ Դեղակ, Իտալական Լաքիզներ՝ Ա. Ահարոնեան, Լուսնկային՝ Յովհ. Մահտեսեան, Հայ Արուեստին եւ Մտքին Հետքերը Ռումանիոյ մէջ՝ Յ. Ճ. Սիրունի, Ցիսուն Տարի Առաջ՝ Մ. Վարանդեան, Դիտողութիւններ՝ Հայոց Լեզուի Մասին՝ Նիկոլ Աղբալեան, Հայ-Վրացական Կնճիռը՝ Ա. Ջամալեան, Մենք եւ Մեր Հարեւանները՝ Արտ. Արեղեան, Մկրտիչ Աճէմեան՝ Արմէն Սեւան, Հայ Յեղափոխականի Յուշերից՝ Ռ. Խան-Ազատ, Հայկական Խնդրի Պատմական Փուլերը՝ Գէորգ Ղազարեան, Վան — Քաղաքամիջի Ապրիլեան Կռիւները՝ Հայկ Կոսոյեան, Հայ Յեղափոխականի Ցիշատակները՝ Ռ., Ապրումներ՝ Մալխաս, Ճշգում մը՝ Վրթ. Ղազարեան, Իմ Կեանքի Յուշերից՝ Մատթէոս, Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն) Ա. Աթան։

Հասցէ՝ Haïrenik 13-15 Shawmut Street, Boston Mass U.S.A.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 8

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

... քանի վանականներ — ...ները ինկած եւ խոնաւ վայ[րերու] ... դողդողալով եւ հեւալով, կոտրած [ճիւ]ղերով բակէն կ'անցնէին ... [եր]կարբարառով աղօթելով։ Ցա... հետ կը խօսէին պա[տ]անէն սատիկանն ու վանական... [սատ]իկանը երբեմն ուղղակի ... [Անան]իային կը հարցնէր

— Մայրիկդ ի՞նչ կ'ընէ։

— Կը մանէ։

— Է ուրի՞շ։

— Եղբայրը կ'երթայ։

— Ըսէ՛ որ հոս գայ խօսելիք ...

— Շատ լաւ, կը պատասխա[նէր] ... պզտիկը։

[Ի]րիկունը Ոլիին կ'ըսէր սատի-կանին յանձնարարութիւնը, ու մայրը կը պատասխանէր աղտահելով եւ կ'արգիլէր բակը վերադառնալ (սակայն անգամ մը տեսաւ որ մայրը սատիկանի մը հետ կը խօսէր) բայց բնականաբար չէր հնազանդէր, որովհետեւ Ջուանէի կամ մոմագործին զաւակներուն հետ միայն կրնար ժամանակ անցնել։

Կիրակի եւ գարնան տօնական օրերէն զատ տխուր միայնութիւն մը կը տիրէր մեծ, արեւոտ բակին մէջ։ Ամէն կողմ մամի հոտ կը տարածուէր։ Հսկայ ընկուզենին ճենարճէնեթու լեռէն աւելի բարձր կը թուէր Անանիային։ Եկեղեցիին մէջի անխնամ նկարները կը մթագնէին կ'եղծանէին։ Ապագային միշտ յիշեց սակայն քաղցրութիւնն այդ ամայի վայրին, ուր վարսակը գարնան կը ծլէր քարերուն մէջէն եւ աշնան կը թափէին ընկուզենիին կարմիր տերեւները մեռած թռչուններու նման։ Ջուանէ, որ կը փափաքէր բակին մէջ խաղալ եւ կը ձանձրանար երբ Անանիա հետը չէր երթար, կը նախանձէր մոմագործին տղոցը, չէր ուզեր որ Անանիա անոնց մօտ երթայ։

— Վաղը ինծի հետ եկո՛ւր.— կ'ըսէր Անանիային, երբ կրակին մէջ շագանակ կը կարմրցնէին։ Ինծի հետ եկո՛ւր, քեզի պիտի սորվեցնեմ նապաստակներու բոյնի մը տեղը։ Այնքա՜ն նապաստակներ կան, մասի մեծութիւն ունին, մերկ են եւ երկար ականջներով ե՜հ, որքա՜ն երկար են ականջները, կ'ըսէր զարմացում կեղծելով։

Անանիա փնտռելու կ'երթար նապաստակները, բնականաբար չէր գտներ։ Միւսը կ'երդուըննար որ առաջ կային, փախած ըլլալու էին, առաջ եկած ըլլալու էր

— Դուն անոնց հետ կ'երթաս, կ'ըսէր արհամարհանքով։ Եթէ երէկ եկած ըլլայիր ինծի հետ

— Դուն ինչու չառիր

Քիչի չես առնել կ'ուզէի, հիմակ նայինք թէ կրնա՞նք գտնել որենքրու բոյնը

Փոքրիկ հովիւը կը ջանար Անանիան քովը պահել, բայց տղան կը սկսէր մտիլ, հա՛ն, մշուշապատ լեռան ստորոտը, ու տուն կը դառնար։ Շատ քիչ անգամ կը տեսնէր մայրը, որովհետեւ միշտ դուրսն էր, օրականով կ'աշխատէր տուներուն եւ դաշտերուն մէջ, գետափնեայի մշակութիւններուն մէջ, իրիկունը տուն կը վերադառնար յոգնած, ցուրտէն սմքուած, անօթի։ Երկար ատենէ ի վեր Անանիայի հայրը Ֆոննի եկած չէր, տղան չէր յիշեր նոյնիսկ զայն տեսած ըլլալը։

Աւազակին այրին միայն քիչ մը մայրութիւն կ'ընէր իրեն։ Քանի՜ անգամներ զայն օրրած էր տարօրինակ ու մելամաղձոտ երգերով։ Քանի՜ անգամներ գլուխը մաքրած եղունգները կտրած, քիթը խնչել տուած էր։ Ամէն իրիկուն կրակին մօտ մանելով՝ աւազակին պատմութիւնները կը պատմէր տղոց, որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէին, բայց Ոլի այլեւս չէր յուզուեր, յաճախ կը ձգէր օճախը՝ կ'երթար պառկելու։ Անանիա մօրը հետ կը պառկէր, անկողնին վարի կողմը։ Շատ անգամ մայրը արդէն քնացած էր, պաղ, գրեթէ սառած, ու կը ջանար տաքցնել անոր ոտքերը իր տաք ստիկներով։

Երբեմն գիշերուան լռութեան մէջ կը լսէր մօրը հեծկլտուքը, բայց չէր համարձակեր պատճառն հարցնելու։ Օր մը բացուեցաւ Ջուանէին, որ մէկ քանի բացատրութիւններ տուաւ։

— Գիտնալու ես որ դուն ընկեցիկ մըն ես, այսինքն հայրդ մօրդ ամուսինը չէ։ Քեզի պէս շատեր կան։

— Ինչո՞ւ ամուսնացած չեն։

— Որովհետեւ ուրիշ կնիկ ունի. պիտի ամուսնանան՝ երբ անիկա մեռնի։

— Ե՞րբ պիտի մեռնի այդ կնիկը.

— Երբոր Աստուած ուզէ։ Գիտնալու ես որ հայրիկդ երբեմն կուգար մեզ տեսնելու, ես զինքը կը ճանչնամ։

— Ի՞նչպէս է, կը հարցնէր Անանիա բնազդական առելութեամբ մը դէպի այդ անծանօթ հայրը, որ զինք տեսնելու չէր գար եւ անշուշտ մայրը կուլար անոր համար։

— Հայրիկդ գեղեցիկ է, բարձրահասակ եւ զինուորական վերարկու մը ունի։

— Ո՞ւր է։

— Նուօրօ է։ Մեծ քաղաք մըն է, լերան գլուխէն կը տեսնուի. ես կը ճանչնամ Նուօրոյի գերապայծառը։

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԵԹՍՈՒՄ

խանէ այս նամակին. այլ հրամայած է քննութիւն բանալ։ Վկաներ կը հաստատեն թէ փանկալտս ծունկի եկած ետքը անգամ՝ գնդակ պարպած է ամբոխին վրայ, իսկ իր քովի սպան՝ չորս անգամ։

Աթէնքի մէջ կռիւ ծագեցաւ չափաւոր համայնավարներու եւ արմատական մարքսիստներու միջեւ։ Այս վերջինները չափաւոր համայնավարներու խմբագրատունը երթալով քար ու քանդ ըրին տպագրական մեքենաները։

∴ Դեկտեմբերին Ծերակոյտի ընտրութիւններ պիտի կատարուին Յունաստանի մէջ, անկէ վերջ ալ պիտի ընտրուի Հանրապետութեան Նախագահը, ըստ Սահմանադրութեան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Միլանոյէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ իտալական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Վէնիզէլոսի յաղթանակին։ Այսպէսով Վէնիզէլոս յառաջիկային արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իր կատարելիք ճամբորդութեան ընթացքին մեծ հմայք պիտի ունենայ։

Վէնիզէլոս իր առաջին այցելութիւնը պիտի տայ Մուսոլինիի։ Ֆաշիստ թերթերը գոհունակութեամբ կ՚արձանագրեն Վէնիզէլոսի այն յայտարարութիւնը թէ ֆաշիսմը վերաշինական մեծ աշխատանք կատարած է Իտալիոյ մէջ։ Հռոմէն վերջ, Վէնիզէլոս պիտի այցելէ Փարիզ եւ Լոնտոն։

Անգլիա եւ Միջագետք

Պաղտատէն կը հեռագրեն.— Երեսփ. ժողովին մէջ վարչապետը ակնարկելով անգլեւիրաքեան դաշնագրին կցուած ելմտական եւ զինուորական համաձայնագիրներուն, որոնք դեռ չեն վաւերացուած, ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը երբեք պիտի չընդունի Անգլիոյ առաջարկը, որով կ՚ուզուի Իրաքի վճարել տալ տարբերութիւնը որ կայ Միջագետքի անգլիական զինուորներուն համար եղած ծախքերուն եւ այն գումարին միջեւ որ պիտի ծախսուէր, եթէ այդ զինուորները Անգլիա մնային։

Վարչապետը աւելցուց որ Անգլիա բազմաթիւ քաղաքական եւ տնտեսական շահեր ունի աշխարհի այդ մասին մէջ, ուստի եւ իրեն կ՚իյնայ վճարել իր զինուորներուն համար եղած ծախքերը. մինչ Իրաք ի վիճակի չէ, ընելու ելմտական այնպիսի զոհողութիւններ, որոնք համեմատական չեն իր եկամուտներուն հետ։ «Իրաք իր ունեցած ամբողջ դրամը պէտք է ծախսէ երկրի բարգաւաճումին եւ արտադրողական ծրագիրներու իրագործման։ Արդէն ըստ դաշնագրի մեզմէ կը պահանջուի ստանձնել արտաքին պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը եւ ներքին կարգին պահպանումը։ Ասոնք նկատի առնելով, պաշտօնապէս հաղորդեցինք անգլիական կառավարութեան թէ չենք կրնար ստանձնել անգլիական զինուորներուն այս երկրին մէջ պահուելուն առթիւ եղած աւելորդ ծախքերը, թէեւ պահանջուած գումարը 20.000 ոսկիէն աւելի չէ։ Եթէ մենք հիմա սկզբունքով ընդունինք այս պայմանը, ու եթէ առաջիկային, ո եւ է պատճառով, Անգլիա ստիպուի սեծ թիւով զինուորներ ղրկել Իրաք, այն ատեն մեր կարողութենէն վեր ծախքերու պիտի ենթարկուինք։

«Գալով Իրաքի երկաթուղիներու սեփականութեան խնդրին, յայտնեցինք անգլիական կառավարութեան թէ մինչեւ որ համաձայնութիւն չգոյանայ գնման գինին վրայ, չենք կրնար այս մասին վերջնական բանակցութեանց սկսիլ։»

Մուսուլի քարիւղները դէպի Հայֆա

«Էնֆորմասիոն» կը տեղեկանայ թէ վերջնապէս համաձայնութիւն գոյացած է անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան խմբակցութեանց միջեւ, որպէսզի Մուսուլի քարիւղները դէպի Միջերկրական փոխադրող խողովակները յանգին Հայֆա, Պաղեստինի եզերքը, անգլ. հոգատարութեան ենթակայ։ Անգլեւհոլանտական քարիւղի մեծ ընկերութիւնը՝ Ռոյըլ Տըչ-Շէլ ընդարձակ հողեր գնած է Հայֆայի մէջ, մեծ զտարաններ հաստատելու համար հոն։

Նոր այբուբենին ցարածումը

Լատինական տառերու՝ գործածութեան եւ տարածման համար նորանոր միջոցներ կը ծրագրուին Թուրք պետական վարչութեան կողմէ։ Որոշուած է վարժապետանոցներու վերջին կարգի ուսանողներուն նոր այբուբենը սորվեցնել, որպէսզի առաջիկայ տարի բաւական թիւով երիտասարդ ուսուցիչներ գտնուին, որ կարող ըլլան նոր տառերով Թուրքերէն ուսուցանելու։ Այբուբենի Յանձնաժողովը մօտ օրէն պիտի հրատարակէ նոր տառերու ուղեցոյց գրքոյկներ, որոնք երեք սատիճանով պիտի ըլլան և բոլոր խաւերուն ալ մատչելի բովանդակութեամբ։

Միւս կողմէ, գրավաճառները մեծ տագնապի մը երկիւղը կ՚ապրին, խորհելով որ հին գիրերով նոր տպագրուած դասագիրքերու ահագին մթերքը պարապը պիտի անցնի եւ մեծ վնասի պիտի ենթարկուին։ Գրավաճառները որոշած են հաւաքաբար դիմում կատարել կրթական տնօրէնութեան, այս մասին տեղեկութիւններ ստանալու եւ ըստ այնմ նոր գործի ձեռնարկելու համար։

Պատի ծանուցումներն ու վաճառականներու ցուցատախտակները նոր տառերով պիտի գրուին։ Շոգենաւային ժամանակացոյցներն ալ նոր այբուբենով պիտի ըլլան այսուհետեւ։

Գրամեքենայի ներկայացուցիչները մեծ քանակութեամբ մեքենայ ապսպրած են Եւրոպայէն, նկատելով որ բոլոր պաշտօնատուները մօտ օրէն պէտք պիտի ունենան անոնց։

Թուրք եւ հունգար բարեկամութիւն

Պոլիսէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, որ վեց շաբաթէ ի վեր արտասահման կը գտնուէր, Պոլիս վերադարձած է։ Ինչպէս գրած ենք, Փէշթայի մէջ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ այցելեց Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէնի, ինչպէս նաև արտաքին նախարարին, որուն հետ ճաշեց։ Պէթլէն բաժակաճառին մէջ շեշտեց.

— Ինծի համար մասնաւոր հաճոյք մըն է յանձին ձեզի ողջունել Թուրք ազգը, որ ցեղագրական կապեր, եւ հին բարեկամութիւն ունի մեզ հետ, եւ հիացում առթած է իր հերոսական ճիգերովը։ Համոզուած եմ որ ձեր այցելութիւնը, բացի իր թողելիք թանկագին յիշատակէն, պիտի նպաստէ ամրացնելու բարեկամութեան այն կապերը, որ դարերէ ի վեր կը միացնեն երկու ազգերը։

Թէվֆիք Րիւշտիի և Հունգարիոյ վարչապետին ու արտաքին նախարարին միջեւ կատարուած տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Փէշթայի Թուրք դեսպան Վասըֆ պէյ։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ պետական մարդիկը տեսակէտի կատարեալ ներդաշնակութիւն մը ունեցան իրենց երկիրները շահագրգռող քաղաքական բոլոր խնդիրներուն շուրջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը. ֆլաս տ՚իթալի։ Մէթրօ իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճարկումներ

ԱՄԵՆՈՒՆ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի ապրումները, Ռօպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր այս կիրակի, տեղի կ՚ունենայ Զ. Ե. Ռ. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի նպաստ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը։ Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Կը մասնակցին երգիչ Պ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), Ջութակահար Պ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով։ Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու։

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել։ Ջուր պիւֆէ սովորական գիներով

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԴԱՑԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՐԱՀ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրոյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փոխել Տ՚Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈԲԷՆՍՈՆ։ Ժապաւինեալ առաջնորդներ ժողովուրդը կ՚առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 10 Bld. Rabateau.
Առնել Թռամուէյ թիւ 46։

Կը խօսի Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Թէաթրը Սիկալի սրահին մէջ դերասան՝ Յ. Զարիֆեան, մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական ուժերու։ Կը ներկայացնէ՝

ՕԹԵԼԼՕ — Գիները ժողովրդական

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՒՇԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԳԱԲՐԻԷԼ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

12 Օգոստ. 1928 — Bagneux

Հ. Յ. Դ.

Հրադդան խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին, Ave. Gobelins ծանօթ հաւաքատեղին։

Արբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 60 Rue des Ecoles. La Chope Parisienne-ի վերնայարկը։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Օրակարգ. նախորդին շարունակութիւնը։

Լիոնի «Վրէժ» խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։ Ներկայանալ անզամատոմսերով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Փէշթայի հանգանակութեան ցանկը.—

Ա. Յովիկեան 150, Ա. Շահինեան 100, Ո. Զարխուկեան 30, Շ. Փոհճալեան 50, Ե. Արապեան 10, Ս. Ավանէսեան 30, Տօքթ. Յովհաննէսեան 30, Ա. Յարութիւնեան 15, Եղբարք Գալըաքեան 5, Յ. Արթինեան 15, Պ. Մէրճէմէքեան 10։ Գումար 445 փէնկօ։

Այս գումարը դրամատան միջոցաւ տոլարի վերածուած է՝ եւ զանազան մանր ծախքերէն զատ զուտ 75 տոլար ղրկուած է Ցառաջի։ (Տես Յառաջ Յուլիս 27 եւ Օգոստոս 18)։

ԼԻՈՆ, մամբրէ.— Գրել՝ Journal Aztag, B. P. 587, Beyrouth.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 128 Rue Etienne Dollet. Գրադարանի սրահը

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 298bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928 — 24 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 733 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊՂՏՈՐԵՆ

Քիչ անդին կը հրատարակենք երկտող լուր մը, որ առաջին [ան]գամ չէ. դժբախտաբար։

Պատմողը՝ Քոթիի «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը»ն է. անուշահոտութեանց հռչակաւոր գործարանատիրոջ նոր թերթը, որ կը սիրէ ...ուկ հանել։ Իր երեւումն ալ զգրգագին եղաւ, քանի որ կը ...խուի տասը սանթիմի, մինչ ֆրանսական միւս թերթերու ...ն է 25 կամ 30 սանթիմ։

Պ. Քոթի անդրաւական համարելով ազնուապետական «Ֆի...օ»ն, այս թերթը հիմնեց յատկապէս պայքար մղելու համար ...ժամանակակից շարժումներու, մասնաւորապէս համայնավարութեան եւ ընկերվարութեան դէմ։ Միւս կողմէ, իբրեւ թունդ ...նացի եւ ազնուապետական, պարբերաբար կը հարուածէ ...ւ օտարականները։

Մէկդի դնելով իր համոզումները, կ'ուզէինք ուշադրութիւն ...հրել իր երէկուան ազդարարութեան վրայ։

Ինչպէս բսինք, իր պայքարին մաս կը կազմէ այդ գրու...նն ալ, բայց այս անգամ խառնուած է նաեւ Հայերու անունը։

Մենք աչքի առջեւ չունինք ակնարկուած տետրակը, «հա...էն, իտալերէն և սպաներէն»։ Այնպէս որ, վերապահութեամբ ...ունինք այն յայտարարութիւնը թէ անտրակը ստորագրած ...այ համայնավար կոմիտէ մը»։

Ցենք ծածկեր. կա՛ն աւ մը հայ շոշորթներ եւ բախտախնդիրներ, որոնք բան-գործ ըրած են պոռ կազմել միջազգային ...ութեան մը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան։ ...ուշուրջ, աւելի, կիրքի կամ հացի խնդիրն է որ սոստոտել ...ալ այս քոստ քուռակներուն։

Ցենք ծածկեր. անոնք ցրուած են նաեւ հայատառ թռուցիկներ. խուլթակարար թարգմանելով վարիչ կեդրոնի ֆրանսական հրատարակութիւններէն։ Քանի մը տարի առաջ, աւելի ...մարձակ էին, եւ Ապրիլ 11/24ի ոգահանդէսն անգամ կը ...րէին թռուցիկներով։

Բայց, ի՞նչ կը հետեւի այս իրողութենէն։ Ի՞նչ բսել կ'ուզէ «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը»։ Այս աւ մը խամաճիկներուն մտր...ն է որ կը սպառնայ Ֆրանսայի, երբ հարիւր հազար ...նացի համայնավարներ կամ համակիրներ անգամ չեն կրնան տերեւ մը շարժել։ Պ. Քոթի գիրք մըն ալ գրած է համայնավարութեան դէմ. եւ գիտէ այս շարժումին գաղտնի ցանցը։ Այն ատեն, ի՞նչ հարկ շեշտել Հայերու անունը, այնպիսի ...ն մը երբ կը շեշտուի օտարատեաց հոսանքը։

Այս դիտողութիւնները անոր համար որ, իբրեւ ամբոխի ..., կրնայ ծանր թիւրիմացութիւններ պատճառել «ժողովուրդին Բարեկամը»։

Բայց, չմոռնանք մեր ոչխարները։

Առաջին անգամը չէ որ մենք այդ ապուշներուն երեսին կը ...ենք իրենց անմիտ եւ անօգուտ խեղկատակութիւնը, ...սայլն մինչեւ Ցունաստան եւ Ամերիկա։ Եւ ամէն անգամ ...արկած ենք ոչ թէ ընդհանուր բառերով, այլ մէջտեղ դնելով ...ց թեթեւսոլիկ արարքներուն հետեւանքները։

Մէջտեղն են իրենց շահատակութիւնները՝ Ցունաստանի ...ուր յայտնապէս ազդարարութիւններ ուղղուեցան կառավարութեան կողմէ, եւ աքսորներ անգամ կատարուեցան։ Մէջ...ն են իրենց գոյնզգոյն քուրջի կտորները, թերթ կամ թռուցիկ, ճղուռի ճռճռոցներով։

Տարբեր պարագաներու մէջ, կարելի էր ծիծաղիլ եւ անցնիլ։ Ինչպէս, պարզապէս արգահատանքի արժանի են այդ ...ները։

Իսկ փաստ է որ անոնք ոչ մէկ տեղ կրցած են իրենց ...ն քաշել հայ աշխատաւորութիւնը։ Ընդհակառակն։ Եթէ ուզէինք ամբողջութեամբ հրատարակել այն բոլոր նամակները որ կը գրուին իրենց դէմ, յատկապէս աշխատաւորներու կողմէ, ապահովաբար Երեւան կ'առնէին իրենց շունչը։

Բայց ահա թէ մինչեւ ո՛ւր կը հասնի իրենց շոշորթութեան արձագանգը։

Պ. Ռոպէռ տը Քէ, ֆրանսացի պաշտօնատար մը որ հիւ...ն ծանօթ է Հայերուն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կացութեան մասին տեղեկագիր մը ուղղած է Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբին։ Եգիպտական «Էլ ...մ.» թերթը հրատարակեց այդ տեղեկագիրը, որմէ բառ առ բառ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը,

«1927ի գարնան, ընդհանուր ապահովութեան գլխաւոր զբաղումը եղաւ հսկել համայնավարական պայքարին վրայ, որ տարածուեր էր Լիբանանի հայ գաղթականներու մէջ։ Այս պրոպագանդին ...մանագլուխի հսկողութեան համար շատ սերտ յարաբերութիւն մը հաստատուեցաւ Պաղեստինի, Իրաքի եւ Եգիպտոսի ոստիկանութեանց հետ, իբր հետեւանք Ցայտայի եւ Երուսաղէմի մէջ [illegible]»

Այս կարմիր-կտուց կաքաւները ո՛ւր եւ է պատասխանատուութիւն կը զգա՞ն օտար երկիր ապաստանած գաղթականութիւններուն հանդէպ, որոնք հարիւրին 90 գիւղացիներ ...ւորներ են։

Բայց մանաւանդ, այդ պատասխանատուութիւնը կը զգա՞ն ...որ, արջու ծառայութիւն կը մատուցանեն գիտակցաբար անգիտակցաբար, իբրեւ թէ խորհրդային Հայաստանին ...ալու համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հայաստանի կառավարական կազմին մէջ կատարուած փոփոխութեանց առթիւ, երկարապատում խմբագրական մը գրած է «Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, Հետաքրքրութեան համար կը քաղենք հետեւեալ հատուածը (10 օգոստ.)

— «Սկսելով Աշոտ Յովհաննէսեանէն, որ իբր Կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը ամենաազդեցիկ դիրքը կը գրաւէր Խորհրդային Հայաստանի մէջ, համանման Ստալինի դիրքին՝ Մոսկուայի մէջ, իր հեռացումը ըլլայ արդիւնք տրոցկիական հակումներու, ինչպէս պատճառ կար ենթադրելու, թէ հետեւանք կուսակցական ներքին պատճառներու՝ այդ հեռացումը կարելի է նկատել նշանաւոր փոփոխութիւն մը՝ Հայաստանի ղեկավարութեան մէջ։

Աշոտ Յովհաննէսեան կը նկատուէր ամէնէն անհաշտ, վերացական, եւ համայնավար տեսաբանութեան տառին կառչող կուսակցականը ամբողջ երկրին մէջ։

Այդ տեսակ մէկը թերեւս արժէքաւոր էր երբ իր ժամանակն ու աշխատութիւնը սահմանափակէր գրքերու մէջ եւ անխառն ցոյցը ընէր համայնավար բանալիով բացուելիք դրախտին և համաշխարհային երազային յեղափոխութեան յաղթանակին, բայց անօգուտ եւ վնասակար էր, երբ իր դիրքը զինքը չփման կը բերէր համայնավար տնտեսութեան գործնական թարգմանութեան հետ եւ իրեն կուտար տիրական ձայն անոր մէջ։

Ինչ ալ ըլլան արտասահմանեան խեղճ ու կրակ համայնավարները՝ համայնավարութիւնը այսօր վերածուած է տնտեսական մէկ քանի վարկածներու շատ մեղմացած կիրարկումին եւ ազգային կառավարութիւններ յառաջ բերելու եւ դաշնակցութեամբ մը իրար կապելու քաղաքականութեան։ Համաշխարհային յեղափոխութեան դեռ պզտիկ ճիգեր կ'ըլլան, ճիշդ է, եւ կը խօսուի անոր մասին, բայց զոհողութեան տեղ՝ գրեթէ փափաքով մը, որ կը յիշեցնէ մութին մէջէն առանձին քալող մարդը, որուն համար, կ'ըսեն, կը սուլէ, քաջութիւն առնելու համար։ Համաշխարհային յեղափոխութեան մասին դեռ կը խօսուի, որպէսզի չըսեն, թէ Համայնավարութիւնը լքեց իր ուխտը։

Իրողութիւնը այն է, որ ընդգծեցինք։ Արտասահմանեան համայնավար իմաստակները այդ որակումին, անոր մէջ գործածուած «ազգային կառավարութիւն» բառերուն դէմ ընդվզելէ առաջ՝ պէտք է բացատրութիւն տան, թէ ինչո՞ւ Ռուս, Հայ, Ուկրանացի, Վրացի անունները փակցուած են կառավարութիւններուն, ինչո՞ւ սահմանաքարեր դրուած են իւրաքանչիւրին աշխարհագրութիւնը ճշդելու համար, ինչո՞ւ իւրաքանչիւրին թոյլ տրուած է իր լեզուով կառավարուելու, իր լեզուով յառաջ տանելու իր մշակոյթը։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

66րդ Ցանկ

	Ֆր.
Տէսինի Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» խումբին Օգոստ. 12ի վիճակահանութենէն	100.—
65րդ ցանկին գումարը	90,992.85
Ընդհ. գումար	91,092.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Ամի տիւ Փէօփլը» իր երէկուան թիւին առաջին էջին վրայ երեք սիւնակնոց խորագիրով կը գրէ՝ «Թունալից պրոպագանդ մը Ֆրանսայի դէմ» ու կը պատմէ թէ ինչպէ՛ս կարգ մը գործակալներ Ֆրանսայի դէմ թշնամական պրոպագանդ կը մղեն։ Թէ ինչպէս Արժանթին Նստած Ֆէհմի անուն մէկը Սուրիան եւ ֆրանսական միւս գաղթավայրերը կ'ողողէ այնպիսի հրատարակութիւններով, որոնց մէջ Ֆրանսան կը ներկայացուի իբրեւ վայրենի երկիր մը, որուն զինուորները Սուրիոյ մէջ իր ամուսնին ներկայութեան կը բռնաբարեն կին մը։

Այդ գրգռիչ հրատարակութիւններով հեղինակները Լիբանանցիներու, Սուրիացիներու, Թունուզցիներու, Ալճերիացիներու, Քամպոճցիներու, Սուտանցիներու, Մարոքցիներու, Աննամցիներու, Թոնքինցիներու, Ալզասցիներու, Լորէնցիներու, Քորսիքացիներու, Նիսցիներու, Սավուացիներու, Պրըթոններու եւ Հօննոսցիներու ուշադրութեան կը յանձնեն «յաղթական ու բռնակալ Ֆրանսացիին» կեղեքումները։

Թերթը բսելէ յետոյ թէ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ միջոց ձեռք կ'առնէ այս քարոզութիւններուն վերջ տալու համար, կ'աւելցնէ.

«Այս պահուս իսկ, ո՛չ թէ Պուէնոս-Այրէսի կամ Պէյրութի, այլ Մարսիլիոյ մէջ, մեր հողին վրայ, եւ այն թաղերուն մէջ ուր համախմբուած է մոտաւորութիւն պատճառող օտար բնակչութիւն մը, կը տարածուին բոլշեւիկեան գրքոյկներ, որոնք Ֆրանսայի դէմ ատելութեան կոչ մըն են։ Այդ գրքոյկները խմբագրուած են երեք լեզուներով (հայերէն, իտալերէն եւ սպաներէն), եւ ստորագրուած՝ «Հայ Համայնավար Կոմիտէ»ի մը կողմէ։ Տեղական իշխանութիւնները չեն շարժիր։ Միթէ՞ այն գաղտնի եւ գերագոյն ուժը կ'անդամալուծէ զանոնք»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ

Այս առաւօտ Փարիզ կը հասնի Ամերիկայի արտաքին նախարար Ֆրէնք Քէլլոկ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագիրը ստորագրելու համար։ Քէլլոկ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ ճաշի հրաւիրուած ըլլալով, հինգ օր պիտի մնայ Ֆրանսայի մէջ եւ հաւանաբար պիտի հրաժարի Անգլիա այցելելու ծրագրէն։

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման Պերլինէն ճամբայ կ'ելլէ վաղը եւ Փարիզ կը հասնի կիրակի ժամը 2ին։ Օգոստոս 28ին մինչեւ պիտի մնայ։ Գերման դահլիճին մէջ արտաքին քաղաքականութեան մասին միաձայնութիւն տիրելուն, գործելու կատարեալ ազատութիւն տրուած է Շթրէզէմանի։

Անգլիոյ կողմէ դաշնագիրը պիտի ստորագրէ լորտ Քըշընտըմ, որ կիրակի օր ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ։ Լորտը մինչեւ պիտի մնայ Օգոստոս 29ին՝ ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի բացման նիստին։

Իտալիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ Փարիզի դեսպան Մանցոնի։

ԵԳԻՊՏՈՍ ԱԼ Կ'ՈՒԶԷ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼ

Գահիրէի ազգայնական մամուլը կը յայտնէ որ Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ իրաւարարական դաշնագիր մը կնքելու նախաձեռնարկ եղած էր Նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա։ Կ'ըսէ մասնաւորապէս թէ երբ Քէլլոկի առաջարկը զրկուեցաւ մեծ պետութեանց, Անգլիա մտադրած էր ընել կարգ մը վերապահումներ, որոնց մէկ մասը Եգիպտոսի նկատմամբ։ Նահաս փաշա հեռագրով հրահանգ տուաւ Ուաշինկթընի եգիպտական դեսպանին՝ Քէլլոկի գաղափարը շօշափել Եգիպտոսի մասին, դիտել տալով անոր որ Եգիպտոսի աշխարհագրական դիրքը կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ միջազգային խաղաղութեան համար, զոր պէտք չէ զանց առնել, թէ Եգիպտոսը իբրեւ գերիշխան անկախ պետութիւն մը՝ չէր կրնար ընդունիլ որ իր մասին կարգադրութիւններ ըլլան առանց իր գիտութեան։

Նահաս փաշա գոհացուցիչ գտնելով դեսպանին պատասխանը, Միացեալ Նահանգներուն մօտ անհրաժեշտ դիմումները կատարեց՝ ճշդելու համար Եգիպտոսի դիրքը հանդէպ Քէլլոկի ուխտին։

Կարգ մը նախարարներ կացութեան տեղեկացան երկու օր յետոյ միայն. օր մը վերջ ալ խնդիրը հաղորդուեցաւ անգլիական մարզպանին, որ մինչեւ այն ատեն լուր չունէր եղած բանակցութիւններէն։

Շատ չանցած ծագեցաւ նախարարական տագնապը եւ Նահաս փաշայի դահլիճը ճամբուեցաւ։

Պուլկար տագնապը կը կնճռոտի

Պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի հրաժարիլը կը դժուարացնէ Լիափչէֆի դահլիճին դիրքը։ Երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը զօրավարին ինպաստ կ'արտայայտուի. ասկէ զատ մամուլը մեծ գովեստներ կը շռայլէ հրաժարեալ նախարարի հասցէին՝ պահանջելով որ կրկին պաշտօնի գլուխ հրաւիրուի։

Կը կարծուի թէ Լիափչէֆ պիտի ստիպուի դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացնել թագաւորին։ Այն ատեն նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Տոքթ. Ցան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱՐԻԶԷՆ ԹԻՖԼԻՍ

Եթէ քուէթիւնը մարդուն հետ ծնած չըլլար, բոլշեւիկ Հայը պիտի ստեղծէր զայն։

Հիմա պատմենք։

Թիֆլիսի «Պրոլետար» թերթին մէկ աշխատակիցը՝ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Տիկ. Արմէնեան-Երամեան խմբակին հետ, որ Փարիզի մէջ մէկ քանի ներկայացումներ տալէ յետոյ, վերադարձեր էր Թիֆլիս։

Խմբակը՝ իր տպաւորութիւնները կարգին, նաեւ կը պատմէ.

— Ջնջուած արտասահմանեան դաշնակներու գործ դրած բոլոր միջոցներուն (անոնք խումբի անդամները կ'անուանեն Մոսկուայի գործակալներ)... եւլն.։ («Պրոլետար», թիւ 175 (238)։

Խմբակին գեղարուեստական արժէքը մէկ կողմ։

Փնտռենք նախ, ինչ որ մարդուն մէջ կը գիրկընդէ Միացեալը՝ բարոյականը։

Տիկին Դուրեան-Արմէնեան կրնայ շնորհալի կամ անշնորհ դերասան մը ըլլալ։

Իբր կին է որ, նախ իրաւունք ունի բոլորին յարգանքին։

Երամեան կրնայ տաղանդաւոր կամ շնորհազուրկ խաղացող մը ըլլալ։

Քանի՛ հոգի սիրտ ու քսակ կը բանան իրեն՝ հիմնուելով իր խաղարկութիւններէն։

Իբր մարդ է որ նա՛խ պիտի արժեցնէ ինքզինքը՝ ամէն ուր որ ներկայանայ։

Եւ ամէն ուր որ ներկայանայ՝ պիտի բախի տարբական պահանջի մը։

Ամէն մարդ գիտէ կը յամառի բարոյականի կուտ մը փնտռել նոյնիսկ բոլշեւիկին ու դերասանին մէջ։

Այնքա՛ն ծծուած է քուրժուական այս աշխարհը...։

Ամէն դուրս, ո՛չ ոք իրաւունք կուտայ դերասանին կեղծելու, ստելու։

Չէ՞ որ ամէն բան իր տեղն ու ժամանակն ունի տեղերներու այս իրաւակարգին մէջ ?։

Ու դերասանը որ կը ստէ՝ բան մը կը կորսնցնէ իր տաղանդէն...։

Այնքա՛ն անմիտ է տէրտիրական այս մարդկութիւնը։

Բայց Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան՝ շնորհալի արուեստագիտուհի, Պ. Երամեան՝ տաղանդաւոր դերասան, չեն գիտեր, պէտք չունին գիտնալու այս անիմաստ ըմբռնումները։

Ու Փարիզի մէջ՝ քծնելէ յետոյ անոնց, որ իրենց դէմ «գործ դրեր են բոլոր միջոցները», Թիֆլիս երթալու պէտք կը զգան հայհոյելու համար անոնց դէմ։

Անո՛նց դէմ որոնց խմբագրատունը ջուրի ճամբայ եղած էր իրենց համար, ոսկէսղի ուժ տանի ներկայացումներու ...ելքամ...ին։

Եւ ի՛նչ աղաչանքներ ու ժըպիտներ, տող մը, բառ մը աւելի տպել տալու համար։

«Դաշնակ» Յառաջը մէջտեղն է, խումբին յայտարարութիւններովը։

Բայց բսինք։

Եթէ քուէթիւնը մարդուն հետ ծնած չըլլար, բոլշեւիկ Հայը պիտի ստեղծէր զայն։

Հո՛ս քծնիլ։ Դերասանութի՛ւն։

Հո՛ն ստել։ Բոլշեւիկութի՛ւն։

Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ շրջանին մէջ 10 հոգի եւ մեծ թիւով կենդանիներ սառած են ցուրտէն։ Մարտինի մէջ փոթորիկը թռցուցած է շատ մը տուներու տանիքները։ Զարշամպայի մէջ կայծակը այրած է 10 տուներ։ Մինչ սաստիկ տաք կ'ընէ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Էնկիւրիի մէջ։ (Ճ. Թրիպիւն)

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խուշոր եւ հիմնական փոփոխութիւններ մարդկային կեանքի մէջ)

Երէկ՝ գիւղացի տղաք էինք՝
փակ հորիզոնի մը դէմ.
Այսօր՝ կեցած ենք, տխեղերքին հետ,
դէմ յանդիման . . .

Այո՛, անընդհատ, հին ու քաղքենի անհատապաշտութիւնը, կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, տեղի կու տայ ու իր դիրքերը կը զիջի՝ հաւաքականութեան առջեւ։ Ու ցաւով է որ, քաղքենի տեսաբաններն ու գաղափարախօսները՝ կը հաստատեն այդ երեւոյթը։ Մեքենականութիւնը՝ որ հաւաքականութեան յաղթանակին գլխաւոր զէնքերէն մէկն է, իր գերիշխանութիւնը կը տարածէ սահմանէ սահման։ Անիկա անհատին կարուստը չի նշանակեր։ Թո՛ղ իրենց զէնքերը վար առնեն բոլոր տեսակի սոփեստներն ու ուտոպիայի գասախօսները։ Մարդը՝ կ՚ապրի հաւաքականութեան հետ, հաւաքականութեան մէջ։ Գերակշռութեան հարց է։ Մինչեւ հիմա՝ անհատականութիւնն է որ իշխած է հաւաքականութեան։ Վաղուան քաղաքակրթութեան մէջ, առաջին տեղը, հաւաքականութեանը պիտի ըլլայ։

Ու մինչդեռ, հետզհետէ անհատականութիւնները, կը կորսնցնեն իրենց առաջնակարգ ու գերակշիռ դիրքը, մինչդեռ կեանքը, նոր հուներ կը գտնէ՝ ճակատէ ճակատ, մենք կը յամառինք մեր հաւատարիմ մագիլներով՝ կառչած մնալ հին արժէքներու, հին յիշատակներու, հին դրութեանց, հին աշխարհին (*)։

Երէկ, գիւղացի տղաք էինք, փակ հորիզոնի մը դէմ։ Մեր գիտութեան եւ ծանօթութեան դաշտը՝ գիւղական կամ գաւառական շրջափակէ մը անդին չէր անցներ։ Մեր յուզումները, գաղափարներն ու կռիւները չափուած էին մեր կեանքին վրայ՝ որ փոքր էր, անշուք եւ աղքատ։ Աշխարհին վրայ, եթէ մեծնայինք մեր գիւղաքաղաքին մէջ, պիտի շարունակէինք, մեր հայրերուն պէս նայիլ՝ իրենց, մեր տէրերուն աչքերով։ Ես կը յիշեմ դեռ մեր գիւղացիներուն մեծ տգիտութիւնը։ Անոնց պզտիկ ու առանց փորձառութեան ստացուած գիտութիւնը։ Աշխարհի մասին անոնց նեղ, պզտիկ, սահմանափակ կարծիքը։ Ու կը գծուած վրանին։

Ու եթէ, անոնք իրաւունք ունէին, ամէ՛ն երեւոյթ դատելու կոյր, տեղական և պզտիկ ազգայնականութեան մը անկիւնէն, վաղուց է, մենք այդ իրաւունքը չունինք այլ եւս։

Հիմա, մենք տղաք ենք, որ կեցած ենք ահա ճակատագրական անկիւնադարձի մը վրայ, ճակատագրական ճամբաներու դէմ։ Քառուղիի պէս է՝ այս մեծ քաղաքը ու կը բացուի բոլո՛ր ճամբաներուն վրայ։ Մենք պէտք է որ աշխատինք տեսնել ճշմարտութիւնը։ Կեանքը՝ պէ՛տք է ճանչնանք։ Նոյն իսկ գրականութեան մէջէն, նոյն իսկ գրականութիւնով։ Մեր նայուածքները պէ՛տք է ազատագրուին՝ նախապաշարումէն եւ ներքին կուրութեան կապանքներէն։ Ամբո՛ղջ կեանքին, մարդոց եւ ազգերու տառապանքներուն դիմաց, մեր ամբողջ հասակովը կեցած, մեր սրտերուն խորը՝ մեր ժողովուրդին ամբողջ ցաւը, առանց չփոթի, մենք պէտք է նայինք մերկ եւ դառն ճշմարտութեան…

* * *

Ընկերնե՛ր, նոր եւ ճակատագրական
փոփոխութիւններ կան . . .
Մեծ եւ հիրաւոյն բաներ
պատահած են կեանքի մէջ . .

Կեանքը փոխուած է զարմանալիօրէն։ Երբ անք արագ։ Նկատենք մեր շուրջի փոփոխութիւնները։ Աշխարհի վրայ՝ նայինք այս բարձրութենէն։ Մեծ ու ճակատագրական բաներ պատահած են։ Մեր տառապանքներն ու ուրախութիւնները, անհունապէս մեծցած են, հասակ նետած։ Անծանօթ գիւղերէ եւ գաւառներէ եկած ենք հո՛ս՝ քաղաք մը, ուր կը բաբախէ աշխարհի սիրտը։ Ու միայն մենք չենք որ ենթարկուած ենք մարդկային այս տեղափոխութիւններուն։ Աշխարհը ամբողջ, շարժման ու ալեկոծութեան մէջ է։ Եւ յետոյ՝ գրական, գեղարուեստական տեսակէտէ, պէտք չէ մոռնալ որ հիմնական է՝

1.— Ցեղերու եւ ժողովուրդներու արեան այս շրջաբերութիւնը։ Ժողովուրդներու հոգին հրապարակի վրայ է, մակընթացութեան մէջ։

2.— Մեր շարժանկարը, արքայօրէն կը նստի մարդոց հոգիներուն վրայ, կ՚անցնի արագութեամբ երկիրէ երկիր, սահմանները կը վերցնէ ու տարածութիւնները կը մօտեցնէ իրարու՝ յառաջիկայ եղբայրութեան մը մէջ.

3.— Սաւառնակները կը ճեղքեն միջոցը՝ խելայատոյս արագութեամբ, անապատներ դրեթէ չկան այլ, անընական պատնէշները կը քանդուին…

4.— Անթել հեռախօսը՝ տարածումի անսահման միջոց մըն է՝ այսօր անկատար բայց իր ապագան յղի է անակնկալներով, յղի է նոր կարելիութիւններով։

Այս բոլորը՝ մարդիկը եւ ցամաքները կը շաղկապեն իրարու։ Ընդհանուր գծեր եւ յատկանիշներ կը պատրաստեն՝ մարդկութեան։ Կը քանդեն նախապաշարումները՝ յամառ եւ հնտեւողական շարունակութեամբ մը։

Ու դեռ, մեծ-սպանդի յաղթանակութենէն տասնըչորս տարի յետոյ, կարելի է նկատել որ բացառիկ ու առաջնակարգ բաներ պատահած են։

1.— Քաղաքական տեսակէտէ. — Հիմա կը ճանչնանք՝ քաղքենի իրաւակարգին սեւ ու փտտաներած դէմքը, կը ճանչնանք՝ քաղքենի կամ ոչ, գիւղանդէտներու հոգեկան ամբողջ անմաքրութիւնն եւ ապականութիւնը։

2.— Ընկերային տեսակէտէ.— Ընտանիքին, նախ քան պատերազմը, արդէն խարխլիլ սկսած շէնքը, տեսանք որ սկսաւ ճաքճքիլ։ Տեսանք՝ ընտանիքին պատերէն ներս ներփակուած անբարոյութիւնը։ Իր բռնութիւնը՝ անհատին վրայ։ Տեսանք որ այս իրաւակարգը կը հանդուրժէ անհատին գերութեան՝ ընտանիքէն ներս։ Ուրեմն ի՞նչ սկզբունքի հակառակութիւն կարելի է յարուցանել, յեղափոխական հաւաքականութեան առջեւ որ կ՚ուզէ խոնարհեցնել փոքրամասնական անհատին յանդուգն գլուխը՝ ընդհանուր եւ յեղափոխական նպատակի մը համար (*)։

3.— Մտաւորական մարզի մէջ. — Քաղքենի գաղափարաբանութեան շառաչուն պարտութիւնը։ Տեսանք բոլոր ընկերային ու մտքի դրութիւններու ամբողջ ներքին փտախտը՝ պատերազմի արիւնոտ հրապարակին վրայ՝ ազատ արձակուած ախորժակներուն առջեւ։ Տեսանք նաեւ պատերազմէն յետոյ՝ Ռեւյուղնի միամիտ մարդկայնականութեան արագ հաշուեյարդարը։

Տեսանք՝ մարդկային բազմութիւններ, անասելի տառապանքի եւ սեւ թշուառութեան մէջ։ Ցեսանք՝ փոքր ազգեր որ պատմութեան մէջ, ազատութեամբ ընդգծեալ իրենց լիակատար տուրքը ու մնացին կրկին մերկ, կրկին գերի, կրկին չուառական։ Տեսանք՝ երկիրներ որ արիւնով ոռոգուեցան ու քաղաքներ՝ որ ոսկիի յորձանքի մը մէջ ապականեցան…

Եւ եթէ ճիշդ է որ գրականութիւնը՝ հայելին է մարդկային կեանքին, արտայայտիչն է այդ կեանքի ձգտումներուն, եղբայրակցութիւնը՝ գիւրին պիտի ըլլայ հասնիլ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Գրականութիւնն ու արուեստները տեսակ մը բարձրագոյն, յատկանշական ու համադրող արտայայտութիւնը կը կազմեն տուեալ քաղաքակրթութեան մը եւ տուեալ ժամանակին։ Ցունական խաղաղ, բացարձակ ներդաշնակ ու յստակ արուեստը՝ հասած էր իմաստուն եւ մեծ քաղաքի մը, Աթէնքի կոնքերուն մէջ։ Հռոմէական քաղաքակրթութիւնը տեսակ մը յաղթութեան ու երկարածգութեան արտայայտիչն է։ Անկէ՝ հռոմէական ու յունական արուեստներու արհեստական համադրութիւնը։ Հռոմէական տնտեսութեան եւ բացարձակապետութեան ու հասարակապետութեան տեսակ մը խառնուրդ ճանդիսացող իրաւակարգի մը ապականումին հետ զուգընթաց՝ բորբոքեցաւ նաեւ Հռոմի արուեստը։ Միջնադարը նշանակելի է նոր տարրով մը, յաղթական ու երիտասարդ բարբարոսութեան մը բերած պատուաստով՝ յոգնած բայց քաղաքակիրթ ժամանակի մը։ Միջնադարեան արուեստը՝ կ՚արտայայտէ յստակօրէն այս հակամարտութիւնը։ Ասկէ յետոյ, քաղքենիութեան տարած շառաչուն եւ վերջնական յաղթութիւնը՝ աւատապետական եւ կղերա-ազնուապետական իրաւակարգին վրայ՝ գրականութեան մէջ կը բանայ նոր ժամանակաշրջան մը։ Այս շրջանը կը գանազանուի միւսներէն սանձարձակ, բազմապահանջ ու լատորէն տարամերժ անհատապաշտութեամբ մը՝ գրական մարզին մէջ։ Շրջանին երեք կարեւոր դպրոցները, վիպապաշտները, խորհրդապաշտները եւ ապաւորապաշտները՝ անհատապաշտ դպրոցներ են։ Վաղուան քաղաքակրթութիւնը՝ ճակատագրապէս պիտի հանդիսանայ հակազդեցութիւն մը քաղքենիներու խոտելի եւ անսահման անհատապաշտութեան դէմ։ Իրապաշտ եւ բնութենապաշտ դպրոցները, սադմնային միճակի մէջ կը կրեն, անորոշ եղբ մը՝ որ հաւաքականութեան դրօշը կը ցցէ՝ փոքրամասնութեան դէմ։ Վաղուան գրականութեան գլխաւոր գիծերէն մէկը՝ ուրեմն պիտի ըլլայ իր հաւաքապաշտութիւնը, աւելի յայնօրէն ապահովելու համար ամբողջ ժողովուրդը կազմող անհատներուն եւ ոչ թէ փոքրամասնութեան մը անհատականութեան ազատութիւնը։

Վ. Շ.

* Մնաց որ յեղափոխական այս միջոցները բացառապէս ժամանակաւոր հանգամանք ունին ու գործադրելի են միայն՝ այն միջանկեալ ժամանակի սեւեռման ընթացքին որ կը բաժնէ քաղքենի իրաւակարգին տապալումը՝ ընկերվարական իրաւակարգի վերջնական յաղթանակէն եւ հաստատումէն։ Գատմութիւնը՝ արդէն բացած է փակագիծ մը որ պիտի գոցուի միայն այն ատեն, երբ յեղափոխութիւնը տեղի ունենայ եւ ամէ՛ն վերադարձ անհնար դառնայ դէպի հին իրաւակարգը։ Այս փակագծի ընթացքին ու մանաւանդ յետոյ է որ պիտի կազմակերպուի նոր քաղաքակրթութիւնը եւ որ իր կարգին ծնունդ պիտի տայ իրապէս նոր գրականութեան մը, ազատ, խորապէս մարդկային ու անպայման զուրկ դասակարգային բնոյթէ։ Մինչ այդ՝ գլուխ բանելու համար քաղքենի, անհատապաշտ ու նրբացած արուեստին՝ հնարաւոր է եւ օգտակար բանուորական եւ դասակարգային՝ մարտունակ, յարձակողական ու արու գրականութեան մը ծաղկումը, որ յամենայն դէպս աւելի մարդկային կրնայ ըլլալ քան հինը՝ որ ստեղծագործութիւնն է շահագործող ու վատ փոքրամասնութեան մը։ Այս գրականութիւնը այսուհանդերձ, իր դասակարգային բնոյթին իսկ պատճառաւ՝ չի կրնար իրապէս համարուիլ վաղուան քաղաքակրթութեան արտայայտիչը, այլ միայն անհրաժեշտ հանգրուան մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԲԵՐԼԻՆԷՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 11Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

1919էն ի վեր ամէն տարի Օգոստոս 11ին կը տօնուի Վայմարի Սահմանադրութեան տարեդարձը եւ հանդէսները այնքան աւելի փառաւոր կ՚ըլլան, որքան կ՚ամրապնդուի ընկերվարականներու դիրքը։ Այս տարի աւելի ընդարձակած էին հանդիսութիւններու սահմանը, բայց չէին յաջողած համազգային տօնի վերածել զայն, այնպէս ինչպէս Յուլիս 14ը Ֆրանսացիներուն համար։ Բացայայտ է ազգայնականներու դիմադրութիւնը, զոր մասամբ յարգելով, հանրապետական կուսակցութիւնները, հակառակ իրենց յաջողութեան փաստ ըլլալուն, բուէի չդրին խնդիր մը։ Մա՛նաւանդ կենաց խնդիր մը չէ վերջապէս. տօնը համազգային ըլլայ թէ պարզ պետական, միեւնոյն է առայժմ, ժամանակն է որ պիտի լուծէ այս հարցն ալ։ Իսկ կուսակցութիւնները՝ Ռայխսթակէն ներս մտած ատեն միշտ կը կարդան իրենց դէմ գրուած վերտառութիւնը. «Erst das Vaterland, dann die Partei»: «Առաջ հայրենիքը, վերջը կուսակցութիւնը»։

* * *

Եւ դրօշակի երկուութիւնը՝ Ծագ ու Ծագ. սեւ, կարմիր, ոսկի՝ թէ սեւ, ճերմակ, կարմիր… Երկուքն ալ խոր արմատներ ունին ժողովուրդին մէջ։ Սեւ, կարմիր, ոսկին սկիզբը առած է 1815ի երիտասարդ յեղափոխականներու «Burshenschaft»ի օրերէն, զօրծածուած ըլլալով առաջին անգամ Եենա քաղաքի մէկ նկուղին մէջ։ Ժամանակի ընթացքին այս դրօշը ընդհանրացած եւ դարձած է խորհրդանիշը Մեծ-գերմանական միութենականութեան. այսինքն անոր տակ պիտի միանային գերման բոլոր ցեղերը, Աւստրիան ալ մէջը, եւ պիտի կազմէին մեծ եւ զօրաւոր գերման կայսրութիւն մը։ Այս շարժումը Հապսպուրկներու զօրաւորագոյն քաղաքագէտին՝ Մեթէրնիխի եւ ուրիշ գերման իշխաններու միջոցաւ արգիլուեցաւ։ Թէեւ, բայց զանազան առիթներով (յեղափոխական շրջաններու, մանաւանդ 1848ին եւն.) երեւան եկաւ, մինչեւ 1871 թուականը, երբ Պրուս եւ Պաւարիա հիմնած «Մաքսային միութեան (Zollverein)» դրօշակը՝ սեւ, ճերմակ, կարմիր, եղաւ նաեւ յաղթական Գերմանիոյ պետական դրօշը, Պիզմարքի օրով։

Բայց 1918ի յեղափոխութիւնը եւ անոր բռնած դիրքը դէպի Ձսեւ, կարմիր, ոսկիՁի միութենական դրօշը, եկան ապացուցանելու որ հակառակ մօտ մէկ դարի ծածուկ կեանքին, այս դրօշակը եւ անոր գաղափարականը շարունակ ապրած է ամբողջ գերման ժողովուրդին մէջ։ Վայմարի ծողովին, շատ բնականօրէն եւ իրաւամբ առաջարկուեցաւ որ թագաւորներու եւ իշխաններու զոհուած, «մրրկաւ բաժանուած» գերմանները միանան՝ բայց օտար կապանքներ արգելք հանդիսացան։ Հակառակ այս ամէնուն, Սահմանադրութեան 61րդ յօդուածը, միացումը ներքին խնդիր նկատելով, թոյլատու է որ Աւստրիա միանայ Գերմանիոյ, եթէ ժողովուրդը այդ պահանջէ։

Իսկ ամէնէն վերջի 100,000 երգիչներու Վիէննա երթեւեկը եւ զանազան պաշտօնական արտայայտութիւնները ապացոյցներ չե՞ն միացման կամ «Անշլուս»ի գաղափարին յաղթանակին ուրիշ խօսքով «սեւ, կարմիր, ոսկի» դրօշին ոգիին ընդարձակման։

Անոր դէմ հին ազգայնականութիւնը, ազնուականութիւնը, պաշտօնէութիւնը, կուրացած կարծես, չի տեսներ որ դարը փոխուած է։ Նոյն գինուորապաշտութիւնը, նոյն այլամերժ եւ ինքնասէր տրամադրութիւնները։ Դրօշակի գործածութեան առթիւ կ՚ըսեն «Գոնէ Աւստրիան միանալէն վերջ անոր մասին խօսք ընէին, Ձսեւ, կարմիր, ոսկիՁն զուտ գերմանացիին դրօշակը չէ, այլ «Հրեաներու հանրապետութեան»ը»։ Ու կ՚երազեն հին բարի օրերը, լաւ վճարուած աւելորդ պաշտօններով…։

Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ տարբերու այս հակամարտութիւնն եւ դրօշի կռիւը, իրողութիւնն այն է որ հանրապետութեան տեւողութեան բմբռնումը չափաւոր ստորձանական կերպով կը զարգանայ, ու թերեւս լաւ է որ այսպէս է։ Միայն կարգ մը թերթերու չափազանցեալ նկարագրութիւնները անտեղի են։ Կայսրերու ժամանակին ծննդեան տարեդարձի օրերու եռուզեռը չի բաղդատուիր Օգոստոս 11ի տօնին հետ, որ դեռ համայնական հանգամանք չունի։ Հանրապետութիւնը մանուկ մըն է կարծես, որուն ծննդեան օրը ծնողները եւ միայն մօտիկ պարագաները կը հետաքրքրէ։

∴

Հանրապետութեան հրապարակը, Բրանդէնպուրկէն Թոր, Ունթըր դըն Լինդըն պողոտան եւ Ռայխսթակը դրօշազարդուած են։ Հազորդակցութեանց սպասարկութիւնները կը կատարուին դրօշազարդուած կառքերով։ Ժամը 12ին Ռայխսթակի առջեւ հասան Նախագահ Հինտէնպուրկ եւ վարչապետ Հ. Միւլլըր, որոնց յաջորդեցին շատ մը պետական մարդիկ, օտար ներկայացուցիչները. Ներքին Նախարար Սէվըրինկը եւ այլն։ Ցեղի ունեցան բանախօսութիւններ, յետոյ «Կեցցէ՜ Հանրապետութիւնը» պաշտօնական բացականչութիւնը եւ երգ՝ «Գերմանիա ամէն բանէ վեր»։

Քաղաքին ամէն մասերուն մէջ ցանցառ թիւով դրօշակներ կախուած էին պատուհաններէն դուրս։ Դպրոցները գոց էին, հանդէսներ տեղի ունեցան դպրոցներու եւ հանրային շէնքերու մէջ, բացի համալսարանէն։ Մանաւանդ դպրոցական հանդէսներու բանախօսները շատ վարանոտ խօսեցան, աւելի պատմագիտական տեսակէտով մօտեցան օրուան նշանակութեան։ Շատեր ըսած են. «Թէեւ ազգային տօն մը չէ այս, բայց քանի որ պէտք է տօնել, կը տօնենք»։

Իրիկուան Քրօլ Օփէրային մէջ դարձեալ հանդէս կար՝ ներկայ էր ընկերվարական վարչապետը Հ. Միւլլըր եւ շատ մը գրչի ու արուեստի մարդիկ, ինչպէս, Հ. Զուտէրման, Մ. Լիբըրման եւ այլն. եղան տօնական կրկնութիւններ, իսկ գո բոլը լուսաւորուեցաւ։

Կոունրվալտ կոչուած Բերլինեան գեղեցիկ անտառին մօտ, բացօտանի մը վրայ ալ հրախաղութիւներ եւ զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունեցան։ Մանաւոր հետաքրքրութեան արժանացաւ «Ամէն բան հայրենիքին համար» հրարձակը, որ երկար ատեն գոյնզգոյն գոյց տուաւ երիտասարդ գերման հանրապետութեան առաջին Նախագահ Էպէրթի եւ ծերունազարդ նախագահ Հինտէնպուրկի պատկերները։

Թ. Գ. Թ.

...ԲԵՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...որհրդային Միութեան ա-
...րական գործավար Միկոյեա-
...ւպողական Հրաւէրին վրայ,
...ծ Հինգշաբթի օր «Համա-
...րդային ցորենի խորհրդաժո-
...մը գումարուեցաւ Մոս-
...ի մէջ, զբաղելու համար
...ճաւաքման խնդրով, մաս-
...ամբ Յուլիսին եւ Օգոստո-
...եւք բերուած գէշ արդիւն-
...պատճառով։

...Միկոյեան խորհրդաժողովին
...ւ պարզեց վիճակագրական
...ուսատան հաղորդած տեղե-
...իւնները Ցեմոյ Ուկրայինայի,
...այի, Կովկասի, Սիպերիոյ եւ
...ի ներկայացուցիչները իրենց
...ններու վիճակին մասին ա-
...յին տեղեկագիրներ ներկա-
...ցին։ Ուրբաթ օր Միկոյեան
...ւ երկար տեղեկագիր մը՝
...ն պատճէնը ձեռք չէ անցած

...«Իզվեստիա» կ'ըսէ թէ այս
...ակին պայքարին առթիւ
...պրուած նոր մեթոտները
...հեցին այնպիսի պայմաններ,
...հետեւանքը շատ ողբալի
...ըլլայ, եթէ երբեք կառա-
...թիւնը անմիջապէս չդիմէ
...ք եւ խիստ միջոցներ ձեռք
...«մթնոլորտը մաքրելու»
...պելու համար որ մահացու
...եցութիւն մ'ունէ պետական
...ցան կազմակերպութեանց

...«Պրաւտա» գրելով կ'ըսէ թէ
...ուր ցորենի գնողներ չ...
... Նոր քաղաքականութեան
...գտան փախուստի ճամբայ
... շատ մը տեղեր, մասնաւո-
...Ուկրայնայի եւ Խրիմի
...գիւղերը պետութեան որո-
...հրկիրը կամ եռապատիկն
...է պատճառը որ, կ'ըսէ,
...գիւղերը չեն ուզեր պետա-
...կազմակերպութեանց ծախել
... ցորենը։ «Էքոնոմիչեսկա-
...իզն» կը հաշուէ որ Ուկրայ-
...հողագործական արտադրու-
...ները այս տարի 100ին 20
...ւ են 1927էնէն։
... ...յին մասնաւոր յանձ-
նաժողով մը Խրիմի մէջ երեւան
հանեց 20 նախկին կալուածատէ-
րեր եւ զանոնք Սիպերիա աքսո-
րեց, որովհետեւ անոնք կանոնաւո-
րապէս կը ստանային իրենց բա-
ժինը գիւղացիներուն տրուած հո-
ղերէն եւ զանոնք կը մշակէին
անձամբ։ Ամբողջ 10 տարի ծածկ-
ուած էին իրենց նախկին հանգա-
մանքը։ Ասոնց պատկանող արջառը,
պարտէզները եւ այգին գրաւուե-
ցան իշխանութեանց կողմէ։

Երեք հոգինոց յանձնաժողով
մը նշանակուեցաւ Դոնէցի ան-
խահանքերն երթալու եւ կարգ-
պահութիւնը վերահաստատելու
համար հոն։

...ր, արդէն իսկ սկսած են,
... մը օրէ ի վեր, նոր Թուր-
... տառերով գրել իրենց
...ական նամակները եւ գրու-
...թիւնները։
...Թուրք կինները Միու-
... ալ որոշած է, այսու եւ
...գաղափարներ հաստա-
...Թուրքերէն նոր տառերը ...
...պրուիլ, ...ը սորվեցնելու
...իր կիներուն եւ աղջիկնե-

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԱՐԿԱԾ

Թէ աշխատանքի հետեւան-
քով արկածեալ օտար բանուոր-
ները ի՞նչ իրաւունքներ ունին.—
Մէկ քանի հայրենակիցներու հար-
ցումին կը պատասխանենք հրա-
պարակաւ, աւելի լայն շրջանակ-
ներու ծանօթացնելու համար օ-
րէնքի տրամադրութիւնները։

Օտար բանուորը որ աշխատան-
քի պահուն կ'ենթարկուի արկածի
մը, օրէնքի բոլոր տրամադրու-
թիւններէն կ'օգտուի ֆրանսացիի
մը հաւասար իրաւունքներով։

Մինչեւ որ իր վէրքը գոցուի
կամ ինքը դարձեալ ընդունակ
դառնայ աշխատելու, կը ստանայ
օրական հատուցում մը որ կը հա-
ւասարի իր բուն օրավարձքի կէ-
սին։ Հատուցումը կը հաշուուի շա-
բաթական եօթն օր, առանց կիրա-
կի կամ տօնական օրերը բացառու-
թիւն նկատելու։ Նոյնպէս անգոր-
ծութեան այդ ամբողջ շրջանին
մէջ ձրի կը ստանայ բժշկական
խնամքներ եւ դեղեր։

Բուժումէն յետոյ, եթէ ար-
կածին հետեւանքով աշխա-
տանքի ժամանակաւոր կամ տեւա-
կան անկարողութեան ենթարկուի,
օտար բանուորը իրաւունք ունի
ամբողջովին ստանալու օրէնքով
նախատեսուած թոշակը։ Բայց այս
թոշակը ան կը ստանայ այնքան
ատեն որ կը մնայ Ֆրանսական
հողի վրայ։ Երբ ուզէ հեռանալ
Ֆրանսայէն կը ստանայ միանուագ
գումար մը, որ կը հաւասարի ի-
րեն յատկացուած տարեկան թոշակին
երեք անգամին։

Իսկ եթէ պատահի որ արկած-
եալ աշխատաւորը մեռնի, անոր
ժառանգորդ կը հանդիսանան՝ Ա.—
իր ամուսինը (այր կամ կին), եւ
տղաքը. Բ.— եթէ ամուսին կամ
զաւակներ չունի, ժառանգութիւնը
կ'իյնայ իր ծնողքին, եթէ անոնց
ապրուստը կ'ապահովէր մեռնողը։

Ժառանգորդներն ալ սակայն
օրէնքի այս տրամադրութիւննե-
րէն կ'օգտուին այն ատեն միայն,
եթէ ֆրանսական հողի վրայ կը
բնակին։ Եւ եթէ օր մը անոնք ալ
հեռանալ ուզեն Ֆրանսայէն, կը
ստանան միայն մէկ անգամ գու-
մար մը որ կը հաւասարի իրենց
յատկացուած թոշակին եռապա-
տիկին։

Նոյնպէս ուրեմն, մեռած բան-
ւորի մը կինը ժառանգական
ոեւէ իրաւունք չունի, եթէ մա-
հացու արկածին պահուն կը բնա-
կէր Ֆրանսայէն դուրս։ Սակայն
եթէ արկածի զոհը իրեն հետ
մէկտեղ Ֆրանսա բերած էր իր
կինը միայն եւ իր երկրին մէջ
ձգած էր իր զաւակները, կինը կը
ստանայ օրինական հատուցումը,
իսկ զաւակները կը զրկուին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 1929Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

ՈՂՋ ՄԷԿ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Տարեկան 10.000 ֆրան-
քէն աւելի շահող Թոշակա-
ւորները միայն տուրքի են-
թակայ փոխանակ 7000ի։

Վարչապետ եւ ելմտական
նախարար Փուանքարէ արդէն
պատրաստեց 1929ի ելմտա-
ցոյցի նախագիծը, որ վերամու-
տին՝ խորհրդարանին պիտի ներ-
կայացուի։ Նոր ելմտացոյցը
ծայրը ծայրին հաւասարակշռ-
ուած է, մեկնելով մէկտեղ նոր
տուրքեր չսահմանելու սկզբուն-
քէն։ Ելմտացոյցը հաւասարա-
կշռելու համար, հին տուրքերը
պահելով մասնաւոր ընդհանուր
... ... միլիոն ֆրանք
... նա-
խատեսուած է Տօզսի ծրագրին
վրայ (Գերմանիոյ պարտքը)։

Ելքի բաժինը ենթարկուած
է կանոնաւոր ուսումնասիրու-
թեան։ Պարտքին ... յատ-
կացուած ծախսերը պակ-
սուած են մանրամասն եւ այս
կերպով կարելի պիտի ըլլայ
մը խնայողութիւններ ստա-
նալ։ Նոյնիսկ ազգային պաշտ-
պանութեան ծախքերը կրճատ-
ուած են։ Միայն բարելաւելու
համար զինուորական կեանքի
պայմանները, յատկացուած
վարկը վերածուած է 1 միլիոն։

Տնտեսական, Հաղորդակցու-
թեան եւ Երկրագործական
վարկեր.— 500 միլիոն երկրա-
գործական վարկ, 50 միլիոն
ճամբաներու բարելաւման։ Ջրա-
յին ... գործարաններու կա-
... համար յատկացուած
է ... միլիոն աւելի այս տարի։
10 միլիոն ներքին՝ գետային
նաւարկութեան եւ 35 միլիոն
ծովային նաւահանգիստներու։

Օդանաւային.— Վարկը բարձ-
րացած է 40էն 65 միլիոնի։ Կա-
ռավարութիւնը պիտի պահանջէ
խորհրդարանէն որ թոյլ տայ
մինչեւ 80 միլիոնի բարձրացնել
այս գումարը, երբ պէտք տես-
նուի։

Հիւրային ծախքեր.— Երեք
ձեռնարկութեան վրայ ուշադրութիւն
գործուցած է նախարարը. Ա.—
Աժան բնակարաններու շինու-
թիւնը: 106 միլիոնի յաւելում
մը անհրաժեշտ նկատած է այս
առթիւ։ Բ.— Ապահովագրուած
բանուորներու եւ գիւղացիներու
հանգստեան թոշակը 100էն 50
յաւելում մը կրած է։ Այս պատ-
ճառով 100 միլիոն աւելի սահ-
մանած է Աշխատանքի գլխուն։
Գ.— 12 միլիոն աւելի՝ ընկերա-
յին հիւանդութիւններու, մանա-
ւանդ Թոքախտի դէմ պայքա-
րին համար։

Ամսականներու եւ աշխատա-
վարձերու, ինչպէս նաեւ ոչ-ա-
ռեւտրական արհեստներու վրայ
տուրքը, եւ հասոյթի վրայ ընդ-
հանուր տուրքը ցարդ կը գան-
ձուէին 7000 ֆրանքի վրայ, ըստ
1925ի օրէնքին։ Կառավարութիւ-
նը նկատած է որ այդ թուակա-
նէն ասդին, ապրուստի պայման-
ները սղած են եւ հետեւաբար
անհրաժեշտ դարձած է այս գու-
մարին բարձրացումը։ Կ'առաջար-
կէ ուրեմն գումարը բարձրա-
ցնել 10.000ի.— այսինքն բանուոր-
ներու եւ պաշտօնեաներու տուր-
քը հաշուել 10.000էն վեր գու-
մարին վրայ։ Այս կերպով, պիտի
թեթեւնան այն հարկատուները՝
որոնք ապրուստի շատ համեստ
միջոցներ ունին։ Ասոր հետե-
ւանքով յառաջ եկած տուրքե-
րու նուազումին դէմ կառավա-
րութիւնը կ'առաջարկէ փոքր
յաւելում մը ընել եկամուտի
ընդհանուր տուրքի սակին վրայ։

ՇԻՇ ՄԸ ԳԻՆԻԻՆ ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔԻ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 2000 ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Պատերազմէն առաջ, գինիին
100 լիտրը մեծաքանակ կ'ար-
ժէր 10 ֆրանք։ Երբեմն, վաճա-
ռականը եթէ յաջողէր 12 ֆր.ի
ծախել, պատմական օր մըն էր ի-
րեն համար։

1928 Օգոստոս 14ին, նոր
տեսակի գինիին լիտրը կ'ար-
ժէր 200 - 250 ֆրանք։ Այ-
սինքն ինչ որ 10 սանդիմ կ'ար-
ժէր 1914ին, կ'արժէ այսօր 2
ֆրանք կամ 2.20։

Այսպէս ուրեմն, 1914էն ի
վեր, գինիին գինը կրած է 100ին
2000 յաւելում։

Այս առասպելական յաւելու-
մը սակայն, աստիճանաբար տե-
ղի չէ ունեցած, այլ մէկ ոստու-
մով, քանի որ դեռ 1926ին,
նոյն գինին կը ծախուէր 70 ֆր.ի։

Բայց 1926ին բերքը շատ
տկար էր, որով անցեալ ամրան,
գինին այնքան նուազ էր, որ
արտադրող գինեպանը ջանաց
նուազագոյն վաճառումով ստա-
նալ առաւելագոյն շահը։ Վաճա-
ռականը գլուխ ծռեց այգեգոր-
ծին պահանջին ու եւ իր միասը
... յաճախորդին
գրպանէն։

Յաջորդ բերքը գոհացուցիչ
էր։ Գինին առատ։ Բայց գինը
անգամ մը բարձրանալէ յետոյ,
իջնալու տրամադրութիւն ցոյց
չեն տար։

Իսկ այս տարի, կը նախա-
տեսուի որ խաղողի բերքը շատ
աւելի առատ պիտի ըլլայ քան
անցեալ տարուանը եւ յանորէն
պիտի գոհացնէ գինիի շուկային
պահանջը։

Բայց պիտի իջնէ՞ գինիին
գինը։

Այգեգործներու Միութիւնը,
որ հաճը առած ըլլալ կը թուի
մեծ շահերուն, ոչ միայն կ'ընդ-
դիմանայ իր բոլոր ուժով, այլ
նաեւ փորձեր կ'ընէ նոր յաւե-
լում մը պարտադրելու հրապա-
րակին, որուն տէրն է։

Ֆրանսա տարեկան կը սպա-
ռէ 50 միլիոն հեկտոլիտր գինի։
Թունուզը կ'արտադրէ 8—9 հա-
րիւր հազար։ Բայց անցեալ տա-
րի, գինիի սովի պահուն, երբ
Ֆրանսա պէտք ունէր 10 միլիոն
հեկտոլիտրի, այգեգործներու մի-
ութիւնը ընդդիմացաւ ներածել
տալու 2 - 300,000 հեկտ. Թու-
նուզեան գինի

Ու մինչեւ այսօր, կ'ընդդիմա-
նայ ամէն անգամ որ փորձ մը
կ'ըլլայ գինիին գինը իջեցնելու
եւ այժմ կ'աշխատի 5 ֆրանքի
բարձրացնել հասարակ գինիին
շիշը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԳԱՆՁԱԿԻ ՄԷՋ

Կուսակցական եւ քաղաքական
կոմիտէներու խառն նիստին
մէջ որոշուեցաւ վեց ամսուան
ընթացքին, այսինքն մինչեւ
1929 Յունուար, գաւառի ամ-
բողջ վարչական թղթակցու-
թիւնները կատարել Թրքական
նոր այբուբենով։ Զայն ժողովր-
դական դարձնելու համար, որոշ-
ուեցաւ նաեւ գաւառական կոմի-
տէի նախահաշուին մէջ մտցնել՝
նոր այբուբենով շաբաթաթերթ
հրատարակելու ծախքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ, 21 Օգոստ.— Հ. Յ.
Դ. Տէսինի Վրէժ խումբին վիճա-
կահանութիւնը տեղի ունեցաւ Օ-
գոստոս 12ին։ Շահեցան հետեւ-
եալ թիւերը.— 206 կնոջ ձեռ-
քի պայուսակ մը, 119 զարդա-
րանքի տուփ մը, 28 սեղանի ժա-
մացոյց մը, 173 շիշ մը անուշա-
հոտութիւն, 142 նապաստակ մը,
263 օճառ, 202 կնոջ գուլպայ

Շահողթիւերու տէրերը դիմեն
անձամբ կամ նամակով Ամբատ
Թաշճեանի 10 Rue Wilson մին-
չեւ Սեպտ. 12. հակառակ պարա-
գային կը կորսնցնեն։

Գոյացած գումարէն 100 ֆր.
կը տրամադրենք Պուլկարիոյ մեր
աղէտեալ եղբայրներուն, իսկ 60
ֆրանք Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի իբ-
րեւ քաջալերանք, մաղթելով որ
համերաշխաբար շարունակեն ի-
րենց գործը։ Մնացած գումարը
առ այժմ պիտի պահուի, ի հար-
կին յատկացուելու համար նմա-
նօրինակ գործերու։

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԱՆԴ ԲԺԻՇԿԸ.— Սէն
Նիքոլա տ'Ալիէրմոնի բժիշկներէն
մէկը՝ որ մորփինամոլ էր, անցեալ
օր նորէն թմրեցուցիչի ներարկում
մը ըրաւ ինքզինքին, որմէ յետոյ
նոպայէ մը բռնուած՝ յանկարծ
մեկնեցաւ տունէն եւ սկսաւ փո-
ղոցէ փողոց քալել ըստ բախտի։

Հիւանդ էր բժիշկը, այնքա՛ն
որ չէր իսկ մտածեր ինքզինքը
բժշկելու մասին։ Առանց գիտնա-
լու թէ ինչ կ'ընէ, կանգ առաւ
տան մը առջեւ, որուն տէրն իսկ
չէր ճանչնար։ Ներսը մարդ չկար։
Բաց պատուհանէ մը ներս մտաւ,
եւ հանուելէ յետոյ, նետուեցաւ
անկողնին վրայ ու թաղուեցաւ
խոր քունի մէջ։

Բայց կ'երեւի, քնանալէ առաջ,
սկսած էր ծխել, որ անկողինը կրակ
առեր էր։ Բժիշկը ուրեմն, երբ բո-
ցերու եւ ծուխի գալարներու մէջ
աչքը բացաւ, աճապարանքով
դուրս նետուեցաւ անկողնէն, հա-
գաւ տանտիրոջ զգեստները ու
մեկնեցաւ տունէն.. առանց ետ
նայելու։

Իրիկուան՝ աշխատանքէ դար-
ձող գործաւորները երբ տեսան որ
տունէն մուխ կ'ելլէ, լուր տուին
հրշէջներուն, որ փութացին մարել
կրակը։

Իսկ ակամայ հրձիգը, 24 ժամ
յետոյ միայն գտնուեցաւ ան-
տառի մը մութ անկիւնին մէջ
կծկուած ու փոխադրուեցաւ հի-
ւանդանոց, ուր յայտնեց թէ բան
չի յիշեր։

ՁԻՆՈՒՈՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ԴԷՄ
— Անցած իրիկուն, բազմաթիւ
խմաններ հաւաքուած էին Պի-
սէթրի մէկ սրճարանին մէջ եւ ու-
րախ զուարթ կը զուարճանային,
երբ երկու զինուորներ ներս մտան
աղմուկով եւ հրամայեցին որ ի-
րենց ըմպելի տրուի, միեւնոյն ա-
տեն սպառնալով յաճախորդնե-
րուն եւ սրճարանի տիրուհիին։
Հասկնալով որ արդէն գինով են,
տիրուհին մերժեց զինուորներուն
ըմպելի տալ։ Կատղած՝ զինուորնե-
րը հրեցին, հայհոյեցին յաճա-
խորդները, սեղանները տապալե-
ցին, եւ այնքա՛ն աղմուկ բարձրա-
ցուցին, որ անկից անցնող ոստիկան
մը ներս մտաւ, խելքի հրաւիրե-
լու համար գինովները։

Ասոնցմէ մէկը, աւելի կա-
տաղած՝ գրպանէն հանեց ածելի
մը, եւ անով ուժգին հարուածներ
իջեցուց ոստիկանին, որ երեք տե-
ղէ վիրաւոր, ինկաւ գետին։

Սրճարանը զինուորը յետոյ
փախաւ, օգտուելով իրարանցումէն
բայց իրիկուան դէմ ձերբակալ-
ուեցաւ եւ զատարան յանձնուե-
ցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 9

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱԶԻԷԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

— Դուն հոն գացա՞ծ ես
— Այո, գացած եմ։ Զուանէ
...
— Ճիշդ չէ, գացած չես։ Դը
...որ գացած չես
— Քու ծննդեան առաջ գացեր
հասկնա՞ս։

...յս խօսակցութենէն ետք Ա-
...յժմ ... կ'ընկերանար
...էին, նոյնիսկ ցուրտին։ Միշտ
...ութիւններ կ'ուզէր Նուօրո-
...ի մասին։ Ու հարցնէր թէ
...ով կ'երթան հոն։ Գրեթէ
... գիշեր այդ ճամբան կ'երա-
...ազմաթիւ երկնցինելով
... մը կը տեսնէր շրջապատ-
...Ենարճէնթուէն աւելի բարձր
...ով

Նոյեմբերի վերջերը իրիկուն
մը, Նուօրոյէն տօնախմբութենէ
մը վերադարձին, Ալի կռուեցաւ
աղբիւրին հետ։ ժամանակէ մը
ի վեր կը վիճէր ամէնուն հետ եւ
կը ծեծէր տղաքը

Անանիա լսեց մօրը լացը գրե-
թէ ամբողջ գիշերը։ Հակառակ որ
նախընթաց օրը զինքը ծեծած էր՝
սաստիկ գթաց մօրը վրայ ...
գէր ըսել

— Մայրի՛կ, մի՛ լար։ Զուանէ
կ'ըսէ թէ մեծնալուդ պէս երթալու
եւ հայրդ փնտռելու ես որ զայ ձեզ
գտնէ։ Ես կ'ուզեմ հիմա երթալ,
թող տուր որ երթամ, մայրի՛կ։

Զհամ արձակեցաւ արտայայ-
տուելու

Գիշեր էր տակաւին երբ Ալին
անկողնէն ելաւ։ խոհանոց գնաց,
վեր ըրաւ, նորէն վար իջաւ եւ վե-
րադարձաւ ծրարով մը։

— Ջայն առաւ տղուն հագ-
ուեցաւ եւ վիզն անցուց շղթայ
մը, որ կը կախուէր կանաչ կեր-
պասէ ամուր կարուած պզտիկ
տոպրակ մը

— Ի՞նչ կայ մէջը, հարցուց
տղան շօշափելով տոպրակը։

— Քեզի բախտ բերող թուղթ
մը կայ, քահանայ մը տուաւ
ծննդեանդ ատեն։ Միշտ
կուրծքիդ վրայ պահելու ես,
երբեք զայն անջատելու չես

— Ինչպէ՞ս էր քահանան, եր-
կա՞ր մօրուք, զաւազան ունէ՞ր,
հարցուց տղան մտախոհ։

— Այո՛, զաւազան եւ մօրուք
ունէր։ Խօսք տուր որ մէկուն պի-
տի չյայտնես տոպ-
րակը ...

— Երդնում խաչիս վրայ,
պատասխանեց Անանիա ծանրօրէն։

Ալի ... ծրարը սեղմեց
... ձեռքը եւ խոհանոց տանե-
լով ... մը սուրճ, կտոր մը հաց
... ելան։

Արշալոյս էր։

Սաստիկ ցուրտ էր։ Մշուշը կը
ծածկէր հովիտն ու լեռները։ Ձիւ-
նապատ կատարներ միայն կ'երե-
ւային ճերմակ ամպի մը նման։
Արատ լեռը կը բացուէր երբեմն
մշուշին շարժական քօղին ետին։

Անանիա եւ մայրը անցան
ամայի արահետներէ, իջան ձորէ
եւ խոնաւ ճամբան։ Անանիա զգաց
որ ... տրոփիւնը, այդ գորշ ճամ-
բան, որ միշտ կը ցածնար դէպի
անծանօթ անդունդ մը, մշուշով
լեցուն Նուօրոյի ճամբան էր

Մայր ու որդի կը քալէին
արագաբար։ Տղան կը վազէր գրե-
թէ, բայց յոգնութիւն չէր զգար։
Քալելու վարժ էր եւ որքան գա-
ռիվայրէն կ'իջնէին, այնքան թե-
թեւ, տաք կը զգար ինքզինքը
Քանի մը անգամ հարցուց

— Ո՞ւր կ'երթանք մայրիկ։

— Շագանակ հաւաքելու,
պատասխանեց մայրը։

Անանիա կը վազէր, կը գլտոր-
տըկէր, երբեմն կը շօշափէր կուրծքը
տեսնելու համար թէ տոպրակը
տեղն է։ Մշուշը կը փարատէր, կա-
պոյտ երկինքը կը պարզուէր հոս
ու հոն ճերմակ ամպերով ծած-
կուած

— Հո՞ն պիտի երթանք, հար-
ցուց Անանիա՝ շագանակենիներու
անտառ մը ցոյց տալով։

— Աւելի անդին, ըսաւ մայրը։

Անանիա սկսաւ վազել։ Երբեք
այնքան առաջ գացած չէր ար-
շաւներու ատեն։ Հովիտին մէջ շա-
րունակական վայրէջքը, նոր տե-
սարաններ, մամռոտ կանաչ պա-
տեր, կարմիր հատիկներով ծած-
կուած թուփեր հաճելի էին պզ-
տիկին։

— Բայց ո՞ւր է այն տեղը,
հարցուց անգամ մըն ալ Անանիա՝
ձեռքերը բանալով եւ բարկութիւն
կեղծելով

— Հիմա կը հասնինք. յոգ-
նա՞ծ ես։

— Ո՛չ, յոգնած չեմ, գոչեց
եւ սկսաւ վազել։

Եկաւ վայրկեան մը սակայն
ուր թմրութիւն մը զգաց ծուն-
կերուն մէջ, այն ատեն կամաց
մը մօրը մօտ եկաւ եւ սկսաւ
շատախօսել։ Բայց մայրը, ծրարը
գլխուն վրայ, ամգոյն եւ շրջա-
նակուած աչքերով հազիւ կը պա-
տասխանէր

— Այս գիշեր պիտի վերա-
դառնա՞նք, կը հարցնէր, ինչո՞ւ
չթողուցիր որ Զուանէին ըսեմ։
Հեռո՞ւ է անտառը։ Մամոյադա՞
կը գտնուի

— Այո՛, Մամոյադա կը
գտնուի

— Ա՜հ, հո՛ն է։ Ե՞րբ տօն կայ
Մամոյադայի մէջ։ Զուանէ որ
Նուօրօ գացած է ժամա-
նակին։ Այնկա է հոն տանող ճամ-
բան, ես գիտեմ, 10 ժամ պէտք
է հոն հասնելու համար։ Դուն
Նուօրօ գացա՞ծ ես։ Ե՞րբ տօն կը
կատարուի Նուօրոյի մէջ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

քոֆի, որ այժմ Խուկոոլաւեւոյ հետ մերձեցման կուսակից է։ Միւս կողմէ կ՚ըսուի որ եթէ Լիափչէֆ իշխանութեան գլուխ մնայ, անմիջապէս պիտի լուծէ խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել պիտի տայ։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վիէննայի եւ Պուտափէշթի մէջ շատ հաւատք չեն ընծայեր որ կարելի ըլլայ բուռն գործողութիւն մը կատարել Մակեդոնացի Յեղափոխականներուն դէմ։ «Փէշթէր Լոյտ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ ինչ կառավարութիւն որ ալ իշխանութեան գլուխ գտնուի Պուլկարիոյ մէջ, անհրաժեշտ կամքը, քաջութիւնը եւ միջոցները չպիտի ունենայ յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար այդ դժուարին գործը։

Գալով պուլկարեւսերպ յարաբերութեանց, թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Ջաղրէպի դէպքերուն մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Սոֆիայի մէջ, ուր ոեւէ կասկած չունին թէ ի վերջոյ յաղթանակը պիտի տանի ռամկավար-գիւղացի միացեալ խմբակցութիւնը։ Ո՛չ մէկ պուլկար պատասխանատու անձնաւորութիւն կը փափաքի քայքայումը դրացի պետութեան, որ կը նկատուի իբրեւ ապահովութիւն մը Յոյներուն եւ Թուրքերուն դէմ։

Հակաֆաշական ցոյցեր Իտալիոյ մէջ

Շաբաթ օր Փարիզի մօտ Սէնթ-Ուէնի մարզարանին մէջ տեղի ունեցան միջազգային համալսարանական մրցումները, որոնց մէջ յաղթանակը տարին իտալացի ուսանողները։ Հակաֆաշիստ իտալացիները ցոյց կատարեցին։ Ընդհարումներ պատահեցան եւ ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը։

Իտալացի մարզիկները Հռոմ դարձան Զորեքշաբթի օր։ Մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր կայարանը։ Ցրուիչներ կը ծախէին թերթ մը որ Ֆրանսայի դէմ խիստ յարձակումներ կ՚ընէր։ Մարզիկները մեծ թափօրի մը ընկերակցութեամբ անցան փողոցներէն։ Կոլոննայի հրապարակին վրայ ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի խանդավառ ծափերու մէջ ճառ մը խօսեցաւ ծաղրելով Ֆրանսան, «որ այլեւս լատիններէնը չի հասկնար եւ մոռցած է իր ծագումը։ Ամօ՛թ Ֆրանսայի, որ ստանկօխ ըրաւ հիւրընկալութեան բոլոր պարտականութիւնները»։ Վերջացնելով ըսաւ թէ «պատերազմը մօտ է ֆաշիստ քաղաքակրթութեան եւ միւսին միջեւ։ Ճակատագիրը պիտի վճռէ յաղթանակը։ Բախտը պիտի վիճակի երիտասարդ ժողովուրդներուն եւ դժբախտութիւնը հին կամ ծերացած ժողովուրդներուն։

«Հավաս»ի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ գրաքննութիւնը արգիլած է հրատարակել հակաֆրանսական բոլոր ակնարկութիւնները ցոյցին պահուն։

Փարիզի Ուսանողական Միջազգային Համագումարին մասնակցող իտալական պատուիրակութիւնը աշխատանքները կիսատ ձգելով առջի իրիկուն Իտալիա վերադարձաւ։

Ռումբ մը իտալական հիւպատոսարանին մէջ

Պրիւքսէլէն կը հեռագրեն թէ Լիէժի իտալական հիւպատոսարանին պատուհաններուն տակ ռումբ մը պայթած է՝ փշրուելով դռնապանը եւ նիւթական կարեւոր կորուստներ պատճառելով։ Կը կարծուի թէ այս եղեռնափորձը հետեւանքն է վերջերս Պելճիքայի մէջ ֆաշիստ գործակալներու եւ իտալացի քաղաքական տարագիրներու միջեւ ծագած վէճերուն։

Ռուսիոյ բանտերը կը պարպուին՞

Ռիկայէն հեռագրի մը համաձայն, բանտերը վերջին ծայր խճողուած ըլլալով, խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է բանտարկեալներու թիւը նուազեցնելու համար։

Բոլոր դատապարտեալները, որոնց պատիժը հինգ ամիսը չանցնիր, անմիջապէս ազատ պիտի արձակուին։ Աւելի երկար դատապարտութիւն կրած ուրիշ բանտարկեալներ նոյնպէս ազատ պիտի ձգուին եթէ երբեք ապահովութիւններ տան թէ բարի վարք պիտի ունենան։ Երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուած յանցաւորները իրենց պատիժին կէսը կրելէն յետոյ հեռաւոր շրջաններ պիտի ղրկուին։

Այս միջոցներուն շնորհիւ կը յուսան բանտերու բնակչութիւնը կէս առ կէս գեղչել։

Լատինատառ գիրեր կը տպուին

Թուրք Լեզուական Յանձնաժողովը 5000 ոսկիի նոր վարկ մը ուզած է լատինական տառերով նոր գիրքեր տպելու համար։ Շուտով հրապարակ կ՚ելլէ նոր այբբենարանը։

Օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու թուրք ուսուցիչներուն համար հինգ դասընթացք պիտի հաստատուի, 3ը Բերայի մէջ, 2ը Պոլսոյ կողմը։ Բերայի դասընթացքները պիտի բացուին Էսայեանի, Զափիոնի և հրէական լիսէին մէջ։ Պոլսոյ կողմի դասընթացքներն ալ՝ Պէզճեան վարժարանի եւ Ֆէնէրի յունական լիսէին մէջ։ Դասախօսութիւնները Սեպտ. 10ին պիտի վերջանան։

Այս տարի դպրոցները ուշ պիտի բացուին, որպէսզի մինչ այդ Ազգ. Ժողովը քուէարկէ նոր օրէնքը եւ կարելի ըլլայ վարժարաններու մէջ գործածել նոր տառերը։

Իտալօ-թրքական առեւտրական դաշնագիր

Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագրի մը կնքումին համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը ներկայիս տեղեկագիր մը կը պատրաստէ, թուրքեւիտալական առեւտրական յարաբերութեանց մասին։

Քննութեանց համաձայն, Թուրքիայէն Իտալիա ղրկուած ապրանքներուն մեծ մասը «թրանզիթ» ապրանքներ են, ծխախոտ, կաղին, հաւկիթ, ձէթ եւայլն, որոնք Իտալիոյ ճամբով Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Սպանիա կը ղրկուին։ Ուղղակի Իտալիա ղրկուած ապրանքները գլխաւորաբար կը կազմեն բամպակ եւ բուրդ։ Իտալիայէն Թուրքիա եկած ապրանքներն ալ մեծ մասով նոյնպէս «թրանզիթ» են, ուրիշ երկիրներէ եկած ըլլալով։ Իսկ ուղղակի Իտալիայէն կու գան կերպասեղէն, ինքնաշարժ եւ երկրագործական գործիքներ։ Այս կերպով, Իտալիա միջնորդի դեր մը կատարէ եւրոպական եւ ամերիկեան ապրանքներ ծախելով Թուրքիոյ։

Տոքթ. Նանսէն յուսահատ է

Տոքթ. Ֆրիտեոֆ Նանսէն կը յայտարարէ թէ, այլեւս ո՛չ մէկ յոյս կայ Ամունտսէնը եւ ընկերները գտնելու։ Հակառակ այս յայտարարութեան, խորհրդային օդնութեան կոմիտէն «յանուն մարդկային իրերօգնութեան պարտականութեան», որոշած է շարունակել իր փնտռտուքները։

Կրասին կրկին ճամբայ ելաւ Սթուվանկէրէն դէպի բեւեռային շրջանները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gerant: E. SOLVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	3 ֆ.	0 ֆ.	1 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		... շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

25 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 734

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Մէկ օրէն միւսը, բուռն թափ կը ստանայ Թուրքերէնը ...իներէն տառերով գրելու շարժումը։

Այս անգամ ալ ազդանշանը տուաւ Մ. Քէմալ, մէկ-երկու ...ութ առաջ, ճառ մը խօսելով եւ լատինատառ նամակ մը ...րդալով Սարայ Պուրնուի պարտէզին մէջ։

Պոլսոյ թերթերէն քաղելով, «Յառաջ»ը օրը օրին կը հա...րդէ, այս շարժման վերաբերող լուրերը։ Ինչքան ալ չա...ազանցութիւն տեսնուի այդ լուրերուն մէջ, անվիճելի է մէկ ...ն, - քէմալական կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը ...որէն, վճռապէս գործի ձեռնարկած են, կարելի եղածին չափ ...ս ընդհանրացնելու, ժողովրդականացնելու համար լատինա...ռ այբուբենը։

Մէկ հրամանի վրայ, լարուած է ամբողջ կուսակցական եւ ...ական մեքենան։ Լատինատառ դասեր կը տրուին Տօլմա ...պչէի պալատէն մինչեւ քարափ, մակուկավարներուն, Թրք...կան շրջանակներէն մինչեւ փոքրամասնութեանց դպրոցները։ ...րէն իսկ յանձնարարուած է լատինատառ տպել ազդերն ու ...ծանուցումները։

Իսկ մամուլը, որ ամիսներէ ի վեր կը գործածէ եւրոպական ...անշանները, չի բաւականանար «Կազի»ին հրամանը փա...անելով եւ նոր տառերուն արժէքը տարփողելով, այլ եւ ...ծնական օրինակներ կուտայ։ Ֆրանսերէն «Միլլիյէթ»ը ամէն ... լատինատառ հատուած մը ունի, տպագիր կամ ձեռագիր, ...ակից թարգմանութեամբ։ Հայ վարժապետներ անգամ, ո...ք իրենց կեանքը նուիրած են թուրքերէնի ուսուցման, նոր ...ռերուն պովքը կ'երգեն, շողիքներ վազցնելով։

Մէկ խօսքով, եղածը ոչ քմահաճոյք է, ոչ ալ «մօտա» կամ ...թի վրայ երեւալու մարմաջ։

Օրէնքին քուէարկութենէն առաջ, հանրային կարծիքն է կը պատրաստուի։ Օրէնքին քուէարկութիւնը պարզ ձեւա...ութիւն է, եւ կրնայ տեղի ունենալ Ազգ. Մեծ Ժողովի բա...ւմն անմիջապէս յետոյ, մէ'կ նշանի վրայ, եւ յոտնկայս։ Ըլ...ն, ամէնէն առաջ պաշտօնատարներն ու երեսփոխաններն ...որ վարժութիւններ կը կատարեն Տօլմա-Պաղչէի պալատին ... գրատախտակին առջեւ, եւ Մ. Քէմալի շուքին տակ։

Թուրքիոյ շուայտս, իրենց բառով՝ անբարոյական այլ յան...ն ցիկտատորը այս յեղաշրջման մէջ ալ իրեն հետ ունի ...հնատի եւ Խալքի հնոցին մէջ եփած «կոմիտէճի»ները, ...ներունդը, եւ կիները։

Մանաւանդ վերջին երկուքը, որոնք բնազդօրէն սիրահար ...ով նորութեան, միեւնոյն ատեն երախտապարտ են, որով...եւ խիկապէս կը վայելեն այս բոլոր յեղաշրջումներուն բա...ները։ Ինչ որ կը մնայ անդին, իբրեւ «ողջամիտ» տարր կամ ... սերունդ, այնքան ալ արժէք չունի։ Անոնք իրենց տեղէն ...րժեցան, երբ քսանըչորս ժամուան մէջ կը ջնջուէին սուլ...նութիւնն ու խալիֆայութիւնը, վերջին սուլթանին եւ խա...ծային վտարումով, երբ Ալ Օսմանի գերդաստանին արու և էգ ...զամները կ'անարգուէին իբրեւ ծախու խամաճիկներ, կաւատ...ր եւ պոռնիկներ։ Անոնք հազիւ համարձակեցան վեհերոտ ...ոք մը սարքել Էրզրումի մէջ, երբ ցխին մէջ կը գլորուէր ...իրակա՛ն ֆէսը, եւ կը բզքտուէին փաթթոցները, կախա...ի սպառնալիքով։

«Իթթիհատ-Թէրագգը»ն պարզապէս հնամաշ Սահմանադ...ութիւն մը հռչակած էր, երեսուն տարուան բռնակալն ալ ...սասան պահելով գահուն վրայ, եւ սակայն տեղի ունեցաւ ...րտ 31ը (1909), — «Շէրիաթ իսթէրո'ւզ»։ Այսօր ոչ Շէրիի, ...լ Շէրիաթի հետք է մնացած, եւ իսլամութիւնն անգամ կը ...ղուի, գահընկէց։ Բայց ոչ մէկ ձայն ու ծպտուն։ Այո՛, ...պէս պիտի կուտար օրագրող մը, եթէ Մ. Քէմալ հրամայէ ...շնրանօթ մը անցընել գլուխը, «գապո՛ւլ» պիտի աղաղակեն, ...քան խոր է եւ տիրական ահու սարսափը։

Կասկած չկայ որ նոր յեղաշրջումը՝ լատինատառ այբու...ը մեծագոյնն է եւ աննախընթաց։ Տակաւին կանուխ է, նա...տեսնելու համար անոր բոլոր հետեւանքները, — քաղաքակր...կան, քաղաքական, ընկերային թէ համայնքական։ (Ջմոռ...նք որ Կովկասի մէջ ալ մզում կը տրուի լատինատառ գրու...ան, չորս-հինգ տարիէ ի վեր։

Առաջին արդիւնքը պիտի ըլլայ, անշուշտ, կտրել կապը ... եւ նոր սերունդին միջեւ, վերջինը շղթելով թունդ ազ...նական հնոցի մը մէջ։ Անհամար քանակութեամբ գիրքեր ...ի դատապարտուին մոռացութեան, ի հարկէ սատիճանա...։ Կառավարութիւնը պիտի թելադրէ, և գրավաճառները նոր ...ռերով պիտի տպեն ա՛յն գիրքերը որոնք «բարեյոյս» են, ...պէս մեր երանեալ հայրենիքին մէջ ալ)։

Երկրորդ արդիւնքը պիտի ըլլայ՝ փոքրամասնութեանց ...ազ թրքացումը, քանի որ արդէն վարժ են եւրոպական տա...րու. իսկ Թուրքերէնն ալ կը խօսին աւելի ախորժակով քան ...րենի լեզուն (առաւելապէս Հայերը, այնտեղ եւ այստեղ)։

Իբրեւ երրորդ արդիւնք, անշուշտ լատիներէն տառերը աւելի ...ի մտերմացնեն Թուրքերու յարաբերութիւնները արեւմտ...ն աշխարհին հետ, որ միշտ շահագրգռուած է Թուրքիայով ...րքերով, բայց խրտչած՝ անոնց լեզուէն ու տառերէն։ Լատի...էն տառերը սիրել կրնայ տալ նաեւ լեզուն, եւ բազմացնել ...ամութիւնները։

... Բայց, ըսինք թէ կանուխ է տակաւին։

Մնաց որ, մ իշտ ալ առիթներ պիտի ունենանք հետեւելու ... խաղաղ յեղափոխութեան փուլերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ամբողջ Թուրք մամուլը սիւնակներ կը նուիրէ նոր տառերու գործածութեան հարցին։ Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.

— «Մէկ գիրէն միւսը անցած ատեն, պարտաւոր ենք այնպէս մը շարժիլ որ որ եւ է դժուարութիւն չծագի։ Բայց, մեր ամբողջ ուժը նոր գիրերու տարածման յատկացնելով հանդերձ, արդեօք ո՞րքան ժամանակի մէջ պիտի կարենանք մեր նպատակին հասնիլ։ Այդ ժամանակի մասին բոլորը միաձայն չենք տեսներ, եւ ասիկա ալ բնական է։ Հետեւաբար, պէտք չկայ աւելի զբաղիլ ժամանակի խնդրով, այլ աշխատելու է կարելի եղածին չափ արագօրէն ապահովել նոր տառերու կիրարկումը։ Այս մասին քիչ մը փութկոտութիւն կը տեսնենք լրագրական տեղեկատուութեանց մէջ։

Տակաւին չենք պատրաստած մեր լեզուին նոր այբբենարանը, քերականութիւնը և բառարանը։ Անոնք պիտի գրուին, տպուին եւ ցրուուին։ Ասոնց վրայ դասաւանդութիւն պիտի ըլլայ, ժողովուրդը քիչ թէ շատ պիտի ընտելանայ նոր գրութեան։ Մինչ այդ ուսուցիչները պիտի սկսին նոր տառերով դաս տալ նախակրթարանի առաջին կարգերուն, յետոյ վերի կարգերուն գիրքերը աստիճանաբար նոր գիրերով պիտի տպուին։ Որքան ալ շատ աշխատինք, այս բոլորը քիչ շատ ժամանակ կ'ուզէ։ Նկատի չունենալ այս բոլորը եւ ըսել թէ այսօրուընէ վաղը նոր տառերու կիրարկումին կ'անցնինք, մեր կարծիքով լրջօրէն անիմաստ եւ աւելորդ փութկոտութիւն մըն է։»

∴ Սթամպուլ (ֆրանսերէն) խօսելով նոյն հարցի մասին, կը գրէ.

— «Հոս ալ օրինակը վերէն կուգայ։ Կազի փաշան հիանալի վճռականութեամբ ու արագութեամբ կը գործէ։ Ան ուղիղ իր նպատակին կը դիմէ, կանխաւ հարթուածելով ու ոչնչացնելով դիմադրական ամէն հաւանական շարժում։

Այսպէս է որ Գասթէմունիի մէջ, որ կրօնական մոլեռանդութեան ամենայայտնի կեդրոններէն մէկն էր, Կազին ֆէսը նետել տուաւ ու գլխարկը տարածեց, եւ հոս Պոլսոյ մէջ, ուր ամէնէն աւելի հին տառերու կուսակիցներ կան, ան կը դատապարտէ հին տառերը ու անոնց տեղ լատին տառերը կ'որդեգրէ։

Երկու տարին պիտի բաւէ կերպարանափոխութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, որովհետեւ ազգն ու կառավարութիւնը վճռած են կորովով ու շուտափոյթ մինչեւ ծայրը տանիլ այս մանուածապէս դժուարին աշխատանքը։»

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ազգ. կեդր. վարժարանին մէջ գիշերային դասընթացք մը պիտի բացուի, նոր տառերը սորվեցնելու համար ժողովուրդին։ Այս դասընթացքին պիտի կարենան հետեւիլ անխտիր ամէն ազգի եւ դասակարգի պատկանող անձեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարներու թոշակը 180,000 ֆրանք

Վարչապետ Փուանքարէի պատրաստած նոր ելմտացոյցի նախագծին համաձայն, յառաջիկայ Յունուար 1էն սկսեալ նախարարներու թոշակը պիտի բարձրանայ 180.000 ֆրանքի։

Նախապէս երեսփոխաններն ու ծերակուտականները կը ստանային տարեկան 9000 ֆրանք։ Պատերազմէն առաջ այս գումարը բարձրացաւ 15.000 ֆրանքի, 1920ին՝ 27.000 ֆրանքի, իսկ այժմ թոշակը հնգապատկուած է եւ կը ստանան 45.000 ֆրանք։

Նախարարները կը ստանային տարեկան 60.000 ֆրանք 1920ին. Միլրանի վարչապետութեան օրով այդ գումարը բարձրացաւ 80.000 ֆրանքի։ Փոխ-Նախարար մը կը ստանար 25.000 ֆրանք։ 1920-1926՝ 45.000 ֆրանքի բարձրացաւ այդ գումարը. իսկ վերջերս երբ Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշ Աշխատանքի փոխ-Նախարար նշանակուեցաւ, Փուանքարէ 60.000 ֆրանք տարեթոշակ սահմանեց անոր և Խորհրդարանը առարկութիւն չըրաւ։

Նոր տարիէն սկսեալ, Նախարարներու Նախագահութեան թոշակը 3ով պիտի բազմապատկուի. վարչապետը եւ Նախարարները պիտի ստանան 60.000×3=180.000, փոխ-Նախարարները՝ 25.000×3=75.000։ Ներկայ դահլիճը բաղկացած ըլլալով 14 անդամներէ, տարեկան յաւելումին ընդհանուր գումարը պիտի ըլլայ 2.415.000 ֆրանք, այսինքն կէս միլիոն ոսկեղրամ ֆրանքէն քիչ մը պակաս։

Հելլէն դահլիճին վերակազմութիւնը

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն Օգոստոս 23 թուականով.—

Նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ այս իրիկուն, քննելու համար քաղաքական կացութիւնը եւ վաղը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները, ամբողջացնելու համար դահլիճին կազմը։

Երկաթուղային Նախարար Խրիսթոմէնոս, որ բժիշկ է, առողջապահական Նախարար պիտի անուանուի, յաջողութեամբ պայքարելու համար Յունաստանի մէջ տիրող նոր համաճարակին դէմ։ Երկրագործական Նախարար Քանովաս պիտի նշանակուի երկաթուղային Նախարար։

Զօրավար Քոնտիլիս նշանակուեցաւ պատերազմական Նախարար. Փափանասթասիու՝ երկրագործական և Միխալաքոփոլոս՝ արտաքին Նախարար։ Ներքին Նախարար հաւանաբար անուանուի ելմտական Նախարարը. իսկ ծովային Նախարար պիտի անուանուի մասնագէտ մը՝ Միաուլիս։

Խորհրդարանի գումարումէն վերջ ուրիշ փոփոխութիւններ ալ պիտի ըլլան։

Այսօր կէսօրէն վերջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ ընտրութեանց արդիւնքը։ Նոր խորհրդարանը պիտի ունենայ 228 հանրապետական երեսփոխաններ։ Արքայական խմբակը 22 ներկայացուցիչներ ունի։

∴ Վէնիզէլոս իր բարեկամներուն յանձնարարեց զգուշանալ ո՛ր եւ է ցոյցէ իր ընտրական մեծ յաղթանակը տօնելու համար։

«Կիրքերը հանդարտեցնելու համար, կ'ըսէ զեկոյց մը, աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ յաղթականները շատանան միայն ա՛յնքան փայլուն յաղթանակի մը տուած բարոյական գոհացումով եւ զգուշանան աղմկալի ցոյցերէ։

«Ասիկա անհրաժեշտ է՝ մանաւանդ անոր համար որ երէկի հակառակորդներէն շատեր կառավարական ցանկին քուէ տուին։ Այժմ կառավարութեան ու ժողովուրդին նշանաբանը պէտք է ըլլայ միայն,—«Աշխատանք և Յունաստանի վերաշինութիւն»։

Ալպանիոյ թագաւորին հռչակումը

Այսօր է որ Ալպանիոյ Սահմանադիր Ժողովը Թիրանայի մէջ թագաւոր պիտի հռչակէ Ահմէտ Զօկուն, Իսքէնտէր պէյ Գ. անունով։ Ամբողջ Ալպանիոյ ժողովուրդը համաձայն է որ երկիրը թագաւորութեան վերածուի։ Կը հերքուի այն լուրը թէ Իտալիոյ դրդումով է որ տեղի կ'ունենայ այս փոփոխութիւնը։

Ալպանական կառավարութիւնը նախապէս կարծիքը շօշափած էր շատ մը պետութեանց եւ պատասխան ստացած էր թէ ո՛րեւէ առարկութիւն չունին, եթէ Ալպանիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը այդպէս կը փափաքի։

Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ Եուկոսլաւիա անմիջապէս պիտի ճանչնայ նոր թագաւորը։

Վանը՝ Թուրքիոյ «անկախութեան դրօշն է»

Թուրքիոյ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, որ պտոյտի ելած է արեւելեան նահանգները, Վանի մէջ այցելած է դատական պաշտօնատունն ու Թուրք Օճաղըն։

Այս վերջինին կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած թէյասեղանի մը ընթացքին, գործավարը ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— «Ձեր նորաշէն օճախին պատերը կրնան սեւ ըլլալ. հոգ չէ։ Կը բաւէ որ ձեր սիրտերն ու խիղճերը ճերմակ ըլլան։ Վանը անկախ եւ ազատ Թուրք ազգի սահմանագլխի ճամբաներուն վրայ ծածանող եւ միշտ բարձրանալու սահմանուած անկա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐՆԱԹԸՆԿԱԼՆԵՐՈՒ ԵԼՈՅԹԸ

Նորէն գործի են անցեր մեր կարմիր գորտերը եւ հրապարակը կ'աղմկեն իրենց կրկռոցներով։

Ապրիլեան խորհրդարանային ընտրութիւններէն ի վեր, կծկուեր էին ծախծախուտքին մէջ։

Դեռ չէ մոռցուած, որ այդ օրերուն շարժման մէջ դրած էին իրենց ռազմական ու յեղափոխական բոլոր ուժերը, գրաւելու համար... ֆրանսայի խորհրդարանը։

Խելօք դաւիթները կը հրաւիրէին ֆրանսահպատակ հայ ընտրողները՝ իրենց քուէները տալ համայնավար թեկնածուներուն, որոնք երկրային դրախտ կը խոստանային։

Ընկեր Փանջունին Ծապլվարի մէջ աւելի մեծ «մասսա» ունէր իր ետեւ, եւ սակայն յանդգնութիւնը չէր կրցած այդքան առաջ տանիլ։

Ֆրանսացի համայնավարներու պարտութիւնը սանձռեկեցուց նաեւ մեր կապիկները, որոնք դեռ նոր կը սկսին արթննալու նշաններ ցոյց տալ։

Ի՞նչ է պատճառը հիմա, որ ճահիճը սկսած է նորէն շարժիլ։

Անշուշտ նոր պատուիրակ է եկեր, ու պէտք է վերջապէս բան մը ընել՝ երեսուն արծաթը արդարացնելու համար։

Հապա՞ եթէ շնորհազուրկ ըլլան...

Կարդացինք ֆրանսական թերթին գրածը։ Մարդիկը Մարսիլիոյ մէջ նորէն թռուցիկ հաներ են։

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ այդ թռուցիկները մատի փաթթոց ընելով, հիւրընկալ երկրի մամուլը վարկաբեկել փորձէ հայութիւնը։

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ այդ քուրջի կտորները ցրուող միամիտ եւ մոլորած երիտասարդները վաղը սահմանէն դուրս հանուին։

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ ֆրանս. իշխանութիւնները այլեւս արգիլեն Հայերու մուտքը ֆրանսա՝ իբրեւ արգիլուած ապրանք։

Վարագոյրին ետեւ գործող վարիչները ապահոված են իրենց անձն ու ապագան։ Մէկ մասը ֆրանս. քաղաքացի դարձած է, ուստի եւ երկրէն վտարուելու վախը չունի. միւս մասը, փորձանքի մը պարագային, չունչը պիտի առնէ խորհրդային դրախտը, ուր աւելի բարձր ու հասութաբեր պաշտօններ կը սպասեն։

Միայն խեղճ բանուորն է, որ իր միամտութեան զոհ պիտի երթայ, վարիչներու դիւային քրքիջներուն մէջ։

Որովհետեւ, վաղը՝ վտանգի պահուն, ո՛չ ոք ձեռք պիտի երկնցնէ իրեն։

Ո՛չ Հօկը, ո՛չ ալ ռամկավար ջոջը, հակառակ անոր որ երկուքին մէջ ալ կան... «Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ»ներ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԷԼԼՈԿ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարար Քէլլոկ։ Հավրի մէջ, տեղւոյն քաղաքապետը Քէլլոկի նուիրեց յատկապէս պատրաստուած ոսկի գրիչ մը, որով պիտի ստորագրուի նոր դաշնագիրը։ Գրիչին վրայ արձանագրուած է լատիներէն՝ si vis pacem, para pacem. (Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, խաղաղութիւն պատրաստէ,)

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Յեղափոխութեան հունով է միայն՝ որ գրականութիւնը կրնայ նորոգուիլ եւ երիտասարդանալ)

— Ճի՞շդ է, թէ ոչ։ Կա՞ն գերի, ստրուկ, ուրիշներու երկաթէ կրունկներուն տակ հեծող ժողովուրդներ։ Ճի՞շդ է որ ասիական, ափրիկեան եւ ամերիկեան հարթագետիններուն եւ անապատներուն մէջ, մարդկային կեանքին հետ մարդիկ կը վարուին շնական եւ բացարձակ անգթութեամբ մը, արդարացնելով հինաւուրց առածը որ կ'ըսէ,— Մարդը մարդուն գայլ։

Ճի՞շդ է որ պոռնկութիւնը նախարարութիւններու տանիքներուն վրայ կը պոռայ, մայրաքաղաքներու գռիհներուն մէջ իր թշուառութիւնը կ'ոռնայ ու հիւանդանոցներու մէջ կը կողկողէ։ Ճի՞շդ է որ կեանքը դառն է, ահա, դժուարատար մարդոց մեծամասնութեան համար ու մահը յաճախ ցանկալի։ Ճի՞շդ է որ Մեծն-Բրիտանիոյ արքային հին գլուխը աւելի կ'արժէ քան հազարաւոր գունաւոր մարդոց հոգին։ Ճի՞շդ են այս բոլորը...

Եթէ այո՛, հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս անիրաւ աշխարհը կը մնայ քար քարի վրայ։ Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գրականութիւնը չէ վերածուած բողոքի եւ ըմբոստութեան՝ անզսպելի եւ մեծ աղաղակի մը։ Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ բացառութիւն են Հանրի Պարպիւսներն ու Իվան Պալէյները ու «մտաւորական» մարդիկ (օ՛ մտաւորակա՛ն) կը համարձակին հեգնել, յեղափոխութեան թոթով բայց արու երգը։ Յեղափոխութեան ժանուկ երգը։

Որովհետեւ Որովհետեւը՝ ես գիտեմ հիմա։ Որովհետեւը՝ ձեզի ըսի արդէն։ Որովհետեւ՝ մտաւորականութեան մեծագոյն մասը՝ ստորին ծառան է քաղքենի դասուն, տաղասացը՝ անոր տխուր սխրագործութիւններուն։ Անոր սեղանէն կշտացած՝ հաւատարիմ մանկլաւիկը։

Փակագիծ. — հապա ինչո՞ւ համար ես ալ կը գրեմ պզտիկ, տկար ու քաղքենի երգեր, սիրոյ յիմար երգեր՝ երբ կեանքը կ'աճնայ մեր շուրջը, երբ մարդկային տառապանքը՝ իր հեռաւորութիւններով եւ գեղեցկութիւններով, կը խորտակէ իր ամբարտակները ու կը տապալէ մեզ։

Երեք տարիէ ի վեր այդ հարցումը կուտամ ես ինծի, մտածումի եւ ինքնամփոփումի պահերուս, ինչպէս երբ պզտիկ տղայ մըն էի ու օր մը, տխրած ու դառնացած, հարցուցի մայրիկիս թէ մարդիկը ինչո՞ւ չար են։ Երեք տարիէ ի վեր՝ ես այդ հարցը կուտամ ինքզինքիս։ Պատասխանը պիտի տանաք այս յօդուածին վերջը։ Կրնաք հաւատալ որ այդ պատասխանը ճիշդ է։ Ես զայն կ'որոնամ երեք տարիէ ի վեր ու այսօր դուրս պիտի փսխեմ զայն։

Օ՛ բոլո՛ր ժողովուրդներու վատասիրտ եւ հեզ մտաւորականութիւնը։ Բոլո՛ր ժողովուրդներու եսասէր, ունայնամիտ եւ փառամոլ գրագէտները։ Անոնց մեծ մասը, գրքերու մէջ է միայն որ գաղափարական են, վեհանձն, անձնազոհ, քաջ ու մարտիկ։ Կեանքին մէջ՝ անոնց վատութիւնը սահման չունի։ Անոնց տկարութիւնը՝ չափ չի ճանչնար։ Իսկ իրենց գրականութի՞ւնը...

Ու յոգնած ենք ի հարկէ այս «գրականութիւններէն»։ Գոյութիւն ունեցող բոլոր գրական եւ գեղարուեստական դպրոցներէն։ Դժգոհ ենք՝ ամէ՛ն բանէ։ Ու ախտանիշ է ասիկա։ Խանդավառութիւն չունինք։ Ամէ՛ն մարդու իր «դպրոցը»։ Ո՞վ պիտի ազատէ մեզ այս խառնիճաղանճէն։ Այս փակուղին ե՞լք ունի թէ չէ։ Այս բոլոր գրական ջղաձգութիւնները պիտի հասնի՞ն եզրակացութեան մը։ Ո՞րը պիտի ըլլայ վաղուան գրականութիւնը։ Ի՞նչ հունով պիտի զարգանայ ան։

* * *

Այստեղ, եթէ կ'ուզէք յառաջանանք կարճ եւ արագ նախադասութիւններով։ Դուք, իւրաքանչիւրդ, եթէ հաճելի է ձեզի, զարգացուցէք միտքերս։

Ուրեմն՝ նոր քաղաքակրթութիւն մը երկունքի մէջ է։ Ապագային՝ պէ՛տք է որ ունենանք իրապէս ազատ, երիտասարդ ու յեղափոխական գրականութիւն մը։ Մեր պարտքն է՝ կամ դրօշակիրը ըլլալ այդ առողջ ու կենսուրախ, մեծ կամ եղերական գրականութեան եւ կամ, եթէ ընդունակ, եթէ արժանի չենք ատոր, հող պատրաստել, միտքերը հասունցնել, ճամբայ բանալ...

Ահա՛ նաեւ նօթեր՝ կցկտուր եւ անհրաժեշտ, եզրակացութեան մը յանգելու համար։ Կ'ընդօրինակեմ՝ հին տետրակէ մը։ Կը զարգացնէք։

— Բազմութիւնները կը կեդրոնանան մեծ քաղաքներու մէջ։ Գեղեցիկ ու եղերական են այս հոծ մարդկային համախմբումները — միլիոնաւոր մարդոց՝ զարթումը մութ կալուածներուն մէջ — գերի ցեղեր որ կ'արթննան քնացած հսկաներու պէս — բազմութիւններ որ կ'երթան իրենց ճակատագրին՝ յեղափոխութեան։ Մեծ եւ բացարձակ յեղափոխութեան մը։

— Մարդկութիւնը՝ մորթ կը փոխէ։ Օձի խորխի պէս՝ կը ձգէ զայն գետինը, իր ազատ մորթը։ Իր ողնաշարը կը պնդանայ։ Ո՞ւր է համապատասխան գրականութիւնը։ Բաղդատել 18րդ և 20րդ դարու գրականութիւնները։ Տարբեր են դարերը, ժամանակները՝ գրականութիւնը նոյն։ Ձեւի եւ արտայայտութեան տարբերութիւն կայ միայն։ Հիմնական գիծերը՝ նոյնն են։ Ինչո՞ւ կեանքին այս արագընթաց աճումը եւ գրականութեան ու արուեստներու այս բացարձակ դանդաղաշարժութիւնը։ Խնդիր է եւ շատ լուրջ։ Մտաւորականութեան յեղափոխականացում։

— Գրականութեան ազնուապետական բնոյթը։ Մտաւորականութեան, այդ մակաբոյծ, հեզ ու հոգիպէս թշուառ եւ սնանկ դասակարգին՝ զզուելի և ապերախտ մենատիրութիւնը։ Դարերու բռնութեան չարաչուք բեռը՝ աշխատաւոր մարդկութեան ուսին։ Կրօնքի՝ թանձր խաւարը։ Նախապաշարումները։ Կրթութեան՝ աչառու եւ միակողմանի դերը։

— Ի՞նչ կ'ըսէր Արիստոտէլ գերութեան մասին՝ դարեր առաջ։ Այսօր ալ դեռ՝ կործանած է թէեւ Հռոմը, կործանած է Աթէնքը, բայց միլիոնաւոր բազմութիւններ, իրենց կռնակը կապած ուսերուն վրայ պիտի կրեն արիւնելով՝ այս տիտանեան քաղաքներուն բեռը՝ որպէսզի հեզ ու պզտիկ փոքրամասնութիւն մը արտադրէ «գեղեցիկ» գործեր։

— Ո՞վ կրնայ ըսել՝ «գեղեցիկ» կրնա՞յ ըլլալ գործ մը որ կը պայմանաւորուի բազմաթիւ մարդոց տառապանքով։ Արուեստագէտը թող ինք տառապի։ Քաղքենի «գեղեցկութիւն»։ Գեղեցկութեան ըմբռնումին յեղաշրջումը դարերու մէջէն։ Կիներ որ իրենց ռնգածակերուն գինդեր կ'անցնեն։ Խարտոցուած ակռաներ։ Պոպլէնեան գիջութեան եւ անկարող ծերերու հեշտութեան՝ յաղթանակը։ Ճնութիւնը՝ արքայ։ Նոր գեղեցկութիւններ։ Ամբոխներու մեծ եւ գեղեցիկ զարթօնքը։ Տապալե՛լ Նորը կառուցանե՛լ։

— Բազմութեան արշաւը՝ դէպի յառաջ։ Ընդհանրական աշխատանքին հաւերգը։ Հողը որ կ'արտաշնչէ։ Քաղաքները որ կը քրտնին։ Հաւաքականութեան անմահ հոգին որ իր մէջ կը կրէ՝ մեծ անհատականութիւնները։

Որ իր առաւելութիւնները կը խտացնէ, կը կեդրոնացնէ, ճակատագրական պահերու, ճակատագրական մարդոց վրայ։ Կը կտրէ զանոնք՝ եթէ դաւաճանեն։

— Արուեստը, իր սկզբնաւորութեան՝ հաւաքական առողջ ու կենսունակ երգ մըն էր։ Յետագային՝ խեղաթիւրեցին զայն։ Աշուղական գրականութիւն։ Տրուպատուրներ։ Ժողովուրդին հոգին։ Իրական արուեստագէտը՝ պիտի ըլլայ մեծ քաղաքացի մը։ Ֆ. Տոսթոյէվսկի՝ աքսորական ու յեղափոխական, Վ. Հիւկօ՝ ըմբոստ եւ քաղաքացի, Լամարթին՝ հանրապետական եւ պետական գործիչ, տ'Անունցիօ՝ զինուոր եւ «հերոս», Ռ. Ռոլան՝ մեծ աշխարհաքաղաքացի եւ աշխատաւորական, Լ. Տոլստոյ՝ բարոյախօս եւ մարդկայնական, Կորքի՝ բարեկամ ժողովուրդին, Պարպիւս՝ կուսակցական, Սայեաթ Նովան՝ «խալխի նօքար»։

— Կան որ չեն զգար նոր քաղաքակրթութեան արշաւը։ Խուլ են եւ կոյր։ Կան՝ որ կը զգան բայց անզգայացած են՝ գերի են իրենց արեան, որ թունաւորուած է։ Կան ալ որ կը փորձեն՝ հաւատարմութեամբ ծառայել անոր՝ ծիծաղելու չէ իրենց սխալներուն, թոթովումներուն, վրիպներուն վրայ։

Այո՛, վաղուան քաղաքակրթութիւնը հաւաքական է, տարածուն եւ ընկերվարական։ Վաղուան գրականութիւնն ալ պիտի ըլլայ՝ հաւաքական, տարածուն եւ ընկերվարական։ Ըսի արդէն որ արուեստը, իր սկզբնաւորութեան, իր երիտասարդութեանը, եղած է առողջ եւ ազատ շնչառութիւնը, գեղեցկատենչ ու նախնական ժողովուրդներու։ Յետագային է որ մտաւորականներու յաւակնոտ եւ բռնական դասակարգ մը՝ ուզած է գերել, ազնուապետականացնել, մենատիրականացնել գրականութիւնն ու արուեստները։ Ու դարերով, վատօրէն, տմարդօրէն խաբած են մեզ, մեր արեան մէջ կաթելով՝ իրենց կեղծպարիշտ եւ եսասէր թոյնը, հաւատացնելով որ պէ՛տք է անջատել արուեստը՝ հաւաքականութենէն։ Ինչ անորակելի տգիտութեան մէջ պահած են աշխատաւոր բազմութիւնները՝ որպէս զի, յետագային կարենան ըսել թէ՝ արուեստը պէտք չունի ամբոխին վաւերացման։

Յոգնա՛ծ, յոգնած ենք ալ գրքերու փոշին շնչող այս քաղքենի գրականութենէն։ Արուեստը՝ անհուն եւ կենսուրախ կապոտ մըն է, ուղղուած յաւիտենական գեղեցկութեան ու արարած մը չկայ հոս, այս հրաշալի ու բերրի հողին վրայ որ չզգայ բանաստեղծութիւնը՝ որ ծաղիկի մը պէս կը ծլի եւ ջուրի պէս կը ձայնէ եւ որ կը խեղդուի անտուազ այս պանդոյր եւ վատ իրաւակարգին մէջ։

Ահէ՛ զուրս՝ շաղփաղփ եւ զուր շատախօսութիւն է քաղքենիներու գրականութիւնը եւ ձեր ամբողջ «արդիականութիւն»ը, վրասենեակի գրականագէտ գրագէտներ։ Վաղուան գրականութիւնը, արձակ ու առողջ աղաղակը պիտի ըլլայ՝ աշխատող եւ տառապող բազմութիւններու կառուցանելիք մեծ քաղաքներուն։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մինչ այդ, պէտք է աշխատիլ կատաղութեամբ, յամառութեամբ, վայրենութեամբ՝ ազատելու համար այս ազնուապետական գրականութեան լուծէն։ Ու եթէ՝ մեր արիւնը վերջնականօրէն թունաւորուած է ու պիտի մնանք՝ այսպէս տժգոյն ու քաղքենի տղաք, տունը մնացած մտաւորականներ, որ կ'երգեն պզտիկ երգեր, այդ պատճառ մը չէ՝ որ ճշմարտութիւնը մնայ խեղդուած գրքի դէզերու տակ։ Գոնէ՝ պէ՛տք է քաջութիւնն ունենալ աղաղակելու որ խաւարին մէջ խեղդուած՝ պզտիկ եւ հէք տղաք ենք, բայց յեղափոխականօրէն կ'ողջունենք վաղուան արեւածագը։

Մինչդեռ, դուք կը շատախօսէք, կը շատախօսէք անվերջօրէն, արգահատելիօրէն ու կը կենաք հոս ու ձեր երկու ծոյլ ոտքերով՝ ամուր կը խրիք ձեր շուրջը բարձրացող ցեխին մէջ։ Ու ձեր մութ աչքերով կը նայիք քաղքենիներու սուտ լոյսերուն։ Կրնա՞ք հաւատալ որ ո՛չ մէկ իղձ չի փրկեր ձեզ։ Յեղափոխական եւ առողջ խոյանք մը փորձեցէք ու նայեցէ՛ք վաղուան լոյսին։

Ոտքեր ունիք քալելու համար դէպի մեծ ապագան ու աչքեր՝ նայելու համար անհորիզոն երկինքին։ Եւ եթէ կոյր էք՝ կրնաք քալել խարխափելո՛վ խարխափելո՛վ։

Երեք տարի առաջ, կը մտածէի ես ալ՝ ձե՛զի պէս։ Քաջութիւն է սրբագրել իր սխալ կարծիքը։ Ես իմ ամբողջ անկեղծութեամբս եւ անձկութեամբս կը հետեւիմ հո՛ն, փորձուած յեղափոխական ճիգին։ Դուք՝ կը ծաղրէք զայն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՁԵՌՔԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ
ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Որքան ալ սրտապնդիչ երեւոյթ ըլլայ Մարսիլիոյ հայ դպրոցներու գոյութիւնը, նոյնքան եւ աւելի մեծ չափերով ոյժ եւ միջոցներ պէտք է տրամադրել անոնց վերակազմութեան գործը հիմնաւորելու համար։

Զի բաւեր միայն Մարսիլիա եւ արուարձաններն օժտել մանկապարտէզ-նախակրթարաններու ցանցերով, մեծ զոհաբերութիւններով պահել անոնց գոյութիւնը, եթէ հաստատութիւնները չպիտի դառնան մէկ-մէկ փարոսներ մատաղ սերունդի կրթութեան։

Զինադադարէն եւ Իզմիրեան աղէտներէն ետք, գաղթահայ դպրոցները, առանց բացառութեան, ենթարկուած են նորօրինակ անկանոն ու վնասակար ազդեցութիւններու, որոնք օրը օրին աւելի կը տկարացնեն մեր կրթական գործի թափն ու կարգաւորումը։ Մեծամեծ զոհողութիւններով բացուած մեր մանկապարտէզ-նախակրթարանները ամենուրեք կորսնցուցած են իրենց իրական ու յատուկ կերպարանքը ու դարձած տեսակ մը մանկանոց-հաւաքավայրեր, որոնք յաճախ տարբերութիւն չունին Տէր Թոդիկեան խամբոցներէն։

Նոր ժամանակներու մեր «վարժապետները» միամտութիւնն ունին կարծելու թէ՝ որքան բազմաթիւ ըլլան դպրոցներու մէջ դասաւանդուած ութիւնները, որքան որ անծանօթ, անգործածելի եւ անմատչելի ըլլան այդ նիւթերու անուններն ու իմաստները, այդքան աւելի կը բարձրանայ մեր դպրոցներու կրթական դաստիարակչական մակարդակը։

Եւ սակայն ատոնց հակառակ, ամենուրեք կարելի է նկատել պակաս ամփոփ դասաւանդութեանց, որոնք եւրոպական բոլոր երկիրներու վարժարաններու վարիչներու գուրգուրանքին արժանացած են։ Ամենալայն հնարաւորութիւններ կ'ընծայուին պետութեանց ու դպրոցավար մարմիններու կողմէ այդ առարկաներու դասաւանդութիւնները դնելու հիմնաւոր, մեթոդիկ ու լուրջ, հիմունքներու վրայ։

Այդ գործնական ու արդիական առարկաներէն մէկն է ձեռական աշխատանքը։ Մեր մէջ աղջկանց ձեռագործը իբր երկրորդական, չորրորդական նշանակութիւն ունեցող առարկայ կանուխէն ծանօթ է, թէեւ բաւական զարկ տրուած է անոր յառաջդիմութեան եւ տեւականութեան։ Խօսիլ աղջիկներու ձեռագործի դասաւանդութեան անհրաժեշտութեան մասին, ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ։

Մեզ զբաղեցնողը մանչերու ձեռագործն է— ձեռական աշխատանքը, որ գաղթահայ դպրոցներու բացարձակ մեծամասնութեան ցարդ անծանօթ կը մնայ, զրկելով մեր ժամանակներու մատաղ սերունդը այդ խիստ գործնական ու միանգամայն անհրաժեշտ առարկայի բարիքներէն։

Այսօր փաստ է, որ մեր վարժարանները եւ առհասարակ բոլոր հայ մայրերը, երբ իրենց աղջիկներու կրթութեամբ զբաղիլ սկսին, առաջին հարցումը կ'ըլլայ՝ «ձեռագործի դաս կուտա՞ն» ու եթէ դրական է պատասխանը, այն ատեն է միայն որ կը համաձայնին իրենց աղջիկները դպրոց ղրկելու, մեծամեծ ակնկալութիւններ ունենալով ձեռագործի դասաւանդութենէն։

Իսկ ի՞նչ է ձեռական աշխատանքը։

Տարրական նախակրթարաններու, ինչպէս եւ մանկապարտէզներու մէջ ձեռական աշխատանքի եւ ձեռագործի նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ վարժեցնել աշակերտութիւնը գործածական բազմատեսակ առարկաներու շինութեան, մանուկ ու մատղաշ հոգիներու մէջ ստեղծելով փափաք, կամք, կարողութիւն, ընդունակութիւն եւ հնարամտութիւն։

Ձեռագործի եւ ձեռաշխատութեան պարտաւորիչ կիրառութեամբ, գոհացում կը տրուի աշակերտներու իրենց տեղը չմնալու հակումին եւ բան մը ձեւակերպելու, շինելու, բնական ու գեղեցիկ փափաքին։ Միւս կողմէ ալ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի որ զարգանայ անոնց մէջ գործելու ձգտումը, սիրելի դարձնելով ըստ ընդունակութեան, ո՛եւէ արհեստ։

Անկասկած պէտք է հաստատել որ հաւասարակշռուին ձեռագործի, ձեռախաղութեան եւ ուսումնական զբաղումները, հնարաւորութեան չափ լայն տեղ ու դիւրութիւններ տալով ձեռագործին եւ ձեռնաշխատութեան։

Եւրոպական բազմաթիւ երկիրներու եւ կովկասահայ շատ մը վարժարաններու եւ մանկապարտէզներու համար արդէն իսկ երջանիկ հնութիւններ են ձեռաշխատութեան դասաւանդութիւնները։ Ֆրէօպէլը եւ ուրիշ բազմաթիւ մանկավարժներ ալ շեշտած են անոնց անհրաժեշտութիւնը եւ մեծապէս նպաստած այդ նպատակին յաջողութեան ու տեւականութեան։

Ձեռաշխատութեան արդիւնաւորութիւնն ու յաջողութիւնը ապահովուած ըլլալով նիւթերու դիւրամատչելիութեամբ, պէսպէսութեամբ, [illegible] եւ [illegible], կը մնայ զանոնք հնարագէտ մտքէ մղուած ճարտար ձեռքերու կաղապարումին կամ ձեւաւորումին յանձնել։

Կաւը կամ փլասթալինը ամէնէն նպատակայարմար նիւթերն են, որոնք իբրեւ լաւագոյն միջոց ընդունուած են, վարժեցնելու համար աշակերտներու ձեռքերը՝ տեսողութեան տակ ինկող բազմաձեւ առարկաներու շինութեան կամ ձեւաւորումին համար։

Կաւը ամէն տեղ կը գտնուի ու նոյնիսկ, շատ մը տեղերու մէջ ալ գունաւոր, դեղին կամ կարմիր, կապոյտ, կանաչ կամ ճերմակ, պայմանաւ որ իւրաքանչիւր դասէն առաջ հայթայթուի հարկ եղած քանակութեամբ նոր կաւ, որպէսզի մանուկներ հաճոյքով տարուին շինելու համար իրենց տեսողութիւնն ու ուշադրութիւնը գրաւող, ինչպէս նաեւ ձեռքերը գործելու ընդունակ դարձնող առարկաներ։

Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը, կաւէ «մոտէլաժ»ի դրութիւնը, գրականապէս գործածուող միջոց մը՝ ուրիշ առարկաներու ուսուցման համար, որպէսզի աշակերտները ճիշդապէս իւրացնեն նաեւ ուրիշ առարկաներ, առանց ձանձրոյթի եւ առանց դժկամակութեան։ Օրինակ՝ իրագիտութեան մէջ զանազան առարկաներու եւ կամ առարկայի մը մասերը կազմող մոտէլներ շինելով, կաղապարելով եւ ձեւաւորելով։

Նոյնը կարելի է ը... երկրաչափութեան հա... մէջ գիծերը չափող... ներն շինելով եւ տարա... ներն ու մարմինները... րութեամբ բերանելու... երկրաչափական կանոն... ներ պատրաստելով։

Աշխարհագրութեան... խառնագրական ձեւե... թութիւններ գծերու... համար՝ reliefներ... պարզ յատակագիծեր...

Ձեռաշխատութեան... ւանդութեան մէջ իբր... կար միջոցներ ընդուն... նաեւ թուղթէ ծալլուա... կտրտուածքներ եւ բ... ձեւերը տետրակներու... լու եւ փակցնելու վա... ները՝ միշտ ալ նախ... թուղթի եւ տետրակի... տեսակներ, ապահովող... գունաւոր մատիտներ... հրամեշտ գործիքներ... նիւթերէն են նաեւ խ... թիթեղ, մոմ, փայտ...

Եւ աշակերտութ... տեւ ու կանոնաւոր ա... վարժեցնելու համար... բոլոր դասարաններու... ըք պէտք չէ տրուի... սակ գործեր եւ աշխա... որոնք մէկ դասի... չպիտի կրնան վերջանա...

Աւելի դժուար ձեռ... րը, որոնց շինութիւնը... դասապահերու... կը... պէտք է տալ միմիայն... դասարաններու... բուն, ուշադրութեամբ... որ սկսուած գործերը... չձգուին, որովհետեւ... աշակերտը պիտի... ձեռքով գործ մը... տեսնելու ուրախութեան... ունելով դէպի անոր... եւ անյարատեւութեան... րանալի է այս պարագայ... մէջ նաեւ դերը ուսու... ուցչին, որ պէտք է... ըլլայ բարեացակամ... գործուած սխալները... ուղղէ առանց սրտ... գործնականօրէն ցոյց... քան թէ բերանացի... թիւններով գոհանալ...

Մարսիլահայ... այս տարի միայն... վարժարանն ը... գործի եւ ձեռաշխա... պաշտօնական դասա... Այս տարի գնուեցան... ծիքներ, անրաւարար... նիւթեր, երեւան բեր... եւ գեղեցիկ արդիւնք...

Իսկ մանկապարտէզ... (թէեւ ձեռաշխատանք... պարտէզի մէջ դաս... ամենատարաջնակարգ... է), ցարդ նկատելի... քութիւն երեւան եկա... չպիտի գայ, առաջ... մեր մանկապարտէզ... բուն համարեա... թիւնը, ո՛չ միայն ի վ... ձեռաշխատութիւն դա... լու, այլ եւ անտեղեակ... ծանօթ է անոր գոյութ...

ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ...
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏ...

Վերջերս սկսած են... հանել Պոլսոյ խորհրդա... տատութիւններու մէջ... Հայերը։

Քանի մը օր առաջ... հանուած է նաեւ խոր... դրամատան փոխ-տն... Թաղէոսեան։

Մոսկուայի կառավար... Ռուսիա հրաւիրած է... դէօսեանը, որ սակայն... թէ չէ պատասխանած... ւէրին։ Պ. Թաղէոսեան... դէտ է դրամատան վեր... գործերու եւ պատերազ... առաջ ու յետոյ Թիֆլիզի... սական ուրիշ քաղաքներ... վարած է դրամատան... պաշտօնները։

Պ. Թաղէոսեանի հետ... այլեւս ո՛ր եւ է հայ պաշ... չէ մնացած ռուսական... տան մէջ։ Խորհրդային... հաստատութիւններն ալ... հանած են իրենց հայ պա... եաները։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՕՏԱՐ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Վիշի, 2? Օգոստոս 1928

[illegible]յս օրերս Casino de Vichyի կը ներկայացուի հայ կեան-[illegible] առնուած թատերախաղ մը՝ [illegible]ավուր կինը (La Giaour), գոր-[illegible]նակած է Շիւքրի Կանէմ՝ [illegible]ակցութեամբ Անրիէն Փէյ-[illegible]. Նիւթը հետեւեալն է.

[illegible] Հայաստանի խաղաղ [illegible]երէն մէկուն մէջ, փոքր ժանչ Ցովհաննէս եւ աղջնակ մը՝ [illegible]ինէ, անբաժան ընկերներ՝ կը [illegible]ն իրարու հետ

Յանկարծ չարաշուք աղմուկ կը բարձրանայ, հեռուէն՝ [illegible] մը կը նշմարուի, բոլորը կը [illegible]ն կը փախչին՝ հալածուած [illegible]ւրու խմբակէ մը՝ որ կը [illegible]պէ ու կը ջարդէ ինչ որ [illegible]է ճամբուն վրայ.

[illegible]ուրք հարիւրապետ մը, որ [illegible]ումբով անկից կ'անցնէր, փա-[illegible] կը ժառնէ ... [illegible]անը Հարիւրապետ ... [illegible] Ցովհաննէսի ... կ'որգեգրէ զայն ու հետը կը [illegible].

[illegible]Արինէ որ մութ անկիւն մը [illegible]ուած էր, յուսահատ կը փա-[illegible] Ցովհաննէսի ... [illegible] կը հրջապատեն սարսափ-[illegible] աղջնակը՝ որ իր պարուհիի [illegible] ... կը գտնուի-[illegible] եւ գութի կը բերէ զանոնք [illegible]երկրորդ արարին՝ արդէն 15 [illegible]ներ անցած են այս դէպքէն [illegible] Սահմանադրութիւն մըտ [illegible] դորախումբը հաւաքուած՝ [illegible] իր հրամանատարին [illegible]անդներուն ... Այս վերջինը՝ [illegible]ն տարիքն առած, ուրիշ մէկը [illegible]ն ոչ խորթ հայրը Ցովհան-[illegible] որ ... , երիտասարդ [illegible] մըն է այժմ օրը։ Մոռցած է [illegible]ն ինչ որ կապ ունէր իր [illegible]թեան հետ, իր ծագումը, [illegible]ն թուէ, հիմա կը կոչուի [illegible] իր մտքին մէջ սակայն, [illegible]երէն, միայն Արինէի յի-[illegible] կ'ապրի, եւ այդ օրերուն, [illegible]պարուհիներու խումբ մը կը [illegible] այն քաղաքը, ուր կը [illegible] ... [illegible] մէջ կը ճանչնայ իր ման-[illegible]ան բարեկամուհին։

[illegible] արար — Նոյն գիշեր է. [illegible] կը սպասէ Ցովհաննէսին, [illegible] եւ յուզումով՝ Վախ մը կը [illegible] զայն։ Երիտասարդը ժառ-[illegible] ամէն ինչ։ Ուրացա՞ծ է, [illegible] ու մարմնով չի պատկանիր [illegible] ցեղին։ կուգայ վերջա-[illegible] կը համբուրուին։ Սէրը կ'ար-[illegible] անոնց մէջ. կ'որոշեն հին [illegible] ... օրերը։

Պահ մը Արինէ կը յուսայ որ Ցովհաննէս եկած է իրեն հետ փախչելու։ Երիտասարդը կը զար-մանայ. ինչպէ՞ս կարելի է։ Թուր-քերը շատ բարի գտնուած են իրեն հանդէպ։ Հարիւրապետը հօր պէս խնամած է զինքը։ Ինչպէ՞ս կարելի է ուրանալ։ Ըմբոստացած՝ Արինէ կ'ոգեկոչէ իրենց մանկութենէն ե-ղերական տեսարաններ, իրենց մե-ռած ծնողները, այրուած տուները, թշուառ հայրենիքը որ անգագար կը մարտիրոսացուի։

Ցովհաննէսի հոգիին մէջ յե-ղաշրջում մը առաջ կուգայ. կ'ու-րանայ ներկան որ իրը չի կրնար ըլլալ։ Պիտի փախչի Արինէի հետ։ Ուրախութենէն թուլցած՝ Արինէ այն ատեն անոր կը բանայ իր սիրտը, իր սարսափելի գաղտնիքը։ 15 տարիներէ ի վեր անգագար կը լրտեսէր թրքական բանակը։ Ա-րինէ հոգին է յեղափոխութեան, որուն ղեկավարը պիտի ըլլայ Ցովհաննէս։ Բայց սրովհետեւ չէր կրնար փախչիլ պարուհիի զգեստով, պահ մը կը հեռանայ հագ-ուելու համար իր գիւղացի կնոջ տարազը։

Ցովհաննէս առանձին՝ կը մտածէ. կ'երազէ։ Կը բանայ պա-տուհանը՝ արշալոյսին առաջին շողերը կ'իյնան սենեակին վրայ. Պաշտպանութիւն մը կ'անցնի։ Իր գորապետին պիտի մեկնի։ Ի՞նչպէս իրե՞ն դաւաճանե՞լ իր բարերար-ներուն ... Տէրը ինքն է։ Արինէ իրը պէտք է ըլլայ եւ հետեւի իրեն։ Եթէ մերժէ, պիտի ձերբակալէ զայն իբր լրտե-սուհի։ Իսկ իր բանտարկեալը ու-րեմն, Արինէ պիտի մնայ ենթա-կայ իր շնորհքին։

Կը վերադառնայ Արինէ։ Ցովհաննէս կոպտօրէն անոր կը յայտնէ իր որոշումը։ Անանկն-կալի եկած «Գեաւուր կինը» Ա-րինէ կը պաղատի, մինչ մուէզ-զինին ձայնը կը հասնի հեռուէն։ Ցովհաննէս՝ մոլեռանդ մահմէ-տական, կը ծնրադրէ Ալլահին։ Արինէի համար անողոք յայտ-նութիւնն է։ Ոչ մէկ յոյս։ Ցով-հաննէսէն կորսուած մըն է ցեղին համար։ Եւ անձկութեամբ կը հարցնէ անոր թէ պիտի մատնէ՞ իր գաղտնիքը

— Իմ իրաւունքս եւ պարտքս է, կ'ըլլայ կարճ ու դաւաճան պատասխանը։ Ու տեսնելով որ իր յեղափոխական եղբայրները պիտի մատնուին, Արինէ չի վարանիր

— Սիրոյ եւ հայրենիքին միջեւ, ընտրութիւնը կատարած եմ. կը ձայնէ։

— Ուրեմն, սէ՞րը, կը գոչէ Ցովհաննէս

— Ո՛չ, հայրենիքը։

Ու երիտասարդ Հայուհին դա-շոյնը կ'իջեցնէ իր մոլորեալ հայ-րենակցին՝ իր մանկութեան բա-րեկամին, իր սիրահարին սրտին։

* * *

Խաղին հեղինակը Շիւքրի Կանէմ՝ Սուրիացի է։ Թատրոնին վարչութիւնը ջանք չէր խնայած շքեղ ներկայացում մը յաջող-ցնելու համար։ Լոկ միայն հանդերձա-նքին 40.000 ֆրանք ծախսուած է։

Կատարեալ հայ կնոջ նման հագուած էին Արինէի եւ Ցով-հաննէսի մայրերը, նստած իրենց տան սեմին առաջ։ Բայց դէմքով աւելի Մարոքցիի կամ Ալճերիա-ցիի կը նմանէին։ Առաջին արար-ուածին մէջ, կողոպուտի եւ ջարդի տեսարանին, երբ հրդեհը կը բարձ-րանար բեմին վրայ, եւ իրարան-ցումը ծայր կուտար հայածական. Ներուն մէջ, յուզուած ձայներ՝ վարէն կը մրմնջէին, — խե՜ղճ Հա-յեր։ Նոյն յանկերգով չէ՞ր նաեւ, որ քաղաքակիրթ աշխարհը կը դի-մաւորէր քստմնելի իրականու-թիւնը, — «խե՜ղճ Հայեր», ու կը գոհանար արգահատանքի մըր-մունջներ արձակելով։

Մեզի կը մնայ մեր կարգին կրկնել.

«Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կար-գայ նախատինք...
Բայց մեր կարմիր կոտցնե՜րը...
Ողջ աշխարհ պիտի նախատէ մեզ եթէ մոռնանք»

Ահա փաստը, La Giaourը։

Բաբգէն Քէչիշեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՎ

Մուսթաֆա Քէմալ լատինա-կան տառերով թուրքերէն ձեռա-գիր նամակներ կը հրատարակէ Պոլսոյ թերթերուն մէջ։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» թերթին տնօրէնութիւնը մասնա-ւոր դասընթացք մը հաստատած է՝ կարելի եղածին չափ կարճ ժա-մանակամիջոցի մը ընթացքին թուրք նոր տառերը սորվեցնելու համար իր պաշտօնեաներուն եւ ծառայողներուն։

«Միլլիյէթ» կարգ մը լուրե-րու վերնագիրը նոր տառերով կը գրէ եւ կը հրատարակէ Ջիւպէօք Ալփի. Ճէլալ Սահիր եւ ուրիշ բանաստեղծներու ոտանաւորները

«Վաքըթ» որ քանի մը օրէ ի վեր անունը լատինական տառե-րով կը գրէ, մրցում մը կազմա-կերպած է իր ընթերցողներուն համար։

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատա-րակուիլ «Ցէրման» անուն թերթ մը — այժմ միայն ութբաթ օ-րերը — որուն անունը խոշոր լատի-նական տառերով գրուած է։

«Սօն Սաաթ»եւս կը յայտա-րարէ թէ ամէն օր երկու սիւնակ պիտի յատկացնէ լատինական տա-ռերով գրուած լուրերու եւ յօդ-ուածներու

Գործի դրամատան (իշ պանքասը) ընդհանուր տնօրէնը բոլոր մասնաճիւղերուն ուղղեալ շրջաբերականով մը հրամայած է իսկոյն լատինական տառերու գործածութեան ձեռնարկել եւ ամէն ամիս քննութեան ենթար-կել պաշտօնէութիւնը։ Բոլոր պաշ-տօնեաները ստիպուած պիտի ըլ-լան որոշուած պայմանաժամի ընթացքին նոր տառերու գործա-ծութիւնը սորվելու։

Մամուլի ընդհ. տնօրէնու-թիւնը արդէն սկսած է նոր տա-ռեր գործածել ներքին սպասար-կութեան ինչպէս նաեւ թերթերու հետ կատարած թղթակցութեանց ընթացքին

Ծխախոտական Մենաշնորհն ո-րոշումով պաշտօնեաները լատի-նական տառերով սկսած են ստո-րագրել։ Արգիլուած է արաբական տառերով ստորագրել։

... Ներքին գործածվարութիւ-նը բոլոր կուսակալութեանց շըր-ջաբերականով մը հաղորդած է որ ասկէ վերջ ամէն օր պաշտօնա-տուններ, թղթատարական վար-չութիւններ, ոստիկանատուններ եւ ոստիկան-զօրաց հրամանատա-րութիւններ դրօշակ պարզեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԻՉ ԱՆՁՆԻՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 22 Օգոստոս.— Օրեր ու ամիսներ կուգան ուկ'երթան, առանց մխիթարական հետք մը ձգելու այս գաղութին վրայ, որ պատկառելի թիւ մը կը ներ-կայացնէ։ Լիոնը չունի տակա-ւին մանկապարտէզ մը։ Ուրշափ ալ ըլլուի եւ խօսուի այս գա-ղութին մասին, քիչ է։ Ծայր ան-տարբերութիւն կը տիրէ ամ-բողջ քաղաքին մէջ։ Երբ կ'անցնիս ... փողոցնե-րէն, շատ քիչ թիւով հայ երի-տասարդներու կը հանդիպիս, ո-րոնք հայերէն թերթ կը կար-դան։ Մեծ մասը կը նախընտրէ պարապ ժամերը անցնել սա-լոններուն անկիւնը, վատնելով տասնեակ մը ֆրանքներ, մինչ 50 սանդիմը չատ կը տեսնեն հա-յերէն թերթի մը համար։ Երբ կը համարձակիս պատճառը հարցնել, բարձրաձայն կը պա-տասխանեն

— Եղբայր, ի՞նչ կայ հայ լրագիրներուն մէջ որ մէկ հատը 50 սանդիմի կը ծախեն։ Տես տեղական լրագիրները հայերէ-նէն երկու անգամ աւելի ծաւալ ունին եւ 25 սանդիմի կը ծա-խեն։

Այս երանելիները անշուշտ չեն գիտեր որ Ֆրանսերէն թեր-թերը մեծ մասով բաժնետիրա-կան ձեռնարկներ են։ Աժէնէն խեղճ թերթին վաճառումը 50 հազարէն պակաս չէ, իսկ բախ-տաւորները կը ծախուին մինչեւ 150,000, 300,000, 500,000 կամ մէկ միլիոն, առանց հաշ-ուելու էջերով ծանուցումները, որոնք միլիոններ կ'արտադրեն։ Դեռ չենք խօսիր գաղտնի վար-կերու եւ զանազան կասկածելի եկամուտներու մասին։ Իսկ հա-յերէն թերթը պիտի ապրի մի միայն իր քանի մը հազար ընթեր-ցողներուն և բաժանորդներուն վճարումով։ Ցետոյ, ֆրանսացի ընտանիք մը եթէ կը բաղկանայ վեց անդամներէ, իւրաքանչիւրը մէկ-մէկ թերթ կ'առնէ, մինչ մեր մէկ լրագիրը յաճախ 5-6 հոգի կը կարդան։ Ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այս քար անտար-բերութիւնը...։

Կարապետ Թովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԷՎՐԱՆ.— «Արաքս» Մար-զական Միութիւնը նոր եղանա-կին բացումը կատարեց կիրակի 12 Օգոստոս, խաղալով Abeyeի ֆրանսական խումբին դէմ, որ պարտուեցաւ 1ի դէմ 5 նշանա-կէտով։

Ֆրանսացիներու փափաքին համաձայն, փոխ-վրէժի մրցումը կատարուեցաւ այս կիրակի, ի-րենց մարզադաշտին վրայ։ Թէև Ֆրանսացիները զօրացուցած էին իրենց խումբը «Սթատ տը լ'Էսթ»ի երկու լաւ խաղացող տղաքներով, բայց «Արաքս» կրցաւ հաւասար մնալ, 2ի դէմ 2 նշանակէտով։

Սէվրանի «Արաքս»ը չչփո-թել Լըվալուայի համանուն խումբին հետ։ Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԺԱՆ ԱԶԳԱՏԵՑԱՒ — Փա-րիզի փառապրանական կաճառէն Պուքս Միլօշ տը Զէլիէս՝ որ երրեմն, գահնայի վրայ իշխող ար-քայական գերդաստանէ մը կը սերի, աղջի գիշեր այցելութիւնը ընդունեց իր խորթ զաւկին, 28 տարու երիտասարդ մը, ծոյլ, հեշ-տասէր եւ անգործ։ Ըսենք մը ի վեր, ան սկսած էր կարգ մը վա-տահամբաւ զբօսավայրեր յաճա-խել ու գինովնալ։ Քանիցս իր մայրն ու խորթ հայրը մեղմու-թեամբ յանդիմանած էին զայն, իր յոռի վարմունքին համար, բայց ի զուր։ Երիտասարդը՝ ամէն գալուն դրամ կը պահանջէր։ Իսկ աղջի իրիկուն, մօրմէն պահանջեց որ դրամէն առաջ՝ նախ խմելիք տայ իրեն։

— Եթէ սպառնաց, խմելիք չտաս, էրիկդ կը սպաննեմ

Մայրը սարսափած՝ դուրս փա-խաւ սենեակէն եւ ապաստանեցաւ ուրիշ սենեակ մը։

Այն ատեն երիտասարդը՝ որ բոլորովին կորսնցուցեր էր իր գի-տակցութիւնը, պատէն կախուած զարդի դաշոյն մը առաւ եւ սպառնալիքով իր խորթ հօրմէն փրցուց 100 ֆրանք. բայց յան-կարծ՝ մտնուեցաւ բուռն կատա-ղութեան մը, եւ ճակտնական սուր մը առնելով՝ յարձակեցաւ սենեա-կին բարձերուն վրայ, անխնայ ծակծկեց զանոնք, յետոյ դառնա-լով իր խորթ հօրը՝ գոչեց.

— Հիմա կարգը քեզի եկաւ։

Բայց հայրը արդէն, դուրս նետուած էր պատուհանէն եւ իր կանչերուն վրայ, անցորդներ ներս խուժելով, զսպեցին կատղած գի-նեմոլը, մինչեւ որ ոստիկանները եկան ու զայն առաջնորդեցին բանտ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեա-կէն մեզի հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տե-ղեկութիւնները.—

Ներկայիս կը շարունակուի 325 հողագործ ընտանիքներու տեղաւորումը, որուն յատկաց-ուած է 14,000 անգլ. ոսկիի գու-մար մը։ Ակէ զատ, բացի այն Ճաղէն որ Պէյրութի քաղաքա-մասին մէջ կը հիմնուի եւ որ յառաջիկայ Հոկտեմբերին վեր-ջացած պիտի ըլլայ, ուրիշ 200 ընտանիքի ալ քաղաքին մէջ տե-ղաւորման աշխատութիւնը կը կատարուին այս միջոցին։ Այս վերջին գործին սահմանուած է 2000 անգլ. ոսկի։ Ամփոփելով, ներկայիս կը կիրարկուի ծրա-գիր մը որուն համաձայն 2250 ընտանիք կամ աւելի քան 12,000 գաղթական պիտի տեղաւորուին, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար 25 անգլ. ոսկիի ծախքով մը։

Անգլիական կազմակերպու-թիւնները, որ արդէն 5000 անգլ. ոսկի յանձնած էին, 2000 անգլ. ոսկի եւս վճարած ըլլալով Մի-ութիւնը, ըստ իր յանձնառու-թեան, 200 անգլ. ոսկի վճարում մը եւս կ'ընէ Աշխատանքի Մի-ջազգային Դրասենեակին։

Այս տեղեկագրէն վերջ, անգլ. կազմակերպութեանց վճարում-ներու համագումարը 12,000 ոսկիի յանգած է։

∴ Ալպանական կառավարու-թեան Ժընեւի Ներկայացուցիչը Միութեան պատուիրակին փա-փաք յայտնած է Ալպանիա փո-խադրել քանի չափ շերամա-բոյծ ընտանիքներ, որոնց ամէն դիւրութիւն ընծայելու պատ-րաստ է ալպանական կառավա-րութիւնը։

Պատուիրակը հաւաստած է թէ յիսունի չափ հայ արհեստա-ւորներ հաստատուած են Ալ-պանիա եւ բարգաւած վիճակ մը ունին, վայելելով թէ կառա-վարութեան եւ թէ բնակչու-թեան բարեացակամութիւնը։

∴ Կիպրոսի մէջ հայ երկրա-գործական գաղութներ հիմնելու ծրագիրը ելք չէ ունեցած, անգլ. կառավարութիւնը ոեւէ տրա-մադրութիւն ցոյց տուած չըլ-լալով հաստատման ծախքերը ստանձնել, իսկ Աշխատանքի Մի-ջազգային Դրասենեակն ալ այս-պիսի ձեռնարկի մը համար պէտք եղած գումարները չու-նենալով։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

— Նուորոյի տօնն անցած է, [illegible]որ առաջ էր, պատասխանեց [illegible]ուկեա Նուորօ միայ։

— Ինչո՞ւ չէք եւ յիտոյ..

— Գիտես որ հայրիկդ Նուո-[illegible] կը փափաքի՞ս անոր մօտ [illegible]

[illegible]անիա քիչ մը մտածեց եւ [illegible]

— Այո։

[illegible]նչ բանի վրայ կը մտածէր [illegible]այ ու ըսելով. Մայրը չհար-[illegible]ւեցաւ միայն

— Կ'ուզես որ հօրդ քով տա-[illegible]

— Այո։

[illegible]որին հասան պարտէզի մը [illegible]որ կին մը կը բանէր՝ կա-տու մը մողէզի մը վրայ կը նետուէր։ Անանիա միտք պահեց մինչ այս մանրամասնութիւննե-րը։ Օդը տաքցած էր քիչ մը, երկինքը՝ կապոյտ Լեռները գորշ կ'երեւային։ Արեւը կը տաքցնէր խոտը, կը փայլեցնէր առուակնե-րուն ջուրը։

Ոլի նստեցաւ եւ բացաւ ծրա-րը կանչեց Անանիան որ պատին վրայ ելեր էր կինն ու կատուն դիտելու։

Այդ պահուն ճամբուն դարձ-ուածքէն երեւցաւ Ֆոնիի սուր-հանդակը։ Դեղին պեխերով, կար-միր մարդ մը կը վարէր զայն։

Ոլի ուզեց պահուըտիլ։ Բայց մարդը տեսաւ եւ կանչեց.

— Ո՞ւր կ'երթաս

— Ուր որ ինծի հաճելի է, պատասխանեց ցած ձայնով։

Անանիա պատին վրայէն կառ-քին մէջ նայեցաւ եւ պարապ տեսնելով ըսաւ կառապանին

— Ձիս կառքիդ մէջ առ, կառքիդ մէջ առ։

— Ո՞ւր կ'երթաք ուրեմն, կրկնեց մարդը՝ կառքին ընթացքը յամրացնելով։

— Որքա՜ն հեռաքրքիր ես, Նուորօ կ'երթանք։ Գթա՛ մեր վրայ, կառքիդ մէջ առ, էշերու չափ յոգնած ենք. ըսաւ Ոլի։

— Մամոյադէն անդին կ'առ-նեմ կառքին մէջ, պատասխանեց մարդը։

Սուրհանդակին մէջ նստե-ցուց եւ սկսաւ շաղակրատել Ոլիի հետ։

Անանիա, սաստիկ յոգնած, ճմլուած հաճոյք մը զգաց մօրն ու մարդուն մէջտեղ նստելով։ Երբ վերադառնամ Ջուանէին պիտի ըսեմ, ես կառք նստեցայ գոռ, չես նստած, կը մտածէր Անանիա։

— Ինչո՞ւ Նուորօ կ'երթաս, հարցուց նորէն կառապանը։

— Կ'ուզես գիտնա՞լ, աշխա-տելու կ'երթամ, պայմանաւորուե-ցայ բարի կնոջ մը հետ։ Ֆոնիի մէջ չէի կրնար ապրիլ։ Ջուանէ Աթոնզուի այրին զիս տունէն վռնտեց

— Ճի՞շդ չէ, մտածեց Անանիա։ Ինչո՞ւ մայրը կը ստէր։ Ինչո՞ւ չէր ըսեր թէ հայրը գտնելու կ'երթար։ Անանիա քուն ունէր, գլուխը դրաւ մօրը ծունկին վրայ եւ քնացաւ։

— Ո՞վ կայ արդեօք մեր տանկին մէջ, հայրս հոն չէ՞, հարցուց Ոլի։

— Հայրդ չկայ, մեռած է։

Անը խոր հառաչ մը արձակեց։ Կառքը պահ մը կեցաւ եւ յետոյ շարունակեց յառաջանալ։

Ցղան Նուորօն տեսնելով յու-սախաբ եղաւ։ Ցուներն աւելի մեծ էին, բայց ոչ երեւակայածին չափ։ Լեռները շատ փոքր էին եւ տղա-քը տարբեր կերպով հագուած՝ տարբեր լեզու մը կը խօսէին։

Մայր ու որդի թափառեցան մինչեւ իրիկուն եւ վերջապէս ե-կեղեցի մտան։ Խորանին վրայ մո-մեր կը վառէին, քաղցր երգ մը կը բարձրանար, բազմութիւն կար։ Անանիա կը մտածէր Ջուանէին պատմելիքներուն վրայ։

Մայրը ականջին ըսաւ.

— Ես կ'երթամ տեսնելու բա-րեկամուհին, որուն քով պիտի պառկինք այս գիշեր։ Դուն տեղէդ չշարժի՛ս, մինչեւ որ դառնամ։

Անանիա մինակ մնաց եկեղե-ցիին խորը քիչ մը վախցաւ, բայց շուտով մոռցաւ դիտելով բազմու-թիւնը, մոմերը, ծաղիկները, սուր-բերը։ Ցանկարծ միտքը եկաւ հայրը. ո՞ւր էր, ինչո՞ւ անոր քով չէին երթար։

Ոլի շուտով վերադարձաւ. Բռ-նեց Անանիային ձեռքէն եւ տար-բեր դանէ մը դուրս ելլելով զա-նազան ճամբաներէ անցան։ Անա-նիա անօթի եւ ծարաւի էր։ Կը տըխ-րէր, մտածելով այլի կնոջ օջա-խին, շագանակներուն եւ Ջուանէի շատախօսութիւններուն վրայ։

Մացառով ծածկուած նեղ ճամ-բայ մը հասան։

— Անանիա, կը տեսնե՞ս սա վերջին տունը որ մեծ եւ բաց դուռ մը ունի, ըսաւ Ոլի դողդո-ջուն ձայնով մը։

— Այո՛։

— Քու հայրդ ներսն է, կ'ու-զես զինքը տեսնել, անանկ չէ՞։ Հիմակ ետ դառնանք, դուն մեծ դուռնէն ներս կը մտնես։ Դիմացը բաց դուռ մըն ալ կայ, հոնկէ ներս կ'երթաս, իւղի ջաղացք մը կը տեսնես։ Բարձրահասակ մարդ մը թեւերը վեր առած, գլուխը բաց, ձիուն ետեւէն է գրեթէ, անի-կա հայրդ է։

— Դուն ինչո՞ւ ներս չես գար։

— Ես յետոյ կուգամ։ Հա-պա թէ ներս մտնես՝ կ'ըսես. «Ես Ոլի Փերիսի զաւակն եմ», Հասկը-ցա՞ր, երթանք։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

խութեան դրօշակն էր։ Վանի աւերումը անկախութեան եւ ազատութեան ճամբուն վրայ իր սոտացած վէրքերուն արտայայտութիւնն է։ Այս փառայեղ ու մեծ վէրքը պանծացնող ձեր հերոսական ճիգերուն կը նախանձիմ։ Անկախութեան յաղթական դրօշը պէտք է բարձրանայ Վանի երիտասարդութեան անընկճելի ձեռքերուն մէջ։

Խրուաթներու անջատողական շարժումը

Կեանքը չէ խաղաղած տակաւին Խրուաթիոյ մէջ, ուր անջատողական շարժումները հետզհետէ շեշտուած հանգամանք կ'առնեն։

Առջի օր Լուպլիանայի մէջ, խրուաթ կուսակցութեան նոր նախագահ Մաչէքի նախագահութեամբ ժողով գումարեց գիւղացի-դեմոկրատ միացեալ խմբակցութեան վարիչ մարմինը։ Մաչէք տեղեկութիւններ տուաւ Պելկրատի միջխորհրդարանային համաժողովին մօտ կատարուած դիմումներու մասին։ Որոշուեցաւ հեռագրական նոր դիմում մը կատարել Պերլինի համաժողովի նախագահ ընկերվարական Լէօպէի։

Փարիզի Սուրիացիներուն բողոքը

Փարիզի «Սուրիացի Արաբներու ընկերակցութիւնը» ինտեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ մամուլին.

—«Փարիզի Սուրիացի Արաբներու Ընկերակցութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի աշխատանքներուն ընդհատման դէմ։

Սուրիոյ մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչին կողմէ կատարուած այս ձեռնարկը թոյլ չի տար այլեւս շարունակել համաձայնութեան եւ գործակցութեան այն քաղաքականութիւնը, որուն վրայ այնքան յոյսեր դրուած էին։ Կը վախցուի մանաւանդ որ ատիկա ըլլայ նախաբանը նոր տագնապի մը, որ Սուրիոյ մէջ պիտի վերարծարծէ քմահաճոյքի եւ դժգոհութեան անտանելի վիճակը։ Այն ատեն Սուրիա պիտի կարէ ամէն յոյս թէ իր ամէնէն օրինաւոր բաղձանքները պիտի իրականանան խաղաղութեան եւ հանդարտութեան մէջ։

Ֆրանսայի ռամկավարական կարծիքը ապահովաբար համաձայն չէ այսպիսի արարքի մը որ, որքան ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ։»

Զիչէրին հիւանդանոց փոխադրուած

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, արտաքին գործավար Զիչէրին, հիւանդութիւնը ծանրացած ըլլալով, հիւանդանոց փոխադրուած է։ Զիչէրին քանի մը տարիէ ի վեր շաքարախտէ կը տառապի։

Փոխ-գործավարի պաշտօնը կը վարէ Լիտվինոֆ։

Բոլշեւիկները անբաղձալի Անգլիոյ մէջ

Այսօր, շաբաթ Շարպէտիգի մէջ պիտի գումարուի համայնավարական խորհրդաժողով մը, որուն ներկայ ըլլալու համար Ռուսիայէն պիտի գան որոշ թիւով պատուիրակներ։ Անգլիական գաղտնի ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, արգիլելու համար պատուիրակներու մուտքը անգլիական հողէն ներս։

Օդանաւորդներու հետքը գտնուած.

Հարաւային Կրօէնլանտայէն հասած տեղեկութեան մը համաձայն, կիրակի առաւօտ Կրօէնլանտայի եզերքին կարգ մը կէտերուն վրայ տեսնուած է ամերիկեան «Կրէյթըր Րոքֆորտ» օդանաւը, որ Միացեալ Նահանգներէն Շուէտ կ'երթար։

Երկու նաւեր դրկուեցան՝ օդանաւը գտնելու համար

Օդային թղթատար Նիւ-Եորքէն Փարիզ

Առջի օր առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ օդային թղթատարի փորձ մը կատարուեցաւ։ «Իլտը-Ֆրանս» ֆրանսական անդրատլանտեան շոգենաւը Սիլլի կղզիներէն երեք հարիւր յիսուն քիլոմեթր արեւմուտքը կը գտնուէր, երբ ֆրանսացի օդանաւորդ Տէմուժօ օդանաւով մը շոգենաւին մէջէն ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրանսա եւ Պուռժէի օդանաւային կայանը հասաւ հինգշաբթի կէս օրէն վերջ։ Օդանաւորդը միասին կը բերէր իւրաքանչիւրը 40 քիլօ կշռող երկու պարկեր, որոնց մէջ կային 2400 նամակներ։

Այս առաջին փորձը յաջողութեամբ պսակուած ըլլալով, այսուհետեւ կանոնաւոր սպասարկութիւն պիտի կատարուի։

Մահափորձ իտալական հիւպատոսի մը դէմ

Սէն Ռաֆայէլէն կը հեռագրեն թէ առջի իրիկուն ժամը 10էն յետոյ, իտալական հիւպատոս Մարքիզ Տէլ Մուրօ իր բնակարանէն ելած դէպի կառատունը կ'ուղղուէր։ Իրեն կ'ընկերանար սպասուհին։ Հազիւ քանի մը քայլ առած էին, երբ ճամբան եզերող մայրիներուն ետեւ պահուըտած անծանօթ մը հրացան արձակեց հիւպատոսին վրայ։

Քանի մը արճիճ հանդիպեցաւ հիւպատոսի դէմքին, զայն թեթեւօրէն վիրաւորելով։ Սպասուհին ալ թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։ Մահափորձին հեղինակը յաջողեցաւ փախչիլ։

Պըրտ ճամբայ կ'ելլէ դէպի հարաւային բեւեռ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ այսօր կէսօրին Հոպոքընէն Պըրտի հետ դէպի հարաւային բեւեռ ճամբայ կ'ելլեն 31 հոգի, «Սիթի-աֆ-Նիւ-Եորք» (Նիւ-Եորք քաղաք) շոգենաւով։ Այս վերջինը Նոր Զելանտա պիտի երթայ, ուսկից արշաւախումբը օդանաւով բեւեռ պիտի մեկնի Սեպտեմբերի վերջը։

Երկրաշարժ Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Օգոստոս 22ի գիշերը ժամը 11ին սաստիկ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Սապզէվարի, Նեվշապուրի եւ Շիրվանի մէջ, Խորասանի նահանգ։ Տասը հոգի մեռան Նեվշապուրի մէջ, ուր քանի մը շէնքեր փլասուեցան։

Գործազրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ ածխահանքերուն վիճակը երթալով կը վատթարանայ, փոխանակ բարւոքելու։ Այս տարուան երկրորդ եռամսեային արտադրութիւնը եղած է 56,842,300 թոն, մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 64,280,000։

Արտադրութեան այս նուազումը կը ծանրացնէ բնականաբար գործազրկութիւնը։ Ապրիլ, Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներու միջին թիւը եղած է 930,000 հոգի, մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 1,022,700։

ԱՄԷՆՈՒՆ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի ապրումները, Րոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր վաղը կիրակի, տեղի կ'ունենայ Հ. Ե. Ռ. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի նպաստ ԴՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը։ Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Կը մասնակցին երգիչ Գ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Գ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով։ Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու։

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել։ Ջոխ պիւֆէ սովորական գիներով։

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՐԱՀ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրոյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փոքր Տ'Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ։ Ժամապահներու առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Ցարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 10 Bld. Rabateau.
Առնել Թռամուէյ թիւ 46։

Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Թէաթրը Սիկալի սրահին մէջ դերասան՝ Յ. Զարիֆեան, մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական ուժերու։ կը ներկայացնէ՝

ՕԹԷԼԼՕ — Գիները ժողովրդական

Հ. Յ. Դ.

Ազբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Օրակարգ. Նախորդին շարունակութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 128 Rue Etienne Dollet, Գրադարանի սրահը։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Դաշտի Անդրանիկ միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի ժամը 2ին, 14 Rue Colbert.

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՅՍՏԱՑԱՆՔ
Փարիզ, Ե. Գ.— 25,
Քոլոնպ, Օր. Ա. Բ.— 15,
Լատմոն Յ. Զ.— 100,
Մարսէյլ, Գարծ.— 648,
ՊՈԼԻՍ, Ռ. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն չունինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ոսկերիչ Ակօլիի եւ Լէէնիքայի աղջիկը՝ Գապիկեան Բըրլանդի, 24 տարեկան, ծնած Եոզկատ, Քէօսէ Օղլու փողոց, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը եւ մօրեղբօրորդին Աշճըպաշեան Յովհաննէսը, որոնք 5 տարի առաջ Տիթրոյթ (Ամերիկա) կը գտնուէին։ Գրել՝ Խսկէնտէրեան Անտոն վրդ.ի, 5 Avenue d'Orléans, Paris.

— Կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Ցէնտիլ գիւղէն եղբայրս Արամ Յօնիկեան, հօր անուն Գանտիլ, մօր անուն Վառվառ։ Տեղահանութեան միջոցին իր մօրը եւ երեք քոյրերուն հետ անհետացած է։ Կը փնտռեմ նաեւ հօրաքրոջս որդին Կարապետ Կ. Տէմիրճեան կամ Վարդանեան, որ կը գտնուէր Ռումանիա ընդհ. պատերազմէն առաջ։ 1922ին Հալէպ տան մէկնիլը իմացած եմ։ Գրել՝ Djivan Donikianի chez Mr. Chezeaux, 20 Allées de Tourny, Bordeaux Gironde), France. Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն յարգոյ յաճախորդներուս, ընկերներուս ու ծանօթներուս կը յայտարարեմ թէ՝ 106 թիւ Rue de Richelieu աշխատանոցս, անորոշ ժամանակի մը համար փոխադրած եմ Place St. Michel, 31 Rue de la Harpe, 4րդ յարկ, Métro St. Michel.

Դերձակ ԿԱՐՕ Գ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Վարձու սենեակներ

Հայաշատ կեդրոնի մէջ ունիմ. վարձու սենեակներ 90, 120, 140 ֆրանք, նոյնպէս պայլով խանութ մը։ Դիմել՝ 58 Rue Bernard du Bois, Marseille.

Կ'ուզուին երկու աշխատաւորներ ֆրանսական ճաշարանի մը թեթեւ աշխատանքի համար։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

Կ'ուզուին ժէռսէ ռոպ կարող վարպետ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Երուանդ Պոտուրեանի, 7 Rue Tournon, սենեակ թիւ 51, մէթրօ Օտէօն։

Կ'ուզուի երկու վարպետ կտրիչներ (coupeur)։ Ցեւական գործ ամբողջ տարուան համար։ Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափաստ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի միատեղ գործ։ Լաւ վճարում։ Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել։

Դիմել՝ Ա. Համեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan Var).

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Վայրկենական լուսանկարչութիւնը մէկ օրուան մէջ սորվելու եւ անոր վերաբերեալ ամէն ինչ ձեր հակողութեան տակ շինել տալու համար, գնեցէք միակ ընդարձակ եւ գնահատուած լուսանկարչական գիրքը։

«Պատկերազարդ լուսանկարչութիւն ամէնուն համար»։

Գին՝ 10 ֆր. Արտ. 75 սէնդ.
Դիմել՝ G. MOMDJIAN,
48 Boite Postale, St. Chamond Loire.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արար[ատեան] վարժութիւն 15, Մայտա 12.50, Սաժէնիկ եւ Տրդատ [illegible] ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17 [illegible] այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կայսեր [illegible] սարա 10, Բասքութին 9, Մատնիչը 9, Ծապլվար 5, [illegible] Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5 [illegible] մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է [illegible] կերպ.) 3, Թագաւորը կը ծանձրանայ (կատակերգ.) 3, [illegible] րիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 3, [illegible] 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. առա[ջնորդ] եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, [illegible] երազահաններ 5, 10, եւ 12, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10 [illegible] նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գ[ուցակը] փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադ[արաններու] մասնաւոր զեղչ։ Ռեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին [illegible]

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, P[aris]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 238bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

26 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 735

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱԲՈՒՍԻԿ ՄՈՒՐՀԱԿ ՄԸ ԵՒՍ

վաղը, Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, ղիսաւորպէս պիտի ստորագրուի այն դաշինքը որ կը ձգտի ...նքէ դուրս հռչակել պատերազմը։

Առաջին առթիւ պիտի ստորագրեն 15 պետութիւններ, ...նց շուրջ կը գտնուին Ֆրանսա, Մ. Նահանգները, Անգլիա, ...մանիա և Իտալիա։ Ստորագրութենէն 48 ժամ յետոյ, պատ...ը պիտի հաղորդուի ուրիշ 47 պետութեանց, որպէսզի մաս...կցին։ Վերապահուած կը տիրէ միայն խորհրդային իշխանու...եան հանդէպ, որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն ...նին Մ. Նահանգները։ Աստոր ալ միջոցը գտեր են, — Մոս...այի ֆրանսական դեսպանը պիտի ներկայացնէ դաշնագիրը։

Առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուինք միջազգային այս ձեռնարկի մասին։ Եւ ամէն անգամ ալ բացատրած ենք, թէ ...մտութիւն է կարծել որ պատերազմը իսկապէս օրէնքէ ...րս կ'ելլէ եւ խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի յաւիտենապէս։

Գ. Քէլլոկ, Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարը, որ ...ւոր հեղինակն է նոր դաշինքին եւ որուն Փարիզ ժամա...մը կատարուեցաւ արտակարգ զգուշութիւններով, ոստիկան...ու եւ ոստիկան-զինուորներու զօրաշարժով, ինք ալ այդ ...ակնութիւնը չունի։ Հավռ հասած ատեն, երբ քաղաքապետը ...մատուցանէր ոսկի գրիչը, որով պիտի ստորագրուի դաշինքը, Քէլլոկի առաջին խօսքերը եղան.

— «Կը յուսամ թէ այս մեծ դաշինքը աւելի պիտի դժուարացնէ ...տերազմը»։

Այո՛, այս բոլոր ձեռնարկներն ու մարզանքները պիտի ...այն «աւելի դժուարացնելու» պատերազմը, ոչ թէ խափա... ...ու զայն, ինչպէս կը խորհէին, սկզբնական շրջանին 1927 ...րիլ ...։

Կասկած չկայ որ ջանքեր կը թափուին հաստատուն վի...կի մը վերածելու միջազգային կացութիւնը, բազմազան ...ձնառութիւններ կնքելով հարեւանէ հարեւան, երկիրէ երկիր ...շխարհէ աշխարհ։ 1914ի աննախընթաց սպանդը շշմեցու... ...է մարդկութիւնը, իսկ այն ինչ որ աւելի կրնայ ունենալ ...ւհետեւ, տասն անգամ աւելի ահաւոր հանգամանք պիտի ...նայ, շնորհիւ նոր գիւտերու։

Այս տեսակէտով, անկեղծօրէն պատերազմին դէմ են ըն...արականներն ու աշխատաւորականները։ Մենք առիթ ու...նք վերլուծելու Բրիւսէլի համագումարին քուէարկած ...ձեւերը, որոնք բոլորն ալ պատերազմը դժուարացնելու կը ...ին։ Յատկանշական է Գերմանիոյ ընկերվարականներուն ...ծագած իրարանցումը, մարտանաւի մը շինութեան առ... ..., այն ալ ընկերվարական վարչապետի մը օրով...

Պատերազմին դէմ ցոյցեր կը կատարեն նաեւ համայնա...ները, իրականին մէջ հրահրելով զայն, իբրեւ միջոց մը ...ց իշխանութիւնը յաւերժացնելու։

Արդարեւ, իրերու ներկայ վիճակին մէջ, խորհրդային իշ...նութիւնը նոր խառնակութեամբ մը կրնայ ամրապնդել իր ...խուտ գոյութիւնը։ Թո՛ղ աշխարհ բռնկի, որպէսզի միւս ...իններն ալ վերածուին բանուորա-գիւղացիական իշխանու...նց կամ գոնէ գրկուին Խորհրդային Միութեան փնտռելու ...ոցներէն։

Եւ ահաւասիկ հակապատերազմեան նոր մարզանք մը կը ...արեն օրուան տէրերը, դրամատիրական աշխարհակալները. ...դաշնագրին հետ միաժամանակ ստորագրելով սպառազի...թեան նոր յանձնառութիւններ եւ ապսպրանքներ։

Ամէնէն առաջ՝ Մ. Նահանգները, որոնք անդադար կը ...պեն բանակին, նաւատորմին եւ օդային տորմիղին պա...ները, կը բաղդատեն զանոնք ուրիշներու հետ, եւ միլ...րդ վարկեր կը քուէարկեն առանց վերապահութեան։ Ֆրան...այի 1929ի նիւթացոյցը նոր յաւելում կը նախատեսէ պատե...րմական ծախքերուն մէջ։ Անգլիան աւելի մտահոգ է, օդա...ային վերջին ռազմափորձերէն ի վեր, եւ գիշերը ցորեկին ...ռնած կը մտմտայ, Լոնտոնի պաշտպանութիւնը աւելի զօ...ցնելու համար։ Իտալիան սպառազէն պետութիւն մըն է ...ին, իր սեւ շապիկաւորներու կազմակերպութեամբ։ Հեռա... Ճափոնը նախանձոտ աչքերով կը նայի Նոր Զինաստանի ...ածնութեան ճիգերուն եւ ուժ կուտայ իր բանակին եւ նա...որմին, իր կամքը քալեցնելու համար։

Այսպէ՛ս է աշխարհի վիճակը, միայն մեծերը նկատի առ...ով։ Իսկ երբ հաշուի առնենք փոքրերուն եւ մանաւանդ ...րտեալներուն կացութիւնը եւ հոգեբանական վիճակը, դիւ...է հետեւցնել թէ ո՛րքան մօտ ենք պատերազմին եւ որքան ...ու իրական խաղաղութենէն։

Տակաւին չյիշեցինք ընկերային յարաճուն դժգոհութիւն...ը եւ տնտեսական տագնապները, որոնք առնուազն ներքին ...տերազմի պայթուցիկներ են։

Միայն չպէտի ըլլար պնդել թէ՛ մեծերն ու բախտաւորները ...ւնպէս ա՛յս պարագաները նկատի առնելով, կը փորձեն ...ուարացնել պատերազմը։ Եւ ուշադիր դիտող մը պիտի ...տովանի թէ՛ փոքր կուշտ եւ կռնակը տաք աշխարհակալ... ...են որ կ'ուզեն ոստիկանի դեր կատարել պարտուածներուն ...պատժուածներուն գլխուն, իրենց սեփական խաղաղութեան ...ար։ Յանուն նորթազան եսասիրութեան։

Վաղուան դաշինքը նոր մէկ տպագրութիւնն է Ազգերու ...նակցութեան, անոր պէս ուռուցիկ, եւ նոյնքան անկարող՝ ...չարիքին դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ

«Յուսաբեր» լմբավրականի մը մէջ յիշելով Պելժիոյ ժողովուրդին եւ վարիչներուն սրբնակը երէկ, վտանգի պահուն եւ այսօր՝ խաղաղութեան շրջանին, դիտել կուտայ 16 օգոստ.,

— «Երկու նաւիրական գաղափարներ — Ազգութեան եւ Հայրենիքի — յարատեւօրէն մահացու վտանգի տակ կը գտնուին։ Տակաւին երէկ մեր ամենի առաջ շուրջ մէկ միլիոն մարդ եւ հրաչէն կործանեց ամբողջ հայրենիք մը։ Նաեւ այսօր ճիշտ մեր սահմաններուն վրայ, ան նորէն դաւեր կը նիւթէ վաղը վերջին ու մահացու հարուածը տալու համար մեզ։

Յարատեւ վտանգը — յարատեւ գործակցութեան գաղափարը պիտի ներշնչէր մեզ։ Քանի որ թշնամի մը ունինք՝ որ հասարակաց է, ու գաղափար մը կը հետապնդենք՝ որ ընդհանուրինն է, ապա ուրեմն, քանի դեռ թըշնամին պարտուած ու գաղափարը յաղթանակած չէ, գործակցութիւնը պիտի շարունակուէր բոլոր հայ քաղաքական հոսանքներուն միջեւ։

Յարատեւ գործակցութեան փոխարէն — մենք ունինք, սակայն, յարատեւող պայքարներ։

Վատաղոյն ախտ մը եկած և բոյն դրած է մեր հոգիներուն մէջ։

'Ազգովին ու յարատեւօրէն պիտի գործակցէինք յանուն մեր վտանգուած հայրենիքին եւ մեր հալածական ժողովուրդին։

Ազգովին ու յարատեւօրէն, այս գործակցութեան փոխարէն, կը պայքարինք իրարու դէմ՝ դիւրացնելով թշնամիին գործը եւ յաւելեալ դժուարութիւններ ստեղծելով մեր ժողովուրդին համար։

Դարերու սարկական կեանքը այս անիծեալ ժառանգութիւնը ձգած է մեզ,— ախտաւոր, վատասերած ու պալարոտ։

Հայութիւնը յարատեւօրէն հարուածներ կը ստանայ, դուրսը՝ թշնամիէն, իսկ ներսը՝ մեզմէ։

Ու կը զարմանանք տակաւին, որ ուրիշները ազատ են ու բախտաւոր, իսկ մենք ստրուկ ենք ու թշուառ։»

ԴԱՐՁԵԱԼ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

Երէկ առաւօտ ժամը 5.45ին Պուրժէի կայանէն ճամբայ ելաւ «Իրանա» օդանաւը՝ ղեկավարութեամբ օդանաւորդներ Քոստուրէի, Մայեր-Նէյի եւ Մայնուի՝ կտրելու համար Ատլանտեանը։ Մեկնումը շատ դժուար եղաւ։ Օդանաւը չէր կրնար վեր բարձրանալ եւ կը յառաջանար գետնի վրայէն։ Երբ Մորէ գետակին հասաւ, Քոստուրէ ճիգ մը բրաւ զայն ցատկելու համար։ Օդանաւը յաջողեցաւ գետին միւս կողմն անցնիլ, սակայն ետեւի մասի պէնզին պարպող գործիքը բացուելով ամբողջ պէնզինը պարպուեցաւ։ Յետոյ կրցաւ քիչ մը բարձրանալ եւ ծառերուն վրայէն քսուելով անցնիլ, սակայն շատ չանցած իր դէմ գտաւ հեռագրաթելեր. չկրնալով անոնց վրայէն թռիլ, տակէն անցաւ։ Սակայն առջեւը հեռագրաթելերու ուրիշ գիծ մը կար, շատ ցած՝ տակէն կարենալ անցնելու համար։ Օդանաւը այդ թելերուն զարնուելով սիւնը տապալեց, սակայն վնասուեցաւ եւ պէնզինը պարպելով Պուրժէ դարձաւ։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են։

«Իրանա»ի շարժիչ մեքենան 600 ձիու ուժ ունի եւ ժամը 190—195 քիլոմեթր կրնայ կտրել։ Բեռցած էր 3900 լիտր պէնզին եւ ամբողջութիւնը կը կշռէր 4700 քիլօ։

Լէվին, Պէրթ Աքոսթա և Օր. Մապէլ Պօլ մօտ օրէն Քրոյտընի (Լոնտոն) օդանաւային կայանէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Նիւ Եորք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր դաշնագիրը կը ստորագրուի վաղը

Վաղը երկուշաբթի կէսօրէն վերջ արտաքին Նախարարութեան շէնքին մէջ կը ստորագրուի պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագիրը, 15 պետութեանց միջեւ։ Բացի Քէլլոկէ, այս առթիւ Փարիզ հասան նաեւ Քանատայի Նախագահը Մաքէնզի-Քինկ եւ Ճափոնի լիազօրը կոմս Ուչիտա, որ Թոքիոյէն կուգայ։

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ բոլոր այն երկիրները, որոնց հետ դիւանագիտական յարաբերութեան մէջ է (45 երկիր), պիտի հրաւիրուին մասնակցելու դաշնագրին, անմիջապէս որ անիկա ստորագրուի Փարիզի մէջ։ Հաւանաբար այս մասին Քէլլոկ հրաւէր պիտի ուղղէ երեքշաբթի օրն իսկ։ Ռուսիա, որուն հետ պաշտօնական յարաբերութիւն չունի Ամերիկա, հրաւէրը պիտի ընդունի Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ։

Ալպանիոյ թագաւորին հռչակումը

Երէկ Թիրանայի Սահմանադիր ժողովը Թագաւոր հռչակեց Ահմէտ Զօկուն։ 21 թնդանօթներ այս լուրը հաղորդեցին ամբողջ երկրին։

Նոր Թագաւորը իր գահակալութեան առթիւ ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ ո՛չ միայն քաղաքական բանտարկեալներուն, այլ եւ սովորական ոճրագործներուն։ Այս պատճառով յետաձգուած է մահապատիժը կարգ մը անձերու, որոնք վերջերս Պաշտպանութեան Մասնաւոր Դատարանին կողմէ դատապարտուած էին։

Սահմանադիր ժողովի երէկի նիստին մէջ կարդացուեցաւ Ահմէտ Զօկուի մէկ կոչը՝ ուղղուած ժողովուրդին։ Մեծ ցոյցեր կատարուեցան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ։ Շքոտրայի մէջ կառավարիչը կազմակերպեց մեծ ցոյց մը՝ հաստատելու համար թէ նոյնիսկ կաթոլիկ ժողովուրդը համակիր է Ահմէտ Զօկուի։

Նոր Սահմանադրութիւնը պիտի խմբագրուի ամերիկեանին վրայ։ Որով Ալպանիա վարչապետ չպիտի ունենայ։

Ալպանական դրօշակին վրայ պզտիկ փոփոխութիւն մը պիտի կատարուի։ Ներկայ կարմիր դրօշակին վրայի սեւ արծիւին գլուխը արքայական թագ մը պիտի դրուի։

Իտալական թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն Ալպանիոյ մասին։

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կը գրէ. Իտալիա կ'ողջունէ Ալպանացիներու կենսունակութեան այս թարմ ապացոյցը եւ գոհունակութիւն կը յայտնէ ամրապնդմանը համար Ալպանիոյ, որ կարգապահ տարր մըն է Պալքանեան քաղաքականութեան ալեկոծ ծովուն մէջ։ Իտալիա պաշտպանողական զինակցութիւն մը կնքած է Ալպանիոյ հետ, այն համոզումով որ իտալական քաղաքականութիւնն է օգնել Ալպանիոյ։ Թէեւ Իտալիա Պալքաններու մէջ քաղաքական գերակշռութեան ո եւ է նպատակ չի հետապնդեր, սակայն պիտի հակառակի որ ո եւ է ուրիշը քաղաքական գերակշռութիւն փորձէ ձեռք բերել հոն։

«Իտալիա անկեղծօրէն կը հաւատայ «Պալքանները Պալքանցիներուն» նշանաբանին։ Ալպանիա իր աշխարհագրական դիրքին շնորհիւ կարող է արգիլել որ եւ է ընդհարում Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի թշնամի եւ մրցակից ժողովուրդներուն միջեւ։ Թագաւորութեան հաստատումը պիտի զօրացնէ Ալպանիան՝ իր հաւասարակշռելու պաշտօնին մէջ»։

Մակեդոնական կոմիտէն եւ Իտալիա

Հռոմի «Թրիպունա» թերթը քննադատելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ եղած դիմումը պուլկար կառավարութեան մօտ՝ լուծելու համար Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը, կը գրէ.

— «Անգլօ-ֆրանսական դիմումին արդիւնքն եղաւ վերարծարծել բոլոր այն վէճերն ու արարքները, որոնք զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութենէն վերջ մոռացութեան մէջ ինկած էին։ Երկրորդ արդիւնքն եղաւ տագնապ առաջ բերել պուլկար կառավարութեան եւ կառավարական մեծամասնութեան շարքերուն մէջ։ Պուլկար կառավարութեան ամէն մէկ գործը այս միջամտութեան ազդեցութեան տակ պիտի ինայ եւ այնպէս պիտի կարծուի թէ պարտադրուած է կառավարութեան։ Ուրիշ խօսքով, այդ միջամտութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ այն՝ որ Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ու իր պաշտպանները հնարաւորութիւն պիտի ունենան զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնով առաջ եկած տագնապին յաղթել՝ ազգային արժանապատուութիւնը պաշտպանելու համար կոչ մը ուղղելով։

«Լոնտոն եւ Փարիզ պէտք է գիտնան որ ո՛չ Եւրոպա եւ ոչ ալ աշխարհի մնացեալ մասը անգլօ-ֆրանս. համաձայնութիւնները կրնան ընդունիլ իբրեւ անհրաժեշտ նախերգանք մը ծագելիք ամէն խնդրի, ինչպէս Քէլլոկի Ուխտին վերապահումները, նաւային զինաթափութեան բանաձեւերը, ափրիկեան կամ ասիական կայունացումը, կամ պալքանեան տագնապին հակակշիռը։»

Վերջացնելով, «Թրիպունա» կը գանգատի որ Անգլիա և Ֆրանսա իրաւունք չունին ուրիշի ներքին գործերուն միջա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱԽ ԼԵԶՈՒՆ

Քերթէ թերթ, ատենը մէյ մը վէճեր կը փոխանակուին հայ գրականութեան շուրջ, կարծիքներ կը յայտնուին, առաջարկներ կը հրապարակուին, ծրագիրներ կը մշակուին։

Բոլորը տարուած են նոյն մտահոգութեամբ, — Հայ գրականութեան զարգացումն ու թարմացումը։

Բայց դեռ չըսուեցաւ ինչ որ անհրաժեշտ ու կենսական է, ինչ որ հիմնակէտը կը կազմէ ո՛չ թէ նոր, առոյգ գրականութեան, այլ որ եւ է տեսակի գրականութեան, յաջող թէ ձախող՝ գրական որ եւ է փորձի ու ճիգի։

Մինչդեռ գրողը կ'երազէ նորութեան փառքը, մեր լեզուն գլուխն առած կը քալէ, արագօրէն դէպի ետ... ։

Փաստի պէտք ունի՞ լեզուական այս անկումը։ Կոյրն իսկ պիտի կրնար որ եւ է հրապարակութեան մէջ, մասը դնել լեզուի ու ոճի վէրքերուն վրայ։ Այնքա՛ն ցցուն են անոնք... կոշկոռ կապած են։

Նոր գրականութեան որ եւ է փորձարկու, նախ պիտի մեկնէր այս երեւոյթէն։

Գրողը,— այն որ հինէն դըժգոհ՝ վաղուան գրականութիւնը կը մարգէ, չի գիտեր իր լեզուն։ Աւելի կը գրէ տաճկերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն, քան թէ հայերէն ։

Մանաւանդ նորերու լեզուին մէջ, կը վխտան օտարաբանութիւններ, որոնք բարդուած խրթին՝ «արուեստագէտ» ոճի ճիգերու վրայ, յաճախ կը յանգին առեղծուածային բառակոյտի մը, ու խորքը՝ եթէ կայ, ողջ ողջ կը թաղուի։

Հետաքրքիր ու համբերատար հայագէտ մը ի՜նչ այլանդակութիւններ երեւան պիտի հանէր, կարճ ատենուան մէջ, թղթատելով շարժուած մը հրատարակութիւնները։

Փորձեցէք, սակայն, դիտողութիւն մը ընել, մեղմ նոյնիսկ, փափկանկատ ու բարեկամական։

Եթէ պաշտպանողական չէք, առնուազն անմիտ էք։ Վէճը պատրաստ է ծանրալի, անպէտ ու յաճախ ծամծմուած, ձեւելու համար հայերէնի նորոգութեան... պէտքէն։

Բայց ո՛չ ոք կը խոստովանի թէ լեզու մը նորոգելու, զայն դարձնելու համար օրուան անթերի գործիք մը, պէտք է լաւ ճանչնալ ։

Մինչդեռ իրականութիւնն այն է, որ բոլոր վէճերուն սակ՝ կը խեղդուի կոպիտ իրականութիւնը.

Որ մեր նորերը հայերէն չեն գիտեր ։

Ու վազելէ առաջ փնտռտուքներու ետեւէ, որքա՜ն պէտք ունէին նա՛խ իրենց լեզուն սորվելու ։

Մ. ՆԻՐՅԱՆՑ

ՀԱՑԻՆ քիլօն 10 սանդիմ պիտի աժաննայ օգոստոս 30էն սկսեալ եւ պիտի ծախուի 1 ֆր. 95 սնդմ.ի։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ Քէմալ Մարմարայի մէջ նաւային պտոյտ մը կատարելէ յետոյ հինգշաբթի օր ցամաք ելաւ Պոլսոյ մէջ։

ԱՅՍՕՐ եւ վաղը ամբողջ Փարիզը պիտի դրօշազարդուի եւ գիշերը պետական շէնքերը պիտի լուսազարդուին՝ Քէլլոկ-Պրիան դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՍԵՐՈՒՆԴ

«Հայրենիք» օրաթերթը վերջերս շահեկան յօդուածներու շարք մը հրատարակեց։ Յօդուածագիրը, Ս. Սուրեան, ակնարկ մը կը նետէր գաղութներու մէջ այս պահուս աճող հայ գրականութեան վրայ, եզրակացնելու համար որ մեր գրողները, երեք թէ երիտասարդ, կտրուած հայրենի հողէն, հեւասպառ կը խամրին։ «Գոլորի գրուածքներն էլ աչքի են զարնում ժգունութեամբ, սակաւարիւնութեամբ՝ անարեւ կեանք ունեցող երախայի պէս։ Ցեսք կայ — հող չկայ։ Ձեւ կայ՝ հոգի չկայ։ կեանք չկայ»։

Ու «Հայրենիք»ի աշխատակցին հանած հետեւութիւնը այն կ'ըլլար, որ առանց հայրենի հողէն աւիշ ծծելու, նորոգուելու ու թարմանալու, գաղութներու մէջ հայ գրականութիւն չպիտի ծաղկի։ Հիները պիտի խամրին, ու նորերը խորթ պիտի ըլլան մեր գրականութեան համար։ Հայ ժողովուրդը [illegible] իր ճանճնայ իր գրականութեան մէջ։

Կը փորձուիմ մէջ բերել ամբողջ հատուած մը, ուր յօդուածագիրը իր միտքը կ'արտայայտէ.

«Հայկական հողը, օդն ու ջուրը, հայ ժողովուրդը իր բնական հայրենիքում, հայկական կենցաղը, երգն ու վիշտը, խօսուն լեզուն — այգ ամէնը անհրաժեշտ է մեր անհայրենիք ու հայրենաբաղձ երիտասարդ գրագէտների համար։ Ամերիկայում կամ Սէնի եզերքին հայ գրագէտ չի ստեղծուի։ Ի զուր չէ, որ դարեր շարունակ աշխարհի չորս ծայրերում գոյութիւն են ունեցել հայկ. տպարաններ, թերթեր ու պարբերականներ, անհաշիւ գրքեր լոյս տեսել, Վիեննա ու Վենետիկ ենք ունեցել, բայց մի հատ հայ քանաստեղծ գաղութներում, մի հատիկ վիպասան չենք ունեցել։ Ալիշանը, Բագրատունին, եւայլն, արհեստական երեւոյթներ են եւ ընդհանուր դրութիւնը չեն փոխում։ Ընդհակառակը, մենք գիտենք եւ այսօր էլ տեսնում ենք, որ գաղութային մթնոլորտը սպանում է երկրից դուրս եկած տաղանդները եւ կենսական նիւթ չի տալիս նորերին՝ աճելու։»

Ու ցաւին գլխմանը, «Հայրենիք»ի աշխատակցին համար, հնարաւոր է այն ատեն միայն, երբ մեր գրողները հայրենի հողէն, հայ ժողովուրդի հոգիէն կը ծծեն իրենց աւիշն ու ներշնչումը։

* *

Մէ կը չի կրնար ժխտել որ գրականութիւն մը պէտք է բխի ցեղի մը հոգիէն։ Պէտք է ան իր սնունդը առնէ, այո՛, հայրենի հողէն ու ջուրէն։

Բայց սխալ է այդ հողն ու ջուրը պայման նկատել գրականութեան մը։ Որպէսզի ցեղ մը իր գրականութիւնն ունենայ, պէտք է արդէն ինքը ընդունակ ըլլայ բախխելու, ներշնչուելու, ստեղծելու։ Պէտք է ան այդ կրակը թափած ըլլայ իր տղոց մէջ. բայց մանաւանդ տաղանդ ունենան այդ տղաքը։ Անպատճառ հողին ու ջուրին կապուիլ, կապուիլ տեղական ձեւերուն ու գոյներուն, չի նշանակեր ստեղծել տոհմիկ գրականութիւն։ Պէտք է սրբազան կրակը, որ գաղերու խորէն կ'ուգայ։ Պէտք է մանաւանդ բացառիկ ուժը զոր բնութիւնը կը թափէ բացառիկ զաւակներու մէջ։

Զմոռնանք որ հայ գրականութիւնը ծաղկած է գաղութներու մէջ։ Պոլիսն ու Թիֆլիսը, Իզմիրն ու Բագուն գաղութներ էին հայ ժողովուրդին համար, բայց առանց անոնց մենք գրականութիւն չպիտի ունենայինք այսօր։ Անոնք որ այդ գաղութներուն մէջ գրականութիւն ստեղծեցին՝ անմիջական հաղորդութիւնը չունէին հայրենի հողին ու ջուրին, ու անոնց գեղեցկութիւններուն։ Այդ գրականութիւնը ստեղծուեցաւ այն բացառիկ կրակին ուժովը՝ որ վառակեր եր հայ երիտասարդներու հոգը մը, — արուեստին ուժով։ Ճիշդ է, այդ գրագէտները անմիջական շփում ունեցան հայ զանգուածներու հետ, ու անոնցմէ յաճախ նիւթ ու շունչ ծծեցին, բայց հեռուն էր իսկական հայրենիքը, իսկական ժողովուրդը, ու դեռ քունի մէջ էր անիկա։

* *

Զմոռնանք նաեւ որ մեր շատ մը տաղանդաւոր գրագէտները ծաղկեցան արտասահմանի մէջ, նոյնիսկ հոծ գաղութներէ հեռու։ Վարուժան Վենետիկ ու Պելճիքա գրեց իր «Ցեղին սիրտը»ն ու «Հեթանոս երգեր»ը, ու Սիամանթօ՝ իր ամբողջ գործը։ Եթէ մեծարենց Պոլիս ծաղկեցաւ, Վահան Տէրեան՝ Մոսկուայի մէջ հասակ նետեց իսկ գրագէտներ ունեցանք որոնք երբեք չտեսան հայրենի հողը, ոչ իսկ գաւառը։

Ու կրնա՞յ մէկը պնդել որ անոնք մաս չեն կազմեր հայ գրականութեան, թէ գաւառով գրուած քանի մը գրագէտներն են որ պատմութեան պիտի մնան իբրեւ հա՛յ գրող։ Ինչ պիտի ըլլար մեր գրականութեան վիճակը, եթէ գաւառով սնած ու անէէ անդին հոգիզոն չունեցող գրողներուն միայն մնայինք։ Աղէտ պիտի ըլլար ատիկա։

* *

Եթէ վանքերը գրական պտուղ չտուին, անոր համար չէր որ անոնք գաղութներու մէջ ապրեցան։ Անոնք նախ, բանասիրական աշխատանքներու լծեցին իրենք զիրենք, ու զուտ գրականութիւն մշակելու յաւակնութիւնը երբեք չունեցան։

[illegible] գրականութիւնը թարգմանութենէ եւ ուսումնասիրութենէ անդին չանցաւ։ Եւ եթէ անոնք երբեմն փորձուեցան քերթուած, վէպ ու թատերախաղ գրելու եւ ձախողեցան, անոր համար էր որ աշխարհէն, կեանքէն կտրուած էին, բանտուած չորս պատերու մէջ, ու հոն բանտած իրենց հոգին ալ իրենց գրական [illegible] հորիզոնի պակսեցաւ։ Չի կրնար շնչել քերթուած մը ուր չի բաբախեր սիրտը, ու վէպը՝ որ վանք. ներքինի կը հոտի։ Վենետիկի մէջ բուսած երգերը, վէպերն ու թատերախաղերը երբեք չպիտի անցնին մեր գրականութեան, որովհետեւ կեղծ են, հոգի չունին, աշխարհ չեն տեսած։ Նեանքն է որ անոնց կը պակսի։ Բագրատունին եթէ «Հայկ Դիւցազն»ը գրեց՝ իր բացառիկ տաղանդին ուժովն էր բայց տաղանդն իսկ չկրցաւ անոր կեանք ներարկել. անոր գեղեցկութիւնը ցերմանոցի մը մէջ բուսած ծաղիկի մը արուեստութիւնն է, որ քեզ կը գիւթէ, բայց չի յուզեր Ալիշանը եւս բացառութիւն մը Բագրատունիին պէս. իր խորունկ սիրտն էր որ կրցաւ այդ երգերը պոռթկալ։ Եթէ կեանքը խառնուէր անոնց՝ Ալիշան գոհարներ պիտի թողուր մեր գրականութեան։ Եթէ Վենետիկը գրական ուրիշ պզտիկ կայծեր ունեցաւ, անոր համար էր որ մարդիկ երբեմն պատուհանը բացին, ու դուրսէն օդ կանչեցին ներս։

Բայց, փոխարէն, ի՞նչ տուին Մեկի Հայաստանի վանքերը Մեր Նոր գրականութիւնը գրեթէ բան մը պարտական չէ անոնց։ Արմաշն ու Երուսաղէմը աւելի մօտ էին հայ զանգուածներուն, բայց գրականութիւնը չծաղկեցաւ անոնց ծոցը։ Էջմիածինը հայրենի սրտին վրայ էր, բայց ինչ տուաւ մեր գրականութեան՝ բանասիրական երկերէ զատ։

* *

Վէրքը ուրիշ տեղ փնտռենք։ Եթէ հայ գրականութիւնը չկրցաւ գիմագծութիւն ունենալ՝ հողին ու ջուրին մէջ չփնտռենք պատճառը։ Հայ ժողովուրդին ապրած պայմաններն էին որ անգամալոյծ ըրին այդ գրականութիւնը։ Ոչ մէկ սերունդ իր ամբողջ խօսքը ըսաւ. կիսատ մնաց ու շիջեցաւ, Ու սերունդը որ անցնողին յաջորդեց՝ խարխափելով ելաւ արեւուն. դպրոց չունեցաւ, ու ինք ալ կիսատ ձգեց ու գնաց։

Սերունդները չկապուեցան իրարու։

ՍԻՓՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԱՅԼ ՄԵՌՑՆՈՂ ՄԱՐԴԸ

Ժամկոչը կղպեց ժամուն երկաթէ դուռը, ներս ձգելէ վերջ Յովհաթանը, որ թօթուեց վրայէն ձիւնը, հանեց ձեռքերուն բուրդ ձեռնոցները ու խաչակնքելով, յառաջացաւ դէպի խորանը։ Ընկճուած էր քիչ մը՝ ժամկոչին պաղ վերաբերումին համար։ Մինչդեռ Աստուծոյ տունը բաց պէտք էր ըլլար աշխարհի բոլոր մարդոց առջեւ։

Ժամկոչին վերաբերումին մէջ Յովհաթան տեսաւ ամբողջ գիւղին սիրտը։ Աւելի առաջ չտաւբաւ ան՝ սակայն, իրզաւութիւնները։ Պառկելու և հանգչելու փափաքը մեծ գոհունակութեան ալիքներով կուգար խեղդել ամէն ցաւ։ Վաղը պիտի մեկնէր արդէն, ու տարի մը վերջ նորէն վերադառնար այդ գիւղը։

Ծրար մը կոնակին՝ հսկայական շուքով մը Յովհաթան քալեց դէպի լոյս մը, որ լեզուի պէս կը խօսէր ու պատերուն մաշած սեւցած սուրբերը կ'օրօրէր։

Պահ մը կեցաւ ժամուն մէջտեղը։ Հով մը կը ցնցէր աշտանակները։ Դրացիի մը բուխերիկը կը ճչար հեռուէն՝ վիրաւոր թռչունի մը պէս։

Յովհաթան կեցաւ անգիտակցաբար, նայելու համար պատկերի մը, որ բաներ մը կ'արթնցնէր մէջը, [illegible] պատուհաններուն՝ ուրկէ գիզուող ու երկաթներուն փաթթուող ձիւնին եռոցի ձայն մը կը թափէր եկեղեցիին լռութեան մէջ, մեռածներու գալն փափսացող ոգիներու աշխարհի մը։

Որքան ալ չուզէ մարդ, խաւարանդպդալարար կրկրկգանիր տիղմին մէջ։ Արտաքին խաւարը ծնունդկատուդ ներքինմիութեան մը ուր աշխարհը կ'ընկղմի ամբողջութեամբ՝ ձգելով ետեւէն դառնութեան ահաւոր վիհեր։

Յովհաթան կարծեց պահ մը, երբ քիչ մը ինքզինքին եկաւ, նաւաբեկութենէ մը ազատիլ եւ միակ ազատողը ըլլալ։ Իրմէ զատ ոչ ոք կը տեսնէր չուրջը։ Հաւանաբար մոռնար նաեւ իր ձին, եթէ ասիկա կիցերու հարուածներ չտար դուրսը՝ բակին սալայատակներուն վրայ։

Աշխարհը, սակայն, ուշ կամ կանուխ իր ձգողական ուժի օրէնքով կը քաշէ մարմինները ասոնք կամայ կամ ակամայ կ'իջեցնեն իրենց հետ՝ իրենց հոգիները։ Անհրաժեշտ է հսկայական գինովութիւն մը, հաւատք մը՝ կարենալ պահելու համար ինքզինքը՝ իրականութիւններէն ու մղձաւանջներէն վեր։ Յովհաթան ոչ մէկը ունէր ոչ միւսը։ Հոգեկան թանձր խաւարէ մը վերջ, կը վերադառնայ աշխարհին։

Ան կը վերադառնայ իր քայլերուն վրայէն, որոնց հետքերը հալած ձիւներով սեւ գիծագծեր կը ներկայացնէին կիսամութին մէջ։ Հօս ու հոն բեկորներու պէս քանի մը աթոռակներ ու քուրջէ բազմոցներ։ Ծանր ու խոնաւ հոտ մը ունէր եկեղեցին։ Եւ փիղի հաստ ոտքերու պէս փայտէ չորս սիւներ։ Ցած առաստաղ մը կը ճնշէր գլխուն վրայ։ Յովհաթան յարմար դատեց մտած դուռին մօտ դառնալ ու հոն պառկիլ, մօտիկ ըլլալու համար իր ձիուն ու կառքին, որ կը ճանչար ատեն ատեն, թախծոտ նուագարանի մը նման։

Վար կ'առնէ ուսէն՝ տոպրակը ու խարխափելէն դուրս կը քաշէ հացի կտոր մը։ Յետոյ կը դնէ գլուխը անոր վրայ ու կ'երկարէ ոտքերը պաղ տախտակամածին։

Դուռին ճեղքէն, տախտակամածին վրայէն քամի մը դանակի պէս կը զարնէր կոնակին։ Ան հոգ չըրաւ, քանի կը կրծէր իր հացը. բայց երբ քունը սկսաւ ծանրանալ իրերուն վրայ, տարօրինակ ջղայնութիւն մը ունեցաւ ու չկրցաւ [illegible], մինչեւ որ գիրքը չփոխեց եւ պաղելու վտանգէն ինքզինքը ազատած չզգաց։ Յովհաթան գնաց պառկելու դէպի անկիւնը, խորանին նայող դուռի մը դիմաց։ Ու խաղաղութեամբ սպասեց, իր սովորութեան համաձայն՝ որ քունը, վայրի թռչունը ներս իյնայ իր աչքերէն։ Թանի տարիքը կ'առնէ մարդ, այնչափ դժուար կը քնանայ, կը խորհէր Յովհաթան։ Բայց, սակայն, երբ կը վրիպի, կը ստեղծէ չարչրկող քաոս մը։ Կը թմրեցնէ զոհին ուղեղը, կ'անդամալուծէ զայն ու վրան կ'իյնայ ահաւոր ծանրութեամբ մը։ Պատերը կը շարժին ատեն ատեն, կը խորանան կը թաւալին, կը բարձրանան։ Պատուհանները մարմին ու կերպարանք կ'առնեն։ Շուքեր կը փրթին պատերէն, երթալ ընկղմելով հոս ու հոն։ Միշատակի կտորներ, տեսիլքներ, վայրագ թեւթափներով կուգան դառնալ քնացողին չուրջ, խլելով անոր բերնէն օդը, անոր տակէն հողը։ Յովհաթան կը կորանցնէր քիչ քիչ՝ իր գըտնուած տեղին գիրքը, իր գոյութիւնը ու կ'ըլլէր, կ'ըլլէր չարունակ՝ անջրպետի մը մէջ, կամ կը խրէր իր յոգնած, կոտտացող երակներուն ցանցին մէջ, ու կը [illegible]։

Առաջքը առնելու համար արագօրէն ծաւալող չարչարանքին, գերագոյն ճիգ մը ըրաւ անոր ելաւ նստաւ տախտակամածին վրայ։ Հանեց ոչխարի մորթէ վերարկուին գրպանէն ծխախոտը։ Փաթթեց հատ մը իր ստուած մատներուն փչելով, ու վառեց լուցկին։

Լուցկիին լոյսը սեւ ծրար մը բացաւ մութին մէջ, Յովհաթան մոռցաւ սիկարը։ Վառեց երկրորդ լուցկի մը, դիտելու համար անակնկալ դրացին։

Սեւ լաթի մը տակ տարածուած պզտիկ մարմին մըն էր աղջիկ։

Իրեն պէս ո՞ր ճամբորդն էր որ եկած ինկած էր հոս, գիշերը անցնելու համար, կը խորհէր Յովհաթան ու ո՞ր խեղճն էր որ այս ցուրտին առանց բարակ լաթի մը տակ յանձն առած էր քնանալ, երր անակնկալ կերպով ոտքին անցաւ ծածկող ծածկոցը ու դուրս ձգեց կնոջ տըժգոյն դէմք մը։

Լուցկին մարեցաւ ու Յովհաթան քաղութիւնը չունեցաւ ուրիշ մը վառելու։ Դագաղ մը, փայտէ խաչեր ու եկեղեցական զանազան առարկաներ խրած էին լոյսին մեռնող հարուածին հետ, մարդուն աչքերուն մէջ։ Սարսուռ մը հազարաւոր անիւներ կը գլորէր անոր միսերուն մէջ։ Բայց Յովհաթան բռնեց ինքզինքը։ Զուգեց հաւատալ անմիջապէս՝ ինքզինքին ու եւ մղեց մեռելի մը քով ըլլալու գաղափարը։ Ինկաւ ամբողջ ուշադրութեամբը քարացած մարմնին վրայ, կեանքը մատնող նշաններ փնտռելու համար։ Սկսաւ հազալ կամաց մը, նախ, չանհանգստացնելու համար անծանօթ կինը։ Ու բարձրացո՛ւց ձայնը։

Ոչ մէկ նշան։ Յովհաթան նկատեց այն ատեն որ կինէն պզտիկ շշուկ մը, չնչին խոկոց մը անգամ չէր հասեր։ Ան կը տանի այն ատեն կամաց մը ձեռքը, որ կը նստի սառած շրթունքներու վրայ եւ ուրկէ կը նետուի ետ զզուանկաւոր բանի մը նման։

Ջղային ուժգնութեամբ մը հարուածեց այն ատեն մարդը, իր առջեւ տարածուած մակոյկը՝ հաստ, կարծր կօշիկի մը քիթովը ու ինքզինքը կորսնցնելով, ինկաւ անոր վրայ։ Հազիւ կրցաւ ան ինքզինքը նետել քանի մը քայլ ետ։ Մարդուն մարմինը այդ հարուածէն վերջ, ամէն բանի մը դպելուն կը սարսռար, տկար տենդի թրթռացումներով։

Ահռելի վախը, սակայն, կը լեցնէ մարդը մէկ վայրկեանի մէջ հսկայական առեղծութիւնով մը, քաջութեամբ եւ կատաղութեամբ։

Յովհաթանի աչքերը անասնական փայլ առին՝ պատուի գլուխի մը չափ լուսամուտի մը առջեւ։ Թեւերը դուռին երկաթներուն կը նայէր, կզակները սեղմած։ Սեւ ծրարը մութին մէջ հալած ու տարածուած էր պատէ պատ։ Տժգոյն դիմակը կը փայլատակէր ատեն ատեն, թեթեւ ճառագայթ մը խլելով խորանէն եկող լոյսէն։ Մեռելը կը ծծէր, կը խմէր Յովհաթանի սիրտը։ Կոնակէն դուռը հովին ցնցումներով կը հրէր մարդը երեսի վրայ, նետելու համար զայն մեռելին վրայ։ Մարդուն աչքերը սկսեր էին պղտորիլ։ Դիակի մը փոխարէն ստուերներու ամբոխ մըն էր որ կ'ակնկոծէր հիմա անոնց դէմ թեւեր ու ոտքեր, մատներ ու ակռաներ կը քաշէին մարդը։

Հովը դուռը կը լզէր։ Ժամուն ներսէն, ծովի մը հեռաւոր ալեկոծումին նման ալյանդակ ձայներ կը գլորէին, մերթ ընդ մերթ։ Բուխերիկը կը ճչար։ Ձին պայտերը կը զարնէր քարերուն։

Յովհաթան զէնքը քաշեց մէջքէն։

— Հա՛յ հոգիդ սուրբ, զօրաւոր Աստուած...

Այսպէս բաած է ան միշտ լեռներուն մէջ, գայլերուն ու աւազակներուն դիմաց։ Առանց անոնց, Յովհաթանի մատը պիտի սառէր ատրճանակին վրայ։

Ու կրակեց ետեւէ ետեւ։

Փամփուշտները ծրծռնակներու ճռուողիւնով, օձերու սուլոցներով կը խրէին աջ ու ձախ։ Ապակի մը կոտրեցաւ հեռուն։ Հով մը սրարշաւ եկաւ ձիուն տարածել ժամուն մէջ ու չարժել առաստաղէն կախուած պըրիսմակէ ջահերը։ Խորանին պատարագը օրօրուեցաւ ու ալեկոծեց սաւերները։ Հազարաւոր [illegible] կոկորդներու կլկլոցով, եկեղեցին ձէթ կը կլլէր կարծէք։ Եկեղեցին կը շարժէր ալեկոծութեան բռնուած ու ճռացող առագաստանաւի մը պէս, խուճապի բռնուած հրեշտակներու երամի մը պէս։ Եկեղեցին կ'արձագանգէր խռոցի մը նման։

Նուներ հաչեցին։

Փեղկեր բացուեցան։ Բազեւու ձայներով ծանր անըմբռնելի բառեր լսուեցան։

Զարհուրելի երեւոյթ մը սակայն կը կեցնէ յանկարծ փամփուշտներուն սուլոցը։ Մեռելը կը շարժի։ Զէնքը կ'իյնայ Յովնաթանի ձեռքէն։ Մեռելը ճիչ մը կ'արձակէ։ Յովհաթան կը պառայ կատաղօրէն։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

93.— ՕՐՕՐ ԽՆՈՒՍԷՆ

Ջուրն է եկեր, բնդ(*) է կապեր
Խնուս բերդի տակ

կոտրեր են թեւեր. ո՞վ զարկեց
եղնիկին գնդակ,

վ.ախ մեջ իմ սրտիկին վառեց
բոց ու կրակ:

Ա՛խ, դու բըինդար(**) տնաւեր:
բինկէօլ սարէն վար է իջեր իմ
եղնիկ.

Եօթ աղբիւրէ ջուր է խմեր իմ
եղնիկ.

Թողէք ձեր անմունն Աստուածն
որ սիրէք,

երթամ, տեսնեմ էն իմ վիրաւոր
եղնիկ.

Հաւաքից՝ Ա. Հայկունի

(*) Լճակ։

(**) Վիրաւոր։

ՆՈՐ ԿԵՆՑ...

(ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ...

ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

...ու ծով մ'է այս գիշեր, խոր-
ճուրդներով գալարուն.
...նուա՝, ինկի՛ր մէջն անուշոդ
մ'ալ-ձու դիր ընտանի.
...ւոկ բոծերս Թող լողան, ճեր-
մակ լոյսիդ տակ աղուոր
...մայրաւթեամբ ճամբուրուած
գիշերին մէջ ճեշտօրօր:

...ծաղիկներ Թո՛ղ բուսնին, իմ
մաճճիս շուրջ կաթնային,
...բ ուղրումներ Թող խնկեն, նոր
երանգներ Թող ծնին,
...երազներ բուրվառող ոլորսիս
մէջ Թաթխուած
...ալ ծաղկի վարդի պէս,
սիրոյ անուրջը գրկած:

...ւմուԹիւնս ցօղէ մտերիմիս
հոգիին,
...ւԹիւնը աղուոր, մինչեւ
ալքերն իր սրտին,
...անդրադարձ շողի պէս, իբրեւ
ճեղուկ մ'արծաԹէ
...իմ սրտիս եւ ճոգւոյս խորու-
Թեան մէջ կաթկըԹէ:

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

...ԼԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«L'Amitié Française»ի մէջ՝ ...րսէջ փան խօսելով Հայ եւ ռուս ...ղթականներու վրայ՝ կը գրէ.
—«Մեծ պատերազմէն յե... ...յրուած՝ Ռուսիոյ եւ Թուր... ...ոյ սահմանակից եւրոպական եր... ...ներուն մէջ, յետոյ Միրձաւոր ...եւիլքէն մինչեւ Չինաստան, ...իրուեցան ի վերջոյ գարձեալ ...ղափոխուիլ՝ փնտռելու համար ...կիր մը որ կարենար իրենց գործ ...պահովել:

...փորձը գառն էր, դժուար, տա... ...պալից ու արկածալից:
...Բայց պէտք է խոստովանիլ ...ողնուԹեան ...ոնէնիմէջ, ...անէնի ...ին վրայ, անհատներ, ընկերու... ...ներ եւ պետուԹիւններ, գան... ...ացին բարեհաճուԹեան, այ... ...րուԹեան եւ վեհանձնուԹեան: Շնորհիւ այս ճիգերուն, բազ... ...Թիւ գաղթականներ փրկուե... ...ստոյգ մահէ: Ընկիզ յետոյ, ...ք կրցան հիմնել ստորճանա... ...զօրացնել, տնտեսական կաց... ...ենպատուԹիւն այն երկրին մէջ, ...իրենց ապաստան էր տուեր, եւ ...ւԹեան գործը դեռ այսօր կը ...շարունակուի, այնպէս որ, կարելի ...նախատեսել այն պահը, ուր ...ղթականներու նիւթական հաս... ...ման հարցը լուծուած պիտի ...ալ:

...Դեռ աւելին կար: Այս գաղ... ...ականները որ զրկուած էին ի... ...ն հպատակուԹենէն եւ յաճախ, ...ուԹեան որեւէ փաստաԹուղԹ ...չունէին, կը նմանէին անանուն ...կերներու ու կ'ենթարկուէին ...ս վիճակէն բխող դժուարու... ...Թիւններու:

կառավարուԹիւններու միջեւ համաձայնուԹեամբ մը ի նպաստ անոնց ստեղծուեցան Նանսէնեան անցագիրները, որոնց շնորհիւ անոնք կրցան տիրանալ իրենց օրինական ինքնուԹեան եւ երկրէ երկիր տեղափոխուԹեան իրաւունքին: Յառաջդիմութիւն մըն էր, բայց դեռ անցնելիք պատուար մը եւս կը մնար,— այն էր՝ ջնջել անոնց իրաւական վիճակը, քանի որ, անոնց արտասահմանի մէջ բնակուԹիւնը կը ձգտի տեւական դառնալ:

Ասոր համար, պէտք էր պետուԹիւններու հետ անոնց յարաբերուԹիւնները կանոնագրել, հաստատել՝ քաղաքացիական փաստաԹուղԹերու տուացման պայմանները, կամ իրենց բնիկ երկրին մէջ տուացած ԹուղԹերուն արժէքը վաւերացնել, եւ այլն:

Անապահով եւ անկայուն վիճակը ուր ցարդ կը գտնուէին գաղթականները, ոչ միայն կարելի չէր հաշտեցնել իրաւունքի ըմբռնումին հետ, այլ նաեւ վնասաբեր էր իրենց՝ գաղթականներուն իսկ, ու նաեւ հպատակներուն այն երկրին ուր կը բնակէին:

Դիւրին է հասկնալ Թէ՝ հայ-ընտանիք մէկ միլիոն անձեր, ընդհանուրին օգտին իսկ համար, կարելի չէր որ միայն անպաշտպան եւ առանց ունենալու իրենց յատուկ՝ բացորոշ, իրաւական վիճակը:

Այս կէտն է որ ջնջելու համար վերջերս խորհրդակցուԹեան նստած էին Ժընէվի մէջ, զանազան պետուԹիւններ:

Անոնք՝ յանդգնօրէն ընդառաջ գացին հարցին, եւ աննախընԹաց այս խնդրին՝ նոր բայց ընդհանուր շահին համապատասխան լուծումներ տալով, քանի մը ժողովներու մէջ, անոնք ջնջեցին գաղթականներու իրաւական դրուԹեան պայմանները:

Նշանակալի յառաջդիմուԹիւն մըն է որ գաղթականներուն պիտի պարգեւէ աւելի բարօրուԹիւն:

ՄԱՆՉ ԶԱՒԱԿ ՇԻՆԵԼՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Վարշաւայէն «Տէյլի Նիուզ»ի կը հաղորդեն որ Տօքթ. Կարոլ Շտոցքա, որ հայր է ինը մանչ զաւակներու, կը յայտնէ Թէ սեռերու որոշման հարցը լուծած է եւ Թէ գտած է գաղտնիքը, որուն համաձայն ծնողքները եԹէ ուզեն միայն մանչ զաւակ պիտի կրնան չինել:

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Կեսարիա քաղաքէն օգոստ. 18ին երկու ընտանիք (7 հոգի) հասան Պոլիս եւ ԽնամատարուԹեան կողմէ տեղաւորուեցան Օրթագիւղի կայանը: Հաւանական է որ այս օրերս ուրիշ ընտանիքներ ալ հասնին:

ԼՈՆՏՈՆԻ «ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ»

Լոնտոնի օդային ռազմափորձին մասին, որ տեղի ունեցաւ երկու շաբաԹ առաջ, մասնագէտներու տեղեկագիրը դեռ չէ հրապարակուած: Բայց անգլիական ու եւրոպական Թերթեր, դեռ կը շարունակեն զբաղիլ անով:

Երբ մեծ պատերազմը վերջացաւ, Անգլիա նկատեց որ ծովերու տիրապետուԹիւնը այլեւս ամէն ինչ չէր: Պէտք էր եԹէ ոչ տիրել գոնէ դիմադրել օդին: Այս հարցն էր որ պիտի լուծէր Լոնտոնի վրայ օդային յարձակումը: Նման փորձ մը կատարուած էր անցեալ տարի: Բայց ստացուած արդիւնքը անորոշ էր: Պէտք էր ուրեմն կրկնել: Եւ այս տարի, նոյն փորձերը պատրաստուեցան աւելի կատարեալ կերպով:

Տրամադրելի բոլոր միջոցները գործածուեցան: Թշնամիին ուժը բաղկացած էր 300 ռմբաձիգ օդանաւերէ: Իսկ Լոնտոնի զօրամասը ցամաքային պաշտպանուԹեան ամէնէն կատարեալ միջոցներուն հետ, իր տրամադրուԹեան տակ ունէր 200 կտոր հալածանքի եւ պայքարի օդանաւեր: Ասկից զատ՝ զօրաշարժի ենթարկուած էին պահեստի գիտակներն ու օդանաւորդները: Մէկ խօսքով՝ օդային յարձակման դէմ՝ Լոնտոնը պաշտպանելու համար ամէն միջոց ձեռք առնուած էր: Բայց հակառակ ասոր, Լոնտոնը ռմբակոծուեցաւ վտանգաւոր կերպով:

Կը հաշուուի որ չորս օր տեւող այս գործողուԹիւններու ընթացքին, յարձակող օդանաւերը պիտի կրնային 102 Թօնօ պայԹուցիկ տեղացնել քաղաքին վրայ: Իրականութեան մէջ, վնասները անհաւոր պիտի ըլլային, քաղաքը քանդուած պիտի ըլլար, փոխարէն 179 օդանաւի, զոր Թշնամին կորսնցուցած պիտի ըլլար պայքարին մէջ:

Բայց ինչ որ ալ ըլլան ռազմափորձին եզրակացուԹիւնները, օդանաւորդական միջազգային շրջանակները, անգլիական յաղԹանակ մը կը նշմարեն անոր մէջ:

Չորս ցերեկ ու գիշեր տեւող այս փորձերուն ընթացքին, որեւէ օդանաւորդ չէ արկածուած: Օդանաւ մը միայն կրակ առաւ օդին մէջ. իսկ նաւորդը կրցաւ անվնաս փրկուիլ, անկարգելով իջնալով տանիքի մը վրայ: Հինգ հարիւր օդանաւեր մասնակցած են փորձին՝ հաւաքաբար կտրելով 400.000 մղոն ճամբայ, նուազագոյն արկածով: Մասնագէտները այս արդիւնքը կը նկատեն շատ պատուաբեր անգլիական օդանաւերուն համար և զանոնք կը դնեն առաջին գծին վրայ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՓՕՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բամօէն Ֆերմուկներու ճամբուն վրայ, Մարսէյլէն հանրակառքով քսան վայրկեան հեռու, դաշտային սակայն օդաւէտ արուարձաններէն մէկն է նաեւ Լա Փօմ:

Երկու բարեկեցիկ Հայեր երկու մեծ շէնքեր վարձելով հոն ամփոփած են մօտ 12-15 ընտանիքներ, որոնք ընդհանրապէս բանուոր ըլլալով, կ'ապրին համեստ կեանք մը:

Ընտանիքի անդամներուն գրեԹէ բոլորն ալ կ'աշխատին մեծով պզտիկով: Կան ընտանիքներ որոնց անդամներուն մեծ մասը Մարսէյլ կ'իջնէ գործելու համար եւ իրենց ծախքը կ'ըլլայ անհամեմատ աւելի: ԵրԹեւեկի այս դժուարուԹիւններով հանդերձ, մեր հայրենակիցները գոհ են իրենց վիճակէն, որովհետեւ կը ծծեն անապակ օդ եւ կ'ապրին քաղաքներու ժխորէն հեռու, խաղաղ ու հանգիստ:

Լա Փօմի յիշեալ երկու շէնքերէն մէկը ունի պզտիկ սիրուն պարտէզ մը կանաչ Թուփերով. առջեւէն կ'անցնի Մարսէյլի հանրածանօԹ ջրանցքը: Այս պարտէզին մէկ անկիւնը պատրաստուած է կոկիկ բեմ մը: Երկու տարի է զանազան միուԹիւններու եւ կուսակցուԹիւններու կողմէ այս պարտէզին մէջ կը սարքուին ընտանեկան խնջոյքներ, հանդէսներ եւ հաւաքոյԹներ: Օգոստ. 19ին կիրակին ալ Բարձր Հայքի Երիտ. ՄիուԹիւնը տուաւ իր դաշտահանդէսը:

Մարսէյլէն, Սէն Լուէն եւ Վալլպարէյէն ընտրեալ հասարակուԹիւն մը փուԹացեր էր քաջալերել այս բուռ մը եռանդուն երիտասարդները, որոնք առանց նկատի առնելու իրենց անկայուն բանուորի դիրքը, հաւաքուեր են միուԹեան մը շուրջ եւ անօրինակ զոհաբերուԹեամբ կը ջանան ապրեցնել իրենց մայրենի լեզուն, Հայը Հայ պահելու համար այս օտար հորիզոններու տակ:

Բեմին երկու կողմերը զարդարուած էին հայկական ու ֆրանսական դրօշակներով: Մեր հայրենիքով բացումը կատարուելէ վերջ, երիտասարդ մը երկու խօսքով բացատրեց իրենց նպատակն ու ծրագիրը: Խմբերգներէն վերջ երիտասարդ մը արտասանեց «Դէպի երկիր»ը: Հաշւի արտասանած էր՝

«Ամէն տեղ է որոնում Հայը
ապաստան
Բացի այն երկրից որ կոչւում
է Հայաստան»

Ծերունի մը յանկարծ հառաչեց քովէս.

— Իրաւունք ունիս, զաւակս, Թափառական ազգ ենք, Թրքացեր են հայրենիքի մեր հայրենակիցները, եւ ահա այդ Թրքացածներու ձեռքն է մեր ճակատագիրը:

Վշտահար ծերունին յուզուած կը պատմէր Թէ՝ զաւակ մը ունի Հայաստանի մէջ, հարս ու Թոռնիկներ, ու երկու տարի է կ'աշխատի «վիզա» առնել, բայց չի յաջողիր:

Երգերէն, արտասանուԹիւններէն վերջ, ընկեր Մ. Գույումճեան բանախօսուԹեամբ մը բացատրեց Թափառական հայ երիտասարդներու հայրենասիրական այսպիսի շարժումներու գաղտնիքը: Շնորհաւորելով Բարձր Հայքի երիտասարդները, Թելադրեց միանալ մէկ նպատակի շուրջ, առանց քաղաքի ու գաւառի նեղմիտ հաշիւներու:

Աճուրդէ մը վերջ, քրքջալիր զաւեշտով մը վերջացաւ հանդէսը, գոհ տպաւորուԹիւն մը ձգելով բոլոր ներկաներուն վրայ:

Միեւնոյն օրը Քան Միրապօի մէջ տեղի կ'ունենայ դաշտահանդէս մը, Հօկ-համայնավարներու կողմէ: Ներկաները զգուանքով կը պատմեն շարք մը անպատուաբեր արարքներ: Յայտագրի չգոյուԹեան պատճառով, «ես արտասանուԹիւն գիտեմ, երգել գիտեմ» ըսողը բեմ կը հանեն, եւ ի լրումն խայտառակուԹեան, տղեկ մը Թուրքերէն արտասանուԹիւն մը կ'ընէ ու կը ծափահարուի իր ընկերներուն կողմէ...

Մեր պիտի զգաստանան արդեօք...

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՇՈՄԵՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՇՈՄԵՐԱՔ, 22 օգոստոս.— Այս գիւղը կը գտնուի Փրիվայէն 7 քիլոմեդր հեռու, բլուրի մը ստորոտը: Մեր հայրենակիցներուն Թիւը կը հաշուուի 70—80, մեծ մասը Եոզղատցիներ եւ ՄալաԹիացիներ: Հոս ալ սովորուԹիւն եղած է Թուրքերէն խօսիլ, կարծես իրենց մայրենի լեզուն ըլլար: Քանի մը Ֆրանսացիներ որոնք ընդհ պատերազմին մեր կողմերը եղած ըլլալով, սորված են քանի մը Թուրքերէն բառեր, կ'ըլլեն մեզի համար կ'ըսեն Թէ սահմանէն վտարուած սուլԹանական Թուրքեր ենք...

Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին մետաքսի գործարաններու մէջ, կիները 9—10 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 15—17 ֆր., իսկ այրերը 20—22 ֆր.: Հայերը իրենց ժրաջան աշխատուԹեամբ սիրելի դարձած են գործարանատիրոջ: Կօշկակար հայրենակից մըն ալ ունինք, որ տեղացիներուն ուշադրուԹիւնը գրաւած է:

Երկու տարուան ընթացքին ունեցած ենք երեք ծնունդ եւ երկու մահ: Մէկուկէս տարի առաջ, քանի մը Հօկճիներ, ֆուԹպոլի խումբ մը կազմեցին, հրապուրելով երիտասարդուԹիւնը: Շատեր ուզեցին միանալ այդ մարզական խումբին, բայց մեր պարոնները պայման դրին որ նախ Հօկին անդամագրուին: Եւ խեղճերը գնացին մէկ մէկ անդամատոմս: ԽարդախուԹիւնը երկար չտեւեց: Առաջին բանախօսուԹեան, որ տեղի ունեցաւ սենեակի մը մէջ, պարզուեցաւ գաղտնիքը եւ 50 անդամներէն մնացին 17 հոգի: Հօկը այս մէկ ու կէս տարուան ընթացքին երկու բանախօսուԹենէ զատ գործ չէ ունեցած: Ընդհակառակն անդամները իրարու ետեւէ հրաժարելով կազմեցին Հ. Յ. ԴաշնակցուԹեան խումբ մը Փրիվայի մէջ (այժմ ենթակոմիտէ):

Երկրորդ բանախօսուԹիւնը տեղի ունեցաւ օգոստոս 20ին, նախագահին բնակարանը: Որոշեալ ժամը անցած էր, բայց հազիւ 10 հոգի կը համրուէր, որոնց երկուքը դաշնակցական, երեքը չէզոք, իսկ մնացեալներն ալ վարչուԹեան անդամներ:

Օրուան «բանախօսը», որուն անունը յիշել մեծ պիտի ըլլար, նշանացի հրաւէրով մը բարձրացաւ բեմ եւ սեկար մը վառելէ ու օդի հոտող Թաշկինակը հանելէ յետոյ, յայտարարեց Թէ Թուրքերէն չի գիտեր, բայց պիտի ջանայ Թուրքերէն բանախօսել, քանի որ ներկաները հայերէն չեն հասկնար: Պատրուակ մը՝ իր հայերէն չգիտնալը ծածկելու: Եւ սկսաւ Թուրքերէն հայհոյել Հ. Յ. ԴաշնակցուԹեան:

Սուտերու տոպրակը պարպելէ յետոյ, յայտնեց Թէ կրնանք հարցումներ ուղղել, բայց փոխանակ պատասխանելու, սկըսաւ նոր հէքեաԹներ պատմել: Մէկ տարուան Դաշնակցականներ անգամ կը ծիծաղէին իր տգիտուԹեան վրայ:

Ե. Նաւասարդեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՑՈՐՔ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մօտ երկու ամիս դադարէ վերջ «Ցորք» պատրաստած է մրցումներու շարք մը, որոնց առաջինը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի, Շուազի-լը-Ռուայի մարզարանը տեղական Ա. խումբին դէմ (S. C. Choisy): Պատւոյ դասակարգէն այս խումբը, որ մինչեւ 1926 մեծ ճամբաւ ունէր, վերջին երկու եղանակները տկար անցնելէ վերջ, այս տարի կրցած է զօրացնել իր խումբը ուժեղ խաղացողներով եւ տարակոյս չկայ որ իր հին դիրքը վերագրաւէ պատուոյ դասակարգին մէջ: Ժամադրավայրն է Սէն-Միշէլի կայարանը 1.30ին, շոգեկառքը կը մեկնի 1,55ին:

Տ. Յ. Կ.

ՆԱՒԹ ՇԻՐԱԿԻ ՄԷՋ

«Շիրակեան Նաւթ» խառնապետ բաժնետիրական ընկերուԹեան Շիրակի տափաստանին մէջ ունեցած ճեռնաշնորհի շրջանը տուաւ իր առաջին պտուղը: 375 մեդր տարածուԹեամբ հոր փորուելէ յետոյ, առաջին նաւԹը երեւան եկաւ:

ՆաւԹէն առաջ կազեր դուրս եկան: Երկու օրուան ընթացքին մօտ 80 փուԹ նաւԹ ստացուեցաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԵԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

...ու դարձաւ, Անանիա կը զգար ...մ'ոյլը կը գողար, ակռաները ...րու կը զարնուէին: Մեծ դրան ...չեւ հասնելուն՝ ծռեցաւ, տղուն ...երուն վրա՛յ ամբացուց տոպրա... ...համբուրեց եւ ըսաւ.

—Գնա հիմա

Անանիա ներս մտաւ մեծ ...ունէն, տեսաւ միւս դուռը, յա... ...ջացաւ եւ ինքզինքը գտաւ սեւ ...ց մը: Ցեսաւ վառած փուռ մը, ...ն վրայ կաԹսայ մը կ'եռար: ...մը կը դարձնէր ծանր, բիւղօտ ...մը, որ կլոր տաշտի մը մէջ ...Բարձրահասակ մէկը գլուխը ...ը, բիւղօտ զգեստներով, ձիուն ...եւէն կ'երԹար՝ Թիով մը խառ... ...տաշտին մէջի նիւԹը: Ուրիշ

երկու հոգիներ կ'երԹային ու կուգային, մղելով մեքենայ մը, ուրկէ իւղ կը հոսէր:

Պրակին առջեւ, կարմիր գլխարկով տղայ մը նստած էր: Առաջին անգամ ան տեսաւ օտարական պզտիկը եւ Մուրացիկ մը կարծելով պոռաց.— Կորսուէ՛:

Անանիա, երկչոտ, տոպրակին տակ անշարժ, չպատասխանեց: Կը սպասէր Մօրը գալուն:

Թի ունեցող մարդը խիստ նայուածքով մը մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ուզես

Իր հայրն էր: Անանիա երկչոտուԹեամբ անոր նայեցաւ եւ կրկնեց Մօրը Թելադրած խօսքը.

— Ես Ալի Դեբիոսի զաւակն եմ Միւսներն ալ կանգ առին: Մէկը կանչեց անմիջապէս

— Ի՞նչ, զաւա՞կդ:

Բարձրահասակ մարդը Թին վար նետեց, ծռեցաւ, բռնեց Անանիայի Թեւէն, ցնցեց զայն եւ հարցուց

— Ո՞վ, ո՞վ զրկեց քեզ, ի՞նչ կ'ուզես, ո՞ւր է մայրդ:

— Դուրսն է..., հիմա պիտի գայ

Մարդը դուրս վազեց: Ալի անհետացած էր եւ մէկը տեղեկուԹիւն մը չառաւ իր մասին:

Մարդուն Ցատանա անուն կինը, չափահաս, բայց դեռ գեղեցիկ, գիրուկ եւ ճերմակ, շագանակագոյն աչքերով եւ ԹեԹեւ պեխերով, խելով պառաւհանձը՝ վազեց եկաւ: Ջաղացք գալուն պէս, Անանիայի ուսէն բռնեց, ուշով քննեց:

— Մի՛ լար պզտիկս, ըսաւ քաղցրուԹեամբ: Հիմա մամադ պիտի գայ:

— Ո՞ւր գացեր է, ո՞ւրկէ պիտի գտնեմ, կը հարցնէր լքուած փոքրիկը, յուսահատօրէն եւ լալով անմխիԹար:

Վախցած ըլլալու եւ Ո՞ւր է արդեօք հիմակ: Ինչո՞ւ չի գար: Այդ չոր, բիղոտ մա՞րդն է իր հայրը:

Ցատանայի քաղցր խօսքերն ու գգուանքները հանդարտեցուցին տղան: Լալը դադրեցուց. սրբեց արցունքները այտերուն վրայէն, յետոյ մտածեց փախչելու մասին:

Կինը, ջաղացպանը, մարդիկը, տղան ամէնն ալ կը կանչէին, կը խնդային:

— Ճիշտ զաւակդ է, բոլորովին քեզի կը նմանի, կ'ըսէր կինը:

Ջաղացպանը կը գոչէր

— Չեմ ուզե՛ր, չե՛մ ուզեր:

— Ուրա՛ չունիս, այս ի՛նչ անգութ ես

Ո՛վ Ս. կատարինէ, կարելի՞ է որ մարդ մը այսքան չար ըլլայ, կ'ըսէր Ցատանա, քիչ մը կատակով, կէս լուրջ: Անանիա միշտ նոյնն ես, երբեք չես փոխուեր:

—Ով կ'ուզես որ ըլլամ. Հիմա ոստիկանատուն կ'երԹամ:

— Դուն տեղ մը պիտի չերԹաս, յիմա՛ր: Կ'ուզես հրապարակ հանել անհաւատարմուԹիւնդ, ամօԹնորէն դիտել տուաւ կինը:

Որովհետեւ միւսը դեռ կը պնդէր, կինը աւելցուց

— Շատ աղէկ. վաղը կ'երԹաս, հիմակ գործդ նայէ՛ եւ յիշէ՛ որ Սողոմոն իմաստուն կ'ըսէր. «Իրիկուան կատաղուԹիւնդ վաղուան ձգէ...»:

Երեք մարդիկն ալ աշխատիլ սկսան:

Ջաղացպանը դեռ կը հայհոյէր, միւսները կը ծիծաղէին: Կինը կը կրկնէր

— Թէ՛ յանցաւոր ես, Թեէրաւոնք ունենալ կ'ուզես: Ու Թէ գուն, այլ ես բարկանալու եմ:

—Մի՛ լար տղաս ըսաւ գառնալովտղուն, որ նորէն հեծկլտալ կսեր էր, վաղը կարգի կը գնենք ամէն բան: Թռչունները բոյնէն կը հեռանան երբ որ Թեւերը բացուին:

— Գիտէ՞ք որ այս Թռչնիկը կ'ապրէր, հարցուց մէկը:

— Ո՞ւր գնաց մայրդ, հարցուց կարմիր գլխարկով տղան՝ Անանիայի առջեւ կենալով:

— Բուստիանեն'գդու, գոչեց ջաղացպանը, եԹէ չլռես, ծեծ պիտի ուտես...

— փորձեցէ՛ք քիչ մը, պատասխանեց տղան լրբօրէն:

Ցատանա կը հարցաքննէր տղան՝ զննելով խեղճ զգեստները: Անանիա պատմեց գլխէն անցածը, հեծկլտուքներով ընդմիջուած անորոշ ձայնով մը:

— Խե՛ղճ պզտիկս, անԹե՞ւ Թռչուն, անբոյն եւ անԹեւ, կ'ըսէր կինը գԹալովՄի լար հոգիս, անօԹի ես, անանկ չէ՞: Հիմա տուն երԹանք, քեզի ուտելիք տամ, յետոյ քնանալու կ'երԹաս եւ վաղը կը կարգադրենք ամէն բան:

Այս խոստումով մօտակայ տնակը տարաւ եւ ճերմակ հաց, պանիր, հաւկիԹ մը եւ խնձոր մը տուաւ:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀեԹում

մտելու, կամ, եթէ կը միջամտեն... Իտալիան ալ միասին պէտք է առնեն։

ՊՈՒԼԿԱՐ ՏԱԳՆԱՊԸ ՓԱՐԱՏԱԾ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վարչապետ Լիափչէֆ յաջողած է ներդաշնակութիւնը վերահաստատել դահլիճին մէջ։ Առ այժմ տագնապը յետաձգուած կը թուի, մինչեւ ժընեւի Ելմտական Ցանձնաժողովին յառաջիկայ նիստը, որուն մէջ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին պուլկարական փոխառութեան մասին։

Պատերազմական նախարար զօր. Վոլքոֆ վառնա երթալով երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ թագաւորին հետ։ Զօրավարը թագաւորին հետ պիտի մասնակցի այն զինուորական արարողութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Պուլկարիոյ ազատագրութեան 50ամեակին առթիւ եւ տօնելու համար 1877ին պուլկար կամաւորներու Շիփքայի կիրճին մէջ մղած կռիւներուն տարեդարձը։

Պուրոֆ այժմ կը հերքէ թէ ոեւէ վէճ կար իր եւ զօր. Վոլքոֆի միջեւ։ Այս վերջինին հրաժարականը մերժուած է։

Կառավարութիւնը տակաւին նկատի կ'առնէ անգլօ-ֆրանսական դիմումը Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան մասին, եւ միաժամանակ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են յեղափոխականներուն դէմ։

Դեռ մանրամասնութիւններ չկան, սակայն շնորհիւ այդ միջոցներուն, կարելի պիտի ըլլայ կարգը պահպանել սահմանագլուխին վրայ։

Թուրք նաւատորմին ռազմափորձերը

Թուրք նաւատորմը, որ ամիսէ մը ի վեր կղզիներու բացերը գիշեր-ցորեկ ռազմափորձ կը կատարէր, Տարտանէլ մեկնեցաւ։ «Փէյքը Շէվքէթ» թորփիլանաւն ալ Ոսկեղջիւրէն ելլելով միացաւ նաւատորմին։ Ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի փաշա ներկայ գտնուեցաւ ռազմափորձերուն, ընդծովեայի մը մէջէն։ Փաշան իր տեսած կանոնաւորութեան համար գոհունակութիւն յայտնեց ծովակալին։ Նաւատորմը Տարտանէլի մօտերը պիտի շարունակէ իր ռազմափորձերը, որոնց պիտի մասնակցին «Համիտիէ» եւ «Մէճիտիէ» զրահաւորները, եւ «Փէյքը Շէվքէթ», «Պէրքը Սաֆվէթ», «Թաշոզ», «Պասրա» եւ «Սամսոն» թորփիլանաւերը։ Նաւատորմը հինգ օր յետոյ Պոլիս պիտի դառնայ։

Դասընթացք թուրք նոր տառերու համար

Նոր տառերը տարածելու նպատակով թափուած ջանքերը փութով առաջ կը տարուին։ Բացուած է առաջին դասընթացք մը, որուն կը հետեւին 200 ուսուցիչներ։ Պոլսի, Իզմիրի եւ Պրուսայի նախակրթարաններու ուսուցիչները եւ կրթական քննիչները Պոլիս հրաւիրուած են՝ հետեւելու համար այս դասընթացքին։ Ուսուցիչները ցերեկները դպրոցականներուն, իսկ գիշերները ժողովուրդին պիտի սորվեցնեն նոր տառերը։ Պոլիս քաղաքը բաժնուած է կրթական 10 շրջանակներու։ Այս բոլոր շրջանակներուն մէջ դասընթացքներ պիտի բացուին։ Մեծ իրաւունքը մասնուած են Պապը Ալիի գրավաճառները։ Զուլինները մամլոյ ընկերակցութեան դիմելով խնդրեցին որ թերթերը տեղական նոր տառերը նախընտրեն եւ եւրոպայէն ապսպրանք չընեն։

• Համալսարանի տնօրէնութիւնը ժողովրդային դասախօսութիւններու շարք մը կազմակերպած է՝ նոր տառերու գործածութեան ի նպաստ։ Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի կարելի ըլլայ անթել հեռաձայնով Պոլսոյ ամէն կողմէն լսել այս դասախօսութիւնները։ Դասախօս կարգուած է հոգեբանութեան ուսուցիչ Շէքիպ պէյ։ Սէյրը Սէֆայինի ընկերութիւնը հանած է շոգենաւերու արաբական տառերով գրուած անունները, անոնց տեղ լատինական տառեր զետեղելու համար։ Քաղաքապետ եւ կուսակալի փոխանորդ Մուհիտտին պէյ սկսած է նոր տառերով ստորագրել պաշտօնաթուղթերը։ Պետական միւս պաշտօնատարներն ալ սկսած են նոր տառերով ստորագրել։

Երեսուն մեռեալ, երկու հարիւր վիրաւոր

Նիւ-Եորքի մէթրոյին մէջ առջի իրիկուն ժամը 5.10ին պատահած արկածի մը հետեւանքով սպաննուեցան 30 եւ վիրաւորուեցան 200 հոգի։ Մէթրոն ճամբայ ելած էր Թայմզ-Սքուէր կայարանէն, որ քաղաքին կեդրոնը եւ բանուկ տեղ կը գտնուի։ Կառախումբի ետեւի կառքը գիծէն դուրս ելաւ եւ զարնուեցաւ պողպատեայ հաստ սիւնի մը՝ փապուղիին ճիշտ մէջտեղը։ Մնացեալ եօթը կառքերն ալ դուրս ելան գիծէն։ Կառախումբը մինչեւ բերանը լեցուած էր ճամբորդներով եւ բախումը այնքան սաստիկ էր, որ բազմաթիւ ճամբորդներու գլուխը ճզմուեցաւ վայրկենապէս։ Ելեկտրական հոսանքը կտրուեցաւ եւ հազարաւոր մարդիկ մութին մէջ իրարու վրայ խառնուած, խարխափելով դուրս ելլելու ճամբայ կը փնտռէին։ Ոստիկանական մեծ ուժեր շարժման մէջ դրուեցան՝ աղէտեալները ազատելու համար։ Ծանր վիրաւորները հիւանդատար կառքերով հիւանդանոց փոխադրուեցան։

«Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրին դէմ

Պոլսոյ «Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրապետին դէմ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած է և թուղթերը դատարանի յանձնուած են ընդհ. դատախազութեան կողմէ։

«Աքշամ»ի տեղեկութեանց համաձայն, յիշեալ թերթը փակուած եւ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած է՝ որովհետեւ հակառակ քաղաքական թերթ մը չըլլալուն, քաղաքական յօդուածներ հրատարակած է։

Աթէնքի համաճարակը կը ծաւալի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համաճարակը կը ծաւալի մայրաքաղաքին մէջ։ Վէնիզէլոս անձամբ կը զբաղի՝ միջոցներ ձեռք առնելու համար նոր հիւանդութեան դէմ եւ ամէն օր կը խորհրդակցի ձեռնհաս իշխանութեանց հետ։ Հիւանդութիւնը մուտք գտած է նաեւ բանակին մէջ, ուր օրական 40—50 հոգի կը վարակուի։ Հիւանդանոցները մինչև բերանը լեցուած են։

Աթէնքի եւ Պիրէօսի քաղաքապետները ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը կը զգուշացնեն զանոնք մժեղներուն դէմ, որոնք են պատճառը հիւանդութեան ծաւալումին և կը յանձնարարեն վերջին ծայր հոգ տանիլ մաքրութեան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ 0 Ռլէռ տը Լիոնի վերնայարկը։ Օրակարգ։ Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ ընտրութիւն պատգամաւորներու։ *Ներկայանալ անդամատոմսով։*

ԱՄԷՆՈՒՆ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Զ. Ե. Ռ. Մ. Լսարանական յանձնախումբի ի նպաստ Գրադարանի կազմակերպած խնջոյքը՝ այսօր Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած պարտէզին մէջ։

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 268 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

28 AOUT 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 736

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԹԵՄԻ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ "ՇԱՆԹԱԺ,,

Օգոստոս 22ին, նորէն արծարծելով գաղութներու կազմա...կերպութեան խնդիրը, հրաւէր կ'ուղղէինք ռամկավարներուն, ...տէր կանգնին «Արեւ»ի յուլիս 24 թուակիր խմբագրակա...ն կամ դրժեն զայն։

Արտատպենք, նորէն, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնա...թերթին խելօք խօսքերը.

— «Միշտ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան եր...բեք պէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել... մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը, հնարաւոր եղածին ...չափ նուազագոյն աշնակել մեր բոլոր ճիգերը, անհատական թէ հաւա...քական, որոնք կը ձգտին հանրային բարօրութեան»։

Ո՛չ մէկ պատասխան՝ միւս ռամկավար օրկաններէն։ Եւ ...մէկ նոր արծարծում՝ «Արեւ»ի կողմէ։

Անշուշտ խղճին վրայ բեռ մը ունենալուն համար է որ ...նոր կը վերցնէ... Երեւանի փարիզեան թուղթակը։

Եւ ի՛նչ սրտառուչ ասպետականութեամբ մը.

— «Պէտք է կարծել որ, ինքզինքը դէպի Խ. Հայաստան բար...յակամ տրամադրուած համարող Ռամկավար կուսակցութիւնը ...պիտի մասնակցի այդ տեսակ ընդհ. կազմակերպութեան մը, եթէ ...նոյնիսկ անոր շարքերուն մէջ նման տրամադրութիւններ գոյու...թիւն ունենան։ Այդ տեսակ կազմակերպութեան մը ա՛լ աւելի դէմ ...պիտի ըլլայ Հօկը, որ կոչուած է գաղութահայ աշխատաւորու...թիւնը հայրենիքին հետ կապելու։ Հօկի դէմ ուղղուած ամէն քայլ ...մը կը համարենք ուղղուած գաղութահայ աշխատաւորութեան ...եւ Հայաստանի միջեւ եղած կապին դէմ։»

Շատ բան կը սպասէինք Երեւանի կամկարներէն, բայց ո՛չ ...մէկը։ Այս թանկագին խոստովանութիւնը՝ իրենց խար...տ եւ անպատիւ խաղերուն։

Մենք նոր չէ որ դիմակազերծ կ'ընենք Հօկը, իսկապէս ...հայրենիքին օգնութեան համար եւ մե՛ր նախաձեռնութեամբ ...կազմակերպուած Հօմին ծաղրանկարը։ Օգոստ.22ի խմբագրակա...նին մէջ ալ, միջանկեալ շեշտեր էինք.

— «Այնուհետեւ խրամատը աւելի բացուեցաւ, շնորհիւ խար...դախ կազմակերպութեան մը, որ կը կոչուի Հօկ, եւ որ, հայրենի...քին օգնելու պատրուակին տակ, կը ձգտի կազմալուծել բոլոր ազ...գային օրկանները։ Տեսակ մը քաղաքական «շանթաժ»։

Երեւան»ը (24 օգոստոս) խե՛ղք ըրեր է եզրակացնելու թէ ...«Յառաջ»ի նոր յարձակումը կը զուգադիպի Հօկի համագումա...րին, հետեւաբար եւ «կ'ապացուցէ՛ միայն այդ կազմակեր...պութեան կենսունակութիւնն ու հմայքը»։

Արեւո՛ւդ մեռնիմ, աղբէր ջան...

«Յառաջ»ը այնքան մոռցեր է աւերակ Հօկն ու իր փլատակ...ները, որ շատ-շատ մանր մունր թղթակցութեանց մէջ տեղ ...տուած է անոր առածի կարգ անցած շահատակութիւններուն և ...յաջողութիւններուն։ Իսկ եթէ իրենք, Երեւանցիները, տակաւին գա...ղափար չունին անոր արդի վիճակին, անցեալին ու ներկային ...մասին, անշուշտ իմացան կարկտան «համագումար»ին զեկու...ցումներէն, մանաւանդ գաւառի պատգամաւորներուն տեղեկա...գիրներէն։

Աչնան տերեւներու պէս թափեցան անոր անդամները, ...համեմատաբար երկու տարուան մէջ։ Հայրենիքի հետ կապը խա...փուեցաւ, թուլցաւ ինչպէս ուրիշ իրողութեանց, նոյնպէս և ...իրենց անճարարութեան շնորհիւ։ Եւ դեռ երես ունին պար...ծենալու։

Եթէ Երեւանէն եկած նոր առաքեալները նոր դեղեր եւ ...դարմաններ բերած են զայն վերակենդանացնելու համար, լաւ ...։ Սէն-Միշէլի կամուրջէն գետը նետեն զանոնք, որովհետեւ ...նոյնքան եւ աւելի խայտառակ վախճանի մը պիտի յանգի այդ ...նորերն ալ։

Ապացոյց՝ ահա հրապարակային խոստովանութիւնը իրենց ...պաշտօնաթերթին. — Պիտի չթողուն որ ռամկավարները մաս...նակցին գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան։ «Այդ ...տեսակ կազմակերպութեան մը դէմ պիտի ըլլայ Հօկը»։

Իսկական «շանթաժ» մը, որուն առջեւ ուսերը թօթուելով ...իրենց գաղութներու աշխատաւոր բազմութիւնները։ Բուն ...անո՛նք որոնց վրայ յոյս դրեր են այդ խառնակիչները, ...զգա եւ պաշտպանութիւն խոստանալով, անդամավճարներ ...գելով, եւ յետոյ բոլորի քթին խնդալով։

Անշուշտ «կենսունակութեան եւ հմայքի» ապացուցութեան ...է որ, խումբ խումբ հեռացան երկու երեք տարի առաջ ...ամօրէն արձանագրուած երիտասարդներ, յետոյ մամուլին ...ձնելով իրենց տեսածներն ու լսածները։

Բայց մենք պիտի մաղթէինք որ նոր ներարկումներ կա...րէին Գ. Վարդանեանները, որպէսզի Երեւանը անգամ մըն ալ, ...այս անգամ աւելի ջախջախիչ փաստերով համոզուէր թէ՝ ...ելի չէ հայրենիքին օգնութիւն սպասել կամ հայրենիքի ...կապը ամրապնդել՝ հայրենիքի իրաւունքներէն զրկելով ...աւոր բազմութիւնները եւ շարունակ «զուռնա» փչելով ...նց երեսին։

Ամէն «շանթաժ» իր վերջաւորութիւնն ունի։

Այս մէկը աւելի երկար չի կրնար տեւել, որքան ալ նոր ...եր ու շարժանկարներ երեւան պղպջաններուն վրայ։ Հօկի ...տացածօգնութեան հարիւրապատիկը ծախսելով աջ ու ձախ։ ...Եւ, ո՛վ հեգնութիւն, թշնամիներէն առաջ բարեկամներն են ...երկայնացումներ կըկատարեն,—Հօկի հիմնադիր հնչակեաններն ...ռամկավարները։

Վաղը կը հրատարակենք նոր վկայութիւն մը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ պարզելով թուրքիոյ դատական գործավարին պտոյտը եւ կատարած գործերը քրտական շրջաններու մէջ, կը գրէ (12 օգոստոս).

— Քրդական խնդիրը, ինչպէս քանիցս շեշտուած է այս սիւնակներուն մէջ, Նէրքին ազգագրական մեծագոյն կնճիռն է, որ գոյութիւն ունի թուրք հանրապետութեան մէջ։ Անկօրայի վարիչներուն «հաշտարար» եւ «մեղմ» քաղաքականութիւնը հանդէպ քիւրդ ցեղապետներու եւ աքսորականներու, թրքացման քաղաքականութենէն շեղում մը չի նշանակեր։ Ընդհակառակն ամէն նշան կայ ընդելու համար թէ առկա հնարք մըն է աւելի ուժգին թափով եւ մեթոտներու յաւելումով իրականացնելու ձուլման մեծ ծրագիրը, որ ի սպառ պիտի խափանէր Նէրքին ազգայնական շարժումներու ապագայ հնարաւորութիւնները։

Եւ արդէն թուրք կառավարութիւնը երկու մեթոտ որդեգրած կը թուի հանդէպ Քիւրդերու — ձուլել եւ հալածել։ Ձուլել անոնք, որ տրամադրութիւն ցոյց կուտան ձուլուելու, իրենց զաւակները իբր թուրք կրթելու եւ իրենք զիրենք թուրք ազգութեան մէկ մասը նկատելու։ Հալածել անոնք, որ կը մերժեն հպատակիլ ձուլուելու հրամանին, որ կը շեշտեն իրենց ազգային նկարագիրը, կ'ուզեն քիւրդ ապրիլ եւ իբրեւ քիւրդ կրթել ու դաստիարակել իրենց զաւակները. դարձեալ կոտորել, սպաննել ու փճացնել այն բոլոր քիւրդ ցեղերն ու անհատները, որոնք ազատ ու անկախ Քիւրդիստանի մը կազմութեան ջանքեր կը թափեն, կը կազմակերպուին ու զէնքով ու զօրով կը կռուին թրքացման բոլոր տեսակ ծրագիրներուն դէմ։

Թուրք դատական գործավարին այցելութեան շարժառիթները այս հիմնական ծրագրէն կը բխին։ Անոր խօսած ճառերը թէ հրաւէր մըն են խաղաղ Քիւրդերուն՝ թրքանալու, միեւնոյն ատեն սպառնալիք մըն են ըմբոստ Քիւրդերուն, թէ Անկօրա անատիմաք ու անվհատ պիտի շարունակէ հալածել ու հարուածել զիրենք, քանի անոնք չեն ընդունիր թրքական քուրային մէջ խաղաղ անյայտանալու ծրագիրը»։

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Տոլստոյի հարիւրամեակի յանձնախումբը վերջացուցած է հանդիսութեանց յայտագիրը։ Սեպտեմբեր 10ին (հ. տ. 28 օգոստոս 1928), Մեծ Թատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ կազմակերպիչ յանձնախումբին հանդիսաւոր նիստը, ուր պիտի խօսի կրթական գործավար Գ. Լունաչարսկի։ Սեպտ. 11ին պիտի բացուի Տոլստոյի ցուցահանդէսը, 12ին՝ կարգադիր յանձնախումբը եւ հիւրերը պիտի երթան Եասնայա-Պոլիանա գիւղը, ուր հռչակաւոր փիլիսոփան անցուցած է իր ամէնէն բեղուն օրերը։ Սեպտ. 15ին տեղի պիտի ունենայ Տոլստոյի նուիրուած նեշկոյ մը։

∴ Թիֆլիսի համալսարանի Թանգարանին մէջ գտնուեցան թանկագին վաւերաթղթեր՝ Տոլստոյի կովկաս բնակութեան մասին։ Այս նիւթերը պիտի հրատարակուին համալսարանի վարչութեան կողմէ։ Եալթայի դիւանատան մէջ ալ գտնուած են ոստիկանական թղթակցութիւններ՝ Տոլստոյի բնակութեան առթիւ (1902)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Երէկ ժամը 3ին Քէ տ'Օրսէ՝ արտաքին նախարարութեան ժամացոյցի սրահին մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ ստորագրուեցաւ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող պատմական դաշնագիրը՝ 15 անկախ պետութեանց եւ գաղթապետութեանց միջեւ։

Կիրակի օր Փարիզ հասած էին արդէն բոլոր դաշնագիր պետութեանց պատուիրակները՝ Լորտ Քըշընտըն, Անգլիոյ պատուիրակ, Զալէսքի՝ Լեհաստանի արտաքին նախարարը։ Իսկ կէսօրէն յետոյ հասաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Կուսթավ Շթրէզէման, որուն ժամանումը տեսնելու համար ահագին բազմութիւն մը խռնուած կար տուն Նորի առջեւ։

Երբ նախարարը հասաւ, ամբոխին մէջէն «Կեցցէ՛ Շթրէզէման» պոռացին։ 1870ի ֆրանքօ-գերման պատերազմէն ի վեր առաջին անգամն է, որ գերման նախարար մը պաշտօնապէս կ'ընդունուի Ֆրանսայի մէջ։

Երէկ առաւօտ վարչապետ Փուանքարէ եւ ...ական նախարարութեան շէնքին մէջ ընդունեց Ճափոնի լիազօր պատուիրակ կոմս Ուչիտան, Պելճիքայի արտաքին նախարար Հիմանսը և Շթրէզէմանը։

Կէսօրէն յետոյ պատուիրակները հետզհետէ սկսան հասնիլ արտաքին նախարարութեան շէնքը եւ առաջնորդուեցան Պրիանի գրասենեակը։ Երբ բոլորն ալ հասան, Մեծ Նրբանցքի ճամբով գացին ժամացոյցի սրահը, ուր կարմիր գորգով ծածկուած պայտաձեւ սեղանի մը առջեւ նստան հետեւեալ կարգով.— Մէջտեղը նստաւ ֆրանսական պատուիրակութիւնը, որուն աջ կողմը դիրք գրաւեցին Գերմանիոյ, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ, իսկ ձախ կողմը՝ Միացեալ Նահանգներու. Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի ու Քանատայի պատուիրակութիւնները։ Սեղանի աջ թեւին առջեւ նստան Ճափոնի, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ, իսկ ձախ թեւին առջեւ՝ Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայ, հարաւային Ափրիկէ և Իրլանտայի պատուիրակները։

Արարողութեան ներկայ էին նաեւ վարչապետ Փուանքարէ եւ Տիկին Քէլլօկ, նախարարներ, դեսպաններ, դիւանագէտներ եւ հրաւիրեալներ։

∴ Դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ։ Բոլոր քարոզիչները փառաբանեցին հակապատերազմեան դաշինքը, . իբրեւ մարդկութեան մեծագոյն հանդիսաւոր գործը որ կը ձգտի քրիստոնէական ամէնէն փառաւոր իտէալին — եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»։ Թագաւորը եւ իշխաններն ալ ներկայ եղան գիւղական մատուռի մը արարողութեանց։

∴ Ահաւասիկ դաշնագրին գլխաւոր յօդուածները,

Յօդ. 1.— Ստորագրող բարձր կողմերը հանդիսաւորապէս կը յայտարարեն, իրենց ժողովուրդներուն անունով, թէ կը դատապարտեն պատերազմի դիմելու սովորութիւնը միջազգային վէճեր կարգադրելու համար եւ ետ կը կենան պատերազմէն, իբրեւ ազգային քաղաքականութեան միջոց՝ իրենց փոխադարձ յարաբերութեան մէջ։

Յօդ. 2.— Ստորագրող բարձր կողմերը կ'ընդունին թէ բոլոր անհամաձայնութեանց եւ վէճերու լուծումն ու կարգադրութիւնը— ի՛նչ հանգամանք եւ՛ ծագում ալ ունենան— պիտի հետապնդուի միայն խաղաղասիրական միջոցներով

Յօդ. 3.— Ներկայ դաշնագիրը պիտի վաւերացուի յառաջաբանին մէջ յիշուած պետութիւններուն կողմէ, համաձայն իրենց սահմանադրական պահանջներուն եւ գործադրելի պիտի ըլլայ վաւերացման գիրերը... յանձնուելէն անմիջապէս յետոյ։

Եղբայրասպան կռիւներ Մակեդոնիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ 26 օգոստոս թուականով.

Մակեդոնական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան անդամներէն 14 հոգի, — բոլորն ալ կուսակիցներ վերջերս սպաննուած զօր. Փրոթօկէրոֆի,— սպաննուած են հետեւեալ պարագաներու տակ.—

Ասոնք հարաւի շրջանները գացած էին՝ ապստամբական շարժում մը կազմակերպելու համար Իվան Միխայլոֆի՝ կազմակերպութեան ներկայ վարիչին եւ Փրոթօկէրոֆի սպանիչին դէմ։ Սակայն բոլորն ալ սպաննուեցան Միխայլոֆի կուսակիցներուն կողմէ, կռիւի մը ընթացքին որ տեղի ունեցաւ Մէսթա գետին եզերքը, Մեխոմիայի մօտ։

Ալպանիոյ թագաւորութիւնը

Վիեննայի բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը գրեն Ալպանիոյ վարչաձեւին փոփոխութեան մասին։ Բոլորն ալ դիտել կուտան թէ այս դէպքը միջազգային ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, որովհետեւ Ալպանիա կարեւոր դիրք մը ունի երկու մրցակից պետութեանց միջեւ։ «Ռայխսփոսթ» կը գրէ թէ Ահմէտ Զօկու ինքզինքը թագաւոր հռչակելու տուաւ՝ մղուած անձնական փառասիրութենէ եւ փափաքելով հիմնել արքայական գերդաստան մը՝ իր բոլոր առաւելութիւններով։ «Իտալիա, կ'ըսէ թերթը, մանաւորապէս պէտք է ուրախանայ այս փոփոխութենէն, որովհետեւ եթէ հանրապետութիւնը տեւէր, Նա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն, թուրքերը վերջնականապէս որոշած են ընդունիլ լատինական տառերը։

Հեռագիրը հաղորդեց արդէն, որ այս տարի դպրոցները մէկ ամիս ուշ պիտի բացուին թուրքիոյ մէջ, որպէսզի պատրաստութիւններ տեսնուին՝ նոր տարեշրջանէն սկսեալ ուսուցումը լատինական տառերով կատարելու համար։

Շատեր այս որոշումը ծայրայեղ յեղափոխական, յանդուգն եւ աննախընթաց կը գտնեն։

Ես այդ կարծիքէն չեմ։

Թուրքերը սեփական լեզու չունին արդէն։ Ինչ որ Թուրքերէն կը կոչուի, խառնուրդ մըն է Թաթարերէնի, պարսկերէնի եւ արաբերէնի։ Այս խառնուրդ լեզուն գրաւորապէս արտայայտելու համար, թուրքերը սեփական գիր ալ չունին եւ դարերէ ի վեր կը գործածեն արաբական տառերը։

Դարերու ընթացքին իր կրած ազդեցութեանց տակ եղծանած է Թուրքերէնի ընդհանուր դիմագիծը։ Այնպէս որ Անատոլուի թուրքը մեծ դժուարութիւն կը քաշէ Թուրք գրական լեզուն կամ պոլսական նուրբ բարբառը հասկնալու համար։

Իթթիհատի «Թիւրքճի»ները Սահմանադրութեան շրջանին Թիւրք Օճաղներու միջոցաւ փորձեցին շարժում մը ստեղծել՝ դէպի զուտ Թրքականութիւն։ Այդ ուղղութեամբ նախափորձեր ալ եղան։ Սակայն առանց արդիւնքի։

Այսօր լատինական տառերը ընդունելով, թուրքերը մեծ զոհողութիւն մը չէ որ կ'ընեն։ Իրենց չպատկանող այբուբեն մը կը փոխանակեն ուրիշ այբուբենով մը։ Ա՛յսքան միայն։

Այս «յեղափոխութիւն»ը աննախընթաց ալ չէ, քանի որ Ազրբէյճանի եւ Ռուսիոյ թուրքերը ընդունեցին արդէն լատինական տառերը։

Յետոյ ժողովուրդն ալ մեծ բան մը չի կորսնցներ եւ Անատոլուի գիւղացին ո՛չ մէկ պատճառ ունի գանգատելու։ Որովհետեւ Թուրք բնակչութեան հարիւրին սասը միայն կարդալ գրել գիտէ. մնացածը «տգիտութեան խոր խաւարին մէջ կը խարխափի»։

Նոր սերունդը դիւրաւ պիտի վարժուի նոր գիրերուն։ Պոլսական թերթերը խոշոր տառերով կը յայտարարեն թէ չորս դաս բաւական է՝ նոր գիրերն ու ուղղագրութիւնը սորվելու համար։

Պիտի առժեն միայն հին գլուխ թուրքերն ու պաշտօնագուրկ հօճաները, որոնք գիրէն առաջ գանգատի ու բողոքի ուրիշ շատ պատճառներ ունին։

Լատինատառ Թուրքերէնը յեղափոխութիւն չէ, այլ քանի մը տարիէ ի վեր սկսուած մեծ յեղափոխութեան բնական վախճանը։

Բուն յեղափոխութիւնը խալիֆայութեան ու Շէրիաթին ջնջումն էր, փաթթոցին, ֆէսին ու չարշաֆին բարձումը եւ կրօնական միւս ապմատական բարեկարգումները, որոնք անմարսելի էին Թուրք մոլեռանդ եւ տգէտ ժողովուրդին համար։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ մէջ ձերբակալուեցան եւ դատարան յանձնուեցան 30 մաքսանենգներ, որոնց մէկ մասը կ'ամբաստանուի իբրեւ լրտես, ի հաշիւ Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ։

ՎԱՅՄԱՐ

Օգոստոս 11ին, Գերմանիոյ մէջ տօնուեցաւ «Վայմարի Սահմանադրութեան» ներորդ տարեդարձը։

Կարգ մը պարագաներ պատճառ եղան, որ այս տարի տօնակատարութիւնը տեղի ունենայ առանձին շուքով, ու ամէնէն առաջ այն, որ այս պահուս կառավարութեան գլուխը կը գտնուին ընկերվարականները, որոնք տասը տարի առաջ իրենց խոհուն եւ կորովի ընթացքով փրկեցին յեղափոխութիւնը այլասերումէ ու երկիրը տակնուվրայութենէ եւ այնուհետեւ ինը տարի շարունակ անդուլ աշխատանք թափեցին՝ ամրապնդելու նոր կարգը։ Ու այսօր անոնք մեծագոյն իրաւունքը ունին՝ Սահմանադրութիւնը իրենց գործը համարելու, վասնզի առանց ընկերվարականներու Վայմարը անհնարին կը լինէր։

1918ի Նոյեմբեր 9ին Բերլինի մէջ տեղի ունեցաւ գերման Հանրապետութեան հռչակումը։ Հին կարգին ներկայացուցիչները հրաժարեցան ամէն պայքարէ եւ անշշուկ քաշուեցան ասպարէզէն։ Պետութեան ճակատագիրը անցաւ ընկերվարութեան ղեկավարներու ձեռքը, եւ իրենց պաշտօններու վրայ ձգուած հին նախարարները ենթարկուեցան անոնց։

Սակայն յեղափոխութենէն ելած կառավարութիւնը տակաւին երկար ատեն չէր վայելեր պէտք եղած հեղինակութիւնը։ Ամէն քաղաք ունէր իր բանուորական եւ զինուորական խորհուրդը, որ շարունակ կը խառնուէր կառավարութեան կարգադրութիւններուն եւ յաճախ արգելք կը հանդիսանար անոր գործունէութեան։ Երկիրը դեռ գրգռուած վիճակի մէջ էին, եւ տարբեր շրջաններու մէջ գոյութիւն ունեցող տարտամ ու անառարկայ թշնամանքը ամէն րոպէ կրնար արտայայտուիլ վտանգաւոր պոռթկումներով։

Զանազան վայրերու մէջ ծագած ըմբոստութիւններուն վերջ տալու գործը առաջին իսկ պահէն յանձնուած էր անանուոր ընկերվարական գործիչ եւ խորհրդարանի անդամ Գուստաւ Նոսկէին, որ Նոր կառավարութեան մէջ ստանձնած էր պատերազմական նախարարի պաշտօնը։

Հետաքրքրական է Նոսկէի պատմութիւնը խաղաղ եւ գողտրիկ Վայմար քաղաքը Սահմանադիր ժողովի վայր դարձնելու մասին։

Այն հարցը, կը պատմէ Նոսկէ, թէ ո՛ւր պիտի գումարուէր Ազգային ժողովը, յաճախ քննութեանց առարկայ եղած էր։ Բերլինը այդ նպատակի համար անպատեհ վայր մըն էր։ Արդէն կառավարութիւնն իսկ անկարող էր հոն հանգիստ կերպով իր գործերը վարելու. ան շարունակ փողոցի ճնշման տակ կը գտնուէր Վիլհելմշտրասէէն (* անվերջ ցուցարարներու խումբեր կ'անցնէին, մէկը միւսի ետեւէն պատուիրակութիւններ կու գային ներկայանալ կառավարութեան։ Այդ ճակատագրական օրերուն մասնաւորապէս Էպերտ(**) լրջօրէն կը խորհէր՝ դահլիճը Բերլինէն ուրիշ տեղ մը փոխադրել։ Սակայն, երբ ըմբոստութիւնը ճնշուելէ յետոյ կառավարութիւնը վերջնապէս տիրացաւ Բերլինին, կարելի եղաւ հրաժարիլ անկէ հեռանալու գաղափարէն։

Ասոր հակառակ, ո՛չ ոք կարողէր վստահ ըլլալ, թէ Ազգային ժողովը միշտ կ'ունենար Բերլինի մէջ անարգել կերպով իր աշխատանքը կատարելու։ Վայմար երթալու գաղափարը հետզհետէ աւելի լուրջ նկատողութեան կ'արժանանար։ Շայդեման եւ Լանդսբերգ հակառակ էին անոր։ Էպերտ կը գտնէր դուռ գործնական նկատումներով, թէ անկարելի է ամիսներ շարունակ հրացաններով պաշտպանել Ազգային ժողովը ցուցարարներու ճնշումէն։

«Երկուշաբթի յունուար 20ին, կ'ըսէ Նոսկէ, ես արտայայտուեցայ ի նպաստ Վայմարի, գիտակցելով հանդերձ այն անպատեհութիւններուն, որոնք պիտի ծագէին անկէ որ Ազգային ժողովը եւ կառավարութիւնը քանի մը ամիս անջատուած կը լինէին պետական հաստատութիւններու վայրէն»։

Նոսկէի պատճառաբանութիւնը հետեւեալն էր — նոյն ատեն զօրավարները յայտնած էին անոր, թէ «Անկախ ընկերվարականները» եւ «Սպարտակ»ի անդամները իրենց քարոզներով զինուորները այնպիսի վիճակի հասցուցած էին, որ անկարելի էր վստահիլ բանակի հաւատարմութեան։ Այսպէսով, ոչ մէկ երաշխիք կար, որ Ազգային ժողովը գոհացուցիչ չափով պաշտպանուած կը լինէր, եթէ երկար ատեն Բերլին մնար։ Ջղագրգիռ մայրաքաղաքի ազդեցութիւնը ոչ միայն անպատեհ, այլ եւ մեծապէս վտանգաւոր պիտի լինէր։

Վայմարը դիւրին էր ռազմականօրէն պաշտպանել։ Այդ գործը յանձնուեցաւ զօրավար Մերկէրին։ Որոշուեցաւ քաղաքի մէջ քիչ զօրք ունենալ, բայց դուրսէն զինուորական լայն գօտիով պաշտպանել այն։

Երբ զօրքի տեղաւորման նախապատրաստական աշխատանքը կատարուեցան Վայմար եւ եկան այնտեղի զինուորական պատգամաւորներու խորհուրդը զինաթափ արաւ անոնք եւ հեռագրեց Բերլին Նոսկէին, թէ տեղական զօրքը հակառակ է, որ հոն օտար զօրամասեր ուղարկուին։ Նոսկէ ոչ միայն կարեւորութիւն չտուաւ այդ բողոքին, այլ եւ սպառնաց ծանր պատիժներով, եթէ Վայմար ուղարկուող մարդոց անգամ մը եւս ձեռք դպի։ Անոր վրայ խորհուրդը տեղի տուաւ։

«Երբ մենք, — կը պատմէ Նոսկէ, — փետրուար 3ին Վայմար հասանք, տեղական խորհուրդը այցելեց ինծի։ Խօսակցութեան եղանակը քիչ մը գրգռուած էր, վասնզի զինուորական խորհուրդները իրենք զիրենք ամբողջ Թիւրինգենի շրջանի տէրը կը կարծէին։ Անոնց ինքնավստահութիւնը նուազեցաւ, երբ ես յայտնեցի, թէ հաւանական է որ այսօր իսկ Վայմարի խորհուրդը իմ մարդիկս զինաթափ անելու համար խիստ պատժի ենթարկուի։ Բաւական մեծ տպաւորութիւն գործեց նաեւ իմ այն յայտարարութիւնը, թէ հրամայած եմ Վայմարի շուրջը 7000 զինուոր համախմբել։ Արդիւնքը եղաւ այն, որ ինծի հանդիսաւոր հաւաստիացում տրուեցաւ, թէ ոչ ոք կը խորհի Ազգային ժողովին դէմ որեւէ քայլ առնել, եւ թէ դժգոհութեան պատճառը այն է միայն, որ Թիւրինգենի հին զինուորները վիրաւորանք կը նկատեն իրենց հանդէպ երեւան բերուած անվստահութիւնը. չէ՞ որ իրենք ալ կարող էին պէտք եղած կերպով պաշտպանել Վայմարը։ Ի վերջոյ եկանք համաձայնութեան, որ դրացի քաղաքներու զօրքերն ալ մասնակցին Վայմարի պաշտպանութեան։ Իրականութեան մէջ այդ տեղի ունեցաւ միայն սահմանափակ չափով։

Երբ Ազգային ժողովը սկսաւ իր աշխատանքին, պարզուեցաւ որ բոլոր մտահոգութիւնները զուր էին, եւ ապահովութեան արտակարգ միջոցները աւելորդ։

Վայմարի Սահմանադրութիւնը ծնաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ։

Ռ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

*) Վիլհելմշտրասէ Բերլինի այն փողոցն է, ուր կը գտնուին կառավարական հաստատութիւնները։

(**) Ֆրիտրիխ Էպերտ նախագահն էր ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ եղաւ առաջին նախագահը գերման Հանրապետութեան.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Մահը Մեռցնող Մարդը

Բ.

Իրականութիւն մըն էր այլեւս գիւղացիներուն համար՝ ժամուն իրարանցումը։ Անոնք դուրս կուգան քիչ վերջ, մոմէ լապտերներով, փայտերով ու շուներով։ Քանի մը կարճ խօսակցութիւններէ, արագ փսփսուքներէ վերջ անոնք կը շարժին դէպի եկեղեցին։ Կասկած չկար որ նշանաւոր Յովնաթանն էր։ Ինչո՞ւ լսեց ժամկոչը զայն հիւրընկալած ըլլալուն համար։

Գիւղէ գիւղ, չարաշուք ու կախարդի համբաւ էր տարածած Յովնաթան։ Անոր խոշոր, կապիտ կազմուածքը, անոր ծուռ նայուածքները, անոր կղպուած բերանը կը ծածկէին տեւականօրէն յուզուող, անհանգիստ հոգի մը։ Նուագի մը, հէքիաթի մը դէմ շուտով կը լեցուէին Յովնաթանի աչքերը։ Բայց որովհետեւ կը պահէր իր այս թեթեւ արցունքները եւ. որովհետեւ ինքզինքին ամօթ էր. սպած ուրիշ աւելի ծանր արցունքներով փլիլ մարդոց առջեւ, Յովնաթան նկատուած էր իբրեւ անհոգի քարասիրտ մը։

Մարդիկ մարդոց կէսերը կը կը տեսնեն միայն։ Միւս մասերը կը մնան խաւարին մէջ, ինչպէս երկրագունդին կէսը։ Ու երեւցող կէսին լոյսը կը սեւցնէ միւսը։

Հոգիներ կան որ տիեզերական օրէնքներու հետ կապուած կարծէք կը դառնան իրենց իրենց վրայ տեւականօրէն։ Ուրիշներ ալ որ յանկարծակի ստուերով մը ու տարիներու ընթացքին, կը դարձնեն իրենց միւս երեսները։

Ջուննալով այն կերպարանքը զոր կ'ուզէր տալ ինքզինքին, չկրնալով հասնիլ այդ հեռաւոր ու աղուոր պատկերին որ գծած էր պզտիկուց՝ ինքզինքին համար, Յովնաթան նախընտրած էր լռել։

Նեղուելով իր շրջակայքէն զոր դժուար կուգար իրեն տանիլ, ան կը խրտչէր գրեթէ միշտ ու կը խրտչեցնէր։

Զարախօսութիւնները սակայն անմխաս շրջանակի մէջ կը մնային, տրուած ըլլալով Յովնաթանի կարգ մը առաւելութիւնները որ անուանի կը դարձնէին զինքը՝ իր կառապանի արհեստին մէջ։ Ճամբորդ մը որ լեռներ պէտք էր անցնէր, գայլեր ու աւազակներ պէտք էր դիմաւորէր կը նախընտրէր յանձնել իր հոգին Յովնաթանին ու անոր խելացի, կայտառ ձիուն, կը նախընտրէր տանիլ անոր անժպրդակերպ կերպարանքը, որ պզտիկ ժպիտ մը տալ անգամ չէր գիտեր։

Ոչ մէկ բան, արդարեւ, կ'ուրախացնէր մարդը։ Ոչ մէջքին փաթթուած ոսկիներու գօտին, ոչ ձին, ոչ կինը, ոչ ալ իր գործած հերոսական մարդասպանութիւնները։

Ոչ ոք կը սիրէր Յովնաթան։ Ոչ իսկ զինքն որով կ'աւելցնէր ան իր փառքը ու կը պարպէր գլուխը։

Եթէ մէկը յաջողէր սակայն վեր առնել քիչ մը՝ անոր վերարկուին թեւերը, պիտի տեսնէր մարդուն դաստակներուն վրայ քանդակուած վէրքերու օղակներ, շղթաներէ խածխծուած միսի մը անհելի հետքերը։

Բանտը խժած էր տարիներով, Յովնաթանի հոգին, վերածելով զայն ատելութեան ու անխղճութեան անդունդի մը։ Իր խուցին մէջ, խաւարին ու խոնաւին մէջ, տարիներով, ոտքերուն ու ձեռքերուն շղթաները իրար քսած, հայհոյած, հրէշային վիճակ մը առած էր Յովնաթան, մինչեւ Թրքական սահմանադրութիւնը որ կը բանայ անոր առջեւ դուռը։ Բայց հետքերը կը մնան միսին ու հոգիին մէջ։ Ազատութիւնը չկրցաւ փոխել մարդը։ Կովկաս քանի մը ամիս թափառելէ վերջ, կը վերադառնայ հայրենիք։ Հողը կը քաշէր մարդը։ Գլուխը կը ծռէ հողին, ժամանակի մը համար ու կը սկսի աշխատիլ։ Կը ծրարէ, մէկդի կը դնէ իր յուսախաբութիւններու բեռը ու իր գոյութիւնը ազգային ճակատագրին հանդէպ։ Գիւղացի, անուս Յովնաթանը կը զգար արդէն անհաւոր աղէտը, որ պիտի գար շուտով քայքայել, ծամել ու արիւնաթաթախ պատառներով կուլ տալ ամբողջ ժողովուրդ մը։

Բայց ո՞վ էր որ պիտի հասկնար զինքը։ Ո՞վ էր որ պիտի պատռէր ակամայ բերուած դիմակը, իջնելու համար դէպի մարդուն հոգիէն ներս, զուրգուրանքի կարօտ, յուզումներու ու խաւարի մը մէջ քնացող ադամանդի։

Ոչ ոք դարձեալ պիտի ուզէր հասնիլ օգնութեան անոր ճգնաժամին մէջ։

Գիւղացիները որ իրենց քուներուն մէջէն ճանչցան անոր ճիչը, անոր ատրճանակին հարուածները, չուզեցին մօտենալ ու շղթայ կազմած կեցան, սպասեցին եկեղեցիին դրան առջեւ։

Ոչ ոք յանդգնեցաւ երթալ բանալ դուռը, երբ Յովնաթան երկաթները ծեծելով կը պոռար ներսէն

— Բացէք, չա՛ն լակոտներ, Չիմառա գիւղին աղջիկը ծարաւ է։

Այս խօսքերը աւելի կը շփոթեցնէին սակայն Չիմառացիները։

'Ժամկոչը խաչակնքեց՝ իր ճերմակ ցանուցիր մազերէն մինչեւ իր ներս փախած փորը։

— Ի՞նչ աղջիկ է. Յովնաթանէն ու մեռելէն զատ ոչ ոք կար ներսը։

Յովնաթանը խենթեցած ըլլալու է։ Ի՞նչ պիտի ըսէ գիւղին մուխթարը, երբ իմանայ որ մեռելի մը քով մարդ է տարած պառկեցնել։

Ու ան սկսաւ ամփոփել իր նայուածքը՝ կարմրած ուռած կոպիճներու մէջ։

Սանդուղներ բերին գիւղացիները։ Շուներու հաչոցներով ու պառաւներու վիվլուկներով՝ մարդ հանեցին զանգակատունը։ Ամէնէն կտրիճը որ անձը վտանգի դնելով բարձրացաւ ձիւներուն, ոտքերուն տակ կատրող կղմինտրներուն ու զանգակին տակէն վայրագօրէն փախչող ագռաւներուն մէջէն, հրամայեց վայրէնիներուն լուռ մնալ։ Ցուրտէն ու սարսափէն կծկտած մարդեր սպասեցին վարը։ Որ մէկը քալեց մինչեւ պատուհանները։ Ներսէն սառած շոգին ոչ մէկ ճամբայ կուտար սակայն նայող աչքերուն։ Որ մէկը բարձրացաւ անդրադարձ սուզակին ետեւէն մինչեւ սանդուղներուն կէսը։ Որ մէկը գնաց ձիուն մօտ որ ոտքերուն տակի ձիւները նետելով, պզտիկ պատ մըն էր քաշած մէկ կողին։ Հովը մէկիկ մէկիկ կը մարէր լապտերները։

Ձիւներուն վրայ տարածուող շուքերը կը փաթթուէին մարդոց ոտքերուն ու կը նետուէին ժամուն պատերուն ու հոս ու հոն բարձրացող շիրիմներուն վրայ։ Հովը անակնկալ հարուածով մը հորը ձգեց ժամուն ջրհորին դոյլը որ մեծ աղմուկով մը գնաց ընկղմիլ սառած ջուրերուն մէջ։ Շուները վազեցին հորին շուրջ։ Կիները փաթթուեցան հանդիպած մարդուն։

Վերադարձաւ վերջապէս սուզակը։ Ան պոռաց սանդուղներուն վրայէն.

— Ճիշդ է, կնիկ մը կայ թեւերուն մէջ, մութ էր, շատ բան չտեսայ. անկիւն մը քաշուած էին, կինը կուլար. շատ բան չտեսայ, բանանք դուռը, խենթեցած չէ, ճիշդ է ըսածը.

— Բանանք դուռը, որոշեց գիւղը։

Ու խմբակը քալեց։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(վերջին մասը՝ վաղը)

Իրենք Իրենց Բերնով

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ, Նորընտիր ընդհ. քարտուղար Գ. Հայկազ կոստանեան ընդարձակ զեկուցում մը ըրաւ օրուան խնդիրներուն շուրջ: Կը թարգմանենք գլխաւոր կէտերը, քաղելով Թիֆլիսի Պրոլետար Թերթի յուլիս 18ի, 22ի եւ 25ի թիւերէն.

— Երբ կը խօսինք տնտեսական աշխատանքի թերութիւններուն մասին, առաջին առթիւ պէտք է կանգ առնենք հանքային արդիւնաբերութեան վրայ։ Ալլահվէրտիի եւ Ղափանի հանքերու խնդիրը արդէն շատ զբաղեցուցած է մեզ։ Ամէն ոք գիտէ թէ հանքս գործերը, ինչպէս նաեւ Շրջանային Կոմիտէի, Արհեստակցական Միութեանց եւ ուրիշ Մարմիններու ներկայացուցիչներ երկար ատենէ ի վեր կ'ազդարարէին թէ՝ այնտեղ խայտառակութիւններ տեղի կ'ունենան եւ անբնական երեւոյթներ երեւան եկած են աշխատանքի մէջ։ Շատերը սակայն կը կարծեն թէ այս բոլորը ըսբասաներ են եւ չափազանցութիւններ Ալլահվէրտիի հանքերուն շուրջ։

Սակայն իրողութիւնը սա է որ Կեդր. Կոմիտէի նախագահութիւնը անցեալ տարի որոշեց հետազօտել հանքային արդիւնաբերութիւնը եւ հեղինակաւոր անձերէ կազմուած Յանձնաժողով մը առաջին առթիւ քննութեան ենթարկեց Ալլահվէրտիի հանքերը։ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը քննեցինք նախագահութեան նիստին մէջ, անհրաժեշտ եզրակացութիւնները հանեցինք եւ հիմա հանքային արդիւնաբերութեան թերութիւնները ամէն ատենէ աւելի լաւ գիտենք։

Նախ քննենք բաժնեթուղթերու խնդիրը։ Լուր տարածուած է թէ հանքերուն կացութիւնը գէշ է այն պատճառաւ որ բանուորները ուղղակի բաժնետէր են։ Մինչդեռ քննութիւնները ցոյց տուին որ բաժնեթուղթերուն մեծ մասը 15 ձեռնարկատէրներու քով կը գտնուի. հետեւաբար բանուորները չեն կրնար բաժնետէր ըլլալ։

Քննութեան արդիւնքը երեւան բերաւ որ հանքերուն Վարչութեան մէջ, կարգ մը անձեր կապ կը պահեն ֆրանսացի նախկին բաժնետէրերուն հետ, ինչպէս նաեւ անոնց որ մինչեւ այսօր դեռ այս արդիւնաբերութեան շուրջը կեցած են։ Ուրեմն կասկած չկայ որ նախկին բաժնետէրերէն եթէ 5-6 հոգի միացեր են, կրնան մեծ վնաս հասցնել մեր արդիւնաբերութեան։

Ասկէ զատ, շատ խօսուած է ներածուած մեքենաներու չարաբաստիկ հարցի մասին։ 400 հազար րուբլի արժէքով այդ մեքենաներու մասին, թէեւ դեռ որոշ տուեալներ չունինք վերջին խօսքն ըսելու համար, սակայն քննութեան արդիւնքը ցոյց տուած է որ այդ մեծաքանակ գործիքները ձեռք բերելու տնտեսական եւ արհեստագիտական նպատակայարմարութիւնը դեռ չէ ապացուցուած:

Հանքերուն բարձրագոյն վարիչները, որոնք Ֆրանսացիներու հետ աշխատած են երկար տարիներ եւ հիմա կը ... կեն իրենց աշխատանք... մեթոտներով եւ ... ներով բնաւ կապ չունին ... հրդային իշխանութեան ... տանքի ոգիին եւ մեթո... հետ։

Բանուորները վաւ... ծակելու խնդիրը ... խայտառակութիւն ... բանուորները մարդ... դներ եւ Նոյնիսկ Նկ... առներ մեր կուսակցու... արհեստակցական մի... միտէներուն ... սակցութեան, արհեստ... միութեանց եւ խորհրդ... մինները կազմած ... կատարելապէս խախտ... տեղ։

Գալով արդիւնաբեր... մենք ամէն ամիս ... մարներ կը կորսնցնենք ... վէրտիի մեր տեխնիկ... ները կ'ըսեն թէ ... աւելորդ ծաւալն ... րենց որակին ... խան բարձր թոշակ... քանի մը լաւ մասն... նները, սակայն դեռ ... տասնեակներով ... նագէտներ, որոնք ... բանուորներուն բա... վեցնեն, մինչ դեռ ... լու պէտք ունին:

Քննութիւնը ցոյց ... արհեստակցական ... պուած շարքեր չկան ... ծային աշխատանքը ... աշխատանքի պաշտ... շատ գէշ կազմակերպ... բժշկական օգնութիւն ... խանձելի է, արտադր... հրդակցութիւնները ... սպասուած արդիւնքը ... հազուադէպ (հերթու մէջ ... լու յատուկ) ժամանակ ... տրուիր եղնե.; իսկ ... ւորը՝ աշխատավայր... մը մինչեւ 20 օր կ'ուշ... կերնե՛ր, այս փաստը ... ռակ փաստ է:

Ուրիշ խնդիր մը ... ազգայնական հակու... ռին։ Կան այնպիսի ... որոնք կը փորձեն Ալլ... արդիւնաբերութեան ... ունեցած թերիներն ... բացատրել յոյն բանուոր... ազգայնական հակումներ...

Եւ կը կարծեմ որ ... մայնավարները, ... մերկացնեն սուտ ... կան ազգայնական ... գին։ Այսպիսի խնդիր ... նել՝ պատիւ չ... ւիկներուս։ Եթէ ... զայնական հակումներ ... թիւն ունենային այդ ... ւորներուն մէջ, մեզ... մենք պիտի ըլլայինք ... հերթին, մենք դեռ պի... ուածենք մեր ... կան ազգայնական հակ... եւ այս միայն խօս... րու կամ Մալականներ... նական հակումներու ...

Իրական տուեալներ... վկայեն որ, այդ հանք... աշխատող բանուորներ... թիւին 51,8ը Հայեր ... րը կը կազմեն 20,8 ... Պարսիկները՝ 16,7, Ռուս... Թուրքերը՝ 1,96 եւ ... 1,55։

Հանքայորձներուն ... բաններ շինելու համար ... հազար րուբլի ուղեցի... միայն 295 հազար րուբ... ցան, սկսան զարգա... ազմել, Բայց հետեւան... եղաւ որ, 295 հազար ... 160 հազարը ծախսուած ... շինելու համար։

Այս գործին մէջ պէ... ջամեէք թէ կեդրոնական ... տէն, թէ գաւառական ... եւ թէ շատ շատեր ... բնաւ նպաստ չունին ... մնդքը փաթթելու ... մարդու վզին։ Այս ... պէտք է մերկացնենք ... լոր թերութիւնները ... լով թէ շատ ... դուրս կը թափի: ... ջոյ, որքան աւելի ... դուրս ժայթքէ այդ ... վէրքէն, այնքան աւելի ... առողջ կ'ըլլայ օրգանիզ... Ալլահվէրտիի հանքե...

...թիւնները պատահական չեն, ...անոնց մնացորդ մասը ին- ...անտեսական ապա- ...ւնք է ունեցած սխալ ...մէջ մեր ունեցած սխալ ...լին. Այդ հանգերու մէջ ոչ ...գիր կայ, ոչ ալ անտեսու- ...բայց, ուռեցուած ծրագիր, ...քաղաքականութիւն, ...ղեկավարութեան ...գութիւն, եւ վերջապէս ...անկայութիւն, եւ անզգայ վե- ...նատնդիգի եւ անզգայ վե- ...րուն բանուորներուն ճան-

...նապէս չենք կրնար ըսել ...Ալլահվէրտիի մէջ կրկնուած ...ների գործը։ Այս կէտը դեռ ...ուած չէ վերջնապէս։ Բայց, ...ման հոս ալ կան Տօնէցի ...րուն տարրերը։ Պէտք է ...ըսել թէ մեր քննութիւնը ...բերաւ այնպիսի թերու- ...նիր, որոնք յատուկ են ոչ ...Ալլահվէրտիին, այլ եւ ...տնտեսական շինարարու- ...միւս ճիւղերուն։

...Որոշ նման յիշեմ Կարճե- ...ջրանցքին կառուցումը, ...ռուբլի յատկացուած էր ...գործին։ Այս գումարը բարձ- ...150,000ի, եւ յետոյ ...000ի։ Կրկին ըսին թէ ...է 350,000 եւ աւելցնել ...710,000 ռուբլի։ Այժու- ...ըսին որ 372,000 ռուբլի ...ւ է։ Որով մէկ միլիոնը ...։

...հարցուցինք թէ ջրանց- ...տեխնիքին հող պիտի ...«հազար երկու հարիւր» ...սախանեցին։ Իսկ ամանք՝ ...

...օրինակ մը. Իջեւանի ...կտրական կայանը։ Նա- ...ըսին թէ 60 հազար ...պէտք է։ Սակայն այս ...ոչ թէ օրէ օր, այլ ...ժամ աւելցաւ, եւ դեռ ...այսօր կ'աւելնայ։ Հիմա ...ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ...միլիոնք պիտի բաւէ։

...ելեկտրական կայանի միջո- ...ատարիր են լուսաւորել Ա- ...կանը, շարժել Երեւան- ...ճամբու երկաթուղին եւլն.

...բոլորը շատ լաւ ծրա- ...են։ Եւ սակայն, թէ այս ...մէջ իսկական չա- ...տօնքիչութիւն կայ, ինչ- ...ու «տնտեսավարու- ...անփչխանութիւն,—այդ ...է։

...ՑՆԱԿԱՆ ՄԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

...խմագէտ Պ. Ա. Զաքրեան ...օգնական փրոֆ. Իւրպէ- ...աշխատի Սորպոնի տար- ...րանին մէջ, վերջերս ...ագրութիւն մը ըրած է, ...Ակադեմիային։ Պ. Զա- ...անի աշխատութիւնը՝ որ ...ժէրմանիքի կը վերաբերի ...կը կազմէ վերլուծական ...թեան, Ակադեմիա- ...ներկայացուած է փրոֆ. ...ին կողմէ, եւ արժանա- ...մասնագէտ գիտնական- ...հիացումի։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՍՈՎԸ

«Ցանի» Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ (24 Օգոստոս)

Երկարատեւ երաշտութեան մը պատճառաւ, սով կը տիրէ կարգ մը շրջաններու, մասնաւորապէս Գոնիայի շրջանին մէջ, ուր վրդովիչ հանգամանք մը կը ստանայ անիկա։

Բոլորին համար անակնկալ մը չեղաւ ասիկա, որովհետեւ կարգ մը նախանշաններ ցոյց կու տային որ սով մը մօտալուտ է՝ եթէ կլիմայական պայմանները աննպաստ ըլլան։ Երաշտութիւնը միայն սով չէ որ պատճառեց անիկա ունեցաւ ուրիշ ծանր հետեւանքներ ալ, այն՝ որ երկար ատենի համար վնասեց այդ շրջանի երկրագործական գործունէութեան եւ թէ կացութիւնը շտկելու համար, նախ հսկայ զոհողութիւններ պէտք պիտի ըլլան՝ յետոյ ալ գործադրութեան պէտք է դրուի ոռոգումի ծրագիր մը, որուն ձեռնարկուեցաւ քանի մը տարի առաջ, բայց որ այսօր բոլորովին լքուած է։

Սովի ճիրաններուն մէջ ինկած, հիւանդութեանց սպառնալիքին ենթակայ, բնակչութիւնը, ամէն միջոցէ զրկուած, դժուարութեամբ եւ շատ անբաւարար չափով կերակրուած, անապարանքով կը փախչի այս անհիւրընկալ հողամասէն, եւ դէպի ուրիշ աւելի բախտաւոր շրջաններ տանող ճամբաներուն վրայ, իրարու կը յաջորդեն թշուառ ու սոված գիւղացիներու երկար կարաւաններ, իրենց առջեւէն քշելով այն անասունները, որոնք կրցած են ազատիլ աղէտէն,— որովհետեւ միայն հունձքը չէ որ փճացած է, այլ արջառն ալ մեծ մասամբ փճացած կամ ցրուած է։

Հակառակ արագ բայց բացարձակապէս անբաւարար օգնութեանց, հակառակ միտքերը հանդարտեցնելու համար տագնապին ծանրութիւնը ծածկելու մասին տրուած կարգախօսին, կարելի չէ ծածկել տխուր երեւոյթը այդ շրջանին, որ երբեմն Թուրքիոյ շտեմարանը կը կոչուէր։ Գոնիա հրատարակուող թերթ մը յուզիչ նկարագրութիւնը կ'ընէ ատոր։

Ճամբաներուն վրայ կ'անցնին քանի մը նիհար հօտեր, զորս շահագէտները կը գնեն ոչինչ գիներով։

Ուրիշ չպատուած մէկ արգիւնքն է հետեւեալը. այն պահուն որ կառավարութիւնը մտահոգ երկրագործական բանուորներու պակասէն, կ'ուսումնասիրէ խոպան շրջաններու մէջ խնդճութեամբ ապրող բնակչութիւնները փոխադրել աւելի արգաւանդ շրջաններ, որոնց արտադրութիւնը պիտի աւելնայ այս ձեւով, ահա՛ մինչեւ հիմա ամէնէն արգաւանդ նկատուած շրջաններէն մէկն ալ հետզհետէ կը պարպուի իր բնակիչներէն, որոնց մէ շատեր հիւանդութեան, անօթութեան եւ թշուառութեան զոհ երթալով, այլեւս չպիտի տեսնեն հայրենի հողը։

Կառավարութիւնը եւ առեւտրական սենեակները անմիջապէս ձեռնարկեցին ալիւր եւ ցորեն ղրկել աղէտեալ վայրերը, սակայն հրամաններու աշխատութիւնը, օգնութեանց անբաւականութիւնը, երաշտութեան երկարելը, խոտի պակասը մեծապէս կը ծանրացնեն կացութիւնը։

Ներկայ սովը նոր բան չէ այդ շրջանին համար սակայն, ամէն անգամ որ կրկնուի, մեծապէս կը ճնշէ բնակչութեան մը վրայ, որ արդէն ո՛րքան յաջորդական աղէտներ կրած է։ Ընդունիմ, այս տարուան տարապայման տաքը մէկն է տագնապի պատճառներէն։ Սակայն եթէ փնտռելու ըլլանք անոր բուն աղբիւրը, տակաւ կը գտնենք նախկին վարիչներու վարչ. գանցառութեան ու անհոգութեան մէջ. ուրիշ պատճառ մըն է՝ արդէն իսկ եղմնաչղթային խիստ ծանրաբեռնուած ազգաբնակութիւնը։

Անատոլուի նախկին տէրերը գիտցած էին օգտուիլ անոր հողէն՝ Գոնիայի նահանգին մէջ կառուցանելով գանց մը ոռոգումի ջրանցքներու, որոնք դաշտ կը բերէին գայն շրջապատող լեռներու ջուրերը։ Այս ջրանցքները, որոնք փճացած են ժամանակի ընթացքին, նախնական, համեստ եւ մասնակի կերպով նորոգուած, կ'օժանդակէին հողին արգասաւորութեան, սակայն բաւականութիւնը տարուէ տարի կամաց կամաց անհետացած եւ անձրեւները հազուադէպ դարձած են։ Երաշտութիւնը մեծ համեմատութեամբ պակսեցաւ, ու գիւղացիները մեծ վնասներու ենթարկուած եւ ծանր ծախքերու տակ կքած, հետզհետէ ուրիշ շրջաններ գաղթեցին եւ այսպէս, գանդաղօրէն, այս նահանգը անապատային վիճակ մը կը ստանայ։

Մօտ երեսուն տարի առաջ, ոռոգումի մասնակի աշխատանքներ կատարուեցան, փորուեցաւ ջրանցք մը, որ տակաւին խիստ նեղ շրջանի մը մէջ իր բարերար ազդեցութիւնը կը գործէ։ Թուրքիոյ մէջ 25 տարիէ ի վեր իրարու յաջորդող քաղաքական վերիվայրումները ընդհատեցին սկսուած աշխատանքները եւ շատ մը ծիւղեր բանալու ծրագիրը նոյնիսկ նկատի չառնուեցաւ։ Գլխաւոր ջրանցքը վնասուած ըլլալով, այսօր անօգտագործելի է։

Արդ, եթէ այս ջրանցքները լաւ պահուած ըլլային, երաշտութիւնն ու անոր պատճառած չարիքները ... հողամասի բնակիչներուն եւ միեւնոյն ատեն տնտեսական եւ ընկերային շահեր կ'ապահովուէին։

Ու կացութեան մը առջեւ, որուն ո՛չ մէկ դարման կարելի է տանիլ,—այնքան մեծ է աւերումը եւ այնքան անխուսափելի եւ սուղ պիտի ըլլար այսօր այդ նահանգին ոռոգումը,— որոշուած է դիմել արմատական միջոցի մը. այն է՝ պարպել գիւղերը եւ անոնց բնակիչները փոխադրել այնպիսի հողեր, որ աւելի յարմար են մշակութեան եւ անասնաբուծութեան։

Թէ՛ ազգային եւ թէ ընկերային տեսակէտէ, երեւոյթը տխուր է եւ գժբախտ հանգրուան մը՝ Էնկիւրիի կառավարութեան ձեռնարկած վերաշինական գործին համար։ Անատոլուի գիւղացին մտայնութիւնն է արտադրել այնքան միայն որ իրեն անհրաժեշտ է։ Ուստի վախ կայ որ որոշումը գէշ օրինակ մը ըլլայ եւ յուսահատութեան մղէ ուրիշ շրջաններ ուր եւս զգալի է երաշտութիւնն ու իր տխուր հետեւանքները, առանց սակայն նոյն վնասները պատճառելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՕՍՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երբ թերթը կ'առնեմ, «Ձայներ Գաւառներէն» սիւնակին մէջ յաճախ կը հանդիպիմ Մարսէյլէն հասած լուրերուն, որոնք արուարձաններու կեանքին, տեղական վէճերու կամ աւելի շահեկան նիւթերու շուրջ կը խօսին։ Շատ հեղ խմբագրականներ ալ կարդացած ենք, գովեստներ Մարսիլիոյ գաղութին մասին։

Եւ սակայն, Մարսիլիոյ գաղութը պէտք չէ գոհանայ այդքան գովասանքով, որովհետեւ ունի շատ ընելիք, որոնց առջեւ յաճախ կ'ընկրկի։ Մարսիլիահայ կազմակերպութիւնները եւ բոլոր հաւաքական ուժերը պէտք է աւելի լայնցնեն իրենց գործունէութեան ասպարէզը։

Մեր խօսքը ընդհանրապէս հայրենակցական միութիւններուն կ'ուղղենք։ Այս տարի եթէ ոչ բոլորը, գէթ մեծ մասը իւրաքանչիւրը դաշտահանդէս մը սարքեց ի նպաստ այս կամ այն ձեռնարկին։ Այս բոլորը շատ գովելի, սակայն ինչո՞ւ այժմ պատեան քաշուած լուռ կը մնան։

Յաճախ մամուլը կը գրաղի հայրենակցականներով, կը բացատրէ թէ ինչպէս կարելի է կազմել միացեալ ճակատ, եւ գործել յանուն ժողովուրդի հոգեկան պահանջներուն։ Մարսիլիոյ հայրենակցականները անշուշտ կը տեսնեն օրն ի բուն փողոցները դեգերող փոքրիկ մանուկներ, որոնք անխնայ զոհ կ'երթան ձուլման յորձանքին։ Շատ անգամ այս անորակելի յանցանքը ծնողներու կը վերագրուի, ինչ որ արդար է։ Մենք գանոնք չենք արդարացներ։ Բայց նոյնքան եւ աւելի յանցապարտ են 60 է աւելի Հայրենակցական միութիւնները, որոնք իրենց ծրագիրներու յօդուածներուն մէջ ունին այս ամենակարեւոր խօսքը —փրկել նորահաս սերունդը ապազգայնացման վտանգէն։ Արդէն ի՞նչ կ'ընեն խօսքը գործի վերածելու համար։

Ամէն շաբաթ ներկայացում եւ դաշտահանդէս. իսկ արդիւնքը։ Մարսէյլի գաղութը նախապէս պէտք է ստեղծէ միջգաւառային ժողով մը որ կարենայ լայն ասպարէզ տալ Հայր. Միութեանց։ Այս առաջարկը կ'ուղղենք մասնաւորապէս խարբերդցիներու, Պալուցիներու, Զարսանճագցիներու եւ շրջակայ գաւառներու։ Թող անոնք մտնեն խոնարհ խաւերու մէջ, քննեն տիրող դժնդակ պայմաններու տակ քաշքշուած կեանքը, եւ զարկ տան կրթական գործին։

Եթէ Մարսիլիոյ Հայրենակցականները ուզեն, կրնան ոչ միայն մէկ մանկապարտէզ, այլ նախակրթարան իսկ պահել։

Ժողովուրդին ձայնը շատ է սրտառուչ։

Անցեալ օր աղքատ ծնողք մը կը հեծկլտար.

— Ունիմ երկու փոքրիկ մանչ զաւակներ, որոնք հայրենի օջախէն զրկուելէ վերջ, այժմ դպրոցազուրկ կը մնան. իրենց օրական պատառ հացը ճարելու համար մէկը թերթ կը ծախէ, իսկ միւսը փայլէ սնտուկ մը օրնիբուն վզէն կախ՝ փողոցներ կը դառնայ որ զոյգ մը կօշիկ ներկէ։ Այս վիճակէն իսկ գոհ եմ, միայն թէ, փոքրիկներս իրենց մայրենի լեզուն հետզհետէ կը մոռնան։ Ամէն իրիկուն երբ տուն կը վերադառնան, տեսակ մը կը գտնեմ զանոնք, օրէ օր աւելի օտար բառեր կը խառնեն երբ ինծի հետ խօսին...

Այս բոլորը յանձնելով Հայրենակցականներու ուշադրութեան կ'ոզենք հաւատալ թէ անոնք պիտի վանեն ամէն քէն ու վէճ, եւ լայնօրէն պիտի խորհին մասնաւորապէս այն վտանգին համար, որ ամէն օր սպառնացող ճիչեր արձակել կու տայ։

Սթափինք բոլորս,առանց տրնտնալու։

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԳՈՒԻԼ Կ'ՈՒԶԷՐ.— Աղուոր աչքեր ունէր Օր. Իզապէլ եւ առանց ուզելու, մէկ նայուածքով կրակներ էր ձգեր Թիւլփէնի սրտին մէջ. նկարիչ՝ որ ատենէ մը ի վեր կ'աշխատէր նկարագարդելու Իզապէլի մօրն անուշեղէնի խանութը։

Թիւլփէն կ'աղաչէր, կը պաղատէր Իզապէլի, բայց ի զուր։ Անոր սիրտը այնքան կարծր էր, որքան նայուածքը հմայիչ։ Ճարահատ՝ նկարիչը մտածեց դիմել ինքնատիպ միջոցի մը, աղջկան սիրտը տաքցնելու եւ ձեռքը խնդրելու համար։ Եւ այն միջոցին որ Իզապէլ կառքը հեծած՝ տունէ տուն օրուան հացը կը բաշխէր իր յաճախորդներուն, նկարիչը նետուեցաւ կառքին վրայ, ուզեց գեղանի կառապանուհիին քովը տեղ բռնել, յետոյ սիրտը բանալ, բայց զարմանքով ու ցաւով տեսաւ որ աղջիկը, առանց մտիկ ընելու, կառքէն վար կը նետուէր։ Անուղղայ սիրահարը հետեւեցաւ անոր օրինակին. վերջին խօսք մը կ'ուզէր. մինչ աղջիկը որ կ'երեւի նոյնքան ինքնատիպ էր որքան սիրահարը յամառ, կը փութար փրկութիւնը փնտռել Սէնի մէջ. Գետը կը նետուէր. ։

Բայց Թիւլփէնի սէրը՝ միայն կոյր չէր, այլ նաեւ զոհաբերող։ Նկարիչը զետնետուեցաւ ետեւէն բռնեց աղջիկն ու ցամաք հանեց։

Փրկած էր իր պաշտելին...։ Եթէ ոչ սիրով՝ գոնէ երախտագիտութեան համար, ան իրը պիտի ըլլար։ Ո՛չ մէկ կասկած։ Թիւլփէն ուրեմն, հագաւ իր պաշտօնական զգեստները ու գնաց օրիորդին ձեռքը խնդրելու։

Եւ մինչդեռ շնորհակալութեան ու երախտագիտական խօսքերու կը սպասէր, հազիւ խանութէն ներս էր մտեր, աղջկան մայրը բացաւ օրհնած բերանը ու հրամայեց որ դուրս ելլէ։

Այն ատեն կատղած՝ նկարիչը առաւ 2 քիլոնոց հաց մը ու զայն իջեցուց ուրիշ կնոջ մը գանկին, յաճախորդ մը որ անխոհեմութիւնն ունեցեր էր միջամտելու եւ զինքն ապտակելու։

Դեռ բարկութիւնը չէր իջեր սակայն։ Հաց մըն ալ նետեց Իզապէլի մօրը գլխուն։ Կինը ինկաւ ուշակորոյս։

Իսկ ամուսնութեան զայրացկոտ թեկնածուն՝ բանտ գնաց հանդարտութիւն և մխիթարանք փնտռելու իր սիրակէզ սրտին։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

...Անանիա երբեք այնքան լաւ ...չէր։ Խնձորը մայրական ...ներ. Ցատանայի քաղցր ...րը վերջապէս հանդարտե- ...ցան։

— Վաղը՝ կ'ըսէր կինը։

— Վաղը կը կրկնէր տղան ...ինչէս կը ճաշէր. Ցատանա ...կը պատրաստէր ամուս- ...մար, հարցումներ կ'ուղղէր ...խորհուրդներ կու տար։ ...ը աչքերը վեր վերցնելով, ...տեսաւ Բուստիանեղդուի ...դէմքը։

— Կորսուէ, ըսաւ. կորսուէ,

— Թող որ ներս գամ, ցուրտ ...ը. աղաչեց տղան։

— Ջուրա՛գք գնա։

— Ո՛չ, հայրիկս հոն է, շատ մարդ կայ։

— Մտի՛ր, խեղճ որբ, գո՛ւն ալ անմայր ես։ Անանիան ի՞նչ կ'ըսէ. ուեա կը կանչէ։

— Թո՛ղ կանչուըտէ, ըսաւ տղան փոքրիկին քով նստելով։ Վերցուց խնձորին կեղեւը եւ սկսաւ կրծել։

— Ամէնն ալ հոն, վարժապետ Պանէ, հայրս, Պերան, ատախօս կարքիատէն, կորբետա, ամէնը, ամէնը։

— Ի՞նչ կ'ըսեն, հարցուց կինը հետաքրքրութեամբ։

— Ամէնն ալ կ'ըսեն թէ որդեգրելու էք այս պզտիկը։ Պերա կը հարցնէր. «Որո՞ւ պիտի թողուս ունեցածդ»։

կնոջ հետաքրքրութիւնը չգոհացաւ, ուստի յանձնարարեց տղերնուն չշարժիլ եւ ջաղաջք գարձաւ։

Երբ մինակ մնացին՝ Բուստիանեղդու ըսաւ փոքրիկ լքեալին։

— Հայրս գանձանակին մէջ 100 լիր ունի։ Ես գիտեմ թէ ուր է բանալին։ Հոս մօտը կը բնակինք։ կալուած մը ունինք որուն համար երեսուն լիր տուրք կը վճարենք։ Անցեալները պաշտօնեան եկաւ եւ գրաւեց գարինիս։ Ի՞նչ կայ ամանին մէջ որ ձայն կը հանէ, չե՞ս կարծեր որ մուխ առնէ։

Նկարիչը վերցուց եւ նայեցաւ։ Հ՞ա գետախնձոր է եղեր, կարծեցի որ ուրիշ բան է. փորձեմ։

Երկու մատներով գետախնձոր մը վերցուց, բաւական փչեց վրան եւ կերաւ։ Ուրիշ մըն ալ առաւ։

— Ի՞նչ կ'ընես, ըսաւ փոքրիկ Անանիան, եթէ այդ կինը վերադառնա՞յ։

— Մենք, ես ու հայրս, Ջմաքարնա, կրնանք պատրաստել. գուն ալ կրնա՞ս։

— Ես չեմ կրնար, պատասխանեց Անանիա տխրութեամբ։

Մօրը վրայ կը մտածէր միշտ։ Ցխուր հարցումներ կը պաշարէին փոքրիկ ուղեղը։ Ո՞ւր գացեր էր, ինչու ներս չէր եկած, ինչու լքած էր եւ մոռցած զինքը։ Հիմակ որ տաքցած եւ կշտացած էր՝ կ'ուզէր լալ, կ'ուզէր փախիլ փախիլ. փնտռելու մայրը՝ այս գաղափարը գրաւեց հոգին, ալ չմտուց զայն։

Քիչ վերջ Ցատանա ներս մտաւ։

Ետեւէն եկաւ գնդտիներով կին մը, որուն խոշոր բերնին վարի շրթունքը կը կախուէր։ Խոշոր ու կարմիր քիթ մը ունէր։

— Ա՞ս է թոշնիկը, հարցուց թոթովելով։ Գուրգուրանքով նայեցաւ փոքրիկին։ Ողջոյն դէմքիդ. օրհնեալ ըլլաս։ Գեղեցի՜կ է ատոր մը պէս։ Ինծի չուզե՞ր, գուն մի՛ թողուր, Ցատանա՛։

Մօտենալով համբուրեց Անանիան, որ երեսը ծռեց, որովհետեւ կնոջ խոշոր բերանը գինի եւ օղի կը հոտէր։

— Հօրաքոյրս Նաննա, ըսաւ Բուստիանեղդուն խմելու նշան ընելով. այսօր պէտք եղածէն չափ առեր էք։

— Ին...ի՞նչ ունիս գուն, ի՞նչ կ'ընես հոս, գնա պառկէ՛։

— Դո՛ւն ալ պառկելու գնա, վրայ բերաւ Ցատանա։ Երկուքնիդ ալ գացէք, ուշ է արդէն։

Դուրս մղեց հարբածն ու տղան եւ դուռը գոցեց։

— Ցոգնած ըլլալու ես, հոգիս, քեզ ալ քնացնելու եմ, ըսաւ Անանիային եւ մօտակայ ընդարձակ սենեակ մը տանելով՝ օգնեց հանուելու։ Մի՛ վախնար, վաղը մայրիկդ պիտի գայ կամ կ'երթանք կը փնտռենք զինքը։ Խաչհանել գիտես, հաւատամքը կրնաս ըսել։ Այո՛ ամէն, իրիկուն ըսելու ես։ Թո՛ւղթ (նուսխա) ալ ունիս, ի՞նչ գեղեցիկ է։ Այո՛, Ս. Յովհաննէս քեզ պիտի պաշտպանէ։ Այո՛, ան ալ քեզի պէս մուրկ տղայ մըն էր, բայց Քրիստոսը մկրտեց.քնացի՛ր տղաս։

Անանիա մեծ անկողինի մը մէջ գտաւ ինքզինքը։ Ցատանա ծածկեց լաւ մը եւ դուրս ելաւ։ Փոքրիկը ձեռքը յուռութքին վրայ դրաւ, աչքերը գոցեց բայց չկրցաւ քնանալ։

Վաղը.. վաղը... քանի՛ տարի անցեր էր զինքը թողելէն։ Ի՞նչ կը մտածէր արդեօք Զուանէ, բարեկամին բացակայութիւնը տեսնելով։ Շփոթ մտածումներ, տարօրինակ պատկերներ կը տանջէին փոքրիկ միտքը։ Մօրը պատկերը միշտ հոն էր։ Ո՞ւր գացեր էր. կը մնէ՞ր, վաղը պիտի տեսնէ՞ր.. Վաղը... Եթէ անոր մօտ չտանէին զինքը. պիտի փախէր...։

Լոեց ջաղացպանին ներս մտնելը, կնոջ հետ վիճիլը. չար մարդը կը կանչէր.

«Չեմ ուզե՛ր այդ պզտիկը, չե՛մ ուզեր»։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԸՄՈՒՄ

խազահական ընտրութիւնները պիտի կատարուէին 1932ին եւ Անմէտ Զօկու իշխանութենէն պիտի քաշուէր։ Մինչ այժմ Իտալիա վստահ է թէ նոյն մարդը միշտ իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ։

«Թայմզ» կը հաստատէ թէ իշխան Վիլհելմ տը Վիտ, որ իբրեւ Ալպանիոյ իշխան իշխեց 1914 մարտէն սեպտեմբեր, յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ ալպանական գահուն բոլոր իրաւունքները կը պատկանին իրեն եւ իր ժառանգորդներուն։ Ինք Ալպանիոյ իշխան ընտրուած էր 1914 փետրուարին եւ այժմ վստահ է թէ Ալպանացիներու մեծամասնութիւնը իրեն ուժ պիտի տայ։ Սակայն այսօր անկարելի է ազատ հանրաքուէի դիմել։ Ինք անձնական ո եւ է փառասիրութիւն չունի եւ միայն ժողովուրդին բարօրութեան վրայ կը մտածէ։ Ներքին եւ արտաքին քաղաքական դժուարութիւններ չյարուցանելու համար, յարմար ժամանակին պիտի սպասէ։

Խրուաքներուն դէմ

Պելկրատի մէջ, Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց, խորհրդակցելու եւ միջոցներ ձեռք առնելու համար խրուաթ ընդդիմադիրներուն դէմ, որոնք ձեռնթափ չեն եղած։ Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութիւնը մասնաւոր բողոք եւ պատուիրակ մը ղրկած էր Փերլին, միջխորհրդարանական խորհրդաժողովին։ Այս ձեռնարկը զաւեշտական կը համարուի եւ հետապնդումներ պիտի կատարուին։ Նոյն իսկ խօսք կայ թէ պիտի ձերբակալուի Փ. Մաչէք, որ հանգուցեալ Ռատիչի յաջորդեց իբրեւ վարիչ։

Թուրքերէն տառերու ընդհանրացումը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ նոր այբուբենի գործածութիւնը հետզհետէ կը տարածուի ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար պաշտօնատուններու եւ հաստատութիւններու մէջ։ Փոքր պաշտօնատուններու եւ հաստատութիւններու մէջ։ Փոխանակութեան Խառն Յանձնախումբը սկսած է իր թղթակցութիւնները նոր տառերով կատարել։ Դատական պաշտօնատուները սեպտեմբեր 6ին դասընթացք մը պիտի բանան, իրենց պաշտօնեաններուն համար։ Տէֆթէրտարութիւնը եւ Օսմ. Դրամատունը դասընթացքներ բացած են արդէն։ Դրամատունը իր մասնաճիւղերուն ալ հրահանգ ղրկած է որ ժամ առաջ դասընթացքի սկսին բոլոր պաշտօնեաներուն համար։

Նոյնպէս Սակարանին մէջ ուսուցումները սկսած են եւ թիւերն ու ցուցանակները նոր տառերով կը գրուին։ Կուսակալութեան եւ Քաղաքապետութեան ղրկուած նամակներուն մեծ մասին հասցէները նոր գիրերով գրուած կ'ըլլան։

Անատոլուի Հեռագրական Գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ այս տարի Նախակրթարաններու առաջին կարգին մէջ, ուսուցումը նոր տառերով պիտի ըլլայ։ Կառավարութեան կողմէ ալ կէս միլիոն այբբենարան կը տպուի ժողովուրդին համար։ Այս այբբենարաններէն 150,000 օրինակ արդէն հրապարակ հանուած եւ ձրիօրէն ժողովուրդին բաժնուած են։

∴ Թրքական հրամանատարութիւնը հրամայած է բանակին մէջ փութով տարածել նոր տառերը։

Մասնաւոր դասընթացքներ պիտի բացուին նախ սպաներուն համար, որոնք իրենց կարգին նոր տառերը պիտի սորվեցնեն զինուորներուն։

Միւս կողմէ թերթերը առայժմ որոշ սիւնակներ պիտի յատկացնեն լատինական տառերով գրուած լուրերուն, իսկ մէկ տարի յետոյ ամբողջովին լատինական տառերով լոյս պիտի տեսնեն։

Գործը ճանճանակութեան մնաց...

«Ռոթէ Ֆանէ» Աւստրիոյ համայնավարներուն օրկանը, խոշոր տառերով կը ծանուցանէ թէ տագնապալի կացութեան մէջ կը գտնուի, տպագրական ծախքերը մեծապէս աւելցած ըլլալով։ Կը բացատրէ թէ ամսէ ամիս կ'աւելնան նիւթական դժուարութիւնները. յետոյ դիտել կու տայ թէ համայնավարական գործունէութիւնը շատ աւելի մեծ խոչընդոտներու կը հանդիպի Աւստրիոյ քան ուրիշ եւրոպական երկիրներու մէջ։

Թերթը հանգանակութեան ձեռնարկած է։ Բոլոր ընթերցողներուն հրաւէր ուղղած է մասնակցելու։ Բայց «Ռոթէ Ֆանէ» կը խոստովանի թէ հանգանակութիւնը առժամեայ միջոց մըն է, եւ անհրաժեշտ է աւելցնել բաժանորդներու թիւը, այլապէս չի կրնար ապրիլ։

Երկրաշարժ Չաղրէպի մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ցնցումներ պատահեցան Զագրէպի մէջ, երեսուն երկվայրկեան տեւողութեամբ։

Չարաւորկի ձախաձարակը

Աթէնքէն կը ցեռագրեն.— «Տանկ» ջերմին համաճարակը երկիւղալի համեմատութիւններ կ'առնէ Պիրէոսի մէջ, ուր տասը հոգի մեռած են արդէն։ 300 խանութներ եւ 72 գործարաններ փակուեցան։ Հիւանդներուն թիւը այնքան աւելցած է որ շատ մը դեղարաններ փակուեցան, իրենց մթերքը սպառած ըլլալով։ Կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ։

Ջերմը կը տեւէ երեք կամ եօթն օր։ Պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կ'ըսեն թէ զգուշութեան գլխաւոր միջոցն է մաքրութիւնը։ Կը յանձնարարուի գործածել միջատասպան փոշիներ, հեղուկներ եւայլն։ Ջրի բժիշկներ տրամադրուած են ժողովուրդին։

Յոյն համայնավարները իրար կը բզքտեն

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ յոյն համայնավարները երկու հակառակորդ թեւերու բաժնուած են, ծայրայեղ մարքսիստներ եւ չափաւորներ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, կամ Տրոցկիականներ եւ Ստալինականներ։

Շարաթ գիշեր մարքսիստներու խումբ մը կ'երթայ համայնավար օրկան «Րիզօսբաստիս»ի տպարանը, մեքենաները կը խանգարէ ու մաս մը գործիքներ վերցնելով կը հեռանայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈ պետի այցելեն իտալացի հազար ֆաշիստ երիտասարդներ, որոնք շոգենաւով մը զբօսապտոյտի ելած են։ Ֆաշիստները քանի մը օր Պոլիս մնալով, ցետաքրքրական եւ գեղեցիկ վայրերը պիտի այցելեն։

ՅԻԱՐՊԷՔԻՐ հրատարակուող «Խալք Սէսի» անուն քաղաքական թերթը, սկսած է Մարտինի մէջ հրատարակուիլ իբրեւ օրաթերթ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ ս Գլէռ. տը Լիոն. վերնայարկը, օրակարգ երկ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ ընտրութիւն պատգամաւորներու։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Յ. ՊՕՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պարսկաստանի Մարաղա քաղաքէն Արամ Ղարիպեան որ 1925 — 1927 կը գտնուէր Փարիզ կամ Մարսէյլ ուսկից մեկնած է Ամերիկա։ Մէկ ու կէս տարիէ ի վեր լուր առնուած չէ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Arménag Garipian Str. Militar 5, Braila, Roumanie կամ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Վանի Ալիւր Գիւղացի Պետրոս Շահգալտեան որ մէկուկէս տարի առաջ կը բնակէր Վալըրթանս։ Կը կարծուի թէ այժմ փոխադրուած է Պոստոն։ Գրել՝ Akabi Chahzadéian, Ave. B. Palissy, Թիւ 6, IX, Décines (Isère).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաքսիա կամ վարժուհին 15, Մայտա 12.50, Սաթենիկ եւ Տրդատ 15, Անին ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17.50, Երբ այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 20, Թէսպլեւս տարա 10, Րասքուեին 9, Մասնիշը 9, Սապլվար 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Խնդամոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է (կատակերգ.) 3, Թագաւորը կը ծանծրանայ (կատակերգ.) 3, Աշըգ Ղարիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, Նէնովէվա 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. առաւօտեան եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, 25 եւ 30, երազահաններ 5, 10, եւ 12, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գրացուցակը։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։ Ուէչ գիրք կրնանք կազմել տալ ու ղրկել 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին 15 Ֆր.ի։ Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e).

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն | 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

29 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 737

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՃ ԿԱՊԵՑԷՔ ՎԷՃԵՐԸ

Սեղանի վրայ ունինք շարք մը դիտողութիւններ, բողոքներ փոխադարձ պատասխաններ, Հայրենակցական Միութեանց ...ածին, կամ անոնց զանազան հատուածներուն կողմէ։

Նոր չէ որ պիտի բացատրենք թէ խմբակցական ոգին եւ ...ղ հայրենասիրութիւնը, տեղասիրութիւնը վարակեր են մեր ...այրենակցական Միութիւնները։

Ցնք ուրանար Հայրենակցական Միութեանց գործնական ...րժէքը, մանաւանդ մեր այս Թափառական եւ ցիրուցան վի...ակին մէջ։ Ու եթէ յաճախ կը մատնանշենք Թերութիւնները, ...պատճառը այն է որ կը հաւատանք այդ արժէքին։ Այլապէս, ...ինչո՞ւ պիտի զբաղէինք։

Անցեալ օր, սրտցաւ հայրենակից մը մատ վէրքին վրայ ...նելով, կը տրտնջար թէ Մարսէյլի Միութիւնները իրենց յա...ւցած աղմուկին չափ գործ չեն արտադրեր։ Ու կը յիշէր ...տառաւէ պարագաներ։ Ուրիշներ ալ ուշադրութիւն հրաւիրած ...այդ կէտին վրայ։ Իսկ մենք թանձրացեալ ծրագիրներ դրած ...ք մէջտեղ, միշտ այն վստահութեամբ թէ ատիճանաբար ...դարմանուին թերինները։

Դժբախտաբար չունինք այդ մխիթարութիւնը։ Բարի լու...րու կարգին, միշտ ալ անպակաս են կազմալուծման եւ պա...կտումի պատմութիւններ։

Անցեալ տարի, Խարբերդ-Ծովքի (Մարսէյլ) Հայր. Միու...թիւնը բաժնուած էր երկու թեւերու, երկուքն ալ պաշտօնա...ն, եւ մէկը միւսին ոխերիմ Թշնամի։ Այս տարի, Բալուի ...յր. Միութեան (Մարսէյլ եւ Լիօն) մէջ որդ է ինկեր, եւ եր... խմբակցութիւններ տէր կը կանգնին ժառանգութեան։ Բա...վէճը կարճ կապելու համար, առ այժմ կ'ընդահատենք Նոր ...ղոք-պատասխաններու հրատարակութիւնը։ Մեր բաղձանքը ...է որ ոչ մէկը ըսած ըլլայ վերջին խօսքը, եւ վէճը հար...ի փոխադարձ բարեացակամութեամբ։ Անշուշտ կան Բա...ցիներ որ կ'ըմբռնեն թէ «մենք»ի եւ «դուք»ի փոխասացու...եան բարիք չի ծնիր, այլ անհրաժեշտ է անկեղծ գործակցու...ն եւ սրտցաւ գործունէութիւն։ Ի՞նչ բան է, վերջապէս, որ ...կրնար բաժնել։ Եթէ երիտասարդներ կամ իսկապէս գործօն ...որեր դժգոհ մնալով անշարժութենէն, կ'ուզեն աշխատանք ...ինել եւ արժեցնել Միութեան անունը, ինչո՞ւ սրտմտիլ եւ ...պահել։ Կեանքը շարժում եւ գործ կը պահանջէ։ Ճակա...ագրական է որ յոգնածը եւ ձանձրացածը քաշուին, եւ ...ի ընդունակներ յառաջ նետուին։

Այս խորհրդածութիւնները կ'ընենք, առանց ոեւէ միջա...ութիւն փորձելու։ Ու այն հաւատքով թէ պաղ հով մը եկեր ...է ինչպէս Ծովքի, նոյնպէս Բալուի, Պոլուի կամ ուրիշ ...րենակիցներու միջեւ, եւ պառակտումի որդը պիտի խղդուի ...ն իր մէջ։

Այլապէս, ողբալի պիտի ըլլար մեր վիճակը. օրուան այս ...մունքը մեր թշնամիները իրաւունք պիտի ունենային պնդե... թէ Հայերը անընդունակ են ո՛ր եւ է հաւաքական գործի, ...իրենք իրենց վիճակին մնալով, իրարու գլուխ կը պատռեն։

Անցնելով բուն հարցին, աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշ...ք, թէ Հայրենակց. Միութիւնները միշտ պիտի երերան ...կազմալուծումին, աւելի ճիշդ՝ չպիտի կրնան իրենց ուժին ...պատասխան գործ արտադրել, որքան ատեն որ շարու...ն գործել այսպէս պատն երեսին, առանց որոշ ծրագրի, և ...նց սերտ գործակցութեան։ Իրենց պատասխանատուու...ր կը ծանրանայ մանաւանդ անոր համար որ, տակաւին չէ ...կանացած գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութիւնը, ...ուշոր բացեր, ստիպողական պահանջներ կան հրապա...ի վրայ։

Ներկայ պարագաներուն մէջ, Հայրենակց. Միութիւնները ...յին ստանձնել, օրինակ, չափահասներու կամ անչափահաս...ու հայկական դաստիարակութեան հոգատարութիւնը։ Միու...ններ կան որ լայն միջոցներ ունին. ուրիշներ աւելի հա...ն են. բայց բոլորը մէկ ձեռք-ձեռքի՝ հրաշքներ կրնան ...ել։ Ոչ մէկ օրկան կրնայ այնքան ճշգրիտ գաղափար ու...լ փողոցը մնացած. օտարացման դատապարտուած մա...ներու համրանքին եւ կացութեան մասին, որքան Հայրե...ակցական Միութիւնները։

Իսկ ատոր համար տարրական պայման է որ ոչ միայն ...քանչիւր Հայր. Միութիւն ինքն իր մէջ համերաշխ եւ ...ր ըլլայ, այլ եւ ընդունի թէ ինք միայն իր գիւղին, աւա... կամ քաղաքին համար չէ, այլ ընդհանուր շղթայի մը մէկ ...ը։ Հակառակ պարագային, ի՞նչ տարբերութիւն քրտական ...իրէթ ներէն, — պահելով ամէն համեմատութիւն։

...գործը ուղիղ ճամբու վրայ դնելու համար, Հայր. Միու...նները պիտի ունենան մէկ նշանաբան.

— Թէեւ տարբեր անուններով, մենք ջարդուած եւ աւե... հայրենիքին ժառանգորդներն ենք այս օտար ափերուն ... եւ թոյլ չենք տար ոչ իրար խաչաձեւել կամ զրկել, ոչ ...լորիլ տեղական, աշխարհագրական նախապաշարումներով։ ...անգամ մը այս յստակ հասկացողութեան գալէ յետոյ, ...ն է գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մշակել։ Մա...նդ որ, բոլոր ծրագիրներն ալ իրար կը լրացնեն արդէն, ...ց հիմնական կէտերուն մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՋՈՒՐԸ ՎԱՐԱԿՈՂ ՄԱՆՐԷՆԵՐ»

Մարսէյլէն հայրենակից մը հե...տեւեալ Թղթակցութիւնը ղրկած է Հալէպի Եփրատին (15 օգոս...տոս), որ ծանօթ է իբրեւ Թունդ հակադաշնակցական, եւ կը խմբագրուի ռամկավարներու կողմէ.

— Տեղիս «Հօկը» գտնուած ըլլալով կարգ մը պորտաբոյծ, հասատափոր խժաստակներու ազդեցութեան ներքեւ, (որոնց Ս. Հայաստանն ալ ցարդ ապաւինած ու խարուած է, տրտասահմանի մէջ որեւէ դործ կարենալ կատարելու համար, ինչ որ շատ ցաւալի է, քանի որ անոնք վարպետ են լոկ խառնակչութեան եւ քանդելու) չկարողացաւ իր կոչումը պահել, եւ շուտով ինկաւ ճախճախուտքի մը մէջ, ուրկէ ոչ միայն ազատուելու ճիգ չըներ, այլ և կ'երթայ՝ դէպի իր վերջնական անկումը...

Գրեթէ տարի մը առաջ, Փարիզի Հօկ ի կեդր վարչութիւնը հոս կը պահէր Ծիւհէրեան անուն մէկը, իբր գործիչ, որ այսօր Երեւան թերթի խմբագրութիւնը կը վարէ։ Անոր կողքին կը գտնուէին Հայաստանցի Ծիտէճեան մը եւ «Տարօնացի» մը որոնք, «Հօկ»ի համար տեւէք թէ ի՛նչ մեծ ծառայութիւններ մատուցին։

Այդ «ընկեր»վարականները, ի պաշտօնէ կարմիր էին, անտիք, ստանալով անծանօթ դրամարկղներէ լեցունկեկ ամսականներ, համապատասխան գործի էին լծուած, եւ քանի որ իբր կարմիր գործելու հնարաւորութիւն չկար, իրենց «ստարական ըլլալնուն համար, ուստի մտան «Հօկ»էն ներս ու քանդեցին զայն, քանի որ «Հօկ»ին անդամակցող 200—250ի չափ չէզոքներ կամ ուրիշ տարբեր դըժգոհ մնացին անոնց գործերէն, ու հեռացան։ Դրամ, պաշտօն, Հայաստանի մուտք, տեղական պաշտպանութիւն, եւայլն խոստանալով, շատերը խաբխբեցին, իրենց գործիք ըրին. բայց գաղտնիքը շուտով երեւան ելլելով գրեթէ բոլորը (եթ ալ մէջը ըլլալով) պաղեցան եւ այդ «ընկեր»ներուն զզուանք յայտնելով, հեռացան «Հօկ»էն։ (Հնչակեաններու պարագան տարբեր պատմութիւն եւ իմաստ ունի, որը մասնաւոր յօդուածի մը նիւթ ընել կ'արժէ)։

Առանց ծանրախոհ ու շրջահայեաց չգտնուելուն պատճառաւ, Հայերու մասին տեղական կառավարութեան մօտ կասկած արթնցաւ. իբրեւ անբաղձալի տարրեր բաւական մը Հայեր հարցաքննուեցան. բանտ մըտնողներ եւ աքսորուողներ ալ եղան, եւ այժմ պզտիկ նշան մը կամ թշնամական խօսք մը կըրնան շարժառիթ ծառայել, որպէս զի Հայեր յաճախ չափէ փեն ոստիկանատունէ ոստիկանատուն։ Սակայն բարեբախտաբար, ֆրանսական ոստիկանութիւնը վերջապէս հասկցած ըլլալով ամէն դաղտնիք, լուրջ կասկածներ չի սնուցաներ Հայերու վրայ, եւ բարեբախտաբար կը բաւականանայ ջուրը վարակող մանրէները ձերբակալել կամ խելքի բերելով։

Յիշեալ «ընկեր»ները այժմ, հաւէն կծիկը դրած են թէեւ, սակայն Փարիզէն հրահանգ հրահանգի վրայ կը տեղայ, նոր եռ ու զեռ արթնցնելու համար ներկայ «Հօկ»ին մէջ, որ 20—25 կարմրահաւատ տգէտներէ կը բաղկանայ իրականին մէջ։ Այդ հրահանգներու նշանաբանն է քանդել Բարեգործականը, դատարկել իրենց գիրենք «Հօկ»ի նորաբաց լսարանին մէջ, Մարքսիզմ-Լէնինիզմ եւ Ֆէմինիզմ դասախօսելով։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վենիզելոս-Թեվֆիք Րիւշտի տեսակցութիւնը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Վենիզէլոսի հետ՝ Թուրքեւ-Յոյն առկախ խնդիրները լուծելու համար։

∴ Վէնիզէլոս Թուրքեւ-Յոյն յարաբերութեանց մասին առջի օր տեսակցեցաւ երկրագործական նախարար Փափանասի հետ, որ միաժամանակ արտաքին փոխ-նախարարի պաշտօն կը վարէ։ Վէնիզէլոսի նպատակն է ամրացնել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Առ այս հրահանգներ տուաւ ձեռնհաս իշխանութեանց՝ առկախ խնդիրները կարելի եղածին չափ շուտ կարգադրելու համար։

∴ Կ'ըսուի թէ Վէնիզէլոս անձամբ պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին, որ կը բացուի սեպտեմբեր 3ին, Ժընեւի մէջ։

Կարեւոր խորհրդաժողով մը Իզմիրի մէջ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյի հրաւէրով, Իզմիրի շրջանի ընդհ. դատախազները ժողով մը գումարեցին Իզմիրի մէջ եւ քննեցին շատ կարեւոր հարցեր։ Խորհրդակցութիւնները գլխաւորաբար տեղի ունեցան հետեւեալ կէտերուն շուրջ.

1.— Օրինական ի՞նչ գործողութիւն կատարել անոնց հանդէպ, որոնք բաց ծովերու վրայ գտնուող օտար շոգենաւերու մէջ յանցանք մը կը գործեն Թուրքիոյ եւ Թուրք յեղափոխութեան դէմ, այդ անձերը օտար ըլլան թէ Թրքահպատակ։ 2.— Օտար երկիրներու մէջ, Թուրքիոյ, Թուրք յեղափոխութեան եւ Թուրք հայրենակիցներու դէմ գործուած յանցանքներ։ 3.— Ընդհանրապէս յետադիմական արարքներու հանդէպ ընդհ. դատախազներուն ձեռք առնելիք միջոցները։ 4.— Կրօնքը քաղաքականութեան խառնողներուն հանդէպ կատարուելիք օրինական գործողութիւնը։ 5.— Շոգենաւերու մէջ գործուած հասարակ յանցանքները եւ ասոնց վերաբերեալ միջազգային իրաւունքի խնդիրներ։ 6.— Պաշտօնի բերումէն յառաջ եկած յանցանքներ։ 7.— Բազմակնութեան ձեռնարկողներուն դէմ կատարուելիք հետապնդումը։ 9.— Ընդհ. դատախազներու հսկողութիւնը՝ որբերու իրաւունքներու պաշտպանութեան մասին։

Ժողովէն յետոյ, դատական գործավարը յայտարարած է. «Շատ գոհ եմ այն շահագրգռութենէն եւ հմտութենէն, որով ընդհ. դատախազները քննեցին օրակարգի հարցերը։ Էնկիւրի վերադարձիս, Էնկիւրիի և Էսկի-Շէհիրի ընդհ. դատախազներն ալ նման ժողովներու պիտի կանչեմ։

Պուլկար գաղթականներու դիմումը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Ցարիպրոտի եւ Պոսիլիկրատի պուլկար գաղթականները Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ուղղուած կոչով մը, կը բացատրեն իրենց հայրենակիցներուն դժուարին վիճակը այդ շրջաններուն մէջ եւ կուտան մէկ ցանկը անոնց, որոնք ջարդուած են՝ դիւրացնելու համար եուկոսլաւ կառավարութեան, մանաւորաբար Պելկրատի զինուորական իշխանութեանց ձեռնարկած մաքրագործման քաղաքականութիւնը։ (Վերոյիշեալ քաղաքները 1919ին Պուլկարիայէն անջատուելով, կցուած էին Եուկոսլավիոյ, այս վերջիններուն Պուլկարիոյ հանդէպ ռազմագիտական դիրքը զօրացնելու նպատակով)։

Խնդրարկուները Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կ'առաջարկեն որ անկողմնակալ եւ ամբողջական քննութիւն մը կատարուի իրենց երկրին մէջ եւ կը խնդրեն որ ստիպեն Սերպերը ետ դարձնել այն դպրոցներն ու եկեղեցիները, որոնք Պուլկարներուն կը պատկանէին կցումէն առաջ։ Այդ հիմնարկութեանց ազգագրական նկարագիրը, կ'ըսեն, վեր է ամէն տարակոյսէ։

Տոպրուճայի գաղթականական կազմակերպութիւնը եւս նման խնդրագիր մը ներկայացուց Ժընեւի արիսպագոսին, այդ շրջանի պուլկար գաղթականներու սիստեմատիկ կեղեքումին մասին։ Տոպրուճան ալ Զինադադարին անջատուեցաւ Պուլկարիայէն եւ տրուեցաւ Ռումանիոյ։

Համայնավարներուն ցոյցը

Պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, Փարիզի համայնավարները ծրագրած էին մեծ ցոյցեր կազմակերպել, այդ դաշնագիրը նկատելով ուղղուած Խորհրդային Միութեան դէմ։

Ոստիկանական տեսուչը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած էր եւ ոստիկանական կարեւոր ուժեր դրուած էին բանուորական թաղերու եւ մեծ գործարաններու առջեւ։ Շնորհիւ այս խիստ միջոցներուն, ոեւէ խլրտում չծագեցաւ արտաքին նախարարութեան շէնքին մօտ։ Պզտիկ ցոյցեր կատարուեցան Սէն-Տընիի մէջ՝ 500 հոգիի մասնակցութեամբ և Մէնիլմոնթանի կողմերը, «Անկցի՛ պատերազմը, անկցի՛ Քէլլոկի դաշնագիրը» աղաղակներով։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 180 համայնավարներ, որոնք թռուցիկ կը ցրուէին կամ պատերը թուղթեր կը փակցնէին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՃԱՆՃԻՆ ՈՒԺԸ

«Յառաջ»ի մէկ քանի խմբագրականները՝ որ գաղութներու կազմակերպութեան պէտքը կը շեշտէին, անքնութեան մատնած են նորէն «Երեւան»ը։

Հայաստանի այս ծուռ բերանը, որմէ դեռ չէ ելած որ շիտակ խօսք մը ելլէ, շփոթութեան կակազումներ կ'ունենայ, ամէն ամէն անգամ որ նման հարցեր տրուին։

Իսկ այս անգամ, կը փութայ ռամկավարներու կողմէ հերքել «Արեւ»ի համամտութիւնը, գաղութներու մէջ անհրաժեշտ գործակցութեան մասին։

Ու նորէն կը պարզուի թէ՝

Ա.— Ռամկավարը երբ պէտքն զգայ հերքելու ռամկավարը, կը դիմէ Հօկի միջնորդութեան։ Իր կուսակցին դէմ վիճելու չափ սիրտ ալ չունի։

Բ.— Ռամկավարը որ գործելու իր բնախօսական անկարողութիւնը կը ջանայ պարտկել՝ ոգին նետուած խօսքերով, կամ դաշնակցութեան դէմ հայհոյութիւններով, կը մնայ լո՛կ Հօկի հրահանգներով։

Գ.— Երբ փորձէ իր իսկ գլխով մտածել. (Արեւի փորձը) կը շշմի Հօկի պատրաստ սպառնալիքին տակ։

Ասոնք անշուշտ, դաշնակցական վերագրումներ են, բայց 40 փաստերով հաստատուած։

Հօկի եւ ռամկավարի այս կապակցութիւնը, հայացումն է կարմիրներու եւ անգոյններու սիրալիր համաձայնութեան, որուն կեղտոտ օրինակը կուտան Մոսկուայի եւրոպացի գործակալները։

Եւ ահա թէ ինչպէս, գործակցութիւնը որ ռամկավարին համար անկարելի է դաշնակցութեան հետ, կը դառնայ անհրաժեշտ Հօկին հետ,

Հօկէն դուրս, գաղութի ամէն կազմակերպութիւն՝ դէմ է Հօկի։ Իսկ ով Հօկի հետ չէ, դէմ է Խորհրդային Հայաստանի։

Այս է գոնէ խոստովանութիւնը «Երեւան»ի, իսկ մեր բացատրութեամբ, որ այլեւս փաստի չի կարօտիր, հետեւեալն է։

Ամէն կազմակերպութիւն որ գաղութի մէջ ծնունդ կ'առնէ Հօկէն դուրս, ուժերու ամփոփում է։

Ուժի ամէն ամփոփում նոր պատուար մըն է Հօկի դէմ, որ կը յաջողի միայն հոն, ուր ցրուում ու պառակտում կայ։

Ու Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ իր յանձնառութիւնը արժեցնելու համար, Հօկը պէտք ունի ո՛չ թէ պառակտելու եւ քայքայելու, քանի որ դեռ միացող ու կազմակերպուող չկայ, այլ սաղմին մէջ իսկ խեղդելու կազմակերպութեան ամէն ճիգ։

Եւ ահա թէ ինչո՞ւ, տեղին ու մարդուն համեմատ՝ քսութեամբ, բարոյական սպառնալիքով կամ զգացումներու շահագործումով, կը ջանայ իր կոտրած մականին տակ հաւաքել Թոյլերն ու անմիտները.

Կը յաջողի՞։

Թող ընթերցողը դատէ «Երեւան»ի ուրախութենէն, երբ ան հպարտութեամբ կը հարցնէ։

— Եթէ Հօկը ուժ մը չէ, ինչո՞ւ ուրեմն Դաշնակցութեան տեսակէտը (կազմակերպութիւն) չի քալեր գաղութներու մէջ։

Պատասխանը Թրքական առած մըն է.

— Ճանճը բան մը չէ, սիրտ կը պղտորէ։

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՆՈՐԷՆ
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

Պ. Զարեհ Փիրէնեանի փայլուն յաջողութենէն քաջալերուած, խնդրած էինք Գլորիոայի Համալսարանի նախագահէն ընդունիլ նաեւ երկու հայ ուսանողներ։ Անմիջապէս գոհացում տրուեցաւ մեր խնդրանքին։ Այս ուսանողները՝ Պ. Պ. Մանուկ Շահինեան եւ Կարապետ Խուպէսէրեան, ընտրեցինք Ցունաստանի Շիրայի որբանոցէն եւ զանոնք մկրտեցինք Մելիք-Թանգեան սաներ, ի պատիւ յոբելեարին։ Ատրպատականի առաջնորդը ամէն անգամ որ հանդիպում մը ունենար Շահին հետ, անկէ կը խնդրէր գեղ ու գարման հայ եւ պարսիկ գիւղացիներու արգահատելի վիճակին։ Ունեցած ենք ժամանակին Պարսկաստանի ուրիշ առաջնորդ մըն ալ, Պոլսեցիներուն ծանօթ Գրիգորիս եպիսկ. Յովհաննէսեանը, որ երբ Պարսկաստանի Շահին կողմէ իրեն կ'առաջարկուէր ներկայացնել իր խնդրանքները, անիկա պատասխան մը Հայրապետին, պատասխան մը Պոլսոյ Պատրիարքին եւ պատասխան մըն ալ իրեն համար կը խնդրէր։ Մելիք-Թանգեան սաներն ալ յաջողապէս կը շարունակեն իրենց ուսմունքը։ Առաջինէ մէկը Պ. Մ. Շահինեան, այս տարի 100ի վրայ 92 միջինով իր դասարանին առաջինը հանդիսացաւ եւ իբրեւ «Պատուոյ Սան» արձանագրուեցաւ։ Այս մասին Համալսարանի տնօրէնութենէն ստացուած գնահատական նամակ մը, պատիւ կը բերէ որքան Պ. Շահինեանին, նոյնքան իր պատկանած ազգին։

Գոհացուցիչ է նաեւ Ընդրանիկի յիշատակին ձօնուած սաներու վիճակը։ Քոլորատոյի երկրագործական համալսարանին մէջ ունինք այժմ չորս ուսանող։ Առաջին երեքը՝ Պ. Պ. Գեղամ Կէօքճեան, Պետրոս Պօյաճեան եւ Արթիւր Աշճեան՝ Անդրանիկի սաներ են։ Առաջինը կը հետեւի անասնաբուժութեան եւ մանրէաբանութեան, երկրորդը՝ ջրային մեքենագիտութեան եւ երրորդը՝ քիմիագիտութեան։ Երեքն ալ շատ յաջող աշակերտներ են եւ այս տարի, 90է աւելի միջին մը ունենալով՝ առանց քննութեան փոխեցին իրենց դասարանը։ Համալսարանին յարգելի նախագահը, գուրգուրալից համակրանքով մը տոգորուած է հայ ուսանողներուն հանդէպ։ Իւրաքանչիւր տարի կը ստանանք 2-3 գնահատական նամակներ։

Հողի եւ հողագործութեան անմահ եւ աննման երգիչ՝ Հովհ. Թումանեան Հայրիկին յիշատակը պանծացնելու համար, իր մահուան երեսնամեայ տարելիցը յարմար նկատեցինք, իր անունով երեք սաներ զետեղելու համար ամերիկեան համալսարաններուն մէջ։ Այս կերպով, կը կարծենք թէ՝ լաւագոյն կերպով յարգուած պիտի ըլլար յիշատակը հայ մեծանուն նահապետին, որուն «Պապիկ Թոռնիկ»ը, Վիրգիլեան շունչով գրուած իր հայ «Մշականքն»ը՝ հայկական հողագործական կեանքին վրայ, իրական հայրենասիրութեան մշտավառ եւ անշէջ բոց մըն է։ Գլորիոայի համալսարանի մեր երկու ուսանողներէն Պ. Մ. Շահինեանի բացառիկ յաջողութիւններէն քաջալերուած, խնդրեցինք տնօրէնութենէն ընդունելու նաեւ երեք ուսանողներ։ Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր խնդրանքը ընդունուած է։ Այդ երեք ուսանողները ընտրեցինք Սելանիկի ամերիկեան գոլէճէն, (Պ. Պ. Հայկ Մօզեան, Լեւոն Պապոյեանեան եւ Պետրոս Գրլըճեան)։ Կը յուսանք մօտերս ճամբայ հանել զանոնք։

Այս բոլոր տղաքը տոգորուած են հայրենասիրական շունչով։ Անմենաթարմ օրինակ մը տուած ըլլալու համար, յիշենք հոս, Նիւ Եորքի Սիրակուզի համալսարանի մեր ուսանողներէն Պ. Արշակ Սարգիսեանի (քիմիաբանութեան) մէկ նամակին հետեւեալ մասերը.

— «Ես ո եւ է ատեն նպատակ չունիմ ծրս ճաստատուելու եւ ամէն գնով դրամ դիզելու։ Ես բնաւ այդ սիտումը չեմ ունեցած եւ յուսամ թէ՝ ասկից յետոյ ալ այդպիսի նիւթապաշտութիւնով չվարակուիմ։ Իմ միակ եւ ամենամեծ փափաքս է ծառայել ճայ ժողովուրդին, ուր որ ալ ըլլան, ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլան։ Ցաւակից ըլլալ անոնց վիշտերուն եւ մասնակցիլ անոնց զարգացման գործին։ Եթէ երբեք այս միակ բանը իրականանայ, ես իմ նպատակիս կը ճասնիմ եւ Ամերիկայի մէջ անցուցած ուսանողական կեանքս պարապը անցած չըլլայ։ Եթէ ոչ, ուր որ ալ ըլլամ, եթէ ստիպուած լինիմ ճեռու ապրիլ ճայ ժողովուրդէն, այն ատեն սրտիս մէջ կսկիծ պիտի ըլլայ, որ զիս պիտի տանջէ մինչեւ մաճ։»

Այս մխիթարական լուրերուն մէջ, կարելի չէ առանց կսկիծի յիշել Զաւէն Սիւրմէլեանի վիճակը։ «Լոյս Զուարթ»ի պատանի հեղինակը Քալիֆորնիա, սանաթորիոմի մը մէջ օրէ օր կը հալի, մաշի մը նման։ Այդ կրակուրոտ տղան թոքախտի տէր եղաւ պարզ այն պատճառով, որ արձակուրդի շրջանին, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ Քէնըսի շրջանին շրջուն նպաստահաւաք կարգուելով, այնպիսի եռանդով գործի փարած էր որ, Նպաստամատոյցին կրցաւ շօշափելի գումար մը հաւաքել, ի վնաս իր թոքերուն։ Խեղճ տղուն տառապանքը կը հազարապատկուի, իմանալով թէ՝ իր ընկերները վաղն ի վաղ Հայաստան կ'երթան եւ ինքը գամուած կը մնայ անկողնին մէջ։ Կարելի չէ բացատրել այն համակրանքը, որով Զաւէն շրջապատուած էր Քէնըսի նահանգի քոլէճին մէջ։ Ան իր նախագահին՝ Ցոքթ. Փառտինի — այժմու Քուլիճի դահլիճին երկրագործական նախարարը — աչքի լոյսն էր։ Նախարարը Զաւէնին պատուիրած էր շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը, Ուաշինկթըն իր պաշտօնատունը այցելելով տեսնել զինքը եւ Հայաստան չվերադարձած, ստանալ իր հրահանգները։ Բայց Զաւէն, փոխանակ Հայաստան երթալու, ճակատագրին մէկ անգութ հարուածովը, կ'երթար նախ Մեքսիկայի, ապա Քալիֆորնիոյ սանաթորիոմները։

Հազիւ մէկուկէս տարուան կեանք մը ունի մեր կազմած գիւղատնտես սաներու յանձնախումբը եւ արդէն օգնած ենք Ֆրանսա գիւղատնտեսութեան հետեւող տասնէ աւելի ուսանողներու։ Ունինք նոր խնդրանքներ, որոնց ալ պիտի ջանանք գոհացում տալ։ Մեր յանձնախումբը ուրիշ ընկերակցութիւններու կամ միութիւններու նման անդամագրական չէ։ Ջուզեցինք հայ ժողովուրդին համբերութիւնը չարաչար գործածել։ Մինչեւ այսօր հասոյթի համար թատերական հանդէս մը անգամ չսարքեցինք։ Հայ մամուլի միջոցով, շարունակ պարզեցինք մեր նպատակը եւ դիմեցինք հայ ժողովուրդին գիտակցութեան։ Եւ այդ ոգին տուաւ սքանչելի արդիւնքներ։ Հեռաւոր Ասիոյ ափերէն անգամ ինքնաբեր նուիրատուութիւններ եղան։ Մեր ուսանողներն անգամ մեզի կ'օգնեն։ Քանի մը շաբաթ առաջ Քոլորատոյի երկրագործական քոլէճի մեր ուսանողներէն՝ Պ. Գեղամ Կէօքճեան, ստացանք 17 տոլարի նուէր մը։ Պ. Կէօքճեան 90է աւելի միջին թիւ մը ունենալուն համար, ընդհ. քննութեանց մասնակցելէ զերծ կացուցուած է։ Ընդհ. քննութիւնները տեւած են 4 օր։ Գեղամ իր այս 4 օրուան աշխատանքի փոխարժէքը — միւս օրերուն պարտաւորուած էր աշխատիլ իր ծախքերը հոգալու համար — 14 տոլարը ինչպէս նաեւ այդ 4 օրուան ընթացքին, գիշեր մը ամերիկացի երեք ուսանողներու քննութեանց պատրաստութեան օգնած ըլլալուն համար ստացած 3 տոլարը վրան բարդելով, մեզ ղրկած է այդ 17 տոլարը, ի նպաստ մեր գիւղատնտեսական ֆոնտին։

Մեր յանձնախումբն ալ, իր կարգին, ինքնաբեր նպաստներ կը յատկացնէ։ Այս կերպով ժողովուրդը իր կազմակերպութիւններով, երկուստեք ինքնաբերաբար ազգային պահանջներով վարակելու տրամաբանական ուղղութեան մէջ կը մտնէ։ Այսպէս Զափահաս Որբերու Երկսեռ Միութեան, առանց ոեւէ, ուղղակի կամ անուղղակի թելադրութեան կամ դիմումի, տարեկան յատկացուցինք 500 Ֆր. Ֆրանսայի ագարակներուն եւ գիւղերուն մէջ, հասարակ ճնճղուկներու նման, տարտղնած հայ չափահաս որբերու ընթերցասիրութեան ճաշակին գոհացում տալու համար։ Ըլլայ Ֆրանսայի, ըլլայ Ցունաստանի եւ Սուրիոյ գիւղերուն եւ ագարակներուն մէջ ցրուած որբերու այլասերման խնդիրը՝ մեր կարեւոր հոգերէն մէկը կը կազմէ։ Վստահ ենք թէ՝ մեր այդ չափահաս տղաքը գիւրին գիւրին պիտի չմոռնան իրենց առաքինութիւնները, որոնք ահռելի խոր գրոշմ ունին։ Պիտի ջանանք, յառաջիկայ տարիէն սկսեալ մեր այդ նպաստի գումարը բարձրացնել 1000 Ֆրանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ, ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ Սուրիոյ եւ Ցունաստանի որբերուն ալ տրամադրել ձրի լրագիրներ եւ գիրքեր։

ՍԻՄՊԱԴ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ-ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՀԸ ՄԵՌՑՆՈՂ ՄԱՐԴԸ

Դ.

Ժամկոչը, կուզիկ, փլփլած ժամկոչը շուռ տալով հանեց իր բանալիները։ Ան ձեռքը դրած էր ձախ ականջին որ միւսէն քիչ մը աւելի կը լսէր սպառելով ինքնակոչ կամաւորի մը։

Տղան որ ներս սողաց, առաւ բանալիները ու բացաւ կղպանքը։ Դուռը, հնադարեան դուռը ճռընչաց։ Բոլորը պատերուն փական։ Յովնաթանի կոնակը երեւցաւ սեմին։ Ներսէն դուրս կը բերէր իրեն վզին փաթտուած ու քաշել չկրցող կիսամերկ կնիկ մը։

— Սրմա՛ն...

Լապտերներու լոյսին տակ բարեկամներ ճանչցան զիրար։ Ու Յովնաթան կոնակը չդարձուցած տակաւին՝ անոնք փախան իրենց տուները։

Դռներն ու պատուհանները եռեւէ եռեւ փակուեցան։ Ագռաւները արագօրէն փաթթուեցան լռութեան ճախարակներուն վրայ։ Շունները հաչոցները զսպուեցան փայտերու հարուածներով։ Հոս ու հոն զլորած քանի մը ծերեր ոտքի կ'ելնէին մէկիկ մէկիկ ու կը կորսուէին տնակներու ետին։

— Եկո՛ւր աղջիկս, ըսաւ Յովնաթան, երբ նկատեց ասիկա։ Մարդը ծածկեց իր ծանր վերարկուին տակ Սրման ու տարաւ զայն գրկած՝ մինչեւ կառքը, տեղաւորեց ու փաթտեց ձիուն վրայ ձգած վերմակով։ Յետոյ վերադառնալով գնաց գետնին ինկած լապտեր մը վերցուց։ Անոր լոյսով բացաւ կնոջ ոտքին մատներուն փամփուշտին բացած վէրքը, որ անոր ողջնալուն պատճառ եղած էր։ Յովնաթան սրբեց արիւնը։ Փաթթեց անոր ոտքերը կառքին մէջ մնացած պարապ պարկով մը։

Բարի ու անուշ ձայն մը ունէր Յովնաթան, կինը կը հանգստանար լսելով զայն։ Ասիկա շունչ առաւ ու սկսաւ դիտել շուրջը։ Իրականութիւնը զարհուրելի հարուածներով կը բանէր կնկան ուղեղին մէջ։ Սրմա չէր կրնար ըմբռնել իր այդ վիճակը։ Յովնաթան, զօր անանուն կը ճանչնար միայն, համոզած էր զինքը իր արթնցած պահուն թէ օտար գիւղի մը եկեղեցին են եկած պառկելու։ Եկեղեցին ծանօթ է սակայն՝ իրեն։ Պատերն ու խաչերը, ջրհորն ու դպրոցը։ Մօմէշա աղբոր հիւղակը, ժամկոչին պատուհանը բոլորը, բոլոր ծանօթ են իրեն։ Սրմա չկրցաւ ըմբռնել իր միրկութիւնը, իր ալլանդակ ճամբորդութիւնը, իր վիրաւորուիլը։ Ներսը մութին մէջ, սարսափահար փաթթուած էր Յովնաթանի։ Անիկա ատեն չէր ունեցած հարցնելու կինները բերաննին պէտք է գոց պահեն։ Սրմա չյանդգնեցաւ նորէն՝ անմիջապէս խօսիլ Յովնաթանին։ Տկարութիւն մը կը ծծէր զայն մաս մաս։ Սրմա կախեց գլուխը կուրծքին վրայ, խաչաձեւած թեւերուն ու ձիւնէն թրջած վերմակին վրայ, թարթիչներու տակէն նայելով մարդուն որ կը նկատէր իր ամբողջ խորհուրդին բանալին եւ որուն հանդէպ կը սկսէր լեցուիլ անզօր, խեղճուկ ատելութիւնով ու սարսափով մը։

Յովնաթան ուշադրութիւն չէր ըներ։ Ցոգնած ու ընկճուած էր։ Որքան ճիգ պէտք եղաւ նետուելու համար մութին մէջ, դէպի շարժող ու ճչացող մեռելը խուսելով զայն յանպատրաստից ստախօսութիւնով մը։ Որչափ կասկած թաւալեցաւ մարդուն մէջէն ողջ մէկը վիրաւորուած ըլլալու։

Ու հնաշ, իր թեւերուն մէջ ինկած պահուն որչափ անծանօթ յուզումներ զարկին սրտին ու անցան։

Ու քնատութիւնը՝ օրերու ձիւնոտ ու բուքոտ ճամբայէ մը վերջ։ Ցոգնած էր Յովնաթան ուկասուած։ Կը հայհոյէր երեսը գիւղին դարձուցած։ Ու կը մտածէր իր ընելիքի մասին։

Անհարեկիչ կերպարանք մը առած էր Յովնաթան, այնքան որ կինը կառքին մէջ, տեսնելով չկրցաւ զսպել ինքզինքը։ Սրմա կը խորհէր որ ազատում չկայ այդ մարդուն ձեռքէն։ Սրմա կուլար սարսափէն ու փախելու ճիգ մը ընելու անկարողութենէն։ Ան ծածկած էր իր երեսը ափերուն մէջ թէ պաշտպանելու համար զայն, թէ չտեսնելու համար Յովնաթանը, թէ ցոյց չտալու համար անոր՝ իր սարսափը։ Աշխարհի ամէնէն ագուոր ձեռքերն էին անոնք, բաւատ նրբին զասատակներով, կապոյտ մետաքսի թելի պէս երակներով։ Կառքին առջեւի նստարանին դրուած լապտերը կը թափէր ամբողջութեամբ անոր երեսին ու ձեռքերուն վրայ, թափանցիկ դարձնելով զանոնք ու նարինջի գոյն տալով անոնց։

Սրմա կը պահէր իր լացը, բայց արցունքները կը լողէին մատներուն ճեղքերէն, կաթիլ կաթիլ փայլուն ու զանգաղօրէն շարժող հեղուկէ շերամներու պէս։

Անոնց ու Սրմայի տեւ մազերուն վրայ ձիւնի փաթիլներ կ'իյնային ու կը հալէին։

Երկար տեւեց Յովնաթանի շուարումը։ Ու գիտեմ որ ան զգաց կակուղ եւ թմրեցնող բանը որ կը քալէ մարդուն ներսէն եւ որ գութ ու խղճմտանք կը կոչուի։ Յովնաթան յառաջացաւ դէպի կինը, երկչոտօրէն, ձախլիկ։ Իր բոլոր շարժումները կը մատնէին կին զրկել չգիտցող, բայց ազալական քաղցրութեամբ լեցուն մարդ մը։

Յովնաթան վար ուզեց առնել կնկան ձեռքերը։ Ասիկա վախէն ետ նետեց ինքզինքը։ Մարդը սպասեց վայրկեան մը։ Յետոյ վերստին բռնեց անոր դաստակները։

— Մի՛ լար, աղջիկս։

Վերմակը սահեցաւ աղջկան կոնակէն։ Յովնաթանի աչքերը տեսան ամենագեղեցիկ մարմինը։ Անոնք մնացին այսպէս պահ մը։ Յետոյ զգուեցան տեղի տալով շրթունքներուն, որ կը կրկնէին միեւնոյն բանը։

- Մի՛ լա՛ր, մի՛ լար։

Շրթունքներէն զատ ոչ մէկ բան կը շարժէր Յովնաթանի։ Անոր ուղեղը խելագարօրէն կը թաւալէր քաղցրութիւններու մթնոլորտի մը մէջ, թէեւ դէմքը կը պահէր առաջուան կատաղութիւնը։

Ի՜նչ անցաւ այն ատեն անոր մէջէն։ Ան երկարեց թեւերը ու վեր քաշեց վերմակը։

Յովնաթանի ձայնին անուշութիւնը մեղմացուց նորէն՝ կինը։ Պերճախօս չէր մարդը, բայց արտասովոր ուժ մը անոր ձայնին մէջ, կը ժավնիտացնէր լսողը։

Յովնաթան սպասեց քանի մը վայրկեան եւս, համոզուելու համար իր յաղթանակին։

Վերջը անցաւ ձիուն գլուխը ու կառքը դուրս քաշեց իր ձիւնէ անկողինէն, տարաւ կեցուց ճամբու մը վրայ։ Ձեռքը առաւ սանձը։ Ելաւ նստաւ Սրմայի քով։

Ասիկա մէկ փափաք ունէր հիմա։ Հեռանալ երթալ ուր որ պէտք էր, ազատելու համար ժամ առաջ։

Կառքին անիւները կը ծամէին ձիւնը ու մերթ ընդ մերթ սեղմուած փոսերը կը նետէին ուղեւորներուն վրայ։ Ձին ուժ կուտար եռեւի ոտքերուն, մէջքին մկանները քաշելով։ Յովնաթան կը չխչխկացնէր շրթունքները ու կը սաստէր կենդանին կարճ սուլոցներով։

Այս շարժումը թեթեւութիւն մը բերաւ կնոջ վրայ, որ ուզեց գլուխը ձգել մարդուն տաքուկ կուրծքին ու քնանալ։ Բայց աչքերը չգոցած, բացաւ զանոնք ահաւոր սարսափով մը։

— Սրմա՛, Սրմա՛, ո՞ւր կը տանի քեզ այդ մարդը.

Սրմա տեսաւ մէկ ակնթարթի մէջ, շուքեր՝ երդիքներուն ու սանդուղներուն վրայ։ Պատուհանի մը մէջ, ճանչցաւ գիւղին տէրտէրը որ ճրագ մը ձեռքին՝ ճերմակ գիշերանոցի մը մէջ, կը կանչէր զինքը մօրուքը հովին տուած։

Ասուածոյ շնորհը վրադ, Սրմա՛, աղջիկս...

Ինչպէս կ'իյնան օրօրոցէ մը, կամ բարձր պատուհանէ մը, եւ կամ ծառի մը վրայէն գետի մը մէջ, այնպէս գահավիժեցաւ Սրմա։ Անոր ուղեղը ալիք ալիք ցրուեցաւ անծանօթ ու խուլ մթնոլորտի մը մէջ։ Լռեցաւ անոր ճիչը ու կառքէն դուրս ինկող անոր մարմնին անկումը։

— Ցխմարնե՛ր, հայհոյեց Յովնաթան կառքէն վար ցատքելով։

Դիւզը հաւաքուեցաւ նորէն։ Դիակը վերցուցին Յովնաթանի ծունկերուն վրայէն ու վայնասուններով տարին նորէն եկեղեցի։

Կառապանը վերցուց ձիւներուն վրայ տարածուած վերմակը ու բարձրացաւ կառքը։

Երկու արցունք քարասիրտ մարդուն աչքերուն եզերքը, տեսաւ վերջապէս գիւղին լակոտը որ դիակին ու զայն տանող խմբակին եռեւէն երթալու տեղ, կեցած կը նայէր։

Կառքը մտրակի կայծակնեբով վազեց ամպի մը պէս, գիւղին ճերմակ ու ամայի ճամբուն վրայէն։

(Վերջ) Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆ՝ ՄԵՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մեծ գրօսարաններու տնօրէնները տարիէ մը ի վեր կը նշմարէին թէ՝ հասարակութիւնը այլեւս հաճոյք չզգար այն տեսարաններէն, ուր մերկ կիներ դերեր կը կատարեն։ Տնօրէնները դարձեալ հրապուրելու համար իրենց յաճախորդները, այս անգամ դերասանուհիները բեմ կը հանեն վերէն վար հագուած։ Այս կերպ «պարկեշտ» խաղարկութիւնը հաճոյք պատճառած է պերլինցիներուն, որոնք դարձեալ սկսած են լեցնել միւզիք-հօլերը։

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ Բ...

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄ...

Երէկ Թիֆլիսի Հայաստանի համայնավար... ցութեան ընդհ. ... Հայկազ Կոստանեանի ... առաջին մասը։ Յառաջ... վերջին մասը, ... Թիֆլիսի «Պրոլետար...

Ուրիշ օրինակ մը ... Անտառներու վարչութ... ուար է անտարբեր ... տութեամբ խօսիլ ... մասին։ Երբ ... ստուգուած տեղեկա... պահանջեցի, բոլոր ... թիւնները մէկ թերթ ... ղրկեցին ինծի։ Այդ ... մէջ կ'ըսուի թէ բոլոր ... կութիւններ կամ ... կամ չեն աշխատիր, ... յացուած տեղեկագրի... հիմնարկութեան վարի...

«Ձեր այն հարցում... Կոստանեան, թէ ո՞ր ... կութիւնները բաց ուն... տասխանեն թէ բոլոր ... ունին։ Իսկ անոնք որ ... նին, դադրած ... վաղուց է որ չեն ... խօսիլ»։

Բայց այս բոլորը ... կե՞ն արդեօք թէ ... պէտք է վերաւորել ... տողութիւններէն, ... կցութիւնը իրեն ... այս կամ այն խայտ... թիւնը կամ սխալը, ... գործած է կամայ թէ ...

Ի՜նչ տրամաբանութ... այս։ Անոնք (վարիչներ...) մարմնի կը վասնեն, ... պէս ջուրը կը թափեն ... մարմնը, իսկ կուսակ... իրաւունք չունի ... քաշելու եւ ... նելու։

Ո՛չ, ընկերնե՛ր, ... կերպ կ'ըսենք։ Մենք ... թէ կուսակցութիւնը ... անտարբեր եւ անվրդով ... երբ այդ դումարները ... թափուին, երբ ... պէս կը վատնուին։

Ընկերնե՛ր, կան ... որոնք «միջազգային ... որոշ խնդիրներու մէջ ... սեն թէ այդ ինչ ... Հայաստանի մէջ ... միջազգէս դիտել ... Վրաստանի մէջ ալ ... բէջանի մէջ ալ ... Անոնց կ'ըսեն թէ ... ները ջուրը կը թափէ ... վին կուտար, իսկ ... պատասխանն թէ ... մէջ ալ նովին կուսան ... այնքան «միջազգային... որ նոյն իսկ բացերը ... եւ թափթփածութեան ... դրանքները հաւասար... տարածեն ամբողջ Անդր... վրայ, վախնալով թէ ... յանկարծ Վրաստանի ... բէջանի [ուա]թ[ի]ն ... ծաղ։ Ասսուած թող ... մեզ այս տեսակ միջազ... կաններէն։

Կարելի չէ կանգ ... կեղծ ժամանցաւներու ... Մեր մէջ որոշ թիւով ... նապէտներ կան։ Անոնք ... պէս մասնագէտ չեն, ... կարգապահութեան թերի... մաններուն մէջ, յանկար... նագէտ դարձած են ... բազաներ, երբ կօշկակա... թէլ կարկանդակը, ... կանդակ թխողը կօշիկ ... Դէպքեր են եղած, ... տրագէտը տուն է շին... ճարտարապետը ... մօթէօր է հասարակած...

Խոշոր գումարներ ... առած տուներու ... վրայ, իսկ այդ տուներ... որակով վար են ... թենէ։ Բնաւ ուշադրութ... նուած չեն լայն յարմար... ներ, օգտակարութեան, ... պահութեան եւլն. ... այնպիսի տուներ, ... լի է նոյն իսկ ... մոցնել, այնքան փոքր ... ատհաններն ու ... Պէտք է միանգամ ... կարգի դնենք այս ... բոլորից չարաչարութ... դերը։ Յանձն ինչ ...

...ային հասարակութեամբ պատերը
...ընենն.
...ծառերը կը կարծեն թէ ամէ-
...զինուորը՝ «Հակական
...կը ես ձեզ կը հաւատացնեմ
...ն ու ... նման
...թէ ... դէմ է հայկա-
...բայց մեզի ցոյց
...այդ անձը։ Մեր մէջ կը
...ինչ որ այլանդակ պա-
...ինչ որ հոռետեսական «կօ-
...ներ, եւ կ'ըսեն թէ ասիկա
...ական ոճ է։

...հարկէ մենք այնքան ծա-
...ենք այս գործին. բայց
...թնալ յիշարժան ալ չենք,
...ընդունինք իբր հայկա-
...Այդ կառուցումներուն
... մէկ հայկական ոճ կայ,
...կայ եկեղեցական, ասորա-
...հնդարեան ոճ, մեզմ-
...քուրայյունուած։ Ինչո՞ւ
...կը փաթթեն այդ

...կարծիքով, պէտք է լուրջ
...ութիւն գործնել որ մեր
...արապետութեան ոճը նախ
...մշակուած ունենայ
...ճարտարապետութիւն, մեր նուաճում-

...- Բայազիտի մէջ բլիլ
... 11 անդամով։ Բնակու-
...հաստատուեցաւ որ ան-
...ն տասը զուլակներէ
...կարկառուած է։
...մենք հասած ենք
...որ մեր բլիլ-
...կուլակ նոր նստած
...շատ քէշ երեւոյթ
...պէտք է աղաւա-
...ունենանք, եւ
...զուրկ համա-
...չքաւորներու ու բան-

...մը շրջաններու մէջ,
...այլ նմանները
...հերթ մէջ ...

[illegible]

իսկ մեծերու։ Հազուադիւտ չեն այնպիսի դէպքեր, երբ չքաւորը փութը 16 րուբլիէն պանիր կը գնէ ունեւորէն, որպէսզի «Պանիր-Խուղ» վարչութեան յանձնէ փութը 12 րուբլիի, եւ փոխարէնը ալիւր ստանայ»։

Պէտք է ըսել թէ մենք ինքնիս յաճախ հող կը ստեղծենք անհատներուն համար։ Անհատը կ'օգտագործէ ամէն միջոց, իր ազդեցութիւնը ուժեղացնելու համար գիւղին մէջ։ Մենք լուր ունինք, որ Դիլիջանի Կարմիր գիւղի համայնավար երիտասարդներու բջիջը ստիպուեր է երկար ատեն գաղտնի գործել։ Որովհետեւ անհատները կը ստիպէն չքաւորները որ բջիջէն հեռացնեն իրենց զաւակները։

Դէպքեր եղած են, երբ անհատը վճարած է չքաւորին գիւղատնտեսական հարկը, եւ ըսած է.— Կառավարութիւնը կը կողոպտէ ձեզ, իսկ մենք անհ կ'օգնենք։

Վորոնցովկրատի մէջ, անհատները ունին մասնաւոր կոմիտէներ, չքաւորներուն օգնելու համար։ Այդ կոմիտէները «քրիստոնէական ոգիով» կ'աշխատին։ Ունեւորները մեզի հետ զուգահեռաբար կը գործեն։ Այսպէս, տօնեցին Լէնինի մահուան օրը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձը եւլն.։ Օրինակ, երբ հակադրութիւն մեզի, Մայիս 1ը տօնեցին որպէս «սիրոյ յաղթանակի օր»։

Գիտէք որ գաղափարախօսական ճակատի խնդիրները, վերջերս բացառիկ նշանակութիւն ստացան Հայաստանի մէջ։ Իրաւացի չեն այն ընկերները, որոնք կ'ըսեն թէ նախորդ դեկավարներուն հետ մեր ունեցած անհամաձայնութիւնները միայն գաղափարական հարցերու կը վերաբերէին։

Նախորդ ղեկավարներուն գլխաւոր սխալը այն եղաւ, որ անոնք վերջնական ծրագիր չունէին մեր թշնամիներուն եւ հակառակորդ տարրերուն հանդէպ։ Անոնք աւելի շատ պատմական, ակադեմական վիճաբանութիւններով զբաղեցան։ Մինչդեռ պէտք է պայքար մղէին, քանի որ անհերքելի փաստեր ունինք ունեւոր տարրերու ուժեղացման դէմ։ Բացի մեզի թշնամի կուսակցութիւններէ (դաշնակ, մուսավաթական, մենշեւիկ, վառուց ջախջախուած, հինգած հոսանքներու վերածնումն ալ կը նկատենք։ Այդ հոսանքներն են Տրոցկիականները եւ կուսակցական ուրիշ աղանդները։ Այդ բովանդակ բոյլըստը մեծ մասով ազգային զգեստ կը հագնի։

Ուստի, ընկերնե՛ր, մենք պէտք է պայքար մղենք ազգայնականութեան եւ ազգայնական հակումներու դէմ։ Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք որ այս վայրկեանին ալ, մեր կուսակցութեան որոշ անդամները ազգայնական հակումներ կ'արտայայտեն։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրքերէն Թերթերէն

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ

Թուրքերէն նոր տառերու գործածութիւնը շատ կարճ միջոցին, պիտի ընդհանրանայ Պոլսոյ մէջ։ Նոր տառերը սորվողներու միջեւ մրցում մը պիտի հաստատուի 5000 ոսկի պարգեւով։ Շահողներէն 5 հոգիի 50 ական ոսկի, 20 հոգիի 25 ական ոսկի, 100 հոգիի 15ական ոսկի, 100 հոգիի 10ական ոսկի եւ 350 հոգիի 5 ական ոսկի պարգեւ պիտի տրուի։

** Էնկիւրիի մէջ ամէն ոք ինչպէս նաեւ գործավարներ, երեսփոխաններ, կառավարական պաշտօնատարներ նոր տառերը սորվիլ սկսած են։ Կրթական գործավարն ալ դաս կ'առնէ։ Ժողովուրդը գրավաճառներուն դիմելով նոր այբենարաններ կ'ուզէ։ Հեղինակները իրենց դասագրքերուն որ տեսակ տառերով տպագրուիլը կը հարցնեն կրթական գործավարութենէն։ Հրահանգ տրուած է որ դասագրքերը նոր տառերով տպագրուին։

Նոր տառերու գործածութեան մասին, կառավարութեան կողմէ Ազգ. Մեծ Ժողովին առաջարկուելիք օրէնքը ընդունուելէ անմիջապէս վերջը, Էնկիւրիի մէջ կատարեալ իրաւասութեամբ, գործադիր բարձր մարմին մը պիտի կազմուի եւ նոր տառերուն հանրային կեանքի մէջ գործածութիւնը՝ այս մարմինին կողմէ պիտի ապահովուի։ Այս կերպով կը յուսացուի որ կարճ ժամանակի մէջ այս տառերու գործածութիւնը պիտի ընդհանրանայ։ Հանրապետութեան նախագահը շատ մօտէն կը հետաքրքրուի այս աշխատութիւններով։ Կառավարական տպարանին մէջ, այբենարաններ եւ ուղղագրութեան օրէնքներու յատուկ տետրակներու տպագրութիւնը վերջ գտած է, եւ քանի մը օրէն ի վեր հազարաւոր օրինակ հրապարակ հանուած են։ Բնաւ կարդալ գրել չգիտցողներու համար պարզ այբենարան մը պիտի հրատարակուի։ Նոր տառերը սորվողներու համար ալ ընթերցման գրքերու տպագրութեան ձեռնարկուած է։

⁖ Կարգ մը ընկերութիւններ նոր տառերով գրուած նամակներ յանձնեցին Պոլսոյ կուսակալութեան, որ ընդունեց և գործածութեան դրաւ։ Պետական պաշտօնատարներն ալ սկսած են նոր տառերով ստորագրել։

Քաղաքապետութիւնը հրահանգեց բոլոր ընկերութեանց ու հաստատութեանց, որ նոր տառերով գրեն իրենց գրութիւնները։ Ճաշարաններու ցուցակներն ալ նեթակայ են նոյն պարտաւորութեան։ Որոշուած է նոյնպէս վճռականութիւն մը տարածել, եւ պարգեւ տալ անոնց որ յառաջոյն կերպով կը սորվին նոր տառերը։ Ցեղաց, պետական ու մասնաւոր հաստատութեանց մէջ պաշտօնեայ առնուած ատեն, նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց որոնք թուրքերէն նոր տառերով կրնան գրել։

⁖ Առանձնէն կը հեռագրեն թէ Քաղաքապետութիւնը սկսած է նոր տառերով գրել փողոցներու անուններուն ցուցատախտակները։

Զոնկուլտաքի մէջ ալ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ։ Առաջին դասընթացքը բացուած է Թուրք Օճաղքին մէջ։ Կուսակալութեան յանձնաժողովին անդամները նոր տառերով կը ստորագրեն։

⁖ Կրթական գործավարութիւնը հրատարակիչներուն յայտնած է թէ նոր տառերով պէտք է հրատարակուին դասագիրքերը։

Ժողովրդային դասարաններ պիտի հաստատուին եւ ասոր համար մասնաւոր ծախք յատկացուած է նիւթացոյցին մէջ։ Պոլսոյ 10րդ կրթական շրջանակին մէջ դասեր պիտի տրուին։

Վարժարանները հաւանաբար հոկտեմբերին պիտի բացուին եւ մինչեւ այն ատեն նոր տառերով դասագիրքեր տպագրուին։

Նախակրթարաններու յատուկ գրքերուն տպագրութիւնը գարած է։ Պոլսոյ գրավաճառները նոր տառերով գրքերու տպագրութեան համար, կրթական գործավարութենէն արտօնութիւն կը պահանջեն։

Մամուլի դիւանի անդամներուն, գրաշարներուն եւ մամուլի աշխատաւորներուն շաբաթը 3 օր նոր տառերու վրայ դասախօսութիւն կ'ըլլայ։

ԷՏԻՐՆԷԻ ՎԻՃԱԿԸ

Էտիրնէէն հասած ճամբորդներէ քաղելով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Սոֆիայի «Արաքս»ը.—

Ադրիանուպոլիսը՝ Թրակիոյ այս երբեմնի գլխաւոր քաղաքը, որ թուրք սուլթաններու աթոռանիստը եղած է, եւ որ մինչեւ վերջին պատերազմները 100-110.000 չէն ու ծաղկեալ բնակչութիւն մը ունէր, այսօր՝ ամէնքէն լքուած, պարզ գիւղաքաղաք մըն է անկէ եկող ճամբորդներու վկայութեամբ։

Ադրիանուպոլսոյ մէջ, երբեմն 7-8000 Հայեր կ'ապրէին եւ բաւական բարգաւաճ կեանք մը ունէին։ Այսօր Գարա-Ազաճն ալ մէջը ըլլալով, 150է աւելի չէ անոնց թիւը։ Անոնց մեծամասնութիւնը, մեր ազգային անօրինակ տկարութեանը շնորհիւ այսօր ալ գրեթէ բարեկեցիկ են։ Կան միայն 20 աննեցուկ պառաւներ, որոնք՝ հանրային անմիջական օգնութեան կարօտ են։ Երիտասարդութիւն չկայ։ Անոնց թիւը խիստ սահմանափակ է։ Եւ այս պատճառաւ ծնունդ, պսակ գրեթէ տարիներու ընթացքին գոյութիւն չէ ունեցած։ Պարզ ըսած, 2-3 տարուան մէջ, միմիայն 2 պսակ կատարուած է։ Կրօնական ծէսերը կը կատարուին քաղաքին մէջ գտնուող սուլկար հոգեւորականութեան ձեռքով։

Հայերը որ ժամանակին 3 եկեղեցի ունէին 6 քահանայով եւ Առաջնորդարան մը իր առաջնորդովը, (վարդապետ կամ եպիսկոպոս), կրօնական ժողով, Պատասխանատու ժողով, Թաղական խորհուրդ եւ հոգաբարձութիւն, այսօր ոչինչ ունին։ Եկեղեցիներէ երկուքը, կառավարութեան կողմէ գրաւուած են։ Ս Թորոս եկեղեցին պահեստի վերածուած է։ Միայն Գարա-Ազաճի եկեղեցին Հայերուն ձեռքն է եւ ան ալ փակ է մեր իշխանութեանց ապիկարութեան պատճառաւ։ Քաղաքին մէջ չկայ հայ հոգեւորական մը, որ մխիթարէ ժողովուրդը։

Դպրոց՝ բացարձակապէս գոյութիւն չունի։ Ո՛չ աշակերտ, ո՛չ աշակերտուհի, ո՛չ վարժապետ եւ հետեւաբար ոչ ալ վարժարան։

Քաղաքը ամայի է։ Շէնքերը, մանաւանդ բնակարանները, անպէտ կալուածներ են, որոնք աւելի ծախքի պատճառ կ'ըլլան քան թէ հասոյթ կ'ապահովեն։ Ցաճախ տարեկան կալուածային տուրքին քանակը աւելի բարձր կ'ըլլայ քան եկամուտները։ Այս պատճառաւ ալ, շատեր աւելի յարմար կը գտնեն ծախել իրենց շէնքերը, կամ փլցնել եւ նախանիւթը օգտագործել։

ԵՐԿԱՅ ՀԱՐՈՒՐ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ՈՒ ՄԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Սիպերիա աքսորուած են 200 վանականներ եւ մայրապետներ, որոնք ռնի ուժով դիմադրած էին ցեկայի գինուորներուն։ Այս վերջինները Թուլայի եւ Քալուկայի շրջաններուն մէջ կ'ուզէին փակել 14 վանքեր, որոնց համար կասկած կար թէ թանկարժէք եկեղեցական գանձեր կը պահէին։

Վերոյիշեալ 14 վանքերն ալ փակուած են այժմ եւ գիւղացիներու բնակութեան պիտի յատկացուին։ Մոսկուա հրամայած է ջնջել կրօնական բոլոր աղանդները, մասնաւորապէս Մկրտականները, որոնց գործունէութիւնը հետզհետէ կը զարգանայ հակայեղափոխականներու շրջանակին մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը գրեն.—

Շակառակ Պատգ. Ժողովի Դիւանին կողմէ եղած երրորդ հրաւէրին, կարելի չեղաւ Պատգ. Ժողովի կանոնաւոր նիստ գումարել։ Կը բացակայէին Ճինչակեան եւ Ռամկավար պատգամաւորները, ինչպէս նաեւ քանի մը չէզոքներ։ Մայր Դիւանն ալ ամբողջ կազմով բացակայ էր։

Այս անել կացութեան ելք մը գտնելու համար Ֆրաէքին պատասխանող 12 պատգամաւորներ որոշեցին խորհրդակցական ժողով մը գումարել։ Այս թիւը յետոյ բարձրացաւ 16ի։

Ատենապետ ընտրուեցաւ Գ. Ց. Տէրենց (Ռամկ.) վարելու համար խորհրդակցութիւնները։

Կեդր. Վարչութեան փոխ-ատենապետ Տոքթ. [illegible]եան խնդրեց որ կարդացուի վարչութեան նիւթական ու բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, որ լախտի հարուած մըն է Մազլըմեան եպիսկ.ի եւ իր արբանեակ Եսայեանի համար։

Կարդացուեցաւ նոյնպէս Ց. Եսայեանի արտաքին նախարարութեան տուած «Ժուռնալ»ը, հպատակութեան խնդրին առթիւ վարչութեան ըրած առաջարկին շուրջ։ Եսայեան, իր «Ժուռնալ»ով կ'ըսէ թէ, «Մազլըմեանի հրահանգով դատապարտելի կը գտնէ անհատի մը (իմա Աբիկեանին, ատենապետ Կեդր. Վարչութեան) յղած գրութիւնը, քանի որ այդ մարդը խաղալիք մըն է չարագործներու խմբակի մը ձեռքը։»

Եսայեան երկու «Ժուռնալ» եւս տուած է Դաշնակցութեան դէմ։

Որոշուեցաւ որ Կեդր. Վարչութիւնը իր կազմը լրացնէ, խորհրդակցելով զանազան հոսանքներու եւ սրտցաւ հայրենակիցներու հետ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՑ ԶՈՀԵՐ.— Անցած օր կէս գիշերին, սուր կանչեր կը բարձրանային Օրնանօ պողոտային վրայ, ու մարդ մը՝ կոկորդէն վիրաւոր, արիւնթաթախ կ'իյնար գետին։ Կինը որ անոր կ'ընկերանար ու վիրաւորեր էր զայն, կը փախէր արագօրէն ու հետքը կը կորսնցնէր՝ խառնուելով ամբոխին։

Վիրաւորը որ նեքկարար մըն էր, պատմեց թէ՝ իր սիրուհին է ոճրագործը, որուն յայտնած էր թէ՝ կ'ուզէր ամէն կապ խզել Սիրուհին զայրացած՝ ածելիով վիրաւորեր էր զայն։

Այնքան միայն պատմելէ յետոյ, վիրաւորը չուզեց յայտնել իր ոճրագործ սիրուհիին անունը, որպէսզի ան հետապնդման չենթարկուի։

Ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է քննութեան։

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

II

...ութիւնը տիրեց։ Ցանմէկը դուռը բացաւ, ոտքին ...րուն վրայ քալելով յառաջ ...անկողնին մօտ, կամաց մը ...վերմակը եւ թեթեւ մը ...Անանիայի այտը։ Պզտիկ ...քնանալ կը ձեւացնէր, աչ...ակէն տեսաւ որ հայրն էր։ ...Ցաստանաներս եկաւ, ...մեծ անկողինը մտաւ ...լսեց կնկան հառաչելով, ...լով աղօթելը։

III

...ը լուր չտուաւ ոստիկանու... փոքրիկ Անանիայի լքումը ...անհետանալ։ Երբեք ...հանկցուեցաւ թէ ո՞ւր գա... Մէկը կ'ըսէր թէ տեսած էր նաւու մը մէջ։ Վաճառական մը, որ գործի համար Թերակղզի գացած էր, կ'ապահովցնէր Ոլին Հռոմի մէջ տեսած եւ անոր հետ քանի մը ժամ միասին անցուցած ըլլալը։

Այս ամէն խօսակցութիւնները կ'ըլլային ջաղացքին մէջ, տղուն ներկայութեամբ, երեւութապէս ընտելացած վայրի գազանիկի մը նման, միշտ փախելու վրայ կը մտածէր։ Քնէն եղած ատեն, երբ մօրը հետ էր, կը փափաքէր փախիլ եւ գտնել հայրը։ Հիմակ, որ այս երազն իրականացած էր, կ'ուզէր գտնել մայրը։ Աւելի լաւ եղթէ ան հեռու էր, ծովէն անդին. որքան հեռու ըլլար, այնքան ինքզինքը կարող կը զգար հետապնդելու, գտնելու։ Բայց չէր սիրեր մայրը, որովհետեւ աւելի ծեծ կերած էր անկէ քան թէ գգուանքներ ընդունած։ Հօրը լքումին նախատինքը, որուն ամօթը կը զգար բնազդաբար։ Բայց չէր սիրեր հայրն ալ, այդ բիրտ մարդը, որ լքումի առաջին վայրկեաններուն առելութեամբ ընդունած էր զինք, գգուանք ու սարսափ արթնցնելով իր մէջ. մարդը, որ գաղտնի կը համբուրէր զինքը, սակայն ուրիշներուն առջեւ գէշ կը վարուէր հետը։

Ցասանա կը պաշտպանէր եւ կը սիրէր զինքը։ Կամաց կամաց ինքն ալ սիրեց զայն։ Նոր մայրը կը հագուեցնէր, կը լուար, կը սանտրէր, աղօթքներ կը սորվեցնէր, եկեղեցի կը տանէր, իրեն հետ կը պառկեցնէր եւ լաւ ուտելիքներ կուտար։ Քիչ ժամանակէն փոխուեցաւ, գիրցաւ, պզտիկ պարոն մը դարձաւ։ Սկսաւ Նուօրոյի բարբառը խօսիլ Թուսափանեցցուի շեշտերն առնելով։

Բայց իր փոքրիկ սիրտը չէր փոխուեր, չէր կրնար փոխուիլ։ Ցարօրինակ դէպքերու, պատահարներու փախուստի երազները կը տանջէին փոքրիկ հոգին։ Բնազդական հայրենաբաղձութիւն մը կը զգար կորսուած անձերուն, երեւոյթներուն եւ ծննդավայրին հանդէպ։ Կը փափաքէր մինչեւ այն ատեն վայելած վայրի ազատութեան եւ վերջապէս իրարու հետ կը շփոթուէին գթութեան եւ ամօթի զգացումը, հնաւոր մայրը գտնելու հաստատ մտածումը։

Ընծանօթ բանի մը մարմաջն ունէր։ Կ'ուզէր մայրը գտնել, որովհետեւ ամէնը մայր ունէին, որովհետեւ իր գրկուած ըլլալը ցաւէ աւելի նուաստացում կը պատճառէր։ Կը հասկնար որ մայրը չէր կրնար ջաղացպանին քով մնալ, որովհետեւ անիկա ուրիշ կին մը ունէր, բայց երկուքին մէջէն նախընտրելու էր իր մայրը։ Թերեւս բնազդաբար կը զգար որ մայրը ամէնէն տկարն էր, ասոր համար անոր կողմը կը բռնէր։

Ժամանակի ընթացքին այս զգացումները մեղմանալ սկսան, բայց չանհետացան սրտէն, ինչպէս փոքրիկ յիշողութեան մէջ կը փոխուէր, բայց չէր անհետանար հնաւոր մօրը բարոյական ու ֆիզիքական դիմագիծը։

Օր մը Թուտուինեցանէն տարօրինակ պատմութիւն մը լսեց։

— Մայրս մեռած չէ, ըսաւ տղան գրեթէ պարծենալով։ Քու մօրդ նման Թերակղզին է, տունէն փախաւ։ Երբ հայրս ըսաւ էր։ Երբ մեծնամ պիտի երթամ գտնեմ զինք։ Հօրեղբայր մը ունիմ որ Թերակղզին է եւ ուսման կը հետեւի։ Օր մը մօրս հանդիպեր է ու [illegible] է ըսեր, բայց մայրիկ չէն ճանչցեր։ Այս պատմէր [illegible] Թերթերու։

Այս երկու պատմութիւնը [illegible] մեծ [illegible] բարեկամութեամբ կապեց տղուն

հետ Բազմաթիւ տարիներ միասին անցուցին ձիթարանին մէջ, Ցասանայի տունը, Մերձակայ փողոցներուն մէջ։ Թուտուինեցանէն գրեթէ [illegible] տարիքն ունէր, [illegible] վեհանձն եւ բուռն էր։ [illegible] կ'երթար, կամ կ'երթամ կ'ըսէր, բայց վարժապետը ամառուայ մը [illegible] ընտրելու [illegible] [illegible] կը զգար։ [illegible]

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Ռուսիոյ տունը կ'այրին

Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ առջի օր հրդեհ ծագած է Ռատիչի ամառնային բնակարանէն։ Հրշէջները երեք ժամուան աշխատանքէ վերջ յաջողեցան մարել կրակը։ Կը կարծուի թէ հրդեհը դիտումնաւոր է, քանի որ ծագած է միաժամանակ երկու տեղէ՝ սրահէն եւ ամնիքէն։ Քննութիւնը հաստատեց թէ առաջին բոցերու երեւումէն յետոյ տեսնուած են զինուորներ, որոնք հապճեպով կը մեկնէին տունէն՝ ինքնաշարժներ նստած։

Այս դէպքին վրայ ցոյցեր կատարուեցան Զաղրէպի մէջ եւ ռումբ մը նետուեցաւ Ռատիչի գերեզմանին վրայ։

Նոր եւ աւելի ծանր ցոյցերու կը սպասուի։

Ջրահաւոր մը Սեւ ծովուն տակ

Նովորոսիսկէն կը հեռագրեն 27 օգոստոս թուականով.—

Տարիներով ի զուր փնտռելէ վերջ ռուսական «Ազատ Ռուսիա» տրէտնօթը, որ Սեւ Ծովուն մէջ ընկղմած էր 18 յունիս 1918ին, հետախուզիչ ընդծովեաներ օգոստոս 20ին գտան հսկայ զրահաւորը, որ ցռուկը ծովին՝ պառկած է 42 մեդր խորութեան տակ։ «Ազատ Ռուսիա» 25.000 թոնօ տարողութիւն ունէր։ Ջեռնարկներ կ'ըլլան ծովուն երեսը հանելու համար։

Նոր հիւանդութիւն մը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիոյ մէջ ծագած է նոր հիւանդութիւն մը, որ շատ կը նմանի բծաւոր ժանտատենդի (թիֆիւս)։ Հիւանդը նախ ջերմ կ'ունենայ, յետոյ ալ մորթի բորբոքում։

Գիտական Ակադեմիայի առջի օրուան նիստին մէջ տոքդ. Ռու ներկայացուց բժշկ. տեղեկագիր մը, զոր գրի առած էին Մարսիլիայէն եւ Թունուզէն երկու բժիշկներ։ Այդ տեղեկագրին համաձայն, Մարսիլիոյ բծաւոր ժանտատենդին ենթակայ հիւանդներուն արիւնը կապիկներուն ներարկելով, ստացուած է ջերմային հիւանդութիւն մը, որ փոխանցուած է կապիկէ կապիկ։

Մասնագէտներու կողմէ փորձերը կը շարունակուին՝ Մարսիլիոյ հիւանդութեան էութիւնը եւ բծաւոր ժանտատենդի հետ անոր կապը հասկնալու համար։

Վիլնան՝ լիթուանական թղթադրամին վրայ

Լիթուանիոյ կառավարութիւնը շուտով հրապարակ կը հանէ 50 լիթանոց (մօտ մէկ անգլ. ոսկի) նոր թղթադրամներ, որոնց մէկ կողմին վրայ տպուած է Վիլնայէն տեսարան մը, միւս կողմին վրայ կ'երեւայ պատկերը Լիթուանիոյ մեծ դուքս Գէտիմինի, որ իշխած է 1316էն 1341 եւ Վիլնան Լիթուանիոյ մայրաքաղաք ըրած։ Հակառակ անոր որ Վիլնան այժմ կը պատկանի Լեհաստանի, վերջերս Լիթուանիոյ նոր Սահմանադրութիւնը զայն մայրաքաղաք հռչակեց Լիթուանիոյ։ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ամբողջ վէճը կը դառնայ այդ քաղաքին շուրջ։

∴ Քօվնոյէն կը հեռագրեն 27 օգոստ. թուականով.— Վարչապետ Վալտէմարաս խօսք առնելով խորհրդաժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցէին Լիթուանիոյ բոլոր կողմերէն եկած 3000 ագարակապաններ, յայտարարեց թէ Լիթուանիա երբեք չի հրաժարիր Վիլնայի վրայ իր իրաւունքներէն։ «Խնդիր չէ թէ Լիթուանիա այսօ՞ր պիտի տիրանայ Վիլնայի թէ վաղը. միայն պէտք է ապահով ըլլայ թէ օր մը չէ օր մը այդ քաղաքը իրենը պիտի ըլլայ»։

Մառ մարաջախտ Ֆայոլի

Առջի օր կարճ հիւանդութենէ մը յետոյ մեռաւ մարաջախտ Ֆայոլ, Ֆրանսայի զինուորական կարեւոր դէմքերէն մէկը։ 76 տարեկան էր եւ ծնած էր Լը Փիւի։ Պատերազմէն ի վեր առաջին մարաջախտն է որ կը մեռնի։

Երբ ընդհանուր պատերազմը ծագեցաւ, Ֆայոլ հանգստեան կոչուած էր, տարիքին պատճառաւ. սակայն շուտով գործօն ծառայութիւն ստանձնեց եւ կարգ մը փայլուն յաջողութիւններէ վերջ, իր բանակը մեծ ճակատամարտներ մղեց Լորէնի, Շանփանեի եւ իտալական ճակատին վրայ։ Ամէն տեղ ռազմագիտական մեծ տաղանդ ցոյց տուաւ։ Երկին Ֆրանսա կանչուելով, կարեւոր դեր մը խաղաց պատերազմի վերջին վճռական օրերուն։

Մարաջախտ Ֆայոլ ուսուցիչ եղած է Փարիզի զինուորական վարժարանին մէջ, ուր իրեն աշակերտած են մարաջախտ Ֆոշ, մարաջախտ Փէթէն եւ ուրիշ զինուորական կարեւոր դէմքեր։ Գրած է նաեւ մասնագիտական գիրքեր։

Մուսթաֆա Քեմալ Ռոտոսթոյի մէջ

Գրած էինք թէ Մուսթաֆա Քեմալ Ռոտոսթօ գացած է «էրթօղրուլ» զրօսանաւով։ Իրեն կ'ընկերանային ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ եւ երեսփոխաններ Սալիհ, Ֆալիհ Ըըֆգը, Րուշէն Էշրէֆ, Րէճէպ Զիւհտի, Խալքի ընդհ. քարտուղար Սաֆվէթ, Մոսկուայի դեսպան Թէվֆիք պէյեր, զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա և այլ զինուորականներ։ Մ. Քէմալ ցամաք ելլելով ուղղակի կառավարչատունը գնաց եւ հոն սկսաւ նոր գիրերը սորվեցնել պաշտօնեաներուն։

Գիշերը Մ. Քէմալ անթելով երաժշտական կտոր մը ուղեց Պոլսոյ կեդրոնէն. երկու վայրկեան ետքը, ուզուած կտորը սկսաւ եւ զրօսանաւին մէջ անթելով ունկնդրուեցաւ։

Մուսթաֆա Քէմալ Պոլիս վերադարձած է արդէն։

Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ

Սուրիոյ մէջ կալուած ունեցող Թուրքերուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ արտաքին գործավարին, եւ գանգատեցաւ թէ իրենց իրաւունքները չեն յարգուիր, թէ ֆրանսական իշխանութիւնը ոչ թոյլ կուտայ ծախել իրենց կալուածները, ոչ ալ վարձքերը գանձել։ Թուրք կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խնդրին, եւ մօտ օրէն բանակցութեան պիտի սկսի, երբ ֆրանսական դեսպանը Էնկիւրի երթայ։

∴ «Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Մէսթան աղա անուն պետ մը սպաննուած է Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, Քիւրտ-Տաղի շրջակայ Քիւրտերուն կողմէ։ Սպանեալը եղբայրն է Քիւրտ-Տաղի երեւելիներէն եւ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի անդամներէն Հաճի Րէշիտ աղայի։

∴ Անթէպէն կը հաղորդեն թէ թուրք ոստիկան զինուորները յաջողած են սպաննել չորս չարագործներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր շահատակութիւններ կ'ընէին հարաւային սահմանին վրայ, մարդ կողոպտելով եւ սպաննելով։ Սպաննուածներն են Անթէպցի Մուհսին, Մէհմէտ եւ երկու ընկերները։

Ուշադրութիւն

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 280bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928 — 30 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ ...

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...ԱՒԱՆՑ ԽՈՐՀՐԴԱՑՈՒԹԵԱՆ

Մեր վերջին երկու թիւերով թարգմանեցինք Հայաստանի ...մայնավար կուսակցութեան Նոր-Նախիջ. շրջ. քարտուղար ... Հայկազ Կոստանեանի ջախջախիչ զեկուցումը, զանազան ...խայտառակութեանց» մասին:

Ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ամ...փենք ինչ որ կ'ըսէր կարմիր լիազօրը.—

1. Հանքային արդիւնաբերութիւն.— Զանազան մարմիններու ...երկայացուցիչներ երկար ատենէ ի վեր կ'աղաղակեն թէ այնտեղ ...խայտառակութիւններ տեղի կ'ունենան»:

2. «Բանւորներ վարձելու եւ արձակելու խնդիրը կատարեալ ...խայտառակութիւն է դարձեր: Բանւորները մարդու տեղ չեն դներ:»

3. «Քալով արդիւնաբերութեան, մենք ամէն ամիս խոշոր գու...մներ կը կորսնցնենք: Ալլահվէրտիի մեր ընկերները կ'ըսեն թէ ...հանքին թիւով աւելորդ պաշտօնեաներ կան, իրենց որակին ան...համապատասխան թոշակներով... Գեռ կը պահուին տասնակներով ...մասնագէտներ, որոնք իբրեւ թէ բան պիտի սորվեցնեն ...բանւորներուն, մինչդեռ իրենք սորվելու պէտք ունին»:

4. «Աշխատավարձի վճարումը մինչեւ 20 օր կ'ուշանայ»:

5. «Ալլահվէրտի հանքերուն մէջ ոչ ծրագիր կայ, ոչ ալ տնտե...սութիւն: Այլ ուռուցիկ ծրագիր, կորզելու քաղաքականութիւն, ...անփութութիւն, ամենատմարդի եւ անզգայ վերաբերում բանւոր...ներու հանդէպ»:

6. «Մեր քննութիւնը երեւան բերաւ այնպիսի թերութիւն...ներ որոնք յատուկ են ոչ միայն Ալլահվէրտիին, այլ եւ մեր ...տնտեսական շինարարական միւս ճիւղերուն»:

7. Կարճեւանի ջրանցքին համար յատկացուած էր 74.000 ...րուբլի: Յետոյ ուզեցին 150.000, 360.000: Յետոյ 350.000 եւ, ...վերջն 372.000: Գումար՝ մէկ միլիոն րուբլի:

8. «Իջեւանի ջրաելեկտրակայանին համար նախապէս բսին ...կ պէտք է 60.000 րուբլի: Սակայն այդ գումարը ոչ թէ օրէ ..., այլ ժամէ ժամ աւելցաւ եւ հիմա ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ ...կ միլիոնը պիտի բաւէ...: Այս բոլորին մէջ հսկայական չա...փով «տնքիչութիւն» կայ եւ անիշխանութիւն»:

9. Անտառներու վարչութիւն.— «Բոլոր հիմնարկութիւնները ...մ բաց ունին, կամ չեն աշխատիր»:

10. «Վարիչները գումարներ կը վատնեն. պարզապէս ջուրը ...թափեն այդ գումարները»:

11. «Մեր մէջ որոշ թիւով կեղծ մասնագէտներ կան: Կան ...պէտներ երբ կօշկակարը կը թխէ կարկանդակը, իսկ կար...կանդակ թխողը կօշիկ կը շինէ...»:

12. «Խոշոր գումարներ են ծախսուած տուներու կառուցման ...ալ, բայց բնաւ ուշադրութեան չեն առնուած յարմարութիւն...ները, առողջապահութիւնը եւայլն.: Շինուած են այնպիսի տու...ներ ուր անկարելի է կանգ կարաւ մտցնել»:

13. «Ընկերներ, մենք հասած ենք այն աստիճանին, որ մեր ...ինքներուն մէջ «կուլակ»ներ ունեցող գիւղացի նստած են»:

14. «Մեր համագործակցական շարժումը թոյլ է: Գինիի ...կարման գործը տուժեց: Պանիր-իւղ վարչութեան մէջ աւելի ...շ է վիճակը: Հազուադէպ չեն այնպիսի պարագաներ, երբ ...ւորը փութը 16 րուբլիէն պանիր կը գնէ ունեւորէն, որ ...ս գի Պանիր-իւղ վարչութեան յանձնէ փութը 12 րուբլիէն ...փոխարէնը ալիւր ստանայ:

15. «Պէտք է պայքար մղենք ազգայնականութեան եւ ազ...յնական հակումներուն դէմ: Պէտք է անկեղծօրէն յայտարա...ք թէ այս վայրկեանիս ալ, մեր կուսակցութեան որոշ ան...մները ազգայնական հակումներ կ'արտայայտեն»:

Չմոռնանք որ այս յայտնութիւնները կը շօշափեն մեր «...զատ եւ անկախ» հայրենիքին վարչական գործունէութեան ...կ մասը միայն,—արդիւնաբերական և տնտեսական ճակատը: ...ն ալ շատ հարեւանցի: Տակաւին պէտք է բանալ բուն պե...ական յօրինուածքին եւ գործունէութեան «բաց»երը:

Պէտք է լսել նոյնքան սրտառաց զեկուցումներ Ներքին եւ ...թական գործավարութեան, առողջապահական վարչութեան, ...ինարարական» աշխատանքի, գաղթականներու տեղաւորման, ...ւորներու եւ գիւղացիներու Տեսչութեան գործերու, հռչա...որ Չեկայի քաղաքագործութեանց եւ խորհրդային գործու...թեան ուրիշ բազմաթիւ ճակատներու մասին, ամբողջական ...գափար կազմելու համար:

Յառաջին մէջ ամէն օր կ'երեւան կիսկատար տեղեկութիւն..., քաղուած՝ խորհրդային թերթերէ, որոնք տասն անգամ ա... ճոխ պատկեր կը ներկայացնեն զոյնզգոյն «խայտառակու...անց իրենց բառով:

Քանի մը տարի առաջ, Պ. Ռիկոֆ Նախիջեւան այցելելով, ...ապահար տեսաւ որ այդ «ինքնավար» նահանգին ամբողջ ...կան մեքենան կը գտնուի Նախկին աւագակներու եւ ...պարաններու, խաներու եւ բէկերու ձեռքը, եւ փորձեց աւե...քշել զանոնք:

Այսօր, նոր քննութեամբ երեւան կուգայ որ դարձեալ նոյն ...արէն մարդիկ տէր-տիրական են Հայաստանէն յափշտակ...ծ այդ հողամասին մէջ:

Եւ այսպէս ամէն տեղ:

Իսկ այս բոլորին իբրեւ թագ ու պսակ՝ «ազգայնական հա...մներ», մինչեւ անգամ կուսակցութեան ծոցին մէջ...

Ի՞նչ կ'ուզէիք որ աւելցնէինք չոր փաստերու այս դէզին ...իբրեւ խորհրդածութիւն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՒՏԻՆ ԶԳՈՒԱՄ

Սուրիոյ որբուհիներուն «արտածման» առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք ... կ'ըսէ, 15 օգոստոս.

—«Գէյրութի մեր թղթակիցը խտացեալ գոյներով կը նկարագրէր հայ որբերու եւ որբուհիներու հանդէպ կազմակերպուած աւարառութիւնը, այսինքն այն բազմապիսի ձեւերը, որոնց շնորհիւ Սուրիա գտնուած մեր որբերն ու որբուհիները կը տարուին օտար երկիրներ, պարզապէս նախ անոնց աշխատանքը շահագործելու եւ ապա զանոնք ձուլելու նպատակաւ:

Անշուշտ ասիկա գեռ մէկ մասն է այն ընդհանուր աւարառութեան, որուն ենթակայ են մեր գաղութները Սուրիոյ, Յունաստանի եւ ուրիշ զանազան երկիրներու մէջ: Ինչպէս քանիցս տեսանք վերջին տարիներու ընթացքին, աշխարհի զանազան անկիւններէն մասնաւոր եւ վարձուած գործակալներ կը զրկուին մասնաւորաբար Սուրիա եւ Յունաստան, հայ գաղթականները փայլուն խոստումներով շլացնելու եւ հեռաւոր ափեր գաղթեցնելու համար: Այդ կազմակերպեալ գայթիզման անմիջական դրդապատճառը աժենուրեք նոյնն է.—լեցնել կարգ մը երկիրներ նոր ու աշխատաւէր տարրերով:

Սակայն հարց կը ծագի թէ երբ օտար երկիրներ կ'ուզեն օգտագործել մեր առողջ, երիտասարդ եւ կենսունակ տարրերը, մենք մեր կողմէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք կ'առնենք, արգիլելու համար «արտագաղթը»: Ի՞նչ կը մտածենք եւ մանաւանդ ի՞նչ կ'ընենք պաշտպանելու մեր չափահաս որբերը, իսկ հիմա նաեւ մեր որբուհիները, որոնց կը սպառնայ մութ ու մոլոր ապագայ մը օտար եւ փորձութիւններով լի երկիրներու մէջ: Դարձեալ ի՞նչ կ'ընեն մեր քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ յատկապէս անոնց ղեկավար մարմինները, որոնք ամէն օր կը խօսին ու կը վիճին մեր թուական ամբողջութիւնը պահպանելու մասին: Ի՞նչ կ'ընէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որուն գլխաւոր պարտականութիւններէն մին պիտի ըլլար հսկել որբերու եւ որբուհիներու պահպանման վրայ: Ի՞նչ կ'ընեն արտասահմանի մեր եկեղեցական եւ ազգային մարմինները, որոնք իբրեւ թէ աշխատանքի բնական բաժանումով մը, աւելի կը հետաքրքրուին որբերու եւ գաղթականներու գործերով: Ի՞նչ կ'ընեն այն մարմինները, որոնք, ազգային հարստութեանց իբրեւ կտակակատար, այժմ կը բնակին Փարիզ ու կը ճառեն հայրենասիրութենէ: Ի՞նչ կ'ընեն Սուրիոյ տեղական ազգային եւ ամէն տեսակի ու գոյնի մարմինները, որոնք իրականութեան աւելի մօտիկ կանգնած եւ աւարառութեանց փաստերուն շատ աւելի տեղեակ, կրնային գործնական թելադրութիւններ ընել եւ նպաստել այս նուաստացուցիչ եւ վնասակար երեւոյթին անհետացման: Վերջապէս ի՞նչ կ'ընենք ամէնքս առանց բացառութեան, պահպանելու համար մեր գաղթային բեկորները, մանաւանդ սերը մեր որբերուն եւ որբուհիներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Քանի մը օրէն Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը ինչպէս նաեւ տարեկան Ընդհանուր Ժողովը:

Այս առթիւ դարձեալ նկատի պիտի առնուի արտասահմանի հայ եւ ռուս գաղթականներուն իրական վիճակը: Այս խնդրով զբաղող յանձնաժողովի նիստերուն մասնակցելու համար Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ժընեւ մեկնեցաւ ընկ. Ա. Հանրմեան:

Հաւանաբար Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայ նստաշրջանին մէջ կարելի ըլլայ նաեւ ստանալ կարգ մը պետութեանց պատասխանը՝ Տոքթ. Նանսէնի ծրագրին նիւթապէս օժանդակելու մասին:

Հրաւէր բոլոր պետութիւններուն

Փարիզի մէջ հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութենէն յետոյ, 48 երկիրներու ամերիկեան դեսպաններն ու դիւանագիտական ներկայացուցիչները այդ երկիրներու արտաքին նախարարներուն ուղղուած ծանուցագիրներ յանձնեցին՝ լիակատար մանրամասնութիւններ տալով դաշնագրին մասին:

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Ժան Հէրպէթ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ հրաւիրեց Լիտվինոֆը՝ մասնակցելու դաշնագրին: Լիտվինոֆ խնդրեց դեսպանէն որ իրեն յանձնէ դաշնագրին մասին միւս պետութեանց հետ փոխանակուած բոլոր ծանուցագրերուն պատճէնը, ինչպէս նաեւ ցանկը այն պետութեանց, որոնք հրաւիրուած են մասնակցելու:

⁘ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին ուղղուած հեռագրով մը, Լիտվինոֆ կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութիւնը կը մերժէ մասնակցիլ սպառազինութիւնը հակակշռող յանձնաժողովին: Այս մերժումին պատճառն այն է՝ որ յիշեալ յանձնաժողովը չի կրնար ոեւէ գործնական արդիւնքի յանգիլ, որովհետեւ Խորհրդ. Միութեան կողմէ ներկայացուած զինաթափութեան երկու ծրագիրները նկատի չառնուեցան զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին կողմէ:

Թուրքիա եւ նոր դաշնագիրը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ որ տակաւին յայտնի չէ թէ Թուրքիա պիտի ստորագրէ՞ հակապատերազմեան նոր դաշնագիրը: Շարթուս Թուրքիա եւս պիտի ընդունի մասնակցութեան հրաւէրը: Պաշտօնական եւ անպաշտօն շրջանակներու մէջ դաշնագիրը ջերմապէս կ'ողջունուի, իբրեւ նոր քայլ մը դէպի խաղաղութիւն. սակայն միեւնոյն ժամանակ, Թուրքերը որ վերջին ծայր իրապաշտ են, չեն յուսար որ անիկա կարենայ արգիլել պատերազմները, ինչպէս չկրցան ընել նախկին դաշնագիրները:

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ դաշնագիրը ուսումնասիրելէ յետոյ պիտի խորհրդակցի կարգ մը ասիական պետութեանց, մասնաւորաբար Պարսկաստանի ու Աֆղանիստանի, ինչպէս նաեւ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ, իր վերջնական որոշումը տալէ առաջ: Այս խորհրդակցութենէն պէտք չէ եզրակացնել սակայն թէ Թուրքիա ո եւ է ձեւով կապուած է այդ պետութեանց հետ:

Եզրակացնելով, «Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ որ Թուրքիա հաւանաբար պիտի յարի նոր դաշնագրին, եթէ երբեք անակնկալ ճնշում մը չբանեցուի իր վրայ արտաքին աղբիւրէ:

Յունաստանի համաճարակը կը ծաւալի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «տանկ» հիւանդութիւնը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր աւերներ կը գործէր, այժմ վրդովիչ համեմատութիւններ առած է Աթէնքի եւ Պիրէոնի մէջ: Հիւանդներու ընդհանուր թիւը կը հաշուուի 160-200.000: Միայն թէ՝ մինչ սկիզբները այդ հիւանդութենէն շատ մեռնողներ կային, այժմ հիւանդութիւնը աւելի թեթեւ է: Ամէնէն շատ կը վարակուին անոնք որ սրտի կամ երիկամունքի հիւանդութիւն ունին:

Համաճարակին հետեւանքով, Աթէնքի մէջ գործերը բոլորովին դադրած են. շատ մը խանութներ, գործարաններ եւ գրասենեակներ փակած են իրենց դուռները, պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու հիւանդութեան հետեւանքով: Գլխաւոր դրամատուն մը, որ 180 պաշտօնեայ ունէր, այժմ միայն 20 պաշտօնեայ կ'աշխատցնէ. կառավարական պաշտօնատուները, երկաթուղիները, թրամուէյները, թղթատարական գրասենեակները բոլորովին կազմալուծուած են:

Մեծ քանակութեամբ սառոյց, լեմոն եւ զանազան դեղեր կը սպառին. գալով հացին, մինչ նախապէս Աթէնքի մէջ կը սպառէր օրը 225 թոնօ հաց, այժմ միայն 75 թոնօ կը ծախուի: Մայրամուտէն յետոյ փողոցները ամայի են: Ջերմը կը տեւէ 6—10 օր: Այժմ հիւանդութիւնը կը տարածուի նաեւ Յունաստանի ուրիշ նահանգներուն մէջ, հաւանաբար Աթէնքէն փախչողներն են որ կը վարակեն այդ շրջանները:

⁘ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Աթէնքի ճիւղէն հասած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ «տանկ» հիւանդութենէն տառապողներուն թիւը 200.000 հոգիի հասած է: Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ հիւանդ պառկած են նոյնիսկ Նպաստամատոյցի բժիշկները, հիւանդապահուհիներն ու պաշտօնեաները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

Տոքթ. Պարոնիկեան, ներկայացուցիչը «Գերմանահայ Լուսաւորչական Առաքելութեան», որու մասին թղթակցութիւն մը եւ խմբագրական մը հրատարակեց Յառաջ (11 օգոստ.), կը շարունակէ ման գալ քաղաքէ քաղաք:

Պատուիրակը Պուքրէշ երթալով, խորհրդակցական ժողով մը կազմած եւ համաձայնութիւն գոյացուցած էր, հոգեւոր դպրոց մը բանալու համար:

Նպատակը — «Յատկապէս հոգեւորականներ պատրաստել հայ եկեղեցիին համար», օգտուելով Յլէզուէն հաստատուած ընկերութենէ մը, որ մօտ 10,000 անդամ ունի եղեր:

Ցրուած լուրին համաձայն, դպրոցը պիտի բացուէր Պուքրէշի մէջ, արտօնութեան հոգը ստանձնած ըլլալով Ռումանիոյ Եկեղեցական Խորհուրդը:

Տոքթ. Պարոնիկեան Պուքրէշէն կ'անցնի Սոֆիա, միեւնոյն քարոզներով եւ խոստումներով: Ցետոյ Ֆիլիպէ եւ Վառնա: Իսկ հիմա ձայնը կուգայ Սելանիկէն:

Հորիզոն օրը օրին նկարագրեց անոր քարոզներն ու աշխատանքները, որոնց տպաւորութիւնը այնքան ալ տաք չէր:

Միեւնոյն ատեն, փորձեց պաշտպանել Ծանօթ ձեռնարկը, հաւատալով որ «հիմնուելիքը ոչ թէ բարին ամբողջական առումով կղերանոց մըն է, այլ միաժամանակ հոգեւորական եւ աշխարհիկան դաստիարակութիւն ջամբող հաստատութիւն մը» (23 օգոստ.):

Մինչդեռ, Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը, «շնորհաւորելի» կը գտնէր Գերմանահայ Առաքելութեան ձեռնարկը, որ կը ձգտի պատրաստել «կղերական կամ աշխարհական լուսաւորչական աստուածաբաններ», «Հայոց եկեղեցին մաքրել տգէտ քահանաներէ եւ վարդապետներէ», եւայլն:

— «Անհրաժեշտ առաջին քայլն է այս Հայոց Առաքելական եկեղեցւոյ կենդանացման, եթէ անոր որդիքը կ'ուզեն ապրեցնել զայն» (10 օգոստ.):

Ինչպէս կը տեսնէք, ոչ միայն Տոքթ. Պարոնիկեանն է որ կը պտտի քաղաքէ քաղաք, զնմաբան խաղցնելով, այլ եւ ձեռնարկին գաղափարը ձեւ ու մարմին կը փոխէ աշխարհէ աշխարհ...

Իսկ ամէնէն կարեւորը,—մեր գիտին տակն է ցրեզտէնը, բայց տակաւին տող մը գիր գրող չեղաւ, հաստատելու համար թէ ո՛րքան լուրջ է սա տասը հազար անդամներ ընկերութիւնը, եւ իրականին մէջ ի՛նչ պաշտօն տուած է Տոքթ. Պարոնիկեանի, որ տեղին եւ մարդուն համեմատ լեզու կը գործածէ, իբրեւ վարպետ գործակալ:

ՎԱՀԷ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Վարշաւայի ոստիկանութիւնը առջի օր 120 խուզարկութիւններ ըրաւ քաղաքին զանազան մասերուն մէջ եւ ձերբակալեց 62 համայնավարներ: Ոստիկանութիւնը գրաւեց նաեւ 448 քիլօ պրոպագանդի գրքոյկներ եւ թռուցիկներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը կեղծ անցագիրներ:

Այս վաւերաթուղթերու քննութենէն յայտնուեցաւ որ համայնավարները բուռն պրոպագանդ մը կազմակերպած էին Լեհ բանակի շարքերուն մէջ եւ ցոյցեր պիտի կատարէին կիրակի օր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ - "ԽԱԼԻՖԱ,, ԽՈՐԷՆ

Խորէն վարդապետը, զոր յիշեցի նախորդ թղթակցութեամբ եւ որ Արաղի շրջանին մէջ թողած է անմոռանալի յիշատակներ, աշխարհական անունով Վարդան Տէր Վարդանեանն է, ծնած Ղարաբաղ։ Ուսած է Գէորգեան ճեմարանը։ Դաշնակցական էր, լաւ ձի նստող, հրացան բանեցնող եւ ամբողջ հոգիով ու մաքուր նուիրուած հայ ժողովուրդին։ Առաջին անգամ 1899ին կը մտնէ Պարսկաստան եւ Ջուղայի ազգային դպրոցներուն մէջ կը պաշտօնավարէ, իբրեւ դաստուու

Հարաւային պարսկահայութեան մէջ այդ թուականներուն շատ ուժեղ էր հոգեւորականութեան եւ Նոր Ջուղայի վանքին ազդեցութիւնը։ Այնքան ուժեղ, որ ուրիշ ոեւէ հեղինակութիւն անկարող էր փոխարինել Աշխարհական համրային գործիչներ, նոյնիսկ յեղափոխական կազմակերպութիւններ վանքի անունով խօսելու առեն միայն կրնային օգտակար ըլլալ շրջապատին։ Եպիսկոպոսները, վարդապետները գիւղերուն մէջ ամնաւանդ ամէն ինչ էին, անոնց մէկ հատիկ խօսքը աստուածային պատգամ էր։

Անա այսպիսի ժամանակի մը կը զուգադիպի Վարդան Տէր Վարդանեանի ուսուցչական գործունէութիւնը Նոր Ջուղայի մէջ։ Կ՚ուզէ գիւղերն անցնիլ աշխատելու, սակայն կը հանդիպի այնպիսի դժուարութիւններու, որ ճարահատ վերջը կ՚անցընէ գլխին Կ՚ըսեմ ճարահատ, քանի որ զինքը մօտէն ճանչցող անձեր կը պնդեն թէ ոչ մէկ բանով կապուած է եղեր կրօնքին ու եկեղեցիին, ընդհակառակն յայտնի էր իր հակակրօնական մտքերով։ Միայն կ՚ընդունէր հայ եկեղեցիին դերը՝ իբրեւ հայ ժողովուրդի ինքնուրոյնութիւնը պահպանող ազդակ մը՝ մահմեդական երկիրներու մէջ։ Ծանօթ էր Տէրվիշ Վարդան անունով, որովհետեւ տէրվիշի կենցաղ ունէր. քարի վրայ, լեռներու ծայրերը, քօլերծու մէջ, ձմեռուան ցուրտին ու բուքին, թէ յուլիսի տաքերուն, մինչեւ ուշ գիշեր աշխատիլ առանց յոգնելու եւ առանց հանգստի, առանց անուշ մասին մտածելու։

Վարդապետ ձեռնադրուելէ յետոյ, կը հեռանայ Նոր Ջուղայէն եւ կը հաստատուի Համատան, Սուլթանապատ, մօտէն հետեւելու գիւղական կեանքին եւ «րէֆորմներ» մտցնելու անոնց։ Տարիներ շարունակ կը պայքարի քաղաքականներու դէմ։ Անոնք իրեն համար Ամերիկայէն եկած մարդորսներ էին, որ դրամով, պաշտօնի խոստումով եւ խաբուսիկ հեռանկարներով կ՚այլասերէին հայ գիւղացին, անոր մէջ մեռցնելով այն բոլորը ինչ որ հայկական է, ազգային է։ Կ՚աշխատէր ապացուցանել, թէ Ջուղայի եւ Արաղի հազարաւոր հայ գիւղացիները երեք դար շարունակ հայ են մնացեր՝ շնորհիւ լուսաւորչական եկեղեցիին, շնորհիւ խաչի եւ եթէ անոր հովանաւորութեան մէջ խախտի այդ հաւատքը, այլեւս չի կրնար հայ մնալ։ Ապա աղանդական խմբաւորութեան հետեւանքով կը ստեղծուին ներքին պայքարներ, գիւղը գիւղի, հարեւանը հարեւանի դէմ եւ կը մեռնէ համայնականը, համազգայինը, ինչպէս այն օրերուն Ասորիները, որոնք դաւանական կրօնական «թայֆաներու» բաժնուած, մնացուցեր էին այն բոլորը, որ ստորական էր։ Միաժամանակ Խորէնը իր ազդու եւ վճռական իշխանութեամբ կը ջնջէր գիւղերու մէջ եղած թայֆայական վէճերը եւ կը կռուէր յետադիմութեան, գէշ սովորութիւններու, սուրհական բարքերու դէմ։ Իր անձնական օրինակով գիւղացիներուն կը թելադրէր ըլլալ դիմացկուն եւ մինչեւ վերջ պաշտպանել իրենց շահերը ամէն տեսակ յափշտակիչներէ եւ շահագործողներէ։ Ինքը ձի ու հրացան առնելով բոլորին կը պարտադրէր զէնք գործածել, մինչեւ պատրաստ ըլլալու աւազակային յարձակումներու դէմ։ Եւ կը յաջողէր։ Տարագի, կենցաղի, կաշառակերութեան, մատնութեան եւ ուրիշ շատ արմատացած վնասակար սովորութիւնները վերցուց, շատ անգամ, երբ խօսքը, քարոզը չէին օգներ, ձաղակի ուժով, բռնութեամբ։

Շինեց բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ դպրոցներ. Սուլթանապատի ընդարձակ եկեղեցին իր ջանքերով կառուցուեցաւ, իսկ Քեազազի Ագնա գիւղին մէջ հիմնեց դպրոց մը, որ այն ժամանակ Սուլթանապատի մէջ իսկ չկար։ Քանի մը դասարաններ, ուսուցչական խումբ իր անմիջական հսկողութեան տակ եւ պարտադիր ուսում անխտիր բոլոր դպրոցական հասակ ունեցողներուն։ Ագնայի դպրոցի ընթացաւարտներ տեսայ, իր աշակերտները, որ այսօր գիւղական աշխատանքի լծուած են, բայց հայերէն ու պարսկերէն շատ լաւ կը գրեն ու կը կարդան։ Թէեւ նման աշխատանքներ կատարած է նաեւ Արաղի միւս շրջաններուն մէջ, Բուրվարի, Քէմէրէ եւ Շախլաղ, բայց իր աշխատանքներու արդիւնքը — մանաւանդ կրթական ասպարէզին մէջ,— աւելի շատ Քեազազի մէջ կ՚երեւայ։

Իշխելու, հրամայելու արտակարգ ընդունակութեան տէր ըլլալով, բոլոր պարսիկ խաները, կալուածատէրերը եւ հոգեւորականները ծայրայեղ ակնածանք կը տածէին։ Շատ Պարսիկներ տեսայ, որոնք հիացումով եւ յարգանքով կը խօսին «խալիֆա» Խորէնի մասին։

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, երբ ռուս զօրքը Սուլթանապատ կը մտնէ, պարսիկ հոգեւորականութիւնը միայն «խալիֆա» Խորէնի բարեհաճ միջնորդութեան շնորհիւ կը յաջողի փրկել քաղաքը անկարգութիւններէ եւ արիւնահեղութենէ։ Տաճկական զօրքի գրաւման ժամանակ, ընդհակառակն, Խորէն վարդապետը ճարահատ կը թափառի գիւղէ գիւղ, ծպտուած վիճակի մէջ, հաւատալով ռուս զօրքի յաղթութեան եւ անոր միջոցով Հայաստանի անկախութեան, կարելին ըրաւ օգտակար ըլլալու դաշնակից ուժերուն Պարսկաստանի մէջ, միշտ կոչեր ուղղելով շրջանի հայութեան.— «Պատրաստ եղէք ազատագրուած հայրենիք անցնելու»։ Միաժամանակ յենլով ռուսական ուժին ու ազդեցութեան, փրկարար դեր կը կատարէր ոչ միայն հայ, այլ եւ պարսիկ աշխատաւոր գիւղացիութեան, սանձելով գիւղատէրերու սխրոժակները. Թոյլ չտալով աննկարագրելի կեղեքումներ, որ մինչ այդ կը գործադրուէին կալուածատէր աւատապետներու կողմէ ռայա գիւղացիին հանդէպ։ Ջնջեց շատ ապօրինի տուրքեր, ձրի աշխատցնելու սովորութիւններ, թալան եւ մարմնական պատիժներ՝ չվճարուած յանցանքներու համար։

Բոլոր հակադաշնակցական ուժերը, մանաւանդ Նոր Ջուղայի մէջ, ամէնէն կեղտոտ զէնքերով կը պայքարէին շարունակ, իր գործունէութեան առաջ քարեր նետելով, բայց Խորէն ամէնուն դէմ, բոլոր ճակատներուն վրայ կը յաջողէր յաղթական ելլել, քանի որ գիւղացիութիւնը իրեն հետ էր չտեսնուած համակրանքով։ Անշուշտ գիւղերու մէջ եւս կային հակախոսնակներ, որոնք իր բացակայութեան հագիւ խլրդային աշխատանքի անցած, զինաթափ կ՚ըլլային անմիջապէս, Խորէնը կ՚երեւար իր պարթեւ հասակով, «Փարաջանօ հագած ու վեգարը գլխին, իբրեւ Վանքի փոխանորդ, կամ կովկասեան փափախը գլխին, «չէրքէզկան» հագած իբրեւ ձիաւոր ֆէտայի։

Աչհամբոյր չէր առներ, բայց շինուելիք դպրոցին կամ եկեղեցիին համար դրամ կ՚ուզէր։ Բոլորը պէտք է տային։ Եթէ հարուստ մը տուրքը տա ուզէր, ինքը կ՚երթար, կը հրամայէր եւ առանց ուզածը առնելու չէր վերադառնար։ Այսպէս ժողովուրդին եւ ժողովրդասէր տարրերին կ՚առնէր ինքնակամ եւ սրտով, նախառակորդներէն եւ ժողովրդի շահերուն դէմ գացողներէն՝ բռնի, մինչեւ իր կեանքին վերջը, ա՛յն է՝ մօտ տասը տարի առաջ։

Ջհրդայ տարեգին 1917ի վերջե՛րը թէ 1918ի սկիզբները Թէհրան գտնուած միջոցին, հակառակորդները, միացած պարսիկ տաճկասէրներո՛ւ, թէ անոնց թելադրանքով, կը կաշառեն իր ծառայ Ալեսիքը, որ Խորէնը կը սպաննէ իր սենեակին մէջ, դրլխին ատրճանակի չորս գնդակներ պարպելով։ Այսպէս դաւադրաբար կը կտրուի թելը կեանքի մը, որ հազիւ 48 տարեկան, առոյգ, եռանդով լի եւ ոգեւորուած, տակաւին շատ ընելիքներ ունէր այս ամէն օր կեղեքուող, չարչրկուող ժողովրդի բարիքին համար։ Իր թաղումը եւ մեծահանդէս տրուած հոգեհանգիստները մայրաքաղաքին մինչեւ Քեազազի, Բուրվարիի հեռաւոր գիւղերը չտեսնուած շուքով կը նկարագրեն։ Շատ տեղեր հայ գեղջկուհիներ իր սուգը լացած են պատմական եղերամայրերու պէս։

Այս շրջանին մէջ, ամէն տեղ ամէն մարդ իր քաջութեան, անկաշառութեան, մարդասիրութեան եւ դէպի աշխատաւորութիւն ունեցած սիրոյ շուրջ անհաւատալի բաներ կը պատմէ առասպելական գոյներով։ Եւ այդ բոլորին մէջ Խորէնը կ՚երեւայ ոչ իբրեւ սովորական, տակաւին տասը տարի առաջ շնչող մարդ մը, այլ գերբնական ձիրքերով օժտուած առասպելական էակ մը։

Այդպէս է ժողովրդի մարդը։
Այդպէս գիտէ աստուածացնել մեր ժողովուրդը իր իսկական բարեկամը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Դամասկոսի պատր. փոխանորդ Սուրէն Վրդ. Քէմհաճեանի կրկնակի դիմումներուն ի պատասխան, Ֆրանս. մարդասիրութեան Ընկերութեան Դիւանին կողմէ գրկուած է պաշտօնագիր մը որով կը հաւաստէ թէ Վնասուց Հատուցման Յանձնաժողովը ի վիճակի չէ՝ «իր հասոյթներուն համեստութեան պատճառով», 1925ի Դամասկեան դէպքերու ընթացքին արկածեալ Հայերուն վնասուց հատուցում ընել։ այլ օգնութիւն պիտի ընծայէ այրիներու, որբերու եւ կարօտներու:

Ա. այժմ նկատի առնուած են միայն Գատէմի մէջ վնասուող 236 տուն Հայերը, որոնց պահանջումներուն ընդհ. գումարը կը հասնի 12,726 օսմ. ոսկիի։ Իսկ Պազար Մուստաֆայի արկածեալներուն համար պատր. փոխանորդը իր դիմումը պիտի կրկնէ։

Այս վերջիններուն հետ Հայերուն ամբողջ վնասը կը հասնի 22,000 օսմ. ոսկիի։

Ուրեմն շահագրգռուողներուն կը մնայ մինչեւ մէկ ամիս իրենց դիմումները կատարել տեղւոյն Ազգ. Առաջնորդարանը, եթէ ո՛չ իրենց ամբողջական վնասը՝ գէթ անոր մէկ մասը առնելու համար՝ այս ճամբով։

Դիմող որբերը, այրիներն ու կարօտ ծերերը կամ ծայր աստիճան աղքատները պէտք է ունենան ինքնութեան թերթեր, ցանկին համապատասխան եւ պէտք է իրենց այժմու հասցէն նշանակեն։ Այս պայմաններու մասին ալ պէտք է վկայականներ ունենան տեղւոյն ազգային իշխանութիւններէն: (Նփոստ)

ՆՐԳԻՒԱՆՔ

ՆՈՐ ԼԻՒՆԲԷՆԱՐԱՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան «Լուսժողկոմը» (Լուսնի ժողովրդական կոմիսար) մեծ խնամքով հրատարակած է նոր Լիւնբենարան մը: Անոնք որ հայ լեզուն մտահան ըրած են, առանց ուղեղի, հանճարի ժամերուն կրնան ուսանիլ: Իսկ պզտիկները գիրքը ձեռք չառած՝ Լուսնի լոյսով կը կարդան արագ:

Նոր Լիւնբենարանն Ա ը իր նախապատուութենէն շնորհազուրկ եղած է, եւ արտաքսուած է Այբենարանի վարի մութ նկուղը որովհետեւ յամառութեամբ մը կը հաւատայ իր աստուածային ծագումին, ընդհելով որ երբ ատամ ունի, բայց մէկ ծնչ ին:

Ը-ի տեղը տնկած են Լ-ը, ի պատիւ Լէնինի, որովհետեւ այս մարդը Հայաստանի Աբեւը մարեց եւ տեղը Լուսին մը դրաւ, գիշեր եւ ցորեկ մէկ տեսակ լուսաւորելու:

Բ-ը իր տեղը պահած է՝ բանւոր ըլլալուն համար: Այս կուզայ Գ-ն, որ կը հաւատայ Բ-ի պրոլետարական ծագման եւ անդադար կը բառաչէ բերանբաց, «Պրոլետարներ բոլոր յերկիրներու, բառաչեցէք»:

Գ-ը սկիզբէն դաշնակից ըլլալով [illegible] կազմուած է բանուորին կողմին եւ իր հետ կը բերէ Կ Մ Կ տառերը, իբրեւ նոյն դասակարգի մէջ իրար հետ կենակցող կուլակ, միջակ եւ չքաւոր տառեր:

Ժ. Ց. Դ. տառերը թէեւ իրենց տեղերը պահելու համար յեղափոխութիւն մը փորձեցին, բայց վերջէն «խորհրդային Հայաստանի» մէջ «դեկլասացիա» ունին (Թէեւ չեն հրաժարած իրենց տեղերը պահելու մաքէն): Առայժմ Ցն Ցովհ. Քաջազնունու նման յայտարարած է որ ինքը անելիք մը չունի, իր ծայրը տուած է Ն-ին: Այս պատճառով մեծ տեղ ունի յեղեւանի մէջ:

Կարսի դաշնագրով Ք ն իր տեղը կը մնայ: Նոյն դաշնագրի մէկ տրամադրութեան համաձայն, Նախիջեւանը Թրքացնելու համար Ն տառը [illegible] անմիջապէս յետոյ, Ի-ը եւ Վ-ը երբեմն հաւասար տեղ պահելու համար վէճ ունէին, այժմ Ի-նը Հայ կոմունիստներու պահանջով իր ամբողջ իրաւունքները զիջած է Վ-ին, ի փառս Վրաստանի առաջնութեան եւ զարգացման: Անգործութիւնը կատարեալ է:

Լ Ռ Լ Ի սկիզբէն իսկ ջէկոյի նեղիսակ Ռ. Աբեղեանի որոշումով գնդակահարուած են: Անոնց ինչ բերր հագուստներուն հետ միասին տրուած են Էկիստ Ե-ին, Ո-ին եւ մասամբ ալ Վ-ին:

Իսկ միւս տառերը հաւակերպած կը [illegible] [illegible]
Նման, տարագիր Աբեղեանի [illegible]

Այս հիմերով, ամէն ոք ազատօրէն կրնայ Նոր Լիւնբենարանի տառերու դասաւորումն ընել ինչպէս որ կ՚ուզէ:

Ես այսպէս դասաւորած եմ.—
Լ. Բ. Գ. Գ. Կ. Մ. Ջ. Հ. Ց. Դ. Ռ. Ե. Վ. Ու. Թ. Ն. Ժ. Ի. Խ. Ց. Ծ. Ղ. Ճ. Շ. Ռ. Զ. Բ. Ս. Ս. Տ. Ր. Յ. Ա

Եւ այժմ Հայաստանի մանուկները լուսնի լոյսի տակ նստած, բազկատարած կ՚երգեն նոր դասագրքի առաջին երգը

(երգել «Առաւօտ Լուսոյի» եղանակով)-
Առաւօտ Լենին,
Կեսօրին Լենին,
Յերեկո Լենին,
Տեր վողորմեա, Տեր վողորմեա,
Տեր վողորմեա:
ՀԱՅԿՈ

Յ. Գ. Սոյն Լիւնբենարանէն մէկ մէկ օրինակ ղրկուած է Վիեննաի՝ Հ. Վ. Հացունիին, Հ. Արսէն Ղազիկեանին եւ Հ. Ղ. Տայեանին։ Վիեննա՝ Հ. Յակոբ Տաշեանին, Հ. Արիսին եւ ուրիշներու, որ հայերէն տառերն ու անոնց ուղղագրութիւնը սորվին եւ անգիտօրէն չխօսին ու չգրեն հայկաբանութեան մասին, որովհետեւ Հայաստանի մէջ հայ մանուկներն այդ լեզուն չեն հասկնար։

Հայ Թերթերը պարտաւոր են արտատպել այս, գրել եւ տպել անոր համեմատ, որպէսզի Հայաստանի մեծերն ու փոքրերը կարենան կարդալ։

ՆՈՅՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ
(Խորհրդածութիւններ)

Օտար ափերու վրայ, հայութիւնը՝ իբրեւ ամբողջութիւն մը՝ կրցած է մնալ իր ազգայինբարոյական սահմաններուն մէջ, ինքնիրեն արտօնելով քիչ մը ընդլայնում։ Այն հարիւրին 90 անվասիր երիտասարդութիւնը, որ ծնած նայիլ մը անգամ չէր գիտեր երբ Յունաստան, Սուրիա, Ֆրանսա եւ այլուր ինկաւ, ի՞նչ կրնար ընել աւելի պակաս, քանի որ իր ազգը իր անցեալը յիշեցնող ոչ մէկ բանի կը հանդիպէր, ո՛չ մէկ պաշտօնական մարմին ձեռք կ՚երկարէր իրեն, գէթ իբրեւ բարոյական զօրավիգ։ Իսկ այս երկիրներէն ոչ մէկը հող ունէր մեր փնտռած հայկական կենցաղին ամրապնդման համար։ Ընդհակառակը հիւրասիրողը ուրիշ նկատումներ ունէր։ Յետոյ բոլորովին տարբեր էին հոս կեանքի, հաճոյքի եւ սիրոյ ըմբռնումները…։ Այստեղ ոչ կոնդակը, ոչ ալ քարոզը կ՚անցնէր. մարդը, Տարվինի մարդը կ՚ըսէր էր իր ամէնէն նախնական բնազդով։ Մեր երիտասարդները չէին անդրադառնար, որ իրենց տեսած նոր կեանքը, նախ հիւրընկալ երկրի տականքն էր, երկրորդ իրենց համար չէր, իրենց չէր յարմարեր։ Իրենք ուրիշ ցեղի մը զաւակներն էին, ուրիշ կենցաղի ծնունդ եւ ուրիշ բարքերու վարժուած։

Բարքերու անխուսափելի անխուսափելի անկումը տիրեց սակայն։ Ո՛չ միայն իրենց ի՛նչ ըլլալը ուրանալը, իրերամերժ ըլլալը, ընտանեկան ըմբռնումներու վերջակէտ դնելը, օտար ամուսնութիւններ կնքելը, որոնք անհաւար կորուստներ են արդէն իսկ աղճատուած հայ ցեղին համար, այլեւ վայրի ամուսնութիւնները, ամուսնական անհաւատարմութեան անխիղճ բարքերը սկսան տեղ գրաւել հայ նոր իրականութեան մէջ։

Պարզեցինք պատճառները.— դարը եւ միջավայրը։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր լաւ ճանչնալ միջավայրը եւ քալել դարուն պահանջներուն համեմատ, առանց ծայրայեղութեանց մէջ իյնալու, այլ մանաւանդ ապահովելով ազգայինը։

* *

Եթէ հայ երիկմարդը սանձարձակութեան տուաւ ինքզինքը, հայ կինն ալ որոշ չափով մեղք ունի ատոր մէջ։ Փոքր սայթաքումէ մը վերջ, լուսախար՝ քաշուեցաւ իր տունը եւ կրաւորական դիրքով մը մնաց օղէն կախուած. Հայ կինը, միակ մաքրութիւնը մեր իրականութեան, հակառակ արտաքին վայելչական կապկումներուն եւ արդիականութեան, դեռ չէ ըմբռնած իր կացութիւնը, եթէ կ՚ուզէ՝ իր առաքելութիւնը։ Հայ կնոջ վրայ կը ծանրանայ հայ երիտասարդութիւնը անդունդէն փրկելու կարեւոր պարտականութիւնը։

«Յարմար էր, ամուսնացանք։ Հիմա բաժնուած կ՚ապրինք գրեթէ։ Բաժնուիլ կ՚ուզեն, չեն կրնար։ Օրէնք չկայ, հաւատք չկայ։ Խեղճ աղջիկը առտուն Փարիզ կ՚երթայ աշխատիլ, իրիկունը գործէն կուգայ, չոր հացին հետ արցունքի աղը բերանը անկողին կը մտնէ, մարդու չերեւար։ Էրիկը գիշերը ուշ կուգայ…»։

Մ՚ըսիք, կ՚ըսենք ատոր, բայց ա՛յնչափ։ Պէտք կա՞յ դեռ ըսելու որ լալը օգուտ չըներ, հայ կինը պէտք է շարժի, աչքերը բանայ եւ շուրջը նայի։ Պէտք է արժեցնել գիտնայ իր թագուն արժանիքները եւ վերջապէս պէտք է պարտադրէ ինքզինքը։

.. «Հայ աղջիկները նազ կ՚ընեն, պղտոր չեն, գէշ են, հեղգութեան տակ են, երիտասարդական անմեղ տեսութիւն մը իսկ չես կրնար ընել իրենց հետ։ Կ՚ըսեն մեր տղաքը եւ իրաւունք ունին քիչ մը։ Անոնք բանալը հայ աղջկան տանմաբանեան պէտք էր ըլլալ, հեւես էրիկմարդը ազատօրէն, վարժուած է առանց տրտնելու, ա՛լ չի կրնար տուն հեշտութիւններով, կենցաղ ութիւններով, կամ բոլորովին ուած օլոր սէրով մը կապ կարմնցնել։ Ան ունի հոն հայեացքներ կեանքի: Հայ աղջկան կը մնայ առաջ քալել ու ձեռք տալու քանի դեռ ուսումնարանութեան նպատակ չափաւորել զայն, առանց կորսելու...

Ի՛նչ կ՚ընեն ծնողները։ ակնաք, եավաշ, եավաշ, կան է որ հագուեցնել առնելը մէկ մը դուրս ծախսել հանեն, փնտռեն այո՛. դեռ պիտի սպասէ աղջիկը, որ քաղաքական նը շուկուի, երիտասարդ ձիք մը դրամ բռնէ իրենց վայրի ամուսնութեան բոլորովին հեռանալու։ Ո՛չ, անգամ մըն ալ ջիկը ինք պիտի վճռէ տագիրը, իր ծնողքէն զաւակներուն եւ ընկերական նակին հաւանութեան շա՛տ ո՛րքան շատ լաւ։ Ոչ միայն իրեն տուող կեանքական արժէութեան պարտականութիւնն է այս, այլ եւ ազգային թեան։

Հայ աղջիկն է միաւոր ազգակը. փնտռեալ մէջ մեր երիտասարդ դարձի բերելու, մեր խելքի բերելու կամ ընկը փրկելու ա՛յն գործին համար։

Միւս կողմէ մեր ընտանիքն ալ կը տեսնեն (հայկական ընդոծ ամուսնութիւն մը աւելի կան է քան օտար մը կեանք մը ինչքան բան է եւ չնական բան է։ կեանքը անիմաստ է ապաղան՝ կորուստ։

Այո՛, բարեկական կամ եւ զարմանալին գէջերը (մանաւանդ օտարական) շատ կ՚անցնին ջը դղջալը օգուտ ազդը պէտք ունի մասնաւորապէս ընտանի պանման համար։

Բայց կայ նորագոյն մըն ալ, որ դուրս զուրսը աչք յաջա ած է օտարի հոտ ընկի համաշխարհային քաղաքացի է քան տոհմայ։ Անոր հարկ բուժին ուրիշ է, ան գոհանայ կէս-կատար րով։ Ան սկսած է ղաքակրթական անհրատակայնի ինքն թիւն մը եւ կանխահ րութիւն մը օտարին է ապրիլ իր մէջ։ Ա հանիր այլեւս, օտար եւ լեզուն աւելի մաս գան իրեն։ Եւ ան հասած է, թոյլ ձեռքէն…

Ահա, ընդհանուր այն կացութիւնը որ Չեանհաններուն կը մանրամասն շօշափ ծուած հարցերը եւ որ պէտք էր։

ԹԻԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Վանայ լիճը 34 քիլոմեթր տեղ կը
Արարատը բարձր է ծովուն մակեր
Սպահանի մեծ կամուրջը Ալլ նուն հայ վաճառական տուած է։
Ռաֆիններու կեա չի ըլթակ չունին։
Իրենց ծնողքին զաւակներն եղած են Պիզամար, Կըոֆէ, Լէոնարտօ տա Վինչի, Հայնէ, Ֆօ, Թեքերի նիոկ, Շօփենհաուեր Նիւթըն, Ռուսոնի
1550ին մարդու միջին երկարութիւնը էր, հիմա 50 տարի է

ՊԱՅՔԱՐԸ [Օ]ՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

L'Ami du Peuple, որ իր [հրատար]ակութեան առաջին օրէն իսկ [...]ան պայքար կը մղէ տարա[գիր]ներուն եւ մասնաւորաբար օ[տար] աշխատաւորներուն դէմ, վեր[ջերս] սկսած է իր սլաքները ուղղել [Աշխատ]անքի պաշտօնատան դէմ Avenue Rapp, իբր թէ՝ անոր [մ]էջ գործուած զեղծումներ կը [...]անանչէ. ապօրէն թոյլտուու[թիւ]ններ այն տեսակ օտարական[...]ներ, որոնք Ֆրանսա մտած են, [...]ր վարձուոր (salarié) աշխատե[լու] պայմանով։

[...] յայտնութիւններուն իբր [...]ու, այս անգամ ալ «L'Ami [du] Peuple թիւ 118, 27 օգոստ.), [...] մը օտարներու կարգին, կու[...] նաեւ մէկ քանի Հայերու [...]ններ, որոնք ապօրէն թոյլ[տուու]թիւն ստացած են աշխատե[լու] Ֆրանսայի մէջ։

[...] փաստ.? որ կը բնակի [...] Լէվրիս Հանգէթթօ, Հայ [...] է կանանց կօշիկներու մաս[նա]գէտ. Ֆրանսա մտած է 1925 [Յու]նուար 25ին, Հետեւեալ մա[...] [...]թեամբ «Չալ յառաջարած Ֆրանսա չի գար թօշակաւոր [...]ով մը կրաղելու»։ Հակառակ [...] աշխատելու թոյլտուութիւն [...]ուած է անոր, անմիջապէս ա[...]ց քննութեան, Պ. Փէյխոնէի [...]մէ» Աշխատանքի պաշտօնա[տա]ն պետը։

[...] դարձեալ, «յիշեալը չպիտի [...]էլ անշուշտ բացատրել թէ՝ [...] անմիջապէս նման թոյլ[տու]թիւն տրուած է հետեւեալ [...] Հայերուն ալ,— Պուլյում[ճեա]ն Սարգիս, 20 Ռիւ տը Պըզօն, [...] եւ Պօւտուրեան Գաբ[րիէլ], 50 Ռիւ Ժիւլիէն Լաքրուա»։ [...] փաստերը շարելէ յետոյ, [L'A]mi du Peuple կ'աւելցնէ.

«[...] զարմանալի թուիլ թէ [...]ոնական շրջանակները, որոնց [...]ր թերթին յայտնութիւն[...] [...] հարուածներ են, ան[...] [...]նանց ցոյց կուտան, անոնց [ազդ]եցութիւնը մեղմացնելու հա[մար]։

«Պատճառն այն է որ, դեռ [...] [...]ն Աշխատանքի պաշտօ[նատ]ան դիւանկարներուն, անոնց բա[...]մ[...]թիւններուն եւ յարաբե[րու]թիւններուն վրայ»։

[ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ] ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վերջին վիճա[կագր]ութիւնը, գործազրկութեան [...]ակները ցոյց կուտայ հետեւեալ [ձեւ]ով —

Օգոստոս 18ին, պաշտօնապէս [արձ]անագրուած անգործներու թիւն էր 1023, որոնց 741ը այրեր, 228ը կիներ։ Վերջին շաբթուան մէջ, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 1044, որոնց 759ը այրեր եւ 285ը կիներ։

Նոյն թուականին, փարիզ քաղաքին անգործներու օժանդակող դիւանը արձանագրած էր 623 հոգի (497 այր, 226 կին), անցեալ շաբթու, անոնց թիւն էր 645։ Սէն նահանգին մէջ՝ 101 անգործներ (71 այր, 30 կին)։ Երեք հոգի նուազած անցեալ շաբթուան վրայ։ Ամբողջ նահանգին մէջ, շաբթուան ընթացքին անգործներու թիւը պակաս կ'ըլլայ 25 հոգի։ Մնացեալ ամբողջ նահանգներուն մէջ, անգործներու թիւին վրայ աւելցած է միայն 4 հոգի։

Օգոստոս 13էն մինչեւ 18, 742 օտար աշխատաւորներ մտած են Ֆրանսա, իսկ անկից մեկնած են 705 հոգի։

ՀԱԿԱՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, օգոստոս 27ին ժամը 3ին, 15 պետութիւններու ներկայացուցիչները ստորագրեցին հակապատերազմեան դաշնագիրը։

Այս առթիւ, աւելորդ չըլլար ակնարկ մը նետել նախապատրաստական աշխատանքներուն վրայ, որոնք յանգեցան դաշնագրին։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանն էր, որ 1927 ապրիլ 6ին, Ամերիկայի ընդհանուր պատերազմի մասնակցութեան տասնամեայ տարեդարձին խմբագրի մը հետ տեսակցութեան ձեւով գաղափարը հրապարակ կը նետէր եւ կոչ կ'ուղղէր Ամերիկայի։ 1927 Յունիսին, Պրիան՝ նոյն իմաստով պաշտօնական առաջարկ կը ներկայացնէր Ամերիկայի։ Դեկտեմբեր 28ին էր միայն որ Քէլլոկ նպաստաւոր պատասխան մը կուտար Պրիանի, բայց կ'առաջարկէր դաշինքը կնքել ո՛չ միայն Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի, այլ բոլոր մեծ պետութիւններուն միջեւ։ Ֆրանսա սկզբունքով կը հաւանէր Ամերիկայի առաջարկին ու պէտքը կը չեշտէր այս ուղղութեամբ դաշնագրի նախագիծը պատրաստելու։ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ այս մասին կարծիքի փոխանակութիւններէ յետոյ, փետրուար 6ին, երկու երկիրները կը կնքէին իրաւարարութեան դաշնագիր մը, որուն մէկ հատուածը կը դատապարտէր պատերազմը, իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք։ Անկից յետոյ կը կատարուէին ընդհանուր բանակցութիւններ, պատերազմի դէմ հաւաքական դաշնագրութեան համար։

Մարտ 31ին, Պրիան յուշագրով մը կը պնդէր երկու կէտերու վրայ. Ա. — Մասնակից պետութիւններէն մէկը՝ եթէ խզէր դաշինքը ու պատերազմը յայտարարէր ուրիշ պետութեան մը դէմ, միւս պետութիւնները ազատ պիտի զգային իրենք զիրենք, Բ. — Միայն մեծ պետութիւնները չէ որ պէտք է ստորագրեն հակապատերազմեան դաշնագիրը։

Ապրիլ 13ին, Քէլլոկ՝ առանց նկատի առնելու Ֆրանսայի նոր առաջարկները՝ դաշնագրի նախագիծ մը կ'ուղղէր Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի։ Իսկ Պրիան իր կարգին, իր տեսակէտներու հիման վրայ նախագծուած դաշնագրի օրինակ մը կը ղրկէր բոլոր մեծ պետութիւններուն խորհրդակցութեան հրաւիրուած պետութիւնները քանի մը շաբաթ յետոյ կը պատասխանէին Քէլլոկի, կարգ մը վերապահումներով։ Նշանակելի էր մանաւանդ Անգլիոյ պատասխանը, որ կը խնդրանոր Պրիանի կարգ մը կէտերուն վրայ եւ պայման կը դնէր որ Անգլիա ազատ ըլլար գործելու այն շրջաններուն մէջ, ուր կենսական շահեր ունի։ Ապրիլի վերջերը՝ Քէլլոկի մէկ ճառը կ'ընդունէր Ֆրանսական կարգ մը տեսակէտները։ Եւ 23 յունիսին՝ յուշագրով Ամերիկը նոյնը կը հաստատէր պաշտօնապէս։ Յուլիս 1-ին, Ֆրանսա կը պատասխանէր Ամերիկայի հիմնուելով անոր վերջին յուշագրին վրայ ու կ'որոշուէր հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութեան թուականը։

ՊՐԻԱՆԻ ՃԱՌԸ

Հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս առաջ, ի ներկայութեան օտար բոլոր պատուիրակներուն, նախարարներու, երեսփոխաններու եւ մասնաւոր հրաւիրեալներու, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կարդաց իր ճառը, որուն գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ

Ի՛նչ աւելի բարձր դաս կարելի է տալ քաղաքակիրթ աշխարհին, քան [...] [...]հաւաքոյթին, ուր [...] [...] դաշնագիր [...] [...], Գերմանիա միւս [...] պետութիւններուն՝ իր հին հակառակորդներուն միջեւ տեղ կը գրաւէ [...] [...] հաշտութեամբը եւ առանց վարանումի։

.˙. Առաջին անգամ ըլլալով, դաշնագիր մը մէջ [...] կը դնէ մեծ ազգերու պատիւը,— անոնց որոնք իրենց [...] [...] քաղաքական կռիւներով ծանր [...], մը անվերապահ կըրպով աշխարհի երեսին կընետուի պատերազմը, իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք, այսինքն՝ իր ամէնէն յատկանշական եւ ամէնէն զարհուրելի ձեւին մէջ, — անձնապաշտ եւ կամաւոր պատերազմը։

.˙. Այն պետութիւնը որ պիտի արհամարհէր իր դաշնագրի բոլոր ընկերներուն դատապարտութիւնը, պիտի ենթարկուէր դրական վտանգի մը [...] պիտի տեսնէր թէ կամաց-կամաց, ապատօրէն [...] դէմ կը կազմուի տեսակ մը համերաշխութիւն, որուն [...] [...] հետեւանքը պիտի զգար շատ չանցած։

.˙. Խաղաղութիւն յայտարարելը լաւ է, շատ է։ Բայց պէտք է զայն կազմակերպել։ Ուժի լուծումներուն տեղը պէտք է դնել իրաւական լուծումներ։ Այդ է վաղուան գործը։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լոսարանական յանձնախումբի կազմակերպած դաշտահանդէսը, ի նպաստ Փարիզի Գրադարանին, տեղի ունեցաւ Կիրակի՝ Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական պարտէզին մէջ։ Քիչ անգամ տեսնուած է այդքան բազմութիւն՝ դաշտահանդէսի մը մէջ։

[...] բանախօսը Պ. [...] Բասմաջեան ներկայացուց Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, որ իր կազմութենէն ի վեր կը ճգնի [...] հայրենիքի յիշատակ եւ փոխադարձ օգնութեան ոգին, եւ շեշտեց անհրաժեշտութիւնը այն բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն, որոնք հարազատ ներկայացուցիչներն են հայ ժողովուրդին եւ կը ջանան վառ պահել հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարը։ Այս առթիւ կոչ ըրաւ ներկայ հասարակութեան օժանդակելու այս միութեան եւ գրադարանին, ուր շատ մը հայ երիտասարդներ մտքի սնունդ կը գտնեն։ Յետոյ երեւցաւ ժողովը իր թառով, որ ազգանշան մը եղաւ ընդհանուր ոգեւորութեան։ Պ. Մամիկոնեան (Տիժանի երաժշտանոցէն) երգեց հայրենական կտորներ։ Հաճելի էին Օր. Դրիգորեանի կովկասեանի պարերը։ Զափահաս որբի մը թամարան ալ իր կարգին ոգեւորութիւն պատճառեց։ Գործավաճառ Պ. Ն. Սիլիճեան կազմակերպիչ յանձնախումբին տրամադրութեան տակ դրած էր գորգ մը որ աճուրդի դրուելով բարձրացաւ 1050 ֆրանքի։ Տէր եւ Տիկին Թերոբէ Յարութիւնեան իրենց վերջին անգամ աւելցուցած 50 ֆրանքին տեղ 100 վճարելով շահեցան գորգը։ Յուզիչ էին Տիկին Յարութիւնեանի խօսքերը. «Տղաքս, հեռաւոր Մարոքէն եկայ, կ'ուզէի որ յիշատակ մը թողում ձեր քով. այդ յիշատակը թող ըլլայ այս գորգը, բայց ինծի համար աւելի մխիթարական պիտի ըլլայ որ ն'ս ունենամ յիշատակ մը այս մեծ սերունդէն ու երբ Մարոք դառնամ, այս գորգի միջոցաւ ձեզ աչքի առջեւ ունենամ»։

Սիրուն էին «Շանթ» թատերախումբի անակնկալները։

Խնճոյքը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն եւ հասարակութիւնը տուն դարձաւ այն տպաւորութեամբ, թէ այս մեծ սերունդը շնորհիւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան լուռ եւ յամառ աշխատանքին պիտի ըլլայ վաղուան պարտաճանաչ հայ քաղաքացին։

Ա. Ց. Ծիծեռնակ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԷՆՍԷՆ. — Օգոստոս 19ին, Սէն-Մօր, Մառն գետի ափին կանանչազարդ պարտէզի մը մէջ, տեղի «Հայ Կրթասիրաց Երկսեռ Միութիւնը» սարքած էր ընտանեկան հանդիպում մը։ Հայրենակիցներ, որոնց մեծ մասը հեռաւոր արուարձաններէ եկած էին, առտուն ժամը 10էն սկսեալ, տեղաւորուած էին իրենց ճոխ ուտելիքներով։

Միութեան կողմէ բացման խօսքը առաւ Պ. Հայկազուն Բամպուքճեան, հրաւիրելով ներկաները որ ձեռք-ձեռքի տան եւ քաջալերեն այս ձեռնարկը։ Մէջ ընդ մէջ վայելեցինք հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր՝ խմբերգ, նուագ եւ արտասանութիւն։ Վարչութեան անդամներէն Պ. Յովսէփ Կիւլպէնկեանի Միութեանս նուիրած երեք գեղարուեստական առարկաները վիճակահանութեան դրուելով, համեստ գումար մը ապահովուեցաւ։ Իրբեւ անակնկալ նպաստակ մը եւս աճուրդի դրուեցաւ։ Հանդէսը փակուեցաւ Սերաստահայ պարով։

Երեկոյին ժամը 8.30ին, վերադարձին կառախումբին մէջ նուագով երգեցինք Մեր Հայրենիքը եւ «Լուսին չկար»ը և որդէն կայարան հասած էինք։

Գրիգոր Հատմեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՑԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 26 Օգոստոս.— Մարսէյլէն 36 քիլոմեթր հեռու ծովեզերեայ գեղեցիկ տեղ մըն է Լա Սիոթան։ Չորս հարիւրի չափ Հայեր կան, մեծ մասով Պրուսացիներ։ Ասկից առաջ, Գալաքեան եպսկ. չորս թաղական նշանակած էր, մանկապարտէզ մը բանալու համար։ Ոչ մէկ արդիւնք։ Ունեցած ենք երկու արկած, մէկը՝ երախայ մը որ եռացած ջուրի մէջ խաշեցաւ, իսկ միւսը՝ հինգ տարեկան աղջիկ մը, որ ինքնաշարժին տակը մնաց եւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։

Այստեղ կը գտնուի հսկայ նաւարան մը, ուր 3000 բանւորներ կ'աշխատին։ Հայ բանւորներու թիւն է 300։ Օրական 8 ժամուան աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 22-25 ֆրանք։ Կան ընտանիքներ որ զաւկի տէր ըլլալով մինչեւ 28 ֆրանք կը շահին։ Մեր քաղաքապետին մահուան առթիւ, մենք ալ 100 ֆրանք հաւաքելով ծաղկեպսակ մը դրինք գերեզմանին վրայ։

Այստեղ շատ տուներու մէջ 2-3 պզտիկ կայ, բայց ի՛նչ օգուտ որ մանկապարտէզ մը չունինք։

Իմը ընկերներ կազմեցինք Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» խումբը, որ հետզհետէ պիտի զարգանայ։ Այստեղ ալ բոլոր հայրենակիցները դառնօրէն կը գանգատին որ Հայաստանի վարիչները չեն բանար հայրենիքի դուռները։

Ղ. Թորոսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՒԸՆՏԻՆԷՅ ՎԱԼ — Օրիորդ Կոնզալէս, առջի գիշեր, յանկարծ քունէն արթնցաւ, ագռուկի մը պատճառով։ Լոյսը վառեց ու սարսափով նշմարեց որ աներեւոյթ ձեռք մը կը ջանար մեղմօրէն դուռը բանալ։

Բայց դեռ օգնութիւն կանչելու ատեն չունեցած, մարդ մը ներս կը խուժէր ու ատրճանակը անոր ուղղած՝ կը սպառնար զայն սպաննել, եթէ բառ մը հանէր բերնէն։

Այս սպառնալիքին վրայ աղջիկը կը նուաղէր եւ քիչ յետոյ, երբ իր գիտակցութիւնը գտաւ, նշմարեց որ սենեակին մէջ իրմէ զատ մարդ չի կար։

Գողը իր կարգին վախնալով, աճապարեր էր փախչիլ, առանց հետը գոնէ զգալ մը տանելու։

ԽԵՆԹՈՒԻԹԻՒՆ.— Փարիզ հրատարակուող ռուսական թերթի մը երկու խմբագիրները կ'աշխատէին իրենց գրասենեակին մէջ, երբ անոնցմէ մէկը Ռւստեանով, յանկարծ զարակ մը բացաւ, անկից առաւ ատրճանակ մը ու կրակեց իր պաշտօնակցին Մակարէնքոյի վրայ։

Հարուածները բարեբախտաբար վրիպեցան ու մինչդեռ ուրիշ պաշտօնեաներ ներս կը փութային հրազէնի պայթիւնին վրայ, իրաւանցումէն սպառելով, Ռւստեանով կը փախէր։

Մակարէնքօ յայտարարեց թէ՝ քանի մը օրէ ի վեր, իր պաշտօնակիցը շատ ջղագրգիռ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՀԱՄԱՐ

Յառաջիկայ կիրակի օր, 2 սեպտեմբեր 1928, պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան մասնաւոր մաղթանք պիտի կատարուի փարիզի եկեղեցին, ազգային հերոս Զօրավար Անդրանիկի մահուան տարելիցին առթիւ։

(Հոգաբարձութիւն)

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ

Ընկերներ, աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ, կը խնդրուի ձեռագիրները գրել թուղթին միայն մէկ երեսը, մելանով եւ դիւրընթեռնլի։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄՈԽԻՐԸ

Անգլիերէ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

Ա. ՄԱՍ

III

Բուստիանեցցու փոխադարձ[...] կը խրատէր պզտիկը, շատ [...]րի եւ շատ աւելի չար բա[...] կը սորվեցնէր անոր։ Օրերուն [...] մասն ու գուրս իւ[...] [...]ները կ'անցնէին ջաղացքին [...] ուր Անանիա մօրը այ[...] [...] կը կոչէին որդիէն որոշելու [...] — կ'աշխատէր հարուստ, [...]ել կարբոնիի հաշուոյն, որուն [...] պատկանէր ձիթարանը։

Ջաղացպանը, որ եղանակին [...] հողագործ, պարտիզ[պան], այդպէս կը դառնար, [...] կը կոչէր պարոն կար[բոնի]ն երկար տարիներ առոր մօտ [...] թէեւ աշխատութիւնը [...] անկախ էր ու լաւ կը շահէր։

Ձիթարանին մէկ կողմը բակ մը կար, միւս կողմը պարտէզ մը, որ մինչեւ գլխաւոր ճամբան կը հասնէր։ Գեղեցիկ բայց քիչ մը անխնամ պարտէզ մըն էր, հնդկաթուզի, նշենի, դեղձի, փտած բունով կաղնիի ծառերով։

Այս պարտէզն ալ պարոն կարբոնիին էր եւ դրացի ստահակներու երազը։ Բայց ծերունի պարտիզպանը ղեկը, միշտ զուարթ նով զինուած, մէկու մը ներս մտնելու չէր թողեր։ Ոտքէ կը տեսնուէին նուռերոյի գեղեցիկ եւ արագաշարժ աղջիկները, որոնք ստուածաշունչի կիներուն նման սափորը գլուխնին, աղբիւր կ'երթային։ Պերա աչքին տակէն կը նայէր մէկ կողմէն, լուբիայ եւ բակլայ կը ցանէր միւս կողմէն, միեւնոյն տեղը երեք հատ դնելով եւ անցորդները սարսափեցնելու համար աղաղակելով։

Անանիա եւ Բուստիանեցցու ջաղացքին պատուհանէն բաւն փափաքով կը դիտէին արեւոտ պարտէզը եւ կը սպասէին պարտիզպանին հեռանալուն։ Սակայն Պերա մինչեւ իրիկուն հոն էր, միայն իրիկուանը ջաղացք կուգար աքնալու եւ շաղակրատելու։

Այդ տարին առատ ձիթապտուղ կար։ Մօտաւոր տեղերու կալուածատէրերն ալ ձիթարանին կը դիմէին։ Գիշեր ու ցերեկ գործ կար։ Խուրջինչիր երկու հեծանիւը ձիթապտուղէն կը թողէին 2 լիտր իւղ։ Դրան մօտ ալ սուրբերու յատկացուած իւղամանկներ կային, բարեպաշտներ այդ պարտականութիւններն ալ չէին մոռնար, որուն մէջ մզուած իւղէն քիչ մը լեցնելով այս կամ այն պնակին մէջ։ Ձիթապտուղի պարկեր, աղտոտ տակառներ կը գտնուէին հոս ու հոն տակ, աղտոտ ջաղացքին մէջ, ուր կը շարժէին յատկանշական տիպարներ մութ-կարմիր ու ակար ձիով մը դարձուած անիւին շուրջ, եռացող կաթսային առջեւ, միշտ շարժող մեքենային մօտ իրիկուան ալ կաթսային կրակին մօտ կը հաւաքուէին դրացի մարդ անձերը։ Ջաղացպանին եւ յաճախորդներուն ընկերութեան մէջ էին 5ի մօտ միշտ հարբած անհատներ։ Ասոնցմէ մէկը, Նիֆօ կառու, որբեցութենէն ծայրայեղ թշուառութեան մէջ ինկած երբեմնի կալուածատէր մըն էր։ Ամէն իրիկուն ջաղացքին մէջ կը քնանար, պառկած տեղը աղտոտ միջատներով ապականելով։

Իրիկուն մը վէճի բռնուեցան ջաղացպանն ու հարուստ գիւղացի մը, որ ձիթապտուղի պարկին մէջէն միջատ մը գտած էր։

— Ամօ՛թ է ձեզի համար, ինչո՞ւ կը թողուք որ հոս գան նուռերոյի բոլոր դատարկապորտները. կը կանչէր գիւղացին։

— Գիտնալու էք որ կառու ձեզմէ աւելի հարուստ էր, կը պատասխանէր ջաղացպանը։

— Ատիկա պատճառ մը չէ որ հիմակ ողորմութեամբ ապրի եւ միջատներ ունենայ, պատասխանեց միւսը։

Այդ ատեն պարտիզպան Պերա, որ խոշոր գաւազանով մը նստած էր կրակին մօտ, սկսաւ երգել։

Ամէն ապրող անձ ոջիլ ունի.
Դուն որ կը պարծիս մաքուր ըլլալ,
Օձիքիդ վրայ կը պտըտի հատ մը։

Գիւղացին անգիտակցաբար օձիքին տարաւ ձեռքը, ամէնը խնդացին։ Ինքն ալ խնդաց, հանդարտեցաւ եւ նոյնիսկ շիշ մը գինի բերել տուաւ։

Երկու պզտիկները մեծերուն խօսքերուն մտիկ կ'ընէին եւ կը զուարճանային։ Երբ Նիֆօ եկաւ, սովորականին պէս հարբած, պարոն կարբոնիի որսորդի հետ զգեստը հագած, Բուստիանեցցու դիմացը ելաւ եւ պարտիզպանին երգը երգեց։

Նիֆօ դուրս ինկած աչերով տղուն նայեցաւ եւ դեղնած օձիքը շօշափել սկսաւ։ Ամէնը ծիծաղիլ սկսան եւ գժբախտ մարդը շուրջը նայեցաւ, երերաց եւ սկսաւ լալ։

— Նիֆօ՛, կանչեց պարտիզպանը, գաւաթ մը գինի ցոյց տալով։

Գինովը յառաջացաւ եւ դողդղալով ձեռքը երկարեց։

— Ո՛չ, ըսաւ կարբիզէ, կարմիր երեսով երիտասարդ կօշկակար մը, եթէ չպարես խմելիք չկայ։

Պարտիզպանին ձեռքէն առաւ գաւաթը, վեր, վերցուց՝ մինչդեռ Նիֆօ գինիին բերդ փափաքէն մղուած թեւը կ'երկարէր առնելու համար.

— Պա՛ր, պա՛ր։

(Շար.) Թարգմ.՝ Շնթում

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի նոփ-կասի ճիւղին ընդհ. տնօրէն Մ. Պարքլի էչիսըն Պոլիսէն Յու-նաստան մեկնեցաւ, իրեն հետ տանելով առողջապահական կազ-մածներ եւ դեղեր։ Հիւանդութիւնը մեծ աւերներ գործած է մասնաւորաբար աղքատ թաղերուն մէջ։

Լիփազմայի հայկական թաղն ալ, գաղթականներու միւս թաղերուն նման, բազմաթիւ զոհեր տուած է այս հիւանդու-թեան։ Պետական կազմակերպութիւններու կարգին Հայ Կար-միր Խաչն ալ կարելին կը փորձէ՝ պայքարելու համար համա-ճարակին դէմ։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը Պոլսէն Առողջապահական Մարմին մը եւ նոր դեղեր պիտի ղրկէ՝ անմիջապէս որ հրա-հանգ ստանայ Մ. Պարքլի էչիսընէն։

⁖ Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ հելլէն կառավարութեան ստիպողական կոչին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ անմիջապէս Աթէնք ղրկուեցաւ Տոքթ. Մաքէնզի, իր առողջա-պահական բաժնի տնօրէնը։ Այս դիմումը կատարուած է, որով-հետեւ Տանկ հիւանդութիւնը կը շարունակէ իր աւերները։

Երկրաշարժ Կիլիկիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ

Երեքշաբթի օր սաստիկ երկրաշարժ պատահեցաւ Ատա-նայի շրջանին մէջ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին դեռ առաջ եկած վնասներու մասին։

⁖ Թէհրանէն ալ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի 33 անջատ ցնցումներ զգացուեցան Շուշթէրի մէջ, Գարուն գետի եզերքը, հարաւ արեւմտեան նաւթահորերուն մէջ։ Բնակիչները փախան քաղաքէն։ Կորուստի մասին մանրամասնութիւն չկայ դեռ։

⁖ Թէհրանէն ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, վերջին օրե-րու տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով յորդած են Պարսկաստանի գետերը, վնասներ պատճառելով Բիզա Շահի ծննդավայր Ֆիրուզքուհի։ Վնասուած է նաեւ Խորամպարէի շրջանին մեծ մասը՝ էլպրուս լեռներու հովիտին մէջ։

Փճացած են բազմաթիւ կամուրջներ եւ մշակուած արտեր։ Մարդու կորուստ ալ կայ։ Բացի նիւթական մեծ վնասներէ, հեղեղէն քշուած են ընտանի անասունները։

Ուրիշ լեռնային շրջաններու մէջ եւս աղիտալի վնասներ պատճառեց անձրեւը։

Աֆղանիստանի բարենորոգումները

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցներէն մէկը, որ վերջերս Քապուլէն վերադարձաւ՝ կը գրէ թէ Աֆղանիստանի թագաւորն ու թագու-հին Եւրոպայէն վերադառնալէ ի վեր կ'աշխատին «արեւմտա-կանացնել» իրենց երկիրը։

Թագուհին այլ եւս քօղ չի կրեր։ Թագաւորը հրամայած է մասնաւոր խորհրդարանի անդամներուն — որոնք երեք տարին անգամ մը ժողովի կը հրաւիրուին — որ տափատով համազգեստ եւ գլխարկ կրեն։ Այս հագուստները պիտի կարուին Քա-պուլի մէջ։ Այլ եւս պիտի վերնան երկար վերարկուները, խոշոր գօտին եւ փաթթոցը։

Ամանուլլահ թագաւորը նոյնպէս արգիլած է որ երեսփո-խանները երկար մօրուք կրեն։ Ուստի եւ հրամայուած է Աֆ-ղանիստանի սափրիչներուն ածիլել յիշեալներուն մօրուքը, կա-մովին թէ բռնի։

Ընդվզումներ Զագրէպի մէջ

Երէկ գրեցինք թէ կրակի տուած են Ռատիչի բնակարանը։ Պելկրատէն 28 օգոստոս թուով հետեւեալ մանրամասնութիւն-ները կը հաղորդուին այս մասին.—

Երէկ կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին կրակ ծագեցաւ Զագրէպի մէջ խրուաթ - գիւղացի կուսակցութեան կեդրոնին այն սրահէն, ուր ցուցադրուած էր Ստեփան Ռատիչի մարմինը մինչեւ թա-ղումը։ Սենեակին մէջ դեռ կային շատ մը ծաղկեպսակներ եւ փունջեր. բազմաթիւ մոմեր կը շարունակէին դեռ վառիլ հոն։

Ահազանգը տրուեցաւ գրեթէ անմիջապէս Ռատիչի ընտա-նիքին կողմէ, որ գիւղացի - խրուաթ կուսակցութեան կեդրոնին մէկ յարկաբաժնին մէջ կը բնակի։ Հրշէջները շուտով մարե-ցին հրդեհը։ Վկաներ հաստատեցին թէ զինուորական համա-զգեստ հագած երկու հոգի, որոնցմէ մէկը յիսնապետ, ինքնա-շարժով կը փախչէին երբ հրդեհը սկսաւ։

Ամբողջ կէսօրէն յետոյ անվերջանալի թափօր մը անցաւ այրած շէնքին առջեւէն, եւ իրիկունը, ժամը 8.30էն սկսեալ, աւելի քան 50.000 հոգինոց հսկայ թափօր մը պտտեցաւ փո-ղոցներուն մէջ։

Ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ եւ երկուստեք զէնք պարպուեցաւ։ Իրիկուան դէմ ռումբ մը նետուեցաւ Ստեփան Ռատիչի գերեզմանին վրայ։

Երուսաղէմի հացագործներուն գործադուլը

Երուսաղէմի արաբ եւ հրեայ հացագործները գործադուլ յայտարարեցին՝ պահանջելով օրական տասը ժամուան աշխա-տանք —շաբաթ օրերը եւ տօներու նախօրեակին 12 ժամ— փոխանակ ներկայ 14 եւ աւելի ժամերուն։ Բանթողները բռնի միջոցներու կը դիմեն գործադուլին չմասնակցող հացագործնե-րուն դէմ եւ քարիւղ կը թափեն անոնց եփած հացին վրայ։

600 միլիոն ոսկի, 18 զրահապատ ինքնաշարժ

Նիւ - Եորքէն կը հեռագրեն.— Չէյզ Նէշընըլ Պէնքը իր հին շէնքէն նոր շէնքը պիտի փոխադրէր 600.000.000 տոլարին ար-ժէքով ոսկի եւ արժեթուղթեր։ Հակառակ անոր որ նոր դրա-մատունը հինէն հինգ վայրկեան միայն հեռու է, դարավերջիկ աւազակներու յարձակումէ մը կը վախցուէր։ Ուստի շարժման մէջ դրուեցան 18 զրահապատ ինքնաշարժեր, իւրաքանչիւրը 5 զինեալ պահակներով։ Սակայն ինքնաշարժերէն միայն մէ-կուն մէջ դրուած էին դրամները։ Պահակները զինուած էին նաեւ արտասովոր ռումբերով։ Մասնաւոր ոստիկաններ կը պահէին փողոցը, հեծեալ ոստիկաններ ժողովուրդին կ'արգի-լէին այդ փողոցը մտնել։ Ասկէ զատ զինեալ ուժեր կը պահ-պանէին հին եւ նոր շէնքերու մուտքը։

Փոխադրութիւնը տեւեց երեք շաբաթ։ Հեռաձայնի մասնա-ւոր գիծ մը կը միացնէր երկու շէնքերը՝ կարաւանին մեկնումն ու ժամանումը ծանուցանելու համար։

Առջի օր տոլարներու վերջին միլիոնը ապահովութեամբ զետեղուեցաւ իր նոր նկուղներուն մէջ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Պէն Լուի սրահին մէջ

կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Ցոմի ընկերվարական երեսփոխան ԺԻՒԼՄՈՔ եւ Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Հայկ. պարեր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Կը ներկայացուի՝ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

ՃՈԽ ԳԻՒՖԷ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 3րդ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ։ կը ներկայացուի՝

«ԱՄԻԱՅԻ ՄԱՓՐԻՋԸ»

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 20, Ժուանվիլի գեղատեսիլ գետափը

ՊԱՐԻ ԵՒ ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ՃԱՇԿԱՆՏ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

Հասցէ՝ L'Arche de Noé (Նոյեան տապան dans le bas de la rue du Barrage. Créteil (Seine).

Անձրեւի պարագային պատսպարուելու տեղ։

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ մեկնում ժամը 2ին, 40 քիլոմեթր երթուդարձ

Ա.ը կը ստանայ 50 Ֆրանք. Բ. Գ. Դ. եւ Ե. հանդիսացողները կը ստանան զանազան գեղեցիկ նուէրներ։ Արձանագրուելու համար դիմել Մարտիկ Փափազեանի. Etab. H. Pellet, Vienne-Isère.

Իւրաքանչիւր մասնակցող պարտի վճարել 5 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Ցեսինի «Գայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրի-կուն ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատնէն. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրի-կուն ժամը 8.ին Գրադարանի ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայա-նալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ց. Ց. ՀԱՑՐԵՆ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրա-ւիրէ Լիոն եւ Ցեսինի բոլոր հայ-րենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ։ Հայրենակից-ներուն ներկայութիւնը անհրա-ժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ-տը լա Փօսթի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներ-կայ գտնուիլ սոյն խիստ կարե-ւոր ժողովին։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն, Ժ.— Ստացանք։

Դուման, Ա. Վ.— 40։

Էր Քրէօղէ, Յ. Դ.— 35։

Մոնժէն, Յ. Յ.— 100։

Գազարճըք. Գործ.— 151.50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պարսկաս-տանի Մարաղա քաղաքէն Արամ Ղարիպեան որ 1925 — 1927 կը գտնուէր Փարիզ կամ Մարսէյլ ուսկից մեկնած էԱմերիկա։ Մէկ ու կէս տարիէ ի վեր լուր առաց ուած չէ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Arménag Garipian, Str. Militar 5. Braila, Roumanie կամ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անունն Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի. 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

ԾԱԽՈՒ Է հասութաբեր կօշկակարի խա-նութ մը, երկու սենեակ, ճաշե-լու տեղ, եւ խոհանոց, կազ, ջուր եւ ելեքտրական լոյս. խանութին մէջ կան կօշկակարի երեք մե-քենաներ եւայլն։ Ունի 12 տարի վարձակալութեան պայմանա-ժամ։

Այս խիստ հասութաբեր գոր-ծէն օգտուելու համար դիմել՝ ՍԱՐԳԻՍ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ, 104, Grand' Rue, Sèvres:

Թիւ 1 թրամուէյը առաւելէն կ'անցնի դէպի Վէրսայլ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ երկու վարպետ կտրողներ (coupeur)։ Ցեւական գործ ամբողջ տարուան համար։ Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտա-նիքի անդամներուն մէջ կան տափատ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ։ Լաւ վճարում։ Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել։

Դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan Var).

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՑԱՃԿԱՀԱՅԱՍ-ՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋԸ

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

քերթուածներու գիրքը

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 268 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

31 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 739 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Աչքի առջեւ ունինք Հալէպի Առաջնորդարանին մէկ վիճակացոյցը, որ կը ներկայացնէ Սուրիոյ հայկական դպրոցներուն թիւը, աշակերտներով, ուսուցիչներով եւ տարեկան ծախքով։

Այդ վիճակացոյցին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ունինք 36 ազգային դպրոցներ, տարեկան 6043 թրքական հնչուն ոսկի ծախքով։ Աշակերտներու ընդհ. թիւն է՝ 5840, որոնց 2791ը մանչ, 2049ը աղջիկ։ Ուսուցիչներու թիւը՝ 168 (90 ուսուցչուհի, 78 ուսուցիչ)։

Յատկանշալի է որ այս ցուցակէն դուրս կը մնան օտար դպրոցները, որոնք ունին բազմաթիւ հայ աշակերտներ։ Ուրեմն, դպրոցականներու թիւը շատ աւելի մեծ է, քան կը ներկայացնէ Հալէպի Առաջնորդարանին վիճակացոյցը։ Ամիսներ առաջ, մեր թղթակիցը գաղափար տուած էր այդ մասին։

Դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւով առաջին տեղը կը բռնէ Հալէպ, որ ունի ութ կրթարան եւ մօտ 3000 աշակերտ, 93 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով։ Տարեկան ծախք՝ 4200 թրքական ոսկի։ Դպրոցներուն առաջինը՝ Հայկազեան, կը համրէ 740 աշակերտ. երկրորդը՝ վրանաքաղաքի Մեսրոպեան վարժարանը՝ 437։ Հաւասար թիւով աշակերտներ ունին Այնթապի Կրթասիրաց եւ Կիլիկիոյ Գաղթ. վարժարանները (550 եւ 552)։

Եօթը դպրոց ունի նաեւ Քէսապի շրջանը, 360 աշակերտով։ Իսկ Սուէյտիոյ շրջանը կը պահէ վեց դպրոց, 300 աշակերտով։

Տարեկան 6043 ոսկի ծախքին 4200ը յատկացուած ըլլալով Հալէպի, դիւրին է հետեւցնել թէ ի՛նչ ողորմելի գումարներով կը կառավարուին միւս քաղաքներու եւ գիւղերու դպրոցները, մանաւանդ անոնք որ կայաններու մէջ հաստատուած են։

Յիշենք մէկ-երկու օրինակներ։ Հոմսի դպրոցը ունի 95 աշակերտ եւ երեք ուսուցիչ. տարեկան ծախք՝ 115 ոսկի։ Տրիփոլիի դպրոցը՝ 200 աշակերտ և հինգ ուսուցիչ. ծախք՝ 120 ոսկի։ Երեք-չորս դպրոցներ, որոնք 20—30 աշակերտ ունին, տարեկան կը ծախսեն... [illegible] ոսկի (մէկը՝ միայն [illegible] ոսկի, 22 աշակերտի և մէկ ուսուցչի համար)։ Եւ այսպէս դպրոցներ կան տարեկան 24, 30, 35, 42, 55 կամ 60 ոսկի ծախքով։

Այս թուանշանները շարած ատեն, ակամայ կը յիշենք հեռաւոր Պարսկաստանի մէկ բոյնը, Սուլթանապատ, որ ունի 40 հայ ընտանիք, և սեփական դպրոց, 147 աշակերտով եւ տարեկան չորս հազար տոլար ծախքով։ Այս գաղութը հիմնուած է 1908ին, երբ հազիւ 5-6 հայ ընտանիք կը համրուէր։ 1923ին որդէն հիմը դրեր են դպրոցական շէնքին, 3890 տոլար ծախքով։

Իսկ բոլորս ալ քիչ-շատ գիտենք թէ ի՛նչ կը ներկայացնեն մեր մօտաւոր գաղութներու կրթարանները, իբրեւ շէնք, մանաւանդ Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ նման երկիրներու մէջ։ Միայն մեր տեսածը յիշելով, Յունաստանի գաղթականներուն մէջ կրթարաններ գիտենք որոնց քով պալատներ են բոլոր կարգ մը բանտերը, իրենց առանձին «խօփուշ»ներով եւ պարմարութիւններով։ Հալէպի Առաջնորդարանի տեղեկագրէն կ'երեւայ որ հարիւրաւոր աշակերտներ կը կրթուին գաղթականներու մէջ. բայց թէ ի՛նչ պայմաններու տակ, — տեսնողը միայն կրնայ պատմել։

Ըսել կ'ուզենք թէ, Թուրքիոյ խորերէն դէպի դուրս, դէպի ովեզերքներն ու պողոտաները նետուելէ վերջն ալ, տակաւին անխախտ կը պահենք Տէր-Թողիկեան հոգեբանութիւնը, գոնէ շէնքի եւ ծախքի մասին։ (Մնացածը, բուն կրթական աշխատանքը, սերտ կապ ունի այս երկուքին հետ)։ Արեւելքի մէջ, ամիրաներ ու աղաներ ժամ ու դպրոց կը շինէին, յարակից կալուածներով, «ի փառս» ազգին եւ իրենց գերդաստանին։ Այսօր ունինք տասն անգամ տասը տեսակ բախտաւորներ, տասապատիկ հարստութեամբ, բայց տակաւին ոչ մէկը խելք ըրաւ իրենց տասը յարմար շէնք շինել կամ գնել, իբրեւ կրթարան։

Գալով ուսումնական ծախքին, մարդիկ աւելի շատ կը հետաքրքրուին տիրացուներուն շապիկով, պատարագի զգեստներով, եւ սուտ-իրաւ մասունքներու ճոխութեամբ, քան սա ալածական ժողովուրդին կենդանի մասունքներով եւ անոնց ապագայով։

Ապացոյց՝ ահա Սուրիոյ եւ Լիբանանի վիճակացոյցը, չոր թուանշաններով։ Եթէ ունենայինք, այստեղ կամ այլուր, կրթական ընդհ. տեսչութիւն մը, որ քննութեան ձեռնարկէր, անհավաբար պիտի սարսափէինք հետեւանքներէն։ Մենք վարժուե՛ր ենք ուրիշներուն խեղճութիւնը կամ ապիկարութիւնը պատմելով, բայց մոռացութեան կու տանք մեր սեփական անճարակութիւնը։

Քաղաքական հոգերէն դուրս, ի՛նչ աւելի կենսական խնդիր ունինք այսօր, քան փրկութիւնը նոր սերունդին։

Եւ սակայն, — որոճացէ՛ք թուանշաններուն վրայ։

Անոնց լեզուն շատ աւելի պերճախօս է, քան բոլոր խրատներն ու թելադրութիւնները։

Եւ մենք յիշեցինք պատահական թիւեր, այն ալ մէկ շրջանի մասին։

Մեր թղթակիցներուն կը մնայ լրացնել ամբողջ պատկերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ԿԱ՞Յ

Գ. Եղիկեան, Հնչակեան վաստակաւոր գործիչը, իրենց կուսակցութեան յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովին առթիւ նոր յօդուածաշարք մը գրի առնելով Նոր Երկիրի մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (26 օգոստոս)։

— *«Ուժեղ կեդրոն պիտի ստեղծել, որպէս զի շրջաններն ու մասնաճիւղերը հաւաքին այդ կեդրոնի շուրջը։*

Իսկ կեդրոնը միայն այն ժամանակ աշխատելու ընդունակ կը դառնայ, երբ կուսակցութեանս ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը ապահովուած են։

Դժբախտաբար, Աթէնքի պատգամ. ժողովը մեր կուսակցութեան անկախութիւնը վտանգի տակ դրաւ։ Անել եմ այս քաներս եւ կրկնում եմ այստեղ։

Որ եւ է կուսակցութիւն անկախ է, երբ նա իր սեփական սկզբունքները, գործելակերպը, նպատակներն ու ձգտումները ունի։ Հնչակեան կուսակցութիւնն այդ բոլորը ունեցել է, ունի եւ պիտի ունենայ։ Աթէնքի պատգամ. ժողովը սակայն գտաւ որ Հնչակեան կուսակցութիւնը այլ եւս ոչինչ չունի, այլ նա մի մասնաճիւղ է Գ. Միջազգայինի, որին չի միանում, որովհետեւ Հնչակեան անունով աւելի օգտակար կը լինի նրան քան թէ [illegible] գալ, այլ խօսքով Հնչակեան լինելուց դադարի։

Սա նշանակում է, որ մեր կուսակցութիւնը այլ եւս ո՛չ մի հարց ու խնդիր չունի անկախօրէն վճռելու, այլ նա պիտի ուրիշների վճռած խնդիրները դարձնի ժողովրդի սեփականութիւն։ Նա մի խողովակ է միայն ուրիշների մտքերը տարածելու, ուրիշների քաղաքականութիւնը վարելու։

Թէեւ այդպիսի որոշում տալուց յետոյ էլ մեր այդ ընկերները յայտարարել եւ յայտարարում են, որ մեր կուսակցութիւնը անկախ պիտի մնայ։ Սա պարադոքս է։ Սա այլանդակութիւն է։

Եթէ մի կուսակցութիւն իր ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը պահում է միմիայն նրա համար, որ ուրիշներին աւելի հաւատարիմ ծառայի, այդ ցոյց է տալիս, որ այդ կուսակցութիւնը կորցրել է իր սկզբունքներն ու նպատակները, հետեւաբար եւ իր անկախ գոյութեան հիմքը։»

ԶՄՌՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՆԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

67րդ Ցանկ

	Ֆր.
Զարուհի Աբգար Քէշիշեան, *Կարտան*	20.—
66րդ ցանկին գումարը	91,092-85
ընդհ. գումար	91,112-85

ՈՔՍՖՈՐՏԻ մէջ բացուեցաւ Արեւելագէտներու համաժողովը։ Հայաստանի մասին եւս զեկոյց պիտի տրուի։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարար Քէլլոկ Իրլանտա մեկնեցաւ։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան խորհուրդի նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ Ժընեւի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն *Իւմանիթէի*, 29 օգոստոս թուականով.—

Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համագումարի 37րդ նիստին, Թուրքիոյ պատուիրակ ընկեր Ֆախրի յայտարարեց.

«Թուրքիոյ մէջ կրնանք նկատել ճարտարարուեստական որոշ զարգացում մը եւ համապատասխան դասակարգայինդասորոշում մը։ Ահա թէ ինչու ճիշդ չէ Թուրքիան դասել տնտեսապէս յետամնաց երկիրներու խումբին մէջ, ինչպէս եղած է թէզերուն մէջ։ Վերջին տարիներս քէմալականութիւնը ամբողջովին դարձած է դէպի օտար աշխարհակալութիւնը։ Այս քաղաքականութեան փոփոխութեան պատճառն է քէմալական քաղքենիութեան անկարողութիւնը միջոցներ գտնելու՝ դրամատիրական զարգացման համար, ներքին համախմբումի շնորհիւ։ Ուստի կը մտնէ այ աշխարհակալ պետութիւններուն։ Օրինակ՝ Իտալիոյ հետ կնքած դաշնագիրը, որ ուղղուած է Խորհրդային Միութեան դէմ։ Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութեան գործն է՝ զանգուածներուն առջեւ դիմակազերծ ընել դաւաճանութիւնը քէմալականներուն, որոնք հակայեղափոխական բանակի կողմն անցան, ուժեղ կերպով ամրապնդել անոնց կազմակերպութիւնը, կազմել բանուորներու եւ գիւղացիներու միացեալ ճակատ եւ ուժգնօրէն կռուիլ՝ պատերազմի պատրաստութեանց դէմ։

Նոյն համայնավար մը ձերբակալուած

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Լէֆթէր անուն յոյն համայնավար մը, որուն տունը խուզարկուելով, գտնուեցան համայնավարական կարգ մը գիրքեր եւ փաստաթուղթեր։ Ձերբակալուածը պիտի դատուի մօտերս։

Ամերիկայի նուաէրը Թուրքիոյ

Պոլիսէն կը հեռագրեն օգոստոս 29 թուականով.— *Թուրքիոյ ամերիկեան դեսպան Ճօզէֆ Գրիւ պաշտօնապէս հաղորդեց Թուրք կառավարութեան՝ Քէլլոկի դաշնագրի ստորագրութիւնը։ Դաշնագրին բնագիրը յանձնելով, դեսպանը յոյս յայտնեց որ Թուրք կառավարութիւնը շուտով պիտի ստորագրէ զայն։*

Շէյխ Սայիտի [illegible]

Տիգրանակերտէն 25 օգոստ. թուով կը հեռագրեն [illegible]—

Շէյխ Սայիտի եղբայր Ապտիւրրահման եւ Մէհտի էֆէնտիները որ գղջում յայտնած ըլլալով Տիգրանակերտի մէջ կը սպասէին Արեւելեան նահանգներու առաջին մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյի վերադարձին, անոր հետ տեսակցելէ վերջ իրենց երկիրը մեկնեցան։

Իպրահիմ Օղլուներէն Ապտիւրրահման ալ այսօր Մարտինէն գալով մարզպանին հետ տեսակցելէ վերջ, մեկնեցաւ իր երկիրը՝ Վիրանշէհիր։ Իպրահիմ Թալի պէյ երէկ Մարտին գնաց եւ նոյն գիշերը վերադարձաւ։ Ամէն կողմ հանդարտութիւնը կը շարունակուի։ Ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի եւ կ'աղօթէ հանրապետական կառավարութեան եւ անոր հիմնադիր Մեծ Կազիին համար։

Թրքական նոր տառերը ժողովուրդին սորվեցնելու համար ամէն կողմ դասընթացքներ հաստատուիլ սկսած են։ Մարզպանութեան պաշտօնատուները սկսած են նոր գրերով գրել։

Աթէնքի ժողովուրդին 100ին 80ը հիւանդ

Աթէնքէն հասած վերջին հեռագիրներու համաձայն, Յունաստանի մայրաքաղաքին բնակչութեան 100ին 80ը բռնուած է «տանկ» հիւանդութենէն, որ հետզհետէ կը տարածուի ամբողջ նահանգին մէջ։ Ելմտական նախարարութիւնը 5,800,000 տրախմիի բացառիկ վարկ մը յատկացուց Աթէնք եւ Պիրէոն քաղաքներուն կռուելու համար համաճարակին դէմ։

Աթէնքի քաղաքապետութիւնը նոյնպէս խնդրեց կառավարութենէն, որ արտօնէ ներքին փոխառութիւն մը, որուն արդիւնքը պիտի յատկացուի հիւանդութեան դէմ պայքարին։

Առողջապահական մարմիններ կը զրկուին քաղաքին զանազան թաղերը, առողջապահական խորհուրդներ կու տան ժողովուրդի եւ լեմոն, սառ ու կաթ կը բաժնեն աղքատներուն։

Հրամայուեցաւ հականեխել հանրային բոլոր պաշտօնատուները։ Վերջին օրերս օդը զովացած եւ առատ անձրեւ տեղացած ըլլալով, կը յուսացուի թէ համաճարակը պիտի նուազի շուտով։ Երեքշաբթի 208 նոր դէպքեր պատահեցան, որոնց 19ը մահացու։

Միւս կողմէ առողջապահական նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ թոքախտ սկսած է տիրել Աթէնքի բնակչութեան մէջ։

«Տանկ» հիւանդութեան հետեւանքով առաջ եկած վնասը քանի մը միլիոն տրախմի կը հաշուուի։

Դատավարութ Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ

Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ ընդհ. քարտուղարութեան հրաւէրով շաբաթ օր Պոլիս գտնուող բոլոր երեսփոխանները Տօլմա-Պաղչէի պալատը գացին եւ տեղ գրաւեցին ընդունելութեան մեծ սրահին մէջ, ուր գրասեղաններ եւ նստարաններ շարուած էին։ Պատէն կախուած էր գրատախտակ մը։ Առաջին կարգին վրայ նստած էին Մ. Քէմալ, Ըսմէթ եւ Քեազիմ փաշաները։ Երեսփոխաններէն զատ, ներկայ էին Շիւքրի Նայիլի փաշա եւ պահակազօրքի սպաները։

Ուսուցչանոցի գրականութեան դասախօս Իպրահիմ Նէճմի պէյ ամբողջ երկու ժամ բացատրութիւն տուաւ նոր թրքական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԻՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱՇԱՐԺԸ

Քէլլոկի ծանօթ դաշնագրին ստորագրութիւնը շարժման մէջ դրաւ բոլոր ծայրայեղ տարրերը, մանաւանդ ամերիկացի կանանց համախմբումները, որոնք ամէն առիթ կը շահագործեն՝ ցոյցի պատրուակ ու ձուկ որսալու համար։

Փարիզի փողոցները ողողուեցան տպագիր ու մեքենագիր գոյնզգոյն թռուցիկներով, որոնք կը կրկնեն գոց եղած կարգախօսները։

Փողոցային ցոյցի փորձեր ալ եղան։ Բայց խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրուեցաւ՝ կատարեալ խաղաղութեան մէջ։

Այս առթիւ ծիծաղելի զուարճալի մը փորձեց իգական սեռն ալ, յանձին քուէսլաբիանց կիներու։

Երեւի. ժողովը ընդունած է քուէի իրաւունք տալ ֆրանսացի կիներուն, սակայն Ծերակոյտը կը ծակուռակի։ Ու կիները պարբերական ցոյցեր կը կազմակերպեն Ծերակոյտին առջեւ։

Զո՛ւր աշխատանք, որովհետեւ ծերակուտականները այլ եւս անցուցած են ծրագրութեամբ եւ ծրագրութիւն տարիքը։

Այս անգամուան իրենց ցոյցը Ծերակոյտին դէմ չէր, այլ՝ Քէլլոկի դաշնագրին եւ միջազգային բնոյթ ունէր։

Գլխաւորութեամբ ամերիկացի օրիորդ Տօրիս Սթիվընսի, քանի մը ամերիկացի, գերման եւ ֆրանսացի կիներ՝ դրօշակներով եւ թռուցիկներով զինուած՝ Եւրոպական օր ինքնաշարժով գացին Ռամպուլեթի դղեակը, ուր Հանրապետութեան նախագահը ճաշկերոյթով մը կը պատուէր նոգէնութեամբ [illegible]։

Արշաւանքը կազմակերպուած էր այնքան արագ, որ ինքնաշարժին մէջ պատրաստեցին իրենց ռազմական յատակագիծը։

Չէին մոռցած գրի մեքենայ մը առնել իրենց հետ։ Հապճեպով մեքենագրեցին Գ. Տումէրկի ուղղուած խնդրագիր մը, որով տեսակցութիւն մը կը խնդրէին պատուիրակներէն։

Հասնելով դղեակին առջեւ, մեր ամազոնները՝ դրօշակները պարզած՝ սկսան յառաջանալ դէպի մուտքի դուռը։ Նախագահը բռնած էր ցուցանակ մը՝ որուն վրայ մեծատառ գրուած էր, *«Հաւասար իրաւունքներ կը պահանջենք»*։

Եռագոյնով հագած մանկլաւիկները թերեւս արտօնէին անոնց մուտքը, երբ յանկարծ գաղտնի ոստիկան մը ցցուեցաւ, մէկ վայրկեանի մէջ խլեց բոլոր դրօշակները, պատռեց խնդրագիրը եւ «երթաք բարով» ըսաւ հիւրասէրներուն։

Սակայն կինը յուսահատիլ չի գիտեր. խնդրագրին ուրիշ մէկ օրինակը ձեռնելով ուզեցին իրենց նպատակը իրագործել տարբեր ճամբաներով։

Գաղտնի ոստիկանը, ձերբակալեց, երկուքի բաժնեց արշաւախումբը՝ «բաժանեա զի տիրեսցես»ի սկզբունքը գործադրելով։ Ֆրանսուհիները զատեց օտարուհիներէն։ Ցետոյ ուղղակի բանտ ղրկեց այս վերջինները։

Այս կերպով առաջքն առնուեցաւ միջազգային պատեհազմի մը, որ ստորագրուած օրն իսկ ջուրը պիտի ձգէր Քէլլոկի դաշնագիրը։

Քուէպաշտիրները վճռած են շարունակել պայքարը անվհատ, եւ կը ջանան։

— *Թէեւ Ֆրանսուհիները դեռ չեն քուէարկեր, սակայն Ֆրանսայի պետական մարդիկը պէտք է յիշեն թէ 30 երկիրներու մէջ 140 միլիոն կիներ այրերու հաւասար քաղաքական իրաւունքներ կը վայելեն։*

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Երեք ամիս առաջ Յառաջի մէջ կը գրէի թէ պարտականութիւն կը ծանրանայ մեր վրայ, մեր ջանքերուն ու ճիգերուն, մեր աշխատանքներուն եւ գոհողութեանց գոնէ մէկ երրորդը յատկացնել գաղութներու տնտեսական, կրթական, ընկերական եւ բարոյական վիճակի բարելաւման եւ երրորդն ալ կեդրոնացնել նորէն Հայաստանի մէջ։

Դժբախտաբար ամիսները կ'անցնին, տարիները կը բոլորին եւ մենք կը յարատեւենք մեր անշարժութեանը մէջ։ «Որչափ շատ, այնչափ լաւ» անըմբռնելի խօսքը միշտ բզզող կուգայ մեր ականջներուն։ Մեր մէջ դասակարգ մը կայ, որ Հայաստանի բոլշեւիկեան ռեժիմը անարդարօրէն մասի փաթթող ընելով, կը գլանայ իր օգնութիւնը Հայաստանին։ Ահա այդ դասակարգին համար Սուրիոյ հողագործական գաղութները գեղեցիկ միջոցներ են իր հայրենասիրական անյետաձգելի պարտականութիւնը կատարելու համար։ Պատրուակները մէկդի։ Հողագործական հարուստ գաղութները օրհնութիւններ են հայրենիքին համար։ Այս ճշմարտութեանն առաջնորդուած՝ պէտք է գործել։ Պէտք է վերանորոգ ժողովուրդը շուտով կապել հողին։ Մենք վաչկատուն ցեղ չենք։ Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ ամէն օր իրարու գլուխ կը պատռեն։ Ժամ առաջ ատոնց ձեռքը արօր տալու է, որպէս զի ճեղքեն հողին փորը, թօթափեն ծուլութիւնը եւ ազնուացնեն իրենց նկարագիրը։

Պէտք է գործել արագօրէն։ «Աղդակ» վերջերս Բարեգործականին սուրիական գաղութներու մասին ըրած 200 ոսկիի մէկ ժամանակը քննադատած էր շատ իրաւամբ։ Զարմանալի է որ նման հսկայ ձեռնարկի մը մեր բերելիք մասնակցութիւնը 200ով, 2000ով կ'ըլլայ։ Ասիկա մուրացկանութիւն մըն է։ Չեմ գիտեր թէ՛ ե՞րբ պիտի սթափին Բարեգործականի ծերակուտականները։ Ամերիկացին գործի առթիւ կ'ըսէ «Պէտք է եղլիւրէն բռնել եզը»։ Մինչդեռ մենք եզան պոչէն կը բռնենք, կը քաշենք, կը քաշենք ուժգնօրէն կը քաշքշենք աջ ու ձախ մինչեւ որ փրցնենք։ Պոչը մեր ափին մէջ սեղմած մենք ալ կը գլտորինք...

Շատ շատերու կարգին, այսօրուան համար բարձր մշակութիւնները անհնդ մէկդի, պիտի յիշեմ քանի մը մանր մշակութիւններ, որոնք սննդական, տնտեսական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտներով ունին մեծ առաւելութիւններ։

Ահա ձեզի գետնախնձորը (Ամերիքան ֆրըստըղը), որ քաջայարմար է Սուրիոյ որքան կլիմային, նոյնքան հողին։ Նախ բսեմ որ գետնախնձորը ունի սննդական մեծ արժէք։ Մէկ լիպրա գետնախնձորը, ուժի տեսակէտով, հաւասար է 4 լիպրա եզան միսին, 2 լիպրա պանիրին, 33 հաւկիթին եւ 2 «կալոն» կաթին։ Կարծես մեր մասուրականներուն յատուկ ամանորին բայց թանկագին անունն մը ըլլար...։ Հողագործական տեսակէտով ալ արժէքաւոր է։ Գետնախնձորենիի արմատներուն վրայ գտնուող բակտերիաները մթնոլորտին ազատ ազոթը իւրացնելով, հողին արտադրական ուժը կ'աւելցնեն։ Ճարտարարուեստական տեսակէտով ալ շատ կարեւոր է։ Գետնախնձորէ կը հանեն իւղ, կարագ եւ ծաղ (քէյք)։ Գետնախնձորի զտուած իւղը, ձէթին տեղը կրնայ բռնել։ Ձէթը՝ գետնախնձորի իւղով կը խարդախեն։ Իսկ գետնախնձորի հում իւղը օճառի պատրաստութեան մէջ կը գործածուի։ Ֆրանսայի մէջ տարեկան 16,000,000 «կալոն» գետնախնձորի ստեղի իւղ եւ 23,000,000 «կալոն» ալ վար տեսակէն իւղ կը սպառի օճառի պատրաստութեան համար։ Գետնախնձորի իւղը, ուրիշ կարգ մը իւղերու նման, բարձր տաքութեան ազդեցութեամբ, շուտով չայրբաղադրուիր։ Այս պատճառով եփուելի եւ խորովուելի համար միւս իւղերէն լաւագոյն է։ Սարտին ձուկերը ձէթով կը դրուին տուփերու մէջ, բայց անոնք նախապէս գետնախնձորի իւղին մէջ կ'եփուին։ Մարկարինի պատրաստութեան մէջ մեծաքանակ գետնախնձորի իւղ կը գործածուի։ Իսկ գետնախնձորի կարագը՝ միսէն մէկուկէս անգամ աւելի պրոտէին (protéine), երեք անգամ աւելի ճարպ եւ երեք անգամ աւելի ջերմուժ (քալօրի) ունի։ Հարաւային Ափրիկէի Միութիւնը, որ երկրագործութիւնը կը նկատէ «երկրին ողնայարը», գետնախնձորին ալ Միութեան համար այդ ողնայարին մէկ յարդի օղակը դարձուցած է։ Այս բոյսին օգտակարութիւնը ցուցնելու համար, հոս յիշեմ ամերկ-դրուագ մը։

Ամերիկեան բամպակի գօտիին հարաւային նահանգներու բամպակի խոզակները ենթակայ են պատճառեւ միջատի մը (չարանսօն) աւերկու հարուածներուն։ Այս միջատին զարնած աւերներուն հետեւանքով, Թէքսըս, Ճորճիա եւ Ալապամա նահանգներուն մէջ գետնախնձորի մշակութիւնը, իրրեւ փոխանորդ, լայն ծաւալ առաւ, անծանօթ շահեր ապահովելով երկրագործներուն։ Ալապամա նահանգի Էնթըրփրայզ քաղաքի բնակիչները, որոնք գետնախնձորի միջոցաւ մեծ հարստութիւն դիզած են, արձան մը կանգնած են բամպակի վերոգրեալ միջատին համար, որ պատճառ եղած էր գետնախնձորի մշակութեան ծաւալման։ Միացեալ Նահանգները 1925ին 958,000 էյքըր գետնախնձոր ցանած եւ 698,000,000 փաունտէ աւելի գետնախնձորի բերք մը ունեցած են։

Անուշ փաթթէխը որքան սակայն տնտեսական տեսակէտով ուրիշ կարեւոր մշակութիւն մըն է սուրիահայ գաղութներուն համար։ Այս ալ սննդական մեծ արժէք ունի։ Մ. Նահանգները 1926ին 830,000 էյքըր անուշ փաթթէխ ցանած եւ 83,000,000 գրիւ բերք առած են։ Ինչպէս գետնախնձորը, նմանապէս անուշ փաթթէխն ալ կը ցանեն Եգիպտոսի մէջ։ Առատ շաքար կը պարունակէ։ Եգիպտացիները փուռին մէջ խորովելով, հացի տեղ կ'ուտեն։

Սուրիահայ գաղութներու համար կարեւոր է նաեւ գետնատանձի (եէր էլմասը) մշակութիւնը։ Այս բոյսը Փոքր Ասիոյ մէջ, արտերու եւ այգիներու մէջ ինքնաբերաբար բուսած ըլլալուն համար, խիստ ծանօթ է հայ երկրագործներուն։

Ամերիկացիները զայն կը կոչեն Երուսաղէմի կանկառ։ Վերջերս այս բոյսը կարեւորութիւն ստացած է։ Ունի նաեւ սննդական մեծ արժէք։ Համով հատով կերակուրներ կը պատրաստուին անով։ Ճարտարարուեստական տեսակէտով խիստ կարեւոր է։ Եւրոպայի մէջ անով ալքոլ կը պատրաստեն։ Ֆրանսայի մէջ առատօրէն կը մշակեն։ 1925ին Ֆրանսայի մէջ մօտ 300,000 արտավար մշակուած էր։ Այս բոյսին ելունդները մասնաւոր յատկութիւն մը ունին։ Փաթթէխին մէջ եղածին հակառակ, իբրեւ ջրարնածխատ, փոխանակ նշայի (ամիտոն) ինիւլին (inuline) կ'ամբարուի ելունդներուն մէջ։ Շաքարախտի հիւանդներուն համար միակ յանձնարարելի ելունդն է։ Իբրեւ ճարակ, որքան իր տերեւները, նոյնքան իր ելունդները շատ օգտակար են անասուններուն։ Մանաւանդ ինիւլինի արտադրութեան համար կարեւոր չէ։

Քանի մը փոքր մշակութիւններու համար, բոլորն ալ քաջայարմար Սուրիոյ կլիմային եւ հողին, սանկ հարեւանցի ակ-

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՒԱՅ" ԱՌԹԻՒ

Մեր ազգային կեանքում վերջերս սովորութեան կարգն է անցել տարւայ մէջ սրաշ օրեր նւիրել զանազան գաղափարներ մարմնացնող երեւոյթներին, օրինակ Մայիս 28ին, Դաշնակցութեան, այլ նաեւ մշակոյթին։ Ինձ կը թւի թէ «Մշակոյթի օր» կամ «Հայ մշակոյթի օր» արտայայտութիւնը բոլորովին ճիշտ չէ։

Նախ՝ ի՞նչ ասել է մշակոյթ կամ կուլտուրա։ Մշակոյթ ասելով հասկանում ենք գիտութիւն, գեղարւեստ, տնտեսութիւն, իրաւունք, կրօն, պետութիւն եւ փիլիսոփայութիւն։ Ըստ իս, վերջինը՝ փիլիսոփայութիւնը այնքան ապագայ ունի, ինչքան նա գիտութեան հետ միանալու է եւ նրա սւեալների վրայ հիմնելու իր բոլոր ընդհանրացումները։ Այս բոլոր մասնանշած տարրերը մշակոյթի՝ որեւ է քաղաքակիրթ ազգի կեանքի ամբողջական պատկերն են ցուցադրում։ Մշակոյթի տարրերից իւրաքանչիւրը — քանի որ բոլորն էլ միեւնոյն քաղաքակրթութեան մէջ իշխող ընդհանուր ոգու ազդեցութիւնն են կրում — միւս տարրերից բնականօրէն ազդւում եւ միւսների վրայ էլ իրենց կողմից ազդում են։ Որեւէ ազգի մշակոյթի զարգացում պայմանաւորւած է ինչպէս արտաքին պարագաներով, օրինակ աշխարհագրական միջավայր, տնտեսական եւ քաղաքական յառաջդիմութիւն եայլն, նաեւ ազգի նախնական դարերում ժողովրդի ներքին, այսպէս ասած ընդաբոյս յատկութիւններով։ Օրինակ, ոչ ոք լրջօրէն չի կարող մեզ համոզել, որ եթէ թուրքերը լինէին Նախկին Հելլէնների տեղը, նոյն աշխարհագրական եւ տնտեսական ու քաղաքական նպաստաւոր պայմաններում, կը ստեղծէին հելլէնական դասական մշակոյթը։

Արդ, ի՞նչ ասել է «Մշակոյթի [illegible]», որ հայ ժողովուրդը հնուցը անցեալում եւ հայ ազգը հայ տառերի գիւտից յետոյ գեղարւեստ, տնտեսութիւն, կրօն, պետութիւն եայլն է ստեղծել ու զարգացրել, ուրիշ խօսքով ասած մենք քաղաքակիրթ ժողովուրդ (անցեալում) եւ ազգ (տառերի գիւտից յետոյ եւ ներկայում) եղած ենք եւ ենք— այսպիսի մի ակնբախ փաստի համար յատուկ տօն նշանակելը անւաղն աւելորդ է։ Մեր ազգի ամենախոնարհ խաւերն անգամ գիտեն, որ մեր ապարախտ նախահայրերը ողբերգական պայմաններում իսկ արժէքներ են ստեղծել ու մեզ աւանդել եւ մեր սրբազան պարտականութիւնն է այդ արժէքները յարատեւ դարձնել ու բարգաւաճել։

Իրականին մէջ սակայն մշակոյթի տարբեր բնագաւառները տարւայ մէջ առանձին-առանձին պայման եւ համապատասխան տօնակատարութեանց առիթ են դառնում։ Օրինակ, մեր կրօնական տօները հայ մշակոյթի կրօնական կողմն են նւիրակ՝ մը նեւտելով, տեսանք թէ՝ անոնք օրպիսի՞ տնտեսական մեծ արժէք կը ներկայացնեն։ Ցաւալին այն է որ մենք դեռ կը տնտնանք եւ չենք ուզեր կատարել մեր պարտականութիւնը հանդէպ մեր դժբախտ գաղթականներուն, որոնք կը կորսնցնեն թանկագին ժամանակ, իրենց տնտեսական քայքայուած վիճակը ժամ առաջ շտկելու համար։ Լրագրական անիմաստ պայքարներով կը սպառենք եւ կը սպաննենք մեր ժամանակը, յալահառաջ բաւերու նման թառելով աւերակներու վրայ։ Թմրած են մեր զգացումները եւ ցամքած մեր արիւնը։ Նարագոյն պատուհասաբ մը պէտքը զգալի է։ Բայց ո՞վ պիտի պատրաստէ այդ ազգային շինուէրը։

Ո՞ւր է ազգին ընախոսը...։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ւած։ Մայիս 28ի պատմական տօնը, սրով հայ ժողովուրդը իր պետական ստեղծագործութեան կորովն է փառաբանում — նոյնպէս մեր մշակոյթի պետութեան վերաբերեալ բնագաւառն է ցուցադրում։ Ըստ ինքեան հասկանալի է, որ մեր կեանքի միւս կողմերը եւս կարող են զատազատ յատուկ տօներով օծուել։

Ինձ թւում է, որ այն տօնը, որ սխալմամբ մենք «Մշակոյթի Օր» անունով ենք որակում, պիտի կոչէի «Հայ գիրի եւ գրականութեան օր» եւ դա հետեւեալ պատճառաբանութեամբ։ Թէ գրերի գիւտը ընդհանրապէս մարդկային մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան փոխանցման եւ արագացման (զարգացման տեսակէտից դիտած) համար եւ մանաւանդ մեզ պէս բազմապիսի հակառնեայ արտաքին ուժերի ազդեցութեան տակ գտնւող փոքր ազգի համար ինչ հսկայական նշանակութիւն է ունեցել — այս խնդրին իրազեկ լինելու համար պիտի ուսումնասիրել ոչ եւէ ազգի զարգացման թափը նախքան գրերի գիւտը եւ գրերի գիւտից յետոյ։ Գրերի գիւտը հայ ժողովրդի անհատական կառուցւածքի ստեղծման ամենախոշոր տարրերից մէկն է։ Բայց եթէ «գիր» բառը պիտի յիշէի այս տօնի մէջ, ապա անտրակուսօրէն դա պիտի տեղի ունենայ Մեսրոպ Մաշթոցի օրը, որովհետեւ պատմականօրէն այդ անձի անւան հետ է կապւած այս մեր ազգային գոյութեան համար նշանակալից իրագործութիւնը։

Սակայն ամէնէն կարեւորը «գրականութիւն» բառն է իր բոլոր ճիւղերով։

Դիտւած փաստ է, որ մեծ անձնաւորութիւնները իրենց ամենադրերգական վիճակներում անգամ անսասան կառչած են մնում իրենց երբեմնի լաւագոյն օրերի դաւանանքներին, ապրումներին եւ արժէքներին։ Հայրենազուրկ հայ զանգւածները այսօր մի կտոր հացի համար իրաց գոյութեան գերագոյն ճիգն են հանդէս բերում, եւ ինչ կայ աւելի վսեմ ու ոգեւորիչ հայ երիտասարդութեան համար քան՝ տեսնել տարւայ մի օրը յատկացւած հայ ստեղծագործութեան կարողութեան այն մասին, որ ընդգրկում է գրականութիւնը (սրա բոլոր ճիւղերով)։ Մի բացառիկ օր նւիրել այն խնկելի դէմքերին, որոնք ամենաաննպաստ պայմաններում իսկ գրական արժէքներ ստեղծեցին ու ստեղծում են այսօր։ Մեր արդի անհաւոր պայմաններում գրականութեամբ հետաքրքրւելու համար բացառիկ ճիգ պիտի գործադրել։ Հանրային կամքի արտակարգ լարումն է պէտք այդ ճիգը ուժեղացնելու համար։

Այդ նկատումով էլ հէնց պիտի դրան առանձին օր յատկացնել։

ԴՈԿՏ. Ա. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՔԵՐԹՈՂ ՄԸ ԵՐԵՔ ԴԱՐ ԱՌԱՋ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հնդկահայ հայկարան մեծապաշ գիտութեան երեւան հանած է հայ նշանաւոր քերթող մը՝ Սարմատ անուն, որ 3 դար առաջ մեծ համբաւ շահած է Հնդկաստանի մէջ եւ գրած է գեղեցիկ պարսկերէն քառեակներ, որոնք նուազ արժէք չունին քան Օմար Խայեամի քառեակները։ Ցիչեալին հայ անունը դեռ չէ հասկցուած։ Սարմատ անհիմն հոչակած ըլլալով Մուհամմէտականներէն համբառնալը Գաբրիէլ հրեշտակապետի առաջնորդութեամբ, գլխատուած է 1661ին Տէլհի մայրաքաղաքին մէջ. գերեզմանը կը մնայ նոյն քաղաքին մէջ։

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ

Ընկերներ, աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ, կը խնդրուի ձեռագիրները գրել թուղթին միայն մէկ երեսը, մելանով եւ դիւրընթեռնլի։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրքերէն Թերթերէն)

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՆՈՅ. 1ԷՆ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը ճետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է կրթական տեսչութեանց, նոր տառերու գործածութեան առթիւ.—

«Ամեն 1ին ամէն վերատեսչութեան կեդրոնին մէջ դասընթացք մը պիտի բացուի, որուն հետեւելու պարտաւոր են նախակրթարանի բոլոր ուսուցիչները։ Այս դասընթացքը աւարտող ուսուցիչները յետոյ իրենց կարգին ուրիշներու պիտի սորվեցնեն նոր տառերը եւ կանոնները։

Առաւելագոյն մինչեւ հոկտ. 15 պէտք է վերջանան դասընթացքները։ Պէտք է հոգ տանիլ որ դասընթացքներուն հետեւողները կարենան լաւ կարդալ, ուղիղ հնչել, եւ մանաւանդ շատ ընթեռնելի ու մաքուր ձեռագիր ունենալ։

Դասընթացքներէն յետոյ քննութիւն մը պիտի կատարուի։ Ամէնէն յաջողակները պաշտօնի պիտի կոչուին գպրոցներու մէջ, իբր այբուբենի եւ ընթերցանութեան ուսուցիչ։ Այս մասին կարելի է բացառիկ միջոցներու դիմել այս տարի։ Օրինակ, եթէ դպրոցի մը ուսուցիչներուն մէջ չգտնուին պէտք եղած կարողութիւնը ներկայացնողներ, կարելի է ուրիշ դպրոցներէ ուսուցիչներ պաշտօնի կոչել առժամապէս։ Իսկ հարկին կարելի է հրաժարիլ դասարանական դրութենէն եւ այբուբենի ու ընթերցանութեան մասնագէտ ուսուցիչներ պաշտօնի բերել բնականաբար առիկա չի նշանակեր կարգերու ջնջում մը, եւ ընդհ. դասերու համար նորէն պիտի շարունակուի դասարանական դրութիւնը։

Նախակրթարաններու դասաւանդութիւնը պիտի սկսի հոկտ. 1էն։ Աճիգները, այբուբէն եւ Թուրքերէն դասը պիտի սորուի, այլ աշակերտները ուրիշ գասերով պիտի զբաղին. Թուրքերէնի դասերուն տեղ գործնական գիտելիքներ, ոտգործ, գծագրութիւն եւ նման դասեր պիտի աւանդուին։ Երբ ուսուցիչները կարենան լաւ մը սորվիլ նոր տառերը, այն ատեն այբուբենը եւ ընթերցանութիւնը նոր տառերով պիտի սկսին։

Միայն անհրաժեշտ է որ նոր տառերով ընթերցանութիւնը նոյեմբերի սկիզբը անպատճառ սկսի նախակրթարաններու մէջ, նոյեմբեր 1էն սկսալ, բոլոր կարգերու մէջ նոր տառերով ընթերցանութեան եւ ուղղագրութեան դասեր պիտի տրուին։ Այս մասին պէտք եղած վարժութիւնը ձեռք բերելէ յետոյ, Թուրքերէնի դասաւանդումը ամբողջովին նոր տառերով պիտի կատարուի։

Միջնակարգ դպրոցներու եւ լիսէներու մէջ, նոր տառերուն ուղղագրութիւնը եւ կանոնները պիտի աւանդուին բոլոր կարգերու աշակերտներուն։ Այս վարժարաններուն տնօրէնները պէտք է անմիջապէս դասընթացքներ բանան, նոյն տառերը սորվեցնելու համար իրենց ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն։ Այս առթիւ կարելի է օգտուիլ Ֆրանսերէնի ուսուցիչներէն»։

** Շոգենաւերու, կառախումբերու, թրամուէյի տոմսակներու, պաշտօնատուներու էթիքէթներու, եւ ամէն տեսակ աֆիշներու նոր տառերով տպագրութեան համար տպարաններու մօտ կատարուած փոփոխութիւնները համբանք չունին։

** Հինգ դասընթացք պիտի բացուի փոքրամասնութեանց եւ օտար դպրոցներու Թուրքերէնի ուսուցիչներուն համար։

** Նոր տառերու օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովէն ընդունուելէ վերջ թերթերուն կէսը նոր տառե-

[illegible] ԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

([illegible] Խորհրդ. Թերթերէն)

[illegible]

...ուած սուններէն զատ, ...շինուած նոր կազմա... ...ուած համայնքին համար, ...կառուցուի լաւ շէնք մը, ...յարմարութիւններով,— ...գիւղատնտեսական գործիք... ...պահեստ եւայլն։ ...այանտուր գիւղին մէջ, ...զուած 20 տուներէն կէսը ...չէն շինուած են։ ...ուրքի Ղարաքիլիսայի մէջ ...իլիք տուներուն նիւթեղէ... ...ներուած է արդէն։ ...երրորդ գաւառակի Տավշան... ...ղ գիւղին մէջ, երկրաշարժէն 16 տուներու շինութիւնը ...ցած պիտի ըլլայ Օգոստոսի ...ն։ ...11 տուներ պիտի շինուին ...Ղազարապատի, 14 ալ ...լաղի գիւղերուն մէջ։

Գաւառի շինարարական այս աշխատանքները կը կատարեն 320 բանուորներ։ Բոլոր շէնքերը պատրաստ կ՚ըլլան մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը, այնպէս որ աշնան հոն կարելի կ՚ըլլայ բնակութիւնը։

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԻՆ ՅՂԿՈՒՄԸ

Շինանիւթերու թրըսթին առաջին փորձերը յղկելու համար Արթիկի տուֆը, տուին նպաստաւոր արդիւնքներ։ Թրըսթը մտադիր է փորձերը շարունակել աւելի լայն սահմաններու մէջ, որով կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել Արթիկի տուֆը արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերու մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՑԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ցորենի վերջին բերքը գիւղացիներէն գնելու համար, սովետներու բոլոր ջանքերը նորէն ձախողումի ենթարկուեցան։

Խորհրդային մամուլի տուած տեղեկութիւններէն դատելով, օգոստոսի առաջին կիսուն, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ միայն 105.000 թոնօ արմտիք կարելի եղաւ հաւաքել, ինչ որ գնումի նախատեսուած քանակութեան հարիւրին 12ը միայն կը կազմէ։

Ուկրայնայի մէջ, ամբարուած ցորենը կը հասնի շրջանին համար նշանակուած քանակութեան հարիւրին 14ին։ Կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ, իշխանութիւնները փորձեցին պարտադրել գիւղացիներուն, որ այս տարուան ցորենը ծախեն հին գինով։ Հետեւանքը եղաւ այն որ գիւղացիները բոլորովին դադրեցան շուկային արմտիք հայթայթելէ։ Դոնի, ինչպէս նաեւ Կովկասի եւ Սիպերիայի կարգ մը վայրերու մէջ, տեղական իշխանութիւնները վերսկսան ցորենի բռնագրաւման, հակառակ որ դեռ յուլիսին, Կրեմլինը հանդիսաւոր կերպով խոստացեր էր արգիլել նման գործողութիւնները։

ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆՔԸ.— Խորհրդային Ռուսիոյ նիւթական գործավարը հրատարակեց երկրին նիւթացոյցը 1928-29ի համար։

Մուտքերու ընդհանուր գումար նշանակուած է 6970 միլիոն ռուբլի, կազմուած հետեւեալ կերպով.—

Տուրքեր՝ 3255 միլիոն ռուբլի, փոխառութիւններ՝ 700 միլիոն, փոխադրութեան հասոյթներ՝ 1870 միլիոն, Վոտկայի մենաշնորհ՝ 1413 միլիոն եւայլն։

Գալով ելքին, ճարտարարուեստի համար նշանակուած է 2100 միլիոն, փոխադրութեան միջոցներու՝ 2245 միլիոն, (բաց՝ 395 միլիոն)։ Հողագործութեան զարգացման յատկացուած է 1050 միլիոն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ճարտարարուեստական արտադրութիւնը հետզհետէ կը նուազի, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն։ «Փրաւտա»յի տեղեկութիւններուն համաձայն, բաղդատմամբ յունիսի, յուլիս ամսուան մէջ ընդհանուր արտադրութեան նուազումը կը հաշուուի 30 միլիոն ռուբլիէն աւելի։ Բազմաթիւ գործարաններ փակուած են ժամանակաւոր կերպով։ Գործարաններու մէջ, մեքենաները յաճախ խանգարման կ՚ենթարկուին, շատ մաշած ըլլալով։ Պաշտօնէութեան անփութութիւնն ալ կը նպաստէ միւս կողմէ, աշխատանքի դադարման։

Ռուս ճարտարագէտները այնքան սարսափած են Դոնէցի դատավարութենէն, որ ամէն ինչ կը ձգեն իր վիճակին, չեն համարձակիր պահանջուած գտնուիլ հանդէպ ստորադաս պաշտօնեաներու, վախնալով որ իբր «հակայեղափոխական» կը գլպարտուին։

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն բազմաթիւ նիստեր ունեցաւ, միջոցներ փնտռելու համար պարենաւորման տագնապին դէմ, որ երթալով կը սաստկանայ, որովհետեւ, հրապարակին վրայ ապրանքի չգոյութեան պատճառով, գիւղացիները ամէն տեղ կը զգուշանան ծախելու իրենց ցորենը։

Այս կացութեան հանդէպ, բոլշեւիկ ղեկավարներու չափաւոր խմբակը կը պահանջէ ցորենի ազատ առեւտուրին կատարեալ ազատութիւնը։ Բայց Ստալին եւ իր բարեկամները կը շարունակեն կիրարկել պաշտօնապէս որոշուած գիներու դրութիւնը եւ գնումներու պետական մենաշնորհը։

ՓՐԹՖ ՎԱՀԱՆ ՑՈՑՈՄԵԱՆՑԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Գերմանական «Աշտրուպպէ եւ Ռինքլէր» հանրածանօթ հրատարակչականը Պերլինի մէջ լոյս ընծայած է փրոֆ. Վ. Ցոտոմեանցի խմբագրութեամբ կազմուած քառահատոր «Համագործակցական Միջազգային Հանրագիտարան»ը։

Այս մեծածաւալ եւ արժէքաւոր գործին իրենց աշխատակցութիւնը բերած են ականաւոր գիտնականներ, ինչպէս Շառլ Ժիտ (փարիզ). Ցօքթ. Վ. Քրէպս (Պերլին), Պ. Րէտֆերն (Մանչեսթր). Ռ. Շլոսէր (Քէօլն) եւ Ցօքթ. Ռուբբաս (Նիւ Եորք)։

«Հանրագիտարան»ը լոյս տեսած է Ցուլիսի վերջերուն։ Հրատարակչականը գայն լոյս ընծայած է նման գործի մը համար

նկատելիօրէն մեծ քանակութեամբ այն է՝ 2000 օրինակ։ Հակառակ իր այս մեծ քանակին եւ հակառակ անոր որ գործը լոյս տեսած է ընդամէնը քանի մը շաբաթ առաջ, «Հանրագիտարան»ը արդէն գըական եւ նիւթական մեծ յաջողութիւն ապահոված է հեղինակին։

Ցարդ ռ եւ է երկրի մէջ եւ ռ եւ է լեզուով հանրագիտարան լոյս տեսած չէ համագործակցականներու մասին։ Այսպիսով փրոֆ. Վ. Ցոտոմեանցին գործը իր տեսակին մէջ առաջինն է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գաղութներու մէջ կան վրդովիչ երեւոյթներ որ յաճախ կը վրիպին թղթակիցներու ուշադրութենէն։ Միայն Մարսէյլի մասին խօսելով, կը դիտեմ հետեւեալ չարիքները.—

1.— Ծնողաբերութիւններու հետեւանքով, հայ կիները յաճախ կ՚ենթարկուին հիւանդութիւններու, որոնք առանց դարմանի մնալով կը շարչրկեն ենթակաները։ Կ՚արժէր որ մասնագէտ բժիշկներ անտարբեր չմնային այս նոր տագնապին հանդէպ, թելադրելով անհրաժեշտ խորհուրդները։

2.— Հաճոյքով կը տեսնենք թէ մեր հայրենակիցներէն շատեր, հետզհետէ կ՚ազատին պանդոկներու անտանելի կեանքէն։ Ասոնք բախտաւորներն են որ կ՚երթան որ եւ է արուարձան հող կը գնեն եւ տուն կը շինեն։ Բայց այդ միջոցներէն զուրկ բազմաթիւ հայրենակիցներ միշտ կը տառապին պանդոկներու մէջ։ Կարգ մը հայ պանդոկատէրեր չափը անցուցած են, եւ վայրենօրէն կը վարուին մանաւանդ հայ յաճախորդներու հանդէպ։ Կը ճանչնամ մէկը որ միշտ կը հայհոյէ իր վարձակալներուն, ասիական դռեհկութեամբ եւ կ՚արգիլէ անոնց ընդունիլ իրենց բարեկամ-ազգականներու այցելութիւնները։ Ծնծուհիներու համար դուռը բաց կը թողու, բայց հիւանդ հայ կնոջ եւ տնական գործերուն օգնել գացող հայ կինը կը վտարէ, որովհետեւ, ան այդ պանդոկին չէր հաւնած։ Վարձակալ մը երբ ուզէ մեկնիլ, կը բռնանայ անոր վրայ, եւ կը գանձէ տեսնեակին վարձքը մինչեւ ամսապլուխ։

Ուրիշ մը, որ կեանքին մէջ միայն մէկ անգամ «փաթրոն» է եղած, այն ալ հոս Մարսէյլի մէջ, ճարպիկութեամբ ազատած ըլլալով իր ստացուածքները, իր հայ վարձակալներուն զրկանք միայն կը պատճառէ պանդոկին մէջ։ Որ եւ է չնչին պատրուակով ջուրը կը կտրէ, լոյս չի տար, մաքրութեան հոգ չի տանիր եւայլն։

Երկար է շարքը մեր լաւ ցաւերուն...։

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

ԼԻՈՆ.— Գրած էի թէ Լիոնի գաղութը քար անտարբերութիւն ցոյց կուտայ հանրային գործերու եւ իր լեզուին հանդէպ։ Թրքախօսութիւնը պատուհաս է դարձեր այս գաղութին գլխուն։ Կարծեմ թէ կարելի է ստեղծել մը դարմանել չարիքը, կազմելով Երիտասարդաց Միութիւն մը։ Գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ կազմակերպել երիտասարդութիւնը, զարկ տալ անոր մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական պահանջներուն, բանալ լսարան, կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ, ամբողջ հայ հասարակութեան եւ մանաւանդ երիտասարդներուն տրամադրութեան տակ դնել ամէն տեսակ գիրքեր եւ թերթեր, վարժեցնել ընթերցասիրութեան։ Այսպէսով ամէն մէկ երիտասարդ կրնայ օրինակ ըլլալ 12-15 տարեկան պատանիներու, որոնց գլխուն վերեւ Դամոկլեան սուրի նման կախուած է այլասերման վտանգը։

Ո՛ն, երիտասարդներ, դէպի գործ։

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՏՆՑՈՒՆ ԵՒ ԼՈՐՏՈՒՆ— Սպանիոյ Մալեոլ գիւղին մէջ, այծարածի մը կինը քնախտի ենթարկուած էր. գիշերը խոր ու ծանր քուն մը կը քաշէր եւ առտուն ուժասպառ կ՚արթննար. իր տղեկը զոր կը դիեցնէր, անընդհատ կը ճչար, կերած կաթը քիչ կուգար։ Արդ, քանի մը օր առաջ, իր տնակին կից շտեմարանին մէջ, երբ խոտի խուրձ մը կը տեղափոխէր, կինը՝ զամբիւղի մը մէջ տեսաւ հսկայ օձ մը, որ փաթթուեցաւ անոր մէջքին եւ աշխատեցաւ տնոր ծիծերէնմէկը բռնելնոյն ադամզներուն վրայ, անոր ամուսինը վազեց եւ սպաննեց օձը։

Կը կարծուի թէ կանոնաւոր մօրտկաբութեան պատճառն այն էր, որ օձը օգտուելով կնոջ քունէն, գիշերը կը մտնէր անոր անկողինը ու կուշտուկուռ կը ծծէր անոր կաթը։

Կինը յուզումէն անկողին ինկած է։

ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ԵՒ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ— Փի թոյի մէջ, գործարանի մը տնօրէնը Հէյլէր, առջի գիշեր, արթնցաւ յանկարծ։ Օգնութիւն կը կանչէին դուրսէն։ Ելաւ, մօտեցաւ պատուհանին ու տեսաւ թէ երկու անձեր անցորդ մը կը ծեծէին, յետոյ զայն կը դնէին կառքի մը մէջ եւ արագօրէն կը մեկնէին։

Քանի մը վայրկեան դեռ, հեռացող կառքէն կուգային օգնութեան աղաղակները։

Հէյլէր անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Փնտռտուքները սակայն արդիւնք չտուին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ— Չեխոսլովակիոյ Սէնաֆոնթէ անուն խուլացի մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ երէկ առտու, Լիէժի մէջ։ Իր երկու հայրենակիցներն էին որ զինքը ծուղակի մէջ ձգած էին։ Ոճիրէն անմիջապէս յետոյ, անոնցմէ մէկը ձերբակալուեցաւ։ Վիրաւորին կարծիքով՝ ինքը զոհ գացած է քաղաքական ոճրի մը, որուն ներքին ծալքերը պիտի հրապարակուին շատ չանցած։

ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ջափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը.—

Հայրենակիցներ, Փարիզի Ջափահաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը կ՚ուզէ հիմնել հայկական նուագախումբ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ ազգային երաժշտութեան զարկ տալ եւ տարածել զայն հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ։

Կոչ կ՚ուղղենք ամէն դասակարգի հայութեան աջակցիլ այս համազգային գեղեցիկ գործին, որ կոչուած է հայկական պրոպագանդի լաւագոյն միջոցն ըլլալ այս հիւրընկալ երկրին մէջ։ Ո՞ր հայն է որուն սիրտը չպիտի բաբախէ հպարտութեամբ, երբ սրահի մը մէջ կամ անտառի մը խորը լսէ հայկական երաժշտութիւնը։

Մօտ տասնըհինգ հազար հայութիւն կայ Փարիզի եւ արուարձանի մէջ. ինչո՞ւ չկարենայ ապրեցնել համեստ նուագախումբ մը։ Ձեր նուէրներով ճոխացուցէք մեր գրադարանը, որմէ կ՚օգտուին բոլորը։ Իր կարգին բաջալերեցէ՛ք նաեւ նուագախումբի կազմութիւնը։

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր կուսակցութիւններէն, միութիւններէն եւ անհատներէն չխնայել իրենց բարոյական կամ նիւթական աջակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որ գտնուած են ո՛ր եւ է նուագախումբի մէջ եւ կամ գիտեն նուագել այժմէն արձանագրուիլ։ Մանաւոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ նաեւ անոնց համար որ կ՚ուզեն նուագ սորվիլ։

Պէտք ունինք հայ երաժշտագէտի մը, որ կարենայ միաժամանակ ղեկավարել նուագախումբը։

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղի վարչութիւնը այս առթիւ հրապարակ հանած է 5, 10, 15 ֆրանքնոց եւ աւելի բարձր գիներով նուիրատոմսեր «Նուագախումբի ֆոնտ»ի համար։ Կարելի է ստանալ վարչութեան բոլոր անդամներէն։

Վարչութիւնս ծրագրած է սարքել մեծ երեկոյթ-պարահանդէս մը, դարձեալ ի նպաստ «Նուագախումբի ֆոնտ»ին։

Նուիրատուութեան կամ անդամակցութեան համար դիմել.— M. Gureghian, 53, Rue Arthur Rozier, Paris (19e)։

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԼԼԱ ՏԻԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Եթէ չպարես, չեմ տար։

Եփես շրջան մը ըրաւ։

— Երգելու ալ ես, Եփե՛ս։

Այն ատեն նստած բերան բա... եւ սկսաւ երգել.

«Երբ Ամելիա, այնքան մա... եւ այնքան պարզ...»

Միշտ կը կրկնէր նոյն տողը, ...ին բառին, բերանը կը ծամռ... միւս տողը յիշելու համար, ...չէր գտներ։

Ընանիա եւ Բուստիանեզզու... ...ղային կոկորդալիր։

Բուստիանեզզու առաջարկեց ...ներ գնել գինովին պառ... ...ողը։

— Ինչո՞ւ կ՚ուզես գնդասեղներ

— Որպէսզի խեղդուես պարէ։ Ես ասեղ ունիմ։

— Գնենք, ըսաւ միւսն ալ ակամայ։

Գինովը դեռ կը պարէր, շարժելով, ինչալով, ձեռքերը գաւաթին երկնցնելով։ Ամէնն ալ կը խնդային։

Ուրախութիւնը վերջին աստիճանին հասաւ՝ երբ ներս մտաւ գինով Նանա։ Այդ իրիկունը բացառաբար խմած չէր, զգեստները մաքուր էին եւ դէմքը սովորականէն նուազ զզուելի։ Աչքերը կը փայլէին։ Ցերեկը ուտելիք խոտեր հաւաքեր էր եւ համեմելու համար իւղ ուզելու եկեր էր։ Ցենելով որ Եփեսը ծաղրանքի առարկայ դարձեր է, թեւէն բռնեց եւ հակառակ գիւղացիին բողոքին՝ հիթապատուղի պարկի մը վրայ նստեցուց։

— Ջե՞ս ամչնար, Եփե՛ս։ Աչք չունի՞ս, չե՞ս տեսներ ամէնը վրադ կը խնդան, ինչո՞ւ խնդուքնին աւելցուցին երբ գլխ տեսան։ Ես այսօր աշխատեցայ։ Ա՛հ, Եփես, Եփես, յիշէ՛ երբեմնի հարստութիւնդ։ Ես ջուր կը բերէի քեզի. մայրիկիդ շապիկին կոճակները ոսկիէ էին։ Այնքան հարուստ եւ փայլուն էր տունդ, որ եկեղեցիի կը նմանէր։ Վրադ կը խնդան իբր թէ փողոցին մէջ պարող արջ մը ըլլայիր։ Դեռ կը խնդան, իրենք մեզմէ աւելի հարբած են։ Քիչ մը իւղ տո՛ւր, ջաղացպան, կինդ սրբուհի մըն է բայց դուն սատանայ մը։ Ե՞րբ պիտի գտնես գանձը։

— Ճիշդ խօսելով անիկա քեզմէ աւելի կ՚օ խատի. ի՞նչ ունիս անոր հետ, հարցուց Պերա՛ ջաղացպանին ակնարկելով։

— Դուն լռէ՛, ծերունի միզարոր, պատասխանեց կինը։

— Բո՛ւհ, բո՛ւհ ըսաւ ծերուկը, այսօր քարոզ կուտաս, որովհետեւ գինի չես քաշեր։

— Ինծի ի՛նչ տուր Ընանիա Ատոնըու, այսօր դաշտին մէջ բան մը տեսայ, ոսկի դրամի կը նմանէր։

— Զառի՞ր, հարցուց ջաղացպանը, կրթնելով թիին վրայ։

— Ահա՛, ըսաւ կինը գրպանէն հանելով եւ ջաղացպանին տալով։

Մորգը ձեռքերը ծունկերուն վրայ քսեց եւ յետոյ քննեց ժամանակի ընթացքին սեւցած կանաչցած պղինձէ դրամը։

Բուստիանեզզու եւ Ընանիա դրամը տեսնելու վազեցին։

Եփես պարկին վրայ նստած կուլար՝ յիշելով մայրն ու հայրական հարուստ տունը։ Ի զո՛ւր կը ջանար մխիթարել կարքիզէ՝ գաւաթը նուիրելով։ Ո՛չ, գինին անգամ չէր կրնար ամոքել այդ յուշերուն ցաւը։ Աւով մէկտեղ առաւ գաւաթը ու լալով խմեց։

Հարուստ գիւղացին եւ Բուստիանեզզուի հայրը, կարմիր մօրուքով, ձիթագոյն երիտասարդ մը, Նաննան հարբեցնելու համար կը գաւազրէին, որպէսզի Պերայի մասին գիտցածը ըսէ, մինչդեռ պարտիզպանը կը պատար աշխատողներուն. «Թող գնդակ մը ծակէ լեարդնիդ, որքա՛ն ծոյլ են այսօրուան երիտասարդները»։

— Դո՛ւն եկուր, աշխատէ՛ մեր տեղը, որպէս զի հասկնաս մեր ուժը։

— Նաննա՛, ըսաւ գիւղացին, ընթրիք բերել կուտամ տունէս. հա՞ս կեցիր։

— Ջուարճանա՞լ կ՚ուզես, ըսաւ կինը, Եփեսը բաւական չէ՞։

Սակայն չմեկնեցաւ, գնաց խեղճին քով որ դեռ կուլար եւ սկսաւ խորհուրդ տալ այլեւս չխմելու, ծնողքին անպատուութիւն չպատճառելու։ Մինչդեռ կարքիզէն լեցուց գաւաթ մը ցոյց տալով կնոջ՝ խմելու նշաններ կ՚ընէր եւ անձայն կը հրաւիրէր խմելու թովիչ ըմպելին։

— Ինծի տո՛ւր, կանչեց վերջապէս կինը։

Բուստիանեզզու եւ Ընանիա հարբածներուն ետին կեցած կը խնդային միշտ։

Նաննա առաւ գաւաթը, խմեց եւ սկսաւ պատմել պարտիզպանին շահատակութիւնները. Ծերունի պարտիզպանը ճամբուն մօտ կը սպասէր աղբիւր գացող աղջիկներուն։ Երբ մէկը անցնէր, պարտէզ կը կանչէր բանջար եւ լուբիայ տալու խոստումով եւ երբ յաջողէր՝ աղջկան «Ողջոյն քեզ Մարիամ» կը սորվեցնէր։

Պարտիզպանը բարկացաւ, սպառնաց գաւազանով. «Սպասէ՛, առնելիքդ ըլլայ»։

— Ի՞նչըսի որ, «Ողջոյն քեզ» սորվեցնել...

Ամէնը կը խնդային, Ընանիան ալ, թէեւ չէր հասկնար թէ ինչու պարտիզպանը բանի «Ողջոյն քեզ» կը սորվեցնէր աղբիւր գացող աղջիկներուն։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

տառերու եւ անոնց հնչումին ու կանոններուն մասին։ Յետոյ դադար տրուեցաւ։ Այդ միջոցին լիմոնատ, սուրճ եւ «կագի» սիկարներ հրամցուեցան երեսփոխան «աշակերտ»ներուն։ Միեւնոյն ատեն, նոր տառերը աւելի ըմբռնող երեսփոխանները լուսաբանութիւններ տուին իրենց «տկար» ընկերներուն։ Դադարէն յետոյ սկսաւ երկրորդ դասը եւ տեւեց մինչեւ իրիկուան ժամը 8.30։

Պետական Տպարանը աւարտեց նոր այբենարանին տպագրութիւնը։ Լոյս հանուած 200.000 օրինակէն 50.000ը ձրիօրէն պիտի բաժնուի պաշտօնեաներուն, իսկ մնացեալը պիտի ծախուի ժողովուրդին, հատը 7-30 գրուշէն։ Տպարանը ձեռնարկեց նաեւ նոր բառարանի տպագրութեան։ Բառարանը առ այժմ միայն 50.000 բառ կը պարունակէ, որովհետեւ Լեզուական Յանձնաժողովը միայն այդչափ բառ կրցած է ճշդել։ Յետագային պիտի պատրաստուի աւելի ընդարձակ բառարան մը, մօտ կէս միլիոն (.") բառով, կը գրէ Թուրքերէն Թերթ մը։

Իտալացիներու արտագաղթը արգիլուած

Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, 1928ի առաջին վեցամսեային իտալական արտագաղթը մեծապէս նուազած է՝ բաղդատմամբ 1927ի նոյն շրջանին։

Ֆաշիստ կառավարութիւնը արտագաղթը արգիլելու մասնաւոր քաղաքականութիւն կը հետապնդէ, որպէսզի Իտալիա աւելի զօրանայ։

Արտագաղթը, որ կ'աղքատացնէր երկիրը, այժմ արգիլուած է։ Միայն թէ Ֆաշիստ կառավարութիւնը թոյլ կուտայ վերջնականապէս արտասահման հաստատուած Իտալացիներուն իրենց մօտ կանչել՝ իրենց ընտանիքին անդամները՝ կին, հայր, մայր, անչափահաս ամուրի զաւակ, ամուրի կամ անզաւակ այրի քոյր, մեծ հայր եւ մեծ մայր։

Ասոնցմէ դուրս ո՛չ ոքի արտօնուած է տեւական կերպով գաղթել Իտալիայէն։ Այս ձեւով հետզհետէ այլեւս արտագաղթ չպիտի կատարուի։

Գալով աշխատելու համար կատարուած ժամանակաւոր արտագաղթին, ասիկա մէկ կողմէ շահաւոր կը նկատուի ազգային տնտեսութեան համար, միւս կողմէ ազգագրական ոյժ է կորուստ չի կազմեր։

Այս կարգի արտագաղթերու ժամանակաւոր հանգամանքը ապահովուած է աշխատանքի պայմանագրութեամբ, որուն պայմանաժամը երեք տարիէն աւելի չի կրնար ըլլալ. ասկէ զատ գաղթողը չի կրնար իրեն հետ տանիլ իր ընտանիքին որ եւ է մէկ անդամը եւ կամ զայն իր մօտ կանչել՝ արտասահման գտնուած միջոցին։

Գալով մտաւորականներուն, առեւտրականներուն, գործարանատէրերուն եւ ճարտարագէտներուն, որոնք կը կազմեն արտասահման մեկնող Իտալացիներու երրորդ դասակարգը, ասոնք կը նկատուին տարրեր, որ կրնան տնտեսական նոր հոսանքներ ստեղծել Իտալիոյ եւ իրենց հաստատուած երկրին միջեւ, բարձր կը պահեն Իտալիոյ հմայքը արտասահմանի մէջ եւ իտալական գաղափարներուն, մշակոյթին եւ ճարտարարուեստին համար պրոպագանդի ազդեցիկ գործիք մը կը կազմեն։

Կարմիրները եւ անգլիացի նաւազները

Լոնտոնէն Շիքակօ Թրիպիւնի կը հեռագրեն 29 օգոստոս թուականով.—

Այսօր հաստատուեցաւ թէ համայնավարները պրոպագանդի թռուցիկներ բաժնած են Սեւ ծովու ռուսական նաւահանգիստները մեկնող անգլիական շոգենաւերու նաւազներուն։ Այդ թռուցիկներէն օրինակներ կը տրուէին անոնց ռուսնաւազներու ակումբին մէջ։

Անգլիական շոգենաւերու նաւապետներու տեղեկագրին համաձայն, համայնավարները վճռական ջանքեր կ'ընեն անգլ. նաւազները շահելու համար կարմիրներու դատին եւ յաջողած են բաւական պղտորել անոնց միտքերը, ըմբոստութիւն հանելու համար։

Երբ շոգենաւերը կը հասնին Սեւ ծովու նաւահանգիստները, նաւազները կը հրաւիրուին այցելել ռուսնաւազներու ակումբները եւ հոն համայնավար քարոզութիւններ կ'ըլլան անոնց՝ շարժանկարի, գրքոյկներու եւ թռուցիկներու միջոցաւ։ Ռուսերը իրենց ամբողջ ուժը կը թափեն անգլիացի նաւազներու վրայ, քանի որ ուրիշ ո՛չ մէկ ազգի նաւազ ցամաք կ'ելլէ ռուսական նաւահանգիստները։

Մորմոններու ժողովը Մէօտոնի մէջ

Մորմոնները ներկայիս համաժողով մը կը գումարեն Փարիզի արուարձան Մէօտոնի մէջ, հեռու Սոլթ Լէյք Սիթիի իրենց միջնաբերդէն։ Համաժողովին նպատակն է միջոցներ խորհիլ՝ մորմոն հաւատքը տարածելու համար աշխարհի մէջ։

Մորմոնները ամէն տարի եւրոպական քաղաքի մը մէջ կը գումարեն իրենց համաժողովը։ Անցած տարի Տրէզտէնի մէջ գումարած էին։

Պատուիրակներու զեկոյցէն կը հասկցուի թէ ներկայիս 700.000 հետեւորդներ ունի Մորմոններու աղանդը ամբողջ աշխարհի մէջ։ Ֆրանսայի մէջ հիմը դրուած է միայն վեց ամիս առաջ, սակայն անդամներու թիւը այժմ 600ը կ'անցնի. իսկ Գերմանիոյ մէջ անոնց թիւն է 11.000։

Համաժողովի աշխատանքները կ'աւարտին վաղը՝ սեպտ. 1։

Աղանդաւորները ունին 700 միսիոնարներ աշխարհի ամէն կողմը, որոնք աւետարանը կը քարոզեն. մեծ մասը Եւրոպայի մէջ են եւ ձրի կը գործեն։

Բոլշեւիկի մը խորհրդաւոր մահը

Փեքինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Խարպինի մէջ յանկարծամահ եղած է չինական արեւելեան երկաթուղիի ընդհանուր տնօրէն Լաշեւիչ։ Մահուան պարագաները այնքան խորհրդաւոր կերպով քօղարկուած են որ, եթէ հաստատուի թէ Լաշեւիչ քաղաքական սպանութեան զոհ գացած է, ընդհարումները անխուսափելի կը նկատուին Մանչուրիոյ մէջ։

Կրնայ ըլլալ որ Լաշեւիչ —որ ամբաստանուած էր թէ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթած է Մոնկոլներուն, — անձնասպան եղած ըլլայ. միւս կողմէ կ'ըսուի թէ չինացի սպայ մը սպաննած է զայն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ

կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Տօմի ընկերվարական երեսփոխան ԺԻԻԼՄՈՔ եւ Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Հայկ. պարեր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն հայերէն ե ֆրանսերէն։ Կը ներկայացուի՝ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

ՃՈԽ ՊԻԻՖԷ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ։ կը ներկայացուի՝

«ԱՄԻՍԱՅԻ ՍԱՓՐԻՉԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

(ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1922ին) — Հիմնադիր-ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Է. ՇՐՋԱՆ 1928—1929 — 101րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ Է. ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԻ

14 Հոկտեմբեր 1928 կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

Բովանդակ աշխարհի հայ բեմերուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ

Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiquesի

կը ներկայացուի յայտնի Թատերագիր ROMAIN COOLUSի

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ կամ ՍՐՏԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐ...

(COEUR à COEUR)

Աշխարհահռչակ սիրային եւ բարոյալից մեծ տռամ 3 արար

կը մասնակցին փարիզահայ բեմին ամենալաւ ուժերը

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Նշանօթ.— Կը խնդրուի Փարիզի հայ կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 20, Ատանվիլի գեղասեսիլ գետափը

ՊԱՐԻ ԵՒ ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ — ՃԱԶԲԱՆՏ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

Հասցէ՝ L'Arche de Noé (Նոյեան տապան) dans le bas de la rue du Barrage. Créteil (Seine).

Անձրեւի պարագային պատսպարուելու տեղ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՀԵՇԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՕՐ. ՓԵՐՈՒԶ ՏԻՐԱՑՈՒՐԵԱՆ

ԵՒ

ԹԱԳԻՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Լիոն 26 օգոստ. 1928

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները անխտիր։

Գուա Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Մարսէյլի Պատան.Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին Դրադարանի ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ԺԻԻԼԻԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի պիտի ունենայ հիմնարկէքը Թադիս Մատուռ-Մանկապարտէզի շէնքին՝ ֆոնտագլը Շանթրֆլօրիի իր սեփական հողին վրայ։

Պիտի նախագահէ Մարսէյլի Առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս։ Ներկայ պիտի ըլլան քահանաները եւ Ազգ. կեդր. վարչութիւնը։ Ցափահաս երկսեռ որբերու նուագախումբը պիտի բերէ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր ազգակիցները։

(Կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Տ. Տ. ՀԱՑՐԵՆ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Տէսինի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանին մէջ։ Հայրենակիցներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ տը լա փօսթի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին։

ՎԻԷՆ. Հ.Մ.Ը.Մ.— Օգոստ. 19ի ողիմպիականին նկարագրութիւնը ստացանք Օգոստ. 30ին։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անուն Յուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Յ. ՊՕՒՌՆԱԶԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

Ուշադրութիւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԴՐԱՄԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՑՄԱ...

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆ...

50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 1...

Աչքի դարիս 7, ինքնուսուցիչ գրուցա... 7, 10, երգարան 3. 5. 12.50, 25. 30, երաժշտ... երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօլլիքօ 20, կամմի... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ե. ... ներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, վ.անականին ... 5, ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը ... (Տըթ. փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Շէ... քախտը 3, ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին ... սաբեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներ... զատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Iss... neaux (Seine).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: E. S...